

MINISTERUL CULTURII, CULTELOR ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL

COMISIA NAȚIONALĂ DE  
ARHEOLOGIE

DIRECȚIA MONUMENTE ISTORICE,  
ARHEOLOGIE, PEISAJE  
CULTURALE ȘI ZONE PROTEJATE

COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL „CURTEA DOMNEASCĂ“ TÂRGOVIȘTE

## CRONICA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE DIN ROMÂNIA

CAMPANIA 2008

A XLIII-a SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE  
TÂRGOVIȘTE, 27 – 30 MAI 2009

VALAHICA XXI

(număr aniversar cu ocazia împlinirii a 40 de ani de  
apariție a revistei)

cIMeC – INSTITUTUL DE MEMORIE CULTURALĂ și  
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL „CURTEA DOMNEASCĂ“ TÂRGOVIȘTE  
2009



## Cuprins

Cuvânt înainte	/ 5
Introducere	/ 7
Lista abrevierilor	/ 55
Lista siturilor arheologice – cercetări sistematice	/ 61
<b>Rapoartele de cercetare arheologică – cercetări sistematice</b>	<b>/ 65</b>
Lista siturilor arheologice – cercetări preventive	/ 237
<b>Rapoartele de cercetare arheologică – cercetări preventive</b>	<b>/ 241</b>
Proiecte de cercetare și evaluări de teren	/ 365
Anexe	/ 373
Indici	
Indice de localități	/ 391
Indice cronologic	/ 395
Indice de tipuri de sit	/ 399
Indice de instituții	/ 403
Indice de persoane	/ 407
Date statistice ale DMIA - PC - ZP	/ 419
Harta cercetărilor arheologice din 2008	/421



## INTRODUCERE\*

### Cercetarea arheologică în România 2008. Repere ale unei strategii viitoare.

Utilitatea unei strategii coerente pentru viitorul cercetării arheologice din România este evidentă, în contextul transformărilor de ordin administrativ, academic, metodologic și chiar economic prin care trece disciplina în ultima perioadă, ca și metamorfoza continuă a contextului cultural, social și economic căruia i se adresează arheologul.

Acestea impun o regândire fundamentală a statutului arheologiei, ca disciplină științifică, a arheologului, ca actor social și nu în ultimul rând restructurarea și redimensionarea, în sensul măririi, comunității profesionale.

Înțelegerea necesității unei astfel de strategii presupune o analiză a situației curente, așa cum atrage după sine, pe cale de consecință, asumarea critică a concluziilor unei astfel de analize.

În paginile ce urmează au fost reunite analizele privind situația cercetării arheologice din România pentru perioadele paleolitică, neolitică, epoca bronzului și a fierului. Sugestiile sintetizează concluziile autorilor ale căror analize sunt anexate. Cel mai proeminent obiectiv care reiese din intervențiile lor ne apare a fi *creșterea vizibilității publice a disciplinei*, ceea ce implică de la sine o regândire a *politicii formative*, a *standardelor metodologice de cercetare*, ca și a *formulelor de finanțare a cercetării*.

Considerăm că modul în care aceste obiective vor fi acceptate, asumate și urmărite în practică de forul central al arheologiei românești și de ansamblul comunității de specialiști este esențial pentru îmbunătățirea calității științifice și a imaginii publice a cercetării arheologice din România.

#### Sugestii în loc de concluzii:

- În lipsa unor *planuri coerente*, cercetarea se desfășoară extrem de nuclearizat, mai degrabă în relație cu înclinațiile sau tentațiile arheologilor. Lipsesc aproape în totalitate analizele cu caracter științific, care să motiveze atât necesitatea, cât și strategia unei cercetări prin săpătură. De cele mai multe ori, nici măcar argumentul patrimonial nu este considerat important. În consecință, rezultatele sunt haotice și nu de puține ori lipsite de relevanță.
- Definierea temelor de cercetare este aleatorie, depinzând, odată în plus, de afinitățile personale. Din acest punct de vedere, deciziile conducătorilor de doctorat sunt imperative și, prin această prismă, personalitatea acestora și nu în ultimul rând, concepțiile lor sunt cele care decid atât conținutul, nivelul, cercetărilor efectuate, cât și modul lor de valorificare.
- Absența unor minime preocupări privind concepțiile de săpătură, metodele sau tehnicile operaționalizate transformă multe dintre săpăturile arheologice într-o acumulare de "*fapte*" de cercetare, repetitive, lipsite de substanță.
- Carențele cele mai evidente privesc *secvența formativă* din cariera unui profesionist și apoi cea a *criteriilor de selecție* în evoluția profesională. Prima are în vedere perioada de formare din timpul studiilor universitare și este simptomatic faptul că, până în prezent, nu există în nici o facultate de istorie măcar o *catedră de arheologie*. Cea de-a doua se referă la necesitatea ameliorării sistemului de recunoaștere profesională și mai ales a criteriilor pe baza cărora cineva poate accede la nivelul de specialist sau expert. Ponderea calităților pe baza cărora se poate avansa trebuie mult mărită în favoarea celor ce privesc în primul rând *capacitatea de a realiza o săpătură modernă*, care să corespundă tuturor parametrilor acreditați la nivel european.
- Dacă se are în vedere amploarea previzibilă a intervențiilor antropice asupra siturilor arheologice, apare drept absolut necesară crearea la nivel național a unui număr de minimum 2.000 de posturi de arheologi calificați, capabili să intervină rapid pe teren. Numărul de cca. 700 arheologi existenți în prezent dimensionează pregnant catastrofa posibil a se manifesta în viitorul apropiat în domeniul patrimoniului arheologic.
- C.N.A., prin însăși statutul ei, trebuie să se preocupe de ameliorarea deficiențelor semnalate și nu trebuie să-și transforme slăbiciunile în defecte. În primul rând, trebuie să încerce să reprezinte interesele breslei față de toți partenerii sociali implicați și interesați respectiv universități, muzee, institute, structuri ale administrației de stat, centrale și locale, colectivități locale.
- C.N.A. trebuie să renunțe la expectativă și să apere interesele breslei prin promovarea fermă a unei politici *active* și nu reactive față de problemele cu care arheologia românească se confruntă și, fără îndoială, se va mai confrunta și în perioada următoare.
- Planul național de cercetare arheologică trebuie să acorde o atenție crescută tematicii de cercetare specifice fiecărei epoci, perioade, culturi și zone geografice, fără a decide discreționar asupra importanței lor relative. Orice selecție pe criterii de importanță sugerează mai degrabă un interes politic sau de grup, și, în general, o ierarhie subiectivă a

\* n. red. – textele cuprinse în capitolul Introducere au fost prezentate în ședințele CNA în cursul anilor 2008-2009 și reprezintă ceea ce s-a dorit o "strategie a cercetării arheologice din România". Am preluat aceste texte așa cum ne-au fost puse la dispoziție de către d-nul Emilian Gamureac, secretarul CNA, fără a le aduce alte modificări decât cele impuse de tehnoredactarea volumului.

priorităților, imposibil de susținut pe criterii științifice. Într-un context matur de practică științifică, *claritatea obiectivelor de cunoaștere* propuse și *capacitatea profesională* de a le urmări și împlini, printr-o cercetare conformă standardelor acreditate, reprezintă singurele criterii ce trebuie urmărite.

- Cercetarea sistematică să fie practică numai în condițiile în care, din dosarul depus, reiese cu claritate că aceasta poate fi condusă la cele mai înalte standarde de către colectivul de cercetare.

- CNA trebuie să sprijine ferm generalizarea unui model de cercetare complex, larg interdisciplinar, capabil să ofere informații istorice diverse, și să descurajeze cercetările oportuniste, "filatelice", cu gust anticarist, această tendință trebuind astfel să devină prioritară. Astfel, inițiativele individuale trebuie să fie transformate într-o caracteristică generală, atât de necesară, a cercetării arheologice românești.

- Mecanismul de selecție în acordarea subvențiilor dezavantajează net siturile preistorice, pentru că nu ține seama de specificitatea acestor situri (locație, natura conservării) și stimulează prea puțin dezvoltarea proiectelor complexe.

- MCCPN trebuie în aibă în vedere cu prioritate finanțarea proiectelor de cercetare complexe, coerente, multianuale, capabile să antreneze un număr cât mai mare de specialiști integrați în colective de cercetare pluridisciplinare, să asigure recuperarea unui *maxim de informații istorice* și să permită o *valorificare superioară* a patrimoniului arheologic. Siturile pluristratificate, cu un grad bun sau mediu de conservare, răspund cel mai bine necesităților pragmatice impuse de lipsa de bani și oferă cel mai bun raport investiție-rezultate. CNA trebuie să furnizeze MCCPN tocmai astfel de proiecte și programe, multianuale, care să poată fi sprijinite financiar.

- Sprijinirea financiară și logistică a săpăturilor sistematice, capabile a se transforma în șantiere-școală. Acestea pot fi definite numai de programul de cercetare, calitatea concepției, metodelor și tehnicilor de cercetare puse în operă.

- În principiu, cercetarea preventivă nu poate, decât în anumite situații deosebite, să ofere răspunsuri satisfăcătoare unor categorii de probleme, cum sunt, de exemplu, cele privind cauzele și mecanismele evoluției, structurile sociale, organizarea și amenajarea spațiului, paleoeconomia; în atari situații, cercetarea *sistematică* este cea care, cu precădere, poate și trebuie să ofere date privind aceste categorii de informație.

- Practicarea pe scară largă, în mod real, a arheologiei preventive nu se poate face fără implicarea mai activă a C.N.A. care trebuie să colaboreze mult mai strâns cu Ministerul Culturii în această direcție.

- Singura soluție pentru o rezolvare acceptabilă a salvărilor o reprezintă crearea unei *instituții de stat* care să efectueze săpături de salvare și preventive și să gestioneze eliberarea certificatelor de descărcare de sarcină istorică. Cel mai bun exemplu de urmat este INRAP-ul din Franța, care, în cei 10 ani de existență, a atins performanțe excepționale. Întreprinderea pentru salvarea patrimoniului arheologic se va autofinanța, prin plăți făcute de către investitorii interesați în efectuarea sau dezvoltarea unor proiecte. În același mod este finanțat INRAP-ul din Franța, dar și instituția asemănătoare din Marea Britanie. Crearea unei astfel de instituții are și avantajul că va oferi de lucru tinerilor absolvenți. Atragem atenția că nu sunt puțini cei nevoiți să renunțe la arheologie, din pricina salariilor descurajante și puținelor oportunități de angajare în cadrul muzeelor, a căror politică de personal este decisă de către finanțator, adică de autoritățile locale, rareori conștiente de importanța misiunii culturale a arheologiei.

- Urmărirea cu strictețe a respectării planului anual de cercetare prin supravegherea șantiierelor pe zone, pentru a se evita săpături efectuate fără autorizație, sau a se identifica acele săpături care fac rabat de la normele de cercetare. În acest sens, numirea unor *inspectori de zone* cu atribuții în acest sens pare a fi o soluție viabilă. Ea ar putea fi utilă și în cazul trecerii la nivelul de arheolog specialist și expert.

- C.N.A. trebuie să aibă în vedere imposibilitatea coordonării adecvate, de către un singur cercetător, a mai mult de două șantiere anual și să acționeze în consecință.

- Sancționarea, prin ridicarea dreptului de a săpa, arheologilor care: nu respectă planul anual de cercetare, sau sapă fără autorizație de săpătură; prin metodele de săpătură sau înregistrare, nu respectă standardele actuale, distrugând ireversibil situațiile stratigrafice; nu își publică rapoartele exhaustive pentru săpăturile care se derulează de peste zece ani.

### **Preistoria în Muntenia, Dobrogea și Oltenia (Paleolitic, neolitic, epoca bronzului). Dezvoltarea cercetărilor paleolitice în România. Repere ale unei strategii viitoare Mircea Anghelinu (UV Târgoviște)**

Arheologia paleoliticului continuă să rămână, în România, „cenușăreasa”. Indiferența cu care este tratată de către ansamblul comunității arheologice românești este egalată doar de ambiția puținilor paleoliticieni activi de a perpetua și alinia la standardele europene cercetarea acestei epoci, aspect ușurat mult atât de formația lor, în mod necesar eclectică, pluridisciplinară, cât și de interesul constant și în continuă creștere acordat de comunitatea științifică internațională descoperirilor paleolitice din România.

Putem afirma – fără riscul de a greși foarte mult, chiar și în absența unei situații statistice – că, în ultimul deceniu cel puțin, s-au aflat în cercetare sistematică cel mult 5 situri paleolitice anual; în ultimele trei decenii, o *singură expoziție temporară* a avut ca obiect epoca paleolitică (CNMCD Târgoviște, aprilie 2006); numărul de specialiști care activează în acest domeniu este mai mic de 10, în condițiile unei comunități arheologice de peste 500 de debutanți, specialiști și experți. În acest moment, cu excepția MCDR Deva și a CNMCD Târgoviște, nici o instituție muzeală din România nu numără, printre angajații săi, un specialist în paleolitic, puținii practicieni rămași fiind concentrați în universități sau institute de cercetare ale Academiei, eventual în structuri private de cercetare. Valorificarea muzeistică în expozițiile permanente a celei mai lungi epoci din istoria umanității este deprimantă în sine și ridicolă în comparație cu statele Uniunii Europene. În acest sens, puținătatea specialiștilor în domeniu se reflectă fidel în calitatea expozițiilor, încă ancorate conceptual în „comuna primitivă”.

Situația este cu atât mai dramatică, cu cât patrimoniul arheologic de vârstă paleolitică de care dispune România este impresionant, chiar și în condițiile în care el este încă foarte slab valorificat științific și muzeistic. O exprimă faptul, oarecum surprinzător, pe fundalul dezinteresului general, că *epoca paleolitică este singura care dispune de un repertoriu complet al siturilor de pe teritoriul național* (realizat prin efortul lui Al. Păunescu și publicat între 1998-2000). Atât această cuprinzătoare sinteză, cât și eforturile mai recente de valorificare și reinterpretare a informațiilor vechi, evidențiază că majoritatea fenomenelor culturale esențiale pentru evoluția umanității paleolitice (colonizarea Europei, evoluția originală a societăților musteriene, pătrunderea lui *Homo sapiens sapiens* în Europa, unitatea pan-europeană a tehnocomplexului gravettian, diversitatea culturală din paleoliticul final etc.) se regăsesc generos reprezentate pe teritoriul actual al României, care a constituit în mod evident o placă turmentată pentru dinamica societăților din această zonă eurasiatică, timp de 500.000 de ani. Mai mult, dacă există o epocă istorică capabilă să stârnească un interes cultural de nivel european, aceasta este paleoliticul, ale cărui fenomene culturale și adaptative întrunesc forme de amplă generalitate și relevanță pe imense spații geografice.

Recentele descoperiri de la Peștera cu Oase sunt evocatoare în a semnala interesul deosebit de care îl poate suscita, pe mapamond, paleoliticul din România. De altfel, prezența activă a specialiștilor occidentali – în practic toate colectivele de cercetare care cercetează siturile paleolitice din România ultimului deceniu! – este foarte evocatoare și merită să dea de gândit. Ea indică cu tărie nu numai interesul comunității științifice internaționale, cât și *un anumit mod de concepere a misiunii de cercetare*, încă rar atins în cercetarea arheologică a altor epoci.

Epoca paleolitică a fost dintotdeauna, prin natura cronologiei și documentației sale, distantă în raport cu șabloane ideologice naționaliste, dar și față de steril onorantele preocupări pentru „civilizațiile clasice”, a căror moștenire seculară încă îngreunează maturizarea (citește *autonomizarea*) disciplinei arheologice în România. În acest context, atitudinea sa științifică s-a apropiat de la sine de practica disciplinelor naturaliste. Această derivă, care a înstrăinat treptat arheologia paleoliticului de atmosfera umanistă a celorlalte specialități arheologice, a încurajat în contrapartidă standardizarea problematicii de cercetare, a aparatului metodologic, ca și a limbajului științific. În același timp, sărăcia documentației, dar și absența (fortuită) a unei suprastructuri instituționale greoaie, a permis adoptarea promptă a unui set larg de metode și tehnici inovative. Toate aceste achiziții au permis translatarea rezultatelor și au ușurat în permanență dialogul cu specialiștii străini, fapt ce se reflectă cu claritate în situația actuală.

O strategie realistă pentru viitorul cercetării acestei epoci trebuie în mod necesar să țină cont de aceste realități și să responsabilizeze toate părțile implicate (MCCPN, MEC, autorități locale, instituții muzeale și universitare, paleoliticienii înșiși). Într-o primă instanță, este necesară crearea unei *noi atmosfere* colegiale în mediul profesionist, care să aprecieze la adevărată valoare contribuția științifică a paleoliticienilor.

Cel mai proeminent obiectiv care trebuie avut în vedere rămâne, în opinia noastră, *creșterea vizibilității publice a disciplinei*, ceea ce atrage după sine restructurarea *politicii formativ-educative*, ameliorarea *standardelor de cercetare*, și regândirea *formulelor de finanțare a cercetării*.

Dacă, din nefericire, răspunderea formației profesionale revine, în continuare, celor câteva universități care și-au asumat-o voluntar cu ceva vreme în urmă, CNA și MCCPN dețin o responsabilitate directă în cazul ultimelor două aspecte.

*Ameliorarea standardelor de cercetare* constituie un obiectiv esențial. Calitatea expozițiilor și a altor forme de valorificare publică se leagă direct de calitatea cercetării și, în acest sens, rămân multe de făcut. Fără a insista aici asupra acestei probleme, este evident că fără *generalizarea unui model de cercetare complex*, larg interdisciplinar, capabil să exploateze inteligent contextele preistorice și să înlocuiască tradiționala obsesie pentru tipologia artefactelor, atractivitatea și vizibilitatea disciplinei nu se vor îmbunătăți. A invoca interdisciplinaritatea ar putea părea futil în contextul arheologiei de la începutul secolului XXI, dacă situația reală a arheologiei preistorice românești și rarele exemple de succes nu ne-ar motiva. În prea multe situații, arheologia preistorică românească practică o cercetare plasată, la nivel conceptual și metodologic, în perioada interbelică.

MCCPN are la dispoziție o pârgie importantă în vederea ameliorării standardelor de cercetare, în completarea inițiativelor deja cunoscute, și anumite *mecanismul de selecție în acordarea subvențiilor*. În acest sens, Planul național de cercetare arheologică ar trebui să acorde o atenție crescută tematicii de cercetare proprii paleoliticului. Doar consultarea a

specialiștilor în paleolitic (care nu au nici un reprezentant la nivelul Comisiei) poate asigura receptarea punctelor lor de vedere. Actuala formulă de evaluare a „importanței” sau „relevanței” unui proiect de cercetare descurajează explicit săpăturile sistematice în siturile preistorice, în general, și pe cele paleolitice, în special. În fapt, în ultimii ani, cercetarea paleoliticului a recurs, după știința noastră, aproape în exclusivitate la alte surse de finanțare decât cele ale Ministerului Culturii. Aceasta pentru că unele dintre criteriile propuse ridiculizează cu o nedorită precizie exact acele domenii în care cercetarea paleoliticului excelează (claritatea obiectivelor *științifice* de cunoaștere, gradul de investiție *interdisciplinară*, *dificultatea* proprie cercetărilor în situri izolate etc.). Din rațiuni proprii, MCCPN preferă o ierarhie a importanței siturilor și cercetărilor aferente edificată pe criterii precum accesibilitatea turistică, spectaculosul monumental, relevanța „națională” sau „europeană” etc. Este, credem, menirea CNA, ca for reprezentativ al arheologiei profesioniste, să susțină o ierarhie fondată pe criterii pur *științifice*, caz în care relevanța unor cercetări va fi evaluată, pe cât posibil, în funcție de *conținutul* său, și nu în raport cu accesibilitatea sa *imediată* pentru publicul larg, sau cu definiția populară care asociază „patrimoniul arheologic” monumentelor de zidărie. Accesibilitatea pentru publicul finanțator a unei cercetări preistorice se măsoară inclusiv prin calitatea actului de cercetare, singurul care poate gira o valorificare muzeistică adecvată.

În acest sens, MCCPN trebuie în aibă în vedere cu prioritate finanțarea *proiectelor de cercetare complexe, coerente, multianuale*, capabile să antreneze un număr cât mai mare de specialiști, să asigure recuperarea unui maxim de informații arheologice și să permită o valorificare superioară a patrimoniului arheologic. *Siturile pluristratificate*, cu un grad bun sau mediu de conservare, răspund cel mai bine necesităților pragmatice impuse de lipsa de bani și oferă cel mai bun raport investiție-rezultate. Trebuie subliniat, dacă mai este necesar, că cercetarea siturilor paleolitice este extrem de lentă și costisitoare financiar, datorită arsenalului de metode solicitate în stabilirea cronologiei, ca și în procesarea și interpretarea măturilor arheologice. Aceasta explică de ce proiectele coerente desfășurate în ultimul deceniu în România (Mitoc, Poiana Cireșului, Călinești-Oaș, Peștera cu Oase etc.) au apelat invariabil (și) la surse de finanțare externe. Fără acoperirea acestor necesități, nu este de așteptat o îmbunătățire a standardelor de cercetare și nici nu putem spera la expoziții consacrate epocii paleolitice care să depășească formula vitrinelor cu unelte impecabil aliniată și absolut plictisitoare pentru public.

În privința acestui ultim aspect, instituțiile muzeale ar trebui să apeleze constant la consultarea specialiștilor în structurarea expozițiilor permanente (majoritatea depășite ca informație și mod de prezentare). La fel, muzeele care dispun de un patrimoniu paleolitic bogat își pot asuma inițiativa, mai puțin temerară decât pare, de a organiza expoziții temporare dedicate paleoliticului. Expoziția de la muzeul din Târgoviște s-a bucurat de un neașteptat succes, iar vizibilitatea publică a epocii paleolitice este în continuă creștere, mai ales din cauza canalelor de televiziune specializate în emisiuni științifice.

Toate aspectele amintite mai sus depind, însă, de o renovare generală a modului de concepere a practicii arheologice și a sistemului de valorificare, pentru public, a eforturilor echipelor de cercetare. Câtă vreme cercetarea preistoriei se va rezuma, în continuare, la o cronică seacă a culturilor arheologice, paleoliticul va avea puține șanse de a ocupa o poziție justă și va continua să rămână un preambul geologic al „istoriei naționale”, sau după caz, „europene”.

**Raport asupra cercetărilor arheologice efectuate în siturile preistorice din Moldova,  
în perioada 2003-2007  
Gheorghe Dumitroaia (CMJ Neamț)**

Am procedat la întocmirea prezentului raport, ținând cont de informațiile oferite de:

- cronicile cercetărilor arheologice din România, 2004-2008;
- fișele tehnice afișate pe site-ul CIMEC referitoare la cercetările arheologice din România;
- răspunsurile la chestionarele trimise Direcțiilor Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național și instituțiile care au inițiat și finanțat cercetări;
- datele deținute de instituția la care ne desfășurăm activitatea.

În cea mai mare parte, informațiile culese din sursele citate coincid, situație care reflectă faptul că la ora actuală există un sistem de stocare și difuzare a rezultatelor cercetării acceptabil, la care pot apela atât personalul de specialitate, cât și funcționarii serviciilor abilitate cu protecția patrimoniului cultural mobil.

În privința siturilor arheologice preistorice din Moldova cercetate în perioada 2003-2007, am constatat următoarea situație, pe județe:



	Total	BC	BT	GL	IS	NT	SV	VN	VS
<b>Săpături sistematice</b>	23	4	2	-	4	5	5	-	3
<b>Săpături preventive</b>	11	2	1	1	2	1	2	-	2
<b>Supravegheri</b>	3	-	2	-	-	-	-	-	1
<b>Evaluări</b>	3	-	-	-	-	2	1	-	-
<b>Total obiective cercetate</b>	<b>40</b>	<b>6</b>	<b>5</b>	<b>1</b>	<b>6</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>-</b>	<b>6</b>

Dintre acestea, semnificative sunt cercetările arheologice din *tell*-ul de la Poduri-Dealul Ghindaru, jud. Bacău (șantier de importanță națională, prioritar pentru cunoașterea eneoliticului din România), susținut de către Complexul Muzeal Județean Neamț, cele de la Piatra-Neamț-Poiana Cireșului, susținut de Universitatea Valahia din Târgoviște și șantierul din așezarea eponimă de la Costișa, jud. Neamț, coordonat de Institutul de Arheologie București, care au avut loc de-a lungul întregii perioade raportate.

În același interval de timp, dar cu întreruperi de un an, importante s-au dovedit săpăturile de la Fetești, jud. Suceava, efectuate de Universitatea Ștefan cel Mare și Isaiia, jud. Iași, coordonate de prof. N. Ursulescu de la Universitatea Al. I. Cuza.

În doar 3 campanii au fost investigate siturile de la Ruginoasa și Târgu Frumos, jud. Iași, care aparțin tot eneoliticului.

Celelalte săpături sistematice, efectuate doar în 1-2 campanii, au depins de gradul de finanțare, rezultatele mai puțin spectaculoase, atingerea obiectivelor cercetării sau inițierea lor în ultima parte a intervalului.

În anii 2003-2007 au existat săpături și supravegheri autorizate, dar neefectuate. În acest sens am consemnat șantierele de la:

- Adâncata-Dealul Lipovanului (jud. Suceava), săpătură sistematică;
- Mitoc-La Mori (jud. Botoșani), supraveghere;
- Trestiana-Trestiana (jud. Vaslui), săpătură sistematică;
- Vlădeni-Intravilan (jud. Botoșani), supraveghere.

Au existat și cercetări autorizate, care s-au soldat fără rezultate:

- Corlăteni-Vatra satului – Movilă (jud. Botoșani), supraveghere
- Curtești-Vatra satului (jud. Botoșani), supraveghere
- Șendriceni Dealul Volintiru (jud. Botoșani), supraveghere

În privința evaluărilor, s-au constatat situațiile de la Adâncata-Sub Pădure, jud. Suceava (2006), Ceahlău-Bistricioara – Lutărie I și II și Ceahlău-Dârțu – vechiul cimitir, jud. Neamț (2007).

După cum cunoaștem, săpăturile preventive în siturile arheologice sunt impuse de necesitatea prevenirii distrugerii sau degradării obiectivelor arheologice. Din acest motiv, credem că s-a admis și efectuarea săpăturilor preventive din stațiunile eneolitice de la Fulgeriș, jud. Bacău (finanțate de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău) și Crețeștii de Sus, jud. Vaslui (finanțate de Muzeul Municipal Huși), derulate de-a lungul celor 5 ani. Dar, din punctul nostru de vedere, format pe baza informațiilor oferite chiar de către șefii de șantier (arheologi specialiști, pentru care s-a obținut derogare de la regula stipulată pentru săpături sistematice) și a materialelor publicate, credem că încadrarea șantierelelor în categoria săpăturilor preventive este forțată.

Referitor la echipele de cercetări interdisciplinare, de remarcat sunt doar colaborările de pe șantierele de la Poduri, Poiana Cireșului, Lunca, Țolici, Mitoc și Scânteia, în care au fost efectuate, cu amplitudine diferită, prospecțiuni magnetometrice, sedimentologice și palinologice, studii arheozoologice și arheobotanice, prelevări de materiale pentru datări C14 etc. Au fost prezente pe șantier echipe de cercetători din Germania, Franța, Belgia și SUA.

Cât privește autorizarea săpăturilor preventive, a supravegheților și evaluărilor de teren, am constatat „ilegalități” doar în cazul șantierelelor de la Poduri și Fetești, pentru care în anul 2006 nu s-au eliberat autorizații, pe motiv că nu au actualizat ridicarea topografică. Norocul șefilor de șantier a fost acela că au aflat că sunt în culpă abia după efectuarea săpăturilor!

Finanțarea săpăturilor arheologice a fost susținută de către:

- muzee – 13 șantiere (2-4, 10, 12, 13, 15, 17, 22, 23, 30, 33, 34);
- beneficiari – 10 șantiere (6, 9, 11, 14, 20, 23, 25, 31, 35, 36);
- Ministerul Culturii și Cultelor – 7 șantiere (1, 7, 8, 21, 26, 27, 29);
- ONG-uri – 7 șantiere (14, 16, 22, 24, 26, 28, 32);
- neprecizat – 4 șantiere (5, 18, 19, 37);

- Academia Română – 1 șantier (7);
- Ministerul Educației și Cercetării – 1 șantier (21).

Stadiul prelucrării materialelor. Prea puține sunt informațiile referitoare la starea materialelor arheologice descoperite cu prilejul cercetărilor sistematice și preventive din Moldova. Exceptând câteva rapoarte, în care se menționează la modul general că materialele au fost prelucrate, nu deținem alte informații. Bănuim că în majoritatea cazurilor, artefactele găsite sunt prelucrate parțial, în primul rând descoperirile deosebite, cele mai spectaculoase dintre acestea fiind publicate deja.

Valorificarea prin expoziții, publicații și comunicări a rezultatelor cercetării din Moldova s-a situat la un nivel ridicat, ținând cont de numărul comunicărilor, rapoartelor, articolelor și studiilor de specialitate.

Acestora li se adaugă mai multe expoziții temporare, organizate la nivel local și regional, dar și participarea unor exponate inedite, descoperite în ultimii cinci ani, la expozițiile de la Olten (Elveția) și Vatican.

### Repartiția descoperirilor arheologice din Moldova pe epoci și culturi (2003-2007)

#### Lista siturilor cercetate 2003-2007

1. - Șantierul: *Adâncata-Imaș*, com. Adâncata, jud. Suceava
  - Codul de sit: 146806.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronzului
  - Cultura: Costișa-Komarov
  - Tipul sitului: Necropolă
  - Responsabil șantier: Mareș Ion (CMB Suceava)
  - Colectivul de cercetare: Niculică Bogdan Petru (CMB Suceava), Boghian Dumitru, Ignătescu Sorin.
  - Autorizația nr.: 215/2003; 139/2005;
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor
  - Unde se păstrează materialul: CMB Suceava
  - Principalele rezultate: În cele cinci campanii desfășurate aici au fost cercetați 11 tumuli din această necropolă. În campania din 2003 au fost cercetați integral sau parțial trei tumuli (T 6, T 7, T 8). Cercetarea în T 6 a început din 2002. În cadrul lui nu au fost descoperite oase umane, ceea ce a condus la că acesta a putea fi un tumul de tip cenotaf. T 7 a fost cercetat integral în 2007, aici fiind descoperite mai multe oase umane, fără a se putea preciza dacă este vorba de unul sau mai mulți indivizi. T 8 a fost cercetat parțial. În mantaua acestuia au fost descoperite resturile unei vetre. Toate materialele arheologice au fost descoperite în mantalele tumurilor. În campania din 2004 au fost cercetați tumulii notați cu T 8 (început în 2003) și T9, iar în 2005 au fost cercetați T 10 și T 11. În mantaua unor tumuli au fost găsite fragmente ceramice cucuteniene.
2. - Șantierul: *Baia-Cetățuie*, com. Baia, jud. Suceava
  - Codul de sit: 146913.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronzului; Hallstatt
  - Cultura: Precucuteni, Cucuteni, Horodiștea-Foltești/Erbiceni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Niculică Petru-Bogdan (CMB Suceava)
  - Colectivul de cercetare: Ion Mareș, (CMB Suceava), Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu, - Autorizația nr.: 217/2003
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Unde se păstrează materialul: CMB Suceava
  - Principalele rezultate: Cercetarea a constat în taluzarea unor gropi făcute de către localnici. Suprafața cercetată totaliza 12 mp. Stratul de cultură avea o grosime de 0,50 m, cele mai multe materiale fiind descoperite între 0,25-0,50 m. A fost descoperită ceramică atribuită culturilor Precucuteni, Cucuteni, faza B și Horodiștea-Foltești. Nu s-au putut individualiza nivelurile de locuire specifice fiecărei culturi, cel mai probabil din cauza nivelărilor din epoca bronzului. A fost descoperită ceramică atribuită etapei timpurii a epocii bronzului și culturii Costișa-Komarov și ceramică atribuită grupului Grănicești, cultura Gáva-Holihrad.
3. - Șantierul: *Bălțata-Între Bălțați (La Moviliță)*, com. Sărata, jud. Bacău
  - Codul de sit: 23733.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Ursulescu Nicolae – responsabil (UAIC Iași)

- Colectivul de cercetare: Stratulat Lăcrămioara, Istina Elena-Lăcrămioara, Tencariu Felix-Adrian (CMIA Bacău)
  - Autorizația nr.: 199/24.08.2004
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Consiliul Județean Bacău
  - Unde se păstrează materialul: Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
  - Principalele rezultate: Au fost trasate două secțiuni (S I de 20x2 m și S II de 16x2 m). S-a putut constata ca stratul cucutenian a fost afectat de lucrările agricole. Întreaga depunere arheologică pare să nu depășească 0,40 m grosime. A fost recoltată ceramică și câteva unelte de piatră.
4. - Șantierul: Brad-*La Stâncă*, com. Negri, jud. Bacău
- Codul de sit: 23662.01
  - Epoca: Bronzului
  - Cultura: Monteoru
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Ursachi Vasile (CMJ Neamț-M.I. Roman)
  - Colectivul de cercetare: Hânceanu George (M.I. Roman)
  - Autorizația nr.: 17/2004
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: CMJ Neamț, Ministerul Culturii și Cultelor
  - Unde se păstrează materialul: Muzeul de Istorie Roman
  - Principalele rezultate: Cercetările arheologice efectuate pe o suprafață de 200 mp au avut ca obiective depistarea celui de-al doilea șanț de apărare din epoca bronzului. Pentru aceasta a fost trasată o casetă de 4 x 12 metri putându-se stabili că traseul acestuia era spre sud-est. În această secțiune au fost descoperite doar materiale de epoca bronzului. În interiorul zonei delimitate de șanțul de epoca bronzului a fost efectuată o secțiune de 60 x 1,5 metri. Stratul de cultură este subțire, materialele arheologice fiind puțin numeroase și fragmentare.
5. - Șantierul: Bunești-*Armășeni-Muncel*, com. Bunești Averești, jud. Vaslui
- Codul de sit: 162951.01
  - Epoca: Neo-eneolitic; Bronzului; Hallstatt
  - Cultura: Criș, Cucuteni; Monteoru;
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Merlan Vicu
  - Colectivul de cercetare: Paul Salomeia
  - Autorizația nr.: 372/2006
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Principalele rezultate: A fost trasată o secțiune de 15x2 m și au fost identificate materiale Criș, un *semibordei* aparținând aceleiași culturi, o locuința de suprafață Cucuteni A3 și mai multe gropi cu materiale amestecate. Se menționează și descoperirea unor fragmente ceramice Monteoru și a unora hallstattiene.
6. - Șantierul: Concești-*Intravilan*, com. Concești, jud. Botoșani
- Codul de sit: 36541.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Responsabil șantier: Setnic Gheorghe-Eduard
  - Autorizația nr.: 97/2005
  - Tipul cercetării: Supraveghere
  - Finanțare: Mihai Ioan (persoană fizică)
  - Principalele rezultate: A fost săpată o suprafață de 40 mp, fără să se precizeze ce descoperiri au fost făcute. Se menționează identificarea a nouă puncte arheologice în timpul unor cercetări anterioare, cele mai vechi fiind neo-eneolitice.
7. - Șantierul: Costișa-*Cetățuia*, com. Costișa, jud. Neamț
- Codul de sit: 122141.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronz
  - Cultura: Precucuteni; Costișa; Monteoru
  - Tipul sitului: Așezare fortificată
  - Responsabil șantier: Vulpe Alexandru (IAB)

- Colectivul de cercetare: Popescu Anca, Bejenaru Radu (IAB)
  - Autorizația nr.: 174/2003; 102/2004; 118/2005; 70/2006; 33/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor
  - Unde se păstrează materialul: IAB
  - Principalele rezultate: În campaniile 2003-2004 au fost cercetați peste 300 mp, avându-se ca obiective epuizarea suprafețelor deschise în anul 2002, verificarea unor informații mai vechi privind existența unor complexe funerare în partea de nord-vest a Cetățuiei și completarea datelor privind succesiunea depunerilor arheologice din șanțul de apărare. În S II, printre pietre, au fost descoperite cinci vetre atribuite nivelului Monteoru Ic2-Ic1, putându-se face mai multe observații asupra acestor tipuri de descoperiri. În secțiunea S III a fost epuizată depunerea precucuteniană, acesta fiind reprezentată de aglomerări de chirpici, oase de animale, ceramică și obiecte mici din os, piatră sau lut. În zona de nord-vest, în secțiunea S V au fost descoperite două morminte, unul (M.3) fără inventar, dar după poziție ar putea fi preistoric, celălalt (M.4), după inventar, aparține perioadei medievale. Între S II și S III a fost descoperit un mormânt colectiv. Oasele provin de la cel puțin patru indivizi. Din mormânt provine un vas ce a fost atribuit bronzului timpuriu. În 2005 au fost continuate cercetările în S II, în care au fost descoperite cele cinci vetre în campania 2004, continuându-se cercetarea lor. După epuizarea nivelului de epoca bronzului (Monteoru Ic2-Ic1), a fost cercetat nivelul precucutenian, fiind descoperite fragmente ceramice, unelte de os și piatră. Acest nivel era perforat de o groapă în care au fost descoperite materiale atribuite culturii Costișa. Pe platoul ce leagă *Cetățuia* de terasa Bistriței au trasate trei secțiuni cu dimensiuni de 10 x 3 metri, la distanță de 6 metri una de cealaltă, cercetări fiind efectuate doar în două dintre acestea. În secțiunea S VI a fost descoperită o aglomerare de chirpici și ceramică Costișa. La est de S VI a fost trasată S VII în care au fost descoperite resturile unor construcții și o vatră de mari dimensiuni. Printre aglomerările de chirpici au fost descoperite fragmente ceramice atribuite culturii Costișa. Anul următor cercetările s-au concentrat în zona platoului mai scund. Pe lângă redeschiderea unor secțiuni mai vechi (S. VII), au fost deschise și altele noi (S. IX). În această zonă (platoul B) pânza de pietre din depunerea Monteoru nu este la fel de densă ca în zona platoului A, mai bogată fiind depunerea Costișa care era concentrată în zona centrală. În 2007 au continuat cercetările pe Platoul B fiind cercetate mai multe complexe din epoca bronzului.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
  - Valorificare științifică: Publicare
8. - Șantierul: *Cotu-Poiana Costăchel*, com. Copalău, jud. Botoșani
- Codul de sit: 36612.02
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Șovan Octavian Liviu
  - Colectivul de cercetare: Ignat Mircea
  - Autorizația nr.: 28/2004
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor
  - Principalele rezultate: A fost cercetată o suprafață de 894 mp. Au fost identificate patru locuințe cucuteniene din faza A-B.
9. - Șantierul: *Crețeștii de Sus-La Intersecție*, com. Crețești, jud. Vaslui
- Codul de sit: 163235.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronz
  - Cultura: Precucuteni, Cucuteni; Noua
  - Tipul sitului: Așezare; Necropolă
  - Responsabil șantier: Merlan Vicu
  - Colectivul de cercetare: Salomeia Paul (MM Huși)
  - Autorizația nr.: 197/2003; 75/2004; 8/2005; 7/2006; 302/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: Primăria Crețești
  - Unde se păstrează materialul:
  - Principalele rezultate: Au fost efectuate mai multe secțiuni, de-a lungul acestora fiind cercetate parțial sau integral șapte locuințe cucuteniene, atribuite fazei A-B. Au fost identificate și câteva fragmente atribuite culturii Precucuteni. Au fost identificate și cercetate 16 morminte Noua, majoritatea având inventar compus din vase.

10. - Șantierul: Cucuieți-*Slatina Veche*, com. Solonț, jud. Bacău  
- Codul de sit: 25503.01  
- Epoca: Neo-eneolitic; Bronz  
- Cultura: Criș, Precucuteni, Cucuteni; Costișa; Monteoru  
- Tipul sitului: Așezare sezonieră  
- Responsabil șantier: Dumitroaia Gheorghe (C.M.J. Neamț)  
- Colectivul de cercetare: Munteanu Roxana, Nicola Dorin, Preoteasa Constantin (C.M.J. Neamț), Monah Dan (I.A. Iași)  
- Autorizația nr.: 26/2003;18/2004  
- Tipul cercetării: Cercetare sistematică  
- Finanțare: CMJ Neamț  
- Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț  
- Principalele rezultate: Cercetările de aici fac parte dintr-un proiect mai amplu privind exploatarea sării în preistorie. Depunere arheologică se prezenta sub forma a două movile. În 2003 au fost trasate două secțiuni (S I cu laturile de 14x2 m și S II cu laturile e 7x2 m). În 2004 au fost deschise două noi secțiuni. Prima dintre acestea, notată cu S III, a secționat transversal cea de-a doua movilă, având dimensiunile de 10 x 1,5 m. Nu s-a putut observa un nivel clar atribuit neo-eneoliticului, din cauza faptului că în timpul locuirii getice au fost făcute nivelări. Nu s-a putut observa un nivel clar atribuit epocii bronzului. Materialele descoperite aparțin culturilor Costișa și Monteoru.  
- Stadiul prelucrării materialului: Prelucrat  
- Valorificare expozițională: Da  
- Valorificare științifică: Publicat
11. - Șantierul: Dimăcheni-*La Biserică*, com. Dimăcheni, jud. Botoșani  
- Codul de sit: 36701.01  
- Epoca: Eneolitic, Bronz  
- Cultura: Cucuteni, Noua?  
- Tipul sitului: ?  
- Responsabil șantier: Setnic Gheorghe-Eduard  
- Autorizația nr.: 99/2005  
- Tipul cercetării: Supraveghere  
- Finanțare: Școala Dimăcheni  
- Principalele rezultate: Se precizează că a fost cercetată o suprafață de 30 mp, deși ni se spune că în momentul efectuării cercetărilor lucrările de excavare erau deja finalizate. Încadrarea a fost făcută pe baza unor mențiuni mai vechi.
12. - Șantierul: Fetești-*La Schit*, com. Adâncata, jud. Suceava  
- Codul de sit: 146842.01  
- Epoca: Eneolitic  
- Cultura: Cucuteni, Horodiștea-Foltești  
- Tipul sitului: Așezare  
- Responsabil șantier: Boghian Dumitru (UȘtCM Suceava)  
- Colectivul de cercetare: Sorin Ignătescu – responsabil adj. (UȘtCM Suceava); Ion Mareș, Bogdan-Petru Niculică – responsabil sector (CMB Suceava)  
- Autorizația nr.: 219/2003; 115/2004; 141/2005; Săpătură neautorizată/2006;  
- Tipul cercetării: Cercetare sistematică  
- Unde se păstrează materialul: UȘtCM Suceava  
- Principalele rezultate: Au fost cercetate complexe Cucuteni A și B, aducându-se importante contribuții la cunoașterea unor aspecte ale acestei perioade.  
În nivelul Horodiștea-Foltești au fost descoperite mai multe aglomerări de gresii nisipoase în jurul unor gropi (cu diametrul de 0,10 m), care ar putea provenii de la stâlpii unei colibe. Alte materiale sunt greu de atribuit acestei culturi deoarece sunt intercalate cu cele cucuteniene.
13. - Șantierul: Fulgeriș-*Dealul Fulgeriș (La 3 cireși)*, com. Pâncești, jud. Bacău  
- Codul de sit: 24221.02  
- Epoca: Eneolitic; Bronz

- Cultura: Cucuteni; Costișa
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Artimon Alexandru (2003), Istina Elena-Lăcrămioara (2004-2007)
  - Colectivul de cercetare: Marius Alexandru Istina, Felix Adrian Tencariu
  - Autorizația nr.: 99/2003; 226/2004; 29/2005; 405/2006; 215/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
  - Unde se păstrează materialul: Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
  - Principalele rezultate: Situl a fost identificat și sondat în anii '80 de V. Căpitanu. Cercetările au fost reluate în 2003. În cei cinci ani de cercetări, prin trasarea a nouă secțiuni ce totalizează 330 mp, fiind identificate și cercetate cinci locuințe cucuteniene și peste 30 de gropi atribuite aceleiași culturi. Dintre alte descoperiri remarcăm două cuptoare, un topor de cupru, numeroase statuete antropomorfe și zoomorfe, cât și ceramică Cucuteni C. În urma cercetărilor de aici au fost identificate și fragmente ceramice specifice culturii Costișa.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
  - Valorificare expozițională: Expoziții temporare
  - Valorificare științifică: Prin publicare
14. - Șantierul: Hoisești-La Pod, com. Dumești, jud. Iași
- Codul de sit: 96986.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Nicola Ursulescu (UAIC Iași)
  - Colectivul de cercetare: Vasile Cotiugă, George Bodi, Letiția Chirilă (UAIC Iași), Daniel Garvăn (2003-2004), Dumitru Boghian (UȘtCM Suceava), Senica Țurcanu, Mădălin Văleanu (CNMM Iași).
  - Autorizația nr.: 225/2003; 171/2003; 54/2004
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: Consiliul Județean Iași, Fundația „Cucuteni pentru mileniul III” București
  - Unde se păstrează materialul: UAIC Iași
  - Principalele rezultate: A fost cercetată o suprafață ce totaliza 300 mp, fiind identificate și cercetate, parțial sau integral, resturile a 14 locuințe. Dintre acestea se remarcă L 9, de aprox. 60 mp, cu șanț de fundație și mai multe amenajări interioare. A fost recoltată o foarte mare cantitate de ceramică, reușindu-se îmbogățirea repertoriului de forme și decoruri ceramice.
  - Stadiul prelucrării materialului: Lucrare de doctorat în curs de pregătire.
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da (arheozoologie, analize chimice).
  - Valorificare expozițională: Expoziții temporare în țară și străinătate.
  - Valorificare științifică: Publicare parțială.
15. - Șantierul: Igești-Scândureni, com. Blăgești, jud. Vaslui
- Codul de sit: 166035.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: cultura Gumelnița, faciesul (aspectul cultural Stoicani-Aldeni)
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Laurențiu Chiriac
  - Colectivul de cercetare: Ciprian Lazanu, Marin Rotaru, Cristian Onel,
  - Autorizația nr.: 311/2007
  - Tipul cercetării: cercetare sistematică
  - Finanțare: Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui
  - Unde se păstrează materialul: Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui
  - Principalele rezultate: au constat în descoperirea *așezării de tip Stoicani-Aldeni* (de pe latura sud-vestică a sitului); b) *unelte și arme din silix*: lame, răzuitoare (gratoare), percutoare, topoare, frecătoare și râșnițe de mână; c) *unelte din os și corn de cerb*: împungătoare, străpungătoare, dălțițe, săpăliji etc.; d) *obiecte din lut ars*: o fusaiolă bitronconică, fragmente de figurine antropomorfe (piciorușe de statuete feminine cu decor incizat, o statueta fragmentară feminină în poziția șezând) și protome zoomorfe de pe vase etc.; e) *obiect de podoabă*: pandantiv circular dintr-o rocă vulcanică verzuie și bine șlefuită; f) *fragmente de ceramică*: vase de tip fructieră, vase de tip cupe, vase cu decor incizat și vase cu decor alveolat, castroane, coadă de polonic, tăvi circulare, toarte de la vase mari și vase pictate.

- Stadiul prelucrării materialului: în curs de restaurare
16. - Șantierul: *Isaia-Balta Popii*, com. Răducăneni, jud. Iași
- Codul de sit: 98710.01
  - Epoca: Neo-eneolitic; Bronz; Hallstatt
  - Cultura: Ceramicii liniare, Precucuteni; Corlăteni-Chișinău
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Nicolae Ursulescu (UAIC Iași)
  - Colectivul de cercetare: Tencariu Felix-Adrian (2003-2007), Merlan Vicu (2003-2005), Scarlat Letiția, Bodi George, Lazanu Ciprian, Solcan Loredana, Robu Ioana (2004-2005), Vornicu Diana-Măriuca, Vornicu Andreea, Furnică Radu (2005-2007),
  - Autorizația nr.: 160/2003; 92/2004; 108/2005; 111/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București
  - Unde se păstrează materialul: UAIC Iași
  - Principalele rezultate: Prin săpăturile efectuate în perioada 2003-2005 și 2007 s-au continuat cercetările în așezarea de aici. Au fost identificate noi structuri de locuire atribuite în special culturii Precucuteni, putând fi observate detalii arhitecturale (șanțuri de fundație, amenajări interioare), în 2007 fiind identificat și un șanț ce împrejmuea așezarea. Tot în acest interval au fost cercetate mai multe gropi ce conțineau materiale atribuite ceramicii liniare sau culturii Precucuteni. Au fost descoperite materiale datate din perioada bronzului timpuriu, dintre care se pare un mormânt de înhumăție. Alte materiale sunt datate Hallstatt, grupul Corlăteni-Chișinău.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
  - Valorificare expozițională: Expoziții temporare în țară și internaționale
  - Valorificare științifică: Prin publicații
17. - Șantierul: *Lunca-Poiana Slatinei*, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț
- Codul de sit: 125034.01, 125034.02
  - Epoca: Neo-eneolitic
  - Cultura: Starčevo-Criș, Precucuteni, Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare sezonieră
  - Responsabil șantier: Dumitroaia Gheorghe (CMJ Neamț)
  - Colectivul de cercetare: Nicola Dorin, Munteanu Roxana, Preoteasa Constantin (CMJ Neamț)
  - Autorizația nr.: 104/2004; 120/2005; 67/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: CMJ Neamț
  - Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț
  - Principalele rezultate: Cercetările s-au desfășurat doar în campania 2004. S-a cercetat o suprafață de 5x4 m în centrul depunerii din zona A. Principala descoperire a constat în resturile unui puț de apă sărată amenajat din trunchiuri de copaci și împletitură de nuiel, săpat în nivelurile Starčevo-Criș. Cercetarea acestui complex nu a fost finalizată din cauza condițiilor meteo.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da (sedimentologie, carpologie, antracologie)
  - Valorificare expozițională: Expoziții temporare
  - Valorificare științifică: Publicare
18. - Șantierul: *Mitoc-Valea Izvorului*, com. Mitoc, jud. Botoșani
- Codul de sit: 38385.01
  - Epoca: Paleolitic
  - Cultura: Musterian
  - Responsabil șantier: Chirica Vasile (IA Iași)
  - Colectivul de cercetare: Alain Tuffreau (2003-2004), Patrick Auguste (2003), Paul Haesaerts (Institutul Regal de Științele Naturii din Bruxelles) (2004), Sanda Bălescu, Mădălin Văleanu (CNMM Iași)
  - Autorizația nr.: ?
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică

- Principalele rezultate: În campania din 2003 au fost trasate șase secțiuni, trei în perimetrul săpăturilor dintre anii 1956-1957 și trei în perimetrul săpăturilor dintre anii 1977-1978. Au fost identificate mai multe posibile niveluri de industrie litică, ce conțineau numeroase piese; existența unei concentrări mari de așchii, lame, nuclee și fragmente de nuclee pe o suprafață de 1 mp, a condus la ideea existenței unui atelier de prelucrare a silexului. Cert este că, prin sondajele din 2003 nu s-au putut face corelări cu săpăturile anterioare, acest lucru fiind greu de stabilit și după săpăturile din anul următor, când a fost deschisă o nouă casetă de 16 mp și au fost efectuate mai multe sondaje cu foreza între așezarea de la Malul Galben și Valea Izvorului.
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
19. - Șantierul: *Negrilești-Zaharia-Școala Generală*, com. Negrilești, jud. Galați
- Codul de sit: 75285.01
  - Epoca: Neolitic; Bronz
  - Cultura: Criș; Noua
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Mircea Nicu (MM Tecuci)
  - Colectivul de cercetare: Costel Ilie (MI Galați)
  - Autorizația nr.:131/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Principalele rezultate: Au fost deschise trei secțiuni. Au fost surprinse mai multe gropi. Ceramica atribuită nivelului neolitic aparține culturii Criș și ceramica din nivelul din epoca bronzului aparține culturii Noua.
20. - Șantierul: *Onești-Malu*, jud. Bacău
- Codul de sit: 20572.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronz
  - Cultura: ?
  - Responsabil șantier: Vasiliu Ioan
  - Autorizația nr.: 4/2006
  - Tipul cercetării: cercetare preventivă
  - Finanțare: Consiliul Local Onești
  - Principalele rezultate: Au fost efectuate numai cercetări de suprafață. Cu această ocazie s-au identificat urme de locuire eneolitice târzii (neprecizat) și din epoca bronzului (neprecizat).
21. - Șantierul: *Piatra Neamț-Poiana Cireșului*, jud. Neamț
- Codul de sit: 120735.04
  - Epoca: Paleolitic; Neolitic
  - Cultura: Gravettian, Epigravettian; Criș
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Cârciumar Marcin (UV Târgoviște)
  - Colectivul de cercetare: Mircea Anghelinu, Loredana Niță, Daniela Iamandi, Marian Cosac, Florin Dumitru, Valentin Dumitrașcu, Iulia Neaga (UV Târgoviște), Leif Steguweit (Erlagen-Nürnberg), Ulrich Hambach (Bayreuth), Ovidiu Cârștina (CNMCD Târgoviște)
  - Autorizația nr.: 175/2003; 105/2004; 119/2005; 73/2006; 132/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor; Ministerul Educației și Cercetării
  - Unde se păstrează materialul: UV Târgoviște
  - Principalele rezultate: Pe lângă continuarea cercetărilor în secțiunea V, deschisă în anii anteriori, s-a urmărit și extinderea cercetărilor interdisciplinare, recurgându-se la eșantionarea din punct de vedere micro-sedimentologic a întregului depozit și lărgirea colectivului de cercetare, fiind cooperați specialiști din Germania și Franța. Prin mai multe sondaje s-a putut estima suprafața sitului. În cele cinci campanii a fost recoltată o cantitate mare de material faunistic, destul de bine conservat, și unelte litice și resturi de debitaj. Mai bogat s-a dovedit a fi al doilea nivel gravettian. În cadrul nivelului tardigravettian, cercetat în campania din 2005, în care apăreau numeroase perturbări stratigrafice, au fost descoperite și resturi de debitaj, două topoare șlefuite din silicolit și ceramică neolitică, atribuite culturii Starčevo-Criș. Din observațiile geomorfologice realizate a rezultat că acumularea de loess din perimetrul poienii s-a realizat în regim eolian și în regim coluvial. Dintre descoperirile mai importante amintim vârful de suliță din fildes de mamut, singura piesă de acest tip descoperită în siturile paleolitice din România, 10 melci perforați ce făceau parte probabil dintr-un colier, bucăți de ocră.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare



- Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
  - Valorificare științifică: Prin publicare
22. - Șantierul: Poduri-Dealul Ghindaru, com. Poduri, jud. Bacău
- Codul de sit: 24640.01
  - Epoca: Eneolitic; Bronz
  - Cultura: Precucuteni, Cucuteni; Jigodin; Costișa; Monteoru
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Monah Dan (IA Iași) (2003-2006), Dumitroaia Gheorghe (CMJ Neamț) (2007-prezent)
  - Colectivul de cercetare: Monah Felicia (2003-2007), Preoteasa Constantin, Munteanu Roxana, Garvăn Daniel, Uță Lucian, Nicola Dorin (CMJ Neamț) (2003-2007), Popovici Dragomir Nicolae, Cătălin Bem (MNIR), George Bodi (Fundația "Cucuteni pentru Mileniul III"- București), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită (MNIR-CNCP) (2003-2005), Luminița Bejenaru (UAIC Iași) (2005-2007).
  - Autorizația nr.: 30/2003 ; 19/2005; săpătură neautorizată/2006; 98/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor, CMJ Neamț; Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București
  - Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț
  - Principalele rezultate: În acest interval cercetările arheologice s-au desfășurat în toate cele trei suprafețe deschise. În Cas. A, cea mai mare ca suprafață, cercetările s-au desfășurat în anii 2003-2005 și 2007. Aici au fost cercetate mai multe locuințe. L 85 aparținând nivelului Cucuteni A2, L 73c, 86, 87, 88 toate atribuite nivelului Cucuteni A1/Precucuteni III. Toate locuințele din acest ultim nivel au fost surprinse în întregime, putându-se astfel face unele observații privind sistemul de construcție, amenajări interioare, inventar și rituri de fundare. L 73c și L 88 s-au remarcat prin prezența în interiorul lor a unor importante complexe de vase, cu peste 20 de piese fiecare. În Cas. B cercetările s-au efectuat doar în 2004, cu această campanie fiind epuizat nivelul Cucuteni B1. Cas. C a fost deschisă în 2005 și are o suprafață de peste 500 mp. În primele trei campanii a fost cercetat în întregime nivelul Cucuteni B1. Au fost cercetate mi multe complexe de locuire, dintre acestea remarcându-se L2. Aceasta era o locuință cu etaj, cu mai multe încăperi, șase vetre - dintre care una la etaj – și o amenajare (vatră) cruciformă. Inventarul locuinței este de peste 50 de vase de toate dimensiunile.
  - În intervalul 2005-2007, în Cas. C a fost cercetată o parte dintr-o structură de mari dimensiuni, de formă semicirculară, ce consta dintr-un șanț de mari dimensiuni (7 m deschidere la gură și 3,5 – 4 m adâncime), la suprafața acesta fiind acoperit cu o pânză de pietre de râu. Materialele ceramice descoperite în umplutura șanțului aparțin atât perioadei Bronzului timpuriu (cultura Jigodin) cât și Bronzului mijlociu (culturile Costișa și Monteoru). Lipsa unor structuri de locuire a dus la concluzia că ar fi vorba despre un loc de cult.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da (arheozoologie, arheobotanică)
  - Valorificare expozițională: Expoziția permanentă a MIAPN, expoziții temporare în țară și străinătate
  - Valorificare științifică: Prin publicații
23. - Șantierul: Pogănești, *Movila Pescarului II*, com. Stăniilești, jud. Vaslui
- Codul de sit: 166039.01
  - Epoca: Eneolitic - tranziție
  - Cultura: cultura Horodiștea-Foltești-Erbiceni
  - Tipul sitului: necropolă
  - Responsabil șantier: Laurențiu Chiriac (MJ Vaslui)
  - Colectivul de cercetare: Ciprian Lazanu, Marin Rotaru și Florin Varvara (MJ Vaslui)
  - Autorizația nr.: 226/2006
  - Tipul cercetării: cercetare sistematică
  - Finanțare: bugetul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui și a Consiliului Local Stăniilești.
  - Unde se păstrează materialul: Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui
  - Principalele rezultate: Principalele rezultate ale cercetării arheologice au fost: a) descoperirea a șapte morminte de *inhumație deranjate* - orientate E-V, cu schelete de copii, aflate în poziție chircită, din perioada culturii Horodiștea-Foltești-Erbiceni.; b) *fragmente ceramice* provenite de la vase globulare cu butoni, specifice culturii Horodiștea-Foltești-Erbiceni; c) *astragale de miel* specifice culturii Horodiștea-Foltești-Erbiceni etc.
  - Stadiul prelucrării materialului: restaurat și conservat
24. - Șantierul: Răducăneni-Bazga - *Cetățuie*, com. Răducăneni, jud. Iași
- Codul de sit: 98694.03

- Epoca: Eneolitic; Hallstatt
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Merlan Vicu
  - Colectivul de cercetare: Salomeia Paul (MM Huși)
  - Autorizația nr.: 83/2004; 7/2005; 303/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București
  - Unde se păstrează materialul: ?
  - Principalele rezultate: În urma intervenției arheologice efectuate în acest sit au fost identificate și cercetate câteva resturi ale unor locuințe cucuteniene și mai multe gropi atribuite aceleiași perioade. Materialul este corodat. Se menționează și descoperirea unor fragmente hallstattiene.
25. - Șantierul: Românești-*Chetriș*, com. Coșna, jud. Suceava
- Codul de sit: 148266.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Mareș Ion (CMB Suceava)
  - Autorizația nr.: 115/2005
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: SC Pro Invest SRL, Victor Construct Botoșani
  - Principalele rezultate: În anii 1993-1994 situl a fost afectat de unele lucrări de construcție. În 2005 au fost efectuate săpături preventive, aici fiind identificate urme de locuire atribuite culturii Cucuteni, faza A3. Au fost cercetate patru locuințe de suprafață atribuite acestei culturi.
26. - Șantierul: Ruginoasa-*Dealul Drăghici*, com. Ruginoasa, jud. Iași
- Codul de sit: 98783.02
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Lazarovici Cornelia-Magda (IA Iași)
  - Colectivul de cercetare: Lazarovici Gheorghe (univ. Reșița), Scarlat Letiția (UAIC Iași), Angeleski Sote (ULB Sibiu), Știrbu Maria (CCB Iași), Țurcanu Senica (CMNM Iași)
  - Autorizația nr.: 161/2003; 93/2004; 109/2005
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor (2004); Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București (2005)
  - Unde se păstrează materialul: CMN Moldova, Iași; Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București (campania 2005)
  - Principalele rezultate: În zona excavată au fost cercetate parțial două locuințe de suprafață cu temelie de piatră și patru bordeie, toate aceste construcții de locuit constituind unicate în arealul clasic Cucuteni. Au fost cercetate parțial și șanțurile de apărare; unul dintre ele (cel mai mare) era placat până la fund cu dale de piatră. O parte din bordeiele menționate, construite peste șanțul mai mare, au folosit o parte din structura de piatră a acestuia. Partea cercetată a așezării a furnizat un bogat material arheologic, constând atât din ceramica, cât și din alte artefacte de piatră, os, corn de cerb, silex și cupru.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
27. - Șantierul: Scânteia-*Dealul Bodești (La Nucii)*, com. Scânteia, jud. Iași
- Codul de sit: 98925.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Lazarovici Cornelia-Magda
  - Colectivul de cercetare: Senica Țurcanu (CMNM Iași), Linda Ellis (San Francisco), Maria Geba, Arina Hușleag (Laborator de restaurare conservare Iași) Maria Știrbu; Dan Botezatu (CCB Iași); Nicolae Buzgar (UAIC Iași); Florin Scurtu (GEI-PROSECO București).
  - Autorizația nr.: 110/2005

- Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Ministerul Culturii și Cultelor; Fundația Terra Europeea
  - Unde se păstrează materialul: CMN Moldova, Iași
  - Principalele rezultate: Cercetările arheologice s-au desfășurat între anii 2003-2005, fiind identificate încă patru locuințe (L 10-13). Au fost surprinse unele detalii arhitectonice (așa cum este cazul L 11, ce avea o zonă unde două platforme se suprapuneau). A fost descoperită o importantă cantitate de ceramică, statuete antropomorfe, cea mai mare parte fragmentare și aflate în curs de restaurare. A fost identificat și cercetat parțial valul ce împrejmuea așezarea, acesta fiind prevăzut și cu val. Au fost continuate prospecțiunile arheomagnetice, din loc în loc, acolo unde au apărut anomalii magnetice, fiind efectuate sondaje de verificare. În anul 2007 a fost prelucrat materialul provenit din campania 2005.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da (arheozoologie)
  - Valorificare expozițională: Expoziții în țară și străinătate
  - Valorificare științifică: Prin publicații
28. - Șantierul: *Siliștea-Pe Cetățuie*, com. Români, jud. Neamț
- Codul de sit: 124108.01
  - Epoca: Bronz
  - Cultura: Costișa; Monteoru
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Bolohan Neculai (UAIC Iași)
  - Autorizația nr.: 178/2003; 187/2004
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Unde se păstrează materialul: UAIC Iași
  - Principalele rezultate: Campaniile arheologice desfășurate au confirmat observațiile anterioare cu privire la existența unei așezări fortificate situată pe o axă de comunicare între bazinele râurilor Bistrița și Siret. Detaliile tehnice și morfologice specifice artefactelor descoperite permit încadrarea în repertoriul general specific celor două culturi.
  - Valorificare expozițională: În colecția de bază a MIA Piatra-Neamț
  - Valorificare științifică: Publicare
29. - Șantierul: *Siret-Dealul Ruina*, Siret, jud. Suceava
- Codul de sit: 146664.02
  - Epoca: Eneolitic; Hallstatt
  - Cultura: Cucuteni; Grănicești
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: László Attila (UAIC Iași)
  - Colectivul de cercetare: Ion Mareș, Bogdan Niculică (CMB Suceava); Mircea Ignat (UȘtCM Suceava)
  - Autorizația nr.: 221/2003; 117/2004; 142/2005
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: MCCPN
  - Unde se păstrează materialul: CMB Suceava
  - Principalele rezultate: În zona sectorului B a fost identificată o așezare Cucuteni B ce este parțial afectată de lucrările agricole. În așezarea hallstattiană (zona A) au fost identificate două niveluri care conțineau structuri de locuire de suprafață sau adâncite, prevăzute cu instalații de încălzit, o construcție cu pavaj din pietre, resturi de cuptoare, gropi menajere, vetre în aer liber. A fost cercetat și sistemul de fortificație alcătuit din șanț, val și palisadă.
30. - Șantierul: *Solca-Slatina Mare*, jud. Suceava
- Codul de sit: 146717.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Precucuteni, Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare sezonieră
  - Responsabil șantier: Dumitroaia Gheorghe (CMJ Neamț)
  - Colectivul de cercetare: Dorin Nicola, Roxana Munteanu, Constantin Preoteasa (CMJ Neamț), Dan Monah (IA Iași), Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu (UȘtCM Suceava)
  - Autorizația nr.: 222/2003
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică

- Finanțare: CMJ Neamț
  - Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț
  - Principalele rezultate: În cadrul secțiunii trasate în 2003 au fost identificate sporadic fragmente ceramice precucuteniene, cel mai consistent nivel fiind cel Cucuteni B. A fost descoperită o cantitate mare de ceramică, în special de tip C și numeroase fragmente de *briquetages*, folosite la obținerea sării din slatină.
  - Stadiul prelucrării materialului: Prelucrat
  - Valorificare expozițională: Da
  - Valorificare științifică: Prin publicare
31. - Șantierul: Suceava-Câmpul Șanțurilor, mun. Suceava, jud. Suceava
- Codul de sit: 146272.07
  - Epoca: Bronz
  - Cultura: Costișa-Komarov
  - Tipul sitului: Necropolă ?
  - Responsabil șantier: Hău Florin (2004); Mareș Ion (2007)
  - Colectivul de cercetare: Niculică Bogdan Petru (CMB Suceava);
  - Autorizația nr.: 139/2004; 176/2007
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: Ionescu Glicheria Viorica (persoană fizică)
  - Principalele rezultate: În anul 2004 a fost cercetată o suprafață de 500 mp, dar nu au fost descoperite materiale arheologice. În 2007, pe o parcelă alăturată celei ce a fost cercetată anterior, a fost descoperit un mormânt de înhumăție în construcție de piatră ce a fost atribuit culturii Komarov.
32. - Șantierul: Târgu Frumos-Baza Pătule, jud. Iași
- Codul de sit: 95480.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Precucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Boghian Dumitru (UȘtcm Suceava)
  - Colectivul de cercetare: Cotiugă Vasile (2003-2005), Bodi George (2003), Minea Bogdan, Lazanu Ciprian (2004),
  - Autorizația nr.: 163/2003; 95/2004; 111/2005
  - Tipul cercetării: Cercetare sistematică
  - Finanțare: Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, București
  - Unde se păstrează materialul: UAIC Iași
  - Principalele rezultate: În cei trei ani în care s-au mai efectuat săpături în punctul *Baza Pătule*, au fost cercetate parțial ultimele două niveluri precucuteniene. Au fost cercetate parțial resturile a două locuințe (L 2 și 6) și numeroase gropi. S-au descoperit numeroase piese de silex, os și lut, dar și o vatră exterioară, prima de acest tip de aici.
  - Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
  - Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da (arheozoologie)
  - Valorificare expozițională: Expoziții interne și internaționale
  - Valorificare științifică: Publicare
33. - Șantierul: Târgu Neamț-Dealul Pometea, jud. Neamț
- Codul de sit: 121055.01
  - Epoca: Eneolitic
  - Cultura: Cucuteni
  - Tipul sitului: Așezare
  - Responsabil șantier: Dumitroaia Gheorghe (CMJ Neamț)
  - Colectivul de cercetare: Preoteasa Constantin, Munteanu Roxana, Nicola Dorin, (CMJ Neamț)
  - Autorizația nr.: 43/2003
  - Tipul cercetării: Cercetare preventivă
  - Finanțare: CMJ Neamț
  - Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț
  - Principalele rezultate: Au fost deschise patru suprafețe: S I (70x2 m), S II (28x2 m), S III (6,5x2 m) și Cas. A (6x6 m). Cercetările arheologice efectuate au evidențiat faptul că în zona cimitirului nou cea mai mare parte a solului, împreună cu vestigiile arheologice, a fost rasă până la partea superioară a stratului steril. Pe suprafața creată a fost construită cu

un secol în urma casa parohială. Ulterior au mai fost săpate două gropi de mari dimensiuni, fiind și acestea surprinse de în suprafețele deschise. A fost cercetat nivelul cucutenian, atât cât s-au mai păstrat, fiind descoperite aglomerări de pietre și fragmente de lipitură, o vatră parțial distrusă și ceramică destul de corodată. Așezarea este atribuită fazei Cucuteni B.

- Stadiul prelucrării materialului: Prelucrat
- Valorificare expozițională: Da
- Valorificare științifică: În curs de publicare

34. - Șantierul: *Țolici-Hălăbutoaia*, com. Petricani, jud. Neamț

- Codul de sit: 123460.01
- Epoca: Eneolitic; Bronz
- Cultura: Cucuteni, Grupul Târpești
- Tipul sitului: Așezare sezonieră
- Responsabil șantier: Dumitroaia Gheorghe (CMJ Neamț)
- Colectivul de cercetare: Munteanu Roxana, Garvăn Daniel și Diaconu Vasile (CMJ Neamț), Weller Olivier și Brigand Robin (Paris)
- Autorizația nr.: 104/2007
- Tipul cercetării: Cercetare sistematică
- Finanțare: CMJ Neamț
- Unde se păstrează materialul: CMJ Neamț
- Principalele rezultate: Cercetarea depunerii arheologice de aici face parte dintr-un program mai amplu privind exploatarea sării în preistorie. În această primă campanie s-a dorit secționarea depunerilor arheologice, ce au o grosime de aprox. 7 m, pentru a se putea verifica stratigrafia. A fost trasată o secțiune de 8x1,5 m în care s-a săpat până la adâncimea de 2 m. Au fost surprinse doar nivelul Cucuteni B și parțial cel A-B, urmând ca în campania viitoare să se continue această secțiune. Depunerea arheologică de aici este foarte asemănătoare cu cea de la *Lunca-Poiana Slatinei*. În nivelul vegetal și la partea superioară a depunerii Cucuteni B apar sporadic materiale atribuite bronzului timpuriu.
- Stadiul prelucrării materialului: În curs de prelucrare
- Existența unor echipe de cercetare interdisciplinare: Da
- Valorificare științifică: Publicare

35. - Șantierul: *Vorniceni-Pod Ibăneasa*, com. Vorniceni, jud. Botoșani

- Codul de sit: 39845.02
- Epoca: Eneolitic; Bronz
- Cultura: Cucuteni; Noua
- Tipul sitului: Așezare
- Responsabil șantier: Șadurschi Pavel (2003); Maria Diaconescu (2007)
- Colectivul de cercetare: Eduard Setnic, Aurel Melniciuc (MJ Botoșani),
- Autorizația nr.: 240/2003; 484/2007
- Tipul cercetării: Cercetare preventivă
- Finanțare: Compania națională Apele Române – Direcția Apelor Prut (Iași)
- Unde se păstrează materialul: MJ Botoșani
- Principalele rezultate: În 2003 a fost cercetată o suprafață de 1000 mp, iar în 2007 o suprafață de 200 mp. Au fost cercetate complexe de locuire atribuite fazei A-B a culturii Cucuteni, fiind surprinse mai multe detalii arhitecturale și descoperite unelte de silex, os și o importantă cantitate de ceramică. A fost cercetat și un cenușar de formă ovală, cu lungimea de 32 m și lățimea de 12 m și o grosime de 0,20-0,30 m. În interiorul lui au fost descoperite arme, resturi osteologice, piese silex, obiecte de podoabă și ceramică specifică.
- Valorificare expozițională: Da (expoziție permanentă MIB și expoziții temporare).

36. - Șantierul: *Zăpodeni-Intravilan*, com. Zăpodeni, jud. Vaslui

- Codul de sit: 167080.02
- Epoca: Eneolitic
- Cultura: Precucuteni
- Tipul sitului: Așezare
- Responsabil șantier: Mamalaucă Mircea (Muzeul Vasile Pârvan, Bârlad)
- Autorizația nr.: 62/2005
- Tipul cercetării: Supraveghere

- Finanțare: Țopa Vasile
- Principalele rezultate: Au fost cercetați 34 mp din cei 119 mp afectați de construcții. În secțiune, până la adâncimea de 1 m apăreau fragmente mici de chirpici, cel mai probabil provenind de la locuințe. În același sit, la 50 vest de această secțiune, în două campanii anterioare, Muzeul „Ștefan cel Mare” Vaslui și DCCPC Vaslui au cercetat două locuințe (una integral și una parțial) precucuteniene.

## 37. - Șantierul: Zăpodeni-La Țintirim, com. Zăpodeni, jud. Vaslui

- Codul de sit: 167080.01
- Epoca: Eneolitic
- Cultura: Precucuteni
- Tipul sitului: Așezare
- Responsabil șantier: László Attila
- Colectivul de cercetare: Corina Nicoleta Ursache (MJ Vaslui)
- Autorizația nr.: 142/2004
- Tipul cercetării: Cercetare sistematică
- Principalele rezultate: Au fost continuate săpăturile începute anii anteriori, fiind lărgită caseta pentru a fi cercetată locuința precucuteniană (L 1). În secțiunea 4 a fost intersectată o alveolare ce a fost interpretată ca fiind un bordei precucutenian. După decor ceramica a fost atribuită atât fazei II cât și III.

Câteva concluzii:

Cercetarea arheologică în domeniul preistoriei în Moldova nu poate fi apreciată ca mulțumitoare.

Nu există o strategie de cercetare unitară, din această cauză săpăturile sunt dispersate și uneori pe același tip de obiective; numărul și importanța investigațiilor pentru paleolitic sunt extrem de reduse, lipsesc total săpăturile pentru neoliticul timpuriu (Starcevo-Criș și Ceramica liniară), despre acestea fiind obținute date interesante doar în cadrul proiectului de investigare a izvoarelor sărate. Sunt puține cercetări pentru epoca bronzului, iar cele pentru prima epoca a fierului lipsesc cu desăvârșire.

Deși, în Moldova, la Iași, există o puternică bază (Arheinvest) pentru cercetări pluridisciplinare, cu o dotare tehnică excepțională, în absența unor specialiști investigațiile interdisciplinare, cu excepția stațiunii de la Poduri și a sitului de la Poiana Cireșului sunt puțin numeroase și întâmplătoare. Această lacună trebuie urgent acoperită, dar acest lucru depinde de Universitatea Al. I. Cuza.

Situația săpăturilor preventive și de salvare este nemulțumitoare. De multe ori astfel de săpături sunt încredințate unor instituții care nu au forța științifică necesară pentru a rezolva la timp și în condiții științifice corecte situațiile ivite pe teren. Unii dintre arheologii care efectuează săpături de salvare nu au competența științifică necesară.

Această observație, care poate fi extinsă la întreaga țară, este extrem de gravă deoarece sunt prevăzute mari lucrări pentru infrastructură care vor afecta numeroase și importante situri arheologice. La acestea se adaugă numeroasele construcții industriale, pentru sectorul terțiar, precum și viitoare amenajări pentru irigații etc.

Singura soluție pentru o rezolvare acceptabilă a salvărilor este crearea unei instituții de stat care să efectueze săpături de salvare și preventive și să gestioneze eliberarea certificatelor de descărcare de sarcina istorică. Cel mai bun exemplu de urmat este INRAP-ul din Franța care în 10 ani de când există a avut performanțe excepționale. Întreprinderea pentru salvarea patrimoniului arheologic se va autofinanța prin plăți făcute de investitorii interesați în efectuarea sau dezvoltarea unor proiecte. În același mod este finanțat INRAP-ul din Franța, dar și instituția asemănătoare din Marea Britanie. Crearea unei astfel de instituții are și avantajul că va oferi de lucru tinerilor absolvenți care altfel sunt nevoiți să renunțe la arheologie.

Județele Bacău, Botoșani, Galați, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui și Vrancea, cu localizarea siturilor cercetate, cf. anexei.

	Șantier	Județ	Tip săpătură
1	Adâncata-Imaș	Suceava	sistematică
2	Baia-Cetățuie	Suceava	sistematică
3	Bălțata-Între Bălțați	Bacău	sistematică
4	Brad-La Stâncă	Bacău	sistematică
5	Bunești-Armășeni-Muncel	Vaslui	preventivă
6	Concești-Intravilan	Botoșani	supraveghere
7	Costișa-Cetățuia	Neamț	sistematică
8	Cotu-Poiana Costăchel	Botoșani	sistematică

9	Crețești de Sus-La Intersecție	Vaslui	preventivă
10	Cucuietți-Slatina Veche	Bacău	sistematică
11	Dimăcheni-La Biserică	Botoșani	supraveghere
12	Fetești-La Schit	Suceava	sistematică
13	Fulgeriș-Dealul Fulgeriș (La 3 cireși)	Bacău	preventivă
14	Hoisești-La Pod	Iași	preventivă
15	Igești-Scândureni	Vaslui	sistematică
16	Isaia-Balta Popii	Iași	sistematică
17	Lunca-Poiana Slatinei	Neamț	sistematică
18	Mitoc-Valea Izvorului	Botoșani	sistematică
19	Negrilești-Zaharia-Școala Generală	Galați	preventivă
20	Onești-Malu	Bacău	preventivă
21	Piatra Neamț-Poiana Cireșului	Neamț	sistematică
22	Poduri-Dealul Ghindaru	Bacău	sistematică
23	Pogănești, Movila Pescarului II	Vaslui	sistematică
24	Răducăneni-Bazga - Cetățuie	Iași	preventivă
25	Românești-Chetriș	Suceava	preventivă
26	Ruginoasa-Dealul Drăghici	Iași	sistematică
27	Scânteia-Dealul Bodești (La Nuci)	Iași	sistematică
28	Siliștea-Pe Cetățuie	Neamț	sistematică
29	Siret-Dealul Ruina	Suceava	sistematică
30	Solca-Slatina Mare	Suceava	sistematică
31	Suceava-Câmpul Șanțurilor	Suceava	preventivă
32	Târgu Frumos-Baza Pătule	Iași	sistematică
33	Târgu Neamț-Dealul Pometea	Neamț	preventivă
34	Țolici-Hălăbutoaia	Neamț	sistematică
35	Vorniceni-Pod Ibăneasa	Botoșani	preventivă
36	Zăpodeni-Intravilan	Vaslui	supraveghere
37	Zăpodeni-La Țintirim	Vaslui	sistematică

**Cercetarea arheologică dedicată epocii preistorice (paleolitic, epoca neolitică și epoca bronzului)  
în Dobrogea, Muntenia și Oltenia în perioada 1999- 2007  
Dragomir Popovici (MNIR)**

După cum reiese din titlul acestei analize, la cererea C.N.A. am încercat să analizez datele existente care privesc cercetarea arheologică realizată în intervalul 1999-2007 în Dobrogea, Muntenia și Oltenia. Ni se pare evident faptul că eventualele concluzii preliminare trebuie să se bazeze pe analiza cercetării arheologice astfel cum reiese ea din datele existente și cunoscute.

În consecință sursa principală privind prezentul raport a fost constituită de Cronica Cercetărilor Arheologice din România, la care se adaugă publicațiile instituțiilor care au finanțat cercetările arheologice respectiv muzee, institute de cercetare și universități și cunoașterea noastră, directă, rezultat al parcurgerii publicațiilor respective și participarea la diversele reuniuni științifice, județene, naționale sau internaționale.

În prezenta analiză au fost avute în vedere numai șantierul de cercetare arheologică sistematică iar în cadrul acestora numai pe cele care au avut în scopurile afirmate ale cercetării studiarea problematicei privind epocile respective. În atari condiții nu au fost introduse în analiza noastră cele care au prilejuit descoperirea în cursul săpăturilor diverse vestigii atribuite epocilor care fac obiectul prezentei noastre analize, considerând că ele nu pot fi relevante pentru scopul nostru.

De asemeni precizăm că în prezenta analiză prin termenul de epocă neolitică înțelegem manifestările culturale ce acoperă întreaga perioadă inclusiv și pe cele care sunt atribuite eneoliticului.

Din punctul de vedere al analizei statistice constatăm următoarea situație :

- pentru epoca paleolitică au fost realizate câte două șantiere în campaniile 1999-2001, 2004 și 2007; câte un șantier în anii 2003, 2006; pentru campania 2002 nu există nici o informație;
- pentru epoca neolitică structura anuală este următoarea : campania 1999 – 7 șantiere; campania 2000 – 16 șantiere; campania 2001 – 10 șantiere; campania 2002 – 11 șantiere; campania 2003 – 16 șantiere; campania 2004 – 16 șantiere; campania 2005 – 18 șantiere; campania 2006 – 15 șantiere; campania 2007 – 14 șantiere;
- pentru epoca bronzului structura anuală este următoarea : campania 1999 – 3 șantiere; campania 2000 – 6 șantiere; campania – 2001 – 5 șantiere; campania 2002 – 7 șantiere; campania 2003 – 6 șantiere; campania 2004 – 7 șantiere; campania 2005 – 10 șantiere; campania 2006 – 4 șantiere; campania 2007 – 6 șantiere.

Se poate observa că în cazul epocii paleolitice numărul acestora este foarte mic corespunzător numărului de specialiști care de altfel sunt grupați din punctul de vedere al instituțiilor la care sunt angajați la Institutul de Arheologie Vasile Pârvan din București, la facultățile de istorie din București și Târgoviște și la muzeul din Târgoviște. Consecințele sunt importante deoarece este evident că problematica cercetării este afectată iar patrimoniul rezultat se grupează în câteva centre, puține la număr.

În ceea ce privește cercetarea epocii neolitice, numărul șantiierelor variază de la un număr de 7 în campania anului 1999 până la 18 în anul 2005. Foarte probabil că numărul real al cercetărilor realizate în ultimii ani se apropie de cifra cea mai mare de cca. 18 șantiere. Specialiștii implicați sunt angajați în cea mai mare măsură în cadrul muzeelor care de altfel finanțează cu sprijinul important al MCCPN cercetările respective. Repartiția teritorială atât a șantiierelor cât și a instituțiilor ce sprijină cercetările este cu mult mai echilibrată cu excepția Olteniei unde numărul șantiierelor și al specialiștilor este cu mult mai redus față de celelalte regiuni.

Din punctul de vedere al programelor internaționale de cercetare constatăm că există unul singur dedicat cercetării epocii paleolitice, unul ce și-a propus evoluția așezărilor umane în zona Teleormanului și altele trei ce au drept subiect principal epoca eneolitică, respectiv cultura Gumelnița.

Simptomatic, trei dintre acestea materializează colaborările cu diverse structuri din Franța, câte unul cu cele din Anglia și din Germania. Fiecare dintre acestea au sprijinit în mod deosebit cunoașterea în direcția propusă. În general ele au avut o importantă componentă metodologică contribuind din plin la evoluția cercetării românești în acest sens. Crearea, pentru cele mai multe dintre ele a unor sit-uri internet și în limbi străine ca și a unor expoziții organizate în țară și în străinătate au contribuit nu numai la cunoașterea rezultatelor în medii foarte largi ci și la conturarea unei concepții privind valorificarea și valorizarea rezultatelor obținute.

Remarcăm în mod deosebit programul de cooperare româno-franceze de pe tell-ul de la Hârșova care s-a individualizat prin concepția sa. Astfel s-a avut în vedere pe de o parte cercetarea conform unei noi concepții, a unor metode și tehnici moderne dar și materializarea unui program extrem de important de burse și stagii de cercetare acordate de către Ministerul Culturii și Comunicării din Franța unor tineri specialiști din țara noastră care au avut rezultate remarcabile ulterior. Astfel a putut fi creat Centrul național de Cercetări Pluridisciplinare și pentru o scurtă perioadă de timp Biroul de Arheologie Preventivă. Menționăm și faptul că pentru prima dată în țara noastră pe acest șantier a fost organizată începând cu anul 2000, "*Ziua porților deschise*", manifestare ce și propunea promovarea cercetării arheologice și valorizarea acesteia într-un context social cât mai larg posibil.

Din punctul de vedere al temelor de cercetare constatăm că numărul șantiierelor dedicate epocii cuprului (în principal cultura Gumelnița), predomină la modul absolut.

Abia în ultimii ani a fost reluată problematica privind începuturile neoliticului dar această situație este cu totul insuficientă mai ales dacă se are în vedere importanța problematicii privind neolitizarea și problemele ce și mai așteaptă încă rezolvarea.

O situație asemănătoare constatăm pentru cercetarea culturii Hamangia unde ultimii ani au marcat o reluare a săpăturilor cu rezultate foarte interesante și promițătoare care în sine sunt elocvente pentru necesitatea amplificării și mai ales a continuării lor.

Cercetarea culturii Cernavoda I a fost aproape total abandonată, în ultimii ani existând un singur șantier în Muntenia. Această situație este total nemulțumitoare.

În schimb, nivelul cunoașterii culturilor Dudești, Vădastra, Boian și Sălcuța nu s-a modificat aproape de loc până în prezent.

O problemă extrem de importantă este cea referitoare la concepțiile și metodele de cercetare utilizate. Începând din 1993 în cadrul programului de cooperare româno-francez de la Hârșova, jud. Constanța, a fost pusă în operă o nouă concepție și în consecință metode și tehnici de cercetare diferite de cele utilizate până atunci. În timp, acestea au fost cunoscute și utilizate de o bună parte dintre studenții care au participat la aceste cercetări atunci când și-au găsit un post într-o instituție în cadrul căreia se face cercetare arheologică. În același timp constatăm că încă, pe multe șantiere se practică același sistem de săpătură ce constă în șanțuri și casete ce privilegiază numai complexe construite, în principal



cele incendiate. Stratigrafia în multe din cazuri este nesigură și în consecință foarte multe aspecte cărora săpătura ar trebui să le găsească răspunsuri rămân nelămurite.

Tehnicile de săpătură, cu excepțiile amintite mai sus, nu au evoluat de loc, neexistând nici o preocupare pentru ameliorarea lor.

Revenind la concepțiile de săpătură menționăm că în cazul a numai două șantiere aceasta a fost făcută publică.

În ceea ce privește caracterul inter sau pluridisciplinar, în intervalul amintit s-au înregistrat evoluții notabile chiar dacă nu generalizate și nici acceptate real de cei mai mulți membri ai breslei. Muzeul Național de Istorie și Facultatea de Istorie a Universității Valahia din Târgoviște au inițiat de-a lungul a doi ani reuniuni cu caracter național în care acest subiect a fost dezbătut, în final publicându-se și un volum ce a reunit contribuțiile participanților la dezbateri. Impactul acestor reuniuni și al volumului au fost minime mai ales în condițiile în care cei mai mulți dintre specialiști au evidențiat necesitatea organizării unor dezbateri și mai ales a generalizării unor experiențe care și-au demonstrat utilitatea prin intermediul rezultatelor. S-a subliniat că această inițiativă trebuie materializată de către ministerul Învățământului și Ministerul Culturii. Dar, adăugăm noi, în acest sens rolul CNA este extrem de important în direcția impunerii generalizate a standardelor de cercetare pluridisciplinare.

Ceea ce ni se pare demn de menționat este Crearea Centrului Național Pluridisciplinar – Alexandra Bolomey în cadrul Muzeului Național de Istorie a României, a unui mic nucleu de cercetări interdisciplinare în cadrul Institutului de Arheologie Vasile Pârvan și a unuia de antropologie fizică în cadrul Institutului de Antropologie a Academiei Române. În bună măsură, deși structuri de cercetare noi, ele și-au demonstrat nu numai necesitatea dar și valoarea prin rezultatele obținute prin intermediul rapoartelor, studiilor sau sintezelor monografice care au reușit rapid să integreze cercetarea românească într-un context larg, european. Ceea ce trebuie totuși să remarcăm este faptul că ele au funcționat preponderent în zonele de la sud de Carpați ceea ce a condus inevitabil spre accentuarea unor discrepante în nivelul cercetării pluri și interdisciplinare în raport cu alte zone ale țării unde preocupări de acest gen sunt cu totul sporadice și mai ales individuale.

Lipsa posturilor noi create pentru acești specialiști riscă însă să antreneze extrem de serioase rămăneri în urmă ale cercetării românești și mai ales permanentizarea acestei situații.

Valorificarea cercetărilor prin intermediul publicațiilor s-a îmbunătățit simțitor, chiar dacă nu la nivelul corespunzător cercetărilor de teren. De la bun început trebuie precizat faptul că există un singur repertoriu județean în zonele avute în vedere, respectiv cel al județului Dâmbovița. Rapoartele preliminare de săpătură sunt publicate în diverse periodice de specialitate la nivel central sau județean chiar dacă adeseori nu la un nivel corespunzător.

Au mai fost publicate sinteze regionale privind epoca neolitică referitoare la Dobrogea sau privind parțial zona Munteniei, o monografie privind ceramica culturii Gumelnița și o alta privind plastica aceleiași culturi. Dar ceea ce trebuie semnalat este faptul că ele au valorificat într-o importantă măsură cercetările arheologice anterioare perioadei de care ne ocupăm.

Publicarea cercetărilor efectuate și integrarea lor în cercetarea europeană va fi dificilă în condițiile în care concepția, metodele și tehnicile de săpătură nu se vor ameliora în mod semnificativ astfel încât să poată fi evidențiate date care nu pot lipsi din interpretarea modernă a unei săpături arheologice.

În ceea ce privește epoca bronzului remarcăm în primul rând numărul extrem de redus de șantiere, în medie câte 5-6 în fiecare an. Și în acest caz este evident faptul că acestea au depins de numărul de arheologi și de gruparea lor în câteva instituții, respectiv în principal Institutul de Arheologie Vasile Pârvan și câteva muzee județene.

Cercetarea epocii bronzului nu se deosebește prin nimic de cea a paleoliticului sau a neoliticului ea rămânând tributară vechii concepții de săpătură care privilegiază tipologia și stratigrafia. Caracterul pluri sau interdisciplinar este foarte puțin prezent ceea ce, evident, impiedică asupra concluziilor.

#### Sublinieri:

Această sumară trecere în revistă a caracteristicilor cercetării arheologice dedicate neoliticului în ultimii ani nu se poate încheia înainte de a evidenția câteva aspecte pe care le socotim mai importante.

- În lipsa unor planuri coerente cercetarea se desfășoară extrem de nuclearizat, depinzând în principal de înclinațiile sau tentațiile unor arheologi. Lipsesc evident analizele cu caracter științific care să justifice o săpătură sau alta. Nici măcar argumentul patrimonial nu este considerat important de cele mai multe ori. Rezultatele sunt în consecință haotice și nu de puține ori lipsite de relevanță.

- Definirea temelor de cercetare este aleatorie depinzând de afinitățile personale. Din acest punct de vedere deciziile conducătorilor de doctorat sunt imperative și prin această prismă personalitatea acestora și nu în ultimul rând concepția sunt decisive.

- Absența unor minime preocupări privind concepțiile de săpătură metodele sau tehnicile operaționalizate le transformă de cele mai multe ori în "fapte" de cercetare, repetitive, lipsite de substanță.

- Carențele cele mai evidente privesc secvența formativă din cariera unui profesionist și apoi cea a criteriilor de selecție în evoluția profesională. Prima are în vedere perioada de formare în timpul studiilor universitare și este simptomatic faptul că

până în prezent nu există în nici o facultate de istorie, măcar o catedră de arheologie, considerăm că este elocvent. Cea de a doua se referă la necesitatea ameliorării sistemului de recunoaștere profesională care are în vedere criteriile pe baza cărora cineva poate accede la stadiul de specialist sau expert. Avem în vedere faptul că ponderea calităților pe baza cărora se poate avansa trebuie mult mărită în favoarea celor ce privesc în primul rând capacitatea de a realiza o săpătură modernă care să corespundă tuturor parametrilor existenți și în alte țări.

- C.N.A. prin însăși statutul ei trebuie să se preocupe de ameliorarea deficiențelor semnalate și nu trebuie să-și transforme slăbiciunile în defecte. În primul rând trebuie să încerce să reprezinte activ interesele breslei față de toți partenerii sociali interesați, universități, muzee, institute, colectivități locale, structuri ale administrației de stat, centrale și locale.

- C.N.A. trebuie să renunțe la expectativă și să apere interesele breslei prin promovarea fermă a unei politici active și nu reactive față de problemele cu care arheologia românească se confruntă și fără îndoială se va mai confrunta.

- Cel puțin în ceea ce privește cercetarea preistoriei aceasta trebuie să aibă în vedere îmbunătățirea criteriilor de finanțare prin valorizarea acelor dintre ele care pot contribui la eliminarea deficiențelor dintre care o parte le-am semnalat și noi aici.

- C.N.A. trebuie să aplice cu consecvență principiile pe care și le recunoaște ca fiind importante, între care renunțarea la discriminarea de tipul săpătură preventivă și săpătură sistematică nu este cel din urmă.

- Dacă se are în vedere amploarea previzibilă a intervențiilor antropice asupra siturilor arheologice apare drept absolut necesară crearea unui număr de minimum 2000 de arheologi calificați, capabili să intervină rapid pe teren. Numărul de cca. 700 arheologi existenți în prezent dimensionează pregnant catastrofa posibil a se manifesta în viitorul apropiat. Această preliminară evidențiază nu numai consecințele dar și probleme asupra cărora C.N.A. ar trebui să se exprime în viitor alături de Ministerul Culturii și de universități.

- Atragem atenția și asupra faptului că numărul de specialiști ce pot fi integrați în cercetări pluridisciplinare este extrem de redus. În domeniul arheozoologiei există numai 7 cercetători grupați la București (3), Iași (1), Reșița (1) și Cluj (2) cu mențiunea că aceștia sunt obligați să acopere toate perioadele. Dintre aceștia unul singur se ocupă de paleo ihtiologie. Există un singur sedimentolog la București, doi specialiști în carpologie-macro-resturi vegetale (la Iași, dar pensionat! și Târgoviște, în pragul pensiei), 5 cercetători specializați în domeniul antropologiei fizice (toți grupați la București!). În domeniul pieselor din materii dure animale există numai trei specialiști în toată țara și unul singur în studierea utilajului litic-silex. Nu mai există specialiști în domenii precum palinologia, antracologia sau traseologia. Este o situație ce produce consecințe extrem de serioase asupra nivelului cercetării arheologice în România. Persistența sa riscă să întoarcă cercetarea arheologică românească în perioadele ei de început.

### **Raport privind stadiul actual și propuneri pentru optimizarea cercetărilor preistoriei din Transilvania și Banat Florin Drașovean (MB Timișoara)**

În acest moment în Transilvania și Banat sunt în derulare săpături arheologice sistematice în 25 de situri preistorice. Acestea au următoarea distribuție: șantiere de epocă paleolitică-2 conduse de 1 expert care activează în acest areal și unul de la București; de epocă neolitică-14, conduse de 9 experți; de epoca bronzului-6 șantiere, conduse de 6 experți; de epoca fierului-3 șantiere, conduse de 1 expert. Analizând distribuția geografică a centrelor în care activează acești experți constatăm faptul că există 4 centre importante: pentru epoca neolitică: Cluj (2), Sibiu (2), Alba Iulia (2) și Timișoara (2); epoca bronzului: Cluj (2) și Alba Iulia, Reșița câte unul pentru epoca fierului: Cluj, (1).

Din analiza celor mai importante săpături se pot trage următoarele concluzii și se pot contura câteva propuneri de optimizare a activității de cercetare astfel:

- Mare parte a siturilor preistorice sunt cercetate de ani de zile, câteva luni pe an, de colective compuse, în cel mai bun caz, din câteva persoane (studenți, de regulă). Colectivele nu includ nici măcar câțiva arheologi specializați în tehnică de săpătură, ca să nu mai vorbim de specialiști în arheozoologie, sedimentologie, carpologie, utilaj litic, etc. ]1]

- Există un deficit de experți pentru epocile paleolitică (1), epoca bronzului (6) și epoca fierului (3) în Transilvania și Banat.

- Pentru epoca neolitică constatăm că experții de la Timișoara conduc trei șantiere, cei de la Sibiu conduc 5 șantiere, cei de la Cluj, trei șantiere, iar cei de la Alba Iulia, 2 șantiere.

- Stabilirea strategiei de săpătură se face –cu puține excepții - fără cercetări geomagnetice, ceea ce face ca cercetarea să se desfășoare sub semnul șanse și a norocului. În acest sens nu există, decât cu rare excepții strategii de cercetare a siturilor, acțiunea de dispunere a suprafețelor fiind condusă de inspirația de moment.

- O mare parte a siturilor sunt săpate și acum prin metoda secțiunilor înguste (1 sau, cel mult, 2 m.) fapt care nu oferă posibilitatea unei bune racordări stratigrafice pe orizontală și verticală în cazul unor situri multistratificate.

- O bună parte dintre cercetători folosesc ca unealtă de bază, cazmaua, iar șpaclul fiind folosit doar în cazul degajării unor obiecte sau obiective arheologice și nicidecum a urmăririi și săpării unităților stratigrafice. Acest lucru face ca în locuirile de tip *tell*, acuratețea stratigrafică să lase mult de dorit, amestecându-se astfel subnivelurile și nivelurile cercetate ceea ce scade substanțial posibilitatea definirii exacte a conținutului cultural ale acestora.

- Înregistrarea datelor și informațiilor de săpătură se face de cele mai multe ori fără nici măcar aportul unui banal teodolit, toate cotele fiind luate de la firul ierbii indiferent de planimetria și izometria așezării. Totodată nu se folosesc - decât cu rare excepții - suportul digital pentru stocarea datelor obținute. De asemenea, deși se sapă cu bani publici, foarte rar șefii de șantier predau o copie integrală a documentației campaniei încheiate la instituția finanțatoare, preferând să o rețină. Acest lucru poate să ducă, așa cum s-a întâmplat în anii 60-70 la pierderea unor informații despre situri ca Lumea Nouă, Vădastra, Noșlac, Tărtăria, situri din cadrul proiectului Porțile de Fier, ș.a.

- Sunt efectuate cercetări în peșteri de către arheologi care nu au o minimă experiență nici măcar în locuiri deschise. Mai mult chiar, în cazul microstratigrafiei din peșteri se produc distrugerii irecuperabile prin folosirea, ca unealta principală, a cazmalei.

- Se efectuează săpături noi folosind trucul schimbării statutului săpăturii, din cea sistematică în preventivă. În acest sens specialiștii ajung să conducă șantiere care pot fi conduse doar de experți.

- Rezultatele cercetărilor nu se prelucrează ritmic și, uneori nici după zeci de ani, acestea nu se publică.

- Există cazuri în care un expert conduce concomitent două sau mai multe săpături aflate la distanțe mari. Acest lucru face ca săpătura să fie lăsată în sarcina unor proaspeți absolvenți sau chiar a unor studenți în anii terminali lipsiți de o experiență adecvată.

- Materialele descoperite nu sunt publicate decât parțial, în funcție de interesele de moment ale conducătorului cercetărilor. Uneori acestea nu au fost publicate niciodată, amestecându-se prin mutări ale depozitelor.

- În Transilvania și Banat sunt în acest moment în derulare patru proiecte internaționale de cercetare.

Acestea ar fi cele mai importante problemele desprinse din analiza rapoartelor de săpături și a cercetărilor preistorice din Transilvania și Banat. Pentru a remedia aceste neajunsuri propunem:

- Autorizația de săpătură să se elibereze în următoarele condiții: a) situl ce va urma să fie cercetat, sau este în curs de cercetare, să aibă efectuat studiul arheomagnetic, b) colectivul de cercetare să cuprindă în mod efectiv –nu formal- specialiștii în arheozoologie, sedimentologie, carpologie, utilaj litic, c) dacă s-a predat raportul de săpătură pentru anul anterior, d) dacă s-a predat instituției finanțatoare un exemplar al documentației de săpătură la zi.

- Urmărirea cu strictețe a respectării planului anual de cercetare prin supravegherea pe zone a șantiierelor pentru a se evita săpături efectuate fără autorizație sau să identifice acele săpături care fac rabat de la normele de cercetare. În acest sens propunem numirea unor inspecți de zone cu atribuții bine delimitate în acest sens.

- Pentru autorizarea periodică a cercetărilor propunem stabilirea unei strategii de cercetare pe cinci ani a fiecărui sit care să fie aprobată de CNA, direct sau prin delegați.

- Pentru evitarea unor situații în care după decenii de cercetare nu s-a publicat nimic sau aproape nimic, propunem instituirea obligativității publicării unui raport exhaustiv după cel mult cinci ani de la începerea cercetărilor. Fără acesta nu se va mai elibera o nouă autorizație de săpătură. Totodată pentru a evita situații în care nu s-au publicat din motive subiective rezultatele unor cercetări încheiate, propunem instituirea unui termen de cinci ani, calculat de la data încheierii săpăturilor, în care autorul cercetărilor să aibă drept de proprietate intelectuală asupra respectivelor materiale. După acest termen, deoarece s-a săpat cu bani publici, publicarea materialelor să poată fi făcută de o altă persoană.

- A nu se permite ca un singur cercetător să coordoneze mai mult de trei șantiere anual.

- Sancționarea prin ridicarea dreptului de săpătură pe o perioadă determinată a celor care: nu respectă planul anual de cercetare și sapă fără autorizație de săpătură, nu sapă cu acuratețe, distrug situații stratigrafice sau datele nu se înregistrează conform cerințelor, nu își publică rapoartele exhaustive pentru săpăturile care se derulează de peste cinci ani.

- Adoptarea unei strategii de formare a unor experți pentru perioadele care au deficit în acest sens și recomandarea ca muzeele să angajeze astfel de specialiști.

- Modificarea criteriilor de acordare a statutului de expert. Este știut faptul că acest titlu precum și câteva cărți publicate nu conferă și competența necesară pentru efectuarea în condiții optime a unei săpături arheologice.

- Încurajarea, prin acordarea unor fonduri, a proiectelor de cercetare internaționale.

### **Câteva probleme de strategie arheologică pentru epocile fierului George Trohani (MNIR), Valeriu Sârbu (M Brăilei)**

Cercetarea arheologică a Primei epoci a fierului (Hallstatt) precum și a Celei de a doua epoci a fierului (La Tène) putem spune că s-a bucurat de un număr relativ mare de șantiere arheologice pentru perioada 2001 – 2006.

Prov	2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	Ha	Lt	Ha	Lt	Ha	Lt	Ha	Lt	Ha	Lt	Ha	Lt
Trans	12	17	11	14	14	13	11	17	11	20	10	17
Banat	1		5	1			1		1	1	1	
Olten	3	5	2	6	3	5	2	2	2	1	3	
Munt	2	14	6	14	8	10	10	12	9	19	7	11
Mold	7	4	7	4	4	2	4	3	3	5	2	5
Dobr	4	4	6	4	5		5	4	5	1	3	1
<b>TOT</b>	<b>29</b>	<b>44</b>	<b>37</b>	<b>43</b>	<b>34</b>	<b>30</b>	<b>33</b>	<b>38</b>	<b>31</b>	<b>47</b>	<b>26</b>	<b>34</b>

N-am făcut o departajare aparte pentru Bucovina și Maramureș.

Ne grăbim însă a spune că numeroase șantiere au avut alte obiective, descoperirile de epocă Ha sau Lt fiind secundare, iar în majoritatea punctelor s-au făcut descoperiri din ambele epoci. Datele s-au preluat din *Cronica Săpăturilor Arheologice*, apărută pentru anul respectiv.

Am dori să mai menționăm faptul că pentru Muntenia se cunosc circa 400 de puncte cu urme din epoca geto-dacică (Lt), iar punctele cercetate sunt între 10 și 14 în ultimii 6 ani, iar în decursul anilor cifra nu depășește 50.

Ca o remarcă generală este numărul foarte mic de cercetări interdisciplinare, iar în cazul necropolelor analizele antropologice – ne referim la acele situații când s-au descoperit și morminte de inhumație – sunt foarte sporadice. De asemenea, multe monumente cu ziduri s-au cercetat fără ca în colective să existe arhitecți, topografi, geologi.

Evidențiem câteva epoci și zone unde cercetările sunt deficitare:

- așezări hallstatiene nefortificate, până la sciți, în Transilvania
- perioada sec. V-III în Transilvania
- coabitarea celto-dacică în Transilvania, în special depresiunile intramontane
- Hallstatt-ul timpuriu din Muntenia
- sfârșitul așezărilor geto-dace din Muntenia
- prezența elementului autohton, getic, în Dobrogea elenistică
- raportul dintre diferite așezări contemporane situate într-o microzonă
- raportul dintre așezare și necropolă, atunci când există
- numărul foarte mic de prezentări monografice a descoperirilor făcute, deși numai pentru Muntenia numărul siturilor cercetate este de circa 20.
- în general, monografiile nu cuprind o prezentare a inventarului pe complexe
- restanțe în publicarea unor mari șantiere cercetate în trecutul mai mult sau mai puțin apropiat
- cercetările interdisciplinare
- nesăparea integrală a unor așezări sau necropole.

#### Strategie generală :

- Concepții, metode și tehnici de săpătură – nu pot exista diferențe conceptuale, de metodologie și tehnici de săpătură între cercetarea fundamentală, programată și cea de salvare. Diferențele constă, în general, doar în presiunile referitoare la perioada de timp, suprafața cercetată, numărul membrilor colectivului de cercetare, modul de prezentare a rezultatelor.

Se impune, după părerea noastră, ca în cazul săpăturilor preventive și de salvare care, de obicei, se efectuează cu fonduri special destinate în acest scop, să se prevadă obligativitatea publicării. Se face, astfel, publicitate atât investitorului cât și arheologului.

- Colectivul de specialiști – nici o necropolă cu morminte de inhumație să nu se sape fără prezența efectivă a unui antropolog pe șantier, iar monumentele de zid fără participarea unui arhitect.

Este necesar a se generaliza un model de cercetare complex, interdisciplinar, iar pentru șantierele mari să nu se elibereze autorizația de săpătură dacă acest deziderat n-a fost îndeplinit.

- Valorificarea științifică și muzeografică – în cadrul proiectului de cercetare să se prevadă obligatoriu modul de valorificare, atât ceea ce se prevede a se păstra *in situ*, cât și ce se duce în muzeu.

Pentru săpăturile de preventive și de salvare făcute la viitoare obiective turistice să se impună conservarea *in situ* a unor monumente – locuințe, vetre, cuptoare, morminte.

Comunitățile locale care au monumente în apropierea imediată a localității pot fi cointerestate de conservarea *in situ* a acestora, fapt ce ar crea locuri de muncă și ar duce la dezvoltarea turismului.

Crearea în toate instituțiile de cercetare, în muzee, a unei *Arhive de șantiere arheologice*, cu toate documentele scrise și foto, nu numai cu artefacte; dacă acestea nu s-au constituit să nu se mai aprobe continuarea săpăturilor.

Obligativitatea publicării, din 5 în 5 ani, a unor lucrări monografice pe complexe. Lucrările de sinteză pot apărea și la 10 ani sau în funcție de posibilități.

Numeroase șantiere ar putea beneficia de o prezentare mult mai amănunțită pe C.D.-uri destinate atât specialiștilor, cât și publicului larg

Protecția patrimoniului:

- Conservare, restaurare – nici un șantier arheologic să nu poată fi deschis fără a se prevedea în buget sumele necesare conservării și protejării patrimoniului descoperit.
- Inventarierea – obligatorie a patrimoniului mobil descoperit.
- Depozitarea – în condiții științifice. Muzeele să fie dotate cu spații speciale pentru depozite, cu posibilități de extindere dar nu în dauna expoziției.

### **Strategia cercetării arheologice în România. Epoca romană Mihai Bărbulescu (UBB Cluj)**

Cercetarea orașelor romane stagnează, căci în puține locuri există săpături sistematice, cu un plan coerent. De regulă, descoperirile în orașe romane se fac ca urmare a cercetărilor preventive.

În Dobrogea, în fostele cetăți grecești, cercetarea perioadei romane a fost întotdeauna concurată, cu succes, de studiul perioadelor anterioare, clasice grecești și elenistice, ca și de epoca romano-bizantină, la care nu ne vom referi. Desigur, cu ocazia cercetărilor dedicate acestor etape din istoria lor, s-au făcut și descoperiri din epoca principatului, de pildă cu prilejul săpăturilor la marea bazilică episcopală de la Histria. Între volumele seriei „Histria”, două au fost consacrate perioadei romane timpurii, tratând ceramica și termele. La Tomis și la Callatis, cercetările preventive, foarte numeroase, sesizează pe alocuri etapa secolelor I –III, cele mai multe descoperiri din ultimii ani provenind din necropole. În orașele romane, Noviodunum ori Tropaeum Traiani, situația este asemănătoare. La Tropaeum Traiani sunt numeroase revenirile și clarificările asupra vechilor săpături. La Durostorum cercetările continuă cu intermitențe.

La Ulpia Traiana Sarmizegetusa, săpăturile la *forum vetus* s-au încheiat în perioada 1989-1994, iar monografia s-a publicat în 2006. Cercetările din *forum novum* par a-și fi pierdut din suflu, iar starea pe teren a ruinelor nu e satisfăcătoare. În ultimii ani, pe lângă cercetări într-o *insula* și mici cercetări preventive, se fac săpături în necropola estică. O parte a terenului cu vestigii arheologice reperate și cercetate au intrat în proprietate privată, prin legile de după 1989. S-au făcut eforturi de către Muzeul Deva, cu sprijinul Ministerului Culturii, de a se cumpăra aceste terenuri.

La Apulum, săpăturile începute cu mai mulți ani în urmă la așa-numitul palat al guvernatorului, au fost întrerupte și de curând s-a încercat reluarea lor. Între timp, vestigiile suferă distrugerii. Cercetări de salvare în municipium Septimium, dar mai ales în colonia de la Partoș au scos la iveală aici-colo vestigii romane. La Partoș a fost nevoie de intervenția Comisiei Naționale de Arheologie pentru a se continua o săpătură preventivă care a delimitat, pentru prima dată, o *insula*. Ar fi fost bine dacă aceste cercetări preventive s-ar fi transformat în cercetări sistematice, căci *colonia Aurelia* riscă să fie acoperită în următorii ani de construcții de locuințe. O notă bună pentru cercetarea templului lui Liber Pater la Partoș.

La Napoca cea mai importantă descoperire din ultimii ani este atelierul metalurgic, în primul rând pentru confecționat fibule, datat în perioada Traian-Hadrian, o monografie fiind în curs de publicare. Descoperirile din diverse puncte ale orașului antic, prin săpături preventive, nu au fost publicate decât parțial. Săpăturile din Piața Muzeului au rămas o vreme descoperite, apoi au fost acoperite căci amenințau stabilitatea unui monument modern. Sunt vizibile ruinele romane din apropiere, din fosta grădină a mănăstirii franciscane. Tezaurul monetar descoperit acolo nu a fost încă publicat. În Piața Unirii, scandalul cercetărilor arheologice a încetat; o mică parte din clădirile romane descoperite va fi vizibilă prin noile amenajări urbanistice. O „fereastră” din pardoseala Galeriilor „Ferdinand” permite observarea unui drum roman.

La Porolissum cercetările cu mijloace tehnice moderne din ultimii ani au dus la rezultate spectaculoase: se observă bine pe hărțile întocmite de echipe străine construcțiile din forul orașului. Acestea vor trebui, totuși, să fie cercetate prin săpături. S-au cercetat zonele adiacente amfiteatrului, locuințe din diferite puncte ale orașului, s-a publicat monografic templul dolichenian.

La Potaissa cele mai interesante descoperiri din cercetările preventive s-au făcut în cartierul meșteșugăresc, multe cuptoare de olărit, un material arheologic abundent, numeroase vase întregi și unelte ale ceramiștilor. A fost valorificat doar parțial până acum. Un conflict surd s-a declanșat cu administrația locală pentru efectuarea acestor cercetări.

La Romula, după o mare întrerupere, cercetările au fost reluate în 2003, cu un colectiv nou. Rămâne de văzut concretizarea frumoaselor proiecte, căci este păcat ca peste acest sit extrem de important să se aștearnă, mai departe, tăcerea.

Pentru lumea rurală, puține sunt noutățile notabile. Menționez cercetările, restrânse ca fonduri și campanii, de la Suceagu, Ocna Sibiului, Cristești, iar pentru Oltenia – cele de la Ciocadia și Desa.

O zonă mai bine reprezentată în arheologia romană este cea militară. Castrul legionar de la Potaissa a fost cercetat prin campanii anuale, săpăturile din ultimii 15 ani descoperind integral termele, cele mai mari din România. La Potaissa cercetările sunt urmate constant de lucrări de conservare primară. Câteva din cele mai interesante descoperiri din terme au fost publicate, în aceste zile apărând cartea despre mormântul princiar germanic. La castrul legionar de la Apulum poarta de pe latura de sud rămâne elementul cel mai interesant. Ea a fost de curând înglobată într-un circuit turistic al „celor trei cetăți” (castrul roman, cetatea medievală, cetatea Vauban). Elementele din interiorul castrului surprinse de traversarea cetății de către o săpătură cu scopuri utilitare au fost înregistrate, dar interesul arheologilor de la Muzeul din Alba Iulia nu pare a fi pe măsura importanței obiectivului. Săpăturile din castrul de la Berzovia au dus, deocamdată, la rezultate puțin concludente, îngreunate de plasarea satului și a proprietăților. Puține cercetări s-au întreprins în castrul Drobeta. La fel de puține în castrul de la Câmpulung – Jidova. Într-o situație dificilă se află castellum-ul și necropola romană de la Galați – cartierul Dunărea. Au continuat cercetările în castrele și, mai ales, în vici militari la Cășei, Micia, Vărădia, Tibiscum, Mehadia, Bumbești. A fost identificat castrul de la Sutoru. Rezultate interesante s-au obținut în castrul de la Cigmău. S-au reluat săpăturile în castrele de la Râșnov (după o întrerupere de peste trei decenii), Călugăreni (după peste patru decenii) și Răcari. La Ilișua, termele din vicus, săpate încă în sec. XIX, au fost redzevelite. S-au reluat cercetările la termele dinafara castrului de la Pietroasele.

În marile așezări neurbane, cele mai importante rezultate pentru arheologia romană s-au obținut la Alburnus Maior. În numai câțiva ani, cu fonduri adecvate și cu mai multe echipe de la diferite instituții din țară – ceea ce a dovedit că este posibilă colaborarea pe marile șantiere – s-au cercetat mai multe necropole cu sute de morminte, temple care au produs un valoros material epigrafic, alte edificii. S-au cercetat parțial și câteva galerii romane, în principal de o echipă franceză. Faptul că în sutele de sondaje care au fost practicate inițial pentru delimitarea zonelor de interes arheologic nu au apărut alte elemente ale locuirii antice, demonstrează că acestea n-au lăsat urme arheologice ori trebuie căutate în altă parte. Cele trei volume publicate despre Alburnus Maior sunt de laudat.

La Ulmetum săpăturile recente sunt îngreunate de întretăierea cu vechile cercetări ale lui Pârvan.

Spectaculoase rămân instalațiile termale de la Germisara, unde și materialul recoltat este de excepție: tăblițele votive de aur, sutele de monede, monumentele epigrafice și sculpturale.

Ultimii ani au adus descoperiri interesante la Cioroiu Nou, clădiri cu hipocaust și chiar o fortificație (a unei așezări rurale ?).

Pentru zonele adiacente orașelor sunt de semnalat descoperirile de la Cluj – Polus (o mare construcție romană, cu rost neclar și care va rămâne o necunoscută) și urmele unei *villa* la Cluj-Lomb. În centrul comercial Polus, câteva „ferestre” amenajate în pardoseală oferă o imagine, mai degrabă scenografică decât științifică, a vestigiilor romane.

S-au reluat, după trei decenii, cercetările la marea vilă de la Dalboșeț. Între timp, ferma de la Gârla Mare a fost săpată și publicată monografic.

În urma acestei foarte succinte înfățișări a stărilor de lucruri – din ultimii 15 -20 de ani – s-ar putea sintetiza următoarele observații:

- Comisia Națională de Arheologie, deși si-a propus în repetate rânduri să *directioneze* activitatea de cercetare arheologică, n-a făcut-o. Parțial, din lipsa mijloacelor concrete, parțial din comoditate și amiciții. N-a întreprins nici controlul științific necesar, la care era îndrituită (mai ales în formula cu responsabilii de zone arheologice, din anii '90), decât arareori. Este o apreciere critică și, dat fiind cine semnează aceste rânduri, autocritică. CNA n-a impus *ce să se cerceteze*, eventual *a opri* unele inițiative ori, prin *directionarea* fondurilor – atunci când a avut un cuvânt de spus în această privință, a orientat oarecum cercetările arheologice spre anumite șantiere, considerate prioritare.

- Este evident că rezultate remarcabile într-o cercetare arheologică se obțin rar, cu mare noroc, într-o săpătură preventivă. De regulă rezultatele însemnate provin din săpăturile sistematice, de durată, cu continuitate. Rezultatele de la Alburnus Maior nu contrazic această apreciere, căci prin mijloacele financiare și umane implicate în cercetare, ca și prin durată, săpăturile de acolo au fost, în realitate, săpături sistematice. Cercetările arheologice preventive pe traseul autostrăzii Transilvania n-au dat – până acum – nimic important pentru epoca romană, cum s-a întâmplat, în schimb, pentru preistorie ori pentru perioada postromană. Deși semnele pentru viitor arată că balanța se înclină, inevitabil, din punct de vedere financiar și chiar instituțional, spre arheologia preventivă, va trebui, cu orice preț, să se găsească formule de păstrare a șantiierelor sistematice. Altfel, peste 20 de ani, arheologia romană în România va arăta omului de rând cam ce arată și astăzi: o față sărăcuță, monumente nu prea spectaculoase, cercetate parțial, valorificate și îngrijite modest.

- Lipsa fondurilor, campanii desfășurate cu sume simbolice, un exemplu fiind ceea ce se întâmplă de ani buni în castrul de la Urluieni, prelungește cercetarea la nesfârșit, cu rezultate modeste. Numai încăpățănarea arheologului a făcut ca asemenea cercetări să continue. Este probabil mai bine ca ele să fie întrerupte, în așteptarea unor vremuri mai favorabile.

- Trebuie temperat zelul unor colegi, mai cu seamă tineri, de a deschide noi șantiere, „șantierul lor”, sau de a avea cât mai multe șantiere. Cu două secțiuni și o jumătate de casetă cercetate într-o campanie sau două la castrele de la Războieni ori

de la Călugăreni, știința n-a dobândit nimic în plus. Cine este interesat în asemenea cercetări poate s-o facă pe șantierele existente, de tradiție. Așadar, cred că trebuie concentrate resursele, financiare și umane.

- Conservarea primară – la toate obiectivele de epocă romană la care se pretează – să devină obligatorie. Numeroase situri – zis vizitabile – arată jalnic, cu ruinele distruse după descoperire, cu pământ surpat, invadate de bălegar și bălării.

- Comisia și Ministerul Culturii și Cultelor trebuie să se implice cu curaj și să ia atitudine, apelând la procuratură și poliție, nu doar la presă, împotriva celor ce nesocotesc patrimoniul, îl distrug ori nu-l îngrijesc, deși prin lege sunt obligați s-o facă. În acest sens unele muzee locale nu au forța, sunt timorate, căci se află la cheremul unor consilieri sau primari proști și abuzivi. Este o dovadă de moralitate elementară sprijinirea de către CNA a oricărui demers în acest sens întreprins de un coleg arheolog.

- În ultimii 20 de ani, Oltenia este regiunea cu cele mai puține cercetări arheologice pentru epoca romană. Cei preocupați de această epocă la Craiova, Tg. Jiu ori Râmnicu Vâlcei sunt tot mai puțini, iar colegii din București, prin tradiție altădată „săpători” în Oltenia, nu mai par interesați de acest areal.

- A spune că săpăturile în zonele rurale din Dobrogea și din Dacia sunt prea puține a devenit, de multe decenii, un loc comun în discuțiile despre cercetarea arheologică românească. Proclamarea necesității de a se cunoaște satul roman este chiar penibilă când vine din partea celor care sapă în orașe ori în castre. De aceea mă mulțumesc să constat că studiul lumii rurale romane se va produce numai atunci când se vor găsi arheologi interesați. Exemple, totuși, există, vezi monografia așezării dobrogene Fântânele.

- Prin depozitele muzeelor și ale șantiierelor mari s-a acumulat un material arheologic imens, nepublicat, necercetat, chiar necunoscut uneori. Este una din carențele cele mai evidente ale cercetării epocii romane și, desigur, și ale altor perioade. Iar când arheologul dispare, mai ales dacă a întreprins săpăturile de unul singur, situația devine dramatică. A se vedea, de pildă, ce se întâmplă – ori, mai bine zis – *ce nu se întâmplă* cu materialele de la Micăsasa. Nu știu în ce măsură Comisia Națională de Arheologie ar putea impune în asemenea cazuri un ritm al publicării, de către alți arheologi, a respectivelor săpături și descoperiri, dar instituțiile deținătoare de material arheologic ar putea-o face.

### Cercetări arheologice din Dobrogea, perioada clasică Livia Buzoianu (MINAC)

Cercetarea arheologică din Dobrogea a fost analizată pentru intervalul 2000-2007.

Surse de informații au fost, pe rând, *Cronica cercetărilor arheologice din România, Materiale și cercetări arheologice* (s.n.), anuarele *Pontica* și *Peuce*, datele obținute de instituțiile muzeale.

Numărul siturilor cercetate este de 27 – între care 17 prin săpături sistematice și 10 prin săpături preventive și evaluări. Situația pe județe comportă următoarea structură:

	Constanța	Tulcea	Total
Săpături sistematice	11	6	17
Săpături preventive	4	6	10

Raportată la etapele istorice de încadrare a siturilor avem următoarea configurație (pentru siturile cercetate prin săpături sistematice)<sup>1</sup>:

Perioada greacă și a doua epocă a fierului	Perioada greacă, romană și romană târzie	Perioada romană și romană târzie	Perioada romană și bizantină/medievală timpurie
4	4	7	4

Cercetările au vizat orașele grecești de pe litoralul pontic și zonele apropiate, cetățile de pe *limes*-ul danubian, teritoriul getic și cetățile din interiorul continental al Dobrogei.

Săpăturile sistematice au continuat în cetățile tradiționale – la Adamclisi, Albești, Capidava, Istria, Jurilovca-, sau au fost reluate la Pantelimon (Ulmetum) și Slava Rusă (Ibida). Între siturile devenite prin importanță și continuitatea cercetărilor „tradiționale” notăm și Isaccea (Noviodunum), Murighiol (Halmyris), Ostrov (Durostorum), Ovidiu, Dinogetia și Hârșova (Carsium).

Săpăturile preventive au avut un caracter permanent la Constanța și Mangalia<sup>2</sup> și unul ocazional la Castelu (jud. Constanța), Jijila, Măcin, Tulcea, Baia, Enisala, Turtucoaia (jud. Tulcea). Notă distinctă face Adâncata (jud. Constanța),

care se anunță prin cantitatea materialului provenit doar din periegeze și identificările din teren a fi un important sit arheologic.

La marile cetăți cercetarea a vizat deopotrivă sectoare consacrate și sectoare noi.

La *Adamclisi (Tropaeum Traiani)* s-au efectuat săpături pe *via forensis*, sector D (basilica cu transept), sector A și platoul de Est, sector B (turnul T<sub>2</sub>). Obiective noi au fost poarta de N și sectorul A – cartierul roman-târziu (prin reluarea săpăturilor dintre 1968-1974 pentru a pune în evidență cartierul, trama stradală și anexele basilicii A).

La *Albești* cercetările au vizat complexe de locuire din spațiul de extindere a fortificației spre S (desemnat ca sector A).

La *Capidava* au continuat săpăturile în sectorul I (basilica paleo-creștină din colțul de N al cetății), sectorul de Est, sectoarele III, VI, VII (*intra muros*), sectoarele VIII și X (*extra muros* și *thermae*).

Cercetările de la *Hârșova (Carsium)*, din punctele „Cetate” și „Edificiu” au urmărit raportul dintre fortificațiile romană/romano-bizantină/ și medievală, cu delimitarea tot mai clară a fazelor de construcție (mai ales pentru fortificațiile din epoca romano-bizantină și medievală).

La *Histria* sectoarele „tradiționale” au vizat obiective noi: zona sacră cu „marea depresiune” (groapa sacră) și suprafața de la V și S de templul Afroditei, inclusiv zona din extremitatea de E (*via sacra*). O nouă arie sacră (dar din perioada elenistică) a fost identificată în sectorul X. Alte obiective au fost: basilica Pârvan (lucrări reluate în anul 2000) cu cercetarea complexului ecleziastic târziu și a laturii sudice a incintei romane târzii (precum și a celorlalte ziduri de incintă din zonă); basilica cu criptă (basilica Florescu), basilica episcopală, sector BTG (basilica din fața turnului G) – cu niveluri arheologice din perioada greacă; sector *extra muros* – Poarta Mare, Turnul Mare (lucrări începute în 2000) cu complexe arheologice din epoca elenistică târzie și romane timpurii; tot sector *extra muros* cu secțiunea V-E și basilica (lucrări întrerupte la ultimul obiectiv în 1964).

La *Isaccea (Noviodunum)* s-au desfășurat cercetări la sistemul defensiv al cetății (turnul mare, turnul A, turnul de colț) pentru stabilirea limitelor cronologice și în zona carierei de lut (unde s-a identificat un sector al necropolei romano-bizantine).

La *Jurilovca – Capul Dolojman (Argamum/Orgame)* obiectivele investigate au fost incinta greacă, basilica nr. 2 și necropola tumulară. După 2002, ca urmare a alocării unor fonduri reduse, programul de săpături a fost întrerupt la trei dintre sectoarele sitului: necropola tumulară (lucrări reluate abia în 2008), *extra muros* și intervalar.

La *Jurilovca – Insula Bisericuța* a fost inițiat din anul 2000 un proiect de cercetare sistematică.

Săpăturile sistematice de la *Mangalia (Callatis)* au vizat colțul de NV al incintei – constatându-se re folosirea fundației incintei elenistice în perioada romană și romano-bizantină. Tot aici săpăturile preventive au surprins noi complexe funerare și mai multe faze de locuire din epoca elenistică a orașului.

Cercetările arheologice de la *Murighiol (Halmyris)* au vizat edificiul Domus Nord (*praetorium*), porțile de N și de V, sectorul cazărmi, *thermae*-le și basilica episcopală.

La *Ostrov (Durostorum)* s-au efectuat săpături în sectorul I *thermae* și la edificiul 2. Au fost identificate noi clădiri (edificii) în primul sector și morminte de sec. IV ce suprapun, parțial, edificiul termal.

La *Ovidiu* au continuat cercetările (întrerupte doar în 2004 și 2006) la fortificația romano-bizantină, aducându-se clarificări stratigrafice și cronologice. S-a renunțat la ipoteza unui *quadriburgium* cu două faze de existență; este vorba în fapt de două fortificații diferite – prima abandonată la stadiul de fundație și a doua situată mai la V (dar care a păstrat pentru incinta sa de E fundația construită anterior).

Atât pentru tentativa inițială cât și pentru fortificația finală s-a stabilit o datare în perioada Anastasius-Justinian.

În 2004 au fost reluate săpăturile arheologice la *Pantelimon (Ulmetum)*, punct „Cetate” în cadrul Programului Național de Cercetări Arheologice 3 – Scythia Minor; au fost vizate sectoarele de N, V și E, poarta de SV și un sector *extra muros*.

Cercetările de la *Telița* s-au desfășurat în trei puncte: Celic Dere (necropolă și așezare), Cotul Celicului și Valea Morilor – „La Hogeia” (unde a fost localizat un complex meșteșugăresc roman din sec. IV p. Chr.).

Cercetările de la *Satu-Nou* – s-au încheiat în 2003 (punctul Valea lui Voicu) și în 2005 (punctul Vadul Vacilor). Ambele au elucidat aspecte privind caracterul, intensitatea locuirii, stratigrafia și cronologia așezării.

În 2001 au fost reluate săpăturile la *Slava Rusă (Ibida)*, punct Cetatea Fetei. Ele s-au concentrat în sectorul P (cu dovezi materiale din paleolitic până în roman timpuriu), zona *extra muros* Vest, curtinele G și D, necropolă, sector cuptoare și sector „La Donca” (unde a fost identificată o așezare getică de epocă elenistică).

Săpăturile cu caracter preventiv de la *Constanța* au vizat puncte importante din perimetrul orașului antic: Poarta Mare și turnurile de SV și NE; complexe de locuire de epocă greacă și romană – punct strada Arhiepiscopiei (cu stratigrafie urmărită din a doua jumătate a sec. VI a. Chr. până în sec. VI p. Chr.); niveluri de locuire romane timpurii și romano-bizantine (punct str. Traian și B-dul Marinarilor), zonele de necropole.

La *Mahmudia (Salsovia)*, punctul „La cetate” cercetarea arheologică preliminară din 2004 s-a transformat în 2007 în cercetare sistematică având ca prim obiectiv stabilirea stratigrafiei.



Aceeași trecere de la cercetări cu caracter preventiv (în 2003) la cercetare sistematică s-a petrecut la *Isaccea* (*Noviodunum*). Numai caracter preventiv au avut săpăturile de la Castelu (punct: Traseu gazoduct) cu identificarea unei așezări romane timpurii; Tulcea (str. Nuferilor și Uzina de apă) – cu niveluri de locuire tot romane timpurii; Baia (stația de epurare) – cu materiale arheologice de sec. II-IV p. Chr.

Cercetări arheologice de evaluare au avut loc la cetatea romană de la Topalu – cariera „Cekirgea” (2006) și la *villa rustica* de pe valea Vlahcanara. În teritoriul tropaeus, pe platoul de la Șipote a fost identificată o locuire getică (pentru perioada elenistică și romană) suprapusă de o alta, medieval timpurie. Alte puncte au fost identificate prin periegeze tot în teritoriile cetății Tropaeum Traiani, dar și al cetăților Ostrov (Beroe) și Ibida. Cele mai promițătoare par a fi cele de la Aliman, punct Adâncata, unde descoperirile întâmplătoare și periegezele din anii 1993-1997 au condus la identificarea a două așezări getice (dintre care una fortificată) și a câtorva tumuli în preajma acestora. Descoperirile, intrate în literatura de specialitate, reclamă în acest caz organizarea unei cercetări sistematice.

La cercetările arheologice din Dobrogea au colaborat institutele muzeale organizatoare (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea) în parteneriat cu institute de arheologie din țară – IAB București, IAIA Cluj-Napoca, IA Iași-, cu universități – FIB București, ULB Sibiu, UO Constanța, UAIC Iași-, cu alte instituții muzeale – MNIR București, MA Mangalia, MMB București, MNIT Cluj-Napoca-, sau cu institute specializate – ISPAIM București. Exemple semnificative pe care le selectăm aici sunt șantierele de la Adamclisi (co-parteneri IAB București, FIB București, IAIA Cluj-Napoca, MA Mangalia, MCC, MINAC); Capidava (FIB București, MINAC, ULB Sibiu, MA Mangalia); Murighiol (IAB București, ICEM Tulcea, ISPAIM, UAIC Iași) sau Slava Rusă (ICEM Tulcea, IA Iași, IA București, UAIC Iași). Singurele șantiere cu participarea numai a specialiștilor din instituția organizatoare (MINAC Constanța) sunt cele de la Ovidiu și Pantelimon (Ulmetum).

Alte șantiere, în cadrul unor proiecte, și-au extins colaborarea cu institute din străinătate: Adamclisi – cu Universitatea de Stat din San Francisco (în cadrul programului Hydroarchaeology Program in the territorium of Tropaeum Traiani) și cu voluntari arheologi și studenți de la universitatea din San Francisco și din Italia (ultimii, în 2007, sub conducerea prof. Sebastiano Tusa). La Isaccea (*Noviodunum*) din anul 2000 se derulează simultan două proiecte: NAP (*Noviodunum Archaeology Project*) și NOV(*iodunum*), ambele cu parteneri din Marea Britanie. La Histria, alături de arheologi din România - IAB, MNIR, MINAC, MNIT-, au participat și specialiști de la IA Belgrad, Universitatea Ludwig Maximilian din München și Universitatea din Rostock. La Mahmudia (Salsovia) cercetarea în cadrul unui proiect ce își propune studierea zonei nord-dobrogene i-a avut ca parteneri pe specialiști de la Birkbeck College Londra. Cercetările de la Murighiol fac parte din proiectul Romani și autohtoni la Dunărea de Jos: castrul și orașul Halmyris la care participă și Earthwatch Institute din Boston (SUA).

Finanțarea lucrărilor de pe șantiere a fost asigurată de Consiliile județene Constanța și Tulcea prin instituțiile muzeale (MINAC și ICEM Tulcea) și susținută, în sume variabile-, de MCC (Ministerul Culturii și Cultelor). Pe șantierele cu participare largită (la Adamclisi, Capidava) institutele partenere au contribuit și financiar pe durata desfășurării lucrărilor.

În cazul săpăturilor de salvare - de la Constanța, Mangalia și parțial Isaccea-, finanțarea a fost asigurată de beneficiarii lucrărilor de construcții.

La Slava Rusă (Ibida) fondurilor alocate de MCC și ICEM Tulcea li s-au adăugat și altele de la Rotary Club Iași, SC Acet Iași, SC Vinuri dobrogene Tulcea. În două situații – Adamclisi și Murighiol institutele partenere din străinătate au participat cu fonduri proprii – University of San Francisco în primul caz și Earthwatch Institute din Boston în al doilea.

Toate șantierele autorizate și finanțate au efectuat (în limita fondurilor și pentru perioada propusă) săpături arheologice. În unele situații (Jurilovca și Adamclisi) nivelul scăzut al finanțării pe anumiți ani nu a permis cercetări la toate obiectivele propuse.

Paralel lucrărilor de cercetare arheologică unele șantiere au desfășurat și lucrări de conservare primară. Astfel, la Adamclisi prin firma DEPROM Constanța au fost conservate zidurile mai multor edificii din sectoarele A și D și au fost întreținute lucrările de conservare deja efectuate. La Capidava astfel de lucrări au vizat paramentul interior al curtinei C și al turnului nr. 2. Un proiect de conservare și restaurare a fost inițiat în anul 2000 pentru Dinogetia (inițiativa de restaurare a fost întreprinsă de ICEM Tulcea și a avut ca prime obiective turnul nr. 1 și zona Domus). Tot la Dinogetia (în 2003) se avea în vedere organizarea unui muzeu al sitului prevăzut cu o amenajare în protecția termelor.

Intervenții de conservare primară sunt recunoscute și la Histria, Jurilovca – Capul Dolojman, Albești, Isaccea (*Noviodunum*).

Săpăturile arheologice propriu-zise s-au axat și pe tehnici moderne de investigare: ridicare topografică digitală în sistem GIS – la Capidava; și tot acolo reconstituire 3D a unui segment de incintă în cadrul proiectului Arheoinvest (de la Facultatea de Istorie a UAIC Iași). La Isaccea (*Noviodunum*) s-au realizat reactualizarea unei baze de date gestionate prin sistem GIS, reconstituiri digitale 3D și imaginea digitală completă a rezervației arheologice.

La Mahmudia (Salsovia) tehnica de cercetare este conformă celei aplicate de Museum of London Archaeology Service (fiecare context este săpat și înregistrat individual tridimensional; și aici utilizarea datelor este în sistem GIS). La

Histria s-a refăcut ridicarea topografică a întregului sit arheologic (sistem GIS) și cartografierea digitală. La Slava Rusă (Ibida) sunt menționate de asemenea ridicarea topo (STEREO 70) și scanări tridimensionale.

Arheologia clasică a făcut apel și la specializări interdisciplinare. Cele mai multe sunt cercetări geofizice și geomagnetice – la Adamclisi, Albești, Capidava, Histria, Jurilovca, Mahmudia, Murighiol, Pantelimon, Turcoaia (Troesmis). La Capidava s-au efectuat și studii arheozoologice și arheoihtologice. Cercetări geofizice și ale resturilor faunistice sunt menționate la Slava Rusă. Poate mai mult decât pentru alte epoci – având în vedere schimbările petrecute în configurația litoralului, înnisipările, prezența golfurilor și porturilor naturale, fluxul de mărfuri desfășurat pe toată perioada antichității, devine o necesitate pentru Dobrogea efectuarea cercetărilor subacvatice.

Cercetarea arheologică de teren sau a materialelor rezultate a intrat în circuit științific. Cap de serie reprezintă Histria prin seria monografică Histria: volumele VII (zona sacră de epocă greacă), XIII (basilica episcopală), IX (statui și reliefuri de piatră) și XI (fragmente de arhitectură grecești și romane). Tot aici notăm un ghid-album (cord. Al. Suceveanu și M.V. Angelescu) și numărul special SCIVA 54-56 (2003-2005) în mare parte rezervat Histriei. Jurilovca se prezintă cu două volume ale seriei monografice *Orgame/Argamum* (2005 și 2006, cord. M. Mănușu Adameșteanu). În cadrul aniversării a 40 de ani de cercetări arheologice de aici au mai fost organizate un colocviu internațional și o expoziție comemorativă. Alte lucrări monografice au vizat cetatea de la Murighiol – *Halmyris I. Monografie arheologică* (Al. Suceveanu, M. Zahariade, Fl. Topoleanu, Gh. Poenaru Bordea) și *Ceramica romană și romano-bizantină de la Halmyris (sec. I-VII d.Chr.)* (Fl. Topoleanu)-, *Atelierele ceramice romane de la Durostorum* (Cr. Mușețeanu în colaborare cu D. Elefterescu), *Ceramica romană târzie și paleo-bizantină de la Capidava* (Ioan C. Oprea). După monografiile mai vechi privind cetatea și monumentul de la Adamclisi noile cercetări sunt prezentate în SCIVA 57 (2006), 1-2 și SCIVA 58 (2007), 3-4; situl arheologic de la Slava Rusă este reactualizat printr-o micromonografie; alte situri și descoperiri de la Albești, Adâncata, Satu Nou, Isaccea (cu necropola de sec. VI-V a. Chr.), Telița-Amza (din așezarea rurală), Măcin (descoperiri întâmplătoare) au făcut obiectul unor studii și note din anuarele Pontica și Peuce.

Ceea ce ne propunem pentru arheologia perioadei clasice din Dobrogea înseamnă:

- continuarea lucrărilor pe șantierele „tradiționale” și pe cele noi deschise;
- inițierea unor cercetări sistematice la Alimanu (Adâncata), Tulcea și la Tomis (în măsura în care lucrările edilitare afectează aici zona orașului vechi);
- includerea unora dintre situri în programe europene (prin care să se valorifice potențialul științific și turistic al sitului);
- includerea descoperirilor în sisteme informaționale de lucru;
- o diversificare a componenței colectivelor de pe șantier pentru diverse specializări sau discipline auxiliare;
- crearea pe șantierele de durată a unor baze arheologice;
- efectuarea, paralelă, a unor lucrări de întreținere sau de conservare primară;
- realizarea de proiecte și lucrări de restaurare;
- atragerea de fonduri prin programe de cercetare și din partea unor potențiali sponsori;
- asigurarea de fonduri pentru protecția siturilor din partea administrațiilor locale.

#### Note:

1. Excepție fac Constanța (unde s-au desfășurat doar săpături preventive) și Adâncata, jud. Constanța (unde materialele provin numai din periegeze).
2. Excepție colțul de NV al incintei callatiene, unde săpăturile arheologice au caracter sistematic.

### **Tradiții, probleme și perspective ale arheologiei medievistice românești Zeno Karl Pinter (ULB Sibiu)**

O discuție privitoare la prioritățile și perspectivele arheologiei medievistice românești în contextul actual al dezvoltării de ansamblu a arheologiei și a provocărilor în fața cărora stau cercetătorii arheologi este pe cât de necesară pe atât de salutară. Desigur este dificil de discutat *perspective* fără stabilirea unor coordonate ale *stadiului actual* al cercetării, a *tradițiilor* de cercetare ale domeniului și evident a *problemelor* specifice existente.

Dorind ca acest tablou să nu reprezinte o viziune personală și în acest caz desigur subiectivă, am considerat oportună o consultare largă a opiniilor celor confrunțați cu problemele arheologiei medievistice transilvane și nu numai, motiv pentru care, în urmă cu un an, am lansat pe internet o discuție privind atât situația cercetării arheologice a evului mediu în prezent, cât și *problemele și perspectivele* acestei cercetări, așteptând de la toți colegii de breaslă, idei și opinii personale. Rezultatul a fost pentru mine surprinzător, din păcate în sensul negativ al cuvântului. Cu excepția colegului Adrian Andrei Rusu, nimeni nu și-a exprimat vreo părere la problematica propusă spre dezbateri. Dacă nu aș cunoaște

lumea arheologică din interior, dacă aş fi un analist extern, aş putea ajunge cu uşurinţă la concluzia că în această branşă totul este în regulă şi spre mulţumirea generală a celor implicaţi, dominând o stare de fericire universală a cărei aură m-am făcut vinovat să o spulber cu cele câteva probleme pe care am încercat să le supun unei discuţii deschise şi transparente. Ca un cunoscător din interior al situaţiei am constatat însă foarte repede că nu lipsa de probleme şi idei este cea care ne caracterizează breasla, ci tocmai lipsa de transparentă, teama unei abordări deschise, căreia încă îi sunt preferate dezbaterile "de cafenea", în grupuri şi biseri cu te şi a căror finalitate se reduce la refulări meschine ale unor frustrări mai mult sau mai puţin justificate. În această situaţie nu îmi rămâne decât să discut *problemele* şi *dezideratele* unei întregi branşe din umilul meu punct de vedere, aşteptând cu interes discuţiile şi criticile "post factum" ale celor ce preferă stilul de abordare mai sus menţionat şi de a căror promptitudine nu mă îndoiesc.

Începând cu începutul şi urmărind firul *tradiţiilor*, *problemelor* şi *perspectivelor*, putem constata că asupra arheologiei evului mediu românesc se răsfârge o *problemă* generală a medievisticii, respectiv provocarea dată de opiniile destul de diferite privind terminologia, limitele cronologice şi periodizarea epocii căreia ne-am dedicat cercetările. Dacă marii medievişti ai Europei moderne, ca Harald Zimmermann sau Jaques Le Goff, definesc evul mediu ca pe o perioadă de un mileniu cuprinsă în linii mari între secolul al V-lea şi al XV-lea, în spaţiul Carpato-Danubiano-Pontic nu avem cum să ne raliem arheologic acestei cronologii. Aş spune mai degrabă că ar trebui să discutăm ferm despre „arheologia post-medievală” sau „arheologia premodernă” mai ales în abordarea unor monumente ce ne împing uneori cercetările până în secolul XIX, sau chiar de "arheologie contemporană" gândindu-ne la cercetările efectuate în perimetrul închisorii de la Sighet acum doi ani. Nimic nu ne împiedică însă să subîmpărţim foarte lungul ev mediu românesc din punct de vedere al abordării arheologice în "arheologia epocii migraţiilor", arheologia evului mediu timpuriu şi a evului mediu dezvoltat, chiar dacă şi așa ne lovim de disconcordanţe cronologice notabile între diferitele provincii istorice. Am putea renunţa însă *în perspectivă* la termeni uşor anacronici de genul "prefeudal" şi "feudal timpuriu" ş.a.m.d., ce stârnesc zâmbete ironice în lumea de specialitate europeană.

În acelaşi cadru general al discuţiei cred că ar merita menţionată ca o *problemă* ingerinţa - e drept după 1990 mai discretă - a factorului politic şi naţional în cercetarea arheologică. Cred că sunt destui arheologi medievişti, în special ardeleni, care nu odată au fost confrunţaţi cu astfel de probleme de atribuire etnică sau confesională a unor monumente sau ansambluri arheologice. Să ne gândim doar la vestigiile arheologice ale bisericii medievale a mănăstirii franciscane din Caransebeş, cu planimetrie şi elemente arhitectonice ale romanului târziu, bine acoperită de informaţie documentară scrisă dar care a fost "făcută" din condei "veche biserică ortodoxă românească". Intervenţia scrisă şi argumentată ştiinţific în SCIVA a lui Radu Popa, s-a soldat cu o interpelare parlamentară scrisă adresată pe data de 18 mai 1991 ministrului culturii Andrei Pleşu de către deputatul Petru Bona, prin care se atrăgea atenţia asupra unor „atitudini duşmănoase” ale profesorului Popa, al cărui bunic a fost protopop greco catolic şi a cărui mamă a fost "unguroaică". Chiar şi după anul 2000, personal am primit din partea unor autorităţi locale reproşul cum că folosesc banii statului român pentru a studia istoria "altora", atunci când am cercetat o necropolă din orizontul migraţiei maghiare. Întrebarea în ce măsură ceva păstrat în pământul acestei zone poate aparţine istoriei altora nu şi-a găsit răspuns, depăşind probabil orizontul acestui gen de "gânditori". Poate mai puţin flagrantă dar la fel de dăunătoare şi raliată aceluiaşi mod de gândire este problema datărilor timpurii hazardate a unor ansambluri în scopul demonstrării unor primordialităţi nu întotdeauna relevante dar pentru unele autorităţi foarte importante. Unei cercetări riguroasă ştiinţifice, astfel de atitudini nu îi pot aduce *acum* sau *în perspectivă* decât grave deservicii şi cred că este de datoria noastră să combatem energic astfel de tendinţe.

Dar pentru a trece din planul general în cel particular, şi referindu-ne strict la cercetarea arheologică a evului mediu, indiferent de ce limite cronologice, trebuie să constatăm că particularitatea acestui domeniu o constituie legătura directă cu contemporaneitatea prin existenţa ansamblurilor medievale încă intacte şi uneori încă în folosinţă. În acest caz, buna *tradiţie* a Comisiei Monumentelor ante 1989, ca şi cea revigorată sub auspiciile regretatului şi prestigiosului medievist Radu Popa, este doar o amintire, în prezent comisia fiind constituită exclusiv din arhitecţi. O asemenea „epurare” s-a datorat mai ales pasivităţii arheologilor profesionişti, insuficient organizaţi profesional comparativ cu incisivitatea şi sistemul de organizare al arhitecţilor. Dacă mai putem vorbi în acest caz de *perspective*, atunci cu siguranţă arheologia medievistică românească şi-ar dori un meritat loc în această comisie în care momentan arheologii sunt văzuţi ca un factor incomod şi disturbator al ofensivei nu întotdeauna benefice a arhitecţilor şi restauratorilor asupra monumentelor istorice. Nu credem că monumentele pot fi salvate cu preţul istoriei lor, iar în acest context arheologia trebuie să joace un rol mult mai important. Nu pot în această ordine de idei să nu îmi amintesc vorbele aceluiaşi Radu Popa care spunea că "*poate arheologia nu este atât de importantă pe cât cred arheologii, dar cu siguranţă este mult mai importantă decât cred istoricii şi arhitecţii*".

*Problema* finanţării cercetării arheologice a unor ansambluri aparţinătoare evului mediu nu poate fi evitată într-o astfel de discuţie. O simplă analiză a cronicilor cercetărilor arheologice din ultima decadă arată destul de clar un raport defavorabil şantierelor strict de arheologie medievală. Prin deja menţionata legătură indisolubilă a arheologului medievist cu monumentul istoric se naşte mariajul nu întotdeauna fericit cu arhitectul şi restauratorul de monument. Aici intervine inevitabil o *problemă* legată de arheologia preventivă şi deşi nu doresc să iau apa de la moara distinsului coleg ce va

prezenta acest domeniu special al arheologiei contemporane sunt nevoit să menționez problema săpăturilor de salvare mărar în privința monumentelor medievale. Suntem conștienți că nu ne putem opune curentului modernizării, nici entuziasmului constructiv al ultimei perioade dar credem că poate fi găsită o cale de mijloc prin care siturile și monumentele arheologice să fie salvate, adaptate nevoilor actuale și integrate în proiectele de modernizare. Chiar dacă legislația în vigoare prevede obligativitatea cercetării arheologice și atașarea documentației la proiect, experiența ne-a învățat că acest lucru poate fi făcut în multe feluri. Conducătorii de proiect au tendința de a angaja arheologul care cere cel mai puțin, ceea ce de cele mai multe ori înseamnă și cel mai mic efort din partea arheologului și un rabat considerabil de la deontologia profesională. Ori atâta timp cât comisia monumentelor este dominată de arhitecți, ne punem întrebarea firească de altfel, cine este în măsură să aprecieze dacă o cercetarea arheologică s-a efectuat în primul rând, și dacă s-a efectuat, atunci în ce fel... Semnale negative sunt deja înregistrate acolo unde beneficiarii arheologi au fost obligați să publice: calitatea este în suferință. Trebuie să spunem, oricât de incomod ar fi, că în momentul de față, Biserica indiferent de confesiune, a ajuns principalul distrugător al propriului patrimoniu, și în special al siturilor medievale. Nevoia unor edificii ecleziastice mai mari face ca vechile biserici istorice să fie "strivite" în umbra unor construcții megalomane ridicate în imediata vecinătate și aproape întotdeauna peste necropola medievală aferentă monumentului, fără cercetare arheologică sau cu o simplă și insuficientă supraveghere. Chiar și în cazurile fericite în care se angajează o cercetare arheologică, presiunile asupra arheologului sunt majore, acesta fiind mereu catalogat drept încetinitor al lucrărilor și inamic al investiției.

Arheologia salvărilor a produs și alte fenomene pe care, într-o lume normală, le-am fi catalogat imediat, dacă nu ilegale, măcar incompatibile cu un anumit regim sau statut profesional. Un „specialist” sau „expert” își dobândește statutul într-un bine circumscris subdomeniu al profesiunii. Dacă arheologii din muzee sunt suspuși adesea la situația medicilor generaliști, nu același lucru se cere unui angajat al unei instituții specializate. Dacă, din punct de vedere strict tehnic lucrul a fi admisibil, publicarea devine de-a dreptul semnul permisivității fără limite în care și pe care o tolerăm într-o lume care ar trebui să fie doar aceea a profesionalismului și calității.

Mai amplu decât în oricare din alte compartimente de cercetare, se manifestă arheologia salvării în regim privat. Apetența terților față de un asemenea regim de lucru este evident: se lucrează mai motivat, mai repede, mai ieftin. Fenomenul este îngrijorător pentru că, în domeniul medievisticii o singură firmă, practic detașată de orice fel de control de specialitate serios, a ajuns să facă săpături care se dovedesc a depăși prin număr tot ceea ce cumulează muzee, universități ori institute din Transilvania în ultimele decenii de după 1990. Lăsată fără concurența liberă normală a societății capitaliste, ea a devenit un fel de școală tehnică ce mobilizează temporar tineri neînregistrați instituțional. Când s-a văzut obligată să și publice, s-a văzut imediat că există grave rabaturi în înțelegerea descoperirilor. Iar când asemenea produse sunt puse direct la dispoziția istoriografiei externe, ele devin automat oglinda deformată a performanțelor minore și a incapacităților de autoreglare profesională din breasla arheologică medievistică românească.

Ținta unui anumit obiectiv de cercetare ar trebuie ierarhizată ca importanță. Arheologia unui oraș, cetăți simbol pentru istoria unei părți de teritoriu, este anormal să fie asumată de către o „firmă de bloc”. După opinia noastră lucrul ar trebui să fie conceput în maniera în care s-a conceput responsabilitatea asupra unor obiective antice. Dacă nu se va concepe sistemul unui „curator de sit medieval”, atunci măcar aceeași mai sus numită firmă să fie obligată să-și asume forme clare de colaborare cu o instituție muzeală, academică sau universitară, care să nu se limiteze doar la formulele de depozitare.

Ar trebui să atragem atenția asupra contradicției șocante dintre cererea de profesioniști ai evului mediu și oferta minimă a instituțiilor formative. Dar, la aceasta se adaugă o carență generală, care grefează nu doar compartimentul de care mă ocup acum, ci întregul corp profesional. Știut fiind faptul că validarea profesională se face strict administrativ, nu printr-un for autonom specializat (de tipul Colegiului Medicilor sau Ordinului arhitecților, de pildă), avem de asumat toate păcatele acestui sistem. Un „specialist” ori „expert” se poate „face” eludându-se cele mai elementare norme de profesionalism (întocmirea profilelor și planurilor, raportul de săpătură, publicația strict arheologică). El este o entitate individuală, cu responsabilitate la fel, care este obligat să activeze doar în regim bugetar și, doar prin elucubrate și surprinzătoare excepții, în regim privat. Teoretic și practic nu s-ar face decât dreptate lăsându-se liberă concurența, concomitent cu un mult mai strict control profesional. De exemplu, toate rapoartele șantierelor în regim privat să fie supuse controlului unor foruri universitare ori academice din zona geografică de activitate.

Regimul nedrept al formelor de plată al arheologilor (mai slab decât al muncitorilor necalificați angajați la cotele pieței libere) este cel care alungă din profesiune oameni de calitate încă din clipele înscrierii în facultăți. Totodată, ar trebui să se înțeleagă că același regim de plăți produce rabaturi de tot felul (datorită dezinteresului), restrânge nivelul și gradul de implicare (sunt expediați doar cei tineri, sub acoperirea seniorilor care rămân în birouri), dar, în final, se răsfrațe la încasările generale obținute. Nontransparența fondurilor obținute de către arheologii salvărilor este un motiv de nemulțumire permanentă (cazul Muzeului din Deva) și grave acuze de corupție la nivel managerial (Brăila).

Formarea specialiștilor ar fi deci de asemenea una dintre probleme care merită a fi adusă în atenție. Precum se cunoaște, - iarăși în contradicție cu sistemele formative ale profesionismului european, în România, arheologia medievală nu se învață deloc sau doar accidental. Drept urmare, după absolvire, numeroși tineri trebuie să „ia în piept” sau „să fure” meseria din mers, cu întregul cortegiu de probleme care decurge din acest fapt. Cele mai „năpăstuite” de acest sistem ar fi tocmai muzeele, cele care au obligații de salvare mai mari decât oricare dintre instituțiile cu arheologi, dar care primesc din universități mai ales tineri deja foarte orientați către preistorie și antichitate. Potrivit informațiilor colegului A. A. Rusu, se pot observa și fenomene particulare ca: formarea la Cluj-Napoca a arheologilor medievali mai ales dintre studenții maghiari, „fuga” acestora pentru masterate la Sibiu, Alba Iulia ori Timișoara, „decesul” metodei retrospective concepute de către Radu Popa, prin îndepărtarea arheologilor de substanța istoriei. Din această observație se deduce clar o oarecare diferențiere a interesului diferitelor centre universitare către una sau alta dintre epocile istorice abordate arheologic, situație dată evident de cadrele universitare de care dispune fiecare unitate de învățământ superior. Din păcate pentru medievalistica românească, se poate observa cu ușurință o orientare predilectă către preistorie și arheologia clasică.

Din problema finanțărilor, dar nu numai, se naște și orientarea generală a arheologiei medieviste. Dacă înainte de 1990, în virtutea unui sistem de cercetare și abordare sistematică a unor micro zone, impusă în Ardeal de Radu Popa, (Țara Maramureșului, Țara Hațegului, Țara Beiușului, Țara Bârsei) cercetătorii abordau cu predilecție monumente eclesiastice, fortificații sau necropole din mediul rural, (Crișcior, Râu de Mori, Subcetate, Ilidia, Ostrov, Nălați, Vad, Gladna, Turmu Roșu, Androhel, Rășinari, Tălmăciu ș.a.m.d.) ansambluri ce nu consumau fonduri impresionante și dădeau rezultate științifice extrem de interesante imediate, în general după una sau două campanii. Această linie a fost urmată după 1990 de un număr restrâns de arheologi medievaliști determinați în general de finalizarea unor proiecte de cercetare individuală, în special doctorate (D. Țeicu în Banat, G. Petrov și L. Antal în Transilvania). După 1990, acest mod de abordare este abandonat în favoarea unor șantiere de anvergură, derulate pe mai multe campanii și plasate cu predilecție în mediul urban (A. A. Rusu, Z. K. Pinter, P. M. Beșliu, D. Marcu). Desigur această tendință a fost susținută de mai mulți factori, de la cei mai obiectivi către cei mai subiectivi. Reînființarea Direcției monumentelor și importanțele finanțări alocate unor ansambluri importante și periclitate (Oradea, Orăștie, Alba Iulia, Sibiu, Sighișoara, Timișoara, Râșnov, Dej, Făgăraș, Șimleul Silvaniei, Deva) au determinat în modul cel mai obiectiv orientarea cercetării spre aceste situri. Nu putem ascunde faptul că orientarea spre arheologia urbană a implicat adesea și factori subiectivi, cunoscut fiind faptul că deși din punct de vedere tehnic săpătura în oraș este mai dificilă datorită numeroaselor amenajări contemporane, din punct de vedere logistic, al organizării și aprovizionării este mult mai comodă decât o cercetare de teren la țară. În același timp, procesul de modernizare a infrastructurii unor orașe din Ardeal a susținut această evoluție.

Economia de piață și evoluția societății în ansamblul ei ne pune și într-o altă situație nouă și îngrijorătoare după 1990. Este vorba de furtul de patrimoniu din siturile arheologice și din monumentele medievale și nu numai. Din păcate, chiar după constituirea poliției de patrimoniu, credem că se face prea puțin pentru oprirea acestui flagel. Indiferența factorilor locali, lipsa de interes a muzeelor zonale și dotarea tot mai sofisticată a infractorilor se conjugă într-un adevărat dezastru. Obiecte din metal nobile, dar și alte materiale arheologice, monumente epigrafice și simplu material litic și materiale de construcție sunt sustrate chiar din șantiere și rezervații arheologice iar procedurile greoaie fac ca făptașii să scape nepedepsiți chiar și atunci când sunt depistați. Exemplele sunt atât de numeroase și cunoscute încât nu le putem enumera în acest cadru. Credem însă că în *perspectivă* se impune o mai mare atenție acordată patrimoniului arheologic, în primul rând din partea arheologilor. Măcar noi putem evita situații care practic invită la infracțiune. Se poate evita lăsarea unor obiecte tentante nesupravegheate pe șantier și se poate organiza transportul unor astfel de artefacte în perimetre protejate, ale unor instituții specializate în păstrarea patrimoniului după încheierea săpăturilor. În aceeași ordine de idei, considerăm că ar trebui îndulcită legislația în ceea ce privește deținerea și folosirea aparatului de detecție pentru experții arheologi atestați de MCC. Avem convingerea că un areal bine sondat și monitorizat de specialiști, cu ajutorul unei aparaturi performante nu ar mai prezenta interes major pentru braconieri. Actualmente însă, un arheolog care dorește să achiziționeze și să dețină un aparat de detecție se supune aceluiași rigori legislative ca un nespecialist, adică unui demers ce nu diferă prea mult de cel al achiziționării unei arme de foc. Atragem însă atenția că în legislația privind regimul armelor și munițiilor se precizează că cei care folosesc astfel de obiecte prin natura meseriei; polițiști, militari etc., beneficiază de o procedură simplificată. Este hilar, dar în acest moment infractorii dețin instrumentar mult mai performant decât cei autorizați prin natura meseriei să folosească acest fel de aparatură.

În același context, nu se poate uita nici o clipă trecerea pe sub plug a celei mai vechi mânăstiri medievale din România (Slava Rusă), felul copilăresc în care rezervația de la Târgșor a dispărut, acoperirea cetății Dăbâca cu loturi de porumb și varză, trecerea cu buldozerul prin mediana cetății Alba Iulia, sau demantelarea cheiului portului de la Capidava, toate proclamate de lege drept „rezervații arheologice”.

În modul cel mai evident, după 1989, arheologia provinciilor s-a derulat foarte diferențiat. Treptat, Transilvania a trecut pe primul loc. Este clar, de asemenea, că în celelalte zone s-au înregistrat reculuri semnificative, care au subțiat cunoașterea Țării Românești, a Dobrogei. În continuare, Oltenia este cea mai opacă zonă de cercetări de medievală. Socotesc că ar fi cu totul anormal ca arheologia marilor centre medievale provinciale (Suceava, Iași, Târgoviște,

Câmpulung, Curtea de Argeș, Turnu Severin, apoi Timișoara, Oradea, Brașovul, Clujul, Bistrița etc.) să fie într-atât de mărunțită ori de nedrept relevantă.

În ceea ce privește valorificarea cercetărilor desfășurate în situri medievale, putem constata în ultima decadă o tendință laudabilă de publicare a unor monografii la scurt timp după finalizarea săpăturilor (Oradea, Sibiu, Feldioara, Vințul de Jos) sau a unor obiective importante din cadrul unor ansambluri vaste, spre deosebire de perioada de până la 1990, când săpături extrem de importante, desfășurate cu mari eforturi umane și financiare își mai așteaptă (unele în zadar) valorificarea științifică. Se poate constata de asemenea trecerea de la publicarea unor articole de mici dimensiuni, sau chiar a unor studii ample în reviste de specialitate, la publicarea "in extenso" a cercetărilor în formă de carte. Fenomenul a fost determinat, în opinia noastră, atât de mai facilă tehnoredactare computerizată și de inflația de edituri dispuse să tipărească orice, cât și de motivarea cercetătorilor în acest demers de criteriile de promovare impuse de instituțiile abilitate. De asemenea, reluarea cu consecvență a publicării fostelor MCA prin Cronica Cercetărilor Arheologice, în care, sub forma raportului de săpătură, informația primară este pusă la dispoziția celor interesați, reprezintă poate o cauzalitate a acestei tendințe.

Spre deosebire de alte compartimente de cercetare arheologică, medievală, posedă o publicație proprie, intitulată *Arheologia Medievală*, care își pregătește intrarea la tipar a celui de-al șaptelea număr al său și care și-a câștigat un meritat prestigiu european alături de publicația britanică *Medieval Archaeology*, și de cea germană *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, singurele reviste adresate strict arheologiei medievistice de pe bătrânul continent. Nu în ultimul rând, trebuie menționată existența site-ului [www.medievistica.ro](http://www.medievistica.ro), ca tribună a medievisticii românești.

Lăudabil este faptul că în anumite cazuri a apărut și la noi foarte necesara "arheologie de depozit" sau / și după caz "arheologia de arhivă", cu unele rezultate notabile în valorificare (A. Ioniță - Brateiu, *în curs de publicare*, B. Gergely - Dăbâca). Din păcate nu există prea multe exemple în acest sens, de cele mai multe ori, tone de materiale arheologice zac fără documentațiile aferente prin depozitele instituțiilor abilitate în păstrarea patrimoniului, uitate, blocate și fără vreo speranță de valorificare.

În aceeași linie se înscrie și publicarea unor sinteze pe categorii de materiale arheologice și dezvoltarea unor tipologii și cronologii inexistente înainte de 1990 pentru spațiul românesc și extrem de utile cercetărilor viitoare. (P.-V. Batariuc și D. Marcu - *cahle medievale*, urmate rapid de alte publicații ale lui M.-V. Rădulescu, Monika Kemenes, Benko Elek, A. A. Rusu, L. Fulga - *sticlărie*, A.A. Rusu, P. V. Batariuc, Nyaradi Zsolt - *materiale de construcție*, A. A. Rusu și Fl. Mărgineanu – *piese de os*, Zsuzsanna Kopeczny – *piese de bronz*, Z. Pinter, M. Simina, A. Dragotă, A. Nițoi - *arme, piese de podoabă și accesorii vestimentare*). De aici, putem trece spre un alt demers laudabil, cel al repertoriilor pe regiuni a descoperirilor arheologice, domeniu în care Transilvania și Banatul sunt într-o situație fericită în raport cu alte zone. Ne referim atât la repertoriile generale ale unor județe în care sunt cuprinse și descoperirile aparținând perioadei medievale (Alba, Caraș-Severin, Cluj, Brașov, Hunedoara, Mureș, Sibiu) cât și abordările unor categorii de obiective (Arad - cetățile medievale, Alba - necropole, Alba, Sibiu, Hunedoara, Brașov, Bistrița-Năsăud, Mureș - biserici fortificate și cetăți țărănești, Alba, Cluj - biserici medievale românești). Aceste lucrări, adesea controversate și evident perfectibile, constituie în *perspectivă* o bază de pornire extrem de utilă oricărui demers de cercetare arheologică riguros științific. Este totuși greu de conceput ca la 20 de ani de la libera folosire a computerelor, băncile de date pe serii de colecții sau de materiale să nu prindă nici un fel de contururi din care să putem cita exemple serioase. Tot [www.medievistica.ro](http://www.medievistica.ro) are meritul de a fi trecut măcar la construcția băncilor de imagini.

În ceea ce privește formulele de comunicare, altele decât cele scrise, considerăm că pe lângă sesiunile ce reunesc arheologi ai tuturor domeniilor și care sunt utile pentru mai buna cunoaștere a colegilor de breaslă și a preocupărilor acestora, se conturează drept tot mai fructuoase reuniunile pe domenii stricte de activitate arheologică. Cele din urmă au prins viață din ce în ce mai personalizat, cu implicarea colegilor străini care ar trebui să ne arate chipul propriu după comparații. Un mare succes a fost antrepriza Muzeului Satu Mare, sub genericul „Arhitectura religioasă medievală din Transilvania”, ajunsă la a VI-a ediție, cu patru volume deja publicate. Numai în anul încheiat, un simpozion de la Bistrița a produs un prim volum al seriei „Vasaria medievalia”. La Târgu Mureș, se continua o inițiativă născută la Sibiu, privind sistemele de încălzire medievale. Să mai amintim apoi de Conferința „Castrum Bene”, Sibiu, 2007, care a avut drept scop promovarea cercetărilor castelologice în România, sau reuniunea internațională din 2006 de la Alba Iulia privind arheologia Bazinului Carpatic din jurul anului 1000.

Urmând exemplul și modelul impus de colegii ce au prezentat rapoarte asemănătoare pe alte epoci istorice, am întreprins și un demers statistic privitor la cercetările de arheologie medievistică desfășurate în România în intervalul 2000 – 2008, deși ca arheolog știu că o statistică este relevantă doar atunci când se face pe un eșantion complet de informație, iar o astfel de informație este greu de adunat. Cu ajutorul și amabilitatea unor colegi, cărora le mulțumesc și pe această cale, am obținut o situație a autorizărilor emise pe obiective medievale de MCC, situație ce cuprinde un tabel ce se întinde pe 143 de pagini, situație foarte completă dar nu absolut relevantă, cunoscut fiind faptul că există săpături autorizate și nedesfășurate precum există săpături neautorizate dar desfășurate și chiar publicate. Nu voi comenta pe larg cifrele,

numele, instituțiile sau graficele cuprinse în tabelele atașate acestui material, fiind convins că fiecare coleg interesat de soarta arheologiei românești va putea să își contureze o imagine proprie și să-și formeze propriile concluzii.

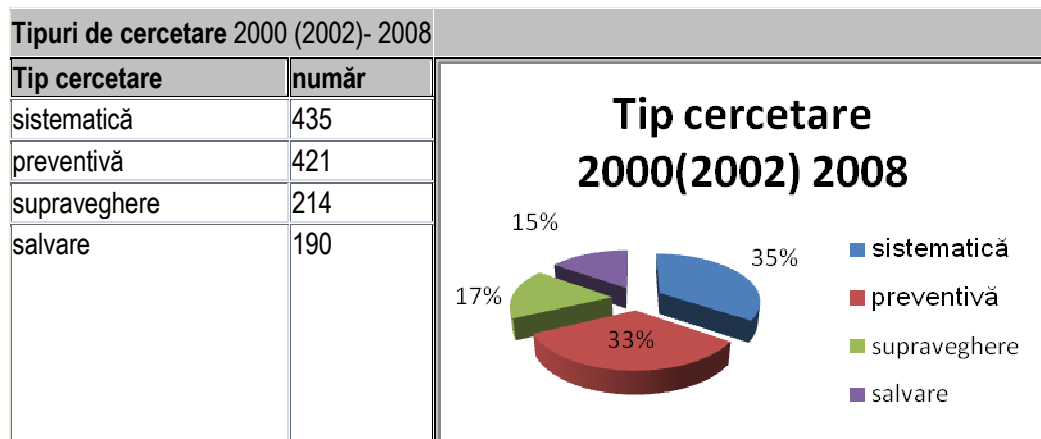
#### Santiere medievale 2000 (2002)- 2008

Pentru datele din perioada 2001-2002 data aprobării apare ca fiind 2005, dar este vorba doar de o modificare apărută la importul în noul sistem informatic, deoarece informația privind numărul autorizației și data aprobării nu figura în bazele de date pentru anii 2000 și 2001.

An cercetare	Tip cercetare	Nr aprobare	Data aprobare	Sit - denumire
2000	sistematică		24.05.2005	Sibișeni - Deasupra satului
2000	sistematică		24.05.2005	Sfântul Gheorghe - Chilieni
2000	sistematică		24.05.2005	Cenad
2000	sistematică		24.05.2005	Geoagiu
2000	sistematică		24.05.2005	Tălmăciu
2000	sistematică		24.05.2005	București
2000	sistematică		24.05.2005	București
2000	sistematică		24.05.2005	Hotărani
2000	sistematică		24.05.2005	Vârteșcoiu
2000	salvare		24.05.2005	Câmpineanca
2000	sistematică		24.05.2005	Stâncești
2000	sistematică		24.05.2005	Așezarea rurală Gutinaș
2000	sistematică		24.05.2005	Caransebeș
2000	sistematică		24.05.2005	Pietroasele
2000	sistematică		24.05.2005	Râncăciuv
2000	sistematică		24.05.2005	Biserica de la Zidurile
2000	sistematică		24.05.2005	Gătaia
2000	sistematică		24.05.2005	Mogoșești
2000	sistematică		24.05.2005	Oradea
2000	sistematică		24.05.2005	Lăzarea
2000	sistematică		24.05.2005	Crișan
2000	sistematică		24.05.2005	Porolissum
2000	sistematică		24.05.2005	Porolissum
2000	sistematică		24.05.2005	Câmpulung - Mănăstirea Negru Vodă
2000	sistematică		24.05.2005	Săbăoani
2000	sistematică		24.05.2005	Castelul Bethlen - Criș
2000	sistematică		24.05.2005	Cetatea Enisala
2001	sistematică		23.05.2005	Orăștie - Mănăstirea Franciscană
2001	sistematică		23.05.2005	Sibișeni - Deasupra satului
2001	sistematică		23.05.2005	Iași - Curtea Domnească
2001	sistematică		23.05.2005	Sfântul Gheorghe - Chilieni
2001	sistematică		23.05.2005	Geoagiu de Jos
2001	sistematică		23.05.2005	Tălmăciu
2001	sistematică		23.05.2005	Apulum
2001	sistematică		23.05.2005	Apulum
2001	sistematică		23.05.2005	Apulum
2001	sistematică		23.05.2005	Hrințești
2001	sistematică		23.05.2005	Pietroasele

An cercetare	Tip cercetare	Nr aprobare	Data aprobare	Sit - denumire
2001	sistematică		23.05.2005	Gherăseni
2001	sistematică		23.05.2005	Biserica de la Zidurile
2001	sistematică		23.05.2005	Biserica de la Zidurile
2001	sistematică		23.05.2005	Giurgiu - Cetatea din insulă
2001	sistematică		23.05.2005	Vidacut
2001	sistematică		23.05.2005	Socol - Kruglița
2001	sistematică		23.05.2005	Mogoșești
2001	sistematică		23.05.2005	Porolissum
2001	sistematică		23.05.2005	Lăzarea
2001	sistematică		23.05.2005	Voinești - Cetate
2001	sistematică		23.05.2005	Câmpulung - Mănăstirea Negru Vodă
2001	sistematică		23.05.2005	Târgoviște - orașul medieval
2001	sistematică		23.05.2005	Săbăoani

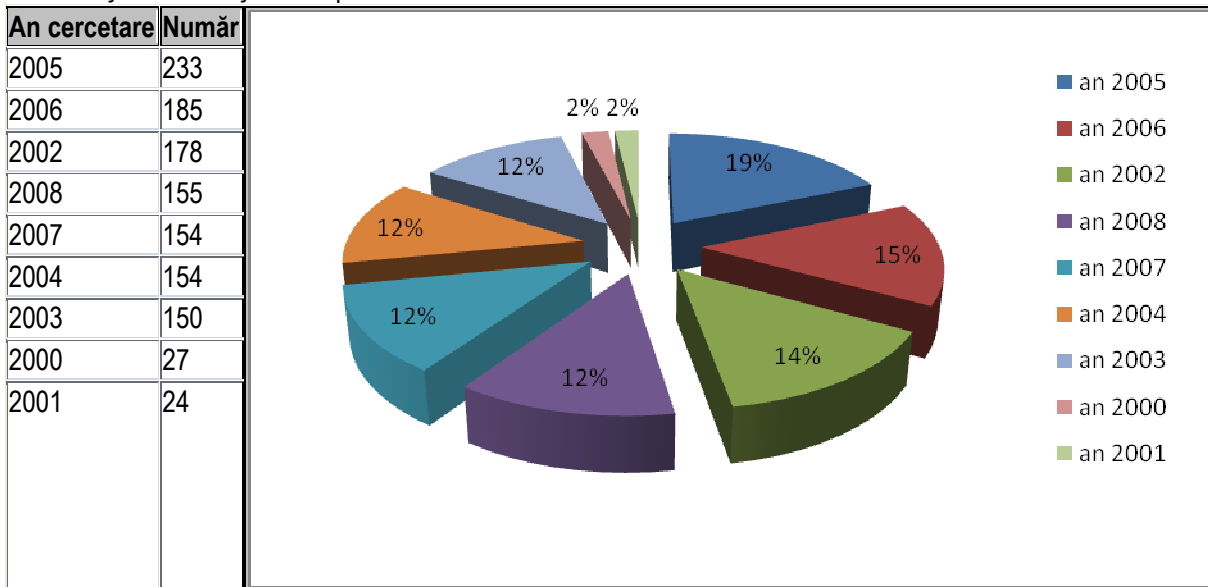
## Tipuri de cercetare



Analizate per total, se observă că săpăturile sistematice reprezintă 35% , urmate de cele preventive (33%), de supraveghere (17%) și de cele de salvare (15%).

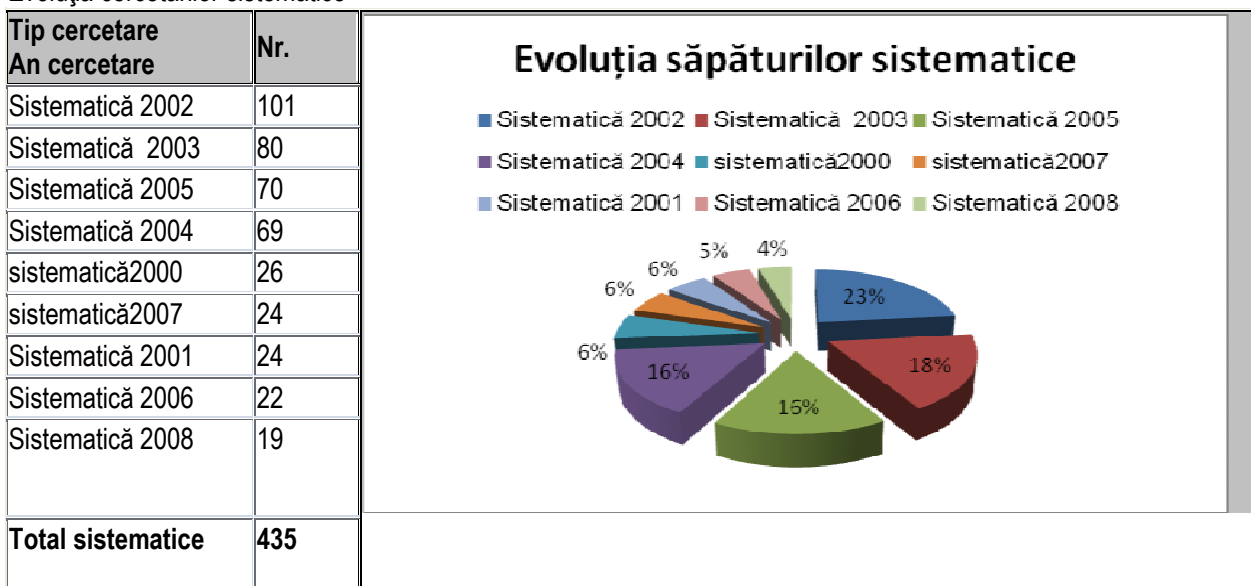


Numărul șantiierelor eșalonate pe ani de cercetare



De departe, 2005 a reprezentat cel mai important an ca și număr de șantiere. Ultimii 2 ani au adus un recul în numărul de intervenții, chiar dacă 2007 și 2008 au reprezentat o creștere a numărului de lucrări de construcții la nivelul întregii țări.

Evoluția cercetărilor sistematice



Săpăturile sistematice înregistrează scăderi majore în ultimii ani iar graficul arată scăderi pentru următorii ani.

#### Evoluția cercetărilor preventive

Tip cercetare	Nr.
Preventivă 2006	105
Preventivă 2005	101
Preventivă 2008	92
Preventivă 2004	64
Preventivă 2007	59
<b>Total</b>	<b>421</b>

Tip cercetare	Procent
Preventivă 2006	25%
Preventivă 2005	24%
Preventivă 2008	22%
Preventivă 2004	15%
Preventivă 2007	14%

Cercetările preventive oscilează la valori apropiate în anii 2006, 2005 și 2008 și au avut valori scăzute în anii 2004 și 2007.

#### Evoluția cercetărilor de tip supraveghere

Tip cercetare	Nr.
Supraveghere 2007	71
Supraveghere 2006	55
Supraveghere 2008	44
Supraveghere 2005	42
Supraveghere 2004	2
<b>Total</b>	<b>214</b>

Tip cercetare	Procent
Supraveghere 2007	33%
Supraveghere 2006	26%
Supraveghere 2008	20%
Supraveghere 2005	20%
Supraveghere 2004	1%

Acest tip de cercetare a crescut constant din 2004 (1%) până în 2007 (33%) pentru a scădea destul de mult în 2008 (20%).

#### Situația cercetărilor pe instituții

Instituție organizatoare	Nr. executate	Lucrări
Muzee	934	
Institute Cercetare	165	
Universități	90	
Privat	65	
Directii Cultura	6	

Instituție organizatoare	Procent
Muzee	74%
Institute Cercetare	13%
Universități	7%
Privat	5%
Directii Cultura	1%

În ceea ce privește instituțiile organizatoare se remarcă faptul că cercetarea arheologică este apanajul Muzeelor (74%). Foarte departe se află Institutele de Cercetare (13%) urmate de Universități (7%). Sectorul privat este foarte slab

reprezentat (5%) iar Direcțiile de Cultură dețin un procentaj insignifiant. Muzeele județene și naționale controlează cercetarea arheologică în majoritatea județelor. Dezvoltarea slabă a sectorului privat ridică semne de întrebare relativ la modul de dezvoltare al sectorului privat prin lipsa unui mediu concurențial.

Situația cercetărilor din partea sectorului privat

Inst org - denumire	Nr.
SC DAMASUS SRL Brașov	44
SC ABRAL ARTPRODUCT SRL București	14
SC Deprom SRL Constanța	2
S.C. Bucovina Istorică s.r.l.	2
SC Isis Arheo Consulting SRL	1
REMON PROIECT SRL București	1
Axel Impeco SRL	1

Sectorul privat este dominat de 2 firme.

Situația statistică a instituțiilor care au efectuat cercetări arheologice/ pe toată perioada

Inst org - denumire	nr.
Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște	129
Muzeul Municipiului București	63
Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea	62
Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" București	57
Muzeul Civilizației Dacice și Romane - Deva	47
SC DAMASUS SRL Brașov	44
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia	43
Muzeul Județean Botoșani	39
Complexul Muzeal „Bucovina” Suceava	36
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia	30
Muzeul Țării Crișurilor - Oradea	30
Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău	29
Muzeul Național Brukenthal - Sibiu	27
Muzeul Banatului - Timișoara	26
Muzeul Banatului Montan - Reșița	26
Muzeul Brăilei	25
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu	25
Complexul Muzeal - Arad	25
Muzeul Național de Istorie a României - București	23
Muzeul Județean de Istorie Brașov	22
Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei - Cluj Napoca	22
Muzeul Județean Vâlcea - Râmnicu Vâlcea	22
Institutul de Arheologie și Istoria Artei - Cluj	20
Muzeul Județean Buzău	20
Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei - Cluj-Napoca	19
Muzeul Județean Argeș - Pitești	19
Muzeul Județean Mureș - Târgu Mureș	17
Muzeul Național Secuiesc - Sf. Gheorghe	17

Complexul Muzeal Județean Neamț	17
Muzeul Județean Satu Mare	15
Muzeul Secuiesc al Ciucului - Miercurea Ciuc	14
SC ABRAL ARTPRODUCT SRL București	14
Complexul Muzeal „Iulian Antonescu“ Bacău	13
Muzeul Vrancei	12
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța	12
Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova - Ploiești	11
Complexul Național Muzeal „Moldova“ - Iași	11
Muzeul „Castelul Corvineștilor“ Hunedoara	10
Universitatea de Vest Timișoara	9
Muzeul Județean Maramureș - Baia Mare	9
Muzeul Județean Ialomița - Slobozia	8
Muzeul Județean „Ștefan cel Mare“ - Vaslui	8
Institutul Național al Monumentelor Istorice București	8
Centrul de Istorie și Civilizație Europeană - Academia Română, filiala Iași	7
Muzeul Județean Teleorman - Alexandria	7
Institutul de Arheologie Iași	7
Muzeul "Haaz Rezso" - Odorheiul Secuiesc	6
Muzeul Carpaților Răsăriteni - Sfântu Gheorghe	5
Universitatea București	5
Muzeul Romanășului Caracal	4
Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță - Caransebeș	4
Complexul Muzeal Bistrița Năsăud	4
Muzeul de Istorie Gherla	4
Muzeul Municipal - Câmpulung	4
Muzeul de Arheologie „Callatis“ - Mangalia	4
Muzeul de Istorie Turda	3
Muzeul Județean "Teohari Antonescu" Giurgiu	3
Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a județului Suceava	3
Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud	3
Universitatea Craiova	3
Universitatea „Lucian Blaga“ Sibiu	2
Universitatea „Al. I. Cuza“ Iași	2
Institutul Român de Tracologie	2
Universitatea „Ștefan cel Mare“ Suceava	2
Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național	2
Universitatea „Babeș-Bolyai“ Cluj Napoca	2
Universitatea „Spiru Haret“ București	2
S.C. Bucovina Istorică s.r.l.	2
Universitatea "Ștefan cel Mare" Suceava	2
Muzeul Militar Național	2

Muzeul Județean Vrancea - Focșani	2
Universitatea Oradea	2
Muzeul Regiunii „Porților de Fier“ - Drobeta Turnu-Severin	2
SC Deprom SRL Constanța	2
Muzeul Județean Gorj	2
Universitatea din Pitești	1
Muzeul Municipal - Sebeș	1
Muzeul Municipal de Istorie Onești	1
Muzeul Olteniei - Craiova	1
Universitatea „Ștefan cel Mare“ Suceava	1
Axel Impeco SRL	1
Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a județului Botoșani	1
Universitatea „Mihail Kogălniceanu” Iași	1
Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Neamț	1
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București	1
Muzeul Huși	1
Universitatea „Eftimie Murgu” Reșița	1
Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică Lugoj	1
SC Isis Arheo Consulting SRL	1
Muzeul de Istorie Aiud	1
Muzeul "Molnár István" - Cristuru Secuiesc	1
Muzeul Civilizației Gumelnița - Oltenița	1
Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad	1
REMON PROIECT SRL București	1

Situația statistică a instituțiilor care au efectuat cercetări arheologice/ pe anul 2008

An cercetare	Inst org - denumire	Nr.
2008	Muzeul Municipiului București	24
2008	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea	13
2008	Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" București	10
2008	Muzeul Civilizației Dacice și Romane - Deva	9
2008	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște	8
2008	Complexul Național Muzeal „Moldova“ - Iași	8
2008	Complexul Muzeal „Bucovina“ Suceava	7
2008	Muzeul Țării Crișurilor - Oradea	7
2008	Muzeul Național de Istorie a României - București	5
2008	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei - Cluj Napoca	4
2008	Muzeul Vrancei	4
2008	Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău	3
2008	Muzeul Județean Argeș - Pitești	3
2008	Muzeul Banatului - Timișoara	3
2008	Muzeul Național Secuiesc - Sf. Gheorghe	3
2008	Muzeul „Castelul Corvineștilor“ Hunedoara	3
2008	SC DAMASUS SRL Brașov	3

An cercetare	Inst org - denumire	Nr.
2008	Complexul Muzeal Județean Neamț	3
2008	Institutul de Arheologie Iași	3
2008	Muzeul Județean de Istorie Brașov	3
2008	Complexul Muzeal - Arad	2
2008	Muzeul Național al Unirii Alba Iulia	2
2008	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu	2
2008	Muzeul Județean Mureș - Târgu Mureș	2
2008	Muzeul "Haaz Rezso" - Odorheiul Secuiesc	2
2008	Muzeul Județean Buzău	2
2008	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia	1
2008	Muzeul Județean Vâlcea - Râmnicu Vâlcea	1
2008	Muzeul Județean Teleorman - Alexandria	1
2008	Muzeul Județean Maramureș - Baia Mare	1
2008	Muzeul Secuiesc al Ciucului - Miercurea Ciuc	1
2008	Muzeul "Molnár István" - Cristuru Secuiesc	1
2008	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova - Ploiești	1
2008	Complexul Muzeal Bistrița Năsăud	1
2008	Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău	1
2008	Universitatea București	1
2008	Muzeul Brăilei	1
2008	Centrul de Istorie și Civilizație Europeană - Academia Română, filiala Iași	1
2008	Institutul Național al Monumentelor Istorice București	1
2008	Universitatea din Pitești	1
2008	Institutul de Arheologie și Istoria Artei - Cluj	1
2008	Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj Napoca	1
2008	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București	1

Situația statistică a responsabililor care au efectuat cercetări arheologice/ pe toată perioada

Reponsabil - nume	Nr.
Olteanu	90
Diaconescu	43
Mănucu Adameșteanu	35
Marcu	35
Setnic	32
Damian	30
Hău	28
Cuculea - Sandu	27
Crișan	23
Cândea	23
Beșliu Munteanu	23
Rusu	22
Iosifaru	22
Cristocea	20
Lupu	19
Constantinescu	18

---

Reponsabil - nume	Nr.
Pop	17
Țeicu	16
Pescaru	15
Bordi	15
Pinter	14
Jugănar	14
Artimon	14
Petrov	13
Dragotă	13
Baumann	13
Istrate	12
Drașovean	12
Săcăr	11
Rădulescu	11
Matei	11
Marta	11
Roman	10
Paraschiv	10
Darvas	10
Coșuleț	10
Costea	10
Ciută	10
Ciobanu	10
Cantacuzino	10
Asăvoaie	10
Paul	9
Moga	9
Hurezan	9
Țiplic	8
Pușcașu	8
Niculescu	8
Dumitroaia	8
Cheptea	8
Bota	8
Topoleanu	7
Szocs	7
Negru	7
Kacso	7
Căstăian	7
Bejan	7
Barnea	7
Babeș	7
Ursachi	6
Sofalvi	6

Reponsabil - nume	Nr.
Popa	6
Pascu	6
Lichiardopol	6
Iacob	6
Gaiu	6
Ferencz	6
Custurea	6
Ardeu	6
Păunescu	5
Pandrea	5
Man	5
Luca	5
Iosipescu	5
Harhoiu	5
Cosma	5
Chiriac	5
Blăjan	5
Țuțuianu	4
Stănică	4
Soós	4
Schuster	4
Rusu - Bolindeț	4
Nicodei	4
Micu	4
Meșter	4
Lazăr	4
Kavruk	4
Hügel	4
Gudea	4
Gligor	4
Chirica	4
Botar	4
Băcuetț Crișan	4
Apostu	4
Vulpe	3
Șadurschi	3
Papuc	3
Moglan	3
Lukacs	3
Ioniță	3
Ionescu	3
Ignat	3
Iaroslavschi	3
Iambor	3



Reponsabil - nume	Nr.
Gherghe	3
Drîmbărean	3
Dejan	3
Covacef	3
Corbu	3
Conovici	3
Cătinaș	3
Bulzan	3
Boghian	3
Bobi	3
Batariuc	3
Andronic	3
Ursulescu	2
Țânțăreanu	2
Teodor	2
Șovan	2
Stanciu	2
Sîrbu	2
Opriș	2
Mihai	2
Mareș	2
Mare	2
Lazarovici	2
Inel	2
Gogâltan	2
Glodariu	2
Gindele	2
Dumitrașcu	2
Dan	2
Ciubotaru	2
Calotoiu	2
Brudiu	2
Bejinariu	2
Bătrîna Milencovici	2
Bartok	2
Andrițoiu	2
Zirra	1
Virag	1
Vasiliu	1
Țurcanu	1
Tamba	1
Șerbănescu	1
Stîngă	1
Spinei	1

---

Reponsabil - nume	Nr.
Simina	1
Scrobotă	1
Safta	1
Rotea	1
Rogozea	1
Rența	1
Popușoi	1
Popovici	1
Popescu	1
Pinca	1
Petrescu	1
Petculescu	1
Pavel	1
Oprean	1
Nicolae	1
Nica	1
Mușețeanu	1
Moței	1
Mitar	1
Merlan	1
Măgureanu	1
Maxim	1
Lakatos	1
Körösfői	1
Isacu	1
Huszarik	1
Hordilă	1
Georgescu	1
Fodorean	1
Ene	1
Crăciunescu	1
Cociș	1
Căpățână	1
Căpățână	1
Boroneanț	1
Bondoc	1
Bîrliba - Mihăilescu	1
Bălos	1
Băjenaru	1
Astaloș	1
Ardeț	1
-	1

Situția statistică a responsabililor care au efectuat cercetări arheologice/ pe 2008

<b>Reponsabil – nume/ 2008</b>	<b>Nr.</b>
Mănucu Adameșteanu	15
Damian	11
Cuculea - Sandu	9
Topoleanu	7
Crișan	6
Olteanu	5
Marcu	5
Hău	5
Cristocea	4
Apostu	4
Țuțuianu	3
Rusu	3
Roman	3
Rădulescu	3
Pop	3
Moglan	3
Dumitroaia	3
Diaconescu	3
Costea	3
Chirica	3
Bordi	3
Stănică	2
Sofalvi	2
Pușcașu	2
Jugănar	2
Dejan	2
Cândea	2
Babeș	2
Asăvoaie	2
Țurcanu	1
Țiplic	1
Soós	1
Popescu	1
Popa	1
Pavel	1
Pascu	1
Opriș	1
Niculescu	1
Moga	1
Mitar	1
Mihai	1
Maxim	1
Matei	1
Marta	1

<b>Reponsabil – nume/ 2008</b>	<b>Nr.</b>
Luca	1
Lichiardopol	1
Körösfői	1
Iosifaru	1
Inel	1
Iaroslavschi	1
Iacob	1
Hurezan	1
Harhoiu	1
Gaiu	1
Fodorean	1
Ene	1
Cosma	1
Constantinescu	1
Cheptea	1
Căstăian	1
Botar	1
Băcuet, Crișan	1
Baumann	1
Artimon	1

## LISTA ABREVIERILOR

CCB Iași	Centrul de cercetări Biologice, Academia Română, Filiala Iași
CIMEC	Institutul de Memorie Culturală București
CISA	Centrul Interdisciplinar de Studii Arheoistorice
CM Arad	Complexul Muzeal Arad
CM Bistrița-Năsăud	Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud
CMIA Bacău	Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra Neamț
CNMM Iași	Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
CSA „Otar Lordkipanidze”, Tbilisi	Centrul pentru Studii Arheologice "Otar Lordkipanidze", Tbilisi
DCCPCN Alba	Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Alba
DCCPCN Bacău	Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău
DCCPCN Hunedoara	Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Hunedoara
DCCPCN Mehedinți	Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Mehedinți
DCCPCN Sălaj	Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Sălaj
FIB	Facultatea de Istorie, Universitatea București
FU Berlin	Freie Universität Berlin
IA Iași	Institutul de Arheologie, Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București
IAE Chișinău	Institutul de Arheologie și Etnografie, Chișinău
IAE Cracovia	Institutul de Arheologie și Etnografie, Cracovia
IAFR București	Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca
IAS Alba Iulia	Institutul de Arheologie Sistemică, Alba Iulia
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea
ICSU Sibiu	Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu
INMI	Institutul Național al Monumentelor Istorice, București
ISER	Institutul de Speologie „Emil Racoviță”, București
ISPAIM București	Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București
ISSEE București	Institutul de Studii Sud-Est Europene, București
M Aiud	Muzeul de Istorie, Aiud
M Brăilei	Muzeul Brăilei
M Cristuru Secuiesc	Muzeul Orășenesc „Molnár István”, Cristuru Secuiesc
M Odorheiu Secuiesc	Muzeul „Haáz Reszö”, Odorheiu Secuiesc
M Țării Făgărașului	Muzeul Țării Făgărașului „Valeriu Literatu”, Făgăraș
M Vrancei	Muzeul Vrancei, Focșani
MA Mangalia	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia
MAE Corabia	Muzeul de Arheologie și Etnografie Corabia
MB Timișoara	Muzeul Banatului Timișoara
MBM Reșița	Muzeul Banatului Montan Reșița
MCC	Ministerul Culturii și Cultelor
MCC Hunedoara	Muzeul Castelul Corvineștilor Hunedoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva
MCG Oltenița	Muzeul Civilizației Gumelnița Oltenița
MDJ Călărași	Muzeul Dunării de Jos Călărași
MEAP Orăștie	Muzeul de Etnografie și Artă Populară, Orăștie
MI Galați	Muzeul de Istorie Galați

MI Turda	Muzeul de Istorie Turda
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș, Pitești
MJ Botoșani	Muzeul Județean Botoșani
MJ Buzău	Muzeul Județean Buzău
MJ Giurgiu	Muzeul Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu
MJ Gorj	Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj, Târgu Jiu
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Vaslui	Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui
MJ Vâlcea	Muzeul Județean Vâlcea
MJERG Caransebeș	Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș
MJI Brașov	Muzeul Județean de Istorie Brașov
MJI Teleorman	Muzeul Județean de Istorie Teleorman
MJIA Maramureș	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău
MM Huși	Muzeul Municipal Huși
MMB	Muzeul Municipiului București
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNCR	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României
MNIR-CNCP	Muzeul Național de Istorie a României - Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare București
MNIT	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca
MNUAI	Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
MO Craiova	Muzeul Olteniei, Craiova
MO Tecuci	Muzeul Orășenesc Tecuci
MR Caracal	Muzeul Romanațiului Caracal
MRPF Turnu Severin	Muzeul Regiunii Porțile de Fier Drobeta - Turnu Severin
MTC Oradea	Muzeul Țării Crișurilor Oradea
OSPA Iași	Oficiul pentru Studii Pedologice și Agrochimice Iași
SC RMGC SA	Societatea Comercială Roșia Montană Gold Corporation SA
UAIC Iași	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași
UAIC Iași - FB	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași - Facultatea de Biologie
UAIM București	Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu” București
UBB Cluj	Universitatea „Babeș - Bolyai” Cluj-Napoca
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București
UDJ Galați	Universitatea Dunării de Jos Galați
UEM Reșița	Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța	Laboratoire de Chrono-Ecologie 6565, Faculté des Science et Techniques, Besançon, Franța
Univ. Alba Iulia	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Univ. Berlin	Universitatea din Berlin
Univ. București	Universitatea din București
Univ. Craiova	Universitatea din Craiova
Univ. de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi	Universitatea de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi
Univ. de Stat din San Francisco	Universitatea de Stat din San Francisco
Univ. din Arkansas, Departamentul de Antropologie	Universitatea din Arkansas, Departamentul de Antropologie
Univ. din Le Mans, Franța	Universitatea din Le Mans, Franța
Univ. Exeter	Universitatea din Exeter

Univ. Lyon II	Universitatea Lyon II
Univ. Michigan	Universitatea din Michigan
Univ. of Bristol	Universitatea din Bristol
Univ. of Edinburgh	Universitatea din Edinburgh
Univ. Petroșani	Universitatea din Petroșani
Univ. Rzeszow - Polonia	Universitatea Rzeszow - Polonia
Univ. Torun	Universitatea din Torun
Univ. Ujgorod	Universitatea din Ujgorod
UO Constanța	Universitatea „Ovidius” Constanța
USH București	Universitatea „Spiru Haret” București
UV Târgoviște	Universitatea „Valahia” Târgoviște
UV Timișoara	Universitatea de Vest Timișoara





# RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ SISTEMATICĂ



**LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI SISTEMATICE)**

1. Adam, com. Drăgușeni, jud. Galați Punct: Mănăstirea Adam	65
2. Adamclisi, com Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani] Punct: Cetate	66
3. Alba Iulia, jud. Alba Punct: Izvorul Împăratului	69
4. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum] Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – Sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii	69
5. Albești, com. Albești, jud. Constanța Punct: Cetate	71
6. Babadag, jud. Tulcea Punct: Cetățuie	73
7. Banca Gară, comuna Banca, jud. Vaslui Punct: Șapte Case	73
8. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud Punct: Băile Figa	75
9. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu Punct: La Pod	77
10. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița Punct: Pochină	78
11. București Punct: Militari - Câmpul Boja	80
12. Bumbesti-Jiu, jud. Gorj Punct: Gară	82
13. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava] Punct: Cetate	82
14. Cașolț (Hermány, Kastenholz, Kastnhults), com. Roșia, jud. Sibiu Punct: Dealul Bisericii	91
15. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj [Samum] Punct: Cetățele	92
16. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj Punct: Valea Satului	95
17. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța Punct: Vatra satului	96
18. Ciceu-Corabia, com. Ciceu-Mihăiești, jud. Bistrița-Năsăud Punct: Sub cetate	98
19. Cioroiu Nou, com. Cioroiași, jud. Dolj Punct: Cetate	100
20. Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman Punct: Ciuperceni-La Vii 1	100
21. Corabia, jud. Olt [Sucidava] Punct: Celei	101
22. Costișa, com. Costișa, jud. Neamț Punct: Cetățuia	103
23. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău Punct: Cetățuia	104
24. Covasna, jud. Covasna Punct: Cetatea Zânelor	105
25. Craiva, com. Cricău, jud. Alba Punct: Piatra Craivii	106
26. Desa, com. Desa, jud. Dolj Punct: Castravița, La ruptură	109
27. Doh, com. Măierîște, jud. Sălaj Punct: Râțuri/Coaste	110

28. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți	110
Punct: Schela Cladovei	
29. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	111
Punct: La Gâța	
30. Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad	112
Punct: Mănăstirea Bizere	
31. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița, [Orașul de Floci]	113
Punct: Grind nr. 3 – Avicola; Grind nr. 6 - La Mănăstire	
32. Grădinile, com. Grădinile, jud. Olt	115
Punct: La Islaz	
33. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]	115
Punct: Dealul Grădiștii (Piciorul Muncelului)	
34. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]	116
Punct: str. Cetății	
35. Hunedoara, jud. Hunedoara	118
Punct: Grădina Castelului – Platou	
36. Isaccea, jud. Tulcea	119
Punct: Suhat	
37. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]	120
Punct: Cetate	
38. Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași	124
Punct: Balta Popii	
39. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]	125
Punct: Cetate	
40. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum - forum]	135
Punct: Pomet	
41. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]	137
Punct: Zidină	
42. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]	138
Punct: Capul Dolojman	
43. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	141
Punct: Cetățuia	
44. Malaya Kopanya, raion Vinogradovo, regiunea Transcarpatia, Ucraina	143
Punct: Gorodiște, Cellenița	
45. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	143
Punct: colțul de NV al cetății	
46. Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman	144
Punct: Buduiasca - Boldul lui Moș Ivănuș, TELEOR 003	
47. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	146
Punct: La Mornel	
48. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	147
Punct: Mănăstire	
49. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	147
Punct: Petriș	
50. Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu	149
Punct: Malul Roșu	
51. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]	150
Punct: Pometul Moigradului și al Jacului, Ursoieș	
52. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]	154
Punct: La Cetate	
53. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	156
Punct: Trecere bac	
54. Ocna Sibiului, jud. Sibiu	156
Punct: Fața Vacilor - La Făgădău	
55. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	157
Punct: Capul Dealului	
56. Opațița, oraș Deta, jud. Timiș	158

Punct: Călășturi	
57. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]	159
Punct: Ferma 4	
58. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	160
Punct: Păcuiul lui Soare	
59. Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea [Beroe]	161
Punct: Piatra Frecăței	
60. Ovidiu, jud. Constanța	162
Punct: malul de V al lacului Siutghiol	
61. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]	162
62. Pânade, com. Sâncel, jud. Alba	166
Punct: Sărături	
63. Pecica, jud. Arad	166
Punct: Șanțul Mare	
64. Pericei, com. Pericei, jud. Sălaj	169
Punct: str. Gouț, nr. 767	
65. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	171
Punct: Gorgana	
66. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	173
Punct: Gruiu Dării	
67. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	175
Punct: Platoul Hagieni - Valea Babii	
68. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău	176
Punct: Dealul Ghindaru	
69. Racoșul de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	177
Punct: Piatra Detunată (Durduia)	
70. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	180
Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi	
71. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara	181
Punct: Măgura Uroiului	
72. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	182
Punct: Castru	
73. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	184
Punct: Popina	
74. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]	185
Punct: Grădiște, Erdenburg	
75. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]	186
76. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov	187
Punct: La Pârâuț	
77. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	188
Punct: Dealul Drăghici	
78. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	189
79. Săvârșin, jud. Arad	192
Punct: Cetățuie	
80. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași	193
Punct: Dealul Bodești/La nuci	
81. Silvașu de Jos, or. Hațeg, jud. Hunedoara	194
Punct: Dealul Țapului	
82. Simeria, jud. Hunedoara	195
Punct: În Coastă	
83. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]	196
Punct: Cetatea Fetei	
84. Slăveni, com. Gostavățu, jud. Olt	202
Punct: Cetate	
85. Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș-Severin	202
Punct: Peștera Hoțu (La Hoțu)	
86. Stelnică, com. Stelnică, jud. Ialomița	204

Punct: Grădiștea Mare	
87. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	205
Punct: Malu-Roșu	
88. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare	207
Punct: Val roman	
89. Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj.	208
90. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	209
Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)	
91. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău	210
Punct: Observator	
92. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău	212
Punct: Cetate	
93. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău	212
Punct: Uliu cel Mic	
94. Șoimeni, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita	213
Punct: Dâmbul Cetății	
95. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila	215
Punct: Popină	
96. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău	216
Punct: Piatra cu Lilieci	
97. Târgșoru Vechi, com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova	217
Punct: La Mănăstire	
98. Târgușor, comuna Târgușor, jud. Constanța	218
Punct: Peștera La Adam	
99. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	220
Punct: Celic Dere	
100. Turda, jud. Cluj [Potaissa]	221
Punct: Dealul Cetății	
101. Turnu Măgurele, jud. Teleorman	224
Punct: Cetate	
102. Țaga com. Țaga, jud. Cluj	225
Punct: Baza Arheologică	
103. Țolici, com. Petricani, jud. Neamț	227
Punct: Hălăbutoaia	
104. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova	228
Punct: Budureasca-Puțul Tătarului (Bud.4), sector Nord	
105. Vețel, com Vețel, jud. Hunedoara [Micia]	229
Punct : SE Amfiteatru	
106. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman	229
Punct: Măgurice	
107. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	231
Punct: Popina Blagodeasca	
108. Zimnicea, jud. Teleorman	232
Punct: Câmpul Morților (str. Cetății - prelungire)	

## 1. Adam, com. Drăgușeni, jud. Galați

### Punct: Mănăstirea Adam

Cod sit: 76193.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 62/2008

Colectiv: Mircea Nicu – responsabil, Paul Ciobotaru (MO Tecuci), Costel Ilie (MI Galați), Gelu Laurențiu Chiriac (MJ Vaslui)

În anul 2006 Muzeul de Istorie Galați a efectuat o cercetare arheologică preventivă, în situl Mănăstirea Adam „Biserica Veche”, care a dus la descoperirea unor construcții monahale, biserică și chilii, dateate în sec. XVII-XIX, precum și a unor morminte din aceeași perioadă<sup>1</sup>. Documentele istorice afirmă că biserica ctitorită de Adam Movilă la 1652-1653, era din piatră și cărămidă și că a fost distrusă de cutremurul din 1738<sup>2</sup>.

Cercetarea arheologică sistematică din anul 2008, a urmărit clarificarea planimetriei fundațiilor vechiului edificiu bisericesc, precum și delimitarea întinderii necropolei medievale aferente acestuia, prin deschiderea a șase unități de săpătură, cinci casete și o secțiune. Casetele, CsL1 (6 x 6 m), CsL2 (6 x 6 m), CsL3 (4 x 4 m), Cs6 (4,75 x 1,5 m) și secțiunea S3 L (9 x 1,5 m), au fost deschise pentru a surprinde planimetria bisericii vechi, iar Cs 7(3 x 4 m) pentru a verifica limitele necropolei medievale.

În S3L s-a observat că fundația realizată din piatră, are înălțimea de 1 m, fiind suprapusă de un strat de mortar, compus din var cu nisip, peste care este așezată elevația. Din aceasta s-a păstrat între 0,5-0,8 m.

În partea de E a secțiunii, la nivelul de separație dintre fundație și elevație, a fost surprins un strat de cărămidă spartă, înecată în mortar, care se întinde pe aproape întreaga suprafață. Și în celelate unități de cercetare au fost surprinse astfel de porțiuni, ce făceau parte probabil dintr-un strat de egalizare, ținând cont de faptul că terenul se află în pantă.

Sub acest strat de umplutură se află o lentilă de pământ galben purtat, urmată de un pământ negru, sub care este solul viu, steril din punct de vedere arheologic, pe care s-au așezat fundațiile construcției. Deasupra stratului de umplutură menționat, se găsesc straturi succesive de pământ negru, moloz, cărămidă fragmentară, pigmentate cu var și cărbuni, până la nivelul actual de călcare. Din punct de vedere stratigrafic, nivelele vechi au fost afectate de amenajările ulterioare și de taluzarea versantului estic al promontoriului. În S3L au apărut materiale ceramice, fragmente de sticlă și metal, specifice secolelor XIX-XX și o monedă din bronz, o para, emisă de Imperiul Otoman în anul 1850.

În partea de S a casetei CsL1 a fost pusă în evidență zona proscomidiarului, cu o amenajare în trepte, precum și urmele unei construcții realizată din bârne, ce se continuă sub profilul de N al casetei. În CsL1 au fost descoperite și 3 gropi (Gr1/2008, Gr2/2008, Gr3/2008), care au afectat stratigrafia inițială și au secționat zidul de N al bisericii, cu materiale ceramice, faianță, fragmente de sticlă și metal, specifice secolelor XIX-XX.

În CsL2 a fost pus în evidență zidul de S al altarului. Are grosimea de 0,70 m, la elevație este realizat din cărămidă cu dimensiunile de 0,24 x 0,12 x 0,04 m, iar fundația din piatră nereglată de mari dimensiuni. Fundația din piatră coboară sub

elevație 0,60 m. Acest zid delimita zona diaconiconului. În partea de V a casetei, au fost surprinse amprentele a doi stâlpi de susținere, cu diametrul de cca. 0,30 m, în solul viu, sub o lentilă de pământ negru.

CsL 3 a fost deschisă la N de CsL1 cu scopul de a urmări construcția cu bârne apărută CsL1 și numită construcția 4, cu dimensiunile de 3,5 x 2,5 m, surprinse în casetă. Au fost surprinse scânduri și stâlpi de lemn pe laturile de V și S, în poziție verticală și bârne din lemn, dispuse orizontal, pe toate laturile casetei la diferite adâncimi. Din punct de vedere stratigrafic am putut constata că după solul vegetal se găsește un strat gros de 4 m, alcătuit din pământ negru în amestec cu cărămidă spartă, pigment de var și tencuială, sub care se află solul viu. Din această casetă au fost recoltate diferite materiale (ceramică, faianță, porțelan, metal și sticlă), dateate la sfârșitul secolului al XIX-lea și până la mijlocul secolului XX.

Deschisă pe latura de V a pronaosului caseta Cs6 a permis descoperirea, în zona centrală, la adâncimea de -0,20 m, unei fundații de piatră cu o grosime de 0,37 m, acoperită cu două rânduri de cărămidă. Dimensiunile acestei fundații sunt de: 2,75 m, zidul de N-S și 1,70 m zidurile de pe laturile de E și V. Fundația se așează pe straturi succesive de var amestecat cu cărbuni, cărbune și tencuială, cărbune și cărămidă până la solul viu. Pe latura de E a Cs6, sub podeaua surprinsă în S4/2006, au fost puși în evidență doi stâlpi de susținere, executați din cărămidă, liantul folosit fiind un mortar compus din var și nisip. Stâlpul din N, lat de 0,70 m, se adâncește până la -1,10 m, iar al doilea stâlp, dinspre S, este mai adânc, mergând până la -1,55 m. Stâlpul din N a fost realizat pe un pământ umblat, constând într-un strat de cărbune, tencuială și var, iar stâlpul din S a fost așezat direct pe pământul galben.

Cercetarea arheologică din anul 2008 a permis punerea în evidență a planimetriei zidurilor vechii biserici.

În partea de S a altarului a apărut zona diaconiconului, un spațiu delimitat de zidul exterior de S al bisericii și de zidul de S al altarului. Spațiul dintre cele două ziduri are lățimea de 1,20 m.

Zidurile altarului au o grosime de 0,70 m și sunt realizate din cărămidă, așezate pe un strat de mortar. Sub stratul de mortar, se află un zid gros de fundație realizat din pietre de mari dimensiuni, cu o grosime de 0,70 m, similar fundațiilor de la exteriorul bisericii. Fundația din piatră a bisericii are o înălțime de 1,80 m, iar grosimea variază între 0,70 m și 1 m.

Pe colțul exterior, de NE, al altarului a fost semnalată o nișă de 1 x 0,70 m. În partea de N a altarului a apărut proscomidiarul care, avea posibil intrarea pe latura nordică dinspre exterior, aceasta fiind distrusă de intervențiile ulterioare (taluzări, construcții anexe). În proscomidiar au fost puse în evidență trepte din cărămidă, care coboară pe direcția N-S, realizate din cărămizi dispuse orizontal, cu dimensiunile de 0,25 x 0,12 x 0,04 m, ce au avut deasupra bârne lemn de cca. 0,25 m lățime, așa cum o arată urmele de încastrare lăsate în zidurile de E și de V. La capătul treptelor, a fost surprinsă o groapă cu dimensiunile de 1,30 x 1 m, ce se întinde parțial și sub zidul nordic, în direcția E și în cea de V, până la adâncimea de -1,80 m față de ultima treaptă. De asemenea, pe latura de E a proscomidiarului, a fost surprinsă o arcadă în plin cintru, care prelua o parte din sarcina construcției, având în vedere că sub aceasta se află o parte a gropii semnalate.

Biserica are un plan drept, cu dimensiunile exterioare de 20,5 x 12 m, iar la interior dimensiunile maxime sunt de 18 x 10 m. În naos (10 x 9,7 m) se mai păstrează o mică absidă dreaptă, pe latura de S, în colțul S vestic. Pronaosul este de dimensiuni mai mici, având 10 x 2,5 m. Partea de V a naosului și pronaosul au fost afectate de construcțiile de sec. XIX,

cercetate în campania din anul 2006, parte din zidurile bisericii fiind suprapuse de alte construcții, refolosite sau distruse.

Fundația înaltă de 0,60-1 m, este alcătuită din bolovani de râu de dimensiuni medii și mari, dispuși în asize, legați cu mortar de var și nisip, de bună calitate. Talpa fundației este așezată pe pământul viu, reprezentat de loes. În privința elevației păstrate, aceasta este alcătuită din asize de bolovani de râu, în unele cazuri fiind folosite cărămizi pentru egalizarea straturilor sau completarea spațiilor dintre bolovani, și rânduri de cărămizi întreșute. De remarcat că piatra a fost folosită la exterior (0,7–1 m grosime), iar cărămida pe partea interioară (0,7 m grosime).

Alt aspect important îl reprezintă faptul că atât la fundație, cât și la elevație, piatra a fost utilizată doar în jumătatea estică a construcției, la absida altarului și la naos, până la absida dreaptă de lângă pronaos, restul fiind construit doar din cărămidă. Acest lucru se poate explica prin faptul că terenul este în pantă, și nu întâmplător, la absida semicirculară a altarului, au fost ridicați trei pinteni din piatră.

Cs7 a fost deschisă pentru a verifica, spre S, limita necropolei medievale. Au fost surprinse opt morminte, fără a se putea preciza limitele de S și E ale necropolei. Până la nivelul mormintelor în această casetă a fost găsit un strat gros de dărâmtură, sub stratul vegetal. În acest strat au fost descoperite bârne de lemn, de la o construcție dezafectată și o monedă din cupru, un Kreuzer din 1816, în stare bună de conservare. Sub stratul de moloz au apărut mormintele la adâncimi cuprinse între -1,10 m și -1,55 m. Mormintele reprezintă inhumări de rit creștin, orientate V-E, ale unor defuncți, 6 adulți, un adolescent și doi copii (un al nouălea mormânt a fost cercetat în capătul de S al S4/2006), inventarul constând în monede ce au permis datarea în sec. XVI-XVIII.

#### Note:

1. Mircea Nicu, Costel Ilie, *Raport cercetare arheologică preventivă Mănăstirea Adam*, CCA 2007.
2. Bibliografie selectivă: C. Solomon; Stoide C.A., *Documente tecucene*, vol I, Bârlad, 1939; Șerbanescu. N. I., *Știri noi din vremea păstoriei mitropolitului V. Costachi. Noua Epitropie de la Mănăstirea Adam din județul Tutova*, Revista Istorică Română 14/1, București, 1944; Pocitan Veniamin Ploieșteanul, *Mănăstirea Adam - Județul Tutova*, Glasul monahilor 3, București, 1947; Păltanea Paul, *Vechi locașuri de cult și viață bisericească în Sudul Moldovei până în anul 1864*, în Monumente istorice și izvoare creștine, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987; Sorin Geacu, *Mănăstirea Adam, schiță monografică*, Galați, 1998; Emil Lupu, *Raport cercetare arheologică preventivă Mănăstirea Adam*, CCA 2003.

#### Abstract:

The archaeological excavations carried out in 2002 and 2006, in the site from Adam Monastery, Galati county, unearthed foundation walls which belonged to the old precinct of the monastery, the old church from the 17<sup>th</sup> century and the cells from the 19<sup>th</sup> century. We also investigated some tombs from the mediaeval necropolis of the monastic area.

The systematic excavation during the year 2008 clarified the planimetry of the church edifice and emphasized the areas which had been covered before: the perimeter of the altar, with the Diaconicon and the Prothesis, and the porch area. We uncovered other nine tombs, dating to the period between the 16<sup>th</sup> and the 18<sup>th</sup> centuries but the limits of the mediaeval necropolis were not discovered yet.

## 2. Adamclisi, com Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

### Punct: Cetate

Cod sit: 60892.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 42/2008  
Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (FIB, IAB)

### Sector A – La N de Basilica A

Adriana Panaite (IAB)

Cercetările arheologice din sectorul A, la N de Basilica A, de la Tropaeum Traiani au ca scop cercetarea cartierului roman târziu din această parte a cetății, precum și identificarea unor posibile anexe ale basilicii, pe latura de N, despre care există unele informații în literatura de specialitate.

Săpăturile arheologice în această zonă au fost începute de Alexandru Barnea, odată cu reluarea cercetărilor sistematice la Tropaeum Traiani, în 1967, rezultatele lor fiind publicate în primul volum din monografia cetății apărut în 1979. Ulterior întrerupte ele au fost reluate în 2005.

Cercetările arheologice în zona aflată la N de Basilica A s-au desfășurat anul acesta în perioada iulie-august. În acest scop au fost continuate secțiuni mai vechi, deschise în campania 2006 și au fost trasate altele noi. Secțiunile vechi în care s-a lucrat sunt S XX și S XVII P. Secțiunile noi au fost trasate în continuarea celor vechi, sunt orientate E-V și perpendiculare pe latura N a Basilicii A. Dimensiunile acestora sunt identice, 5 x 3 m, iar între ele a fost lăsat un martor de 1 m.

În SXX se cunoșteau deja zidul anexeii basilicii (orientat E - V) și un zid adosat acestuia orientat N-S (se continuă din SXVI, are 3 asize bine păstrate, din blochete mari legate cu pământ). Continuând să ne adâncim, pentru identificarea construcțiilor anterioare basilicii, a apărut un alt zid orientat N - S din piatră legată cu pământ care intră în profil; față de zidul anexeii acesta se află la -0,66 m și iese din profil pe o lățime de 0,70 m. Zidul anexeii are un soclu cu o lățime de 0,25 m. Aceste două ziduri se păstrează pe cca. 4-5 asize și sunt lucrate din blochete de dimensiuni medii. La adâncimea de -1,20 m a fost identificată o podea de lut, care poate reprezenta nivelul de călcare din construcția anterioară, de sub anexa basilicii. În aceeași secțiune, dar în exteriorul anexeii basilicii, se continuă zidul orientat N-S care se întrerupe brusc. Este posibil ca acest zid să se închidă cu zidul orientat EV, identificat în SXVII P, și care este paralel cu zidul nordic al basilicii A. Din punct de vedere stratigrafic, în această zonă apar următoarele straturi: vegetal (1), dărâmtură (2), pământ galben cu pietricele, urme de arsură și cărămidă puțină (3), lut galben (4).

În SXVII P, la -0,95 m, a fost identificat un zid orientat E-V, din piatră legată cu pământ; are grosimea de 0,80 m și se păstrează pe o înălțime de 0,46 m. Se observă foarte bine cum acesta a fost distrus parțial la construcția fundației basilicii. Pe profilul de E al secțiunii se pot observa ultimul nivel de călcare, un strat de dărâmtură, o intervenție (reparație) la zidul S al edificiului A 17 (edificiu de mari dimensiuni, cu două încăperi, identificat parțial în zona de la N basilicii). Pe profilul de V al SXVII P se pot observa următoarele straturi: vegetal, pământ cenușiu și lut cu urme de arsură, cărămidă pisată puțină și pietricele. Pe ambele profile dispunerea orizontală a straturilor permite următoarea observație, foarte importantă, și anume: între basilică și edificiul A 17 era un spațiu liber care permitea



accesul pe lângă zidul basilicii. De asemenea, se poate foarte bine observa că anexa de NE este adosată ulterior construcției basilicii.

În SXXII am identificat, pe toată lungimea secțiunii (5 m), un zid orientat N-S care intră în profil dar se vede la suprafața solului că nu mai continuă mult. Zidul se păstrează pe o înălțime de 1,32 m și are 9 asize, din blochete de dimensiuni medii, legate cu pământ. Acest zid închide edificiul A17 care are 2 camere. Colțul acestui zid este în profil dar se poate observa foarte bine piatra fasonată de mari dimensiuni refolosită în acest punct sensibil al construcției. În colțul de SV al secțiunii apare la -0,95 m un chiup, aproape întreg, înălțime 1 m, diametru 0,70 m și grosimea pereților 0,04 m. Fragmente din buza vasului au fost descoperite căzute în interior, împreună cu o cărămidă întreagă, capacul acestuia, dintr-o țigla cioplită în formă circulară și o țigla spartă pe loc. Straturile identificate aici sunt: vegetal, galben cu dărâmatură și galben curat.

Lăsând un martor de 1 m această secțiune a fost prelungită spre S, perpendicular pe zidul N al Basilicii A (SXXIIP). La adâncimea de -0,80 m de la zidul basilicii apar un zid de piatră legată cu mortar, grosime 0,60 m și o placă de mortar, grosime 0,05 m. Aceste două elemente constructive aparțin unui edificiu anterior basilicii și au fost distruse la ridicarea basilicii (sunt rupte de fundația basilicii). Lângă zid apar blocuri mari de piatră și dărâmatură. O altă observație importantă s-a făcut pe profilul de N al secțiunii. Același zid cu mortar și placa de lângă el au fost distruse la construcția edificiului A17. Se mai vede doar negativul zidului și se observă foarte bine umplutura cu lut galben.

În SXXIII și SXXIV nu au fost identificate elemente constructive. Adâncimea la care ne-am oprit este de -0,90 m în SXXIII (pe profilul de V al secțiunii se observă un nivel de dărâmatură, imediat sub cel vegetal ultimul din existența cetății) și respectiv -0,60 în S XXIV. La fel ca și celelalte secțiuni și acestea au fost prelungite cu către S, perpendicular pe zidul basilicii, dar nici aici nu am descoperit nimic. Se pare că avem în această zonă un spațiu liber, identic cu cel mai vechi identificat la E de anexa de NE a basilicii, spații libere (de circulație în jurul basilicii A) care poate că erau legate între ele prin culoarul de trecere dintre basilica și A 17, menționat mai sus. Acest lucru este confirmat și de profilele altor secțiuni de verificare practicate în această zonă.

Materialul arheologic (ceramică, oase de animale, fragmente de sticlă și Fe) a fost spălat, marcat și inventariat și depozitat în Muzeul din Adamclisi. Singura monedă descoperită a fost adusă la Cabinetul numismatic al IAB pentru identificare. [Adriana Panaite]

### Sector A: străzile ABV IV și AV 2'

Mihai Severus Ionescu, Filica Drăghici, Alexandra Dolea, Sebastian Capotă, studenți FIB

În campania iulie - august 2008 am continuat cercetarea străzii ABV IV, axă de circulație ce traversează întreaga suprafață nordică a cetății târzii, și a străzii AV 2', perpendiculară pe prima. Dezvelirea suprafeței cercetate până acum a început în anul 2003, ca sondaj, urmărindu-se corelarea unor studii magnetometrice cu planimetria structurii urbane târzii din sectorul menționat.

În acest an au fost cercetate trei secțiuni, S7 (începută în 2006), S8 și S 2'. Primele două, orientate E-V, au dimensiunile de 11 x 3 m. A treia are 4,10 x 2 m și suprapune N-S întreaga stradă ABV IV.

Prima secțiune, S 7 este compusă din trei carouri de 3 x 3 m și unul de 3 x 2 m, numerotate de la E la V 1, 2, 3 și 4, lăsându-se un martor de 1 m între aceasta și secțiunile vechi, S 4, S 5 și S 6 (orientate N-S). Secțiunea are dimensiunea de 11 x 3 m deoarece suprapune planimetric întregul flanc nordic al vechilor secțiuni menționate mai sus, care au lățimea de 3 m cu un martor de 1 m între ele.

Încă din anul 2006, după înlăturarea stratului vegetal, în c. 1 și 2, la adâncimea de 0,50 m și la 4,50 m distanță de profilul de est al secțiunii, au fost identificate două ziduri (late de 0,70 m) de piatră legată cu pământ, ce reprezintă continuarea spre N a zidului vestic al edificiului A 8 și a celui estic al edificiului A 9. În cazul edificiului A 9, flancul estic începe cu un trotuar lat de 0,65 m, urmat de zidul lat de 0,70 m. Anul acesta săpătura a continuat în adâncime, urmărindu-se dezvelirea interiorului edificiului A9 și a spațiului din secțiune corespunzător stradei AV 2'. În această ultimă porțiune, suprapusă de carourile 1 și 2, s-a urmărit dezvelirea unui fragment de zid romano-bizantin ce continuă spre N "porticul". Este un zid rudimentar construit, lat de 0,45 m, paralel cu zidul vestic al edificiului A 8. Lângă acesta (spre nord), o porțiune lată de 0,65 m este pavată rudimentar cu piatră și corespunde canalului ce a fost găsit tot anul acesta între "portic" (vezi rapoartele din anii anteriori) și zidul vestic al aceluiași edificiu. Ținând cont de panta ascendentă spre N, probabil canalul avea rolul de dirijare a apelor pluviale spre S, deci spre strada ABV IV. În porțiunea vestică a secțiunii S 7, corespunzătoare c. 3 și 4, am urmărit dezvelirea interiorului edificiului A 9, în măsura în care acesta este surprins de secțiune. În colțul nord-vestic al acesteia a fost identificat, orientat N-S, un zid de piatră cu pământ, frumos fasonat, lat de 0,65 m și lung de 1,65 m. Menționăm faptul că acesta nu este demantelat, ci face un unghi de 90° spre V, fapt ușor observabil la suprafața solului viitorului martor vestic. În același interior, la 0,50 m de profilul nordic al secțiunii S 7 se află (adosat în interior zidului estic al edificiului A 9) un pînten de zid lat de 0,65 m și lung de 0,70 m. Acesta s-ar închide planimetric într-un unghi de 90° cu o porțiune lungă de 1,20 m din zidul ce dublează spre V limita secțiunii S 7. Tot în interiorul edificiului A 9 există un ultim zid lat de 1,05 m. Aceasta este lățimea actuală rezultată în urma înclinării blocurilor nordice după abandonare. El este adosat zidului vestic din secțiune (exact acolo unde acesta se îndreaptă spre vest) și se continuă spre est unindu-se cu pîntenul adosat zidului estic al edificiului A 9. La baza acestuia a fost descoperit, refolosit în zid, un capitel ionic-impostă fără decor. Aproximativ la jumătatea zidului se afla o intrare a cărei lățime este imposibil de măsurat datorită demantelării acestuia. În urma acestor date putem spune că edificiul A9 avea o cameră principală, pe care am numit-o A9α, recompartimentată mai târziu cu restul de zid adosat spre est edificiului. După ce acesta a fost desființat temporar, a fost refolosit pentru o noua recompartimentare, de astă dată mult mai târzie, ținând cont de capitelul refolosit în zid. Această încăpere a fost denumită A 9β. Săpătura a continuat până la adâncimea de 0,90 m, unde a fost identificată (în colțul sud-estic al secțiunii) o podea compusă din chirpici și fragmente de cărămidă.

Următoarea secțiune deschisă, S 8, are aceeași orientare, lungime și aceeași împărțire pe carouri ca și secțiunea precedentă, martorul lăsat fiind tot de 1 m. Paralel și lipit de întregul profil vestic al secțiunii este un zid lat de 0,65 m care reprezintă continuarea spre N a zidului din secțiunea anterioară. Un alt zid, lat de 0,80 m, este și el paralel și lipit pe o porțiune de 6 m cu profilul nordic al secțiunii. El face un unghi de 90° cu zidul vestic și se închide cu zidul estic al edificiului A 9,

delimitând spre N încăperea A 9 β și probabil întreg edificiul A 9. În exterior, spre E, zidul este flancat de trotuarul lat de 0,60 m, pe care îl regăsim și în S7. În porțiunea de S atât zidul cât și trotuarul sunt parțial demantelate pe o lungime de 0,75 -1 m, liniile ambelor elemente fiind vizibile, dar în adâncime. În jumătatea estică a secțiunii regăsim, pe întreaga lățime, continuarea spre N a zidului edificiului A 8 și care are aceleași caracteristici. Regăsim, de asemenea, canalul, surprins pe o porțiune de 0,95 m lungime și 0,50 m lățime (lipit de zid spre sud). Panta este aici descendentă (spre N), deci apele meteorice coborau spre alta stradă, poate următoarea, ABV III. Regăsim, de asemenea, traseul zidului rudimentar, lat tot de 0,45 m, ce continuă spre N "porticul". În această secțiune însă, el se închide E-V cu zidul estic al edificiului A 9, delimitând un spațiu de 1,60 m lățime. Se pare că această secțiune a surprins într-adevăr limita nordică a edificiului A 9, putând privi acum "porticul" așa cum a fost de fapt, o anexă rudimentară târzie a edificiului A 9 și care închide, împreună cu fusul de coloană blocat din antichitate din rapoartele anterioare întreaga stradală AV 2', canalul pluvial justificându-și existența și delimitând cele două edificii, A 9 și A 8.

Ultima secțiune trasată, S2' a fost denumită astfel deoarece suprapune, aproximativ, fosta secțiune S 2. Această secțiune, un sondaj de fapt, a încercat să lămurească stratigrafia străzii ABV IV în ideea că logic, axele de circulație ar trebui să urmeze aproximativ același traseu. Denumirea de ABV IV a fost preluată după schema fluxurilor de circulație din prima jumătate a sec. IV p.Chr. deoarece strada nu reapare în schema fluxurilor de circulație din sec. V - VI p.Chr. Sondajul a fost realizat până la adâncimea de 4 m, stratigrafia fiind următoarea:

Primul nivel, N 1, al străzii corespunzător ultimei faze de locuire, este compus din blochete mici de calcar, lustruite de o îndelungată călcare și care a fost surprins pe o porțiune mai mare, anterior, în fața edificiului A 8. Sub un strat de 0,28 m grosime, compus din fragmente de cărămizi, fragmente litice și ceramice se afla nivelul N 2, format din lespezi relativ mari de piatră păstrate mai ales de-a lungul trotuarului. Urmează un strat brun - cenușiu cu piatră și fragmente ceramice, gros de 0,41 m. El suprapune nivelul N 3, gros de 0,06 m compus din mortar și fragmente mici de cărămidă, foarte compact, ce se întinde pe întreaga suprafață a sondajului. Alt strat, galben-brun, cu fragmente de cărămidă și litice se afla sub acesta și are grosimea de 0,39 m. El suprapune o podea, nivelul N 4, realizată din cărămizi late de 0,07 și 0,14 m, groase de 2,5 cm, ce se întinde pe lungimea de 0,42 m. Sub acesta se află un strat brun - galben cu pigment de arsură și fragmente ceramice timpurii ce continuă până la limita inferioară a sondajului. Urmează un strat sub formă de pungă plin cu *tegulae* și pietre și cu material exclusiv roman târziu. În colțul sud-vestic al sondajului, la adâncimea de 4 m, se află un nivel de distrugere cu piatră fasonată și foarte multă arsură ce ar putea fi nivelul unui cuptor. O altă vatră a fost găsită în profilul nordic al sondajului.

În urma datelor obținute în această campanie, este posibil că axa de circulație de sec. VI (strada ABV IV) să coincidă cu cea de sec. IV p.Chr. (sub nivelul N 3 materialul este timpuriu) urmând ca cercetări viitoare să clarifice situația identificată în acest an.

#### Abstract:

During the July-August 2008 campaign, we continued the archaeological excavation into the street ABV IV axis movement which crosses the entire area north of the late Roman town, and the street AV 2', which is perpendicularly oriented to the first.

We investigated three trenches this year: S 7 (started in 2006), S 8 and S 2. The first two, oriented East-West, were 11 x 3 m. A third one was 4.10 x 2 m and crossed North-South the street ABV IV. The archaeological excavation performed in the northern limit of buildings nos. 8 and 9 explained the situation blocking the street AV 2'. It was a narrow space by the annex of the building n° 8, between the two buildings remaining only a pluvial channel. As regards the digging in the street ABV IV, the stratigraphic intervention explained the main axes of movement in the late phase of the fortress.

#### Sector D

##### Robert Constantin (MA Mangalia)

Scopul proiectului este completarea informațiilor planimetrice și stratigrafice precum și corelarea cronologică a secvențelor constructive ce preced și succed basilica D.

Cercetările începute de Gr. Tocilescu au stabilit planimetria edificiului paleocreștin, cercetările ulterioare (Al. Barnea) conducând la identificarea unor elemente constructive ce aparțin unor faze urbane distincte, faze ce pot fi încadrate cronologic între secolele III-VII p.Chr.

Din punct de vedere geologic amplasamentul face parte din podișul dobrogean, pentru zonă fiind caracteristice formațiunile cuaternare reprezentate prin loessuri, macroporice de origine eoliană, prafuri argiloase și argile loessoide. La data efectuării cercetărilor nivelul pânzei freatice nu a fost întâlnit în forajele geo, fiind situat în zonă sub adâncimea de 6 m.

Zona nu se evidențiază prin fenomene fizico-geologice active (alunecări sau prăbușiri). Situl este situat la cca. 2 km NV de comuna Adamclisi, județul Constanța și are cotele altimetrice cuprinse între +54m și +67m față de cota Mării Negre.

S 12F - secțiune trasată în anul 2007 (A. Panaite) în atrium-ul basilicii D (orientată E-V) săpăturile arheologice oprindu-se la -0,70 m pe un nivel de lutuială (N2).

În anul 2008 au continuat cercetările arheologice obținându-se următoarele rezultate: stratul de lutuială are o grosime de cca. 0,15 m și a fost identificat cu urme de incendiere între m. 1,10 - 2,60. Eventuala scurgere surprinsă în 2007 s-a dovedit a fi un fragment de amfora fără o funcționalitate practică evidentă. Dimensiunile acestuia sunt următoarele: L. = 32,5 cm, diametru exterior = 19 cm, diametru interior = 13 cm, gât cilindric cu l. = 27 cm. Amfora este lucrată din pastă cărămizie închisă.

Primul nivel constructiv de călcare în atrium (N1) a fost surprins pe cca. un 1 m la -1,10 m în profilul de S și este constituit dintr-un strat cu grosime de 0,08 m ce cuprinde un pavaj din cărămizi cu grosimea de 0,04 m. Între -1,10 -1,30 m a fost identificat un strat brun-galben cu pigment de arsură în care au fost rulate fragmente litice și ceramice precum și resturi osteologice de proveniență animală. Semnalăm identificarea unui fragment amforic cu *dipinti* datat după a doua jumătate a sec. V, precum și a unei fibule fragmentare de bronz cu butoni.

La adâncimea de -1,32 m a fost cercetat un paviment constituit din dale de calcar cu grosimea de 0,22 m prinse în mortar alb. Pavajul surprins pe o lungime de cca. 3 m era așezat pe un pat de pământ galben și a fost delimitat la V de un zid legat cu mortar a cărui talpă identificată avea o lățime de 0,42 m.

Lucrările de realizare a substructurilor ce au aparținut edificiului au dezafectat spre est pavimentul, urmele de mortar descoperite pe limita estică a dalajului au putut constitui o încercare de orizontalizare printr-un strat de mortar gros de cca. 0,03-0,05 m.

S 11 – sondaj, 3,60 x 1,20 m, orientat E-V, realizat în altarul bazilicii D între zidul de V al criptei și zidul altarului. Stratigrafia este următoarea: N-3 - la -0,50 m nivel de călcare surprins între m. 1,50-3,60 m constituit din cărămizi așezate pe un pat de lut cu pigment de arsură gros de cca. 0,05 m. Nivelul este tăiat la est de o groapă - probabil cercetare Gr. Tocilescu. N-2 - la -0,75 m strat de arsură orizontalizat, identificat între m. 1,80 - 3,40 m. N-1 - la -0,93 m șapă mortar cercetată și în sondajele efectuate în campaniile anterioare.

Cercetarea arheologică a surprins relația de cronologie constructivă dintre N-1 și momentul de realizare a criptei și a zidului ce delimita altarul.

În vederea realizării unor secții de nivelment (arh. M. Margineanu Cârstoiu) a fost curățat și înregistrat canalul din C24. [Robert Constantin]

### Periegeze și evaluări de teren

Alexandru Barnea, Adriana Panaite, Robert Constantin  
Abrud (com. Adamclisi) – cercetare de teren, au fost identificate ceramică și piese de arhitectură: fus coloană marmură (L=1,67 m, D=0,45 m); fragment altar (Localizare X=739023 Y= 298650 Z=+58.13m); lucrat din calcar, s-a păstrat pe o lungime de 0,43 m și o grosime de 0,26 m. Bazinul de libații s-a păstrat pe o lungime de 0,16 m, lățimea fiind de 0,37 m. Piese se datează în epoca romană, sec. II-III. [Robert Constantin]

## 3. Alba Iulia, jud. Alba

### Punct: Izvorul Împăratului

Cod sit: 1026.13

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 148/2008**

Colectiv: Mihai Blăjan - responsabil (MNUAI)

Ca urmare a nenumărate audiențe, telefoane și intervenții, însoțite de promisiuni succesive lipsite de suport moral și civic, Consiliul Județean Alba, reprezentat de președintele Ion Dumitreț, a hotărât, odată cu venirea iernii, alocarea sumei de 5000 lei pentru „continuarea” cercetărilor arheologice în cimitirul medieval timpuriu (sec. X - XI) de la Alba Iulia – *Izvorul Împăratului*. Posesor al autorizației de cercetare arheologică sistematică nr. 148/2008 și al ordinului de deplasare nr. 508/14 octombrie 2008, în ziua următoare am început săpăturile arheologice în colțul de NV al necropolei. Prin trasarea SXIII (2 x 31 m) pe latura de N, paralel cu SXII 2007, s-a urmărit precizarea limitei de miazănoapte a cimitirului. Adâncimea șanțului măsoară 0,70 m la capătul estic și 0,30 m la extremitatea opusă.

Stratigrafia cuprinde, la bază, depozitul de argilă brun-negricioasă (0,30 m) suprapus de o depunere de pământ negru (0,20 m) asociată cu vestigiile romane (bucăți de tegulae, spărturi din blocuri de calcar, fragmente ceramice și oase de animale). Humusul vegetal este un pământ negru (0,20 m), răvășit de arăturile agricole.

Inventarul secțiunii cuprinde două complexe arheologice: Groapă menajeră romană, situată la capătul estic al șanțului, are conturul oval (0,44 x 0,64 m). Corpul cilindric prezintă pereții săpați vertical și fundul plan. Pământul de umplutură conține un olan fisurat, bucățele de pământ ars, un tăciune de lemn ars, două oase de animale și fragmente ceramice gri.

M211, localizat pe latura de S a secțiunii, la 0,24 m adâncime, adăpostește scheletul unui copil cu vârsta de 2-3 ani (*infans I*), așezat în decubit dorsal, pe direcția VSV-ENE. Osemintele păstrate precar sunt reprezentate de resturi din calota craniană, porțiuni macerate din humerusul, omoplatul și clavicula dreaptă și două fragmente din diafiza femurului stâng. Inventarul lipsește.

Pe traseul șanțului s-au descoperit câteva fragmente ceramice din cultura Coțofeni și Hallstatt C, cioburi roșii și gri și resturi de tegulae din epoca romană.

SXIII marchează latura de N a cimitirului medieval timpuriu.

### Abstract:

On the 15 of October 2008 we began the fourth campaign of archaeological excavations in Alba Iulia - "Izvorul Împăratului". By tracing the 13<sup>th</sup> excavation area (2 x 24.80 m) in the north-western corner of the necropolis, parallel with SXII/2007, we searched for the southern limit of the funerary area. The depth of the trench measures 0.70 m at the eastern corner and 0.30 m at the opposite end.

The stratigraphy includes at the base a brown - blackish deposit (0.30 m), superposed by a deposit of black earth (0.20 m) associated with Roman vestiges and vegetal humus (0.20 m) scattered by agricultural works.

The excavation area includes two archaeological features:

- A Roman garbage pit, situated at the eastern end of the trench: oval shape (0.44 x 0.64 m), cylindrical body, straight walls and flat base. The filling earth contains a fragmentary gutter tile, fragments of burnt soil, a piece of amber, two animal bones and greyish ceramic fragments.

- Grave 211, localized on the southern side of the excavation area, 0.24 m depth, shelters the skeleton of a 2-3 years old child (*infans I*), placed in dorsal decubitus, on WSW-ENE direction. The macerated bones preserve rests from the brain pan, parts from humerus, shoulder bone, right clavicle and ribs as well as two fragments from the *diaphysis* of the left femur. The inventory is missing.

On the route of the trench we discovered several ceramic fragments from Coțofeni and Hallstatt C cultures, grey and red fragments, remains of animal bones and tegulae fragments from the Roman period.

The 13<sup>th</sup> excavation area marks the northern side of the Early Mediaeval cemetery (10<sup>th</sup>-11<sup>th</sup> centuries). [traducere Adina Goșa]

## 4. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

### Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – Sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii

Cod sit: 1026.19

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 2/2008**

Colectiv: Viorica Rusu-Bolindeț - responsabil (MNIT), Constantin Inel (MNUAI), Vlad Lăzărescu, Ana Lucreția Ignat (UBB Cluj)

În anul 2001 a fost deschisă o secțiune pe latura de E a rezervației arheologice – SXVII/01, iar anul trecut o alta, în extremitatea sudică a acesteia – SXVIII/07<sup>1</sup>. Cercetarea viza cunoașterea situației vestigiilor arheologice din zona situată în afara gropii excavate, elementele de construcție ale acesteia din urmă fiind dezvelite în campaniile precedente.

Cercetarea arheologică din anul 2008 a avut prin urmare ca obiective principale continuarea dezvelirii vestigiilor din secțiunile deschise în anul 2001 (SXVII/01), respectiv 2007 (SXVIII/07). Datele tehnice referitoare la acestea vor fi descrise mai jos:

#### Secțiunea SXVII/01

Este amplasată pe latura estică a complexului arheologic, la 6,30 m spre E de limita estică a gropii excavate. Inițial a avut dimensiunile de 10,50 x 2,50 m, însă datorită intemperiilor, profilul s-a prăbușit, motiv care a necesitat extinderea dimensiunilor, care acum sunt de 11,30 x 3,40 m. Este orientată N-S și s-a pornit de la adâncimea de -1 m. Nivelul la care se ajunsese în anul 2003 era reprezentat de ultima fază de locuire romană. Aceasta se anunța printr-un nivel de dărâmtură, reprezentat de multe materiale de construcție, în special prin țigle și olane de acoperiș. În acest an, după îndepărtarea resturilor acoperișului construcției respective, am descoperit un colț al unei clădiri romane, situat în extremitatea sudică a secțiunii. Construcția respectivă are dimensiunile dezvelite de 4,30 x 1,10 m. Cele două ziduri din care este constituit colțul ei nord-vestic au fost realizate în două tehnici diferite. Astfel, zidul orientat SV-NE al clădirii, dezvelit pe o lungime de numai 1,10 m (restul lui merge sub profilul vestic al secțiunii) a fost construit în tehnica *opus mixtum*, având preponderent asize din piatră, combinate la partea superioară cu asize din cărămidă, legate cu mortar. Modul de construcție a acestui zid (din care a fost surprinsă fundația și o parte din elevație) este foarte îngrijit, o modalitate similară de realizare fiind întâlnită atât la clădirea din colțul sud-vestic al SXVIII/07, cât și în cazul construcțiilor aparținând ultimei faze de locuire romană dezvelite în groapa excavată. În ceea ce privește ce-al de-al doilea zid aparținând clădirii romane din colțul sud-vestic al SXVII/01, acesta este orientat NE-SV și a fost descoperit pe o porțiune de 4,30 m, respectiv pe diagonală pe lățimea secțiunii. O mică parte a sa a fost distrusă de groapa de implantare a unei fântăni contemporane, surprinse în colțul sud-estic al secțiunii (vezi mai jos). Tehnica sa de construcție este însă diferită de cea a zidului cu care formează colțul clădirii situate în jumătatea sudică a secțiunii SXVII/01. El pare să fi avut paramente din piatră, în timp ce în interior a fost realizat dintr-un amestec de materiale tegulare refolosite prinse cu mortar, de la cărămizi la țigle și olane de acoperiș, *pilae* circulare de hypocaust, respectiv tuburi ceramice utilizate pentru conducerea aerului cald în pereții camerelor. De asemenea, el nu se țese cu zidul menționat mai sus, ci este adosat acestuia. Totodată, fundația lui pare să fie amplasată pe o podea de *opus signinum* care ar putea să reprezinte un nivel de călcare al zidului cu care constituie colțul clădirii din colțul sud-estic al secțiunii SXVII/01, această podea fiind păstată numai de o parte și de alta a acestui zid. Prin urmare, cele două ziduri descrise mai sus reprezintă două faze diferite ale clădirii romane surprinse în colțul sud-vestic al secțiunii. Din umplutura din interiorul ei au fost descoperite fragmente de tencuială pictată policromă (roșu pompeian, albastru, verde). Deocamdată, cu excepția țiglelor de acoperiș (prinse *in situ* deasupra zidului orientat NV-SE al clădirii), care poartă sigla legiunii a XIII-a Gemina, însoțită de câteva antroponime, nu avem elemente de datare care să ne ofere repere cronologice precise cu privire la datarea celor două faze ale clădirii descoperite. După poziția stratigrafică, deocamdată o încadrăm ultimei faze de locuire romană, datate la mijlocul și în al treilea sfert al secolului al III-lea p. Chr. Cercetarea clădirii respective nu a fost încheiată, în secțiunea SXVII/01 s-a ajuns la adâncimea de -1,70 m în această campanie. Ea va fi cercetată în continuare anul viitor.

În colțul sud-estic al secțiunii a fost surprinsă o fântână modernă. Groapa ei de implantare, pornită imediat de sub solul actual, a distrus stratigrafia anterioară pe o porțiune de 1,60 m pe profilul de S și pe o lungime de 2 m pe profilul de E. Ea a fost dezvelită în suprafață în secțiune, având diametrul interior de 1,20 m, iar cel exterior de 1,80 m. Ghizdurile ei sunt constituite din pietre de râu de mari dimensiuni, așezate relativ ordonat unele peste altele, fără nici un liant. Din interiorul ei a fost scoasă umplutura până la adâncimea de -1,60 m, ea fiind constituită din gunoaie menajere de epocă contemporană. Nici cercetarea ei nu a fost încheiată.

#### Secțiunea SXVIII/07

Este situată în extremitatea sudică a rezervației arheologice, pe terenul care nu a fost distrus prin excavare. Inițial a avut laturile de 10 x 3 m. Datorită intemperiilor și a umpluturilor unor gropi moderne, profilele s-au prăbușit, fapt ce a necesitat extinderea ei, actual având 10,80 x 3,80 m. Este orientată N-S și de la adâncimea de -1,30 m, pe care am rămas în anul precedent, s-a ajuns la -2,70 m în campania 2008.

Principalele rezultate obținute în anul 2008 în această secțiune sunt legate de dezvelirea două construcții aparținând ultimei faze de locuire romană a sediului guvernatorului consular al celor trei Dacii (mijlocul și al treilea sfert al sec. III p.Chr.).

Astfel, în jumătatea de S a secțiunii a fost descoperită o clădire romană, ale cărei dimensiuni sunt deocamdată de 4,40 x 2,80 m, restul ei continuând spre E, respectiv V. Este compusă din două camere (denumite convențional camerele 4 și 5), ale căror ziduri, construite în tehnica *opus mixtum* (cu rânduri alternative de pietre și cărămizi prinse cu mortar) sunt foarte bine conservate. Camera 4 a acestei clădiri are dimensiunile de 2,70 x 2,40 m, din ea fiind surprins numai colțul nord-estic. În interiorul ei a fost găsit nivelul de călcare aflat la -2,20 m adâncime, reprezentat de o podea de mortar. Ea a avut într-o primă fază un *praefurnium* prin care se asigura încălzirea unei camere învecinate, situate spre E. Din aceasta din urmă a mai fost prinsă o porțiune de 1,30 m lângă profilul estic și o pilă de la instalația de hypocaust, restul ei continuând sub profilul estic al secțiunii. *Praefurnium*-ul a avut pereții constituiți din cărămizi și pietre prinse cu mortar, lățimea acestora fiind de 0,20 m. Gura cuptorului avea lățimea interioară de 0,30 m, înălțimea pe care s-a păstrat fiind de 0,45 m. La bază avea un strat de mortar cu grosimea de 0,05 m. La un moment dat, gura acestui *praefurnium* a fost obturată, la partea superioară fiind pusă o piatră de mari dimensiuni (0,40 x 0,40 x 0,35 m).

Camera 5 a clădirii romane din jumătatea sudică a secțiunii SXVIII/07, din care cunoaștem deocamdată colțul ei sud-estic, are dimensiunile de 2,30 x 2,10 m, restul ei continuând spre vest. Are păstrată și o parte a podelei realizate din mortar amestecat cu bucăți de cărămidă (*opus signinum*) (0,90 x 0,70 m x 0,15 m), precum și cărămizile de la *suspensura* instalației de hypocaust care o deservea.

Construcția romană din colțul nord-estic al secțiunii, denumită convențional camera 3, are deocamdată dimensiunile de 4 x 2,50 m. Din ea a fost surprins numai un zid, restul clădirii întinzându-se înspre N și E. Zidul dezvelit, cu lungimea de 4 m și lățimea 0,60 m, este și el construit în aceeași tehnică *opus mixtum* ca și clădirea descrisă mai sus, însă la realizarea lui au fost refolosite foarte multe materiale tegulare fragmentare, unele dintre ele ștampilate. El se aseamănă ca modalitate de construcție cu zidul orientat NV-SE al încăperii surprinse în jumătatea sudică a secțiunii SXVII/01. Din interiorul acestei camere au fost descoperite câteva fragmente de tencuială pictată policromă, fragmente ceramice și obiecte de sticlă

fragmentare. Aparține de asemenea ultimului nivel de locuire romană cunoscut al sediului guvernatorului, respectiv celui de-al doilea și al treilea sfert al sec. III p.Chr. Adâncimea la care s-a ajuns în interiorul camerei 3 este de -2,70 m, cercetarea ei urmând a fi încheiată în campania viitoare.

Datele oferite de stratigrafia secțiunii SXVIII/07 vin să completeze informațiile referitoare la stratigrafia complexului arheologic reprezentat de Palatul guvernatorului consular al celor trei Dacii pe latura sudică a zonei supuse cercetării arheologice recente. Astfel, s-a constatat că pe această latură, nivelele de locuire modernă sunt foarte bine atestate, atât prin construcții (un colț de clădire a fost surprins în extremitatea sudică a secțiunii), cât și prin prezența a cinci gropi menajere. Ultimul nivel de locuire romană este mult mai jos decât în cazul situațiilor stratigrafice constatate în săpăturile anterioare pe latura de N și pe cea de est a rezervației arheologice. În zona cercetată în acest an, depunerile moderne ating 1,50-1,80 m, fapt ce îngreunează cercetarea vestigiilor romane. În același timp însă, clădirile de mari dimensiuni dezvelite aici sunt la fel de bine conservate ca și cele descoperite în groapa excavată. Ele au aceeași orientare, aceeași tehnică de construcție, iar materialele arheologice descoperite sunt de același gen cu cele descoperite anterior pe același sit. Acest fapt confirmă continuarea spre S a complexului arheologic, în imediata sa apropiere (cca. 150 m S) fiind partea cea mai consistentă a Palatului guvernatorului, dezvelită de Adalbert Cserni între anii 1888-1908.

Cea mai importantă descoperire din acest an o reprezintă o statuie din marmură, reprezentând-o pe zeița vânătorii, Diana. Din ea s-a păstrat numai torsul, cu dimensiunile de 20 x 21 cm. Divinitatea este reprezentată în mișcare spre stânga, piciorul stâng flexat și faldurile rochiei ei înclinate spre dreapta, sugerând acest lucru. Este o piesă de o foarte bună calitate artistică și este a doua statuie a zeiței descoperită deocamdată la Apulum. Pentru situl de pe str. Munteniei, este pentru prima dată când a fost descoperită statuia unei divinități, deci valoarea acesteia este cu atât mai mare.

În secțiunea SXVIII/07, în clădirea romană din jumătatea sudică a secțiunii, au mai fost descoperite câteva fragmente de boluri *terra sigillata*, dintre care se remarcă unul ce are reprezentate în relief două divinități – probabil Athena și Hercules, provenit din atelierele ceramice ale Galliei centrale. În interiorul aceleiași clădiri, îndeosebi în camera 4, au fost găsite și alte artefacte, precum un ac de păr fragmentar din os, un capac de opaiț *pollychnis*, fragmente de boluri din sticlă, amfore fragmentare și ceramică comună.

Într-o groapă menajeră aparținând epocii contemporane, au fost găsite vase ceramice și din sticlă păstrate întregi, precum și gloanțe și cuie de grenadă din al doilea război mondial.

Predominant însă (75% din artefacte) este materialul tegular ștampilat - cărămizi, țigle, olane - care poartă sigla legiunii a XIII-a Gemina, însoțită de antroponime. Lor li se adaugă un număr mare de ștampile ale trupelor speciale însărcinate cu paza guvernatorului: *pedites singulares*, *equites singulares* și *numerus singularium*. Acest gen de descoperiri confirmă caracterul oficial al acestui complex, astfel de material tegular nefiind întâlnit în structura locuințelor private. În campania acestui an au fost descoperite 170 de cărămizi, țigle și olane întregi sau fragmentare, care au ștampilă sau semne particulare.

Campaniile viitoare vor avea ca scop dezvelirea construcțiilor romane de pe laturile de S și de est ale complexului arheologic, în vederea urgentei lor valorificări din punct de vedere istorico-turistic. Obiectivul major al eforturilor

noastre îl reprezintă restaurarea Palatului guvernatorului consular al celor trei Dacii și transformarea lui într-un parc arheologic, el fiind un sit unicat pe teritoriul României și unul dintre puținele cunoscute în Imperiul roman.

## 5. Albești, com. Albești, jud. Constanța

### Punct: Cetate

Cod sit: 60954.01

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 43/2008

Colectiv: Livia Buzoianu – responsabil, Laurențiu Cliante, Irina Nastasi (MINAC), Nicolae Alexandru (MA Mangalia), Maria Bărbulescu (UO Constanța)

Obiectivul campaniei arheologice 2008 a fost cercetarea unor carouri din sectorul C, zona *extra muros*, de-a lungul incintei de E din sector A (carourile noi cercetate: SC, c.57, 56, 55; carou reluat: SC, c.58); dezafectarea unor martori de săpătură (între L<sub>1</sub>, L<sub>2</sub> - L<sub>3</sub>); dezafectarea marilor în sectorul de V al cetății (SA, c. 52-53-54/SA, c. 59-60-61). SC, c.58.

Planul vechi conține: incinta II din SB, etapa a II-a (curtina de S); incinta de E din etapa a III-a; un zid care pornește din colțul de SE al incintei II și are direcția S - N; zidul ocupă circa jumătate din lungimea marilor de E al caroului și se încheiea cu un alt zid pe direcția E-V; pe fundul caroului – slabe urme de pavaj.

Situația actuală: nu se mai păstrează zidurile din exteriorul incintei; apare clar pavajul, ce urmează direcția S-N, de-a lungul incintei a III-a. Suprafața păstrată a pavajului: 3,70 x 2,92 m. Între pavaj și curtina de S a incintei a II-a este o distanță de 1,57 m (spațiu liber). Spre limita de S a caroului pavajul continuă cu stânca naturală (amenajată ca pavaj).

Obiectivul: curățarea pavajului; urmărirea eventualelor urme de construcții (amenajări) în partea de E a caroului. SC, c.57

Vechiul plan înregistra: urma unui zid E - V care suprapunea incinta (spre limita de SV a caroului). Zidul continua în SA, c.6.

Situația actuală: se păstrează urma zidului din colțul de SV al caroului; în SA, c.6 zidul este marcat numai la capete (în carou sunt însă blocurile căzute din zid. Zidul, pe direcția E - V este păstrat pe o lungime de 2,97 m. În SA, c.6, blocul situat pe traseul lui se oprește în dreptul diviziunii 6,28 m. Lățimea zidului este de 0,65 m; întreruperea este de 3,30 m. Blocul din SA, c.5, aflat pe linia zidului locuinței se situează totodată și pe linia de N a locuințelor L<sub>1</sub> - L<sub>3</sub>. În jumătatea de E a caroului stânca naturală este amenajată ca pavaj. Este clar în acest carou traseul cortinei de E a incintei a III-a (asiza fundației și emplectonul). Lățimea incintei este de 1,09 - 1,10 m. Între stâncă și prima asiză a fundației – un strat de nivelare din pământ, gros de 0,30 - 0,40 m. Se păstrează o asiză din 4 blocuri de calcar orientate S - N, de dimensiuni medii. Dimensiunile asizelor (dinspre N spre S) sunt de 0,53 x 0,37 m; 0,56 x 0,56 m; 0,52 x 0,40 m; 0,40 x 0,30 m. O a doua asiză este incompletă (se păstrează numai spre SA, c.6). Blocurile de calcar sunt legate cu pământ. Ele stau pe un nivel de construcție gros de 0,14 m, din pământ cenușiu; sub ele se află un nivel de pământ galben de nivelare gros de 0,20 m. Același nivel de construcție se remarcă și sub pietrele zidului direcționat E - V (grosimea lui aici este de 0,20 m). La baza nivelului de construcție s-au aflat cioburi răzlețe, de la o locuire anterioară amenajării construcției. Sub zidul E - V grosimea stratului de nivelare (pământ peste

stâncă) este mai mare: 0,30 –0,37 m. Stânca apare la –0,72 m de la asiza superioară a zidului.

În profilul de N se conturează nivelul de construcție al fundației zidului de incintă. El poate fi urmărit pe o lungime de 1,10 m (constă din pământ amestecat cu piatră sfărâmată).

În profilul de V – bloc de calcar, plasat pe linia zidului care a dispărut din SA, c.58 și a zidului E - V din SA, c. 57 (lungimea blocului = 0,65 m).

SC, c. 56

De-a lungul profilului de V se înregistrează un rând de pietre pe direcția S - N, păstrat pe o lungime de 2,65 m; el se află pe linia zidului ce suprapune incinta din SA, c. 57; lățimea = 0,50 m. Acest rând marchează probabil zidul de E al locuinței L<sub>5</sub>. Pietrele apar la –0,47 m de la nivelul de călcare și stau pe un strat de pământ gros de 0,40 m. Stânca apare la –0,72 m de la nivelul actual de călcare. Profilele de S, V și N păstrează urme (pietre) de la nivelul amenajării construcției (în profilul de S ele apar la –0,30 m de la nivelul de călcare). La baza nivelului de construcție – cioburi izolate (mai ales în profilul de S). În profilul de E – nici o urmă (doar pământ negru granulos).

SC, c. 55

În profilul de V – un rând continuu de pietre pe linia zidului din SC, c. 57. Ele apar la –0,15 –0,20 m de la nivelul actual de călcare; apar pe toată lungimea profilului de V și pe 1/3 din profilul de S. Stânca apare la –0,70 m de la nivelul actual de călcare. De-a lungul profilului de E – linie de pietre de la un posibil zid. Profilul de E – fără urme arheologice.

Dimensiunile probabile ale locuinței L<sub>5</sub>: zidul de E (SC, c.57-55) = 10,35 m; zidul de N (SC, c. 57-SA, c. 5) = 6,25 m. Între L<sub>5</sub> – L<sub>1</sub> distanța este de 1,20 m. În martorul dintre SA, c. 3 – SA, c. 4 – este înregistrat (și vizibil încă în profil) un zid E-V ce poate reprezenta limita de S (într-o primă etapă) a locuinței L<sub>5</sub>; deci latura de E poate să fi măsurat inițial (până la o nouă recompartimentare) 8,20 m lungime.

SA, c.5 – martor SA, c.5/SA, c.12.

Se creează o suprafață de 6,40 x 5,30 m între martorul spre SC, c.56 (la E), martorul spre SA, c.4 și SA, c.11 (la S), zidul de E al locuinței L<sub>1</sub> (la V) și blocurile rămase din zidul E - V din SA, c.6 și blocurile incintei a III-a.

În partea de V din SA, c.5 incinta a III-a urmărită de la S la N, are următoarele dimensiuni: se păstrează 2,20 m – întrerupere până la 4,80 (întreruperea este de 2,60 m) – continuă până la 10 m (limita de N a c.58). Lățimea incintei este de 1,15 m. Incinta este construită din blochete de calcar așezate orizontal, suprapuse în colțul de SE de alte blochete de la amenajări ulterioare pe incintă. La 4 m de la colțul de SV al c.5 apar în profilul de S blocuri de calcar, probabil în legătură cu cele din SA, c.11. Ele apar în profilul de S în linia continuă pe o lungime de 2,45 m; stau pe un pavaj de pietre surprins pe o suprafață de 1,50 x 1,80 m.

Locuința L<sub>1</sub>

S-a desfăcut martorul dintre SA, c.12/SA, c. 13. Zidul de E al locuinței L<sub>1</sub> apare în linie continuă. S-a demontat parțial și martorul dintre SA, c.13/SA, c.20. Pavajul din dale mari din SA, c.13 este limitat spre S de un zid ce poate crea o compartimentare interioară. În profilul de V este clară linia continuă de pietre. Probabil este linia pavajului superior, iar așa-zisul „zid” de compartimentare din SA, c. 13 reprezintă limita pavajului superior spre N.

Locuințele L<sub>2</sub> – L<sub>3</sub>

Demontarea martorului pe direcția S - N dintre L<sub>2</sub> - L<sub>3</sub> nu a surprins continuitatea zidurilor (de V la L<sub>2</sub> și de E la L<sub>3</sub>). Traseul zidului de V al locuinței L<sub>2</sub> poate fi totuși reconstituit după amprenta lăsată pe teren. Pe pavajul din L<sub>2</sub> (SA, c.25-26) se

conturează forma unui cuptor circular, marcat de blocuri de calcar (diametrul exterior = 1,32 m; diametrul interior = 0,87 m).

Zidul de V al locuinței L<sub>2</sub> (păstrat pe o lungime de 2,80 m) stă pe o platformă rectangulară de lutuală și pământ ars la roșu de la o posibilă vatră (lungimea = 2,25 m; lățimea păstrată = 0,67 m).

SA, c.53-55 și 60-62

În partea de V a sectorului A s-a procedat la desființarea martorului S - N dintre c.53-55 și 60-62 (carouri săpate în campaniile din 2003 și 2004).

Sub martorul din SA, c.53-54 și 60-61 a fost surprins fragmentul unui zid lung de 8 m și lat de 1,15 m, orientat oblic, spre V. În c.53 zidul se leagă constructiv de capătul vestic al zidului Z. El este construit în aceeași manieră ca Z, având în parament blocuri mari orientate tot spre interiorul fortificației. Spre V de acest tronson de zid (notat cu Z') și legate structural avem alte două fragmente de zidărie, de același tip, păstrate pe cca. 2-3 m lungime și orientate E - V. În c.61-62 prezența acestor ziduri indică faptul că pe latura de V a fortificației a III-a avem același tip de organizare ca și pe latura de S, curtea fiind dublată spre interior de zidul Z' amplasat foarte probabil la aceeași distanță (5,50 m) ca și pe S. Traseul zidului de V al incintei trebuie să fi avut în acest caz aceeași orientare ca Z' (oblică față de cel sudic) și să fi urmat linia carourilor SA, c.65 – SB, c.99. Foarte probabil ca la intersecția celor două curți de V și de S, în perimetrul carourilor SA, c. 58, 65, 66 să fi existat un turn de colț care să fi preluat funcția turnului dezafectat din incinta a II-a.

Cercetarea viitoare își propune reluarea carourilor 58-59 din SA (în spațiul dintre curtea de S și zidul Z), 61-63 (cu eventuala continuitate a zidului Z' până la S de turn) și în SB, c. 81-101, 82-102 (la V de turn).

Conservarea primară va avea ca obiectiv locuințele L<sub>1</sub> - L<sub>3</sub> cercetate în campaniile arheologice anterioare.

#### Bibliografie:

Albești, *Raport preliminar*, CCA 2007, p. 40-42.

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Ceramică greacă de uz comun din așezarea de la Albești (jud. Constanța): cămile*, Pontica 39, 2006, p. 169-183.

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Relații cu insula Rhodos în lumina descoperirilor amforice de la Albești (jud. Constanța)*, în *Historiae Diversitas. Festschrift für Vladimir Iliescu zum 80. Geburtstag*, Academica Verlag 2006, Galați, p. 35-50.

#### Abstract:

The aim of the 2008 archaeological campaign was to excavate the *extra muros* area (the sector C squares), and along the Eastern precincts (in sector A) as well as dismantling some excavation baulks situated between dwellings L<sub>1</sub> and L<sub>3</sub>, and in the western fortress area.

On the eastern side, partially covering the precincts, we excavated dwelling L<sub>5</sub>. Dated towards the end of the 3<sup>rd</sup> century B.C., it aligns with the dwellings L<sub>1</sub> – L<sub>3</sub>, situated inside the fortress.

The same type of space organization can be noted on the western side of the sector A, and on the southern side. The defensive wall is doubled by a strong wall on the inside (most probably at the same distance – 5.50 m, like on the southern side).

## 6. Babadag, jud. Tulcea

### Punct: Cetățuie

Cod sit: 159669.01

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 127/2008

Colectiv: Gabriel Jugănaru - responsabil, Sorin Ailincăi (ICEM Tulcea), Alexandra Clara Țârlea (Univ. București), Mirela Vernescu (M Brăilei), Nicolae Mirițoiu (CCA București)

Cercetările din campania 2008 au avut ca scop finalizarea casetelor deschise în zona falezii, mai precis demontarea nivelului V.

În campania 2008 am continuat cercetările în cas. 5-6 și 7-8 prin demontarea nivelului V caracterizat prin existența unei suprafețe compacte de lut tasat, perforat de numeroase gropi săpate din nivelurile superioare. S-a observat că acest nivel suprapunea direct solul steril, în care au fost săpate gropi atribuite de noi celui mai vechi nivel de locuire din această zonă (nivelul VI).

Demontarea nivelului V și cercetarea exhaustivă a gropilor din nivelul VI s-a concretizat doar în cas. 7-8, unde au fost cercetate patru noi gropi ce conțineau puțin material ceramic și oase de animale. Tot în această campanie s-a efectuat o curățare atentă și desenarea tuturor profilelor din aceste secțiuni.

Materialul arheologic descoperit constă în ceramică și oase de animale, un loc aparte ocupând și un fragment de craniu uman descoperit în gr.1 (niv. I), care a perforat toate nivelurile arheologice, ajungând la o adâncime de 1,98 m. Menționăm că întreg lotul de materiale arheologice a fost complet prelucrat pe parcursul campaniei (spălare, restaurare, ambalare, desenarea materialului arheologic tipic).

Ca o concluzie a acestor cercetări, dacă nivelurile I-IV pot fi atribuite fără îndoială fazei a III-a a culturii Babadag (sec. VIII - începutul sec. VII a.Chr.), nivelurile V-VI pot fi încadrate în faza a II-a de evoluție a acestei culturi (sec. X - IX a.Chr.) datorită existenței a numeroase fragmente ceramice decorate prin imprimare.

Planul viitor de cercetare de la Babadag se va concentra asupra zonei din apropierea falezii, amenințate cu prăbușirea și, în primul rând, în continuarea cercetărilor din suprafețele deja începute (C 5-6; C 9), precum și deschiderea altora noi.

#### Bibliografie:

Ailincăi S.C., Jugănaru G., Țârlea A.C., Vernescu M., *Complexes cu oseminte umane descoperite în așezarea din prima epocă a fierului de la Babadag*, în *In Honorem Florea Costea*, Brașov, 2007, p. 46-76.

Ailincăi S.C., Jugănaru G., Țârlea A.C., Vernescu M., *Early Iron Age Complexes with Human Remains from the Babadag Settlement*, Peuce S.N. 3-4, 2007, p. 77-108.

Jugănaru G., *Coroplastica în cultura Babadag*, Peuce S.N. 1, 2003, p. 75-90.

Jugănaru G., *Cultura Babadag*, vol I., Constanța, 2005.

Morintz S., *Quelques problèmes concernant la période du Hallstatt au Bas Danube à la lumière des fouilles de Babadag*, Dacia NS 8, 1964, p. 101-118.

Morintz S., *Probleme ale Hallstattului timpuriu din zona istro-pontică în lumina cercetărilor de la Babadag*, Peuce 2, 1971, p. 19-25

Morintz S., *Săpăturile de la Babadag, 1973-1974, 1977-1981*, Materiale, 1982, p. 58-64.

Morintz S., *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiene timpurie și mijlocie în zona istro - pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco - Dacia 8, 1-2, 1987, p. 39-72.

Morintz S., *Aspecte și probleme noi referitoare la cultura Babadag*, Symposia Thracologica 7, Tulcea 1989, p. 262-264

Morintz S., Jugănaru G., *Raport privind săpăturile arheologice efectuate în sectorul V al așezării de la Babadag*, Peuce 11, 177-202.

Morintz S., Jugănaru G., Munteanu M., *Așezarea din prima epocă a fierului de la Babadag*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă 1, 1995, p. 222-235.

#### Abstract:

During the 2008 campaign we continued the investigations in squares 5-6 and 7-8 by removing level V, where there was an area of settled clay perforated by numerous pits dug from the upper levels. We noticed that this level was directly on the sterile soil. The oldest occupation level in this area (level VI) is represented by pits dug directly into the sterile soil.

In conclusion, levels I-IV can undoubtedly be attributed to the 3<sup>rd</sup> phase of the Babadag culture (the 8<sup>th</sup> century – beginning of the 7<sup>th</sup> century B.C.), while levels V-VI could be dated to the 2<sup>nd</sup> phase of the same culture (due to the presence of numerous pottery fragments with stamped decoration).

## 7. Banca Gară, comuna Banca, jud. Vaslui

### Punct: Șapte Case

Cod sit: 162201.01

Colectiv: Ruxandra Alaiba (IAB)

În satul Banca Gară, comuna Banca, județul Vaslui, în punctul numit de localnici *Șapte Case*<sup>1</sup>, situat pe malul stâng al râului Bârlad și al șoselei Iași – București, la 12 km N de municipiul Bârlad, ca angajat al Muzeului Județean "Ștefan cel Mare" Vaslui, între anii 1981-1989, cu întreruperile din anii 1984, 1987, am cercetat o stațiune arheologică cu mai multe niveluri de locuire. În anii acestui deceniu, inclusiv în cei în care nu s-a săpat, s-a prelucrat materialul descoperit. Practic, în total au fost nouă campanii de săpături, având în vedere realizarea, în anii 1982 - 1983, a câte două pe an. Am menționa și faptul că una din ele a fost îndelungată, campania anului 1986, ce s-a desfășurat între lunile iunie și octombrie, inclusiv. Este anul în care s-a săpat cu finanțare de la IEELIF. În total s-a cercetat o suprafață de 3400 m<sup>2</sup>, aproximativ jumătate din vechiul areal al acesteia, care a dus la descoperirea unui număr de 142 de complexe arheologice din perioade diferite, din care 83 vor fi prezentate în acest prim raport final. Al doilea raport se va referi la așezarea specifică culturii Dridu.

S-a început cu prezentarea descoperirilor preistorice: complexe de locuire sărace specifice bronzului timpuriu (cpl. 38, 111), precum și un mormânt tumular de tip Životilovka - Volčansk - Bursuceni (cpl. 118); câteva urme hallstattiene (cpl. 24), o locuință geto-dacică ușor adâncită, conservată parțial (cpl. 5a), câteva aglomerări de materiale (cpl. 6a, 9, 27a) și două gropi (cpl. 25, 108), din aceeași perioadă. Cele mai multe descoperiri se leagă, însă, de comunitatea sătească modestă, neconsemnată în izvoarele scrise, literate sau epigrafice, care a ocupat între mijlocul secolului al III-lea și începutul secolului al V-lea, un spațiu situat în apropierea văii Bârladului, la N de

noua provincie romană *Scythia Minor*, ce se întindea între 284-378 până în sudul Moldovei. Probabil că ultimele migrații ale sarmaților, goților, ulterior ale hunilor, au dus la decăderea nu și la renunțarea la această vatră de sat, cum indică puținele urme materiale din secolul al V-lea și al VI-lea, găsite în stratul de cultură.

Rezumând, din această perioadă s-au descoperit diverse complexe: trei locuințe din secolul al III-lea, una de suprafață nr. 4 (cpl. 33), două ușor adâncite nr. 2-3 (cpl. 27-28) și trei gropi nr. 2-3, 5 (cpl. 18, 21, 32); din secolele III - IV opt locuințe, din care șase de suprafață, nr. 1-3, 5-7 (cpl. 12a, 17, 29, 34, 72, 122), două ușor adâncite nr. 4-5 (cpl. 31, 78), 9 gropi, nr. 1, 4, 6-12 (cpl. 13, 24a, 32, 62, 74, 93, 94, 106, 116, 121) și trei aglomerări de materiale (cpl. 70, 73a, 86); din secolul al IV-lea 14 locuințe din care, 11 de suprafață (cpl. 1, 14-15, 26, 30, 35-36, 48, 51, 57, 96), trei ușor adâncite (cpl. 4, 77, 91), 19 gropi (cpl. 19, 26a, 33a, 37, 39, 49-50, 67, 69a, 71, 79-80, 92, 104, 113-115, 119-120, 95) și câteva aglomerări ceramice (cpl. 21a, 42-43, 60-61, 64, 88). De asemenea, s-au săpat și trei morminte, unul, nr. 5 din secolul al III-lea (cpl. 66) și două, nr. 3-4 din secolul al IV-lea (cpl. 20, 76). Publicarea complexelor preistorice și a celor din prima jumătate a mileniului I, descoperite de noi în cadrul stațiunii, a urmărit descrierea întregului inventar arheologic al acestora, în mare parte aflat *in situ*, în raport cu locul descoperirii, planurile și profilele de complexe, tipurile de locuințe iar în cadrul lor a inventarelor specific. Prezentarea tuturor datelor legate de fiecare complex va pune la dispoziția celor interesați de această perioadă, un material arheologic destul de bogat și diversificat.

Din așezarea datată între mijlocul secolului al III-lea și primele decenii ale secolului al V-lea s-au săpat 25 de locuințe și un atelier de olărie cu două cuptoare, amplasate în afara laturilor lungi. De pe grătarul cuptorului A și din preajmă au rămas părți de la 33 de vase, iar de pe grătarul cuptorului B, părți de la 23 de vase. Prezența lor în așezări reprezintă dovada lucrării ceramicii la fața locului. Producția lor acoperea nevoile comunității, dar asigura și schimbul.

Prin-o colaborare cu un specialist antropolog, Georgeta Miu și altul arheozoolog, Simina Stanc, s-au analizat mormintele de înhumare descoperite în suprafața investigată, atribuite unor perioade de timp diferite: M3 și M4 (ambele descoperite în sectorul A, primul în 1983 și al doilea în 1986), datate în secolul al IV-lea (de tip Sântana de Mureș), M5 (descoperit în 1988 tot în sectorul A) din secolele III-IV și M6 (descoperit în 1988 în sectorul C), specific bronzului timpuriu. Lazăr Bireescu, în studiul său cu privire la interpretarea ecologică a solului aluvial molic, a definit principalele însușiri morfologice, dar și însușirile fizice, chimice sau biologice ale acestuia.

S-au adus date cantitative cu privire la: ceramica uzuală lucrată cu mâna, fină modelată la roată sau de import, vase de sticlă, unelte, ustensile casnice și de uz gospodăresc, precum cuțite de fier, topoare, accesorii pentru veșminte, cataramă, fibule, obiecte de toaletă, oglinzi cu tamga și piepteni de os sau podoabe, mărgelă, pandantivi, lăntișoare de bronz, părți de la materialele folosite pentru construcția locuințelor, resturi de faună.

#### Note:

1. Descoperirile arheologice din secolele XVIII-XIX au consemnat aici existența unui cătun. Zona se numește și *Slătioara*, după podul de peste Bârlad. Numerotarea complexelor s-a realizat în ordinea descoperirii lor.

#### Bibliografie:

R. Alaiba, G. Miu și S. Stanc, *Studiul arheologic și antropologic al mormintelor de la Banca Gară - Șapte case, jud. Vaslui*, în *Memoriile Secțiilor Științifice*, seria IV, 28, 2005, p. 153-160.

R. Alaiba, *Atelierul de olărie descoperit în așezarea Gara Banca - Șapte Case, din secolul al IV-lea - începutul secolului al V-lea*, *Acta Musei Tutovensis*, Bârlad, 2007, p. 18-36.

*Eadem*, *Banca Gară - Șapte case, descoperiri din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului și din bronzul timpuriu*, *ActaMM* 25-27, 2007, p. 608-618.

R. Alaiba, Simina Stanc, *Șantierul arheologic Banca Gară, punctul Șapte Case, secolele III-IV - locuințe*, *Arheologia Moldovei*, 2008.

#### Résumé:

Les recherches archéologiques effectuées dans le village Banca Gară, commune Banca, département Vaslui, dans l'endroit dénommé par les habitants *Șapte Case*, situé sur la rive gauche de la rivière Bârlad et de la chaussée Iași - Bucarest, à 12 km N du municipe Bârlad, entre 1981-1989, avec les interruptions des années 1984 et 1987, ont mené à la recherche par des fouilles d'une surface de 3400 m, approximativement la moitié de l'ancienne surface, et à la découverte de sept habitations de surface et de quatre habitations légèrement approfondies des III<sup>e</sup>-I<sup>e</sup> siècle ap. J.Ch.

Les habitations, avec celles du I<sup>e</sup> siècle, font partie du vaste village habité par l'une des communautés rurales dacoromaines, qui s'est formé dans l'espace à l'est des Carpates et s'est développé pendant les années qui ont suivi à la retraite des autorités romaines de la *Dacie* (274-275) et du territoire de N de la *Moesie*.

Résumant, c'est de cette période qu'on a découvert 83 complexes: trois habitations du III<sup>e</sup> siècle, une habitation de surface no. 4 (cpl. 33), deux légèrement approfondies no. 2-3 (cpl. 27-28) et trois fosses no. 2-3, 5 (cpl. 18, 21, 32); des III<sup>e</sup>-IV<sup>e</sup> siècles huit habitations, dont six de surface, no. 1-3, 5-7 (cpl. 12a, 17, 29, 34, 72, 122), deux légèrement enfoncées no. 4-5 (cpl. 31, 78), 9 fosses, no. 1, 4, 6-12 (cpl. 13, 24a, 32, 62, 74, 93, 94, 106, 116, 121) et trois agglomérations de matériaux no. 1-3 (cpl. 70, 73a, 86); du IV<sup>e</sup> siècle 14 habitations dont, 11 de surface (cpl. 1, 14-15, 26, 30, 35-36, 48, 51, 57, 96), trois légèrement enfoncées (cpl. 4, 77, 91), 19 fosses (cpl. 19, 26a, 33a, 37, 39, 49-50, 67, 69a, 71, 79-80, 92, 104, 113-115, 119-120, 95) et 13 agglomérations céramiques, cpl. 21a, 42-43, 60-61, 64, 88. Pour la période comprise entre les III<sup>e</sup>-IV<sup>e</sup> siècles, on a signalé sept habitations de surface: no. 1, cpl. 12a, no. 2, cpl. 17, no. 3, cpl. 29, no. 4, cpl. 33, no. 5, cpl. 34, no. 6, cpl. 72, no. 7, cpl. 122 et quatre légèrement enfoncées: no. 1, cpl. 10, no. 2, cpl. 27, no. 3, cpl. 28, no. 4, cpl. 31, no. 5, cpl. 78. Les résultats de ces investigations ont relevé une communauté villageoise modeste, dont on a dévoilé en grande partie le site et partiellement la nécropole qui a essayé de couvrir le nécessaire journalier par les propres activités, mais qui entretenait aussi des liaisons d'échange avec les voisins, et aussi avec les zones plus écartées. Celle-ci a occupé, pendant la période comprise entre le III<sup>e</sup> siècle et le début du Ve, un espace situé près de la vallée du Bârlad, situé au nord de la nouvelle province romaine *Scythia Minor*, qui s'étendait entre les années 284-378 jusqu'au S de la Moldavie.



## 8. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud

### Punct: Băile Figa

Cod sit: 32492.02

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 12/2008

Colectiv: Valerii Kavruk, Dan Lucian Buzea, Adela Mateș (MNCR), Anthony F. Harding (Univ. Exeter), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (Univ. București)

Situl este amplasat în nord-vestul Podișului Someșan, la cca. 3 km S de marginea estică a orașului Beclean și cca. 600 m NV de marginea nordică a satului Figa. El ocupă valea unui pârau (Pârâul Sărat) care străbate partea inferioară a unei depresiuni ce s-a format deasupra unui zăcământ de sare gemă.

Situl a fost descoperit în anul 1977 de geologul bistrițean dr. Ioan Chintăuan. În anii 2005 – 2006, a fost efectuată examinarea și evaluarea științifică a sitului. În anul 2008 situl a fost clasat ca monument istoric de grupa A. În anul 2007 au fost făcute primele săpături arheologice sistematice. Acestea au fost efectuate în trei secțiuni. În SI au fost descoperite vestigii privind exploatarea minieră a sării (unelte de piatră de minerit, „troace”, fragmente de scară, ciocane și lopițe de lemn și altele). SII a secționat o movilă de pământ. S-a constatat că această movilă a rezultat din săpături de extragere a sării. SIII a scos în evidență o concentrare de construcții și amenajări din lemn. Analizele C14 au arătat că situl datează din epoca bronzului târziu, prima și a doua epocă a fierului, din perioada post-romană și din sec. XIX.

Obiectivele cercetărilor desfășurate în acest an au fost: delimitarea cât mai precisă a sitului, stabilirea conexiunilor dintre elementele de lemn aflate *in situ*, precizarea stratigrafiei, încadrarea cronologică, deslușirea metodelor de exploatare a sării.

Au fost continuate săpăturile în SI și SIII. Totodată, în scopul precizării perimetrului sitului, au fost deschise 17 noi secțiuni și sondaje (SIV – XX), din care 9 în cuprinsul sitului și 8 în preajma acestuia. Secțiunile și sondajele VII, IX, XIV, XVI, XIX și XX au fost lipsite de vestigii. În sondajele IV, V, VI, efectuate pe dealul aflat la V de pârau au fost descoperite doar fragmente de vase ceramice izolate din epoca bronzului. În secțiunile și sondajele III, VII, X, XI, XII, XIII, XV, XVII și XVIII, au apărut urme de construcții și amenajări din lemn. Astfel s-a putut preciza că situl cuprinde o suprafață de cca. 500 m (N – S) x 200 m (V – E), pe ambele maluri ale pârauului, cu predilecție la E de Pârâul Sărat.

Sondajele X, XI, XII, XIII, XVII și XVIII, după ce s-a constatat că au urme de construcții și amenajări din lemn, au fost conservate prin astupare. Cele mai concludente rezultate au fost obținute în secțiunile SI, SIII, SVII și SXV, deschise în apropierea imediată a Pârâului Sărat.

SI a fost extinsă până la 134 m<sup>2</sup>. În partea estică a secțiunii a fost parțial dezvelită o construcție rectangulară (3,8 x 2,8 m). Pereții erau alcătuiți din bârne despicate în două, suprapuse în poziție orizontală. La jumătatea lungimii, pereții sunt sprijiniți de stâlpi verticali. În interiorul construcției se aflau două bârne dispuse în cruce care sprijineau pereții împotriva presiunii pământului din exterior. Această construcție a secționat garduri din nuiele împletite. Cercetarea acestei construcții nu a fost finalizată, însă aspectul ei sugerează un puț de intrare în mină. Deocamdată, nu dispunem de rezultatele analizelor C14 care ar permite încadrarea cronologică a acestui complex.

În partea vestică a secțiunii, în nămolul sărat, alături de locul în care în 2007 au fost cercetate 2 „troace”, a fost descoperită o scară din lemn. Unul dintre capetele era rupt din vechime. Împreună cu fragmentele de la aceeași scară, descoperite în 2007, ea avea lungime de cca. 3,5 m și lățime de 0,50 m. Laturile lungi au fost perforate pentru fixarea fușceilor, acestea din urmă fiind și ele perforate la capete pentru a fi fixate cu pene de lemn.

În stratul de nămol, au mai fost descoperite: un ciocan de lemn, două lopăți de lemn, un ciocan de piatră de minerit. Scara, ciocanele de lemn și lopățile, își găsesc cele mai apropiate analogii la Valea Regilor din Maramureșul de N și, după toate probabilitățile, datează din epoca bronzului târziu. Datele stabilite în urma analizei C14 efectuate asupra unor mostre de lemn din SI se încadrează în sec. XV – XIV a.Chr., iar o singură mostră datează din sec. III.

În această secțiune cercetările nu au fost finalizate, urmând a fi continuate în campaniile viitoare.

SIII (384 m<sup>2</sup>) a fost deschisă în partea nordică a sitului, pe ambele maluri ale Pârâului Sărat.

Săpăturile au dezvelit o grupare de diverse construcții și garduri de lemn *in situ*, ce cuprindea suprafața de cca. 19 x 21 m. Din E și N, această grupare a fost delimitată de un gard arcoidal din nuiele împletite, sprijinite pe pari înfipti în pământ. În interiorul acestei grupări, majoritatea gardurilor erau făcute din nuiele împletite, iar pe alocuri – din scândură masivă de stejar sau din pari despicăți în două. În mijlocul grupării se distinge o construcție (cca. 10 x 2,5 m) care în jumătatea sa nordică are forma a trei cercuri deschise împreunate, dispuse în linie orientată N – S, iar în partea sudică are un palier cu pereții relativ paraleli. Pereții acestei construcții, în cea mai mare parte, au fost alcătuiți din pari înfipti în pământ și nuiele împletite. În partea sudică această construcție pare să fi secționat un gard din scânduri masive de stejar înfipte în pământ. Spre deosebire de restul scândurilor ale acestui gard, care intră foarte adânc în nămol (peste 1 m adâncime), primele patru scânduri dinspre N ale acestui gard au intrat în nămol mai puțin adânc (0,2 - 0,4 m). Aceste din urmă aveau capetele de jos rotunjite. Dacă se va confirma că gardul din scânduri este anterior celui din nuiele împletite, atunci putem presupune că, înainte să fie secționat de gardul de nuiele, în gardul de scândură era lăsată o nișă (ușă, poartă?) cu partea superioară arcuită. În jumătatea de N, construcția alcătuită din nuiele împletite era acoperită cu traverse masive perforate la capete. În aceste perforații erau introduse vârfulurile parilor de care se sprijineau pereții. Totodată, alături de aceste traverse, construcția era acoperită cu crengi și nuiele de alun (?).

În partea de V a SIII au fost dezvelite urmele unei construcții circulare (1,7 x 1,6 m, din nuiele care, conform analizei C14 (Oxford), datează din prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Artefactele descoperite în SIII cuprind unelte de piatră de minerit, dintre care una cu urme de pictură cu roșu, precum și o serie de obiecte din lemn: o lopățică, o covată, câteva cepuri cu secțiunea rectangulară, „cârlige” cu orificiu dreptunghiular la capătul posterior, două piese de formă arcoidală perforate, o posibilă osie de lemn de la cărucior și altele.

În partea de NV a SIII, a fost descoperit un complex adâncit cu ceramica din epoca bronzului timpuriu (de tip lernut - Zoltan), suprapus de structurile de lemn descoperite *in situ*.

Datele C14 (Oxford) asupra unui lot de mostre de lemn selectate în SIII cuprind: cca. anii 2.450 - 2.400 a.Chr. (o singură mostră), cca. 900 - 750 a.Chr. (majoritatea construcțiilor din lemn *in situ*), sec. al XIX-lea (o nuia dintr-o construcție de formă circulară descoperită în partea vestică a secțiunii).

Cercetarea în SIII nu a fost încă finalizată. În aceste condiții, nu ne putem pronunța cu certitudine asupra destinației structurilor de lemn din prima epocă a fierului descoperite *in situ*.

SVII (154 m<sup>2</sup>) a fost deschisă la 10 m N de SIII, pe malul estic al Pârâului Sărat. În cuprinsul acestei secțiuni au fost descoperite două complexe. În albia pârâului a fost dezvelită o jumătate dintr-un gard de formă circulară (se pare că cealaltă jumătate a fost distrusă) alcătuit din nuiele împletite sprijinite pe pari înfipti în pământ. Pe vârful malului înalt a fost dezvelit conturul unui complex adâncit. Acesta este de formă ovală (cca. 5 x 3 m), are umplutura formată din pământ de culoare neagră în amestec cu fragmente ceramice preistorice, după toate aparențele din epoca bronzului. În partea centrală a complexului se observă o aglomerare pe suprafața de cca. 4 x 2 m, de pietre. Complexul a fost conservat pentru a fi cercetat în campania viitoare.

SXV (15 m<sup>2</sup>) a fost deschisă în albia Pârâului Sărat, la cca. 150 m S de SI, în imediata apropiere a locului în care I. Chintăuan a descoperit în 1977 "troaca" și unde, noi am mai observat capătul rupt al unei alte "troace". Săpăturile au scos în evidență faptul că "troaca" se afla în stratul de nămol, în poziție oblic-verticală, iar alături de ea, ușor mai jos, în poziție orizontală, se afla o scară de lemn, similară cu cea descoperită în SI. Dintre artefactele descoperite remarcăm un fragment de unealtă de piatră de minerit și o serie de obiecte de lemn, printre care menționăm o piesă care arăta ca un cârlig confecționat dintr-o ramură, având la capătul posterior un orificiu rectangular în care se afla introdusă o "pană" mică de lemn.

Având în vedere complexitatea situației, SXV a fost conservată prin umplerea cu solul excavat din ea, urmând ca în viitor aici să fie deschisă o suprafață mai mare.

În situl de la Băile Figa au fost identificate structuri, instalații și artefacte care erau folosite la exploatarea sării. Cercetările, deși nu sunt finalizate, au adus importante contribuții la cunoașterea unor aspecte legate de exploatarea sării. Dincolo de acestea, remarcăm și faptul că cercetările de la Băile Figa au furnizat un lot bogat de lemn preistoric foarte bine conservat, ceea ce va contribui la crearea în viitor a unei scări dendrocronologice specifice zonei.

Totodată, situl are un potențial turistic ridicat. Demararea lucrărilor de amenajare a unei stațiuni balneare în apropierea sitului, impune, pe de o parte, măsuri sporite de protejare a vestigiilor arheologice, iar pe de altă parte, facilitează integrarea sitului în sfera serviciilor turistice.

#### Abstract:

The site is in the north-western part of the Someș Plateau, at about 3 km south from the eastern part of Beclean town, and about 600 m north-west from the northern side of Figa village. The site covers the valley of a stream (The Salty Stream) which crosses the inferior part of a valley which is formed above a rock salt deposit.

The site was discovered in 1977 by Dr. Ioan Chintăuan, a geologist from the County Museum Complex in Bistrița. During 2005 - 2006 we made the examination and the scientific evaluation of the site. In 2008 the site was classified in the National Heritage, in the Historic Monuments List as an A grade historic monument. In 2007 we made the first systematic archaeological investigations.

The goals of the 2008 excavation were: a more precise demarcation of the site limits, to establish the connections between the wooden elements found *in situ*, stratigraphic

observations, and to study the salt exploitation methods. Also, we continued the excavations in the trenches SI and SIII. On the purpose of site demarcation, we opened 17 new trenches and soundings (SIV - XX). Nine of these were inside the site, and eight were around it. The most important results came from the trenches: SI, SIII, SVII and SXV, opened right near The Salty Stream.

Trench I was expanded and reached the surface of 134 sq.m. In the eastern part of the trench a rectangular construction (3.8 x 2.8 m) appeared. The structure is made by splinted beams, which were settled one to another, so that it formed vertical walls. Some of these beams had splinted ends, to be easier to join them. At half the length, the walls are supported by vertical posts. Even if the excavation of this construction is not finished yet, we assume it is the entrance in a mining pit. In the western side of the trench, it was found a wooden ladder (3.5 m x 0.50 m). The long sides were perforated so it was easy to introduce the lease bars, which were pierced so they were attached with a truncated wooden nail.

In the mud layer we also found tools made of wood and stone. The C14 analysis made on some wood samples from here is framing the archaeological traces in 15<sup>th</sup>-14<sup>th</sup> century B.C. and 3<sup>rd</sup> century. The investigations will go on in a future campaign.

Trench III (384 sq.m.) was opened in the northern part of the site, on both shores of The Salty Stream. In this area we uncovered several structures and wooden fences *in situ* which were covering a 19 x 21 m surface. From eastern and northern sides this group was limited by an arched fence made of wattle, supported by vertical sticks stiffed into the ground. In the western part of the trench it can be seen a special structure, of about 10 x 2.5 m, which in its northern side has the shape of three circles opened joined, with a general orientation N - S. The structure was covered also by hazelnut tree branches and wattle.

In the western part of the trench we uncovered the traces of a circular structure made of wattle, which, according to C14 analysis, it is dated to the first half of the 19<sup>th</sup> century.

In SIII we discovered stone tools and several wooden objects.

Ceramic also appeared in a Bronze Age complex found in the north-western part of the trench. The ceramic can be framed into Early Bronze Age (Iernut-Zoltan type) superposed by wooden structures discovered *in situ*. The excavations in SIII are not finished yet.

Trench VII had a surface of 154 m and was opened at 10 m north from S. III, on the eastern shore of The Salty Stream. Here two separated contexts were discovered. One is near the stream bank, and is formed by a circular wattle fence, made of sticks stiffed into the ground and wattle walls made on the supporting sticks. On the top of the hill, an inhabitation complex (5 x 3 m) was discovered which has an oval shape. The filling is made of black earth mixed with ceramic fragments from the Bronze Age. In the central part of the context was found an amount of stones on a 4 x 2 m, in rectangular shape. This complex was preserved, so it can be investigated in a future campaign.

Trench XV has 15 sq.m. and was opened in the central-southern part of The Salty Stream, right near the place from where Ioan Chintăuan removed the first trough. The excavations revealed the presence of another trough. The excavations revealed the fact that the trough was in a consistent mud layer and the position was oblique-vertical, and right beside it, was found a wooden ladder, similar with the one discovered in

Trench I. Here we also found several mining tools. Considering the complexity of the archaeological situation, the area was preserved, and the excavations will go on in a future campaign.

At the Băile Figa site we identified structures, installations and artefacts which were used for salt or brine exploitation. The excavation is not finished yet, but the excavations already brought very important contributions to our knowledge on prehistoric salt exploitation. Beyond the aspects concerning salt exploitations, we notice that the Băile Figa site provided a consistent mass of prehistoric wood (in a very good state of preservation) unique for the moment in Eastern and South-eastern Europe. The excavations from here will promote a future dendro-chronological scale.

The site has high touristic potential. The starting of some arrangements works for a balneal spa near the site imposes increased measures for site protection on one hand, and on the other hand it facilitates the integration of the site in the touristic services.

## 9. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

### **Punct: La Pod**

*Cod sit: 101387.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 64/2008**

Colectiv: Cătălin Bem – responsabil (MNIR), Carmen Bem (CIMEC), Alexandru Ciornei, Cătălin Nicolae (FIB),

În campania din anul 2008 s-a urmărit finalizarea cercetării nivelului superior din *tell*-ul de *La Pod* pe întreaga suprafață, precizarea legăturilor dintre locuirile succesive din *tell*-uri și lunca preistorică, dintre mediu și om.

Oportunitățile oferite de identificarea unei finanțări suplimentare (prin proiectul Chronos – cu finanțare PNCDI 2) ne-a permis prelungirea termenului fixat pentru finalizarea cercetării nivelului superior. Astfel, investigații suplimentare vor fi posibile din campania 2009.

Rezultatele esențiale ale cercetărilor din microzona Bucșani se înscriu în cele trei mari obiective propuse încă de la început - evoluția comunităților de pe *tell*-ul *La Pod*, evoluția cultural-cronologică a microzonei și, nu în ultimul rând, evoluția luncii preistorice. *Tell*-ul de *La Pod* are trei niveluri de locuire gumelnițeană (separate între ele de depuneri aluviale). Pe grindul inițial, sub primul nivel de locuire, resturile unei alte stațiuni gumelnițene din amonte au fost depuse în urma unei inundații de amploare.

Până în prezent în *tell*-ul de *La Pod* au fost deschise trei mari suprafețe și efectuat un sondaj (plecând de la un caroiaj clasic de 2 x 2 m, peste care se suprapune un caroiaj de 8 x 8 m), după cum urmează – S.alfa-906 m<sup>2</sup>, S.beta-216 m<sup>2</sup>, S.gama-66 m<sup>2</sup>, S1-4 m<sup>2</sup>. Totalul suprafeței deschise cercetării este de 1192 m<sup>2</sup>. În campania 2008, cercetarea s-a efectuat numai în suprafața beta.

Ansamblul de stațiuni Bucșani-Pădure ocupă întreaga terasă inferioară a Neajlovului în dreptul satului Bucșani, relevând o succesiune verticală și orizontală Boian-Giulești – Gumelnița – epoca bronzului – Latène – sec. III-IV p.Chr. – perioadă medievală (sec. XIII-XVIII). *Tell*-ul de *La Pădure* are ultimul nivel contemporan, după cele mai multe probabilități, cu ultimul nivel al *tell*-ului de *La Pod*.

În *tell*-ul de *La Pădure*, a fost deschisă cercetării o suprafață de 124 m<sup>2</sup>.

Cercetarea și înregistrarea microstratigrafică este urmată de o perioadă de analiză postsăpătură, continuată și după încetarea campaniei.

În campania 2008, cercetării microstratigrafice i s-a adăugat o analiză spațială a evoluției primelor momente de reocupare a *tell*-ului. Începută în campania 2007, prin scanarea 3D a întregii suprafețe beta, aceasta a continuat prin scanări repetate, realizate după demontarea progresivă de unități stratigrafice, obținându-se posibilitatea unei mai bune vizualizări și a înțelegerii superioare a primelor momente ale construirii celui de-al treilea "sat" de pe *tell*. Pentru a avea o imagine completă asupra acestor începuturi, un martor a fost păstrat spre cercetare în campania 2009.

De asemenea, s-a finalizat realizarea unei noi ridicări topografice.

În plus, au continuat prelevările de probe pentru datări paleomagnetice. Faptul că majoritatea construcțiilor ultimului nivel sunt suspendate, a impus prelevarea a numeroase probe. Prăbușirea platformelor și ușoara deplasare a lor în timp impietează asupra acurateții rezultatelor paleomagnetice, neputându-se utiliza decât acelea provenite din probe care nu au fost mișcate de la ultima impresionare termică.

Din unitățile stratigrafice susceptibile de a oferi informații suplimentare (platforma Loc11, refaceri ale acesteia, sedimente exterioare sau acumulări sub platforma Loc11) a fost sitat un volum de sediment mai mare de 3000 litri.

Au fost prelevate două coloane pentru analize granulometrice de pe profilul estic al suprafeței gama. De asemenea, a fost realizată o dublă analiză prin metoda XRF asupra aceluiași lot de 31 de fragmente ceramice (în cadrul proiectului CEEX *Dezvoltare și optimizare de noi resurse de plasmă pentru diagnosticarea prin ablație ionică a suprafețelor: studii și analize. Plasmadais*, pe de o parte, și, pe de alta, cu implicarea Platformei de formare și cercetare interdisciplinară în domeniul arheologiei lași).

Rezultatele cercetării:

O groapă din epoca bronzului, două din perioadă medievală și alte două, foarte probabil, contemporane, perforau Loc11 sau exteriorul său nordic. De formă cilindrică, aveau adâncimi între 0,74 și 1,16 m. Exceptând o serie redusă de fragmente ceramice caracteristice, restul inventarului este exclusiv gumelnițean, antrenat din depunerile anterioare săpării gropilor.

Am continuat cercetarea Loc11 – suspendată, cu etaj și având două încăperi. Nucleul inițial al vetrei încăperii mari a fost conservat pentru prelevarea integrală în campania 2009, putând deveni un obiect expozițional de efect.

Extremitățile blânilor de lemn ale platformei, amplasate transversal față de axul lung al locuinței, suspendate deasupra golului săpat dedesubt, erau adosate tălpii pe care au fost construiți pereții exteriori. Fixarea tălpilor s-a realizat pe un strat de chirpic, pe marginea gropii săpate. Noile informații obținute vor putea fi utilizate, alături de cele obținute în campaniile anterioare, pentru reconstituirea grafică a sistemului constructiv. Loc11 de la Bucșani este una dintre puținele construcții gumelnițene despre care s-au putut obține informații privind structura tavanului și modul de ridicare a acoperișului.

Am reușit identificarea unei părți a sedimentului rezultat din săparea gropii peste care a fost ridicată Loc11. Suferind transformări pedogenetice diferite de restul sedimentului rămas *in situ* – nivelul intermediar, conține în proporție de 90% material arheologic caracteristic acestuia, deși, fizic, aparține nivelului superior. Scanarea 3D a suprafeței cercetate a permis și calcularea exactă a volumului de sediment dislocat prin săparea gropii de sub construcție – 6.32 m<sup>3</sup>. O parte a acestuia, incluzând

și volumul cercetat despre care aminteam, a fost utilizat, fără îndoială, și pentru a orizontaliza zonele din exteriorul imediat al gropii peste care a fost ridicată construcția.

Trierea sedimentelor sitate (în albia Neajlovului) a condus la obținerea unui număr mare de artefacte milimetrice, dar și de resturi osteologice de micromamifere, pești sau moluște și mamifere de talie mică. Ca și în campaniile anterioare, au fost identificate o serie de resturi osteologice de mici rozătoare (arse împreună cu Loc11, incendiată) – una din cele mai vechi dovezi de comensalism din preistoria europeană.

Prelucrarea ceramicii, fragment cu fragment, realizată în paralel cu săpătura arheologică și obligatoriu continuată apoi, a relevat existența unor preferințe în utilizarea unor tipuri de pastă și a unor decoruri și tratamente ale suprafețelor exterioare în anumite momente ale evoluției nivelului superior. De asemenea, au fost identificate patru fragmente, care prin caracteristicile lor indică faptul cert că, deși sunt de factură gumelnițeană, aparțin unor recipiente care nu au fost realizate local. Cele patru vase vor fi fost aduse din alte stațiuni gumelnițene, foarte probabil sudice. Numărul total al fragmentelor ceramice analizate a atins cifra de 5430, reprezentând aproximativ 10% din întregul inventar, propunându-ne ca viitoarea campanie să se axeze tocmai pe atingerea celor 100 de procente.

Campania 2008 a urmărit și pregătirea profilului magistral al suprafeței beta pentru a fi desenat și eșantionat. Conservarea eficientă va permite acest lucru la debutul campaniei 2009.

Au fost, firesc, prelucrate primar toate categoriile de artefacte descoperite.

Alături de mai vechile informații obținute în urma cercetării interdisciplinare, noile date vor concura la dezvoltarea unei imagini cât mai complete asupra evoluției *tell*-ului de la Bucșani Pod și a locuirii corespunzătoare a ceea ce am definit ca fiind nivelul superior.

Este în pregătire un studiu privind dezvoltarea pe verticală a *tell*-ului.

De asemenea, monografia arheologică a nivelului superior, aflată în lucru, va putea vedea lumina tiparului grație finanțării obținute prin intermediul proiectului *Chronos*.

Expozițiile temporare *Noi valori intrate în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României. Achiziții, donații și descoperiri arheologice 2007* (vernisaaj 6 februarie 2008) și *Noi descoperiri arheologice din județul Giurgiu* (vernisaaj 30 iulie 2008, la sediul MJTA Giurgiu), dar și cele permanente din cadrul muzeului giurgiuvean sau a expoziției de sit din Bucșani, vor putea fi reluate sau completate cu noi piese ori informații obținute în urma campaniei 2008. De asemenea, proiectatul parc arheologic Bucșani va include toate informațiile cu putință de a fi transpuse vizual pentru public.

Acțiunile de popularizare a arheologiei, în general, și a siturilor de la Bucșani, în mod special, în cadrul proiectului cu finanțare AFCN *Protejarea patrimoniului cultural național imobil al Microzonei Bucșani* (seminar la Facultatea de Biologie București, *workshop*-uri la Bucșani, cu participarea localnicilor – de genul *Porților deschise*, panouri explicative amplasate atât pe sit, cât și în diferite locații din Bucșani, plachete și broșuri informative distribuite gratuit etc.) au inclus informații mai vechi sau mai noi.

Trebuie să amintim realizarea protecției fizice a *tell*-ului de la Bucșani Pod, pe o distanță de 275 m. Distrugerile repetate, voite sau nu, sperăm să fie, astfel, evitate. Din păcate, un act reprobabil s-a petrecut în noaptea de 19 spre 20 iulie – furtul a 20 de stâlpi și a 42 de m din gardul ridicat la Bucșani. Cercetările Poliției Bucșani nu au condus la recuperarea

prejudiciului. Mai mult, evenimentul s-a repetat la mai puțin de o lună.

## 10. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița

### **Punct: Pochină**

*Cod sit: 93030.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 137/2008**

Colectiv: Elena Rența – responsabil, Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice de la Bucu-Pochină, campania arheologică 2008, s-au desfășurat pe o suprafață de cca. 150 m<sup>2</sup>. Cele două secțiuni tratate și casetele necesare dezvelirii integrale a complexelor arheologice au fost amplasate în apropierea marginii terasei de pe partea stângă a vechiului curs al râului Ialomița și au fost orientate N-S, perpendiculare pe marginea terasei.

Stratigrafia:

Se prezintă asemănător cu cea constatată pe primele secțiuni tratate în sectorul I în perioada 1990-1995. Un strat de pământ arat, gros de cca. 0,25 m, suprapune un strat de pământ cenușiu – negricios, granulat, a cărui grosime oscilează între 0,25-0,50 m, în care au fost descoperite materiale ceramice, unele specifice culturii Dridu, chirpici și oase de animale. Următorul strat de pământ, de culoare cenușie – gălbuie, cu un inventar arheologic destul de sărăcăcios, format în principal din materiale ceramice fragmentare aparținând primei epoci a fierului dar și câteva fragmente ceramice aparținând culturii Coslogeni din Bronzul final, suprapune pământul galben, steril din punct de vedere arheologic și are o grosime de cca. 0,20 m.

#### Așezarea hallstättiană

Cele mai timpurii complexe arheologice descoperite în ultima campanie arheologică au fost câteva gropi menajere, de formă tronconică și dimensiuni modeste, din prima epocă a fierului.

Inventarul arheologic, descoperit în complexele arheologice, dar și în stratul de cultură, a fost format din materiale ceramice, oase de animale, chirpici, din care unele fragmente aveau impresiuni de nuiele, și fragmente de vatră.

Ceramica de uz comun este reprezentată de fragmente de vase de formă tronconică cu marginea aplecată spre interior sau cu gura ușor evazată, buza rotunjită sau tăiată oblic spre interior, lucrate din pastă grosolană cu cioburi pisate în compoziție, arse oxidant incomplet și suprafețele exterioare cu un aspect zgrunțuros. Decorul vaselor de uz comun este format dintr-un brâu alveolat dispus la partea superioară, pe un singur fragment ceramic brăul este dublat și tot pe un singur fragment ceramic apare un decor compus dintr-un șir de alveole pe buză. Din aceeași pastă grosolană și cu cioburi pisate în compoziție a fost lucrat și un fragment de cană de formă tronconică și cu toarta ușor supraînălțată.

Din pastă de o calitate intermediară, cu cioburi pisate mai bine în compoziție, au fost lucrate vasele bitronconice, străchinile și unele căni. Trei fragmente dintr-un vas bitronconic, de culoare neagră și lustruit, sunt decorate cu șanțuri - caneluri, două sub formă de două linii orizontale circulare amplasate imediat sub diametrul maxim. Cel puțin o linie orizontală circulară se află amplasată pe treimea superioară iar în spațiul

dintre liniile horizontale se găsesc mănunchiuri de linii șanțuite dispuse oblic. Acest decor este atestat pentru prima dată în așezarea hallstattană timpurie de la Bucu-*Pochină*. Un vas bitronconic descoperit întreg are fundul ușor arcuit spre interior, corpul bombat, gâtul scurt, gura evazată, culoarea brun-cenușie și este lustruit la suprafață. Decorul vasului este format din șase nervuri verticale în relief care pornesc începând cu pragul care desparte gâtul de corp și se prelungesc mai jos de diametrul maxim. Fragmentele de străchini descoperite aparțin unor exemplare cu o formă tronconică și marginea arcuită spre interior. Sunt arse oxidant sau reducător, au suprafețele lustruite iar o parte dintre ele sunt decorate cu caneluri oblice. Două fragmente ceramice provin, probabil, de la piciorul unei străchini de această formă, atestată pentru prima dată în așezare. Suportul străchini are o formă tronconică și baza profilată. La exterior are o culoare brun-negricioasă iar la interior este de culoare neagră. Suprafețele sunt lustruite iar cea exterioară este decorată cu caneluri - șanțuiri orizontale circulare. Și în privința decorului, pentru așezarea hallstattană timpurie de la Bucu-*Pochină* este un unicat. Fragmentele de căni, lucrate din pastă asemănătoare cu cea folosită la vasele bitronconice și la străchini, au forma bitronconică, toarta supraînălțată și gura evazată. Au culoare gălbuie, gălbui-cenușie sau neagră și suprafețele lustruite.

Ceramica de factură fină, lucrată din pastă cu nisip în compoziție, este documentată de fragmente de cești cu toarta supraînălțată și cu o formă bitronconică cu gura evazată. Au, de asemenea, o culoare gălbuie, gălbui-cenușie sau neagră și suprafețele lustruite. Din aceeași pastă este lucrat și un vas miniatural de formă bitronconică, fundul ușor arcuit spre interior, corpul scund și bombat, gâtul înalt și marginea evazată. Vasul este decorat cu cinci proeminențe verticale dispuse sub pragul care desparte gâtul de corpul vasului.

Din inventarul arheologic al așezării hallstattiene timpurii descoperit în anul 2008 face parte și o cute din piatră cu urme de folosire pe ambele suprafețe și o râșniță din piatră sub forma unei plăci triunghiulare cu o lungime de aproape 0,40 m<sup>1</sup>.

#### Așezarea medievală timpurie

Ultimele cercetări din situl arheologic Bucu-*Pochină* au pus în evidență și patru locuințe de tip bordei ale așezării aparținând culturii Dridu, cercetate doar parțial. Unul dintre bordeie, orientat NV-SE, are laturile de 3,20 x 3 m. Dintre cele patru locuințe, la una singură a fost identificat și cuptorul cotlonit, amplasat în partea nord-estică, cu dimensiunile de 1,25 x 1,10 m, ușor înclinat spre groapa bordeiului și cu vatra puțin mai sus decât nivelul podelei, având pe ea bucăți din bolta prăbușită.

Inventarul arheologic, descoperit în complexele arheologice și strat, este format din material ceramic fragmentar, câteva obiecte de uz gospodăresc din piatră, oase de animale, chirpic și fragmente de vatră. Cele mai multe dintre fragmentele ceramice provin de la vase de tip borcan cu corpul mai zvelt dar au fost descoperite și fragmentele ceramice care indică o formă de vas cu umerii sus și bine dezvoltată. Sunt lucrate la roată din pastă cu nisip și pietricele mărunțite și arse oxidant. Fundul vaselor este drept iar în ceea ce privește buza au fost documentate mai multe variante. Au fost descoperite fragmente de vase cu buza teșită, teșită și trasă în jos, rotunjită, rotunjită și ușor trasă în jos, buze cu o șanțuire pe mijloc și ușor trase în jos sau buze tăiate drept.

Decorul vaselor de uz comun este format din striuri orizontale alternând cu striuri în val, striuri orizontale peste care se suprapun striuri în val, striuri orizontale alternând cu fascicole de striuri verticale sau striuri sub formă de val. Un singur fragment ceramic este decorat și pe marginea interioară cu

striuri în val. Într-o proporție mult mai redusă au fost descoperite și fragmente de vase lucrate dintr-o pastă de bună calitate, cu nisip în compoziție. Au o culoare cenușie sau cenușu-negricioasă, sunt lustruite și decorate cu linii lustruite în rețea sau verticale. Pe suprafața exterioară a unui vas întregibil la baza liniilor verticale lustruite se află o linie circulară incizată.

Așezării medievale timpurii îi aparțin și câteva materiale litice. A fost descoperit un frecător de râșniță din piatră și mai multe cute din piatră.

Cercetările arheologice din anul 2008 nu au pus în evidență complexe arheologice din Bronzul final, cultura Coslogeni, documentate în anii anteriori. Așezării Coslogeni i-au aparținut doar câteva materiale ceramice fragmentare descoperite în stratul de cultură de la vase de uz comun lucrate din pastă cu cioburi pisate și decorate cu brâu aplicat, triunghiular în secțiune și un fragment dintr-o căniță lucrată din pastă de bună calitate, cu nisip fin în compoziție, de culoare gălbuie și lustruită, cu toarta lăjită la bază și mult subțiată la partea superioară.

Așezării getice de la Bucu-*Pochină* i-a aparținut o singură groapă menajeră de formă tronconică și cu un inventar sărăcăcios din care au făcut parte puține fragmente ceramice atipice mărunțite și câteva mici fragmente de amfore grecești.

#### Note:

1. Pentru inventarul ceramic descoperit în așezarea hallstattană timpurie de la Bucu-*Pochină* vezi și E. Rența, *Prima epocă a fierului pe cursul râului Ialomița*, 2008, p. 93-98, fig. 99-137, 138/1,4, 139.

#### Résumé:

Les recherches archéologiques de Bucu – *Pochină* faites en 2008 se sont déroulées sur deux sections et quelques casettes, le tout sur une superficie d'environ 150 mc. Les sections ont été faites aux bords de la terrasse, sur la côte gauche de l'ancien cours de la Ialomița et elles ont eu une direction N-S, perpendiculaires sur elle.

Des complexes archéologiques découverts quelques fosses ménagères, d'une forme tronconique et ayant des dimensions modestes, appartiennent au premier âge du fer. L'inventaire archéologique spécifique à cette époque contient surtout de la céramique, fragmentaire, des os d'animaux, des fragments de torchis, avec des impressions de verges et des fragments d'âtres. La plus grande partie des fragments céramiques ont appartenu à des vases d'usage commun qui ont eu une forme tronconique, faites d'une pâte grossière contenant des tessons pilés dans leur composition, qui ont subi une cuisson oxydante et ayant comme décoration une bande d'alvéoles appliquée à la partie supérieure.

D'une pâte supérieure comme qualité, avec des tessons mieux pilés dans la composition, une cuisson meilleure et les surfaces polies, étaient faits les vases bi-tronconiques, les écuelles et quelques brocs. La céramique d'une facture fine, faite d'une pâte contenant du sable dans sa composition, est représentée par des fragments de tasses ayant l'anse surélevée, d'une forme bi-tronconique, le bord évasé, d'une cuisson oxydante ou réductrice et avec les surfaces polies.

De l'établissement appartenant au moyen âge ancien, civilisation de Dridu, a Bucu – *Pochină* ont découvert quatre habitations enfouies dans la terre, seulement partiellement soumises aux recherches archéologiques. Une de ces habitations, orientée No/SE, avait les côtes de 3,20 x 3m, et seulement pour une on a identifié le four, situé dans la zone du NE, ayant les dimensions de 1,25 x 1,10 m.

L'inventaire archéologique découvert dans cet établissement est constitué de matériaux céramiques fragmentaires provenant des vases d'usage commun du type vase conteneur (bocal), faits d'une pâte avec du sable et des petits cailloux dans sa composition, qui ont subi une cuisson oxydante et une décoration avec des stries, en général horizontales, en vague ou des deux types, ainsi que des vases faits d'une pâte de bonne qualité, contenant du sable fin dans sa composition, d'une couleur grise, polies et décorés avec des lignes polies ou en réseau.

## 11. București

### **Punct: Militari - Câmpul Boja**

Cod sit: 179132.29

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 20/2008 (autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 68/2008, 69/2008)**

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), Cristian Schuster, Alexandru Morintz (IAB), Alexandru Bădescu (MNIR)

În anul 2008, situl arheologic de la București-Militari Câmpul Boja a continuat să fie cercetat atât sistematic, cât și preventiv. Cercetările arheologice preventive începute în sectoarele A și D, în luna noiembrie 2007, au continuat până în luna martie 2008. De asemenea, au continuat cercetările arheologice sistematice în sectorul C<sup>1</sup>.

#### Sectorul A

Str. Boja, nr. 75-79

Pentru cercetarea suprafeței din str. Boja nr. 75-79 au fost trasate un număr de 14 secțiuni orientate E-V (S170 – S183). Aceste secțiuni au fost trasate perpendicular pe marginea platoului. Carourile au fost numerotate de la V la E. Între secțiuni au fost lăsați martori cu grosimea de 1 m, care au fost demontați, atunci când cuprindeau complexe arheologice surprinse în secțiuni.

Săpăturile arheologice manuale au vizat răzuiele pe două nivele: 0,40-0,45 m – baza nivelului corespunzător secolelor II-III și V-VII, respectiv 0,65-0,70 m – baza nivelului corespunzător epocii bronzului.

Stratigrafia zonei cercetate a fost următoarea: 0-0,30 m stratul de pământ de culoare cenușie deschisă (vegetal); 0,30-0,45/0,50 m strat cenușiu negricios cu vestigii din sec. II-III și VI p.Chr.; 0,45-0,70 strat castaniu steril arheologic.

În cursul cercetărilor au fost descoperite: o locuință (B51), o groapă (Gr. 96) și un cuptor de ars vase din lut (cuptorul nr. 2) din sec. II-III a.Chr., un bordei (B52), o groapă (Gr. 97) și patru cuptoare menajere din sec. V-VI, respectiv două bordeie (B. 53, B. 54) și o groapă (Gr. 95) din sec. al XIX-lea.

Din păcate, o parte a sitului de la București-Militari *Câmpul Boja*, în partea sa central-vestică a fost distrusă de un canal contemporan, o groapă și aleea betonată în sec. XX.

Așezările din epoca bronzului<sup>2</sup>

În secțiunile aflate în imediata apropiere a Bisericii Sf. Apostol Andrei au fost găsite, atât în stratul vegetal, cât și mai adânc, câteva fragmente ceramice aparținând bronzului mijlociu și târziu. Multe sunt atipice, dar unele, lucrate din pastă fină, fără impurități, și semifină, aceasta cu unele bobite de nisip mai mari, purtând un decor specific, ne-a permis încadrarea lor în fazele III și IV a culturii Tei. Ca formă, fragmentele respective

provin de la cești, castroane și căni. Ele au analogii în ceramica Tei III și IV din sit, identificată în campaniile anterioare<sup>3</sup> inclusiv cu cea recuperată din mormântul de sec. XIX, situat în curtea Bisericii<sup>4</sup>.

Așezările din secolele II-IV p.Chr.<sup>5</sup>

Cercetările preventive întreprinse par să indice, în partea estică a zonei investigate, o periferie a așezării de tip Militari-Chilia. În sectorul A, cercetările din campaniile anterioare (anii 1958, 1960, 1961, respectiv 1996-1999) au semnalat zona de maximă concentrare a complexelor din sec. II-III p.Chr. În același timp, nu trebuie să uităm faptul că o parte a complexelor arheologice puteau fi distruse de canalul contemporan surprins în această zonă.

Cu privire la descoperirile din sec. II-III p.Chr., merită să menționăm descoperirea celui de al doilea atelier de producție ceramică în acest sit. Cuptorul era de tipul cu pilon central, fiind deservit de o groapă, care avea trepte pe partea sudică.

În cadrul așezării de tip Militari-Chilia au mai fost descoperite o groapă (Gr. 96) și un bordei (B51). Raritatea acestor complexe pe o suprafață de cca. 3000 m<sup>2</sup>, indică fără dubiu, faptul că zona investigată reprezintă una din periferiile așezării de tip Militari-Chilia.

Așezarea din sec. V-VII p.Chr.<sup>6</sup>

Cele mai numeroase complexe arheologice identificate aparțin sec. V-VI p.Chr. O primă observație ar fi faptul că respectivele complexe se grupează în cuiburi. A doua ar fi că pe lângă bordeiul nr. 52 și groapa nr. 97, au fost descoperite un număr de 4 cuptoare menajere (nr. 11-14), dintre care două erau grupate în jurul unei mici gropi. Menționăm faptul că respectivele cuptoare menajere se află la periferia așezării de tip Ipotești-Cândești, în afara unor locuințe, așa cum se întâmplă de obicei.

O altă observație este cantitatea mare de material arheologic, mai ales vase ceramice care au fost descoperite în zona cuptorului menajer al bordeiului descoperit.

Așezarea din secolul XIX<sup>7</sup>

În cursul săpăturilor arheologice au fost descoperite două bordeie (B53, B54) și o groapă (Gr. 95) din sec. al XIX-lea. O mențiune specială merită faptul că în cadrul bordeiului nr. 54 a fost descoperită baza unui cuptor menajer din cărămidă arsă, specifică secolului XIX, prin dimensiuni și ardere.

Complexele descoperite aparțin fostului sat Boja, care apare în izvoarele cartografice din sec. XIX pe actualul teritoriu al sitului. În umplutura lor au fost găsite fragmente de vase ceramice smălțuite, sticlă și câteva obiecte din fier.

#### Sectorul C

În sectorul C a fost prelungită S1 (2006) cu 4 m. Această secțiune este orientată N - S, la limita vestică a lotului din Aleea Lacul Morii, nr. 93.

În cursul săpăturilor au apărut materiale arheologice (fragmente de vase ceramice, chirpic, oase de animale) din epoca bronzului (culturile Giina și Tei), sec. II-III p.Chr. și sec. XIX.

#### Sectorul D

Str. Aleea Lacul Morii, nr. 127-129

Pentru cercetarea suprafeței au fost trasate un număr de 9 secțiuni orientate N - S (S184 – S192). Aceste secțiuni au fost trasate perpendicular pe marginea platoului. Carourile au fost numerotate de la N la S. Între secțiuni au fost lăsați martori cu grosimea de 1 m, care au fost demontați, atunci când cuprindeau complexe arheologice surprinse în secțiuni.

Stratigrafia zonei cercetate a fost următoarea: 0-0,30 m stratul de pământ de culoare cenușie deschisă (vegetal); 0,30-

0,45/0,50 m strat cenușiu negricios cu vestigii din sec. II-III și VI p.Chr.; 0,45-0,70 strat castaniu steril arheologic.

Complexe arheologice

În cursul cercetărilor au fost descoperite: 7 bordeie (B55 - B61) din sec. V-VI, respectiv trei bordeie (B62 - B64) și 5 gropi (Gr. 98 - 101) din sec. II-III p.Chr., o groapă din sec. II-I a.Chr. (Gr.102).

Din păcate, o parte a sitului de la București-Militari Câmpul Boja, în partea sa central-vestică a fost distrusă de un canal, o groapă și alea betonată în sec. XX (cca. 630 m<sup>2</sup>).

Așezarea din epoca fierului<sup>8</sup>

Investigațiile din acest perimetru au permis descoperirea în pământul de umplură, în special, al secțiunilor S188 și S189, a unor materiale din prima vârstă a fierului. Alături de ceramica din pastă grosieră, aspră la pipăit și cu impurități în pastă (nisip cu bobul mare, pietricele), a fost identificată și alta din pastă fină, de culoare neagră sau castaniu-gălbuie.

Fragmentele ceramice din prima categorie de ceramica provin de la recipiente de tip vas-borcan și vas-sac, iar cele din pastă fină de la cești cu una sau două torți. Torțile acestora au fost în două cazuri supraînălțate, acestea fiind de tipul „ansa cornută”<sup>9</sup>.

La Militari-Câmpul Boja au fost descoperite de-a lungul anilor complexe și materiale hallstattiene<sup>10</sup>. Nu departe de sit, aval de acesta, în zona Ciurel, au fost găsite, de asemenea, complexe și materiale hallstattiene. Aici este vorba în principal de un mormânt de incinerare.

Comparând ceramica de la Militari-Câmpul Boja cu cea de la Ciurel, precum și din alte situri de pe raza orașului București, și judecând lucrurile la scara întregului centru al Munteniei, putem aprecia că este vorba de vestigii din Hallstatt-ul timpuriu, pre-Basarabi.

Fragmentele cu „ansa cornută” de la Militari-Câmpul Boja, împreună cu un vas din situl de la Tei și fragmentele cu același tip de toartă de la Cățelu Nou aparțin Hallstattului Timpuriu I 1 (= ceramică de tip Novaci), așa cum a fost definit el recent<sup>11</sup>. Așezările din secolele II-IV p.Chr.<sup>12</sup>

Cercetările preventive întreprinse par să indice o periferie a așezării de tip Militari-Chilia din secolele II-IV p.Chr., dar și canalul contemporan poate să fi distrus complexe ale acestei așezări. În cursul cercetărilor arheologice au fost surprinse trei bordeie (B 60, B 62 și B 64) și două gropi din secolele II-III p.Chr. (G 98-99).

Așezarea din secolele V-VII p.Chr.

Cele mai numeroase complexe arheologice descoperite în cercetările arheologice preventive prezentate aparțin secolelor V-VI. Au fost cercetate un număr de opt bordeie și două gropi din această perioadă.

O altă observație este cantitatea mare de material arheologic, mai ales vase ceramice care au fost descoperite în cuptoarele menajere ale acestor complexe.

Cercetările arheologice de la București-Militari Câmpul Boja au confirmat existența unui sector meșteșugăresc aparținând așezării de tip Militari-Chilia, dar au adus și informații noi, ce indică o locuire intensă a părții de V a sitului în secolele II-III p.Chr. și V-VI.

#### Note:

1. Colectivul de cercetare mulțumește studenților de la USH București – Facultatea de Istorie, Muzeologie și Arhivistică, care au participat la aceste cercetări arheologice.

2. Pentru informații suplimentare privind așezările din epoca bronzului a se vedea Schuster 2000, p. 13-47; Schuster, Negru 2006, p. 27-60; Schuster, Negru 2008b, p. 52-61.

3. Schuster 2000, p. 27 sqq.; Schuster, Negru 2006, p. 60 sq.

4. Negru, Schuster, Bădescu, Comșa, Morintz 2007, p. 25-28.

5. Pentru informații suplimentare privind așezările din secolele II-IV p.Chr. a se vedea Negru 2000, p. 57-152; Negru 2007.

6. Negru, Schuster, Bădescu, Comșa, Morintz 2007, p. 28-42, 50-51.

7. Negru, Schuster, Bădescu, Comșa, Morintz 2007, p. 51.

8. C. Schuster 2000, p. 13-47; Schuster, Negru 2006, p. 27-60.

9. Schuster, Negru 2008.

10. Zirra, Cazimir 1963, p. 49, 51; Schuster 2000, 13 sq.; Schuster, Negru 2007, 61 sqq.

11. Palincaș 2005.

12. Pentru informații suplimentare privind așezările din secolele II-IV p.Chr. a se vedea Negru, Schuster, Moise 2000, p. 57-152; Negru 2007.

#### Bibliografie:

M. Negru, în M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, Carte publicată cu suportul financiar al Ministerului Culturii și Cultelor și Agenției Naționale pentru Știință, Tehnologie și Inovare, București, 2000, 357 p.

M. Negru, *Militari Câmpul Boja Series, III, Settlements of 2<sup>nd</sup> to 4<sup>th</sup> centuries AD*, Carte publicată cu suportul financiar al Autorității Naționale de Cercetare Științifică, Târgoviște, 2006, 148 p.

Negru, C. Schuster, A. Bădescu, A. Comșa, A. Morintz, *Militari Câmpul Boja, series IV, Archaeological Excavations from 2006-2007*, Carte publicată cu suportul financiar al Autorității Naționale de Cercetare Științifică, Târgoviște, 2006, 138 p.

N. Palincaș, *Zur chronologischen Stellung der kannelierten (Vor-Basarabi) Keramik von Popești*, Dacia N.S. 48-49, 2004-2005, 55-64.

C. Schuster, M. Negru, *Militari-Câmpul Boja. An archaeological site on the territory of Bucharest II. Pre- and Proto-Historic Settlements*, Carte publicată cu suportul financiar al Autorității Naționale de Cercetare Științifică, Târgoviște, 148 p.

C. Schuster, M. Negru, *Ansa cornuta in București-Militari-Câmpul Boja. Betrachtungen zur Frühhallstattzeit im Bukarester Raum*, în Volum omagial Gavrilă Simon, Tulcea (sub tipar).

C. Schuster, M. Negru, *Ceramica Tei III de la București Militari Câmpul Boja, Sectorul D*, Drobeta 17, 2007, p. 52-61.

V. Zirra, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor de pe Cîmpul Boja din cartierul Militari*, CAB 1, 1963.

#### Abstract:

The latest archaeological excavations at Bucharest-Militari Câmpul Boja started in November 2007 and were finished in March 2008. During the excavations we found archaeological contexts and materials dating from the Bronze Age, Early Iron Age, 2<sup>nd</sup> to 3<sup>rd</sup> centuries A.D., 5<sup>th</sup> to 6<sup>th</sup> centuries A.D., and 19<sup>th</sup> century.

The most important discoveries we had in the settlements of the 2<sup>nd</sup> to the 3<sup>rd</sup> and 5<sup>th</sup> to 6<sup>th</sup> centuries A.D. In the first settlement we found dwellings, pits and a pottery workshop, the second one in this site. In the Early Middle Age settlement dated to the 5<sup>th</sup> to 6<sup>th</sup> centuries we found dwellings and outside kitchen kilns.

## 12. Bumbesti-Jiu, jud. Gorj

### Punct: Gară

Cod sit: 79317.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 66/2008

Colectiv: Vasile Marinou – responsabil (MJ Gorj)

Castrul roman cu zid de piatră de la Bumbesti Jiu, punctul „Gară”, se află la 2,5 km S de orașul Bumbesti Jiu, județul Gorj și la cca. 1 km E, de malul stâng al râului Jiu. El se află amplasat pe un platou, la altitudinea de 430 m, și se întinde pe o suprafață de cca. 20 ha (inclusiv vicusul militar), având următoarele coordonate: latitudine 45°10', longitudine 23°23'.

Primele cercetări au avut loc aici în anul 1897, fiind conduse de Grigore Tocilescu, apoi reluate în 1937 de C.S. Nicolăescu-Ploșor, iar din 1956 până în 1981 (cu mici întreruperi) de Grigore Florescu și Exspectatus Bujor, din partea Institutului de Arheologie din București. Din anul 1982 până în 1994 cercetările au fost conduse de col. dr. Christian Vlădescu, de la Muzeul Militar Național, iar după 1994 și în prezent de un colectiv de la MJ Gorj, având ca responsabil științific pe dr. Vasile Marinou, directorul instituției.

Obiectivul cercetării a avut drept scop investigarea construcțiilor și a căilor de acces din interiorul castrului cu zid de piatră de la Bumbesti-Jiu „Gară”.

Campania de anul acesta a vizat în continuare *praetentura sinistra* unde s-a trasat o secțiune S1/2008 cu dimensiunile de 20 x 2 m, orientată N-S, la 0,50 m V față de S1/2007. Apariția unui zid, de-a lungul secțiunii, ne-a determinat să o mărim, între c.1-12, cu 0,60 m spre E, pentru a evidenția lungimea zidului, apărut parțial și în secțiunea S1/2007.

În c.2 și 12 apar fundațiile din piatră de râu a unui zid, transversale pe secțiune (pe direcția E-V), având legătură de mortar și o grosime de 0,65-0,73 m. Zidurile au fost surprinse pe o lungime de 1,35 m (cel din S) și 2,60 m (cel de N). Ele sunt unite de un zid lung de 10,45 m, orientat N - S. La 2,60 m față de colțul sudic, apare un zid perpendicular pe cel orientat N - S. În partea de SE a secțiunii, s-a descoperit un pavaj din piatră de râu, de mici dimensiuni.

Acestea au aparținut unei încăperi, ce avea lățimea de 9,10 m și se adaugă celorlalte trei, ce alcătuiesc împreună baraca militară de la N de *via praetoria* (descoperită în urma cercetărilor arheologice efectuate de Exspectatus Bujor în a doua jumătate a sec. al XX-lea).

Dintre materialele arheologice descoperite în această secțiune amintim două monede (una fragmentară de bronz - as, ilizibilă, iar a doua din argint - denar, emis de împăratul Caracalla în 200-209 - monedă romană de argint, denar ↓, Avers- *ANTONINVS PIVS AVG*; Revers - *VOTA SVSCEPTA* x, diametrul 18 -19 mm, atelier Roma, anii 200 -209), materiale de construcție (cărămizi, țigle, olane, piroane din fier etc.), un distribuitor de curea, dublu sau ornament de harnașament, din bronz, două fibule fragmentare (una în formă de T cu brațe lungi, prevăzute la extremități cu butoane, corp curbat, sistemul de închidere prin balama, putând fi încadrată în prima jumătate a sec. al III-lea p.Chr. și una puternic profilată), un element de încuietoare (din fier), o piesă de harnașament, inelară (din bronz, ruptă în două), vase ceramice de uz casnic, de diferite mărimi (oale, castroane, fructiere, amfore), un fragment de rășniță (jumătate din partea fixă, *meta*), fragmente de sticlă, unele ornamentate (volute și un cap de lup) etc.

Din punct de vedere stratigrafic, S1/2008 prezintă următoarea situație:

- de la 0 la 0,10/0,12 m - strat vegetal actual;
- de la 0,10/0,12 m la 0,45/0,80 m - strat arheologic roman;
- de la 0,45 m - 0,80 m, începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

#### Bibliografie:

- Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976  
 Vasile Marinou, *Romanitatea în nordul Olteniei, Târgu Jiu*, 2004  
 V. Marinou, Dumitru Hortopan, *Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campaniile 2003 – 2005)*, Litua 11, Târgu Jiu, 2006, p. 47 –50.

#### Abstract:

The archaeological excavation from Bumbesti- Jiu “Gară” (The Railways Station) was made on the same area of the last years diggings, inside the stone walls Roman *castrum*, north of the *via praetoria (praetentura sinistra)*. In 2008 we uncovered the river boulders foundation of a building, a military *hibernacula*. Here we discovered an illegible bronze coin (as) and a silver coin (*denarius*, years 200–209, from the reign of Caracalla), a buckle made of bronze, fragments of building materials (bricks, tiles), vessels, and fragments of glass.

## 13. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]

### Punct: Cetate

Cod sit: 63063.01 - 63063.12

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 55/2008

Colectiv: Ioan Carol Opreș – responsabil, Alexandru Rațiu, Daniel Ene, Gabriel Stoian (FIB), Irina Achim (IAB), Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche, Cătălin Dobrinescu (MINAC), Costin Miron, Zeno-Karl Pinter (ULB Sibiu), Claudia Urduzia (MN Brukenthal), Andrei Heroiu, Ștefan Georgescu (UO Constanța), Florentin Munteanu (absolvent FIB), studenți FIB, studenți și masteranzi UO Constanța, ULB Sibiu

Cercetările arheologice de la Capidava, cât și operațiunile de prelucrare a materialului arheologic rezultat și de alcătuire a rapoartelor de cercetare s-au desfășurat în campania 2008 pe durata lunilor iulie-august (cu măsurători topografice și de actualizare plan arhitectură/ releveu/ nivelment prelungite în cursul întregii luni septembrie). Rezultatele obținute în acest an sunt notabile, în condițiile reluării corespunzătoare a finanțării săpăturilor arheologice și de conservare primară din partea MCC, după ce aceste sume scăzuseră drastic în anul precedent. În aceste condiții, cercetările arheologice s-au desfășurat într-un ritm accelerat, acestora adăugându-li-se importante lucrări de conservare primară, care au drept scop final protejarea și punerea în valoare pentru vizitare a obiectivelor arheologice din cetatea romană și bizantină de la Capidava (vizând ansambluri arhitecturale din sectorul de E, cu paramentul interior al curtinei din această zonă, dar și resturile unei clădiri monumentale de pe terasa dinspre Dunăre în sectorul VII).

Cercetările au continuat, cu sprijinul instituțiilor partenere (FIB, MINAC, UO Constanța, ULB Sibiu), în 4 sectoare *intra*



*muros* (sectorul I, sectorul de E, sectoarele III/VI, VII) și alte două *extra muros* (sectorul VIII și X). În GIS-ul deja existent al sitului a fost integrată ridicarea topografică a descoperirilor curente din cetate sau din zona extramurană (rezultate ale campaniilor 2007-2008).

În sectorul I al cetății a fost reluată cercetarea la biserica romano-bizantină din colțul de N al fortificației (săpătură Irina Achim – IAB, în colaborare cu Ioan C. Opreș - FIB). Anexa de la N de biserică, cât și suprafața de la V de aceasta au fost pentru început mai intens cercetate. Întreaga suprafață pe care s-a efectuat cercetarea în sectorul I, în bazilică și în vecinătatea acesteia (inclusiv curățarea preliminară) este de 350 m<sup>2</sup>, acoperind careurile J-K-L-M-N 51-53. Tot în sectorul I au fost demontați doi martori, între carourile O-P 51, respectiv P-Q 51 (5 x 1 m x 2 = suprafața totală de 10 m<sup>2</sup>) (săpătură efectuată de drd. Daniel Ene - FIB, UB). Reluarea intensivă a cercetărilor la basilica se datorează nevoii de conservare primară a zidurilor sale perimetrice, cât și a realizării unui proiect de restaurare/execuție asupra acestui monument excepțional, vitregit de săpăturile nepublicate anterioare, lăsat apoi de izbeliște și cu integritatea periclitată.

În sectorul III al cetății săpătura s-a concentrat asupra unui obiectiv, a cărui cercetare este aproape terminată și pentru care urmează publicarea - edificiul C1/1994. În 2008 ne-am concentrat în compartimentarea de 8,5 x 4 m dinspre corpul de Gardă (au fost cercetați 26 m<sup>2</sup>, în continuarea secțiunii de 3 x 4 m cercetată în 2007 și recurățată/lărgită în 2008 / suprafață totală compartimentare 38 m<sup>2</sup>). Cercetarea s-a desfășurat și pe *via principalis* în careurile R 76-74 (4x4 x 3 = 48 m<sup>2</sup>). Anterior fusese realizată curățarea întregii zone, pe suprafața careurilor R-S 76-72 (5 x 5 m x 10 careuri = 250 m<sup>2</sup>). Colectivul cuprinde pe conf.dr. Ioan Carol Opreș, drd. Alexandru Rațiu, drd. Gabriel Stoian, Florentin Munteanu (UB, FIB). Cercetările de pe strada principală au avut drept obiectiv corelarea acestui sector cu sectorul de est al cetății și facilitarea conservării/ vizitării întregii părți de S și est a cetății.

În sectorul de est săpăturile au fost conduse de către dr. Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche (MINAC) și s-au desfășurat în două zone distincte: încăperea C9 a edificiului romano-bizantin, precum și în încăperile C15 și C16 însumând o suprafață de cca. 90 m<sup>2</sup>. Suprafața pe care s-a efectuat cercetarea în sectorul de Est al cetății Capidava este de cca. 100 m<sup>2</sup>.

În sectorul VII au continuat lucrările conduse de lector dr. Costin Miron de la ULB Sibiu, lucrări foarte anevoioase de altfel, pentru elucidarea închiderii înspre Dunăre a zidului de incintă (curtilele H, I, așa zisul turn 8 și posibila curtină J, paralelă cu fluviul). Acestea s-au desfășurat în careurile c-d 77-76, e 77-76, f 76-75 (cu latura de 5 m), pe o suprafață totală de 200 m<sup>2</sup>. Săpăturile din 2008 au condus la identificarea unui nou zid de piatră legată cu pământ, între curtilele I-J, care poate aparține incintei castrului roman târziu, în cazul în care nu reprezintă o amenajare mai târzie, medievală.

În sectorul VIII *extra muros*, pe platoul din partea de SE a cetății, au continuat cercetarea prof.dr. Zeno Pinter, Claudia Urduzia de la ULB Sibiu și MN Brukenthal în secțiunile deschise în campaniile anterioare, cărora li se adaugă altele noi, alături de casetări înspre E. În campania 2008 a fost deschisă o nouă secțiune S4-5/2008 (5 x 2 m). A fost demolat și martorul cu lățimea de 1 m ce separa S4 de S5, obținându-se o suprafață de 5 x 10 m. Au mai fost cercetate 5 casete - caseta C3/2007 (4 x 4 m) și s-au mai deschis 4 casete de 4 x 4 m, respectiv: C4, C5, C6 și C7/2008, care ar putea să ilustreze existența unei

incinte de piatră adosată în cursul secolului al XI-lea laturii de est a cetății.

Săpăturile din acest sector urmăresc clarificarea traseului zidului descoperit în C2/2003 și care ar putea să ilustreze existența unei incinte de piatră adosată în cursul secolului al XI-lea laturii de est a cetății. Funcționarea acestei incinte din piatră, care înseamnă și o lărgire a spațiului locuit în epocă mediobizantină a fost deja sugerată, pe baza observațiilor lui Grigore și Radu Florescu.

În sectorul X, același C. Dobrinescu (MINAC) a continuat sondajul din campania precedentă la cca. 4-500 m ENE de incinta cetății Capidava, pe platoul unui deal ce oferă o bună vizibilitate spre intrarea în cetate. Obiectivele propuse au fost stabilirea stratigrafiei și a raporturilor între locuirea extramurană și cetate. În acest sens, s-a extins secțiunea S I, trasată anul trecut, cu încă 10 m spre vest, suprafața cercetată acum fiind de 20 x 2 m, atingând și solul viu punctual. A fost constatată lipsa complexelor de locuire din sec. V-VI p.Chr., situație arheologică care se înscrie în linia generală a situației pe acest palier cronologic pentru întreaga Dobrogea romană, unde multe așezări deschise sunt abandonate la sfârșitul sec. IV, iar populația se retrage înspre ariile fortificate. De remarcat, descoperirea unui relativ bogat material ceramic de sec. II-III p.Chr., care sugerează existența unui nivel de locuire amplu pe platou în epoca Principatului.

În cursul campaniei 2008 lucrările de conservare au fost reluate în zona sudică și de est a cetății, pe parcursul lunilor iulie-septembrie. Toate clădirile abordate sunt clădiri romane târzii ridicate într-o tehnică îngrijită, cu zidărie de piatră și mortar, combinată, pe alocuri, cu cea de cărămidă. Sectorul de est. Au fost abordate câteva ansambluri (clădirea cu hypocaust, adosată curții G a cetății, C5 de pe curtea F), cât și zidurile perimetrice ale unor alte clădiri de pe curtea F, în scopul sprijinirii zidului de incintă (vezi plan, C 8 și încă un zid căruia îi corespunde pe fața opusă a curții turnul 5, în potcoavă). Aceste ultime ziduri au fost conservate parțial – începută conservarea și în scopul consolidării feței interioare a curții. La fel, au fost completate pietrele lipsă de pe cortinele amintite, G și F. În această zonă, numită generic zona Sectorului de E, desfășoară săpături arheologice dr. Zaharia Covacef (MINAC). Intenția noastră pentru campaniile viitoare de conservare în sectorul de est vizează continuarea conservării edificiilor amintite, respectiv C 7 – C 8 și în marele edificiu compus din compartimentările C 6, C 9, C 11, C 14, care se încheie la *via principalis*. Ultima clădire menționată este lungă de 28.40 m / 9.00-7.50 m lățime.

În sectorul VII al cetății a fost conservat parțial un mare edificiu așezat pe terasă, între Corpul de Gardă și Dunăre. Bine păstrat este zidul său dinspre strada care desparte cele două edificii oficiale ale cetății, cât și un zid interior (compartimentare), care pornea înspre fluviu. Zidul lung al clădirii respective măsoară nu mai puțin de 20,90 m, iar cel dispus perpendicular înspre Dunăre 8,20 m. Înălțimea primului, la fața dinspre Dunăre, atinge 2,40 m în punctul cel mai înalt, acolo unde pornește compartimentarea. Zidul de compartimentare scade în înălțime spre limita falezei, până la 0,70-0,85 m. Date fiind dimensiunile amintite și aspectul monumental al edificiului, chiar și păstrat în partea sa NE (interiorul și latura dinspre Dunăre, de SV, fiind afectate de așezarea de bordeie, alunecare de teren etc.), impunea conservarea. Conservarea acestuia aduce și mai bună fixare a terasei, dată fiind diferența de nivel de cca 2 m între nivelul de călcare pe strada dintre edificiu și corpul de gardă și interiorul primului.

Menționăm că în paralel cu cercetările arheologice curente (cu specială privire la sectorul VII), au fost efectuate actualizări/introduceri în GIS-ul sitului Capidava, prin măsurători topografice curente și aplicate direct obiectivelor conservate (Mihai Florea, MNIR); concomitent s-a desfășurat și actualizarea planului de situație al sectoarelor I, III, VII, VIII ale cetății, releveu, nivelmente (Anișoara Sion). [Ioan Carol Opriș]

### Sector I *intra muros* – Bazilica paleocreștină

Irina Adriana Achim, Ioan Carol Opriș, Florentin Munteanu, studenți FIB

Suprafața pe care s-a efectuat cercetarea în sectorul I, în bazilică și în vecinătatea acesteia (inclusiv curățarea preliminară) este de 350 m<sup>2</sup>, acoperind careurile J-K-L-M-N 51-53.

Singura biserică paleocreștină cunoscută până în prezent în interiorul fortificației romano-bizantine de la Capidava ocupă o poziție periferică, în colțul de NE al cetății, în dreptul turnului nr 2. Partea de est a monumentului de cult este situată în dreptul intrării în turnul anterior menționat, iar colțul de NV al edificiului se "sprijină" pe paramentul interior al zidului de incintă. Dacă ne raportăm la caroiajul general al cetății, atunci putem preciza că biserica se găsește în c. 51-53 J, K, L, M și N.

Monumentul creștin care face obiectul prezentului raport a fost identificat (mai exact conturul exterior al absidei) de profesorul Gr. Florescu în perioada interbelică, cu ocazia amplelor lucrări de degajare a zidului de incintă al Capidavei. O primă mențiune în literatura arheologică amintește de existența acestui edificiu în anul 1947<sup>1</sup>. În cursul deceniilor șase și șapte ale secolului XX a fost cercetat un orizont medieval timpuriu și medio-bizantin ce ocupa întreaga suprafață a cetății și care consta din numeroase bordeie, dintre care unele au fost amplasate în perimetrul bisericii paleocreștine (bordeiele 1, 11, 11b, 12, 14, 15, 162)<sup>2</sup>.

O cercetare arheologică rămasă până astăzi nepublicată a fost întreprinsă între 1967 și 1977 de Al.S. Ștefan cu concursul Institutului național pentru monumentele istorice din București<sup>3</sup>. Începând din 1998 și pentru mai multe campanii cercetarea sistematică a bisericii și a zonei din imediata sa apropiere a fost încredințată lui C. Matei<sup>4</sup>.

Biserica era un edificiu de dimensiuni modeste (măsurile exterioare: 18,20 x 8,40 m), cu o singură navă, absidă semi-circulară și anexă de formă trapezoidală pe latura de N.

Hemicicluul absidal acuză o ușoară deviere spre S față de axul major E-V al bisericii. Naosul descria în plan un dreptunghi de formă relativ regulată, alungit (lungime: 12,20 m). Existența unui avancorp occidental, care să fi precedat biserica la vest, nu a fost încă demonstrată de cercetările de până acum. Starea de conservare a monumentului nu permite detectarea amplasamentului exact și al numărului căilor de acces în biserică.

Extremitatea estică a laturii de N a bisericii era ocupată de o anexă de plan trapezoidal. Această mică încăpere conexasă edificiului de cult a fost amplasată într-un spațiu restrâns, între zidul perimetral N al bisericii și paramentul interior al zidului de incintă imediat la V de intrarea în turnul nr 2.

În stadiul actual al cercetării arheologice forma și dimensiunile exacte ale sanctuarului nu pot fi precizate. Știm însă cu certitudine că absida adăpostea un *loculus* pentru relicve situat la deschiderea absidei și foarte probabil sub masa de altar care nu a lăsat nici o urmă materială pe teren.

Descoperirile monetare din perimetrul bisericii permit o încadrare cronologică a monumentului între sfârșitul secolului al V-lea și ultimul sfert al secolului al VI-lea.

În campania 2008 cercetările arheologice au fost reluate în aria bisericii paleocreștine de la Capidava după o întrerupere de câțiva ani și au vizat, întâi de toate, evaluarea stării de conservare a vestigiilor acestui monument, precum și elaborarea unei strategii de săpătură pentru anii următori. Această abordare este justificată de faptul că la mai bine de o jumătate de secol de la identificarea sa pe teren edificiul nu a beneficiat de o publicație pe măsura importanței acestei descoperiri. Mai mult, o dată degajate ruinele sunt expuse unei degradări accentuate și rapide, care ar trebui preîntâmpinată printr-o cercetare exhaustivă și prin restaurarea acestui edificiu. Și cum în urma explorărilor anterioare interiorul bisericii a fost cercetat de o manieră invazivă, am optat pentru o săpătură de suprafață exclusiv în exteriorul monumentului.

Echipa a fost compusă din cinci lucrători și patru studenți de la Universitatea din București. Am abordat simultan aria din fața bisericii, la vest, și ea cercetată de Cr. Matei, prin două suprafețe – suprafața V și suprafața SV – precum și anexa de pe latura de N.

Suprafața SV. Secțiunea este situată la colțul sud-vestic al bisericii, în exterior și într-un perimetru care a fost anterior cercetat de C. Matei. Săpătura restrânsă efectuată în această arie a avut scopul de a lămuri relația constructivă dintre zidul de V al bisericii și alte două ziduri – unul orientat E-V și celălalt N-S – care se află în această zonă. Materialul arheologic recoltat este puțin numeros, foarte eterogen (ceramică medievală, tardo-antică și romană, toate în stare avansată de fragmentare). Este de remarcat absența totală a monedelor în această arie.

Suprafața vest. Este situată la V de fațada occidentală a bisericii, într-o zonă care a făcut obiectul unor cercetări anterioare. Secțiunea este limitată la N de zidul de incintă și la est de zidul vestic al bisericii.

Anexa N. Este o încăpere de formă trapezoidală situată pe latura de N a bisericii. Dimensiuni: lățime variabilă, între 3,20 m la est și 2,60 m la vest; lungime: 2,50 m la N și 3,20 m la S ca și în axul absidolei estice. S-a lucrat efectiv pe o suprafață de 1,80/2,18 m lățime pe 2,20 m lungime crușând pentru verificări sau sondaje viitoare un martor de pământ de circa 1,00 m la S, până în zidul perimetral N al bisericii. Cercetarea de suprafață pe care am întreprins-o în perimetrul anexei nu a fost finalizată în campania 2008, în ciuda faptului că adâncimea maximă atinsă este de 2,32 m față de intrarea în nivelul superior al turnului nr 2 sau de 1,88 m la baza profilului sudic al secțiunii. Am putut constata că extremitatea nordică a zidului vestic al anexei a fost afectată de intervenții anterioare ( greu de precizat dacă antice sau moderne).

Din anexa N a fost recoltată o cantitate relativ mică de ceramică foarte eterogenă (medievală, romană târzie și romană, printre care și două fragmente de tip Sântana de Mureș), precum și o mică cantitate de fragmente osteologice și câteva obiecte din fier. [Irina Achim, Ioan C. Opriș]

### Note:

1. I. Barnea, *Nouvelles considérations sur les basiliques chrétiennes de Dobroudja, Dacia 11-12, 1945-1947*, p. 229.
2. R. Florescu, *Bordeiul medio-bizantin de la Capidava și rolul său în viața familiilor de stratiotai*, în *Zilele antropologiei românești – Universul locuinței*, Sibiu, 2001 [Sibiu, 2004], p. 253-261. Vezi și R. Florescu, N. Cheluță-Georgescu, *Săpăturile de la Capidava*, Pontica 7, 1974, p. 417-435; *idem*, *Săpăturile de la Capidava*, Pontica 8, 1975, p. 77-85.

3. În arhivele INMI din București se păstrează un raport referitor la cercetările din anul 1976 când a fost descoperit și degajat un *loculus* pentru relicve în absidă, cf. Al.S. Ștefan, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice de la Capidava (com. Topalu, jud. Constanța) – 1976. Sectorul basilicii paleocreștine*, în Arhiva INMI, fond DMI, dosar 2974.

4. Cr. Matei, Sectorul I - caroul 53 O și 53 P, CCA, 2002, p. 81–82; idem, Sectorul I - carourile P52, K52 (cripta basilicii); carourile L 52, L53, M52, M53, CCA 2005

#### Résumé:

La recherche archéologique dans l'aire de l'église paléochrétienne de Capidava a été reprise en 2008. Cette nouvelle exploration sur le terrain devait répondre à un double objectif: d'une part, l'investigation exhaustive des vestiges de l'église, et, d'autre part, faciliter un projet de restauration de ce monument chrétien.

L'église est un édifice à une seule nef, abside semi-circulaire saillante, sans avant-corps. Pourtant, à l'extrémité orientale de l'aile N du monument a été identifiée une annexe trapézoïdale, de petite taille, dont la fonction demeure en l'état actuel de la recherche incertaine. À l'exception du *loculus* situé dans l'abside, les traces des installations liturgiques et de la décoration intérieure de ce monument ont complètement disparu.

Les fouilles archéologiques entreprises durant la campagne 2008 se sont concentrées essentiellement à l'extérieur du monument: superficie sud-ouest (à l'angle respectif de l'église); superficie ouest (le long de la façade occidentale) et dans l'annexe nord. Ces recherches en cours visent à éclairer la problématique de la chronologie du monument et son insertion dans la trame routière de la forteresse tardo-antique de Capidava.

#### Sector I *intra muros*

Daniel Ene, Ioan Carol Opreș, studenți FIB

Suprafața pe care s-a efectuat cercetarea în sectorul I, în bazilică și în vecinătatea acesteia (inclusiv curățarea preliminară) este de 350 m<sup>2</sup>, acoperind careurile J-K-L-M-N 51-53. În paralel cu aceasta s-a procedat și la demolarea marilor O-P 51, respectiv P-Q 51 (5 x 1 m x 2 = suprafața totală de 10 m<sup>2</sup>).

În sectorul I, la V de basilica paleocreștină, au fost demontați doi martori: martorul O/P 51 și P/Q 51. Aceștia au rezultat din cercetările anterioare în sectorul I ale dr. Cristian Matei; martorii au fost documentați fotografic și prin desene (profile), anterior operațiunii de demontare propriu-zisă.

Martorul O-P 51 este perpendicular pe laturile lungi ale unui edificiu romano-bizantin cu laturile de NE și SV sunt perpendiculare pe zidul de incintă, latura de NV fiind zidul de incintă romano-bizantin. Zidurile edificiului se păstrează pe o înălțime de aproximativ 1,40 m. Acestea sunt ziduri din piatră refolosită și cărămidă, țigle, olane folosite pentru orizontalizare. Se observă maniera neîngrijită de ridicare a zidurilor, a căror grosime atinge cca 0,60 m. În martor au apărut multe cuie și scoabe, ceea ce indică un schelet de lemn rezistent, masiv pentru susținerea acoperișului, țigle, chirpici. Pentru acoperiș s-au utilizat *tegulae* păstrate fragmentar, de bună calitate. Pentru fundație și baza elevației s-a utilizat piatră iar pentru elevație s-a utilizat chirpicul gros de circa 0,10 m, lung de 0,32 m și lățime de până la 0,20 m. Blochetele de chirpici se păstrează fragmentar, sunt dure, uscate bine; se observă urmele lăsate de palele folosite pentru fabricarea chirpicului. Piatra din fundație și

partea inferioară a elevației ferea chirpicul de deasupra de acțiunea distructivă a umezelii. Zidurile edificiului sunt legate cu pământ. Chiar dacă zidurile sunt neglijent lucrate se observă grija pentru a da o față pe fiecare parte. Edificiul se situează la V de basilică și la E de canalul de scurgere. Materialul ceramic colectat în urma curățării martorului și a pământului scurs din martor este fragmentar, puțin, de perioadă romano-bizantină. Fragmentele de ceramică medievală sunt căzute din stratul vegetal, din stratul bordeiului ce suprapune edificiul. Cantitatea de oase este foarte mică, în parte carbonizate. Au apărut și fragmente de sticlă, din care și un fragment de la un pahar de sticlă. Sticla este oxidată. Au mai fost recoltate și multe cuie și scoabe. În martor apare multă arsură, probabil bărne carbonizate; mult praf de culoare roșiatică ce pare să fie de la chirpicul și teracota (cărămizi, olane, țigle) descompuse și/sau arse. De sus în jos avem următoarele straturi: nivelul de călcare actual care se arcuiește în jos spre zidul de incintă; un strat vegetal cu pământ prăfos, pigment de mortar, resturi de cărămizi, olane, țigle și chirpici - toate fragmente mici; urmează un strat gros de dărâmtură, de culoare roșiatică, cu mult chirpici, bucăți mari și mici, mult praf roșiatic de la chirpicul descompus, fragmente de olane și țigle, cel mai probabil de la elevația edificiului căzută în interior; între stratul denumit mai sus vegetal și stratul de dărâmtură de chirpic, pe o porțiune restrânsă și subțire apare o concentrare de mortar descompus; după stratul de chirpic roșiatic urmează un strat subțire de arsură; apoi un strat de chirpic ars după care urmează o peliculă de arsură mai concentrată, probabil de la o bărnă carbonizată/arsă; sub nivelul de arsură urmează un nivel de mortar dur, bine păstrat; dedesubtul nivelului cu mortar urmează un nivel de pământ galben bine bătătorit – podeaua edificiului. Lângă zidul edificiului paralel cu zidul de incintă de la stratul vegetal și până în podea este concentrată o cantitate mare de pietre de dimensiuni medii folosite pentru o compartimentare sau pentru o vatră (în interiorul compartimentării respective s-a descoperit, la același nivel cu șapa de mortar, pământ galben ars-vatră cel mai probabil). Șapa de mortar și vatra au fost tăiate de săpăturile anterioare.

Zidurile edificiului au o grosime de 0,60-0,70 m, mai puțin zidul de incintă care are 2,90 m. Se observă pigmenții de cărbune surprinși în desenul martorului O/P 51 dinspre SV (de fapt diferența de nivel a podelei surprinse în O 51 și nivelul la care s-a ajuns cu săpătura în P 51. Pigmenții de cărbune sunt de fapt urmele unor materiale lemnoase arse care au căzut pe podea s-au care se aflau deasupra podelei; alternanța acestor straturi de lutuală cu pigment de cărbune presupune refacerea podelei.

În caroul O 51, în interiorul edificiului, pe podea, se află o râșniță fragmentată cu diametrul de 57 de cm iar diametrul orificiului este de 12 cm. A mai fost descoperită și o monedă pe podeaua din caroul O 51 (din interiorul edificiului).

Martorul P-Q 51. După terminarea demontării martorului O/P 51 s-a continuat cu demontarea martorului P/Q 51. Demontarea martorului a continuat până la un strat de pământ galben bătătorit – o podea – care se regăsește peste o altă dărâmtură. Podeaua are în profil o grosime de 0,05 m. Spre capătul de SE al martorului (în dreptul zidului de SE al edificiului dar care se păstrează ceva mai jos) podeaua nu se păstrează, ori nu a fost lutuală continuată, ori a fost spartă. Podeaua a fost realizată peste un strat de dărâmtură din chirpic cu țigle, olane, cărămizi – toate fragmentare – stratul de dărâmtură ce suprapune un strat subțire de lemn ars. Stratul vegetal suprapunea un strat de dărâmtură (romano-bizantin: conținea mult praf cărămiziu, chirpic descompus, fragmente de chirpic,

țigle, olane, cărămizi fragmentare. Cele două straturi fiind prăfoase (având o consistență moale) s-au întrepătruns, stratul vegetal contaminând stratul romano-bizantin de dărâmatură cu material ceramic medieval. Materialul recoltat conține ceramică medievală dar majoritatea este ceramică romano-bizantină, 2 monede, străpungătoare din os, o fusaiolă fragmentată, oase, oase de pește, fragmente de sticlă de geam dar și de pahar, cuie, piroane, scoabe.

Sub lutiuala (podeaua) subțire de 0,05 m se regăsește un strat de dărâmatură și probabil urmele unei instalații la care s-a folosit pământ galben pentru construire dar și lemn carbonizat probabil utilizat în această instalație. Din dărâmatură a fost recoltat material ceramic (o jumătate de vas probabil tipul Hinog), 2 fusaiole, sticlă, cuie, piroane scoabe, solzi de pește, străpungător, oase de animale, oase de pește, fragmente de sticlă. Dărâmatura aceasta dintre cele două podele conținea praf cărămiziu, chirpici, țigle, olane și cărămizi fragmentate, lemn ars.

De menționat că și la curățarea și demontarea marotorului O/P 51 s-a recoltat material ceramic medieval și roman, oase de animale, oase de pește, cuie, piroane, scoabe, fier, sticlă.

Laturile edificiului din carourile P 51 și Q 51 au grosimea de 0,60-0,70 m, lungimea de 6 m, lățimea de 6,20 m (laturile perpendiculare pe zidul de incintă). A patra latură este zidul de incintă.

Zidurile edificiului sunt construite din piatră legată cu pământ. Piatra este neregulată, de dimensiuni mici și medii, se utilizează cărămidă pentru orizontalizare asizelor. Elevația nu se păstrează decât pe înălțimi de până la 1 m. Pe latura de NE se observă și plinta zidului care iese aproximativ 0,12 m în exterior față de zidul elevației. [Daniel Ene]

### Sector III, *intra muros*

Ioan Carol Opriș, Alexandru Rațiu, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu, studenți FIB

Suprafața cercetată: edificiul C1/1994 (în compartimentarea de 8,5 x 4 m dinspre corpul de Gardă au fost cercetați 26 m<sup>2</sup>, în continuarea secțiunii de 3 x 4 m cercetați în 2007 și recurătată/lărgită în 2008/suprafață totală compartimentare 38 m<sup>2</sup>). Cercetare pe via principalis în careurile R 76-74 (4 x 4 x 3 = 48 m<sup>2</sup>). Anterior fusese realizată curățarea întregii zone, pe suprafața careurilor R-S 76-72 (5 x 5 m x 10 careuri = 250 m<sup>2</sup>).

Clădirea C1/1994. Principalul obiectiv arheologic cercetat în cadrul campaniei Capidava 2008 în sectorul III al cetății a fost clădirea C1/1994. Cercetarea a început aici prin curățarea săpăturii de anul trecut și demontarea bordeiului din c. T75. Din cauza slabei densități a solului din umplutura clădirii, pământ prăfos amestecat cu bărne carbonizate, cenușă și țigle, profilul obținut anul trecut în interiorul clădirii, la intersecția carourilor T74 cu T75, orientat NNE-SSV, s-a prăbușit. Astfel, pentru a obține un nou profil pe care să-l putem continua și în adâncime a fost necesară, în prealabil, curățarea vechiului profil mărind cu un metru secțiunea pe care o începusem anul trecut. Odată cu aceasta ne-am stabilit obiectivele pentru campania 2008 în ce privește C1/1994. Astfel ne-am propus epuizarea săpăturii din camera de S a lui C1/1994 prin extinderea secțiunii și în carourile T75 (pe toată lungimea lui) și în primii trei metri din T76. La SV, SE și NV am păstrat vecinătățile cu zidul exterior al clădirii, iar la NE cu zidul interior de compartimentare pe care însă am păstrat un strat de pământ cu o grosime aproximativă de 0,30 m care să constituie un martor, perpendicular ca direcție pe profilurile secvențiale de pe direcția NE-SV.

La curățarea profilului NE-SV s-a descoperit un mic tezaur monetar format din 15 monede de dimensiuni mari (3-4 cm în diametru) aflate într-o stare de conservare precară. Două grupuri distincte de monede au fost descoperite într-o dispunere compactă sub forma unui grup de 5 monede și unul de 6 monede, lipite una de cealaltă. În același context cu monedele, la o distanță de 0,01-0,02 m, a fost decoperit un opaiț de secol VI, un eventual indice de datare a nivelului. Adâncimea la care au fost găsite este de -2,05 m pentru monede și -1,89 m pentru opaiț, acesta constituind adâncimea maximă propusă pentru campania din anul 2008. De asemenea, în centrul camerei, situată chiar în profil, a fost descoperită o piua din calcar aflată în poziție primară, în forma de trunchi de con turțit, în partea superioară prezentând un cant din care pornesc vertical două nișe, late de 0,11 m, dispuse diametral una față de cealaltă. Piua are numeroase urme de ardere secundară carea au determinat calcinarea pietrei și fisurarea acesteia pe mai multe porțiuni. Faza de curățare a profilului s-a concluzionat prin desenul și fotografierea acestuia.

În continuare s-a demarat săpătura propriu-zisă în suprafața neexcavată din interiorul edificiului C1/1994. Astfel, după un desen prealabil s-a procedat la demontarea dărâmăturii bordeiului medieval timpuriu aflat în incinta acestuia. Descoperirile au continuat și după înlăturarea dărâmăturii bordeiului cu două piese ceramice miniaturale, un ulcior și o cană (lucrate pe roată, din pasta semi-fină), descoperite sub ultimii bolovani din bordei. În partea centrală a întregului edificiu, s-au descoperit 5-6 blocuri de piatră fasonate deformă paralelipedică, asemănătoare ca mărime cu cele din paramentul turnului de poartă, aflat la doar 1 m distanță de edificiu. Două dintre aceste blocuri de piatră au câte o față acoperită cu un strat de mortar albicios, de granulație fină, cu o grosime ce ajunge până la 0,11 m, un indiciu în plus care conduce spre posibilitatea ca aceste blocuri de piatră să fi provenit din turnul de poartă. Materialul ceramic recoltat este foarte bogat, dar și foarte fragmentar, tipologia vaselor fiind aproape exclusiv compusă din amfore și vase de depozitare și transport. Sub nivelul de dărâmatură au fost descoperite două amfore de tip gaza întregibile și un volum mare de amfore fragmentare. Nivelul pe care ne-am oprit cu săpătura este cel al unei lutieli a podelei. Printre piesele descoperite pe acest nivel se numără și 5 monede de bronz, cu diametre reduse, mai multe fragmente de sticlă.

În ultima parte a campaniei am început excavarea ultimei porțiuni nesăpate din camera de S a lui C1/1994. Aici stratigrafia s-a dovedit a fi identică, cu completarea că la nivelul pe care am dorit să ajungem au fost descoperite mai multe fragmente dintr-u chiup și chiar un fragment mare din capacul acestuia. Fragmentul de capac al chiupului este de mari dimensiuni și are o ansă în formă de semicerc înaltă de 4-5 cm și lată de 4 cm. Materialul ceramic descoperit este asemănător cu cel descoperit în restul clădirii, adică numeroase fragmente de amfore, din care 5 întregibile și două amforete întregi descoperite una lângă cealaltă, în picioare, sprijinite de zidul de NE al camerei. La același nivel al acestor amfore au mai fost găsite alte trei amfore întregibile, descoperite cu fragmentele pe locul unde au fost sparte într-o imagie foarte sugestivă pentru dinamica distrugerii lor. Dintre descoperirile mai importante din această zonă putem aminti două opaițe întregi descoperite aproape de nivelul la care ne-am oprit cu săpătura și un disc din bronz, cel mai probabil o aplică, cu un diametru de 5,3 cm, având trei găuri mici de prindere dipuse pe marginea sa la distanțe egale una de cealaltă. Totodată am mai descoperit

fragmente aparținând a trei râșnițe din piatră, toate aflate în apropierea zidului de SV.

În urma excavării ultimei porțiuni din camera de S a edificiului C1/1994, am determinat un posibil nivel de călcare al camerei, prin descoperirea unui pavaj format din 9 dale din calcar cu partea superioară șlefuită. Forma acestor pietre este neregulată, iar dimensiunile acestora sunt cuprinse între 0,35 – 0,40 m lungime și 0,15 – 0,20 m lățime. Dalele de piatră se aflau în poziție primară, grupate în dreptul întării din partea de est a camerei.

Stratigrafia generală a interiorului camerei am putut-o determina de la nivelul de amenajare a podelei bordeiului medieval timpuriu până la nivelul la care am ajuns cu săpătura în prezent, ceea ce însumează cca. 1 m adâncime. Pentru întreaga suprafață escavată în cei doi ani de când s-au reluat săpăturile aici, adică cca. 38 m<sup>2</sup>, stratigrafia este unitară fiind formată din trei unități stratigrafice principale. Prima dintre acestea este stratul de pământ galben-negricios, foarte sărac în material arheologic, care este situat dedesubtul nivelului de călcare al bordeiului din interiorul acestei camere. Sub acest nivel se află nivelul de dărâmătură al acoperișului, nivel caracterizat prin cantitatea impresionantă de țigle și bărne carbonizate. Ultimul nivel este format din pământ galben cu pigment de cărbune și pământ roșiatic (ars), caracteristica cea mai importantă a acestui strat fiind bogatul material arheologic descoperit aici. Astfel, numai în campania din acest an, după o analiză primară și insuficient documentată, avem pe lista descoperirilor 24 de monede din bronz (15 în tezaur și 9 dispuse egal pe suprafața amintită), 3 opaițe întregi, 17 amfore fragmentare și 2 întregi, dar și multe alte artefacte care, împreună cu cele enumerate anterior fac din această săpătură una bogată în artefacte. Tezaurul e databil în secolul al VI-lea, mai precis de la Iustinian I la Tiberiu II Constantin. Cea mai veche moneda se datează 527 p.Chr., iar cea mai recentă e datată 578-582 p.Chr., probabil incendiul a avut loc candva la începutul anilor '80.

Pentru campania 2009, mai rămâne de realizat doar demontarea matorului median, care urmărește zidul de compartimentare interioară a clădirii C 1/ 1994 și pregătirea pentru publicare monografică/ studiu extins a întregului edificiu. Via principalis 2008 (careurile R 76-74)

În cursul campaniei 2008 a început demontarea careurilor R 76-74, după desenarea, în prealabil a profilelor aferente. Respectiva operațiune urmărea degajarea străzii principale a cetății, care pornea de la poarta principală de SE înspre zona centrală a fortificației.

Săpătura a atins dalajul de piatră al *via principalis*, urmând ca în campania 2009 să fie desființați și martorii perpendiculari pe stradă (cu lățime de 1 m). Cel puțin în careul R 76 nivelurile arheologice antice și medievale au fost sensibil afectate de intervenția lui Gr. Florescu, atunci când a degajat poarta cetății și a amplasat linia de decaville, operațiune desfășurată în corelare cu aplatizarea interiorului cetății (vezi documentația foto din arhiva istorică a șantierului, respectiv fig. 1 din monografia *Capidava I*). Cercetarea s-a desfășurat pe o suprafață de 4x4 m x 3, dată fiind păstrarea marilor menționați anterior (48 m<sup>2</sup>). Anterior fusese realizată curățarea întregii zone, pe suprafața careurilor R-S 76-72 și redesenat profilul lung (păstrat pe axul străzii, între cele două șiruri de careuri), operațiuni însoțite de redocumentarea fotografică necesară.

Materialul rezultat este redus numeric și fragmentar, dat fiind și contextul apariției sale pe stradă. În profilele de N ale careurilor R 75 și R 74 (care ating în zona de înălțime maximă

1,20-1,30 m) pot fi aflate, la limita cu C 14 (compartimentare a marelui edificiu din sectorul V al cetății), aproape sub nivelul actual de călcare, urmele unei nivelări cu lut, care par să aparțină ultimului nivel de locuire romană a cetății, la sfârșitul sec. VI-începutul sec. VII p.Chr. [Ioan C. Oprea, Al. Rațiu, G. Stoian]

#### Abstract:

The main objective of the 2008 archaeological campaign at Capidava was the exhaustive excavation of the C1/1994 Late Roman building from the 3<sup>rd</sup> sector of the fortress. After cleaning up the area of the last year's excavations, we started by disassembling the Middle Byzantine stone and earth dwelling superposing the central part of the room. During this process a few large blocks of stone emerged, resulted from the destruction of the gate tower, which is situated in the proximity of the building. Subsequently continued the excavations of the remaining south-western part of the C1/1994 room, by setting as terminus point the floor level already reached in the previous campaign. At this level, in the southern part of the room we discovered a pavement made out of 9 limestone slabs. Among the discovered artefacts one can notice: 3 ceramic lamps dated to the 6<sup>th</sup> c. AD, a monetary hoard consisting of 15 bronze coins dating from the end of the 6<sup>th</sup> c. AD and other 9 coins spread throughout the room, as well as 17 fragmentary amphorae and two other intact ones etc.

The secondary objective of the 2008 excavation campaign in this sector of the Capidava fortress was to uncover the first section from *via principalis* in the vicinity of the southern gate and tower no 7. The process began through the disassembling of R 76-74 squares, after previously drawing the profiles. The excavated area measured 4 x 4 m x 3. The resulting material is scarce and fragmented, due to the context of its discovery on the street; moreover, one should keep in mind the previous modern intervention of Gr. Florescu in this area, during his systematic excavation of the precinct walls of the fortress (including the gate entrance space) before WW II.

#### Sectorul de est (sectoarele II, IV, V *intra muros*)

Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche (MINAC), studenți UO Constanța

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de Est s-au desfășurat în două zone distincte: încăperea C9 a edificiului romano-bizantin precum și în încăperile C15 și C16 însumând o suprafață de cca 90 m<sup>2</sup>; pe verticală, excavația s-a desfășurat la adâncimi variabile, încadrându-se în linii generale între -0,75 m și -2,30 m. Suprafața pe care s-a efectuat cercetarea în sectorul de Est al cetății Capidava este de aprox. 100 m<sup>2</sup>.

Campania de cercetare desfășurată în cetatea romano-bizantină și medievală timpurie Capidava, sectorul de E, din vara anului 2008, a avut ca scop continuarea săpăturilor arheologice din anii precedenți. Cercetarea arheologică din acest sector a fost efectuată în două zone. Prima dintre acestea este reprezentată de încăperea C.9, componentă a edificiului romano-bizantin, plasat în centrul sectorului de est. Cea de-a doua zonă însumează încăperile C.15 și C. 16, încăperi adosate curții de SE.

În primul caz, cercetarea desfășurată în încăperea C.9 a continuat-o pe cea începută în anul 2007, cu scopul de a obține informații referitoare la cronologia și fazele de construcție ale edificiului romano-bizantin, plasat în centrul sectorului de est. În cadrul campaniei din anul 2007 excavația s-a oprit pe un nivel de distrugere, de incendiu, alcătuit din resturi de țigle și olane,

fragmente de lemn carbonizat, cenușă. Acest nivel a fost înregistrat la adâncimea de -1,70 m, față de actualul nivel de călcare. De la această cotă a început campania 2008. În fază incipientă, am secționat încăperea C.9, pe direcția NE-SV pentru efectuarea investigației arheologice în cele mai bune condiții, obținând astfel un microprofil stratigrafic în interiorul edificiului. După îndepărtarea resturilor de țigle și olane, au fost înregistrate câteva segmente de bârne carbonizate, o râșniță de piatră secționată pe jumătate precum și numeroase fragmente ceramice. Au fost descoperite totodată și un număr de 16 monede din bronz, specifice perioadei romano-bizantine. Toate aceste informații coroborate cu rezultatele obținute în campania din 2007, când în nivelul de incindiu au fost descoperite o amforă africană de tip LR4, precum și resturile unui vas de tip *dolium* ajută la creionarea unei ipoteze de lucru pertinente, în acest stadiu al cercetării. Astfel săpătura s-a realizat până la adâncimea de -2,30 m, constatându-se următoarele: au fost identificate cel puțin trei secvențe cronologice diferite referitoare la funcționarea edificiului romano-bizantin. Cea mai târzie dintre acestea, cum era și firesc, este reprezentată de nivelul de distrugere și incendiu ce conține resturile acoperișului prăbușit. Pe baza evidențelor numismatice această distrugere s-ar putea data undeva la sfârșitul secolului VI, datorită unor piese de la Mauriciu Tiberiu din anul 586. Cel mai timpuriu nivel înregistrat însă este reprezentat de o fază anterioară de construcție, dacă nu chiar de resturile unei amenajări în subsolul edificiului (pivniță). În acest sens a fost descoperit un zid de piatră legat cu mortar (ZPM1), orientat pe direcția NV-SE. Lățimea sa este de 0,70 m și prezintă cel puțin trei asize păstrate, lăsând impresia unui zid puternic și atent construit. Deși în momentul de față stadiul cercetării nu permite efectuarea unor considerații ferme în ceea ce privește acest zid, mai exact a destinației sale, se poate afirma totuși ca el ar reprezenta o fază anterioară distrugerii de la sfârșitul secolului VI, întrucât vasul de tip *dolium*, surprins în incendiu, este așezat fix pe traseul zidului amintit, după ce în prealabil acesta din urma fusese acoperit printr-o nivelare realizată cu pământ brun cenușiu, tasat, neincendiat.

Pentru verificarea traseului acestui zid am efectuat o nouă secționare a suprafeței din încăperea C.9, pe direcția NV-SE. Rezultatele s-au dovedit a fi, în linii generale, similare cu cele obținute cu ocazia primei secționări. Au fost înregistrate astfel resturi de bârne carbonizate, fragmente ceramice specifice secolului VI, precum și un număr de 6 monede. După îndepărtarea bănelor lemnoase, au fost evidențiate resturile a două ziduri, de facturi diferite, prezente însă în același nivel de tasare brun cenușiu ca și ZPM 1. Deși ambele ziduri (notate ZPM 2 și ZPM 3) au fost lucrate din piatră legată cu mortar și orientate perpendicular pe ZPM1 există totuși unele particularități morfologice între ele. Primul dintre acestea, ZPM 2, are o lățime de 0,40 m, este lucrat mai îngrijit din piatră fățuită și păstrează cel puțin două asize. Cel de-al doilea, ZPM 3 se află la baza peretelui de SE al încăperii C.9, asemenea unei plinte și a fost realizat din bolovani de piatră legați cu mortar. Lățimea păstrată este de cca 0,40 m, fiind vizibile două asize. Astfel, aceste fragmente de zid acoperite de nivelarea brun cenușie mai sus menționată îndreptățesc ipoteza existenței unor faze anterioare de construcție sau - de ce nu - a unor amenajări în subsolul edificiului.

Cercetarea arheologică desfășurată în încăperea C.9 a adus la lumină și o serie de descoperiri mărunte dar interesante totodată, mai ales în ceea ce privește stabilirea cronologiei relative. La acest capitol se înscriu un număr de 12 piese realizate din os, întregi sau fragmentare, probabil piese de joc

(?), un opaiț întreg cu toată antropomorfă, databil la mijlocul secolului al VI-lea, precum și partea superioară a unei încuietori realizate din bronz, de formă circulară.

Paralel cu activitatea din încăperea C.9, cercetarea arheologică s-a desfășurat și într-o zonă adiacentă curtinei de SE, în două încăperi denumite convențional C.15 și C.16. În cazul încăperii C.15 săpăturile au debutat la adâncimea de -1,03, finalizându-se la -1,30 m. La această cotă a fost atins un nivel cert de călcare, o podină din lut bătut neincendiată. De pe suprafața acestei podine au fost recoltate două monede de bronz, neidentificate încă. Au fost înregistrate fragmente provenind de la o râșniță de piatră, spartă și împrăștiată din vechime, precum și un posibil canal de scurgere al apei menajere. În ceea ce privește ceramica au apărut atât fragmente medieval timpurii, provenite de la vase-borcan de tip Dridu cât și material romano-bizantin, ceramică cu striuri sau fragmente de la așa numitele „amfore cu coaste”. Interesant rămâne totuși un vas borcan lucrat la mână, datat în perioada romano-bizantină, ce a fost descoperit întreg, într-un nivel de distrugere plasat imediat sub nivelul medieval timpurii.

În încăperea vecină denumită C.16, săpăturile au debutat la adâncimea de -0,75 m. De menționat ar fi faptul că spre latura sa de SE, încăperea conținea dărâmătura zidului de incintă, rezultat al unei distrugerii din vechime. Această situație a impus și metodologia de lucru, influențată în primul rând de rațiuni de protejare și conservare a zidului de incintă. După îndepărtarea dărâmăturii de piatră și mortar, excavația s-a produs pe toată suprafața încăperii C.16 (de la adâncimea de -1,00 m), cu excepția unei porțiuni dreptunghiulare de cca 2 x 2,5 m, plasată central, ce păstra amprenta de mortar a dărâmăturii curtinei. Astfel, această zonă a fost păstrată pentru verificarea informațiilor stratigrafice dar și pentru stabilirea unui eventual *terminus* de funcționare.

Cum aminteam mai sus, săpătura arheologică s-a desfășurat în suprafață, și s-a oprit la adâncimea de -1,30 m. Sub „capacul” oferit de dărâmătura zidului de incintă au fost obținute rezultate deosebite constând în obiecte și fragmente din ceramică, sticlă, os și metal (bronz și fier). În ceea ce privește materialul ceramic, poate fi amintită descoperirea în același nivel a 27 de opaițe întregi sau fragmentare, a două amforete precum și a mai multor fragmente similare. Toate acestea alături de obiecte din sticlă dintre care se remarcă fragmente de pahare cu picior și candelă (peste 30 astfel de fragmente). Din categoria piese mărunte pot fi amintiți trei piepteni din os fragmentari. [Z. Covacef, T. Potârniche]

#### Abstract:

During the 2008 campaign, the archaeological excavation in the eastern sector was carried out in two distinct areas: in the C9 room within the Roman-Byzantine building, and in rooms C15 and C16.

The excavation undertaken in room C9 continued the work began in 2007 aiming at gathering information about the chronology and the construction phases of the Roman-Byzantine building situated in the eastern sector at Capidava. For this purpose the room was divided on a NE-SW direction and, thus, a stratigraphic microprofile was obtained inside the edifice. At least three different chronological sequences were identified in the functioning of the Roman-Byzantine edifice. The latest of these is represented in the stratum which contains the debris of the collapsed roof and, based on numismatic evidence, can be dated somewhere towards the end of the 6<sup>th</sup> c.

Archaeological excavation in the area next to the SE wall, in the rooms conventionally known as C15 and C16, was carried

out at the same time with the activity in room C9. In room C15, the excavation was on a smaller scale and it uncovered an unburned clay floor level and sewage. Room C16 contained on the South-East side debris from the collapsed castrum wall, proof of an ancient destruction. Following the removal of the debris a stratum containing evidence of burning was uncovered; this stratum contained many artefacts such as: pottery, glass, bone and metal fragments. Regarding the pottery fragments we must mention the discovery of at least 27 lamps (complete or fragmentary) on the same level, most of them of the Danubian type dated towards the middle and the end of the 6<sup>th</sup> c.

### Sector VII *intra muros*

Costin Miron, studenți ULB Sibiu

Suprafața cercetată: careurile c-d 77-76, e 77-76, f 76-75 (cu latura de 5 m): 200 m<sup>2</sup>.

Cercetările în sectorul VII au continuat în această campanie în două puncte: primul situat paralel cu capătul străzii ce mărginește corpul de gardă, respectiv carourile c 76, d 76 și e 76-75 și al doilea pe prima terasă dinspre Dunăre în zona curtinei I, respectiv careurile f 76-75.

Din punct de vedere stratigrafic ne-am menținut pe nivelul romano-bizantin aparținând celei de-a doua jumătăți a sec. VI p.Chr., așa cum reflectă și inventarul arheologic descoperit – fragmente dispartate de ceramică uzuală.

La nivelul curtinei I (denumirea acesteia e preluată de la Grigore Florescu, *Capidava I*, București, 1958) situația se arată mai complexă decât anul trecut (vezi CCA, 2008): aici fiind amestecate straturile medieval timpuriu cu cel romano-bizantin. Perpendicular pe această curtină I a fost ridicat un zid de piatră și pământ, paralel cu zidul de incintă dinspre Dunăre (spunem zid de incintă – notat J - datorită asizelor masive utilizate pentru parament, tehnică ce corespunde la *Capidava fazei a IV-a*, ce formează latura de SV. Acest zid pare să fie o amenajare târzie, contemporană cu bordeiele din zonă și executată în scopul întăririi terasei spre Dunăre, unde terenul coboară accentuat.

O altă ipoteză, deși nivelul cercetărilor nu este concludent, ar fi că acest zid nu este altul decât cel de S-V al castelului târziu, respectiv faza IV. În acest punct materialul arheologic confirmă ipoteza conform căreia zidul ar fi fost ridicat în epocă medio-bizantină, predominantă fiind aici ceramica de tip Dridu cu decor divers. În sectorul VII toată zona de pe râpa Dunării configurată de eroziunea Dunării și probabil de un cutremur în antichitate, urmat probabil de o alunecare de teren, prezintă o mare complexitate și dificultăți de interpretare constructiv-cronologică.

În această campanie am procedat și la demontarea matorului din carourile c 76 și d 76, pe care l-am păstrat până acum pentru protejarea zidului, ce formează un unghi de 90° cu zidul care delimitează strada în partea de SE. Demontarea a fost impusă de faptul că zidurile din această zonă, au fost supuse operațiunii de conservare în timpul campaniei 2008.

La capătul dinspre Dunăre, respectiv SV, acest zid se termină, făcând joncțiune în dreapta cu un alt zid, de aceeași grosime, care se pare că a avut o deschidere boltită, dovadă stând patru cărămizi prăbușite, legate cu mortar și dispuse oblic. În stânga sa, lipit, apare un alt zid care pornește oblic spre ceea ce se pare că a fost un mic turn. Rămâne să stabilim în campaniile viitoare modul în care aceste ansambluri funcționau/releționau.

Am continuat cercetarea taluzului format din emplecton prin demantelarea zidului oblic (parte a curtinei H), probabil atunci

când a fost edificat turnul nr. 8, care făcea parte din complexul castelului târziu.

Materialul arheologic scos în această vară este modest, explicabil prin faptul că aici era o zonă defensivă și nu una de locuire. Foarte numeroase sunt fragmentele de ceramică medieval timpurie, descoperită în special în zona zidului de piatră și pământ, descris mai sus. Sunt doar fragmente ceramice găsite laolaltă cu multe oase de pește mare și de ovicaprine, probabil. Mai mult ca sigur că aici în râpă funcționa un loc de aruncare a resturilor menajere.

În matorul demontat din carourile c 76 și d 76, a fost găsit și un opaiț aproape întreg (cărui îi lipsește ansa), care alături de ceramică și caracteristicile stratului în care a apărut, confirmă datarea straturilor din profil între sfârșitul secolului al V-lea și a doua jumătate a secolului al VI-lea. Opaițul aparține tipului dunărean/"iustinianeu" databil în cursul sec. VI. În altă ordine de idei, ceramica romană târzie este puțină și dispartată, iar ca descoperiri notabile aflăm opaițul menționat și o altă toartă, modelată în relief. [Costin Miron]

### Zusammenfassung:

Die archäologischen Ausgrabungsarbeiten in Abschnitt VII (*extra muros*) wurden in der Zeitspanne vom 07.– 28. Juli 2008 durch die Aushebung der Quadrate c-d 77-76, e 77-76 durchgeführt, welche zum Straßenende parallel verliefen und somit das Gardequartier begrenzten, sowie durch f 76-75, gelegen auf der ersten Donau-Terrasse im Bereich des Mittelwalles I – insgesamt eine Fläche von 200 m<sup>2</sup>.

Stratigraphisch wurde die römisch-byzantinische Schicht der zweiten Hälfte des 6. Jhs. v. Chr. untersucht, wobei es sich beim geborgenen archäologischen Material um unterschiedliche Tonscherben von Gebrauchskeramik handelte.

Das im Zuge dieser Ausgrabung entdeckte archäologische Material ist karg, ein Umstand der wohl darauf zurückzuführen ist, dass es hier nicht um ein Siedlungsgebiet, sondern um eine Befestigung handelt. Zahlreich vorhanden waren die Bruchstücke frühmittelalterlicher Keramik, die insbesondere im Bereich der aus Erde und Stein errichteten Mauer in Erscheinung traten, sowie zahlreiche Gräten von Meeresfischen sowie Schafs- und Ziegenknochenreste. Mit Sicherheit hat sich hier eine Abfallgrube befunden. In dem im Quadrat c 76 und d 76 abgetragenen Sicherheitsstreifen wurde eine nahezu vollständige Öllampe gefunden, mittels derer die Schichten dieses Profils in die Zeitspanne vom Ende des 5. bis in die zweite Hälfte des 6. Jhs. datiert werden konnten.

### Sector VIII (*extra muros*)

Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia, studenți, masteranzi ULB Sibiu

În campania 2008 a fost deschisă o nouă secțiune S4-5/2008 (5 x 2 m). A fost demolat și matorul cu lățimea de 1 m ce separa S4 de S5, obținându-se o suprafață de 5 x 10 m. Au mai fost cercetate 5 casete - caseta C3/2007 (4 x 4 m) și s-au mai deschis 4 casete de 4 x 4 m, respectiv: C4, C5, C6 și C7/2008, care ar putea să illustreze existența unei incinte de piatră adosată în cursul secolului al XI-lea laturii de est a cetății.

Cercetarea zonei extramurane a sitului de la *Capidava* a continuat cercetările efectuate în acest perimetru în campaniile 2001, 2002, 2003, 2005, 2006 și 2007.

Pentru clarificarea situației stratigrafice a platoului situat în fața porții principale a cetății s-a continuat adâncirea secțiunii S5 (10 x 2 m) de la -0,65 m la -1,90 m, atingându-se în acest mod adâncimea din secțiunea S4 (10 x 2 m). În acest sector a fost

surprins un șanț ce coboară până la -1,85 m, în umplutura căruia sunt amestecate materiale aparținând mai multor epoci: romană (sec. II-III), romano-bizantină (sec. IV-VII) și medievală (sec. X-XI). Deoarece nu s-a atins solul viu iar înălțimea profilelor nu mai permitea o adâncire a celor două secțiuni paralele, s-a hotărât demolarea martorului cu lățimea de 1 m ce separa S4 de S5, obținându-se o suprafață de 5 x 10 m. În această nouă suprafață, pe locul fostului martor și pe 1 m din fosta S4, s-a deschis o nouă secțiune S4-5/2008 (5 x 2 m) păstrându-se în acest fel două trepte de întărire a profilelor înalte și permițându-ne adâncirea în continuare pentru verificarea stratigrafică. În S4-5/2008 s-a cercetat un strat masiv de nivelare, din lut galben cu pigment de cărbune, mortar, material de construcție și fragmente mărunte de ceramică și sticlă romană. Sub acest strat a apărut o amenajare din cărămizi romane în corelație cu ceramică databilă în sec. II-III p.Chr., ce urmează a fi cercetată în campania viitoare.

În paralel cu cercetarea stratigrafică din S4 și S5, s-a continuat cercetarea planimetrică a amenajării din piatră legată cu lut apărută deja în campania 2001 și a cărei traiect părea să înconjoare platoul de la SE de cetate. S-a adâncit în acest sens caseta C3/2007 (4 x 4 m) și s-au mai deschis 4 casete de 4 x 4 m, respectiv: C4, C5, C6 și C7/2008.

În C3/2007, la curățarea amenajării s-a putut surprinde la -0,35 m paramentul de V al amenajării din piatră legată cu lut, numită generic A1. S-a observat modul de zidire din paramenți din piatră de talie aranjată îngrijit și împănată cu pietre mai mici sau cu cărămizi, între care s-a turnat emplecton de piatră înecată în lut galben. Peste această amenajare apare o fază mai puțin îngrijită de piatră îngrămadită ce pare să constituie nucleul unui val, o amenajare mai târzie numită generic A2. În această amenajare A2, au fost descoperite materiale de construcție refolosite ca un fragment de capitel corintic din marmură și un fragment de bloc de calcar fasonat și prevăzut cu alveolare de culisare a unui stâlp de poartă identic ca dimensiuni cu cele păstrate la poarta principală de acces în cetate.

Pentru clarificarea raportului dintre aceste amenajări a fost deschisă suprafața C4/2008 (4 x 4 m), păstrându-se un profil de 1 m, la SE de C3/2007. În această casetă a fost surprins paramentul de E al A1, lucrat în același mod și la fel suprapus de amenajarea A2. Materialul ceramic recoltat din A2 este medieval și poate fi datat în secolele X-XI, în schimb ceramica ce se află în corelație cu A1 este mai timpurie, respectiv secolele V-VII.

În vederea clarificării cât mai exacte a traiectului amenajării A1, a fost deschisă caseta C5/2008 (4 x 4 m), între C4/2008 și C2/2001, păstrându-se martori de 1 m. În această casetă amenajarea A2 suprapune cu totul amenajarea A1, astfel încât paramenții îngrijit lucrați ai zidului sec A1, nu au putut fi identificați.

Caseta C6/2008 de 4 x 4 m a fost deschisă la Est de C3/2007, tot cu păstrarea unui profil de 1 m. Aici atât amenajarea A1 cât și A2 par să se întrerupă.

Considerând că această situație ar putea fi marca zona de acces în spațiul delimitat de aceste amenajări a mai fost trasată și decopertată o casetă C7/2008 (4 x 4 m). În aceste casete nu s-a putut stabili încă situația exactă, urmând ca cercetările campaniei următoare să clarifice situația. [Z. K. Pinter, C. Urduzia]

#### Zusammenfassung:

Die archäologischen Ausgrabungsarbeiten in Abschnitt VIII (*extra muros*) wurden in der Zeitspanne vom 04.08.–15.08.2008

durchgeführt. Im Zuge dieser Kampagne wurde ein neuer Schnitt S4-5/2008 (5/2m) angelegt. Der 1 m breite Sicherheitsstreifen, der S4 von S5 abgrenzte, wurde abgetragen und auf diese Weise ein Gelände von 5/10 m untersucht. Der in diesem Abschnitt ausgehobene Graben war -1,85m tief; in der Auffüllerde desselben wurde Material geborgen, das aus mehreren Zeitaltern stammt: dem römischen (2.–33. Jh.), römisch-byzantinischen (4.-7. Jh.) und mittelalterlichen (10.-11. Jh.). Zeitgleich zur stratigraphischen Untersuchung in S4 und S5 wurde die planimetrische Untersuchung vorgenommen, wobei die bereits im Zuge der Ausgrabung von 2001 entdeckte, aus mörtelverbundenen Steinen bestehende Steinkonstruktion freigelegt wurde. Letztere verlief wohl rings um das südöstlich der Burg gelegene Plateau. Zudem wurde die Kasette C3/2007 (4/4m) angelegt sowie 4 weitere Kassetten der Dimension 4/4m, nämlich: C4, C5, C6 und C7/2008.

#### Sector X, extra muros

Cătălin Dobrinescu, Tiberiu Potârniche, Andrei Heroiu, Ștefan Georgescu, masteranzi UO Constanța

Suprafața cercetată: secțiune SI (2 x 10 m), extinsă spre V cu încă 10 m (total supraf. cercetată 20 x 2 m)

Cercetările arheologice desfășurate în perioada 7-30 august 2008 au vizat continuarea săpăturilor pe platoul situat la cca. 300 m est de intrarea în cetate, începute anul trecut, și a obiectivelor propuse atunci: stabilirea stratigrafiei și a raporturilor între locuirea extramurană și cetate.

În acest sens, am extins secțiunea S I, trasată anul trecut, cu încă 10 m spre vest, suprafața cercetată acum, fiind de 20 x 2 m și am atins solul viu în carourile 1 - 5.

Stratigrafia se prezintă astfel:

- loess -1,60/1,70 m;

- *unitate stratigrafică cu materiale arheologice din secolele II-III p. Chr.*, respectiv complexul C4 – șanț săpat în loess, identificat în carourile 1-5, în formă de «V», având adâncimea de cca. 0,50/0,60 m și lățimea de 0,60/0,70 m, în a cărei umplutură am descoperit ceramică romană de sec. II-III, câteva fragmente ceramice lucrate la mână, dintr-o pastă grosieră, resturi osteologice, cenușă și o monedă de bronz; -0,60/1 m, urmează panta naturală a platoului, spre vest;

- *nivel de abandon* – aflat deasupra umpluturii șanțului, de culoare gălbuie, cu aspect dur, granulos; conține puține fragmente ceramice;

- *primul nivel de locuire, de secol IV p.Chr.* – în care am identificat două secvențe: nivelul de călcare, cu aspect de bătătură, care are prinse fragmente ceramice, monede, o fibulă de bronz; în această unitate stratigrafică am identificat și resturile unei vetre de foc deschise; al doilea aspect sesizat îl reprezintă nivelul ocupațional, care conține fragmente ceramice de secol IV p.Chr., monede de bronz, o fibulă de bronz, și alte materiale arheologice; acestui nivel îi corespund două complexe – un zid de piatră legată cu pământ, din care se mai păstrează trei asize, cu o lățime de 0,70 m, orientat ESE-VNV, spart de C1 și vatra amintită (C2); -1,50 -0,70 m;

- *a doua etapă de locuire de secol IV p.Chr.* – este delimitată de prima printr-un șir de pietre și fragmente de țigle și olane surprinse pe profilul de N al secțiunii; acestui nivel îi aparține colțul unei încăperi de piatră legată cu pământ și un pavaj din dale de piatră descoperite în carourile 9-10 și două gropi (C1 și C3); materialul arheologic de pe acest nivel constă în fragmente ceramice de sec. IV și câteva fragmente ceramice medievale (sec. XI), o monedă găsită între pavaj și colțul încăperii, o plăcuță de fier; -0,60 -0,10 m;



-*morminte medievale (secolul XI)*- acestea străpung nivelurile menționate; un al doilea mormânt de inhumație a fost cercetat anul acesta; această situație sugerează folosirea platoului ca loc de necropolă de către locuitorii cetății din perioada medievală;  
 -*vegetal* – nivel care conține numeroase monede din sec. IV p.Chr., fragmente ceramice romano-bizantine (sec. IV p.Chr.) și puține fragmente ceramice medievale (sec. XI); -0,20/0 m.  
 Complexe :

- C4 – șanț săpat în loess, surprins în carourile 1-5 (10 m); este în formă de «V» orientat aproximativ E-V, cu o adâncime de cca. 0,50 m; umplutura șanțului constă, în majoritate, din fragmente ceramice din secol II p.Chr. (opaiț cu urme de folosire, fragment terra sigillata);

- zid de piatră legată cu pământ – a fost surprins doar în caroul 1, fiind distrus de groapa C1; este orientat ESE-VNV și are o lățime de 0,70 m; păstrează trei asize;

- C2 – vatră deschisă flancată de trei pietre, arse, descoperită pe primul nivel de călcare romano-bizantin în caroul 4;

- C1 și C3 – pornesc din al doilea nivel de locuire romano-bizantin, în caroul 1; au fost săpate parțial, deoarece C1 intră în profilul de S, iar C3 în cel de N; din umplutura lor am scos fragmente ceramice, o monedă (C1);

- zid de piatră cu pământ și pavaj din dale de piatră – au fost descoperite imediat sub vegetal, în carourile 9-10; aparțin celei de-a doua etape de locuire romano-bizantine; zidul face colț în caroul 10, ambele laturi intrând sub martori; au lățimea de 0,70 m; pavajul se păstrează pe cca. 4 m<sup>2</sup> și intră în profilele de N și de S;

-M 2 - mormânt de inhumație medieval (sec. XI) – mormânt de copil, în groapă simplă, cu sicriu (cuie), orientat, aproximativ, E – V, întins pe spate, cu mâinile pe bazin; fără inventar; fundul gropii în pantă, capul la -1,10 m, și picioarele la -1,35 m; prin analogie cu M1 săpat în 2007, am datat și M2 în sec. XI.

Materialul arheologic: ceramica aparține, în principal, secolelor II-IV p. Chr., dar au fost găsite și câteva fragmente ale unor borcane medievale (sec. XI). Opaițul și fragmentul de terra sigillata sunt databile în prima jumătate a sec. II p.Chr., situație ce face ca datarea întregii umpluturi a șanțului C4 să poată fi făcută în această perioadă. Din același complex provin și numeroase fragmente de amforă care sugerează aceeași datare. Un lot important îl reprezintă ceramica din sec. IV p.Chr., aflată, însă, în stare fragmentară. Monedele (30 piese) urmează să fie supuse analizei numismatice, însă la o primă vedere acestea par a fi în majoritate din sec. IV p.Chr., unele poate mai timpurii. Se adaugă două fibule (una fragmentară), 1 verigă și o aplică toate de bronz și o piesă din plumb, posibil pond.

Cercetarea arheologică a platoului situat la cca. 300 m est de intrarea în cetatea Capidava, deși la început, conturează o posibilă imagine a relației fortificației – teritoriu. Prin lipsa complexelor de locuire din sec. V-VI p.Chr. situația arheologică de aici se înscrie cursului general din Dobrogea romană, multe așezări deschise fiind abandonate la sfârșitul sec. IV, populația retrăgându-se în arile fortificate. De asemenea, descoperirea unui relativ bogat material ceramic de sec. II-III p.Chr. sugerează existența unui nivel de locuire amplu pe platou. [C. Dobrinescu, T. Potârniche]

#### Abstract:

The archaeological excavation of the Sector X (*extra muros*) continued in August 2008 on the high plateau situated at about 300 m East from the southern gate of the fortress. The investigated surface measured 20 x 2 m.

The stratigraphic situation is as follows: stratigraphic unit with archaeological materials dated to the 1<sup>st</sup>-2<sup>nd</sup> c. A.D. in a „V”-shaped trench dug into loess, 0.5/0.60 m deep and 0.60/0.70 m wide. We identified an abandon level above the trench fill-up, having a granulated, harsh aspect, and containing few ceramic sherds. A first inhabitation level from the 4<sup>th</sup> c. A.D. follows, with ceramic material, and coins mostly from the first half of the 4<sup>th</sup> c. A wall made of stone and earth, of which three 0.70 m wide basement rows are preserved, is belonging to this level. The wall was destroyed by a pit from the level above, respectively from the second inhabitation level dated to the 4<sup>th</sup> c. A certain number of complexes belong to this level, two pits and a stone wall bound with mud, a pavement made of large stone slabs, all of them directly under the humus. The last coin is from Valens, a situation typical for open settlements in Roman Dobrudja. The plateau was later on, in the 11<sup>th</sup> c. A.D. used as graveyard by the inhabitants of the Byzantine fortress. Two E-W oriented inhumation tombs were discovered, to back up this statement. One of them contained a jar specific for the 11<sup>th</sup> century.

#### 14. Cașolț (Hermány, Kastenholz, Kastnhults), com. Roșia, jud. Sibiu

##### Punct: Dealul Bisericii

Cod sit: 145426.02

##### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 108/2008

Colectiv: Ioan Marian Țiplic – responsabil (ULB Sibiu), Maria Emilia Țiplic (ICSU Sibiu), Beatrice Ciută (IAS Alba Iulia), Iulian Șchiopu (M Țării Făgărașului)

Cercetarea arheologică face parte dintr-un proiect amplu (Vechi monumente ecleziastice pe valea Hârtibaciului) vizând cercetarea monumentelor ecleziastice de pe valea Hârtibaciului. Până în prezent fiind cercetată arheologic parțial Biserica Evanghelică din Ruja și abordată cercetarea bisericii dispărute situată pe Dealul Bisericii din Cașolț.

Cercetarea arheologică are în vedere scoaterea la lumină a urmelor vechii biserici fortificate ce s-a aflat pe Dealul Bisericii până în anul 1916. Acest monument nu este cunoscut decât prin prisma informațiilor documentare, deoarece nu a făcut obiectul unor cercetări de arheologie sau de istoria artei înainte de primul război mondial, iar în timpul acestuia a fost demolat complet, fiind deja de mai multă vreme în ruină.

Localitatea Cașolț este mai bine cunoscută în rândul specialiștilor datorită necropolei tumulare și a descoperirilor de epocă romană.

Biserica medievală este atestată pentru prima oară în 1302, când parohia Sf. Maria din Cașolț a rămas vacantă din cauza decesului parohului<sup>1</sup>. Din vechea biserică construită pe dealul de deasupra actualei biserici luterane (ridicată în 1809) nu se mai păstrează astăzi nimic. Știm doar că în 1916 mai erau vizibile ruine din construcția amintită și din care se mai vedea parte din incintă și un corp de clădire având la etaj o ușă gotică cu baghete.<sup>2</sup> În timpul luptelor din primul război mondial și aceste ruine au fost complet distruse, iar la reforma agrară, terenul a intrat în proprietatea unui localnic, ce a vândut piatra ca material de construcție. După indicațiile sale biserica a avut un plan dreptunghiular cu contraforturi<sup>3</sup>.

Situl a fost abordat în primele două campanii printr-un sistem de magistrală stratigrafică care a furnizat informații cu

privire la stratigrafia și la depunerile paleobotanice. În baza informațiilor obținute, în campaniile viitoare se va trece la adaptarea sistemului de săpătură în așa fel încât să fie acoperită cca. 70% din suprafața platoului actual. Durata estimată a cercetării arheologice efective este de cca. 5 campanii, urmând a se finaliza în 2012.

Biserica

În vara anului 2007 (iulie) pe dealul de deasupra actualei biserici luterane, în zona unde în 1916 mai erau vizibile fragmente de zidărie, au fost trasate 4 secțiuni (S1-S4), care au avut ca scop punerea în evidență a fundațiilor bisericii dispărute (faza romanică) și a celorlate faze ulterioare ale acesteia. De asemenea s-a mai avut în vedere stabilirea relațiilor stratigrafice (evoluția nivelului de călcare și a nivelelor de construcție sau dărâmare) și cercetarea primului cimitir din jurul bisericii. În urma primei campanii, rezultatele cercetărilor arheologice nu au fost foarte concludente în ceea ce privește planimetria bisericii dispărute. Prin cele patru secțiuni deschise s-au putut suprinde fragmente din fundația unei structuri de zidărie realizată din piatră de râu legată cu mortar de bună calitate.

În campania arheologică din iulie 2008 au fost trasate alte trei secțiuni (S5-S7) care au adus un plus de informație cu privire la planimetria bisericii și la traiectul zidului de incintă.

Cimitirul

În cele două campanii de cercetare (2007, 2008) au fost cercetate și un număr de morminte (21) ce ilustrează, în opinia noastră, existența a două orizonturi de înmormântare:

- primul nivel de morminte este ilustrat de mormintele orientate V-E, în paralel cu zidurile bisericii, nivel ce se datează în cursul sec. XIII-XV;

- al doilea nivel este ilustrat de mormintele ce nu mai au o orientare riguroasă, fapt ce demonstrează trecerea comunității catolice din localitate la Reformă și prin urmare se datează în perioada sec. XVI-XVIII. De la sfârșitul sec. al XVIII-lea cimitirul a fost abandonat în favoarea celui ridicat în jurul noului lăcaș de cult construit la baza dealului Bisericii.

În baza datelor obținute până în prezent se poate afirma că biserica ce a funcționat pe dealul Bisericii din localitatea Cașolț face parte din rândul bisericilor de plan bazilical, fără contraforți. Datarea largă a perioadei de funcționare poate fi făcută între limitele sec. XIII (de la sfârșitul acestui secol avem mențiunea documentară a unui preot) și sec. XVIII (moment când se renunță la construcția de pe deal în favoarea uneia nou ridicată la baza acestuia).

Note:

1. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, 1892, I, nr. 296.

2. V. Vătășianu încadrează aceste ruine în categoria castelelor (Vătășianu, V., *Istoria artei feudale în țările române. I. Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*, București, 1959, p. 613, fig. 560).

3. Fabini, H., *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen*, I.Bd., Hermannstadt/Heidelberg, 1998, p. 331.

## 15. Cășeiu, com. Cășeiu, jud. Cluj [Samum]

**Punct: Cetățele**

Cod sit: 56675.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 39/2008**

Colectiv: Dan Isac – responsabil, Raluca Barb (UBB Cluj), Adriana Isac (MNIT)

Vicus

Din motive obiective, săpăturile din vicus au fost mai restrânse decât s-a intenționat, datorită retragerii în ultima clipă a acceptului lui Doda Augustin de a săpa pe terenul acestuia. În consecință, cele două noi secțiuni, S31 și S34, cu dimensiunile standard de 18 x 2,50 m au fost relocalizate pe terenul Parohiei Ortodoxe. Amândouă au fost trasate în continuarea vechilor secțiuni S 6 și S 5, la est și respectiv S de acestea. S-a reușit alinierea perfectă a celor două noi secțiuni cu cele vechi, prin intersectarea capătului de S al S 6 și în același timp a S5, astfel încât ele au putut fi puse fără probleme și cu cea mai mare precizie pe planul general al săpăturilor din vicus. Am reușit această sincronizare planimetrică datorită faptului că secțiunile astupate din 2006 și 2007 au rămas vizibile pe terenul care la cererea noastră nu s-a arat. Acest lucru a făcut ca trasarea pe teren a noilor secțiuni să fie executată cu maximă acuratețe în funcție de secțiunile mai vechi, perfect vizibile și a corelării planului săpăturilor anterioare cu cele ce urmau să fie efectuate.

Prima impresie în urma realizării celor două secțiuni este aspectul periferic al habitatului. Acest lucru a fost evidențiat cu precădere în ambele secțiuni dincolo de m. 12, spre cursul Someșului iar în rest nu au mai apărut, ca în 2007 pereții unor clădiri de lemn. Stratigrafia în zona săpată relevă cu claritate același strat consistent și compact gri negricios alcătuit din doilea nivel de locuire. Datorită timpului nefavorabil, cu ploți abundente secțiunile nu au mai putut fi adâncite până în steril, drept consecință primul nivel de locuire fiind mai puțin scos în evidență.

În cele două secțiuni au ieșit la iveală patru structuri arhitectonice caracteristice așezării vicane de la Cășeiu: platforme de piatră; gropi; cuptor; complexe de „tip B” (semibordeie).

Platforme de piatră

În S31, între m. 6-8 s-a descoperit o platformă-trotuar alcătuită din balast peste care au fost dispuse cu grijă pietre de râu. Aceasta aparține primului nivel de locuire neputând fi pusă în legătură cu o anumită structură arhitectonică. În S34, între m. 13 și 15 se află resturile unei platforme târzii alcătuite, ca de obicei, din piatră de carieră sfărâmată, fragmente de cărămizi, de rășniță, fragmente ceramice. Această platformă indică ultimul nivel de locuire în vicus, nivel care este marcat în profil între m. 9-10,50 de un rând de pietre ce au făcut parte dintr-o platformă contemporană asemănătoare. Sub rândul respectiv de pietre din profilul de E al S34, între m. 9-10,50 se află o altă platformă alcătuită din bolovani de carieră și de râu, clădită cu grijă și care acoperă cu certitudine o groapă, posibil fântână. Tot în S34, dar pe profilul de V, între m. 7,50-8,80 se află resturile unei alte platforme târzii din bolovani de râu având în componență o cărămidă. La același nivel, dar în dreptul m. 4 și tot pe profilul de V, am identificat resturile unei alte platforme, probabil tot de faza I. Alcătuită din bolovani de râu această platformă corespunde în S31 între m. 2,35-4 cu o porțiune mai consistentă dintr-o platformă-trotuar de aceeași factură și care poate fi în relație structurală cu complexul B17.

Gropi

În cele două secțiuni au apărut mai multe gropi de formă rotundă sau elipsoidală, puțin adânci și conținând de regulă un bolovan de carieră sau de râu, o cărămidă, pigmenți de chirpici sau cărbune. Probabil sunt gropi menajere, cu o funcționalitate redusă în timp, în legătură cu activități gospodărești dintr-o zonă

a așezării depărtată de clădirile propriu zise afrontate tramei stradale principale. Astfel, în S31 am inventariat trei gropi, la m. 10, 8,50 și 5,50, iar în S34 un număr de 6 gropi: la m. 3, 4,50 (dublă de o dungă de pigmenți puternici de arsură, poate o bătă arsă); m. 10 (două gropi alăturate, dintre care cea dinspre E conține mai multe fragmente de chirpici); m. 11 (groapă elipsoidală cu doi bolovani în mijloc) și m. 12,50 (groapă rotundă având în componență fragmente de cărămizi și bolovani de carieră). În zona metrilor 13-14, pe profilul vestic al S 34 se află un strat compact de chirpici plin de material ceramic, inclusiv două lucerne, context (din care am prelevat o mostră între m. 13,50-14) ce se află în relație stratigrafică certă cu platforma dintre m. 13-14,50 descrisă anterior.

#### Cuptor

În această zonă, pe profilul de E de la m. 11 se distinge conturul mărginit de bucăți consistente de chirpici ars al unei gropi perfect rotunde ce intră în profil în forma unei pâlnii. După formă, consistență și umplutură (fragmente de chirpici și arsură), pare să fie un cuptor dezafectat de faza I în legătură cu platforma de piatră alăturată dintre m. 9-10,50.

#### Complexele de tip B

Și anul acesta au fost descoperite câteva gropi de mari dimensiuni și formă neregulată pe care în anii anteriori le-am denumit complexe de "tip B" sau semibordeie. Cel mai spectaculos este în capătul de N al S 31 și reprezintă de fapt continuarea lui B17 din S6 alăturată, săpată în anul 1998. Stratul de umplere al complexului B17 constă dintr-un pământ brun-gălbui umed, cu porțiuni negricioase, ce conține pigmenți de cărbune, chirpici și un bogat material arheologic, mai ales ceramică și sticlă. Un alt complex este în S34 conturat mai slab la o adâncime mai mică. Profilul scurt, de N, al S34 indică un strat compact ce coboară. În interiorul amprentei acestui complex sunt bolovani, fragmente de cărămizi, cărbune ars, material arheologic.

În fine, tot în S34, între m. 7-9 împreună cu platforma de bolovani amintită mai sus, se distinge amprenta unei gropi ce continuă mult în profilul estic și care pare a fi un alt complex de tip B.

Materialul arheologic din cele două secțiuni este sărac față de alți ani și constă din ceramica romană uzuală inclusiv fragmente dacice lucrute cu mâna, câteva lucerne dintre care două întregi, fragmente de sticlărie, puține cărămizi și țigle, o râșniță întreagă din S31. În general, materialul arheologic este din gropi, de pe platformele târzii și din complexele de tip B. Caracterul oarecum anarhic al dispunerii planimetrice a acestor elemente indică o zonă de la periferia *vicus Samum*, depărtat de traseul drumului principal din *porta principalis dextra* și aflată probabil în spatele construcțiilor de lemn cu planimetrie regulată.

O mențiune specială putem face asupra numeroaselor fragmente de coarne prelucrate, fapt specific vicusului Cășeiu.

#### Castru

Al doilea obiectiv al campaniei 2008 a fost castrul roman, prin completarea săpăturilor din 1987 la *porta praetoria*. Acest lucru s-a datorat necesității de a identifica faza de lemn a a castrului de la Cășeiu și în ceea ce privește sesizarea palisadei și a porții pretoriene de lemn. În monografia din 2003 explicăm faptul că singurul element al fazei de lemn a fortificației, identificat arheologic pe toate cele patru laturi, l-au constituit șanțurile. Cu acea ocazie am constatat faptul că porțile de piatră și incintele corespunzătoare au fost ridicate peste șanțurile fazei de lemn, ceea ce înseamnă că palisada și porțile de lemn trebuiau să fie amplasate în mod firesc mai spre interior. În

monografia din 2003 am explicat doar acest lucru fără a-l putea demonstra și arheologic.

Pentru completarea absolut necesară a informațiilor referitoare la castrul timpuriu de la Samum (Cășeiu I) am optat pentru reluarea săpăturilor la *porta praetoria*, investigată în 1987 printr-un sistem complex de săpătură<sup>1</sup>.

S-au trasat două secțiuni magistrale, D și E, paralele cu vechile secțiuni C1 și C2, care au avut darul de a dezveli laturile scurte din spate a celor două bastioane de piatră fără a sesiza atunci, din păcate și urme ale turnurilor din faza de lemn. Pentru corelarea planimetrică precisă a săpăturii noi cu cea veche, am deschis o a treia secțiune, mai scurtă, F, perpendiculară pe capătul de E al secțiunii D în scopul reddezvelirii zidului de incintă de pe latura de N a castrului. Secțiunile, cu un martor de 0,50 m între ele au măsurat 20 x 2 m în cazul lui D și E respectiv 7,60 m în cazul secțiunii F. Rezultatul săpăturii a fost pe deplin revelator, iar acuratețea trasării în teren a condus la obținerea în totalitate a rezultatului dorit, anume identificarea palisadei de lemn și a turnurilor de lemn ale porții pretoriene.

#### *Porta praetoria*. Faza de lemn

Săpătura a identificat aproape în totalitate elementele aparținând sistemului defensiv de pe latura de N, din sectorul *via praetoria*. Astfel, în secțiunea scurtă F a fost sesizat, în planimetrie orizontală probabil prima *fossa* a fazei de lemn a fortificației, adică cea care a fost suprapusă de zidul de incintă. Lipsa de timp nu a permis adâncirea secțiunii, între m. 3-5 la mai mult de 2,80 m pentru a urmări limita șanțului până în steril. Am obținut însă un reper clar în dreptul m. 3,20 în care s-a sesizat cu claritate delimitarea între umplutura șanțului, de culoare mai închisă și cu sterilul de culoare galbenă, fără a putea preciza unde anume se află escarpa acestui șanț în partea dinspre palisadă, spre S. Acest lucru va fi posibil, pe planul castrului, prin coroborarea secțiunii F cu vechea secțiune S III și trasarea în consecință a ductului acestui șanț de pe latura de N. Acest fapt este important pentru precizarea distanței dintre paramentul exterior al palisadei de lemn și escarpa primului șanț în ideea existenței bermei.

Revenind la cele două secțiuni magistrale paralele, remarcăm identificarea în *premieră* (subl. n.) în România a palisadei de lemn ce alcătuiește *valum*-ul, precum și a bastioanelor porții de lemn. Trecând peste unele greutăți determinate în principal de diferențele de culoare, aproape insesizabile, între un steril de culoare castaniu închis cu vinișoare roșii și umpluturile gropilor de implantare ale bănelor palisadei și turnurilor de lemn, am reușit identificarea cu certitudine în planimetrie orizontală și verticală a acestor elemente.

Au fost identificate în total un număr de 14 gropi de implantare a bănelor (stâlpilor) palisadei, respectiv a porțiunii de palisadă corespunzătoare turnurilor porții de lemn. O primă observație extrem de importantă este aceea potrivit căreia în umplutura gropilor de implantare au fost identificate urmele bănelor ce susțineau palisada, respectiv turnurile porții. Este vorba de gropi sub forma unor amprente pătrate (20 x 20 cm) sau dreptunghiulare, cu umplutura asemănătoare gropii mai mari de implantare. În câteva situații – caz extrem de rar, după cunoștințele noastre - aceste gropi de bărne s-au păstrat, practic, goale (!) pe dinăuntru. Este rezultatul faptului că pământul de umplere a gropilor de implantare, respectiv straturile de nivelare superioare, nu a apucat să umple complet locul bărnei despre care nu putem spune dacă a fost scoasă integral (sau pur și simplu a putrezit) până la nivelul de călcare rezultat în urma refacerii porții în faza de piatră. Astfel de gropi de stâlp sau de bărne, ce se prezintă sub forma unor spații

goale propriu zise sunt (conform planului) gropile nr. 1, 5, 8 și 10. Aceasta din urmă este cea mai spectaculoasă, de la nivelul săpăturii de -0,95 m groapa de bătă continuă la peste 1,20 m în steril fără a putea fi urmărită în totalitate. De remarcat că la groapa nr. 5, din gaura lăsată de stâlp provine un piron de fier ce a fost bătut în lemnul respectiv. În umplutura gropilor de stâlpi a ajuns fie pietriș din *via praetoria* fazei I, fie bolovani de râu sau o umplură compactă ce provine din conținutul gropilor de implantare. Am observat faptul că în cazul gropii nr. 8, în gaura lăsată de stâlp au fost îndesați bolovani de râu, probabil în scopul unei mai eficiente ancorări a bărnei ce susține platforma turnului de lemn. De asemenea, se poate observa pe profile că acești stâlpi au penetrat considerabil humusul antic ajungând în steril.

Am identificat un număr de 14 gropi cu urme de stâlpi în componența lor, alcătuind elementele palisadei fazei de lemn și ale porții propriu-zise din aceeași fază.

Palisada, identificată în *premieră* (subl. n.) la *Samum* constă din două șiruri paralele de gropi cu amprente de stâlpi în ele, dispuse simetric și la o distanță relativ egală între acestea, atât în adâncime, pe lățimea valului cât și în lungime, de-a lungul incintei. Această situație indică un tip de palisadă bine cunoscut în Britania și provinciile germanice: deschiderea porții, cele două turnuri și pintelul median utilizează cele două rânduri de stâlpi ai palisadei de pe lățimea valului<sup>2</sup>.

Poarta propriu-zisă este constituită din trei șiruri paralele de câte trei gropi, dispuse peste *via praetoria* din faza I (faza timpurie, traianică) după cum urmează:

- Gr. 3, 7 și 8 exact pe mijlocul viei *praetoria*;

- la cele două extremități: la cea estică Gr. 4, 9 și 10 iar la cea vestică Gr. 2, 5 și 6. Planimetria este cât se poate de semnificativă, identificând faptul că Gr. 3, 7 și 8 aflate pe mijlocul viei *praetoria* reprezintă pintelul median al porții de lemn (Fig. 2) ce sprijinea platforma de luptă, iar gr. 4, 9 și 10, respectiv 2, 5 și 6 alcătuiesc elementele porții ce avea conform planului două deschideri (culoare). Cu mențiunea că în culoarul estic, lipită de gr. 4, 9 și 10 este rigola viei *praetoria*, iar în culoarul vestic, probabil, canalul cu paramenții de piatră identificat în săpătura din 1987 ce apare total deranjat în secțiunile noastre din 2008 probabil datorită săpăturilor interbelice.

Tot fazei I de lemn îi mai corespund câteva gropi ce probabil alcătuiesc incinta cu palisadă de lemn: Gr. 1, în partea de V a porții, în secțiunea D (fără pandant în secțiunea E), respectiv Gr. 11 și 13 în partea de E a porții, aliniate perfect cu gropile de implantare a stâlpilor din componența porții propriu-zise. Din păcate, în extremitatea estică a secțiunilor D și E nu au mai fost identificate gropi similare cu excepția uneia de formă perfect dreptunghiulară, Gr. 12, cu umplură din lut galben afânat și care se oprește la o adâncime mai mică, astfel încât nu putem preciza dacă este contemporană cu restul elementelor palisadei. Tot în secțiunea D a fost identificată Gr. 14 care este practic simetrică cu Gr. 11 și pare a alcătui două elemente ale aceleiași palisade.

Concluzia este aceea că sistemul defensiv de pe latura de N a castrului, în faza de lemn, era alcătuit dintr-o palisadă cu două rânduri de stâlpi de lemn ce susțineau valul, probabil un Holz-Erde-Mauer ca la Gilău<sup>3</sup>. Resturile valului fazei I nu au putut fi identificate cu certitudine în porțiunea porții pretoriene datorită aplatizării firești a acestei zone. Traseul viei *praetoria* rămâne același în faza de piatră prin refacerea a cel puțin două faze ale drumului și prin completarea valului cu lut foarte bine tasat menit să suporte incinta și turnurile de piatră edificate peste șanțurile astupate ale fazei I.

Concluzia noastră din monografia publicată în 2003<sup>4</sup> conform căreia fortificația în faza de lemn este mai mică a fost corectă, ceea ce face ca aserțiunea general acceptată în istoriografia românească (precum un stereotip) conform căreia suprapunerea celor două faze de piatră și lemn este identică nu este corectă. De asemenea, impresia potrivit căreia la caestrele din Dacia romană nu au fost identificate resturile palisadei și ale porților de lemn, datorită acestei presupuse suprapuneri perfecte este la fel de neconformă cu realitatea.

În fapt, este vorba cu certitudine de o deficiență a metodologiei de abordare arheologică a unor astfel de tipuri de situri. Cazul de la *Samum-Cășeu* a demonstrat că porțile de lemn nu se află întotdeauna sub cele de piatră, ca la Gilău de exemplu, ci mai spre interior. Cu alte cuvinte castrul din faza I de lemn este mai mic decât cel de piatră, care nu-l suprapune perfect. O situație care cu certitudine este valabilă și în cazul altor caestre romane unde această situație nu a fost (încă) demonstrată arheologic.

*Porta praetoria*. Faza de piatră

Săpăturile din 2008 nu au adus elemente majore de noutate față de situația cunoscută în 1987. În secțiunea F a fost identificată incinta de N a castrului precum și începutul absidei bastionului de V. De asemenea, tot în secțiunea F a fost intersectată latura de E a turnului (estic) de piatră, ceea ce reprezintă principalul element de legătură și de suprapunere a celor două planuri ale porții (din 1987, publicat în 2003 și cel rezultat din săpăturile anului 2008).

Cât privește *via praetoria*, aceasta a fost surprinsă în ambele secțiuni D și E. Canalul de deversare a apei ce trecea prin deschiderea pietonală a porții de piatră a fost identificat în cele două noi secțiuni într-o formă deranjată, cu cei doi paramenți de piatră imposibil de precizat. În consecință, săpătura noastră nu a relevat decât traseul prezumptiv al canalului care probabil continua până undeva în dreptul viei *principalis*.

Un alt element al fazei de piatră identificat și în noile săpături sunt trotuarele, realizate dintr-un strat de pietre și balast acoperit cu un mortar alb de bună calitate și care au fost dezvelite parțial pe porțiunile din deschidere și din spatele bastionului vestic. De asemenea, în secțiunea E, între m 6-10, în ultima fază a viei *praetoria* au fost identificate resturile unui trotuar realizat dintr-un strat compact de mortar cu grosimea de 5 cm. Un alt element corespunzător fazei de piatră îl constituie un număr destul de redus de țigle și olane ieșite la iveală în dărâmătura viei *praetoria* din faza de piatră. O mostră a stratului de dărâmătură presărat cu numeroase țigle a fost păstrată între m. 8-9 ai secțiunii D. Pe platforma-martor cu țigle a fost descoperită o țiglă cu ștampila completă CIB în cartuș.

Materialul arheologic aparținător fazei de piatră a viei *pretoriene* este extrem de sărac și constă din ceramică de uz comun, câteva fragmente de sticlă, mai multe cuie și piroane, două chei din fier, o bilă de praștie din piatră și un *dupondius* emis de Marcus Aurelius. Câteva artefacte deosebite au completat în mod fericit cantitatea de material arheologic destul de sărac descoperit în săpătură. Astfel, de pe *via praetoria* din faza de piatră a ieșit la iveală armătura de fier, păstrată precar, a unei teci de *pugio*. Tot din aceeași dărâmătură a ieșit un fragment din marmoră dintr-un basorelieu, reprezentându-l probabil pe Atis. Altă piesă deosebită, dintr-un context arheologic târziu, este un fragment decupat cu foarfeca, dintr-o garnitură de armură de paradă din bronz, reprezentând bustul unui bărbat. Piesa a fost abandonată după decupare și refolosire în alt scop. De asemenea, s-a descoperit un ac de os

pentru cusut și butonul unui capac de vas cu un *graffito* incizat cu inscripția RM.

În consecință, toate observațiile și stratigrafia corespunzătoare fazei de piatră completează observațiile din 1987.

Probabil o săpătură arheologică adecvată și în cazul altor porți de piatră din Dacia ar fi condus la rezultate similare celor de la Cășeu și Gilău. Este adevărat că o săpătură cu asemenea anvergură, pe deschiderea porții, spre interiorul castrului și spre *via sagularis* este dificilă din cauza stratigrafiei. Aceasta este alcătuită, cum am constatat, în majoritate din stratelele suprapuse ale viei *praetoria*.

Pentru identificarea elementelor palisadei de lemn și ale porților acestei faze tehnica de săpătură recomandată constă - logic - din continuarea săpăturii stratigrafice în humusul antic, sub nivelul viei *praetoria* din faza I și evident sub agerul fazei de piatră, ceea ce la Cășeu s-a realizat cu rezultatele așteptate.

#### Note:

1. Dan Isac, *Castrul roman de la SAMVM-Cășeu*, Cluj-Napoca, 2003, 82-89, Fig. 7-7 a.
2. Anne Johnson, *Römische Kastelle des 1. und 2. Jahrhunderts n. Chr. in Britannien und in den germanischen Provinzen des Römerreiches*, Mainz, 1987, 96-98, Abb. 52-54.
3. Dan Isac, *Castrele de cohortă și ală de la Gilău*, Zalău, 1997, 86, Pl. V.
4. Dan Isac, *Castrul roman de la SAMVM-Cășeu*, Cluj-Napoca, 2003, 70 și urm.

## 16. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj

### Punct: Valea Satului

Cod sit: 81308.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2008**  
Colectiv: Gheorghe Calotiu - responsabil (MJ Gorj)

Situl arheologic de la Ceplea, comuna Plopșoru este situat pe DN 67 Tg-Jiu- Craiova, la 65 km S de Tg. Jiu, în apropierea Casei Cepleanu și la 50 m SV de pâraul Valea Satului.

Așezarea din epoca bronzului se află în punctul „Valea Satului” - Ceplea. Situl arheologic se încadrează cronologic în epoca bronzului mijlociu (cultura Verbicioara, faza a 3 a).

Cercetări arheologice anterioare au fost realizate de Gheorghe Calotiu și Madalina Mărginean.

Scopul cercetărilor arheologice din anul 2008 a constat în sesizarea, delimitarea și cercetarea unor eventuale complexe arheologice. În acest sens, în partea de N a casei Cepleanu - monument istoric din sec. al XIX-lea și la aproximativ 60 m SV de pâraul „Valea Satului”, a fost efectuată o casetă de 4 x 4 m, iar la 10 m NV de aceasta a fost trasată o secțiune S1/2008 orientată E - V cu dimensiunile de 6 x 2 m. Lucrările pe șantierul arheologic au fost realizate cu persoane puse la dispoziție de Primăria comunei Plopșoru, conform Legii nr.416/2001.

Stratigrafia Cas. C. 1/2008 este următoarea: 0/-012/0,15 m sol vegetal; -0,12/0,15 -0,32/0,35 m strat de culoare gălbui închis cu depuneri menajere moderne și medievale târzii; -0,32/0,35 -0,55/0,62 m strat de culoare gălbui deschisă cu fragmente ceramice medievale târzii; -0,55/0,62 -0,98/1,18 m strat de culoare negricioasă cu vestigii arheologice din epoca bronzului; -0,98/1,18 m strat steril din punct de vedere arheologic de culoare galbenă.

Obiectivul cercetării în Cas C 1/2008 a vizat descoperirea de noi complexe arheologice. În partea de N, în C2 și C3, între -

0,94 și 1,12 m adâncime a fost identificată o parte dintr-o locuință de suprafață, ce se continua spre N, unde a fost construit un cămin cultural prin anii 1960. L1 are dimensiunile de 1,40 x 1,65 m cu multă lipitură și urme de nuiete. La 1,45 m SV de locuință și la -0,82 m adâncime a fost descoperită o vatră în C2 pe latura N - S a casetei cu dimensiunile de 0,90 x 0,83 m ca suprafață, pe care au fost găsite fragmente ceramice de la diferite vase cu urme de arsură secundară. Pe vatră - Cpl. 1 - a fost descoperit un fund plat de vas din pastă semifină, un perete de vas tronconic cu buza ușor evazată și marginea dreaptă. În același context arheologic la -0,92 m au fost descoperite câteva fragmente ceramice de la un vas de provizii din pastă zgrunțuroasă cu buza dreaptă, iar sub aceasta era dispus un brâu alveolar organic. Tot în C2 la -0,94 m a fost recuperat un perete de castron, de culoare neagră lucrat din pastă fină cu buza dreaptă, iar sub aceasta erau dispuse trei linii incizate și două triunghiuri hașurate dispuse orizontal. Pe vatră la -0,95 m a mai fost descoperit fundul inelar al unui vas de culoare neagră din pastă semifină având ca ornamente linii incizate orizontale, în apropierea acestuia fiind găsită o toartă, ce are ca ornament două romburi incizate, hașurate lipite, care au câte un punct la extremitățile superioare și inferioare cât și la cele laterale.

În locuința de suprafață L1/2008 la -0,98 m adâncime fost descoperită o căniță fragmentară din pastă fină de culoare neagră cu o toartă care pornește din buză. Sub toartă se află o mică concrețiune rotundă organică. În locuința L1, în C2 la -1,05 m a mai fost descoperit un vas bitronconic fragmentar cu buza dreaptă și marginea rotundă, cu o toartă circulară din care pornește de sub ea pe orizontală un ornament șnuruit organic. Tot în C2, în locuința L1 la -0,94 m a fost găsit un perete de la un vas ce are ca ornament un triunghi hașurat și un fragment de culoare neagră fină cu un brâu subțire zimțat. În L1 în C4 la -0,98 m adâncime s-a găsit un fragment de castron cu buza dreaptă ce are sub ea un brâu cu o perforație. În același context arheologic, la -1,07 m a fost descoperită o fusaiolă plată (se păstrează jumătate) cu diametrul de 7,6 cm și o toartă din pastă fină cenușie cu un buton pe umăr; în C4 la -1,06 m a fost descoperită o toartă de culoare neagră din pastă fină, care în partea superioară are două prelungiri, iar sub ea sunt dispuse incizii paralele orizontale.

În C1 pe latura sudică la -0,80 m a fost descoperită o toartă lucrată din pastă fină neagră trasă din buză cu un buton circular, sub ea care are două șiruri de linii incizate, paralele. Tot în C1 la -0,92 m a fost găsită o fusaiolă plată de culoare cărămizie. În C4 pe aceeași latură la -0,96 m a fost descoperit un perete de vas din pastă grosieră cu buza dreaptă, marginea rotundă iar sub ea un brâu alveolar. În același context arheologic a fost găsită o toartă de vas lucrată din pastă cărămizie, un fund de vas inelar din pastă semifină de culoare neagră, un perete de vas cu o apucătoare circulară perforată.

În C3 pe latura de N a casetei C1/2008, la -1,12 m adâncime a fost descoperit un perete de vas din pastă grosieră cu o toartă mare prinsă pe pântec de culoare cenușie, un fund de vas sub forma unui postament, un fund de vas din pastă semifină de culoare castanie, perete și buza invazată de la un castron cu marginea rotundă din pastă neagră, un perete de vas de provizii cu buza dreaptă, iar sub ea are două brăuri paralele cu ornamente sub formă de șnur. În C4 pe aceeași latură nordică a casetei C1/2008 la -1,14 m au fost descoperite două funduri de vase, unul circular și celălalt drept de la două vase mai mici. În același context arheologic au mai fost găsite la -1,08 m adâncime pe o suprafață de 0,40 x 0,56 m fragmente ceramice: un perete de vas având ca ornament un șanț cu linii succesive paralele, un perete de vas cu împunsături succesive

sub buza dreaptă, o tortiță miniaturală din pastă fină cenușie, o jumătate de fusaiolă plată, ruptă din vechime, două torți apucători de la vase mai mici, un perete de vas cu buza dreaptă, ce are ca ornament sub ea incizii sub formă de virgule succesive dispuse circular, un perete de vas din pastă semifină de culoare neagră cu buza ușor evazată cu urme de slip negru, un perete de vas mai mic sub forma unui castron cu buza dreaptă și o tortiță, lucrate din pastă semifină neagră. În C3 din zona centrală la -0,86 m a fost depistat un fund de vas sub formă de postament lucrat din pastă semifină, de formă circulară, un perete de castron cu buza evazată din pastă semifină, un perete și o buză de vas cu perforații circulare sub ea, fragmente de toartă în bandă din pastă semifină castanie, fragment de castron cu buza dreaptă și urme de slip negru, un perete de vas de culoare castanie ce are ca ornament un buton circular.

La 10 m NV de C1/2008 a fost trasată SI/2008 cu dimensiunile de 6 x 2 m. Stratigrafia secțiunii era următoarea: 0 -0,12/0,15 m sol vegetal; -0,12/0,15 -0,55/0,62 m sol castaniu cu materiale de epocă modernă și medievală târzie; -0,55/0,62 -0,95/1,20 m sol de culoare neagră cu vestigii din epoca bronzului; -0,95/1,20 m începe stratul de culoare galbenă fără vestigii arheologice. În partea de V a secțiunii în C1 la -0,86 m adâncime a fost descoperit peretele și buza dreaptă de la un vas borcan lucrat din pastă grosieră, având ca ornament brăul alveolar sub ea. În C2 la -0,92 m s-a găsit o toartă de la un vas din pastă zgrunțuroasă de culoare castanie și un perete de castron cu buza evazată lucrat din pastă fină de culoare neagră.

Cercetările arheologice de la Ceplea Ploșoru au evidențiat existența unei așezări specifice bronzului mijlociu, care se încadrează Culturii Verbicioara faza a 3 a.

#### Bibliografie:

- Gh. Calotiu, *Contribuții la cunoașterea Culturii Verbicioara în jud. Gorj*, Litua 6, p. 7-42;  
*idem*, *Cercetările arheologice de la Vierșani Jupânești jud. Gorj*, Drobeta, p.44-55.  
 Gh. Calotiu, *Așezări traco - geto - dacice în Bazinul mijlociu al Jiului*, Tg. Jiu, 2007, p.23-29;  
 Gh. Calotiu, M. Mărgineanu, CCA, 2004, p. 89-85;  
*idem*, CCA, 2005, p. 132-133;  
 Gh. Calotiu, CCA, 2006, p. 113-114,  
*idem*, CCA, 2007, p. 100-102.

#### Abstract:

The objective of the 2008 archaeological campaign was the delimitation of the Middle Bronze Age site area. This year we discovered a dwelling and a hearth. The archaeological material mostly consists in ceramics. We mention that the ceramics is fragmentary, with no complete vase and it was usually made of a thicker paste. The pottery is specific to the 3<sup>rd</sup> phase of the Verbicioara culture. The archaeological excavation proved the existence of a settlement specific to the Verbicioara culture, the 3<sup>rd</sup> phase.

## 17. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța

### Punct: Vatra satului

Cod sit: 63018.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 45/2008

Colectiv: Valentina-Mihaela Voinea – responsabil, George Neagu, Răzvan Petcu (MINAC), Bartłomiej Szmoniewski (IAE Cracovia), Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR-CNCP)

Continuarea săpăturilor arheologice în așezarea Hamangia de la Cheia - Vatra Satului s-a dovedit inspirată deoarece descoperirea unui material arheologic bogat și variat, identificarea unor detalii constructive, realizarea unor analize pluridisciplinare complexe, toate au completat vechea imagine, mult prea lacunară, a tipului de habitat Hamangia.

Obiectivele cercetării:

- cercetarea spațiului exterior locuinței L.1 și delimitarea locuinței L.2, (identificată în campaniile anterioare 2006-2007) prin deschiderea suprafeței S.F
- sondaj stratigrafic în peștera „La Baba” pentru cartarea locuirilor sezoniere din Cheile Dobrogei și realizarea unui studiu comparativ cu locuirea permanentă;
- analiza arheozoologică a materialului faunistic recoltat din locuința L.2 (ultimul nivel de locuire foarte bogat în oase, în special cranii / părți de cranii provenind de la specii de talie mare – *Bos taurus*, *Equus hydruntinus*).

În secțiunea SF (4 x 12 m; 3 sectoare de 4 x 4 m cu martor de 0,40 m între ele) au fost identificate patru secvențe de locuire din faza Hamangia III. Prima secvență de locuire, de sus în jos, corespunde nivelului de călcare exterior locuinței L.1. În acest nivel, la adâncimea de numai 0,50 m, s-a descoperit o vatră exterioară C.21, de formă pătrată (1,20 x 1,20 m), având colțurile rotunjite. Din cele cinci vetre cercetate până în prezent în așezarea de la Cheia, aceasta este singura conservată în întregime; grosimea plăcuțelor arse nu depășește 3-5 cm, refacerile lipsesc, vatra fiind utilizată o perioadă relativ scurtă.

A doua secvență de locuire corespunde locuinței L.2, neincendiate, surprinsă pe o suprafață mică în sectoarele 1 și 2. Ca și în secțiunea S.G, ultimul nivel ocupațional al locuinței L.2 (US 3094, cercetat în 2007/ S.G.) conține o cantitate impresionantă de oase provenind, în special, de la indivizi de talie mare. De asemenea, în același strat s-au descoperit fragmente ceramice, microlite de silex, ace și inele de os, perle de Dentalium, idoli fragmentari, vase miniaturale.

Singurele complexe arheologice identificate în a treia secvență de locuire sunt gropile C. 23 și C.24, cu un contur neregulat. Ele s-au format prin extracția lutului, conturul și amprentele păstrate în negativ demonstrând clar modul lor de formare. Ulterior, cavitațiile neregulate din lut au fost acoperite cu resturi menajere, umplutura fiind formată din mai multe lentile de depuneri sedimentare cu compoziții eterogene, foarte bogate în material arheologic. Remarcăm cantitatea mare de oase de bovine descoperite în umpluturile celor două gropi.

A patra secvență de locuire este marcată de un nivel de călcare exterior, sărac în material arheologic.

Industria litică surprinde prin varietate tipologică și microlitism. Procentual, uneltele și armele de silex reprezintă categoria cea mai numeroasă, până în prezent, fiind descoperite peste 2000 de piese. Cele mai multe au fost tăiate din silex local de culoare brun-bej, numit și silex „balcanic”. Mult mai rar (sub 5%) întâlnim microlite obținute din silex negru-cenușiu, asemănătoare celor descoperite în siturile eneolitice din regiunea lacurilor Varna – Beloslav. Caracterul „domestic” al industriei litice ne este sugerat de numărul mare de nuclee și așchii de debitaj. Piese de microlite obținute prin percuție indirectă - îndeosebi lamele foarte înguste (aprox. 5 mm) și lungi – trădează măiestria meșterilor din așezarea de la Cheia.

Tipologic, regăsim toate categoriile semnalate în celelalte situri Hamangia: vârfuri de săgeată de tip Vielle, burine diedre, lamele, micro-gratoare, gratoare pe lame, gratoare pe așchii, cuțite, microlite geometrice. Lamele folosite pentru seceri au partea activă puternic lustruită. Mult mai rare sunt toporașele de granit cenușiu-verzui adus, probabil, din nordul Dobrogei și dăltițe tăiate îngrijit din sist, gresie sau calcar – roci locale. Râșnițele portabile și percutoarele, descoperite mai ales în interiorul locuințelor, alături de grâne carbonizate, completează tabloul activităților casnice legate de cultivarea cerealelor.

Industria obiectelor din materii dure de origine animală a fost considerată mult timp ca nefiind prea dezvoltată la populațiile Hamangia. Aceste obiecte nu se remarcă nici prin numărul lor, nici prin varietatea tipologică. Nici cercetările de la Cheia din campaniile 2001-2002 nu schimbaseră cu nimic această situație. În schimb, în campaniile 2004 - 2008, a fost descoperit un lot foarte bogat, deși nu variat, de unelte de os. Numărul lor depășește o sută, fiind de departe cel mai reprezentativ eșantion pentru cultura Hamangia. Nu este exclus ca acest lucru să se datoreze și metodei de cercetare aplicată, precum și tamisării unei mari cantități de sediment arheologic.

Cea mai numeroasă categorie o constituie împungătoarele. Din punct de vedere morfologic (după forma părții distale), pot fi împărțite în două subgrupe: ace cu secțiunea longitudinală liniară, simple/cu gămălie, și vârfuri, cele mai multe de dimensiuni mari, cu secțiunea longitudinală triunghiulară. Lungimea acelor variază între 3 și 17 cm, cele mai multe încadrându-se în intervalul 5-10 cm. Lustruitoarele și spatulele, realizate din coaste de bovine și astragale de ovi-caprine, s-au folosit, probabil, pentru finisarea vaselor.

Deosebit de îngrijite sunt podoabele realizate din cochilii de Dentalium, Spondylus și Cardium: coliere, perle tubulare, amuletă antropomorfă. La fel de numeroase sunt inelele de os, în curs de prelucrare și finite.

Ceramica de la Cheia corespunde fazei clasice Hamangia III, cel mai bine reprezentată de descoperirile de până acum. Vasele au fost în cea mai mare parte confecționate cu mâna, cele de dimensiuni mari prin *sudarea* unor fâșii de lut, iar cele mai mici prin modelarea dintr-un singur boț de lut. O categorie aparte o constituie exemplare modelate simetric, cu pereți foarte subțiri, care, prin calitatea lor, sugerează existența unei roți cu viteză de rotație lentă. Repertoriul formelor se înscrie în cel cunoscut din alte așezări contemporane: forme cu proporții armonioase, raport echilibrat între diferitele părți ale vasului, preferința pentru vase de dimensiuni mijlocii și mici. Formele deschise cele mai frecvente sunt străchinile și, mai rar, fructierele cu picior. Profilele sunt apropiate de forma literei S, marginea fiind larg arcuită spre exterior, foarte rar dreaptă sau înclinată spre interior. Repertoriul formelor închise, mult mai variat, cuprinde vase bitronconice (de la cupe miniaturale la castroane mari, adânci), tronconice (de la pahare la vase de 20 – 30 cm înălțime) și cilindrice (mai ales pahare), vase de dimensiuni mai mari – *pythoi* – cu partea inferioară a corpului globulară, gât înalt și buza răsfrântă în exterior.

Decorul impresionează prin minuțiozitate. Șirurile de puncte, liniute sau triunghiuri sunt dispuse într-o simetrie și o armonie care încântă privirea. Trasând motive simple – linii, triunghiuri, foarte rar meandre, olarul și-a demonstrat de multe ori măiestria artistică; prin șiruri de impresiuni verticale el a reușit să amplifice linia grațioasă în „S” a vaselor închise, cu partea superioară înaltă, larg evazată (pahare, vase cu gât), iar prin decorul radial a creat iluzia mișcării de rotație a suprafețelor circulare (străchini, platouri, fructiere, capace). Pliseurile foarte fine, paralele sau concentrice, creează impresia unei picturi.

Plastica. Așezarea de la Cheia oferă, până în prezent, cel mai bogat și variat lot de figurine antropomorfe Hamangia. Dacă unele dintre ele se încadrează tipurilor clasice, așa cum au fost definite de D. Berciu și nuanțate de P. Hașotti, altele sunt reprezentări deosebite, chiar singulare în ansamblul acestor comunități. Nu s-a constatat o repartizare spațială deosebită a acestora, aflându-se atât în complexe – locuințe, gropi – cât și în spațiul exterior acestora.

Cele mai multe figurine au fost confecționate din lut, excepție făcând o amuletă din *Spondylus*. Pasta diferă de la figurină la alta existând piese confecționate dintr-un lut dens, bine frământat, dar și altele pentru care s-a folosit o pastă poroasă, fărâmițoasă și neomogenă. Ca degresant s-a folosit nisipul și șamota. În cazul unor piese fragmentare s-au observat detalii tehnologice – modelajul s-a realizat prin adăugarea succesivă a mai multor straturi de lut. Suprafața celor mai multe dintre piese a fost tratată cu atenție, fiind acoperită cu slip, negru sau maron închis, lustruit. Cu puține excepții, arderea este bine realizată, uniformă, contrastând cu cea a unor figurine descoperite în necropole, care erau atât de sfârmate încât reconstituirea lor a fost imposibilă.

Dacă din analiza contextului descoperirii nu se pot trage concluzii pertinente, mai multe elemente vin să ilustreze practici speciale în care erau folosite aceste figurine. Un prim indiciu este ilustrat de starea fragmentară în care se găsesc astăzi. Ruperea capului, a mâinilor și a picioarelor a fost pusă în legătură cu aspectul morfologic, ipoteză destul de neconvingătoare de altfel. Urmele de lovituri sunt vizibile pe un număr mare de piese, iar zona preferată pare să fi fost abdomenul. De asemenea, au fost găsite jumătăți de tors care par a fi rezultatul unei loviri puternice și intenționate. Al doilea element ce vine să ilustreze folosirea figurinelor în cadrul unor practici speciale este descoperirea jumătății inferioare a unei piese, care prezenta în zona genitală urme evidente de ocră roșu.

În peștera „La Baba” s-a efectuat un sondaj stratigrafic cu dimensiunile de 2,80 x 1,60 m și adâncimea de 1,45 m, ce a pus în evidență mai multe niveluri de locuire. Perioada neoneolitică (-1,45 – 0,90/0,85 m) este reprezentată prin două vetre bogate în fragmente ceramice și piese litice specifice culturilor Hamangia și Gumelnița. În nivelurile superioare s-au descoperit oase de animale și fragmente ceramice: Cernavodă I, Cucuteni tip C. La adâncimea de -0,90/0,85 – 0,80/0,70 m au apărut oase de animale și fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și Hallstatt-ului. Pentru perioada romană (-0,60 m) menționăm o vatră în care s-a găsit ceramică romană timpurie. Perioadele romano-bizantină (-0,45 m) și perioada medievală (-0,40 – 0,10 m) sunt reprezentate doar prin fragmente ceramice.

În partea de N a sondajului s-a descoperit un mormânt de inhumație (0,80 – 0,60 m) orientat V-E având ca inventar piese specifice populațiilor nomade: piese de harnașament din fier, două cataramă din bronz, elemente din os de la arc, o sabie în teacă de lemn.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- deschiderea unei secțiuni pe latura de S a așezării, neinvestigată până în prezent;
- cercetarea locuirilor sezoniere din interiorul și exteriorul peșterilor *La Izvor* și *La Bursuci* (Cheile Dobrogei).

#### Bibliografie:

V. Voinea, G. Neagu, *Archaeological research at Hamangia III settlement from Cheia (2004-2008)*, Pontica 41, 2008 (sub tipar).

B. Szmoniewski, R. Petcu, *Preliminary report from the new*

excavation in Peștera Baba (Baba Cave), commune Gradina, department Constanța., Pontica 41, 2008 (sub tipar)

#### Abstract:

The archaeological diggings at Hamangia settlement from Cheia – in the village hearth, proved itself to be an inspired one because a rich and wealthy material was discovered, constructive details were identified, complex pluridisciplinary analyses were made, which all completed the old, deficient knowledge of the type of settlement from Hamangia culture.

The 2008 archaeological campaign our objectives were to explore the area outside the dwelling L.1 and demarcation housing L.2, (identified in previous campaigns 2006-2007) by opening the area S.F; to make a stratigraphy in "La Baba" Cave for mapping the seasonal settlement of Cheile Dobrogei and to achieve a comparative study with permanent settlement; archaeozoological analysis of material collected fauna of the dwelling L.2 (the last level of dwelling very rich in bones, especially skulls / parts of skulls from species of great stature – *Bos taurus*, *Equus hydruntinus*).

The most surprising discovery was, however, the nomadic grave. This is the first inhumation grave found in a cave in Dobrudja which can be dated to the Early Mediaeval period. It is the first archaeological find of a nomadic grave in the aforementioned territory. A detailed analysis of the grave is in preparation.

#### Considerații asupra exploatării mamiferelor din așezarea de la Cheia

Adrian Bălășescu

Așezarea eneolitică de la Cheia a furnizat în ultimii ani o cantitate impresionantă de faună, ceea ce face ca acest sit să dispună în prezent de cel mai mare eșantion faunistic pentru cultura Hamangia.

Studiul arheozoologic al materialului faunistic recoltat din ultimul nivel ocupațional al locuinței L.2 (US 3094) a dus la identificarea pe lângă speciile domestice, clasice neoliticului românesc: vita domestică (*Bos taurus*), oaia (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*), câinele (*Canis familiaris*), și la descoperirea a 12 specii sălbatice: măgarul sălbatic din Pleistocen (*Equus hydruntinus*), bourul (*Bos primigenius*), cerbul (*Cervus elaphus*), căpriorul (*Capreolus capreolus*), mistrețul (*Sus scrofa*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), pisica sălbatică (*Felis silvestris*), bursucul (*Meles meles*), iepurele de câmp (*Lepus europaeus*), castorul (*Castor fiber*) și ariciul (*Erinaceus europaeus*).

Raportul dintre mamiferele domestice și cele sălbatice este de 86,2% la 13,8% ceea ce ar sugera că activitatea de creștere a animalelor joacă un rol foarte important pentru comunitatea eneolitică de la Cheia.

În cadrul activității de creștere a animalelor, exploatarea bovinelor pare să joace un rol preponderent, lucru dovedit de cantitatea mare de resturi care a fost descoperită (48%). Acestea sunt urmate de resturile de ovicaprine care se apropie de 38%. Printre cornutele mici mai numeroase par a fi resturile de ovine care se află într-un raport de 4 la 1 față de resturile de caprine. Bovinele în primul rând și apoi ovicaprinele sunt exploatare mai ales pentru producția lor de carne. În ceea ce privește creșterea acestor animale pentru producția de lapte, indicii sunt mult mai prezenți (relevanți) în cazul bovinelor și mai discreți în cazul ovicaprinelor. Studiul de față confirmă, în continuare, absența porcului, care în cadrul paleoeconomiei acestei comunități este se pare pentru moment necunoscut sau

extrem de slab exploatat.

Vânatul, deși reprezintă 13,8% este bine certificat ca număr de specii, ceea ce ar sugera că această activitate se constituie într-o ocupație secundară de suplimentare și completare a alimentației carnate. Ponderea cea mai mare în cadrul acestui eșantion o au speciile de talie medie și mare, cum ar fi: măgarul sălbatic din Pleistocen sau hydruntinul (2,99 %), cerbul (2,75%), mistrețul (1,98) și bourul (1,70%), la care se mai adaugă și o serie de specii de talie mică, cum ar fi vulpea (2,26), binecunoscută pentru antropofilia sa și iepurele de câmp (1,21%).

Sperăm ca pe viitor analiza noastră arheozoologică să se îmbogățească cu noi eșantioane care să ne permită caracterizarea mai în detaliu a paleoeconomiei animaliere a comunității Hamangia de la Cheia.

#### Bibliografie:

A. Bălășescu, *Considerații cu privire la exploatarea mamiferelor în așezarea Hamangia III de la Cheia*, Pontica 41, 2008 (sub tipar)

#### Studiul materialului faunistic (moluște, pești, testoase și păsări) prelevat din nivelul Hamangia III de la Cheia (jud. Constanța).

Valentin Radu

Prezentul studiu continuă cercetările privind fauna descoperită în nivelul cultural Hamangia III de la Cheia (jud. Constanța). Materialul analizat provine din structuri arheologice ce au avut legatură cu două din locuințele descoperite la Cheia: L1 și L2.

Au fost studiate un număr de 1867 resturi faunistice ce au aparținut taxonilor Mollusca (moluște), Pisces (pești), Chelonia (testoase) și Aves (păsări). Dintre acestea resturile de pești sunt cele mai numeroase (circa 60% din NR) urmate de cele de păsări (26%). Speciile identificate în acest studiu se încadrează în spectrul faunistic al regiunii Dobrogea.

Exploatarea resurselor din vecinătatea sitului de către locuitorii așezării de la Cheia asigură surse suplimentare de proteină în perioada estivală provenite de la diverse animale precum moluște, pești, testoase și cormorani. Analiza materialului faunistic pune în evidență și schimbul de produse în special de pești cu populațiile litorale din jurul lacului Tașaul.

#### Bibliografie:

V. Radu, *Studiul materialului faunistic (moluște, pești, testoase și păsări) prelevat din nivelul Hamangia III de la Cheia (jud. Constanța)*, Pontica 41, 2008, sub tipar.

## **18. Ciceu-Corabia, com. Ciceu-Mihăiești, jud. Bistrița-Năsăud**

### **Punct: Sub cetate**

Cod sit: 34208.05

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 13/2008**

Colectiv: Corneliu Gaiu – responsabil, George G. Marinescu (CMJ Bistrița-Năsăud)

Culmea Ciceului se prezintă ca un masiv vulcanic lung de aproximativ 4,5 km. mărginit de abrupturi, care domină regiunea de la confluența Someșurilor, formată din tufuri și riolit dacitic, excelentă materie primă pentru cioplirea rășnițelor și pietrelor de



moară. În jurul stâncii pe care a fost înălțată cetatea feudală se desfășoară o serie de terase mai ample sau mai înguste, a căror caracter antropocentric trebuie să fie verificat, ocupate în mai multe epoci de comunități umane.

Primele investigații arheologice au fost efectuate de către un colectiv al muzeului din Bistrița, format din George Marinescu și Corneliu Gaiu, între anii 1977 și 1982, fiind evidențiate niveluri de locuire din bronzul târziu (cultura Wietenberg), perioada dacică clasică și epoca medievală timpurie (sec. IX).

Reluate după mai bine de un sfert de secol săpăturile arheologice au ca obiectiv dobândirea de noi informații cu privire la etapele de locuire a acestei așezări, dezvelirea unor suprafețe pentru cunoașterea structurii depunerilor și înregistrarea topografică a tuturor unităților de cercetare, inclusiv a celor executate în anii 1977 - 82.

Prima secțiune din această campanie S1/2008 cu dimensiunile de 16 x 5 m a fost deschisă pe terasa a III-a, orientată ca toate celelalte paralel cu terasele, pe direcția E-V. Între m 0 și 6 stratul de depunere arheologică se confundă practic cu stratul de humus. Între m 6,3 și 7,6 bolovani masivi din roca locală erau răsturnați în umplutura unei gropi din care au fost colectate fragmente ceramice din pastă grosieră și fină caracteristice bronzului final. Atât pereții gropii cât și bolovanii de pe circumferința acesteia au fost în contact îndelung cu focul.

Un complex de locuire din perioada dacică a fost prins în secțiune, între m 9 și 12. Înregistrată ca locuința L1/2008 aceasta avea pereții de N și de V tăiați în rocă, groapa locuinței coborând cu 1,20 m față de nivelul actual al solului. Umplutura bordeiului, dintr-un lut maroniu cu sfărâmături de piatră și lentile de arsură, conținea o impresionantă cantitate de fragmente ceramice, vase lucrate cu mâna și la roată provenind de la oale, fructiere, boluri, căni, cupe, kantharoi, cești. Se remarcă mai multe bucăți de creuzete și un tipar din lut pentru turnat lingouri, dovedind destinația de atelier a respectivului complex. Ca inventar metalic s-au găsit o daltă din fier și o fibulă de bronz, fragmentară, aparținând tipului cu corpul puternic profilat datat în secolul I p.Chr.

Pe aceeași terasă a mai fost deschisă încă o secțiune, amplasată la E de cea anterioară, cu dimensiunile de 10 x 5 m. Stratigrafic nu se constată mari diferențe față de prima secțiune: stratul de stâncă apare la -0,60 -0,80 m, peste care există o depunere de lut negru-maroniu, sterilă din punct de vedere arheologic, urmată de stratul de lut negru măzăros aparținând nivelului de locuire dacic. La capătul vestic al secțiunii a putut fi conturată o locuință de suprafață cu dimensiunile de 3 x 3 m. Dacă inventarul ceramic constă din relativ puține fragmente de olărie dacică, inventarul este întregit de o piatră de râșniță în curs de prelucrare, o bardă din fier și o paftă din bronz.

Următoarele două secțiuni au fost deschise pe terasa superioară, aflată sub înșeuarea dintre culmile Măgura și Ciceul Mic. Secțiunea SIII cu dimensiunile de 12 x 5 m, a permis identificarea celei de-a treia locuințe dacice, L3/2008. Groapa locuinței a fost amenajată între bolovanii de mari dimensiuni, fapt care face dificilă stabilirea structurii complexului, podina acesteia apare extrem de accidentată. Latura dinspre pantă și în acest caz apare sub forma unui perete tăiat în stâncă. Inventarul cuprinde o cantitate mare de fragmente ceramice la care se adaugă trei bucăți de pietre de râșniță – două *catillus* și o *meta*, dar și un valoros inventar metalic: o fibulă de argint de același tip cu cea fragmentară din prima locuință, cuțit de fier și un denar de la Vespasian care asigură datarea complexului la sfârșitul secolului I p.Chr.

Cea de-a patra unitate de cercetare cu dimensiunile de 10 x 3 m s-a dovedit mai puțin profitabilă sub raportul descoperirilor. Aici, în afara unor mici fragmente ceramice din pastă nisipoasă lucrate la roată aparținând orizontului medieval timpuriu, colectate din stratul de sol care acoperă stâncă, nu se înregistrează depuneri sau complexe arheologice.

Dacă nivelul de epoca bronzului a fost mai puțin consistent în campania din 2008, locuirea dacică se dovedește a acoperi toate terasele din preajma culmii Ciceului, puterea economică a așezării fiind reprezentată de atelierele de prelucrare a pietrei, la care se adaugă acum și un atelier de prelucrare a metalului, pe lângă mai vechiul cuptor de ars vase din săpăturile anterioare. Complexele cercetate în această campanie aparțin ultimei faze a locuirii dacice, care se încheie odată cu cucerirea traianică, în materialul arheologic din locuințe fiind identificate și fragmente ceramice de factură romană.

Bogatul material arheologic colectat se află în curs de restaurare, desenare și inventariere la CMJ Bistrița-Năsăud, urmând ca întregul material să fie prelucrat în vederea întocmirii monografiei așezării.

Desfășurarea cercetării arheologice a beneficiat de concursul și sprijinul material al primăriei comunei Ciceu Mihăiești, cea care a suportat și costurile legate de ridicarea topografică a sitului.

Se are în vedere în continuare dezvoltarea săpăturii pe celelalte terase intermediare și realizarea unui profil care să taie terasele pentru a preciza amploarea și etapele amenajărilor antropice ale versantului.

#### Résumé:

Les premières fouilles archéologiques du lieu-dit Sub cetate (au-dessous de la cité) situé à la limite de la localité Ciceu Corabia ont eu lieu pendant les années 1977-1982. Elles ont révélé les niveaux d'habitat appartenant à la culture Wietenberg, à la période dace classique et au haut Moyen Âge (IX<sup>e</sup> siècle).

La reprise de la recherche a comme objectif l'acquisition des renseignements nouveaux à l'égard des étapes d'habitat et de la découverte des surfaces pour connaître la structure des couches des terrasses qui se trouvent sous le rocher de Ciceu.

Pendant les fouilles du mois d'août 2008, on a ouvert quatre sections (deux sur la troisième terrasse et encore deux sur la première terrasse à l'ouest de la cité médiévale) comprenant une superficie de 242m<sup>2</sup>.

Excepté quelques traces éparses appartenant à la culture Coțofeni et une fosse contenant des couches appartenant à l'âge du bronze tardif, dans les surfaces découvertes, on n'a enregistré que des complexes appartenant à l'habitat dace : deux habitations creusées dans le rocher et une autre de surface.

L'habitation L<sub>1</sub>/ 2008 avait les côtés situés vers la pente, taillés dans la pierre, à une profondeur de 1,20 m. dans le remplissage on a trouvé une grande quantité de fragments de céramique travaillée à la roue et à la main (pots, fruitières, tasses, coupes). On remarque la présence de plusieurs creusets et d'une anguille en ceramique pour fondé les lingots, et parmi les pièces métalliques, un burin et une fibule en bronze.

L<sub>2</sub>/2008 est une habitation de surface aux dimensions de 3 x 3 m et un inventaire céramique réduit du point de vue quantitatif. On a remarqué aussi un moulin à bras fonctionnel, un Celte massif en fer et une boucle en bronze.

La troisième habitation découverte L<sub>3</sub> avait également les murs situés vers la pente, taillés dans la couche de tuf. Dans son inventaire on a trouvé trois pierres de moulin à bras, un

burin en fer, une fibule en argent au corps fortement profilé, de même qu'un denier Vespasianus qui assure la datation du complexe à la fin du 1<sup>er</sup> siècle après J.Ch.

Les recherches archéologiques de 2008 ont renforcé l'hypothèse du caractère de l'habitat dace sur les terrasses de Ciceu en tant que centre artisanal lié à la production des pierres pour les moulins à bras, où l'on ajoute à l'heure qu'il est aussi un atelier d'un artisan en bronze.

## 19. Cioroiu Nou, com. Cioroiași, jud. Dolj

**Punct: Cetate**

Cod sit: 71849.02

**Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică nr. 61/20087, 149/2008**

Colectiv: Dorel Bondoc (MO Craiova)

Săpăturile arheologice de pe șantierul Cioroiu Nou, campania 2008 s-au derulat de-a lungul întregii luni iulie a anului 2008 și mai apoi, în luna septembrie.

Fondurile bănești destinate cercetărilor au fost alocate pe bază de proiect MO Craiova, de către Consiliul Județean Dolj.

Timpul favorabil, fondurile bănești alocate și numărul sporit de muncitori au permis cercetări mult mai ample decât în anii trecuți.

Locul ales pentru efectuarea săpăturilor a fost sectorul de NV al fortificației, unde în urmă cu un an fundația Alexis Project a achiziționat respectivul teren, tocmai în vederea scoaterii sale din circuitul agricol și a exploatarea lui numai în scopuri arheologice, științifice.

Au fost săpate un număr de 16 casete de formă pătrată (4 x 4 m), lăsându-se între ele „martori” de pământ, cu lățimea de 0,60 m. Menirea acestor „martori” este aceea de a asigura deplasarea în siguranță a personalului muncitor și științific de-a lungul săpăturii. Adâncimea maximă până la care s-a săpat a fost de cca. 1,80 - 2 m. La această adâncime își face apariția solul viu, iar pânza freatică este foarte aproape.

Concret, săpăturile din anul 2008 au dezvelit o clădire de mari dimensiuni (am numit-o convențional „edificiul cu hypocaustum”), cu fundația realizată din piatră legată cu mortar în tehnica vremii, păstrată pe o înălțime maximă de 1,20 m. Foarte probabil, este vorba despre o clădire termală. Instalațiile puse în evidență s-au păstrat doar parțial, putând fi totuși oricând restaurate, având în vedere tipul comun al acestei construcții realizate în maniera tipică arhitecturii militare romane.

Deasemenea, a fost constatat faptul că suprastructura clădirii era realizată din cărămizi, iar acoperișul din bârne de lemn, acoperite cu țigle și respectiv, olane. Foarte multe cărămizi și țigle întregi sau fragmentare poartă ștampila LEG VII CL, adică Legiunea VII Claudia, ceea ce denotă faptul că la un moment dat, un detașament al acestei mari unități militare a staționat la Cioroiu Nou, așa cum ne mai asigură și o inscripție descoperită în urmă cu mai mulți ani, tot la Cioroiu Nou. Se mai poate afirma că același detașament al legiunii, a construit respectiva clădire.

Datarea clădirii în prima jumătate a secolului III este cea mai probabilă. Afirmatia se bazează pe componența materialului arheologic prelevat, a descoperirilor epigrafice, a statisticii circulației monetare, și a analizei stratigrafice.

Starea de conservare foarte bună a fundației clădirii, pretează respectivul edificiu la o restaurare măcar parțială a sa.

Situl se găsește în imediata vecinătate a localității moderne, iar accesul până acolo se poate face ușor pe drumul asfaltat. Forța de muncă se poate asigura cu personal necalificat din localitate.

A fost prelevată o mare cantitate de ceramică de uz casnic, dovadă a existenței în apropiere a unui atelier ceramic. De asemenea, ceramică pictată, obiecte de sticlă și geam, obiecte de os, obiecte de fier, obiecte de bronz. Un altar fragmentar cu inscripție a fost recuperat din apa pârâului Eruga cu ajutorul dr. Adrian Gheorghe, și tot aici este de menționat un fragment de coronament funerar cu reprezentarea lui Thanatos, zeul morții.

## 20. Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman

**Punct: Ciuperceni-La Vii 1**

Cod sit 151718.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 109/2008**

Colectiv: Roxana Dobrescu - responsabil, Adina Boroneanț, Gabriel Popescu, Adrian Doboș (IAB), Alain Tuffreau, Sanda Bălescu, Emilie Goval, Bertrand Lefevre, David Hérisson, (Mission archéologique française), Ionuț Torcică (MJI Teleorman)

Pentru a putea continua săpătura din 2006 și 2007, în campania din 2008 lucrările au debutat cu decaparea părții superioare a vechii cariere (10 depozite de loess steril) și cu degajarea pământului provenit din vechile săpături Boroneanț. Astfel, în anul acesta, s-a săpat în partea inferioară a secvenței stratigrafice (nivelurile D1 și CR).

Stratigrafia:

Încă din campania precedentă s-a observat că geometria depozitelor este mult mai complexă decât se bănuia în 2006. Degajarea părții inferioare a carierei a permis o mai bună înțelegere a stratigrafiei.

De sus în jos:

- cernoziom, observabil pe 0,7 m;
- loess brun gălbui (Lsup: 10 YR 5/4), omogen, mai argilos în partea superioară și prezentând concrețiuni calcaroase în jumătatea inferioară a depozitului. Grosime: 2,10 -2,40 m.
- limon argilos (L inf.), maroniu (10 YR 5/3) cu dungi maronii spre gri (10 YR 5/2), cu numeroase urme de mangan și concrețiuni calcaroase. Acest limon prezintă o înclinare importantă spre cîmpia aluvială a Dunării. Înclinarea nu este observabilă în partea de S a săpăturii (profil A). Spre N și spre V, în apropierea săpăturii lui Vasile Boroneanț, acest limon argilos cu concrețiuni calcaroase se observă direct sub cernoziom. Grosime maximă: 1 m.

Lateral, spre V, profilul B arată că orizontul de concrețiuni calcaroase, observabil direct sub cernoziom, pe o grosime de cel puțin 3 m, devine dur. Matricea este un limon argilos maroniu (7,5 YR 5/4), extrem de dur și închis la culoare (7,5 YR 5/6) în partea inferioară a profilului observabil (profil B). Este un pedocomplex pentru care trebuie determinată vârsta.

Săpăturile vechi au arătat că stratul de limon se află pe o veche napă fluviatilă a Dunării. Un sondaj făcut cu tariera a permis recunoașterea părții superioare a sedimentării fluviatile la o adâncime de 1,5 m sub concrețiunile calcaroase observabile sub nivelul CR.

În concluzie, se poate spune că secvența stratigrafică observată aici, corespunde unei pături de loess din Pleniglaciularul weichselian mijlociu; ea este acoperită de un

cernoziom, iar în partea inferioară se observă un limon cu concrețiuni calcaroase ce prezintă urme de pedogeneză. Acest loess are la bază vechea napă fluvială a Dunării care a păstrat resturi de faună de vârstă pliocenă.

Contextul stratigrafic al secvenței de loess de la La Vii 1 indică situarea ei înaintea de Pleniglaciului superior, ceea ce ar fi în concordanță cu data IRSL *corectată* ( $32 \pm 3$  ka), obținută pe sedimente prelevate deasupra nivelului C1.

Niveluri arheologice.

Stabilirea nivelurilor arheologice s-a făcut doar pe baza industriilor litice:

- A: în partea inferioară a cernoziomului
- B: în partea superioară a loessului brun gălbui
- C: în partea inferioară a loessului brun gălbui
- D1: la baza loess-ului brun gălbui
- CR: piese prezente deasupra limonului argilos cu concrețiuni calcaroase și în partea sa superioară (CR2). Piese găsite la baza profilului din 2006 și care la momentul respectiv au fost grupate în D2, corespund nivelului CR din 2007 și 2008.

Ansamblul nivelurilor arheologice este afectat de înclinarea spre S în direcția Dunării.

Materialul litic:

Materialul litic din diferitele niveluri de la Vii 1 prezintă o serie de caracteristici comune:

- aceeași materie primă, silexul, cu două origini diferite: aluviunile Dunării și un afloriment local, situat la mică distanță
- debitaj laminar
- prezența dominantă a produselor de debitaj, număr ridicat de *esquilles*
- facies clar de atelier

Materialul din nivelurile A și B prezintă aceleași caracteristici. El aparține aceleiași industrii. Cele mai multe nuclee au fost aduse preformate, întrucât așchiile corticale nu sunt numeroase. Nucleele demonstrează un debitaj semiturnant, ele fiind unipolare sau bipolare. Debitajul este similar pentru seria D1.

În ceea ce privește nivelul CR, procentajul de așchii corticale este mai important. Silexul local cu cortex proaspăt apare mai frecvent, ceea ce înseamnă că rognonii de silex au fost colectați într-un afloriment. Nucleele care domină în mod clar sunt cele laminare cu un debitaj semiturnant, cât și nucleele cu o singură suprafață de debitaj. Trebuie menționată și prezența unui nucleu care se termină în debitaj de lamele, cât și un nucleu pe așchie. Lamelele din nivelul CR sunt alungite, ușor arcuite și sunt obținute printr-un debitaj cu percutor moale. În ceea ce privește uneltele, ele nu sunt numeroase. Studiul acestora nu a fost încă terminat. Menționăm doar o lamă cu trunchiere oblică, cu ambele laturi retușate și care prezintă, probabil, urme de ocră.

Vârsta IRSL obținută deasupra nivelului C1 este de  $32 \pm 3$  ka. Este dificil să facem o comparație între datele IRSL și cele 14C. Industriile litice din punctul La Vii 1 ar putea aparține unui facies Gravettian. Raritatea uneltelor în siturile în aer liber din Câmpia Română constituie un handicap. Interesul principal al așezării de la La Vii 1 îl reprezintă prezența unei secvențe stratigrafice cu mai multe niveluri arheologice.

## 21. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

**Punct: Celei**

Cod sit: 125551.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 95/2008

Colectiv: Petre Gherghe – responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Liviu Petculescu (MNIR), Cristina Mitar (MCDR Deva), Mircea Negru (USH București), Mirela Cojoc (MAE Corabia)<sup>1</sup>

A 64-a campanie de cercetări arheologice sistematice de la Sucidava, cartierul Celei, orașul Corabia, jud. Olt s-a derulat în intervalul 1-18 iulie 2008.

Săpăturile au fost efectuate cu ajutorul studenților Univ. Craiova (anul I, specializarea Istorie, din cadrul Facultății de Istorie, Filozofie, Geografie), cu sprijinul Primăriei orașului Corabia și al MAE Corabia.

Cercetările din vara anului 2008 s-au desfășurat în două sectoare: primul (denumit Suprafața 2002), amplasat în interiorul cetății; cel de-al doilea situat în zona vestică din afara incintei fortificației.

### Sectorul I

Suprafața 2002 ocupă un areal de 756 m<sup>2</sup>, mărginit la V și S de două construcții importante, descoperite în urmă cu mai multe decenii: clădirea cu hipocaust și *horreum*-ul. În campaniile precedente aici au fost deschise 16 casete (fiecare cu dimensiunile de 6 x 6 m), separate prin matorii cu lățimea de 1 m. În ultima campanie, cercetările au fost continuate, concentrându-se în casele C1-C3, C6-C10. În plus, zona investigată a fost extinsă prin deschiderea, spre N a altor două case, C17 și C18.

În caseta C7 au fost identificate, cu ocazia campaniei precedente, o serie de indicii care sugerau descoperirea unei noi încăperi cu hipocaust. Cercetările actuale au permis confirmarea acestei ipoteze și obținerea unor informații mai complete. Din structura construcției s-au păstrat prefurnium-ul, camera cu pile de hipocaust și porțiuni din pereții de E și S.

*Praefurnium*-ul, orientat E-V, perpendicular pe clădire, este aproape pătrat, cu lungimea de 1,40 m, și lățimea de 1,35 m. Spațiul său interior, destinat combustiei, are o deschidere lată de 0,65 m, pavată cu cărămizi de dimensiuni mari (45 x 45 cm) peste care a fost aplicat un strat subțire de mortar alb. Pereții laterali s-au păstrat pe o înălțime maximă de 0,56 m și au fost zidiți din cărămizi cu dimensiunile de 30 x 30 cm. Ei păstrează urmele unor reparații. Astfel, peretele sudic are la bază două rânduri de cărămizi suprapuse, peste care a fost amplasat un bloc paralelipipedic de piatră cioplită (măsurând 90 x 26 x 30 cm), în timp ce peretele nordic a fost consolidat pe exterior și lățit prin adăugarea unor cărămizi de dimensiuni mai mici. La est de gura *praefurnium*-ului se păstrează două șiruri paralele formate din cărămizi alunecate spre vest, ceea ce sugerează existența unui stâlp de zidărie (dublat probabil de încă unul, poziționat simetric puțin mai spre sud) pe care se sprijinea un acoperiș ușor, care acoperea și proteja accesul la instalația de foc.

Camera cu pile de hipocaust este orientată N-S și are lungimea de aprox. 5 m. În interiorul său, peste o podea de mortar, conservată doar pe alocuri, (și identificată la adâncimea de -1,30 m) s-au păstrat urmele a 19 pile de hipocaust, distanțate unele de altele la cca. 0,23 m. La origine, numărul pilelor trebuie să fi fost de minim 32, deoarece ele par dispuse pe cel puțin patru rânduri, fiecare compus din câte opt pile. O parte dintre acestea au fost distruse sau au rămas, deocamdată, ascunse în matorul dintre case. Pilele sunt realizate din cărămizi pătrate (29 x 29 cm) sau aproape pătrate (24 x 27 cm), legate cu mortar alb și conservate pe maxim cinci rânduri.

Printre pilele de hipocaust, alături de multă cenușă și cărbune, au fost descoperite mici fragmente provenite probabil din structura suspensurii, sub forma unor plăci cu grosimea de 4,5-5 cm, realizate din mortar amestecat cu multă cărămidă foarte fin pisată, combinată într-o cantitate mai mică, cu particule având granulația de mărimea bobului de orez. Tot aici au apărut fragmente de amforă și un opaiț întreg, acoperit cu o glazură galben-verzuie.

Spre extremitatea nordică a spațiului descris, pe aliniamentul șirurilor de pile, s-a constatat prezența părților inferioare ale unor tuburi de ceramică (trei conservați *in situ* și fragmente din al patrulea). Piese sunt poziționate vertical și au diametrul de 14 cm. La bază, ele se sprijineau pe câte o cărămidă, zona de contact fiind etanșată cu lut. Tuburile prezintă în perete, aproape de capătul inferior, câte un orificiu rotund, cu diametrul de 4 cm, toate aflate la aceeași înălțime și având aceeași orientare. Sistemul permitea astfel circulația aerului cald spre zonele superioare ale clădirii.

Din structura pereților care delimitau încăperea cu hipocaust nu au fost identificate decât trei elemente. La extremitatea estică a fost surprins un fragment din baza unui zid cu lățimea de 0,50 m, constituit din cărămizi legate cu mortar și pietriș. După cum sugerează urmele observate în profilul nordic al casei, un zid oarecum asemănător delimita clădirea și pe această latură. În sfârșit, limita sudică a încăperii pare a fi marcată de prezența ultimei asize a unui zid de piatră orientat V-E, lung de 1,14 m și lat de 0,50-0,60 m, care pare a se continua spre E, în caseta învecinată, C10.

La N de camera cu hipocaust, în caseta C8, am descoperit într-o campanie anterioară, la adâncimea de -1,15 m, urmele unui pavaj constituit din mai multe straturi alcătuite din pietriș, fragmente de cărămizi, dintre care unele sparte pe loc, și mortar. Nu este clar dacă această structură reprezenta o măsură menită să asigure un mijloc de hidroizolare sau sugerează existența a trei faze de reparații. Cu ocazia actualei campanii, în structura pavajului, aproape de extremitatea sa sudică, am identificat o cărămidă fragmentară cu ștampila *L(egio)VM(acedonica)V(arinia)*<sup>2</sup>.

Suprafața descrisă se întinde pe toată lungimea casei (6 m). Spre E, ea este delimitată de un zid de piatră și mortar, tencuit pe fața orientată spre zona cu pavaj. În schimb, spre V, ea a fost total distrusă de o groapă de demolare modernă, folosită în timpul primului război mondial pentru extragerea pietrei. Totuși, în spațiul acesteia, la adâncimea de -1,40 m, cercetările din acest an au condus la identificarea urmelor unui bazin alcătuit din cărămizi pătrate (0,40 m), spațiile de îmbinare dintre acestea fiind etanșate cu o lutială galbenă. Din întreaga sa structură nu s-a păstrat decât o parte, cu lungimea de 0,80 m, lățimea de 0,48 m și înălțimea de 0,24 m. În jurul acestuia s-au descoperit disipate mai multe fragmente de conducte din ceramică.

Revenind la suprafața pavată, descrisă mai sus, semnalăm că pe toată lungimea acesteia, în structura sa, a fost încastrat un canal lat de 0,30 m, constituit din cărămizi și orientat aproximativ N-S. Ultima campanie a permis constatarea că acesta se prelungește mult spre S (în casele C6 și C7), parcurgând un traseu sinuos, care îi permitea să ocolească prin exterior zidul și *praefurnium*-ul camerei cu hipocaust, după care își continuă drumul, pe aceeași direcție, spre Dunăre. Cercetarea mai amănunțită în caseta C7 ne-a permis constatarea că el este realizat în întregime din cărămizi și are o deschidere interioară lată de 0,15 m și înaltă de 0,16 m. Din loc în loc, pe partea exterioară a cărămizilor care formează „capacul” se păstrează urme de mortar amestecat cu cărămidă

fin pisată. În totalitate, canalul, cu o pantă ușor descendentă spre fluviu, a fost până acum surprins pe o lungime de 22 m. Faptul că traseul său era paralel cu limita camerei cu hipocaust și ocolea cu grijă *praefurnium*-ul acesteia, sugerează că toate aceste elemente constructive au fost contemporane.

Desigur că, un asemenea canal, avea rolul de a permite deversarea apei uzate. Dar, de unde provenea această apă?

În caseta C18, foarte aproape de capătul nordic al canalului au fost descoperite urme care sugerează prezența, aici, a unui bazin care, ceva mai târziu, a fost dezafectat, materialul din care era alcătuit fiind probabil refolosit, încă din antichitate, în alte scopuri. De aceea, din structura bazinului nu s-a mai conservat decât o porțiune din perețele său sudic. Acesta era realizat dintr-un bloc de piatră, perfect șlefuit pe fața dinspre interiorul bazinului, dezvelit pe lungimea de 1,87 m și păstrat pe înălțimea de 0,60 m.

După dezafectarea bazinului, concavitatea în care acesta fusese amenajat a fost umplută cu numeroase resturi de țigle și cărămizi amestecate cu pământ. Peste terenul astfel nivelat a fost realizat un jgheab destinat drenării apei. El este constituit dintr-o succesiune de țigle romane așezate în trepte și parcurge, de la E spre V, un traseu ușor descendent, sub formă de arc de cerc, cu lungimea de cca. 6 m. O porțiune dintr-un jgheab construit exact în aceeași manieră a fost descoperită și lângă zidul care marca limita estică a camerei cu hipocaust, descrisă anterior. Aici, pe o porțiune scurtă, el se suprapune peste canalul din cărămizi, prezentat mai sus, ceea ce constituie încă un argument că aceste jgheaburi reprezintă amenajări mai târzii, datând probabil din ultimul secol de funcționare a cetății romano-bizantine.

Cercetările efectuate în perimetrul casetelor C9 și C10 nu au adus noutăți semnificative față de campaniile precedente<sup>3</sup>. Reamintim totuși că în caseta C10 am identificat temelia unui zid cu traseu absidal. El reprezenta latura nordică a unei încăperi situate între vechea construcție cu hipocaust (dezvelită în urmă cu mai multe decenii de D. Tudor) și noua clădire cu hipocaust, identificată de noi (descrisă mai sus). Cel puțin din punct de vedere stratigrafic, funcționalitatea construcției cu absidă pare a fi fost anulată de noua construcție cu hipocaust, care o suprapune parțial.

În casele C1-C3 nu au fost identificate elemente semnificative. Excepție face o groapă menajeră descoperită în C3, c.1c, la adâncimea de -1,15 m, cu formă aproximativ ovală, în care au fost depuse numeroase fragmente de amfore.

#### Sectorul II

Cercetările au avut ca obiectiv identificarea unor elemente suplimentare, legate de existența unei pasarele care asigura legătura între poarta de V a cetății și portalul nordic al podului constantinian<sup>4</sup>. În acest scop, la cca. 30 m E de zidurile de sprijin descoperite în campaniile precedente, au fost deschise două secțiuni paralele, orientate N-S: SI și SII, cu dimensiunile de 6 x 2 m. În ambele secțiuni, la adâncimi cuprinse între -0,70 și 1,10 m, au fost descoperite câteva fragmente de cărămizi romane, urme izolate de mortar și aglomerări de piatră spartă. Printre acestea, se remarcă patru blocuri paralelipipedice de piatră șlefuită, cu dimensiunile de: 20 x 20 x 10 cm; 22 x 23 x 10 cm; 20 x 28 x 18 cm; 26 x 20 x 20 cm. Poziția lor indică că ele ar putea proveni din prăbușirea zidurilor unei construcții aflate în imediată apropiere, spre E.

În concluzie, cercetările efectuate în vara anului 2008 au conturat existența unui complex format dintr-o nouă construcție cu hipocaust, continuată spre N cu o suprafață pavată. La extremitatea acesteia au fost descoperite resturile unui bazin de piatră, din zona căruia pornea spre S, înspre fluviu, un canal de

deversare a apei care ocolea clădirea cu hipocaust. În apropiere au mai fost identificate urmele unui mic bazin de cărămidă și numeroase fragmente de conductă. Toate aceste elemente sunt contemporane. Ele ar putea fi datate în perioada dintre mijlocul secolului al IV- mijlocul sec. V (anul 447) și pledează pentru existența unor terme, necunoscute până în prezent. Sperăm ca cercetările viitoare să aducă un plus de informații, atât în legătură cu destinația cât și cu încadrarea lor cronologică.

#### Anexa 1

##### Note:

1. La actuala campanie au mai participat Alina Uță, Marius Biciu, muzeografi la MAE Corabia.
2. O. Toropu, C.M. Tătulea, *Sucidava Celei*, București, 1987, p. 103 datează acest gen de inscripții tegulare între anii 295/325 și mijlocul sec. IV.
3. A se vedea rapoartele noastre de săpături din anii 2006 și 2007, precum și Petre Gherghe, Lucian Amon, *Cercetările arheologice de la Sucidava-Celei, jud. Olt. Campania 2006*, Analele Universității din Craiova. Seria Istorie 12, 2007, p. 45-58; *idem*, *Rezultatele cercetărilor arheologice de la Sucidava-Celei (județul Olt). Campania 2007*, Analele Universității din Craiova. Seria Istorie 13, 2008, 9 pagini, p.327-336.
4. P. Gherghe, L. Amon, *Noi date în legătură cu podul lui Constantin cel Mare de la Sucidava*, Pontica 40, 2007, p. 359-369.

##### Résumé:

Les dernières fouilles archéologiques de Sucidava (département Olt) se sont déroulées, principalement, à l'intérieur de la forteresse romano byzantine. Ils ont mise en évidence l'existence d'un ensemble architectonique formé par une nouvelle construction avec hypocauste, continuée vers le N par une surface pavée. A l'extrémité de celle-ci nous avons découvert les traces d'un bassin en pierre, d'un égout en briques, d'un petit bassin, aussi en briques, et des nombreux fragments de conduites. Tous ces éléments sont du même âge. Ils pourraient être datés entre le milieu du IV-ème siècle et la moitié de l'année 447. Aussi, ils plaident pour l'existence, dans cet endroit, des thermes, ignorés jusqu'à présent. Les fouilles prochaines offriront plus d'informations au sujet de la destination et l'encadrement chronologique des ces constructions.

## 22. Costișa, com. Costișa, jud. Neamț

### Punct: Cetățuia

Cod sit: 122141.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 88/2008

Colectiv: Alexandru Vulpe - responsabil, Anca-Diana Popescu, Radu Băjenaru (IAB), Elena Gavrilă (MMB)

Principalul obiectiv al campaniei din 2008 l-a reprezentat cercetarea structurii depunerilor arheologice din neolitic și epoca bronzului de pe platoul mai scund al „Cetățuiei” (platoul B). În total, au fost trasate patru secțiuni. Două dintre ele - SXVI și SXVII - cu dimensiunile 7 x 4 m, au fost deschise concomitent, alături de SXIV/2007, SXVI aflându-se la 1 m spre SE față de SXIV. Martorul lăsat între SXVI și SXVII avea 1 m lățime. A treia secțiune, SXVIII, cu dimensiunile 10 x 3 m, a fost trasată în continuarea lui SXII/2007, la 1 m spre SE față de aceasta din

urmă. În prelungirea lui SXVIII, la 1 m distanță spre SE, a fost deschisă SXIX, cu dimensiunile de 10 x 3 m. Toate secțiunile au fost caroiate din metru în metru.

SXVI (7 x 4 m) avea latura lungă orientată pe direcția NV-SE. Sub stratul vegetal, la adâncimea de 0,14-0,20 m au apărut pietre de dimensiuni mici și medii, fragmente ceramice din epoca bronzului, bucăți mărunte de chirpici și puține oase de animale. În majoritate, fragmentele ceramice din epoca bronzului aparțineau unor vase Monteoru. Materialul arheologic se concentra în jumătatea vestică a secțiunii, iar stratul de pietre nu era compact. În c.5a, la adâncimea de 0,20 m a fost dezvelită o porțiune cu lemn ars. Lemnul era orientat pe direcția N-S. Avea dimensiunile 0,26 x 0,29/0,14 m. 10 eşantioane din această lemn au fost prelevate pentru datări radiocarbon. Urmele unei alte bucăți de lemn ars au putut fi observate în c.4d la adâncimea de 0,18 m; lemnul nu s-a păstrat însă, ci a fost observată doar o zonă de pământ înnegrită de la ardere cu dimensiunile de 0,36 x 0,30 m. După demontarea stratului de pietre și fragmente ceramice, la adâncimea de 0,21-0,27 m, pe o suprafață de aproximativ 4 x 1,50 m situată în colțul de NV al lui SXVI, a fost găsite aglomerări de chirpici care aveau amprente de nuiete, fragmente ceramice de la vase Costișa și câteva pietre de mici dimensiuni. Baza bucății de lemn din c.5a se afla la acest nivel. Această aglomerare de chirpici masivi și fragmente ceramice Costișa reprezintă probabil zona estică a complexului Costișa descoperit în 2007 în SXIV. Materialele din epoca bronzului se află într-un sol de culoare cenușie. Solul de culoare cenușie se sfârșește către E în dreptul metrului al doilea al lui SXVI, fiind vizibil doar acolo unde se află ceramica de tip Costișa.

Sub depunerea din epoca bronzului se afla un pământ de culoare castanie, la adâncimea de 0,25-0,37 m, care conținea fragmente ceramice neolitice (cultura Precucuteni), oase de animale și câteva pietre de dimensiuni medii. În c.3c, la -0,25 m în solul neolitic, a fost găsită o statueta antropomorfă păstrată fragmentar. Sub depunerea neolitică se întinde solul galben, steril arheologic.

SXVII a fost deschisă concomitent cu SXVI, având aceleași dimensiuni și orientare, cu scopul de a surprinde limita estică a depunerilor antropice. În această secțiune s-a săpat până la adâncimea de 0,30 m. Sub stratul de iarbă se întindea solul galben steril, fără să fie descoperit vreun complex arheologic. În aceste condiții este evident că limita estică a depunerii neolitice de pe acest platou nu depășea cu mult latura dinspre E a secțiunii SXVI, fiind probabil undeva în martorul de 1 m lățime care despărțea secțiunile SXVI și SXVII.

SXVIII a fost deschisă în continuarea lui SXII/07, la 1 m distanță către SE, cu scopul de a se verifica starea *in situ* a depunerilor antropice. Reamintim că SXII din 2007 a fost închisă după ce s-a ajuns la adâncimea de cca. 0,40 m, întrucât am considerat că ne aflăm în pământ de umplutură. Sub stratul de iarbă se întindea solul cenușiu cu materiale din epoca mijlocie a bronzului. La adâncimea de 0,15-0,20 m au apărut pietre de dimensiuni mijlocii, fără să formeze însă un strat dens. Între pietre se aflau fragmente ceramice Monteoru Ic2, dar și câteva Costișa. În c.9a, la adâncimea de 0,18 m, a fost observată crusta sfărâmată a unei vetre. După demontarea acestor materiale, la -0,20-0,27 m au apărut alte pietre, de dimensiuni mai mici, o cantitate mai mare de fragmente ceramice din epoca bronzului (în majoritate Monteoru Ic2, dar și câteva Costișa), bucăți mărunte de chirpici și relativ puține oase de animale. A fost dezvelită în întregime vatra din c.9a (notat V20/08). Aceasta avea forma aproximativ rotundă, cu diametrul de 0,42 x 0,38 m. Crusta era sfărâmată în bucăți mărunte, iar

asura nu era mai groasă de 2 cm. V20 a fost construită pe un pat de pietricele de râu. La cca. 0,23 m spre S față de V20 se afla o bucată de vatră cu un diametru de aproximativ 6 cm, cu crusta și arsura groasă, de cca. 3,5 cm, foarte diferită ca aspect de crusta și arsura V20.

După demontarea acestui grund au apărut din nou pietre mărunte, fragmente ceramice Monteoru Ic2 și Costișa, câteva oase de animale. În c.1c, la -0,30 m, a fost găsită o brățară din bronz, cu secțiunea rotundă; brățara are un diametru de 4 x 3,2 cm. În c.6b, la -0,26 m se aflau două cuțite din piatră, iar un al treilea cuțit a fost găsit în c.6c, la aceeași adâncime. Sub depunerea din epoca bronzului au fost găsite puține fragmente ceramice neolitice.

SXIX a fost trasată în continuarea lui SXVIII, la 1 m spre SE. Sub stratul de iarbă, la -0,10 -0,15 m, au apărut câteva pietre de mici dimensiuni și fragmente ceramice din epoca bronzului. Materialele stăteau în solul cenușiu. Depunerea din epoca bronzului se întindea doar în capătul de NV al secțiunii, în primii 2,5 m, în restul secțiunii fiind găsit solul galben steril. Săpăturile din acest an au completat informațiile noastre privind structura și întinderea depunerilor arheologice din epoca bronzului și perioada neolitică de pe platoul B al „Cetățuiei” de la Costișa. În acest moment dispunem de date certe privind limitele depunerilor antropice către V, S și SE, rămânând drept unul dintre obiectivele campaniilor viitoare identificarea limitei dinspre N și NV a depunerilor preistorice.

## 23. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău

### **Punct: Cetățuia**

*Cod sit: 48708.01*

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 23/2008**

Colectiv: George Trohani - responsabil, Radian-Romus Andreescu Katia Moldoveanu, Constantin Haită (MNIR), Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Eugen Paveleț (MJIA Prahova)

Situl eneolitic de la Coțatcu „Cetățuia”, comuna Podgoria, este situat în zona deluroasă din partea de NE a județului Buzău, la cca. 15 km NV de orașul Râmnicu Sărat.

Obiectivele campaniei 2008 au fost stabilirea stratigrafiei sitului și cercetarea resturilor unei locuințe incendiate descoperite anul trecut. Profilul, orientat NV-SE, are o lungime de 18 m și a fost săpat cu o treaptă intermediară (2,20 m).

Chiar dacă el a fost realizat doar parțial (mai trebuie demontată o parte din treapta intermediară), au putut fi făcute câteva observații preliminare referitoare la stratigrafia sitului. Astfel, grosimea nivelului cultural merge până la aproximativ 4 m spre centrul așezării. Au fost identificate cinci niveluri din locuire marcate fie prin locuințe incendiate, fie prin resturile unor locuințe neincendiate, fie prin gropi.

În anul 2007, pe treapta intermediară au fost dezvelite resturile unei locuințe, numită provizoriu L8. Aceasta se continuă în profil, iar porțiuni din ea alunecate pe pantă au fost găsite în poziție secundară.

Resturile locuinței se întind pe aproximativ 10 m de-a lungul profilului (C.4-8). Locuința a fost surprinsă cel mai probabil în diagonală, astfel că dimensiunile sale nu pot fi apreciate cu exactitate, având în vedere și suprafața destul de îngustă, de aproximativ 2 m, pe care a fost posibilă cercetarea.

Resturile locuinței se compun dintr-o masă compactă de chirpici ars cu grosimea de aproximativ 0,50 m, provenind din pereții dărâmați ai locuinței. În profilul locuinței, sub masa de chirpici, se păstrează resturile podelei arse. Aceasta era făcută probabil din bârne acoperite cu lut. Podeaua de lut a fost refăcută de mai multe ori.

La demontarea stratului masiv de distrugere s-a putut observa faptul că acesta se prezintă în general sub forma unui amestec de pământ cu chirpici ars în mare parte pulverizat și foarte friabil, în care se găsesc, pe anumite porțiuni ale locuinței bucăți de chirpici de dimensiuni mai mari, puternic arse, uneori până la vitrificare. S-au identificat două zone în care arderea a fost foarte puternică, una lângă latura de S a vetrei locuinței, iar a doua la cca. 2 m E de ea.

În partea de E a locuinței, în C.7, a fost descoperit un perete în elevație care se continuă în linie oblică în profilul magistral. Acesta se păstrează pe 3,10 m lungime, 0,30 m în elevație, cu o lățime de 0,10 m, fățuit pe ambele laturi. Peretele este orientat N-S și prezintă două ușoare albieri. Structura de rezistență a peretelui era formată din pari cu diametrul de 4 cm. Locuința este tăiată de o tranșee de aproape 1 m lățime, fapt vizibil și în profil.

În C.5 a fost identificată o vatră care se continuă în profilul magistral. Dimensiunile păstrate ale vetrei sunt de aproximativ 1,15 m (în lungul profilului) x 0,80 m, cu o înălțime de cca. 0,40 m. Plăcuțele s-au păstrat parțial, pe doar un sfert din suprafața vetrei. Se cunosc urmele a cel puțin două faze de refacere a vetrei. Gardina masivă a vetrei este puternic deteriorată. În partea de S a vetrei erau două gropi de pari cu diametrul de 0,20 m.

Fragmentele de chirpici ars provenite din distrugerea locuinței oferă câteva amănunte interesante privind materialele și tehnicile de construcție folosite. Spre exemplu, mai multe fragmente păstrează amprente clare ale unor scânduri din lemn. De altfel, în așezare s-au găsit numeroase amprente de bârne la nivelul podelei și mult cărbune, semn că lemnul era folosit în măsură destul de mare la construcții, alături de lut. Pe câteva fragmente de chirpici fățuite, provenind de la pereți, se găsesc motive geometrice pictate cu culoare alb-gălbui. Unele dintre ele au acoperite cu pelicule de lut probabil ca urmare a unor refaceri a pereților.

În perimetrul locuinței au fost identificate 10 vase întregibile, de diferite dimensiuni și forme. În această zonă, limita locuinței nu este foarte clară, urme ale distrugerii locuinței mergând până în dreptul C.4.

Alte vase, întregi sau întregibile, împreună cu părți din locuință au fost surprinse alunecate pe pantă. Locuința a fost conservată urmând ca în campania viitoare să se identifice limita vestică a acesteia și să se secționeze vatra.

Cercetările au avut în vedere și descoperirea unor eventuale amenajări ale terasei făcute în vederea locuirii. Pentru aceasta a fost îndreptat un mic profil în partea de SV a așezării. Aici au fost identificate doar trei niveluri de locuire dar, cel puțin în zona cercetată, nu sunt vizibile dovezi ale amenajării terasei.

În marginea de NV a așezării a fost descoperită la -2 m adâncime, pe treapta intermediară, o aglomerare de pietre, care par a fi de la o amenajare cu o funcționalitate incertă. În profil sunt vizibile și urmele unor pari, deci se pare ca la un moment dat a existat o încercare de amenajare a marginilor așezării.

Din punct de vedere cultural primele patru niveluri de locuire aparțin așa-numitului aspect cultural Stoicani-Aldeni. Primul nivel de locuire aparține unei faze târzii a culturii Starcevo-Criș (probabil IV), materialul recuperat fiind destul de puțin dar

specific acestei civilizații, respectiv funduri inelare sau profilate, fragmente ceramice cu slip roșu. Este pentru prima oară când la baza unei așezări de tip *tell* se descoperă materiale de tip Starcevo-Criș în sudul României. Cercetările viitoare au ca obiectiv principal finalizarea profilului prin demontarea treptei intermediare.

#### Bibliografie:

Eugen Comșa, *Date despre descoperirile din epoca neolitică din nord-estul Munteniei*, Vrancea. Studii și Comunicări 4, 1981, p. 18.  
L. Grigoraș, E. Paveleț, *Studiul preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tell-ul eneolitic de la Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, MUSAIOS 12, Buzău, 2007, p. 7-26.

#### Abstract:

The Aeneolithic site of "Cetățuia" ("the Fortress") in Coțatcu village, Podgoria Commune, is in a hilly area, on the right side of Coțatcu River middle terrace, in the north-eastern part of Buzău County, at 15 km North-West of Râmnicu Sărat town. The excavation objectives were the establishment of the site stratigraphy and chronology, as well as the investigation of the archaeological complexes not yet destroyed by the earth flows. On the site profile of 4 m. high we identified five occupation levels. They belong to the Neolithic period (Criș culture) and to the Aeneolithic period (Stoicani-Aldeni cultural group). The most important archaeological features were the dwellings. The L8 burnt house stands out by its abundance and diversity of artefacts.

## 24. Covasna, jud. Covasna

### **Punct: Cetatea Zânelor**

Cod sit: 96441.01

### **Autorizația de cercetarea arheologică sistematică nr. 57/2008**

Colectiv: Viorica Crișan - responsabil, Mariana-Cristina Popescu (MNIT), Valeriu Sârbu (M Brăilei) Monica Mărgineanu-Cârstoiu (IAB)

Cercetările arheologice din campania 2008 s-au axat pe trei obiective importante:

- finalizarea S7G, deschisă în prelungirea S7D. Aceasta acoperă zona dintre paramentul exterior al zidului terasei a II-a, terasa a III-a și respectiv, zidul acesteia din urmă;
- continuarea cercetărilor în S7H, deschisă în 2007, pe terasa a II-a, în partea sud-estică a bastionului și extinderea acesteia înspre terasa a II-a cu încă 13 m;
- actualizarea ridicării topografice.

S7H a fost trasată în 2007 pe o suprafață de 3 x 6 m. În campania din 2008 am mărit dimensiunile acesteia la 19 x 4 m. Secțiunea respectivă a fost trasată cu scopul de a clarifica dimensiunile și traseul zidului de curtină a terasei a II-a, din partea sud-estică, precum și stratigrafia terasei respective. Complexitatea stratigrafică a ultimului nivel de locuire (pământ ars la roșu, demantelări de ziduri, bârne carbonizate) nu ne-a permis să finalizăm decât cercetarea acestuia. Nu am reușit să decopertăm în totalitate zidul de curtină pentru a vedea dacă are aceleași dimensiuni (4,65 m) și traseu ca în imediata apropiere a bastionului.

Urmare a distrugerii cetății, în suprafața deschisă pe zid și în fața acestuia (înspre terasă), a apărut o cantitate mare de

pietre rezultate din demantelare, bârne carbonizate de la suprastructura de lemn și un strat gros (0,20 m) de lut ars la roșu. Sub dărâmătură, pe nivelul de călcare (-0,65 m), au fost descoperite numeroase vase întregibile sau fragmentare. La 6 m de zid, înspre terasă a apărut un pavaj de pietre și fragmente de vase, lat de cca. 2 m. Pe acest pavaj au fost descoperite, pe lângă fragmente ceramice, două creuzete fragmentare și zgură de fier, provenite, probabil de la un atelier aflat în apropiere. Foarte posibil ca acest pavaj să facă parte din drumul, (aleea) de acces de pe terasa a doua. Supoziția noastră va putea fi (sau nu) confirmată doar în campania viitoare, când vom deschide o nouă suprafață în imediata apropiere a S7H.

S7G (finalizată în anul 2008; dimensiuni: 5,50 x 16,5 m - impuse de configurația terenului și tronsonul de fortificație descoperit); a fost trasată pe pantă, la intersecția a două terase (terasa a II-a și a III-a), paralel cu S7C și în prelungirea S7D. Ea a fost trasată cu scopul degajării curții terasei a III-a, stabilirii raportului constructiv dintre acesta și curtea terasei a II-a, și observării modului în care a fost amenajat terenul între cele două curți (acesta prezintă o pantă naturală, ascendentă spre zona de intersecție dintre cele două terase).

Curtea terasei a III-a - 4,40 m grosime - a fost dezvelită în întregime; elevația conservată *in situ* depășește nivelul de călcare corespunzător cu aproximativ 0,10 m; fața interioară a fundației acesteia se păstrează pe o adâncime de 1,80 m, iar fața exterioară a fost dezvelită până la adâncimea de aproximativ 0,50 m (nu s-a ajuns la sămânța zidului datorită proastei conservări a tronsonului dezvelit, existând posibilitatea prăbușirii lui imediat ce rambleul ar fi fost înlăturat). Rambleul corespunzător acestui tronson de curtină, ca de altfel și în alte sectoare cercetate din fortificație, este construit din piatră și lut dar, pentru prima dată, au fost surprinse urmele unor stâlpi de lemn cu rol de susținere a fundației, prinși în structura rambleului (diametrul găurilor de stâlpi de lemn este cuprins între 15-30 cm).

Stratigrafia dintre cele două terase, surprinsă pe profilul ESE al secțiunii, arată că:

- anterior curții de piatră aici a existat o palisadă - urme de la stâlpii acesteia fiind surprinși în săpătură;
- rambleul corespunzător curții terasei a II-a, calcă pe nivelul de la care a fost construită curtea terasei a III-a; prin urmare curtea terasei a II-a este construită ulterior curții terasei a III-a;
- în acest sector, amenajarea fortificației dacice - cu toate fazele: palisadă, curtină de piatră - a deranjat locuirea hallstătiană; în stratigrafia profilului ESE al S7G, se observă cum stratul de cultură hallstătiană a fost împins pe pantă cu ocazia reamenajării terasei a două.

Artefactele descoperite sunt cele specifice civilizației dacice clasice. Se remarcă, în campania 2008, un număr mare de vase lucrate cu mâna sau roata olarului întregi sau întregibile. Printre acestea amintim o amforă de mari dimensiuni. Pe lângă vasele ceramice, sunt de amintit mai multe fragmente de vase din sticlă, pandantive și cercei din bronz, o daltă, cuie și cuțite din fier, unelte din lut (fusaiole, jetoane) și din piatră (cute, râșnițe). Toate materialele descoperite au fost spălate, marcate și desenate. Momentan ele se află depozitate la MNIT, pentru a fi prelucrate, urmând ca, în conformitate cu protocolul încheiat, să fie predate MNCR.

Ambele secțiuni au fost executate manual, iar caroiul utilizat a fost cel de 2 x 2 m. Au fost făcute releveele ruinelor descoperite iar complexe surprinse au fost înregistrate atât cu mijloace clasice (fotografie, desen - grunduri/profile) cât și moderne (înregistrări cu stație GIS).

În ultimele zile ale campaniei a fost reactualizată ridicarea topografică, motiv pentru care, concomitent cu cercetarea arheologică s-a cosit întreaga suprafață a cetății.

De asemenea, în perioada 12-23 iulie 2008, a avut loc a doua ediție a *Taberei de arheologie experimentală* care s-a concretizat prin construirea a două palisade simple. (vezi site-ul <http://www.simpara.ro/activități>).

Problemele pe care le ridică un sit de dimensiunile Cetății Zânelor (o acropolă și patru terase înconjurată de ziduri din piatră, posibil mai multe bastioane) sunt foarte numeroase. În campania viitoare se impune finalizarea cercetărilor efectuate în jurul bastionului de pe terasa a II-a, cercetarea acropolei, de altfel extrem de dificilă din cauza numeroaselor gropi lăsate de căutătorii de comori precum și deschiderea unei secțiuni pe latura nord-vestică a terasei a III-a unde presupunem existența porții de acces în cetate. Ar necesita, de asemenea, deschisă o suprafață pe terasa a III-a, colțul vestic, unde după configurația terenului pare să fie un alt bastion. Ar fi, de asemenea, extrem de importantă cercetarea extremității nordice a terasei a II-a, acolo unde Alexandru Ferenczi vorbește de existența unui turn de supraveghere roman.

La finalul săpăturii au fost protejate zidurile descoperite (curtina terasei a treia) și înlocuite panourile deteriorate, ce protejau curtina primei terase și zidul de susținere a platoului din S1. Au fost protejate de asemenea complexele dezvelite în S7H.

Datorită numărului mare de vizitatori care doresc să vadă vestigiile „Cetății Zânelor” am optat pentru protejarea acestora cu panouri din lemn și nu prin reacoperirea cu pământ. În acest fel pot fi foarte ușor imaginate structurile imense de piatră care înconjurau terasele și acropola. Preconizăm ca în anul 2009, în colaborare și cu susținerea autorităților locale, să propunem spre avizare un proiect de restaurare a vestigiilor descoperite și de amenajare a drumului de acces spre cetate în vederea integrării ei în circuitul turistic național.

#### Bibliografie:

Viorica Crișan, Valeriu Sârbu, Cristina Popescu, *Covasna - "Cetatea Zânelor". Un munte fortificat de daci, în Noi descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Editura Angvstia, Covasna, 2003, p. 51-72.

#### Abstract:

The archaeological excavation carried out in the campaign of 2008 focused on three important goals:

- to complete section 7G, opened in extension of section 7D. It covers the surface between the outer face of the second terrace wall, the third terrace and respectively, its wall.
- to extend with another 13 m the excavation in section S7H, opened in 2007, on the second terrace to the south-east of the bastion and its extension onto terrace 2.
- to upgrade the site survey.

Section S7H was performed in 2007 on a surface of 3 x 6 m. The 2008 campaign extended its sizes to 19 x 4 m. The new section was drawn in order to reveal the sizes and route of terrace 2 curtain wall in the south-east part, as well as the stratigraphy of the terrace. The stratigraphic complexity of the last dwelling level (burnt earth, wall demolitions and charred beams) allowed us the finish the investigation of only the latter. We were not able to fully unearth the curtain wall to see if it is of identical size (4.65 m) and route like in the close vicinity of the bastion.

Section S7G (5.50 x 16.5 m) was carried out on the slope, at the junction of two terraces (terrace 2 and 3), parallel to

section S7C and in extension of section S7D in order to unearth the third terrace curtain, establish the construction ratio between the latter and the second terrace curtain and observe the fashion that the terrain between the two curtains was arranged. The third terrace curtain was unveiled entirely and, based on stratigraphic observations, it could be established that it was built prior the second terrace curtain.

Data provided by the section stratigraphy, the fortification remains and the uncovered archaeological materials offer additional information regarding a few issues raised by the way the fortification was erected and the relative and absolute chronology of the site (in this case, of the fortification stages).

The archaeological material discovered within the two sections (pottery, glass- made vessel sherds, pendants and bronze earrings, one chisel and iron knives, clay and stone tools) is momentarily housed with the National History Museum of Transylvania pending processing, while, according to the signed cooperation agreement, it should be delivered to the National History Museum of Eastern Carpathians of Sfântu Gheorghe.

Both sections were performed manually and the used grid was of 2 x 2 m. The discovered archaeological vestiges were surveyed, while the identified complexes were registered both by using classical (photos, drawings –plans/profiles) as well as modern means (records with GIS station).

The site survey was upgraded in the last campaign days and as a result, the entire fortress surface was mowed concurrent with the archaeological excavation.

## **25. Craiva, com. Cricău, jud. Alba**

### ***Punct: Piatra Craivii***

*Cod sit: 4160.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 146/2008**

Colectiv: Vasile Moga - responsabil (MNUAI), Cristinel Plantos (SC RMGC SA), Marc Antoniu (MCDR Deva), Călin Timoc (UV Timișoara), Georgeta El Susi (IAB), Gabriel Izdrăilă, Daniel Marius Tentiș, Mircea Gligor (Univ. Alba Iulia)

Campania arheologică din anul 2008<sup>1</sup> a avut în vedere următoarele obiective:

- finalizarea unităților de cercetare începute în anii anteriori;
- realizarea unor cercetări interdisciplinare (analize osteologice);
- restaurarea integrală a pieselor de metal.

#### Terasa „La Șură”

S III (10,50 x 1,70 m, orientare NV-SE, caroiere din metru în metru), a fost deschisă în anul 2006, în prelungirea S II, cu un martor de 0,50 m între ele. Scopul urmărit consta în surprinderea eventualei continuări a locuinței dacice din S II dar și observarea modului de amenajare a terasei pe întreaga sa lățime<sup>2</sup> Inițial, S III avea dimensiunile de 10 m x 1,5 m, noile dimensiuni fiind date de îndreptarea profilului și de prelungirea ei către SE, cu scopul lămuririi unei situații arheologice.

Încă din campania arheologică din anul 2006, s-a constatat parțial o situație similară cu cea din cadrul S II. Astfel, în cadrul careului 1, imediat după decapare, s-a observat prezența unui nivel cu depuneri arheologice, aparținând locuinței dacice, destul de sărac, ce se continua pe cel mult primele două careuri. După degajarea acestuia, în cadrul primului careu s-a



ajuns pe roca locală (steril din punct de vedere arheologic). Continuarea cercetării a dus la surprinderea către zona de contact cu careul doi, a unei amenajări similare ca și în cazul S II, fiind săpată o nouă treaptă. Dacă în cadrul primilor 2,50 m s-a constatat nivelarea cu lut (în compoziția căruia se afla și rocă sfărâmată mărunt) de aici și până către metrul 10 și-a făcut apariția un nivel compact de rocă masivă, „legată” cu lut. Acest nivel scădea în pondere către extremitatea de SE a unității de cercetare. În acest stadiu s-a și oprit cercetarea în anul 2006.

Pentru lămurirea situației prezentate, în 2008 a fost reluată săpătura, prin curățarea suprafeței și începerea demontării rocii. S-a constatat, după înlăturarea unui prim nivel de rocă (gresie, calcar degradat?), apariția unui alt nivel, în linii generale similar, însă cu dimensiuni mult mai mari. În contextul dat, s-a trecut și la prelungirea cu 0,50 m a secțiunii pentru a ne lămuri dacă nivelul de rocă este nativ sau el a fost adus în contextul amenajării terasei. Această prelungire, alături de demontarea parțială a nivelului de rocă mai sus amintit, a lămurit în mare parte situația arheologică. Astfel, ultimii 7 metri ai terasei au fost consolidați cu un pat de rocă având două nivele distincte. Cel de la bază, cu rocă masivă, era suprapus de un altul compus din roci de mai mici dimensiuni, peste care, în final, s-a suprapus un nivel de lut cu rocă sfărâmată ce avea rolul de a consolida structura de piatră. Trebuie precizat că, la momentul încheierii campaniei din anul 2008, încă nu cunoaștem adâncimea nivelului de fundare a acestei structuri.

În urma taluzării profilului estic al acestei secțiuni, în primul careu, a fost găsită o mărgea din pastă de sticlă cu inserții circulare de culoare albastră iar în prelungirea mai sus menționată au apărut fragmente ceramice, un obiect din fier și sporadice urme de arsură. Din punct de vedere cronologic amenajarea terasei s-a făcut, cel mai probabil, în sec. I a. Chr.

S IV (10,50 x 4,20 m, orientare NV-SE, cariere din metru în metru, pe două segmente, A și B), unitate de cercetare deschisă în cursul campaniei din anul 2006, a avut drept scop surprinderea către V a locuinței dacice apărute în S II (în cadrul campaniilor din 2005 și 2006). Din motive obiective, investigația arheologică aici s-a stopat în anul 2006, când s-a realizat decopertarea suprafeței în discuție. Menționăm că dimensiunile acesteia au fost eronat prezentate (într-un raport anterior) ca fiind de 10 x 3 m, în realitate, la trasare ea avea dimensiunile de 10 x 4 m. În cursul campaniei 2008, datorită îndreptării profilului, s-a ajuns la dimensiunile prezentate la începutul descrierii secțiunii.

Săpătura a debutat prin degajarea vegetației și aluviunilor depuse între timp, îndreptarea profilului și răzuirea întregii suprafețe. După efectuarea acestor operațiuni, situația se prezenta, pe careuri, în felul următor:

-careurile 1-3 A/B, imediat sub stratul vegetal, rocă locală (micașist), steril din punct de vedere arheologic.

-careurile 3-5 A/B, imediat sub nivelul vegetal, s-a constatat o aglomerare de pietre din calcar local, de dimensiuni variabile, ce continuau o structură similară descoperită în S II<sup>3</sup>.

-careurile 5-10 A/B au oferit, după nivelul de decapare, primele elemente ale complexului din zonă, anume resturi ceramice, osteologice și sporadice urme de lemn carbonizat.

Sesizabil fiind, încă din această etapă, „pragul”<sup>4</sup> săpat în roca locală, pentru amenajarea terasei, săpătura s-a concentrat din careul 10 către acesta. Nivelul mediu de săpare a fost de cca. 0,05 m.

În contextul prezentat, s-a constatat, de la acest nivel, apariția tot mai consistentă a unui inventar arheologic constând din fragmente ceramice, covârșitor lucrate cu mâna, de slaba factură, condițiile de sol determinând puternica lor fragmentare

la prelevare. Nivelul în discuție, mai este caracterizat de prezența tot mai consistentă a unui conținut de arsură alături de resturi de chirpic. S-a observat, deasemenea, nivelul de dărâmatură din piatră de calcar, provenit, cel mai probabil, de la zidul de protecție al terasei.

Din inventarul arheologic special, se remarcă prezența unor obiecte metalice, dintre care amintim: un fragment de fibulă, un manșon, un piron de mari dimensiuni a cărui „pălărie” este decorată cu cercuri concentrice, un amnar (?), un pinten de bronz cu spin de fier, un vârf de săgeată și un fragment de la o oglindă de formă circulară (din bronz).

Următoare etapă s-a concentrat pe îndepărtarea nivelului superior al dărâmăturii zidului de protecție. S-a constatat, imediat sub acesta, prezența unui nou nivel mixt de arsură, resturi ceramice și osteologice (la cca. -0,45/-0,50 m).

După demontarea acestuia, a apărut în cadrul careului 7B, la adâncimea de -0,50 m, resturile unei vetre de foc, de formă circulară, având un diametru maxim păstrat de 0,50 m. Disponibilitatea acestei structuri de combustie direct pe roca nativă<sup>5</sup> ne îndreptățește să o corelăm cu prima fază de amenajare a locuinței parțial surprinsă în S II.

Abordarea careurilor 6-10 A/B, pornind de la careul 10 către 6, a constituit o altă fază a săpăturii, fiind abordat primul nivel de depunere, situat imediat peste nivelul de amenajare al terasei. A fost conturată o situație arheologică, parțial cunoscută, din campaniile precedente, anume observându-se nivelul de îndreptare al pantei și urmele ce s-au mai păstrat de la locuința dacică. S-a putut constata, astfel, un nivel arheologic rezidând din numeroase resturi de la vase ceramice (de data aceasta și câteva fragmente întregibile), sporadice resturi osteologice, alături de diverse obiecte din fier (doi pinteni, o piesă în formă literei „T”, o verigă etc.) și bronz (un alt fragment de oglindă și un inel).

În urma curățării integrale a acestui orizont stratigrafic s-a evidențiat apariția unei gropi, în cadrul careurilor 8-10 B, aflată la adâncimea de -0,64 m față de actualul nivel de călcare. De formă ușor neregulată, groapa la conturare avea un diametru de cca. 1,30 m. În urma secționării, adâncindu-ne cca 1 m, s-a constatat profilul în formă de „clopot”. Ca inventar menționăm fragmente de la un vas ceramic de tip chiup, resturi osteologice, un obiect de fier, piatră. Din lipsă de timp, fundul gropii nu a mai fost atins.

Demontarea completă a nivelului de dărâmatură din cadrul careurilor 3-4 A/B, au dus la evidențierea parțială a unei noi gropi, în careul 4 A/B, la adâncimea de -0,70 m față de nivelul actual de călcare, complex rămas necercetat. Tot în cadrul acestor careuri, mai ales în segmentul A, la o adâncime de cca -0,65/-0,70 m, s-a surprins un nivel compact de arsură, în cadrul căruia se găseau resturi ceramice și osteologice alături de „pălăria” unui piron.

Trebuie consemnat, în încheierea prezentării acestei unități de săpătură, că a fost demontat martorul dinspre S II, în proporție de cca. 70%. În urma acestei operațiuni, s-au mai recuperat o serie de fragmente ceramice de la vase întregibile, ce își găsesc corespondență cu unele găsite în S II, alături de câteva obiecte metalice (un cârlig din fier, un inel din același material).

Rezumând, în urma cercetării S IV s-a constatat faptul că situația arheologică surprinsă în S II se continuă și aici. Astfel, a fost evidențiat același sistem de amenajare al terasei în trepte, existența unui zid de protecție al acesteia, urmele unei locuințe dacice cu componentele sale (vatră de foc, gropi de provizii-„menajere”) alături de un divers material arheologic. Nefiind cercetată integral, ne este încă dificil de spus, cât se continuă

locuința în cadrul acestei suprafețe. Cercetarea sa integrală, alături de extinderea către est a săpăturii, ne vor lămurii acest aspect. Cronologic, locuința și anexele sale, prin materialele găsite, nu ne permite o încadrare foarte clară, încadrându-le, deocamdată, într-un cadru general al sec. I a.Chr – începutul sec. I p.Chr.

#### Terasa Bănuțului

S VIIbis (5 x 3m, orientare E-V, cariere din metru în metru)

Scopul cercetării arheologice a vizat, pe această terasă, continuarea cercetării în unitatea deschisă în anul precedent (S VIIbis), unde fuseseră deja surprinse un număr de trei plinte din calcar, caracteristice templelor rectangulare, din perioada Regatului dac, alături de care se afla și un bogat inventar arheologic. Continuarea cercetării nivelului de depunere arheologic, din cadrul acestei suprafețe, au confirmat situația arheologică deja evidențiată din campaniile anterioare, SVIIbis fiind și finalizată cu acest prilej. Au fost evidențiate două noi plinte din calcar, atent lucrate, aflate în poziție primară, alături de un bogat inventar arheologic constând din fragmente ceramice, resturi osteologice și piese metalice. În momentul de față, este încă destul de dificil de a contura clar dimensiunile complexului, fazele sale de evoluție, doar extinderea planimetrică a săpăturii putând oferi răspunsuri la aceste întrebări.

#### Terasa a V-a

SI (10 x 3m, orientare NV-SE, cariere din metru în metru)

A fost continuată cercetarea în cadrul incintei circulare, complex dezvelit în anul 2005. Săpătura a avut un caracter restrâns în cadrul campaniei din anul 2008, în contextul focalizării investigației arheologice pe „Terasa Bănuțului” la templul cu baze de colană din piatră. Abordarea complexului s-a făcut pe cadrane. S-a recuperat un inventar arheologic constând din fragmente ceramice, resturi osteologice, obiecte de metal fiind evidențiat și mult chirpic ars provenit din pereții clădirii.

#### Curături

La V de masivul calcaros al „Pietrei Craivii” se află o întinsă zonă de terase, propice habitatului uman. Cum din cercetări mai vechi erau cunoscute materiale arheologice din această zonă, a fost efectuat un sondaj de verificare pe una din aceste terase, aflată la 100 m S de cabana aflată pe proprietatea familiei Trifan din Craiva.

Sondajul, denumit convențional Sdj. 1, a constat din cercetarea unei suprafețe de 2 X 1m, cu orientarea N-S. Nu au fost surprinse urme de interes arheologice.

Obiectivele viitoare, imediate, ale cercetării sitului de la Craiva „Piatra Craivii” constau în finalizarea obiectivelor pe „Terasa a V-a” și „La Șură” și deschiderea de noi unități de cercetare pe „Terasa Bănuțului”. Abordarea unor zone precum platoul superior al stâncii, care să lămurească relația stratigrafică dintre așezare și fortificație, este un deziderat însă, deocamdată, din lipsa unor fonduri suficiente acest fapt nu este posibil.

Evidențierea templului rectangular de pe „Terasa Bănuțului”, prin realizarea unui proiect de conservare și punere în valoare nu poate fi realizat în contextul în care situl nu beneficiază de nicio măsură de pază. Dealtfel, urmele „căutătorilor de comori” au fost sesizate și în anul 2008, de pe versantul sud-estic al masivului fiind adunate mai multe resturi de piese metalice.

#### Note:

1. Adresăm, pe această cale, calde mulțumiri Serviciului Public Salvamont Alba și familiei Trifan din Craiva pentru sprijinul acordat.

2. CCA, campania 2006, nr. 70.

3. CCA, campania 2006, nr.70.

4. „Pragul” în discuție a fost sesizat inițial în cadrul S II încă din 2005, el fiind absolut necesar în condițiile în care terenul se prezintă ca o pantă de 30/35°. Mai mult, tot în 2005, s-a constatat și dispunerea, la baza acestuia, a unui „zid” din blocuri nefasonate din calcar, cu rolul probabil de a opri eventualele alunecări de teren sau aluviunile de pe versant.

5. S-a observat săpătura acesteia în vederea amenajării vetrei.

#### Studiul resturilor de faună provenite de la Craiva „Piatra Craivii” (com. Cricău, județul Alba). Campania 2008

Georgeta El Susi

Din campania anului 2008 au fost analizate două eșantioane faunistice, recoltate din punctele „Terasa Bănuțului” și „La stână”. Din prima locație au fost determinate 656 oase, din secțiunile S VII-S VII bis, adâncimile 0,32-0,66 m (perimetrul sanctuarului dacic). Din cele 656 fragmente osteologice, 463 sunt determinabile ca gen și specie, restul de 101 fragmente fiind spărturi neidentificabile și 91 resturi aparținând unor specii de talie mică (cel mai probabil ovicaprinelor/ porcului). A fost semnalat un singur os de pește, e vorba de o specie de apă dulce, un ciprinid. Eșantionul faunistic este constituit doar din oase puternic fragmentate, nu există piese întregi (cu excepția unor falange de bovine, ori astragale, calcanele de ovicaprine și porcine). Materialul nu prezintă urme de contact cu focul, în două cazuri s-au semnalat urme de tăiere. E vorba de o falangă proximală de vită cu incizii fine pe fața anterioară, apărute în urma acțiunii de jupuire a pieii. Tot de la vită provine o porțiune de coastă cu o urmă de tăiere perpendiculară pe traiectul piesei, apărută ca urmare a unei intenții de a procesa carcasa animalului. Nu au fost semnalate oase în conexiune anatomică ori care ar fi putut proveni dintr-o regiune mai mare a corpului. Porcinele prevalează cu frecvențe de 41,7 % ca nr. de resturi și 52,8 % ca nr. indivizi - NMI. Repartiția materialului pe regiuni corporale indică un procent de 36,8 % elemente din scheletul craniului, 30,6 % din cel apendicular (centuri și extremități proximale ale membrelor - părțile cărnose), 14 % din extremități distale ale membrelor - părțile seci, fără carne și 18,6 % din colană. Ca vârste de sacrificare, până la un an, s-a tăiat un procent de 36,8 %, între 1-2 ani 28,9 %, între 2-3 ani 34,2 %. De fapt există două vârfuluri de tăiere, până la un an și în jur de 2-2,5 ani. În privința taliei, s-au estimat valori de 69-79 cm, o medie de 72,7 cm. Bovinele înregistrează valori de 33,3 % (nr. fragmente) și 16,7 % (NMI). Repartiția pe regiuni scheletice indică un procent de 16,2 % elemente craniene, 22,1 % părți cărnose ale membrelor, 18,2 % părți seci ale membrelor și 43,5 % elemente din scheletul axial. Ca vârste de tăiere, până la 1,5 ani s-au sacrificat patru indivizi (33,3 %), între 1,5-2 ani un exemplar (8,3 %), între 2-3 ani, cinci indivizi (41,8 %), iar peste 5 ani, două animale (16,6 %). Evident, din rațiuni economice, în cazul mamiferelor de talie mare, în speță bovine, s-au sacrificat fie animale mature, cu randament economic diminuat, fie exemplare sub-adulte (masculi în primul rând). De la ovicaprine s-au determinate 92 oase, provenind de la 3 capre și 5 oi, restul de 7 exemplare nu au fost identificate ca specie. Rumegetoarele mici înregistrează frecvențe de 19,9 % pe resturi și 20,8 % pe NMI plasându-se fie, după bovine, fie înaintea lor, în funcție de modalitatea de calcul utilizată. În privința vârstelor de tăiere se constată un procent de 50 % animale sacrificate până la 18 luni, cu un „vârf” al tăierilor sub 3 luni (cel mai probabil începutul primăverii); un alt „vârf” de tăiere, pe la 21-24 luni. Repartiția elementelor anatomice indică

următoarele valori: fragmente cefalice - 24 %, 26,1 % - schelet axial, 33,7 % - partea proximală a membrilor și 16,3 % - extremități distale ale membrilor. Puținele dimensiuni sugerează exemplare de talie mică și conformație gracilă, printre exemplarele femele s-a identificat unul provenind de la un exemplar acornut. Proportia oaselor de mamifere vâdate este mică, înregistrându-se 5,1 % (pe resturi) și 9,7 % (pe NMI). S-au identificat oase de la cerb (3,2 %-4,2 %, NMI), căprior (3,2 %-4,2 %, NMI) și mistreț (0,4 %-1,3 %).

Din punctul „La stână” s-au determinat 56 oase, în procent majoritar aparținând vitelor (65,8 % - nr. fragmente), ovicaprinelor (18,4 %), porcinelor (8 %), cabalinelor (2,6 %), canidelor (2,6%) și castorului (2,6 %). Oasele s-au recoltat dintr-o locuință, din S5, 4,45-0,55 m. Proportia speciilor și raporturile interspecifice diferă major față de situația din sanctuar, în sensul prevalenței oaselor de vită, specie de bază sub raport alimentar și utilitar (mai ales) în epocă; în plus, apar ca elemente noi față de sanctuar calul și câinele. De fapt spectrul faunistic din locuință este cel tipic unei așezări, toate cele 5 mamifere domestice fiind prezente, chiar dacă eșantionul este mic. În cazul bovinelor s-a estimat o înălțime la greabăn de 101 cm (femelă); probabil în zona înaltă de la Piatra Craivii erau gospodărite un tip de bovine, de „munte” reduse ca înălțime, adaptate mediului respectiv. Ca și în primul caz fauna sălbatică este nesemnificativă sub raport alimentar, vânarea castorului făcându-se pentru blană.

## 26. Desa, com. Desa, jud. Dolj

### **Punct: Castravița, La ruptură**

Cod sit: 72043.01; 72043.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 60/2008**  
Colectiv: Petre Gherghe – responsabil (Univ. Craiova),  
Florin Ridiche (MO Craiova)

În anul 2008, cercetările arheologice sistematice s-au concentrat în sectorul estic al grindului „Castravița” acolo unde, în anul 2007, în secțiunea magistrală SI, a fost descoperit un pilon roman din piatră de râu, cu înălțimea de 1,20 m și laturile de 0,80 m x 0,80 m. Campania din această vară a reprezentat o regândire a sistemului de săpătură pe acest sector în sensul că am renunțat la secțiuni<sup>1</sup> și am trecut la deschiderea de suprafețe de 6 x 6 m, cu martori de 1 m.

Pentru început, săpăturile au fost demarate în patru suprafețe: C2, C3, C6 și C7, situate la N de secțiunea magistrală SI/2007. Ideea a fost de a surprinde, și alte structuri din piatră asemănătoare pilonului descoperit în anul 2007. Concomitent, a fost trasată și o ultimă secțiune de control, cu orientare N-S, SI/2008, perpendiculară pe SI/2007, la S față de aceasta din urmă, cu dimensiunile de 12 x 2 m. După înlăturarea stratului vegetal au și apărut materiale de construcții romane (țigle, olane și bolovani de calcar cu urme de mortar), cele mai multe, în poziție secundară dar și unele, în poziție primară. Tot în prima zi de lucru, lângă pilonul descoperit în anul 2007, a fost găsit un denar imperial care are pe avers chipul împăratului Nero însoțit de textul *AUGUSTUS IMPNERO*, iar pe revers, *IUPITER CUSTOS*. Moneda nu datează pilonul de piatră deoarece a fost găsită în stratul în care a fost săpată fundația acestuia, deci, este anterioară.

În suprafețele C2 și C6 și în SI/2008, la aproximativ 0,40 m adâncime, au apărut alți șase piloni din piatră de râu, cu

aceleași dimensiuni ca ale celui găsit în anul 2007. Aceștia sunt distribuiți astfel: trei în SI/2008 (spre S față de cel descoperit în 2007), și trei, spre N, unul în C6 și ceilalți doi, în C2. Toți pilonii sunt aliniați pe direcția N-S și se află la distanțe egale între ei. Ținând cont de distanța egală dintre piloni, de aproximativ 4 m, nu este exclusă existența a încă doi piloni între colțul sud-estic al suprafeței C6 și SI/2007. La săparea celui de-al doilea strat, după înlăturarea celui vegetal, în suprafața C2 au fost descoperite, *in situ*, aglomerări formate din bolovani de calcar, țigle și olane. Aglomerările cu bolovani de calcar se află în partea vestică a suprafețelor C2 și C6 și indică traseul zidului demantelat, probabil în epoca modernă, traseu care este paralel cu linia pilonilor de piatră, și se situează la o distanță de 7 m, spre V. Grosimea temeliei a fost de 0,80 m. Cele două aglomerări de țigle și olane au fost descoperite între zid și axul pilonilor de piatră și ar putea proveni de la acoperișul clădirii. Nivelul de dărâmături (format din bolovani de calcar, fragmente de țigle și olane) suprapune nivelul de călcare roman al clădirii, aici, în discuție. Dărâmăturile menționate au fost identificate la adâncimea de -0,30 -0,40 m.

În SI/2007 s-a trecut la dezvelirea totală a pilonului de piatră găsit în campania 2007. Înlăturarea pământului de umplutură, după în campania 2007 pentru protecția acestuia, s-a făcut doar pe 0,75 m din înălțimea de 1,25 m, pentru a nu afecta rezistența și poziția acestuia, având în vedere că solul este nisipos. Cu această ocazie s-a stabilit că cca. 15 cm din partea superioară a acestui pilon s-a aflat deasupra nivelului de călcare roman. Cercetările au continuat și în SI/2008 care a fost trasată tot ca o secțiune de control, urmând ca din anul 2009 să fie extins (și la S de SI/2007) sistemul de cercetare cu suprafețe de 6 x 6 m și cu martori de 1 m, sistem care să includă și sondajele de control făcute până în prezent.

O dată cu continuarea săpăturilor, s-a constatat că toți pilonii de piatră descoperiți în anul 2008, nu mai păstrau partea superioară și aceasta ne-a făcut să credem că ei au fost distruși (parțial) odată cu zidul situat la 7 m V și ale cărui urme au fost identificate în secțiunile SIII/2001, SI/2007 și SXVII/2006. În suprafețele C7 și C6 dar și în SI/2008 au apărut, izolat, pe nivelul de călcare al construcției, fragmente ceramice de la amfore de mari dimensiuni dar și un fragment de la o cană cu gură treflată, care din punct de vedere cronologic aparțin sec. IV p.Chr.

Prin refacerea profilurilor de V și S, la SXVI/2006, s-a constatat că și aici apare fundația zidului demantelat la care am făcut referire. Traseul acestuia a fost identificat în colțul sud-vestic al lui SXVI/2006, se continuă în profilul vestic al acestei suprafețe, reapare spre N în SI/2007, în SIII/2001 și continuă, probabil, pe la V de suprafețele C6 și C2, dacă avem în vedere numeroșii bolovani de calcar, cu urme de mortar, găsiți în suprafața C6.

Cunoscut fiind volumul mare de muncă cerut de deschiderea suprafețelor C2, C3, C6, C7 și timpul limitat avut la dispoziție, am oprit cercetările în C2, C3 și C6 ca și în SI/2008, la adâncimea de 0,40 m, unde am identificat nivelul de călcare roman și pe care l-am conservat provizoriu, cercetările urmând a fi reluate în campania din 2009. Singura casetă în care cercetările arheologice au continuat până la solul viu a fost C7. Aici, a fost descoperit parțial pavajul construcției romane, format dintr-un strat subțire de pietriș, vizibil mai ales, lângă profilul vestic și în apropierea pilonilor.

Acolo unde săpătura a coborât până la adâncimea de 0,60 m au apărut numeroase fragmente ceramice de tip Basarabi și Verbicioara, deranjate de săpăturile romane. Rezultatele cercetărilor din acest an confirmă presupunerile din campania

2007 conform cărora locuirea romană a deranjat complexele funerare atât din prima epocă a fierului (cultura Basarabi), cât și din epoca bronzului (cultura Verbicioara).

În concluzie, ipoteza care poate fi lansată în stadiul actual al cercetărilor vizează existența a două construcții (una în continuarea celeilalte) sau a unei singure construcții de mari dimensiuni (cca. 32 m lungime) orientată pe direcția N-S, sprijinită, probabil, la fațadă, pe piloni de piatră de râu, iar latura din spate, pe o fundație groasă de 0,80 m, situată la 7 m V de linia pilonilor și ale căror urme au fost identificate (deocamdată) în suprafețele C2 și C6. Cercetările vor continua în 2009.

Având în vedere eroziunea provocată de Dunăre și surparea permanentă a malului în punctul „La Ruptură” unde, în anii anteriori, au fost descoperite mai multe morminte romane de incinerare, cercetările arheologice au continuat aici, având caracter de salvare. În acest sens s-a trecut la realizarea unei secțiuni de taluzare a malului Dunării, ocazie cu care a fost identificat un alt mormânt de incinerare romană fără să se obțină date concludente privitoare la contextul arheologic. Mormântul a fost găsit la aproximativ 80 m E, de grupul de morminte de incinerare identificate în sector, în anul 2005. Inventarul funerar al acestuia se compunea din două urcioare<sup>2</sup>, un opaiț fragmentar și o fibulă din bronz<sup>3</sup>. Și aici, cercetările arheologice vor continua în anul 2009 pentru a salva ceea ce se mai poate, deoarece avem de-a face, sigur, cu o necropolă, distrusă în majoritate de Dunăre, necropolă care nu este exclus să fi aparținut așezării din punctul „La Ruptură”.

#### Note

1. Cf. P. Gherghe, M. Nica, Fl. Ridiche, CCA 2002, p. 122; *Idem*, CCA 2003, p. 115-117; P. Gherghe, Fl. Ridiche, raport CCA 2004, p. 112-115; *Idem*, CCA 2005, p. 137-141; *Idem*, CCA 2007, p. 143-144; *Idem*, *Raport preliminar privind cercetările arheologice sistematice din punctul „Castravița”, localitatea Desa, jud. Dolj (campania 2003)*, Oltenia Studii și Comunicări, Arheologie-Istorie 14, 2002-2003, p. 16-33; *Idem*, *Cercetările arheologice sistematice din punctele „Castravița” și „La Ruptură”, localitatea Desa, jud. Desa (campania 2001)*, Oltenia - Studii și Comunicări, Arheologie-Istorie 15, 2004, p. 13-22.

2. Urcioarele se datează în sec. II p.Chr., la fel ca și ceramica descoperită în mormintele cercetate în campania 2005 cf. P. Gherghe, F. Ridiche, raport CCA 2006, p. 121-123.

3. Desenele au fost realizate de muzeograf Violeta Stănescu iar prelucrarea grafică a fost asigurată de către ing. Daniela Popescu, cărora le mulțumim.

## 27. Doh, com. Măieriște, jud. Sălaj

### Punct: Rături/Coaste

Cod sit: 142033.03

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 103/2008

Colectiv: Dan Băcucț Crișan – responsabil, Sanda Băcucț Crișan (MJIA Zalău); Mihai Gligor (Univ. Alba Iulia), Alexandru Bărbat (MCDR Deva), studenți Univ. Alba Iulia

Punctul „Rături-Coaste” de la Doh se află amplasat pe un bot de deal la ieșirea din localitate, pe malul stâng a pârâului „Valea Pustei”. Situl a fost descoperit în anul 2006, când la MJIA Zalău au ajuns fragmente ceramice culese de un localnic.

Materialul ceramic, în cea mai mare parte pictat, reprezenta o noutate pentru zona de NV a României, fiind similar descoperirilor de la Zau de Câmpie - „Grădinița”, Alba Iulia - „Lumea Nouă” sau cele din peșterile din Cheile Turzii.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal identificarea zonei locuite, colectarea datelor de stratigrafie și habitat.

Au fost realizate 5 sondaje stratigrafice în diferite puncte ale platoului dealului, rezultatele fiind destul de slabe.

S1/2008 - amplasată pe marginea estică a platoului a avut dimensiunile de 5 x 1,5 m. Sub nivelul de humus de aproximativ 0,10 m a apărut în general sterilul. Doar spre mijlocul sondajului, pornind dinspre V, a apărut un nivel subțire de locuire aparținând culturii Coțofeni.

S2 - de 5 x 1,5 m, amplasată la aprox. 5 m de buza platoului, nu a oferit nicio urmă de locuire.

S3 - de 10 x 2 m a fost amplasată pe panta dealului, a oferit numeros material ceramic pictat, dar s-a constatat că este vorba de material rulat odată cu alunecările de teren care au afectat suprafața sitului. Faptul că materialul ceramic colectat în această secțiune întregeste vase ceramice adunate din cercetările de teren și din materialul adus la MJIA Zalău de descoperitor ne face să credem că alunecările de teren au dus la vale un complex împreună cu materialul aparținător.

S4 - de 5 x 1,5 m nu a oferit urme de locuire.

S5 - de 10 x 1,5 m a fost deschisă în zona cea mai înaltă a platoului. Sub nivelul de humus de aproximativ 0,10-0,15 m apare sterilul. Au fost identificate rare fragmente ceramice de tip Coțofeni.

Materialul ceramic, atribuit culturii Zau, în cea mai mare parte a fost decorat prin pictură cu roșu pe fond alb. Au fost întregite câteva forme ceramice de tipul cupelor cu picior, străchini lobate, amfore.

Materialul arheologic recoltat se află depozitat la MJIA Zalău.

#### Bibliografie:

S Băcucț Crișan, *Cluj-Cheile Turzii-Lumea Nouă. From general to particular-discoveries in the Șimleu Depression*, Studii de Preistorie 4, 2007, p. 67-85.

S. Băcucț Crișan, *Neoliticul și Eneoliticul Timpuriu în Depresiunea Șimleului*, Editura Altip Alba Iulia, Sibiu 2008, p. 49-50, pl. 234.238.

#### Abstract:

The site from Doh-“Coaste/Rături” was discovered by chance in 2006, being the unique site with painted pottery (red on white background) from north-western Romania from that time. The archaeological material was similar with that from Zau de Campie and Alba Iulia “Lumea Nouă”. It belongs to Neolithic, the Zau Culture. We made five stratigraphic soundings in various places on the plateau of the hill, with poor archaeological finds. Instead, we found many pottery fragments on the side of the hill which made us think that the earth flows destroyed a dwelling complex with its archaeological material.

## 28. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți

### Punct: Schela Cladovei

Cod sit: 109782.03

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 83/2008

Colectiv: Roxana Dobrescu - responsabil, Adina Boroneanț (IAB), Nicolae Cătălin Pătroi (DCCPCN Mehedinți), Ion Stângă (MRPF Turnu Severin), Clive Bonsall, Jayne-Leigh Thomas (Univ. of Edinburgh)

Cercetarea arheologică de la Schela Cladovei se desfășoară în prezent în cadrul unui proiect internațional româno-britanic, încheiat pe o perioadă de 5 ani (2007-2012). Proiectul se concentrează asupra tranziției de la mezolitic la neolitic timpuriu în zona Porțile de Fier, în general, și în situl arheologic de la Schela Cladovei, și probabil, Ostrovul Banului, în particular. Se urmărește (pentru Schela Cladovei) obținerea de probe pentru datări radiocarbon din contexte clare, încadrarea cronologică mai precisă a celor două așezări mezolitice și neolitice timpurii, din cadrul sitului.

În anul 2007 a fost trasată o secțiune denumită SVII, având dimensiunile de 5 x 5 m pe proprietatea lui Dragoș Iacob, la dreapta fostului pârau (acum canalizat) ce despărțea situl arheologic în două sectoare denumite în anii '60 sector A și sector B. Săpătura a fost realizată cu ajutorul studenților de la Universitatea din Edinburgh, aflați în practica arheologică. Aceștia au participat atât la cercetarea arheologică de teren, cât și la procesarea materialului arheologic rezultat (sortare pe categorii, desen, completarea bazei de date).

SVII a fost împărțită în carouri de 1 m<sup>2</sup>, numerotate corespunzător caroiajului general al sitului drept c.509/513 (de la V spre E) și de la Q la U (în ordine alfabetică, de la S la N). Fiecare careu a fost subdivizat la rândul lui în cele patru sferturi, denumite a,b,c,d. Astfel săpătura s-a efectuat pe suprafețe mici, de 0,50 m<sup>2</sup> (de exemplu Q509a, U513d etc), în unități de 0,05 m adâncime, cu verificarea frecventă a adâncimilor și a grilei sitului cu ajutorul stației totale. Materialul arheologic rezultat a fost colectat separat de pe cele patru sferturi de carou. Solul din cele patru sub-carouri a fost flutat separat. Timpul lung necesar acestor operații este compensat de precizia localizării pe plan și a recuperării unor artefacte de dimensiuni microlitice.

Campania din 2007, de doar 4 săptămâni, s-a încheiat fără a se identifica complexe arheologice clare.

În 2008 s-a redeschis secțiunea denumită SVII. După îndepărtarea solului de astupare, a fost curățată suprafața de anul trecut și s-a încercat re-identificarea complexelor.

Pe întreaga perioadă a șantierului au fost identificate (pentru nivelul atins) 7 complexe, denumite convențional F(eature) 1001-F1007. Dintre acestea, sunt de menționate F1001 - un complex aparținând neoliticului timpuriu Starcevo-Criș, F1002 - o intervenție modernă - probabil un șanț ce traversează F1001, F1006 - probabil un al doilea complex neolitic Starcevo-Criș și F1007 - un deranjament probabil modern de dimensiuni mari.

F1001 este localizată în carourile U/T 512/513, și se pierde în pereții de N și E, fiind suprinsă pe o porțiune relativ mică. Umplutura sa este formată dintr-un sol negru brun. Materialul arheologic colectat (grupat extrem de compact) este predominant ceramic, dar cu un număr semnificativ de gresii silicioase modificate de foc. F1001 a fost tăiată pe direcția NV-SE de F1002, probabil în șanț modern, cu o umputură de sol galben nisipos în care au apărut cuie, sticlă, ceramică modernă etc.

F1006 s-a remarcat printr-o grupare compactă (de aproximativ 0,20 m adâncime până în prezent) de material ceramic, oase și pietre. Materialul ceramic a fost atribuit culturii Starcevo-Criș pe baza formelor și a decorului ceramic. Resturile

osteologice conțineau oase de bovine precum și fragmente de colți de mistreț, coarne de bovidu și cerb, unele cu urme de prelucrare. Industria pietrei se remarcă prin lamele de silex, așchii de obsidian, greutatea de plasă din piatră.

F1007, care a fost identificată pe baza unei slabe schimbări de culoare și a consistenței solului, a furnizat material ceramic din epoci diverse (de la modern la dacic și neolitic), sticlă, metal dar și o lamelă de obsidian, câteva unelte de silex balcanic fragmente de toporaș etc.

Cercetarea de anul acesta s-a oprit înainte de epuizarea nivelului neolitic. Materialul arheologic rezultat se afla la IAB în depozitul Mezolitic-Neolitic timpuriu.

#### Abstract:

The archaeological excavation at Schela Cladovei was resumed in 2007, as a joint Romanian-British collaboration project (2007-2012). A new excavation area (SVII) was opened in 2007 and excavations continued in 2008. Seven archaeological features were uncovered: F1001 to F1007. The most significant were F1001 and F1006 that is, the Early Neolithic features, yielding a full range of finds: decorated and painted pot fragments, microlithic flint piercers, flints blades, obsidian flakes and blades, bone and antler tools. All resulted soil was wet sieved allowing the recovery of extremely small finds.

## 29. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud

### Punct: La Gâța

Cod sit: 33701.05

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 134/2008

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița-Năsăud), Ioana Chira (UBB Cluj)

În intervalul 7-17 iulie 2008, au continuat cercetările arheologice sistematice în cimitirul celtic de la Fântânele, punctul „La Gâța”. Finanțarea acțiunii se datorează în totalitate CMJ Bistrița-Năsăud. Cu această ocazie, au fost trasate patru secțiuni paralele (S. 45-48), orientate SV-NE, cu o lungime de 35 m. și o lățime de 1,5 m. Dacă se adaugă și distanța dintre secțiuni (0,5 m), rezultă pentru acest an o suprafață verificată de cca. 260 m<sup>2</sup>.

În urma săpăturilor a rezultat un singur mormânt de incinerare:

M29 - mormânt de incinerare în urnă. Groapă funerară de formă rotundă. Adâncimea de depunere: 0,40 m. Resturile calcinate ale scheletului uman au fost găsite într-un castron lucrat la roată, tipic culturii celtice, peste care s-a așezat un alt vas lucrat la roată, de această dată o strachină, depusă cu gura în jos. Inventarul mormântului nu conține alte materiale.

Principalul rezultat al acestei campanii constă în identificarea primului mormânt de incinerare în urnă din necropola celtică de la Fântânele-„La Gâța”, celelalte fiind de incinerare în groapă (23 morminte) și de inhumație (5 morminte). Descoperirea este importantă deoarece până la această dată existau serioase rezerve privind practicarea acestui ritual funerar în necropolele celtice din nord-estul Transilvaniei, informațiile care se cunosc fiind confuze și chiar contradictorii.

Chiar dacă nu deținem elemente care să permită o încadrare cronologică clară, complexul în discuție poate fi datat la finele La Tène-ului timpuriu prin raportare la restul inventarelor găsite în punctul „La Gâța”. Cele două vase recuperate au intrat în patrimoniul Muzeului Grăniceresc Năsăudean, fiind în curs de restaurare și conservare, urmând a fi valorificate expozițional și științific.

Obiectivele cercetării viitoare: stabilirea perimetrului necropolei și identificarea de noi complexe funerare La Tène.

#### Bibliografie:

Dan Lucian Vaida, *Celtic Finds in North-East Transylvania (4<sup>th</sup>-2<sup>nd</sup> centuries B.C.)*, în *Thracians and Celts (Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006)*, Cluj-Napoca, 2006, p. 295-323.

Dan Lucian Vaida, *Preliminary Considerations Regarding the Celtic Cemetery from Fântânele-„La Gâța”*, în *Funerary Practices of the Bronze and Iron Ages in Central and South-Eastern Europe (Proceedings of the 9<sup>th</sup> International Colloquium of Funerary Archaeology Bistrița, 9-11 May 2008)*, sub tipar.

#### Abstract:

In summer 2008, during the 8<sup>th</sup> campaign of archaeological excavations in the Celtic cemetery from Fântânele-„La Gâța” site (Bistrița-Năsăud county), we found the first cremation grave with urn (a bowl with lid), M29. The total number of graves we uncovered here is now 29: 23 cremation graves and 5 inhumation ones. It is an important discovery because there have been serious doubts regarding the existence of such graves in the Celtic necropolis from the N-E part of Transylvania (Bistrița-Năsăud county). The excavation will be continued in 2009 to estimate the area of the cemetery and to find new funerary features.

### 30. Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad

#### Punct: Mănăstirea Bizere

Cod sit: 9315.03

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 5/2008

Colectiv: Adrian Andrei Rusu – responsabil (IAIA Cluj), Florin Mărginean (CM Arad), Ileana Burnichioiu (Univ. Alba Iulia), Oana Toda, Derzsi Csongor, Bogdan Munteanu (studenți UBB Cluj), Sebastian David (student Univ. Alba-Iulia)

#### Obiectivele cercetării:

- delimitarea perimetrului sitului și a necropolei;
- continuarea cercetărilor în zona palatului abațial pe laturile vestice, nordice și estice, delimitate de șanțul și palisada identificate în campaniile anterioare;
- clarificarea planimetriei la clădirea identificată la V de turnul-fântână și a spațiului de la E de refectoriu.

Situl arheologic Frumușeni - Mănăstirea Bizere, se află la 1 km NE de localitate (12 km E de Arad), în lunca Mureșului, pe malul stâng al râului, în punctul numit "Fântâna Turcului". Au fost trasate 23 secțiuni, fiind investigate zona de la S de turnul-fântână, spațiul aflat la N și V de clădirea identificată palat abațial, latura nordică a clădirii identificate la V de turnul-fântână, spațiului de la E de refectoriu, suprafața totală investigată fiind de 350 m<sup>2</sup>.

Clădirea de la V de turnul-fântână a fost descoperită în anii anteriori. S-a cercetat prin S79. S-a urmărit delimitarea sa dinspre N. S-au descoperit doar negative de ziduri care par să traverseze secțiunea de la SV la NE. Un nivel de mortar, cu pietriș pare să desemneze nivelul de construcție. De la el există o adâncire de cca. 0,40 m în nivelul de nisip curat. Materialele de construcție reziduale provin de la pietre fasonate și cărămizi. Materialele ceramice ori feronerie de construcție (cuie) sunt rare.

Spațiul de la N de palatul abațial

S-a descoperit în secțiunea S80 un negativ de zid, în extrema de E a acestei secțiuni. S-au obținut doar repere generale de amplasare și de relaționare cu capela, șanțul și palisada, precum și pilonii descoperiți în această campanie la N de palatul abațial.

Pilonii de zidărie circulară descoperiți la N de palatul abațial au fost identificați în S85 și S88, având diametrul de 1,70 m. Primul a fost construit din blocuri de piatră, parțial fasonate, alternate cu paturi de mortar. Există și bucăți de cărămidă în compunerea sa. În partea superioară s-a descoperit o asiză de cărămidă care, din păcate, nu ajunge până la margini. Fundația conține cinci pseudo-asize de piatră, la care se adaugă cea de cărămidă. Înălțimea descoperită este de cca. 1 m. La cca. 2 m de acest pilon, spre E, a fost descoperit un fragment de zidărie care ar putea aparține unui al doilea stâlp. Conține pietre reutilizate. El se afla pe diagonala pe care apa Mureșului a tăiat complexul, inclusiv colțul de NE al palatului.

Amprenta de barcă s-a cercetat prin intermediul secțiunilor S74/B, S77, S77A, S82, S84, S84 A. Lungimea ambarcațiunii a fost de 12,24 m, cu o lățime maximă de 1,15-1,20 m. Are orientarea NV-SE. A fost delimitat cu scânduri de lemn. Amprenta lor este bine vizibilă pe mortar. După felul de așezare, pare că avem de-a face cu fund drept, și pereți ușor semicirculari. O scândură a fost descoperită în mortarul curat din partea de V. Este posibil ca barca să fi fost dezafectată și folosită drept varniță, cu prilejul construirii turnului-fântână (cea mai apropiată clădire). Jumătatea de E era plină cu fragmente de cărămidă, de mărime mică, puține pietre, ceramică arpadiană timpurie și numeroase oase de animale (mamifere, păsări, pești). Alături se întâlnesc fragmente de cărămizi, a căror dimensiuni integrale par să fie de 30 x 16 x 6 cm, 28 x 14 x 5 cm, 26 x 15 cm.

Datarea ei a fost posibilă pe baza unei monede schifate, bătute de către Ștefan al IV-lea (1162-1163) și a unui pinten cu spin cu bulb, la sfârșitul secolului al XII-lea, eventual la începutul secolului al XIII-lea.

Rețeaua de bărne și șanțul din jurul palatului abațial

În secțiunea S80, respectiv în extrema ei de V, a fost regăsit sistemul de găuri de bărne verticale care dubla latura scurtă, de V, a palatului abațial. Este vorba despre un șir dublu de pari. Funcția cea mai plauzibilă deținută ar fi aceea de sistem de protecție a palatului. Ea a lăsat în urmă și conturul unui val, rezultat direct al fostei palisade.

După o bermă lată de 0,90 m, în extrema de E a secțiunii S76 a fost identificat un șanț în formă de U, cu hasțele deschise la gură, care este la aproximativ 1,50 m de palisadă. Panta dinspre palisadă avea aproximativ 2,60 m. La gură, lățimea maximă atinsă era de 5,30 m. De la cota de pornire a acestei pante, adâncimea maximă atinsă era de 1,90 m. Pe fund, alveolarea avea o lățime de aproape 0,60 m. Șanțul a fost găsit și în secțiunea S63/2006. Șanțul a fost regăsit și pe o parte a traseului secțiunii S87 (V).

Amenajarea este târzie, corespunzând ultimei faze de folosire a mănăstirii. Probabil că nu a putut fi mult timp folosită

pentru că pereții șanțului erau săpați în sol cu mult pietriș, incapabil să reziste neescarpat.

Amenajarea fluvială identificată în extremitatea estică a refectoriului

Amplasată la SE de clădirea refectoriului, orientată NE-SV. A fost construită din blocuri de piatră fasonate, a căror față prelucrată era îndreptată spre N. S-au descoperit două asize de blocuri. Sub asize se află o fundație cu un ușor umăr. Fundarea s-a făcut pe un teren cu pietriș de râu.

S-a constatat că amenajarea pornea cu cea mai mare probabilitate din linia șirului de spații podite aliniate la S de clădirea refectoriului. Se îndrepta spre S, pe cca. 8 m, apoi se închidea într-un unghi drept, către E și făcea o nouă întoarcere către S, tot în unghi drept, aproximativ în paralel cu linia canalului colmatat de la estul complexului.

Aproape perpendicular pe umărul din sud-estul acestui zid, de-a lungul profilului de E al secțiunii S86, a fost descoperit un zid construit cu bucăți de cărămidă. S-au descoperit două-trei asize. El încăleca zidul de piatră, cu blocurile ecarisate refolosite. S-a prăbușit, în cea mai mare parte, spre E. Acolo au fost găsite asize pe cant, care sunt dovada unei construcții superficiale. Zidul prăbușit spre E are însă cel puțin cinci asize. Cărămizile sunt toate fragmentare. Liantul de var este sărac. Pare că a închis, de la un moment dat, intrândul cu blocuri fasonate.

Cimitirul

A fost delimitat cel puțin către V. El a funcționat atât înaintea șanțului și palisadei, cât și după dezafectarea lor. În extrema vizată (S91), mormintele par să fi fost aranjate în șiruri, cu însemne funerare la cap (pietre simple, de dimensiune medie).

Au fost cercetate încă 17 morminte, numărul acestora ajungând acum la 191.

Principalele descoperiri constau din fragmente arhitectonice (capiteluri, imposte, colonete, componente de paviment) la care se adaugă ceramică fină și uzuală, sticlărie, podoabe, piese de metal și monete.

#### Bibliografie:

- A. A. Rusu și colab., *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj, 2000, p. 139-141.  
 A. A. Rusu, G. P. Hurezan, *Biserici medievale din județul Arad*, Arad, 2000, p. 159-168.  
 A. A. Rusu, G. P. Hurezan, Florin Mărginean, Ileana Burnichioiu, CCA 2004, 123-124.  
 A. A. Rusu, I. Burnichioiu, *Mozaicurile medievale de la Bizere*, Arad, 2005, p. 56.

#### Abstract:

The archaeological site of Frumușeni-Bizere Monastery is located 1 km North-East from the village and 12 km East from Arad City, in the meadow of Mureș River, on its left bank, at the spot known as "The Turk's Fountain" (Fântâna Turcului).

During 2008 campaign we opened 23 tranches. The total investigated area was of 350 m<sup>2</sup>. The most important discovery was a mortar impression of a boat 12.24 m long, excavated in the south side of the tower. We also investigated 17 graves, summing 191 graves uncovered here.

The archaeological material discovered consists in architectonic fragments (capitals, impostes, columns, pavement components), completed by household pottery, glass, metal objects, coins, bone and horn objects.

## **31. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]**

**Punct: Grind nr. 3 – Avicola; Grind nr. 6 - La Mănăstire**  
 Cod sit: 124910.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 79/2008**  
 Colectiv: Anca Păunescu - responsabil, Irina Ene (MNIR), Gheorghe Matei, Radu Coman (MJ Ialomița), Dana Mihai (INMI), Irina Popescu (MO Craiova), Valentin Niculescu (student USH București)

Obiectivele cercetării din anul 2008 au fost următoarele:

- Grind nr. 3 - „Avicola” - s-a continuat cercetarea locuințelor cu faze de refacere din sec. XVI-XVII, (zona estică) și în aria necropolei nr. 3 (zona vestică);

- Grind nr. 6 - „La Mănăstire” - au fost trasate 8 secțiuni cu dimensiuni diferite necesare pentru cercetarea nivelelor de locuire și decopertarea fundațiilor unor construcții descoperite în campaniile anterioare de cercetare în vederea conservării lor și punerii în valoare prin crearea unor obiective de vizitare turistică a sitului<sup>1</sup>.

#### Grind nr. 3 „Avicola”

Gheorghe Matei

În zona estică a sectorului s-au prelungit secțiunile I și III<sup>2</sup> paralele între ele cu încă 20 m (c.30-c.40) pre E. În suprafețele cercetate au apărut resturile a două locuințe: L12 și L13. Podeaua L12, a apărut în SI, (c.31-c.34) la adâncimea de -0,30 -0,46 m, cu urme de pari și laturile orientate E-V.

L13 a fost descoperită în SI, (c.31-c. 34) și caseta D, la adâncimea de -0,80 m. În profilul secțiunii s-au observat trei faze de refacere a podelei locuinței. Podeaua din faza nr.1 a fost amenajată din bârne de lemn și se datează în a doua jumătate a secolului XVI cu ajutorul unei monede.

În suprafețele SI și III au fost identificate și cercetate 7 gropi pentru depunerea rezidurilor menajere, de formă rotundă, cu diametrele cuprinse între 1 -1, 50 m, excepție făcând Gr.6 de formă triunghiulară care presupunem că ar fi beciul L12 după poziționare și inventarul descoperit.

Inventarul arheologic al gropilor este compus din material ceramic fragmentat (smălțuit și nesmalțuit), greutatea pentru războiul de țesut, cahle pentru sobă și unelte de fier.

În zona vestică a sectorului, (necropola nr.3)<sup>3</sup> au fost trasate două secțiuni paralele, SIV și SV cu dimensiunile 19 x 2,50 m, în care au fost descoperite și cercetate 15 morminte de inhumație (M88-102), cu orientare V-E. Foarte interesantă este situația din SV, c.1-c. 2 unde în jurul unui adult au fost descoperite 6 morminte de copii (infans I) și alte două de adolescenți (infans II).

#### Grind nr.6, „La Mănăstire”.

A. Păunescu, I. Ene, Gh. Matei, D. Mihai, I. Popescu, R. Coman, V. Niculescu.

În cadrul proiectului cultural-managerial pentru protejarea și valorificarea unor monumente descoperite în sitului arheologic de la Orașul de Floci, cercetarea arheologică din acest an s-a concentrat pe suprafața Grindului nr.6 cu scopul de a decoperta în vederea conservării și protejării fundațiilor unor construcții descoperite și cercetate în campaniile anterioare.

Încă din vara anului 2007 au fost dezvelite din nou zidurile de fundație ale Bisericii nr.1, (de la care se păstrează în elevație fragmentul din peretele nordic al pronaosului) cercetate în anii 1975-1977<sup>4</sup>. La acea dată s-a amenajat o protecție sumară a

zidului pridorului care prezenta o stare de conservare foarte proastă. În vara anului 2008 s-au executat lucrări de conservare și protecție totală a zidurilor de fundație a acestei biserici

În cursul campaniei de cercetări arheologice din anul 1977 a fost descoperită și cercetată fundația unei construcții civile cu o suprafață de 46 m<sup>2</sup>, compusă din două încăperi cu dimensiuni diferite, dintre care una avea temelia din blocuri de piatră fasonate, iar cea de a doua, adosată acesteia, avea temelia din piatră nefasonată, legată cu mortar slab. Această locuință a fost datată în a doua jumătate a sec. al XVI-lea<sup>5</sup>, pe baza monedelor descoperite. Până în prezent această locuință cu fundație din piatră își păstrează caracterul de unicat între locuințele orășenilor ridicate pe structură de lemn și chirpic. Din acest motiv s-a dezvelit din nou fundația din piatră a acestei locuințe, la care s-au făcut lucrări de conservare a zidurilor și de protejare. Cu acest prilej a fost descoperită o platformă din piatră spartă, de formă aproximativ dreptunghiulară, paralelă cu zidul de S al încăperii cu temelia din piatră nefasonată, care completează planul locuinței. Această amenajare din spărturi de piatră depusă pe pământ, fără nici un fel de liant între ele, prin care se făcea accesul în locuință, se presupune că a fost acoperită cu lemn, deoarece între spărturile de piatră s-a găsit o cantitate mare de cuie din fier. Lângă zidul estic al locuinței s-a descoperit și o groapă din inventarul căreia menționăm descoperirea unui cuțit de plug, un fragment din corpul unui sfeșnic din bronz, câteva fragmente de ceramică de import și 3 monede care urmează să fie curățate și identificate. La o distanță de cca. 2 m de această groapă, spre SE, s-au descoperit și urmele varniței folosită pentru construcția casei.

Campania anului 1988 a prilejuit descoperirea și cercetarea integrală ale fundației din cărămidă și mortar a unui edificiu de mari dimensiuni, de formă dreptunghiulară (14,55 x 7,15 m), cu laturile lungi orientate SE-NV, prevăzut cu contraforturi la colțuri și câte trei contraforturi dispuși la distanțe egale pe laturile lungi, cărora le corespund trei pilaștrii spre interior<sup>6</sup>. Datarea edificării și funcționării acestei construcții din cărămidă aparține celei de a doua jumătăți a secolului XVI, iar demantelarea lui s-a produs în prima jumătate a secolului XVIII, după cum atestă materialul numismatic descoperit. Planul cu totul deosebit al edificiului din cărămidă cu contraforturi prezintă un caracter de unicat în cadrul complexelor importante descoperite până în prezent în vatra orașului medieval. Pentru punerea în valoare a importanței acestui edificiu, în campania din acest an a fost din nou dezvelită fundația edificiului la care s-au executat lucrări de consolidare, conservare și protejare în vederea punerii în valoare a patrimoniului arheologic descoperit în vatra Orașului de Floci.

Obiectivele cercetării arheologice din vara anului 2008 s-au concentrat în zona Grindului nr.6, limitată spre S de Biserica nr.1 și de drumul DN2A spre N, în care se află la distanțe mici unul de altul complexe importante, chiar dacă nu toate contemporane, atât cele menționate în rândurile de mai sus cât și ateliere de confecționat în special nasturii de os sau alte obiecte de uz, locuințe din lemn și chirpic sau casa cu pivniță<sup>7</sup>. În acest scop au fost trasate 8 secțiuni cu dimensiuni diferite, toate orientate N-S.

S001/2008 a fost trasată aproape de pe panta sud-vestică grindului nr.6. După îndepărtarea stratului de pământ vegetal, s-a observat că stratul de cultură a fost distrus de lucrările agricole din trecut și la adâncimea de cca. -0,50 m a apărut stratul de pământ galben steril din punct de vedere arheologic.

S002/2008, orientată N-S, a fost trasată la o distanță de 4 m spre E de capătul nordic al primei secțiuni la care se adaugă casetele A și B pentru cercetarea complexelor nr.3, (groapă cu

depunere rituală), nr.5 și nr.6 (gropi de mari dimensiuni pentru depunerea rezidurilor menajere, din care s-a recoltat un bogat material ceramic, parțial întregibil). În capătul sudic a secțiunii a fost descoperit și un mormânt de inhumație (infans I) distrus parțial de o mică groapă cu resturi menajere (în special oase de animale, păsări și pește).

S003/2008 și S004/2008 au fost trasate la 4 m distanță de S002/2008, paralele, cu un martor de 0,50 m între ele. În suprafața lor a apărut colțul de NV și laturile de NV și SE al edificiului cu contraforturi. În capătul nordic al acestor secțiuni, la o distanță de 5 m de latura edificiului, au fost descoperite 3 morminte de inhumație (adultți) lipsite de inventar, a căror groapă avea adâncimea de cca 0,45 m față de nivelul actual de călcare.

S005/2008 și S007/2008, orientate E-V, au fost trasate la o distanță de 10 m la N de Biserica nr.1, în vederea sondării zonei unde în anii 1977-1978 a fost descoperite primul atelier pentru prelucrarea osului<sup>8</sup>. În suprafața ambelor secțiuni, la adâncimea de 0,60 m față de nivelul actual de călcare, a apărut suprafața unui paviment realizat din spărturi mici de piatră pe care erau răspândite fragmente de oase în diferite faze de prelucrare. În capătul vestic al S005 s-a descoperit o vatră ovală a cărei suprafață era acoperită cu spărturi de cărămidă ca un paviment. S006/2008 a fost trasată perpendicular pe S005 pentru a urmări limita pavajului atelierului de prelucrare a osului. Aceasta nu a putut fi surprinsă deoarece au fost interceptate urmele secțiunilor tradate în anii 1978-1979.

S008/2008, orientată N-S, a fost trasată pentru a sonda suprafața limitată de absida Bisericii nr.1 și zidurile edificiului cu contraforturi. Stratigrafia secțiunii cuprinde două nivele de locuire, distruse de incendii sau demantelări ale unor construcții din chirpic și cărămidă. Între aceste nivele se observă un strat de nivelare cu pământ galben cu aspect lutos, cu grosime variată, străpuns de gropi care pleacă de sub stratul de humus vegetal. Aproximativ în mijlocul secțiunii (c.12-16) au apărut la adâncimea de 0,30 m resturile unei locuințe din lemn și chirpic. Pentru cercetarea integrală a acesteia a fost trasată o casetă cu dimensiunile de 8 x 6 m. Locuința avea un plan dreptunghiular (4 x 8 m), cu laturile lungi orientate NV-SE. Aceasta locuință a fost amenajată peste urmele altor două locuințe cu planuri și orientări diferite, situație întâlnită și în cursul campaniilor anterioare ale cercetării arheologice.

Materialul arheologic recoltat cuprinde fragmente ceramice ale vaselor de uz nesmălțuite și smălțuite, fragmente ale ceramicii de import, unelte din fier, obiecte de podoabă, piese de os în diferite faze de prelucrare și un număr foarte mare de monede. Tot acest material urmează să fie curățat și cercetat în vederea redactării raportului amănunțit al campaniei din anul 2008.

#### Note:

1. Acțiune începută încă din anul 2007.

2. CCA 2007, nr.71, p. 144

3. A. Păunescu, *Cercetările arheologice de la Piuța Petri (Orașul de Floci)*, com. Giurgeni, jud. Ialomița, *Cercetări Arheologice* 7, 1984, p.143-148

4. L. Chițescu, N. Conovici, R.Lungu, A.Păunescu, V. Rădulescu, *Cercetări arheologice la Piuța Petrii (Orașul de Floci)*, jud. Ialomița, *Cercetări Arheologice* 3, 1979, p.199-206.

5. *Idem*, p. 228-232.

6. L. Chițescu, A. Păunescu, Gh. Matei, E. Rența, Gh. Cantacuzino, *Cercetările arheologice de la Piuța Petri (Orașul de Floci) comuna Giurgeni, jud Ialomița*, *Cercetări Arheologice* 9, 1992, p.102-104.



7.. *Idem*, p. 100.

8. R. Lungu, *Contribuții la istoria meșteșugurilor medievale din Țara Românească*, Revista de Istorie 34/3, 1981, p. 513-519.

#### Résumé:

Les recherches de l'enclos de la ville du moyen âge se sont concentrées sur les *Grind* no. 3 et no. 6.

Sur le *Grind* no.3 on a continué la recherche dans la zone d'ouest (le secteur de la nécropole no.3) ainsi que dans la zone d'est (le secteur des habitations ayant plusieurs phases de réaménagement des pavements).

Sur le *Grind* no. 6 on a redécouvert les murs de certains édifices identifiés pendant les campagnes antérieures. Cela pour une conservation, protection et la mise en valeur pour les visiteurs. De même, ici, la recherche archéologique a continué par la fouille de 8 sections. On a découvert des nombreux complexes, entre quel nous insistons sur un atelier de travail des objets en os et sur 4 habitations en bois et clayonnage.

L'inventaire archéologique est très riche, mais il doit être restauré et étudié en vue de sa publication

### 32. Grădinile, com. Grădinile, jud. Olt

**Punct: La Islaz**

*Cod sit: 129219.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 94/2008**

Colectiv: Radian Andreescu - responsabil (MNIR), Sabin Popovici (MR Caracal)

Situl este amplasat în valea pârâului Grădinile, punctul „La Islaz” la mai puțin de 15 km V de râul Olt. În anii 1977-1979 au fost efectuate cercetări arheologice prin deschiderea unor secțiuni lungi în diverse puncte ale sitului. Informațiile publicate se referă la stratigrafia sitului și mai puțin la limitele acestuia. În aceste condiții, beneficiind de o finanțare redusă pentru campania 2008, obiectivul principal al cercetărilor l-a constituit deschiderea de mici sondaje pentru evaluarea întinderii sitului și a densității de locuire. S-au folosit sondaje standard de 2 x 1 m orientate aproximativ pe direcția N-S. O mare parte a sitului fiind acoperită de culturi agricole amplasamentul acestor sondaje a depins de bunăvoința proprietarilor.

Astfel, într-o zonă liberă de culturi agricole, în partea de E a sitului au fost deschise patru sondaje plasate la 20 m distanță. În sondaje au apărut foarte puține fragmente ceramice atipice sugerând faptul că această zonă nu era locuită. În sondajul nr. 9, plasat în apropierea pârâului, în profilul sudic, la cca. 1m adâncime au apărut câteva cioburi care aveau printre ele fragmente de oase arse. Sfârșitul campaniei a împiedicat extinderea sondajului.

Stratigrafia în aceste sondaje este relativ simplă, un nivel arabil de cca. 0,30 m apoi un nivel de pământ negru-cenușiu cu o grosime variabilă între 0,20,- 0,60 m, după care urmează o zonă intermediară de pământ de culoare negru-maroniu și apoi sterilul, care apare la adâncimi diferite. În sondajul nr. 10 sterilul apare la -0,40 m în timp ce în sondajele 11 și 12 apare la -0,90/1,10 m. O excepție o constituie sondajul nr. 9 unde la adâncimea de -2 m sterilul nu apăruse (sondajul nu a fost finalizat).

Următoarea zonă disponibilă pentru cercetări a fost plasată la circa 120m V de aceste sondaje.

Aici au fost deschise alte șase sondaje plasate tot la 20 m distanță unul de altul. În sondajul 13, aflat în apropierea pârâului la -1m, nu apăruse sterilul (sondajul nu a fost finalizat și este posibil ca situația să fie asemănătoare cu cea din sondajul 9). În celelalte sondaje stratigrafia este asemănătoare cu cea din primul șir de sondaje cu deosebirea că stratul steril apare ceva mai sus la -0,70/0,80 m.

Nici în aceste sondaje nu au apărut materiale semnificative cu excepția sondajului 16, unde la adâncimea de 0,60 -0,70 m au apărut câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu. S-a extins sondajul la dimensiunile 3 x 2 m, dar nu au fost descoperite alte materiale.

Deși restrânse cercetările de anul acesta au relevat faptul că locuirea neolitică era destul de dispersată în cadrul sitului.

Cercetările viitoare vor avea drept obiective delimitarea limitelor sitului precum și identificarea nucleelor de locuire aparținând neoliticului timpuriu, grupul cultural Gura-Baciului-Cârcea.

#### Bibliografie:

Nica Marin, *Grădinile. O nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*, Arhivele Olteniei 1, 1981.

Nica Marin, *Obiecte de lemn descoperite în așezarea neolitică de la Grădinile (județul Olt)*, Arhivele Olteniei 2, 1983.

#### Abstract:

2008 campaign was a short one. We wanted to find the site edges and of establish the density of habitation. We excavated two ranges of sondages of 2 x 1 m each in the central and southern parts of the site. We found no archaeological features in those areas, which suggest that the Neolithic habitation was quite diffused within the site.

### 33. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

**Punct: Dealul Grădiștii (Piciorul Muncelului)**

*Cod sit: 90397.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 73/2008**

Colectiv: Ioan Glodariu, Gelu Florea, Liliana Suci (UBB Cluj), Eugen Iaroslavschi, Răzvan Mateescu, Paul Pupeză (MNIT), Cristina Bodó (MCDR Deva)

Scopul proiectului și al cercetării arheologice a vizat o verificare în zona sacră și reluarea săpăturilor în cartierul de est de la Sarmizegetusa Regia.

În zona sacră s-a abordat absida marelui sanctuar circular de pe terasa a XI-a. Acolo „răscoliri” s-au făcut încă de la sfârșitul sec. al XIX-lea. Ele au continuat cu cercetările arheologice din sec. XX, când s-a stabilit numărul pilaștrilor din lemn la 34 și că ei erau, aparent, prinși într-un perete de lut ars, cu două intrări la E și la V marcate de două praguri din calcar față în față. Trebuia verificat dacă în absida marcată de cei 34 de pilaștri se poate vorbi de un postament capabil să susțină statuia unei divinități.

În absidă s-a trasat o suprafață de 6 x 5 m cu un martor pe lungime de 0,50 m și o prelungire de 0,70 x 2,65 m, cu un martor de 0,20 m, în „vârful” absidei. Adâncimea săpăturii a fost de 1 m.

Stratigrafia (de sus în jos): 1. strat vegetal gros de 0,10 m urmat de 2. umplutura terasei din pământ brun-gălbui amestecat

cu mult lut cu o grosime de 0,90 m. Pe alocuri erau vizibile urmele vechilor săpături. Nu s-a descoperit nici un fel de inventar arheologic.

Concluzia este că nu există vreun indiciu pentru postament. Săpătura s-a oprit la 1 m adâncime.

Cartierul de E (situat la NE de zona sacră), convențional *Căprăreța II*, pentru că pe terasa *Căprăreța I* este săpătura din 1971, când s-a cercetat marele atelier metalurgic<sup>1</sup>.

Pe terasa *Căprăreța II* se observă trei „mobile”, două mari – 10 m diametru, 0,50 m înălțime – și una, în mijloc, mai mică – 6 m diametru, 0,30 m înălțime. A fost secționată parțial doar „movila” din zona de V a terasei.

Au fost trasate patru secțiuni, dispuse în „cruce”, două dintre ele de 10 x 2 m, celelalte două de 5 x 2 m. Stratigrafia generală se prezenta astfel (de sus în jos): pământ vegetal, gros de 0,10 m; nivel de pământ brun-gălbui cu pigmenți de cărbune în care sporadic au apărut materiale arheologice, cu o grosime de 0,20/0,30 m; urma, până la adâncimea de 0,8/0,9 m, un strat de lut galben amestecat cu sfărâmături de stâncă; între 0,90 -1,10 m, un strat de pământ brun-gălbui cu pigmenți de cărbune; următorul strat, până la adâncimea de 1,50 m, consta în lut galben amestecat cu sfărâmături de stâncă.

Se pare că terasa a fost amenajată/locuită în două etape, după cum indică prezența a două straturi de nivelare (lut galben amestecat cu pietre). Prima etapă este atestată prin aflarea unor fragmente ceramice, între care un fund și o buză de chiup, și prin pigmentația de cărbune.

Pentru a doua fază de locuire urmele arheologice sunt mult mai consistente. Astfel, a fost descoperită o construcție, cercetată parțial (doar un colț și o parte din latura de S), evidențiată prin scânduri de brad carbonizate, pereți prăbușiți și podină din lut. În imediata apropiere au fost găsite numeroase obiecte din fier, vase ceramice de diferite dimensiuni – unele reîntregibile – și o masă compactă de semințe carbonizate (mei). Dacă sfârșitul construcției poate fi pus pe seama unui incendiu, funcționalitatea ei rămâne de stabilit după ce va fi cercetată în întregime.

Probabil tot ultimei faze de locuire îi aparțin trei gropi dispuse în linie care aveau pe fund câte o lespede de micașist. Rolul lor este incert, dar modul de dispunere și umplutura par a le lega de existența construcției.

În vederea valorificării informațiilor arheologice, pe lângă studiile de specialitate ce vor fi elaborate în următoarea perioadă, au fost realizate două baze de date: bază de date arheologice de tip GIS (Geographic Information System) și bază de date pentru materialele arheologice din siturile dacice (zona capitalei regatului dac). Materialele arheologice descoperite în campania din 2008 au intrat în patrimoniul MCDR Deva.

Obiectivele cercetării viitoare constau în cercetarea integrală a terasei *Căprăreța II* și abordarea altor terase din zonă, necercetate până în prezent.

#### Bibliografie:

- I. Glodariu, *Infrastructura sectorului de nord al terasei a XI-a de la Sarmizegetusa Regia (I)*, în *Daco-Geții*, Deva, 2004, p. 39-46.  
 E. Iaroslavschi, *Zona siderurgică din preajma capitalei statului dac*, în *Daco-Geții*, Deva, 2004, p. 55-62.  
 A. Pescaru, E. Pescaru, C. Bodó, *New elements of fortification in the area of the citadel of Costești-Blidaru*, în *Daco-Geții*, Deva, 2004, p. 47-54.  
 G. Florea, L. Suci, *Considerații preliminare privind cercetările arheologice de pe platoul cetății de la Grădiștea de Munte*, în *Daco-Geții*, Deva, 2004, p. 63-74

G. Gheorghiu, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului*, Cluj-Napoca, 2005.

G. Gheorghiu *“Deposits” and consecrated material reused within the sacred area from Sarmizegetusa Regia*, in *Studia Historiae et Religionis Daco-Romanae*. In honorem Silvii Sanie, București, 2006, p. 127-137.

I. Glodariu, *The destruction of sanctuaries in Sarmizegetusa Regia*, in *Studia Historiae et Religionis Daco-Romanae*. In honorem Silvii Sanie, București, 2006, p. 113 -126.

G. Gheorghiu, R. Mateescu, *Ruinele unei construcții necunoscută aflate în zona sacră de la Sarmizegetusa Regia*, în vol. Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata, Cluj Napoca, 2007, p. 118 -127.

M. Ciută, G.T. Rustoiu, *Considerații asupra unui complex descoperit în proximitatea Sarmizegetusei Regia*, *Apulum* 44, 2007, p. 99 – 111.

#### Abstract:

During the archaeological excavation at the site of Grădiștea de Munte, we wanted to verify the Sacred Area and to resume excavations in the eastern sector of Sarmizegetusa Regia. 1. On the Sacred Area we verified whether there might be a pedestal of a statue in the apse of the Great Circular Sanctuary. Excavation showed no evidence for that. 2. At the spot “Căprăreța”, situated in the eastern sector of the capital of the Dacian Kingdom, a metallurgical workshop was found, dating from the Dacian period (archaeologists discovered here tens of blacksmith, carpenter and agricultural tools, building materials and an impressive amount of iron lumps – approximately one ton).

In the year 2008, we excavated near the place where the metallurgical workshop had been found and the new area was thus called “Căprăreța II”. Here archaeologists discovered a terrace with two settlement phases separated by a levelled area. The first level is not well represented, the second, partially investigated, contained a construction. The archaeological material consists of numerous iron objects, ceramic vessels of various sizes – some of which may be reconstituted – and carbonized grains (of millet).

## **34. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]**

### ***Punct: str. Cetății***

*Cod sit: 60810.02*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 50/2008**

Colectiv: Constantin Nicolae - responsabil, Cristina Talmațchi, Constantin-Aurel Mototolea (MINAC), George Dumitru (UO Constanța)

Obiectivele cercetării din campania 2008:

- continuarea cercetărilor arheologice în Sectorul bazilică (Turnul comandant) unde a urmat investigarea nivelelor medievale în secțiunea deschisă în campaniile precedente;
- deschiderea unui nou sector (Sector Nord), între incinta mare și stradă, unde s-au urmărit eventualele trasee ale zidurilor cetății antice.
- s-a urmărit, în paralel, implicarea autorităților locale, a cetățenilor orașului, a tinerilor, în activitatea de cercetare și mai ales de protejare a vestigiilor cetății prin organizarea manifestării tradiționale „PORTILE DESCHISE”, aflată la a 9-a ediție, în data de 20 septembrie, sub genericul „ARHEOLOGIA

ȘI EDUCAȚIA”, dar și popularizarea descoperirilor arheologice, a muncii de cercetare, pe plan local și regional prin ziare și reviste, posturi de radio și televiziune (Cuget liber, Telegraf, România Liberă, Jurnalul Național, Radio Constanța, Constanța TV etc.).

### Sectorul de Nord

#### Constantin Nicolae

Deschiderea acestui sector a fost dictată de nevoia controlării stratigrafiei cetății în zona extramurană și a identificării unor eventuale ziduri dincolo de limitele actuale cunoscute. Aceasta s-a impus după campania anului 2007 din Sectorul Incinte-Vest. Aici s-a identificat și cercetat în campania precedentă restul unui turn în forma literei „U” 1. Dimensiunea acestuia și faptul că nu a putut fi observată incinta căruia îi aparține, din cauza numărului mare de ziduri construite deasupra, ne-au sugerat posibilitatea ca zidul să se identifice dincolo de limita de N a fortificației. Așa se face că pe platoul dintre incinta mare, socotită vreme îndelungată romană timpurie și strada Cetății, s-au executat două secțiuni: S 1 și S 2.

S1 s-a trasat aproximativ la jumătatea distanței dintre ultima incintă, de la nivelul acesteia spre E, și strada de la N. În capătul de vest, după îndepărtarea nivelului modern, la cca. 0,70 m a fost identificat un aranjament liniar, din piatră mare, bolovănoasă, cu urme de mortar pe suprafață, corespunzător traseului spre N al ultimei incinte de vest. Acesta a fost afectat de fundația unei construcții moderne ridicată pe cetate. Nu cunoaștem deocamdată originea acestuia. În partea centrală a secțiunii, la 1,20 m, s-a evidențiat un nivel de mortar cu cărămidă pisată. Acesta a devenit din ce în ce mai gros spre mijloc. S-au scos fragmente mari de mortar, pe unele se distinge clar amprenta cărămizilor. Pericolul surpării profilelor a impus continuarea adâncirii în trepte. Pe partea centrală, la -2,40 -2,60 m, printre ceramica de secolele IX-XI, preponderentă, apar fragmente de vase romano-bizantine. La 3,10 m adâncime, aici, s-a descoperit un strat de pietre, pe direcția SN, sub un nivel de pământ bine compactat și cu multe resturi de fragmente de vase romano-bizantine și „Dridu”, cu oase de animale. Lățimea actuală a acestuia, de 1,80 m, poate sugera o fundație de zid. După aspectul lustruit al pietrelor poate fi chiar și o cale de acces. În partea centrală a secțiunii, un sondaj mărit, până la urmă la 1,70 x 4,50, identifică, după îndepărtarea mai multor nivele de demolare, la adâncimea de -5,20 -5,50 m, direct pe stâncă, un rest de zid din care se mai păstrează, precar, emplectonul din piatră mică cu mortar, de culoare bej, cu cărămidă pisată. Mărimea sondajului nu a permis, din păcate, măsurarea grosimii zidului. Rezultate neașteptate s-au obținut în capătul de est al secțiunii unde s-a îndepărtat prima treaptă de pe profilul de S. La -0,70-0,90 m a apărut, pe direcția E-V, de sub profil, restul unui zid, pe lungimea de 2,90 m și înălțimea totală de 2,34 m. În capătul de V este secționat de o intervenție în urma căreia s-a depus un pământ negru, afânat, cu resturi ceramice și oase de animale. Cele mai târzii fragmente de vase aparțin culturii „Dridu” de când, probabil, datează intervenția. Pământul din fața zidului este însă de culoare deschisă, compactat, cu un bogat material ceramic de epocă romană și romano-bizantină. Mai multe lentile de pământ galben dispuse vertical sugerează depuneri intenționate după ce acesta și-a încetat funcționalitatea, probabil. Zidul este din piatră cioplită sumar la exterior, legată cu mortar din var și nisip, cu asize de cărămidă. În interior de distinge nucleul unui zid din piatră bolovănoasă, mare, legată cu mortar de culoare bej și cu cărămidă pisată, ceea ce poate

reprezenta o fază mai veche. Talpa fundației zidului pare să se așeze pe stâncă, are o grosime variabilă de până la 1,5 m. Cu certitudine, ne aflăm în fața unui zid din epoca romano-bizantină necunoscut până în prezent. În capătul spart al zidului a fost identificat un alt rest de zid, care pornește direct de la stâncă, pe direcția N-S, cu lățimea actuală de 2,90 m, și înălțimea de 1,07 m, construit în mai multe faze, cu piatră legată cu mortar, inițial, și cu pământ galben, nisipos, mai târziu. În nivelul din partea de N zidului s-au găsit materiale de epocă romană și romano-bizantină (monede, fragmente ceramice, obiecte din bronz, etc.).

S2 s-a executat pe ultima incintă de N, considerată multă vreme de epocă romană timpurie (dimensiune 2 x 12 m). Săpătura a pus în evidență anumite caracteristici și date tehnice ale zidului total diferite de cele avansate până acum în literatura de specialitate. Zidul este construit din piatră legată cu mortar, cu două faze distincte și probabil mai multe refaceri. Lățimea măsurată (fără paramentul de N demantelat de mai multe locuințe medieval-timpurii) este de 2,20 m, iar înălțimea actuală de 2,60 m. Aspectul zidului nu este tipic unuia de epocă romană-timpurie, cum s-a crezut până acum. În plus, se corectează și lățimea eronată de 1,30 m<sup>2</sup> sau 1,10 m<sup>3</sup>, măsurată prin simpla observare a emplectonului de la suprafață. Stratigrafia secțiunii este total diferită în fața și în spatele incintei. Spre N, în față, până la adâncimea de 2,60 m se află un nivel cu materiale ceramice „Dridu”. La -0,70-0,80 m, adosată incintei s-a cercetat, parțial, o locuință medieval-timpurie, cu un bogat material ceramic autohton și de import. Până la nivelul stâncii sunt surprinse mai multe nivele de locuire și depuneri consistente cu materiale ceramice romane, romano-bizantine, medieval-timpurii, oase de animale, dar și resturi umane, executate din vechime. În spatele zidului sunt mai multe nivelări majore executate până la adâncimea de -3,60 m, la stâncă. Acestea sunt legate fie de distrugerea incintei mijlocii, fie de depozitarea pământului în timpul săpăturilor arheologice efectuate în anii 1939 sau 1943. Ultimul nivel este alcătuit din mortar și cărămizi căzute de pe zid. De pe acesta a fost descoperită o monedă de la începutul secolului al XIX-lea și o pipă din lut negru cu reprezentări zoomorfe. Asta dovedește că incinta a jucat rol defensiv (prematur de evaluat deocamdată, pe această parte a cetății) până la 1829, când întreaga fortificație a fost distrusă, iar anumite refaceri pot fi legate de perioadele târzii ale acesteia.

Materialele arheologice descoperite în cele două secțiuni sunt de o bogăție și varietate aparte: vase întregi și fragmente din ceramică, obiecte din metal, fragmente de vase din sticlă, podoabe, unelte din os, monede. Toate se păstrează la Muzeul Carsium Hârșova.

Cercetarea viitoare are ca obiectiv să stabilească planimetria zidurilor noi, descoperite, și să o coreleze cu celelalte date ale cercetărilor mai vechi efectuate la Carsium. Din acest punct de vedere, actuala campanie cât și cele care vor urma în acest sector, trebuie să determine identificarea sistemului de fortificație al cetății romane și romano-bizantine, necunoscut până în prezent.

Zidurile descoperite pot fi conservate, în viitor, în măsura în care cercetarea va evolua și permite acest lucru. Alături de cele scoase la lumină până acum, în sectorul Incinte-Vest, pot reprezenta puncte importante de atracție pentru dezvoltarea turismului cultural-istoric.

#### Note:

1. CCA, 2008, p. 149-151

2. Emil Condurachi, *Neue Probleme und Ergebnisse der Limes Forschung in Scythia Minor*, SMR, 1967, p. 162-174.
3. Panait I. Panait, Adrian Rădulescu, Aristide Ștefănescu, Daniel Flaut, *Cercetările arheologice de la Cetatea Hârșova, campania 1995*, Pontica 28-29, 1995-1996, p. 121-134.
4. Victor Brătulescu, *Cetatea Hârșova în legătură cu Dobrogea și ținuturile înconjurătoare*, BMI 33, 105, 1940, p. 3-24.
5. Gr. Florescu, *Raport asupra activității arheologice dela Hârșova în 1943*, ACMI, 1943 (1946), p. 179-180.

## Sector „Turnul Comandant”

### Cristina Talmațchi

Campania de săpături 2008 (1 - 25 iulie), în sectorul „Turnul Comandant”, s-a desfășurat, ca și în anul anterior, în secțiunea S IA. În perimetrul acesteia au fost descoperite trei complexe, reprezentând o locuință medieval-timpurie – Complexul 1/2008 – (sec. XI-XII), o locuință medievală – Complexul 2/2008 – (sec. XVII-XVIII) și o groapă menajeră medievală (sec. XVII-XVIII).

Primul complex, cu o suprafață de 3,10 x 2,60 x 3,50 x 2,70 m, a fost surprins parțial, la adâncimea de 1,60 m, în carourile 4-5, partea de E a acestuia aflându-se în perimetrul secțiunii S I, cercetată în anii '90 ai secolului trecut. Este vorba de o locuință de suprafață, cu schelete din lemn, podea lutuită și complex de combustie în partea de est. Inventarul ei, destul de bogat, cuprinde, alături de numeroase fragmente ceramice Dridu, o piatră de râșniță, o greutate tronconică din lut, fusaiole, partea superioară a unei amfore, o monedă bizantină (Roman III, clasa B) etc.

Al doilea complex a fost surprins tot parțial – restul aflându-se sub profilul de V – , în carourile 3-7, la 1,40-1,45 m adâncime, pe o suprafață ale cărei laturi au 8,90 x 1,08 m. El se află la 5,10 m de „Turnul comandant” și pare a fi adosat unui zid de incintă din perioada otomană. Mărimea acestuia și modul de realizare al podelei (din scânduri late de 0,23-0,26 m, lungi de 0,60/1,70m și groase de 4/5 cm, puse pe un pat din piatră și pământ galben), ne determină să îl considerăm, în acest stadiu al cercetărilor, o construcție (magazin sau încăpere pentru odihna soldaților) medieval târzie. Pereții acestuia au fost realizați din împletitură de nuielă peste care s-a aplicat lipitură de pământ galben, de altfel identificată în strat printr-un nivel gros de 0,22 m aflat deasupra podelei.

Ultimul complex este o groapă menajeră cu material din secolele XVII-XVIII. Ea pornește chiar de lângă „Turnul comandant” și are 2 m adâncime și o deschidere de 1,27 x 0,96 m. Umplutura acesteia se constituia din ceramică întreagă și fragmentară, oase, obiecte din fier și bronz, zgură, cenușă, cărămidă fragmentară, pământ ars, lemn carbonizat, oase, bucăți de mortar, blocuri de piatră de la turn etc.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică întreagă și fragmentară – oale fără toarte, oale cu toartă, urcioare, cahle –, monede bizantine și turcești (7 ex.), două fibule fragmentare, tip capete în formă de ceapă, din bronz, obiecte de uz casnic (fusaiole, greutate pentru plasa de pescuit, râșniță etc.), obiecte fragmentare din bronz și fier etc. Acesta a fost depozitat la MINAC.

### Abstract:

The 2008 archaeological campaign (1-25 July) continued, as the year before, in the area named “Turnul Comandant (Commander Tower)”. Inside this perimeter we discovered three features representing an early mediaeval dwelling (11th–12th. c.), a late mediaeval dwelling (17th–18th. c.) and a late mediaeval domestic pit (17th–18th. c.).

The discovered archaeological material consists in fragmentary or intact ceramics, handled pots, jugs, Byzantine and Turkish coins (7 pieces), two bronze fragmentary fibulae of “onion head” type, domestic objects (spindle wheels, weights for fishing nets, hand mill), bronze and iron fragmentary objects, etc.

The archaeological material was deposited in the store rooms of the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

## 35. Hunedoara, jud. Hunedoara

### Punct: Grădina Castelului – Platou

Cod sit: 86829.01

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 69/2008

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (MN Brukenthal, ULB Sibiu), Dragoș Diaconescu (MN Brukenthal), Silviu Istrate Purece (ULB Sibiu), Cristian Constantin Roman, Delia Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara), Valeriu Sîrbu (M Brăilei)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe cercetarea integrală a secțiunii S. XII (14 m<sup>2</sup>), plasată spre E, în continuarea secțiunii S. XI, în scopul surprinderii unor noi complexe pe latura de E a sitului.

În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei zonei estice a acestui sector al sitului, fiind cercetat un mormânt de incinerare aparținând epocii dacice. Celelalte materiale arheologice sunt reprezentative pentru Hallstatt-ul mijlociu (cultura Basarabi), Evul Mediu timpuriu, Evul Mediu târziu și perioada modernă.

În ceea ce privește mormântul (numerotat sub sigla Cpl.73), remarcăm faptul că oasele incinerate au fost depuse în două sectoare distincte, învecinate, respectiv într-o cuvetă naturală (sector A), peste un nivel subțire de pământ de culoare brun-cenușie (limita dintre c.2, 3) și într-o alveolare (sector B), practică în nivelul arheologic. În umplutura cuvetei au fost descoperite fragmente ceramice atipice aparținând, din punct de vedere al caracteristicilor tehnologice, culturii Basarabi. Partea inferioară a alveolării pune în relief contactul dintre o spinare calcaroasă, ușor vizibilă în relief în urma alterării geo-chimice și zonele limitrofe carbonatice, mai puțin silicioase. Depunerea a fost acoperită de un nivel de culoare negru-cenușie, granulos ca și textură, ce avea în compoziție fragmente mici și mijlocii de dolomită sfărâmată, iar în sectorul A au fost sesizate resturi de cărbune de lemn, pe nivelul resturilor osoase calcinate. Inventarul acestui defunct era compus dintr-un pumnal curb cu teacă (sector B) și o piesă metalică cu vârf îndoit la 90° (sector A). Pumnalul depus pe direcția N-S avea mânerul deformat ritual și era suprapus de teacă. Corespunzător nivelului de amenajare/depunere al acestui complex, în c.1, la adâncimea 0,28 m a fost descoperită o monedă grecească. Datare complex: 150-51 a.Chr.

Locul de depozitare al materialelor arheologice și documentației de șantier este la MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

În campania anului 2009 intenționăm cunoașterea întregii zone de E din acest sector de sit.

Având în vedere particularitățile sitului, aceste măsuri s-au limitat la conservarea profilelor săpăturii. Materialele rezultate în

această campanie vor fi incluse expoziției de bază, organizată în anul 2007, în cadrul MCC Hunedoara.

#### Bibliografie:

- S. A. Luca *et alli*, CCA 2003, p.143-144, pl. 64; CCA 2004, p.142-144, pl. 29;  
 V. Sîrbu *et alli*, CCA 2005, p.178-179; CCA 2006, p. 176-177.  
 V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, *Dacian settlement and children necropolis of Hunedoara. A unique discovery in the Dacian World. Archaeological approach*, pp. 187-207, ActaTS 5.1, 2005 (S.A. Luca, V. Sîrbu (ed.)), Proceedings of the 7<sup>th</sup> International Colloquium of Funerary Archaeology, Sibiu, 17-17 October 2005, 2006.  
 V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, N. Cerișer 2007, *Vestigiile dacice de la Hunedoara*, BB 12, 195, 196.  
 V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman 2007, *Tombs of Dacian Warriors (2<sup>nd</sup>-1<sup>st</sup> c. B.C.)*, ActaTS 6.1, 2007, 155-179.

#### Abstract:

In this archaeological campaign, in the eastern area of the site we discovered a funerary structure belonging to the Dacian period. It was a cremation tomb with its grave goods: a curved dagger, sheath, and metal piece. This complex could be dated, based on the stylistical correspondences and a Greek coin, between 150 and 151 B.C.

## 36. Isaccea, jud. Tulcea

### Punct: Suhat

Cod sit: 159696.04

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 131/2008

Colectiv: Cristian Micu - responsabil, Florian Mihail (ICEM Tulcea), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită (MNIR-CNCP), Mihai Florea (MNIR)

Situl arheologic de la Isaccea, punctul „Suhat” este amplasat în zona de NV a localității, pe o terasă aflată în preajma fostei zone de lacuri a Dunării.

Programul cercetării sistematice a debutat în anul 1997. Până în prezent a fost identificată o așezare neolitică (cultura Boian, faza Giulești) cu două niveluri de locuire, suprapusă de complexe funerare atribuite epocii bronzului, gropi menajere aparținând perioadelor elenistică și romană timpurie. În același loc au fost descoperite și materiale medievale.

Principalele obiective ale campaniei 2008, desfășurată în perioada 11 august - 12 septembrie, au fost:

- continuarea cercetărilor în suprafața S3 din cadrul așezării;
- continuarea cercetărilor pe suprafața sondajului Son. 3, amplasat la S de S3;
- prelucrarea materialului arheologic rezultat în urma săpăturilor.

Cercetările din acest an din suprafața S3 s-au desfășurat în limitele sectoarelor 13 și 14<sup>1</sup>. După înlăturarea stratului de pământ aflat pe folia de plastic protectoare au fost cercetate următoarele obiective: US1017 - a fost identificată în c.A15, B14-B15, C14-C15. Aparține nivelului post-neolitic. Suprafața sa este afectată în urma acțiunii factorilor naturali și antropici. Reprezintă un sol compact, omogen, negru, asociat cu fragmente ceramice de epocă romană și neolitice (cultura Boian, faza Giulești) de mici dimensiuni, granule de chirpici arși

și nearși, foarte puține oase de mamifere, oase de pești, mici fragmente de scoici. Nu s-a considerat necesară prelevarea unui eșantion de sediment; US1225 - a fost identificată pe suprafața c.A15, B14-B15, C14-C15 și D15. Este suprapusă de US1017 și este posterioară unei posibile structuri de locuire neolitice (US1018 – nivel de distrugere, în care se regăsesc chirpici arși, oase de pești, o cantitate redusă de cenușă, puține fragmente de scoici, fragmente ceramice Boian-Giulești și Hamangia III). Reprezintă un sol compact, brun, asociat cu granule de chirpici arși și nearși, fragmente ceramice neolitice (cultura Boian, faza Giulești) de mici dimensiuni, fragmente de scoici, oase de pești și mamifere. În stadiul actual al cercetărilor nu excludem posibilitatea ca US1225 să reprezinte o unitate stratigrafică tip umplutură, din componența unei gropi cu destinație menajeră; nu s-a considerat necesară prelevarea unui eșantion de sediment; c.US1223 - a fost identificată în c.B14, C13-C14. Reprezintă un sediment compact, brun-verzui, alături de care au fost înregistrate granule și fragmente de chirpici arși și nearși, fragmente ceramice cu dimensiuni mici și mijlocii (categoriile uzuale din cadrul fazei Boian-Giulești), fragmente de scoici, oase de pești și mamifere, granule de lemn ars (dispuse neuniform pe toată suprafața US1223). În stadiul actual al cercetărilor se poate afirma că US1223 reprezintă umplutura unei gropi din nivelul NII, neolitic, din așezarea aflată în punctul *Suhat*. A fost prelevat un eșantion de 100 l de sediment destinat studiului arheozoologic și carpologic. În acest caz au fost evitate zonele de contact cu complexe contemporane sau anterioare.

În campania 2008 am continuat cercetarea sondajului Son. 3 (suprafață de 3 × 2 m), trasat și cercetat începând cu anul 2006. În stratul cultural corespunzător perioadei neolitice au fost înregistrate cinci complexe de tip groapă. Prima dintre acestea, C196, a fost amenajată în colțul de NV al Son.3, pe o suprafață în care se observă o ușoară înclinare a terenului pe direcția V-E. Forma sa este ovală, profilul aproximativ tronconic. În umplutura gropii (US2303) se regăsește un sediment compact, omogen, galben-verzui asociat cu o cantitate mică de ceramică, granule de chirpici arși și nearși, oase de pești și mamifere, fragmente de scoici, fragmente de lemn ars, argilă cadrul acestuia din urmă au fost identificate și cercetate numeroase gropi menajere. Complexul nu a fost serios afectat de acțiunea factorilor naturali și antropici. Prin amenajarea sa a fost afectată suprafața unei gropi anterioare. A fost prelevat un eșantion de 80 l de sediment destinat studiului arheozoologic și carpologic.

Întregul material arheologic rezultat în urma cercetării din teren a fost prelucrat în cadrul bazei arheologice Isaccea. În acest context au fost pregătite eșantioanele destinate studiilor de arheozoologie și carpologie.

Toată suprafața cercetată în campania 2008 a fost acoperită cu folie de plastic în vederea protejării stratului arheologic.

În perioada cercetărilor din acest an a fost organizată misiunea domnilor Laurent Carozza (UMR5602 Geode) și Jean-Michel Carozza (Universitatea Strasbourg), desfășurată în cadrul proiectului *Du Neolithique a l'Age du Bronze: convergences et dissemblances des processus de transformation des societes*, programul *Brâncuși*. Cele două echipe angrenate în proiect au decis continuarea cooperării în domeniul cercetării siturilor neolitice din nordul Dobrogei, o atenție deosebită fiind acordată șantierului Isaccea – „Suhat”. În acest context va fi abordată problema evoluției comunităților umane din zonă în contextul transformărilor sesizate la nivelul mediului.

#### Note:

1. Amintim în acest context că S3 a fost împărțită în 15 sectoare de 6 × 6 m, peste care s-a suprapus un sistem de carouri de 2 x 2 m.

#### Abstract:

The main purposes of the 2008 campaign at Isaccea – Suhat (11<sup>th</sup> of August-12<sup>th</sup> of September) were: the excavation of the area S3 and of the sounding Son.3, south of it, within the Neolithic settlement, and processing of the archaeological material discovered during the excavation. The systematic excavation of the site began in 2007. Until now we identified a Neolithic settlement belonging to Boian Culture, Giulești Phase, with two habitation levels, superposed by Bronze Age funerary complexes, garbage pits from Hellenistic and Roman periods, and mediaeval material.

A French team (Laurent Carozza from UMR5602 Geode and Jean-Michel Carozza from the University of Strasbourg) is also engaged in the study of the evolution of human communities and the environment in northern Dobruja during the late Neolithic – beginning of the Bronze Age, with a special attention for this site.

### 37. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]

#### Punct: Cetate

Cod sit: 159696.05

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 130/2008

Colectiv: Victor-Heinrich Baumann, Aurel Stănică (ICEM Tulcea), Laurențiu Radu (MA Mangalia), Niculina Dinu (M. Brăilei), Dan Aparaschivei, George Bilavski (IA Iași), Luminița Bejenaru (UAIC Iași), Alexandra Teodor (studentă Univ. București)

Cercetările arheologice, desfășurate în baza proiectului *Noviodunum 2000*, proiect care urmărește cercetarea științifică, degajarea și valorificarea eco-muzeală a sectorului de SE al cetății Noviodunum, cuprind o zonă în care se înscriu trei turnuri romano-bizantine – *Turnul Mare* (TM) la vest; *Turnul de Colț* (TC) la E; *Turnul A* (TA) la mijloc, între cele două - cu cele două curține aferente. Construit la începutul secolului al IV-lea p.Chr., pe latura de SE a cetății, TM de la Noviodunum are o anvergură de 31,40 m și avansează în exterior pe 16,30 m lungime, acoperind o suprafață interioară de 225 m<sup>2</sup>, cu ziduri de 3,20 m grosime, cu parament din blochete rostuite și elevație în *opus mixtum*.

Turnul A, refăcut de mai multe ori în cele trei secole de istorie romano-bizantină, se relevă sub forma literei U, ca un bastion rectangular cu frontul rotunjit. Cele două turnuri au suprapus castrul de pământ, construit de romani la începutul secolului I p.Chr. La răsărit, Turnul de Colț, demantelat de-a lungul secolelor de istorie medievală și modernă, se prezintă ca un bastion în formă de potcoavă. În fața incintei, la S, un strat masiv de depuneri medievale stă mărturie locuirii de la Noviodunum din secolele XI-XIV.

Scopul proiectului și al cercetării din anul 2008 a fost continuarea degajării incintei de SE a cetății romano-bizantine și verificarea reperelor cronologice stabilite prin cercetările anterioare.

Poziția în teren a obiectivelor în curs de cercetare, pe o pantă puternic înclinată, a impus desfășurarea unor săpături

arheologice prin secțiuni largi, perpendiculare pe incinta romano-bizantină, carioate din patru în patru metri. Până în prezent au fost executate 21 de secțiuni cu dimensiuni variabile, între 20 și 60 metri, cu o profunzime cuprinsă între -1,5 și -6,5 metri: 10 în zona Turnul Mare (TM), notate cu sigla CT; patru în zona Turnul A, notate cu sigla TA; cinci, în zona Turnul de Colț, notate cu sigla TC; două, în zona curținei dintre TA și TC, notate cu sigla SC. Materialele arheologice descoperite sunt raportate la topo-stratigrafia clasică, avându-se în vedere caroul cu latura de 4 m. Din anul 2007, monumentele arheologice, descoperite în sectorul de SE al cetății, au fost încadrate în grila realizată de colegii britanici prin ridicarea topografică efectuată în cadrul proiectului NAP-2000.

În campania din anul 2008, cercetările arheologice au fost concentrate asupra *Turnului de Colț* și curținei răsăritene – C1, situată între Turnul de colț și Turnul A, unde au fost trasate două noi secțiuni: secțiunea TC-5, paralelă secțiunii TC-4, cercetată în 2007, și la V de aceasta, de 20 m lungime cu 3 m lățime; secțiunea SC-2, paralelă, spre răsărit, cu secțiunea SC-1, începută în campania anterioară, de 20 m lungime cu 3m lățime. Cele trei secțiuni au fost alinate pe latura de N, creându-se posibilitatea realizării unui profil nordic pe o întindere de 12 m.

A fost scos la iveală zidul de incintă al fortificației romano-bizantine, urmărindu-se refacerile care au avut loc în epoca romano-bizantină și în cursul epocii bizantine. În SC-1 au continuat cercetările, de o parte și de cealaltă a zidului de incintă, acolo unde săpăturile arheologice au relevat structuri de pământ și de chirpici aparținând unor epoci diferite: secolelor V-VII p.Chr., în intravilan; secolelor XIII-XIV, în extravilan, SC-2 fiind adusă la același nivel de cercetare, cele două secțiuni fiind adâncite până la aprox. -2,10 m. Prin adâncirea secțiunii TC-5, între -1 m și -2 m, a fost scoasă la lumină latura vestică a turnului de colț și o mică porțiune din temelie zidului de față descoperit în campania anului 2006, evidențindu-se masiva distrugere a turnului de colț pe întreaga suprafață de S. Săpăturile efectuate în zona TC, desfășurate pe o suprafață de aprox. 80 m<sup>2</sup>, au izbutit să degajeze, aproape în totalitate, ruinele păstrate ale monumentului. În zona de N a TC au fost descoperite și cercetate noi morminte de înhumatie aparținând unor copii și porțiuni din pardoseala turnului bizantin și a fost eliminat, prin cercetare, stratul de cultură mediaeval, ajungându-se pe niveluri romano-bizantine

În TM s-a trecut la demontarea ultimului martor de pământ, de 7m lungime x 1 m lățime, înalt de aprox. 3 m, situat între fostele secțiuni CT-3 și CT-6, perete masiv care obtura pandantul răsăritean al intrării în turn și unul din cei patru piloni mediani, din structura internă a monumentului.

În Suprafața A, de aprox. 24 m<sup>2</sup>, situată în zona nordică a TA, în intravilan, cercetările s-au oprit pe nivelul secolului al XIII-lea.

#### Turnul de Colț

Laurențiu Radu, Victor H. Baumann, Aurel Stănică

Cercetările arheologice desfășurate începând cu anul 2002 în sectorul TC au pus în evidență existența unui turn de colț cu laturile evazate și pilon central, de epocă romano-bizantină<sup>1</sup>, cu analogii la Capidava, Dinogetia, Troesmis (Cetatea de Est), [L]ibida și Ulmetum. În acest an s-a continuat cercetarea prin deschiderea unei noi secțiuni TC 5, plasată la V de TC 4 cu aceeași orientare, în vederea clarificării situației din zona de V a turnului.

În c 5 -6 , după stratul vegetal, urmează un strat de moloz amestecat cu pietre mici și fragmente de cărămizi, după care a apărut un strat masiv de dărâmtură de chirpic, ars aproape în totalitate la roșu, delimitat în două nivele dintre care cel inferior cu multă ceramică de epocă romano-bizantină (s-a reușit recuperarea unui vas ceramic reîntregibil aproape în totalitate (foto), un capac de amforă întreg și altul fragmentar (sec. II –III p.Chr.) și un creuzet din fier cu urme de bronz pe el ). Toate acestea sunt plasate pe un nivel de călcare (-1,65m pe profilul nordic), de culoare galben spre maroniu, încadrat din punct de vedere cronologic în ultimele faze de existență a locuirii de epocă romano-bizantină. Marea cantitate de chirpic ars la roșu, prezența creuzetului din fier, permit formularea ipotezei conform căreia dărâmtura provine de la un atelier de prelucrarea metalelor sau poate o locuință-atelier incendiată ale cărei resturi au fost îndepărtate spre marginea platoului locuit.

În c 4- 5 a fost descoperit zidul incintei de epocă romano-bizantină, suprapus de stratul vegetal (-0,20m). Zidul este demantelat într-o pantă destul de lină și a fost afectat parțial de tranșeele săpate în primul război mondial. Aici zidul își schimbă ușor direcția, vine oblic și apoi continuă perpendicular pe profilul estic, pentru a facilita conectarea turnului de colț cu zidul de incintă.

În c 2 -3 a fost descoperită latura de V a turnului de colț, afectată atât de tranșeea care străbate TC5 de la N-V la S-E, până la o adâncime cuprinsă între 1,10 m și 1,40m, cât și de o groapă masivă de demantelare. În tranșee au fost descoperite multe materiale moderne dintre care menționăm tuburi de cartușe cu anul fabricației 1907, nituri și bolțuri metalice, cuie, sârme etc.

Zidul de incintă prezintă, înainte de conexiunea cu latura turnului, două plinte și o mică schimbare de direcție . La aceasta se adaugă și următoarele elemente: zidul incintei folosește trei rânduri de cărămizi de egalizare spre deosebire de latura turnului unde se utilizează cărămida doar la ultima asiză păstrată (la + 1,50m față de plinta laturii TC), apoi de la plinta superioară a incintei, rosturile ambelor ziduri devin mai vizibile, de aici cele două ziduri par a fi întreșesute, fapt care poate fi interpretat în sensul că partea superioară a fost realizată în aceeași fază constructivă. Putem presupune existența a trei faze, urmând ca cercetările viitoare să confirme sau să infirme această ipoteză: o primă fază a incintei a fost urmată de o refacere dovedită de schimbarea direcției zidului iar ulterior a fost realizat turnul de colț, re folosind elementele anterioare.

La mică distanță de latura TC s-a descoperit o șapă de mortar cu grosimea de circa 0,10m, probabil delimitează un nivel de construcție, pe care vom încerca să îl identificăm cu ajutorul analizelor efectuate pe mortar.

În c 1 -2 s-au identificat straturi de moloz amestecat cu sol vegetal, conținând pietre mici, fragmente de cărămizi și materiale arheologice, alunecate de-a lungul pantei. Amintim fragmente de terra sigilata, un fragment de opaiț, două fragmente de cărămizi ștamplate cu *Classis Flavia Moesica*, ceramică fină de epocă romano-bizantină la care se adaugă un fragment de pipă otomană și un fund de ceașcă din aceeași epocă.

În ceea ce privește momentul încetării funcționării TC, se constată că turnul nu a fost incendiat spre deosebire de TM, apoi intrarea nu este blocată ca la TM, de aici rezultă că, probabil, turnul s-a păstrat în stare suficient de bună pentru a putea fi utilizat și în epoca bizantină, spre deosebire de TM care a fost dezafectat. Considerăm că cele mai mari distrugerii provocate turnului au avut loc în epoca modernă, în care cetatea a fost folosită drept carieră de piatră, (amintim aici

descoperirea unei răngi metalice în secțiunea TC3, c3, -0,80m, utilizată pentru demantelarea laturii estice a TC)².

În acest sector, s-a continuat cu adâncirea în zona frontonului rotunjit al turnului și în TC 2 și, ulterior, cu demontarea marilor deveniți inutili dintre TC 1 și TC 2 , TC 2 și TC 3. În cadrul acestor lucrări s-au descoperit materiale arheologice diverse dintre care amintim: un capac de amforă fragmentar, o greutate de plasă de pescuit realizată prin perforarea unei cărămizi, o fusaiolă din lut.

La final a avut loc acțiunea de protejare a vestigiilor descoperite prin acoperirea cu folie și carton asfaltat, peste care s-a pus un strat de pământ.

În viitor, ne propunem să continuăm cercetarea în acest sector prin investigarea cu prioritate a secțiunilor aflate în partea superioară a pantei, în zona scărilor de intrare în TC pentru a putea data construcția și fazele de funcționare ale acestuia.

### Turnul de Colț - intramuros

Aurel Stănică, Laurențiu Radu, Victor H. Baumann

Cercetările din campania acestui an, au continuat la N de Turnul de Colț, în secțiunile TC 4, TC 2 și TC 1.

În secțiunea TC4, c. 8, au fost cercetate încă 2 morminte de inhumatie.<sup>3</sup>

- M 6, schelet de *infans* I, 2 - 4 ani, depus în decubit dorsal, orientat V-E, deranjat pe partea dreapta în zona tibiei și peroneului. În zona cervicală au fost descoperite două pandantive din bronz.

-M 7, schelet de *infans* I, nou-nascut- un an și jumătate, depus în decubit dorsal, orientat V-E, deranjat, craniul zdrobit, lipsesc oasele de pe partea dreaptă.

Așa cum menționam în raportul din anul precedent, mormintele din zona *intramuros*, aparțin unui orizont de înmormântări din secolele XIII-XV. Presupunem că acest orizont de înmormântări reprezintă extinderea spre N a necropolei localizată în zona așezării civile.

În c. 7, a fost surprinsă o amenajare cu pământ galben, bine tasat, care aparține probabil unei locuințe de suprafață ale cărei limite spre secțiunea TC 1 nu au mai fost surprinse. Spre c 4, în zona în care terenul prezintă diferențe de nivel, a fost cercetat un nivel din ultima etapă de locuire romano-bizantină de la Noviodunum. A fost surprins un zid de edificiu, orientat NNE – SSV, afectat în capătul dinspre N de o groapă menajeră din secolul al XIII-lea. La S de acest edificiu, dintr-un pământ galben-roșiatic, a fost recoltată o cantitate apreciabilă de ceramică datată în linii generale în secolele V-VI p.Chr. Se remarcă un vas de provizii fragmentar, răsturnat, cu gura în jos. În stadiul actual al cercetărilor, nu putem face precizări suplimentare, dar cu siguranță descoperirile din acest segment al secțiunii TC 4 au legătură cu descoperirile similare din TC 5.

În urma cercetărilor din acest an, putem face și unele precizări de ordin cronologic, *vis à vis* de zidurile descoperite în TC 2 – TC 3. „Edificiul”, așa cum a fost considerat zidul cercetat în 2005 în TC 2, gros de 0,80 cm, construit din piatră legată cu mortar alb-lăptos, cu scoici pisate în compoziție, este orientat aproximativ pe direcția N-S. În TC 3, în cercetările din anii trecuți a fost surprins un zid, despre care nu s-au făcut precizări la momentul respectiv. Acest zid a folosit temelii mai vechi, groase de 0,80 m, care conțin un mortar roșiatic, despre care credem că pot fi atribuite unui edificiu din epoca romano-bizantină. Ambele ziduri, atât cel din TC 2, cât și cel din TC 3, aparțin probabil unui element de fortificație din sistemul defensiv al cetății de la Noviodunum, în secolele XIII-XIV.

Descoperirile din ultimi ani, din zona curtinei dintre Turnul de Colț și Turnul A, ca și cele din zona Turnului Mare, ne fac să presupunem că și zidurile din TC 3 și cel din TC 1 aparțin aceleași faze, și, anume, o refacere din secolele XIII-XIV. Cercetările viitoare urmează să clarifice și acest aspect.

### Suprafața A

Aurel Stănică, Niculina Dinu, Victor H. Baumann

În anul 2007, suprafața A a fost extinsă până la zidul de incintă. Cercetările s-au concentrat pe un nivel datat larg în secolele XIII-XIV. Materialele recoltate sunt amestecate și constau în fragmente ceramice de epocă romană și de epocă medio-bizantină. În campania din acest a fost descoperit un fragment ceramic lucrat dintr-o pastă albă, foarte compactă, la exterior cu smalt de culoare turcoaz, care aparține ceramicii persane produsă în centrul de la *Kashan*. De asemenea, a fost descoperită o monedă de argint, un gros (matapan), emis de dogele Veneției Pietro Ziani (1205-1229), aceasta fiind prima monedă de acest tip, din secolul al XIII-lea, descoperită la Noviodunum<sup>4</sup>. În caroul C1 a fost surprinsă o vatră de suprafață, cu pereții lutuiți, care aparținea unui complex de locuire din care se mai păstra un mic fragment de podea. Așa cum constatăm în ultimii ani, nivelurile din această sector sunt puternic afectate de intervențiile antropice.

### Curtina C 1

Victor H. Baumann, Dan Aparaschivei, George Bilavski

Obiectivele săpăturii din anul 2008 au fost stabilite încă de anul trecut. În campania din acest an, au fost continuate cercetările în secțiunea SC1, unde s-a insistat asupra refacerii medievale din c 2, respectiv asupra locuinței L3, dar și în caroul 5, pentru a contura cât mai mult din locuința L1. În al doilea rând, a fost inițiată o nouă secțiune, paralelă cu SC1, denumită convențional SC2, în ideea de a clarifica destinația zidului legat cu pământ care taie L1, dar și pentru a găsi închiderea respectivului complex de locuire.

În SC1, caroul 4, s-a intervenit la porțiunea de podea conservată din anul precedent. La aproximativ 2,60 m de nivelul superior al incintei romano-bizantine a fost identificat un perete de lut galben. Grosimea sa este de 0,16 m, fiind poziționat în colțul de N-V al secțiunii, pe circa 0,80 m. Se pare că avem de-a face cu un alt complex de locuire, pe care l-am denumit L4. Acest perete de locuință suprapune plinta zidului, deci este ulterior acestuia. Cât privește plinta incintei, aceasta este regăsită pe circa 0,90 m, după care se întrerupe, brusc, înspre est. Sub aceasta avem o pătură de lut galben tasat. În nivelarea L4 am identificat foarte multă ceramică de la sfârșitul secolului al XIII-lea - începutul secolului al XIV-lea, fragmente de brățări, piroane din fier, fragmente de sticlă, oase de animale, dar și material roman antrenat și s-a reușit profilarea laturilor de N și V, pe aproximativ 0,90 m.

În încercarea de a desluși sistemul de refacere în epocă medievală a zidului de incintă, am degajat șanțul de construcție al zidului și am ajuns la un strat de pământ galben, tasat, urmat de un pat de pământ negru, cu lentile de lut, probabil, talpa pe care s-a ridicat respectiva incintă. S-a putut constata astfel, că, pe o suprafață de mai bine de 3 m, zidul se sprijină pe o platformă de pământ tasat, pentru ca în rest, spre vest, să dispună de plintă. Asiza cea mai de jos a zidului este constituită din piatră de dimensiuni relativ mari, tăiată neregulat. Sub această asiză se află o șapă de mortar, destul de consistentă, care pare a fi baza efectivă a zidului.

Din caroul 4, respectiv din șanțul săpat în primul război mondial, a fost scoasă o cărămidă cu o ștampilă păstrată fragmentar ...FLM: [(Classis)] Fl(avia) M(oesica).

Cât privește succesiunea de locuire în apropierea zidului, lângă L4, atât spre S, dar și spre E, se pot observa mai multe fragmente de podea de lut, foarte consistente. În aceste condiții, L3 pare să fie posterioară locuinței L4.

Materialul arheologic descoperit, mai ales ceramica, dar și sticla, brățările, fragmentele de oase animale sugerează, pe lângă analiza stratigrafică menționată, o succesiune de locuire continuă din secolul al XII-lea - până în secolul al XIV-lea, pe cel puțin trei niveluri: 1. nivelul ce îi corespunde lui L3; 2. nivelul cu L4; 3. nivelul de construcție al incintei medievale și poate chiar un al patrulea, cu nivelarea de sub zid, cu pregătirea platformei peste care s-a ridicat incinta

A fost realizat un nou carou, c 6, prin prelungirea cu un metru spre N, în intravilan, a secțiunii SC1. Astfel, au fost descoperite laturile de S, V și N ale locuinței L1 (locuința se continuă în profilul de est și se închide în SC2). Dimensiunile sale aproximative pot fi estimate la 2,70 x 1,70 m. Zidul Z1, legat cu mortar alb și ridicat din piatră de mici dimensiuni, tăiată neregulat, se pierde către profilul de N. În plus, este suprapus de o podea de lut. Înspre profilul de N, L1 este suprapusă de o altă structură de lut, regăsită în profil, înaltă de circa 0,50 m, care poate constitui o parte a unui perete de la un alt edificiu (L6 ?) sau, poate, de la o altă încăpere a aceleiași locuințe.

Materialul arheologic descoperit în straturile superioare ale acestei intervenții, se compune dintr-o monedă de secol VI p.Chr., fragmente de brățări de sticlă, un fragment de candelă databil în secolele V-VI p.Chr. și fragmente ceramice aparținând, în cea mai mare parte, secolului al VI-lea p.Chr.

Spre vest, sub podeaua L1, la circa 0,45 m, a fost identificat un fragment de zid orientat E-V, paralel cu profilul de N, denumit convențional Z2. Pe o porțiune de circa 0,80-0,90 m se disting trei asize, două din cărămidă și una din piatră de calcar fasonată. Acest zid este legat cu pământ și este acoperit, la rândul său, de un pat de lut galben. Pe lățimea întregului profil de N se pare că avem o nouă structură, care se leagă de L6 și intră chiar în profilul de V. Se pare că Z2 ar fi putut constitui temelia unui edificiu solid, dar cu elevație de cărămizi de lut nearse (chirpici), din care am descoperit *in situ* destul de multe. Din această porțiune a SC1 a fost recoltată o mare cantitate de oane de acoperiș (din estimări aproximative, poate pentru circa 6-7 m<sup>2</sup>). Deasupra asizelor Z2 se observă un strat de arsură de lemn care se întinde pe circa 2 m, atât pe zid cât și pe lătuiala de deasupra sa. Dispunem până în acest moment de ceramică majoritară din secolele V-VI p.Chr., fragmente de sticlă, piroane și, în funcție de stratigrafia care ne-a permis o datare aproximativă a L1, putem include acest nou complex la sfârșitul secolului al V-lea - începutul secolului al VI-lea.

La est de secțiunea SC1 și la V de TC 5 (secțiune trasată tot în 2008), s-a deschis o nouă secțiune, denumită convențional SC2, având 3 x 20 m (cinci carouri a câte patru metri), paralelă cu SC1 și orientată aproximativ S-N. Ca și în cazul SC1, noua secțiune a fost cercetată în perimetrul carourilor 2-5 și, parțial 6 (doar 0,60 m), din dificultăți legate de imposibilitatea manevrării în timp util al unei mase considerabile de pământ, situate în partea de S a zonei investigate. Între cele două secțiuni, SC 1 și SC 2 s-a păstrat un martor cu lățimea de un 1 m.

Sub un strat consistent de dărâmatură, corespunzând ultimului nivel romano-bizantin (sfârșitul secolului al VI-lea), s-a observat un nivel de distrugere constituit dintr-un amestec de chirpici ars, de culoare roșietică, provenit probabil din structura



de rezistență a locuințelor distruse prin combustie, situate la N ori la E de complexele de locuire la care facem referire, fragmente de țiglă și olane, ceramică, sticlă etc., de factură romano-bizantină. Alături de materialul identificat aici, a fost descoperită și o monedă romano-bizantină, care aduce elemente consistente de datare nivelului de viețuire menționat.

Fragmentul cronologic surprins suprapune un alt orizont cultural, reprezentat aici de două locuințe: peretele estic al L1, descoperită în SC1 și, adosat peretelui răsăritean al L1, a fost identificată o nouă locuință, denumită convențional, L5. Peretele comun al celor două locuințe a fost distrus parțial de intervenția recentă a unei rozătoare.

În partea sa nordică, la aproximativ -1,80 m adâncime față de nivelul contemporan de călcare de pe marmorul de N, parțial intrat în profilul septentrional al SC2, s-a descoperit un vas de mari dimensiuni (diametrul maxim – aprox. 1,50 m, grosimea pereților – 5-7 cm), din categoria *dolium*. Se pare că recipientul era inclus în L5, fiind adosat pereților acesteia. Din interiorul vasului au fost prelevate bucăți din pereții locuințelor distruse, precum și chirpici arși, fragmente ceramice de factură romano-bizantină, o monedă din aceeași epocă, o cantitate consistentă de cenușă și cărbune (provenind de la o bârnă din structura de rezistență a unui alt complex, identificat în profilul nordic la aproximativ - 2,05 m adâncime) și resturi de olane de la acoperișul L5.

La aproximativ -1,85 -2,10 m adâncime, sub consistentul strat de dărâmatură cu chirpici ars, în profilul nordic al SC2, a fost identificată o lentilă de cărbune (probabil, din structura de rezistență a unei noi locuințe), având spre extremitatea sa estică capătul unei bârne carbonizate, menționate câteva rânduri mai sus.

Spre V, în apropierea profilului răsăritean al SC2, s-a identificat o altă etapă de distrugere, sub forma unui șanț ce a secționat peretele de est al locuinței L5. De aici a fost recoltată o cantitate impresionantă de chirpici ars de culoare roșietică, fragmente de țigle și olane, numeroase fragmente ceramice de proveniență romano-bizantină, o monedă, obiecte din fier, sticlă ș.a. Sub acest nivel de dărâmatură (pus pe seama distrugerilor prin incendiere a unei locuințe identificate în TC5), s-a observat un altul, constituit din moloz, pietricele și resturi ceramice, dar și cu fragmente osteologice. La lucrările de *grundis* realizate la est de L5, s-a identificat, sub podeaua de lut a locuinței menționate, un vâscior din lut cu înălțimea de aprox. 0,12 m, având formă globulară.

La aproximativ 2,10 m față de marmorul de N a fost identificat nivelul de călcare romano-bizantin, care se prezintă sub forma unei lentile consistente de pământ de culoare galbenă. Corespunzător acestui orizont cultural sunt fragmentele ceramice datate în secolul al VI-lea p.Chr., teracota, țiglele și olanele specifice acestei perioade, sticla colorată și fragmentele osteologice de proveniență animalieră. La S de nivelul de călcare romano-bizantin (la cca. 3,80 m față de profilul nordic al SC2) a fost dezvelit zidul de incintă, surprins de altfel în toate sectoarele de pe latura de S a fortificației, având o deviație vizibilă NV-SE. Pe latura sa de N și pe toată lățimea paramentului, zidul a suferit de pe urma intervențiilor antropice moderne, odată cu săparea tranșeei din primul război mondial, surprinsă arheologic la aproximativ 5,80-6,00 m față de marmorul de N, cu o deschidere de cca. 2,10-2,30 m.

Zidul de incintă, identificat pe toată lățimea secțiunii, a fost construit din pietre de gresie și calcar de dimensiuni reduse, legate cu mortar. După materialul arheologic și după tehnica de construcție poate fi amplasat în perioada romano-bizantină.

Demantelarea sa poate fi pusă pe seama evenimentelor care au generat săparea șanțului defensiv din primul război mondial.

Zidul incintei romano-bizantine a fost refăcut într-o epocă ulterioară, probabil bizantină târzie, această refacere având emplectonul legat cu un mortar lăptos și paramentul clădit diferit față de structura sa din celelalte secțiuni. Lățimea acestei refaceri a zidului variază de la 1,20 la 1,40 m, în funcție de gradul de distrugere consemnat, iar adâncimea variază de la - 4,02 m în partea sa cea mai de N, până către - 5,60 m., față de nivelul actual de călcare de pe marmorul nordic al secțiunii SC2.

Obiectivele campaniilor viitoare sunt:

- prelungirea spre N a SC1 și SC2 pentru clarificarea situațiilor arheologice apărute în carourile 5 și 6; spre S, pentru cunoașterea situației din caroul 1;
- continuarea investigațiilor în SC1 și SC2 pentru stabilirea raporturilor stratigrafice dintre complexele de locuire;

### Turnul Mare

Victor H. Baumann

În TM s-a încheiat demontarea marmorului de pământ dintre secțiunile CT-3 și CT-6, până pe nivelul IV, socotit ultimul nivel de epocă iustiniană, ceea ce permis evidențierea spațiului intrării în turn. Cantitatea mare de pământ, excavat manual din interiorul turnului, depozitată în exterior, la baza laturii de față a acestuia, care împiedica vederea dinspre șosea a monumentului și traficul prin zonă, a fost înlăturată mecanic și manual, ceea ce a permis punerea în valoare a monumentului respectiv.

### Conservare primară

Victor H. Baumann, Laurențiu Radu, Aurel Stănică

Ca și în anul 2007, și în acest an au fost luate măsuri de protejare a noilor descoperiri și, mai ales, a zidurilor, extrem de afectate de acțiunile antropice din evul mediu, și, în special, din secolul al XX-lea. S-a procedat la acoperirea cu folie sau carton asfaltat a unor ziduri și niveluri arheologice, au fost consolidate cu proptele din lemn și saci umpluți cu pământ structuri din piatră sau pământ, aflate într-o stare precară. Aceste acțiuni au avut în vedere întregul sector de SE, aflat în cercetare prin *Proiectul Noviodunum 2000*.

### Descoperiri arheologice mai importante:

- Monede – 46 piese monetare: 4 romane timpurii; 8 romano-bizantine; 34 bizantine (secolele XI – XIII)
- Obiecte metalice – 48 piese ( Fe, Bz, Ag ): 2 ob.Fe fragm.; 3 lame cuțit Fe; mâner cu nituri Fe; cârlig undiță Fe; 4 cuie Fe; două inele Fe; fragm. brățară Bz; 2 fragmente lamelare Bz; 2 nasturi globulari Bz; 2 clopoței Bz; 2 pandantivi Bz; 20 piroane Fe; 3 scoabe Fe; fragm. lamă lată Fe; dorn Fe; cercel Ag.; buterolă metalică Fe.
- Obiecte diverse – 40: mârgea cer.smălțuită ; fragment gresie perforată; fusaiolă ceramică; bilă praștie; cap statueta ceramică; colier din 6 mârgele mici cu o scoică-pandativ; fragm.toartă amforă ștampilată; 3 capace ceramice de amforă; 3 fragmente cer.terra sigillata; două fragm. amforă cu *dippinti*; un recipient ceramic minuscul; cinci fragm.cărămizi cu ștampila flotei romane de la Dunărea de Jos; unguentariu ceramic fragm; urciore întregibil; amforetă întregibilă; un fragm. platou cu cruce estompată; două cărămizi din structura zidului de incintă romano-bizantin; două rondele piatră; cruce metalică Fe; fragment mâner os; fragment opaiț medieval cu toartă laterală; trei pipe fragmentare.

**Note:**

1. CCA 2003, nr. 101; CCA 2004, nr.91; CCA 2007, nr. 122.
2. CCA 2007
3. Identificările le datorăm d-lui Gabriel Vasile, antropolog la Centrul de studii interdisciplinare al MNIR, căruia îi mulțumim pentru amabilitate.
4. Moneda a fost identificată de d-nul Aurel Vilcu, numismat la IAB, căruia îi mulțumim și pe această cale.

**38. Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași****Punct: Balta Popii**

Cod sit: 98710.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2008**

Colectiv: Nicolae Ursulescu - responsabil, Felix-Adrian Tencariu, Vornicu Măriuca- Diana, Loredana-Ștefania Solcan, Sergiu Enea, Andreea Vornicu, Radu Furnică, (CISA, UAIC Iași), Julia Braungart (Univ. Berlin), Ciprian-Cătălin Lazanu, Albert Grecu (MJ Vaslui), Eduard Chiriac, Marius Mircea, Dănuț Prisecariu, Iulian Leonti, Gheorghe Mironescu, Vlad Rumeș (studenți UAIC Iași)

Campania din anul 2008 a avut două obiective: urmărirea traseului șanțului de delimitare a așezării precucuteniene și continuarea cercetărilor în partea de SV.

Pentru îndeplinirea primului obiectiv am trasat secțiunea IX (10 x 1,5 m), la 1 m SV de SVI săpat în campania 2002<sup>1</sup> și paralelă cu aceasta, corespunzător m. 20-30. Am făcut această alegere deoarece pe traseul SVI, între m. 24-25 am surprins o groapă (Gr. nr. 15), fără materiale, atribuită la vremea respectivă epocii moderne. Luând în considerare descoperirea șanțului de delimitare în campania 2007<sup>2</sup>, am presupus că groapa nr. 15 ar putea avea legătură cu acest șanț. La o analiză atentă a profilului SIX, între m 26,80 și 29, la adâncimea de 0,80 m s-a observat o alveolare ce se adâncea până la 1,60 m. Pentru siguranță, s-a mai trasat, spre SV, o secțiune de control (5 x 1 m), paralelă cu SIX. Astfel, pe profilul șanțului de control, corespunzător m. 27- 29,50 de pe SVI am surprins aceeași alveolare, cu aceeași formă de U ca și în SIX. Adâncimea acestei alveolări este de 0,80 m de la nivelul de săpare. Cercetările viitoare ne vor clarifica întrebările legate existența și de traseul acestui șanț.

Al doilea obiectiv al campaniei l-a constituit cercetarea unui segment al părții de SV a așezării. În acest scop am prelungit SIII, cercetată în anul 2000, pe direcția NE-SV, de la m. 35 la m. 45 și a casei G (prelungire pe care am denumit-o G1) cu 11,5 m pe aceeași direcție. Din cauza ploilor și inundațiilor din regiune, din acest an, ne-am limitat la cercetarea a 3 m pe lățime din G1, realizând astfel o secțiune perpendiculară pe SIII. Astfel, suprafața totală cercetată în anul 2008 a fost de 70 m<sup>2</sup>.

Cercetările din SIII și caseta G1 ne-au arătat aceeași stratigrafie complexă ca și în ceilalți ani de campanie: materiale aparținând culturii Răducăneni, sec. IV, nivelul cu materiale sporadice, amestecate din Hallstatt și epoca bronzului (în acest nivel fiind descoperite în acest an două ace și o verigă de bronz și un vârf de suliță din fier), cele două nivele precucuteniene: superior și inferior, și cel de ceramică liniară cu capete de note muzicale.

Cercetările din acest an au dus la dezvelirea a o parte din dărâmăturile de perete a două locuințe: L12 (cu un foarte bogat material ceramic în jurul său) și L13.

L12 a fost surprinsă în colțul de V al SIII (c.44-45) la adâncimea de -1,50 m, în nivelul precucutenian inferior. Aceasta se prezenta sub forma unei aglomerări de lutuală arsă de perete. Materialul ceramic ce se distingea între aceste dărâmături era compus din mai multe vase întregibile. La S de dărâmături se afla o rășniță spartă pe loc peste un vas. Am reușit să dezvelim, pe același nivel cu L12, pe lângă diverse fragmente osteologice și ceramice și cinci vase întregibile, dintre care unul este o fructieră, iar alte trei sunt străchini. Un al cincilea vas ne atrage atenția prin decorul său Precucuteni II timpuriu cu influențe Boian. Acest vas a fost spart pe loc și în momentul spargerii sale în interiorul său erau depozitate două pietricele de râu folosite la șlefuire și 12 fragmente de silex calcinat. Dintre acestea patru fragmente proveneau de la aceeași lamă, și două de la o alta. Nu excludem posibilitatea ca fragmentele de silex să fi ars chiar în vas, deoarece acest vas prezintă urme ale unor arderi secundare. Totodată, aproape de acest complex de vase se afla un toporaș de piatră. Am sperat să surprindem L12 și în cas. G1, dar nu am reușit. În Cas G1, în dreptul L12 am descoperit doar puțină lutuală de la o vatră răvășită care se pare că se află sub marmorul dintre SIII și cas. G1. Astfel, putem afirma cu siguranță că L12 se întinde spre SV așezării, pe același rând cu L13 și parțial cu L5, cercetată în campania 2005, ceea ce ne duce cu gândul la o așezare cu locuințele dispuse pe două rânduri.

În apropierea marmorului dinspre SIII, în caseta G1/c.82-83/r-s, am cercetat un alt complex și anume Gr. 63, săpată din nivelul precucutenian inferior. Groapa avea o formă ovală, cu dimensiunile de 1,50 X 1 m iar umplutura sa era constituită din fragmente ceramice, câteva lame de silex, o unealtă (mâner?) din corn de cerb tăiat deasupra rozetei și foarte multe oase de animale. La partea superioară a gropii se aflau bucăți de lutuală ce par a proveni din bolta unui cuptor dezafectat. Adâncimea gropii era mică, cca. 0,50 m de la nivelul de săpare iar pe fundul ei, printre numeroase fragmente osteologice (cerb și vită domestică) se afla și un percutor de piatră și cenușă. Dintre fragmentele ceramice din umplutura gropii atrage atenția unul decorat prin impresiuni de unghie, în tradiție Starčevo-Criș. Dărâmăturile de perete din L13 au apărut în colțul vestic al casei G1, pe aceeași linie cu L12, dar în nivelul precucutenian superior. Ca și L12, L13 se continuă spre SV, pe terenul cultivat cu culturi agricole.

Menționăm că toate materialele sunt păstrate în Colectia Seminarului de Istorie Veche și Arheologie, Facultatea de Istorie a UAIC Iași.

**Note:**

1. N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași*, CCA 2003, p. 158-160.
2. N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași*, CCA 2008, p. 161-162.

**Abstract:**

This year's archaeological campaign from the Precucutenian site Isaiia-„Balta Popii” had two major objectives: the identification of the enclosure ditch of the settlement, and the excavation of the south-west side of the same settlement.

We identified a ditch on the walls of the trench IX that might be considered the enclosure ditch, but only future excavations will prove it.

We also discovered remains of wattle and daub walls from two new dwellings: 12 and 13. Dwelling number 12 belongs to the inferior Precucuteni level from Isaiia, meaning the beginning of phase II of this culture. In sustaining this, we take into consideration the vessels found near this dwelling, vessels that are characteristic for the beginning of this phase. In the same level we identified a pit (no. 63), filled in with pottery fragments, animal bones, an antler tool and flint tools.

Dwelling no. 13 belongs to the upper level of the Precucuteni layer from Isaiia and only future excavations will allow us to determine its size.

### Studiul resturilor faunistice găsite în sit

Sergiu Haimovici, Diana-Măriuca Vornicu

Materialul arheozoologic ce a apărut în urma săpăturilor din anul 2008 este în cantitate relativ mică, cu ceva mai mult de trei sute de resturi, dintre care s-a putut determina mai exact un număr de 263 resturi faunistice. Ele au fost găsite pe deoparte în SIII și cas. G1, (un număr de 169 resturi), iar altele (94 la număr) într-o groapă bine conturată – Gr. 63, considerată o groapă menajeră. Materialul arheozoologic determinat se aseamănă bine unul cu celălalt, încât a fost sumat și astfel am considerat cele 263 de fragmente ca un tot.

Resturile găsite aparțin doar la două grupări zoologice și anume pe deoparte moluște, în număr mic și pe cealaltă parte mamifere, de la care provine cea mai mare parte a materialului; trebuie să menționăm că fragmentele pentru care nu s-a putut stabili exact specia, au reprezentat tot resturi de la această grupare și anume sfărâmături de oase de la speciile de talie mare.

Moluștele aparțin pe de o parte lamelibranhiatelor, cu un număr de 23 de resturi, ce au două specii ale genului *Unio* și anume: *U. pictorum* și *U. crassus*, fiecare cam cu același număr de resturi; de la început trebuie să spunem că s-au găsit (în afară de una) doar sfărâmături de valve.

Celălalt grup de moluște este reprezentat prin gastropode, dar acești melci sunt în cantitate de doar patru cochilii întregi aparținând la două specii: pe de o parte *Helix pomatia*, melcul de livadă, oarecum mărișor și altul mai mic *Cepaea vindabonensis*. Cantitatea atât de mică a resturilor ne arată că aceste două specii nu erau culese; *Cepaea* este mai mic ca melcul de livadă și singurul individ găsit avea pe cochilie încă niște dungii maronii, ce dispar cu timpul, după moarte. Considerăm că aceste cochilii respective sunt intruzive, căci melcii odată cu frigul se retrag în pământ, unii mor în timpul iernii și nu mai ies la iveală primăvara. Deci cochiliile respective sunt cu mult mai tinere decât precucutenianul.

Mamiferele, ce reprezintă grosul materialului animalier, aparțin la 12 specii diferite. Cinci sunt reprezentate prin specii de animale domestice și anume: 1. *Bos taurus*- bovinul domestic, 2. *Ovis aries*- oaia, 3. *Capra hircus*- capra, 4. *Sus scrofa domesticus*- porcul, 5. *Canis familiaris*- câinele. Urmează 6. *Equus caballus*- calul, care, pentru Precucuteni nu putem deocamdată spune dacă mai era sălbatic sau deja pe cale de domesticire. Găsim apoi specii tipic sălbatice: 7. rozător mic- poate șoarece *Mus musculus*, despre care nu putem spune dacă se prezenta de acum a fi un comensal, 8. carnivor mic- posibil nevăstuică *Mustela nivalis*, 9. *Sus scrofa ferus*- mistrețul, 10. *Cervus elaphus*- cerbul, 11. *Capreolus capreolus*- căpriorul 12. *Bos primigenius*- bourul, astăzi stins ca specie.

Speciile sălbatice care au mai puține fragmente și respectiv indivizi decât cele domestice: rozătorul mic este reprezentat doar printr-un singur rest, un femur care ar proveni de la un

șoarece. Dat fiind culoarea sa, fără patină, avem a face cu un rest aparținând unui individ intrusiv. Carnivorul este reprezentat prin cinci fragmente, dar în lipsa craniului și a dinților nu poate fi determinat până la nivelul de specie. Datorită micimii resturilor sale considerăm că aparține unui mustelid de talie foarte mică, poate o nevăstuică. Mistrețul are trei resturi, aparținând la doi indivizi maturi. Dintre aceste resturi doar un astragal a putut fi măsurat.

Cerbul este reprezentat prin 22 fragmente provenind de la cinci indivizi dar nu are nici un rest întreg; totuși s-au măsurat patru fragmente diferite. Căpriorul este reprezentat de doar patru resturi, trei dintre ele putând fi măsurate; un radius fragmentar aparține unui individ deja de vârstă înaintată și poartă exofite. Bourul prezintă opt resturi, unele putând fi măsurate; frecvența sa este destul de ridicată, el fiind situat în această privință după cerb, care are după cum am arătat cele mai multe fragmente între sălbăticiuni.

Considerând frecvența mamiferelor sălbatice, eliminând resturile provenite de la rozătorul și carnivorul mic, pentru care suntem totuși oarecum nesiguri, apar doar 37 fragmente (16,08%) și 12 indivizi (36,37%), fiind așa cum vom vedea bine mai joasă decât cea a speciilor domestice.

Speciile domestice în număr de cinci au cele mai multe resturi în cadrul materialului osos pe care l-am avut la dispoziție. Astfel, ele se prezintă cu 83,04% din fragmentele ce au fost determinate în cadrul mamiferelor și cu 60,60% cu indivizii prezumați. Trebuie să adăugăm acum și calul pentru care nu suntem încă siguri că a fost cu totul domesticit și anume: 0,8 % la fragmente și 3,03% la indivizi; pe care le-am pus alături de celelalte specii.

Bovinel domestic are frecvența cea mai ridicată iar considerând și mărimea sa în raport cu celelalte specii aceștia prezintă prin el însuși, am putea spune mai bine de jumătate din totalul dintre animalele găsite.

Ovicaprinele, de la care a fost găsită atât *Ovis* cât și *Capra* au o valoare economică cu totul mică, față de cea a bovinelor. Ofereau evident prin tăiere, carnea lor și erau producătoare de lapte; probabil că oile nu dădeau încă și lână specia domestică fiind totuși atunci apropiată de ovinele sălbatice ce nu au lână pe pielea lor.

Porcul are și el o importanță economică joasă, dând prin sacrificarea lui atât carne (proteine) dar și în oarecare măsură (mult mai puțin însă decât actualmente) grăsime care era folosită totodată atunci, fiind oarecum fluidă și la iluminat dar bună și la alte necesități.

Câinele, domesticit încă din mezolitic, era clar un ajutor al omului și credem că nici atunci nu era folosit în alimentație.

## **39. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]**

**Punct: Cetate**

*Cod sit: 62039.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 46/2008**

Colectiv: Alexandru Suceveanu – responsabil (IAB)

### Sector Basilica Pârvan

Mircea Victor Angelescu (IAB, MCC), Valentin V. Bottez (FIB, MNIR)

În campania 2008, săpăturile în sectorul Basilica Pârvan (situat în sud-estul cetății târzii, în jurul monumentului creștin care i-a dat numele) au fost concentrate pe zona de la N de

basilica paleo-creștină unde, în anii trecuți, în urma săpăturilor am identificat o basilica mai veche (Basilica 1) dedesubtul celei vizibile acum la suprafață (Basilica 2), cât și ceea ce pare a fi o anexă nord-estică a Basilicii 2.<sup>1</sup> În zona de interes se află o stradă de epocă romană târzie (d<sub>2</sub>), care face legătura între Basilica 2 și o clădire de mari dimensiuni (numită convențional CR2), situată imediat la N de strada d<sub>2</sub>. CR2, strada și basilica formează un complex, așa cum demonstrează pragul ce mărginește strada spre V, care leagă, practic, cele două clădiri menționate.

Pentru a înțelege mai bine relația Basilicii 2 și a CR2 cu celelalte structuri din zonă, cercetările din anul acesta au fost efectuate în trei puncte la N de Basilica 2:

- în zona de la N de absida Basilicii 2 și anexa nord-estică, pentru investigarea căreia a fost prelungită către V S022;
- strada d<sub>2</sub>, care a fost doar curățată în zona din dreptul Basilicii 2 și pe o distanță de aproximativ 7 m către V;
- în zona de la N de stradă și la V de CR2, pentru care a fost deschisă S023.

#### S022

Săpăturile în acest punct au fost demarate pentru a surprinde stratigrafia în spațiul dintre basilica paleo-creștină și CR2, și mai ales pentru a verifica dacă traseul străzii d<sub>2</sub> a mai fost folosit de străzi din perioade mai vechi. În 2008 am extins spre E S022 cu 4,7m, astfel încât în prezent aceasta are L (E-V)=8,7m, I (N-S) = variază între 3 m la V și 8 m la E. Practic am urmărit acoperirea zonei de la limita E a clădirii romane târzii spre S până în Z005, limita N a anexei Basilicii 2. Menționăm că pe direcția V-E (pe suprafața ocupată de S022) nivelul terenului urcă de la cota de +5,90/6m la aproximativ +7m față de nivelul mării în dreptul malului E al secțiunii. Este vorba de panta naturală, accentuată de pământul pus pentru construirea terasamentului liniei de vagonete.<sup>2</sup> Ne-am adâncit doar în extensia S022, singura stratigrafie expresivă fiind identificată în jumătatea sudică, unde este vizibilă în martorul E-V (1 m lățime) lăsat pe mijlocul acesteia din motive logistice. În jumătatea N a extensiei stratigrafia a fost distrusă de săpăturile moderne până la aproximativ cota de +4,6 m.

#### Stratigrafia extensiei S022:

+5,9 m (V)/+7 m (E) – +5,8 (V)/+5,91m (E): strat de pământ mediu solidificat, de culoare maroniu-cenușie, reprezentând umplutura unor săpături moderne (contextul 22000). Se păstrează pe toată suprafața S022, atingând adâncimi mai mari în NE și SV secțiunii.

+5,8 (V)/+5,91 m (E) – +5,36(V)/+5,42m (E): strat de lut puternic solidificat, de culoare galbenă, conținând incluziuni de pietre de dimensiuni medii și material ceramic și tegular; reprezintă un nivel de călcare sau posibilă substrucție a străzii d<sub>2</sub> (contextul 22001). Se păstrează pe toată suprafața S022, cu excepția zonei centrale și nordice a extensiei secțiunii.

+5,36(V)/+5,42 m (E) - +5,28 m: strat de lut puternic solidificat, de culoare galbenă, conținând incluziuni de pietre, fragmente ceramice, osteologice, de arsură și scoici (contextul 22004), reprezentând un nivel de călcare. Se păstrează pe toată suprafața extensiei S022, fiind spart în partea centrală de 22000.

+5,28 m - +5,16 m: strat de lut puternic solidificat, de culoare galbenă, conținând incluziuni de pietricele, fragmente ceramice, arsură. Reprezintă un posibil nivel de călcare (contextul 22002). Se păstrează în tot V S022 și apare în extensia acesteia pe o distanță de 1,3 m spre E.

+5,28 m –4,6 m: strat de pământ mediu solidificat, de culoare brun-cenușie, conținând incluziuni de pietre, scoici, fragmente ceramice și tegulare. Reprezintă o nivelare masivă

(contextul 22005). Se întinde pe toată suprafața extensiei S022, fiind distrus în centrul acesteia de 22000. Nu a fost epuizat până la sfârșitul campaniei.

+4,8–+4,6m: strat de lut puternic solidificat, de culoare galbenă, conținând incluziuni de pietre de dimensiuni medii, fragmente ceramice, scoici (contextul 22007). Reprezintă nivelul de călcare al 22006 (vezi mai departe) și se păstrează în E S022, în dreptul contextului 22006.

Începând cu cota +4,8 m, în SE S022 a apărut un complex deosebit de interesant, o platformă de blocuri fasonate de calcar (complexul 22006). Complexul are formă patrulateră, cu latura N dezvelită (deocamdată) pe 1,3 m, iar cea V pe 0,9 m lungime. Pe latura N se păstrează un bloc de 0,7 × 0,42 m (lățimea completă nu este cunoscută deoarece complexul este parțial suprapus de malul ce susține alte structuri la suprafață), la V căruia se află unul de 0,34 × 0,2 m. Colțul NV este făcut dintr-un bloc de 0,2 × 0,2 m, ușor neregulat, iar din latura V se mai păstrează un bloc de 0,64 × 0,2 m (lățime completă necunoscută deocamdată). La N de platformă se păstrează resturile unei amenajări din pietre neregulate așezate pe o lătuială puternică, probabil un pavaj ce ținea de platformă (contextul 22007). Ținând cont de adâncimea la care a fost identificat monumentul și de ceramica colectată din stratul de deasupra (22005), datăm provizoriu monumentul în perioada elenistică târzie. Calitatea fasonării indică apartenența la un monument important, indiferent care se va dovedi a fi acesta.

Stratigrafia prezentată mai sus indică faptul că pe acest segment din traseul arterei rutiere romane târzii nu a funcționat o stradă pavată anterioară, strada d<sub>2</sub> putând reprezenta o schimbare târzie în trama stradală a acestei zone a cetății. De asemenea, nu am identificat nici o urmă a unui canal care să fi funcționat în axul străzii romane târzii. Funcționalitatea platformei de blocuri de calcar (22006) rămâne neclară. Strada d<sub>2</sub>.

Curățarea străzii se realizează la începutul fiecărei campanii. Anul acesta, dorind să facem relevul acestui monument (care este în curs de prelucrare), am început o curățenie generală a străzii, ceea ce a presupus un efort de lungă durată din partea unei părți importante a echipei, datorită dimensiunilor monumentului și a materialului de construcție fragil. Rezultatul a fost însă spectaculos: pavajul străzii, în unele locuri bine păstrat, a fost dezvelit pe o lungime de aproape 20 m. Strada pare să fi avut două momente de funcționare:

- în prima fază, în care strada pare să fi avut lățimea de 2,5-3 m, au fost folosite multe blocuri mari de calcar (în general de Babadag sau cretos, material foarte friabil; dimensiunile ating 2 × 0,5 m) alternând cu pietre neregulate, însă foarte bine potrivite;

- în a doua fază, strada a fost reparată și lărgită prin pavaje de piatră nefasonată și neregulată, ajungând la lățimea de 4,5-5 m. Tot în această fază par să fi fost adăugate blocurile mari ce acoperă laturile străzii în dreptul Basilicii 2 și a CR2 (și care pot fi interpretate ca trotuare), pragul ce închide complexul ecleziastic, și un canal/rigolă.

Canalul/rigola, numit convențional canalul a, a fost dezvelit pe o distanță de aproximativ 12 m (lățime), plecând de sub „trotuarul” nordic pe direcția E-V, cotind spre S înainte de prag, apoi spre V pe sub prag, și urmând panta naturală pe direcția NE-SV, spre incinta romană târzie. La NE de prag, pereții canalului sunt făcuți din cărămizi legate cu lut și acoperite cu dale de piatră. În dreptul pragului este folosit un tub de canalizare din piatră specific, de formă cubică, cu inel de înmănușare. La V de prag, traseul rigolei este indicat de o linie de pietre de formă neregulată folosite pentru acoperirea

canalului, pietre ce contrastează cu dalele folosite în prima fază a străzii în ceea ce privește calitatea și orientarea. Pereții canalului a sunt făcuți din pietre neregulate, așezate cu latura lungă și netedă spre interior. Putem spune, cu titlul de ipoteză deocamdată, că acest canal deversa apa menajeră a CR2.

S023

Pentru a înțelege mai bine relația dintre CR2 și strada d<sub>2</sub> am deschis o nouă unitate de săpătură (S023: 4 × 3 m, orientată N-S) imediat la V de CR2. Stratigrafic a fost identificat un singur strat, de umplutură, apărut în urma săpăturilor moderne, între cotele variabile de +5,2 m → +4 m (nu a fost epuizat până la sfârșitul săpăturii).

În S023 au fost identificate 4 noi ziduri. Z55 (contextul 23001; N-S; L=7 m, l=0,7 m, h variabilă 0,42 m) este aliniat la strada d<sub>2</sub>, ceea ce ne face să presupunem contemporanitatea celor două monumente. Z57 (contextul 23004; L=1,25 m, l=0,7 m, h=0,4 m), Z58 (contextul 23003; L=3,65 m, l=0,64 m, h variabilă și nu am ajuns la talpa zidului) și Z59 (contextul 23005; L=0,8, l=0,55, h=0,5 m) sunt orientate VNV-ESE, și par să țină de o tramă stradală anterioară diferită. Toate zidurile sunt construite din pietre (preponderent șist verde, dar și calcar) legate cu pământ. Tehnica de construcție, cât și legătura cu strada, par să indice o datare în epoca romană târzie. Deocamdată nu este clar din ce clădiri făceau parte, care este planul acestora și cum s-au succedat.

Descoperirile de anul acesta impun ca obiective în 2009:

- dezvelirea completă a platformei de pietre în S022 (22006) și cercetarea acesteia;
- curățarea și cercetarea străzii d<sub>2</sub> către V;
- adâncirea în S023 pentru a identifica eventuale straturi de epocă grecească, cele romane fiind iremediabil pierdute.

Note:

1. Pentru vechile săpături și situația generală a monumentelor din acest sector vezi Angelescu–Bottez 2008.
2. Condurachi 1954, 159.

Bibliografie:

- M. V. Angelescu, V. Bottez. *Histria. The Basilica "Pârvan" Sector. (I). The sector's archaeological topography (2001-2007)*, Pontica 41, 2008, in print.
- Em. Condurachi et alii, *Histria I. Monografie arheologică*. Bucharest: Ed. Acad. R.P.R., 1954

Abstract:

In 2008, excavations in the Basilica Pârvan Sector at Histria focused on three areas North of the Early Christian basilica :

A section (S022) north of the annex, where stratigraphy, even though disturbed, is still revealing; here we discovered a small platform made of fashioned stone slabs, of unknown function.

The Late Roman street d<sub>2</sub>, which has two phases. The first is narrower and uses a lot of large fashioned rectangular stone slabs; the second is a repair and enlargement of the first, also sees the construction of a small channel / sewer on a general NE-SW trajectory.

A section (S023) located W of a Late Roman building and N of street d<sub>2</sub>, whose stratigraphy was destroyed by modern excavations. Four walls were discovered here (Z55, Z57-59): the first functioned at the same time with the street, the last three were in use prior to the construction of the street.

Sector Basilica extra muros

Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT), Alexandru Bădescu (MNIR), Vlad Lăzărescu, Oana Toda, Mihai Dunca, Christine Marie Turcu (absolvenți UBB Cluj), Ana-Lucreția Ignat, Oana Grecu, Roxana Mischean, Ioana Varvari (studente UBB Cluj).

În campania anului 2008 s-a urmărit dezvelirea laturii externe a zidului care delimitează cele trei anexe de pe aceeași parte (sudică) a basilicii, necercetată în săpăturile anterioare. În același timp, s-a început verificarea extinderii spre S a celor două necropole cunoscute în zonă<sup>1</sup>, pe această latură a basilicii nefiind făcute cercetări arheologice<sup>2</sup>.

În scopul dezvelirii laturii externe a zidului perimetral sudic al basilicii *extra muros*, a fost trasată o secțiune de 10 x 2 m, denumită convențional S1/08. Colțul ei sud-estic a fost amplasat la 1 m spre V de colțul interior sud-estic al primei camere a anexei de S a basilicii și la 0,80 m spre S de latura internă a zidului perimetral sudic al aceleiași încăperi. S1/08 este orientată N-S, iar numerotarea carourilor s-a făcut în aceeași direcție, acestea având dimensiunile de 2 x 2 m.

După îndepărtarea stratului vegetal, imediat sub glie, a apărut un strat brun deschis, afânat, care a avut în compoziție multe fragmente ceramice romane târzii (sec. al VI-lea p.Chr.) și câteva fragmente de oase umane răvășite. În c. 1-3 ale secțiunii, la adâncimea cuprinsă între -0,20 -0,30 m, a apărut o concentrare de pietre, țigle și olane de acoperiș, fapt explicabil de situarea lor în imediata vecinătate a laturii externe a zidului care mărginește la S anexele de pe aceeași latură a basilicii. Acestea au reprezentat ultimul nivel de locuire al basilicii, cel care a aparținut celei de-a doua jumătăți a secolului al VI-lea și primei jumătăți a secolului al VII-lea p.Chr. (fazei IV B din cronologia Histriei). Sub acest nivel de dărâmtură, mult estompat către capătul sudic al secțiunii, între -0,30 și -0,55 m a apărut un altul, constituit din pietre de dimensiuni variabile, țigle și olane de acoperiș, care reprezenta dărâmtura provenită de la camera 1 a anexei sudice a basilicii din perioada anterioară, respectiv din prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr. (= faza IV A). Această dărâmtură a apărut deasupra unui strat de lut galben compact, cu o grosime cuprinsă între 0,20 și 0,30 m, ce a constituit nivelul de călcare al fazei menționate a exteriorului anexei de S a basilicii. Acest lucru a fost constatat și pe latura externă a zidului perimetral sudic al camerei 1 a anexei sudice a monumentului. Astfel, în secțiunea S1/08, acesta a fost surprins pe L = 2 m, l = 0,50 m și pe h maximă = 1 m. El este constituit din pietre de bazalt și șist de dimensiuni variabile, legate cu lut. La 0,26 m de colțul sud-estic al secțiunii și la adâncimea de -0,43 m, în structura zidului apare o intrare obturată. Pragul acestei posibile intrări este marcat de o lespede de bazalt de 0,55 x 0,10 m, aflată la adâncimea de -0,40 m. Lățimea acestei uși practicate în zidul perimetral sudic al camerei 1 a anexei sudice a basilicii este posibil să fie mai mare decât lungimea lepezii menționate, însă, datorită apropierii de latura estică a S1/08, deocamdată ea nu a fost dezvelită în întregime, fiind posibil ca ea să continue spre E. Cert este însă că prezența unei uși obturate denotă existența a două faze de funcționare ale camerei 1 a anexei de S a basilicii: o primă fază, de prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr. (faza IV A), cu acces dinspre exterior în camera 1, respectiv o a doua, datată în a doua jumătate a secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr., când această intrare a fost blocată și este posibil ca să se fi deschis o ușă între aceasta și nava centrală. Această din urmă variantă, dat fiind faptul că intrarea dintre camera 1 și nava centrală a fost descoperită anterior, fără a preciza cărei faze de funcționare a basilicii îi aparține, urmează

să fie verificată printr-o secțiune practică în interiorul camerei 1 în campania viitoare.

În vederea verificării în continuare a stratigrafiei secțiunii S1/08, s-a practicat o semisecțiune pe lățime pe jumătatea ei vestică. Pe această suprafață s-a ajuns la adâncimea maximă de -1,53 m, în timp ce pe jumătatea estică a secțiunii am rămas la adâncimea de -0,55-0,60 m, respectiv pe nivelul de călcare al primei faze de funcționare a camerei 1 a anexei de S a basilicii (= faza IV A), reprezentat de un strat compact de lut galben.

Pe jumătatea vestică a secțiunii, s-a pus în evidență mai întâi groapa unui mormânt de inhumatie, denumit convențional M1/08. Aceasta se situa în c. 2-3 ale secțiunii, respectiv între m 3,88 și 5,60, la adâncimea de -1,18 m și avea formă dreptunghiulară în suprafață, marginile sale fiind clar delimitate prin prezența unui strat de mortar de 0,25-0,40 m. Întrucât în secțiunea S1/08 au fost prinse numai aproximativ 40% din groapa mormântului cu etichetele scheletului, mormântul respectiv continuând spre V, am deschis o casetă pentru dezvelirea completă a acestuia. Casetă, cu dimensiunile de 4,50 x 1,70 m, a fost amplasată la 0,90 m N de colțul sud-vestic al secțiunii S1/08, respectiv la 3,65 m S de colțul nord-estic al aceleiași secțiuni (implicit la aceeași distanță față de latura externă a zidului perimetral sudic al camerei 1 a anexei de S a basilicii). Ea a fost denumită convențional C1/S1/08, este orientată N-S și a fost lăsat un martor de 0,30 m între ea și S1/08. În suprafața ei, în c. 1, a apărut restul gropii mormântului M1/08, delimitată tot printr-un strat de mortar. Umplutura gropii a fost constituită dintr-un strat de pământ afânat, de culoare cenușie. Groapa mormântului este de formă dreptunghiulară, cu marginile rotunjite, puțin mai largă în zona craniului. Mormântul nu a avut amenajări speciale, nu au fost identificate nici urme de sicriu. În secțiune, groapa mormântului era ușor albiată.

Mormântul M1/08 pare să aparțină unei femei. Defuncta era așezată în decubit dorsal, cu capul spre V. Măinile erau așezate pe lângă corp, cu palmele întinse. Piciorul stâng era întins, în timp ce piciorul drept era flexat din genunchi, labele erau de asemenea întinse. Lungimea scheletului *in situ* este de 1,45 m, lungimea femurului este de 0,38 m. Scheletul nu a avut nici un obiect de inventar. După orientare (V-E), pare să fie mormântul unei creștine. Din punct de vedere stratigrafic, mormântul poate fi legat de una dintre fazele de funcționare ale basilicii *extra muros*, probabil ultimei faze de funcționare a acesteia (= faza IV B), atunci când comunicarea camerei 1 a anexei de S a basilicii a fost obturată. Deocamdată nu avem alte repere cronologice pentru o mai rafinată datare a acestui mormânt.

În c. 5 al S1/08, între m. 9,18 și 10, la adâncimea de -1,06 m, s-a conturat groapa unui alt mormânt de inhumatie, denumit convențional M2/08. Groapa mormântului în suprafață era de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, puțin mai largă în zona capului, iar în secțiune este ușor albiată. Adâncimea maximă a mormântului a fost de -1,22 m. Mormântul a fost orientat V-E. El a fost amenajat cu olane de acoperiș la cele două extremități, respectiv cu trei olane puse pe cant la V, în zona capului și cu alte două olane, puse de asemenea pe cant, la picioare. Defunctul era așezat în decubit dorsal, cu capul spre V. Olanul din mijloc din cele trei aflate la extremitatea de V a mormântului a fost amplasat exact în zona capului, la 0,12 m de punctul cel mai vestic al acestuia. Mâna dreaptă era întinsă pe lângă corp, cu palma întinsă, în timp ce mâna stângă avea antebrațul ușor întors din cot, cu palma îndreptată spre femurul stâng (posibil să fi avut pumnul închis). Picioarele erau întinse, ambele labe fiind încadrate în cele două olane puse pe cant în extremitatea de est a mormântului. Lungimea scheletului măsurat *in situ* este de 1,68 m, lungimea femurului este de 0,45

m. Oasele erau într-o bună stare de conservare, defunctul nu pare să fi avut malformații.

M2/08 pare să aparțină unui bărbat. Modul de amenajare îngrijit al acestuia denotă o preocupare a familiei pentru realizarea acestuia. Inventarul funerar este extrem de sărac în schimb – două obiecte din fier, dintre care o scoabă și vârful unei săgeți (?). Acest lucru, ca și orientarea mormântului (V-E) denotă faptul că personajul respectiv era un creștin. El a fost înmormântat în zona de la S de *basilica extra muros* într-una dintre fazele de existență ale acesteia, implicit ale necropolei contemporane ei, cel mai probabil din a doua jumătate a secolului al VI-lea și în prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr. Notăm ineditul modului de amenajare al M2/08, până acum nemaifiind atestată folosirea olanelor de acoperiș pentru a marca extremitățile unui mormânt.

În restul suprafeței S1/08, ca și al casetei C1/S1/8 au mai fost conturate gropile a altor cinci morminte, evidențiate prin prezența aceluiași strat de mortar, care le delimitează clar (M3, M5/08), ca și prin prezența unor materiale de construcție puse pe cant (M4/08) sau a unor pietre (M7/08). Mormintele respective urmează a fi cercetate în campania anului viitor.

Secțiunea V-E (= S1)

Începând cu campania anului 2004, cercetarea arheologică s-a concentrat pe cei 15 x 4 m inițiali ai secțiunii, fără a se ajunge, deocamdată, la solul viu.

În campania anului 2008, au fost avute în vedere două obiective. Primul dintre ele l-a constituit continuarea cercetării în suprafață ai celor 15 m inițiali ai S1, situați în extremitatea vestică a acesteia, în vederea sondării stratigrafiei grecești până la solul steril din punct de vedere arheologic. Al doilea obiectiv l-a reprezentat extinderea acestei secțiuni spre S, pentru a dezveliri clădirea în *opus graecum*, descoperită anterior în carourile 2-4 ale secțiunii S I. Aceasta din urmă, de proporții monumentale, necesită grabnica ei dezvelire, în vederea restaurării și punerii ei în valoare istorico-turistică.

S1

Clădirea în *opus graecum*<sup>3</sup>

A continuat adâncirea în suprafață, în vederea ajungerii la baza construcției. În vederea dezvelirii complete a monumentului, în campania acestui an a fost deschisă o casetă, denumită convențional C1/08. Aceasta a fost amplasată cu latura vestică (colțul nord-vestic) la 6,42 m spre E de colțul sud-vestic al S1, între aceasta din urmă și casetă fiind lăsat un martor de 1,50 m spre S. Dimensiunile casetei sunt de 5 x 5 m, este orientată N-S și în această campanie s-a ajuns până la adâncimea de -1,20 m.

În caseta C1/08, inițial a fost documentat un nivel de dărâmtură, provenit de la construcțiile aparținând ultimelor două faze de locuire ale sitului, respectiv cele aparținând secolului al VI-lea și primei jumătăți a secolului al VII-lea p.Chr. Nu au fost identificate elemente de construcție, așa cu au fost ele descoperite pe suprafața S1.

La adâncimea de -0,60 m, aproximativ pe diagonală pe suprafața casetei C1/08, a apărut o dărâmtură foarte consistentă din mortar. Aceasta provenea de la demantelarea zidului perimetral estic al clădirii în *opus graecum*, traiecul gropii de scoatere a acestuia fiind perfect vizibile pe suprafața casetei. Din resturile acestei dărâmturi a fost scoasă o cantitate impresionantă de tencuială pictată policromă – un număr de 35 de cutii au fost aduse spre restaurare la Laboratorul zonal al MNIT! Decorurile tencuiei pictate policrome erau dispuse în registre și ele par să fie deocamdată numai geometrice și florale, unele dintre ele având și *graffiti* pe suprafață, fiind de foarte bună calitate, cu culori vii. Cantitatea

impresionantă de tencuială pictată policromă, de o asemenea calitate, demonstrează încă o dată caracterul monumental al clădirii în *opus graecum*.

Cercetarea stratului de demantelare din care provine tencuiala pictată nu s-a încheiat, ea urmând a fi finalizată în campania viitoare.

Cercetarea arheologică în c. 1-5 ale SI a mai cuprins și adâncirea în suprafață cu încă un nivel, contemporan cu locuința elenistică L2. Din păcate, nivelul mai ridicat al pânzei freatice din acest an ne-a împiedicat, deocamdată să continuăm adâncirea în această zonă.

Materialele arheologice găsite în secțiunea SI au fost variate: 5 monede din bronz, aflate în curs de restaurare și prelucrare. Ceramica a fost bine reprezentată, ea fiind descoperită atât pe primul nivel al locuinței elenistice L1, dar îndeosebi în stratul din care era constituit pavajul anterior acesteia, precum și în stratul contemporan locuinței elenistice L2. Dintre categoriile ceramicii de lux, au fost găsite fragmente de boluri elenistice cu decor în relief, ceramică *West Slope*, opaițe, o toartă ștampilată de amforă de Rhodos, câteva teracote fragmentare. De asemenea, a fost găsită și o mare cantitate de ceramică de uz comun, materiale de construcție, sticlărie.

În caseta C1/08, pe lângă materiale ceramice și de construcție, a fost găsită o cantitate foarte mare de tencuială pictată policromă, așa cum aminteam mai sus.

În campania anului 2009 vom continua cercetarea în jumătatea vestică a secțiunii V-E, pentru completarea stratigrafiei zonei extramurane și în caseta C1/08, în vederea dezvelirii clădirii în *opus graecum*. Pe de altă parte, vom relua investigațiile la *basilica extra muros*, în vederea finalizării cunoașterii acestui obiectiv, precum și a necropolelor aferente și a realizării conservării primare a celor mai importante elemente de construcție descoperite.

#### Note:

1. O sinteză privind situația necropolelor descoperite în sectorul aflat în exteriorul fortificației romane târzii a Histriei vezi la Viorica Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, *Histria. Sectorul basilica extra muros*, SCIVA, tom 54-56, 2003-2005, 2006, p. 104-112, 118-119.
2. Două morminte au fost identificate la S de *basilica extra muros* cu ocazia cercetărilor geofizice făcute în zonă - vezi Fl. Scurtu, *Istria, com. Istria, jud. Constanța. Cercetări geofizice*, în CCA 2002, p. 171-172. Mulțumim și pe această cale d-nului Florin Scurtu, pentru documentația pusă cu generozitate la dispoziție.
3. Descrierea etapelor successive de dezvelire a acestei clădiri în CCA 2002, p. 168-170; CCA 2003, p. 157; CCA 2004, p. 198-199; CCA 2005, p. 197; CCA 2006, p. 200-201.

#### Industria materiilor dure animale - Sectorul Basilica extra muros

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Săpăturile arheologice din campaniile 2001-2003 la Istria în Sectorul *Basilica extra muros*<sup>1</sup> au condus la recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA), pus la dispoziție pentru o analiză detaliată de către dr. Viorica Rusu-Bolindeț (mulțumiri încă o dată). Piesele se păstrează în colecțiile MNIT, Cluj-Napoca.

Pentru repererele metodologice ale analizei a se vedea publicațiile recente<sup>2</sup>.

Piesele provin din S I – contexte secundare, zona meșteșugărească (cuptoare pentru reducerea minereului de fier și gropi) (sec. al II-lea A.D.) (tabelul nr. 1). Efectivul total este de 46 piese (N total = 46). Categoriile: I: Unelte: nicovale pe metapodii de vită (N = 11), utilizate pentru dintărea tășului secerilor de fier – anterior interpretate ca „netezitoare” de os; au fost obținute prin cioplire, abraziune și raclaj; III: Piese de port/Podoabe: ace de păr de os (N = 25)<sup>3</sup>; fragmente de benzi de os (N = 3), din diafize de oase lungi de vită, reprezentând eboșe rebutate sau fragmente de piese finite; V: Diverse: A Piese tehnice: 1 Materii prime; 2 Eboșe; 3 Deșeuri (N = 7); metapodii de vită, coarne de vită și de ovicaprine; ultimele două categorii sunt piese detașate de pe craniu prin PD/C, PD/F sau TT cu ferăstrăul în vederea realizării probabile a unor manșoane sau inele. Piese analizate atestă existența în Sectorul HST-BEM a atelierelor de prelucrare a materiilor dure animale.

Repertoriul etalează datele privind artefactele analizate (context, descriere, morfometrie); indicativele provizorii sunt atribuite pe campanii.

#### **Anexa 2**

#### Note:

1. Rusu-Bolindeț *et alii* 2006; Rusu-Bolindeț *et alii* 2007; Rusu-Bolindeț *et alii* 2008 – toate cu bibliografia.
2. Beldiman, Sztancs 2007; Beldiman, Bolindeț, Sztancs 2007.
3. Ciugudean 1997, p. 17-24, 53-75 – cu bibliografia; Suceveanu 1998, pl. V/7, 9-10.

#### Bibliografie:

- Beldiman C., Rusu-Bolindeț V., Sztancs D.-M., în Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 10, p. 181-190.  
 Beldiman C., Sztancs D.-M., CCA 2006, p. 200-202.  
 Ciugudean D., *Obiectele din os, corn și fildeș de la Apulum, Alba Iulia*.  
 Rusu-Bolindeț V. *et alii*, CCA 2006, p. 197-200.  
 Rusu-Bolindeț V. *et alii*, CCA 2007, p. 202-205.  
 Rusu-Bolindeț V. *et alii*, CCA 2008, p. 169-171.  
 Suceveanu A., *Fântânele. Contribuții la studiul vieții rurale în Dobrogea romană*, București, 1998

#### Résumé:

L'industrie des matières dures animales découverte dans le site Istria-„Cetate”, Secteur *Basilica extra muros*, dép. de Constanța, Roumanie. Cette note offre l'analyse morpho-technologique menée sur un lot inédit d'artefacts (II<sup>e</sup> siècle de notre ère) découvert en 2001-2003 et composé par outils (enclumes sur métapodes de bovins pour les faucilles dentées); objets de parure/toilette (épingles en os; fragments de bandes en os); matières premières et ébauches sur cornes de bovins et d'ovicaprines pour fabrication des gaines ou anneaux.

#### Sector Basilica cu criptă („Florescu”)

Irina Adriana Achim (IAB), Corneliu Beldiman (UCDC București), Florentin Munteanu (absolvent FIB)

În campania 2008 lucrările din aria basilicii paleocreștine din Piața Mare a orașului roman târziu<sup>1</sup> s-au desfășurat în cursul lunii iulie, cu precădere în interiorul monumentului, precum și la colțul exterior NV al basilicii și într-un perimetru restrâns de la E de absidă.

Obiectivul major al campaniei 2008 a fost acela de a degaja diverse structuri arheologice dezvelite parțial în campaniile precedente.

Caseta C2: situată la colțul exterior NV al basilicii, a permis degajarea unui orizont de epocă romană în care a fost pus în evidență un important depozit de ceramică romană timpurie. Acest orizont a fost dezafectat de zidul Z8, descoperit în anul 2005 și a fost sigilat cu ocazia implantării zidului perimetral N al basilicii, care suprapune parțial și Z8. Suprafața cercetată este de cca. 2 x 2 m și s-a atins adâncimea maximă de 1,70 m. Lotul ceramic recoltat permite o încadrare cronologică primară în cursul secolului I – începutul secolului al II-lea p.Chr.

În interiorul basilicii au fost cercetate parțial narthexul și nava centrală. În ceea ce privește narthexul, doar jumătatea sa de N a fost investigată. Suprafața cercetată este de 2 x 2,50 m. A fost degajat un zid cu traseu N-S, care pare să fie continuarea zidului Z8 din caseta C2 și a fost pusă în evidență o zonă de intervenție anterioară, datorată probabil săpăturilor lui Gr. Florescu de la începutul anilor 1950. A fost recoltată o mică cantitate de ceramică foarte eterogenă, ca urmare a umplerii șanțurilor de intervenție practicate de Gr. Florescu cu materiale diverse.

În nava centrală cercetarea s-a axat pe degajarea până la stâncă a jumătății de V; a fost necesară desființarea profilelor N și S ale secțiunii magistrale E-V (S1) care traversa toată basilica. Suprafața totală degajată în această arie vestică a basilicii măsoară 5,60 x 3 m și are o adâncime de aproximativ 1,75 m. Au fost identificate sau reinvestigate mai multe structuri arhitectonice: un zid legat cu pământ situat în vecinătatea stylobatului N al navei centrale; amenajare cu tuburi de canalizare reutilizate în proximitatea stylobatului S al navei centrale; pavaj din blocuri de calcar situat în centrul navei centrale, pavaj a cărui încadrare cronologică și corelare cu alte structuri arhitectonice nu a fost posibilă în acest stadiu al cercetării arheologice.

Tot în interiorul navei centrale au mai făcut obiectul cercetării alte două zone restrânse, situate pe traseul secțiunii magistrale N-S (S2), care traversa întreaga biserică și toată zona aflată la N de aceasta. Încă de la începutul cercetării, în anul 2002, a fost conservat *in situ* în centrul navei centrale ceea ce se mai păstra din pavajul de cărămidă al basilicii. Astfel că, pe traseul secțiunii S2 lucrările din campania 2008 s-au concentrat la N, respectiv S de pavajul din cărămidă sus-menționat.

La S de pavajul de cărămidă anterior evocat am lărgit vechea S2 spre V obținând o suprafață de cca. 3 x 1,70 m, limitată la S de stylobatul S al navei centrale. Adâncimea maximă atinsă este de cca. 1 m. A fost dezvelit un zid legat cu mortar care se oprește la S în zidul stylobatului S. La V de acest zid se întinde o zonă de pavaj realizat în *opus signinum*. Pavajul sigila un strat de distrugere sau de dezafectare a unei încăperi cu pereți de lut decorați cu tencuială pictată policromă.

La N de pavajul de cărămidă al navei centrale a fost investigată o suprafață de cca. 2 x 2,25 m. La limita sudică a secțiunii a fost identificat un zid legat cu pământ a cărui legătură stratigrafică și cronologică cu alte vestigii dezvelite în interiorul navei centrale nu a putut fi încă stabilită. Pentru a putea conserva *in situ* o zonă de distrugere prin incendiere a unei locuințe cu pereți de lut am practicat o semisecțiune în zona vestică a acestei suprafețe. În această zonă am decapat depunerile arheologice până la stâncă (aflată la o adâncime de cca. 2 m față de nivelul actual de călcare). La această adâncime și în imediata apropiere a stylobatului N al navei centrale a fost identificat un puț săpat în stâncă (*bothros* 3), dar încă necercetat. Pentru explorarea arheologică a complexului *bothros* 3 va fi necesară degajarea ariei înconjurătoare, îndepărtarea pavajului de cărămidă al navei centrale. *Bothros*-ul

3 va constitui unul dintre obiectivele majore ale campaniei viitoare.

O suprafață de 3 x 3,20 m a fost practicată la E de absidă și de nava laterală N. Cercetarea acestui perimetru va continua în campaniile următoare. Materialul ceramic recoltat și cele patru monede de bronz descoperite în perimetrul suprafeței NE indică un orizont cronologic aparținând sec. III-IV p.Chr.

După inventarierea primară, materialele arheologice rezultate din campania 2008 sunt parțial conservate în depozitul sitului (o parte din ceramică) sau au fost transferate în depozitele IAB (materiale speciale, monedele, materialul osteologic, o parte din ceramică).

Am optat pentru o cercetare de suprafață, menită să permită o mai bună racordare în teren a diverselor structuri arhitectonice descoperite până în prezent. O analiză complementară a artefactelor din os a fost realizată pe lotul recoltat în anul 2008. Un relevu de arhitectură detaliat a fost realizat la finalul campaniei de către ing. topograf C. Mehendițeanu (INMI).

Campaniile viitoare vor avea ca principal obiectiv cercetarea exhaustivă în interiorul basilicii, cu scopul de a clarifica configurația exactă, raporturile stratigrafice și cronologice dintre basilica paleocreștină și numeroasele vestigii pe care aceasta le suprapune. Vor putea fi astfel degajate în întregime o serie de construcții datând cu precădere din epoca romană dezvelite parțial în cele șapte campanii precedente. [Irina Adriana Achim]

#### Note:

1. I. Achim, *Étude d'archéologie chrétienne en Scythie Mineure: la basilique à crypte d'Histria*, Mélanges Jean-Pierre Sodini = Travaux et Mémoires 15, 2005, Publication du Centre d'histoire et civilisation de Byzance, Paris, p. 85-97.

#### Résumé:

Durant la campagne archéologique 2008 les explorations menées dans l'aire de la basilique à crypte d'Histria se sont déroulées concurremment à l'angle extérieur nord-ouest de l'édifice et à l'intérieur, dans le narthex, dans la nef centrale et à l'est de l'abside. Ces recherches ont eu comme objectif principal le dégagement des diverses structures architecturales situées en sous-œuvre du monument chrétien.

Ainsi, dans la casette C2, situé à l'angle extérieur nord-ouest de la basilique un horizon datant du I-début du II siècle p.Chr. est défini par un important dépôt de céramique commune (amphores) et de luxe (assiette Eastern sigillata fragmentaire). Cet horizon a été recouvert par le mur Z8 (dégagé durant la campagne 2005) et par le mur périmétral nord de l'édifice chrétien.

Les recherches effectuées à l'intérieur de la basilique ont permis de confirmer partiellement l'existence des structures architecturales indiquées par Gr. Florescu (mur à tracé nord-sud dans la moitié nord du narthex), mais aussi de continuer le dégagement en surface des diverses structures architecturales identifiées lors des précédentes saisons de fouilles. Ont donc fait l'objet des explorations plus poussées la moitié ouest de la nef centrale et la partie centrale de cette dernière. Les vestiges des différents édifices subsistent en sous-œuvre de la basilique et plus précisément de la nef centrale, à des profondeurs variables (mur réalisé en pierre locale lié avec de la terre près du stylobate nord; pavage en blocs de calcaire au centre de la nef centrale; aménagement avec des tubes de canalisation près du stylobate S; puits sacré (*bothros*, troisième structure de ce type repérée sur le site), à proximité du stylobate N, au nord du pavage en briques conservé *in situ* dans la nef centrale. Les structures et les objets



trouvés dans la nef centrale (fondations diverses, céramiques, décoration al fresco polychrome, métal) sont très hétérogènes et, dans cette étape de la recherche archéologique, n'apportent rien de précis sur la chronologie absolue des monuments qui ont précédés la basilique sur le même emplacement.

Néanmoins, la superficie explorée derrière le chevet, à l'est, indique une occupation antérieure à l'édifice chrétien, datable des III-IV siècle p.Chr.

### Industria materiilor dure animale - Sector Basilica cu criptă („Florescu”)

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Săpăturile arheologice din campania 2008 desfășurate la Istria în Sectorul *Basilica cu criptă („Florescu”)* (HST-BFL)<sup>1</sup> au prilejuit recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA), pus la dispoziție pentru o analiză detaliată de către dr. Irina Adriana Achim (mulțumiri încă o dată). Piese se păstrează în colecțiile IAB.

Pentru reperate metodologice ale analizei a se vedea publicațiile recente<sup>2</sup>.

Piese provin din contexte cu datare încă neprecizată de manieră rezonabilă; unele indicii se referă la încadrarea în sec. al II-lea A.D. – cazul nicovalei pe metapod de vită, HST/2008-BFL 1. Efectivul total este de 5 piese (N total = 5). Categorii: I Unelte: nicovală simplă (o față activă) pe metapod de vită (N = 1), utilizată pentru dintărea tăișului secerilor de fier; a fost obținută prin cioplire, abraziune și raclaj; astfel de piese se mai cunosc la Istria, fiind semnalate recent în Sectorul *Basilica extra muros* și datate în sec. al II-lea A.D.<sup>3</sup>; valoarea piesei în discuție rezidă în augmentarea repertoriului unor astfel de artefacte prin descoperiri făcute în alte sectoare ale sitului; IV Elemente receptoare: mănere de os pentru cuțite?; obținute prin tăierea diafizelor cu ajutorul cuțitului și a ferăstrăului; suprafața a fost fasonată prin raclaj axial, aplicat probabil cu lama cuțitului (N = 3); Diverse: astragal de ovicaprină (arșic); piesă de joc?; o față anatomică a fost modificată prin abraziune transversală intensă. Artefactele analizate pot sugera existența în Sectorul HST-BFL a unor ateliere (de fierărie, de prelucrare a materiilor dure animale), ipoteză de verificat prin studierea altor loturi având aceeași proveniență.

Repertoriul etalează datele privind artefactele – context, descriere, morfometrie.

### **Anexa 3**

#### Note:

1. Achim, Băldescu, Munteanu 2008; cf. și *supra*, raportul din prezentul volum.
2. Beldiman, Sztancs 2007; Beldiman, Bolindeț, Sztancs 2007.
3. Beldiman, Sztancs 2008 – cu bibliografia.

#### Bibliografie:

Achim I. A., Băldescu I., Munteanu Fl., CCA 2007, p. 168-169.  
Beldiman C., Rusu-Bolindeț V., Sztancs D.-M., în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, Giurgiu 10, 2007, p. 181-190.  
Beldiman C., Sztancs D.-M., CCA 2006, p. 200-202.  
Beldiman C., Sztancs D.-M., Histia-„Cetate”. Industria materiilor dure animale descoperită în Sectorul *Basilica extra muros*, în prezentul volum.

#### Résumé:

L'industrie des matières dures animales découverte dans le site Istria-„Cetate”, Secteur *Basilica à crypte („Florescu”)*, dép. de

Constanța, Roumanie. Cette note offre l'analyse morpho-technologique menée sur un lot inédit d'artefacts découvert en 2008 et composé par outils (enclume sur métapode de boviné pour les faucilles dentées); datation: probablement II<sup>e</sup> siècle de notre ère; éléments récepteurs (trois manches pour couteaux? travaillés sur diaphyses d'os longs de bovinés et d'ovicaprinés); une pièce de jeu (probable) sur astragale d'ovicaprinés ayant une face anatomique modifiée par abrasion intense; ces derniers objets proviennent de contextes ayant une datation encore imprécise.

### Sector Histria T<sup>1</sup>

Alexandru Avram (IAB, Universitatea din Le Mans, Franța), Iulian Bîrzescu, Monica Mărgineanu Cîrstoiu, Florina Panait Bîrzescu (IAB), Ștefan Bălici (UAIM București), Ana Maria Bușilă (UAIC Iași), Letiția Cosnean (absolvent UAIM București), Alexandra Lițu, Alexandra Țirlea (FIB)

Obiectivele campaniei 2009 au fost:

- cercetarea monumentelor grecești suprapuse de basilica din sectorul sudic al „zonei sacre”, în suprafețele A8-C8;
- cercetarea suprafeței denumite convențional ε de la V de templul Afroditei și monumentul C.

#### Suprafețele A8-C8

La S de templul Afroditei, singurul subsector cercetat anul acesta se află lângă zidul de incintă roman târziu corespunzând în mare parte basilicii de secol V, dezvelite în totalitate în anul 1997.

În anul 2007 a fost dezvelit parțial un zid de epocă arhaică pe o lungime de 5,10 m. S-a constatat atunci că acesta are o închidere spre vest, direct sub una dintre bazele elenistice. Săpăturile din 2008 și-au propus pe de o parte continuarea cercetării traseelor acestor ziduri, pe de altă parte obținerea de date cât mai precise privind cronologia acestora. Din cauza zidurilor basilicii și a zidului de incintă roman târziu stratigrafia în acest subsector a fost deranjată până la nivelul stâncii native.

În partea de N, în suprafața A8, săpătura a început de la un strat cu pământ ars de culoare roșatică cărămizie aparținând unui nivel arhaic târziu – clasic timpuriu, cercetat în detaliu și în suprafața B8 (6,20 x 3,20 m) îndeosebi în 2007. Cu privire la construcția arhaică dată de cele două ziduri din 2007, cercetarea acesteia nu s-a făcut în întregime. Se pare că închiderea pe latura de V a fost complet demantelată. O altă închidere pe latura de N a fost până acum doar sporadic surprinsă. Din datele de până acum se pare că avem de a face cu o construcție rectangulară orientată spre S. Caracterul sacru al acesteia este dat atât de poziția topografică cât și de bogatul material votiv descoperit. Ca și anul trecut, au fost descoperite mai multe fragmente de teracote votive, țigle arse și chirpici. Pe lângă acestea au mai apărut două bucăți de fildes cu urme de prelucrare. Acoperișul construcției surprinse în A8-B8 a fost foarte probabil refolosit la o nivelare din al doilea sfert al secolului al V-lea a.Chr., surprinsă în partea sudică, în suprafața C8. În 2008 au fost recoltate pe o suprafață de 4 x 4 m câteva sute de fragmente de caliptere, strotere, simae, aproape toate cu urmă de culoare. Datarea acestui nivel în al doilea sfert al secolului al V-lea s-a făcut pe baza unor fragmente de amfore de Chios, Lesbos și Thasos. Săpătura s-a oprit imediat sub acest nivel clasic timpuriu.

#### Subsectorul ε-ζ

Al doilea subsector în care s-au desfășurat săpăturile din 2008 a fost la NV de templul Afroditei, având drept scop principal cercetarea monumentelor de la V de templul Afroditei

și de monumentul C, interpretat relativ recent ca aparținând unui propylon.

Un prim complex cercetat îl reprezintă o dărâmtură de țigle arhaice descoperite la aproximativ 1-1,50 m de platforma templului Afroditei în suprafața ε S. Descoperirile din acest an au contribuit la o cunoaștere mai bună a momentului distrugerii prin foc a templului în perioadă arhaică târzie, mai ales că o bună parte din țiglele căzute au rămas nederanjate după căderea de pe acoperiș. Suprafața cu țigle cercetată în 2008 însumează 1,50 x 1,50 m. Pe lângă strotiere și antefixe a apărut și un șir de cinci sime arhaice pictate ca și numeroase bărne și bucăți de plumb. Țiglele erau căzute pe o lătuială galbenă.

La cca. 2,80 m de platforma Afroditei sub lutul galben și dărâmtura de țigle a apărut deja în 2007 un rând de dale de șist, ce țineau de un zid masiv (grosime 1 m) dezafectat înainte de distrugerea templului. Acest din urmă zid era orientat aproximativ paralel față de platforma templului. În 2008 lungimea cercetată a acestuia a fost de 18,70 m. În lipsa unor cercetări de suprafață către vest, S și N, interpretarea acestuia ca aparținând de un eventual peribol sau de o platformă inițială a templului Afroditei ni se pare în momentul de față de luat în seamă.

La V de monumentul C, în suprafața denumită ζ, cercetările au fost continuate după o întrerupere de aproape 50 de ani pornind de la un nivel roman timpuriu. Săpăturile au scos la iveală un nou monument, parțial dezvelit în 1959, de formă semicirculară, a cărui funcție este încă neclară. Acest monument (amenajare) a funcționat foarte probabil în același timp cu prima fază a monumentului C, fiind dezafectat de un alt zid (elenistic dezvoltat?) din pietre de calcar cochilifer. Acest din urmă zid înconjura probabil „zona sacră” pe latura de vest, el fiind cercetat pe o lungime de aproximativ 20 de metri. O cercetare a acestui zid și a raportului său cu templul Afroditei este prevăzută pentru anul următor.

Dintre descoperirile făcute în acest subsector amintim și un fragment de antă din calcar de epocă arhaică târzie – clasică timpurie descoperit într-un zid roman târziu, o statueta arhaică de teracotă reprezentând un „burtos”, ce poartă încă urme de pictură roșie, un altar miniatural din piatră, descoperit în același context, respectiv o umplutură arhaică la V de platforma templului Afroditei. [Iulian Bârzescu]

#### Note:

1. Notațiile sunt aceleași cu cele din rapoartele 1991-2007.

#### Bibliografie:

A. Avram, M. Mărgineanu-Cârstoiu, K. Zimmermann, I. Bîrzescu: „*Nouvelles données sur la zone sacrée d'Histria*”, în: A. Bresson, A. Ivantchik, J.-L. Ferrary, (ed.) – *Une koinè pontique. Cités grecques, sociétés indigènes et empires mondiaux sur le littoral nord de la Mer Noire* (VIIe s. a.C. – IIIe s. p.C.), Bordeaux (2007), p. 241-249;

#### Abstract:

The investigation into the Greek monuments covered by the basilica in the south sector of the “sacred zone” of Histria Sector T (the areas A8-C8):

South of Aphrodite's temple, the only sub-sector investigated this year is located near the late Roman precinct wall, largely corresponding to the 5<sup>th</sup> century basilica, completely uncovered in 1997. Regarding the archaic construction resulted from the two walls found in 2007, its investigation was not conducted to the fullest. From the available data it seems that it is a rectangular construction

oriented to the South. Its sacred nature results both from the topographic position and from the rich votive material discovered. In 2008 we picked up over a 4x4m area a few hundreds fragments of calypters, stroters, and simae, almost all with colour trace. This level was dated to the second quarter of the 5<sup>th</sup> century B.C. based on amphora fragments of Chios, Lesbos and Thasos. The excavations ceased immediately below this early classic Greek level.

The second sub-sector excavated in 2008 was to the North-West of Aphrodite's temple, mainly intended to investigate the monuments West of Aphrodite's temple and of the monument C, relatively recently interpreted as belonging to a *propylon*. The tiled area excavated in 2008 totals 1.50x1.50 m. Besides stroters and front decorations, we found a string of five painted archaic simae and a lot of beams and lead bits. The finds from this sub-sector include: a wall (late Hellenistic?) that must have surrounded the “sacred zone” on the west side, as it was investigated along 20 meters, approximately; a fragment from a limestone pilaster dated to the late Archaic–early Classic Greek period, discovered in a late Roman wall; an archaic terra-cotta statuette depicting a “large belly man”, still bearing red painting traces; a miniature stone altar, discovered in the same context, respectively an archaic filling to the West of the platform of Aphrodite's temple.

#### Sector Sud

##### Mircea Mihai Dabîca (IAB)

Turnul K, extra-muros.

În campania din anul 2008, cercetarea arheologică în *Sectorul Sud* al cetății greco-romane Histria s-a axat pe două obiective principale.

În primul rând, continuarea identificării, în zona Turnul K *extra-muros*, a unei posibile amenajări portuare sau punct de acostament a cetății Histria, probabil din ultima etapă de funcționare a portului histrian, situație surprinsă în campaniile precedente din anii 2006-2007. Inițial s-a dorit extinderea cercetării arheologice în suprafață pentru a avea o imagine de ansamblu a acestei amenajări portuare, care se întindea până în campania din anul acesta pe o distanță de 22 m, fiind orientată E - V.

Din diferite motive (un an ploios cu pânza freatică foarte aproape de nivelul de călcare, imposibilitatea tehnică de a muta o mare cantitate de pământ provenit din cercetările anterioare și nu în ultimul rând, numărul redus de muncitori) am recurs la continuarea identificării spre V a acestei amenajări portuare. Astfel, a fost deschisă o nouă secțiune, S 22 de 20 m lungime și 1,5 m lățime, situată la 5 m V de S 20 (secțiune din anul precedent). Aici, la o adâncime de -0,85 m în partea de N și -1,25 m în partea de S, a apărut platforma nr. 1 surprinsă și în campania din anul trecut în S20. Aceasta se prezintă tot sub forma unui strat compact de pietre rulate, cu o pantă spre S de 13° și acoperită de un strat masiv de nisip, și este mărginită la N de un posibil șanț de demantelare (cunoscut și el tot din cercetările de anul trecut din S 20) urmat tot la N un strat compact de nisip. Confirmându-se parțial descoperirile de anul trecut din S 20, am continuat cercetarea în S 22 și spre S unde, la o adâncime de -0,75 m în partea de N și -1,35 m în partea de S, a apărut și platforma nr. 2. Aceasta este cunoscută din cercetarea de anul trecut din S 20 și se prezintă tot sub forma unui strat compact de pietre rulate cu o pantă spre S de 18° și acoperită de nisip. Faptul că această a doua platformă este situată mult mai la S față de cea din S 20 confirmă ipoteza noastră de anul trecut în legătură cu cele două momente de

funcționare ale acestei amenajări portuare, platforma nr. 2 fiind astfel o reparație a platformei nr. 1. Mai nou, fără a avea o imagine de ansamblu oferită de o săpătură în suprafață, putem vorbi acum și de două linii diferite ale țărmului antic în această parte de S a cetății, despre care deocamdată nu avem destule informații arheologice și geomorfologice. Nu este astfel exclus ca la un anumit moment, după înnisiparea platformei nr. 1 din cauza fluctuației nivelului apei și, în consecință, a modificării liniei țărmului, pe noua plajă rezultată mai la S să se încerce repararea acestei ultime amenajări portuare de la Histria.

Tot în campania de anul acesta am mai deschis și secțiunea S 23, cu o lungime de 20 m și o lățime de 1,5 m, situată la 5 m V de S 22. Aici cercetarea arheologică nu a putut fi dusă până la capăt din motive logistice, ceea ce impune continuarea săpăturii în campania viitoare. Cu toate acestea, în partea de S a secțiunii unde am concentrat cercetarea, la o adâncime de –0,80 m în partea de N și –1,25 m în partea de S, a apărut doar platforma nr. 2. Aceasta se prezintă ca și în restul secțiunilor sub forma unui strat compact de pietre rulate cu o pantă spre S de 12°, și este acoperită de un strat masiv de nisip. Rămâne ca anul viitor să continuăm cercetarea și în jumătatea de N a acestei secțiuni, pentru a putea vedea dacă situația din S 20 și S 22 se confirmă către vest.

În concluzie, situația arheologică identificată se prezintă astfel: 1) pe o lungime de 35 m –sondată până acum– am dezvelit două platforme sub forma unor straturi compacte de pietre rulate, cu panta –de inclinație ușor diferită– spre S, unde în antichitate știm că se găsea apa mării; 2) platformele de pietre au fost acoperite de un strat masiv de nisip, în care apar foarte multe fragmente ceramice romane timpurii și târzii rulate; 3) prima platformă a fost –probabil– reparată datorită înnisipării și existenței unei noi linii a țărmului în momentul repunerii în funcțiune. Toate acestea ne fac să susținem, cu titlu de ipoteză, identificarea acestor structuri cu un segment dintr-o ultimă amenajare portuară la Histria.

Incinta romană timpurie

În al doilea rând, cercetarea arheologică din acest sector de S al cetății Histria a avut ca obiectiv anul acesta reluarea săpăturilor la un monument important din situl arheologic Histria, și anume Incinta romană timpurie, mai exact capătul sudic al acesteia. Pe o fotografie aeriană inedită din vremea soților Lambrino –anii '30–, în capătul de S al incintei romane timpurii (pe care, după cum arată fotografia, aceștia o cunoșteau și o dezveliseră parțial, ceea ce face ca denumirea –convențională/neoficială – încetățenită în prezent, „Incinta Cantacuzino”, să nu mai fie justificată) se vede cum această extremitate nu se „pierde în nisip” – cum se considera până acum – ci are un capăt aparent organizat arhitectonic sub forma unei închideri spre interior (est). Acesta poate da informații referitoare la localizarea portului roman timpuriu al cetății Histria (vezi mai departe), ceea ce a impus reluarea cercetării arheologice în acest punct, pentru a aduce lămuriri suplimentare.

La o analiză mai atentă a textului lui Grigore Florescu<sup>1</sup>, cel care a publicat pentru prima oară incinta romană timpurie, reiese că autorul menționat nu excludea posibilitatea ca acest capăt de S al incintei să se fi terminat acolo unde începea de fapt linia țărmului antic, cu alte cuvinte într-o zonă propice implantării unei instalații portuare.

Astfel, în această campanie a început curățarea –dificilă datorită depunerilor succesive pe o perioadă de peste 50 ani – a capătului de S al acestei incinte și deschiderea unei secțiuni perpendiculare pe incinta romană timpurie între turnul-bastion A și capătul ei sudic. Secțiunea S 1 are 15 m lungime și o lățime

de 1,5 m, fiind orientată NE-SV. În această secțiune am urmărit 1) identificarea săpăturilor mai vechi efectuate la acest monument de către Lambrino și Cantacuzino 2) identificarea monumentului în sine cu cele două paramente și embletonul –atât cât s-au păstrat – precum și 3) a fazelor sale de funcționare, respectiv cele două momente documentate arheologic, în I B și I C<sup>2</sup>. În partea de est a secțiunii –*intra-muros* – trebuie să menționăm nivelul de dărâmătură, surprins aici la –0,75 m față de nivelul actual de călcare; despre el în acest moment nu avem destule informații datorită faptului că cercetările mai vechi, efectuate de-a lungul zidului de incintă, atât pe interior cât și pe exterior, au distrus toate legăturile stratigrafice ale monumentului cu zona învecinată. În privința acestor cercetări mai vechi, s-a recurs la săparea lor totală, cercetarea noastră arheologică oprindu-se pe nivelul unui strat de nisip nederanjat, urmând ca anul viitor să ne adâncim pentru a pune mai bine în evidență zidul cu cele două paramente și plintele sale.<sup>3</sup>

În acest nou punct al Sectorului S de la Histria, urmează ca în anii viitori să ne extindem cu săpătura și în suprafață și să ne axăm efortul de cercetare pe capătul sudic al acestui obiectiv, pentru a vedea dacă surprindem presupusele sale legături cu o zonă portuară, sau măcar pentru a stabili dacă actuala limită sudică a incintei romane timpurii corespunde celei antice (și aici ea era organizată arhitectonic în consecință) sau unei distrugerii – în antichitate sau ulterior – (ceea ce justifică afirmația lui G. Florescu, care spune că ea se “pierde în nisip”).

#### Note:

1. Gr. Florescu, *Histria. Monografie Arheologică, Volumul I*, Ed. Academiei RPR, București, 1954, p. 285-293.

2. Corespunzând, conform stratigrafiei generale a Histriei realizată de Al. Suceveanu, începutul sec. II – jumătatea secolului III p.Chr.

3. Gr. Florescu, *op. cit., loc. cit.*

#### Abstract:

In 2008 archaeological excavation in Sector South at Histria focused on two main objectives. First we continued investigations in the *extra muros* area around Tower K, where during the last years we have been trying to discover the western limit of what may possibly be the ancient city's last port installation (with its two phases of functioning during the Late Roman period). This year's excavation has evinced two different trajectories of the ancient shoreline, on which were built stone platforms descending southwards.

Second we re-started excavation on the southern tip of the Early Roman defence wall, one of Histria's most important archaeological monuments. On an unpublished aerial photograph taken in the '30s we noticed that this portion of the wall did not “disappear” in the sand, as it was believed, but apparently seems to have an extremity architectonically organized in the shape of an “inward” (eastern) end. This prompted us to consider its connection with a probable emplacement for Histria's port, as this southern part of the city corresponds with the ancient shoreline.

#### Sector X

Catrinel Domăneanțu (IAB), Ștefan Vasiliță, Theodor Ulieriu (FIB)

În campania din vara lui 2008 s-au continuat săpăturile pe platoul de V al cetății, în sectorul numit convențional X. Datorită insuficienței mâinii de lucru, cercetările nu au avansat așa cum

ne-am fi dorit. În schimb am reușit să rafinăm unele din observațiile făcute în anii trecuți.

În acest an ne-am concentrat atenția în zona de est a presupusului pronaos al sanctuarului Cybelei (suprafața U-V și casetele Q, W) și în cea de S (suprafața K-L).

Rezultatele au fost următoarele:

- în U și V amrecurătat nivelul pe care ne opriseam cu un an înainte pentru a surprinde mai exact limitele temelii olbiene găsite în această suprafață. De asemenea ne-am adâncit în stratul de arsură din cele două, așa numite, „încăperi” dreptunghiulare, separate de temelia olbiene orientate N-S și E-V. În cea din V2-V3 a apărut chiar la nivelul temeliiilor o vatră aproape pătrată (0,52/0,55 m), arsă la roșu. În fața ei spre S sunt două cercuri de lut curat care ar putea fi baza unor stâlpișori de lemn.

În cea din V1-V4 au apărut alte două vetre, foarte arse. Nivelul lor este însă anterior celei din încăperea alăturată precum și al temeliiilor. Tot aici a apărut și un perete de lut cu o grosime de 0,07 m, orientat N-V S-E.

- în caseta W s-a surprins o rețea de temelia olbiene („în cruce”), care mărgineau patru „încăperi” cu foarte multă arsură.

- în Q au apărut alte două temelia olbiene orientate N-S

- în suprafața K-L am ajuns la noi precizări. Și aici există o „încăpere” dreptunghiulară cu multă arsură delimitată pe toate laturile de temelia olbiene. În mijlocul ei, la nivelul temeliiilor, am găsit o altă vatră pătrată (0,50/0,53 m) de data aceasta însă nearsă. Atragem atenția că nivelul ei, ca și al temeliiilor, este anterior zidului VIII și contemporan cu zidul IX (CCA 2008, p.168).

În aceeași suprafață au mai apărut două temelia olbiene, orientate N-S.

Nu știm deocamdată care este semnificația acestei multitudini de temelia olbiene și a vetrelor (deja șase, apărute în situații similare).

Literatura de specialitate nu ne ajută în niciun fel, deoarece construcții de acest tip, cu fundații din straturi alternative de argilă și pământ amestecat cu cenușă nu s-au mai găsit decât la Olbia, unde din fericire pentru cei care le-au cercetat, aveau un plan explicit (temple, stoa, zid de incintă). Nu putem decât să sperăm că, trecute rând pe rând pe un plan de ansamblu, ele ne vor sugera funcționalitatea edificiilor pe care le susțin.

Materialul arheologic recoltat este foarte sărac. Nimic pe vetre și prea puțină ceramică în rest. Sperăm ca monedele, numeroase (271), să ne aducă indicii în plus, atunci când numismații le vor studia.

#### Abstract:

During the archaeological excavations in 2008 we continued excavations on the Western plateau in Histria, on the area conventionally called Sector X. We draw our attention on the Eastern (areas U-V, W, Q) and Southern (area K-L) parts of the pronaos of the Cybelle's shrine. On both parts we discovered new „Olbian foundations” oriented N-S but also E-W. Some of them indicate „rooms” with a large quantity of burning and fireplaces (six discovered until now). What was the functionality of them we do not know yet. We hope that the coins found here (271) will bring us new information when they are identified by numismatists.

#### Sector Extra muros Poarta Mare – Turnul Mare

Paul Damian — responsabil sector, Adela Băltăc, Virgil Apostol, Ioana Grigore, Valentin Bottez (MNIR)

Obiectivele acestei campanii<sup>1</sup> au fost cercetarea unor detalii legate de edificiul nr. 1 (în zona intramurană), precum și a unor complexe identificate la S de strada de factură elenistică (artera b). Astfel, a continuat cercetarea în suprafețele deschise în campaniile anterioare (suprafața SII în zona intramurană și suprafețele E1-2, F1-2, G1-2, H1-2 în zona extramurană). Pentru înțelegerea și surprinderea unor detalii, a fost necesară demontarea unor martorii stratigrafici — E1-2, respectiv D1-2 și E1-2, F1-2, G1-2, respectiv F1-G1, H1-2, precum și a porțiunilor dintre E1 și plinta de N a turnului F, respectiv H1 și plinta de S a acestuia. Menționăm că în unele dintre aceste zone, cantitatea de pământ evacuată a fost foarte mare și datorită faptului că aici au fost efectuate săpături mai vechi, care ulterior au fost astupate.

Intra muros. Au fost identificate patru gropi de dimensiuni diferite<sup>2</sup>. La secționarea acestora, s-a constatat că ele sunt umplute cu nisip, scoici și melci. Au fost recoltate foarte puține fragmente ceramice. Este posibil ca acestea să reprezinte gropi pentru vase de provizii, care după dezafectare au fost umplute cu nisip pentru nivelarea zonei. Cercetarea a fost oprită la cota de -1,90 m deoarece pânza freatică era foarte sus.

Extra muros. Pentru a verifica relația stratigrafică dintre edificiul nr. 2 și strada de factură elenistică<sup>3</sup> (artera b) au fost demontați mai mulți martori stratigrafici<sup>4</sup> și, totodată, s-a înaintat în stratul de lut galben, cel de-al doilea nivel de funcționare al edificiului<sup>5</sup>. Cercetarea a fost oprită pe nivelul de distrugere al primei faze de funcționare a acestuia. Ca și în campaniile anterioare, a fost descoperit un foarte bogat material arheologic divers (tegular, ceramic, vitric, numismatic, diverse obiecte de fier și bronz etc.). Cantitatea mare de material tegular (țigle și olane), precum și prezența masivă a lemnului carbonizat ne face să credem că în această primă fază de funcționare locuința avea o podină de lemn și un acoperiș din material tegular. A mai fost surprins un nou zid (Z41<sup>6</sup>, orientat E-V), perpendicular pe zidul Z15<sup>7</sup> și paralel cu plinta turnului F, suprapus de plinta zidului de incintă romano-târziu, ceea ce întărește ipoteza noastră că edificiul nr. 2 a funcționat anterior ridicării zidului de incintă.

La S de turnul F a continuat cercetarea prin demontarea martorilor stratigrafici. Astfel, s-a putut observa că în acest perimetru existau cel puțin trei încăperi, fiind surprinse și golurile de intrare (pe latura de vest<sup>8</sup> și nord<sup>9</sup>) și pragurile (de lemn, spre V și calcar, spre nord). Totodată, pentru prima dată a fost surprinsă o conexiune<sup>10</sup> între complexe din casetele de la N și cele de la S de turnul F, fiind posibil să avem de-a face, de fapt, cu un edificiu de mari dimensiuni, distrus de ridicarea turnului F. Această ipoteză este întărită și de surprinderea unui strat de lut galben foarte gros ce suprapune un nivel de arsură (la fel ca mai sus). A fost recuperată o cantitate foarte mare de chirpici (de formă dreptunghiulară sau pătrată). De asemenea, au fost sesizate și bucăți de tencuială din lut. Materialul arheologic este și aici foarte bogat, mai ales cel ceramic (de uz casnic, dar nu de gătit — ulcioare, amfore, dar și ceramică fină — farfurii, cupe/bol sau cupe cu toartă etc.) și se încadrează la o primă evaluare în secolele II-III p.Chr.

Demontarea unor martori stratigrafici de la V de turnul F (F1-2, E2-F1 și F1-G1), a adus noi date privind unele complexe anterioare ridicării edificiului nr. 2, însă informațiile sunt încă insuficiente pentru emiterea unor ipoteze de lucru.

#### Note:

1. Despre cercetările din acest sector vezi P. Damian, A. Băltăc, *Date preliminare despre cercetările arheologice din sectorul extra muros Poarta Mare – Turnul Mare (2000-2004)*, SCIVA

- 54–55, 2003–2004, p. 131–147 cu completările din CCA 2006, p. 195–197; CCA 2007, p. 198–200; CCA 2008, p. 165–166.
2. Gr 1 — diam. 0,75 m; Gr 2 — diam. 0,63 m; Gr 3 — diam. 0,70 m; Gr 4 — diam. vizibil 0,60 m (dispusă și în marțorul stratigrafic de nord).
3. Pentru detalii legate de strada de factură elenistică și sistemul stradal de la Histria vezi Damian, Băltăc, *op.cit.*, p. 138 și referințele de la nota 55.
4. Pentru sistemul de săpătură din acest sector vezi CCA 2001, p. 117 și Damian, Băltăc, *op.cit.*, p. 136 și fig. 2.
5. Despre acest edificiu și cele două nivele de funcționare surprinse vezi CCA 2008, p. 165 și nota 11.
6. Dimensiuni surprinse L = 1,90 m, l = 0,70 m, h = 0,20 m.
7. Traseul zidului Z15 continua spre S, intrând sub plinta turnului F, fiind astfel surprins pe o L = 5,40 m, detalii despre acest zid la Damian, Băltăc, *op.cit.*, p. 144, nota 85.
8. Dimensiuni L = 1,60 m, lp = 0,40 m.
9. Dimensiuni L = 1,20 m, l vizibilă = 0,40 m.
10. Este vorba de un zid (Z40, dimensiuni surprinse L = 1,16 m, l = 0,56 m) orientat N–S, a cărui traseu continua spre N sub plinta turnului F și pare a avea același traseu cu Z15.

#### Abstract:

This campaign's objectives were the investigation of certain details concerning Building no. 1 (located *intra muros*), as well as other complexes identified south of the Hellenistic street (street b). Thus, we continued the excavation in the sections started during the last campaigns *intra* and *extra muros*. For identifying and better understanding certain details we had to remove a number of baulks.

*Intra muros*. We have identified four different-size pits, probably used initially for accommodating storing vessels and filled with sand afterwards in order to level the terrain.

*Extra muros*. We continued excavating the yellow clay level corresponding to the second phase of the building's functioning, and stopped on the level corresponding to the destruction of its first phase of functioning. *In situ* observations allow us to put forward a hypothesis according to which, during its first phase of functioning, the building had a wooden floor and a roof made of ceramic tiles. We also discovered a wall covered by the Late Roman defence wall, which further supports our hypothesis according to which Building no. 2 functioned before the construction of the above-mentioned defence wall.

We discovered that at least three rooms were south of the Tower F, and we were able to identify their entrance-gaps. Also, for the first time we have identified a stratigraphic connection between the complexes north and South of Tower F, which could indicate that, in fact, we are dealing with a single very large building destroyed due to the construction of Tower F.

#### 40. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum - forum]

**Punct: Pomet**

Cod sit: 142159.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 102/2008**

Colectiv: Alexandru V. Matei – responsabil (MJIA Zalău), Eric de Sena

În campania anului 2008, la Porolissum în sectorul municipiului roman, zid de incintă, zona centrală – *forum*, au fost realizate cercetări arheologice în baza contractului încheiat de către MJIA cu MCC și cu sprijinul studenților americani participanți la proiectul internațional *Porolissum Forum Project*. Cercetările au fost realizate pe terasa centrală situată la S, SE de latura *dextra* a castrului mare de la Porolissum.

Au fost trasate și realizate un număr de 14 secțiuni de diferite lungimi și 7 casete. Astfel numerotarea acestora, s-a făcut în continuarea numerotării secțiunilor și casetelor din anul trecut adică cu nr.13 pentru prima secțiune nou realizată în zona centrală adică în zona *forum*-ului și apoi cu indicativul primelor litere ale alfabetului pentru secțiunile și casetele nou realizate în continuarea sau în prelungirea casetelor și secțiunilor mai vechi. S-a ajuns astfel cu numerotarea la numărul 20 al secțiunilor și casetelor (în anul 2009 se va continua cu numărul 21 la prima secțiune sau caseta nouă realizată separat). Adunând astfel numărul secțiunilor și casetelor realizate în anul 2008 și care au primit numere noi și cele vechi cu indicativul primeleor litere ale alfabetului, rezultă că în anul 2008 au fost realizate-săpate în total un număr de 21 de secțiuni și casete noi.

Obiectivele cercetării acestui an au fost: delimitarea curții interioare a forumului pe toate laturile, identificarea laturii exterioare a forumului de pe latura de V pentru a se putea stabili dimensiunile exterioare (lungimea) acestui edificiu central al orașului. S-a urmărit stabilirea dimensiunilor bazinului subteran – rezerva de apă a orașului roman, identificat la V de forum în imediata sa vecinătate, precum și existența zidului de incintă de pe latura de VSV a orașului roman, a unei eventuale porți.

Prezentăm rezultatele cercetărilor din casetele și secțiunile prezentate într-o ordine aleatorie (privind numărul lor), având ca mod de prezentare apartenența la aceeași arie de cercetare și zona sa limitrofă. Astfel:

Secțiunea S.10 A., reprezintă continuarea spre SV spre curtea forumului a mai vechii secțiuni S. 10/2007. În această secțiune a fost resăpat și identificat zidul (de 0,80 m grosime) exterior spre curte al basilicii forumului precum și zidul *porticus*-ului Atașat zidului *porticus*-ului, spre curte, apare în S.10. A un zid semicircular care prezintă o bună izolație atât pe interiorul său cât și pe fața exterioară a zidului exterior spre curte a posibilei basilici aflate pe această latură a forumului, zidul cu grosimea de 0,80 m. Această absidă construită de fapt în interiorul curții, are zidul semicircular cu grosimea de 0,60 m în elevație. Zidul absidei este construit din piatră prinsă cu mortar și prezintă o relativ bună izolație spre interior. De semnalat că elevația acestui zid, pornește la nivelul curții forumului, nivel care aparține ultimei faze romane de amenajare a curții, adică a nivelului zonei cimentate - izolate – cu un strat subțire de mortar pentru impermeabilitate și reținerea apei de ploaie într-un bazin amenajat ad-hoc în curtea forumului. Sigur acest bazin aparține unei perioade postromane de amenajare a zonei.

Cercetările realizate în celelalte 4 casete și au adus argumente care susțin acest lucru. Canalul care evecuează apa din acest bazin ere fundul deasupra nivelului roman de călcare pe nivelul curții forumului. Zidul *porticus*-ului a fost refăcut cu alte dimensiuni, bazele de coloane apar dispuse neuniform pe acest zid

Practic din același loc unde canalul nu mai este surprins și zidul *porticus*-ului apare refăcut. Astfel zidul *porticus* – ului își schimbă grosimea, apare în continuare spre colțul nordic al curții forumului, cu doar cca 0,30 m grosime. Dar trebuie semnalată tehnica deosebită de construcție a acestui nou zid al *porticus* – ului, piatra și cărămizile din care este construit sunt

prinse cu un mortar relativ de foarte bună calitate, aproape impermeabil. Poate și colțul de NNV al curții forumului a fost transformat într-o fază ulterioară într-un bazin de apă amenajat ad-hoc în această zonă a curții. La mijlocul acestei caseți 10 E., zidul *porticus*-ului se îngustează așa cum am prezentat mai sus și se pare că blochează o intrare ce era inițial amenajată în această zonă a *porticus*-ului. La fel nici bazele de coloană surprinse în această săpătură în Caseta 10 E, precum și în toate casețele deschise în acest an 2008, nu au aceleași dimensiuni și nu sunt cioplite din aceeași piatră. Și acestea sunt argumente puternice care ne arată clar o refacere târzie a acestei zone a *porticus* – ului, credem noi în finalul epocii romane sau mai sigur într-o epocă imediat postromană, post-aureliană.

La SSE de bazinul amenajat în curtea forumului atașat *porticus*-ului, a fost identificat zidul estic la unei clădiri târzii construită cu zidurile masive de piatră (parțial având monumente romane puse în zid). Clădirea (baie ?) a fost amplasată și construită, suprapunându-se peste latura de SSE a curții și parțial peste *porticus* și clădirea forumului de pe această latură, pe care le-a distrus astfel în momentul construirii. La cca. 8,5 m est de colțul clădirii târzii surprinsă în S 7 A. a fost identificat un alt zid târziu construit din piatră de suprafață și fragmente de monumente puse în zid. Acest zid are traseul perpendicular pe zidul estic al clădirii târzii și la fel perpendicular pe zidul *porticus* – ului. Acest zid prin poziția sa stratigrafică, amenajat pe nivele de dărâmatură aparține sigur unei faze clar post-aureliane de amenajare a zonei.

Practic acesta este zidul care oprește apa de ploie captată de pe acoperișul laturii estice a clădirii forumului, formând un dig întărit cu multe alte pietre și fragmente de monumente puse ca întăritură peste acest zid târziu. Avem astfel explicația izolării unei suprafețe din partea estică a curții forumului care la un moment dat a fost transformată într-un mare bazin colector de apă de ploie. Avem astfel o explicație a unei perioade mai grele de viață a locuitorilor probabil asediați cândva în mijlocul acestor ruine și încercând disperati să reziste și să-și facă o rezervă de apă.

Cercetarea întregii suprafețe a curții care a avut la un moment dat funcția de bazin de apă pluvială o să aducă, credem noi date importante privind momentele grele din viața locuitorilor daco romani de la Porolisum într-o epocă mult după părăsirea Daciei de către romani.

Secțiunea nr.16 a fost trasată peste latura vestică a forumului, în zona colțului de vest. S-a dorit secționarea acestei laturi pentru a afla cu precizie dimensiunile curții și ale întregii clădiri ce constituie forumul. În zona m. 20 – 27 au fost surprinse zidurile semicirculare ale unei abside care avea raza de 3 m cu vârful spre interiorul clădirii, adică spre est. În zona m. 28 – 29 a fost identificat zidul exterior al forumului pe această latură de vest. Coroborând rezultatele acestei măsurători cu rezultatele obținute în urma cercetărilor din anii precedenți am obținut dimensiunile clădirii forumului orașului roman Porolisum, astfel lungimea acestei clădirii a forumului este de 82 m.

Cu secțiunea nr.16 A s-a încercat identificarea zidului exterior al încăperilor de pe latura nordică a forumului și a *porticus*-ului de pe latura nordică, Așa cum de fapt aceste ziduri au fost identificate și în secțiunile anilor precedenți, cele două ziduri se află la o distanță de 3 m unul de celălalt. Este exact aceeași distanță cunoscută ca rezultat al cercetărilor din anii precedenți. Prin urmare a fost identificat *porticus*-ul și pe latura de N a forumul. Zidul *porticus*-ului are aici aceeași îngroșare de cca 0,60 m cu piatră diferită decât zidul propriu – zis, prezentând aceeași situație de refacere târzie a acestui zid așa cum el a fost

refacut – reamenajat și pe latura de est cercetată în acest an prin casețele nr.10 A, 10 B, 10 C, 10 D, 10 E. Iar zidul exterior, spre spațiul *porticus*-ului, zidul *carceres*-urilor de pe latura nord-vestică are grosime de 0,80 m.

Astfel prin rezultatele obținute în urma cercetărilor realizate cu secțiunile S. 16., S.16 A și S.16 B. s-au aflat dimensiunile (lungimea) clădirii forumului care este de 82 m, aflându-se și faptul ca planul inițial al forumului a fost modificat cu intervenții ulterioare. Cercetările anilor viitori vor stabili aceste modificări ale planului inițial al forumului.

Secțiunea nr. 17 a fost trasată cu orientarea E - V peste colțul de SE al curții forumului. S-a dorit identificarea *porticus*-ului de pe această latură de SE a forumului și a zidului inițial al clădirilor (*basilica*?) spre *porticus*. În secțiunea nr.17. nu s-a identificat nici un zid care ar putea fi interpretat ca zidul *porticus*-ului. În capătul spre curte a acestei secțiuni a apărut un zid care apare stratigrafic ca un zid târziu, cu un traseu paralel cu lungimea forumului. De asemenea în zona m. 7 – 12 apare o clădire (o anexă ?) a clădirii târzii identificată în casețele 15 și 15 A. Lucrările de construcție a acestei anexe ? au deranjat total întreaga zonă. Nu au putut fi identificate cele două ziduri care ar fi putut întregi astfel planul inițial al forumului

Concluzia cercetărilor anului 2008 în curtea forumului și la cele patru colțuri ale acestei mari clădiri este că încă nu cunoaștem care este organizarea forumului pe laturile de V și S și care este dimensiunea exactă a curții forumului, sau dacă există *porticus* și pe aceste laturi de S și vest, intervențiile ulterioare au distrus aceste zone.

Secțiunea nr. 13 este trasată peste zona săpată în anul 2007 unde a apărut o construcție subterană, situată în afara forumului. La capetele acestei caseți a apărut aceeași curte pavată, iar în mijlocul caseței a apărut o îngrămăditură mare de piatră adusă și aruncată în această zonă de cca. 5 x 2 m. După scoaterea pietrelor s-a ajuns la o adâncime de peste 5,15 m. În fapt pe extremitățile acestei îngrămădiri de piatră și cărămizi se surprinde mai sus la cca. -0.40 m adâncime, un zid de piatră placat cu cărămidă. Iar cărămizile, prinse într-un mortar relativ de bună calitate, apar dispuse oblic ca pentru realizarea unei bolte. După „golirea” totală a pietrelor și pământului în această zonă, aici a apărut fiind descoperită o încăpere subterană care are pereții lucrați din cărămidă, pereți care se termină cu bolți lucrate tot din cărămidă. S-a golit colțul nordic al încăperii surprins și s-a ajuns pe fundul acestei încăperi, la cca. 5,15 m adâncime măsurată de la firul ierbii. Zidurile lucrate din cărămidă coborau neatînse, cu tencuiala și stratul de izolare intacte. Sigur această încăpere care pare să fie de dimensiuni mai mari, Merită semnalat stratul de izolație care “izolează” perfect toată suprafața zidurilor, și a podelei. Apare ca o izolație hidrolică, împotriva infiltrațiilor apei atât dinspre exterior spre interior cât și invers. Prin prelungirea secțiunii nr.13 A spre est spre secțiunea nr.13, s-au aflat dimensiunile acestei construcții subterane boltite realizate din cărămidă și extrem de bine izolată. Acestea sunt de 2,80 m lățime x 4,80 m lungime și 3,80 m înălțime. (cca. 60 mc. de apă, cca 60.000 l de apă ca rezervă).

Prin urmare clădirea subterană boltită, bine izolată și realizată din cărămidă reprezintă bazinul “rezerva de apă” a întregului oraș în momente de asediu sau de distrugere a apeductului.

Secțiunea nr.13 A are lungimea de 21 m iar lățimea de 2 m. și este trasată la 3 m S de marginea sudică a caseței nr.13. perpendicular pe aceasta. A fost astfel identificată latura sudică a “bazinului rezerva de apă” stabilindu-i-se astfel dimensiunile exterioare de 5,40 x 3,40 m. În zona m. 0-3 apare aceeași curte pavată cu piatră măturată bătută cu maiul. De la m. 3 spre m. 3-

5 apare o podea a unei construcții care are zidurile identificate în zona m. 5,50 și un zid despărțitor în zona m. 8-9. De la acest zid spre m. 21 toată suprafața secțiunii a fost acoperită cu un strat gros de țiglă căzută de pe acoperișul căderii. Podeaua pe care s-a prăbușit țigla de la acoperiș, este o podea de bună calitate realizată din mortar și cărămidă pisată în compoziție (*cocciopesto*). Nu s-a surprins zidul care închide spre S această mare încăpere.

Secțiunea nr.18 apare trasată spre S peste buza terasei în continuarea secțiunii nr. 13 A. Au fost surprinse: zidul de incintă al orașului, canalul colector principal de evacuare a dejecțiilor, precum și cele două ziduri paralele ale colonadei care înconjoară zona centrală a orașului.

Secțiunea nr.18 A este trasată la V de latura vestică a secțiunii nr.18, perpendicular în zona m. 10 – 12 din această secțiune. A fost descoperită o zidărie plină care se pare că face un plan rectangular de zidărie plină lucrat chiar cu blocuri de piatră fasonată. Acest "soclu" de zidărie plină are dimensiunile de 7 x 3,5 m. Acest soclu este alipit/atașat la zidul de incintă al orașului.

Campania de cercetări arheologice din zona centrală a orașului roman Porolissum realizată în anul 2008 a adus ca rezultate imediate, date noi privind existența unor clădiri târzii construite peste laturile de V și S ale forumului. A fost stabilită lungimea precisă a clădirii forumului care este de 82 m. Astfel s-a reconfirmat existența unei refaceri târzii a clădirii inițiale a *forum*-ului precum și construirea unei clădiri târzii (baie) peste latura sud-estică a *forum*-ului. A fost identificat "Bazinul Rezerva de Apă" pentru locuitorii municipiului de la Porolissum, precum și urmele ale unor locuiri romanice târzii, postaureliene la Porolissum. Au fost aduse date noi privind existența unei porți de intrare în oraș pe latura de SSV.

Cercetările campaniilor viitoare trebuie să sondeze latura vestică și colțurile S vestice atât ale curții interioare cât și pe cele ale laturii exterioare a forumului.

## 41. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]

### **Punct: Zidină**

Cod sit: 51038.01

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 145/2008**

Colectiv: Doina Benea – responsabil, Simona Vlascici, Călin Timoc, Bogdan Muscalu (UV Timișoara)

Cercetările arheologice în anul 2008 au fost întreprinse în vicus-ul militar de la Tibiscum, prin continuarea obiectivelor aflate în studiu din anii precedenți. Ele s-au concentrat asupra clădirii XI.

Clădirea XI. Este amplasată în imediata apropiere de clădirea X, la 1,30 m V de aceasta, având orientarea N - S. Cercetările au fost inițiate în anul 2005 la acest edificiu, fiind identificată o construcție care se încadrează în seria acelor cu fronton îngust și dezvoltată pe adâncimea lotului. Această caracteristică sugerează o casa ridicată pe o parcelă tipică pentru construcțiile din vicii militari. Astfel, în anul 2005, printr-o secțiune orientată aproximativ N-S (20 x 1,50 m), au fost surprinse câteva din elementele importante ale casei. În mare parte, edificiul antic a fost afectat de construcții moderne ale fostului CAP Jupa, caracterizat prin grajduri și alte anexe.

Cercetările din anul 2005 au surprins chiar centrul clădirii cu zidul median al construcției. Ca atare, au fost dezvelite parțial zidurile de incintă de pe latura de est și de S. Săpăturile au permis dezvelirea primelor două spații interioare de pe latura de N în care au apărut o parte din cămara casei, de unde a fost recuperat de pe ultimul nivel un bogat material arheologic format din: amfore fragmentare, *terra sigillata* fragmentară, ceramica uzuală provincială romană și norico-panonică), opaițe mai ales *Firmalampen* care poartă ștampilă, cum ar fi: FAOR, L.V.V. (prima dată la Tibiscum), SEXTI, OCTAVI, etc., alături de altele neștampilate multe noi, neutilizate. Piesele din fier de uz cotidian sunt cele obișnuite dintr-o casă romană: chei, piroane, zar de ușă, lacăt etc. Monedele încă neprelucrate și restaurate se încadrează în secolele II-III. Au fost găsite pe materialele de construcție și ștampilele de tipul: MID, MA.SY cunoscute atât în castru, cât și în vicus, altele dimpotrivă, sunt inedite, precum MIT.

În anul 2006, s-au trasat alte două casete pentru dezvelirea întregii laturii de est a casei cu dimensiunile: caseta 3: 11 x 4 m; caseta 4: 3,40 x 6 m. Stratigrafic, nu s-a constatat o altă situație față de ceea ce cunoșteam în urma campaniei din 2005, dar s-a putut stabili lungimea exterioară a edificiului pe direcția N-S, de 26,90 m, iar cea interioară 25,50 m, lățimea încăperilor dispuse pe latura de est este de 6 m.

Colțul de NE al clădirii a fost distrus anterior cu ocazia dezvelirii edificiului X. Planimetria între cele două edificii X și XI prezintă o mare asemănare. Distanța dintre ele este de doar 1,30 m. În ambele cazuri se constată prezența unui portic la intrare, apoi a unui spațiu de cca. 10-11 m pe care nu apar urme de construcții sugerând o curte, și abia în jumătatea nordică apar încăperile.

Sub aspect stratigrafic s-a constatat prezența a două faze de lemn și lut, după care a fost ridicată construcția din piatră. Primul nivel de locuire apare la adâncimea de 1,95 m, iar cel de al doilea la 1,72 m. Ambele edificii au fost distruse prin incendii violente. Reconstituirea planurilor acestor edificii nu este posibilă. În cea de a doua fază de lemn nu se constată utilizarea țiglelor.

Cercetările din anii 2007-2008<sup>1</sup> s-au concentrat pe dezvelirea zonei încăperilor dispuse pe latura de vest. Printr-o casetă 1 /2007 ( 6,00x 6,00 m) amplasată în zona de SV edificiului s-a căutat identificarea lățimii întregii construcții și o eventuală intrare în clădire. O serie de amenajări moderne au provocat distrugerii masive în această parte a construcției (cum ar fi construirea unui zid pe direcția N - S de către CAP Jupa, la 1 m spre vest, zidul median al casei antice care a distrus stratigrafia, alături de alte anexe).

La 3,25 m V de zidul median antic a fost identificat pragul intrării în clădire realizat din cărămidă prinsă în mortar cu o lățime de 1,75 m. cu un bloc median din calcar pentru fixarea porții.

La nivelul porții de intrare în clădire, după îndepărtarea stratului de dărâmătură aferent format din țigle, olane, a fost descoperit la adâncimea de 0,70 m un fragment de cuptor pentru încălzirea metalului, executat din fragmente de cărămidă de 12 x 12 cm tencuit pe din afară, podeaua instalației era din lut ars la roșu. În apropiere, au apărut bucățile de metal topit, fragmente de creuzete etc. Întregul atelier era așezat pe o podea din lut bătut, care era întins pe un rând din piatră de râu, ceea ce sugera faptul că spațiul respectiv acoperit. Cuptorul a apărut la 0,90 m de N de la pragul intrării. El se datează pe baza contextului stratigrafic în secolul al III-lea, spre ultimele decenii ale secolului.

O nouă casetă 2/2007 a fost trasată la N de prima, pentru identificarea spațiilor locuite din clădire (6,00 x 6,00 m). La 0,70 m de la nivelul actual al solului au fost descoperite în această casetă urmele unui pavaj din cărămidă fixat în mortar. El se păstrează parțial pe una din cărămizi ștampila MA.SY. În bună măsură pavajul a fost distrus de zidul modern al CAP.

Săpăturile în acest sector, nu au putut atinge decât adâncimea de 1,20 m, datorită timpului scurt de desfășurare a lucrărilor. În anul 2007 nu a fost dezvelit colțul de SV al casei. Ca atare, la V de caseta 1/2007 a fost trasată o nouă casetă 1/2008 (4,00 x 8,00 m) pentru delimitarea spațiului locuit.

În anul 2008, s-a reușit stabilirea lățimii celui de al doilea tronson al casei, care avea 8,00 m, cu un zid de incintă pe latura de V de 0,85 m. Clădirea XI avea în astfel 14 m lățime în interior. S-au continuat, cercetările în primele două casete din anul 2007 ajungându-se la solul viu.

Din punct de vedere stratigrafic s-a confirmat același context ca și în anul 2006.

Astfel: 1./ 0-0,25 m apare un strat de humus actual; 2./ 0,25-0,75 m depunere antică formată dintr-un strat de țigle, olane, ceramică romană sporadică; 3./ 0,75-1,15 m nivel antic caracteristic pentru secolul III, cu o podea de lut ars; 4./ 0,75-0,95 strat de nivelare din lut; 5./ 0,95- 1,15 m podea de mortar urmate de mai multe straturi de lemn ars; 2,50-2,75 m primul nivel de locuire antică; 2,75-3,00 m un nivel de concrețiuni ferose cu lut de culoare albăstrui.

În plus, am menționa, că în caseta 2 /2007 s-au conturat urmele unei barăci din lemn prin amprenta bănelor cu dimensiunile de 4 x 2,2 5 m, orientată N-S.

Cu ocazia demontării matorului dintre casetele 1 și 2/ 2007 au fost descoperite la un loc 7 monede de bronz (Antoninus Pius, Faustina Senior, Marcus Aurelius Caesar). Materialul arheologic descoperit în anul 2008 constă din ceramică este extrem de puțin și fără o semnificație anume.

În fața intrării în clădire amplasată pe latura de S a fost identificat în profil amprenta unui drum antic orientat N - S lat de 6 m cu rigole de 0,60 m lățime. El apare la adâncimea de 1,15 m și a fost construit din mai multe straturi de piatră masiv, piatră de râu și deasupra cu un strat de nisip.

Importanța cercetărilor din anul 2008 constă în stabilirea unor noi repere cronologice pentru primei etapă construită din piatră a clădirii pe de o parte, databilă la mijlocul secolului II p.Chr., dar și prin stabilirea primei fază de lemn clar conturată la adâncimea de 3 m sub forma unei barăci, pe de altă parte. Spre deosebire de anii trecuți materialul arheologic descoperit este extrem de puțin.

#### Note:

1. Vom include în acest raport și pe cel din anul 2007, întrucât din motive independente de voința noastră el nu a apărut în Cronica pe anul 2007.

#### Zusammenfassung:

In die Jahren 2007/2008, die Archäologische Forschungen in Tibiscum, haben weiter durch mehrere Kassetten das Haus XI vom Militärvicus geforscht: zwei in 2007, und eine in Jahre 2008. Es wurde festgestellt die Breite des Hauses von 14,00 m (also das Haus XI hatte folgende innere Dimensionen: 25,50 x 14 m). Es wurden zwei Holzetappen und andere 3 aus Stein festgestellt. Die erste aus Holz ist in die Zeit Trajans, und die erste aus Stein in die Antoninus Pius datiert. In die Kasette 1/2007 wurde eine kleines Werkstatt für Metallverarbeitung, mit Offen und Halbfabrikanten entdeckt. Die Datierung ist im 3. Jhd gegen zweite Mitte gesichert.

## **42. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]**

### **Punct: Capul Dolojman**

*Cod sit: 160653.02*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 124/2008**

Colectiv: Mihaela Mănuclu-Adameșteanu – responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Florin Topoleanu, George Costea, Vera Rusu (ICEM Tulcea), Vasilica Lungu (ISSEE București), Alexandre Baralis (Institut Français d'Etudes Anatoliennes, Istanbul), Philippe Charlier (Ecole Pratique de Hautes Etudes -4ème Section, Sorbonne), Jérémy Clément (Universitatea Lyon II), masteranzii Alina Mușat, Alexandra Dolea, Daniela Zaiț (FIB), studenți: Oana Matei (FIB), Violeta Dobrescu, Florentina Crăcană, Ionuț Coropceanu (UDJ Galați)

Potrivit planului multianual de cercetare arheologică "Orașul greco-roman Orgame/Argamum și teritoriul său", pentru campania anului 2008 au fost fixate următoarele obiective: 1. sectorul incintă greacă: identificarea vestigiilor fortificației grecești pe latura de V a nucleului de locuire și verificarea stratigrafiei din acest sector; 2. sectorul central: verificarea relațiilor stratigrafice și a etapelor constructive din zona centrală a orașului romano-bizantin, în fața bazilicii 2, prin înlăturarea matorilor arheologici dintre casetele executate în anii anteriori; 3. necropola tumulară greacă: identificarea unor noi amenajări funerare, care să completeze cronologia necropolei cu intervalele cuprinse între a doua jumătate a sec. VI – sec. V și sec. II – I a.Chr.; 4. completarea înregistrărilor de arhitectură în sectoarele incinta greacă și central; 5. continuarea activităților de conservare primară a unor vestigii.

Rezultatele cercetării vor fi expuse separat, pentru sectoarele incinta greacă și necropola tumulară. Responsabilul de sector pentru sectorul central nu a prezentat nici o documentație preliminară, până la data elaborării și predării prezentului raport (*n.red. – vezi infra raportul pentru sectorul central, predat la cIMEC*)

### Sectorul incinta greacă (SIG)

Mihaela Mănuclu-Adameșteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu

Săpătura arheologică din anul 2008 a urmărit identificarea vestigiilor fortificației grecești pe latura de V a așezării, care nu mai fusese investigată anterior. În acest scop a fost ales un amplasament situat în apropierea limitei de NE a Capului Dolojman și oarecum de-a lungul falezii înalte, unde s-a trasat o secțiune – SIG V.08 (206 x 2 m). Amploarea săpăturii s-a datorat și unor scopuri subsidiare: verificarea stratigrafiei locuirii în această zonă și obținerea de clarificări în legătură cu datarea, rolul și tehnicile de edificare a "valurilor de pământ" (în număr de trei) care, urmând un traseu N - S, separă orașul antic de zona înconjurătoare.

Secțiunea SIG V.08, orientată 110° ESE - 310° VNV, a fost amplasată perpendicular pe curtea zidului de apărare al cetății romano-bizantine, la S (cca 9 m) de ultimul turn al acesteia, păstrat pe frontul de vest, înainte de ruptura zidului la linia falezii. Adâncimea medie până la care s-a săpat a fost de cca 1



m, cu excepția a două zone situate la extremitățile sondajului, unde au fost atinse adâncimi de cca 3,00 m față de nivelul de călcare actual. Demn de semnalat este, totodată, faptul că între diferite părți ale sondajului s-au înregistrat diferențe de nivel de cca 2 m, raportate la nivelul actual al solului, fapt ce a generat în săpătură, diferențe de altitudine accentuate (aprox. 5 m).

Principalele rezultate ale campaniei 2008 pot rezumate după cum urmează:

Stratigrafia zonei: în general, lipsesc urmele de ocupare pe toată suprafața secțiunii, cu excepția zonelor în care se înregistrează structuri construite (ziduri de apărare, valuri). Pe suprafața și direcția investigate, masivul de calcar se prezintă oarecum nivelat spre orizontală, fiind suprapus de un strat subțire (0,23-0,35 m) de sol natural de culoare brun roșcată și structură compactă. Deasupra acestuia și imediat sub vegetalul actual (gros de 0,05-0,15 m), se află un sol de acumulare, cu o grosime cuprinsă între 0,30-0,70 m, în care apar sporadice fragmente ceramice din toate epocile (Hallstatt, greacă, preponderent romano-bizantină), fragmente de țigle și cărămizi romane și pietre de construcție. În acest strat, la cca 75 m V de zidul de incintă romano-bizantin, au fost identificate resturile unei construcții (tronsoane de zid, cu lungimea de 2,00 m și lățimea de 0,65 m, păstrat la nivelul fundației) ce ar putea fi datată în sec. VI p.Chr., judecând după fragmentele ceramice risipite în strat.

Deși nu a fost epuizată, stratigrafia de lângă zidul de incintă romano-bizantin, la exterior, pare să înregistreze, în porțiunea explorată, un singur moment din existența acestei opere defensive: cel al ieșirii ei din funcție, marcat printr-o acumulare dezordonată (cca 2 m înălțime) de dărâmatură de piatră de mari dimensiuni (blocuri fasonate și nefasonate, provenind atât din parament, cât și din emplecton), cărămizi și mortar, distribuită în fața zidului pe o distanță de cca 12 m. Situația cu precizie în timp a acestui eveniment reclamă verificări suplimentare prin săpătură și coroborarea observațiilor din toate punctele în care a fost degajată incinta romano-bizantină.

Secțiunea SIG V.08 a interceptat cele trei anomalii ale microreliefului, vizibile sub formă de val cu orientare aprox. N - S, situate între m. 16-19, 38-41 și, respectiv, 187-192 față de zidul de apărare romano-bizantin; toate cele trei structuri par a fi însoțite, pe latura de vest, de șanțuri cu aceeași orientare. Ca mod de realizare, primele două, mai apropiate de cetate, par să fi rezultat prin simpla acumulare a terenului excavat la V de ele, prezentându-se ca masive dezordonate de bolovani de piatră de calcar nefasonați, așchii și pulberi din același material și infiltrări de pământ. În legătură cu data ridicării lor, singurele indicii sunt rarele fragmente ceramice găsite în pământul de la poalele lor și din umplutura șanțurilor adiacente, care sugerează, pentru încheierea eventualei lor misiuni defensive, sec. VI p.Chr.

Șanțul aflat la est de valul 1 (între acesta și fortificația romano-bizantină) pare săpat în trepte, de la nivelul masivului de calcar, aflat la -0,35 m față de nivelul de călcare actual, până la adâncimea de 1,50-1,70 m, unde se evidențiază o suprafață de rocă aproape orizontalizată, cu lățimea de cca 1,50 m; la est de aceasta excavația în rocă se adâncește până la 2,20-2,90 m, marginile șanțului căpătând o formă mai puțin regulată. Forma sub care se prezintă excavația în stâncă în acest punct este susceptibilă de a fi interpretată ca amprentă (negativ) a zidului de apărare din sec. IV-III a.Chr., demantelat probabil complet cu ocazia construirii incintei romano-bizantine, de care îl despart cca 18 m. Situații asemănătoare au mai fost înregistrate și pe frontul sudic al zidului de apărare grec, cu prilejul săpăturilor din anii 1999-2000 și 2006-2007. Sporadicele fragmente ceramice

găsite în umplutura șanțului sunt în exclusivitate romano-bizantine (sec. VI p.Chr.) și indică momentul dezafectării totale a fortificației grecești.

Peste umplutura șanțului descris anterior a fost surprinsă parțial o construcție constând într-un culoar cu pereții placați cu piatră legată cu pământ și nivelul de călcare amenajat cu dale masive de calcar. Poziția stratigrafică și amplasarea în teren sugerează că ne-am afla în fața unei amenajări post-antice, atribuibilă cu mai mare probabilitate sec. XX, judecând și după cele câteva fragmente de faianță albă, o piesă de bronz filetată și cele câteva gloanțe și tuburi de cartușe găsite în interiorul culoarului și pe dalaj.

În ceea ce privește valul 3, cel mai depărtat de zidul de apărare romano-bizantin (cca 190 m) și cel mai vizibil la nivelul microreliefului actual (lățimea la bază cca 22 m, altitudinea naturală 31,97 m, înălțimea păstrată față de nivelul stâncii native cca 2,80 m), observațiile prilejuite de explorarea impun continuarea cercetării, pentru determinarea fazelor constructive și a rolului său în diverse etape ale locuirii. S-a putut observa înălțarea lui ca val din piatră, foarte probabil, realizat inițial prin săparea unui șanț adiacent spre vest. Construcția sa pare însă mai elaborată, pe partea dinspre interiorul spațiului delimitat prezentând, în secțiune, straturi succesive și de consistență diferită, din piatră și pământ. În miezul "valului" s-au identificat resturile unei amenajări din piatră de dimensiuni monumentale, sumar fasonată, zăcând în poziție secundară într-o groapă ce pare să pornească de sub vegetalul actual. În privința cronologiei, nu dispunem decât de mărturia câtorva fragmente ceramice preistorice (sfârșitul epocii bronzului sau Hallstatt timpuriu) recoltate dintr-unul dintre straturile care formează "valul" și care nu oferă decât un *terminus post quem* pentru construirea lui [Mihaela Mănușu-Adameșteanu].

## Necropola tumulară greacă (NT)

### Vasilica Lungu

Săpătura din 2008 a avut ca obiectiv identificarea unor morminte și amenajări funerare, databile în perioade încă neatestatate în necropola Orgamei (a doua jumătate a sec. VI a.Chr., sec. V a.Chr., sec. II-I a.Chr.). Pentru aceasta, au fost efectuate mai multe secțiuni de control:

Secțiunea S1.vest 08 (10 x 2 m) a fost deschisă la 60 m V de centrul mormântului TI88, cercetat parțial în 1988. La adâncimea de 0,60/0,80 m a fost atins pământul viu fără a fi fost identificate morminte sau alte amenajări; până la -0,40 m au fost adunate fragmente de amfore de Thasos și de Chios (sec. IV a.Chr.), rulate de arăturile practicate ani la rând în zonă.

Secțiunea SIw08 (10 x 1 m) a fost deschisă pentru a verifica o zonă de pe platoul de N, la 320 m V de Heroon, marcată prin fragmente ceramice. Stratul de pământ săpat nu a fost mai gros de 0,10/0,18 m, oprindu-se pe nivelul stâncii. Din pământul degajat au fost recoltate câteva fragmente de amfore de Thasos.

Secțiunea SIw08 (10 x 1 m). Săpătura, amplasată la 10 m N de SIw08, a atins adâncimea de 0,15, fără a fi epuizat depunerile. Cercetarea va continua în anul 2009.

Tumul TS07. A fost reluată cercetarea, începută în anul 2007. În vederea degajării complete a amenajărilor funerare, în 2008 s-au deschis 3 noi casete (respectiv una de 5 x 3,5 m și două de 5 x 5 m), realizându-se decopertarea totală a mormântului principal amplasat în centrul unei zone cu diametrul de aproximativ 10 m, protejate de un ring de pietre mari, nefasonate. În zona centrală s-a atins adâncimea de 0,72 m, la nivelul stâncii, fără a se descoperi resturi umane. În schimb, la nivelul pietrelor din ring, au fost recuperate fragmentele mai multor vase de ofrandă,

sparte și împrăștiate printre pietre. Printre acestea pot fi identificate un kantharos elenistic de tip West Slope, o lekane cu decor incizat pe buză, un fish-plate, o oinochoe elenistică cu firnis negru și bazin canelat de la începutul sec. III a.Chr. și mai multe fragmente de amfore grecești, în special de Thasos, printre care și o ștampilă. Absența resturilor umane sugerează prezența unui cenotaf. Latura de V a ringului de piatră al acestui mormânt suprapunea parțial ringul unui mormânt mai vechi, degajat complet și marcat ca TS07m5. Acesta era, de asemenea, protejat de un ring de pietre mai mici decât cele din mormântul principal. Din centrul suprafeței protejate au fost recoltate, la 0,30 m adâncime, foarte puține resturi de oase arse și de cărbuni de lemn ars, câteva fragmente dintr-un lekythos elenistic, dintr-o cană elenistică, iar de pe laturile ringului mai multe fragmente de amfore aduse ca ofrandă la mormânt și două fragmente dintr-o farfurie de pește.

În apropierea TS07, spre E, au fost deschise două noi casete (C7.08, C8.08 ; ambele de 6 x 4 m) pe direcția E-V și o secțiune N-S (S8.08). S-au atins adâncimi diferite, cuprinse între 0,20 și 0,40 m. La -0,20 m a fost identificat un mormânt (sec. IV a.Chr.), distrus în proporție de 80% de arături. Printre fragmentele ceramice, recuperate într-o cantitate destul de importantă, se remarcă: o cană elenistică, un fish-plate cu angobă roșie, un kantharos cu firnis negru, o amforă de Chios și alta de Thasos, cu ștampila lui Telephanes.

Tumulul Td08. Pe platoul de N al Capului Dolojman am început investigarea unui mormânt marcat în suprafață de o cuvertură de pietre mărunte. Au fost deschise 4 casete cu laturile de 3 x 3 m, care au fost săpate până la adâncimea de 0,60 m pe centru, fără a se găsi mormântul central. Absența resturilor funerare poate indica un cenotaf.

Secțiunea S1nord07. S-a continuat degajarea acestei secțiuni (30 x 1 m), amplasată în 2007 în apropierea TB95. S-a săpat până la nivelul stâncii, care a fost atins la adâncimea de 1,10 m în capătul sudic și de 0,50 m în capătul nordic. Cercetarea acestui perimetru sugerează că de aici s-a extras piatra folosită la construirea ringurilor mormintelor din apropiere, degajate în anii precedenți, în special a celor aflate în conexiune cu tumulul TB95.

Secțiunea S1.sud 08. Amplasarea acestei secțiuni s-a făcut în raport de situația de la suprafața terenului, marcată de pietre aranjate în structura unui zid și de câteva fragmente ceramice identificate la suprafața terenului, în special panse de amfore grecești și romane. Pentru verificarea zonei, s-a deschis o secțiune cu dimensiunile de 8 x 1,5 m pe direcția N-S. Încă de la curățarea superficială a terenului, în extremitatea de N a secțiunii a apărut un segment de zid cu grosimea de 0,62 m, orientat aproximativ E-V. La 3,90 m spre S a apărut un alt segment de zid, paralel cu primul. Între cele două tronsoane de zid s-a observat o concentrare masivă de pietre și țigle, rezultate din dărâmarea unei construcții. Aceste elemente aparțin probabil unei locuințe al cărei nivel a fost identificat la -0,30 lângă zidul de N și la -0,45 m spre centrul zonei dintre cele două ziduri. Zidul de N, mai bine conservat, este format în partea superioară din 3 asize de plăci de calcar, uneori fasonate pe latura exterioară, cu grosimea de 0,04 m și 4 asize de pietre mai groase (0,15 - 0,18 m), care fac parte din fundație. Înălțimea maximă păstrată a zidului este de 0,67 m, din care aproximativ 0,30 din elevație și 0,37 m din fundație. Baza acestui zid a fost reperată la adâncimea de -0,48 m, adâncimea totală a secțiunii coborând până la 0,67m. Fundația zidului nu are mai mult de 0,28-0,30 m, stratul de dărâmătură, destul de masiv, distribuindu-se pe o suprafață ce marchează nivelul de călcare de o parte și de alta a zidului. Se remarcă prezența

abundență a țiglelor de acoperiș precum și cantitatea, nu foarte mare, de material ceramic din inventarul locuinței, în special amfore romane târzii (LR2) și vase de bucătărie. Câteva fragmente mici din vase de sticlă și altele din metal, provenind probabil de la încuietura unei uși montate pe latura de S, completează inventarul acestei locuințe incomplet degajate [Vasilica Lungu].

În ambele sectoare, inventarul mobil rezultat din săpături, constând în fragmente ceramice preistorice, grecești și romano-bizantine, cărămizi și țigle romane, a fost spălat pe șantier și este depus la sediul IAB unde va prelucrat (marcat, fotografiat, desenat, eventual întregit).

Obiectivele cercetărilor viitoare (2009) în cele două sectoare vor fi: pe latura de vest: degajarea completă a curții zidului de incintă romano-bizantin, determinarea funcției, tehnicii de realizare și a cronologiei valului 3, degajarea celor două complexe artisanale (cuptoare) identificate pe latura de S, în cadrul sectorului incinta greacă; identificarea și degajarea unor complexe funerare din sec. VI-V și II-I a.Chr., completarea observațiilor de teren și a analizei tipologice a complexelor funerare cu studii antropologice și paleopatologice pe materialul osos recuperat din morminte, în sectorul necropolei tumulare grecești.

După epuizarea cercetării, în sectorul incintei grecești va fi necesară conservarea și protejare *in situ* a tronsoanelor de fortificații și a instalațiilor artisanale degajate, în vederea punerii în valoare; aceleași măsuri se impun și în cazul vestigiilor degajate în necropola tumulară greacă, unde prin conservarea corespunzătoare a complexelor funerare ar putea fi pusă în valoare organizarea specifică a spațiului funerar, care singularizează Orgame printre alte centre grecești pontice. Este imperios necesară asumarea de către autoritățile locale a semnificării și marcării sitului, conform OMCC 2237/2004, pentru a opri distrugerile antropogene în curs, inclusiv prin excavații clandestine și rapt de bunuri cu potențială valoare de patrimoniu [Mihaela Mănușcu-Adameșteanu].

#### Bibliografie:

- M. Mănușcu-Adameșteanu *et al.*, CCA 2008, 173-177;  
 M. Mănușcu-Adameșteanu, *Orgame/Argamum. II. Ceramica arhaică*, București, Ed. AGIR, 2008 ;  
 V. Lungu, *Nécropoles grecques du Pont Gauche: Istros, Orgamé, Tomis, Callatis*, în D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos (eds.), *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2*, BAR International series 1675 (I), 2007, 337-382;  
 M. Mănușcu-Adameșteanu (ed.), *Orgame/Argamum. Suppl. 1. A la recherche d'une colonie*, Actes du colloque international, 3-5 oct. 2005, Ed. AGIR, București, 2006;  
 M. Mănușcu-Adameșteanu (ed.), *Orgame/Argamum. I.*, București, 2005;  
 M. Manucu-Adameșteanu, *Orgamé*, în Grammenos D.V., Petropoulos E.K (eds.), *Ancient colonies in the Black Sea*, Thessaloniki, 2003, 341-388.

#### Résumé:

En 2008, la campagne de fouilles archéologiques à Orgamé/Argamum s'est déroulée dans les secteurs de l'enceinte et de la nécropole tumulaire grecques. Dans le secteur central on a effectué seulement des travaux de conservation des vestiges, associés au dégagement complet de quelques structures édifiées, explorées auparavant. Egalement, on a complété les plans et les sections d'architecture, destinées

à l'étude du développement urbanistique d'Orgamè/Argamum aux époques grecque et romaine.

Dans le secteur de l'enceinte grecque on a procédé à l'exploration du côté ouest de l'habitat, dont on ne connaissait jusqu'à présent que l'apparence de la morphologie actuelle du terrain, montrant trois vallums successifs, situés à distances variables par rapport au mur de défense de la ville romaine tardive. La section de contrôle SIG V.08 (206 x 2 m), orientée 110° ESE - 310° VNV, a entièrement coupé les dépôts superposant le sol vierge et a mis en vue une stratigraphie simple, manquant presque totalement de marques d'occupation organisée de l'espace. On a pu observer que deux des trois vallums, les plus proches par rapport à la muraille de défense romaine tardive, ne sont que des empierres, résultats de l'accumulation de matériel rocheux excavé des deux retranchements qui les accompagnent, du côté ouest. Entre l'enceinte romaine tardive et le premier vallum (Q. 9-10) on a identifié une tranchée orientée NS, creusée dans le roc jusqu'à une profondeur de 2,90 m par rapport au niveau actuel du sol, susceptible d'être interprétée comme empreinte (en négatif) de la muraille de défense grecque (IV-IIIe s. av. J.-C.). La construction du troisième vallum apparaît plus élaborée, combinant l'empierrement à la disposition de couches successives de terre battue, dont quelque inclut des tessons préhistoriques (Âge du bronze, Premier Age du fer). Les seules traces d'habitat identifiées entre l'enceinte romaine tardive et le troisième vallum sont un tronçon de mur en pierres (épaisseur 0,65 m), conservé au niveau des fondations, et des fragments céramiques isolés, la plupart provenant d'amphores du VIe s. apr. J.-C. et de tuiles (Mihaela Mănușu-Adameșteanu).

Dans la nécropole grecque les fouilles ont porté sur plusieurs zones distinctes, de la dans le but d'en vérifier la stratigraphie horizontale. Parmi les résultats on peut mentionner l'achèvement des investigations d'un nouvel ensemble familial d'époque hellénistique (TS07), formé de 4 tombes, dont la principale correspond à un cénotaphe. À l'est de cet ensemble, une nouvelle zone de tombes du IVe s. av. J.-C. a été identifiée, présentant des caractéristiques de construction déjà observées dans la nécropole d'Orgamè. Malheureusement, la précarité de leur état de conservation, causée par les labours répétés pratiqués dans la zone, nous empêche d'en tirer toutes les informations espérées. Les fragments des divers vases céramiques récupérés suggèrent la pratique d'offrandes consistant en cruches, amphores, canthares ou fish-plates.

La section S1.sud 08, ouverte vers le sud du plateau ouest, a conduit à la découverte d'une maison d'époque romaine tardive, qui a été fouillée partiellement. L'inventaire comprend plusieurs fragments d'amphores de transport (LR2), de vases de cuisine, d'un vase à servir et de quelques fragments d'un système de fermeture de porte en fer (Vasilica Lungu).

### Sector central – Basilica II

Florin Topoleanu, George Costea, Vera Tudorache

În cadrul Sectorului central - Basilica II, în campania desfășurată în perioada august – septembrie 2008 au fost urmărite două direcții principale. S-a avut în vedere în primul rând conservarea și restaurarea monumentelor cercetate în campaniile anterioare. Apoi au fost eliminați marmorii dintre casele E1-8 și F1-8, realizându-se, astfel, o completare a informațiilor arheologice, urmărind totodată punerea în valoare și introducerea în circuitul turistic a patrimoniului arheologic.

În campania din acest an s-a realizat și consolidarea absidei Basilicii II urmărindu-se înregistrarea stratigrafiei prin

curățarea terenului până la stâncă, în zona dintre cele două abside și în exteriorul acestora spre N.

Eliminarea marmorilor a fost impusă și de erodarea și prăbușirea acestora în timp, astfel că la începutul campaniei, grosimea acestora era de 0,40 - 0,70 m. Ca urmare s-a trecut la demontarea marmorilor dintre casele E6, E7, E8 și F7. În urma îndepărtării marmorilor de N, E, V și parțial cel de S din caseta E7, s-a pus în evidență un nou edificiu (menționat în rapoartele anterioare) care a fost denumit convențional E 7. Din noul edificiu am identificat o încăpere cu dimensiunile aproximative de 7 x 4 m, la care se adaugă o altă construcție de forma unui patulater, menționată în rapoartele mai vechi, sub numele de *coridor*. Fără ca cercetarea să fie finalizată putem semnală în stadiul actual al cercetării cel puțin două etape de funcționare pentru noul edificiu.

Materialul arheologic recoltat în această campanie constă din ceramică (fragmente de amforă, toarte, funduri, platouri – sec. V-VI p.Chr.), obiecte din metal (cuie, în special), sticlă și câteva fragmente de opaițe. Atrage atenția prezența unui vas tip *ampulla* în stare perfectă de conservare. Vasul, de culoare gri deschis, are o singură parte decorată cu motive în cercuri concentrice, umplute cu onduleuri incizate. În zona de maximă bombare, a fost decorat prin incizie cu un cerc întrerupt.

### **43. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea**

**Punct: Cetățuia**

*Cod sit: 160699.02*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 129/2008**

Colectiv: Cristian Micu – responsabil, Florian Mihail, Sorin Ailincăi, Aurel Stănică (ICEM Tulcea), M. Maille (ASPAA Aveyron), L. Carozza (UMR 5602 Geode, Franța), Felicia Monah (IA Iași), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită, Gabriel Sandu (MNIR-CNCP), Mihai Florea (MNIR), C. Ștefan (doctorand IAB)

Obiectivele stabilite de echipa de cercetare pentru campania 2008 au fost următoarele:

- realizarea unui set de fotografii aeriene pentru microzona Luncavița;
- realizarea unor cercetări geo-radar în punctul „Cetățuia”;
- continuarea cercetărilor pe suprafața SI din așezarea-tell;
- continuarea cercetărilor în zona șanțului eneolitic aflat la V de așezarea-tell;
- inițierea unui program de formare în domeniul industriei materiilor dure animale pentru specialiști din cadrul ICEM Tulcea și MJ Ialomița
- obținerea unor eșantioane destinate studiilor de paleomediu în cadrul microzonei Luncavița.

Realizarea fotografiilor aeriene din acest an este în directă legătură cu obiectivele generale ale programului de cercetare de la Luncavița, structurate pe ideea studierii unei microzone bine definită din punct de vedere al caracteristicilor sale fizico-geografice. Analiza setului de fotografii rezultate ar permite identificarea unor detalii ce privesc topografia zonelor aflate în preajma siturilor arheologice descoperite în microzona Luncavița. Fotografiile aeriene au fost realizate în cadrul programului STRATEG (*Strategii defensive și politice transfrontaliere. Integrarea spațiului Dunării de Jos în civilizația romană*), cu sprijinul domnului William S. Hanson (Professor of

Roman Archaeology, University of Glasgow, Department of Archaeology) și Dr. Ioana Oltean (University of Exeter, UK). În final, s-au arhivat 22 de fotografii ce acoperă o suprafață de aproximativ 11,5 km<sup>2</sup> din microzona avută în vedere. Interpretarea și prelucrarea (georeferențierea) fotografiilor sunt în curs de finalizare.

Cercetările geo-radar din acest an se desfășoară în cadrul proiectului *Cercetări arheologice și prospecțiuni prin mijloace optoelectronice CARPO*, realizat în colaborare cu Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Optoelectronică București, Muzeul Național de Istorie a României București și Muzeul Județean Ialomița, în perioada 2007-2009. Obiectivul specific campaniei 2008 de la Luncavița este acela de identificare și definire, cu ajutorul unei tehnologii moderne, a spațiilor din afara așezării-*tell* din punctul „Cetățuia” transformate prin acțiunea factorilor antropici la nivelul perioadei eneolitice. În acest context, a fost aleasă o suprafață-test aflată pe partea dreaptă a Văii Largi, la aproximativ 300 m sudE de *tell*. Într-o primă fază, terenul avut în vedere a fost curățat cu ajutorul unei motocositori, pentru a obține o suprafață care să permită amplasarea grilei specifice și deplasarea dispozitivului geo-radar. Cu ajutorul stației totale au fost amplasate în spațiu, în raport de coordonatele fixate în campaniile anterioare, suprafețele destinate cercetării. Poziția și dimensiunile acestora (suprafețele S1 50 × 6 m, S2 25 × 8 m, S3 25 × 10 m, S4 35 × 25 m și S5 87,5 × 1 m) au fost determinate de caracteristicile terenului și de nevoia acoperirii unei zone cât mai mari. Până în momentul redactării acestui raport, datorită condițiilor specifice din teren, au fost cercetați 1712,5 m<sup>2</sup> din totalul de 2500 m<sup>2</sup> stabiliți pentru acest an. Rezultatele finale vor fi aduse la cunoștință în perioada următoare;

În cadrul suprafeței S1, cercetările din acest an au avut în vedere situațiile identificate în sectoarele 4, 5, 10 și 11. Luându-se în considerare observațiile făcute la sfârșitul campaniei trecute împreună cu specialistul sedimentolog, a fost cercetată într-o primă fază US 1864, considerată în acel moment un nivel ocupațional exterior locuințelor nr. 6 (în continuare L6) și nr. 8 (în continuare L8). În urma epuizării sedimentului corespunzător s-a putut observa că acesta s-a acumulat într-o fază ulterioară distrugerii Locuinței nr. 8 (US 1858), pe care o suprapune. Suprafața acesteia din urmă este mult mai mare decât s-a considerat anterior, regăsindu-se pe cea mai mare parte a sectoarelor 4 și 5, precum și pe o bună parte din sectoarele 10 și 11. Remarcăm în acest context prezența unui complex de vase în apropierea vetrei complexului de locuire (zona de V a locuinței), puternic afectat de prăbușirea pereților. În acest punct au fost observate puține fragmente de chirpici arși, aceștia având o structură friabilă, omogenă, compactă. Limita vestică a fragmentelor de chirpici arși pare să se fi oprit pe linia țarușilor L1-L3. Tot în această campanie a continuat cercetarea vetrei L8 (cpl. 43), mai precis a primei faze de utilizare (în ordine cronologică), formată din partea activă și nivelul de amenajare în a cărui structură au fost incluse fragmente de piatră de mici dimensiuni (US 2169), afectate ca urmare a folosirii complexului. Finalizarea cercetării US 2060 din sectorul 5 a permis stabilirea suprafeței reale a L9 în spațiul menționat. În această campanie au fost cercetate nivelurile de locuire și de construcție ale complexului. Pe primul dintre acestea a fost înregistrat un vas fragmentar în asociere cu resturi rezultate din prelucrarea unor coarne de cerb. Podeaua L9 se prezintă ca un sediment albicios, dur, puternic afectat de galeriile săpate de animale. În zona exterioară L8 și L9, spre E, a fost identificată și cercetată o asociere de fragmente de chirpici puternic incindiați, partea superioară a unui vas de mari dimensiuni,

oase de mamifere și coarne de cerb cu urme de prelucrare. Nu excludem posibilitatea ca această asociere să aparțină unui complex (locuință?) în care să fie incluse și descoperiri similare făcute în campaniile precedente;

În această campanie a continuat cercetarea șanțului eneolitic aflat la V de așezarea-*tell*, atenția noastră concentrându-se asupra unor sectoare din suprafața SV. Spre deosebire de ceea ce a fost înregistrat în campaniile anterioare, se poate remarca prezența încă din stratul vegetal a unei cantități mai mari de fragmente ceramice atribuite culturii Gumelnița, faza A2, alături de care au apărut pietre de mici dimensiuni, câteva așchii de silex și un mic fragment de piatră rezultat din perforarea unei unelte. În partea superioară a umpluturii șanțului se regăsesc mici fragmente de chirpici arși. Acesta pare să-i păstreze aceeași orientare.

Trebuie precizat că la încheierea campaniei, suprafețele cercetate din așezarea-*tell* și din suprafața SV au fost acoperite cu o folie de plastic pentru protejarea stratului cultural. Peste aceasta a fost depus un strat de pământ de aproximativ 0,20 m.

Echipa româno-franceză, formată din Florian Mihail (ICEM Tulcea), Cătălina Cernea (MJ Ialomița) și Noelle Provenzano (UMR 5140 Lattes, Franța) a început studiul materialului arheologic reprezentând IMDA. Trebuie subliniat că pentru membrii echipei române a fost un moment de debut în acest domeniu, misiunea cercetătoarei din Franța având și un caracter didactic, urmărindu-se pregătirea unor specialiști IMDA în România. Pe toată durata misiunii s-a încercat îmbinarea pregătirii teoretice cu aplicațiile practice. În perioada următoare se vor organiza, cu sprijinul colegilor francezi, stagii de specializare a specialiștilor români în Franța;

În perioada 15-22 august s-a desfășurat misiunea domnilor Jean-Michel Carozza (Universitatea Strasbourg) și Laurent Carozza (UMR 5602 Geode), ce a avut drept obiectiv obținerea unor eșantioane – prelevate din zona mlăștinoasă aflată la N de *tell* – destinate studiilor de paleomediu în cadrul microzonei Luncavița.

În perioada cercetărilor din acest an a fost organizată misiunea domnilor Laurent Carozza (UMR 5602 Geode) și Jean-Michel Carozza (Universitatea Strasbourg), desfășurată în cadrul proiectului *Du Néolithique à l'Âge du Bronze: convergences et dissemblances des processus de transformation des sociétés*, programul *Brâncuși*. Cele două echipe angrenate în proiect au decis continuarea cooperării în domeniul cercetării siturilor neolitice din nordul Dobrogei, într-un nou proiect, o atenție deosebită fiind acordată microzonei Luncavița. În acest context va fi abordată problema evoluției comunităților umane din zonă în contextul transformărilor sesizate la nivelul mediului.

#### Abstract:

The purposes established by the excavation team for the 2008 campaign were:

- the achievement of a aerial photos set for the Luncavița microzone;
- the execution of geo-radar investigations in the „Cetățuia” point;
- the carrying on of re-excavations on the surface S1 from the *tell*-settlement;
- the carrying on of the excavations in the area of the Aeneolithic ditch situated west from the *tell*-settlement;
- the initiation of a formation program in analysis of bone artefacts for specialists of the Eco-Museum Research Institute of Tulcea and Slobozia County Museum;

- the achievement of samples meant for the environment studies in Luncașița microzone.

#### 44. Malaya Kopanya, raion Vinogradovo, regiunea Transcarpatia, Ucraina

**Punct: Gorodiște, Cellenița**

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 87/2008**

Colectiv: Vjaceslav Kotigorosko – responsabil, Igor Prohnenko (Univ. Ujgorod) Viorel Ciubotă, Robert Gindele, Liviu Marta, Kadas Zoltan (MJ Satu Mare)

Conform acordului de colaborare științifică transfrontalieră dintre MJ Satu Mare și Univ. Ujgorod, au fost efectuate săpături arheologice de-a lungul a mai multor ani în perimetrul complexului dacic. În perioada 2008 expediția arheologică mixtă româno- ucraineană a continuat cercetarea complexului dacic de la Malaya Kopanya. În acest an obiectivul principal a fost continuarea săpăturilor de la Cellenița.

Pe teritoriul cetății au fost practicate trei suprafețe (S XXXVII – XXXIX) cu o suprafață totală de 152 m<sup>2</sup>. În primele două suprafețe au fost descoperite obiecte dacice datate la începutul erei noastre: ceramică dacică modelată cu mâna și la roata olarului, fragmente de piatră de râșnită și două fibule de bronz din sec I p.Chr.

În suprafața XXXIX în stratul de cultură dacic a fost descoperită o locuință rectangulară, adâncită în pământ, cu vatră, databilă în secolele X- XI p.Chr.. S-au mai găsit un număr mare de vase ceramice sparte, caracteristice pentru evul mediu.

În anul 2008 cercetările au fost axate pe locul numit Cellenița (la 200 m spre NV de Grădiște) unde în anul 2007 au fost descoperite 6 morminte de incinerare care demonstrează că în acest punct există un cimitir. În sezonul din anul acesta au fost efectuate pe locul mai sus numit suprafețe care însumate au 1200 m<sup>2</sup>. Au fost descoperite încă 6 morminte, și de asemenea numeroase obiecte care foarte probabil provin din morminte, dar care nu aveau un context funerar clar. Dintre acestea se remarcă 10 spade îndoite ritual, din care 7 de tip celtic și 3 dacice (sica). În afară de aceste au fost descoperite 7 vârfuri de lance și 5 vârfuri de săgeți. Printre obiecte cu caracter militar au fost descoperite mai mulți piteni (dintre aceștia 16 sau păstrat întregi) și 16 psalii, ce reprezintă simbol îngropării cailor.

Alte obiecte descoperite în morminte sunt: 16 cuțițe de tip dacic, fragmente de lanțuri din fier și din bronz, diferite inele și verigi, 15 fibule de schemă Latene târziu și 21 de cataramă de centură.

Menționăm că în perimetrul complexului dacic de la Malaya Kopanya pentru prima dată au fost descoperite podoabe din aur. Acestea sunt: fragmente dintr-un torques (total 510 grame) tăiat în bucăți, și de asemenea un mâner de la un pandantiv tip găletușă și garnituri de la o brățară. Analogiile cunoscute ne permit să spunem că aceste torquesuri au fost confecționate în sec. IV- III a.Chr., erau considerate semnele unui statutului social aparte și se transmiteau din generație în generație. Astfel a fost posibilă descoperirea într-un mormânt datat în sec I a.Chr.

Cantitatea mare a armelor și podoabelor celtice sunt o mărturie a faptului că soldații îngropați aici, mai mult ca sigur au obținut aceste podoabe din aur în perioada expediției acestora împotriva țării scordiscilor în perioada anilor 80-70 a.Chr.

Astfel pe baza materialelor descoperite în anul 2008 la Malaya Kopanya (Setidava?) putem să susținem că grădiștea a fost construită în anii 80- 70 a.Chr. [Vjaceslav Kotigorosko]

#### Zusammenfassung:

Im Jahre 2008 haben die Archäologen aus Ukraine und Rumänien in der dakischen Befestigung und im Gräberfeld gegraben. In der befestigten Siedlung wurden drei Oberfläche, insgesamt 152 m<sup>2</sup> erforscht. Neben den dakischen Funden wurde auch ein mittelalterliches Haus entdeckt (X- XI Jahrhundert.).

Im Friedhof wurde eine 1200 m<sup>2</sup> Oberfläche freigelegt. Davon stammen, neben 6 Brandgräber, auch weitere zerstörte Gräber mit Waffenbeigabe, Fibeln, Schnallen usw. Beachtenswerte sind die Goldfunde: Halsring, Armring, Anhänger.

#### 45. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

**Punct: colțul de NV al cetății**

*Cod sit: 60491.02*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 47/2008**

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Nicolae Alexandru, Robert Constantin (MA Mangalia)

Campania de cercetări arheologice sistematice în punctul Colțul de NV al cetății Callatis s-a desfășurat anul acesta în perioada 21 07 2008- 18 08 2008 cu fonduri de la MCC. S-a lucrat cu 6 muncitori zilieri timp de 16 zile și 5 muncitori zilei timp de 5 zile, în total 21 de zile lucratoare. De asemenea, au mai fost evacuate 8 mașini de 30 de tone cu pamantul rezultat din cercetarea arheologică de anul acesta și din cercetări arheologice anterioare.

S-a procedat la continuarea secțiunii S6, de 14 x 3 m, orientată N-S, perpendiculară pe zidul de incintă construit în epoca elenistică, evidențiindu-se următoarele rezultate:

S5: 14 x 3 m

În carourile 1-6 la cca. -1,80 m a fost descoperit paramentul exterior al turnului de V al porții de N a cetății cercetată în anii anteriori. Paramentul exterior se păstrează pe două asize din elevație fiind lucrat din blocuri masive de calcar legate cu mortar ce are în componență var și nisip de mare. Latura de V a turnului a fost descoperită pe o lungime de 11,35 m de la adosarea sa incintei elenistice fundația a fost realizată din blocuri de calcar nefasonate cu foarte puțin mortar, iar elevația păstrată se retrage prin două krepis, de 0,10 și respectiv 0,20 m. iar tehnica de construcție ne îndreptățește să avansăm ipoteza construirii turnului odată cu poarta de N a cetății, probabil în sec. II p.Chr., în același timp cu refacerea întregii cetăți după 172 p.Chr., prin exactio pecuniae, sub grija guvernatorului consular al Moesiei Inferior, generalul Marcus Valerius Bradua.

Latura de N a turnului a fost distrusă de o intervenție modernă pentru instalarea unei conducte de apă.

Din punct de vedere stratigrafic a fost înregistrat și analizat profilul de V al secțiunii, datorită faptului că în zona turnului s-a realizat o mare groapă de demantelare ce a distrus depunerile arheologice.

S7: 12 x 3 m

Secțiune paralelă cu S6, la 1 m N de aceasta, de 12 x 2 m. Secțiunea nu a putut fi trasată până la zidul de incintă elenistic

datorită fundației unei clădiri moderne ce a distrus incinta elenistică în partea sa de N.

În carourile 2-3, la o adâncime ce variază între -1,70 și -2 m au fost descoperite o serie de blocuri masive de calcar, legate cu mortar ce are în compoziție var și nisip de mare. Este posibil ca acestea să aparțină fie emplectonului laturii de V a turnului, fie suntem în fața unui turn bastion.

La construcția turnului a fost refolosit și un tambur de coloană dorică cu diametrul de cca. 0,90 m; canelurile au dimensiuni între 0,08 și 0,10 m.

În acest context a fost descoperită o monedă romană imperială din bronz ce se află spre identificare la dr. Viorel Petac, căruia îi mulțumim și pe această cale.

În caroul 5 a fost identificată aceeași conductă modernă, descrisă anterior, a cărei groapă a distrus frontul turnului până la fundație. Dealtfel, în carourile 4-5 au fost descoperite o serie de blocuri de parament care, probabil, au aparținut paramentului exterior al turnului, pe latura sa de N și au fost scoase odată cu amplasarea conductei moderne de apă.

În caroul 6, la -2 m, în nivelarea cu loess de culoare roșie a fost descoperit un pinten de zid, lat de 0,90 m, cu orientare SE-NV, realizat din blochete de calcar legate cu pământ. Zidul aparține orizontului elenistic târziu când, dealtfel, au și fost făcute nivelările respective.

A mai fost măsurată distanța dintre cele două turnuri, care este de 21 m, pavajul porții de N a cetății, cu cel puțin trei faze de funcționare aflându-se relativ la mijloc. S-a realizat și o refacere a pavajului în zona blocului de marmură cu inscripție și au fost evidențiate cele două ziduri ce bordau intrarea în cetate, strada având, în aceasta zonă, o lățime considerabilă - 5,85 m, ceea ce demonstrează faptul că nu este vorba doar de o simplă poartă pietonală.

Suntem în fața unuia dintre cele mai importante situri arheologice callatiene a cărui cercetare a dus la descoperirea unui zid de incintă ce a funcționat din epoca elenistică, sec. III a.Chr., până în epoca română timpurie, sec II-III p.Chr.; de asemenea au fost descoperite elemente arhitectonice ce aparțin unui altar de sacrificii datat în sec III a.Chr., pavajul porții de N a cetății ce a funcționat odată cu incinta elenistică sus-amintită, până în sec. II-III p.Chr., fundația turnului de colț ce pare a fi avut inițial o altă funcționalitate, o parte a laturii de V a turnului ce borda poarta la E și o parte din latura de V a incintei romane, probabil incinta reconstruită la ordinul lui Marcus Valerius Bradua prin *exactio pecuniae* după invazia costobocilor din 170 p.Chr.

Putem concluziona faptul că suntem în fața unui ansamblu arhitectural defensiv format din zidul de incintă pe laturile sale de N și de V, cele două turnuri și poarta de N a cetății ce a funcționat fără întrerupere, cu mai multe refaceri, din epoca elenistică până în epoca romană, sec. III p.Chr.

Având în vedere importanța descoperirilor prezentate în acest raport considerăm necesară continuarea cercetărilor pe viitor, în funcție de fonduri, cu sprijinul MCC.

#### Résumé:

Nous sommes en face d'un des plus importantes sites archéologiques callatiens dont la recherche a mené à la découverte d'un mur d'enceinte qui a fonctionné depuis l'époque hellénistique, III e, siècle avant J Chr, jusqu'à l'époque romaine II-III siècles après J. Chr. Ont été également découverts des éléments architecturaux qui appartiennent à un autel de sacrifice, III e siècle avant J.Chr. Le pavage de la porte de la forteresse qui a fonctionné avec l'enceinte hellénistique mentionnée ci-dessus, jusqu'aux II-III siècles après J. Chr., la

fondation de la tour de coin qui semble avoir une autre fonctionnalité, la partie Ouest de la tour qui borde la porte à l'Est et la partie Ouest de l'enceinte romaine, probablement reconstruite avec le soin de Marcus Valerius Bradua par *exactio pecuniae* après l'invasion de costobocues, en 170 p. Chr. Nous pouvons conclure que nous sommes en face d'un ensemble architectural composé du mur de défense sur le bord de Nord et Ouest, les deux tours et la porte de la forteresse qui a fonctionné sans interruption, avec plus de restaurations, depuis l'époque hellénistique jusqu'à époque romaine, III e siècle après J. Chr.

## **46. Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman**

**Punct: Buduiasca - Boldul lui Moș Ivănuș, TELEOR 003**

*Cod sit: 153259.03*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 111/2008**

Colectiv: Radian R. Andreescu – responsabil (MNIR), Pavel Mirea, Pompilia Zaharia, Ion Torcă, Mădălina Dumitru, Tiberiu Nica (MJ Teleorman), Adrian Bălășescu, Valentin Radu Constantin Haită (MNIR-CNCP), Corneliu Beldiman (UCDC București)

Obiectivele campaniei din anul 2008 au fost: continuarea cercetării specificului locuirilor neolitice din zona de SE a așezării, continuarea studiilor interdisciplinare.

Lucrările s-au desfășurat în același sector ca și în anii 2006-2007, denumit „Boldul lui Moș Ivănuș”, fiind vizată locuirea neolitică (neoliticului timpuriu - grupul cultural Cârcea - Grădinile, Starčevo-Criș I sau Preciș și neoliticului dezvoltat - Dudești).

Au fost practicate 2 secțiuni, S. 51 (4 x 6 m) și S. 52 (5 x 8 m), orientate pe direcția NE-SV. S-a urmărit prin reunirea cu suprafața din 2007, obținerea unei suprafețe mai mari, de 120 m<sup>2</sup> (15 x 8 m).

Au fost cercetate 8 complexe neolitice timpurii, 5 dintre ele fiind descoperite în campania 2007. Dintre aceste complexe 7 sunt atribuite neoliticului timpuriu (Cpl. 51, 52, 57 - 61) și unul neoliticului dezvoltat (Cpl. 55). De asemenea au mai fost cercetate parțial două gropi (Gr. 19, 20) o vatră și un cuptor, toate medievale.

Inventarul complexelor este compus, în general, din fragmente ceramice, oase de animale, valve de scoici, pietre, unelte de os și silex.

Materialul litic este reprezentat de diferite unelte confecționate din silex, precum și de câteva piese de obsidian, cristal de stâncă sau alte roci de diferite durități.

Industria MDA este reprezentată de unelte precum împungătoare, netezitoare, spatule, obiecte de podoabă.

Pentru neoliticul timpuriu ceramica este caracterizată prin formele închise, reprezentate de vase sferice, cu fundul drept sau inelar, de dimensiuni mici sau medii și de vase de provizii, de dimensiuni mari, dar și prin formele deschise, ilustrate, mai ales, de castroanele cu buză dreaptă, alveolată.

Ceramica este, în general, de bună calitate, lustruită, monocromă, cu diferite nuanțe de roșu, oranj, brun și negru. Ceramica grosieră este reprezentată de vase cu suprafața exterioară aspră, dar lustruite la interior.

Decorul este realizat prin aplicații plastice (butoni perforați vertical, brâuri alveolate, proeminențe), prin incizii și impresiuni. Decorul pictat, realizat cu alb pe fond roșu, este prezent într-un procent foarte mic, de cca. 1%. O singură excepție este dată de un fragment ceramic pictat cu roșu pe fond alb.

Ceramica provenită din contextele neoliticului dezvoltat aparține fazei timpurii a culturii Dudești, cu puternice elemente Karanovo III. Este reprezentată de vase cu forma globulară sau cu pereți arcuiți, cu decorul realizat prin impresiuni, uneori asociate cu linii incizate. Ceramica tipică pentru cultura Karanovo III este documentată de prezența unor vase cu patru picioare și torți cu terminații discoidale sau cilindrice. Apar și castroanele tronconice sau carenate și vase cu picior („fructiere”) cu întreaga suprafață puternic lustruită și decorată cu pliseuri fine dispuse în diferite combinații.

Au fost descoperite câteva „labrete” și „cuie” de lut, piese specifice pentru orizontul neolitic timpuriu. De semnalat fragmente provenite de la „altare” rectangulare sau triunghiulare, cu patru sau trei picioare, unele decorate prin excizii (dinți de lup) și încrustate cu alb, altele cu linii incizate.

Plastica antropomorfă este ilustrată de foarte puține fragmente, printre care un fragment de bust de figurină, cu urme de pictură cu roșu, crudă, atribuit neoliticului dezvoltat.

Plastica zoomorfă este reprezentată de două figurine, bovidee, aflate în contexte neolitice timpurii.

Și în această campanie semnalăm descoperirea altor fragmente de vase de lemn (9), dar și a unui fragment de brătar și a unui obiect cu funcționalitate necunoscută, confecționate tot din lemn, atribuite neoliticului timpuriu.

Materialele arheologice descoperite se află depozitate la MJ Teleorman.

Prin metodologia stabilită, săpătura s-a făcut altimetric, pe niveluri de 0,50 m, 0,20 m și 0,10 m. Suprafețele au fost împărțite în carouri cu dimensiunile de 2 x 2 m și 1 x 1 m.

Campania anului 2009 va continua cu cercetarea locurilor neolitice urmărindu-se lărgirea suprafeței obținută în campaniile precedente.

Protejarea sitului s-ar putea face prin împrejmuirea suprafeței de teren proprietatea Primăriei Măgura, dar și prin urgentarea definitivării procedurii de clasare. Punerea în valoare se poate face prin valorificarea expozițională a artefactelor descoperite, prin publicarea unor articole, prin organizarea unor manifestări științifice, inclusiv pentru publicul larg, de tipul „Ziua porților deschise” [Pavel Mirea].

#### Bibliografie:

R. R. Andreescu *et alii*, *Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman*, CCA 2008, p. 195-198.

R. R. Andreescu, P. Mirea, *Teleorman Valley. The beginning of Neolithic in Southern Romania*, Acta Terrae Septemcastrens 7, Sibiu, 2008, p. 57-75.

#### Abstract:

The 2008 campaign objectives were: investigating the Neolithic habitation specific to the South-Eastern side of the settlement, as well as going on with the interdisciplinary studies. The excavations were in the same area as in last two campaigns (“Boldul lui Moș Ivănuș”).

We excavated 8 complexes, 7 belonging to Early Neolithic and a single one to the Late Neolithic. A hearth, a kiln and 2 pits discovered belong to Late Middle Ages.

A large amount of archaeological material comes from the excavated complexes: ceramic fragments, flint, obsidian and

bone tools, animal bones, shells etc. The complexes had been more probably used for garbage area deposition.

All the archaeological materials are stored at the Teleorman County Museum. For the 2009 campaign will have as task the enlargement of the previous excavated area.

#### Industria preistorică a materiilor dure animale descoperită în campania 2007. Considerații asupra repertoriului tipologic

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Lotul de artefacte IMDA studiat provine din nivelul I (cultura Starčevo-Criș, probabil fazele I-II)<sup>1</sup>. Studiarea IMDA din sit a început prin analiza lotului din 2006<sup>2</sup>. Materialele ne-au fost puse la dispoziție de Pavel Mirea.

În nota de față se face evaluarea structurii tipologice a lotului. Au fost identificate tipuri și subtipuri noi, în raport cu lista tipologică Beldiman 2007. Unele încadrări sunt provizorii<sup>3</sup>. Lotul cuprinde 102 piese, 51 recuperate din inventarul a șapte complexe<sup>4</sup> și 51 din stratul de cultură. Ele se păstrează în colecțiile MJ Teleorman. Distribuția cantitativă după proveniența din complexe este redată în anexă (tabel 4). Pentru metodologia analizei vezi raportul asupra lotului din 2006<sup>5</sup>.

Categoriile tipologice reprezentate sunt în număr de cinci<sup>6</sup>; predomină uneltele. Tipuri/subtipuri noi sau rare în raport cu lista tipologică Beldiman 2007: MGR/2007 I 53; MGR/2007 I 75; MGR/2007 I 80; MGR/2007 I 81; MGR/2007 I 102. Materii prime: domină oasele lungi și plate de mamifere domestice (bovine, ovicaprine); rar apar defenșă de mistreț și cornul de cerb.

Materiile prime, eboșele și deșeurile debitate prin procedee diverse sunt de mare expresivitate tehnică și atestă procesarea *intra-sit* a MDA

#### **Anexa 4**

#### Note:

1. Andreescu, Mirea *et alii* 2008.
2. Beldiman, Sztancs 2008.
3. Beldiman 2007, p. 72-76 – cu bibliografia.
4. Andreescu, Mirea *et alii* 2008.
5. Beldiman, Sztancs 2008.
6. Beldiman 2007.

#### Bibliografie:

Andreescu R. R., Mirea P., Torcică I., Zaharia P., Dumitru M., *Măgura-„Buduiasca-Boldul lui Moș Ivănuș” TELEOR 2003*, CCA 2008, p. 195-198.

Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie – Supplementum 2, București, 2007.

Beldiman C., Sztancs D.-M., *Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman. Punct: Buduiasca - Boldul lui Moș Ivănuș, TELEOR 003. Industria preistorică a materiilor dure animale. Considerații asupra repertoriului tipologic*, CCA 2008, <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2008/cd/index.htm>.

#### Résumé:

Cette note offre une première approche d'un lot inédit d'objets (des outils, de la parure et des pièces techniques – matières premières, ébauches et déchets) travaillés sur matières dures animales diverses – os (en grande majorité),

bois de cerf et défense de sanglier. Le objets appartiennent à la culture Starčevo-Criș, phases I-II, étant découvertes en 2007. L'effectif compte 102 objets. Pour la typologie voir les tableaux nos. 2-3. Les types nouveaux (par rapport à la liste Beldiman 2007) ou rares pour les artefacts préhistoriques en MDA de Roumanie sont: MGR/2007 I 53, MGR/2007 I 75; MGR/2007 I 80; MGR/2007 I 81; MGR/2007 I 102.

## 47. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova

**Punct: La Mornel**

Cod sit: 131498.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 98/2008**  
Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frînculeasa (MJIA Prahova), Radian-Romus Andreescu (MNIR)

Situl se află amplasat pe terasa dreaptă a râului Vărbilău, afluent al Teleajenului, la limita de N a localității Mălăieștii de Jos. Situl a fost semnalat la începutul anilor 80 de către E. Comșa și V. Georgescu. Materialul recuperat prin cercetări de suprafață a fost încadrat aspectului cultural Stoicani-Aldeni, cultura Gumelnița, epoca eneolitică. În anul 2002 MJIA Prahova și MNIR au inițiat cercetări sistematice în acest punct de interes arheologic, în cadrul unui proiect ce vizează abordarea ariei de N a culturii Gumelnița în particular și în general dinamica locuirii neo-neolitice în nordul Munteniei.

Obiectivele principale ale campaniei 2008 au fost următoarele:

- finalizarea cercetării sectorului 13A-B începută în campania trecută;
  - deschiderea unor noi suprafețe pentru observații specifice privind planul și dinamica internă ale așezării;
  - deschiderea unor secțiuni care să suprapună zona de acces (vestică) pentru a verifica dacă situl este fortificat artificial;
  - cercetări de teren în apropierea sitului pentru descoperirea altor situri, în vederea obținerii unor observații privind dinamica locuirii în preistorie pe valea râului Vărbilău;
- Metodologie de cercetare: au fost trasate noi secțiuni: S.IX – 15 x 1 m; S.X – 25 x 1 m; S.XI – 50 x 1 m; noi suprafețe St.13C – 8 x 4 m. De asemenea au continuat cercetările în sectorul 13A-B – 8 x 6 m, nefinalizate în campania precedentă. Secțiunile IX, X, XI au fost orientate E-V.

Descoperiri arheologice: au fost cercetate parțial două locuințe de suprafață, puternic incendiate, mai multe gropi menajere, posibilul șanț de fortificarea al așezării, zone exterioare locuințelor. S-au continuat cercetările la locuința 5. Aceasta a fost descoperită în St. 13A, 13B, 13C, S.VI. Pentru construirea locuinței a fost făcută o terasare în partea de V (tăierea unei trepte) pentru obținerea unei suprafețe plane. Locuința era incendiată, avea formă rectangulară, orientată NV-SE. Distrugerea acoperirea o suprafață de peste 40 m<sup>2</sup>. Grosimea distrugerii (pereților arși de chirpici) era de 0,20-0,40 m. Au fost descoperite bucăți de pereți groase de aproximativ 12-16 centimetri. Pereții au căzut înspre est și S. Podeaua era din lut bătătorit. Trebuie remarcat că mai multe gropi au deranjat această locuință.

Este o locuință cu un inventar bogat. În această locuință au fost descoperite peste 50 de vase întregibile. Acestea se concentrau atât pe lângă pereți, dar și în zona posibilului cuptor. De-a lungul peretelui de S au fost descoperite peste 35 de vase

din lut întregi sau întregibile. Remarcăm și descoperirea unui vas de tip askos. În vasul de tip askos a fost descoperită o statueta antropomorfă din os, lângă care se afla un os de mamifer ce pare să prezinte urme de prelucrare. În unul din vase (V.12) am descoperit foarte multe așchii din silex, dar și microlite, în total 89 de piese. În vasul cu numărul 17 am descoperit semințe carbonizate de soc. În vasul 24 au fost descoperite patru astragale, dintre care trei aflate în curs de prelucrare. În locuința a fost descoperită și o pintaderă decorată prin canelare cu spirală volută. Pe peretele de V a fost rezervată în lut o laviță. Pe această laviță lată de aproximativ 1 m au fost descoperite și vase sparte in situ. La N de această laviță în apropierea sa au fost depuse mai multe pietre plate. În sectorul 13 C au fost descoperite vase inclusiv pe chirpicul ars. În locuința au fost descoperite și două greutateți de lut, având formă alungită, perforate. De asemenea au fost descoperite câteva unelte din silex și piatră (dălțițe, rășnițe).

În secțiunile IX, X, XI au fost descoperite mai multe gropi, cercetate parțial sau integral, toate având ca inventar material eneolitic, dar și din epoca bronzului (S.X).

În această campanie a fost recuperată o cantitate importantă de ceramică, atât fragmentată, dar și peste 30 de vase întregi sau întregibile. Ceramica este grosieră, semifină și fină. Remarcăm culoarea cu preponderență cenușie a ceramicii fine, foarte rar negricioasă sau cărămizie. Foarte puțină ceramică este decorată, în general prin incizii, caneluri, pictură cu alb-gălbui. Ceramica grosieră este barbotinată, ca degresant este folosită ceramica pisată. Au fost descoperite mai multe vase întregibile, în general vase de dimensiuni mici sau medii, dar și miniaturale. Alături de ceramică, am descoperit piese din piatră șlefuite și silex. Cele din silex sunt suporturi (lame) sau așchii. Pentru realizarea pieselor a fost folosită foarte mult materia primă de pe prundul râului, galeți, unori și cuarțitul. Silexul are culoarea negru translucid, maroniu, vânt-cenușiu, crem, cafeniu. Dintre piese remarcăm gratoarele pe lamă, un vârf, lamele. Plastică antropomorfă este fragmentară.

În campania viitoare ne propunem finalizarea cercetării locuințelor 4 și 5, prelungirea spre V a S.X. De asemenea vom trasa noi secțiuni în partea de V a sitului, în zona de acces spre așezare pentru a verifica dacă aceasta este fortificată artificial. Un aspect importat de lămurit este legat de dinamica internă a așezării.

Tot materialul arheologic descoperit se află în patrimoniul MJIA Prahova. Ceramica a fost parțial restaurată și inventariată.

### Bibliografie:

Andreescu Radian, Frînculeasa Alin, Paveleț Eugen, Nica Tiberiu, Torcică Ion, *Considerații preliminare asupra așezării eneolitice de la Mălăieștii de Jos (Jud. Prahova)*, Mousaios, Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău 11, 2006, p. 9-33;

Frînculeasa, Alin, *Fragmente ceramice decorate antropomorf descoperite în așezarea eneolitică de la Mălăieștii de Jos-Județul Prahova*, Argeșis. Studii și comunicări 15, 2006, p. 31-40;

Frînculeasa Alin, Niță Loredana, *Le matériel lithique taillé de l'établissement énéolithique de Mălăieștii de Jos, département de Prahova. Quelques données préliminaires sur les découvertes des campagnes 2002-2005*, Annales d'Universite Valahia Târgoviște, section d'Archéologie et d'Histoire 8-9, 2006-2007, Valahia University Press, Târgoviște, p. 139-148;



**48. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila****Punct: Mănăstire**

Cod sit: 43572.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 140/2008**

Colectiv: Ionel Căndea - responsabil, Costin Croitoru (M Brăilei)

De la bun început se impune o precizare: actuala așezare Măxineni din județul Brăila nu se află pe vatra veche a Măxinenilor, - sat atestat documentar întâia oară la 1554. Inundații pustiitoare și destul de dese au determinat pe locuitorii lui să părăsească imediata vecinătate a Siretului (de fapt confluența Buzăului cu Siretul). În 1878-1879 ei s-au retras la aproape 9 km spre V, acolo unde, observaseră de mult că terenul, ceva mai înalt, îi putea feri de asemenea greutate.

Așadar fosta vatră a satului Măxineni, se afla situată pe malul Siretului acolo unde, nu departe de digul construit în anii 1951-1953, a rezistat până astăzi ruina mănăstirii ridicată de Matei Basarab. Aici, pe partea dreaptă, Siretul primește ca afluent Buzăul în dreptul localității Voinești (atestată în 1570) iar pe partea stângă câteva pâraie de mică importanță: Suhu, Lozova și Mălina.

Ruina mănăstirii Măxineni se află situată în imediata vecinătate a vetrei satului medieval Măxineni, precum și a satelor Voinești (Voilești), Latinu și Corbu Vechi. Situl a fost afectat, într-o oarecare măsură (50 – 80 cm), de luptele date în zonă în Primul război mondial (1917).

Cercetarea arheologică (1976, 1978-1980, 1982-1989, 1991) a dus la evidențierea a trei etape constructive: ante 1637 (sfârșitul secolului al XVI-lea); 1637; refacerea din 1857 – 1859 (arhitect Schlatter).

În centrul sitului arheologic, cercetat doar pe suprafața curții mănăstirii, se află ruina bisericii ridicate de Matei Basarab și Elena Doamna și refăcută în 1857/1859. Împrejurul acesteia se află necropola satului Măxineni și a mănăstirii, precum și fundațiile unor anexe și a zidurilor de incintă.

În campania 2008 s-a încercat identificarea urmelor de locuire medievală târzie, cu alte cuvinte, indicii materiale cât mai clare privind vatra satului Măxineni cel puțin de la jumătatea veacului al XVI-lea înainte, dacă nu și mai vechi.

Locul ales pentru cele 8 suprafețe realizate de 4 x 4 m fiecare (în total 128 m<sup>2</sup> cercetați) s-a făcut după o serioasă investigație de suprafață a împrejurimilor ruinei vechii biserici ai mănăstirii Măxineni spre S, E și SV (cca 200 m).

Pe acest areal, pământul era pregătit pentru semănarea grâului de toamnă astfel încât au putut fi observate, în zonele ceva mai înalte, fragmente ceramice, e drept destul de recente (sec. XIX dar și din secolul al XVIII-lea).

Pe baza acestui element, pe de o parte, dar și a înfățișării terenului în zona cercetată la suprafață, la care am adăugat relatarea unui bătrân al satului Corbu Vechi din 1892 am hotărât amplasamentul celor opt carouri de 4 x 4 m. fiecare.

Astfel au fost trasate și executate conform planului ce-l anexăm, un număr suficient de suprafețe (apreciem noi) în raport cu zona aleasă – adică cea din imediata apropiere a bisericii nr. 1 (cea care a precedat biserica mănăstirii ridicată de Matei Basarab: biserica satului Măxineni).

Așa cum am precizat mai sus fundația bisericii „din ruinele lipite cu lut” reprezintă cel mai însemnat vestigiu din vechiul sat (așezare) Măxineni ce mi s-a relevat prin cercetările din anii 1981-1984. Ni s-a părut cel mai firesc lucru să începem

cercetările arheologice pentru găsirea vetrei acestui sat în imediata apropiere a bisericii acestuia, pe locurile cele mai înalte ale luncii Siretului. Firește, după 1637, deci după edificarea mănăstirii „din zid” (cărămidă) de către Matei Basarab satul a trebuit să se depărteze puțin de mănăstire care trebuia conform canoanelor să rămână izolată. Pentru sfârșitul secolului al XVIII-lea avem confirmarea acestei deplasări în harta austriacă unde satul este înfățișat pe malul Buzăului, aproape de confluența cu Siretul.

S-au realizat 8 carouri de 4 x 4 m. fiecare (în total 128 m<sup>2</sup> cercetați).

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*.

O dată cercetată zona de la S și parțial (foarte puțin) spre SV, atenția noastră se va concentra asupra zonei de la SE de mănăstire (și vechea biserică a satului Măxineni), efortul nostru îndreptându-se către confluența Buzău - Siret.

**Bibliografie:**Ionel Căndea, *Mănăstirea Măxineni*, Editura Istros, Brăila, 1996.**49. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu****Punct: Petriș**

Cod sit: 144937.06

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 107/2008**

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Corneliu Beldiman (UCDC București), Beatrice Daisa Ciută (Univ. Alba Iulia), Marius Mihai Ciută (Poliția de patrimoniu Alba Iulia), Dragoș Diaconescu, Adrian Georgescu, Gheorghe Natea, Florina Maria Nițu, Anamaria Șeulean (MN Brukenthal), Florian Dumitrescu, Cosmin Suci (ULB Sibiu), Georgeta El Susi (IAB), Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Situl arheologic se află la 50 m N de DN 1 și la aproximativ 3,5 km de centrul localității, spre V, în Depresiunea Secașelor, la aproximativ 250 m spre N de râul Secaș, datele obținute prin programul Google Earth pentru zona în care s-au desfășurat cercetările noastre fiind 45°53'51.49" N, 23°45'31.71" E, cu elevația de 296 m.

Cercetarea arheologică sistematică a debutat în anul 1997. De atunci s-au cercetat mai multe secțiuni (S1-S5) și suprafețele S I-II, S III, S IV și parțial S V. Toate acestea au fost amplasate în zona de N-E a sitului. Secțiunea S6 a fost amplasată în partea sud-estică a stațiunii arheologice.

Campania de cercetare sistematică din anul 2008 a avut drept scop cercetarea complexelor ce fac parte din nivelurile superioare din suprafața S V/2007-2008 și a celor adâncite din suprafața SIV/2006-2008, suprafață decopertată în anul 2006. Suprafața a V-a (20 x 10 m) a fost pregătită pentru cercetare începând cu anul 2007. Ea se află la extremitatea de S a suprafeței S II.

De asemenea, prin practicarea secțiunii S6/2008, bazându-ne pe rezultatele obținute prin prospecția magnetometrică efectuată aici (colaborare cu Deutsche Archeologische Institut din Berlin), s-a încercat, prin practicarea secțiunii S6/2008, confirmarea existenței unui șanț de fortificare a sitului de aici, prezent pe respectivul plan.

În suprafața S IV (ce suprapune, în parte secțiunea S4/1999) au fost identificate mai multe complexe adâncite, după cum urmează: gropile G47, G49, G50, G52 de formă circulară, primele două având pereții cuptoriți. G47, G49 și G50 sunt plasate în colțul de NV al acestei suprafețe, iar G52 în colțul de SE. Toate aceste patru complexe aparțin epocii Latène B2-C (nivelul IV). Pe latura sudică a acestei suprafețe a fost identificat restul complexului adâncit numit de noi B7, aparținând culturii Vinča (nivel IIa2) cercetat cu ocazia săpării suprafeței S I, în anul 2003. Acest complex neolitic adâncit a fost „tăiat” parțial de groapa de acces a unui cuptor de tip „pietral” ce aparține Evului Mediu timpuriu, cercetat de noi tot în această campanie.

În suprafața SV au fost cercetate resturile unei structuri de suprafață, deranjată puternic de lucrările agricole moderne, ce aparține tot epocii Latène (nivel IV). Din această structură au mai rămas doar fragmente din bârnele de lemn ce formau, cel mai probabil structura de rezistență a respectivei construcții. Resturile lemnoase prezentau urmele unei arderi extrem de puternice, fiind transformate în cărbune. În apropierea profilului sudic al suprafeței a fost identificată și o depunere de vase ceramice aparținând aceluiași moment de locuire al sitului de la Miercurea Sibiului. În cadrul aceluiași nivel este inclusă și vatra V5, ce este plasată în partea sud-estică a suprafeței, relativ aproape de profilul estic. În jumătatea nordică, la adâncimea de 0,60 m (cotă luată față de nivelul superior al stratului vegetal, pe profilul nordic) a fost identificat și cercetat, nivelul de călcare al locuințelor de suprafață L11, L13 și L14, cercetate în anul 2004, ce aparțin nivelului IIb (cultura Vinča).

S6/2008 a fost trasată în așa fel încât să intersecteze traiecul șanțului ce apărea pe planul magnetometric efectuat de echipa germană. La 2 m de profilul sudic al secțiunii a fost identificat șanțul numărul 1, șanț ce „tăia” un alt complex adâncit, mai puțin profund, numit de noi, provizoriu, șanțul 2. Șanțul numărul 1 a devenit vizibil la adâncimea de 1 m, cu un traiect oblic (raportat la poziția secțiunii S6) pe direcție NE-SV; a fost săpat în formă de ic (forma literei V) cu adâncimea maximă de 1,36 m (fața de nivelul la care a fost surprins) și lățimea de 1,30 m (lățimea a fost măsurată pe profilul vestic al secțiunii). Umplutura șanțului era de culoare brun-negricioasă, compact, lutos, extrem de dens. Textura umpluturii ne face să considerăm că umplerea acestui șanț se datorează scurgerilor aluvionare de pe panta terasei, fiind un proces de durată. În umplutura șanțului au fost identificate fragmente ceramice aparținând culturii Vinča. Șanțul 2 este „tăiat” și de groapa G 53, ce are o formă alungită și care conține de asemenea materiale ceramice vinčiene. Această groapă intersectează și un alt complex adâncit, surprins parțial, lângă profilul vestic al secțiunii, numit de noi G54.

Din complexele G47, G 49, G 50, structura aparținând nivelului IV din suprafața S V, șanțul 2, G 53 s-au prelevat probe de cărbune în vederea obținerii probelor necesare datării absolute.

Materialele ceramice au fost introduse în baze de date în paralel cu desfășurarea cercetării în teren, ele fiind la acest moment în curs de prelucrare statistico-matematică prin sistemul ArheoTechSib (proiect IPTCE Sibiu - Sabin Adrian Luca, Cosmin Suci). S-au continuat analizele pe materialul osteologic și paleo-botanic, continuând astfel proiectele ce au debutat în anul 2005: analiza datelor osteologice (proiect Georgeta El Susi), a resturilor paleo-botanice (proiect Beatrice Daisa Ciută) și a uneltelor de os și corn (proiect Corneliu Beldiman).

S-au continuat studiile de arhitectură, tipologie și analize calitative și cantitative pe ceramică, studii privind realizarea și funcționalitatea uneltelor de os, analize arheo-zoologice, arheo-botanice și analize radio-carbon.

În campania 2009 se dorește definitivarea cercetării în suprafața S V/2007-2008 (20 x 10 m), extinderea cercetărilor pe botul terasei prin deschiderea unei alte suprafețe lângă S IV (partea estică), precum și intensificarea cercetărilor în zona sistemului de fortificație al sitului.

Datorită caracterului locuirii din acest punct nu avem propuneri concrete pentru conservarea *in situ* a obiectivelor arheologice descoperite. Vasele ceramice și celelalte artefacte urmează cursul pentru conservare și restaurare în laboratoarele MN Brukenthal.

Toate materialele arheologice sunt depozitate la MN Brukenthal.

#### Bibliografie:

- Luca S.A., *Eine zoomorphe Statuette aus der Jungsteinzeitliche Siedlung von Reussmarkt / Miercurea Sibiului / Szerdahely-Petriș*, CCDJ 19, 2002, p. 96-106.
- Luca S.A., *O statueta zoomorfă stilizată descoperită în stațiunea de la Miercurea Sibiului-Petriș (Jud. Sibiu, România) și câteva opinii despre începutul neoliticului timpuriu din Transilvania*, Istros 11, 2004, p. 3-26.
- Luca S.A., *La Miercurea Sibiului locuințe de acum 8.000 ani*, Magazin istoric 38 (2004, 2, 443), București, p. 59-60.
- Luca S.A., *Opinii noi despre începutul neoliticului timpuriu din Transilvania. Nivelul I din stațiunea neolitică de la Miercurea Sibiului*, în Transilvania, Supliment Miercurea Sibiului, Sibiu, 21.05.2004, p. 3-12.
- Luca S.A., Barbu M., *Așezarea neolitică de la Iosaș-Anele (jud. Arad)*, Sargetia 25, 1992-1994, P. 13-24.
- Luca S.A., Suci C., *The Begining of the Early Neolithic in Transylvania*, în Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata, Iași, 2005, p. 139-156, ISBN 973-7834-13-5.
- Luca S.A., Georgescu A., ș.a., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 1998, p. 44.
- Luca S.A., Georgescu A., ș.a., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 1999, p. 64.
- Luca S.A., Ciugudean H., Roman C., Dragotă A., *Faza timpurie a culturii Vinča în Transilvania. Repere ale orizontului cronologic și cultural*, Angustia 5, 2000, p. 37-72.
- Luca S.A., Georgescu A., Spânu A.L., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2000, p. 86.
- Luca S.A., Ciugudean H., Roman C., *Die frühphase der Vinča-Kultur in Siebenbürgen. Anhaltspunkte des chronologischen und ethnokulturellen horizontes*, Apulum 37, 1, 2000, p. 1-50.
- Luca S. A., Georgescu A., Suci C., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2001, p. 143.
- Luca S. A., Georgescu A., Gonciar A., Batiuk S., Suci C., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2002, p. 204.
- Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A, Suci C., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2003, p. 196-197
- Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A, Suci C., *Șantierul arheologic Miercurea Sibiului*, CCA 2004, p. 124
- Luca S.A., Pinter Z.K., Țiplic I.M., Georgescu A., Diaconescu D., *Descoperiri gepide la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu)*, în Relații interetnice în Transilvania. Secolele VI-XIII, București, 2005, p. 19-32
- Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A, Suci C., *Cercetări arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu), campaniile anilor 1997-2005*, BAM I.1, 2006, p. 9-19

Luca S.A., Diaconescu D., Suciuc C., *Cercetările arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu, România). Nivelul Starčevo-Criș în campaniile de cercetare din anii 1997-2005 (raport preliminar)*, BAM III.1, 2008, p. 7-46

#### Abstract:

The archaeological campaign which started in 2008 succeeded to investigate the levels IV and II in trench S V / 2007-2008 and S IV and to prove the existence of a defence ditch, which was visible on the magnetometrical plan (realized by a team from Deutsche Archeologische Institut from Berlin). For this reason was excavated trench S6/2008 and the defence ditch was identified.

The discoveries confirm the existence of a quite interesting level belonging to Latène period (level IV) and the floor level of the Vinča culture surface dwellings (level IIb).

## 50. Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu

### Punct: Malul Roșu

Cod sit: 103390.03

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 58/2008

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil (IAB – Centrul de Tracologie), Traian Popa, Daniela Panait (MJTA Giurgiu), Marin Panait (FIB)

Cercetările arheologice de aici au fost inițiate în anul 1989 (au fost efectuate două mici sondaje), fiind apoi continuate, cu unele întreruperi, începând cu anul 2002. Investigațiile din 2008, finanțate integral de MJTA Giurgiu, s-au derulat în perioada septembrie–octombrie. Acestea s-au extins pe o suprafață excavată echivalentă cu 168 m<sup>2</sup>, constituită din nouă secțiuni și o casetă: S22 (8 × 4 m), S23 (10 × 2 m), S24 (8 × 2 m), S25 (8 × 2 m), S26 (8 × 2 m), S27 (8 × 2 m), S28 (6 × 2 m), S29 (12 × 2 m), S30 (6 × 2 m) și C8 (2 × 2 m), practicat la S19. Materialul arheologic recuperat aparține, ca și cel din campaniile precedente, manifestărilor culturale Cernavodă I, Cernavodă III, Cernavodă II, Glina, Tei, Radovanu și Basarabi. Cultura Cernavodă II a fost bine documentată în S22 și, sporadic, în S29 și S30, de unde a fost recuperată o mare cantitate de ceramică, dar cu posibilități reduse de reîntregire a unor vase. Pasta, de culoare variată (roșatică, castanie și cenușie), are în compoziție nisip, pietricele, calcar și cioburi pisate. Materialul ceramic, foarte fragmentar, cuprinde în inventarul său buze de vase cu diverse tipuri de decor, torți tubulare, late etc.; unele dintre ele supraînălțate sau amplasate în zona mediană a vasului, la care se adaugă fundurile, plate, în majoritatea cazurilor. Toate acestea ne sugerează forme și tipuri de vase diverse: cești, căni, străchini cu profil în formă de „S” sau cu marginea lată, borcane cu număr retras, oale globulare etc. Aceeași varietate se întâlnește și în privința decorului: brăuri cartez amplasate în zona terminală a buzelor sau în alte părți ale corpului vaselor, brăuri alveolate, linii simple, inegale ca lungime, dispuse în partea mediană a vaselor. De menționat și descoperirea unui *phallos* fragmentar, a unor fragmente de unelte de silex și piatră, cărora li se adaugă un nucleu de minereu nativ, în al cărui conținut se află mult cupru. Mai trebuie spus că, tot în S22, unde s-a săpat până la adâncimea de 2 m, a fost descoperită o mare cantitate de chirpici (cu amprente de pari), fapt ce ne sugerează prezența unor/unei locuințe de suprafață, cât și de adâncime. De o situație mai clară nu se

poate vorbi decât în momentul când se va ajunge la solul viu. De asemenea, mai relevăm existența unui strat de cenușă, gros de 0,30 m, care conține și o mare cantitate de cărbune. Mai menționăm, de asemenea, descoperirea unui bogat material osteologic, aparținând unor animale domestice și sălbatice, precum și unor specii diferite de pești (urmează să fie determinate), cărora li se adaugă numărul mare de cochilii de melci și scoici.

Cât privește Bronzul Timpuriu, acesta este reprezentat de cultura Glina, căreia îi aparțin câteva fragmente ceramice cu decor alveolat și alte câteva atipice. Culturii Tei, din Bronzul Mijlociu, este reprezentată de câteva fragmente ceramice atipice, dar și unul cu decor, format din două benzi hașurate.

Foarte bine reprezentată este cultura Basarabi, din Hallstatt-ul Mijlociu, căreia îi aparține circa 60–65% din materialul arheologic descoperit în timpul campaniei arheologice din 2008. Materialul arheologic specific culturii Basarabi a fost descoperit, în marea lui majoritate, în S24, S25, S28 și S29, adică în jumătatea sudică promontoriului, așa cum s-a întâmplat și în perioada campaniei din 2007.

În campania din 2008 au fost continuate cercetările și în S19/2007, la care au fost trasată C8 (în extremitatea sud-estică, unde se află groapa rituală), de unde a fost recuperat un material arheologic similar cu cel din campania precedentă. O concluzie definitivă cu privire la complexul respectiv nici nu se poate trage decât în urma epuizării cercetărilor arheologice.

Materialul arheologic aferent culturii Basarabi este format din ceramică, chirpici, unelte de silex și piatră, resturi osteologice ș.a. Cea mai reprezentativă rămâne însă ceramica, chiar dacă posibilitățile de reîntregire a unor vase rămâne limitate. Inventarul ceramic cuprinde diferite tipuri de toarte (tubulare, late etc.), unele dintre ele supraînălțate sau dispuse în zona de interferență a gâtului cu zona mediană a vasului, buze de vase, unele dintre ele cu diferite tipuri de decor, cărora li se adaugă fundurile de vase și apucătorile. Toate acestea relevă o mare varietate de forme și tipuri de vase, specifice culturii menționate mai sus: căni, castroane, oale, farfurii, platouri, fructiere, cești etc. Pasta, care cuprinde mai multe categorii (grosieră, semigrosieră și fină), este de culoare castanie, cenușie și neagră, având în compoziție lut fin (o parte), pietricele și fire subțiri de pleavă. Decorul specific culturii Basarabi se caracterizează printr-o mare varietate: brăuri alveolate în relief, alveolate asociate cu brăuri crestate, brăuri crestate duble și brăuri alveolate încadrate în benzi. Ornamentica ceramicii de tip Basarabi se compune din motivul geometric (rombul și triunghiul), la care se adaugă motivul spiralei, sub forma unor „S-uri”, benzile hașurate prin puncte, linii punctate și continui, asociate uneori cu figuri geometrice (rombul și triunghiul) și caneluri, canelurile simple, poziționate orizontal și vertical.

Mai relevăm, de asemenea, descoperirea în C8 a unui fragment provenit de la un cuptor (folosit probabil la arderile cu caracter ritual), pe care se observă amprenta unui par de mari dimensiuni, chirpici și foarte multă zgură de fier. Dintre uneltele descoperite, le amintim pe cele din silex, fragmentare în marea lor majoritate, o gresie folosită la lustruirea ceramicii și o fusaiolă bitronconică.

Cât privește materialul osteologic, acesta aparține atât unor specii de animale domestice, cât și sălbatice. Locul de frunte îl ocupă *Bos taurus*, urmat de ovicaprine și porcine. O parte dintre resturile osteologice, în special cele descoperite în groapa rituală (investigată doar parțial, cum menționăm mai sus), prezintă urme de fierbere și ardere secundară, iar multe sunt și sparte. Resturile de animale sălbatice au fost într-un procentaj

minor. S-au găsit câteva oase de *Capreolus capreolus* și *Lepus europaeus*, identificate tot în *groapa rituală*.

#### Bibliografie:

T. Popa, C. Schuster, *Descoperiri din Hallstatt-ul Mijlociu (cultura Basarabi) la Mironești*, Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu” 13/10, 2007, p. 159–180.

C. Schuster, T. Popa, *Cercetări privind epoca bronzului în județul Giurgiu (investigațiile din anii 1986–1994)*, Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu” 1/1, 1995, p. 20–54.

C. Schuster, T. Popa, *Mironești. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, vol. I, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis III, Giurgiu, 2008.

#### Zusammenfassung:

Im Jahr 2008 wurden mehrere Schnitte (S22-S30) durchgeführt. Es wurde archäologische Güter der Cernavodă I, III und II (insbesondere), Glina, Tei und Basarabi-Kulturen entdeckt. Für die letztgenannte kulturelle Erscheinung war die Keramik sehr reich.

## 51. Moigrad-Porolissum, com Mirșid, Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]

**Punct: Pometul Moigradului și al Jacului, Ursoieș**

Cod sit: 42159.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 105/2008**

Colectiv: Nicolae Gudea – responsabil, Bajusz Istvan (UBB Cluj), Dumitru Gheorghe Tamba, Claudiu Ionuț Iov (MJIA Zalău), Agneta Găzdac (MNIT), Szilamer Panczel, Vass Lorant, Silvia Mustăță, Alpar Doboș (IAIA Cluj)<sup>1</sup>

În vara anului 2008, în perioada 22 iulie - 13 septembrie au continuat cercetările arheologice sistematice în Rezervația arheologică Porolissum. Săpăturile au vizat obiective arheologice din vicusul militar al castrului de pe dealul *Pomet*, respectiv obiectivul convențional denumit N11, cimitirul ce se găsește pe dealul *Ursoieș*, precum și verificarea printr-un simplu sondaj a zonei cu morminte de inhumație săpată în anul 1914 de A. Buday. În acest caz, cercetarea s-a realizat la 500 m. sudE de *porta principalis dextra* a castrului de pe dealul *Pomet* la limita platoului spre NE. Au mai fost realizate cercetări în zona urmelor podului roman din vecinătatea cimitirului de pe dealul *Ursoieș*.

În anul 2008, pentru cele trei obiective cercetările s-au derulat conform autorizației de cercetare arheologică sistematică nr. 105/2008 eliberată de MCC, prin Direcția Generală Patrimoniu Cultural Național și au fost finanțate de MCC. Suma alocată a fost de 16.000 lei. Colectivul de cercetare a beneficiat și de dreptul de utilizare a unui detector de metale în baza autorizației pentru utilizarea acestui gen de aparatură eliberat tot de Direcția Generală Patrimoniu Cultural Național sub numărul 16/2008. S-a lucrat în perioada mai sus precizată cu o echipă de 10 muncitori sezonieri, la obiectivul N11 și cu 25 - 30 de muncitori sezonieri și voluntari, studenți ai facultății de istorie a UBB Cluj, la celelalte două.

Cercetările realizate în campania anului 2008 de către colectivul a cărui responsabil științific este prof. univ. dr. Nicolae Gudea au beneficiat și de o susținere materială din partea unor instituții, asociații și firme private, pentru care la

mulțumim, după cum urmează: Primăria Municipiului Zalău a donat o cabană din lemn cu capacitatea de cazare de 4 locuri în valoare de 10.000 lei, Asociația *Communitas* a făcut o donație în bani de 4.000 lei, firma Makita a făcut o sponsorizare de 1.000 lei constând în piese de mobilier, Asociația *Porolissum* a făcut o donație constând în piese de mobilier în valoare de 3000 lei, firma Maputo SRL a făcut o donație în valoare de 1000 lei ce a constat în asigurarea transportului aceluia care au participat la proiect, iar firma Fornetti România a făcut o sponsorizare în valoare de 2000 lei.

Cercetările arheologice realizate au fost precedate și în acest an de o analiză geofizică de teren în zona cimitirului roman de pe dealul *Ursoieș* și a așezării civile realizată de cercetători de la Universitatea Eotvoș Lorand din Budapesta, Ungaria. Colaborarea se face conform unui protocol încheiat în anul 2005 de MJIA Zalău, UBB Cluj și universitatea budapestană. Colaborarea se va derula și în anii următori în baza unor proiecte comune în derulare sau a unora ce sunt în fază de pregătire.

Materialul arheologic recuperat cu prilejul cercetărilor a fost inventariat și urmează să fie depozitat la MJIA Zalău. La încheierea cercetărilor, obiectivele investigate au fost acoperite cu pământ, după ce în prealabil au fost puse marcaje de identificare

Clădirea N11 se afla în stânga drumului roman ce urca dinspre vama romană spre castrul de pe dealul *Pomet*, așadar, se găsește în sectorul N a rezervației arheologice Porolissum, la 350 m. N de bastionul colțului de N al castrului și la 50 m., tot la N, de clădirea convențional numită LM3.

Cercetările arheologice sistematice au continuat în campania anului 2008, în vicusul militar al castrului de pe dealul *Pomet* de la Porolissum. În această etapă a cercetărilor a fost vizat în continuare obiectivul convențional numit N11, cercetat și în campania anilor 2006 și 2007.

Clădirea se afla, așa cum am arătat mai sus, în stânga drumului roman ce urca dinspre *Terasa Sanctualelor* spre castru de pe dealul *Pomet*, în sectorul N al Rezervației arheologice Porolissum.

În campania anului 2008, cercetarea arheologică sistematică s-a realizat prin trasarea a 4 casete, respectiv:

C1/2008 cu dimensiunile de 3,50 x 8 m

C2/2008 cu dimensiunile de 3,50 x 8 m (rămasă neexcavată) în prelungirea cas 1/2008.

C3/2008 cu dimensiunile de 3 x 8 m

C4/2008 cu dimensiunile 4,50 x 9 m

Caseta C1/2008 a fost trasată lateral dreapta față de S 2/2006, peste care se suprapune cu 1,10 m din lățimea sa.

Caseta C3/2008 a fost trasată lateral dreapta față de C1/2008, după ce s-a lăsat între ele un martor de 0,50 m.

Caseta C4 a fost trasată în continuarea C3/2008; între cele două a fost lăsat un martor de 2 m. Martorul a avut dimensiunea menționată datorită faptului că suprafața sa corespunde parțial, respectiv pe suprafața de 4,50/1,50 m. cu S1/2007, care a fost trasată parțial în suprafața ce se găsește între C1/2008 și C4/2008. La suprafața afectată de S1/2007 s-au mai adăugat 0,50 m pe lățime, care a urmărit consolidarea rezistenței la surpare a pământului excavat în S2/2006, care în opinia noastră nu era bine tasat și risca să se surpe, afectând astfel săpătura acestui an în C3/2008. Comparativ cu dimensiunile casetelor C1 – C3 caseta C4 a fost pe lățime cu 1 m mai lată, iar pe lungime mai lungă tot cu 1 m decât restul casetelor trasate în anul 2008. Măsura luată am considerat-o necesară în momentul în care n-am mai identificat colțul de V al clădirii și riscam să nu-l identificăm nici pe cel de E. Din acest motiv am lărgit caseta

C4/2008. și am lungit-o cu 1 m, soluție care s-a dovedit binevenită deoarece am reușit astfel să identificăm, numai pe interior, colțul clădirii, în partea sa de E.

În urma cercetărilor întreprinse în campania arheologică a anului 2008 s-au confirmat în bună parte concluziile pe care le-am tras în urma celor două campanii precedente de cercetări din anii 2006-2007, dar și a rezultatelor cercetărilor geomagnetice care au fost realizate în zonă.

Clădirea convențional denumită N11 s-a dovedit a fi o clădire locuință din vicusul militar a castrului mare. Dimensiunile sale s-au confirmat, respectiv sunt de 14 x 18 m.

Spre drumul roman clădirea nu a avut *porticus*. Între dalele drumului și clădire există rigola de evacuare a apei pluviale. În suprafața cercetată în anul 2008 zidul de incintă dinspre drum s-a păstrat într-o stare precară de conservare, pietrele din zid fiind scoase în bună parte. În general, starea de conservare în care s-au păstrat zidurile, atât cele de incintă, cât și cel de compartimentare, nu a fost una bună. Piatra din ziduri se păstrează numai doar pe primele două sau trei rânduri de zidărie, restul fiind puternic deranjat de cei ce au demantelat zidurile clădirii. În C4/2008 zidul de incintă de SE a încăperii B s-a dovedit a avea un traseu care nu respectă un duct rectiliniu cu cel al încăperii A și are un traseu oblic față de traseul pe care am considerat inițial că-l va avea. Din acest motiv a trebuit să lărgim suprafața casei.

Dimensiunile celor două încăperi A și B sunt: A (12 x 6,50 m) și B (11 x 8 m), măsurătorile au fost făcute de la fața interioară a zidurilor de incintă și de la cel de compartimentare.

Una dintre cele mai importante constatări arheologice legate de obiectivul N11 din anul 2008 a fost descoperirea nivelului de tegulae de paviment, care reprezenta nivelul de călcare în încăperea B. În zona colțului de E a fost descoperită o suprafață compactă formată din două rânduri din câte patru tegulae. Așadar, au fost identificate opt tegulae care au dimensiunile de 0,25 x 0,37 m, acestea reprezintă urmele păstrate ale pavimentului încăperii. În taluzul drept al casei s-a putut constata arheologic că suprafața păstrată cu tegulae continuă și în suprafața unde a fost trasată caseta C2/2008, rămasă însă nesăpată în anul 2008. În rest, a fost constatat arheologic un nivel puternic deranjat al pavimentului. Nivelul de călcare în încăperea B a fost la o cotă superioară nivelului de călcare în încăperea A. Diferența de nivel este de 0,80 m. Accesul dinspre încăperea A spre încăperea B se realiza prin accesul identificat în campaniile precedente. Diferența de nivel dintre cele două încăperi era rezolvată prin intermediul unei scări de lemn, soluție la care se făcea apel în astfel de situații.

Nivelul de călcare în încăperea A nu se profilează în mod clar. În săpătură, pentru a identifica urmele nivelului de călcare, ne-am adâncit concomitent în casele C1 și C3. În opinia noastră, nivelul respectiv din încăperea era dat de nivelul de contact între stratul de culoare maroniu pigmentat cu tegulae și cel galben, cu aspect lutos. Nivelul maroniu este în mod clar nivel de cultură romană, în compoziția lui a fost identificat și recuperat un bogat material arheologic. Nivelul de culoare gălbuie cu aspect lutos reprezintă un strat de amenajare a terenului în zonă, într-o fază cronologică ce precede existența clădirii N11. Din punct de vedere a cotei de adâncime la care a fost identificat nivelul de călcare în încăperea A există un raport normal în relație cu nivelul pragului accesului descoperit care a fost identificat arheologic în campania anului 2006 în S2/2006 în zidul de compartimentare dintre cele două încăperi, aspect rezolvat din punct de vedere tehnic prin scara de lemn la care s-a apelat. Formula tehnică folosită în acest sens a fost frecvent folosită.

În suprafața încăperii A, porțiune săpată în anul 2008 (în C1 și C3), sub nivelul său de călcare, au fost identificate, în stratul de culoare gălbuie cu aspect lutos, urmele unui nivel de locuire anterior existenței clădirii N11. Urmele la care facem referire constau în două aliniamente paralele de pietre, care în opinia noastră au susținut la un moment dat talpa de lemn a unei construcții care a precedat ca existență clădirea pe care am denumit-o în mod convențional N11, care avea incintă și zid de compartimentare din zidărie de piatră. Primele două aliniamente paralele cad perpendicular pe suprafața unde ulterior a fost ridicat zidul de incintă dinspre drum al clădirii N11, iar celelalte două aliniamente pereche sunt într-o poziție paralelă cu dalele de piatră ce delimitau drumul roman din fața clădirii. Aliniamentul de pietre dinspre stradă nu s-a păstrat, peste el suprapunându-se zidul de incintă de SV al clădirii N11, care și el s-a păstrat într-o stare precară de conservare, practic în bună măsură acesta fiind scos. Construcția de lemn, de formă patulateră, avea dimensiuni modeste (4,65 x 3,70 m), ea se găsea practic sub spațiul încăperii A a clădirii N11. Unul dintre cele două aliniamente paralele de pietre, respectiv cel ce cade perpendicular pe zidul de incintă de SV al N11, care a fost parțial scos, se profilează în mod clar, cu toate că nu s-a păstrat într-o stare bună de conservare. Aliniamentul al doilea, cel pereche, este într-o stare și mai proastă de conservare. Cel dinspre drum nu s-a păstrat deloc, peste el fiind suprapus zidul de incintă de SV al clădirii N11. Zidul pereche acestuia ce susținea talpa construcției de lemn a fost identificat numai în C3/2008 și nu pe toată lungimea sa.

Analiza finală a materialului arheologic recuperat în săpătură din nivelul primei faze de locuire, în zona obiectivului N11, respectiv într-un context legat de existența și funcționarea construcției de lemn ce precede clădirea N11 va putea oferi date noi în legătură cu elementele de datare în cazul respectiv, dar și de modul în care anumite tipuri de material arheologic se regăsesc în acel context.

Materialul arheologic este bogat și prezintă o serie de caracteristici aparte. Sunt slab reprezentate în continuare țiglele și olanele provenind de la învelitoarea acoperișului, cu toate că au fost descoperiri de acest fel în anul 2008. În total, au fost descoperite câteva fragmente de țigle, categorie de material arheologic care până în prezent a fost slab reprezentată, aspect ce ne-a oferit certitudinea că au ajuns accidental în spațiul din interiorul clădirii. În general, materialele tegulare de construcție sunt slab reprezentate în cazul clădirii N11, în continuare rămâne deschisă problema învelitorii acoperișului, respectiv a materialului folosit ca învelitoare. Cantitatea redusă de material tegular, respectiv cel din categoria țiglelor și oanelor ne determină să susținem în continuare varianta prezenței în acest caz a unei învelitori a acoperișului realizată din lemn din șindriță sau scânduri de lemn. În campania anului 2008, în zona colțului de E a încăperii B, respectiv a clădirii N11, au fost identificate în cas. 4 două rânduri de câte patru tegulae ce reprezintă nivelul pavimentului încăperii, precum și nivelul deranjat a nivelului respectiv format din fragmente tegulae ce se găseau în momentul descoperirii într-o poziție secundară sub nivelul de dărâmtură de piatră și pământ a zidurilor clădirii.

Nu lipsesc materialele de construcție din fier (cuie, piroane și scoabe) care nu sunt într-un număr mare comparativ cu numărul aparținând acestui tip de material arheologic descoperit în campaniile precedente în cazul altor obiective cercetate la Porolissum. Trebuie subliniat, în legătură cu acest tip de material, că piroanele descoperite în anul 2008 sunt de dimensiuni mici și mijlocii. Nu au fost descoperite piroane de dimensiuni mari. Dimensiunile avute sprijină ipoteza după care

clădirea ar fi fost acoperită cu șindrilă sau scânduri. Structura de lemn a acoperișului nu trebuia astfel să fie una foarte robustă care să necesite utilizarea pentru prinderea elementelor structurii sale de lemn utilizarea unor piroane de mari dimensiuni, deoarece aceasta nu trebuia să susțină greutatea deosebit de mare a unei învelitori de țigle și olane.

Au fost descoperite plăci de sticlă de la geamuri care susțin ipoteza iluminării încăperilor clădirii, în timpul zilei, prin ferestre cu geamuri din sticlă. Tot în categoria materialului arheologic din sticlă fac parte și fragmentele de vase de sticlă (buze și pereți) în număr de douăzeci, dar și două bucăți de zgură de sticlă.

Dintre uneltele descoperite sunt de menționat cuțitele, ochiurile de lanț și verigile din fier, elemente de îmbinare și două fragmente de rășnițele din piatră.

Dintre obiectele de uz casnic sunt de menționat fragmentele ceramice aparținând unei diversități tipologice, ca forme și destinație, de vase folosite în mod normal într-o gospodărie. Vaselor cărora le aparțineau aveau diferite destinații. Au fost descoperite și câteva fragmente de opaițe. În categoria materialelor arheologice ceramice, datorită numărului lor mare trebuie amintite piesele de joc din categoria jetoanelor. Nu lipsesc piesele arheologice din categoria podoabelor, mai ales din bronz (aplici, fibule, pandantive) și din sticlă (mărgele), care însă nu sunt însă foarte bine reprezentate la nivelul numărului descoperirilor realizate în campania arheologică a anului 2008. Sunt de amintit și câteva piese din categoria armelor din fier (vârf de lance, vârfuri de săgeată).

Trebuie să subliniem lipsa în continuare, aproape totală, a oaselor de animale.

Datarea clădirii, respectiv durata funcționării sale este asigurată de monedele descoperite (într-un număr foarte mic - 4 la număr - comparativ cu alte clădiri cercetate în vicusul militar de la Porolissum). Cele determinabile înainte de curățire ne permit să propunem ca datare mijlocul sec. II p.Chr., mijlocul sec. III p.Chr. La această datare pe care o propunem contribuie și puținele fragmente de terra sigillata, ceramica de lux locală și ceramica cu decor lipit care se încadrează cronologic în aceeași perioadă. [Dumitru Gheorghe Tamba, Nicolae Gudea]

#### Dealul Ursoieș, Sub Citera, Dealul Pomet

Scopul campaniei din 2008 pentru zonele mai sus menționate a fost continuarea cercetărilor începute în anul precedent<sup>2</sup> și verificarea unor complexe semnalate sau identificate prin perieghetă, respectiv prin măsurători geofizice, obiectivul principal al cercetărilor fiind analiza fenomenologiei spațiului și al antropologiei funerare la Porolissum, de acum întreprinse și în cadrul *Necropolis Porolissensis Project*<sup>3</sup> Săpăturile întreprinse în cadrul acestui proiect au fost executate în trei zone ale complexului arheologic de la Porolissum:

- Pe „Dealul Ursoieș” (sector P)<sup>4</sup> s-au trasat casele E și J și secțiunile G, I și H;

- În „Pădurea Ursoieș” (sector P) s-a trasat caseta K;

- Pe „dealul Pometului” (sector OL) s-a trasat caseta L.

Dealul „Ursoieș”, sector P. Caseta E a fost deschisă în urma identificării pe teren al unui bloc de gresie<sup>5</sup> despre care s-a presupus că aparține unui monument funerar. Pentru a verifica această ipoteză s-a trasat o casetă de 3,30 x 3 m orientată N-S. Pe parcursul săpăturilor a fost surprins un mormânt de incinerare (M.E1) de formă neregulată, iar blocul de gresie a fost așezat vertical în mormânt, sprijinindu-se de peretele sudic al mormântului. Mormântul M.E1 a fost săpat parțial în umplutura unei gropi de mari dimensiuni (ME4) care s-a conturat în jumătatea sudică a casei. Pentru cercetarea acesteia, caseta a fost extinsă pe latura sudică și vestică,

ajungând la dimensiunile de 6 x 4 m. Pe suprafața extinsă, în partea sudică au fost identificate încă două morminte, în relație de superpoziție. Mormântul târziu (ME2) a avut o formă rectangulară cu colțuri rotunjite și a fost orientat NV-SE, fiind un mormânt de incinerare de tip *bustum*. Mormântul timpuriu (ME3) a fost tăiat de ME2, din această cauză nu se cunoaște în totalitate forma inițială.

Toate aceste morminte au fost săpate în întregime sau parțial în umplutura unei gropi de mari dimensiuni a cărei extremitate vestică ieșea din suprafața cercetată<sup>6</sup>. Pe baza porțiunii cercetate groapa avea o formă ovală și a fost săpat în lutul steril și este un mormânt de incinerare de tip *bustum* (M.E4). Spre mijlocul gropii, pe fundul acesteia, s-a conturat încă o groapă cu pereții arși, având forma unui mormânt (M.E5)<sup>7</sup>. În colțul sud-vestic al suprafeței a fost identificat încă un mormânt de incinerare (M.E6), dar fără inventar.

Această concentrație de morminte pe o suprafață relativ mică se datorează probabil faptului că zona se află în imediata apropiere a drumului roman surprins în S I.

Secțiunea G a fost trasată pe baza datelor furnizate de prospecțiunile geofizice care indicau prezența unui drum. Secțiunea a fost trasată perpendicular pe traiectul drumului și orientată E-V având dimensiunile de 12 x 2 m. Cercetările au confirmat prezența unui drum cu o lățime 6,87-7 m. Suprastructura drumului a fost alcătuită dintr-un singur strat de pietre nefasonate de dimensiuni medii (10-20 cm) așezate într-un pat de pământ. Această suprastructură a fost așezată pe o fundație solidă, alcătuită din roci vulcanice (dacit) constatate ca anomalii în măsurătorile geomagnetice. Suprastructura drumului a fost afectată de eroziune, iar pe fiecare margine a fost identificat câte un canal de scurgere săpat în lutul steril.

Secțiunea H orientată N-S având dimensiunile de 3 x 1,60 m a fost trasată pentru a documenta un mormânt de incinerare în urnă (M.H1) identificat pe drumul de țară dintre Jac și Moigrad și puternic afectat de eroziune. Datorită distrugerilor moderne forma gropii în care a fost așezată urna nu s-a putut surprinde.

Secțiunea I orientată N-S, având dimensiunile de 16 x 2 m a fost trasată pe baza datelor furnizate de prospecțiunile geofizice care indicau prezența unui drum. În partea sudică a secțiunii s-a descoperit o groapă de cenușă și un mormânt de incinerare de formă ovală (M.I1), iar în cea nordică două morminte de incinerare de formă ovală (M.I2-I3), pentru a le putea cerceta integral s-au efectuat unele extensii sub forma unor casete de-a lungul profilului.

Din suprastructura drumului lat de aprox. 8 m care s-a conturat în mijlocul secțiunii s-au păstrat doar unele blocuri mari, dar avea o fundație masivă alcătuită din roci vulcanice (dacit) constatate ca anomalii în măsurătorile geomagnetice.

Caseta J orientată după punctele cardinale a fost trasată pe baza datelor furnizate de prospecțiunile geofizice. Pe o suprafață de 10x10 m s-au cercetat 19 morminte de incinerare care se încadrează în două orizonturi diferite de înmormântare. În cursul cercetărilor s-a descoperit un monument funerar *in situ*, respectiv fragmente de la alte monumente funerare, și s-au putut surprinde unele aspecte legate de diferitele activități desfășurate în necropolă. Trebuie să subliniem faptul că dealul Ursoieș este puternic afectat de eroziune, situație care explică apariția nivelului roman imediat sub stratul vegetal.

Orizontului timpuriu de înmormântare îi aparțin 9 morminte (MJ1-J9), care s-au conturat la o adâncime de 0,20-0,40 m de la nivelul actual de călcare. Tot acestui nivel îi aparține o platformă rectangulară din piatră (1,36 x 1,40 m) care a avut o fundație masivă realizată din rocă vulcanică (dacit). Pe acest

postament a fost așezat altarul funerar și coronamentul cu con de pin din gresie, găsite toate căzute în fața platformei. Inscripția funerară exfoliată de pe altar s-a recuperat în stare fragmentară. Este interesant de menționat că majoritatea mormintelor aparținând acestei faze se grupează în jurul platformei, adică în zona de NV a suprafeței cercetate.

Orizontul târziu de înmormântare cuprinde un număr de 10 morminte (M.J10–J19) și s-a conturat imediat sub stratul vegetal. Spre deosebire de prima fază de înmormântare nu s-a mai putut observa o concentrare de morminte într-o anumită zonă, ele fiind distribuite relativ uniform pe suprafața cercetată. O platformă dreptunghiulară (0,70 x 0,80 m) alcătuită din cărămizi de *hypocaustum* a fost identificată în partea de SE a secțiunii. Această structură servea probabil drept postament pentru un alt monument funerar.

O descoperire cu totul excepțională este reprezentată de un leu funerar descoperit în poziție secundară. Piesa aparținea unui monument funerar deranjat a cărui localizare nu o cunoaștem.

Majoritatea mormintelor au fost orientate aproximativ NV-SE, având lungimea de 1,37-1,94 m și lățimea de 0,60-1 m, iar adâncimea lor varia între 0,10-0,36 m. Unele mormintele au avut o formă ovală, parțial neregulată, iar altele au avut formă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite. În ceea ce privește conținutul, au putut fi surprinse două situații specifice: depunerea cenușii și a oaselor calcinate pe fundul gropii sau amestecarea cenușii și a oaselor calcinate cu restul pământului din umplutura mormântului. Toate mormintele cercetate se încadrează în tipul *ustrina*; doar într-un singur caz am constatat că marginile gropii au fost arse (M.J1), dar avem prea puține elemente pentru a-l putea încadra în categoria mormintelor de tip *bustum*.

Printre morminte a fost surprins un număr impresionant de vase ceramice și opaițe, care au fost folosite în cadrul ritualurilor desfășurate în necropolă. De asemenea, activităților menționate mai sus le pot fi asociate și 4 gropi de cenușă, care au fost identificate în cele două nivele cronologice.

În concluzie putem afirma că suprafața cercetată face parte dintr-un spațiu privilegiat în cadrul necropolei, datorită faptului că zona este situată pe un platou care domină zona, la intersecția drumurilor care traversau necropola, indicate de măsurătorile geofizice și cercetate arheologic.

Pădurea „Ursoieș”, „*sub Citera*”, sector P. Caseta K amplasată în „Pădurea Ursoieș” a fost trasată în zona unde în cursul periegezei s-au identificat mari blocuri fasonate în valea pâraului Citera. În cursul săpăturilor s-a identificat pilonul unui pod roman care traversa valea și aparținea probabil drumului imperial care mergea spre *Napoca*.

Dealul „Pomet”, sector OL. Caseta L orientată spre punctele cardinale avea dimensiunile de 4 x 4 m și a fost trasată în sectorul O, în locul unde ni s-a sugerat prezența unei inhumății<sup>8</sup>. Lângă caseta L, în 1914 s-a cercetat clădirea OL5<sup>9</sup> de unde s-a recuperat un bogat material roman și medieval, și s-au descoperit morminte de inhumăție ulterioare structurilor romane cercetate, interpretate ca romane târzii, respectiv medievale. În zona săpată am reușit să surprindem o cistă de piatră construită din blocuri de gresie refolosite cu două înmormântări succesive și o groapă de epidemie, unde cu această ocazie s-au identificat 19 schelete<sup>10</sup>. Toate scheletele erau orientate NV-SE, nu au avut inventar, și aparțin probabil evului mediu.

Materialul arheologic provenit din săpături a intrat în colecțiile MJIA Zalău.

### Prospecțiuni geomagnetice pe dealul „Ursoieș” și dealul „Pomet”

László Lenkey, Tamás Lipovics, Ádám Domján, Gábor Kovács, István Kudó, Lénárd Pál, Mihály Pethe, Judit Petrovski, Donát Raáb (Universitatea Eötvös Loránd Budapesta)

Paralel cu cercetările arheologice, echipa de geofizicieni de la Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta a continuat<sup>11</sup> și în acest an prospecțiunile geomagnetice pe dealul „Ursoieș”, urmărindu-se în continuare extinderea cimitirului și traiectoria drumului antic ce traversează acest obiectiv. S-au măsurat 9 hectare. Traseul drumului a fost depistat pe toată zona cercetată și în mare s-a conturat și extinderea cimitirului roman, măsurătorile au identificat și o mulțime de morminte. S-au făcut măsurători pe un hectar și pe dealul „Pomet”, în așezarea civilă, în zona numită OL, unde s-a urmărit planul urbanistic. Aici s-au putut depista urmele săpăturilor făcute în 1914, dar și o parte a tramei stradale, conturându-se urmele multor clădiri, permițând reconstituirea pe plan a acestei zone.

Pe o suprafață de 50 x 10 m s-au făcut prospecțiuni geomagnetice și în castrul mare de pe dealul „Pomet” (sector A), la obiectivul considerat a fi sanctuar al lui Mithras<sup>12</sup>, stabilindu-se extinderea construcției. Prospecțiunile geomagnetice au fost dublate și de măsurări a rezistenței electrice a solului, care indică nivelul de călcare antic al construcției la -2 m față de nivelul actual.

#### Note:

1. Membrii colectivului au fost ajutați de o echipă formată din masteranzi și doctoranzi, fiecare având sarcini speciale bine stabilite: Ágota Ferencz-Mátéfi (UBB Cluj), Ünige Bencze (CEU – Budapesta), Ștefania Lalu (UBB Cluj), Nikcola Lyons (MoLAS - Londra), Dávid Petruț (UBB Cluj), Malvinka Urák (UBB Cluj). La săpături au mai participat următorii elevi, studenți și masteranzi: L. Șandru, P. Florescu, M. Dunca, T. Vișnescu, L. Konyelicska, P. Szodorai, M. Bajusz, D. Kovács, I. Boda, K. Sidó, A. Bajusz, B. Török, E. Gruber, Z. Gester, A. Elekes, B. Burkhardt, L. Kiss, K. Bajusz, J. Benkó, K. Ötvös, S. Antal, Á. Berszán-Márkos, T. Morár, T. Harbula, Cs. Bolyai, Z. Jakab, A. Vajda, S. Kántor, A. Balázs, K. Bodoki, T. Balog, E. Kopacz, D. Rodríguez, F. Gonzales.
2. vezi CCA 2008, p. 201-204.
3. Proiectul este realizat de UBB Cluj în parteneriat cu MJIA Zalău, MNIT, cu sprijinul Universității Eötvös Loránd – Budapesta, Asociației Pósta Béla – Cluj, Museum of London Archaeological Service – Londra, și este finanțat prin grantul CNCSIS Idei nr. 516 (Fenomenologia spațiului și a antropologiei funerare în contextul prospecțiunilor arheologice, geofizice și topografice la necropola orașului roman *Porolissum*), sponsorizări obținute de la Fundația *Communitas*, Fornetti România S.R.L., Makita S.R.L. - Brașov, Maputo S.R.L. - Zalău și fonduri alocate de MCC prin MJIA Zalău.
4. Pentru împărțirea pe sectoare vezi N. Gudea, *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului Roman*, ActaMP 13, 1989, p. 357, fig. 7.
5. Informație amabilă primită de la dl. Claudiu Iov.
6. În cadrul campaniei din 2009 se intenționează cercetarea capătului vestic al mormântului.
7. Din cauza lipsei de timp aceasta nu a fost cercetată în totalitate, urmând să fie finalizată în 2009.
8. Informație amabilă primită de la dl. Alexandru V. Matei.
9. Á. Buday în *DoljCluj* 6, 1915, p. 51-111.

10. Groapa nu s-a putut cerceta integral, dar se speră continuarea săpăturilor în 2009.  
 11. Vezi CCA 2008, p. 201-204.  
 12. N. Gudea, ActaMP 10, 1986, p. 122.

**Bibliografie:**

- N. Gudea, *Porolissum. Un complex daco-roman la marginea de N a imperiului roman I. Cercetări și descoperiri arheologice până în anul 1977*, Zalău 1989  
 D. Tamba, N. Gudea, *Raport preliminar în legătură cu cercetările de teren, arheologice, lucrările de restaurare și conservare executate la Porolissum între anii 1994 – 2003*, Acta MP 24, 2003, 196-262.  
 D. Tamba, *Așezarea civilă de tip vicus militar de la Porolissum. Contribuții la istoria vicilor militari din Dacia Porolissensis*. Teză de doctorat susținută public în anul 2005.  
 D. Tamba, N. Gudea, *Clădirea N11 din vicusul militar al castrului de dealul Pomet de la Porolissum, campania anului 2006*, CCA 2007  
 D. Tamba, N. Gudea, *Clădirea N11 din vicusul militar al castrului de pe dealul Pomet de la Porolissum, campania anului 2007*, CCA 2008, p 201 - 204,

**Abstract:**

In the excavation season from 2008, in the frame of the *Necropolis and military vicus of Porolissensis Project*, we have undertaken excavations in the sector P ("Dealul Ursoieș"/Ursoieș Hill and "Pădurea Ursoieș"/Ursoieș Forrest) and sector O ("Dealul Pomet"/Pomet Hill) of the Roman archaeological site of *Porolissum*. In trenches E, G, H, I and J we focused on different features from the 2<sup>nd</sup>-3<sup>rd</sup> century Roman cemetery, excavating cremation graves of the *ustrinum* and *bustum* types. We managed to section two of the main Roman roads which are running through the area. In Trench K we identified the remains of a Roman bridge (a pillar) crossing over the Citera stream, and in Trench L we excavated a plague pit, probably from the Mediaeval period, and a double inhumation burial in a stone cist, dating probably also from the Mediaeval period. Geomagnetic and soil resistivity prospection undertaken by geophysicists from the University Eötvös Loránd in Budapest took place on an area of 9 ha, including the Roman cemetery and road (on Ursoieș Hill), the civil settlement with its town planning (on Pomet Hill) and the great castrum (the plan of the Mithras sanctuary), on Pomet Hill.

## 52. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]

**Punct: La Cetate**

Cod. sit: 160920.02

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 120/2008

Colectiv: Mihail Zahariade – responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Florin Topoleanu (ICEM Tulcea), Octavian Bounegru (UAIC Iași), Traian Dvorski, Alexandru Madgearu (ISPAIM București)

În cadrul proiectului de cercetare a insulei I care cuprinde arealul *intramuros* și elementele de fortificație *extramuros* incluzând zidul de incintă, turnurile și/sau bastioanele de pe latura de N precum și elementele adiacente de fortificație

(*vallum* și *fossa*) în anul 2008 a continuat investigația turnului XII (T XII) al cărui contur în teren, acoperit în întregime de vegetație, ieșea în evidență printr-o aglomerare cu înălțimea de cca. 3.50 - 4 m față de terenul înconjurător. Se distingea un contur în forma de U în raport cu linia zidului de incintă. Axul central se găsește pe direcția E-V, cu latura de front orientată spre V. La începutul cercetării nu se distingea la suprafață nici o urmă evidentă de zidărie. Terenul prezenta o pantă accentuată spre exterior, semn că jumătatea de V a turnului se găsea într-o stare avansată de degradare.

Cercetările arheologice în suprafață în arealul TXII au fost intensificate în anul 2008 cu scopul de a identifica stratigrafia acestei importante instalații cu o poziție cheie între bastionul 3 și Turnul XIII al porții de N între care nu se mai găsește nici o structură extramurană destinată apărării curtinei nr. 13. Pentru a câștiga timpul necesar de săpătură și analiză a situației, ne-am concentrat eforturile în jumătatea de S a TXII, cea de N fiind deocamdată lăsată necercetată. Jumătatea de N a turnului este ocupată de altfel de o instalație civilă, cu rosturi casnice. Este vorba de un cuptor de pâine cu dimensiunile de 2,40 x 1,60 m pe care, datorită stării sale bune de conservare intenționăm să-l păstrăm în viitor *in situ*. El este databil în a doua jumătate a secolului VI, foarte probabil în ultimul sau sfert, spre sfârșitul secolului.

Încă din anul 2007 fuseseră identificate în colțul de SV al turnului. Primele elemente ale unui pavaj din cărămidă cu inserții de plăci de piatră, aflat în stare fragmentară. În 2008 acest pavaj a fost complet degajat și cercetat. El se află la -1,80 m adâncime față de latura de S a turnului care reprezintă cel mai înalt punct și în același timp nivelul solului modern.

El a fost construit peste o dărâmătură eterogenă alcătuită din pietre, oase de animale, cărămidă. Nu deținem nici un element de cronologie absolută mai precisă, ceramica încadrându-se în general în tipologia cunoscută a secolului VI, iar monedele lipsesc pe acest nivel. Este de remarcat ca pe parcursul celor 1,80 m de dărâmătură care suprapune acest pavaj nu se mai întâlnește nici o structură de utilitate. Concluzia ar fi că acest pavaj aparține unui ultim nivel de ocupație organizată în interiorul turnului, și datorită poziționării sale pe un nivel superior față de solul actual cronologia relativă l-ar putea încadra în general în a doua jumătate a secolului VI. Din punct de vedere nivelmetric, pavajul, care reprezintă ultimul nivel de ocupație corespunde cu nivelul de construcție al cuptorului de pâine de pe latura de N. Această aliniere nivelmetrică remarcabilă nu trebuie însă să inducă ideea unei construcții concomitente și funcționări pe tronsoane cronologice identice a celor două instalații. Nu avem încă elementele necesare pentru o nuanțare mai fină a cronologiei și concordanței sau nu a celor două structuri.

**Stratigrafia Turnului XII**

Mentținerea pavajului ca element stratigrafic de referință a permis continuarea cercetării stratigrafice a peretelui de S care a devenit factorul cheie în descifrarea cronologiei și fazelor constructive în TXII.

În urma unor repetate analize ale secvențelor stratigrafice ale pereților de est și N și a succesiunii structurilor constructive identificate în jumătatea sudică a TXII se poate contura următorul tablou:

Fundația turnului este așezată direct pe travertin. Un strat de mortar gros de 5-7 cm apare aplicat peste stâncă atât pentru nivelarea diferitelor neregularități cât mai ales a împiedica pânza freatică aflată la suprafață să pătrundă la suprafață. De altfel, în momentul în care am încercat să adâncesc săpătura apa a țâșnit la suprafață. Fundația turnului, realizată din bl ocuri



de talie bine fățuite și căptușită cu mortar hidrofug se prezintă sub forma unei plinte la baza zidului propriu-zis lată de 0,77-0,78 m. Ne așteptăm ca această situație să o identificăm pe întreaga suprafață a turnului. Umplerea de la stâncă până la linia de sus a fundației s-a făcut în două etape. Prima, prin așternerea unui strat de mortar și pietriș bine bătătorit, gros de 0,40 m care a fost acoperit cu un strat de pământ de culoare neagră, adus, foarte bine bătătorit, extrem de dur, cu inserții de mortar, gros de 0,30 m. Acesta pare finalul amenajării interiorului dintre fundații. Peste stratul de mortar s-a așternut un strat de bârne care datorită unui intens mediu umed în urma infiltrației apei s-au transformat într-un strat de cărbune gros de 0,10 m. Pe peretele fundației apar alge specifice prezenței unui intens mediu umed.

Peste stratul de bârne, vizibil mai ales pe peretele de N au fost așezați bolovani peste care s-a aplicat un strat de mortar hidrofug de culoare roz, gros de 0,13 m. În cele din urmă, pe întreaga suprafață au fost puse, în mod neregulat cărămizi cu dimensiunile de 0,4 x 0,27 x 0,05 m. Această amenajare a acoperit întreaga adâncime a fundației, până la linia plinte.

Peste nivelul de umplere a fundației s-a așternut un strat de pământ brun cenușos gros de 0,25 m amestecat cu cărămizi și bucăți de mortar și piatră, totul bine bătătorit, având la bază unele vizibile intruziuni de arsură.

#### Nivelul I

Acest strat este urmat de o podea de pământ galben bine bătătorit cu intruziuni de cărămidă pisată, piatră groasă de 0,05 m, care reprezintă, prin soliditatea lui, un nivel de călcare. Peste podea apare un strat de pământ brun negricios cu puternice intruziuni de arsură gros de 0,03 m. Acesta pare un strat de amenajare pentru următorul nivel de ocupație.

#### Nivelul II

Noul nivel este gros de 0,25 m și are în compoziție intruziuni de bucăți de mortar, cărămidă pisată fin, piatră mărunță, sporadic și urme de arsură. Spre latura de S a turnului apare o lentilă de pământ galben cu dimensiunile de 1,10 m (baza mare) x 0,57 m (baza mica) x 0,20/0,23 m grosime. Aceasta a putut fi inserată ca întărire a podelei sau, mai puțin probabil a servit ca vatră. Acest nivel apare puternic incendiat, așa cum arată stratul de arsură gros de 0,12-0,15 m. tasat în așa măsură încât apare compus din două straturi distincte: unul fin, gros de 0,05 m – până la 0,10 m și unul mai distinct care conține incluziuni de arsură, pământ brun țigle și bârne, situație vizibilă mai ales pe peretele de N. Acest incendiu, considerabil, apare nivelat de un strat de pământ galben, bine bătătorit cu incluziuni de arsură, cărămidă și mortar, gros de 0,03-0,05 m cu o arcare până spre 0,07 m.

#### Nivelul III

Această operațiune de nivelare a fost urmată de așternerea unui strat de pământ brun deschis cu cărămidă și sporadic ceramică în compoziție, foarte bine bătătorit, gros de 0,10-0,15 m. Nivelul este marcat la mijlocul său de o arsură și chirpici care însă nu provine de la un incendiu ci de la o operațiune de umplere ulterioară. Acest nivel acoperă fundația unei structuri aflată în mijlocul turnului și pe care nu o putem interpreta altfel decât ca un pilastru dezafectat care după acest nivel nu mai funcționa. Renunțarea la un pilastru central de susținere a unei structuri de lemn alcătuită din bârne și scânduri pentru podele și scări este atipică și va trebui găsit răspuns din punct de vedere arhitectonic.

#### Nivelul IV

Peste acest nivel se așterne un strat gros de 0,73-0,75 m de pământ galben, compact, ca umplutură, care conține urme vizibile de chirpici, cărămidă, urme bârne arse, ceramică, pietriș

fin, fragmente fine de țigle și scoici. Este posibil ca această amenajare să fi fost concepută ca o înălțare considerabilă a nivelului în turn, în condițiile inexistenței pilastrului. În orice caz, linia superioară a acestei substanțiale umpleri apare puternic afectat de o dărâmtură masivă foarte probabil a suprastructurii. Se observă blocuri și plăci mari de piatră, țigle, mortar și urme de arsură provenite de la structura de lemn. Chiar în situația extrem de tasată în care se află, întreaga prăbușire este groasă de 0,30 m. Această masivă dărâmtură nu a fost înlăturată dar a fost suprapusă de un strat de chirpici gros de 0,30 m, folosit ca umplutură, vizibil compactat ca bază pentru următorul nivel.

#### Nivelul V

Un strat relativ compact de pământ galben, gros de 0,15-0,18 m servește drept podea pentru un nivel de ocupație destul de modest ca înfățișare și consistență. El este suprapus de un strat de arsură gros de cca. 0,08 m și de un strat de chirpici ars, gros de 0,04 m, care apare numai în jumătatea de N a peretelui. El este presat și bătătorit și se prelungește spre sudul peretelui cu un strat de galben, gros de 0,03-0,04 m rezultat al tasării materialului rezultat din dărâmtură.

#### Nivelul VI

Un strat de umplutură gros de 0,05 m, gri-cenușos cu o cărămidă fragmentară și o piatră în compoziție a servit drept pat de amenajare pentru podeaua alcătuită dintr-un strat de lut galben cu urme de mortar, compact, bine bătătorit, fără ingrediente, gros de 0,05 m.

#### Nivelul VII

Acest nivel este suprapus la rândul lui de un strat de umplutură din pământ cenușos, compact, fără ingrediente, care a servit drept bază pentru penultimul nivel de sub pavaj, alcătuit dintr-un strat de galben lămâios, gros de 0,06 m în general fără ingrediente.

#### Nivelul VIII

Imediat sub pavajul fragmentar (5 cărămizi și două plăci de piatră) se găsește o umplutură de chirpici, pietriș și mortar groasă de 0,09 m. Umplutura conține și pământ cenușos și cărămizi fărâmițate.

#### Abstract:

The 2008 investigations carried out in Tower XII of the Halmyris fortress yielded a clear stratigraphy and a fair number of artefacts (coins, pottery) that are basic for dating the architectural evolution of this important structure. In depth excavations show that the entire structure was set on the very bedrock and additional layers prepared the place for the occupation. Although the sizable amount of coins are still under investigation, one can state that the tower was built during Tetrarchic epoch, by the end of the 3<sup>rd</sup> century and continued to function in its initial purpose, as a defence structure, at least until the 4<sup>th</sup> century, when it suffered some important reshufflings in term of its efficacy. The tower was filled up with rubble (stones, mortar, and adobe), thus the initial level of occupation being visibly heightened, while occupation continued, although very likely without a tile and timber roofing, of which traces became particularly rare.

The description of the occupation levels follows a technical manner, without any other architectural or chronological considerations. However, there are still a few issues to be solved, for the excavations did not yet allow a more refined chronology, which one expects from the future investigations.

It is remarkable that on the last two, if not three levels of occupation, the tower certainly loses its initial function being turned into an area of civilian habitation. A bread oven, still very well preserved on a significant height was built against the

northern wall of the tower. It authenticates the definitive and dramatic modification of the interior area of the tower in a civilian and poorly inhabited one by the end of the 6<sup>th</sup> century.

### 53. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea

#### **Punct: Trecere bac**

Cod sit: 161062.10

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 121/2008**

Colectiv: Oana Damian - responsabil (IAB), Mihai Vasile, Andra Samson, Gabriel Vasile (MNIR), Aurel Stănică (ICEM Tulcea), Daniel Ene (doctorand FIB)

Cercetările arheologice în cetatea bizantină de la Nufăru s-au concentrat în campania 2008 în regiunea nordică a promontoriului pe care se desfășoară așezarea, în punctul *Trecere bac* (încă proprietatea Enache Șinghi), reprezentând o zonă complexă din punct de vedere arheologic, incluzând un tronson din curtea nordică a fortificației bizantine, instalația portuară a acesteia, cu necropola și locuirea medievală care o suprapun.

La est de zona înglobând instalația portuară a cetății bizantine, descoperită în 1999<sup>1</sup>, a fost cercetată în campaniile 2002, 2004-2007<sup>2</sup> o suprafață de circa 300 m<sup>2</sup>, menită a pune în evidență elementele de fortificație adiacente debarcaderului, precum și o serie de complexe funerare ulterioare<sup>3</sup>. Campania 2008 a urmărit trei obiective: a. continuarea cercetării necropolei medievale, în S 8 (10 x 8 m, orientare N-S) și S 9 (10 x 6,50 m, orientare N-S) și prin desființarea marotorului stratigrafic lat de 1 m dintre acestea; b. continuarea cercetării zidului de incintă, în S 9; c. continuarea cercetării monumentului bizantin reprezentat de complexul instalației portuare, pentru delimitarea sa spre E, în S 9 și pentru stabilirea limitei nordice a pavajului instalației portuare, în S 11 (9,30 x 2 m, orientare N-S).

Din punct de vedere stratigrafic, campania 2008 în punctul *Trecere bac* nu a adus elemente în plus față de situația cunoscută, înregistrându-se prezența unui nivel de demantelare a fortificației, ce suprapune o depunere de pământ cenușiu prăfos în care au fost descoperite gropi menajere conținând fragmente osteologice animale și fragmente ceramice din prima jumătate a sec. XIII, complexe care secționează nivelul înmormântărilor din sec. XI-XII.

În ceea ce privește monumentul bizantin, s-a completat imaginea asupra complexului instalației portuare prin delimitarea sa spre E sub forma unui zid lat de 0,90 m, păstrat pe înălțimea de 1,20 m, vizibil pe o lungime de 2,25 m, adosat curții nordice.

În privința complexelor funerare cercetate în 2008, acestea se caracterizează prin aceleași aspecte de rit și ritual definind necropola cercetată în campaniile anterioare, încadrată în sec. XI-XII, acoperind eventual și începutul sec. XIII, localizată în zona nord-estică a promontoriului nufărean (*Piatră/km 104 și Trecere bac*). Celor 177 de complexe funerare cercetate în campaniile 1999-2002 și 2004-2007, li se adaugă încă 20 descoperite în 2008 (în cadrul S 8 și S 9). În general s-a practicat înhumarea individuală, într-o serie de cazuri fiind vorba de morminte atestate doar prin crani, de reînhumări, deranjamente, situații de suprapuneri ale complexelor funerare de către complexele de locuire. Gropile mormintelor au fost săpate în pământ cenușiu prăfos. Se înregistrează delimitarea

gropii cu pietre. Scheletele apar în decubit dorsal, cu craniile în poziție normală sau așezate fie pe partea dreaptă, fie pe cea stângă, cu brațele așezate în diverse poziții, cu picioarele întinse, uneori ușor deranjate. În cazurile în care s-a putut observa poziția antebrățelor, s-au înregistrat două variante, cu subvariantele lor, cu ambele brațe încrucișate pe abdomen ori bazin. Mormintele, cu precădere cele aparținând unor copii și femei, conțin inventar compus din piese de podoabă, accesorii vestimentare și monede.

Cercetările în S 8 au evidențiat aceeași suprapunere a necropolei de un nivel de locuire reprezentat de gropi menajere și de locuințe cu baze de piatră și vetre simple, care deranjează în multe cazuri complexele funerare.

Investigațiile arheologice în punctul *Trecere bac* presupun continuarea cercetării necropolei și a sistemului de fortificare a zonei, urmată de conservarea și punerea în valoare a acestui ansamblu important pentru istoria așezărilor portuare de la Dunărea de Jos.

#### Note:

1. CCA 2000, p. 67-68.

2. CCA 2008, n. 2.

3. CCA 2000, p. 67-68; CCA 2001, p. 164; CCA 2002, p. 216-217; CCA 2003, p. 213-214; CCA 2005, p. 245-246, CCA 2006, p. 237-238, CCA 2007, p. 242-243; CCA, 2008.

### 54. Ocna Sibiului, jud. Sibiu

#### **Punct: Fața Vacilor - La Făgădău**

Cod sit: 143860.01

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 133/2008**

Colectiv: Dumitru Popa - responsabil, Silviu Purece, Ovidiu-Vasile Mărginean (ULB Sibiu)

Obiectivele campaniei de cercetări din anul 2008 au vizat obținerea unor date mai concludente cu privire la extinderea așezării de-a lungul terasei râului Visa și verificarea stratigrafiei pe această direcție, surprinderea unor complexe (locuințe, ateliere ceramice) despre existența cărora avem numeroase indicii din campaniile anterioare și, nu în ultimul rând, obținerea unui volum sporit de material arheologic care să ne permită studiul complex al comunității norico-pannonice colonizată aici.

Pentru atingerea acestor obiective am executat o secțiune orientată perpendicular pe S3/2007 la V de aceasta cu un marotor de 0,5 m. Secțiunea, notată S4/2008 are dimensiunile de 30 x 2 m, este orientată SV 45°, iar capătul său nord-estic se încadrează între m. 13-14 ai secțiunii S3/2007. Prin această secțiune am reușit să cunoaștem configurația stratului de cultură în jumătatea sud-vestică a terasei pe care s-a dezvoltat așezarea antică.

Situația stratigrafică se prezintă astfel: stratul de cultură roman începe la -0,6 m și coboară în general până la -1,15 m. Sub această adâncime, până la -1,3 m apar sporadice fragmente ceramice preistorice, aparținând culturii Petrești, indicând astfel faptul că așezarea romană a suprapus extremitatea vestică a așezării Petrești cunoscută și cercetată cu câteva decenii în urmă. Solul nu prezintă diferențe notabile de culoare și compoziție pe toată această adâncime având o culoare maroniu deschisă. Sub adâncimea de 1,4 m compoziția

sa se schimbă brusc devenind accentuat lutos de culoare galben-roșcată.

Stratul de cultură roman are în medie o grosime de 0,55 m fiind mai subțire decât în secțiunile anterioare unde el începea la -0,6 m și cobora până la -1,4 m. La partea sa superioară el este destul de sărac în materiale, pentru a dobândi o consistență mai mare la -0,8 m. La acest nivel în capătul nord-estic al secțiunii, corespunzător m. 1-3 se conturează un posibil complex constând din mai multe vase fragmentare, o fibulă păstrată fragmentar, resturi osteologice alimentare. Sub acest nivel în c. 1 se afla o lentilă de lut evident adusă din altă parte a cărui prezență pe solul antic al așezării s-ar putea explica în legătură cu practicarea olăritului, activitate pentru care avem dovezi cât se poate de convingătoare.

În general, stratul de cultură roman din această secțiune este mai sărac. De remarcat lipsa aproape totală a resturilor de chirpici ca și a materialelor osteologice, atât de abundente în secțiunile anterioare. Situația se poate explica prin situarea acestei secțiuni la extremitatea vestică a așezării sau prin posibilitatea ca secțiunea să fi explorat un spațiu aflat, cel mai probabil, în spatele unui aliniament de construcții. Judecând după amplasarea zonelor cu concentrare mare de chirpic, cărbone și cărămizi fragmentare, pe planul de ansamblu al zonei cercetate această a doua ipoteză pare foarte posibilă. Menționăm că datorită unor lucrări executate cu mulți ani în urmă, care au constat în crearea unui lac artificial pe cursul Visei, marginea inferioară a terasei a fost săpată pe o lățime ce nu o putem aprecia; astăzi marginea sa se află la cca. 50 m de firul apei în vreme ce în porțiunile unde omul nu a intervenit terasa se apropie mult mai mult de albia majoră a Visei.

Ca și în campaniile anterioare, materialul arheologic cel mai abundent este ceramica, prezentând aceleași categorii și forme prezentate în raportul pe 2006. Am descoperit, de asemenea, câteva unelte din fier: o daltă de mici dimensiuni și un cuțit de o formă specială, foarte probabil folosit la decorarea vaselor și trei fibule din bronz. Am descoperit de asemenea trei bulgări cu aspect de zgură și cu urme de curgere a materialului, ca urmare a unui temperaturi ridicate și foarte grei. Analizele pe care le-am solicitat Facultății de inginerie din cadrul Universității noastre ne vor lămurii asupra naturii și provenienței acestor materiale.

Cercetările de la Ocna Sibiului se derulează pe baza unui contract de colaborare cu MN Brukenthal (Contractul Nr. 3000/20.07.2006). Obiectele din metal descoperite au fost predate cu listă de inventar acestei instituții care le-a restaurat și conservat, iar materialul ceramic aflat în studiu se află în custodia Institutului pentru Cercetarea și Valorificarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European din cadrul ULB Sibiu.

#### Bibliografie:

- D. Popa, CCA 2006, p. 240-241; CCA 2007, nr.127.  
*Idem*, Așezarea norico-pannonică de la Ocna Sibiului, în vol. *Relații interetnice în spațiul românesc*, II. *Populații și grupuri etnice (sec. II î. Hr.-V d. Hr.)*, Bibliotheca Septemcastrensis 21, 2006, p. 141-166.  
*Idem*, A Roman Steelyard Discovered at Ocna Sibiului, în vol. *Fontes Historiae. Studia în honorem Demetrii Protase*, Bistrița - Cluj-Napoca, 2006, p. 523-530.

#### Abstract:

In 2008, the main purpose of the excavations in the Roman settlement from Ocna Sibiului was that of checking the length of this Norico-Pannonian settlement on the west side of the terrace. We opened section S 4/2008, 30 by 2 m, oriented

upright on S 3/2007. Its north-eastern end fits to the meters 13-14 from S 3. The Roman culture level is thinner in this area, being between 0.6 - 1.15 m. and less consistent. It may be an area behind a line of buildings. We have not found facilities, but the archaeological stuff, mainly ceramics, three bronze brooches, iron tools and others show the same features as in the previous sections.

## **55. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța**

### ***Punct: Capul Dealului***

*Cod sit: 62495.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 48/2008**

Colectiv: Gabriel Custurea – responsabil, Cristina Talmățchi, Aurel Mototolea (MINAC), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei (IA Iași)

#### Sector B

Gabriel Custurea, Cristina Talmățchi, Aurel Mototolea

Campania de săpătură arheologică sistematică 2008, în așezarea fortificată de perioadă medievală timpurie de la Oltina „Capul Dealului”, a vizat partea de E a promontoriului (sectorul B), scopul ei constând în delimitarea perimetrului așezării medievale timpurii, identificarea unor eventuale urme ale sistemului defensiv și a dovezilor de locuire din această zonă. În acest sens, a fost trasată și cercetată secțiunea SIB, orientată E-V, de 40 x 4 m. În perimetrul acesteia, după îndepărtarea stratului vegetal cu o grosime de cca. 0,23 m, au fost descoperite două morminte de înhumăție de rit creștin, o locuință (Cpl. 1/2008), probabil un atelier de fierar (Cpl. 2/2008) și un bazin circular căptușit cu piatră, aparținând secolelor X - XI.

Cele două morminte au fost surprinse în c.20/respectiv c. 18-19, la o adâncime de 0,30 m. La momentul descoperirii, în M1 se mai păstra doar craniul și o grămajoară de oase în partea inferioară a acestuia, iar în M2 scheletul, din care lipsea doar partea inferioară a picioarelor, avea oasele în conexiune anatomică. Ambele sunt orientate V-E. Nu departe de acestea, au apărut o monedă/Vasile II – Constantin VIII, clasa A2, var. 31 (c. 24) și o cruce relicvar (c. 23), ambele din bronz, posibil obiecte din inventarul mormintelor, purtate de plug, terenul aflându-se încă în circuitul agricol.

Cpl. 1/2008, surprins parțial, a apărut în c. 20-24 și a fost cercetat pe o suprafață de 3,80 x 1,40 m. Este o locuință de suprafață, care prezenta structură din lemn și podea lutuită, ce a fost incendiată. La momentul descoperirii mai păstra o parte considerabilă a scheletului din lemn, carbonizat, și inventar ceramic, printre care și un vas reîntregibil.

Cpl. 2/2008 este tot o locuință de suprafață, având temelia pereților din piatră, podea lutuită și structură din lemn în partea superioară. Ea a fost surprinsă parțial, în c. 4-7, pe o suprafață de 3,24 x 2,73 m, iar la momentul descoperirii păstra amprenta unui cuptor circular (cu diametrul de 0,75-0,82 m) în colțul de SV. Calota cuptorului, din lut puternic ars, era căzută în afara perimetrului complexului, spre V. Numeroasele lupe de fier descoperite în umplutura acestuia și în apropierea lui, obiectele de metal și structura cuptorului ne determină, în acest stadiu al cercetărilor, să-l considerăm un atelier de fierar, cu unele rezerve până la dezvelirea lui integrală. Bazinul circular, cu diametrul de 0,95 m și adâncimea 1,10 m, se află la mică distanță spre V de Cpl. 2/2008, în c. 11. Nu excludem

posibilitatea ca acesta să fi făcut parte din probabilul complex meșteșugăresc.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. X-XII) – arsă oxidant și reducător confecționată din pastă nisipoasă și ornamentată prin incizie, ceramică cenușie cu decor în lustru, fragmente smălțuite verde-oliv, fragment de „căldare pecenegă” etc., monede bizantine și romane târzii (4 ex.), cruciulița relicvar amintită, obiecte de uz casnic din piatră și lut (fusaiole, greutate pentru plasa de pescuit, gresii de ascuțit), obiecte din bronz și fier (cârliche de pescuit, seceră, vârf de săgeată, piroane etc.), bile de praștie din piatră, lupe de fier etc. În stratul vegetal au apărut și fragmente ceramice specifice secolelor IV-VII.

La finalul campaniei s-a stabilit, așadar, că locuirea medievală timpurie acoperea și această parte a zonei deluroase numită de localnici „Capul Dealului”. Nu am identificat încă urme ale sistemului defensiv, ce ar fi corespuns valului de pământ și șanțului de pe partea opusă (vestică) a așezării. Surpriza pentru noi au constituit-o cele două morminte, primele descoperite în situl de la Oltina „Capul Dealului”. Ele ne autentifică prezența unei populații creștinate, a cărei existență era anunțată de numeroase descoperiri anterioare, în strat sau întâmplătoare, de cruciulițe simple sau relicvar.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC.

#### Abstract:

The 2008 systematic archaeological campaign was focused on the eastern side of the site (sector 3), its goal being the delimitation of the early Mediaeval settlement perimeter, the identification of possible defensive system traces and of dwellings in that area. In this respect, we opened section S IB (oriented E-W, 40 x 4 m). Inside this perimeter, after moving away the 0.23 m thick humus, two inhumation graves of Christian rite were found, a dwelling (cpe. 2/2008) and a 10<sup>th</sup>-11<sup>th</sup>. c. circular pool with stone facing.

The archaeological finds consists in fragmentary ceramics (10<sup>th</sup>-11<sup>th</sup>. c.) made of a sandy fabric and adorned by waves of incision, grey ceramics with polished adornment, olive green glazed fragments, a fragment of a „Petcheneg-bucket”, Byzantine and Late Roman coins (4 pieces), a reliquary cross, stone and clay domestic objects (spindle wheels, weights for fishing nets, grit stone for sharpening), bronze and iron objects (fishing hooks, a sickle, an arrowhead, spikes etc.), stone catapult balls, iron lump, etc. In the humus we found 4<sup>th</sup>-7<sup>th</sup> c. ceramics fragments.

The entire archaeological material was deposited in the storage rooms of the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

## 56. Opațița, oraș Deta, jud. Timiș

### Punct: Călășturi

Cod sit: 155476.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 115/2008

Colectiv: Dumitru Țicu – responsabil (MBM Reșița), Florin Drașovean (MB Timișoara)

Cercetările de arheologie medievală de la Opațița-Călășturi au vizat identificarea bisericii medievale atestată în izvoarele diplomatice din anii 1334-1335 și 1432, pe de o parte și, în

egală măsură, dezvelirea necropolei contemporane momentului ecleziastic<sup>1</sup>. Investigațiile din anii anteriori au oferit un pachet consistent de informații cu privire la fortificația de pământ și lemn, care a înconjurat biserica medievală de la Opațița<sup>2</sup>.

Mormintele au fost cercetate în S<sub>2</sub>/2006, S<sub>1</sub>/2008 și S<sub>2</sub>/2008. Au fost cartate în cursul cercetărilor din anul 2008 un număr de 34 de morminte de inhumăție, fără inventar funerar<sup>3</sup>.

Descrierea mormintelor:

M<sub>35</sub>. Cercetat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,80 m. A fost identificat doar craniul, fiind un mormânt deranjat.

M<sub>36</sub>. Identificat în aceeași zonă, la -0,80 m. Mormânt deranjat.

M<sub>37</sub>. Cercetat în S<sub>2</sub>/2006 la -0,85 m adâncime. Mormânt de adult, bine conservat, care măsoară 1,80 m lungime. Ambele brațe erau așezate pe abdomen.

M<sub>38</sub>. Cercetat în S<sub>1</sub>/2008, caroul 1, la -0,65 m adâncime, complet deranjat.

M<sub>39</sub>. Săpat parțial, în S<sub>1</sub>, la adâncimea de 0,45 m.

M<sub>40</sub>. Săpat parțial, în S<sub>1</sub>, la -0,40 m adâncime.

M<sub>41</sub>. Cercetat parțial. S-a identificat doar craniul în S<sub>1</sub>/2008 la -0,25 m.

M<sub>42</sub>. Identificat în extremitatea sudică la S<sub>1</sub>, la -0,85 m adâncime. Craniul spart de tasarea pământului. Ambele brațe erau așezate pe lângă corp. Măsura circa 1,50 m.

M<sub>43</sub>. A fost parțial cercetat, doar jumătatea inferioară în S<sub>1</sub>.

M<sub>44</sub>. Așezat în șir cu M<sub>43</sub>. A deranjat la rândul său o înmormântare mai veche, notată în plan M<sub>45</sub>. Mormânt de adult, bine conservat care a avut brațele așezate pe abdomen. Măsura 1,61 m.

M<sub>45</sub>. A fost deranjat de groapa mormântului M<sub>44</sub>. S-au identificat craniul, oasele antebrățelor și bazinul.

M<sub>46</sub>. Identificat în marginea estică a S<sub>1</sub>, la -0,25 m adâncime.

M<sub>47</sub>. Cercetat parțial în extremitatea sudică a S<sub>1</sub>, la adâncimea de 0,80 m. S-au evidențiat în plan craniul, o parte a toracelui și a oaselor brațelor.

M<sub>48</sub>. A fost identificat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,75 m, în marginea sudică a secțiunii, fiind așadar doar parțial investigat.

M<sub>49</sub>. Identificat în stare de degradare în S<sub>2</sub>/2006.

M<sub>50</sub>. Găsit în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,65 m într-o stare de conservare identică cu cea a mormântului 15.

M<sub>51</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2006, în șir cu M<sub>16</sub>. Brațul stâng era adus cu palma la claviculă. Groapa mormântului 19 a tăiat, în parte, M<sub>17</sub>.

M<sub>52</sub>. Cercetat parțial pe extremitatea sudică la S<sub>2</sub>/2006. Brațul stâng era așezat cu palma pe abdomen.

M<sub>53</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,80 m într-o avansată stare de degradare a scheletului.

M<sub>54</sub>. Localizat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de 0,60 m. A distrus în partea superioară, o înmormântare anterioară, M<sub>21</sub>.

M<sub>55</sub>. Poziționat în S<sub>2</sub>/2006 la -0,65 m adâncime. Brațul drept era așezat lângă corp, în timp ce brațul stâng era așezat cu palma pe bazin.

M<sub>56</sub>. Mormânt de copil, cercetat parțial în extremitatea estică a S<sub>2</sub>/2006, la adâncimea de -0,30 m.

M<sub>57</sub>. Cercetat parțial în extremitatea sudică a S<sub>1</sub>/2008.

M<sub>58</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2008 la adâncimea de -0,40 m, o înmormântare deranjată total de lucrările moderne de amenajare a spațiului de la Călășturi.

M<sub>59</sub>. Cercetat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,80 m. A avut brațul stâng așezat cu palma pe bazin, în timp ce brațul drept era așezat lângă corp. Mormântul aparținut unui tânăr.

M<sub>60</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,80 m. Brațul stâng era așezat cu palma la claviculă. A suprapus și a deranjat o înmormântare mai veche mai veche M<sub>27</sub>.

M<sub>61</sub>. S-au păstrat doar o parte a oaselor bazinului și a membrilor inferioare. Deranjat de M<sub>26</sub>.

M<sub>62</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de -0,80 m. S-a păstrat parțial.

M<sub>63</sub>. Localizat în S<sub>2</sub>/2006. S-a păstrat craniul și o parte din oasele brațelor.

M<sub>64</sub>. Identificat în S<sub>2</sub>/2006 la adâncimea de - 0,90 m. Mormânt de adult. În groapa mormântului, în zona femurelor s-a găsit aruncată o monedă.

M<sub>65</sub>. Păstrat doar craniul, identificat în profilul S<sub>2</sub>/2006, la -0,90 m adâncime.

M<sub>66</sub>. A fost cercetat în S<sub>6</sub>/2007, în extremitatea nordică, la adâncimea de -0,80 m. Brațul stâng era așezat pe lângă corp în timp ce brațul drept era așezat pe bazin.

M<sub>67</sub>. A fost parțial cercetat, doar zona membrilor inferioare în S<sub>6</sub>/2006 la -0,90 m adâncime.

M<sub>68</sub>. Așezat lângă M<sub>33</sub>. Parțial cercetat.

Cele 68 de morminte identificate, până în stadiul actual al cercetării, se cartează pe jumătatea spațiului nordic și nord-estic al platoului fortificat de la *Călășturi*. Au fost localizate morminte și pe latura sudică, care exclud posibilitatea localizării bisericii medievale în aceste zone. Stratigrafia zonei a fost bulversată de amenajări moderne, de mare amploare, făcute la Opațița-*Călășturi* în anii 1951-1953 când au fost săpate cazemate militare pe extremitatea estică a terasei pârului Birdeanca. Acest fapt explică de altminteri identificarea unor morminte la adâncimi de 0,25-0,40 m de la nivelul actual de călcare.

Localizarea bisericii de cărămidă în interiorul incintei fortificate de la Opațița-*Călășturi* rămâne o chestiune deschisă. Fragmentul de zid cercetat în S<sub>2</sub>/2008 oferă, deocamdată, un reper în problema monumentului de cult. Zidul din cărămidă legat cu mortar s-a păstrat pe o lungime de 4,80 m, orientat N-S, având o grosime de 0,80 m.

Cercetările din anii următori își propun să clarifice problema bisericii medievale de la Opațița, concentrându-se în spațiul estic al platoului, care a fost de altfel cel mai afectat de lucrările militare recente. Se au în vedere și dezvelirea integrală a necropolei de la *Călășturi*.

Cercetările de arheologie medievală de la Opațița-*Călășturi*, prin dosarul de informații acumulat cu privire la fortificația de pământ și lemn din secolul al XV-lea care înconjură biserica medievală, constituie în momentul actual un reper în arheologia ecleziastică a Banatului medieval [Dumitru Țeicu]

#### Note:

1. *Documente privind istoria României*, C, XIV, III, p. 229, 233, 240, 244; B. Milleker, *Délmagyarország Középkori földrajza*, Timișoara, 1915, p. 59.

2. P. Lukcsics, *XV Századi pápák oklevelei*, II, Budapesta, 1938, p. 67.

3. D. Țeicu, *Opațița, oraș Deta, jud. Timiș*, CCA 2006, p. 245.

#### Résumé:

Opațița est une localité située à environ 4 km de la ville de Deta, attestée par les sources historiques écrites avec une église catholique appartenant de la diocèse de Cenad, entre les années 1333-1335 et dans l'année 1452. Les recherches d'archéologie médiévale déroulées entre les années 2005-2008 ont identifié une part de la nécropole médiévale (XIII<sup>e</sup>-XV<sup>e</sup> siècles) et une château fort en terre et en bois du XV<sup>e</sup> siècle, qui a eu le rôle de défendre l'église médiévale en briques de Opațița. Au long de l'année 2008 ont été recherchés 34 tombes d'inhumation sans d'inventaire funéraire.

## 57. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

### Punct: Ferma 4

Cod sit: 62547.01

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 52/2008

Colectiv: Crișan Mușețeanu - responsabil, Paul Damian, Adela Băltăc, Christina Știrbulescu Virgil Apostol, Eugen Paraschiv, Ioana Grigore (MNIR), Dragomira Boeva-Kanceva (MDJ Călărași)

În campania 2008<sup>1</sup> au continuat cercetările în Sectorul I *Thermae*, având ca obiective principale surprinderea unor detalii legate de cele două edificii identificate aici, mai ales privind limitele de E ale ambelor clădiri, precum și alte detalii legate de zona de la V de edificiul termal, și, respectiv, limita de V a edificiului nr. 3. Cercetarea s-a efectuat, astfel, în suprafețele deja deschise în anii anterior la V și E, respectiv în suprafețele C15 (dimensiuni actuale 30,30 × 4,20 m) și C17 (8 × 9,40 m), și deschiderea unei noi suprafețe la E, C18 (8 × 4 m).

#### Edificiul termal

Cercetarea în suprafețele de la E a pus în evidență, din nou, faptul că întreaga zonă este dezafectată, însă, în stadiul actual de cercetare nu putem spune dacă această parte aparține primei sau celei de-a doua faze de funcționare a edificiului. În suprafața C18 a fost surprinsă continuarea traseului spre N a zidului limită de E (Z21<sup>2</sup>), de asemenea demantelat până la nivelul fundației (fiind surprinsă doar amprenta lăsată). În suprafața C17 (c. 1-5 c-h), a fost surprinsă<sup>3</sup> o amenajare din mortar formată din pietricele, nisip, bulgări de mortar de culoare albă și roz (hidrofug), precum și cu cărămidă pisată, fragmente de material tegular, de *opus signinum*, de tubuli, de tencuială pictată, rar fragmente ceramice. Cel mai probabil aceasta reprezintă o substrucție de bazin, și acesta dezafectat. În suprafețele C17-18, au fost cercetate două trasee<sup>4</sup> de conducte (orientate SSE-NNV) din tuburi ceramice<sup>5</sup> asamblate cu mortar. Pe trei tuburi au fost sesizate ștampile ale legiunii XI Claudia<sup>6</sup>. După numărul mare de material tegular din preajma celor două trasee se poate spune că aceste conducte erau protejate, cel puțin în parte superioară, de un rând de tegule care le acoperea. În suprafața C17 a fost surprins un fragment<sup>7</sup> din traseul unui canal<sup>8</sup> (orientat SSV-NNV) de deversare, construit din calcare legate cu mortar (fin, alb, nisip și var), în care sunt încastate cărămizi (dreptunghiulare, de dimensiuni diferite 10-30 cm).

#### Edificiul nr. 3<sup>9</sup>

În suprafața C15 (c. 14-15) a fost surprinse urme din fundația unui zid (Z44<sup>10</sup>), perpendicular pe Z30<sup>11</sup>, care poate reprezenta închiderea spre V a porticului, fiind aproximativ paralel cu zidul Z40<sup>12</sup> (din suprafața C16) și putând forma un aliniament cu bazele de pilon identificate anterior în suprafața C13<sup>13</sup>. La V de zidul Z44 au fost surprinse traseele a altor două ziduri (Z42 și Z43) demantelate<sup>14</sup>, perpendiculare, ale căror trasee se îndreaptă spre N, respectiv V. Tot perpendicular pe zidul Z43 este și un zid? din fragmente tegulare, cercetat pe două asize<sup>15</sup>. Astfel de complexe (ziduri din fragmente tegulare legate cu pământ) au mai fost surprinse la V de edificiul termal, însă nu putem încă preciza care este destinația acestora.

#### Necropola

Odată cu demontarea marilor stratigrafici dintre suprafețele SIM și C13-14 (c. 10-13/11-14) și îndreptarea

profilului de V a suprafeței C15 (carou 6d) a fost finalizată cercetarea mormintelor M3<sup>16</sup> și M12<sup>17</sup>.

#### Note:

1. Despre problematica anticului *Durostorum* vezi Paul Damian, Adela Băltăc, *The Civil Roman Settlement at Ostrov – Durostorum*, în *Acts of the International Colloquium Important Sites from the Pre-Roman and Roman Time on the Lower Danube Valley (4<sup>th</sup> century BC–4<sup>th</sup> century AD)*, Istros 14, p. 61–70; pentru cercetările anterioare de la Ostrov (*Durostorum*) punctul Ferma 4 vezi CCA 2008, p. 212–213, cu toate referințele bibliografice de la nota 5.
2. În acest moment limita de E, deși demantelată pe întreaga suprafață, a fost surprinsă pe o L = 19 m.
3. Cu mici întreruperi pe o L = 6 m, l = 5 m.
4. Pe o L = 6,40 m — cu mici întrupări, distanța include și matorul intermediar.
5. Din conducta de est (traseu vizibil pe o L = 8,75 m) au fost surprinse 16 tuburi (de dimensiuni variabile 0,55–0,66 m). Din conducta de V (traseu vizibil pe o L = 4,70 m) au fost surprinse 9 tuburi (de dimensiuni variabile 0,46–0,50 m) întregi sau fragmentare, lipite între ele cu mortar fin.
6. Un tub din traseul de E, ștampila LEG XI CL ANT slab imprimată în cartuș dreptunghiular simplu (L = 10 cm, l = 2,5 cm). Pe traseul de V o singură conductă prezintă două ștampile, slab imprimate în cartuș dreptunghiular simplu (L = 9,5 cm, l = 2 cm) LEG XI CL, retrograd.
7. Dimensiuni surprinse L<sub>p</sub> = 1,90 m, l<sub>p</sub> = 0,54 m, hp = 0,17 m, hp interior = 0,09 m.
8. Un canal asemănător a mai fost cercetat și în suprafața C7, în zona nordică a edificiului termal, vezi CCA 2002, p. 224.
9. Despre acest edificiu vezi CCA 2008, p. 213 și nota 15.
10. Zidul, orientat N–S, este construit tot în tehnica *opus caementicium*; dimensiuni surprinse L = 2,60 m, l = 0,55 m, hp = 0,40 m.
11. Despre acest zid, care închide spre N încăperile edificiului nr. 3 vezi CCA 2007, p. 257.
12. Despre acest zid care pare să închidă zona porticului spre Est vezi CCA 2008, p. 213 și nota 18.
13. Despre aceste baze de pilon vezi CCA 2007, p. 257.
14. Z42, orientat N–S, intră în profilul de N (dimensiuni vizibile L = 2,70 m, l = 0,80 m), dispus aproape paralel cu Z44. Zidul Z43, orientat E–V, perpendicular pe Z42, intră în profilul de V (dimensiuni vizibile L = 3,30 m, l = 0,80 m).
15. Zid? orientat E–V, cu dimensiunile L vizibil = 2,34 m, l = 0,65 m. Una dintre tegule, fragmentară (L<sub>p</sub> = 37 cm, l<sub>p</sub> = 24 cm, gr. muchie = 5 cm) păstrează ștampila LEG XI ANT (cartuș dreptunghiular simplu, L = 10 cm, l = 2,5 cm, retrograd).
16. Despre acest mormânt vezi CCA 2005, p. 250.
17. Despre acest mormânt vezi CCA 2008, p. 213.

#### Abstract:

In the 2008 campaign (for ancient *Durostorum* and previous excavation on this site, see n. 1) we have resumed excavation in Sector I *Thermae*, aiming at discovering details concerning the two buildings identified there. We focused especially on both structures' eastern limits, as well as other details for the area west of the baths complex and Building no. 3's western limit respectively.

The baths complex. Eastward investigations have evinced – again – the fact that the entire area ceased to be used, but in the present state of investigation we cannot establish if this area belongs to the first or second phase of the building's functioning. We uncovered a continuation for the northward trajectory of the

eastern limit-wall, as well as the substruction of a basin. We have also investigated there two trajectories of pipelines made of ceramic tubes bound with mortar. On three tubes we have discovered the stamps of the *legio XI Claudia*.

Building no. 3. We have discovered traces of foundations for a wall that probably represented the portico's western limit.

The necropolis. We have finalized excavation on graves nos. 3 and 12 (M3 and M12).

## 58. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța

### Punct: Păcuil lui Soare

Cod sit: 62547.02

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 53/2008

Colectiv: Oana Damian - responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB)

Cercetarea arheologică din campania 2008 s-a concentrat, ca majoritatea celor desfășurate după anul 2000, asupra degajării unor elemente ale sistemului constructiv al fortificației insulare<sup>1</sup>, în vederea obținerii de informații suplimentare privind maniera de fundare a cetății, pentru realizarea unui studiu de arhitectură care să stea la baza unui proiect de conservare și punere în valoare a monumentului bizantin. Studiul viza, evident, și instalația portuară, situată pe latura de sudE a cetății și cercetată în anii 60<sup>2</sup>. După degajarea vestigiilor arheologice, în campaniile 2004 și 2006–2007, de aluviunile masive depuse de apele Dunării în anii 70, eforturile au fost orientate spre obținerea de informații suplimentare privind maniera de fundare a curții și a turnurilor care flanchează instalația portuară, completată cu finalizarea cercetării celui sudic, și relația sa cu zidul de incintă, precum și spre identificarea limitelor debarcaderului spre est și spre S. În 2007, a fost cercetată zona de racord dintre zidul turnului nordic al instalației portuare și curtea estică a cetății, săpată parțial în anii 60. Campania 2008 și-a propus completarea informației obținute în 2006 privind limitele estică și sudică ale instalației portuare. Nivelul ridicat al apelor Dunării la începutul campaniei nu a permis continuarea cercetării limitei estice a instalației portuare. Cercetarea s-a concentrat asupra surprinderii limitei sudice a debarcaderului, și anume a relației dintre zidul turnului sudic al acestuia și curtea estică, practicându-se o casetă cu dimensiunile de 5 x 5 m, până la adâncimea de 2,50 m înregistrându-se, după depunerile consistente de nisip aluvionar, partea superioară păstrată a instalației portuare în zona de racord a zidului turnului la zidul de incintă.

Este necesară continuarea cercetării pentru identificarea sistemului de fundare a instalației portuare spre limitele sale sudică și estică, pentru definitivarea înregistrării monumentului, precum și pentru găsirea unor eventuale soluții de conservare și punere în valoare.

#### Note:

1. CCA 2001, p. 170–172; CCA 2003, p. 223–224; CCA 2004, p. 226–227; CCA 2005, p. 251–252; CCA 2007, p. 258–259; CCA 2008

2. P. Diaconu, D. Vilceanu, *Păcuil lui Soare, Cetatea bizantină, I*, București, 1972, p. 38–45.

**59. Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea [Beroe]****Punct: Piatra Frecăței**

Cod sit: 161115.01

Colectiv: Alexandru Barnea (IAB, FIB), Dorel Paraschiv, Mihaela Iacob (ICEM Tulcea), Simina Stanc

Fortificația Beroe, amintită în mai multe itinerarii de epocă romană<sup>1</sup>, este situată în punctul Piatra Frecăței, la 2,5 km S de localitatea Ostrov, jud. Tulcea. Masivul stâncos pe care se află amplasată aceasta constituie punctul de convergență al unui braț vechi al Dunării (Băroi) cu actualul traseu al fluviului. Nu se știe data la care a fost realizată incinta. Cetatea a fost părăsită la începutul sec. VII (ultima monedă romano-bizantină descoperită a fost emisă de Focas), locuirea reluându-se aici odată cu revenirea bizantinilor la Dunărea de Jos. Spre N, pe un alt promontoriu, se află o așezare civilă suprapusă ca și cetatea, de așezarea medievală timpurie (sec. XI – XII).

În anul 1898 fortificația a fost localizată de către inginerul topograf P. Polonic, care afirma că incinta era vizibilă, aceasta având formă trapezoidală. În anul 1911, C. Moisil o amintește ca cetate octogonală, dar observațiile diferite ale celor doi, la distanță de un deceniu, ne fac să ne îndoim că incinta se observa cu exactitate în teren.

Începând cu anul 1958, la N de cetate a fost cercetată parțial, de către A. Petre, o întinsă necropolă din perioadele romană, romano-bizantină și medievală timpurie (peste 1100 de morminte) și o bazilică paleocreștină, care a funcționat în sec. IV – VI p. Chr.

În perioada 1971 – 1973, D. Vâlceanu și Al. Barnea au întreprins cercetări arheologice în cetate; aceștia au ajuns, în câteva secțiuni, pe ultimul nivel de locuire de epocă romano-bizantină, datat în a doua jumătate a sec. VI.

Cercetările din interiorul fortificației au fost reluate între anii 1998 – 2002, de către un colectiv condus de Al. Barnea<sup>2</sup>. S-a constatat că, în zonele de S și de E incinta de epocă romană s-a prăbușit în Dunăre, iar în cele din N și de V spre șanțul care separa cetatea de așezarea civilă (un tronson din zona de NV, descoperit în poziție orizontală, suprapus de o locuință medievală timpurie, demonstrează că fenomenul s-a produs între sec. VII și X). Au fost descoperite câteva complexe (gropi menajere) din epoca bronzului și din prima epocă a fierului și trei niveluri de locuire romane și romano-bizantine (sec. II – VII p. Chr), distruse, în cea mai mare parte de complexe medievale timpurii (sec. XI – XII p. Chr). Singura construcție de epocă romană descoperită este un bazin, care fusese considerat de E. Comșa "zid de cetate", iar de A. Petre "turn romano-bizantin". Pe promontoriul de la N de cel pe care se afla fortificația (în așezarea civilă) au fost surprinse două niveluri romane timpurii (sec. II – III p. Chr) și unul romano-bizantin, suprapuse sau perforate de complexe medievale timpurii (o locuință și patru morminte).

În ceea ce privește stratul arheologic de perioadă medievală timpurie (sec. XI – XII), au fost surprinse 19 complexe de locuit semiadâncite sau de suprafață, dintre care doar unul a fost cercetat în totalitate (o locuință semiadâncită, cu dimensiunile de 4 x 4,5 m); unele dintre acestea aveau cuptoare (pietrare) în formă de potcoavă. De asemenea, au mai fost descoperite mai multe gropi menajere și un pietrar realizat direct în pământul steril. În complexele medievale timpurii, au fost descoperite foarte multe vase ceramice (vase-borcan – unele întregi sau întregibile, amfore, ulcioare, căldări etc.), obiecte de podoabă, monede, la care se adaugă un important lot de oase de

animale. Din acesta din urmă, au fost date spre studiu doar cele ce aparțin cu siguranță complexelor medievale timpurii. [Dorel Paraschiv]

**Note:**

1. Pentru bibliografie, vezi Dorel Paraschiv, *Amfore romano-bizantine descoperite la Piatra Frecăței – Beroe*, Cercetări Istorice SN 18–20, 1999 – 2001, p. 149, notele 1 – 4.

2. Vezi rapoartele din CCA, Campaniile 1998 – 2002. Din colectiv au mai făcut parte, alături de semnatarul acestor rânduri și Mihaela Iacob (1998 – 2002), Karl von der Lohe (1998), Ioan Vasiliu (1999 – 2000) și Aurel Stănică (2001 – 2002).

**Analiza eșantionul faunistic de la Piatra Frecăței**

Simina Stanc

Materialul faunistic analizat a fost adunat în cursul săpăturilor arheologice derulate în anii 1998, 2001 și 2002, fiind datat ca aparținând secolelor XI-XII.

În anul 1998 au fost adunate fragmente osoase din secțiunea S1, carourile: C 1, C 5, C 6, C 7, C 8, C 11, C 12, C 20, C 21, C 22, C 25, C 26, C 27, C 28.

Materialul faunistic adunat în anul 2001 provine din Secțiunea VI, carourile: C 3, C 4, C 5 și C 6.

În anul 2002 materialul faunistic a fost adunat din secțiunile VI b, VII b, VI c și VII c.

Deoarece provin din complexe aparținând aceleiași perioade istorice, toate resturile faunistice au fost cuprinse într-un singur eșantion, constituit din 3920 fragmente, care provin de la pești, păsări și mamifere. Aceștia li se adaugă alte trei fragmente de om (*Homo sapiens*), care nu au fost luate în studiu. Cea mai mare parte dintre resturi (90%) aparține grupului mamiferelor, acest procent incluzând și cele 1571 fragmente care nu au putut fi determinate specific. Datorită gradului ridicat de fragmentare, aceste piese (reprezentate de fragmente de craniu și diverse oase lungi și late, fragmente de vertebre și coaste) nu au putut fi atribuite unei anumite specii, dar ele provin de la mamifere, atât domestice, cât și sălbatice.

Dintre pești, speciile cele mai bine reprezentate ca număr de resturi identificate sunt: crapul (*Cyprinus carpio*), somnul (*Silurus glanis*), știuca (*Esox lucius*) și șalăul (*Stizostedion lucioperca*); au fost identificate și resturi de sturioni, însă nu s-a putut preciza specia. Pentru o așezare localizată pe malul Dunării, ne-am fi așteptat să fie mai multe resturi de pești în eșantion.

Dintre cele 86 resturi atribuite păsărilor, 61 aparțin găinii (*Gallus domesticus*).

Speciile de mamifere domestice identificate sunt: vita (*Bos taurus*), ovicaprinele (*Ovis aries* și *Capra hircus*), porcul (*Sus domesticus*), calul (*Equus caballus*), măgarul (*Equus asinus*), câinele (*Canis familiaris*) și pisica (*Felis domestica*). Ponderea cea mai mare o are vita domestică. Grupurile ovicaprine și porcine au ponderi asemănătoare, atât ca număr de resturi, cât și ca număr minim de indivizi estimați.

Resturile de mamifere sălbatice sunt foarte numeroase în eșantion, reprezentând 43% din totalul resturilor determinate pentru mamifere. Cerbul are o frecvență ridicată, 25% din totalul resturilor atribuite mamiferelor. Speciile de mamifere sălbatice identificate sunt următoarele: cerbul (*Cervus elaphus*), mistrețul (*Sus scrofa*), căpriorul (*Capreolus capreolus*), iepurele (*Lepus europaeus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), lupul (*Canis lupus*) și castorul (*Castor fiber*). Ponderea ridicată a resturilor de mamifere sălbatice (în principal cerb și mistreț) este un

indicator al importanței pe care o avea vânătoarea pentru populația de la Piatra Frecăței, în perioada secolelor XI-XII.

#### Anexa 5

### 60. Ovidiu, jud. Constanța

#### Punct: malul de V al lacului Siutghiol

Cod sit: 60696.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 51/2008

Colectiv: Gheorghe Papuc - responsabil, Constantin Băjenaru, Cătălin Nopcea (MINAC)

Săpăturile arheologice de la Ovidiu au avut ca obiectiv principal în acest an cercetarea bazilicii identificate în zona extramurană a fortificației de tip *quadriburgium* și corelarea stratigrafiei acestui monument cu un edificiu contemporan situat la V (edificiul B).

Datorită nivelului foarte ridicat al apei freactice nu am reușit să cercetăm în totalitate zona bazilicii. De aceea, ne-am limitat la prelungirea caroului K1” către E, pentru a mai dezveli o porțiune din zidul de N al bazilicii, și la extinderea ariei I1”- H1”, unde se află o anexă a edificiului. Observațiile făcute în campania anterioară se confirmă și de această dată: construcția edificiului înainte de ridicarea fortificației (cel mai probabil în cursul primei jumătăți a sec. V), folosirea zidurilor perimetrice ale bazilicii ca pereți ai unor construcții adosate în cursul sec. VI și, în sfârșit, demantelarea sistematică a edificiului în a doua jumătate a sec. VI.

Atât la N, cât și la S de bazilică a fost surprins un strat foarte gros de dărâmatură (în special țigle și olane de acoperiș) aparținând locuințelor adosate bazilicii în sec. VI, după construcția fortificației. Un *terminus post quem* pentru scoaterea din uz a acestora este o monedă de la Justin II (565-578) descoperită în stratul de țigle și olane de la N de bazilică, ceea ce ne face să credem că momentul distrugerii ar putea fi datat încă din timpul acestui împărat. Distrugerea construcțiilor adosate este urmată foarte rapid de demantelarea sistematică a zidurilor bazilicii. Demn de amintit este cantitatea apreciabilă de amfore de tip Gaza apărută în acest strat de demantelare.

Lipsa unor dovezi elocvente de cultură materială specifică sec. VI în interiorul bazilicii poate fi explicată deocamdată prin pierderea caracterului religios în această perioadă (o dată cu prăbușirea cupolei cert atestate de pilaștri de la interior și de mortarul abundent care acoperă podeaua de lut).

Anexa situată la S de bazilică este de fapt o construcție (fără acoperiș ?), închizând un spațiu a cărui lățime este de 2,90 m (lungimea nu poate fi aproximată deocamdată). Este constituită dintr-un rest de zid în formă de L, cu laturile de 1,60 m, realizat din piatră legată cu pământ, care amintește de pilaștri de cărămidă din prima fază a *narthex*-ului bazilicii. În ultima fază de existență a bazilicii interiorul și exteriorul acestei anexe este pavat cu fragmente de țigle, foarte bine îmbinate. Acest pavaj, care a fost surprins mai bine în campania din anul 2002, este la același nivel cu trotuarul din dale de calcar care înconjoară bazilica. În acest an s-a identificat o porțiune din acest trotuar chiar în interiorul anexei, cu precizarea că în el este cruțat un canal de scurgere a apelor pluviale, orientat către est (deci către golful de odinioară).

Al doilea sector cercetat este reprezentat de edificiul B, situat la V de bazilică și cuprins în parte de zidurile fortificației. Din observațiile anterioare se știe că acest edificiu este în mod

cert abandonat o dată cu construcția *quadriburgium*-ului. Pe ultimul nivel de funcționare al acestei construcții a fost descoperit în 1984 un tezaur de monede cu ultimele exemplare de la împăratul Zenon (477-491), acesta fiind deocamdată cel mai sigur *terminus post quem* pentru construcția fortificației. Prin cercetarea aproape integrală a carourilor J 2 și K 2 avem acum o succesiune stratigrafică elocventă pentru acest edificiu, care se prezintă după cum urmează:

- strat vegetal
- nivel de locuire din secolul VI, având ca suport o șapă de mortar rămasă de la construcția sau reparația incintei fortificației;
- nivel de construcție al fortificației, compus din sfărâmatură de piatră, mai gros către incintă;
- strat gros de umplutură (nivelare) cu pământ brun, afânat, provenit cel mai probabil din șanțul de fundație al curții de est a fortificației; acest strat stă peste un nivel de călcare format dintr-un pământ negricios amestecat cu lentile de lut galben, cu o pantă foarte accentuată către est și care acoperă depunerile aparținând edificiului B;
- nivelul de locuire în interiorul edificiului (de altfel și singurul), reprezentat de o podea de lut la circa -0,80/0,90 m față de nivelul actual; la exterior este completat de un nivel de călcare amenajat în pantă către est (cote - 1,20/1,35 m);
- strat de pământ negru-brun afânat, având la bază o peliculă de mortar (căruiua îi corespunde o mare groapă cu mortar situată la V de zidul mare al edificiului);
- nivel de călcare anterior construcției edificiului, reprezentat de o podea foarte bună de lut, completată către est de o simplă bătătorire a pământului și având aceeași pantă către est (mai lină de această dată); pe acest nivel s-au surprins și unele lentile de arsură;
- strat de pământ negru, cu siguranță un vegetal antic (în care apar mici fragmente ceramice din epoci diverse, mai ales grecești și romane timpurii).

Pe baza acestei stratigrafii se poate avansa ipoteza construirii edificiului B într-o perioadă ulterioară bazilicii și edificiului A situat la S de aceasta. Conform materialului arheologic și în special a monedelor, încadrarea cronologică a acestui edificiu poate fi făcută în a doua jumătate a sec. V. Groapa de mortar și pelicula fină de mortar (elemente suprapuse sau tăiate de zidurile edificiului B) ar putea fi puse în legătură cu momentul de construcție al bazilicii, aflată la o distanță de circa 7-8 m spre est.

Nivelul cel mai timpuriu de podea (pentru care avem un *terminus post quem* reprezentat de o monedă tip GLORIA ROMANORVM din anii 402-408), aflat pe vegetalul antic, se datează pe baza materialului arheologic la începutul sec. V și nu poate fi pus în legătură cu un edificiu anume, din lipsa unor cercetări pe o arie mai largă. Moneda amintită ne arată însă foarte clar începuturile așezării anterioare fortificației (și anume primele decenii ale sec. V).

### 61. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]

Cod sit: 62618.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 54/2008

Colectiv: Gheorghe Papuc - responsabil, Zaharia Covacef, Liviu Lungu, Gabriel Talmațchi, Constantin Băjenaru,



Cătălin Nopcea (MINAC), Dan Vasilescu, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Sebastian Dobrotă (studentji UO Constanța)

### Sector Nord (poarta de NV)

Gheorghe Papuc, Liviu Lungu

În acest an a fost continuată cercetarea în zona porții de NV, prin deschiderea a trei secțiuni în aria extramurană.

S I (2 x 10 m) este perpendiculară pe curtea A, cea dintre turnul de colț nordic (turnul 1) și poarta de NV, mai precis în chiar legătura turnului de N al porții (turnul 2) cu respectiva curtea. Situația întâlnită este următoarea: turnul și curtea au fost ridicate simultan, cu fundații adânci (la turn ele coboară până la 2,90 m sub crepidă), din piatră de dimensiuni mijlocii (șist și calcar). S-au descoperit urmele unei reconstrucții la ambele obiective (ca o primă evaluare, aceasta se datează în sec. V), urmând unei distrugerii care este ușor de urmărit și în profil. Prelungind secțiunea și în interiorul cetății, dincolo de zidul de incintă, la mică adâncime (0,30 m) am descoperit o parte a pavajului lipit de zid și o bătătură din lut și piatră mărunță, a cărei destinație rămâne de deslușit în campaniile viitoare.

S II (2 x 8 m) este paralelă cu prima (între ele am lăsat un martor de 1 m lățime) spre interior, către axul central, longitudinal, al turnului de N al porții. Cercetarea a confirmat starea obiectivelor, observată în S I.

S III surprinde situația „geamănă” primeia, anume de la legătura laturii de S a turnului de S al porții (turnul 3) la curtea B.

### Sector Vest (extramuros)

Zaharia Covacef

Campania 2008 s-a desfășurat în sectorul de V între 11-30 august. Pe lângă curățarea secțiunilor intramurane, în care s-a lucrat în campaniile precedente, în acest an am urmărit să degajăm cât mai mult zidurile pentru a vedea ce măsuri de consolidare sau restaurare se impun. În acest scop am trasat o secțiune – S I – perpendiculară pe curtea D și în dreptul treptelor din interiorul acesteia, între turnul 5 (din colțul de V) și turnul 6 (aparținând porții de SV), cu o lățime de 3 m și cu o lungime de 15 m. Pentru o mai lesnicioasă degajare a pământului din săpătură am împărțit secțiunea în două: S I a (lângă incintă) și S I b (n continuare), lăsând între ele un martor de 0,50 m.

Stratigrafia secțiunii se prezintă astfel: 0,10-0,15 m – stratul vegetal; urmează stratul de pământ pus de noi în campaniile anterioare (circa 0,50-0,80 m), apoi depunerile din cei 90 de ani de când s-a întrerupt săpătura, amestecate cu alunecările de mortar și pietre din zidul de incintă, suprapus pământului scos din săpătură de Vasile Pârvan. Evident că grosimea acestor straturi-depuneri se modifică pe măsură ce ne depărtăm de incintă.

Zidul de incintă, cu o grosime de 2,60 m, a fost degajat pe o înălțime de 3 m, însemnând 0,90 m înălțimea blocurilor și 2,10 m fundația, cu mențiunea că nu am ajuns la baza acesteia.

În timpul săpăturii s-au recuperat numeroase fragmente ceramice diverse, cu multă depunere calcaroasă, fragmente de greutate din cărămidă și 22 de monede, distribuite cronologic astfel: două coloniale de la începutul sec. II p.Chr. (una din Tomis, din orichalcum, a doua de la Nicopolis), 18 monede din sec. IV p. Chr. (Constantin, Constans, Constantin II, Valens, Valentinian I), bătute la Constantinopol și Sirmium, și două exemplare din sec. V p.Chr. Majoritatea descoperirilor s-a făcut

în S I b. Tot aici, la adâncimea de 1,80 m, structura solului indică apariția unei gropi (nu s-a mai continuat).

Toate materialele recuperate se află la MINAC.

### Sector sud (turnul 8)

Gabriel Talmațchi

În campania arheologică a anului 2008 au fost continuate săpăturile din apropierea turnului patrulater de SE, aflat pe latura de S a fortificației, între poarta mare de SV și poarta mică. Au fost trasate două secțiuni, una pe direcția E-V (S IV) cu dimensiunile de 3 x 10 m, dispusă paralel cu latura dinspre exterior a turnului patrulater de SV, iar cea de a doua (S V), de control în interiorul aceluiași turn (pe axul de intrare în respectivul element de fortificație, de 7 x 1,50 m).

Prima secțiune ne-a relevat amplul nivel de umplură (de 0,70/0,80 m) compus din bucăți mijlocii și mici de piatră, fasonate sau nu, țigle și olane fragmentare, mici fragmente de amfore romano-bizantine etc (cunoscut și din săpăturile executate în anii anteriori). Deasupra acestuia am identificat o nivelare (de 0,20/0,40 m grosime) care a servit ca fundament drept pentru ridicarea unui bordei, exact în fața turnului, a cărui deschidere pare a fi fost paralelă cu incinta (se păstrează o podea de culoare galbenă, foarte subțire, de doar 0,05/0,10 m, ceea ce ar indica o locuire sezonieră). O parte din construcție rămâne a fi dezvelită în cursul campaniei următoare fiind de găsit în continuare în profilul de S al secțiunii (când vom putea identifica exact și dimensiunile sale). În interiorul bordeiului au fost descoperite numeroase fragmente ceramice medievale smălțuite. Este o ceramică arsă oxidant complet, lucrată la roată rapidă care prezintă un decor smălțuit de culoare roșie, galbenă, crem și numeroase nuanțe de verde. Ca forme ceramice au putut fi identificate străchini, ulcioare, castroane, farfurii (buze drepte, buze simplu rotunjite, buze în formă de T, funduri inelare, un ciur de ulciur etc. De asemenea au fost observate în decor și urme de sgratitare ale unor modele iconografice (decor vegetal – flori, frunze de brad; decor geometric etc.) pe interiorul și exteriorul lor. În concluzie materialul ceramic recoltat pare a aparține secolelor XVII-XVIII. Tot în interiorul bordeiului a fost descoperit și un mic depozit monetar compus din 6 monede de argint (otomane și probabil ungurești) care ar putea fi datate în secolele XVI-XVII. S-ar putea ca aceste materiale să ne indice unul din momentele demantelării incintei antice. În interiorul secțiunii, în fața turnului au mai fost descoperite blocuri mari de piatră fasonate (cu dimensiunile de 90 x 56; 90 x 54; 96 x 50; 95 x 75 etc), căzute din partea superioară a sa de la parament. Detaliile constructive ale turnului au fost precizate în raportul pe anul 2007.

În interiorul turnului am degajat un amplu strat de dărâmatură creat după finalizarea săpăturilor lui V. Pârvan (1911-1913), până la o adâncime de 1,20 m, activitate pe care o vom continua și în cursul anului viitor.

### Sector Est (barăci pe curtea de NE)

Constantin Băjenaru

Cercetarea arheologică a sectorului barăcilor adosate curteii de NE a fortificației a constat în acest an în extinderea săpăturii de o parte și de alta a secțiunii magistrale SB (cercetată în 2006). Scopul principal a fost delimitarea planimetrică a zidurilor și stabilirea relațiilor stratigrafice între acestea. De la bun început trebuie precizat că zona a fost afectată în parte de vechile săpături ale lui Vasile Pârvan, mai întâi prin șanțul care a evidențiat paramentul interior al curteii, apoi printr-o secțiune de aproximativ 1,50 m lățime,

perpendiculară pe incintă. Pe o suprafață cercetată care acoperă deocamdată 70 m<sup>2</sup> am identificat patru faze de locuire, corespunzătoare de altfel celor patru mari nivele reperate în interiorul cetății.

N 4 (sfârșitul sec. IV – începutul sec. V) este documentat de o structură adâncită în pământul vegetal antic, probabil o amenajare de tip bordei, suprapusă de fundația zidului de est al barăcii edificate în N 2. Materialul arheologic descoperit în interior este destul de bogat, de la ceramică și sticlă, până la obiecte din fier și bronz. Din același loc am recuperat oase de animale și bucăți de mortar, ceea ce duce cu gândul la o amenajare din perioada de construcție a cetății. Se remarcă o aplică de centură specifică celei de-a doua jumătăți a sec. IV și începutului sec. V, precum și monedele de la Arcadius și Honorius, care datează foarte bine nivelul. Pe nivelul de călcare de la „suprafața” bordeiului, constituit de fapt de vegetalul antic, au fost reperate urme slabe de arsură și o mică groapă menajeră.

Scoaterea din uz a acestei „instalații” este documentată stratigrafic de o nivelare generală a terenului, care pregătește construirea primei barăci din piatră (vezi N 3). În acest strat de nivelare a apărut un tezaur de monede care cuprinde 32 de exemplare (împrăștiate pe o rază de 1 m de la plinta zidului de incintă către interior)<sup>1</sup>, cu cele mai multe dintre piese datând din perioada 395-408 și cu ultimele emisiuni aparținând perioadei 408-423.

N 3 (prima jumătate a sec. V, *terminus post quem* 408-423) – corespunde așadar cu ridicarea primei barăci, de la care s-a păstrat groapa de demantelare a zidului de V (lățime 0,70 m) și podeaua de lut de la interior (cu urme de refaceri succesive). Datarea momentului de construcție al acestei barăci este asigurată în primul rând de ultimele monede ale nivelului anterior (408-423), iar finalul este de căutat în perioada 430-450.

N 2 (al treilea sfert al sec. V) se individualizează foarte clar prin construirea unei noi barăci, bine delimitată în plan de săpătura din acest an. Zidurile noii construcții, din care s-au surprins mai mult fundațiile (late de 0,75-0,80 m, din piatră legată cu pământ), închid o suprafață totală de cca 38 m<sup>2</sup> (8 x 4,75 m). La exteriorul laturii de S exista o stradă (amenajată cu siguranță încă din N 3, când este așternută o peliculă de mortar asemănător celui utilizat la construcția incintei). La interior exista un zid despărțitor, total dezafectat în sec. VI, care compartimenta baraca în două camere, iar lângă incintă o amenajare din lemn. Nivelul de călcare la interior este reprezentat de o podea groasă de lut, cu semne de refacere succesivă, o vatră și o groapă de par care susținea probabil structura de lemn a tavanului. Intrarea era practică pe latura de vest, lângă incintă, având la interior un pavaj din fragmente de țigle. Sfârșitul acestei barăci, ca de altfel și al întregului nivel N 2, este documentat printr-un strat foarte gros de arsură și o dărâmătură abundentă, care a sigilat *in situ* materiale arheologice întregibile (între care o amforă hispanică de tip Dressel 23 / Keay XIII, un ulcior, două opaițe). Chiar dacă materialul numismatic descoperit în stratul de arsură al barăcii este rar și puțin relevant (reflectând de altfel o perioadă de regres a circulației monetare), pe baza analogiilor cu situația din sectorul de S (bazilică), este aproape cert că distrugerea are loc în timpul domniei lui Leon I (457-474).

N 1 (mijlocul și a doua jumătate a sec. VI) este nivelul de refacere al cetății, după un lung abandon, documentat foarte bine din punct de vedere stratigrafic și care confirmă informația lăsată de Procopius în *De aedificiis*. În sectorul nostru, dărâmăturile barăcii din sec. V sunt nivelate și se construiește o

alta, ceva mai redusă ca suprafață (cca 32 m<sup>2</sup>). Ca latură de est este refolosit zidul barăcii anterioare (lat de 0,75 m), iar la S și la V sunt construite ziduri noi, tot din piatră legată cu pământ (late de cca. 0,55-0,60 m). La S este construită și o anexă (?), care nu face corp comun cu baraca (fig. 1). Spre deosebire de campaniile anterioare, au apărut o serie de indicii stratigrafice care pot discerne două subfaze corespunzătoare celei de-a doua jumătăți a sec. VI, cu ultima dintre ele sigur databilă în vremea lui Mauricius Tiberius. Ultima monedă este un *folles* care se datează în anul XIII de domnie al acestui împărat (595/596), este puternic arsă de foc și ar putea constitui un indiciu al momentului distrugerii finale a cetății.

În stadiul actual al cercetărilor de pe curtea de N se poate trage concluzia că primul nivel de locuire din cetate este reprezentat de amenajări de tip bordei sau simple adăposturi, folosite probabil de constructori. Pe baza materialului arheologic descoperit în aceste complexe este evidentă prezența militarilor, dar și a unui important număr de federați goți. Imediat după construcția zidului de incintă se trece la ridicarea barăcilor destinate soldaților, care vor fi permanent refăcute pe parcursul sec. V. După marele incendiu care pustiește cetatea în timpul domniei lui Leon I (457-474) avem documentat arheologic un nivel de abandon (circa 70-80 de ani), care vine să confirme informația lui Procopius despre Ulmetum (o cetate părăsită, căreia „nu-i mai rămăsese decât numele”). Reconstrucția justinianee se observă foarte clar doar în interiorul cetății, unde sunt ridicate noi barăci, ale căror ziduri sunt de o calitate tehnică inferioară celor din sec. V, cu fundațiile implantate direct în stratul de dărâmătură al construcțiilor incendiate în timpul lui Leon I.

### Sector sud (bazilică)

Constantin Băjenaru, Cătălin Nopcea, Dan Vasilescu, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Sebastian Dobrotă

Săpăturile din sectorul de S au avut ca obiectiv principal cercetarea bazilicii paleocreștine și a zonei dintre aceasta și curtea de SE a incintei. Pentru a avea o imagine mai clară a succesiunii stratigrafice am deschis patru suprafețe noi, compuse din carouri de câte 2 x 4 m (c. I 46 – I 51, H 46 – H 51, G 46 – G 51, care acoperă jumătatea de N a bazilicii și zona străzii alăturate, precum și c. I 52 – I 60, al cărei capăt sudic este reprezentat de o scară de acces la partea superioară a incintei). Pe lângă profilele magistrale rezultate din trasarea suprafețelor, am înregistrat și o serie de profile intermediare, în funcție de complexele apărute pe parcursul cercetării.

Stratigrafia în acest sector este serios bulversată de intervențiile efectuate de Vasile Pârvan, în primul rând de tranșeele executate în perimetrul edificiului bazilical și de-a lungul incintei, dar și de unele structuri databile în ultima fază de locuire în cetate (sfârșitul sec. VI). Oricum, observațiile stratigrafice făcute în anii 2006-2007 au fost confirmate. Ca și în sectorul barăcilor de pe curtea de NE, avem și în această zonă documentate cele patru faze de locuire intramurană, după cum urmează:

N 4 (sfârșitul sec. IV – începutul sec. V) este reprezentat de locuințe (adăposturi?) adâncite în pământul galben viu, cu gropi de pari pe margini și cu stâlp central. Au fost descoperite două structuri de acest gen, incomplet cercetate deocamdată (fiind suprapuse de zidurile locuințelor din sec. V-VI), orientate paralel cu incinta fortificației, la o distanță de circa 4 – 4,5 m de curtea de SE. Materialul arheologic se caracterizează printr-un amestec de produse tipic romane și altele de factură Sântana de Mureș-Cernjachov (în special ceramică neagră sau cenușie

lustruită). O monedă de la Valentinian II (VOT X / MVLT XX, a. 378-388) reprezintă un bun element de datare a funcționării acestor amenajări, care sunt nivelate o dată cu construirea barăcilor din piatră și a bazilicii.

Nivelul de construcție al fortificației este contemporan cu aceste structuri și este reprezentat de un strat compact de mortar dispersat pe o suprafață largă între bazilică și curtea de SE. Mortarul este așternut fie direct peste pământul vegetal antic, fie pe pământul galben viu și urmează o pantă descendentă către S (pantă naturală a terenului, către râpa văii pâraului Pantelimon). O observație importantă este că mortarul are aceeași compoziție ca și cel folosit la elevația incintei și la construcția zidurilor bazilicii. Menționăm că la suprafața pământului vegetal antic, sub nivelul de mortar de la construcție, au fost găsite câteva monede databile în sec. IV, în special emisiuni de tipul FEL-TEMP-REPARATIO (anii 348-358)<sup>2</sup>, care asigură deocamdată cel mai ferm *terminus post quem* pentru datarea fortificației de la Ulmetum.

Dacă în ceea ce privește incinta, momentul de construcție este clar încadrat în nivelul N 4, același lucru poate fi presupus și despre bazilică, cum lasă să se întrevadă pare-se folosirea aceleiași compoziții de mortar și orientarea celorlalte construcții din acest sector în funcție de planul său. Un sondaj efectuat perpendicular pe zidul de S a pus în evidență o evazare a gropii de fundație a acestuia, umplută cu bucăți de mortar și nivelată. Un posibil indiciu (*terminus post quem*) pentru momentul de construcție al bazilicii ar putea fi reprezentat de o monedă theodosiană tip VOT X / MVLT XX (378-388) descoperită în 2007 între rosturile cărămizilor pavajului navei de sud.

Cercetările din perimetrul bazilicii au evidențiat încă o dată demantelarea sistematică a zidurilor acesteia (proces care are loc cel mai probabil în ultimele decenii ale sec. VI). Zidul de N, lonjat la exterior de o stradă pavată cu pietriș, este distrus aproape cu totul, cu greu mai păstrându-se câteva pietre din fundație. Pe fața interioară a zidurilor perimetrice apar fragmente de zidărie din piatră legată cu pământ, cu o lățime de circa 0,40 m, al căror rost era probabil de susținere a unor banchete (?). Pavajele de cărămidă, care apar atât în navele laterale, cât și în cea centrală, s-au păstrat pe porțiuni însemnate, pe alocuri fiind detectate gropi care sparg acest nivel. Delimitarea navelor este asigurată de postamente din calcar de formă circulară, care probabil susțineau baze de coloane, dispuse la intervale de circa 1,5 m între ele. A fost delimitată de asemenea și porțiunea dinspre N a bemei, pavajul cu cărămizi dispuse în formă de romburi fiind aici distrus pe porțiuni mai mari de intervenții târzii.

N 3 (prima jumătate a sec. V, *terminus post quem*) este nivelul la care funcționează primele construcții din piatră din acest sector. O observație importantă este că orientarea acestora este aceeași cu a bazilicii și nu cu linia dată de curtea de SE a incintei. Reprezentativă este o anexă cu o suprafață interioară de 5 x 3 m, care se lipește de zidul sudic al bazilicii. Este construită din piatră legată cu pământ și are ca nivel de călcare la interior o podea de lut pe care s-au amenajat succesiv vetre de foc. Un *terminus post quem* pentru ridicarea anexei este dat de o monedă Honorius (tip VIRTUS EXERCITI, a. 395-401) descoperită între pietrele zidului de sud<sup>3</sup>, ceea ce ne duce către primul deceniu al sec. V, dacă nu cumva aceeași perioadă 408-423 postulată pentru ridicarea primei barăci de pe curtea de NE. În aceeași perioadă este amenajată și strada de pietriș de pe latura de N a bazilicii, fapt confirmat de o monedă emisă în perioada 408-423 descoperită în structura sa.

N 2 (al treilea sfert al sec. V) aduce dezafectarea anexei sus-amintite și construirea altora în dreptul scării de pe incintă,

având aceeași orientare cu bazilica. Este vorba de o mică anexă lipită de zidul de S al bazilicii, care avea în colțul de SE un chiup din care s-a mai păstrat partea inferioară și de o construcție rectangulară al cărei nivel de călcare interior este coborât cu circa 40 cm față de exterior și are un pavaj de cărămizi amenajat pe o porțiune de 2,30 x 1,40 m în capătul de V. Pe nivelul de călcare de la exteriorul acestei construcții au apărut mai multe monede din sec. V, între care cea mai importantă este o monedă de aur de la Leon I (457-474), care datează foarte bine finalul acestui nivel<sup>4</sup>. Alte elemente de datare a finalului acestui nivel au apărut pe strada de pietriș de la N de bazilică: monede de la Marcian (450-457) și o fibulă germanică de tip Bratei-Brigetio (cu trăsături Vyskov), specifică acestei perioade.

N 1 (mijlocul și a doua jumătate a sec. VI) aduce o reorganizare majoră a spațiului de la S de bazilică. După nivelarea dărâmăturilor din sec. V și egalizarea terenului cu un strat gros de pământ gălbui întărit, se construiește o baracă adosată zidului de incintă, cu zidurile perpendiculare pe acesta, dar cu latura nordică paralelă cu zidul de S al bazilicii. Între baracă și bazilică este lăsat un culoar de trecere lat de circa 1,60 – 1,80 m. Acest lucru demonstrează că cel puțin în vremea reconstrucției cetății de către Justinian, zidurile bazilicii erau încă vizibile, nefiind exclusă și o repunere în funcțiune a acesteia. Către incintă, nivelul de călcare este ridicat cu circa 1 m față de nivelul inițial de la începutul sec. V.

Între bazilică și scara de pe incintă, a fost descoperit un bordei databil în ultimul deceniu al sec. VI sau la începutul sec. VII, care este săpat până la o adâncime de 1,50 m față de nivelul actual (sau -1,00 m față de nivelul de călcare antic). Bordeii distrug un zid construit în momentul N 2, care a funcționat cu certitudine și în sec. VI. Datarea s-a făcut pe baza monedelor și mai ales a unui platou „African Red Slip” tip Hayes 105. Descoperirea marchează și în acest sector existența a două momente corespunzătoare secolului VI, delimitarea cronologică dintre cele două subfaze urmând a fi un obiectiv al cercetărilor viitoare.

#### Note:

1. Acestui tezaur ar putea să-i corespundă și o mare parte din monedele descoperite în secțiunea SB din 2006, pe același nivel.
2. Monedele sunt foarte tocite și aparțin probabil unui orizont de locuire din sec. IV, aflat la marginea așezării (de tip *vicus* ?) identificate în imediata apropiere a cetății. Nucleul acestei așezări este situat la o distanță cuprinsă între 250 și 500 m față de colțul de SV al cetății, în perimetrul satului actual. La fel de bine însă, monedele ar putea fi puse în legătură cu necropola de sec. IV surprinsă în interiorul cetății.
3. O altă monedă din aceeași perioadă și de același tip (VIRTUS EXERCITI, 395-401) a apărut într-un strat de nivelare cu pământ galben a nivelului de construcție a incintei, pe care s-a amenajat nivelul de călcare exterior al anexei.
4. *Tremissis* tip VICTORIA AUGUSTORUM, emis la Constantinopol. Este cea de-a doua monedă de aur de la acest împărat, identică cu cea găsită în 2007 în aceeași zonă, dar purtată în stratul de dărâmătură de la sfârșitul sec. VI.

**62. Pânade, com. Sâncel, jud. Alba****Punct: Sărătur**

Cod sit: 7375.03

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 4/2008**

Colectiv: Horia Ciugudean – responsabil, Cristinel Fântâneau, Constantin Inel (MNUAI), Nikolaus Boroffka, Svend Hansen (DAI - Eurasien-Abteilung, Berlin)

Scopul primei campanii de săpături (1-29 aprilie 2008) a fost acela de a cerceta locul de descoperire al unui depozit de bronzuri din perioada târzie a epocii bronzului, semnalat în anul 2002 MNUAI. Locul de descoperire este situat în apropiere de vărsarea Pârâului Pânăzii (care marchează și granița cu localitatea Biia) în Târnava. Pârâul prezintă un interes deosebit prin faptul că unul dintre izvoarele sale are un conținut ridicat de sare. De la Pânade erau cunoscute mai ales materiale neolitice (cultura Criș), de epoca fierului (pumnal „cimerian”, tezaur de monede Latène) și romane (așezare rurală) în vreme ce din localitatea învecinată Biia provin cunoscutele descoperiri de aur de vreme hallstattiană. În anul 2006, în apropierea locului de descoperire a depozitului de bronzuri, au fost găsite, în primele sondaje, materiale ceramice din vremea perioadei târzii a epocii bronzului și mai recente astfel că s-a presupus existența unei așezări contemporane depozitului. La răsărit de pârâu, pe aria localității Biia a putut fi identificată și o așezare aparținând perioadei mijlocii a epocii bronzului (cultura Wietenberg). Pe terasa inferioară, unde potrivit descoperitorului ar fi ieșit la iveală depozitul, au fost efectuate prospecțiuni geomagnetice de către colegii de la Universitatea din Kiel<sup>1</sup>, ceea ce a permis înregistrarea mai multor anomalii. Prin sondare cu burghiul s-a putut constata că straturile de cultură ajung aici până la grosimea de cca. 1,5 m. Una din anomalii, în imediata apropiere a locului de descoperire a depozitului de bronzuri, a fost cercetată într-o secțiune cu dimensiunile de 5 x 5 m.

La adâncimea de 0,4-0,6 m au ieșit la iveală resturile unei așezări de vreme postromană (sec. III-IV p.Chr.), cu locuințe de suprafață (platformă arsă, de lut cu amprente de crengi și scânduri); descoperirea este neobișnuită, în această zonă fiind cunoscute pentru perioada în discuție predominant locuințe adâncite. Sub această așezare târzie căreia îi aparțin, probabil, cea mai mare parte a anomaliilor înregistrate geomagnetic, se găsește un strat antropogen masiv de 1,3m, conținând pigmenți de lut ars, puține cioburi din perioada târzie a epocii bronzului și neobișnuit de puține oase de animale. În general, consistența stratului nu pare să fie specifică depunerilor de așezare, suprafața cercetată este însă prea mică pentru a permite atribuirii concrete. În stratul aparținând perioadei târzii a epocii bronzului au fost descoperite, nu departe unul de celălalt, două obiecte de bronz (un ac și un fragment de verigă) cărora li se adaugă un buton de bronz. Acul permite o datare ceva mai exactă în perioada Bronz D (Reinecke). Cele trei obiecte de bronz (remarcabil de multe pentru suprafața cercetată) pot fi considerate ca fiind o mică depunere în vreme ce depozitul principal (în jur de 40 de obiecte) se situa imediat la V de secțiune. Stratul de pământ steril a fost surprins la adâncimea de -1,8 -2 m. Cercetările vor continua în anul 2009, prin extinderea suprafeței săpăturilor și utilizarea unui detector de metale pentru identificarea eventualelor piese din depozitul de bronzuri nerecuperate până în prezent.

Note:

1. Echipa a fost formată din Arne Windler, Moritz Mennenga (Christian Albrecht Universität, Kiel). La cercetări au mai participat Bianca Nessel, Julia Wagner (doctoranzi, Freie Universität Berlin) și Emese Apai (Cluj-Napoca).

**63. Pecica, jud. Arad****Punct: Șanțul Mare**

Cod sit: 11593.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 6/2008**

Colectiv: George P. Hurezan – responsabil (CM Arad), Florin Drașovean, Alexandru Szentmiklosi (MB Timișoara), John O'Shea, Alex Barker, Sarah Sherwood (Univ. Michigan)

The great settlement of Pecica “Șanțul Mare” is among the most important archaeological sites in the European Bronze Age. The site occupies a strategic location astride the river Mureș, between the ore producing region of the Western Carpathian Mountains and the metal using societies of the Carpathian Basin and beyond. Similarly, its deeply layered Bronze Age deposits have served as a chronological standard for the entire Bronze Age in Eastern Europe. In November of 2003, the Muzeul Banatului Timișoara, the Muzeul Județean Arad, and the Museum of Anthropology, the University of Michigan (USA) entered into a contract to facilitate new archaeological excavation at the site. Following a brief planning visit in 2004, a major, multi-year field investigation was begun in 2005 with funding from the National Science Foundation (USA). The principals of the excavation cooperative are Dr. Peter Hügel (Arad), Dr. Florin Drașovean (Timișoara) and Dr. John O'Shea (University of Michigan). Mr. Pascu Hurezan (Arad), Dr. Alexandru Szentmiklosi (Timișoara), and Dr. Alexander Barker (University of Missouri) rounded out the excavation team and were involved in the day to day management of the excavations. Dr. Sarah Sherwood (University of the South) oversaw site geoarchaeology and micromorphology, Ms. Amy Nicodemus continued to oversee the recovery and analysis of faunal materials, and Dr. Laura Motta (University of Michigan) consulted on the recovery and analysis of plant remains from the site.

The excavation campaign in 2008 saw the continuation of layer by layer excavation at the site. The specific goals of the 2008 season were 1) to continue the layer by layer excavation of a 10 by 10 meter block on the site to expose the core Late and Middle Bronze Age portions of the site sequence; 2) to investigate the large enigmatic D layer platform that was exposed during the 2007 season; and 3) to identify additional Bronze Age house structures. A limited program of off-tell testing was also initiated with the excavation of two test units to the west of the great ditch. In addition to these specific goals, and in accordance with the contract, work in 2007 continued the program of offsite geological testing, and the development of a regional GIS site database. Field operations began on 18 June and were completed on 5 August.

Work at the site in 2008 began with the removal of backfilled sediment and the reestablishment of the 10 x 10 meter grid that was begun in 2006. The excavation zone covers an area of 12 x 12 meters, which includes the 10 x 10 meter excavation block and an unexcavated belt around the excavation area to protect the site profiles. Following the procedure established in 2006,

the excavation block was divided into a series of 2 x 2 meter squares for the purposes of data recording and flotation sampling. Given the depth of the excavation, it was necessary to create entry points from the older stratigraphic trench across wooden walkways. Walkways were also used on the site to minimize trampling damage to intact excavation surfaces. Excavation continued on a layer by layer basis, working systematically across the site surface. Excavation was conducted with small hand tools, with the total volume of deposit removed recorded. Within each 2 x 2 meter square, 10 percent of the soil removed was dry sieved through screens with a mesh size of .65 cm. Additionally, two 10 liter samples from each square level were collected for flotation. Flotation samples were processed in the field laboratory using a Flote-tech automatic flotation system. All significant finds were mapped in three dimensions with the Sokkia total station, as were the starting and ending elevations of each unit, and the perimeters, tops, and bases of all features. Throughout the period of excavation, daily three dimensional maps of the excavation were constructed, as were layer photo mosaics. A series of 'micro-morphology' samples were also collected over the course of the block excavation. The samples, when analyzed, will provide important information on the creation and composition of the site's micro-stratigraphy.

A suite of seventy four radiocarbon samples were collected for chronometric dating using AMS techniques. All radiocarbon samples were collected with a clean trowel or other hand tool into folded foil packets, labelled with sample number, material being dated, a reference number identifying the corresponding three-dimensional values recorded by the Sokkia total station, and the sample's coordinates. Almost all of the samples collected were of wood charcoal, and samples were checked in the field for size and to confirm that intact ring structure was visible in order to distinguish datable charcoal from zones of blackened or reduced soil.

Materials recovered during excavation and screening were bagged separately by square and were returned to the field laboratory each evening. Materials were washed and sorted, with faunal remains being separated from artifacts. Artifacts were counted and weighed in coarse categories (ceramics, stone, metal, slag, shell, daub) with diagnostic artifacts being removed for further description, photography and analysis. Preliminary analysis of the animal bone was undertaken on a systematic sample of the excavations units during the course of the 2008 season (see below). A similar analysis of diagnostic ceramics was also initiated, but was not completed due to the unexpectedly large quantity of recovered ceramics. Due to a miscommunication among project staff, selected ceramics were originally to have been loaned between the cooperating institutions for further study in the off-season; these plans were subsequently changed due to concerns about the ability to complete all documentation required by patrimony laws for typical ceramics in the available time. Diagnostic ceramics were set aside for subsequent analysis. All other materials were packaged and transferred to the Arad Museum for future analysis. Flotation samples were separated into light and heavy fractions (floating and nonfloating) during the flotation process. The light fraction samples were transported to the University of Michigan for detailed analysis of micro-faunal and plant remains.

In addition to the layer by layer excavation of the site units, visible features, primarily deep pits, were excavated as units using natural layers. In order to maintain tighter association and control over internal features of houses, the logical unit of

*structure* was added as a superordinate form of feature, each comprising multiple internal features and superposed occupational surfaces. This approach facilitated mapping of changing house forms and activity areas while keeping materials associated with each together for analytical purposes. Features internal to houses were either excavated at the level in which they were encountered, or mapped and recorded at the level encountered. Structures excavated during the 2008 season tended to have multiple superimposed occupation layers, each of which may have been associated with posts or post pits. For larger pits, the feature was bisected so that a profile of the feature fill would be visible after half of the feature had been excavated. Unless the pit was positively determined to be a modern looter's pit, the sample of soil from each feature was 100% screened, excluding only that sediment collected for flotation sampling. Each feature was mapped and photographed during excavation, and the top, base, perimeter, and internal levels of each were mapped using the total station.

At the end of the 2008 field season, the excavation surface and all profiles were fully covered with plastic sheeting. Due to the depth of the excavation block, the base of the excavation was fully covered with soil, soil was bermed along the profile walls, and an anchoring layer of soil was placed on top of the plastic sheets lining the profiles to hold them in place. This left the base of the excavation unit, the tops of the profiles, and parts of the profiles covered with backfill, with the remaining portions covered with anchored plastic. All collected materials were inventoried and packed for storage at the CM Arad.

The 2008 field season was generally successful in terms of both the accomplishment of the planned excavation goals and in terms of new discoveries which will guide and inform future excavation. As analysis of all materials is ongoing these results are of a preliminary nature, and subject to change based on the outcome of more detailed studies.

In stratigraphic terms, the excavations removed the lower rubble and fill associated with site layers C3, C4, and C5 in the western half of the site, and extended downward to expose floors associated with site layer D1. In the eastern half of the site block, excavation was focused on the massive D0 construction, which was excavated to the top of the underlying fill layer, designated E1 and E2. In addition to the normal layer excavations, the complexly stratified remains of two architectural features, termed Structures 1 and 2, were excavated in their entirety. Two discrete Middle Bronze Age houses or house complexes, each characterized by multiple layers and rebuilding episodes, were excavated during the 2008 season.

Economic, geoarchaeological and chronometric samples were systematically collected from multiple levels of both houses and house complexes, and are currently undergoing or awaiting analysis. While both houses were interrupted either by subsequent cultural features or the limits of the current excavation area, it is possible that neither is as large as previously defined Periam-Pecica culture houses (e.g., Giric 1987; Horvath 1982; O'Shea 1996), although they are similar in size to house structures previously reported at the site by Crișan (1978). Whether this smaller size represents functional differences, or reflects spatial constraints atop the limited area of the tell summit is not yet clear.

Structure 1 had been identified in Trench 1, excavated in the 2005 season as part of the complex of strata in layer C, and was located on the western edge of the 10 x 10 m excavation block. It was identified as the corner of a major structure, or possibly an element of a thermal feature or kiln, in previous

annual reports (see O'Shea 2007). Structure 2 was located along the southern margin of the excavation block, and was associated with site Layer D. Scatters of architectural rubble were associated with the rebuilding or abandonment of both structures, and covered in the SW portion of the excavation block. Both structures were also associated with thermal features which contained discrete and bounded concentrations of partially reconstructable crushed ceramic vessels and loose sherds. The excavators of Structure 2 recorded what may have been a transverse internal partition wall perpendicular to the exterior wall, with distinct stratigraphic sequences recorded on either side of the putative partition.

In light of the discoveries of 2008, it now appears that fragmentary portions of a third, undesignated, structure may have been encountered in the NE corner of the excavation block as part of the 2007 field campaign. Thermal feature similar in form to those documented in structures 1 and 2 were recorded from this portion of the excavation block, as was an extensive capping by a white unfired rubble. While portions of occupational surfaces were recorded and mapped in previous seasons, the characteristic signature of structures and the associations of various structural elements were not recognized until the 2008 season, allowing retrospective identification of this third house or house complex.

In addition to house structures, a massive surface (termed Layer D0), the top of which was exposed in 2007, was excavated in its entirety (*figures 5 and 6*). The deposit varied in thickness from south to north, with the thickest deposits being 80 cm at the north edge of the excavation block. Stratigraphically, the construction definitely post dates Structure 2, and predates the undesignated third structure. The surface may also pre-date Structure 1, although determining the stratigraphic relationship is made difficult by the lack of continuously distributed deposits linking the two features.

The layer appears to have been created as a single event or rapid series of events, and showed evidence for burning or sustained exposure to high temperature levels. Ceramics were oxidized and in some instances refired or partially vitrified, and bones were calcined, burned or in associated with well-developed and visible vivianite staining. Micromorphological samples collected in each of the last three seasons suggests that there is significant cementing of the deposit due to carbonate precipitates in both the C and D strata units and, in some stratigraphic units like D0, alteration due to sustained heating to relatively high temperatures, and cultural preparation of specific occupational surfaces. The feature also extends well beyond the limits of the current excavation area. A series of auger test cores located around the perimeter of the excavation block demonstrated that the feature continued outward from the excavated area, particularly to the east and the south.

The construction appears to have performed some manner of site levelling or renewal function, although it is not yet clear whether it was designed simply as a surface for industrial or community activity, or whether it might represent the base of a large structure. If it does represent a structure, the construction is unlike the other houses exposed at Pecica, or any structure previously reported for the Periam-Pecica/Maros Culture. While geomorphological analyses are currently underway, it appears that the D0 layer represents burned and redeposited anthropogenic sediments forming a clear lithostratigraphic unit with abrupt and well-defined boundaries, in some areas 70cm or more in thickness. As this represented an unmistakable "natural" layer whose contents may represent chronologically earlier site deposits, analysis of layer D0 and its contents may

have significant implications for understanding the strikingly long apparent use life of certain ceramic forms in existing seriations based, in part, on materials from Pecica "Șanțul Mare".

In addition to site excavation, the 2008 season saw the excavation of two 2x2 meter test units outside of the main fortification ditch. These units were opened to document the extent and character of Bronze Age occupations outside the fortification along the area to the south of the tell. Coring samples collected in previous seasons indicated that there were relatively deep cultural deposits in these areas. These excavation units revealed no identifiable Bronze Age occupations, but did reveal the presence of a series of large and well-defined mediaeval pits in the area.

A total of 74 new samples for radiocarbon dating using the AMS method were collected during the 2008 season, but results are not yet available. Material evidence of Middle Bronze Age occupations included a wide range of local and nonlocal ceramics, lithic and obsidian flakes and artifacts, a diverse assemblage of animal bone, and groundstone tools including a portion of a ceremonial axe casting mold. The recovery of large quantities of casting debris, slag, and raw minerals underscores the significance of metallurgy and bronze production during the second half of the site's Bronze Age occupation.

Block' micro-morphology samples and 56 'bulk' samples from the main excavation area. These samples, when analyzed, will provide important information on the creation and composition of the site's micro-stratigraphy. Continued excavation at the site has revealed increasingly complex patterns of site formation and deposition, and these analyses will be crucial in resolving important issues regarding the character and significance of individual stratigraphic units, and their relation to one another. An additional 32 auger core samples were also collected. Processing of flotation, micromorphology, and metallurgical slag samples is currently underway. A preliminary analysis of the recovered faunal remains, conducted by Amy Nicodemus during the 2008 field season, is included here.

The 2008 field season provides a solid foundation for continued excavation into the deeper portions of the tell sequence. The greater depths of the deposit, and the high density of cultural remains, pose a continuing challenge to our excavation and data recording strategies which must necessarily be adapted to changing excavation circumstances. While understanding the role and character of the extensive D0 deposits will require further analysis and study, stratigraphically sequential houses within both the C and D layers reveal certain signatures for both house construction and the scattering of their remnants following abandonment. These signatures will aid in the future recognition of houses, as well as helping frame questions regarding relationships between discrete structures within the same stratigraphic unit.

Key questions to be addressed during future seasons include understanding the character of the E layers, recognizable by a dense concentration of wood charcoal; the longer-term spatial relationships between houses or house complexes; and the varying occurrences of slag, metal by-products, metals and thermal features in different areas of the excavation block. A particularly important element in these analyses will be the effort to accurately link artifacts, fauna, and other material residues with particular house structures, as a first step towards investigating social and economic differences between tell households.

We continue to benefit from an extremely productive collaborative relationship with the Muzeul Județean Arad and

the Muzeul Banatului Timișoara, and from the skills and experience of our senior collaborators, Dr Florin Drașovean and Dr. Peter Hügél. The daily presence on site of Dr. Szentmiklosi and Mr. Hurezan has been a great factor in the success of the work. Finally, the friendly and cooperative atmosphere that has developed among the Romanian and American student crews, and with the people of the village of Semlac, is particularly appreciated and valued.

#### Pecica 2008 Summary Faunal Report

Amy Nicodemus (Museum of Anthropology University of Michigan)

The 2008 Pecica excavations produced a very large and well preserved faunal assemblage. Representative samples from each layer (C4-D0), two structures, and four thermal features were analyzed in the field, totalling 3381 bone and shell fragments (Table 1). Overall, the fauna from all contexts was similar in composition (Table 2). Mammals comprise the bulk of the material, averaging 87.3%. Mollusks are less common (12.4%), while fish (0.3%) and birds (0.1%) are rare. There are no reptiles present in the 2008 sample. Domestic animals far outnumber wild mammals (83.7% versus 16.3%). Sheep and goats are the most frequent livestock (34.3%), followed by pig (27.4%), cattle (22.0%), and horse (14.8%). Dogs are poorly represented, forming only 1.4% of the domestic fauna. Despite the general homogeneity between contexts, there are a few significant differences present. Mollusks are over-represented in the thermal features<sup>1</sup> and Structure 1 has relatively few ovicaprids and a very high proportion of horse bones.<sup>2</sup> The 2008 animal remains differ sharply from later Bronze Age deposits (O'Shea et al. 2005; 2006; O'Shea 2007). In layers C1-C3, non-mammalian fauna are much more abundant,<sup>3</sup> particularly fish, and there are significantly more ovicaprids (except C1) and far fewer horses than in earlier layers.<sup>4</sup> In summary, animal husbandry formed the core of the Pecica animal economy throughout the Bronze Age periods analyzed to date. However there was a shift in emphasis within livestock management away from larger animals, particularly horses, towards ovicaprids in later periods.

Concurrently, fishing became increasingly important though time. Large game hunting, focused on red deer, was an important dietary supplement in all periods and additionally provided raw materials for tool and ornament manufacture. Fowling and small animal trapping was only a minor activity.

1  $\chi^2=20.802$ ,  $df=5$ ,  $p=.001$ .

2  $\chi^2=44.772$ ,  $df=15$ ,  $p<.001$ .

3  $\chi^2=40.262$ ,  $df=7$ ,  $p<.001$ .

4  $\chi^2=116.271$ ,  $df=21$ ,  $p<.001$ .

#### **Anexa 6**

##### References cited:

Crișan, I., 1978, *Ziridava. Săpăturile de la "Șanțul Mare": din anii 1960, 1961, 1962, 1964*, Arad.

Giric, M., 1987, *Naselja Moriške kulture, Rada Vojvođanskog Muzeja* 30:71-83

Horvath, Ferenc, 1982, *Contributions to the Early and Middle Bronze Age of Southern Alföld, A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve*, pp: 55-71.

O'Shea, J., 1996, *Villagers of the Maros: A Portrait of an Early Bronze Age Society*, New York, Plenum.

O'Shea, J., 2007, *Report on Archaeological Investigations at Pecica "Șanțul Mare" 2007 Campaign*. Report to Romanian Ministry of Culture.

O'Shea, J., Barker, A., Sherwood, S., and A. Szentmiklosi, 2005, *New Archaeological*

*Investigations at Pecica "Șanțul Mare". Analele Banatului, S.N., Arheologie-Istorie XII-XIII: 81-109.*

O'Shea, J., Barker, A., Nicodemus, A., Sherwood, S., and A. Szentmiklosi, 2006, *Archaeological Investigations at Pecica "Șanțul Mare": The 2006 Campaign. Analele Banatului, S. N., Arheologie-Istorie XIV (1): 211-228*

#### **64. Pericei, com. Pericei, jud. Sălaj**

**Punct: str. Gouț, nr. 767**

*Cod sit: 142293.02*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 101/2008**

Colectiv: Horea Pop - responsabil, Emanoil Pripon (MJIA Zalău), Marius Ardeleanu, Ioana Marchiș (MJIA Maramureș)

În hotarul comunei Pericei, cercetările de teren din ultimii 10 ani au identificat și alte situri aparținând epocii romane, fără a se fi executat săpături sau alte intervenții de specialitate. Este vorba despre așezarea de la Miliceri Tag, la extremitatea vestică a hotarului localității, descoperită în anul 1998, așezarea de la fosta C.A.P. identificată tot în anul 1998. În același an fost descoperită o astfel de așezare la marginea estică a satului Pericei, iar în anul 1995 a fost identificată o așezare asemănătoare în punctul Darvas, la S de sat. În satul Bădăcin, din componența comunei Pericei, au fost descoperite, deocamdată, două așezări de epocă romană în punctul Ogrăzi-Vatra Bătrână (în anul 1994) și Viile de Jos (în anul 1995).

Situl de la Pericei-Strada Gouț este amplasat pe o terasă nu foarte înaltă a Văii Crasnei (200 m altitudine față de nivelul mării), terasă avansată a complexului de dealuri ce domină cursul râului la N. Situl de epocă romană (sec. II p.Chr.), identificat pe această terasă în anul 1995, ocupă câteva hectare. Acesta a beneficiat de numeroase cercetări de teren, care au vizat suprafețele neafectate de construcțiile edilitare moderne și contemporane.

În toamna anului 2001 a fost identificat un cuptor menajer deranjat de o excavare modernă realizată cu scopul extinderii casei cu nr. 767. Cuptorul, surprins în profilul nordic al excavării, avea diametrul de 1m și înălțimea pereților păstrată pe 0,6 m. Vatra acestuia a fost surprinsă la adâncimea de 2,5 m. Foarte probabil ca acest cuptor să aparțină unui complex de locuire care la acea dată a fost imposibil de conturat. Lângă cuptor a putut fi observată o groapă de mici dimensiuni care putea deservi instalația de foc. În anul 2002, datorită extinderii excavației private, atenția colectivului s-a îndreptat spre profilul estic al acesteia, mai precis pe o lungime de 10 m din ea, în care au fost observate complexe arheologice. Apariția unor complexe de locuire a determinat MJIA Zalău să execute o campanie de salvare (11-18 oct.) a inventarului acestor complexe și să stabilească stratigrafia sitului în acest sector.

"Împrospătarea" și îndreptarea profilului, dar și resăparea pământului prăbușit din complexe ne-au ajutat la realizarea unor importante observații de natură stratigrafică. A fost constatată existența a trei nivele dintre care două nivele de locuire de epocă romană. Din nivelul I, cel vechi, face parte complexul C1, un bordei, iar din nivelul II complexul C2, un atelier, și complexul C3, o groapă. Nivelul II este suprapus de un strat gros de 0,3-

0,5 m, arabil, care conține și sporadice materiale ceramice medievale târzii.

În campania din anul 2008 a fost trasată o secțiune, S1, paralelă cu profilul excavației prezentate. Secțiunea a fost orientată aprox. N-S și are lungimea de 20m și lățimea de 2m. Numerotarea complexelor a continuat pe cea precedentă. În anul 2008 a fost continuată investigarea complexului C2 (atelier pentru prelucrat cornul), dar au mai apărut alte noi complexe arheologice (C4-22; locuințe, gropi de provizii, gropi de stâlp, etc.). Unele dintre acestea (C15-16, groapă și locuință) se datează probabil în Hallstatt-ul final, altele (C9, 11, 21-22, gropi de provizii, gropi de stâlp, bordei) în evul mediu (sec. 16-17), iar majoritatea în epoca romană (C2, 3, 5-8, 12-14, 17-20, gropi de stâlp, gropi de provizii, locuințe, etc.). Datorită importanței vom insista mai ales pentru prezentarea complexului C2.

Complexul C2: cantitatea mare de chirpici din umplutura acestei construcții sugerează existența unor pereți din lut bătut pe schelet din pari și nuiele. În actualul stadiu al cercetării putem preciza planul acestui complex ca fiind unul patrulater neregulat, erodat atât de intervențiile ulterioare cât și de panta terenului. Din păcate din acest complex a rămas nederanjat de excavația modernă doar o mică parte. Construcția a fost dotată și cu un cuptor menajer, din păcate conservat precar, surprins anterior. Diametrul său era de 1 m, vatra cuptorului prezentându-se ca o crustă alveolată adâncită față de fundul locuinței până la 0,2 m. Din elevația sa nu s-a mai păstrat nimic. Inventar arheologic: inventarul recoltat al acestui complex constă în ceramică dacică lucrată cu mâna și la roată și o serie de materiale speciale. Primei categorii, cea confecționată cu mâna, îi aparțin oalele, majoritatea cu cochilii de melci pisați în pastă, dar și cu mică și nisip. Recipientele modelate cu mâna sunt ornamentate cu linii incizate, dar mai ales cu brăuri alveolare în relief și într-un singur caz cu brău creat în relief asociat cu buton pastilat cu alveolă, dispus sub ornamentul creat, invers manierei dacice preromane de ornamentare. Exceptând două cazuri, recipientele modelate cu mâna sunt arse oxidant, predominând culorile cărămizii, dar mai ales maronii. Ceramica modelată la roată este predominant cenușie. Doar câteva fragmente au suferit arderi oxidante și au fost angobate cu vișiniu. Oalele conțin în majoritate, în pastă, nisip, pietricele mică fiind confecționate într-o manieră de compromis între tehnica la roată și profilele și formele Latène anterioare. În plus mai persistă și tehnica de ardere oxidantă incompletă a recipientelor, precum în epoca dacică. Fragmentele de străchini provin de la recipiente dintre care unele ornamentate prin ștampilare. Această categorie este ștampilată cu rozete și ghirlande punctate, dar starea fragmentară a recipientelor ne împiedică să cunoaștem exact combinația de motive ornamentale. Vasele de provizii prezintă profile și ornamente în val incizat, realizate cu piepteni atât pe buza cât și pe pereții recipientelor.

Caracterul complexului de locuire este dat credem de numărul destul de consistent (peste 30) de fragmente de corn prelucrate, sau în curs de prelucrare, care sugerează faptul că avem de-a face cu un atelier de prelucrare a cornului de cerb. Au mai fost descoperite o cataramă și o limbă de cataramă, ambele din bronz, de factură romană. Numărul mic de fragmente ștampilate, relația stratigrafică de suprapunere imediată a nivelului I și unele forme ceramice comune celor două nivele sugerează o datare, a complexului C2 și implicit a nivelului II, în intervalul ultimul sfert al sec. II p.Chr. - începutul sec. III p.Chr.

Cercetarea complexelor descoperite la Pericei, determinată de specificul unei săpături de sondaj, dă o notă de probabilitate concluziilor privind situl investigat.

Tipurile de oale, modelate cu mâna, pentru ambele nivele, sunt foarte apropiate de formele Latène, atât în ceea ce privește profilul recipientelor cât și, în particular, pe cel al buzelor și ornamentelor. Dacă înainte de cucerirea romană, pe plan local, ceramica dacică lucrată cu mâna conținea în pastă multă mică, constatăm același fapt și în cazul de față pentru nivelul I. O schimbare o constatăm în nivelul II când este preferat ingredientul melcilor pisați în pastă, pe lângă mai vechile rețete.

De asemenea, ornamentele, pe ceramica modelată cu mâna, sunt frapant de comune celor trei orizonturi cronologice. Brăurile alveolare și crestate în relief sau continue, asociate cu butoni perlați sunt specifici ultimului secol anterior cuceririi romane pentru ceramica locală dacică lucrată cu mâna. Absența ornamentelor de pe unele recipiente sau sărăcia varietății acestora pe corpul vaselor sugerează atenția tot mai scăzută de care beneficia ceramica modelată cu mâna într-o perioadă în care crește simțitor procentul celei confecționate la roată. Dacă în sec. I e.n. ceramica modelată la mână reprezenta 74% din totalul recipientelor ceramice, pe plan local, observăm o scădere majoră a acestei categorii, la 26%, pentru nivelul I de la Pericei. În nivelul II constatăm o ușoară creștere a acestui procent la 33%.

Prezența acestei categorii ceramice în cele două nivele de la Pericei dă și "culoarea" etnică a populației așezării de epocă romană cu două faze de locuire identificate. Prezența dacilor la Pericei nu este o noutate. Pentru sec. I p.Chr. a fost identificată și sondată o astfel de așezare în punctul Keller Tag, iar, în apropiere, la Șimleu Silvaniei, este cunoscut un puternic nucleu de locuire și fortificații dacice la baza și pe complexul de dealuri Măgura Șimleului, pentru sec. II a.Chr. - I p.Chr.

Ceramica cenușie confecționată la roată, cel puțin pentru nivelul I, păstrează elemente tradiționale dacice în ceea ce privește formele de căni, dar mai ales ornamentele realizate prin lustruire, prezente pe corpul acestor recipiente.

O schimbare majoră, în repertoriul formelor lucrate la roată, față de perioada anterioară, preromană, este absența vaselor cu picior, fructierele ca vase pentru servit hrana. În cele două orizonturi de epocă romană de la Pericei această absență este compensată de prezența străchinilor, de factură locală sau de import, sugerând o schimbare determinată de apariția mobilierului pentru servit masa. Variantele locale caută chiar să imite exemplarele romane de import angobate vișiniu.

Absența, deocamdată, a materialelor germanice aparținând culturii Przeworsk pentru ambele nivele constituie un argument în favoarea ideii ca cel puțin în sec. II e.n. dacii din zonă nu s-au amestecat cu germanicii, deși așezări germanice sunt cunoscute în apropiere. Aceasta poate pentru că dacii nu au venit împreună cu germanicii ci erau în acest spațiu încă înainte de cucerirea romană. Mai multe (16) așezări dacice preromane au fost identificate pe o rază de 15 km, neputând exclude continuarea unora dintre acestea și în epoca romană, în preajma limesului (aflat la 25 km).

După cum o demonstrează inventarul atelierului, nici la finalul sec. II p.Chr. dacii locali nu s-au amestecat cu germanicii, acest fenomen observându-se abia în sec. III p.Chr. Spre deosebire de contactele cu germanicii, cele cu romanii, de dincolo de limes, au cunoscut de la începutul sec. II e.n., un progres față de perioada preromană. Acest fapt este argumentat de importurile ceramice romane și nu numai, care au stimulat producția ceramică locală schimbând raportul dintre recipientele modelate cu mâna și cele la roată, în defavoarea primelor, cu efecte pozitive asupra standardului de viață.

Intenția noastră este aceea de a continua cercetarea în acest sector cu disponibilități multiple în vederea extinderii



săpăturii, pentru studierea habitatului celor două orizonturi cronologice surprinse, problematică deosebit de importantă pentru primul secol al perioadei romane în spațiul "barbar" din nord-vestul României. [Horea Pop]

**Abstract:**

The site from Pericei Village – Gout Street is situated on a not very tall terrace of Crasna Valley (200 meters altitude above sea level), advanced terrace of the hill complex that dominates the Crasna River on its northern side. The Roman period site, discovered in 1995 on this terrace, lies on a few hectares. This site was investigated 12 times; excavations concerned the territories that had not been affected by the modern and contemporaneous constructions.

During the autumn of 2001 there was identified a spare oven disturbed by a modern excavation made for the extension of the house under no 767. The oven, caught in the northern profile of the excavation had a diameter of 1 meter and its walls were 0.60 cm wide. Its hearth was at 2.5 m deep. It is certain that this oven belonged to a habitation complex that it was impossible to observe at that time. Next to the oven it was placed a small dimension pit probably serving the fire device.

In 2002 due to the extension of the private excavation, the attention of the team was caught by the eastern profile of the excavation, where on a 10 m range there were observed archaeological complexes. The appearance of habitation traces determined the County History and Art Museum from Zalău to make a rescue excavation (October 11<sup>th</sup> – 18<sup>th</sup>) and to establish a stratigraphy of this site sector.

Our interventions on the profile, and the digging of crashed ground helped us to make some important stratigraphic observations. There were sited three levels of which two belonged to the Roman period. So, level 1 contained complex C1 – a dwelling -, level 2 complex C2 – a workshop – and C3 – a pit. Above level 2 there was a thick layer (0.3-0.5 m) that contained late mediaeval pottery.

Complex C2: the big quantity of burned wall fragments proved the existence here of a dwelling, but we cannot tell the exact form of this construction. This dwelling had also an oven, with a diameter of 1 m, and its hearth deepened 0.2 m under the level of the dwelling. Its elevation was not preserved. Archaeological inventory: its inventory is represented by Dacian hand made pottery (33%). The wheel made pottery (67%) is mostly gray. Only five of them have oxidant burning, but there is a different one, a Roman import pot with white and red engobe.

The character of the site is given, we think, by the numerous horn fragments found, prepared or partially prepared, fact that prove that we stand in front of a horn preparing workshop, of which dimensions we can't confirm in this stage of digging.

The low number of stamped fragments, the stratigraphic relationships given by the level 1 and the common pottery, gives to level 2 and complex 2 a date in the interval between the last quarter of the 2<sup>nd</sup> century A.D - beginning of the 3<sup>rd</sup> century A.D.

Conclusions: the incomplete investigations made at Pericei, determined by a sounding excavation, gives a probability character to the conclusions concerning the investigated site, only future investigation will bring precious conclusions about it.

The hand made pot types, very close to those specific for La Tène concerning the profile of the recipients, but their decoration as well. If the local pre-Roman pottery had a lot of mica in its paste as we could saw in level one, in level 2 we can observe a lot of smudged snail shell in their paste.

The decoration of hand made pottery is also very common with the three horizons. The pottery decorated with print or

cluttered belts associated with print buttons, are specific to the last century before the Roman conquest, for the local pottery. The absence of decoration or pottery type variation, concerning the hand made pottery, proves that in this period a lot of attention was placed for wheel made pottery. If in the 1<sup>st</sup> century A.D the hand made pottery represented 74% of recipients, on local scale we can observe a falling of this category to 26% for level 1 Pericei, but in level 2 there is a little growth of it to 33%.

The presence of this pottery type gives the ethnic "colour" of this Roman period population. The presence of Dacians at Pericei is not a new phenomenon. For the 1<sup>st</sup> century A.D, there was identified and excavated a similar settlement at Keller Tag, and near Șimleu Silvaniei a great fortified habitation centre is known on the Măgura Șimleului Hill, dating to the 2<sup>nd</sup> century B.C - 1<sup>st</sup> century A.D.

The wheel made pottery, at least in level one, is keeping the form and decoration of earlier Dacian specific pottery, mostly cups.

A major changing is made, right before the Roman conquest; it is the absence of legged recipients for food serving. In the two Roman period levels from Pericei, the local or import bowls, fact that indicates the appearance of meal serving furniture, compasses their absence. The local variants are imitating the Roman ones with red engobe.

The absence of Germanic materials belonging to Przeworsk in both levels, proves the fact that in 2<sup>nd</sup> century A.D., Dacians have not mixed with Germanics, even if near by there a few Germanic settlements exist.

This is due maybe because the Dacians have not come with the Germanics, but they were here before the Roman conquest. There are several (16) Dacian settlements identified on a 15 km range, not excluding their existence near the Roman Limes (25 km distance).

As the inventory proves it, the Dacians did not mix with Germanics even at the end of the 2<sup>nd</sup> century A.D. This phenomenon can be observed only in the 3<sup>rd</sup> century A.D. This fact is proved by the Roman pottery imports which have stimulated the wheel made pottery production, introducing a higher life standard.

Our intention is to continue and extend the excavation to study the two chronological horizons, a very important problem to solve concerning the barbarian context in north-western Romania.

## 65. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu

### **Punct: Gorgana**

*Cod sit: 101038.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 63/2008**

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Daniel Spânu, Meda Toderaș, Cristina Georgescu (IAB), Svend Hansen – responsabil, Agathe Reingruber, Norbert Benecke, Reinder Neef (DAI-Eurasien Abteilung, Berlin), Michael Prange (Deutsches Bergbau-Museum, Bochum) Jürgen Wunderlich, Kai Ruess, Anne Bublitz (Institut für Physische Geographie, Universität Frankfurt a.M.), Sandra Kaufhold, Maria Tomuschat (Fachhochschule für Technik u. Wirtschaft, Restaurierung/ Grabungstechnik, Berlin), Christoph Schröder, Jonas Kleindienst, Richard Ehrich, Pina Werning, Heide Wrobel, Michael Müller

(Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin), Ivan Gatsov, Lili Gatsov, Petranka Nedelcheva, Petar Zidarov (Nov Bilgarski Universitet, Sofia), Marvin Kay (University of Arkansas, Department of Anthropology), Florian Klimscha (DAI-Orient Abteilung, Berlin), Ute Koprivc, Tilmann Vachta, Nico Becker (Institut für Archäologische Wissenschaften, Ruhr-Universität, Bochum), Irma Berdzenisvili (CSA "Otar Lordkipanidze", Tbilisi), Stanislav Ţerna (IAE, Chişinău), Dimitri Zhvania, Joni Abuladze (Univ. de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi)

A şasea campanie de cercetări arheologice de la Pietrele-Măgura Gorgana s-a desfăşurat în perioada 14 iulie 2008-6 septembrie 2008. Finanţarea cercetării în anul 2008 a fost suportată de către Deutsche Forschungsgemeinschaft (200000 RON) şi MCC (5000 RON).

Cercetările arheologice din tell-ul de la Pietrele-Măgura Gorgana fac parte dintr-un proiect comun de cercetare româno-german iniţiat de Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" din Bucureşti şi Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung. Aşa cum este menţionat în protocolul de colaborare, proiectul va continua până în anul 2013. Obiectivul acestei colaborări este continuarea cercetărilor sistematice în aşezarea de tip tell, efectuarea de cercetări arheologice în aşezarea plană din jurul tell-ului, în necropola identificată la cca. 200 m V de tell şi în amenajarea cu şanţuri circulare concentrice de pe terasa superioară a Dunării.

Campania de săpături din 2008 s-a concentrat în cele trei secţiuni deschise pe tell.

Suprafaţa A (8 x 5,50 m) a fost trasată în aşa fel încât să putem surprinde întreaga intervenţie modernă identificată anterior şi datorată săpăturilor din anii 1943 şi 1948 ale lui D. Berciu. Au fost identificate 20 de complexe. După curăţare, în zona profilului de N s-a putut observa foarte clar în plan aglomerarea de chirpic identificată şi documentată în anul 2006 şi traseul vechilor săpături ale lui D. Berciu. Cu această ocazie, am putut surprinde colţul de NE al şanţurilor II- III cercetate în anul 1948. Această intervenţie a putut fi surprinsă foarte bine şi la curăţarea profilelor de est şi de V pe toată lăţimea suprafeţei. Zonele de chirpic puternic ars provin de la dărâmătura unei locuinţe incendiate, surprinsă şi cercetată parţial de D. Berciu în săpăturile din anul 1948. În partea nordică a putut fi surprinsă parţial o bucată din peretele de lut al locuinţei. Sub bucăţile de chirpici ars, pe podeaua acoperită cu un strat de scoici de apă dulce şi multă cenuşă, a fost descoperit un schelet uman în conexiune anatomică (P08A206). Din inventarul acestei locuinţe au fost recoltate vase, unelte de os, cute din piatră, o greutate de lut şi o figurină antropomorfă ce ţine pe cap un castron de mari dimensiuni.

Suprafaţa B, deschisă în 2002 în partea de NV a tell-ului, a fost prelungită în 2007 cu 3 m spre E şi cu 2 m spre S pentru a se surprinde limita sudică şi estică a construcţiilor cercetate în anii precedenţi. Dimensiunile actuale ale secţiunii sunt 11 x 20 m. În campania 2008 au fost identificate 202 complexe conţinând ceramică, oase de animale, unelte de os, piatră şi cupru, fragmente de pereţi ş.a.

Până acum au fost cercetate două construcţii separate de o zonă cu depuneri de cenuşă şi lentile de pământ verzui care conţineau multe oase de animale şi cochilii de scoici. Prin extinderea spre S şi est a secţiunii B s-a putut identifica limita

estică, respectiv cea sudică a construcţiei duble cercetate anterior.

În extinderea de S a suprafeţei B a fost identificat pe o lungime de 8 m peretele sudic (P08B405), ners, al locuinţei cercetate în anul 2004 în partea de est a suprafeţei B. Lăţimea peretelui surprins variază între 0.30-0.60 cm. Nu a putut fi surprins în elevaţie datorită gradului avansat de degradare, dar traseul peretelui a putut fi observat în mai multe grunduri succesive. Materialele recoltate, constând în fragmente ceramice, unelte de os, figurine antropomorfe, pietre de râşnit, mici obiecte de cupru, completează datele pe care le aveam referitor la inventarul locuinţei.

În partea de V a extinderii sudice am putut cerceta limita sudică a casei arse identificate şi cercetate în campaniile dintre anii 2004 şi 2007. Între şi sub bucăţile mari de chirpic ars provenite de la peretele căzut al casei au fost găsite câteva fragmente de vase puternic arse, topoare fragmentare, râşniţe, etc. Nu au fost surprinşi pereţi în elevaţie şi nici resturi ale podelei. Cele două structuri de locuire sunt separate de zona cenuşie observată şi în campania anterioară.

În secţiunea B s-a continuat cercetarea structurilor de locuit ners identificate anterior. S-au putut observa traseele mai multor pereţi din lut ners. S-au cercetat mai multe contexte aparţinând acestor structuri de locuire. A fost secţionată şi cercetată vatra identificată în 2007 (P08B593). Vatra avea forma rectangulară şi un singur nivel. Patul vetrei a fost amenajat dintr-un strat de lut crud (gros de cca. 0,06-0,07 m), compactat şi presat în care au fost aplicate multe pietricele mici şi un fragment ceramic de mici dimensiuni. Suprafaţa de ardere a vetrei a fost dintr-un strat de lut gros de 0,02-0,03 m aplicat peste nivelul de pietre. Sub patul vetrei au fost recoltate fragmente de la un capac pictat la exterior cu grafit, margine înaltă şi mâner cilindric (decorat în benzi şi linii late şi înguste).

În partea estică a secţiunii au fost identificate şi cercetate traseele a trei pereţi nearşi şi unul ars, cu gropi de pari de formă rotundă la colţuri ce delimitau o mică "încăpere" (P08B596) rectangulară. Zona cercetată din interiorul "încăperii" este foarte săracă în materiale arheologice. Cele mai clare complexe au putut fi cercetate în partea sudică a suprafeţei B. În zona vestică a suprafeţei a fost identificat colţul unei structuri din lut ners şi o groapă de par de formă rotundă (P08B609, P08B640). În zona sudică a suprafeţei s-a ajuns la un nou orizont cu case arse. Au fost identificaţi pereţi căzuţi din chirpic puternic ars pe o lungime de 5-6 m, lăţimea surprinsă fiind momentan de 1,5 m datorită faptului că întreaga structură continuă în profilul de S. În restul suprafeţei B au fost identificate doar fragmente de pereţi de lut nearşi, zone cu nisip şi pietre care nu par să delimiteze clar structuri de locuire. Merită atrasă atenţia asupra faptului că în zonele cu nisip foarte curat au fost găsite numeroase fragmente de oase umane, care nu sunt în conexiune anatomică.

În suprafaţa F au fost identificate 241 de complexe conţinând ceramică, oase de animale, unelte de os, piatră şi cupru, fragmente de pereţi ş.a.

În ansamblu, contextele identificate pot fi grupate pe câteva zone distincte. Culoarul de acces, orientat aproximativ N-S, separă resturile de locuinţe aflate la V şi E de acesta. Lăţimea culoarului de acces este de aproximativ 1-1,2 m. Complexele din zona centrală şi est-centrală a secţiunii pot fi interpretate ca rezultat al amenajărilor şi dărâmarilor succesive ale unor locuinţe. În campania din acest an au fost cercetate: (a) terasarea peste care a fost construită locuinţa cercetată în campaniile 2006-2007, precum şi (b) resturile unei locuinţe anterioare, parţial demolate.

Nivelări succesive alcătuiesc o terasare menită să asigure substructura locuinței centrale incendiate cercetate în 2006-2007 ("P06/07F-LC"). Terasarea a fost realizată prin depunerea unei cantități considerabile de lut galben și galben-cenușiu cu relativ puține materiale reprezentative. În zona centrală a terasării a fost identificat un miez de lut galben-brun realizat parțial prin depunerea unor turte de pământ legate cu lut. Acest miez a fost amplasat între pereții de lut galben ai soclului locuinței "P06/07F-LC".

Terasarea (substructura) locuinței "P06/07F-LC" suprapune o altă locuință identificată, delimitată și parțial cercetată la finele campaniei actuale ("P08F-LC"). De la bun început trebuie precizat că, în ciuda unei diferențe de nivel de peste 1,5 m, planimetria locuinței centrale cercetate în 2006-2007 și respectiv terasamentul care îi corespunde suprapun complet și respectă amplasamentul și orientarea locuinței centrale identificate în 2008.

Locuința "P08F-LC" are o planimetrie rectangulară de 9/8,5 m, cu pereți realizați din lut galben și cu o structură de stâlpi de lemn ale căror amprente și resturi putrezite au putut fi identificate în masa de pământ a pereților (Fig. 3). În campania 2008 au fost identificate doar părțile superioare ale pereților ca și ale umpluturii prăbușite între aceștia. Cercetarea și demontarea lor până la nivelul podelei (sau al podelelor?) din interiorul locuinței este preconizată pentru campania viitoare. Dintre cei patru pereți exteriori ai acestei locuințe, cel mai bine păstrat este cel de vest. În acest perete, au fost identificați șapte stâlpi verticali (mai precis amprente sau resturile lor putrezite păstrate în masa de lut galben a peretelui), groși de cca 20-25 cm. Aceștia au fost dispuși, unii față de ceilalți, la distanțe de cca 1-1,2 m. Elemente ale structurii de lemn a elevației locuinței "P08F-LC" au fost identificate și în pereții de S, N și est. Spațiul interior al locuinței "P08F-LC" a fost separat în două încăperi printr-un perete central orientat N-S, realizat ca și pereții exteriori din lut galben încărcat pe o structură de lemn din care au putut fi identificate urmele a trei stâlpi de lemn. Deocamdată nu a putut fi lămurit dacă în interiorul acestui perete a existat sau nu o deschidere care să asigure comunicarea dintre cele două încăperi.

La N de terasarea locuinței "P06/07F-LC" și de locuința "P08F-LC" a fost identificată o succesiune de straturi rezultate din demolările unei locuințe și din nivelările care le suprapun. Complexele din zona de S a secțiunii F sunt separate de cele din zona centrală de un spațiu intermediar care în urma cercetărilor din această campanie s-a dovedit a fi o falie provocată de alunecări de teren sau de altă natură. Această falie a afectat atât dărâmurile locuinței centrale "P06/07F-LC" cât și terasamentul acesteia. Complexele din zona de S ilustrează pe de o parte nivelări similare celor observate în zona centrală a secțiunii F, precum și degradări ale stratigrafiei provocate de alunecări în preajma pantei de S a tell-ului.

În extremitatea vestică a secțiunii F, între profilul de V și culoarul de acces orientat N-S au fost identificate mai multe complexe care aparțin unor locuințe parțial cercetate.

#### Cercetări interdisciplinare.

În zona înconjurătoare tell-ului și în lunca Dunării a continuat seria de foraje efectuată de echipa de geografi de la Universitatea din Frankfurt, condusă de prof. dr. J. Wunderlich. Scopul acestor foraje este obținerea informațiilor asupra cursurilor de apă sau a bălților existente în preistorie, prin analiza sedimentelor, pentru reconstituirea mediului geografic preistoric. Aceste foraje au fost dublate de o serie de măsurători geoelectrice.

Materialele osteologice din tell-ul de la Măgura Gorgana au fost analizate în totalitate. Rezultatele preliminare indică un tip de subsistență bazat atât pe vânătoare (mistreț, iepure, urs), pescuit cât și pe creșterea animalelor domestice (porc, oaie, capră).

Au fost colectate probe de sol pentru analize sedimentologice și arheobotanice. Din diverse contexte arheologice au fost colectate bucăți de lemn și cărbune pentru datarea cu radiocarbon.

Analiza traseologică efectuată asupra unui lot pieselor de silex de către prof. dr. Marvin Kay a arătat faptul că acestea erau folosite în proporție de 70% pentru tăierea grânelor. Pe una dintre piesele de silex cu ajutorul microscopului a fost observat un solz de pește, ceea ce ne indică faptul că unelea respectivă a fost folosită pentru tăierea și curățarea hranei. Pe una din lamele lungi de silex găsite în anul 2006 (P06B310) au fost identificate posibile urme de sânge.

Pentru determinarea analizei metalografice a obiectelor de cupru au fost recoltate mostre din 18 piese descoperite în campania aceasta. Cu ajutorul acestora se încearcă identificarea sursei de materie primă, precum și obținerea mai multor date privind procesul metalurgic.

Materialul arheologic recoltat a fost spălat, marcat și analizat din punct de vedere statistic și tipologic în întregime. Restaurarea vaselor se face în laboratorul amenajat special. Ceramica analizată în anul 2008 cântărește 1152 kg. Numărul total al vaselor întregi găsite în această campanie este de 65 repartizate astfel: 37 de vase provin din secțiunea F, 24 de vase din secțiunea B și 4 vase din secțiunea A. Cea mai mare parte sunt vase de dimensiuni mici (cupe și capace) unele dintre ele fiind pictate cu grafit, decor tipic pentru cultura Gumelnița.

#### Bibliografie:

- S. Hansen, M. Toderăș, A. Reingruber, I. Gatsov, C. Georgescu, J. Görsdorf, T. Hoppe, P. Nedelcheva, M. Prange, J. Wahl, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Pietrele, Măgura Gorgana. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2006*, Eurasia Antiqua 13, 2007, 43-112.
- S. Hansen, M. Toderăș, *Pietrele. O așezare din epoca cuprului la Dunărea de Jos (București 2007)*.
- S. Hansen, M. Toderăș, A. Reingruber, I. Gatsov, F. Klimscha, P. Nedelcheva, R. Neef, M. Prange, T. D. Price, J. Wahl, B. Weniger, H. Wrobel, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Măgura Gorgana bei Pietrele in der Walachei. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2007*, Eurasia Antiqua 14, 2008 (sub tipar)

## **66. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău**

### ***Punct: Gruiu Dării***

*Cod sit: 48539.01*

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 22/2008**

Colectiv: Valeriu Sîrbu - responsabil (M Brăilei), Sebastian Matei, Gabriel Stăicuț, Daniel Costache-Bolocan (MJ Buzău), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu, Cătălin Constantin, Monica Nicolăescu (SC Digital Domain)

Obiectivul campaniei din 2008 a fost cercetarea incintei și a teraselor, atât prin săpături sistematice, cât și prin folosirea metodelor interdisciplinare (topografie avansată – GIS, geofizica - rezistivitate, gradiometru etc.). S-au continuat săpăturile în

secțiunile S. 8, S. 7, S. 15, S. 21, S. 22, S. 24, pentru a cerceta integral complexele descoperite în campaniile trecute, precum și avansarea în nivelele din epoca bronzului și eneolitic. A fost trasată o nouă secțiune, S. 25 (4 x 4 m), cu scopul de cerceta integral complexul 132, ce ar putea indica o structură de mari dimensiuni cu fundație din bolovani de piatră.

Un alt aspect important a fost continuarea cercetărilor pe Terasa 1, unde au fost descoperite depuneri bogate cu material arheologic, dar și o serie de amenajări din piatră.

Platou. Au fost cercetate complexe din epocile dacică și a bronzului, paralele cu înaintarea în nivele de cultură ale respectivelor epoci.

Epoca geto-dacică. Din sec. I a.Chr. – I p.Chr. au fost cercetate gropi, bogate în material arheologic, însă cel mai interesant a fost Complexul 144, o posibilă structură rectangulară (D=3,70 x 2,30 m), observabilă pe trei laturi, la adâncimea de -1,14 -1,19 m, ce va fi integral săpat anul viitor. Pământul din interior avea o culoare cenușie-închisă, pigmentată cu lipitura arsă, iar o parte din interior și din latura de SV a fost afectată de intervenții târzii, probabil gropi. Materialul ceramic, deosebit de fragmentat, se încadrează în sec. I a.Chr.

Din sec. IV-III a.Chr. au fost cercetate mai multe complexe, dintre care menționăm doar două.

Complexul 123 reprezintă o structură de locuire, ușor adâncită, săpată de la -1,20 m, față de nivelul actual de călcare, având baza la -1,65 m; se păstrează pe o suprafață de circa 4 m<sup>2</sup> (D = 2 x 2 m), o parte din el intrând în malul de NV. Umplutura lui constă dintr-un pământ negricios cu cenușă, cărbune, bucăți masive de pereți de locuință arsă, pietre, numeroase fragmente ceramice și foarte puține oase de animale.

Complexul 105 este un cuptor menajer de mari dimensiuni, a cărui cupolă s-a prăbușit, în interior și în exterior, spre vest; el intră, parțial, în malul de NE al secțiunii, având dimensiunile vizibile, pe axul lung, de 1,40 x 130 m. Vatra cuptorului a fost amenajată pe un pat de pietre și cioburi, cu o crustă ce nu depășea 0,0015 m grosime, iar cupola a fost ridicată pe un schelet de nuiele. În jurul complexului au fost descoperite șase greutateți masive, piramidale, din lut, prevăzute cu orificiu transversal.

Și în această campanie materialul arheologic descoperit este bogat și variat. S-au descoperit aproape toate tipurile olăriei dacice din sec. I a.Chr. - I p.Chr., modelate cu mâna sau cu roata, arse oxidant sau reducător: borcane, vase de provizii, cești-opaiți, fructiere, cupe cu picior, kantharoi, străchini, boluri, strecurători, capace etc., decorul fiind plastic, incizat, lustruit, pictat ori realizat în tipar. S-a descoperit și protoma unui vas ce înfățișează un cap de berbec, realist modelat. Din fier, bronz, piatră ori lut s-au găsit unelte și ustensile (cuțite, greutateți, râșnițe, cute, fusaiole și rondole etc.), podoabe și accesorii vestimentare (fibule), arme (vârfuri de săgeți).

Olăria din sec. IV – III a.Chr. este reprezentată prin borcane, vase de provizii, castroane, căni, amfore de Thasos și Heraklea Pontică, plus un fragment de cuțit, descoperit în complexul 123. Epoca bronzului (cultura Monteoru). Nivelul de epoca bronzului a fost atins în S. 7, S. 15 și S. 21, cercetându-se 10 complexe (gropi, vetre și resturi de construcții).

Complexul 130, vatră, la adâncimea de -2,10 m, în profilul de V al secțiunii S7, păstrată pe o lungime de 0,53 m; în urma secționării s-a constatat ca ea a fost amenajată pe un pat de fragmente de vase, crusta având o grosime de 0,02 m, iar miezul de 0,04 m. Fragmentele recoltate din patul vetrei provin de la mai multe vase, unele decorate cu unghiuri în relief, caracteristice stilului ceramic monteorean Ic2. Spre marginea

vetrei a fost găsit și un fragment dintr-un „cățel e vatră”. După utilizare vatra a fost acoperită cu bolovani mari de calcar.

Complexul 148, o groapă descoperită la -1,80 m (D=0,40 m); în interior a fost depus un vas, aproape întreg, de formă bitronconică, decorat cu un șir de caneluri fine, paralele, ce se poate încadra în Monteoru Ic4-2.

Formele ceramice identificate sunt reprezentate de cești cu două toarte, borcane, amfore, boluri, castroane. Ceramica grosieră, ce prezintă numeroase urme de arderi secundare, este decorată prin brăie alveolate sau simple. Din categoria ceramicii fine fac parte ceștile, majoritatea arse oxidant, decorate cu brăie și linii în relief, în zig-zag, dar și cu cercuri concentrice, linii paralele și triunghiuri realizate prin incizie, șiruri de împunsături cu unghia sau cu un obiect cu vârful ascuțit.

Au fost descoperite și fusaiole, cuțite curbe din piatră (*Krummesser*) și un tipar circular din piatră, monovalv, cu patru orificii.

Terasa 1 se localizează la 100 m est de platou și 50 m mai jos, ca diferență de nivel, înconjurând spre S masivul pe o lungime de aproximativ 300 m. Investigațiile au combinat cercetarea de suprafață cu sondajele de verificare și săpătura sistematică, toate activitățile fiind permanent susținute de înregistrări topografice. Cercetările au pus în evidență o dimensiune neașteptată a sitului de la *Gruia Dării*, o amploare nebănuită a prezenței umane în epoca bronzului și dacică clasică și au evidențiat amenințarea majoră de distrugere a sitului, datorită activităților de exploatare a pietrei.

De aceea, strategia a fost de a dezveli pe o suprafață mare acest nivel cu contexte pentru a putea avea o imagine de ansamblu asupra activităților umane desfășurate în sec I a.Chr. – I p.Chr. Astfel, secțiunile trasate și începute în 2006 și 2007 au fost încadrate într-o suprafață de 10 x 12 m. În campania din 2008 s-au cercetat atât complexe noi (210, 211, 212, 213, 214, 215), dar au fost aduse și informații suplimentare despre complexe descoperite în campaniile trecute (201, 203, 206).

Se poate admite că pe Terasa 1, în sec. I a.Chr. – I p.Chr., au avut loc activități umane ce au avut ca rezultat structuri și complexe similare celor descoperite în nivelele superioare de pe Platou. Remarcăm, din nou, că nu putem vorbi de structuri clasice de locuire sau asociate activităților meșteșugărești. Deși similare complexelor de pe Platou, situațiile dezvelite pe Terasa 1 își păstrează individualitatea (de exemplu, cel mai mare și bogat complex cu vase ceramice de tip moviliță cu ring la bază, descoperit până acum, pare să fi fost 201).

Obiectivul campaniilor viitoare va fi de a lămuri forma, dimensiunile și caracterul structurii de mari dimensiuni identificate în S54 și S55; dacă aceasta ar avea o formă circulară, diametrul ar fi de peste 10 m.

Sondajele efectuate în diverse zone ale terasei, înregistrate topografic, au livrat materiale arheologice caracteristice.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul MJ Buzău, în laboratoare efectuându-se operațiunile de conservare și restaurare a lor și, aproape în totalitate, au fost deja desenate.

Observațiile de săpătură au fost înregistrate în jurnalul de șantier, iar materialul arheologic descoperit a fost spalat și ambalat în întregime. Evidența descoperirilor arheologice a fost făcută în Registrul de evidență a pachetelor și pieselor. În vederea documentării grafice cât mai complete a fost realizat un număr de 36 de planuri și 4 profile, la scara 1:10 și 1:20 (planuri generale și de detaliu), precum și numeroase fotografii.

S-au luat, de asemenea, măsuri primare de protecție și conservare a zidurilor și a complexelor descoperite, prin sprijinire și acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ.

**Bibliografie:**

V. Dupoi, V. Sîrbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruia Dării, județul Buzău (I)*, Buzău, 2001

V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa-Mică – Gruia Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău (II)*, Buzău, 2005.

**67. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița****Punct: Platoul Hagieni - Valea Babii**

Cod sit: 94410.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 136/2008**

Colectiv: Elena Rența - responsabil; Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice de la Platonești - *Platoul Hagieni - Valea Babii* s-au desfășurat în anul 2008 pe o suprafață de cca. 150 m<sup>2</sup> sub forma a trei casete trasate pentru cercetarea tumulului nr. II.

**Așezarea hallstatiană**

Tumulul de pe *Platoul Hagieni* aflat în curs de cercetare suprapune o așezare din prima epocă a fierului, cultura Babadag, faza a doua de evoluție. A fost identificată o singură locuință de suprafață (LV), cercetată parțial în această campanie, suprapusă doar în parte de movilă. A fost descoperită în extremitatea vestică a casei de NV și este ușor adâncită. Din câte s-a putut aprecia are dimensiuni reduse, în limitele celor deja cunoscute<sup>1</sup>. Deasupra resturilor de la locuință a fost descoperit un strat de pământ amestecat cu multă cenușă, pigmentat cu pigmenți de culoare roșie și neagră, a cărui grosime era de cca. 0,40 m.

Inventarul ceramic descoperit în locuință și în stratul de cultură este fragmentar în întregime. O parte dintre fragmentele ceramice aparțin unor vase de uz comun lucrate din pastă grosolană cu cioburi pisate în compoziție și arse oxidant incomplet. Fragmentele descoperite indică o formă tronconică de vas cu gura dreaptă sau ușor evazată. Suprafețele exterioare au un aspect zgrunțuros, cele interioare fiind mai îngrijit lucrate. Decorul vaselor de uz comun este sub formă de brâu alveolat aplicat la partea superioară. Pe un fragment de vas brâu alveolat este întrerupt de o apucătoare orizontală. Dintr-o pastă asemănătoare sunt lucrate și unele căni. Au fost descoperite câteva fragmente de torți, dreptunghiulare sau rectangulare în secțiune și cu suprafețele ușor lustruite.

O altă categorie ceramică este lucrată dintr-o pastă de calitate mai bună, cu cioburi mărunte în compoziție, arderea de calitate și este formată din vase bitronconice și străchini cu marginea arcuită spre interior. Vasele bitronconice cu gura evazată sunt de culoare neagră, brună-gălbuie sau gălbuie și au suprafețele lustruite. O parte dintre fragmentele descoperite atestă un decor incizat, imprimat sau canelat. Decorul incizat este sub formă de triunghiuri hașurate, linii în zig-zag, linii oblice, ghirlande sau linii circulare horizontale. Decorul imprimat se prezintă sub formă de cercuri cu punct în mijloc despărțite de tangente formate din mici linii imprimate, șiruri horizontale de mici impresii circulare sau ovale, linii horizontale compuse din mici impresii oblice. Câteva fragmente de vase bitronconice sunt decorate cu caneluri - șanțuri sub forma unor linii horizontale. Elementele de decor sunt amplasate la baza gâtului sau deasupra diametrului maxim. Unele fragmente de vase

bitronconice sunt prevăzute cu apucători. O apucătoare de formă triunghiulară și cu vârful ușor orientat în sus, este decorată prin imprimare. Decorul de pe apucătoare este compus dintr-un șir orizontal de mici linii oblice imprimate întrerupt pe mijlocul apucătorii de o impresie circulară cu un punct în mijloc. Un alt șir orizontal de mici linii oblice imprimate era amplasat deasupra apucătorii, la bază. În dreptul apucătorii peretele vasului a fost ușor împins din interior. Un alt fragment de proeminență - apucătoare este decorat la bază cu caneluri - șanțuri, probabil semicirculare. Fragmentele de străchini, cu marginea arcuită spre interior și uneori îngroșată, sunt de culoare neagră sau gălbuie și au suprafețele lustruite. Majoritatea fragmentelor descoperite nu sunt decorate dar sunt și câteva fragmente decorate cu caneluri oblice pe margine iar pe un fragment figurează o mică proeminență triunghiulară pe marginea exterioară a buzei.

Ceramica de factură fină are în compoziția pastei nisip fin și este reprezentată de cești cu toartă supraînălțată, fundul ușor arcuit spre interior, corpul de formă bitronconică și gura evazată. Suprafețele, de culoare gălbuie, cenușie - gălbuie sau neagră, sunt lustruite și decorate prin incizare sau incizare asociată cu imprimare. Decorul, de regulă, este amplasat pe diametrul maxim, dar și pe gât și toartă. Este compus din fascicule de linii oblice incizate dispuse în sens contrar, linii horizontale incizate, linii incizate sub formă de zig-zag, linii incizate sub formă de ghirlande, romburi incizate și hașurate, șiruri horizontale de mici lunule imprimate sau lunule imprimate grupate, cercuri imprimate. Pe un fragment de ceașcă cercurile imprimate cu un punct în mijloc sunt unite în diagonală cu linii compuse din mici linii oblice imprimate. Un fragment de toartă este decorat prin incizare cu câte două linii verticale hașurate amplasate marginal iar altul este decorat la bază cu un grup de trei mici lunule imprimate așezate în triunghi. Alt fragment de toartă, decorat cu linii incizate verticale grupate câte două spre buză, are o urmă de reparație sub forma unui mic orificiu. Pe un singur fragment de ceașcă pe inciziile sub formă de linii circulare horizontale se păstrează urme de încrustație cu pastă de culoare albă. Unele fragmente de cești au la baza gâtului, pe pragul dintre acesta și corp, mici proeminențe triunghiulare. De cele mai multe ori elementele de decor prezentate se asociază creând diverse combinații, aproape nerepetându-se.

Din inventarul arheologic descoperit în anul 2008 în așezarea hallstatiană timpurie de la Platonești-*Platoul Hagieni-Valea Babii* face parte și o mărgică, un mic colăcel și un fragment de fusaiolă din lut, două fragmente din două mici piese de formă sferoidală din piatră, posibil una dintre acestea să fi fost un frecător, și două obiecte din bronz. Mărgica are forma bitronconică, culoarea gălbuie și este lustruită. Colăcelul de culoare gălbuie și lustruit, își are analogii în descoperirile din așezarea eponimă a culturii Babadag<sup>2</sup>. În stratul de cultură au fost descoperite și două piese din bronz. Prima dintre acestea, sub forma unui vârf cu secțiune circulară, lung de 10,5 cm, are un capăt subțiat iar celălalt bătut și rulat sub formă de tub de înmănășur cu diametrul de cca. 0,5 cm. A doua piesă, posibil un pandantiv, este lucrată din tablă de bronz rulat și cu capetele ușor petrecute. Are lungimea de cca. 3 cm și diametrul de cca. 1 cm. Este decorată pe margine cu o linie circulară incizată iar pe mijloc cu trei linii circulare incizate.

**Tumulul nr. II<sup>3</sup>**

S-au făcut cercetări în casele de NV, NE și în caseta A, trasate pentru demontarea mantalei movilei. Au fost descoperite două morminte de inhumație amplasate spre limita sudică a mantalei pe care o perforau, aflându-se cu baza în pământul galben, steril din punct de vedere arheologic.

M1 are groapa de forma dreptunghiulară cu două colțuri puțin rotunjite și dimensiunile de 2,20 x 0,80 m. Scheletul, aflat într-o stare de conservare precară a aparținut unui adult și este orientat N-S. Este așezat pe spate cu craniul puțin aplecat spre dreapta, brațele pe lângă corp cu antebrațul stâng lipsă, probabil purtat de animale pe rețeaua deasupra de galerii semnalate în zonă, picioarele, drepte și paralele. Lângă tâmplă dreaptă a fost descoperită o cană cu toartă, culcată și îndreptată cu gura spre NNE. Cana este lucrată din pastă cu cioburi pisate, are forma bitronconică, fundul drept gura evazată cu baza puțin îngroșată și rotunjită. Toarta cu secțiunea dreptunghiulară, se sprijină cu baza deasupra diametrului maxim, celălalt capăt aflându-se mai jos de margine. Are culoarea gălbuie, miezul de culoare cenușiu-negricioasă și suprafețele lustruite. Au mai fost descoperite 28 de mărgelile de dimensiuni diferite și de culoare cafenie, brun-cafenie și albă. Au formă rotundă, aplatizată sau tubulară cu capetele ușor subțiate. Unele sunt lucrate din pastă de sticlă, dar posibil și din chihlimbar. Cele mai multe (24) au fost descoperite în zona gâtului, doar trei aflându-se lângă falangele mâinii drepte. Prin particularitățile și inventarul arheologic descoperit mormântul secundar M1 a fost atribuit populațiilor sarmatice.

M2. Mormânt de înhumatie cu groapa de formă rectangulară și dimensiunile de 2,30 x 2,20 m care ar putea fi explicate și prin intersectarea unui complex arheologic mai vechi, cele două umpluturi nedetașându-se. În pământul de umplutură s-au descoperit destul de multe fragmente ceramice Babadag II din așezarea suprapusă de tumul. Scheletul, orientat V-E era așezat pe spate în apropierea limitei nordice a gropii. Brațul drept, îndoit din cot, avea palma deasupra bazinului iar brațul stâng, de asemenea, îndoit din cot, avea palma pe abdomen. Picioarele erau drepte și paralele. Ca inventar a avut câteva mici mărgelile din pastă de sticlă de culoare albăstruie, împrăștiate și câte o brățară din sârmă de fier la fiecare mână, prost conservate. După poziția scheletului apreciem că este vorba de un mormânt medieval.

#### Note:

1. E. Rența, *Prima epocă a fierului pe cursul râului Ialomița*, 2008, p.66-67.
2. G. Jugănar, *Cultura Babadag*, 2005, p. 42-43, 104 fig. 10/38-46.
3. Tumulul nr. I se află amplasat la cca. 3km E de TII și a fost cercetat de un colectiv coordonat de Gh. Matei. Vezi în acest sens Gh. Matei, R. Coman, *Statuia traco-scitică de la Platonești (com. Săveni, jud. Ialomița)*, Ialomița 3, 2000, p. 15-19; Gh. Matei et alii, *Platonești, com. Săveni, jud. Ialomița. Punct: Valea lui Bursuc*, CCA 2003, p. 240-241.

#### Résumé:

Les recherches archéologiques de Platonești-Platoul Hagieni-Valea Babil, de 2008 ont été faites sur une superficie d'environ 150 mc.

De l'établissement appartenant au premier âge du fer, civilisation Babadag, deuxième phase dévolution, a été découverte une habitation de surface (LV), mais seulement partiellement recherchée. Les débris de l'habitation se trouvaient sous une couche de cendre contenant des pigments de couleur rouge et noire, épaisse d'environ 0,40 m.

Tout inventaire céramique découvert autant dans l'habitation que dans la couche est fragmentaire.

Les fragments céramiques découverts appartiennent à des vases d'usage commun obtenues d'une pâte grossière avec des tessons pilés dans sa composition, qui ont subi une cuisson

oxydante, et ayant une forme tronconique. Ils sont décorés avec une bande d'alvéoles appliquée à la partie supérieure et parfois interrompues par des boutons. D'une pâte d'une qualité meilleure, avec des tessons bien pilés dans sa composition et qui n'ont subi une bonne cuisson, étaient faits les vases bitronconiques et les écuelles ayant les bords archés vers l'intérieur. Les fragments de vases bi-tronconiques, d'une couleur noire ou jaunâtre, en ont les surfaces polies et ils sont décorés à l'aide de l'incision, l'imprimé ou avec des cannelures. Les éléments de décor sont sous une forme de triangles hachurés, lignes en zigzag, lignes obliques, guirlandes, lignes circulaires horizontales, cercles ayant un point au milieu et partagés par des tangentes, impressions circulaires ou ovales, ou cannelures – petits fosses. Il y a des vases contenant des proéminences – pour attrapé.

Les fragments des écuelles ont une couleur noire ou jaunâtre et ils sont polies. Quelques fragments sont décorés avec des cannelures obliques sur les bords. La céramique de facture fine est représentée par des tasses ayant l'anse surélevée, le fond un peu arché vers l'intérieure, le corps d'une forme bi-tronconique et le bord évasé. Les surfaces, d'une couleur jaunâtre, grise jaunâtre ou noire, sont polies et décorées avec des incisions ou imprimés sous forme de lignes obliques misent en sens contraire, lignes horizontales, guirlandes, losanges hachurés, zigzag ou petits cercles imprimés. Une partie des fragments céramiques ont à la base du cou des petites proéminences triangulaires.

On a découvert encore une petite perle, un petit anneau et un fragment de fusaiole en terre cuite, deux fragments provenant de deux petites pièces ayant une forme sphéroïdale en pierre et deux pièces en bronze. Des deux objets en bronze, un a la forme d'une pointe avec la section circulaire, un des bouts étant plus mince et l'autre aplatie et roulé sous la forme d'une douille. La longueur totale de la pièce est de 10,5cm. La deuxième pièce, probable un pendentif, ayant une longueur d'environ 3 cm et le diamètre d'environ 1 cm, est faite d'une plaque en bronze et en a les bouts un peu l'un au dessus de l'autre.

De même pendant les fouilles de 2008 on a découvert aussi deux sépultures secondaires d'inhumation qui se trouvaient vers les limites méridionales du tumulus no. II. Elles appartiennent aux Sarmates, et, respectif, à la période du moyen âge.

## 68. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău

### Punct: Dealul Ghindaru

Cod sit: 24640.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 9/2008

Colectiv: Gheorghe Dumitroaia – responsabil, Daniel Garvăn, Roxana Munteanu, Dorin Nicola, Constantin Preoteasa, Lucian Uță (CMJ Neamț), Dan Monah (IA Iași), Felicia Monah, Luminița Bejenaru (UAIC Iași)

Cercetările arheologice din cadrul stațiunii s-au desfășurat doar în cuprinsul casei C. În această campanie au fost investigate o groapă (G.13) datând din epoca bronzului, alte trei gropi (G.6, 14 și 15) aparținând nivelurilor eneolitice, resturile a două locuințe (L7, 8) și a unei amenajări din lut nears (C.6).

Din gropile cercetate, care nu au putut fi legate de alte structuri sau complexe aflate în apropiere, a fost recoltat un

bogat material ceramic, litic și faunistic, atribuit etapelor Cucuteni A<sub>2</sub>, B<sub>1</sub> și epocii bronzului.

#### Complexul 6 (Cucuteni A<sub>2</sub>)

Consta într-un strat inconsistent de lut nears, de culoare gălbuie, cu concrețiuni calcaroase dure spre bază. În extremitatea de SV a complexului se aflau două pietre plate de râu, de formă rectangulară și dimensiuni mari. Avea forma rectangulară, orientarea NE-SV și suprafața de aproximativ 12 m<sup>2</sup>. Pe stratul de lut a fost amenajată o vatră, de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, și suprafața de aproximativ 1,50 m<sup>2</sup>. Aceasta era distrusă în cea mai mare parte și era lipsită de gardină. Miezul său era din lut ars, de culoare roșie-cărămizie, iar patul era format din pietre plate de râu, de diferite dimensiuni. La partea superioară se mai păstrau doar câteva dintre plăcuțele cu aspect mozaicat. La suprafața vetrei, care a avut o singură fază de utilizare, erau și câțiva chirpici zgurificați, de culoare cenușie-negricioasă. Inventarul complexului consta în câteva fragmente ceramice Cucuteni A<sub>2</sub> și resturi osteologice. L7 (Cucuteni A<sub>2</sub>)

A fost descoperită în partea de SE a casei, fiind tăiată parțial de complexul din epoca bronzului. Colțul de NE se continua în profil. Construcția avea forma rectangulară, orientarea NE-SV și suprafața păstrată de aproximativ 70 m<sup>2</sup> (L.max=10,40 m, l.max=6,80 m). Locuința se prezenta sub forma unei mase de chirpici arși la roșu-cărămiziu, printre care se aflau și câteva pietre de râu, de forme și dimensiuni diferite. Resturile prăbușite ale pereților, care nu se păstrau pe întreaga suprafață, apăreau sub forma unor bulgări friabili de chirpici arși, unii prezentând amprente de la structura lemnoasă. Sub resturile pereților a fost identificată o platformă de chirpici având o structură lemnoasă, cu mai multe linii de fractură de-a lungul său și arsă neuniform; această platformă suprapunea parțial gardina uneia dintre vetre, două case de lut, precum și mai multe vase sparte *in situ* și o importantă cantitate de cereale. Alte vase au fost descoperite și deasupra platformei menționate, ceea ce ne face să credem că această construcție a fost prevăzută, cel puțin pe o parte a sa, cu un pod, utilizat ca loc de depozitare. Podeaua locuinței era foarte friabilă, a fost ridicată direct pe sol și păstra urmele unor refaceri. Arderea acesteia a fost mai puțin intensă probabil din cauza prăbușirii tavanului, care a împiedicat pătrunderea aerului care să întrețină arderea.

Resturile păstrate în elevație ale pereților (cu înălțimea de maxim 0,35 m) permit reconstituirea a trei încăperi. Se mai păstrau parțial doi pereți exteriori (de NV și de SV), cu grosimea de 0,05-0,10 m și înălțimea de 0,15-0,20 m.

În interiorul construcției au fost descoperite resturile mai multor amenajări interioare, între care se evidențiau două vetre (V.1 și V.2) și patru case (C.1 - C.4), în una dintre ele fiind descoperite peste 20 de vase.

V.1 era situată pe latura de NV a celei de-a doua încăperi, fiind alipită peretelui exterior al locuinței și era în mare parte distrusă de deranjamente. Avea forma relativ rectangulară, cu colțurile rotunjite și suprafața de aproximativ 3,75 m<sup>2</sup> (L=2,50 m, l=1,50 m). Această instalație de foc, construită pe podeaua locuinței, a avut o singură fază de utilizare, miezul fiind din lut, de culoare gălbui-roșiatică. Patul de ardere a fost amenajat cu pietre plate de râu (printre care se aflau și două rășnițe fragmentare de gresie, de dimensiuni medii) peste care a fost aplicat un strat de lut. Părți ale acestei lutieli se găseau răsturnate lângă vatră. Gardina, masivă, cu înălțimea de 0,30 m și grosimea de 0,10 m, având amprente de nuiete, se păstra doar fragmentar.

V.2 se afla pe latura de NE a celei de-a treia încăperi. Avea forma rectangulară, cu colțurile rotunjite, suprafața de

aproximativ 2,20 m<sup>2</sup> (L=1,75 m, l=1,25 m, h=0,30 m). Construită pe un loc rezervat din podeaua locuinței, pe un pat de pietre de dimensiuni mari (printre care și o rășniță fragmentară de gresie), vatra prezenta trei faze de utilizare. Miezul său consta în lut, peste care se suprapuneau: o lentilă fină de cenușă de culoare albă (prima fază de utilizare, probabil ceva mai scurtă), un strat de plăcuțe cu aspect mozaicat (a doua fază a amenajării), peste care fusese așezat un pat de pietre de râu rotunjite, de dimensiuni mici, suprapus de lutuiala ce constituia patul de ardere în ultima etapă de utilizare a acestei instalații. Gardina, masivă, păstrată fragmentar, având și câteva amprente de nuiete, măsura 0,35 m înălțime și 0,10 m grosime.

Inventarul acestei locuințe, bogat, consta în aproape 70 de vase, artefacte litice, de lut ars, os-corn și cupru, împreună cu care s-a descoperit și o cantitate mare de resturi osteologice și un lot de macroresturi vegetale.

#### L8 (Cucuteni A<sub>2</sub>)

A fost descoperită pe latura de NE a casei și se continua în cea mai mare parte a sa în profil. Construcția avea forma rectangulară, din care a fost surprinsă suprafața de 1,25 m<sup>2</sup>, având orientarea probabil NE-SV. Se situa la cca. 1 m NV de L.7. Resturile locuinței se prezentau sub forma unei mase compacte de chirpici arși, de culoare roșie-cărămizie și cenușie-negricioasă. Pe suprafața cercetată, podeaua se prezenta sub forma unei plăci masive de lut, bine arsă, cu mai multe faze de refacere. La partea inferioară aceasta prezenta amprente provenite de la platforma de bârne realizată pe sol amenajat în prealabil. Ampretele erau orientate pe direcția NE-SV, erau semicirculare în secțiune și aveau grosimea de 0,05-0,08 m. Inventarul locuinței era foarte sărac și consta în câteva fragmente ceramice Cucuteni A<sub>2</sub> și resturi osteologice.

În campania 2008 a debutat cercetarea nivelurilor Cucuteni A<sub>2</sub> de pe *tell*. Rezultatele obținute în anii anteriori, prin săpăturile din S. I-III și Cas A, în care orizontul aparținând fazei Cucuteni A<sub>2</sub> ocupă cea mai mare parte a secvenței stratigrafice de la Poduri, ne îndreptățesc să sperăm că cercetările din anii ce urmează vor duce la identificarea unor situații arheologice mai clare, care să întregască imaginea universului cucutenian.

#### Abstract:

During the 2008 archaeological campaign, several pits, a clay surface and two Cucuteni A<sub>2</sub> dwellings were investigated.

The most important discovery was the construction labelled L7 (dwelling 7). It is a large structure (about 100 m<sup>2</sup>), divided into three rooms. The dwelling was built on a clay platform; several installations such as two hearths and four clay boxes along with a rich inventory (about 70 vessels, stone, clay, bone and copper artefacts) were discovered between its remains.

The entire collection of artefacts discovered in 2008 is extremely rich, comprising pottery, stone, copper, bone and antler tools, animal and vegetal remains.

## 69. Racoșul de Jos, com. Racoș, jud. Brașov

### Punct: Piatra Detunată (Durduia)

Cod sit: 41570.02

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 19/2008

Colectiv: Florea Costea - responsabil, Radu Ștefănescu, Lucica Olga Savu (MJI Brașov), Valeriu Sîrbu (M Brăilei), Angelica Bălos (DCCPCN Hunedoara), studenți și voluntari din Canada, Franța, Irlanda, Mexic, Olanda,

Spania și S.U.A prin firma Archaeoteck Canada, condusă de Andrei Goncear

În campania de cercetări arheologice sistematice din vara anului 2008 au fost supuse atenției patru obiective, fiecare situat în altă zonă din incinta fortificată: zona "La Turn"; zona "În Șea"; terasele interioare; sistemul de apărare.

#### La Turn

A fost deschisă Suprafața I/2008 perpendiculară pe platou, cu orientarea NE-SV și dimensiunile de 14 x 4 m. După îndepărtarea humusului de pădure, gros de 0,05-0,30 m, s-au obținut informații doar asupra modului de aplatizare a locului care inițial avea forma unui mamelon ascuțit. În acest scop a fost excavată piatră de calcar din partea mai înaltă și s-a depus, în amestec cu pământ, în cea mai joasă. Astfel a rezultat o terasă semilunară cu lungimea de aproximativ 25 m. Bulgării mai mici de anrocament au fost așezate spre interior, în timp ce blocurile mari, cele vizibile, parțial fasonate, au fost depuse spre marginea terasei. Nu s-au observat urme de construcții de suprafață sau cu temelii și elevație din piatră ori din lemn, ci, doar sporadic, fragmente ceramice rulate din prima și cea de a doua epocă a fierului. În această situație este de presupus ca turnul dacic să fi fost amplasat în suprafața încă necercetată și, eventual, să fi fost construit numai din lemn.

#### În Șea

Pe una dintre micile terase de aici a fost deschisă SVI/2008, cu dimensiunile de 5 x 4 m. Nu s-au observat urme de construcții, bogate fiind în schimb, fragmentele ceramice Wietenberg și Hallstatt, ajunse aici din posibilele locuințe de pe terasele învecinate. Au mai fost identificate puține fragmente ceramice de la vase dacice modelate cu mâna și o greutate prismatică, din lut ars, pentru războiul de țesut.

Pe terasa a III-a a fost deschisă SV/2008, cu dimensiunile de 20 x 2,5 m și orientarea NE-SV. După îndepărtarea humusului de pădure, gros între 0,15 și 0,35 m, în funcție de pantă, au fost trase mai multe concluzii.

Între m. 0 și m. 2,60, la adâncimea de 0,18-0,20 m, se păstrează, parțial deteriorată de rădăcinile copacilor, podeaua de lut bătătorit, cenușiu-roșcat, a unei locuințe Wietenberg. În stratul de humus care o acoperea se aflau părți inferioare dintr-un vas dacic lucrat la roată, cenușiu (*oinochoe* sau chiup de dimensiuni reduse) ajuns acolo fortuit. Podeaua a fost așezată pe un pat de pietre de calcar local alb, mărunțite și perfect nivelate. Direct pe aceste pietre, în m. 1 s-a amenajat o mică vatră, tot din lut, cu crusta parțial deteriorată, cu semiaxele de 0,40 x 0,30 m. Grosimea pământului înroșit de foc este de 0,05-0,08 m și coboară sub 0,43 m adâncime de la nivelul actual de călcare. Lângă vatră se afla un cârlig de pescuit din bronz, păstrat aproape întreg. Pe podeaua locuinței, dar în special în capătul de NE al secțiunii și lângă profilul de NV se aflau fragmente de la vase sparte pe loc, unele posibil întregibile, ce se pot data în fazele de mijloc și sfârșit ale culturii Wietenberg, preponderente fiind cele din pastă grosieră, semifină sau fină, vasele uzuale de dimensiuni medii-mici cu unul sau două brăuri alveolare sau crestate sub buză sau pe umăr, vase negre, cenușii sau castanii cu decor meandric incizat sau imprimat cu roata, romburi sau triunghiuri hașurate, linii incizate sau benzi de incizii spiralice. Faptul că în zona ei nu s-au găsit resturi de lipitură de perete arsă sau nearsă, ne face să credem că poate fi vorba despre o construcție sezonieră (atelier?) cu elevația exclusiv din lemn.

Locuința (L1Bz/2008) va fi cercetată integral în campania viitoare.

În restul secțiunii, până la m. 17, nu s-au mai semnalat urme de construcții din nicio epocă, cu excepția câtorva bulgări de lipitură de perete ars, risipiți. În m. 17, la adâncimea de 0,15-0,23 m, în profilul sud-estic, se află o "potcoavă" de lut ars, roșu, care poate fi marginea unei vetre sau lipitură de perete de la alt complex, și el greu de cercetat din cauza copacilor. În schimb, materialul rulat și acoperit de-a lungul timpului de pământul format sau venit din amonte este relativ bogat, excepție făcând cel din epoca dacică: vase de dimensiuni medii-mici aparținând culturii Wietenberg, între care și cești întregibile cu două torți, creuzete, fragmente de altare sau care miniaturale, părți (în special coarne) de figurine animaliere, percutoare, pietre și așchii de silice, cremene, bazalt și granit, toate în amestec cu ceramică din prima epocă a fierului, majoritar canelată dar și incizată. Printre pietrele de nivelare sau pe stânca nativă se aflau și fragmente de râșnițe plate sau concave din diferite specii litice, inclusiv de tuf vulcanic. Peste tot se aflau oase de animale, preponderant ierbivore.

Foarte sărace sunt vestigiile dacice: câteva fragmente de la vase mici din pastă fină, cenușie, dificil de încadrat topologic, toate rulate și pereți de cești și borcane cu brâu alveolar.

Îndepărtarea integrală a stratului de depunere a permis și observații referitoare la amenajarea Terasei a III-a. Astfel, între m. 0 și m. 7 se află un pat perfect aplatizat din piatră de calcar de dimensiuni medii (0,15-0,30 m); între m. 7 și m. 8 se află un șir de bolovani mai mari (laturi de 0,50-0,60 m) puțin deplasați de pe locul inițial, care marchează limita dinspre aval a terasei. Inițial, marginea ei putea avea înălțimea de maxim 1 m, după cum se poate deduce din pietrele alunecate pe Terasa a II-a. Singura construcție de pe cea de a III-a terasă este locuința Wietenberg amintită, purtătorii acesteia putând fi și autorii terasării. Secțiunea va fi prelungită în campania viitoare până la sistemul de apărare.

#### Sistemul de apărare

Aici au fost trasate patru secțiuni (SI-SIV/08), trei pe Terasa I și una pe valul mic, exterior.

SI –II/2008 au fost amplasate în spatele zidului dacic (spre incintă); prima de la zid spre amonte iar SII/08 paralelă cu ea și prelungită pentru a secționa zidul. SI/08 a avut dimensiunile de 12 x 2,5 m în timp ce lungimea S.II/08 era de 15 m iar lățimea de 2,5 m, între ele fiind lăsat un martor de 1 m.

Nivelul de cultură a fost acoperit atât cu pământ, pietre și vestigii venite de pe terasele superioare, cât și de o parte a bermei și zidului dacic căzute spre incintă. Sub acest strat aluvionar, gros între 0,10 și 0,35 m, au fost bine evidențiate două faze de locuire dacică, ambele sfârșind prin incendii deosebit de puternice. Fiecare fază este individualizată prin vetre și podele proprii: vetrele, circulare, au fost amenajate pe suporturi de piatră locală de calcar alb, mărunțit, în timp ce podelele s-au construit din lemn, după cum demonstrează stratul de arsură și pământ negru. În ambele secțiuni s-a conturat parțial o locuință a cărei elevație din lemn era așezată pe un pat de bârne depuse pe stânca nativă sau pe nivelări cu piatră de calcar. După urmele sigure rămase, complexul era rectangular și putea avea suprafața de 28-30 m<sup>2</sup>.

Fiecărei faze de locuire îi aparține un inventar relativ bogat (mai sărac cel din faza a doua). Preponderentă este ceramica, iar în rândul acesteia vasele de uz comun modelate cu mâna, dintre care atrage atenția o oală protejată de jur împrejur de o manta din lut ars.

Ca piese deosebite, în nivelul aparținând fazei I s-a descoperit o monetă romană din bronz, ilizibilă dar sigur din sec. I p.Chr. și un vas miniatural cu motive geometrice, fito- și zoomorfe.



Deoarece Secțiunea II/2008 nu a fost terminată, zidul de incintă nu a putut fi secționat decât în partea superioară, ceea ce face ca informațiile asupra lui să nu fie concludente și definitive.

În ceea ce privește sfârșitul celor două faze de locuire dacică este foarte probabil ca ele să se fi petrecut în preajma sau chiar cu ocazia războaielor dacice ale lui Traian.

Atât în SI/08, cât și în SII/08, sub primul nivel dacic, a fost cercetată o mică lentilă din stratul hallstattian nederanjat, din care a rezultat numai ceramică de dimensiuni medii-mici, neagră și roșie (căni, străchini etc.).

SIV/2008 (SIV/08). S-a deschis la 19 m E de SII/08, în locul unde, topografic, valul hallstattian și zidul dacic se termină și urmează prăpastia aproape verticală de stâncă nativă. Are aceeași orientare ca și precedentele și dimensiunile de 8 x 2,5 m.

Adâncirea săpăturii a pus în evidență pe toată lungimea stânca nativă de calcar, cu o morfoscultură în patru trepte. Nu s-au observat urme ale vreunor amenajări cu destinație defensivă, de unde se poate deduce că zidul se termină undeva în apropiere, mai spre V, unde de fapt începe prăpastia dar unde va fi aproape imposibil de săpat din cauza copacilor.

În schimb, pe treptele naturale ale stâncii sau în crăpăturile și denivelările ei s-au găsit multe fragmente ceramice Wietenberg și Hallstatt și mai puține dacice, lucrate cu mâna sau la roată. Toate sunt venite de pe terasa imediat superioară, unde în anii anteriori s-a cercetat o locuință din epoca bronzului. SIII/2008

A fost deschisă în aval (exterior) de zidul dacic, cu scopul de a secționa și în această zonă valul mic considerat hallstattian. Are aceeași orientare ca precedentele iar dimensiunile de 7 x 2,5 m. După îndepărtarea humusului de pădure, gros de numai câțiva centimetri, a fost pus în evidență un val cu grosimea la bază de 6,50-7 m și înalt de numai 0,75 m. A fost construit din pietre mici-medii de calcar alb, local (pietre cu laturile sub 0,30 m), care de fapt "îmbrăcău" stânca nativă, aceasta din urmă având un prag vertical în m. 6. Printre pietre s-au găsit puține fragmente ceramice Wietenberg și Hallstatt, toate rulate, și un topor din piatră, rupt.

În m. 1-2 există o groapă pânliată cu diametrul la gură 1,60 m și adâncimea de 0,67 m, în care nu s-au găsit decât pietre mici și fragmente ceramice din epoca bronzului și din prima a fierului, toate mărunțite. În schimb, pe buza gropii, dar mai ales printre pietrele mai mari din jumătatea și din profilul de V al secțiunii se aflau mai multe vase mari și medii hallstattiene, canelate, negre la exterior și roșii interior. Toate fac dovada că atât valul, cât și groapa, au fost amenajate într-o perioadă următoare primei epoci a fierului. Cât privește destinația celor două construcții este prematur a ne pronunța înainte de încheierea săpăturii în această zonă.

#### Bibliografie:

- Fl. Costea, A. Bălos, Cumidava 20, 1996, p. 27-64.  
 Florea Costea, *Ce sunt de fapt „vasele dreptunghiulare puțin înalte” din ceramica Wietenberg?*, Angustia 3, 1998, p. 59-75.  
 Florea Costea, *Așezarea Wietenberg de la Racoș-Piatra Detunată*, Angustia 2, 1999, p. 39-76.  
 Florea Costea, *Fortificații hallstattiene din județul Brașov*, Angustia 5, 2000, p. 221-226.  
 Florea Costea, *Dacii din sud-estul Transilvaniei*, Brașov, 2001, sub voce Racoș-Piatra Detunată.  
 Fl. Costea, A. Bălos, în *Studii de Istorie Antică*. Omagiu Profesorului Ioan Glodariu, Cluj Napoca, 2001, p. 217-242.  
 Fl. Costea, A. Bălos, *Corrigenda*, Cumidava 26, 2003, p. 23-31.

Fl. Costea, L. Scurtu, A. Bălos, *O marcă de olar (?) descoperită în fortificația dacică de la Racoș-Piatra Detunată*, Cumidava 26, 2003, p. 11-22 (cu varianta integrală în limba germană).

Florea Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, Brașov, 2004, sub voce Racoș-Piatra Detunată.

L. Savu, A. Bălos, *Două unelte agricole din fier, de epocă dacică, descoperite în sud-estul Transilvaniei*, Cumidava 29, p. 82-87.

Fl. Costea, L. Savu, A. Bălos, *Un fragment de coif roman descoperit în așezarea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, Tyragetia SN 2 (17), nr. 1, Chișinău, p. 267-274.

Fl. Costea, L. Savu, V. Sîrbu, R. Ștefănescu, A. Bălos, *Piese de echipament militar și arme descoperite în cetatea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, în Volumul omagial "Gavrila Simion", în curs de apariție.

#### Abstract:

The archaeological excavations at the site of Piatra Detunată took place over the period June 1, 2008 – July 15, 2008 and targeted four main areas: "La Turn" area; "În Șea" area; the terraces within the precincts' walls and the defending system.

"La Turn". It is a small hillock near the Olt River on which, according to older archaeological literature, there was a Roman watch tower. This year's campaign brought to light information about the layout of the plateau, without indentifying traces of Dacian or Roman surface constructions.

"În Șea". One of the small terraces placed between the two peaks of the hillock was investigated by performing a section excavation. Neither here were identified traces of constructions; instead, the section revealed a large amount of ceramic material dating from the Bronze Age (Wietenberg Culture) and from the first Iron Age and coming from the neighbouring terraces residences.

*The 3<sup>rd</sup> terrace.* A single section was traced and thereby uncovered and partly analyzed a surface house dating from the Bronze Age (Wietenberg Culture) with a clay hearth, a rich inventory of ceramic evidence and a bronze fishing hook. Also, information was revealed regarding the construction of the terrace with local limestone. A complete study of the residence will be carried out in the next campaign.

*The defending system.* Four sections were traced in order to investigate both the residences within the precincts and the construction technology of the Dacian wall and earthworks. Once again, on this occasion, two different phases of Dacian habitation within the fortified town were determined, both of them ended by strong fires and probably dating from the period of the Dacian Wars led by Trajan. Regarding the defending system, this year's information is incomplete due to excessively rainy weather which rendered impossible the sectioning of the wall and of the large earthwork within the precincts' walls. On the other hand, the excavations of Section III/2008 led to incomplete observations regarding the method of construction of the small defence wall made of local white limestone beyond the precincts' walls following the period of Hallstattian habitation.

Among the revealed vestiges, it is worth noting an almost illegible burnt Roman bronze coin, dating back to the 1<sup>st</sup> century A.D. and a small cup with geometrical phytomorphic and zoomorphic symbols.

**70. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași****Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi**

Cod sit: 104760.03, 104760.07

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 32/2008**

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Alexandra Comșa, Georgeta El Susi (IAB), Laurențiu Mecu, Alexandru Nălbitoru (UV Târgoviște), Ionuț Tuțulescu (MJ Vâlcea), Cristinel Fântâneau (MNUAI), Emil Petkov (Muzeul Tutrakan), Raluca Kogălniceanu (UAIC Iași), Claire Rennie (University of Edinburgh)

Campania arheologică de la Radovanu s-a desfășurat în perioada 4 - 29 august, 2008. Ca și în anul anterior, cercetările s-au desfășurat în două puncte: *Gorgana întâia* și *Gorgana a doua*<sup>1</sup>.

Cercetările efectuate în punctul *Gorgana întâia* au urmărit o mai bună corelare a profilului secțiunii efectuate de către Eugen Comșa<sup>2</sup> cu situațiile apărute în campaniile precedente. Pe baza observațiilor din acest an pot fi trase următoarele concluzii:

1. Valul de apărare suprapune nivelul Cernavodă I și pare să dateze din perioada Latène. La baza valului de apărare s-a constatat existența unui șanț de apărare, evidențiat în profilul sudic al secțiunii orientate E-V efectuată de către Eugen Comșa. În construcția valului par să fi existat mai multe etape (faze?).

2. A fost în continuare cercetat cuptorul descoperit în campania 2007, atribuit unei locuințe (bordei) din perioada getică. Acesta era de mici dimensiuni, lățimea bazei fiind de 0,35 m iar înălțimea de 0,30 m. Bolta cuptorului s-a păstrat în elevație până aproape de centul acestuia. Vatra cuptorului a fost amenajată pe fragmente mari de chirpici.

3. Nivelul Gumelnița a fost identificat la o adâncime de 2,30 m față de partea superioară a valului de apărare. Stratul de cultură este bogat în materiale: fragmente ceramice, o fusaiolă și unelte din silex. Observațiile preliminare par a sugera existența mai multor nivele (trei?) de locuire. Lămurirea acestei situații se va realiza în campania viitoare, când se va trece la curățarea și înregistrarea și a profilului nordic al secțiunii lui Eugen Comșa.

4. Deasupra nivelului Gumelnița, în profilul sudic al secțiunii lui Eugen Comșa, a fost descoperit un mormânt (M1). Lipsa inventarului împiedică o încadrarea cronologică a acestuia (Cernavodă I, lamnaia?). La demontarea scheletului s-au făcut următoarele observații<sup>3</sup>:

- individul a fost așezat întins pe spate, pe o direcție aproximativ N-S;

- craniul era alunecat spre stânga (spre est), iar maxilarul căzut. Acest lucru sugerează că la înmormântare individului i s-a așezat ceva sub cap, care ulterior a putrezit, ducând astfel la desprinderea și căderea craniului spre stânga. În mod cert nu este vorba despre o răsucire intenționată a craniului spre stânga;

- coastele erau căzute, aflându-se într-o dispunere oblică, cu extremitatea distală spre bazin. Acest fenomen se produce, de asemenea, atunci când în jurul corpului celui înmormântat există un spațiu gol (adică nu s-a pus pământ direct peste corpul defunctului, ci acesta a fost protejat de ceva, fie un coș de nuiele, fie un sac dintr-o piele mai dură);

- vertebrele erau și ele dislocate, sugerând existența unui suport pe care a fost așezat defunctul. Acest suport trebuie să fi fost ușor înălțat de la sol, astfel încât, în momentul în care acesta a putrezit (într-un moment ulterior putrezirii țesuturilor moi ale

defunctului) scheletul a suferit o mișcare de cădere ușoară care a dus la dislocarea vertebrelor spre stânga (spre est);

- brațele au fost îndoite din cot umeri, dovadă în acest sens fiind oase ale mâinii găsite la nivelul claviculei;

- clavicula stângă a fost găsită în poziție verticală, sugerând o posibilă legare a părții superioare a corpului. Acest fenomen de verticalizare a claviculei se mai produce atunci când un individ este înmormântat într-un spațiu deosebit de îngust. Cum în cazul de față, limitele laterale ale gropii depășeau lățimea pe care s-au găsit oasele, am eliminat din posibilele explicații pentru poziția claviculei pe cea a insuficienței spațiului;

- bazinul are o poziție deschisă, cele două laturi ale simfizei pubiene fiind îndepărtate una de cealaltă. Acest fenomen indică existența unui spațiu gol cel puțin la nivelul bazinului.

- femurul stâng era ieșit din încheietură și răsucit spre exterior (spre stânga), în aceeași direcție ca și capul.

Analizele antropologice, precum și continuarea cercetărilor în zona mormântului vor elucida ipotezele și observațiile sumare prezentate mai sus.

Cercetările efectuate în punctul *Gorgana a doua* au urmărit completarea informațiilor privind dispunerea locuințelor din primul nivel de locuire getică<sup>4</sup>. În acest scop, în anul 2008 au fost deschise 8 casete (R, S, X, Y, Z, U, V și SI/2008), la N de cele 18 cercetate în campaniile anterioare. Dimensiunile casetelor au fost de 4 x 4 m. De asemenea, s-a continuat adâncirea în cele excavate, pentru a se ajunge pe același nivel.

O situație interesantă a oferit-o caseta SI/2008. Spre deosebire de celelalte suprafețe săpate, în care materialele arheologice încep să apară începând cu adâncimea de 0,30-0,40 m, în caseta SI/2008 acestea au ieșit la numai câțiva centimetri. Cauza acestei situații se datorează faptului că în trecut întregul platou al sitului a fost acoperit de vii, exceptând extremitățile, cazul zonei de N în care a fost amplasată caseta.

În zona vestică a sitului, în casele U, V, S și R, a fost identificată o locuință (notată L1/2008) de mari dimensiuni, aparținând nivelului al doilea de locuire getică.

În caseta Q, în centrul acesteia, au fost cercetate două vetre suprapuse. Acestea erau de formă rectangulară. Cea aflată dedesubt era decorată: impresiune diagonalelor cu un șnur înfășurat dublu.

**Note:**

1. CCA 2007, 247-248.

2. Comșa 1989, 290-292.

3. Observațiile tafonomice au fost făcute în conformitate cu Duday 2005.

4. CCA 2005; CCA 2006; CCA 2007; CCA 2008; Morintz, Șerbănescu 1985; Schuster, Șerbănescu 2007.

**Bibliografie:**D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, C. Semuc, I. Semuc, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2005, p. 287, 459.D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, C. Semuc, C. Constantin, L. Mecu, C.A. Mocanu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2006, p. 279-281.D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, C.A. Mocanu, E. Petkov, L. Mecu, T. Nica, A. Nălbitoru, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2007, p. 285-286.D. Șerbănescu, T. Nica, C. Schuster, A. Morintz, E. Petkov, A. Nălbitoru, L. Mecu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2005, p. 247-248.

Eugen Comșa, *Așezarea fortificată getică din punctul „Gherghelău” de la Radovanu*, Symposia Thraologica 7, Tulcea, p. 290-292.

Henri Duda, *Lezioni di archeotantologia. Archeologia funeraria e antropologia di campo*, Roma, 2005.

S. Morintz, D. Șerbănescu, *Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul Gorgana a doua (jud. Călărași)*. 1. Așezarea din epoca bronzului. 2. Așezarea geto-dacică, Thraco-Dacia 6/1-2, 1985, p. 5-30.

C. Schuster, D. Șerbănescu, *Zur Spätbronzezeit an der unteren Donau. Die Kulturen Coslogeni und Radovanu und ihre Verbindungen mit dem östlichen Mittelmeerraum*, în F. Lang – C. Reinholdt – J. Weilharter (ed.), Στεφανος Αριστειος, Archäologische Forschungen zwischen Nil und Istros. Festschrift für Stefan Hiller zum 65. Geburtstag, Wien, 2007, p. 241-250.

#### Zusammenfassung:

Die im Jahr 2008 in Radovanu durchgeführten Grabungen setzten sich zum Ziel die zwei Siedlungszonen *Gorgana a doua* und *Gorgana I* zu erforschen. In der erstgenannten *Dava* wurden die Oberflächen R, S, X, Y, Z, U, V und SI/2008 geöffnet. Es wurden dabei Spuren eines grossen ebeberdigen Hauses und zwei überlappte Feuerherde entdeckt. Einer der Herde war mit einer Doppelschnur erzeugten Linien verziert. In der zweiten *Dava*, im Punkt *Gorgana I*, wendeten wir unsere Aufmerksamkeit dem getischen Erdwall. Unter ihm wurde eine sehr dünne Cernavodă I-, eine weitere dickere Gumelnița-Schicht und ein wahrscheinliches Jamnaja-Körpergrab entdeckt. Erforscht wurden auch ein Gumelnița-Oberflächen- und ein getisches Grubenhaus.

## 71. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara

### Punct: Măgura Uroiului

Cod sit: 87736.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 35/2008

Colectiv: Adriana Pescaru – responsabil (MCDR Deva, Univ. Petroșani), Angelica Bălos (DCCPCN Hunedoara), Romică Pavel, Roxana Stăncescu (MCDR Deva), Otis Crandell (doctorand UBB Cluj), studenți UV Târgoviște, voluntari din SUA, Anglia.

Cercetarea sistematică desfășurată în august-septembrie 2008 la Măgura Uroiului, deal situat între satul Uroi (aparținând orașului Simeria) și satul Rapoltu Mare, a vizat două sectoare.

Terasele se situează la baza Măgurii Uroiului, în dreapta Mureșului și în imediata apropiere a confluenței acestui râu cu Streiul. Potențialul arheologic al zonei a fost cunoscut prin sondaje și periegeze care au semnalat numeroase descoperiri aparținând epocilor preistorice precum și celei romane și medievale. Începând cu anul 2000, interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare (2001), ambele punând în evidență posibila existență a unei așezări fortificate. Cercetarea sistematică a debutat în vara anului 2003 cu trasarea a două magistrale Mg. 1 și Mg. 2, orientate N-S și E-V, având dimensiunile de 111 x 3 m, respectiv 100 x 3 m, scopul fiind secționarea valului și verificarea platoului din spatele acestuia. Campaniile anterioare (2003, 2004, 2005, 2006, 2007)

au pus în evidență existența unor complexe aparținând unor culturi preistorice (Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt) și epocii Latene. În campania arheologică 2005 a fost din nou sondată Terasa I pentru a verifica rezultatele prospecțiilor magnetometrice, fiind identificate structuri de locuire preistorică.

Campania arheologică de la Măgura Uroiului, în anul 2008 a fost finanțată de MCC și de sponsori.

Obiectivele propuse au fost:

- cercetarea terasei pe care a fost identificat complexul de natură funerară
- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-destructive
- sondaje pe alte terase și pe platoul superior
- preluări de imagini fotogrammetrice în scopul imortalizării imaginii reale a dispunerii descoperirilor
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice
- întocmirea planurilor de detaliu ale unităților de cercetare arheologică (scări 1:200, 1:100, 1:50, 1:25) cu poziționarea în plan a descoperirilor (locuințe, gropi, ziduri, obiectele de inventar ale complexelor etc.).

**Terasa a III-a.** S-a trasat secțiunea SXV cu dimensiunile de 5 x 3 m, pentru a continua cercetarea locuirii de epocă dacică și a complexului funerar din prima epocă a fierului. A fost descoperit o parte dintr-un atelier dacic, cu multă zgură, chirpic de la pereți, ceramică fragmentară, un fragment de armura din fier, un fragment de sticlă de la o mărgică, oase de animale etc. Adâncimea maximă este de 0,90 m.

**Terasa a IV-a.** Se află în șaua din fața dealului Măgura Uroiului. În campania 2006 s-a făcut un sondaj unde din care s-au recoltat materiale aparținând culturii Coțofeni, primei și celei de-a doua epoci a fierului. În campania 2007 au fost trasate SX (10 x 1,5 m), SXI (5 x 2 m) și SXIII (4 x 2 m). În SXII au fost descoperite doar materiale arheologice în strat, dar în celelalte două secțiuni au fost cercetate o locuință dacică (în care s-a descoperit u inel de bronz), și două locuințe aparținând culturii Coțofeni. Secțiunile SX și SXIII au fost continuate în acest an. În SXIII s-a descoperit material aparținând culturii Coțofeni, sub care a apărut un strat consistent de piatră mărunțită, probabil amenajarea terasei din epoca dacică. În secțiunea SX s-a curățat următorul nivel preistoric, unde a fost evidențiat un bogat material ceramic și litic din cultura Coțofeni. Secțiunea a fost adâncită cu 0,30 m.

A fost investigată cetatea medievală din Uroi prin metode non-destructive (rezistivitatea electrică a solului), obținându-se plan și profil.

La baza dealului, în locul *La Igherbea*, a fost identificată, prin periegeză, o construcție romană, cu multe cărămizi, tegule și olane.

Un colectiv de la UV Timișoara a realizat ridicarea topografică a dealului, identificând noi elemente de fortificare (turnuri) și drumurile antice.

Înregistrarea datelor cercetării cuprinde jurnalul de săpătura, numerotarea și poziționarea în planul general a unităților de săpătură, baza de date (arhiva foto digitală, arhiva grafică, fișe de obiecte, de complexe și de unități stratigrafice). Au fost realizate fotografiile de ansamblu și de detaliu, desene de planuri și profilele scara 1:20. Locația bazei de date și a artefactelor este la MCDR Deva.

Se va continua activitatea de cercetare pluridisciplinară în situl arheologic de la Măgura Uroiului, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire:

- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-distructive
- sondaje pe terasele de la baza dealului
- cercetare platoului superior
- finalizarea unităților de săpătură din campaniile 2007, 2008
- preluări de imagini fotogrammetrice în scopul imortalizării imaginii reale a dispunerii descoperirilor
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice.

#### Abstract:

The archaeological excavation at the site of Măgura Uroiului continued during 2008 by digging a level from Coțofeni Culture in S XI/2007. On the third terrace, a new trench was opened (S VI/2008), where we discovered a Dacian workshop. We also made the entire topographical mapping of the site.

## 72. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj

### **Punct: Castru**

Cod sit: 71108.02

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 59/2008**

Colectiv: Eugen S. Teodor, Corina Nicolae (MNIR), Dorel Bondoc (MO Craiova), Cristina G. Alexandrescu (IAB)

#### Sector PRAETORIUM

E.S. Teodor, C.G. Alexandrescu, C. Nicolae

Campania anterioară adusese ca principal rezultat finalizarea unei secțiuni mai vechi, trasată la 16 m V de *Via principalis* și care traversa centrul castrului de la S la N. Segmentul din *latus dextrum* este tăiat, aproximativ pe mijloc, pe direcția Vest, de secțiunea 1 a lui C. Vlădescu din 1991. Imediat la S de aceasta a fost găsit un drum de pietriș care leagă *Via principalis* de *Via quintana*, divizând *latus dextrum* în două *insulae* egale (fapt în sine fără analogie). Fiindcă în zonă ar trebui să existe *Praetorium*, cel puțin în principiu, dar nu putea fi în ambele *insulae*, campania 2008 avea drept scop prioritar clarificarea acestui lucru. S-a plecat de la premiza simplă că locuința comandantului ar trebui să fie localizată în vecinătatea imediată a comandamentului. În consecință, s-a trasat o secțiune de 50 x 2 m, orientată E-V, cu originea pe *Via principalis* și capătul pe *Via quintana*, aproximativ paralelă cu secțiunea lui Vlădescu, imediat la N. Secțiunea nouă (S.5) intersectează în carourile 9-10 secțiunea 3/2007.

Începând comentariile în sensul caroiului, constatăm o *Via principalis* surprinzător de slab realizată, din piatră mărunță de râu, din mai multe straturi succesive, dar nici unul foarte consistent. Peste drum s-a construit o locuință improvizată, în faza finală a castrului (4), cu materiale recuperate. Imediat spre V (carourile 1-2) se află o rigolă simplă, bine definită la început, apoi din ce în ce mai sumar. La V de rigolă se găsește un zid de delimitare a spațiului privat, spre stradă, cu trasee diferite pentru fazele 1-3. În primele două faze această delimitare era o

construcție de lemn, în timp ce în faza 3 a existat un zid de piatră, cărămidă și mortar, complet demantelat. Tranșeul de spoliere nu este aliniat drumului, însă aceasta nu înseamnă cu necesitate că zidul nu era paralel la drum; oricum, lățimea acestui tranșeu este semnificativ mai mare decât ar fi putut fi monumentul original (1.34 m la bază, 2,14 m la buză). Acest zid masiv de demarcație a avut însă acoperire ușoară, de lemn, după cum sugerează lemnele arse de pe nivel, căzute la exterior.

La V de gard începe o construcție de lemn, surprinsă, spre vest, pe o lungime de 19.90 m, aparținând fazei de început a castrului. Tranșeul de fundație este adânc (0,5-0,6 m), cu lățimi la bază de 0,4 m. Lățimea construcției a fost surprinsă pe S.3/2007, fiind de 3,4 m la interior și 4 m la exterior. Pe lungimea carourilor 5-9 malul sudic al secțiunii cade pe lungimea tranșeului de fundație, având aproape aceeași orientare; pe acest segment, nivelul de călcare este marcat de un nivel discret de tencuială (la cca. -0,6 m). Este interesant de menționat că pereții de segmentare *nu au urme de tencuială*, respectând-se regula cunoscută din anii anteriori, conform căreia tencuiala se aplica numai pe exteriorul clădirii. Detaliul este important, fiindcă certifică închiderea în plan a construcției, având în vedere că spre S cercetarea nu mai este posibilă (acolo se află secțiunea Vlădescu). Clădirea este segmentată în cinci spații inegale, între care o încăpăre centrală mai mare, cu deschidere de 7,60 m, flancată de încăperi de 3.15 m, la extremitatea estică aflându-se o încăpăre de 2,81 m (toate dimensiunile la interior); încăpărea vestică este tăiată de intervenții ulterioare, însă putem bănui un plan simetric. Acest prim nivel de locuire din *Praetorium* are extrem de puțin inventar arheologic, semn că locuința a fost părăsită în mod pașnic și ordonat. Totuși, explorarea sistematică acestei prime construcții ale fazei I a oferit satisfacția descoperirii unui depozit de 4 aurei, emiși în vremea lui Vespasian, la marginea vestică a camerei mari, depozit ascuns probabil sub podeaua de lemn și nerecuperat (fapt în sine interesant).

Imediat deasupra locuinței din faza 1 a urmat o refacere, de același tip, cu tranșee pentru îngroparea unor tălpi de lemn, respectiv faza 2 a pretoriului. Planul acestei construcții este însă deplasat spre S, mai aproape de alea care împarte *latera dextra* în două, cu cel puțin un metru, mai ales ținând seama de deviația de 3 grade, în sensul acelor de ceasornic, fiindcă secțiunea nu intersectează nici un perete N-S. Pe nivelul acestei construcții nu există tencuială, nici măcar pe exteriorul tranșeului din caroul 12, unde clădirea se termină; există în schimb mult lemn ars, pe nivelul acestei construcții, mai ales în carourile 10-14, incendiul care a finalizat faza II fiind deja de mai multă vreme documentat. Schema de organizare a clădirii pentru această fază, încă nemulțumitor surprinsă, sugerează, la acest moment, doar două compartimente mari, unul de 6, m la E, și unul de 7,5 m la vest. Mai la V se află o curte interioară, nepavată (?), lungă de 6.7 m, în mijlocul căreia se află o groapă mare, cu diametrul de 1,95 m și adâncă de 1,4 m (de la nivelul de săpare), tăiată de profilul de N. Rostul inițial al acestei gropi poate să fi fost doar scoaterea de argilă, însă ea a funcționat mai multă vreme, înglobând în umpluturile succesive cel puțin două nivele de materiale incendiate: cel inferior – cu lemn ars și tencuială, aparținând sigur nivelului 1 (distrus, materiale aruncate), peste care este depus un strat gros, mai mult sau mai puțin menajer (conține și oase), urmând un strat cu cărămidă și tencuială care ar putea aparține nivelului 2 (distrus), peste care există un alt nivel menajer; deasupra acestuia a funcționat, în treimea superioară a gropii, un cuptor realizat din

cărămizi și o piatră de calcar masivă, în timpul nivelului 3.2, ultimul pentru *Praetorium*.

La V de această primă curte interioară se află un complex adâncit, cu o lungime de 7.95 m (la bază), respectiv în carourile 15-18, cu funcție de atelier metalurgic, pe toată durata a trei etape de funcționare a pretoriului (2, 3.1 și 3.2), adică pe o durată de cca. șapte decenii. Au fost puse în evidență nivelurile de construcție și distrugere pentru toate cele trei etape. Construcția era susținută pe tâlpi de lemn așezate la interior, cu stâlpi de sprijin intermediari pe lungimea clădirii. Adâncimea cea mai mare, de la nivelul de călcare, a fost pentru orizontul vechi (1,2 m la profilul estic), scăzând apoi la 0,8 m pentru nivelul intermediar și aprox. 0,7 m pentru ultimul nivel. Podeaua a suferit tasări mari, datorită umpluturii anterioare. Pentru acest ultim nivel nu a putut fi surprins complet sistemul de construcție, fiind evidențiat numai un stâlp mare, în poziție centrală; acestuia îi corespunde, în profil, un zid intermediar ridicat din fragmente de cărămidă legate cu pământ. Pentru acest ultim nivel, mai puțin deranjat, știm sigur ca exista acoperire cu țiglă, acoperișul prăbușit în interior fiind dezvelit compact, pe o lungime de cca. 2,5 m, la marginea răsăriteană; la limita carourilor 16-17 nivelul era puternic deranjat, descoperirea unui fragment de craniu (osul frontal, femeie tânără), pe nivelul de călcare interior, oferindu-ne și motivul deranjului. Este clar că, după dezastrul castrului din faza 3.2 (datorat carpilor, la 247-8), supraviețuitorii au încercat să recupereze din dărâmături eventuale lucruri de preț, recuperând și cvasi-totalitatea rămășițelor omenești; situația sugerează însă că între momentul dezastrului și momentul recuperării vor fi trecut cel puțin 2-3 ani, dar și că recuperatorii erau romani...

La V de atelierul metalurgic a fost găsită o curte pietruită. Nivelul vechi, care se corelează fazei 2 a pretoriului, este și cel mai bine amenajat, cu piatră de râu mărunță, așternută însă într-un strat gros (0,15-0,20 m), foarte dens; este posibil ca această amenajare să fi funcționat și în faza 1, însă nu există dovezi în acest sens. Lungimea inițială a acestei amenajări este de 8,5 m (carourile 19-23), fiind însă ulterior prelungită, spre vest, cu încă un metru; nivelul superior al pietrișului este însă cu mult mai superficial. Au fost descoperite urmele unor stâlpi de lemn, pe toată suprafața curții pietruite, perechi pentru fazele 2 și 3.1, sugerând existența unui peristil, a unor suprafețe acoperite (cu materiale ușoare).

În capătul vestic al secțiunii am găsit o situație bulversantă. Ne aflăm, planimetric, în carourile 24-25, într-o zonă unde ar fi trebuit să intersectăm *via quintana*. În loc de aceasta, am constatat, în ordinea descoperirii, două nivele puternic arse (pereți de chirpic), atribuite fazelor 3.2 și 3.1, perforate de colțul unui complex târziu (faza 4). De abia la -0,9 m a apărut primul nivel de piatră de râu, atribuit fazei 2, iar dedesubt nivelul 1, la -1,05 m; ambele sunt de proastă factură și ar trebui să presupunem că o parte a materialului de construcție a fost reutilizat. În concluzie, *via quintana* a existat, și a funcționat în primele două etape ale castrului; destinația spațiului a fost schimbată însă, începând cu faza 3 (castrul de piatră), ceea ce este de natură să nedumerească (celor două turnuri intermediare ale curtinei ar fi trebuit să le corespundă un drum de comunicare, cel puțin în proiectul inițial...). Sigur, cel care putea să hotărască așa ceva, în beneficiul lărgirii propriului habitat, era însuși comandantul unității; astfel de modificări ale planului sunt atestate, pentru etapele finale de existență ale castrului din Dacia traiană, cu extinderi mai ales spre *via sagularis*; ceea ce surprinde aici este momentul acestei alterări, mai timpuriu cu cel puțin o generație. Acestei modificări de plan îi corespunde un decroș nivelmetric în caroul 24; curtea pietruită

a pretoriului, din faza 2 (poate și începutul fazei 3) se afla mai sus decât *via quintana* (castrul se află în ușoară pantă, care a fost compensată în perimetrul insulei), așa încât constructorii amenajării din chirpic ridicând construcția pe platforma inferioară, cu 0,4 m mai jos; noua construcție avea însă frontonul spre curtea pietruită, fiind descoperită, spre curte, urma unui stâlp de la peristil.

O observație stratigrafică importantă este că în zonă nivelurile superioare sunt slab reprezentate, ceea ce este atipic la Răcari. Observația am făcut-o și campania trecută și se confirmă, mai ales pentru zona de la intersecția secțiunilor 3/2007 și 5/2008. În afara zidului de perimetrare din carourile 3-4, până la caroul 15 nu cunoaștem, pentru faza 3.1, decât un zid (de segmentare?) în caroul 7, și un alt zid, de cărămidă legată cu pământ, în caroul 11, cu grosimea de 1,2 m (sic). Nivelurile mai noi nici nu există în partea estică a secțiunii 5. Literatura orală a satului Răcari atestă tentativa proprietarului terenului din perioada interbelică (probabil după cercetarea lui Florescu) de a "reda agriculturii" suprafața castrului. Această prezumtivă intervenție nu se distinge pe suprafață, dar a fost evidențiată stratigrafic.

Descoperirile campaniei 2008 au fost pe măsura perimetrului cercetat. Se detașează depozitul de patru aurei emiși în vremea lui Vespasian, găsit sub podeaua clădirii din faza I, fapt de natură să limpezească considerentele stratigrafice. De altfel, aceasta este cea mai semnificativă descoperire de gen din România, cu context arheologic cunoscut.

O altă descoperire cu semnificație deosebită este reprezentată de două fragmente de cărămidă ștampilată, cu inscripția NMΣ (sigma este discutabilă), corelate nivelului 2 al castrului, ceea ce certifică prezența unității de mauri înaintea sfârșitului veacului II.

Alături de multe alte piese de inventar din pretoriu, mai menționăm aici două vârfuri de lance, din care una întreagă. În afara monedelor de aur, s-au recuperat alte 16 monede de argint și bronz, necurățate complet până la ora redactării raportului, deși aportul lor la interpretarea stratigrafică este foarte mare. Am menționa doar un denar de la Traian, prima piesă de acest fel găsită de la reluarea cercetărilor, în 2003.

### Sector LATUS SINISTRUM

Dorel Bondoc

A fost trasată și săpată secțiunea S.6, orientată N-S, la 50 cm E distanță de S.4/2006-2007. Dimensiuni: 30 x 2 m.

Stratigrafic vorbind, din nou au fost confirmate din nou cele 4 faze de construcție și reconstrucție a castrului, delimitate destul de clar și confirmate din punct de vedere cronologic de ceramică, monede, uneori asociate cu fibule. Ca și în campaniile de săpături precedente din *latus sinistrum* (anii 2006-2007), au putut fi distinse două niveluri de distrugere, primul încheind existența castrului mare de pământ, cel de-al doilea putând fi databil destul de probabil, undeva la mijlocul secolului III.

Cât privește cel de-al doilea nivel de distrugere sesizat stratigrafic, nu există nici o problemă a acredita teoria că în anul 247 castrul a suferit o nouă distrugere, care conform izvoarelor literare și epigrafice ce se referă la toată Dacia și poate fi pusă pe seama invaziei carpilor. Primul nivel de incendiu semnalat este cel care pune capăt existenței castrului mare de pământ.

Scopul săpăturii a fost în principal verificarea planimetriei clădirii cu ziduri de piatră de la mijlocul secolului III, surprinsă în S.4/2006. Resturi aparținând zidurilor acestei construcții au fost surprinse în carourile 2, 4 și 6. Așa cum am constatat și în

campania din anul 2006, pentru realizarea sa au fost reutilizate o serie de monumente datând din perioada anterioară. În anul 2006, într-unul din zidurile clădirii a fost descoperit un altar fragmentar cu inscripție, precum și un fragment de stelă funerară de calcar, anepigrafă, prin urmare ambele dezafectate și refolosite aici. În săpătura din 2008, au fost surprinse și alte monumente refolosite în același scop: un leu funerar, un fragment de coloană, un fragment de altar.

Observațiile stratigrafice permit concluzia că numai fundația clădirii a fost realizată din piatră, structura de rezistență – foarte probabil din lemn, în timp ce suprastructura a fost totuși realizată din material tegular. Cea mai înaltă cotă a clădirii a fost surprinsă la -0,30 m. De pe nivelul aferent provine o monedă de argint emisă de împăratul Gordian III.

Nivelul castrului de piatră este remarcabil din punct de vedere stratigrafic: cărămizi, piatră, chirpic, țigle și fragmente de olane, toate arată o activitate constructivă intensă din această vreme. O monedă emisă de Iulia Maesa este elocventă pentru datarea nivelului.

În caroul 11-13, la -0,75 m adâncime, s-a conturat un complex de formă rectangulară, cu pereții de 40 cm lățime. Identificarea complexului nu poate fi încă precizată; însă de pe nivelul său superior a fost recoltată ceramică specifică secolului II și o monedă de argint de la împăratul Marc Aurelius (determinare Delia Moșil). Tot ce putem remarca, deocamdată, este descoperirea unui complex similar, în *latus dextrum*, în campania 2007, cele două aflându-se în poziții simetrice, în planul general al castrului (26 de m de *Principia* și 14 m de *via principalis*).

Remarcabilă este și descoperirea unui cap de statueta realizată din marmură, cu reprezentarea lui Jupiter, în caroul 4, la -1 m adâncime.

Nivelul castrului mic de pământ, prin urmare prima amenajare de acest gen de la Răcari este destul de sărac în descoperiri. Cu excepția unui nivel stratigrafic destul de sporadic păstrat, nu au fost prelevate alte probe arheologice. Se remarcă totuși, urma unei gropi de par, aferente acestui nivel.

### 73. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila

#### **Punct: Popina**

Cod sit: 43741.02

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 139/2008**

Colectiv: Stănică Pandrea – responsabil, Costin Croitoru, Mirela Vernescu, Viorel Stoian (M Brăilei)

Localitatea Râmnicelu este situată în nord-vestul județului Brăila, pe terasa superioară a Buzăului, la cca. 34 km V de orașul Brăila. În jurul acestei localități s-au făcut mai multe descoperiri arheologice datând din epoca neolitică până în evul mediu timpuriu, dintre care cele mai importante sunt cele din punctul "Popina"

"Popina" de la Râmnicelu este situată în nord-vestul comunei, în lunca inundabilă a Buzăului, este orientată NE-SV și are următoarele dimensiuni: L=149 m, l=60 m, h=10 m (față de nivelul luncii).

Săpături sistematice au fost întreprinse de N. Harțușche în anii 1968-1970. Atunci, s-au săpat 69 de șanțuri de dimensiuni diferite, însumând o suprafață de 2400 m<sup>2</sup>.

Cele mai vechi urme de locuire parțin culturii Gumelnița, faza A2 (2 locuințe-bordei) care sunt suprapuse direct de un strat de cultură Cernavoda I.

Cea mai consistentă depunere arheologică aparține culturii Cernavoda I – faza C. Au fost identificate și cercetate mai multe complexe de locuire reprezentate de locuințe de tip bordei, gropi și fragmente de vatră.

În partea centrală a așezării Cernavoda I s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând epocii fierului, respectiv culturii Babadag (Cozia-Brad).

După încetarea așezării Cernavoda I, popina de la Râmnicelu nu a mai fost locuită. S-au descoperit însă, mai multe morminte ce aparțin bronzului mijlociu (schelet în poziție chircită), sarmaților, pecenegilor, sec. XI a.Ch.

Așezarea Cernavoda I de la Râmnicelu are un singur nivel de locuire, a cărei grosime variază între 0,40-0,60 m.

Locuințele descoperite la Râmnicelu sunt de tip bordei, cu gropa ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite. În zona locuințelor s-au găsit foarte puține resturi de chirpici, ci mari cantități de cărbune și cenușă. S-au găsit puține resturi de vetre din lut. Podinele locuințelor nu erau făcute.

În afara locuințelor s-au descoperit vetre de formă ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite, iar în jurul lor s-au descoperit fragmente de vase.

Uneltele de silex, piatră, corn, os sunt numeroase, iar materialul faunistic atestă existența unei economii mixte pastoral-agrară.

La Râmnicelu, împreună cu ceramica Cernavoda I (vase cu scoică pisată în pastă), apar și unele vase și fragmente de vase de tip Cernavoda III, vase cu analogii în sudul Dunării (vase din pastă fină, cenușie cu torți tubulare) și o mare cantitate de vase de tip Cucuteni B<sub>2</sub> (inclusiv vase pictate). Dacă în unele așezări din sudul Munteniei ceramica Cucuteni B (etapa Cucuteni B<sub>2</sub>) este sporadică, la Râmnicelu ca și la Pietroasa Mică – „Gruicul Dării” este bogat reprezentată, reprezentând cca. 50% din cantitatea totală.

Așezarea de la Râmnicelu aparține ultimei faze a culturii Cernavoda I - faza C.

În campania 2008 am urmărit următoarele obiective:

- verificarea stratigrafiei, evidențiată de cercetările întreprinse anterior;
- trasarea unor noi suprafețe;
- cercetarea marginilor popinei pentru a evidenția eventualele amenajări.

În campania 2008 am cercetat 4 secțiuni (94 m<sup>2</sup>), o secțiune a fost trasată în zona cercetată anterior de N. Harțușche, iar alte trei în zona centrală a popinei.

Principalele rezultate:

- În S1, am intersectat două din secțiunile săpate de N. Harțușche. În această suprafață am descoperit numai materiale arheologice eneolitice aparținând culturii Gumelnița. Între secțiunile săpate anterior de N. Harțușche, am identificat un fragment dintr-o podină de lut bătătorit, deasupra căreia am descoperit o cantitate apreciabilă de oase de mamifere, oase de pește și fragmente de vase tipice pentru faza Gumelnița A2.
- În S2, nu am identificat complexe arheologice ci foarte puține fragmente ceramice, rulate și puternic fragmentate. Am observat însă, că marginea popinei a fost amenajată, panta fiind foarte ușor înclinată, fapt evident în profilul nordic al S2. Materialele ceramice descoperite în S2 aparțin culturii Cernavoda I – faza C.
- În S3 și S4 nu am identificat complexe arheologice, ci rare fragmente ceramice care pot fi atribuite culturii Cernavoda I – faza C. Printre acestea am descoperit și un mic fragment

ceramic care prin decor se apropie mai mult de cultura Cernavoda III.

Rezultatele obținute în campania 2008 conduc spre următoarele concluzii:

- suprafața popinei a fost utilizată în mod diferit, în jumătatea nordică fiind descoperite aproape toate complexele de locuire (atât cele gumelnițene, cât și cele Cernavoda I), iar în partea sudică fiind descoperite numai fragmente ceramice în strat;

- marginile popinei au fost amenajate, iar înclinația lină a pantei sugerează faptul că amenajarea a avut ca scop evitarea ruperii marginilor popinei din cauza scurgerii rapide a apelor pluviale;

- materialele ceramice Gumelnița A2 sunt târzii, au analogii în așezările Gumelnița B1, fapt care ne face să credem că depunerile gumelnițene sunt, din punct de vedere cultural, databile în faza Gumelnița A2 însă, din punct de vedere cronologic, sunt contemporane cu așezările de tip Gumelnița B1 de pe Valea Dunării.

- existența unui fragment ceramic cu decor asemănător culturii Cernavoda III este un alt motiv, alături de prezența vaselor cu torți tubulare, pentru a considera că așezarea de la Râmnicelu se încadrează într-o etapă târzie a culturii Cernavoda I.

Au fost săpate 4 secțiuni, totalizând 94 m<sup>2</sup>: S1 = 6 x 4 m; S2 = 20 x 2 m; S3 = 6 x 3 m; S4 = 6 x 2 m.

În S1 am identificat resturile unei podine din lut a unei locuințe gumelnițene, peste care erau aruncate oase de animale și fragmente ceramice Gumelnița A2.

În S2 am identificat o pantă destul de lină a marginii popinei, ceea ce ne determină să apreciem că marginile popinei au fost amenajate.

În S3 și S4 nu am descoperit urme de locuire ci doar fragmente ceramice specifice culturii Cernavoda I – faza C.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip survey. Acest fapt ne-a permis să putem înțelege mai bine, distribuția vestigiilor arheologice pe suprafața popinei. De asemenea, tehnicile de tip survey, ne-au oferit ocazia să distingem anumite "modificări" ale marginii popinei, fapt care s-a dovedit ulterior a fi o amenajare intenționată a marginilor popinei.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- continuarea cercetărilor în S3-S4, pentru a vedea dacă și marginea vestică a popinei a fost amenajată;

- continuarea săpăturilor în jumătatea sudică a popinei pentru a vedea în ce scop a fost utilizată această parte, având în vedere faptul că în această zonă nu au fost identificate complexe de locuire.

#### Bibliografie:

N. Harțuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Râmnicelu – județul Brăila*, Istros 1, 1980, p. 33-91.

## 74. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]

**Punct: Grădiște, Erdenburg**

Cod sit: 40376.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 18/2008**

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil (MNIR), Stelian Coșuleț, Ionel Bauman (MJ Brașov), Cristina Mitar (MCDR Deva), Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

În campania din acest an s-a continuat cercetarea începută în anul 2006 în *praetentura* castrului Cumidava. S-a săpat în

suprafețele Sp. 1, 2 - 4, 14 - 16, deschise în campaniile precedente<sup>1</sup>. Din cauza forței de muncă reduse, nu au putut fi epuizate decât suprafețele Sp. 4, 14 - 16, pe care le prezentăm în acest raport, urmând ca în celelalte să continue cercetarea și în campaniile următoare.

În Sp. 4, 14 - 16 s-a urmărit stabilirea planului barăcii cu structură de lemn și lipitura pereților din chirpici, identificată în campania 2007. În anii precedenți nivelele arheologice aparținând suprastructurii acestei barăcii au fost săpate până la adâncimi cuprinse între 0,30 m (Sp. 16) și 1,25 m (Sp. 4). În suprafața Sp. 4 s-au surprins două nivele de utilizare succesivă a barăcii, la -0,80 m o podea din care s-a păstrat porțiunea de pavaj de cărămizi prezentat în rapoartele precedente<sup>2</sup> și la -1 m o podea din lipitură de lut suprapusă de un strat subțire de arsură. Șanțurile de implantare ale pereților de lemn cu lipitură de chirpic ai barăcii au lățimea de 0,30 m și se adâncesc cu 0,70 m față de prima fază de utilizare a acesteia, ajungând până în stratul de pietriș geologic care apare la -1,50 m. În Sp. 4 a fost identificat colțul de N al barăcii, care începe la 1 m distanță de *via sagularis*, fără rigolă care este vizibilă doar pe unul dintre profilele suprafeței. La colțul barăcii este o groapă de par rotundă cu diametrul de 0,40 m. Adâncimea neobișnuită a șanțurilor de implantare a temeliei pereților destul de subțiri ai barăcii se explică prin faptul că acestea se adâncesc într-un strat puțin stabil reprezentat de pietrișul geologic. Arsura de pe podeaua primei faze a barăcii, surprinsă în Sp. 14 - 15, este întreruptă în dreptul temelii, ceea ce înseamnă că pereții arși ai barăcii au fost scoși și că aceleași șanțuri de implantare au fost utilizate și pentru pereții ultimei faze a acestei construcții, cea cu pavajul de cărămizi. Deci baraca a avut același plan în ambele perioade de utilizare, care după straturile subțiri de depuneri au durat o perioadă scurtă de timp.

Baraca, perpendiculară pe *via sagularis*, este alcătuită dintr-un singur șir de camere. Aceste camere au fost surprinse atât în Sp. 4 cât și în Sp. 14 - 16 dispuse paralel față de aceasta. În acest fel, matorul intermediar lat de 1 m plasat între cele două șiruri de suprafețe<sup>3</sup> reprezintă un profil longitudinal prin baracă. În suprafețele respective au fost identificate patru *contubernia* pătrate cu latura interioară de 3,70 m.

În Sp. 15, în imediata apropiere a peretelui longitudinal al celui de-al doilea *contubernium* au apărut două gropi de par rectangulare distanțate la 1,35 m, prima situată la 0,80 m de peretele transversal dinspre *contubernium* 3.

În Sp. 14 - 15, la distanță de cca. 1,30 m față de peretele longitudinal al barăcii este dispus un șanț lat de 0,25 - 0,40 m, care pleacă de la primul nivel de utilizare a barăcii și se adâncește cu cca. 20 - 30 cm, reprezentând, probabil, șanțul de implantare a unui pridvor de lemn. La exteriorul acestui șanț au fost surprinse două gropi de par circulare.

Paralel cu pridvorul a fost descoperit un strat compact de pietriș constituind structura unui drum secundar care separă două barăci.

Materialul descoperit în această campanie și introdus în patrimoniul MJ Brașov, este destul de bogat, deși în general comun.

Pe nivelul primei faze a fost găsită o monedă de bronz (*dupondius*) foarte circulată, emisă de Traian iar pe nivelul celei de-a doua faze de funcționare a barăcii o altă monedă de bronz, ilizibilă, probabil *dupondius* devalorizat din prima jumătate a secolului III p. Chr. Dintre celelalte piese de inventar mobil, din acest nivel, menționăm o aplică de șa din bronz, pătrată, ajurată, cu motiv în formă de pelta, databilă cca. 150 - 250/270 p. Chr. și un fragment de coasă din fier.

Printre materialele depuse în stratul corespunzător utilizării barăcii în ultima fază amintim: cuțit cu garda păstrată, cute de mai multe dimensiuni, o cheie și mecanism de broască din fier, un bolț fără vârf, un fragment de tablă de fier, probabil dintr-o margine de *umbo* de scut, un ac de păr din os cu capul în formă de con de pin și mai multe fragmente de corn de cerb semiprelucrat, provenind de la confecționarea unor mânere pentru diferite unelte.

În straturile ambelor faze au apărut o serie de piese de mici dimensiuni: o verigă și ținte de bronz, deșeu de prelucrare din bronz, diferite materiale de construcție din fier – piroane, scoabe, balamale.

Categoria de inventar mobil cea mai bine reprezentată este ceramica. Printre cele câteva piese de *T.S.* se numără și un fragment de castron decorat cu ove. Fragmentele numeroase de amfore aparțin la cel puțin două tipuri diferite. Mai amintim o serie de castroane fragmentare cenușii și roșii, un fragment de *turribulum* și o cățuie fără toartă apărută în asociere cu ceramică romană comună.

În campaniile următoare se va epuiza cercetarea acestei barăcii și se va încerca stabilirea cronologiei și, pe baza materialului descoperit, se va încerca datarea celor două faze de utilizare a acesteia, implicit a întregului castru. De asemenea, se intenționează dezvelirea porții *praetoria* (săpată de N. Gudea), conservarea primară și ulterior restaurarea acesteia.

#### Note:

1. CCA 2007, p. 291 – 292; CCA 2008, p. 256 – 257, pl.56.

2. CCA 2007, p. 291; CCA 2008, p. 256.

3. CCA 2008, pl.56.

#### Bibliografie:

N. Gudea, *Der Dakische Limes. Materialien zur seiner Geschichte*, JRGZ – Mainz 44, 1997, p. 1 – 122; Râșnov, p.65 – 66, fig. 42.

#### Abstract:

In 2008 season of excavations we continued the diggings in the areas Sp. 1, 2 – 4, 14 – 16 opened in the previous campaigns, in the *praetentura sinistra* of the Roman auxiliary fort of Cumidava. In spite of the limited available men–power, the areas 4, 14 – 16 were finished. The main results of 2008 season of excavations consist in the discovery of four *contubernia* of the wooden barrack identified in 2007 and of the secondary road, situated between this barrack and the next one.

## 75. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]

Cod sit: 126754.04

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 92/2008**  
Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), Petre Gherghe, Lucian Amon (Univ. Craiova), George Mihai (MR Caracal)

În luna iulie 2008 au continuat cercetările arheologice sistematice în sectorul de N al orașului roman Romula. Obiectivul principal a fost completarea informațiilor științifice cu privire la evoluția zonei, în special, în sec. II-III p.Chr.

În acest scop au fost practicate două secțiuni, orientate S-N, perpendiculare pe zidul lui Filip Arabul. Numerotarea carourilor a început de la S la N. S1 a avut o lungime de 30 m și o lățime

de 2 m. Ea a fost trasată în continuarea secțiunii S1 (2006), față de care s-a lăsat un martor de 0,50 m. S2 a fost trasată la o distanță de 30 m V de S1. Ea a avut lungimea de 15 m și lățimea de 1,50 m.

Stratigrafia diferă ușor între cele două secțiuni. Astfel, în S1 ea era următoarea: până la adâncimea de 0,22/0,25 m – stratul vegetal de culoare cenușie; de la adâncimea de 0,22/0,25 m la adâncimea de 0,50 m – strat cenușiu-negricios cu multe fragmente de chirpic, cărămizi și țigle; 0,50 - 0,65 m – strat cenușiu cu fragmente de chirpic și alte materiale de epocă romană; 0,65 - 0,75 m strat de pământ de culoare castanie, fără vestigii arheologice.

În S2 stratigrafia era următoarea: până la adâncimea de 0,15/0,20 m – stratul vegetal de culoare cenușie; de la 0,15/0,20 m la 0,25 m – strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu fragmente de chirpic și material arheologic de epocă romană; de la 0,25 m la 0,42 m – strat de pământ de culoare cenușie cu foarte rare materiale arheologice de epocă romană; iar de la 0,42 m – la 0,60 m – strat de pământ de culoare castanie fără vestigii arheologice.

În cursul cercetărilor au fost surprinse o groapă menajeră, două morminte și două locuințe.

Groapa nr. 1 a fost parțial surprinsă în c. 8-11 din S1. Ea avea o formă rectangulară cu laturile paralele surprinse în secțiune de 5,90 m și adâncimea maximă de 1,75 m de la nivelul actual de călcare.

În umplutura gropii au fost descoperite fragmente de vase ceramice din pastă fină de culoare cenușie sau cărămizie, respectiv zgrunțuroasă de culoare cenușie. Au mai fost descoperite obiecte din fier (7 piroane, o cheie, o dălțiță, un vârf de săgeată), bronz (o aplică ajurată, o monedă ilizibilă, un inel, un tub), din os (o verigă, o linguriță). Un fragment de statueta feminină. Din ceramică sunt două fragmente de statuete feminine (Venus).

M1, a fost descoperit în S1, c. 6-7. Groapa de formă rectangulară cu colțurile rotunjite avea lungimea surprinsă de 0,52 m, lățimea de 0,48 m. Groapa pornea de la adâncimea de 0,56 m de la nivelul actual și ajungea la adâncimea maximă de 1 m. Pereții sunt puțin alveolați, iar fundul este plat. Pe pereții se observă un strat de lut ars la culoarea cărămizie, indicând arderea lor la o temperatură înaltă. În interiorul gropii au fost descoperite numeroase fragmente de oase calcinate, fără alte obiecte de inventar.

M2, a fost descoperit în S1, c. 7, la o distanță de 0,26 m N de M. 1. Groapa sa este asemănătoare cu cea precedentă. Ea pornea de la adâncimea de 0,60 m, avea lungimea de 0,42 m, lățimea de 0,40 m și adâncimea maximă de 1,07 m. Spre deosebire de groapa mormântului precedent, pereții săi aveau culoarea gălbuie, fără urme de ardere. În interiorul complexului au fost descoperite puține fragmente de oase calcinate și fragmente de vase ceramice.

Locuința nr. 1 a fost descoperită în secțiunea S1, c. 14-15. Complexul a fost doar parțial cercetat în campania din anul 2008. Locuința continuă în profilele de E, V și în capătul de N al secțiunii. Pereții erau realizați din nuiete împletite lipite cu lut. Urmele acestei lipituri incendiate au fost surprinse pe o suprafață cu lungimea de aproximativ 3 m, fiind mai consistente în jumătatea estică a secțiunii.

În c.15, în interiorul locuinței a apărut un cuptor de bucătărie care are vatră amenajată din cărămizi romane. Tot din cărămizi romane lipite cu lut erau și pereții. La interior cuptorul avea latura de 0,65 m, iar deschiderea era de 0,40 m. Gura de alimentare era spre N.



În cursul cercetărilor, în interiorul complexului au apărut puține fragmente ceramice din corpul unei amfore din pastă cenușie fină, fragmente de cărămizi și țigle romane.

L2 a fost descoperită în secțiunea S2, c. 5-6. De formă rectangulară cu colțurile rotunjite, complexul a fost surprins doar pe o lățime de 0,40-0,60 m în S2, de-a lungul peretelui estic al secțiunii.

În interiorul locuinței au fost descoperite fragmente de cărămizi și țigle romane, chirpic și lemn ars, trei piroane și un vârf de săgeată din fier, o spatulă și o monedă ilizibilă din bronz.

La complexele arheologice prezentate, adăugăm două secțiuni mai vechi, despre care nu avem informații. Denumite de noi S. A și S. B, acestea au fost surprinse în S1, c.1-5, respectiv c.7-13, fiind aproape paralele cu secțiunile practice de noi.

Gr.1 și L2 aparțin nivelului roman din a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr. și prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr.

M1 și 2 pot fi datate în a doua jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Singurele indicii sunt stratigrafia și puținele fragmente ceramice descoperite în M2. De altfel, în campania arheologică din anul 2006, în imediata apropiere a zidului lui Filip Arabul au fost descoperite două morminte în cutii de cărămidă, datate în aceeași perioadă<sup>1</sup>. Aceste două morminte descoperite în anul 2008 confirmă extinderea necropolei plane de N în a doua jumătate a secolului al III-lea p.Chr. pe teritoriul ocupat anterior de atelierele de producție ceramică amplasate la V de drumul roman spre Acidava<sup>2</sup>.

L1 aparține nivelului postroman din sec. IV-VI. Principalul indiciu în acest sens, dat fiind faptul ca respectivul complex este într-un stadiu incipient de cercetare, este cuptorul menajer din cărămizi romane, asemănător celor descoperite în cadrul unor locuințe cercetate în anii 1975 și 1981, datate în sec. VI<sup>3</sup>. Continuarea cercetărilor va oferi, sperăm, mai multe indicii în privința restrângerii acestei cronologii.

#### Note:

1. M. Negru, G. Mihai, *Reșca-Romula*, CCA 2007, p. 190-192.
2. G. Popilian, M. Negru, D. Bălțeanu, *Reșca-Romula*, CCA 1998, p. 76.
3. G. Popilian, *Continuitatea populației autohtone confirmată la Romula (în sec. IV-VI e.n.)*, în *Contribuții istorice, filologice și etnografice*, Craiova, 1980; informații din rapoartele de cercetare în curs de valorificare (campaniile din anii 1975 și 1981).

#### Abstract:

In the latest archaeological campaign from Romula, we investigated the northern area of the site where some pottery workshops were discovered in the last decades.

In the summer of 2008, we opened two trenches close to the Philip the Arab's Wall. Inside of them, we discovered two dwellings, two graves and one pit. The dwelling no. 2 and the pit no. 1 were dated to the late 2<sup>nd</sup> century A.D. and early 3<sup>rd</sup> century A.D. Two cremation graves were dated to the second half of the 3<sup>rd</sup> century A.D. Finally, we began to investigate the dwelling no. 1, that has a kitchen kiln with Roman pottery, dated to the 4<sup>th</sup> to the 6<sup>th</sup> centuries A.D.

## 76. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov

### Punct: La Pârâuț

Cod sit: 40982.02

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 17/2008

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Cristian Ștefan (IAB), Laura Dietrich, Oliver Dietrich (FU Berlin) Alexandra Țârlea (FIB), studenții Iuliana Popescu, Marius Ilie (FIB)

Stațiunea arheologică de pe teritoriul satului Rotbav, din punctul *La Pârâuț* este situată pe un platou cu dimensiunile de aproximativ 180 x 200 m, aflat pe o fostă terasă a vechiului curs al râului Olt, având următoarele coordonate geografice: Lat. 45°49'60 N, Long. 25°33' E, Alt. 508 m.

Rezumarea cercetărilor anterioare (1970- 1973).

Situl a fost cercetat inițial de către Alexandru Vulpe (IAB) și Mariana Marcu (MJ Brașov). Au fost trasate șapte secțiuni, cu lungimi cuprinse între 24 și 105 m, și lățimi de 1,5 m, însumând 1300 m<sup>2</sup>. În suprafața cercetată au fost dezvelite 149 de complexe arheologice, în majoritate gropi, cu material aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg (fazele I-III), Noua și Gáva. Gropile au un diametru cuprins între 0,80-1 m și o adâncime de până la 2 m.

Cercetările arheologice din anul 2005

În august 2005 au fost reluate săpăturile în stațiunea arheologică, pentru a se verifica stratigrafia și pentru a se obține date mai concludente privind structura așezării. Săpăturile au fost finanțate de către MCC și MJI Brașov. Cercetările au fost concretizate prin descoperirea necropolei Wietenberg, în partea nord-vestică a așezării, și prin dezvelirea mai multor complexe aparținând acestei culturi în centrul stațiunii.

Cercetările arheologice din anul 2006

În septembrie 2006 au fost continuate cercetările arheologice din centrul stațiunii, în sistemul casetelor de 5 x 5 m, cu martor cu lățimea de 1 m între ele. Cercetarea arheologică a fost finanțată în continuare de MCC, iar materialul rezultat a fost preluat și depozitat în MJI Brașov.

Scopul cercetării în suprafață, sub formă de rețea, a fost dezvelirea unei suprafețe cât mai mari din așezarea preistorică și observarea structurii acesteia prin corelarea stratigrafiei orizontale cu cea verticală. În campania 2006 au fost deschise două secțiuni (IX2 și IX3), în continuarea SIX1 din 2005, urmând ca cercetarea să fie continuată în anii viitori în același sistem pe axa N-S. SIX2 a fost ulterior mărită cu o casetă de 9 m<sup>2</sup> în direcția N, pentru surprinderea completă a unei locuințe Wietenberg. Rezultatele cercetării au fost fructuoase, confirmându-se astfel densitatea mare a locuirii preistorice din centrul stațiunii.

În 2006 a fost realizat și planul geomagnetic al sitului, prin colaborarea cu Universitatea Stanford, în urma unui proiect finanțat de Society of Exploration Geophysicists.

Cercetările arheologice din anul 2007

În campania 2007 au fost deschise patru secțiuni de 5 x 5 m în centrul stațiunii. Cercetarea arheologică a fost finanțată de către MCC iar materialul a fost depozitat la MJI Brașov. SIX4, IX5 și IX6 au fost deschise în continuarea secțiunilor IX2 și IX3. SIX15 a avut un caracter de sondaj și a fost plasată cu 25 de metri mai la S de celelalte, pe o anomalie observată pe planul geomagnetic. Rezultatele cercetării au fost impresionante, în SIX4-6 descoperindu-se cea mai clară suprapunere stratigrafică din cercetările de până acum. De asemenea, descoperirea așezării de tip cenușar (zolnik), cu un foarte bogat material arheologic, a adus noi date privind situația așezărilor de acest

tip în Transilvania. Numai la Zoltan, jud. Covasna mai e atestat un cenușar în Transilvania, în rest lipsesc până acum date privind existența altor cenușare în acest spațiu.

Cercetările arheologice din anul 2008

Dată fiind descoperirea așezării de tip cenușar în campania din anul 2007, cercetarea s-a concentrat în acest an pe dezvelirea unei părți cat mai mari din aceasta.

Au fost deschise trei secțiuni în zona cenușarului: IX13, IX14 și IX16. Situația stratigrafică observată în aceste secțiuni confirmă parțial rezultatele din campania anterioară. În această campanie a fost remarcată prezența unui strat consistent de cultură cu material aparținând culturii Gáva, care se afla imediat sub stratul vegetal și care suprapune stratul de cultura Noua. Și în campania precedentă fusese constatată prezența unor fragmente ceramice Gáva sub stratul vegetal. Se pare că stratul de cultură Gáva s-a păstrat numai pe alocuri, fiind în cea mai mare parte afectat de lucrările agricole sau supus diferitor procese postdepoziționale.

În SIX16 a fost cercetată o așa numită zonă de activitate (o locuință sau spațiul din apropierea unei locuințe) aparținând culturii Gáva. Pe aproximativ 25-30 m<sup>2</sup> erau răspândite numeroase fragmente ceramice, aparținând mai ales vaselor mari, probabil de provizii și oase de animale. Și categoria ceramicii fine este bine reprezentată. Se remarcă mai ales fragmentele ceramice bicolore (roșu la interior și negre la exterior), cu suprafața lustruită, decorate uneori cu caneluri, care sunt tipice pentru cultura Gáva. Din stratul de cultură Gáva provin și câteva obiecte de bronz: o brățară fragmentară decorată cu linii în relief, un străpungător și un ac cu cap bitronconic. Descoperirea lor în asociație cu ceramică tipic Gáva este deosebit de importantă pentru cercetări viitoare privind asociația dintre ceramică și diferite forme de metale.

În partea estică a secțiunii a fost săpată o vatră aflată imediat sub stratul vegetal. Prin fragmentele ceramice prezente pe vatră și în apropierea ei se poate aprecia ca vatra a aparținut culturii Gáva. Vatra poate fi pusă în legătură cu zona de activitate descrisă mai sus.

La marginea acestei zone de activitate a fost săpată o groapă cu un vas mare de provizii (cu înălțimea de aproximativ 80 cm), aparținând de asemenea culturii Gáva. Conținutul vasului a fost recoltat în întregime și a fost trimis la analize.

Stratul de cultură Noua și cenușarul au livrat o cantitate foarte mare de material arheologic. Mai ales din cenușar s-a recoltat o cantitate de material arheologic de trei sau patru ori mai mare decât din celelalte straturi de cultură (în medie, pe un carou de 1 x 1 m la un strat artificial de 0,10 m grosime s-au strâns cam 1 kg până la 2 kg de material arheologic din straturile de cultură Wietenberg, Noua și Gáva, în timp ce din din cenușar s-au recoltat între 6-8 kg de material ceramic).

Materialul e reprezentat în cea mai mare proporție de fragmente ceramice, aparținând mai ales categoriei de ceramică grosieră și de oase de animale. Printre descoperirile cu caracter special menționăm obiecte de os (ace, străpungătoare, vârfuri de săgeată, omoplați crestați), de lut (fusaiole, bile de argilă arsă, greutăți, vase miniaturale) și de piatră (un cuțit curb de tip "Krummesser").

De o însemnătate deosebită este descoperirea, la marginea de E a cenușarului, a unui mic depozit format din două obiecte de bronz: un ac de bronz de tip ciprot („zyprische Schleifennadel“) și o bară de bronz. Acest tip de ace este întâlnit destul de des în cultura Noua.

Nu au fost observate alte complexe arheologice în stratul cenușarului.

Stratul de cultură Wietenberg a fost observat numai în SIX11 și SIX13, în SIX16 fiind probabil distrus de cenușar.

Cercetările viitoare se vor concentra de asemenea în zona cenușarului, până acum numai fiind săpată numai o mică parte (cca. un sfert). De asemenea, se intenționează efectuarea unui sondaj în marginea estică a sitului, unde se banuiește existența unui val de apărare. [Laura Dietrich, Oliver Dietrich]

## 77. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași

### **Punct: Dealul Drăghici**

*Cod sit: 98783.01*

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici - responsabil (IA Iași), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Senica Țurcanu (CNMM Iași), Maria Știrbu (Centrul de Cercetări Biologice Iași), Letiția Scarlat (UAIC Iași), Sote Angeleski (ULB Sibiu), Andreea Vornicu (masterand UAIC Iași)

În intervalul 20-24 octombrie 2008 s-au continuat prospectările magnetice asupra unei părți din situl Ruginoasa - Dealul Drăghici. Prospectările au fost efectuate de o echipă de la Universitatea din Kiel, Germania, sub conducerea Drd. Carsten Mishka. Pentru prospectări s-a folosit un magnetometru cu cesiu, ce are o marjă de siguranță de  $\pm 7$  nT, iar măsurătorile s-au făcut din 50 în 50 cm. Cu acest prilej s-a continuat investigarea laturii de est și de S est a așezării. În total până acum a fost prospectată o suprafață de circa 19.200 m<sup>2</sup>. În urma acestor prospectări a reieșit faptul că așezarea pe care o studiem are trei șanțuri de apărare și două palisade, care probabil se leagă de diferite etape de evoluție a sitului. Aceste șanțuri, cu un traseu ușor curbiliniu, pornesc de pe latura nord-estică așezării și continuă spre latura vestică. O bună porțiune de teren în zona centrală a așezării nu a putut fi investigată din cauza culturilor agricole, care nu erau recoltate în momentul când s-au făcut prospecțiunile. Din acest motiv, probabil că prospecțiunile vor fi reluate primăvara, când terenul agricol este liber. O altă concluzie este că latura sudică a așezării este puternic deranjată de lucrările agricole intense, ca și de gropile mai vechi pentru extragerea pietrei din zonă. Pe baza prospectărilor putem aprecia că așezarea are o suprafață de circa 28.000 m<sup>2</sup>.

În timpul lunilor aprilie, august-septembrie s-a continuat prelucrarea materialului arheologic rezultat în urma săpăturilor arheologice anterioare (analiza statistică a ceramicii, desenarea pieselor), în vederea realizării monografiei sitului. De asemenea s-a continuat fișarea obiectelor descoperite, unele fiind incluse și în catalogul expoziției de la Olten Elveția.

Pentru campania 2009 avem în vedere încheierea cercetării pe latura de V a suprafeței pe care o investigăm din 2001 (suprafață afectată atunci de lucrările de extragere a pietrei inițiate de primăria Ruginoasa) pentru a delimita bordeiele apărute aici și partea de V a primului șanț de apărare al așezării. Ulterior vom demara extinderea cercetării în apropierea acestei suprafețe, dar într-o zonă care nu este afectată de activitățile de extragere a pietrei; un alt obiectiv va fi și investigarea celorlalte două șanțuri de apărare ce au fost puse în evidență prin prospectările magnetice, pentru a vedea dacă s-a folosit același sistem de construcție și pentru a putea preciza cronologia internă a așezării.

Pentru protejarea sitului avem în vedere sensibilizarea autorităților locale și a locuitorilor din Ruginoasa pentru a nu mai

distruge resturile așezării. Dorim să deschidem și o mică expoziție la Ruginoasa, pentru a pune în valoare descoperirile făcute și importanța sitului. Începând din 2009 vom lucra la realizarea unui volum cu privire la descoperirile din așezarea de la Ruginoasa, mai ales că aici s-au făcut prelucrări statistice ale materialului arheologic, care oferă posibilitatea unor interpretări mai nuanțate cu privire la evoluția sitului și cronologia acestuia. [Cornelia-Magda Lazarovici]

#### Bibliografie:

*Neolithische kunst in Rumänien*, editorial director M. Wulschleger, Ed. Artem 2008, catalogul expoziției de la Olten, Elveția, 2 iunie - 30 octombrie 2008.

*Cucuteni-Trypillia. A Great Civilization of Old Europe*, Comitetul editorial: L. Stratulat, N. Ursulescu, S. Țurcanu, F. A. Tencariu, C. Hriban, Cucuteni pentru Mileniul III Foundation & Hers Consulting Group, catalogul expoziției organizate la Roma, între septembrie - octombrie 2008; p. 238, 243.

Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh. 2007 - *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului din România. I. Epoca cuprului*, Ed. Trinitas, Iași 2007, editori V. Spinei, V. Mihailescu-Bîrlița, 738 pagini.

Lazarovici C.-M. - *Types d'habitations de la culture Cucuteni*, în *Établissements et habitations préhistoriques. Structure, organisation, symboles. Actes du colloque de Iași*, 10-12 decembrie 2007, edité par V. Chirica et M. -C. Văleanu, Editura Pim, Iași 2008, în seria *Bibliotheca Archaeologica Moldaviae IX*, p. 239-262.

Lazarovici C.-M. - *L'arte della ceramica di Cucuteni*, în: *Cucuteni. Tesori di una civiltà preistorica dei Carpazi. Atti del Convegno italo-romeno, Roma, 18 ottobre 2007* (a cura di Nicolae Ursulescu, Raluca Kogălniceanu, Cristina Crețu), Accademia di Romania in Roma & Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2008, p. 149-172.

Lazarovici C. - M., Gh. Lazarovici, L. Scarlat, S. Angeleski, M. Știrbu, S. Țurcanu 2006 - *Șantierul arheologic Ruginoasa „Dealul Drăghici”*. Campania 2005, CCA 2006, p. 304-308.

Lazarovici C. - M., Gh. Lazarovici, S. Țurcanu 2005 - *Ruginoasa „Dealul Drăghici”*, CCA 2005, p. 316-318, 463.

Lazarovici C. - M., Gh. Lazarovici 2004 - *Noi săpături arheologice la Ruginoasa - Dealul Drăghici. Partea I: Arhitectura*, Acta Terrae Septemcastrensensis 3, Univ. L. Blaga Sibiu, 2004, p. 9-42.

Lazarovici Gh., Lazarovici C. - M., Frențiu M. 2003 - *Statistical Analysis of the material (Cucuteni A3 phase) from Ruginoasa settlement, Iași district*, în *Annals of the Tiberiu Popovici Seminar of Functional Equations, Approximation and Convexity*, vol. 1, 2003, Cluj-Napoca, p. 169-186.

Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh. 2003 - *The New Archaeological Research at Ruginoasa - Dealul Drăghici. Part I, Architecture*, Studia antiqua et Archaeologica 9, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, p. 41-74.

#### Abstract:

During 20-24 October 2008 the German team from Kiel University, lead by Carsten Mishka continued the magnetic prospecting at Ruginoasa - *Dealul Drăghici*. They have used a magnetometer with cesium that has a susceptibility of  $\pm 7$  nT. Measurements have been made from 50 cm to 50 cm. They focus their measurements on the east and southeast side of the site. During 2007 and 2008 an area of over 19.200 m<sup>2</sup> was explored. As a result, at present we can appreciate that the site has an area of over 28.000 m<sup>2</sup> and was fortified with three ditches and two palisades. These fortifications are related to different evolution stages of the site. The ditches have a curved

outline, starting from the north-east part of the site and going to the west side of it. The south part of the site is very much disturbed by the intensive agricultural works and by different stone quarries made in the last 40 years. We are still working on the statistic analysis of the archaeological material.

## 78. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpija Traiana Sarmizegetusa]

Cod sit: 91063.01, 91063.04, 91063.02, 91063.03

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2008

Colectiv: Ioan Piso – responsabil, Felix Marcu, Dorin Alicu (MNIT), Ovidiu Țentea (MNIR), Gică Băeștean, Marius Barbu (MCDR Deva), George Cupcea, Marius Oprea, Petre Ureche, Rada Varga (UBB Cluj)

#### Forum novum. Capitoliu

Ioan Piso, Felix Marcu, Ovidiu Țentea, Marius Barbu, George Cupcea, Marius Oprea, Petre Ureche, Rada Varga

În anul 2007 fusese săpată secțiunea S1 pe direcția N-S, prin care au fost identificate elementele din partea de V a lui *forum novum*. De cea mai mare importanță a fost identificarea Capitoliului. Asupra acestuia s-au concentrat eforturile în campania din 2008.

Pentru început a fost trasată secțiunea S2, pe direcția E-V, lungă la început de 32 m și prelungită ulterior cu 4 m (în total de 36 m), și lată de 2 m. Ea este perpendiculară pe S1 și se află pe axul celei între Z9 și S10, aproximativ la mijlocul distanței între ele. Principalul scop al lui S2 a fost acela de a identifica limitele de E și de V ale Capitoliului.

Suprafața S3 se află la N de S2, dincolo de un martor lat de 1 m, și cuprinde partea din față (de NE) a Capitoliului, cu treptele și o parte din curte. Măsoară 13,50 m (N-S) x 13 m (E-V).

Suprafața S4 se află la S de S2, fără martor între ea și acesta, și cuprinde partea din față (SE) a Capitoliului, cu treptele și o porțiune de E și de S a curții. Măsoară 7,60 m (N-S) x 6,40 m (E-V).

Suprafața S5 se întinde de-a lungul marginii de N a podiumului, între S3 la E și S1 la V.

A fost redzevelită și secțiunea S1 din 2007.

S-a căutat pretutindeni să nu se treacă de nivelul de călcare al macellum-ului, pentru a nu ne implica în fazele de lemn. Pe acestea le vom studia atunci când vom avea la dispoziție o suprafață suficient de mare.

Observații la S1/2007

Am redzevelit S1, pentru a înțelege mai bine situația din S2-S3 și S4. În 2007 am numit Z12 partea din substrucția Capitoliului situată la S de Z13. În 2007 socotiserăm că zidurile care susțineau templul propriu-zis au fost Z9 la S și Z10 la N. Or, la S de Z9 lățimea totală a substrucțiilor Z13 și Z12 este de 4 m, pe când la N de Z10 lățimea lui Z15 este de circa 2 m. Ar însemna ca podium-ul templului să fie de două ori mai lat spre S decât spre N. Pe undeva trebuie, deci, să existe o eroare de interpretare. Se mai adaugă faptul că Z15 se află la +0,59 m, Z13 la +1,33 m, iar Z12 la +1,05 m. În 2007 stabiliserăm că Z12 se întinde între Z12 și Z8, fiind tăiat de canalul postroman C5. Am demontat pereții lui C5 și am constatat că Z12 se oprește la marginea de N a acestui canal și la circa 2,40 m S de Z13.

Marginea sa are direcția tuturor zidurilor cunoscute până acum în Capitoliu, deci nu poate fi vorba de o spărtură postromană. Z12 are suprafața netedă, având în asiza superioară pietre mici de râu și mortar, pregătit ca pat pentru blocuri. El are lățimea de 2,40 m. Susținea zidul Z19, care reprezintă bordura spre S a podium-ului Capitoliului. Asta înseamnă că zidul care susținea peretele de S al templului se înălța pe Z13 și nu pe Z9, cum crezuserăm în 2007. Suprafața lui Z13 e deosebește de cea a lui Z12 prin faptul că păstrează încă o asiză din pietre mijlocii și mortar, și ea destul de netedă. Între Z12 și Z8 se întinde o substrucție din piatră de râu mărunță, Z12', cu același mortar alb, dar la circa 15 cm mai jos decât Z12. A fost puternic afectată de canalul C5 și de alte intervenții. Z12' are fundația comună cu Z12, dar îndeplinea cu certitudine o altă funcție. În peretele de E al lui S1 au ieșit la iveală, după câteva prăbușiri, două fragmente mari de de coloane sau semicolone de marmură, având probabil raza de 0,28 m. Ele nu provin de pe Capitoliu, ci provin probabil dintr-un portic al cărui stilobat era Z8 și care se sprijinea pe Z3. Amintim observația din 2007, că pe fața de N a lui Z3 s-a păstrat pe alocuri un strat de tencuială cu *opus signinum* gros de 0,03 m, și care putea servi placării cu plăcu de marmură. Rămâne necunoscută funcția lui Z12'. Lângă Z8 el pare a fi fost acoperit de un strat de lut galben și piatră de râu, asemănător c. 32 din S2 și S3.

Observații la secțiunea S2.

Între m. 3-8 (măsurând dinspre E) au fost surprinse treptele cu substrucția lor (Z16+32+33). Între m. 8-11 un șanț modern N-S a distrus stratigrafia romană. Sub el am surprins substrucția 12-15 și un bloc al zidului N-S care susținea coloanele pronaosului (Z17). Între m. 11-18 se află umplutura 5, între m. 18-22 un nou șanț modern a distrus stratigrafia. Jos am găsit substrucția 12-15 și blocuri de calcar deranjate. Aici bănuim traseul N-S al zidului Z22, care susținea fațada celei. Între m. 22-32 se află iarăși umplutura 5. Între m. 32-36 un alt șanț modern a distrus stratigrafia în căutarea blocurilor. Pe aici treceau pe direcția N-S zidurile Z21 și Z20, iar în extremitatea de V a secțiunii, zidul Z23, care nu mai ține de Capitoliu, ci face parte dintr-o altă insula. Ca material deosebit, între m. 8-12 a fost găsit un fragment de braț de marmură și fragmente de placaj de marmură. În groapa dintre m. 18-22, situată în zona celei, au fost găsite fragmente de cărlionți ale unei statui de marmură și alte posibile fragmente de statuie, fragmente de capiteli corintice, două fragmente de litere, plăci de marmură de placat pereții sau de placat nucleul bazei unei mari statui, numeroase fragmente de plăci din piatră multicoloră (de 0,02-0,03 m grosime) pentru paviment, fragmente de socluri de marmură profilată pentru pereți, două fragmente de tencuială alb și verde. Curtea de la E și de lângă colțul de SE al Capitoliului.

A fost cercetată în S2, S3 și S4. Curtea Capitoliului, respectiv a forului nou, urmează aceeași înclinație ca cea a macellum-ului. Dacă s-ar fi egalizat la nivelul superior, ar fi fost îngropat cryptoporticul de N. Cum suprafața podium-ului trebuia să fie perfect orizontală, singura soluție, aplicată cu rafinament, a fost corectarea pantei cu ajutorul treptelor, care erau probabil mai înalte în partea de N față de partea de S.

Elementele surprinse în curte sunt, în succesiunea lor cronologică, următoarele: un strat de amenajare (39) după demolarea fazei de lemn, în vederea amenajării curții macellum-ului. Pe această amenajare se află plăci de gresie, sparte sau fragmentare (37). În fața treptelor, primele două rânduri de lespezi ale curții forului au fost puse pe c. 39 sau pe gresiile 37. Următoarele două rânduri au fost puse și pe pietrișul 36. Distingem 5 rânduri N-S de asemenea lespezi. Două s-au păstrat întregi, câteva fragmentare, iar restul pot fi identificate

datorită amprentelor (38) în care s-a păstrat calcar macerat. Presupunem și un al doilea pavaj, din plăci de marmură. Bănuim că pentru el au fost făcute șanțulețele în blocurile din bordura zidului Z19. El trebuie să fi acoperit prima treaptă a Capitoliului, unde nu s-a mai făcut înlocuirea calcarului cu marmură. Un indiciu al existenței unui al doilea pavaj, din marmură, este distrugerea zonei printr-o groapă, care a ajuns pretutindeni până la acest nivel. Curtea nu a fost placată cu lespezi de calcar și de marmură decât în fața treptelor Capitoliului și în alte zone importante (de pildă în fața marelui monument de pe axa E-V a forului nou).

### Templul lui Yarhibol

Ioan Piso, Ovidiu Țentea

Monumentul cel mai pregnant care mărginește *cardo*-ul de la V de Forum Vetus este un templu. Pe un podium înalt mărginit la S de porticul „F” și la Est de porticul „G” și probabil la N de *cardo*. În gropile din zona porticului „G” s-au găsit în anii trecuți fragmentele unei inscripții închinată lui Deus Sol Ierhabol și un fragment dintr-un mare fus de coloană, lângă a doua bază a lui zidului ZY6, cu o inscripție a augustalului Promonas. În zonă s-a descoperit și o listă de nume atribuită în mod eronat augustalilor de către Constantin Daicoviciu.

Spațiul „J” este ocupat de podiumul templului. Acesta măsoară 8 m (E - V) și 9,5 m (N - S), fiind situat la 7,70 m de ZY7, la cca, 1,10 m de ZY3 și la 1 m de ZY9.

Cum cercetarea arheologică a constat, după cum am ne-am propus și în campania precedentă<sup>1</sup>, în golirea gropilor moderne, nu cunoaștem adâncimea implantării podiumului. Este construit din pietre de râu zidite cu *opus signinum* roz, conținând fragmente de cărămidă. Construcția a fost realizată din asize succesive de piatră de râu, alternate cu *opus signinum*. Marginile podiumului sunt perfect verticale și drepte, cel mai bine fiind păstrate laturile de N și de Est. Zona „H” este cuprinsă între podium și ZY3, ZY7 și ZY9. Ea cuprinde intrarea, treptele și probabil pronaosul. În acest areal au fost golite doar parțial gropile moderne.

În spate, templul („J”) era delimitat de prelungirea zidului Z6, care este și limita vestică a Capitoliului și a cryptoportic-ului nordic al Forum Novum. Același Z6 este un *interstitium* N-S în cadrul unor *insulae*. Clădirile care se sprijină pe el privesc înspre E, iar cele din spatele lor privesc spre *cardo*-ul din sectorul „Insula 3”.

În proximitatea estică a podiumului au fost identificate numeroase bucăți de paviment hexagonal cu diametrul de 10 cm. În porticul „F” au fost identificată o cantitate apreciabilă de pișcoturi ceramice cu dimensiunile de 5,5 cm x 3,5 cm, provenind cu siguranță din pavimentul porticului respectiv, deși nu au fost identificate *in situ*. Într-o groapă modernă, lipită de ZY7, a fost găsit un fragment de marmură dintr-o fântână publică: o placă 63 cm x 43 cm x 12,5-16 cm. Pe muchie are următoarea inscripție: VS . AVG . I . IR (?), în partea inferioară fiind plasat un cap de leu. Placa are o bordură, care servea probabil fixării unei statui, fiind spartă în zona orificiului, loc prin care curgea apa prin gura leului. Din aceeași groapă a fost recuperat un fragment de capitel toscan, cu abacul decorat cu două ove, o săgeată și un cap (h = 12 cm), cu ochii închiși, reprezentând un inamic barbar decapitat. În partea opusă a lui ZY7 (la Vest) au fost identificate două fragmente de inscripție de pe care se pot citi literele SPERE, respectiv COL. Arealul este plin de monumente, inclusiv epigrafice. Fragmentul de coloană din proximitatea lui ZY2 este identic cu fusul întreg descoperit într-un canal post-roman, identificat lângă zidul vestic al *forum*

*vetus*. Este evident faptul că aceste coloane provin din partea vestică a *cardo*, cel mai probabil din porticul „F”.

În proximitatea nordică a podiumului J a fost identificată o cameră delimitată de zidurile Z10, Z11 și Z12, fiind suprapusă de zidul ZY9 (orientat E – V și se intersectează în unghi drept cu ZY7 la 16 metri N de ZY3 și la 4 m S de ZY8. Se petrece probabil cu ZY7 – este lat de 95 cm și este construit din piatră de râu și mortar alb). În „camera L” zidul ZY9 măsoară 5,10 m (E - V), fiind lat de 0,80 m, înălțimea maximă păstrată este de 1,30 m (împreună cu dărâmătura de peste podea – care constituie fundația sa). Zona cea mai bine păstrată este porțiunea superioară, pe o înălțime de 1,10 m. Zidul este construit din piatră de râu lagată cu mortar alb. De la înălțimea de 90-95 cm (față de podea) se păstrează o porțiune de tencuială (lungă de 2,50 m și lată 0,30 m) realizată dintr-un mortar alb cu urme de praf de cărămidă, având un aspect grăunțuros. Tencuiala are o grosime totală de 3,5 cm, fiind dispusă pe două straturi. ZY9 este unul dintre elementele care pun capăt existenței „camerei L”, alături de podiumul „J”

Un lucru interesant, nelămurit însă, îl constituie o spartură în platforma „J”. Această spartură neregulată a putut fi sesizată până la o adâncime de 120 cm față de limita nordică a podiumului. Interiorul este neregulat, având aspectul de dărâmătură. În partea superioară, zonă care ar corespunde unui mic plafon, au fost identificate două tegule fixate cu mortar și un strat de tencuială fină fixată de o structură de lemn subtiri.

Este posibil ca o parte a camerei „L” să fi fost suprapuse de podiumul „J”. Singura porțiune păstrată cu siguranță din camera „L” este ZY10. În zona centrală camera este divizată pe direcția E-V de ZY13: într-un compartiment sudic, care includea podeaua „5” și așa-numitele trepte realizate de aceasta, și într-un compartiment nordic, care cuprindea podeaua „11”. Din compartimentul nordic se trecea în cel sudic peste pragul ZY15, într-un spațiu pe care încă nu-l cunoaștem.

Elemente de datare.

În cursul cercetărilor a fost descoperită o moneta (sestert) emis în timpul lui Antoninus Pius a fost descoperit în dărâmătura tencuielii din zona vestică a spațiului nordic, provenind probabil din tencuiala de perete a lui ZY12 peste presupusele trepte. Faptul că moneta este nerulată constituie un indiciu pentru data la care a fost construită „camera L”.

„Camera L” nu a fost subterană, abia mai târziu când nivelul *cardo*-ului se va ridica, diferența de nivel poate da impresia respectivă. Aceasta pare să fi fost suprapusă parțial de podiumul templului! Dacă divinitatea căreia i-a fost închinat acest templu a fost *Yarhibol* atunci construirea acestui templu a putut fi realizată doar cu mare greutate înainte de dinastia Severilor!

În campania viitoare intenționăm extinderea cercetării arheologice în arealul acestui templu și în proximitatea sudică a acestuia (clădirea „X”) în vederea lămuririi funcționalității și a cronologiei clădirilor din acest spațiu. Se are în vedere prelevarea tencuielii pictate din camera „L”, cu ajutorul unui restaurator de frescă, precum și demararea unor lucrări de conservare primară a structurilor deteriorate. De asemenea, va continua studiul de arhitectură al monumentelor din acest areal, care se va concretiza și într-un studiu de prefizabilitate necesar restaurării.

### Insula 3

Dorin Alicu, Gică Băeștean, Marius Barbu

În luna mai am început lucrările pregătitoare în vederea demarării săpăturilor arheologice, desfășurate pe proprietatea pe care am numit-o Insula 3.

În acest scop s-au realizat lucrări de defrișare a arbuștilor și pomilor care împiedicau extinderea secțiunilor sau îndreptarea profilelor. Am început demolarea marilor dintre secțiunile S<sub>1</sub> + S<sub>2</sub>, S<sub>5</sub> și S<sub>6</sub> în vederea deschiderii unei suprafețe, întrucât stratigrafia lipsește aproape cu desăvârșire fiind distrusă de canalele târzii. Am trecut la scoaterea canalelor construite la alte epoci decât cea romană, cu scopul de a pune în valoare contextul roman. Cu acest prilej am descoperit în pereții canalelor piese arhitectonice din calcar și marmură, a căror proveniență ar putea fi unele fântâni publice romane.

În luna iunie am continuat lucrările de defrișare a arbuștilor și pomilor care împiedicau extinderea secțiunilor sau îndreptarea profilelor.

Am continuat demolarea marilor dintre secțiunile S<sub>1</sub> + S<sub>2</sub>. Materialul arheologic descoperit în acest maror este destul de bogat, din păcate se găsește în poziție secundară. A fost scos la iveală material militar (proiectile, vîrfuri de sulită, etc), fragmente de fier, bronz, sticlă și multă ceramică comună, dar și fragmente de *terra sigillata*.

Am trecut la scoaterea canalelor construite la alte epoci decât cea antică, cu scopul de a pune în valoare contextul roman. Cu acest prilej am descoperit în pereții canalelor piese arhitectonice din calcar și marmură, a căror proveniență ar putea fi unele fântâni publice romane. Întrebarea care se pune este, dacă avem de a face cu instalații dezafectate chiar din această zonă, or, dacă piesele nu sunt aduse din alte părți, poate chiar din zona forului. Însă existența unor canale construite cel puțin în două faze diferite (cele acoperite de nivelul de demolare al clădirilor romane, și cele care taie acest nivel), și amplasate uneori la o distanță de nici 1 m unul față de altul, ne arată că probabil în zonă apa se tot strîngea, tinzînd să transforme zona într-o mlaștină. Acest lucru trebuie să se fi întîmplat, probabil, din cauza faptului că instalațiile romane au continuat să transporte apa, dar nu mai exista administrația care să se ocupe de reparații și de toate celelalte lucrări necesare.

O descoperire interesantă provine din canalul C<sub>1</sub>, pe fundul unui vas ceramic cenușiu apare o ștampilă ce pare a fi medievală. Deasemenea, într-o groapă de la baza zidului Z<sub>2</sub>, am descoperit fragmente ceramice lucrate cu mîna cu decor vălurit, care ar putea data din sec. XI-XIII. Aceste două descoperiri s-ar putea dovedi extrem de importante, întrucât până în acest moment, canalele tîrzii au fost semnalate atît în zona templelor, *Domus Procuratoris* cît și a forului, dar pînă în acest moment nu au putut fi date. De obicei materialul este cel roman. De această dată, pe lîngă fragmentele ceramice am putea adăuga și un medalion de aramă, descoperit în urmă cu câțiva ani în cadrul aceluiași săpături, care ne-ar putea oferi informații foarte importante despre cei care au continuat să locuiască pe teritoriul fostului oraș roman.

În momentul în care s-a ajuns la stratul antic, am început curățarea suprafeței pentru a evidenția gropile moderne care distrugeau nivelul roman și eventualele structuri de lemn, anterioare fazelor de piatră.

În luna iulie am încheiat lucrările de demolare a marilor dintre secțiunile S<sub>1</sub> + S<sub>2</sub> și îndreptarea profilelor.

Am continuat lucrul la fazele de lemn care au început să apară după curățarea nivelului roman. Pe lîngă structurile cunoscute de anul trecut, respectiv pereții P<sub>1</sub>, P<sub>4</sub> și gropile par G<sub>16</sub>, G<sub>17</sub>, G<sub>18</sub>, G<sub>19</sub>, G<sub>25</sub>, G<sub>27</sub>, au fost puși în evidență pereții P<sub>5</sub> și P<sub>6</sub>, gropile G<sub>29</sub> și G<sub>30</sub>, precum și o posibilă rigolă – R<sub>1</sub>. Din

păcate nu am reușit să scoatem decât umplutura lui P<sub>1</sub> și a gropilor G<sub>25</sub>, G<sub>27</sub>, G<sub>29</sub>.

De asemenea am continuat să lucrăm la structura din faza de lemn dintre zidurile Z<sub>1</sub>, Z<sub>2</sub>, Z<sub>3</sub>, pe care am numit-o Complex 1, întrucât nu am reușit să ajungem, încă, la o concluzie în ceea ce privește utilitatea acestuia.

### Necropola Estică

Gică Băeștean, Felix Marcu, Ovidiu Țentea

În campania anterioară a fost identificat zidul care mărginea incinta funerară "A", atât prin prospecții geofizice realizate de o echipă de la Eastern Atlas – Geophysical Prospections din Berlin cât și prin confirmarea acestor rezultate prin cercetări arheologice (Gică Băeștean, Felix Marcu, Ovidiu Țentea, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Necropola Estică*, CCA 2008, p. 270).

Obiectivul campaniei 2008 a fost acela de a finaliza cercetarea arheologică a incintei amintite. Arealul vestic al acesteia este amplasat pe o proprietate privată, sitație care a îngreunat de-a lungul timpului finalizarea acesteia.

Astfel a fost cercetată suprafața S 14 (13 m N-S x 12 m E-V), care a dus la decopertarea parțială a secțiunilor S 8 și S 9, cercetate din anul 2004<sup>2</sup>. Scopul decopertării parțiale a cercetărilor realizate în urmă cu 4 ani a fost acela de a realiza măsurarea detaliilor constructive ale incintei funerare și de a marca cu exactitate pe plan a platformei 3.

Au fost identificate următoarele elemente:

Zidurile Z 1 (limita sudică), Z 3 (limita nordică) și Z 7 (limita vestică). Observăm în campania anterioară că Z 7 este adosat zidului Z 3. Mai mult decât atât Z 7 suprapunea un mormânt de incinerare (M 2 / 2008).

M 1: L = 2 m; Ip = 0,45 m. Orientare N-S. Inhumare

M 2: Lp = 0,60 m; l = 50 m. Orientare E-V.

M 3: L = 1,80 m; l = 0,80 m. Orientare SV-NE.

M 4: L = 1,50 m; l = 0,80 m. Orientare E-V.

M 5: L = 1,50 m; l = 0,60 m. Orientare NE-SV

M 6: Lp = 1,50 m; Ip = 0,65 m. Orientare E-V.

M 7: Lp = 1 m; l = 0,80 m. Orientare ESE-VNV.

M 8: L = 1,75 m; l = 1 m. Orientare NE-SV.

M 9: L = 1,30 m; l = 0,55 m. Orientare E-V.

M 10: L = 2,55 m; l = 1,50 m. Orientare VSV-ENE.

M 11: L = 0,80 m; l = 0,40 m. Orientare N-S.

M 12: L = 0,80; l = 0,40 m. Orientare SV-NE.

M 13: L = 2 m; l = 0,75 m. Orientare N-S. Inhumare

M 14: L = 1,40 m; l = 0,70 m. Orientare E-V.

M 15: L = 1; l = 0,50 m. Orientare N-S.

M 16: L = 1,25 m; l = 1,20 m. Orientare N-S.

M 17: L = 1,75 m; l = 0,60 m. Orientare E-V.

M 18: L = 1,60 m; l = 0,75 m. Orientare E-V

M 19: L = 2,25 m; l = 1 m. Orientare N-S. Inhumare

M 20: L = 1,50; l = 1,25. Orientare N-S.

Au fost identificate așadar 3 morminte de inhumare (M 1, M 13 și M 19) și 17 de incinerare. Mormintele M 1, M 2 și M 7 sunt suprapuse de Z 7, fapt care infirmă ipoteza noastră că toate complexele funerare de incinerare aparțin incintei "A".

Mormintele sunt într-o stare precară de conservare, fapt constatat și în campaniile anterioare. Complexele identificate în interiorul incintei A în cursul campaniilor 2001-2008 vor fi publicate monografic într-un timp cât mai scurt posibil.

### Note:

1. Ioan Piso, Ovidiu Țentea, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Zona de la vest de forum (X+Y)*, CCA 2008, 268-269.

2. Felix Marcu, Virginia Rădeanu, Ovidiu Țentea, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Necropola Estică* CCA 2005, pp. 324-326.

## 79. Săvârșin, jud. Arad

### **Punct: Cetățuie**

Cod sit: 11851.01

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 7/2008**

Colectiv: Peter Hügel - responsabil, George Pascu Hurezan, Victor Sava, (CM Arad), Valeriu Sîrbu (M Brăilei), Cristina Bodo (MCDR Deva)

Obiectivele campaniei au fost continuarea cercetării *Platoului*, puternic afectat de instalarea unor antene de telefonie mobilă, depistarea unor noi zone de interes arheologic și obținerea unor date stratigrafice suplimentare privitoare la evoluția comunităților umane de pe dealul *Cetățuia*.

### Sector Platou.

Cultura Coțofeni. Campania din acest an a reprezentat o reală surpriză în privința vestigiilor culturii Coțofeni, dacă avem în vedere puținele descoperiri cunoscute până acum. Astfel, în S14, între -1,60 -2,60 m, a apărut material Coțofeni, plus unelte din piatră cioplită ce pot fi atribuite paleoliticului. Stratigrafic, s-a observat că odată cu așezarea dacilor pe platou a fost făcută o "curățenie generală", care a dus la distrugerea vestigiilor anterioare, dovadă fiind și faptul că singurele complexe Coțofeni păstrate *in situ* sunt săpate în stâncă.

Au fost identificate 5 complexe Coțofeni, din care noi vom menționa doar trei.

Complexul 22: vatră fățuită (D = 0,55 x 0,18 m, G = 0,07 m), dezvelită parțial, în jur și pe ea fiind fragmente ceramice Coțofeni.

Complexul 24: groapă (D = 0,91 x 0,25 m, A = 0,27 m), dezvelită parțial, umplutura fiind formată din pământ negru pigmentat, cu puțină arsură, câteva fragmente ceramice Coțofeni și bucăți din fătuiala unei vetre.

Complexul 27: șanțuleț săpat în granodiorit (A = aproximativ 0,20 m), umplutura lui constând din multă arsură, bucăți de lipitură arsă și fragmente ceramice specifice culturii Coțofeni.

Epoca dacică. Au fost descoperite 13 complexe (5 gropi ori alveolări, 4 gropi de stâlpi, 3 aglomerări de materiale arheologice și o vatră), din rândul cărora vom prezenta doar câteva.

C11: alveolare de formă ovală (D = 1,70 x 1,30 m), din care s-a mai păstrat doar partea inferioară, pe o adâncime de 15-18cm, umplutura fiind formată din pământ negru-brun, cu mulți pigmenti de cărbune, rare fragmente de vase, iar în partea nordică o aglomerare de bucăți mari de vatră, apoi oase de animale, câteva fragmente de vase ceramice dacice; probabil, sec. I p.Chr.

C13: aglomerație, descoperită la adâncimea de -0,30 -0,40 m, formată din fragmente de vase dacice (fructiere, borcane); probabil, sec. I p.Chr.

C16: groapă de stâlp, săpată în stânca nativă, identificată la adâncimea de 0,40 m, de formă circulară (D = 0,22 m), păstrată pe adâncimea de 0,22 m, cu fundul albiat, umplutura fiind formată din sediment brun-cenușiu, cu pigmenti de cărbune; la bază sunt câteva pietricele de râu, probabil folosite pentru consolidarea stâlpului de lemn, plus un fragment de borcan dacic; probabil, sec. I p.Chr.

C19: -0,50 m; groapă săpată în stânca nativă, de formă circulară (D = 0,20 m), cu depunere intenționată de oase

puternic incinerate, umplutura fiind de culoare neagră, plus un fragment de coastă de mamifer, nears; evident, este o depunere intenționată de epocă dacică; sec. I a.Chr.-I p.Chr.

C20: -0,50 m; complex adâncit (A = 0,80 m), de mari dimensiuni, cu treaptă spre S, săpat în stânca nativă, umplutura fiind formată dintr-un sediment cenușiu-brun, cu multe fragmente de vase dacice și oase de animale, plus câteva piese metalice. Dacă avem în vedere dimensiunile complexului și modul cum a fost săpat în stânca nativă, cu treapta spre S, putem aprecia că este fie un complex de locuire, adâncit, fie de o groapă de mari dimensiuni. Din păcate, partea sudică a complexului a fost distrusă; sperăm să obținem informații suplimentare în campania următoare.

Observații generale (Suprafețele S12, S14, S15): a). vestigiile din nivelul superior au fost distruse și împinse spre pantă cu prilejul amenajării fundațiilor celor două antene de telefonie mobilă, efectuate înainte de anul 2000, păstrându-se doar partea inferioară a unor complexe adâncite, b). spre centrul *Platoului* stânca nativă se află doar la 0,10 - 0,20 m de suprafață, apoi ea coboară, progresiv, spre panta de N, c). spre pantă există atât un strat cu materiale arheologice împinse de buldozer, cât și un strat arheologic ori complexe adâncite păstrate *in situ*, atât Coțofeni, cât și dacice, d). este de evidențiat descoperirea a patru gropi de stâlpi; întrucât partea lor superioară a fost distrusă nu putem preciza tipul complexelor de la care provin, e). în S14, vestigiile culturii Coțofeni apar de la adâncimea de 1,60-1,70 m, manipulate de daci, dar complexe adâncite, păstrate *in situ*, s-au aflat doar de la adâncimea de 2,40-2,45 m; rezultă, deci, că nivelarea de epocă dacică pentru amenajarea terenului a distrus stratul Coțofeni, inclusiv pe marginea pantei, până la această adâncime.

#### Terasa Sud

Pe partea sudică a dealului, destul de abruptă, se observa o zonă ușor aplatizată, de circa 40 x 15 m, ce prezenta caracteristicile unei intervenții antropice. Pentru a verifica situația și, implicit, stratigrafia zonei am trasat o suprafață (S14 = 4 x 4 m), decizie care s-a dovedit corectă. Întrucât nu s-a epuizat stratul arheologic nu se pot face observații finale; totuși, se poate aprecia că, indiscutabil, este vorba de o terasă antropică, probabil amenajată în epoca dacică. Sedimentul din partea superioară a suprafeței cercetate, până la adâncimea de 0,30-0,40 m, reprezenta o scurgere de pe panta superioară astfel că numărul materialelor arheologice a fost foarte redus. De la adâncimea de 0,60-0,70 m se poate aprecia că s-a ajuns la stratul arheologic de epocă dacică, dovezi fiind atât structura și culoarea diferită a sedimentului, cât și numeroasele materiale descoperite. Fragmentele de vase ceramice, aproape în totalitate, aparțin olăriei dacice din sec. I a.Chr.-I p.Chr., provin de la variate tipuri, modelate cu mâna ori cu roata, între care amintim borcanele, ceștile-opaiț, fructierele, cămile, vasele de provizii; de evidențiat sunt și piesele metalice (cuțit, scoabe); se adaugă câteva fragmente ale culturii Coțofeni.

Pe baza materialului arheologic se poate afirma că locuirea Coțofeni de aici se datează în faza a III-a de evoluție a acestei culturi. Numeroasele elemente Kostolac prezente, între care amintim cănițele cu corpul globular și toartă supraînălțată, ornamentate cu împunsături successive de forma unor triunghiuri răsturnate, sau prezența străchinilor scunde, ornamentate cu șiruri de impresiuni, reprezintă elemente clare de datare.

Vestigiile de epocă dacică se încadrează, atât în ceea ce privește complexele, cât și materialele, în tipurile cunoscute pentru acest sit. Este, totuși, de semnalat numărul mai mare de

piese din metal, îndeosebi scoabe și cuțite. Cronologic, vestigiile de epocă dacică, atât de pe Platou, cât și pe terasa S, se încadrează în sec. I a.Chr.-I p.Chr.

Dintre rezultatele acestei campanii ce trebuie evidențiate menționăm atât vestigiile Coțofeni și dacice de pe Platou, rămase *in situ* ori împinse spre pante, cât și identificarea unei noi terase locuite pe partea sudică a dealului.

S-a întocmit o documentație bogată de șantier, atât prin desenarea clasică a complexelor și a stratigrafiei, cât și prin arhiva foto digitală și punerea în plan cu stația totală a săpăturilor. Vasele și fragmentele ceramice au fost spălate și se află în curs de restaurare iar cele din metale se află în curs de conservare și restaurare.

Materialele descoperite au intrat în patrimoniul CM Arad.

#### Bibliografie:

P. Hugel *et al.* CCA 2007, p. 310-311, pl. 64; CCA 2008, p. 272-274.

## **80. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași**

### ***Punct: Dealul Bodești/La nuci***

*Cod sit: 98925.01*

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici – responsabil (IA Iași), Senica Țurcanu, Maria Geba, Arina Hușleag (CMNM Iași), Maria Știrbu (Centrul de Cercetări Biologice Iași), Linda Ellis (Universitatea de Stat din San Francisco), Andreea Vornicu (masterand UAIC Iași)

În 2008 nu s-au făcut săpături arheologice în situl de la Scânteia - *Dealul Bodești*, dar s-a continuat spălarea materialului arheologic, întregirea și conservarea acestuia și s-a început prelucrarea statistică a ceramicii pe complexe. În același timp s-a pregătit ilustrația (300 desene și fotografii) și s-a redactat textul primului volum din monografia așezării (200 de pagini), care va apărea la sfârșitul anului viitor. În lunile martie – aprilie s-au făcut fișe pentru numeroase piese descoperite la Scânteia în campaniile de cercetări anterioare, din care unele au fost incluse în cele două expoziții internaționale de la Olten, Elveția și Roma.

În perioada următoare intenționăm să investigăm partea sudică-centrală a așezării, în care după prospectările magnetice presupunem că există poarta de intrare în așezare. Cercetările din această zonă vor permite și verificarea șanțului de fortificație, a valului și a palisadei care completa, presupunem, sistemul de fortificare al așezării.

Cea mai mare parte a materialelor arheologice se află în colecțiile CMNM Iași. Se are în vedere reorganizarea expoziției de bază, în care un spațiu clar delimitat va fi rezervat descoperirilor de la Scânteia. În cursul anului 2009 se va definitiva forma finală a volumului I din monografia așezării de la Scânteia și va fi înaintat spre publicare. Descoperirile de la Scânteia vor face obiectul unei expoziții speciale ce va fi organizată, în colaborare cu Muzeul Bucovinei, în Polonia. Există și alte posibile proiecte privind alte expoziții. [Cornelia-Magda Lazarovici]

#### Bibliografie:

\*\*\* *Neolitische kunst in Rumänien*, editorial director M. Wullschleger, Ed. Artem 2008, catalogul expoziției de la Olten, Elveția, 2 iunie - 30 octombrie 2008: C. - M. Lazarovici, S.

Țurcanu, fișe pentru diferite obiecte la paginile 200 (nr. 16), 201 (nr. 19-21), 202 (nr. 25, 27), 203 (nr. 33-35), 204 (nr. 36), 206 (nr. 49), 221 (nr. 78-79), 214 (103), 215 (nr. 104), 216 (nr. 115). *Cucuteni-Trypillia. A Great Civilization of Old Europe*, Comitetul editorial: L. Stratulat, N. Ursulescu, S. Țurcanu, F. A. Tencariu, C. Hriban, Cucuteni pentru Mileniul III Foundation & Hers Consulting Group 2008, catalogul expoziției organizate la Roma, între septembrie - octombrie 2008; p. 202 (nr. 22, 23, 24, 25, 26, 27), 203 (nr. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34), 204 (nr. 35), 236 (nr. 184), 237 (nr. 187, 188), 238 (nr. 194), 241 (nr. 221, 222), 245 (252).

C-M. Lazarovici, L. Ellis, M. Știrbu, S. Țurcanu, M. Geba, A. Hușleag, *Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași. Punct: Dealul Bodești/La nuci*, CCA 2008, 5 pagini.

C-M. Lazarovici, *Types d'habitations de la culture Cucuteni*, în *Établissements et habitations préhistoriques. Structure, organisation, symbole. Actes du colloque de Iași*, 10-12 decembrie 2007, edité par V. Chirica et M.-C. Văleanu, Editura Pim, Iași 2008, în seria *Bibliotheca Archaeologica Moldaviae* 9, p. 239-262.

C-M. Lazarovici, *L'arte della ceramica di Cucuteni*, în *Cucuteni. Tesori di una civiltà preistorica dei Carpazi. Atti del Convegno italo-romeno*, Roma, 18 ottobre 2007 (a cura di Nicolae Ursulescu, Raluca Kogălniceanu, Cristina Crețu), Accademia di Romania in Roma & Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2008, p. 149-172.

Gh. Lazarovici, C-M. Lazarovici, *Santuari della civiltà di Precucuteni-Cucuteni*, în *Cucuteni. Tesori di una civiltà preistorica dei Carpazi. Atti del Convegno italo-romeno*, Roma, 18 ottobre 2007 (a cura di Nicolae Ursulescu, Raluca Kogălniceanu, Cristina Crețu), Accademia di Romania in Roma & Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2008, p. 107-148.

C-M. Lazarovici, *L'arte della ceramica di Cucuteni*, în *Tesori di una civiltà preistorica dei Carpazi*, Accademia di Romania in Roma, Roma 18 ottobre 2007, Accademia di Romania in Roma & Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2008, p. 149-172.

C-M. Lazarovici, L. Ellis, M. Știrbu, S. Țurcanu, M. Geba, A. Hușleag 2006 - *Șantierul arheologic Scânteia, "Dealul Bodești/La Nuci"*, campania 2005, CCA 2006, p. 318-320.

C-M. Lazarovici, *Semne și simboluri în cultura Cucuteni*, în „*Cucuteni 120. Valori universale. Lucrările simpozionului național, 30 septembrie 2004*” Iași 2006, ed. N. Ursulescu și C.-M. Lazarovici, p. 57-90.

C-M. Lazarovici, *Copper artifacts and clay axes at Scânteia*, în *Cucuteni 120 ans des recherches. Le temps du bilan*, ed. Gh. Dumitroaia, J. Chapman, O. Weller, C. Preuteasa, R. Munteanu, D. Nicola, D. Monah, Piatra Neamț, 2005, p. 117-122.

C-M. Lazarovici, L. Ellis, S. Țurcanu, Fl. Scurtu 2005 - *Șantierul arheologic Scânteia. Campanie 2004*, CCA 2005, p. 331-334, 464.

C-M. Lazarovici, *Anthropomorphic statuettes of Cucuteni-Tripolye: some symbols and signs*, *Documenta Praehistorica* 32, Ljubljana, 2005, p. 1-10.

C.-M. Lazarovici, S. Țurcanu, L. Ellis, M. Geba, A. Hușleag, D. Botezatu, *Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași. Punct Dealul Bodeștilor /La Nuci*, CCA 2004, p. 297-301.

Gh. Lazarovici, C-M. Lazarovici, *The Neo-Aeneolithic Architecture in Banat, Transylvania and Moldavia*, în *Recent research in the Prehistory of the Balkans, Thessaloniki 2003*, ed. V. Grammenos, Archaeological Institute of the northern Greece, 3, p. 369 - 486.

C-M. Lazarovici, S. Țurcanu, L. Ellis, *Scânteia, "Dealul Bodeștilor"/"La nuci"*, CCA 2003, p. 276-279, 462.

C-M. Mantu, S. Țurcanu, *Scânteia, cercetare arheologică și restaurare*, Iași 1999, 160 p., ed. V. Chirica, Mantu C.-M., S. Țurcanu.

#### Abstract:

In 2008 the team that investigates Scânteia - *Dealul Bodești/La nuci* site focused on preparing the text (200 pages) and illustration (300 drawings and photos) for the first volume related to the excavations. We have been also involved in preparing the documentation for different artefacts discovered at Scânteia, many pieces being part of two important exhibitions, at Olten, Switzerland (June-October 2008) and Rome, Italy (September-October 2008). A part of our discoveries was presented to the international symposium organized by Olten Museum in September 2008 (C.-M. Lazarovici, S. Țurcanu). We have started the statistic analysis of the pottery discovered in different deposits and structures at Scânteia.

## 81. Silvașu de Jos, or. Hațeg, jud. Hunedoara

### Punct: Dealul Țapului

Cod sit: 87601.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 71/2008

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (MN Brukenthal, ULB Sibiu), Silviu Istrate Purece (ULB Sibiu), Cristian Constantin Roman, Delia-Maria Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe cunoașterea succesiunii stratigrafice a movilelor 2, 3, 4, în paralel cu extinderea observațiilor asupra sursei de roci silicioase, plasată în vecinătatea sitului arheologic.

În urma acestui tip de cercetare, movilele 2 și 3 dețin o stratigrafie dinamică, importante din punct de vedere arheologic fiind observațiile rezultate între adâncimile de 0,80-1,20 m (movila 2) și 0,40-0,80, respectiv 1-1,80 m (movila 3). Aceste informații, corelate stratigrafic, cu cele efectuate o dată cu cercetarea movilei 1 în anii precedenți (2006, 2007), demonstrează cu un mare grad de probabilitate, existența unor intervenții antropice, pe aceste movile. În schimb, prospecțiunea pentru movila 4, nu a revelat modificări ale stratigrafiei geologice generale pentru această zonă.

În ceea ce privește stratigrafia movilei 2, din punct de geologic, remarcăm până la adâncimea de 2,40 m o succesiune a 6 orizonturi distincte: sol, nisip, nisip argilos, nisip argilos, nisip, nisip. Movila 3 a fost prospectată până la adâncimea de 3 m, în succesiunea geologică fiind documentate 10 niveluri, marea lor majoritate cu fracții de cărbune.

Locul de depozitare a mostrelor: MCC Hunedoara.

Forajele au fost executate, cu utilajul tip DM30 Dynamic medium automatic penetrometer hydraulic extractor, recuperajul mediu obținut fiind de 75%. Caracteristicile tehnice ale tipurilor litice au fost evidențiate macroscopic și microscopic.

În campania anului 2009 intenționăm extinderea observațiilor generale pentru acest sit, precum și efectuarea de ridicări topografice, în vederea unei proiecții în 3D.

Având în vedere particularitățile sitului, măsurile de protejare s-au limitat la conservarea profilului săpăturii. În paralel, situl a fost inclus în lista perimetrelor arheologice protejate și pe harta cuprinzând siturile arheologice ardate Primăriei orașului Hațeg.



**Bibliografie:**S. A. Luca *et alii*, CCA 2007, p.334, 335.S. A. Luca *et alii*, CCA 2008, p. 280.**Abstract:**

In 2008, the hills no. 2-4 were geologically investigated with a modern equipment (type DM30 Dynamic medium automatic penetrometer hydraulic extractor). Thus, we know the general stratigraphy and the anthropic layers inside the hills no. 2 and 3. The ceramic pottery belongs to the Coțofeni culture (final Aeneolithic).

**82. Simeria, jud. Hunedoara****Punct: În Coastă**

Cod sit: 87674.03

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 72/2008**

Colectiv: Adrian Ursuțiu – responsabil (IAIA Cluj), Costin Daniel Țuțuianu, Roxana Stăncescu (MCDR Deva).

Cercetarea sistematică desfășurată în iulie-august 2008 la Simeria-În Coastă, promontoriu situat pe malul stâng al Mureșului, cu o înălțime relativă de circa 15 m față de lunca inundabilă a râului, a vizat: cercetarea și recuperarea unor complexe aparținând epocii bronzului și perioadei post-romane.

Aria în care se află acest promontoriu face parte din culoarul Mureșului, culoar depresionar intramontan, de origine tectonică, în care este inclusă și Depresiunea Simeria-Deva, un culoar de vale mult lărgit cu lunci și terase bine dezvoltate.

Solurile zonei cunosc o anumită variație, în funcție de acțiunea unor factori pedogenetici diferiți (relief, climă, vegetație și faună, roca și apa freatică).

Astfel, în lunca Mureșului, sunt comune soluri aluviare și argiloiluviale, pe terase soluri brune, iar pe dealurile piemontane, soluri brun-roșcate de pădure

În anul 1955, cu ocazia unor lucrări de terasament și exploatare a unei cariere de balast, în hotarul vestic al orașului Simeria, lângă Săulești, pe locul numit „Coastă” a fost descoperită ceramică neagră, lustruită cu caneluri precum și o urnă bitronconică. Așezarea ocupă o suprafață mare a terasei, situată la aproximativ 20-30 m deasupra Mureșului, în imediata lui vecinătate. Primele săpături de salvare au fost inițiate de către Benjamin Bassa, în anul 1962. Cu această ocazie au fost trasate și cercetate 9 secțiuni de diverse dimensiuni. În cele 9 unități de săpătură a fost descoperită o mare cantitate de ceramică, locuințe, gropi menajere, care aparțin, după Benjamin Bassa, epocii hallstattiene. În partea vestică a terasei, au fost descoperite și cercetate 7 morminte, cu un inventar sărac, ce constă în fragmente ceramice care după descriere aparțin Hallstattului.

În anul 1972, dr. Ioan Andrițoiu, redeschide șantierul de la Simeria-Săulești, în punctul „În Coastă”, continuând cercetările lui Benjamin Bassa din anul 1972. O parte a materialului a fost utilizat de către Ioan Andrițoiu în teza sa de doctorat (ceramica tip Igrîța). Secțiunile trasate au fost în număr de 6, numerotarea lor continuându-le pe cele ale lui Bassa Benjamin.

Tot în cadrul șantierului de la Simeria-Săulești, Benjamin Bassa efectuează o serie de cercetări în punctul „În Vie” sau „La Vie” care se află în imediata apropiere a punctului „În Coastă”. Aici a fost cercetată o necropolă aparținând evului mediu

timpuriu. Mormintele apar foarte aproape de suprafață, terenul fiind în pantă și spălat de apă.

În anul 1971, 1973, dr. Ioan Andrițoiu, reia cercetările arheologice în punctul „În Vie”, efectuând o serie de săpături în urma cărora reușește să descopere 21 de morminte aparținând secolului XI.

În Repertoriul arheologic al județului Hunedoara, punctul „În Vie” este confundat cu cel de „În Coastă” datorită apropierii între cele două puncte de interes arheologic. Confuziile create în ceea ce privește localizarea punctului „În Vie”, au dus la transferarea necropolei cu tot cu inventar la cel puțin 6 km în amonte pe Mureș, la Simeria-Veche.

Investigarea unei părți a zonei numită *În Coastă*, pentru identificarea urmelor antropice.

În acest sens au fost trasate mai multe unități de săpătură după cum urmează:

C1/2008

- trasată pe buza terasei unde a fost observat un posibil complex în urma intervenției mecanizate necunoscute din anul 2006, la aproximativ 0,30 m de aceasta.

- dimensiuni: 2 x 2 m, orientată VNV-SSE

- în interiorul aceste unități de săpătură a fost surprins cpl.1, care reprezintă o groapă a cărei funcționalitate la acest moment este incertă; din interiorul acestui complex au fost recoltate fragmente ceramice și vase întregibile, datate în acest moment la nivel de bronz târziu, aparținând grupului cultural Susani; alături de fragmente ceramice au existat deasupra gropii bucăți mari de chirpic.

S1/2008

- plasată la 0,30-0,50 m față de buza terasei

- dimensiuni 4x2 m, orientată VNV-SSE

- în interiorul ei a fost identificat un complex (cpl.1/S1/2008)

- complexul reprezintă o locuință din perioada post-romană, distrusă parțial de excavarea mecanizată necunoscută din anul 2006.

- locuința are două vetre și conține fragmente ceramice și osteologice;

S2/2008

- trasată la 11 m de buza terasei, perpendiculară pe aceasta

- dimensiuni: 10 x 2 m, orientată NNV-SSE

- sub nivelul vegetal au fost descoperite fragmente ceramice rulate din diverse epoci (eneolitic final-cultura Coțofeni, începutul primei epoci a fierului, fragment de bronz, posibil bucată din turtă de bronz).

- în caroul 1, la adâncimea de aproximativ 0,40 m s-a observat conturul unei gropi (cpl.1/S2/2008), în interiorul căreia a fost identificat conturul unei alte gropi, de dimensiuni mai mici; cele două gropi cuptoreau, mergând până la adâncimea de 1,62 m din aceste gropi au fost recoltate fragmente ceramice de mici dimensiuni databile în prima epocă a fierului. Funcționalitatea acestei gropi considerăm că a fost aceea de exploatare a lutului, necesar în cadrul activității de producere a ceramicii.

- în carourile 5-6, pe profilul de SV s-a constatat conturul unui alt posibil complex care mergea sub profil, urmând a fi cercetat în campania arheologică următoare;

S3/2008

- trasată la 10 m de S2/2008 în prelungirea acesteia;

- dimensiuni: 11 x 2 m, orientată NNV-SSE

- în caroul 1 s-a conturat o aglomerare de chirpic, împreună cu mai multe fragmente ceramice și osteologice motiv pentru care, la 0,50 m NE a fost deschisă o casetă de 2 x 2 m; din interiorul acesteia au fost adunate fragmente ceramice și fragmente de chirpic; la demontarea martorului de 0,50 m a apărut alături de

fragmente de chirpic un vas ceramic întregibil din prima epocă a fierului;

- în carourile 7-10 a fost descoperit un alt complex, posibilă groapă menajeră, din care au fost recoltate fragmente ceramice datate la începutul primei epoci a fierului și bucăți de chirpic; groapa se întindea sub profilul de SV a secțiunii motiv pentru care a fost trasată o casetă de 2 x 2 m cu un martor de 0,50 m; în această casetă s-a putut observa existența a altor două complexe, necercetate datorită faptului ca aproape în întregime ele se aflau sub profilurile casetelor; studierea lor se va face în campania ulterioară;

- pe profilul de NE a secțiunii, în caroul 5, s-a observat existența unui alt complex, în grund fiind surprinsă doar marginea acestuia; după fragmentele ceramice observate în profil e posibil ca acest complex să reprezinte o locuință din perioada post-romană.

C4/2008

- situată la 15 m față de S2/2008 și S3/2008, perpendicular pe traseul acestora, cu dimensiunile de 4 x 4 m, orientată NNV-SSE

- sub stratul vegetal au fost descoperite fragmente ceramice preistorice, rulate, din mai multe epoci alături de fragmente de chirpici;

- nu a fost identificat nici un complex arheologic și nu s-a putut observa existența nici unui strat de cultură arheologică;

C5/2008

- plasată la 15 m de C4/2008

- dimensiuni 4 x 4 m, orientată NNV-SSE

- sub stratul vegetal au fost descoperite fragmente de cărămidă romană, fragmente de olane și bucăți din perete fățuit (posibilă dărâmatură a unei clădiri de mari dimensiuni)

- în fața acestei dărâmături se afla două pietre de mari dimensiuni, prelucrate, caracterul acestora nefiind posibil de precizat datorită faptului că nu au putut fi cercetate în amănunt datorită încheierii campaniei arheologice din acest an; cercetarea din anul următor va lămurii sperăm datarea și funcționalitatea lor.

- din această unitate de săpătură au fost recoltate fragmente ceramice aparținând mai multor epoci, fiind amestecate (preistorie și ev mediu timpuriu);

Se va continua activitatea de cercetare în situl arheologic de la Simeria-În Coastă, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire. Datorită suprafeței destul de mari a sitului pentru campaniile viitoare ne propunem să surprindem pe cât este posibil limitele locuirilor (preistorice, postromane și de ev mediu timpuriu). În măsura în care putem dispune de fonduri suficiente vom încerca să clarificăm și situația arheologică existentă în punctul "La Vie" unde a fost descoperită necropola de secol XI dar și locuințe preistorice.

### 83. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]

**Punct: Cetatea Fetei**

Cod sit: 161277.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 123/2008 (mai multe autorizații de cercetare arheologică preventivă)**

Colectiv: Mihaela Iacob – responsabil, Dorel Paraschiv, Marian Mocanu, George Nuțu, Liliana Marcu (ICEM

Tulcea), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei, Alexander Rubel, Lucian Munteanu (IA Iași), Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba (UAIC Iași), Alina Neagu (FIB), Adrian Doboș (IAB), Andrei Soficaru (CCA București), Simina Stanc (UAIC Iași – Facultatea de Biologie), Radu Pîrnău (OSPA Iași), Marta Czarnocka, Artur Mazurek (Univ. Torun), Valentin Piftor, Sever Boțan, Natalia Midvichi (absolvenți UAIC Iași), Ștefan Honcu, Andra Părpăuță, Loredana Pricop, Andreea Mârzan (studenți UAIC Iași)

Cercetarea s-a desfășurat pe mai multe sectoare, în perioada ianuarie – septembrie 2008. Finanțarea a fost asigurată de MCC (30000 lei), Römisch Germanische Kommission Frankfurt am Main (2000 euro), Rotary Club Iași, Colegiul din Løgstør (Danemarca) etc.

#### Sectorul Curtina G – Turul 8

Dorel Paraschiv, Costel Chiriac, Marian Mocanu, Sever Boțan

S I. La curățenie, în profilul de V al secțiunii, au apărut mai multe monede romane, între care remarcăm șapte denari, în același context cu cei din campaniile anterioare. Aceștia li se adaugă alți doi, descoperiți pe nivelul actual de călcare, pe martorul dintre S I și S III, ajunși aici în urma unor intervenții contemporane. Piese identificate până în prezent se datează între anul 105 a.Chr. și domnia lui Vespasianus.

S IV. În campania 2008 cercetările din această secțiune s-au concentrate asupra zonei situată la N de "zidul avansat" denumit în rapoartele anterioare "bastion". Săpătura s-a oprit pe un nivel de refacere al acestuia, datat, cel mai devreme, în a doua jumătate a secolului al IV-lea.

S II. S-au continuat și s-au extins cercetările în sondajele 1 și 2 și a fost deschis un nou sondaj, 3.

Sondajul 1 este orientat N – S aproximativ, fiind aproximativ perpendicular pe „zidul avansat”, Acesta are dimensiunile de 4 x 1,5 m. Săpătura a ajuns până la steril, fiind identificate 5 niveluri. Primul nivel, anterior cetății, se găsește la adâncimea de – 3,80 m și constă într-un strat de pământ cenușos, foarte compact, cu grosimea de 0,25 m, având în componență pigmenți de arsură și resturi de chirpic. În profilul estic, la aproximativ 1,5 m N față de zidul avansat, de pe acest nivel pornește o groapă cu diametrul 0,75 m și adâncimea de 0,40 m. Materialul ceramic de pe nivel se datează în secolele II – III p. Chr. (amforă Zeest 84-85, bol Hayes III – Çandarlı etc.). Nivelul 2 corespunde primului nivel constructiv al cetății, se găsește la adâncimea de – 3,30 m, fiind constituit dintr-un pat de mortar și pietre de mici dimensiuni. Este nivelul de la care pornește groapa de fundație. Pe nivel se găsește un strat compact de cenușă cu grosimea de 0,20 m. Nivelul se datează la începutul epocii romano-bizantine. Nivelul 3 corespunde unui moment de reparație, se găsește la adâncimea de –2,75 m, este format din pietre de mici dimensiuni și mortar, grosimea nivelului fiind de 0,10 – 0,20 m. Acest nivel se datează, cel mai devreme după a doua jumătate a secolului al IV-lea. Nivelul 4 corespunde unui alt moment de reparație (Anastasiu sau Iustinian), se găsește la adâncimea de – 2,55 m, fiind alcătuit, de asemenea, din pietre de mici dimensiuni și mortar. Spre „zidul avansat”, de la acest nivel pornește o groapă ce se adâncește până deasupra nivelului 2 (perforează nivelul 3). Groapa are diametrul de 0,60 m și adâncimea de 0,90 m. Nivelul 5 (ultimul nivel) apare la adâncimea de 1,50 m și constituie nivelul de demantelare antic.

Sondajul 2 este orientat aproximativ N – S, fiind perpendicular pe zidul de incintă și amplasat la joncțiunea laturii de V a T 8 cu Curtina G. Dimensiunile sondajului sunt de 1,5 x 3 m, Săpătura s-a efectuat până la steril. În acest sondaj au fost identificate 6 niveluri. Nivelul 1, anterior cetății, este format dintr-un strat de pământ galben, compact, cu grosimea de 0,05 – 0,10 m și se găsește la adâncimea de – 3,90 m. (în acest punct adâncimea este raportată față de coama zidului de incintă). Nivelul a fost datat pe baza unei monede emise în prima jumătate a secolului I p. Chr. și a materialului ceramic (ceramică getică – un picior de cupă lucrat la roată și datat în secolele I a. Chr. – I p. Chr. și o amforă fragmentară Zeest 64). Nivelul 2 (?) constă într-o lentilă de pământ galben, compact, cu grosimea de 0,05 m. Nivelul apare pe o lungime de 1,10 m., în partea nordică a sondajului, iar adâncimea la care se găsește acesta este de – 3,60 m. Nivelul 3 este format dintr-un strat de pământ galben, cu pigmenți de arsură și fragmente ceramice specifice secolelor II – III p. Chr. (în special amfore Zeest 84-85). Adâncimea la care se găsește acest nivel este de – 3,20 m., iar grosimea lui e de 0,10 m. Nivelul 4 corespunde momentului construcției cetății și este format dintr-un strat de mortar și pietre de mici dimensiuni. Adâncimea la care se găsește este de – 2,90 m., iar grosimea maximă (în zona zidului de incintă) este de 0,60 m. Pe acest nivel, în partea nordică a sondajului se află un strat compact de arsură surprins pe o lungime de 1,40 m, cu grosimea de 0,15 m. Nivelul 5 se găsește la adâncimea de – 2,50 m, grosimea lui fiind de 0,20 m și este constituit dintr-un strat de pământ galben cu *tegulae* și pietre de mici dimensiuni (nivelare după o distrugere produsă în a doua jumătate a sec. IV). Nivelul 6 corespunde unui moment de reparație a cetății (corespunde plintei târzii a T 8), apare la adâncimea de –2,30 m și are grosimea de 0,30 m. În campania 2008 a fost deschis un nou sondaj, sondajul 3, cu scopul de a cerceta porțiunea cuprinsă între frontul T 8 și „zidul avansat” și pentru a ne edifica asupra relației cronologice dintre cele două construcții. Dimensiunile sondajului sunt de 2 x 0,60 m. La –0,80 m. față de plinta superioară a T 8 am surprins zidul continuu ce face legătura între T 8 și „zidul avansat”. La aceeași adâncime, în profilul de V este vizibil un strat de arsură, sub acest strat de arsură aflându-se un nivel de dărâmtură. Distanța între frontul T 8 și „zidul avansat” este de 0,35 m la nivelul fundației și de 0,55 m la nivelul elevației. În aceste condiții putem afirma că „zidul avansat” a fost frontul nordic al T 8 în faza timpurie a acestuia.

S III. În această secțiune, am trasat un sondaj cu dimensiunile de 8 x 2 m, orientat N – S, aproximativ perpendicular pe zidul de incintă (curtina G) cu scopul de a epuiza nivelurile arheologice și de a ajunge la baza fundației zidului de incintă. În campaniile precedente cercetarea s-a oprit pe un nivel roman timpuriu (sec. II p. Chr.), nivel căruia îi aparține edificiul descoperit în S I în anul 2001 și S III. Edificiul a fost demantelat în momentul în care zona a fost nivelată pentru a fi construită incinta cetății. La baza fundației zidului de incintă am găsit *tegulae* fragmentare și blochete de piatră provenite de la edificiul roman timpuriu. Înălțimea totală pe care se păstrează zidul de incintă (de la baza fundației până la coama zidului) este de 4,50 m, fundația având înălțimea de 1,50 m, fiind construită din blocuri de calcar nefasonate de dimensiuni medii, amestecate cu mortar de culoare albă. De asemenea, la 4,50 m N față de incintă am descoperit negativul unui zid, orientat aproximativ E – V, zid ce a aparținut edificiului roman timpuriu.

### Sectorul Turnul 10

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Alexander Rubel, Alina Neagu, Valentin Piftor, Marta Czarnocka, Artur Mazurek, Stefan Honcu, Andra Părpăuță, Loredana Pricop, Andreea Mârzan

Cercetările din Turnul 10, turn în formă de U, au continuat în 2008 prin extinderea secțiunii, cu o suprafață de 12 x 3 m, spre S (S2). A fost descoperită intrarea în turn, precum și incinta. Dimensiunile interioare ale turnului sunt de cca. 15 x 3 m. În profilul de vest, apar 5 asize din cărămizi, care ar fi putut constitui parte dintr-o boltă de la intrarea în turn. În colțul de SE al turnului, la adâncimea de 2,35 m, a fost descoperit scheletul unui nou-născut (maximum 1 – 2 luni).

Săpătura a continuat și în partea de N, în exteriorul turnului, până la pământul steril (S 1). La adâncimea de 4,23 m se observă baza fundației turnului. Monedele, care datorită stării de conservare nu au putut fi determinate cu precizie, indică totuși o datare în secolul al IV-lea (o monedă databilă în mod cert a sec. IV a fost găsită în mortarul plintei). Alături de fragmente ceramice și obiecte minore, au fost descoperite oseminte umane, ce nu se găsesc în conexiune anatomică. La cca. 9,60 – 10,45 m N de turn, s-au descoperit cele mai multe fragmente osoase. La o adâncime cuprinsă între 2,83 m și 3,25 m de la punctul 0 (aproape de nivelul actual de călcare), au fost găsite femure, fragmente de bazin, de braț, de craniu, maxilare, și vertebre aparținând mai multor indivizi. Contextul este extrem de dernajat, pentru că această zonă a fost afectată, până în 2001, culturilor agricole.

Profilul extramuros se compune dintr-o groapă de fundație, o gropă de umplutură, un nivel subțire de pământ galben, o lentilă de pământ cenușiu, un nivel mai gros (cca. 0,40 m) de pământ galben tasat, un strat de pământ cenușiu și un nivel foarte gros de dărâmtură (din turn).

Profilul intra-muros se compune din două niveluri reprezentate de podele din lut galben-cărămiziu. Primul nivel se datează în sec. IV, iar al doilea în sec. VI; acestea se găsesc la adâncimea de 2,70 m, respectiv 1,90 m. Ambele niveluri au suferit distrugeri violente, fiind observabile două straturi masive de arsură, cu o grosime de cca. 0,50 m. De pe nivelul de distrugere datat în sec. VI au fost prelevate două bărne provenite de la acoperișul turnului, pentru a fi cercetate ulterior.

### Sectorul X

#### Dan Aparaschivei

În 2008 am continuat săpătura în sectorul X al cetății de la Slava Rusă cu scopul de a identifica parcursul incintei romano-bizantine, dar și pentru a lămuri anumite detalii tehnice folosite în construcția unui astfel de sistem de fortificație complex.

Ne-am desfășurat activitatea pe două planuri. În primul rând, am continuat săpătura în secțiunea X, deschisă în 2007 și am deschis secțiunea X 1, paralelă cu secțiunea X. Între cele două secțiuni am păstrat un martor de 4 m. X 1 are 4 x 24 m, cu carouri de 4 x 4 m, numerotate de la 1 la 6 (dinspre N către S). Deschiderea acestei noi secțiuni, orientată aproximativ N – S, la V de secțiunea X, adică în partea superioară a pantei, a avut ca scop confirmarea întăririi incintei în punctul de acutizare a urcușului (aici aceasta având grosimea de 3,15 – 3,20 m) și eventualele refaceri, greu de remarcat pe porțiunea de zid care a fost descoperită în secțiunea X.

În caroul 4 al secțiunii X am profilat mai bine cele 3 *dolia*. Vasul 2 a fost golit în totalitate, fiind descoperite pietre (între care se remarcă o lespede de mari dimensiuni) care au cauzat foarte multe fisuri, cărămizi, moloz, câteva fragmente ceramice și oase de animale.

La baza incintei, pe circa 1,70 m din lungimea zidului, din profilul de E până la întăritura zidului, am reușit identificarea a cinci trepte, parțial sau total conservate.

Treapta 5 constă într-o lespede cu dimensiunile de 0,52 x 0,40 x 0,27 m și este cea mai înaltă treaptă până la îngroșarea zidului.

La 0,27 m adâncime față de treapta 5 (de altfel, toate treptele sunt dispuse una de alta la aceeași diferență de nivel) dispunem de o altă treaptă, din care se păstrează doar 0,12 m din elementul care intră în incintă, pe o lungime de 0,35 m. Se păstrează în negativul de mortar locul în care era dispusă piatra ce întregea această a patra treaptă.

Treapta a treia este interesantă prin noutățile de ordin cronologic pe care le aduce. În primul rând, în zidul de incintă intră o piatră cu dimensiunile aproximative de 0,40 x 0,32 x 0,25 m (dimensiunile prezentate sunt cele ale elementului care iese din zid). Această treaptă nu mai are juxtapusă o a doua, ci a fost adăugată o podea de lut, foarte bine tasat, care se întindea exact cât ar fi trebuit să fie marginea treptei, adică până în dreptul pintenului. Pe această podea au fost descoperite ca elemente de datare două monede din sec. V și un sfert de monedă din sec. IV, folosită, cel mai probabil, tot în secolul următor. O primă concluzie importantă care reiese este că atât incinta, cât și treptele au fost ridicate în secolul al IV-lea, (cu toate că, recunoaștem, pentru a dovedi fără tăgadă această ipoteză mai avem nevoie de alte elemente), iar în secolul al V-lea a avut loc o refacere generală a incintei care a antrenat și o revizuire a utilității scărilor de acces.

Treapta a doua se păstrează în totalitate, chiar dacă la un moment dat este evident că a fost acoperită de podeaua de lut galben. Este compusă din două elemente (pietre): cea care intră în incintă are dimensiunile de 0,23 x 0,33 x 0,12 m, iar a doua, 0,75 x 0,43 x 0,25 m.

Ceea ce reiese destul de evident până în acest moment din sistemul prezentat este că treptele erau formate din două elemente: unul care se constituie ca un fel de plintă pentru incintă, format din pietre care se încastrează în zid, și al doilea rând de pietre, juxtapuse primelor, legate cu mortar, care constituie, de fapt, calea de acces propriu-zisă.

Din treapta 1 s-a păstrat elementul ce constituie plinta, adică piatra inclusă în incintă. Imediat sub această piatră, la circa 0,20 m, se poate observa o alta, care pare fi o platformă pentru această ultimă treaptă.

Diferența de nivel între cele cinci trepte este de aproximativ 1,30 m, pe o lățime a zidului de 1,70, ceea ce arată că panta era destul de abruptă și rezistența lor trebuia să fie pe măsură.

În caroul 6 al secțiunii X (extramuros) am ajuns la o adâncime de -2,80 m față de profilul de S al secțiunii. Pe lângă numeroase fragmente ceramice încadrabile cronologic în secolele IV-VI, majoritatea de la amfore LR 1, LR 2 și farfurii Hayes 3, au fost recoltate foarte multe oase de animale, obiecte de sticlă (pahare, candelă), peste 50 de monede din sec. IV – V și câteva sec. VI, obiecte mici de bronz și fier. Bănuiala din anul precedent a fost confirmată în această campanie. Avem de-a face cu o groapă menajeră utilizată pe durata funcționării incintei.

Al doilea plan de lucru s-a desfășurat în secțiunea X 1. Urmărind direcția incintei, am scos deja paramentul interior al acesteia, pe circa 2/3 din lățimea secțiunii. Diferența de nivel dintre profilul de V și cel de E este de cca. 0,70 – 0,80 m. La cca. 0,80 m față de profilul de E, se observă o refacere a incintei, care merge în pantă, către V, pe toată lățimea secțiunii. În opinia noastră ar putea fi vorba de refacerea surprinsă și în

secțiunea X, carou 6 (extramuros), reprezentată în profilurile de V și S printr-o șapă de mortar alb.

Am identificat deja, alături de câteva fragmente ceramice databile în sec. IV – V și o primă monedă, în mortar, probabil tot din sec. IV, ceea ce întărește ideea că acest segment al cetății a fost ridicat sau/și refăcut în acest veac.

Campania viitoare va avea ca obiective probarea existenței unui depozit de *dolia* de-a lungul incintei și, implicit, catalogarea ca zonă comercială a acestei părți a cetății, completarea informației despre etapele de refacere a incintei, despre sistemul de acces către partea superioară a fortificației, dar și clarificarea utilității edificiilor intramurane, din care s-a reușit doar să se profileze câteva elemente.

## Sectorul Curtina P (Edificiul cu *thermae*)

George Nuțu, Marian Mocanu, Natalia Midvichi, Lucian Munteanu

Punctul cercetat se află situat pe latura de est a incintei orașului (*Llbidia*), între turnurile 18 și 19, pe segmentul de curtină denumit de Al. Ștefan „P”. Acest sondaj a fost efectuat cu scopul de a permite realizarea unei subtraversări a conductei de apă potabilă spre partea de V a satului Slava Rusă, sat care suprapune situl antic. În aceste condiții am efectuat o secțiune, orientată V – E, cu dimensiunile de 3,50 x 14 m, perpendiculară pe incintă.

A fost descoperit un segment din zidul de incintă al cetății și un edificiu cu *thermae*, cercetat parțial, adosat incintei.

Sondajul *intramuros*

Acest sondaj a fost practicat cu scopul de a reliefa detaliile constructive ale edificiului cu *thermae*, relația cronologică existentă între acesta și incintă dar și pentru verificarea, în acest punct situat pe latura de est a incintei (*Llbidia*), a nivelurilor de locuire ale cetății.

Edificiul cu *thermae* a fost construit în prima jumătate a sec. VI p. Chr. (Justinian) a *fundamentis*, în același timp cu incinta (poate doar o refacere a segmentelor din elevația acesteia – deoarece pe paramentul extramuran al incintei nu se pot observa diferențe de *opus*). Au fost descoperite trei bazine (I – III), de formă semicirculară alungită (potcoavă).

Bazinul I are o lungime maximă de 1,10 m și este orientat V – E. Pereții sunt formați la exterior din plăci de piatră cu o grosime de 0,50 m și lungimea de 0,40 m, dublați la interior de mortar hidrofug, bine fățuit.

Bazinul II este despărțit de bazinul I printr-o amenajare de 0,34 m înălțime, folosită ca banchetă și realizată din 2 paramente (din două plăci de calcar cu grosimea 0,40 – 0,50 m), bine fasonate între care este un emplecton din mortar și cărămizi așezate orizontal.

Bazinul III este cel mai mic dintre ele (0,80 x 0,90 m) și se află situat pe latura estică a bazinului II, cu care probabil comunica. Interesantă este amplasarea acestuia: bazinul se află la cca. 2,20 m de paramentul exterior al incintei și este construit prin crucea unei porțiuni din emplectonul acesteia.

Spre profilul de N, profitând de lipsa dalelor de pavaj din interiorul Bazinului II, distruse de căderea zidurilor edificiului, am efectuat un sondaj de dimensiuni reduse pentru verificarea instalației de *hypocaustum* a edificiului. Au fost descoperite două rânduri de *pilae* orientate NV – SE. Primul rând (spre profilul de N) mai păstrează două *bipedale*, una din cărămidă (0,56 m lungime și 0,8 m grosime) și alta dintr-o placă subțire de calcar (0,55 m lungime și grosimea de 0,5 m). Pila numărul 3 demonstrează o refacere a edificiului deoarece aceasta s-a prăbușit și a fost înlocuită cu un stâlp din piatră, sumar fasonat

(H – 0,70 m, diam. – 0,35 m). Acest stâlp nu a mai fost așezat pe baza pilei anterioare, doar direct pe patul de mortar care reprezenta baza *hypocaust*-ului.

Sondajul din vestul edificiului

Acest sondaj a fost practicat cu scopul de a reliefa detaliile constructive ale zidului absidat, relația cronologică existentă între acesta și zidul oblic adosat dar și pentru verificarea, în acest punct situat pe latura de est a incintei (*L*) *Ibidei*, a nivelurilor de locuire ale cetății.

Zidul absidat (*I*) constituie practic un element constructiv al *praefurnium*-ului și este adosat perpendicular pe edificiul cu *thermae*. Elevația acestuia are 2,30 m înălțime și este realizată din asize din cărămidă prinse într-un mortar de culoare albicioasă, cu puțină cărămidă. Fundația are 0,80 – 0,85 m înălțime și a fost realizată din cărămidă și piatră cu mortar, în *opus incertum*. Sub fundație apare un nivel intermediar de pământ (grosimea de 0,30 – 0,40 m) cu mult cărbune. Imediat sub acesta a apărut fundația unui zid de sec. IV, puternic distrus, alcătuit din blochete neprelucrate legate cu pământ. Această fundație continuă pe 0,50 m adâncime până când am întrerupt cercetările din cauza spațiului îngust și a pericolului de prăbușire a pietrelor din nivelurile superioare.

La 1,70 m spre S de zidul principal al edificiului, curba zidului absidat se amplifică iar acesta este continuat printr-un altul, diferit ca factură și adosat. La nivelul de funcționare al termelor, acest zid prezintă două asize de regularizare formate din plăci ceramice, dintre care cea superioară constituia un pavaj. Fundațiile acestuia sunt așezate pe un nivel compact de dărâmatură, spart deja de fundația zidului absidat. Forma neregulată și fără o linie corectă a acestei fundații, alcătuită din piatră și cărămidă prinsă în mase mari de mortar, ar putea dovedi faptul că acest zid a avut rolul de a umple spațiul dintre *praefurnium*-ul edificiului și o altă construcție aflată la S de edificiul cercetat.

Adâncimea la care ne-am oprit față de punctul 0 este de 4,35 m, pe un nivel pe care a fost descoperită o monedă de sec. IV, în partea superioară a fundației distruse de zidul absidat.

Edificul cu *thermae* a fost construit în prima jumătate a sec. VI p.Chr. (Justinian) a *fundamentis*. Pentru construirea în același moment cu incinta (sau cu o refacere a acesteia) pledează poziția bazinului III aflat în plin emplecton. În aceste condiții putem presupune, mai curând, cruțarea unui spațiu redus din emplecton (distanța maximă față de paramentul interior al incintei fiind de 1,20 m, măsurată de la punctul maxim interior la bazinului) decât spargerea unei porțiuni din incintă pentru realizarea acestui bazin.

Întreg materialul ceramic descoperit pe nivelul de funcționare al edificiului se înscrie cronologic secolelor VI – VII p.Chr. (*Hayes Form 3*, amfore – *LR 1*, *LR 2*, *Spathaia*, oale provinciale vest-pontice). Evidența numismatică confirmă această datare, toate monedele fiind datate în același interval – Justinian – Justin II – Tiberius II Constantin – Mauricius Tiberius. O monedă descoperită la nivelul pilelor, în interiorul instalației *hypocaust*-ului și datată Mauricius Tiberius reprezintă mai curând un element antrenat decât un *terminus* și o dovadă a unei refaceri târzii (momentul unei refaceri a instalației de *hypocaustum* – atestată de înlocuirea unei *pilae* din cărămidă cu un stâlp – trebuie să fie mai timpuriu, cu atât mai mult cu cât nu e vorba de o operație majoră – mai curând o simplă înlocuire). Trebuie remarcate două monede Justinian descoperite în mortarul în care era prins pavajul.

Sondajul *extramuros*

Sondajul a fost efectuat pentru verificarea traseului incintei în zona *curtina P*. Din punct de vedere topografic segmentul

cercetat de noi se află la S de T18. Zidul de incintă a fost descoperit practic la nivelul actualei trame stradale, emplectonul acesteia fiind folosit ca structură de rezistență pentru strada actuală. Întreaga zonă a fost puternic afectată de lucrările edilitare efectuate în anii '70, care au vizat îmbunătățirea străzii orientate V – E, stradă care taie practic centrul orașului antic. Cu această ocazie a fost practic „ras” întregul segment superior din zona incintei (*curtina P*) și a edificiilor adiacente intramurane.

Orientarea incintei în acest punct este N – S, cu o mică deviație spre V. Paramentul exterior s-a păstrat în condiții bune, blochetele sunt de calitate diferită, de la cele bine fasonate la unele sumar prelucrate, cu dimensiuni variate (mijlocii și mari – 35 x 20, 20 x 15 cm). Elevația păstrată pare să aparțină aceleiași faze constructive, fără a exista diferențe notabile de *opus*. Plinta a fost descoperită la 2,20 m de la nivelul de funcționare al edificiului cu *thermae* (3,10 față de punctul 0) și iese cu 0,20 m în afara frontului incintei. Fundația are o înălțime de 1,45 m. Elevația incintei este lucrată în *opus mixtum*, în timp ce fundația este realizată în *opus incertum*.

Stratigrafia:

- sub vegetalul actual urmează un strat masiv și compact de dărâmatură formată din piatră și cărămidă, cu mult mortar (1 – 1,50 m);
- nivel de pământ negru, tasat, cu multă ceramică târzie, mortar roșiatic și cărămidă (ultimul nivel de călcare) (0,25 – 0,35 m);
- nivel de arsură surprins pe întreaga suprafață a profilelor (0,15 – 0,18 m);
- nivel intermediar de pământ galben, neomogen, amestecat cu cărămidă și mortar (0,15 – 0,20 m);
- nivel de pământ negru amestecat cu cărămidă, cenușă și mortar (nivel de incendiu) (0,20 – 0,40 m);
- următorul nivel pornește de la mijlocul plintei și constă dintr-un strat de nivelare (0,20 – 0,40 m);
- sub stratul de nivelare apare un alt nivel de pământ galben amestecat cu piatră și mortar (0,25 – 0,30 m);
- un nivel intermediar între nivelarea anterioară (de la nivelul plintei) și o altă nivelare din pământ galben tasat, realizată cu ocazia lucrărilor la fundația incintei;
- ultimul nivel este format dintr-un pământ galben închis, sterilul (1,50 m grosime, până la terminarea fundației incintei).

Materialul arheologic descoperit este format din ceramică (oale provinciale vest-pontice, amfore – *LR 1*, *LR 2*, *Kuzmanov XV*, *Keay VIII B*, monede înscrise într-un interval cuprins între Constantin I și Justin II, fragmente de pahare și cupe din sticlă cu picior, oase de animale.

## Sectorul Edificiul 1

Dorel Paraschiv, Marian Mocanu

Cu prilejul săpării șanțului pentru instalarea conductei de apă, în interiorul cetății romano-bizantine, la cca. 100 m de latura de V a incintei și la cca. 200 m de cea de S, a ieșit la iveală colțul unui edificiu din pietre legate cu mortar, la adâncimea de -0,60 – -0,70 m față de actualul nivel de călcare (stradă).

Pentru cercetarea acestui colț, s-a deschis o suprafață, în stradă, cu dimensiunile de 5 x 2,50 m, orientată aproximativ NNV – SSE. În ceea ce privește zidurile ce formează colțul edificiului, s-au constatat următoarele:

- acestea sunt orientate perfect N – S, respectiv V – E;
- zidul orientat N – S, surprins, pe latura interioară, pe o lungime de 1,45 m, are o grosime de 1,05 m;

- zidul orientat V – E, surprins, pe latura interioară, pe o lungime de 2,05 m iar pe cea exterioră pe 2,70 m, are o grosime de 0,72 m.

Stratigrafia în interiorul edificiului se prezintă astfel:

- stradă contemporană;
- umplutură de pământ negru, lentile de pământ galben și pietre;
- strat consistent de pietre și mortar (dărâmatură);
- nivel datat în sec. V;
- pământ galben-marونیu;
- pământ negru cu tegule;
- lentilă de mortar (tencuiala pereților, căzută) cu grosimea maximă de 5 cm;
- pământ negru cu pigment de arsură;
- nivel datat în sec. IV – pavaj din cărămizi, la adâncimea de 2,60 m (1,80 m de la coama zidului);
- umplutură (pământ negru și pietre);
- plinta zidului, la adâncimea de 3,10 m (2,30 m de la coama zidului).

Pavajul (primul nivel de funcționare a edificiului) este realizat din cărămizi dreptunghiulare, cu dimensiunile de 38–39 x 28 cm. Cărămizile sunt așezate pe un pat de mortar. Pe ambele laturi ale edificiului a fost surprinsă o „bâncuță” cu lățimea de 0,52 m și înălțimea de cca. 0,60 m, distrusă în cea mai mare parte.

Stratigrafia în exteriorul edificiului cuprinde:

- stradă contemporană;
- umplutură;
- nivel – pat de mortar, la adâncimea de 2 m, datat în sec. V;
- umplutură – pământ negru și pietre;
- strat de pământ negru, cu pietre și arsură;
- lentilă de pământ galben, la adâncimea de 2,25 m;
- nivel – pat de mortar și pietricele;
- pământ cleios;
- nivel – pat de mortar;
- pământ cleios – sterilul.

La adâncimea de 3,15 m a apărut plinta zidului.

În săpătură, în contexte stratigrafice clare au fost descoperite 68 de monede datate în sec. IV – V, la care se adaugă un *folles* de la Iustinus II și Sophia bătută la Nicomedia în anii 575 – 576, în primul strat de dărâmatură (sub strada contemporană).

Ceramica, puțin numeroasă constă în amfore LR 1, LR 2, Kuzmanov 15, Berenice MR 5, farfurii Hayes 3, ulcioare și oale locale.

În ceea ce privește micile descoperiri, notăm un picior de candelă și câteva vase fragmentare din sticlă și o cataramă din argint, datată în sec. IV.

## Sectorul Proprietatea Vasilis

### Dorel Paraschiv

Săpătura a avut caracter preventiv, fiind prilejuită de realizarea unei fose septice, pe o proprietate din interiorul anticei (L)Ibida, la cca. 50 m E de Poarta de V a cetății.

S-a realizat un sondaj cu dimensiunile de 3 x 2,40 m, orientat E – V, cu o ușoară deviație spre N (8 – 10 grade), pe locul unde urma să se amenajeze fosa septică. Cercetarea s-a efectuat până la steril.

Stratigrafia profilului de S (cel mai complex) arată astfel:

- până la adâncimea de 0,65 m în colțul de SE și 0,55 m în cel de SV s-a săpat într-un strat de pământ negru, ce reprezintă depuneri aluvionare contemporane, râul Slava aflându-se la cca. 25 m N de sondaj. În acest strat, la -0,50 m, a fost

descoperită o monedă emisă de Nikomedia pentru Antoninus Pius.

- la -0,65 – 0,75 m în colțul de SE și -0,55 – 0,65 în cel de NE am descoperit un strat de pământ galben cu arsură și resturi de cărămizi; este vorba de un nivel contemporan.

- până la adâncimea de 1,25 m se găsește un nou strat de aluviuni.

- la -1,25 m (adâncime luată din colțul de SE al sondajului) apare un strat de dărâmatură din tegule, pietre și resturi de chirpici, cu o grosime maximă de 0,60 m. Stratul amintit coboară ușor spre V; în această direcție se îngustează, iar la 2,60 m pe ax dispăre. Dărâmatura se observă și pe profilul de E, pe cca. 1 m. Pe celelalte profile se găsește doar un rând de pietre; pe cel de N, acesta se afla la -1,65 m. Sub stratul de dărâmatură se găsește un strat de pământ galben tasat, cu o grosime maximă de 0,10 m. Acesta este primul nivel antic. Pe nivel, în profilul de N a fost descoperit un *folles* de la Heraclius (?), în cel de S un vas fragmentar din bronz cu torți din fier (oală), iar în dărâmatura de pe acesta, partea superioară a unei amfore LR 1, un fragment de la o amforă Kuzmanov XV și unul de la o oală locală.

- până la adâncimea de 2,80 – 2,85 m am săpat într-un alt strat de depuneri aluvionare (pământ negru). În acesta, la -2,40 m, în profilul de S, a apărut un *folles* datat în s. VI (ante 538), iar începând cu -2,50 m, câteva monede din sec. IV – V.

- la -2,85 m (adâncime luată din colțul de NE al sondajului) apare un strat de pietricele cu o grosime de 0,10 m (stradă ?) ce reprezintă al doilea nivel antic. Pe acest nivel și în stratul situat imediat deasupra au fost descoperite 21 de monede datate în sec. IV – V (cea mai târzie piesă lizibilă a fost emisă de Leon I), o cataramă, o aplică sau o limbă de curea și un buton de fibulă din bronz, o fusaiolă din plumb, un fragment de la un vas din sticlă și câteva fragmente ceramice de la amfore LR 2, Kuzmanov XV, oale și ulcioare locale.

- sub stratul de pietriș am realizat un sondaj cu lățimea de 0,80 m, pe latura de E a suprafeței. Până la adâncimea de 3,25 m am săpat într-un strat de pământ galben-marونیu, cu fragmente de cărămizi și pietricele, ce reprezintă amenajarea nivelului amintit mai sus (stradă?), în care au apărut patru monede datate în sec. IV.

- la -3,25 m a apărut un strat de pământ marونیu cleios, ce reprezintă sterilul. Săpătura s-a realizat până la adâncimea de 4 m.

### Abstract:

The excavation campaign of 2008 developed on several sectors.

Tower 8 – Curtain Wall G. The planimetry and stratigraphy of the rectangular tower were established. The tower is characterized by two construction levels – one dating at the beginning of the Dominate and the other one after a violent destruction that took place in the second half of the 4<sup>th</sup> cent. and then withdrew to south-west. On several soundings, three living levels prior to the fortress' construction were identified (1<sup>st</sup> – 3<sup>rd</sup> cent. A.D.).

Tower 10. Two levels were identified inside the tower in shape of „U” (one dating in the 4<sup>th</sup> cent. and the other in the 6<sup>th</sup> cent.); they were both destroyed by fire.

Sector X. Five steps inserted in the precinct were discovered in one of the sections (they belonged to a “way” along the slanting wall), while a reconstruction of the precinct was revealed in another section.

Sector Curtain Wall P – The Edifice with *thermae*. A thermal edifice (three basins, the *preafurnium*, the *hipocaustum*) was partially excavated and dated to Justinian period.

Sector The Edifice 1. The corner of a public edifice was excavated, dating back to the 4<sup>th</sup> – 5<sup>th</sup> cent.

Vasilis Property. Two Roman-Byzantine levels were discovered near the ancient course of Slava river.

### Analiza resturilor faunistice din campania 2007

Simina Stanc

În cursul campaniei derulate în anul 2007 s-au adunat 545 resturi faunistice, dintre care 15 de om; cele 530 fragmente osoase și dentare sunt de origine menajeră. Materialul faunistic provine din patru sectoare: Curtina G, Olteanu, X, EM N1, EM V3. Un număr de 202 resturi nu a putut fi determinat până la nivel de specie din cauza fragmentării puternice și sunt reprezentate de fragmente de oase lungi și late, fragmente de craniu, coaste și vertebre; ele aparțin mamiferelor: 117 de la mamifere de talie mare, 83 de la mamifere de talie mijlocie și 2 de la mamifere mici, probabil șoareci.

S-au identificat 328 resturi, repartizate la trei grupe taxonomice: pești (24 resturi), păsări (8 resturi) și mamifere (296 resturi). Speciile de pești identificate sunt: *Acipenser* sp. (sturioni), *Silurus glanis* (somn), *Cyprinus carpio* (crap), *Esox lucius* (știuca).

Speciile de mamifere domestice identificate sunt: *Bos taurus* (vita domestică) - 84 resturi, *Ovis aries* (oaie) și *Capra hircus* (capră) – 92 resturi, *Sus domesticus* (porc) – 55 resturi, *Equus caballus* (cal) – 14 resturi, *Equus asinus* (măgar) – 5 resturi. O specie fără importanță în economia alimentară este *Canis familiaris* (câinele) pentru care s-au identificat 22 fragmente osoase. Dintre mamiferele sălbatice s-au identificat următoarele specii: *Cervus elaphus* (cerb) – 5 resturi, *Sus scrofa* (mistret) – 16 resturi, *Lepus europaeus* (iepure) – 2 resturi și *Vulpes vulpes* (vulpe) – un rest.

#### **Anexa 7**

### Cercetări pedologice

Radu Pîrnău

De pe suprafața sitului arheologic (L)Ibida - Slava Rusă au fost recoltate 47 de probe de sol în așezare modificată, din sectoarele V III (*extra muros*), X (*extra muros*), SIV - Turnul 8, NV 1, P-S1 și "Proprietatea Vasilis". Aceste probe au fost analizate în laboratorul din cadrul Oficiului pentru Studii Pedologice și Agrochimice Iași (OSPA), prin metode analitice specifice, fiind determinate următoarele: humusul (Walkley-Black în modificarea Gogoșă), pH-ul (potențiomtric, cu electrod de sticlă în extras apos), carbonații de calciu și magneziu (Scheibler), azotul total (Kjeldhal), fosforul și potasiul accesibil (Egner – Riehm - Domingo) și compoziția granulometrică (Kacinski).

Sector V III (*extra muros*): Solul conține resturi de materiale de construcție (calcar, moloz, mortar) și ale altor activități umane (cioburi, cenușă, oase etc.) până la adâncimea de circa 2,5 m, unde se întâlnește un strat continuu negru-vinețiu de aproximativ 10 cm conținând urme de arsură. Până la această adâncime, valorile pH sunt ridicate (pH=8,6-9,0) față de valorile obișnuite din zonele înconjurătoare, înscriindu-se în domeniul moderat-puternic alcalin (probabil și din cauza conținutului ridicat de cenușă). Conținutul de carbonați de calciu și magneziu (CaCO<sub>3</sub>) și de humus variază până la adâncimea de 2,5 m, înregistrând creșteri și scăderi bruște în funcție de tipul materialului de umplutură. Sub nivelul de 2,5 m, valorile pH, ale

humusului și ale conținutului de CaCO<sub>3</sub> scad, iar la adâncimea de 4,5 m se înregistrează din nou valori ridicate ale humusului (4,47%), adâncime marcată de un nou strat negru cu urme de arsură. Datorită stabilității și imobilității ridicate, fosforul este un element cheie pentru identificarea zonelor cu activitate umană. De asemenea, valori foarte mari ale potasiului caracterizează zone cu depuneri de resturi animale și cenușă provenită din vegetație arsă. Valorile fosforului mobil (167-462 ppm) și ale potasiului mobil (>2000ppm) determinate până la adâncimea de 4,5 m sunt extrem de mari ceea ce indică o intensă activitate antropică. Azotul total prezintă valori ceva mai ridicate până la adâncimea de 1,5 m (0,110-0,164%), după care scade până la valori foarte mici (0,020% la adâncimea de 5,5 m). Acest element este abundent, de asemenea, în ariile cu depuneri de deșeuri animale sau umane, dar din cauza descompunerii rapide, urmele azotului persistă rar pentru perioade lungi de timp, fapt observat și în acest sector. Variația fracțiunilor granulometrice pe adâncimea 0-5,4 m indică, de asemenea, existența mai multor nivele de călcare (cel puțin trei nivele).

Sector X (*extra muros*): Valorile pH (8,9-9,0), ca și cele ale carbonaților de calciu (16,7-17,8%) sunt ridicate pe toată adâncimea de prelevare a probelor (0-2,1m), ca efect al dizolvării materialului deluvial scheletic calcaros, a calcarului și mortarului cu var utilizat la construcția zidului și a locuințelor adiacente. Conținutul în humus la suprafață este mijlociu (3,19%) în condițiile unei texturi luto-nisipoase (13,7% argilă), scade în adâncime, pentru ca în intervalul 1,5-1,8 m să înregistreze o creștere (2,69%). Această valoare, asociată cu frecvența foarte mare a rădăcinilor, denotă prezența unui sol îngropat la această adâncime, deci a unui nivel de călcare, care se corelează cu materialul arheologic și cel osteologic descoperit în cantități impresionante la această adâncime. Cantitatea de fosfor (117-193ppm) și potasiu mobil (1003-1570ppm) este foarte mare pe toată adâncimea săpăturii, indicând, de asemenea, o puternică influență antropică, iar variațiile în stratigrafia solului sugerează diferite etape de locuire.

Analizele chimice ale probelor de sol, prelevate din celelalte sectoare, îndeosebi cele privind conținutul de fosfor (321-436ppm) și potasiu (589-1621ppm), confirmă, de asemenea, existența mai multor strate de cultură și o intensă locuire. Totodată, datele privind morfologia și chimismul solului sugerează stabilitatea condițiilor bioclimatice în această zonă pentru o perioadă foarte lungă de timp (practic din neolitic până în prezent condițiile climatice au fost asemănătoare cu cele actuale). Astfel, analiza distribuției caracteristicilor solului poate fi utilă pentru interpretarea distribuției așezărilor umane pentru că factorii de mediu, care au influențat și au dus la formarea solului lăsând urme distincte în morfologia acestuia, sunt, în această regiune, aceiași factori care au influențat morfologia și distribuția ariilor locuite.

Cercetările pedologice vor continua în campania arheologică 2009, în paralel cu cele arheozoologice, urmând ca datele obținute să fie integrate într-un sistem GIS, iar prin spațializarea acestor informații și efectuarea unor analize multicriteriale vom încerca să identificăm noi relații și să stabilim noi conexiuni neidentificate anterior în interiorul și între seturile de date.

#### **Anexa 8**

**84. Slăveni, com. Gostavău, jud. Olt****Punct: Cetate**

Cod sit: 127162.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 93/2008**

Colectiv: Dorel Bondoc (MO Craiova)

Săpăturile arheologice din castrul roman de la Slăveni s-au desfășurat în a doua parte a lunii octombrie a anului 2008 și au fost posibile ca urmare a fondurilor alocate de către Consiliul Județean Dolj.

S-au desfășurat cu greutate, ca urmare a construcțiilor neautorizate ridicate în perimetrul castrului de către Primăria Gostavău, județul Olt. După cele semnalate deja<sup>1</sup>, în vara anului 2008, Primăria Gostavău a amplasat un gard metalic peste castru, limitându-ne considerabil posibilitățile de cercetare. După o plângere penală adresată Parchetului Slatina și după câteva articole acide în presa olteană (ziarul "Editie Specială"), reprezentanți ai Poliției de patrimoniu Olt, împreună cu cei ai DCCPCN Olt, Poliția rurală din Gostavău, și reprezentanți ai Inspecției în construcții Olt au demarat o anchetă la fața locului, unde au constatat toate ilegalitățile de acolo. S-au luat declarații și s-au făcut procese verbale, constatări și fotografii.

Primăria din Gostavău a fost somată să procedeze la demontarea construcțiilor ilegale după cum urmează: gardul metalic de pe latura de est a castrului va fi mutat până la finele trimestrului I al anului 2009, pe un aliniament aflat în vecinătatea drumului comunal ce merge paralel cu valea Oltului; cei doi stâlpi de înaltă tensiune amplasați pe traseul *via-ei decumana* vor fi demontați și evacuați; pe măsură ce cercetările vor înainta, se va proceda și la demontarea celorlalte construcții (tribune, porți ale terenului de fotbal, etc.). De asemenea, nu vor mai fi realizate alte construcții în perimetrul castrului și nici în vecinătate, fără supraveghere sau descărcare de sarcină arheologică. Mai mult, edilii localității s-au oferit să sprijine cercetările arheologice, și chiar o eventuală operațiune de restaurare primară a incintei castrului.

În acest context, săpăturile din anul 2008 s-au limitat la suprafața turnului din colțul de SV al castrului. Pentru punerea sa în evidență, au fost trasate și săpate un număr de patru secțiuni / sondaje, orientate pe direcția diagonalei castrului și perpendiculare pe turn. Am constatat cu acest prilej că ruinele turnului au fost cumplit devastate de-a lungul timpului, pe de o parte în vederea spoliei pietrei, iar pe de altă parte de o groapă de gunoi săpată acolo cu mai mulți ani în urmă. Aceste aspecte ilustrează destul de elocvent, starea de conservare a celui mai mare castru roman de piatră din Oltenia.

Au putut fi totuși surprinse fundațiile turnului și ale zidurilor de incintă de V și S ale castrului, fundații realizate din piatră de râu<sup>2</sup>.

Inventarul arheologic prelevat este modest și constă în fragmente de cărămizi și țigle, oale, străchini, etc.

**Note:**

1. D. Bondoc, CCA 2008, p. 287.

2. Pentru dimensiunile turnurilor și ale fundației zidului de incintă de la Slăveni, vezi D. Tudor, *Oltenia romană*, București 1978, p. 302-303.**85. Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș-Severin****Punct: Peștera Hoțu (La Hoțu)**

Cod sit: 50905.02

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 35/2008**

Colectiv: Sorin M. Petrescu – responsabil (Caransebeș), Ion C. Bălțean (SC RMGC SA), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Joshua Pollard, João Zilhão (University of Bristol), Adela Cincă, Dănilă Soameș, Oana Moldovan

În cadrul campaniei de cercetări arheologice interdisciplinare din sistemul carstic al văii Minișului, sector Plopa-Ponor, investigațiile de natură arheologică au fost orientate exclusiv asupra depozitului pluristratificat identificat în Peștera „La Hoțu”. Menționăm însă că pentru înțelegerea prezenței antropice preistorice în acest areal dar și pentru o corectă repertoriere arheologică a peșterilor cu potențial arheologic din această zonă trebuie avute în vedere și următoarele puncte cu patrimoniu arheologic: Peștera cu Oase – Cod RAN 50905.01, Peștera cu Abri - 50905.03, Peștera Ponor Uscată (sau Peștera din Dolină) - 50905.04.

Acest ansamblu carstic se înscrie într-un perimetru bine delimitat prin următoarele coordonate, în sistem de referință STEREO 70: a) Y: 249360, X: 396307; b) Y: 249360, X: 398307; c) Y: 251360, X: 398307; d) Y: 251360, X: 396307.

Până nu demult, prezența și caracterele biologice ale oamenilor moderni timpurii SE europeni au rămas încă ipotetice, bazate doar pe teorii paleogeografice și presupuneri nefondate legate de asocierile dintre complexe arheologice și anatomia umană, cărora li se adăugau puține date paleontologice, slab datate, și/sau resturi umane greu identificabile. Descoperirile unor resturi de oameni moderni timpurii, aflate într-un context paleontologic în Peștera cu Oase, în 2002, 2003 și 2004, ne oferă o imagine asupra biologiei celor mai vechi oameni moderni din Europa (Moldovan et alii. 2003; Trinkaus et alii. 2003a; 2003b; 2004a; 2004b; 2005a; 2005b; Rougier et alii. 2007; Richards et alii. 2008).

Peștera La Hoțu, cod. speo. 2233/6 (Goran 1981, 156) este o peșteră situată în același sistem carstic cu Peștera cu Oase, și a fost aleasă pentru cercetare în 2004, în urma evaluării potențialului arheologic al cavităților din acest areal, în speranța că va oferi contextul cultural al oaselor umane descoperite în Peștera cu Oase. S-a presupus că afinitățile culturale ale resturilor umane ar putea fi relevate prin identificarea unor niveluri de locuire contemporane, în siturile din apropiere, chiar dacă nu au fost descoperite artefacte în asociere directă cu oasele umane.

Având în vedere nivelul avansat de fragmentare al acestui sistem carstic, credem că înțelegerea prezenței umane în Pleistocenul superior și Holocen trebuie văzută din două direcții: una pe verticală (subteran – Peștera cu Oase; și la suprafață – paleo-cursuri, doline de prăbușire, etaje fosile, galerii parțial colmatate, peșteri fosile) și una pe orizontală, prin corelarea secvențelor stratigrafice a peșterilor-galerii cu intrări naturale – Peștera cu Abri, Peștera din Dolină (3 galerii cu faună pleistocenă), Peștera La Hotu (secvență Pleistocen-Holocen).

*Niveluri ocupaționale și structuri antropice.* Cercetările desfășurate aici, au pus în evidență, până în prezent, o secvență stratigrafică pluristratificată ce cuprinde mai multe niveluri ocupaționale antropice (CCA 2005; 2006; 2007; 2008):

- nivel modern (Level. 1.1) (sediment negru);
- nivel medieval (Level. 1.2) (sediment maroniu-negru);



- nivel roman (Level. 2) (sediment maro cu claste de dimensiuni medii și mari);
- nivel Coțofeni (Level. 3.1 – 3.5) (sediment de culoare gri);
- nivel Neolitic timpuriu (Level. 4.1) (sediment gălbui-marونی bogat în material clastic);
- nivel Neolitic timpuriu (Level. 4.2) (sediment gălbui-marونی);
- nivel Mezolitic final (Level. 5.1) (argilă roșiatică);
- nivel Mezolitic (Level. 5.2) (argilă gălbui-roșiatică);
- nivel Epipaleolitic (Level. 6.1) (argilă gălbui-roșiatică cu material clastic);
- nivel Epipaleolitic (Level. 6.2) (matrice gălbui-roșiatică cu material clastic);
- sediment fin, de culoare gri cu material clastic (Level. 7.1a);
- sediment fin, de culoare gri cu claste angulare de dimensiuni medii și mari (Level. 7.1b);
- sediment gri-gălbui cu pietre, cărbune și oase arse (Level. 7.2);
- sediment alb-gălbui, foarte fin cu cărbune și oase (Level. 7.3).

Pe scurt, putem spune că nivelul 1.1, aparținând perioadei moderne este caracterizat de existența numeroaselor vetre de foc, a pieselor metalice și de sticlă abandonate pe toată suprafața cercetată. Aceste complexe și intervenții târzii nu au deranjat nivelele inferioare, sau cel puțin nu în zona în care au fost orientate cercetările noastre. Nivelul 1.2 aparține perioadei medievale, bine diferențiat structural și cromatic conține numeroase fragmente ceramice provenite din forme reîntregibile aflate în curs de restaurare. În nivelul 2 a fost descoperită ceramică romană de bună factură, dar și o piesă decorativă din bronz, fiind vorba de o prezență umană sporadică/ocazională.

În ceea ce privește nivelurile atribuite culturii Coțofeni, o situație interesantă ne-a fost furnizată de linia careurilor 2A–3A/2C–3C–4C, unde am surprins la orizontul nivelului 3.3 un complex de habitat de formă ovală, cu orientare NE-SV ce avea pe latura S-SV 3 gropi de pari, probabil orientați oblic, sprijiniți și legați pe un stâlp central, a cărui amprentă am identificat-o la limita dintre careurile 2B-C (CCA 2008; Bălțean et alii. 2008). Existența (chiar dacă numai intuitiv) unor structuri de habitat în peșteră nu este într-un totu străină acestui orizont cultural (Roman 1976; Ciugudean 2000). Sedimentarea pluristratificată a acestui complex, ne-a permis verificarea secvenței stratigrafice a întregului nivel Coțofeni identificat până în prezent în această peșteră (Level. 3.1 – 3.5) fiind vorba de diferite niveluri ocupaționale, sezoniere și nu de niveluri artificiale de cercetare cum ar putea fi interpretat. Practic, această structură de habitat a fost amenajată în prima etapă ocupațională Coțofeni prin amenajarea specială a nivelului de călcare, suferind apoi 3 etape distincte de ocupare /umplere. Această primă etapă este contemporană cu structura de combustie identificată în careul 6B ce suprapune direct nivelul neolitic 4.1.

Una dintre cele mai importante structuri de combustie prin mărime și caracterul amenajării a fost descoperită în nivelul 4.1 și cercetată în perioada 2004-2005 la adâncimea de -261/263-271/275 și aparține orizontului Starčevo-Criș, faza IIB/IIIA (Lazarovici 1979; Biagi, Spataro 2004). Cărbunele rezultat din această vatră provine din material lemnos aparținând speciei *Fagus sylvatica*. O probă (fragmente de cărbune de la ramuri subțiri de *Fagus*) trimisă la laboratorul de datări <sup>14</sup>C din Lisabona a oferit o vârstă de 6710±80 BP (Sac-2001).

Marcând o discontinuitate stratigrafică comparativ cu nivelurile anterioare, pusă în evidență atât prin diferențe cromatice cât și printr-o majoră schimbare a regimului de sedimentare, la adâncimea de 280-285 cm, a fost surprinsă o structură de combustie din care am prelevat două mostre de cărbune, una formată dintr-un singur tip xilomorfolologic de *Fagus*

și/sau *Prunus* (prelevată din careurile 4A-4B) iar a doua reprezentând un tip xilomorfolologic aparținând speciei *Quercus*. În asociere cu aceste probe de cărbune și practic reprezentând contextul cultural-material al acestei vetre au fost identificate câteva piese de silex dintre care se remarcă un vârf microlitic cu rețușe directe abrupte. Vârstele obținute pe cele două probe prelevate sunt: (Sac-2104) 7590±100 BP și (OxA-15067) 7610±60 BP (Bălțean et alii. 2008).

Continuând suita stratigrafică, la adâncimea de 311-330 cm față de punctul „0”, a fost identificat în careul 4A un strat subțire de cărbune diseminat într-un sediment de culoare cenușie, la cca. 25 cm sub nivelul mezolitic fără materiale tipice exceptând doar fragmentele de oase cu urme mecanice de rulaj post-depozițional și cele două piese de silex atipice. Cărbunele aparține speciei *Pinus*, cu caracteristici pentru grupele *P. cembra/P. peuce/P. strobus*. Vârsta radiocarbon obținută pentru acest nivel este: (OxA-15992) 13.710±60 BP (Bălțean et alii. 2008).

Continuarea cercetărilor arheologice în 2008 pe linia careurilor 2A-3A-4A-5A / 2C-3C-4C / 4B a pus în evidență o nouă structură antropică – structură de combustie temporară – ce marchează antropoc conținutul nivelului sedimentologic denumit arbitrar în campania anterioară 7.1. Cărbunele identificat în această structură de combustie este în prezent supus analizelor în vederea efectuării unei vârste <sup>14</sup>C la *Poznań Radiocarbon Laboratory* (Polonia).

Practic secvența stratigrafică din Peștera Hoțu, pusă în evidență până acum, se încheie cu orizontul identificat în campania 2006 însă fără a epuiza coloana sedimentologică a acestei peșteri, în careul 3B, la o adâncime de -420-428 cm, față de punctul „0”, unde a fost descoperit un nivel arheologic plasat pe baza observațiilor sedimentologice anterior LMG (marcat de un strat gros de material clastic) și evidențiat arheologic prin trei piese de silex atipice, fragmente de oase arse și cărbune diseminat. Din acest sector au fost prelevate 2 probe de cărbune pentru datări <sup>14</sup>C AMS supuse actualmente la *The Oxford Radiocarbon Accelerator Unit (ORAU)* ale căror rezultate nu ne-au parvenit încă. Fără a putea pune în evidență în acest moment existența aici a unei structuri de combustie, suntem totuși de părere că suprafața cercetată în careul 3B este situată foarte aproape de o vatră de foc aparținând, paleoliticului superior, cărbunele recoltat fiind diseminat în exteriorul acestei structuri antropice.

Secvența stratigrafică din Peștera La Hoțu și Peștera cu Abri (CCA 2008), coroborată cu informațiile paleoclimatice și antropologice din Peștera cu Oase, ne oferă o mai bună înțelegere asupra prezenței umane preistorice, medievale dar și moderne în sistemul carstic al Văii Minișului.

Chiar dacă asocierea directă a oaselor umane cu un orizont Aurignacian (similar cu descoperirile de la Tincova și Românești) nu poate fi susținută cu tărie în prezent, credem că viitoarele cercetări în această zonă vor scoate la iveală noi dovezi arheologice referitoare la prezența oamenilor moderni timpurii în această zonă.

O altă caracteristică importantă a acestui ansamblu arheologic este prezența nivelelor mezolitice târzii (dar și a celor epipaleolitice), anterioare celor mai timpurii orizonturi Starčevo-Criș din spațiul carpatic, necunoscute până acum în această parte a Banatului, fiindu-ne aproape imposibil în acest stadiu al cercetărilor să le corelăm din punct de vedere cultural, cu orizonturile de tip Schela-Cladovei – Lepenski Vir din sectorul Porților de Fier sau cu așa-numitul orizont de tip *Tardenoisian* din regiunile centrale și est-carpatic. În același timp, orizonturile epipaleolitice, prin poziția lor stratigrafică și prin

vârsta oferită, sunt situate într-un hiatus stratigrafic evident în siturile din aer liber, între nivelele Românești Dumbrăvița VI – Coșava II și vetrele epipaleolitice tardigravettiene de la Băile Herculane și Cuina Turcului (Bălțean et alii. 2008).

Sucesiunea stratigrafică și cronologică identificată aici este foarte importantă pentru această parte a Banatului Montan, atât sub aspectul completării cunoștințelor pentru un sector necercetat arheologic până în 2004 dar și prin informațiile privind caracterul locuirii și al ocupării teritoriului, demonstrând prin nivelele post-paleolitice o locuire sezonieră dar repetitivă ce continuă cu unele întreruperi până în perioada medievală și modernă.

În concluzie, continuarea cercetărilor în aceste peșteri este foarte importantă, atât pentru o mai bună înțelegere a prezenței și locuirii umane în acest spațiu, cât și pentru înțelegerea schimbărilor paleoclimatice dar și a evoluției paleogeomorfologice a sectorului Plopa-Ponor în context regional.

#### Bibliografie:

- P. Biagi, M. Spataro, *Noi datări cu radiocarbon în așezările culturii Criș din Banat și Transilvania (România)*, Patrimonium Banaticum 3, 2004, p. 7-20.
- Gh. Lazarovici, I. Bălțean et alii, 209. *Steierdorf (oraș Anina), jud. Caraș Severin Punct: Peștera Hoților (La Hoțu)*, CCA 2005, p. 355-498.
- Gh. Lazarovici, I. Bălțean et alii, 182. *Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș Severin Punct: Peștera Hoților (La Hoțu)* CCA 2006, p. 334-475.
- S.M. Petrescu, I. Bălțean et alii, *Peștera „La Hoțu”*. Campania 2006, CCA 2007, p. 344-346.
- S.M. Petrescu, I. Bălțean et alii, *Peștera Hoțu (La Hoțu), Peștera cu Abri*, CCA 2008, p. 288-290.
- H. Ciugudean, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: Cultura Coțofeni*, Editura Mirton, Timișoara 2000.
- C. Goran, *Catalogul sistematic al Peșterilor din Romania 1981*, Editura Academiei, București 1982.
- Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Bibliotheca Mvsei Napocensis 4, Cluj-Napoca, 1979.
- Oana Moldovan et alii, *The oldest modern humans in Europe*, Theoretical and Applied Karstology 16, 2003, p. 77-81.
- M.P. Richards et alii, *Isotopic evidence for omnivory among European cave bears: Late Pleistocene Ursus spelaeus from the Peștera cu Oase, Romania*, PNAS, January 15, vol.105, no.2, p. 600-604.
- P. Roman, *Cultura Coțofeni*, Editura Academiei, București 1976; Hélène Rougier et alii, *Peștera cu Oase 2 and the cranial morphology of early modern Europeans*, PNAS, 4, vol. 104, January 2007, p. 1165-1170.
- E. Trinkaus et alii, *An early modern human from the Peștera cu Oase, Romania*, PNAS, 20, vol.100, September 2003, p. 11231-11236.
- E. Trinkaus et alii, *Early modern human cranial remains from the Peștera cu Oase, Romania*, Journal of Human Evolution 45, 2003, p. 245-253.
- E. Trinkaus, *Early modern human remains from the Peștera cu Oase: Preparation and analysis*, Cluj-Napoca 2004 (pers. comm.).
- E. Trinkaus, *Human evolution in the Late Pleistocene: a context for the Peștera cu Oase*, Cluj-Napoca 2004 (pers. comm.).
- E. Trinkaus et alii, *Asupra oamenilor moderni timpurii din Banat: Peștera cu Oase*, Banatica 17, 2005, p. 9-27.

E. Trinkaus, *Early modern humans*, Reviews in Advance, May 2005, p. 207-230.

E. Trinkaus, *European early modern humans and the fate of the Neandertals*, PNAS, 18, vol. 104, May 2007, 7367-7372

#### Abstract:

The stratigraphic sequence from Hoțu Cave and from Peștera cu Abri, corroborated with the paleoclimatic and anthropological information from Oase Cave, gives us a consistent understanding of the prehistoric, medieval and modern presence in Miniș karstic system, Plopa-Ponor sector.

Even if the direct association between the human bones and an Aurignacian horizon (similar to the discoveries from Tincova and Românești) cannot be unequivocally sustained at present, we think that future investigations in this sector will bring new archaeological evidence for the early modern human presence in this area. Another important feature of this archaeological assemblage is the presence of the Late Mesolithic levels (and Epipalaeolithic levels), unknown until now in the Banat area; it is almost impossible to correlate them, from a cultural point of view, with the Schela-Cladovei – Lepenski Vir horizons or with the so-called Tardenoisian type horizon (Păunescu 2002) and is sure anterior to first Starčevo-Criș horizons. At the same time, the Epipalaeolithic horizons, through their stratigraphic position and their dating, are situated in a stratigraphic hiatus between Românești Dumbrăvița VI – Coșava II levels and the Epipalaeolithic fireplaces from Băile Herculane and Cuina Turcului.

In conclusion, it is very important to continue excavations in these caves to develop a better understanding of human habitation, and also for understanding the paleoclimatic, environmental and geomorphologic evolution of the Plopa-Ponor sector.

## **86. Stelnica, com Stelnica, jud. Ialomița**

### ***Punct: Grădiștea Mare***

*Cod sit: 94508.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 80/2008**

Colectiv: Mircea Babeș – responsabil, Anca Ganciu, Cristina Muja (IAB), Gheorghe Matei, Elena Rențea (MJ Ialomița)

În această campanie obiectivul principal a fost continuarea săpăturilor sistematice în zona de N a necropolei, în spațiul rămas necercetat dintre săpăturile începute de către Niculae Conovici și zona ocupată de moara dezafectată situată în imediata apropiere a limitei naturale a grădiștei pe care se află situată necropola. În acest scop a fost finalizată secțiunea S42 începută în campania 2007 și trasată o nouă secțiune paralelă cu aceasta, orientată E- V, cu dimensiunile de 34 x 3 m.

Vestigii medievale și moderne. În S43, c. 15 – 16, -0,58 – 0,87 m, a fost cercetat parțial un bordei medieval. Bordeii se extinde la N și est de S. 43. Inventarul este extrem de sărac și este reprezentat prin fragmente ceramice puține, fragmente mari de lipitură și oase de animale. Bordeii este suprapus de resturi ale unei fundații moderne apărute în c. 13-17, la -0,18 m. Tot perioadei moderne îi aparține și un șanț cu țevă, cercetat în S. 43, c. 14, -0,38 -0,63 m și care suprapune M. 388.

Necropola getică. În campania 2008, au fost cercetate 19 de morminte de epoca getică: 12 morminte de incinerare cu oasele

depuse în urnă cu sau fără capac, un mormânt de incinerare cu oasele depuse în groapă și șase morminte de inhumație.

Descoperirile din acest an ne conduc spre ipoteza existenței unor aglomerări de morminte care constau din două până la șase morminte, de incinerare și inhumație. Este cazul mormintelor: M372, M373, M374 incinerare în urnă și M375, M376, M377, inhumație; M379, M380 incinerare în urnă și M381 inhumație; M384 și M385, de incinerare; M382 incinerare în urnă și M383, inhumație. La aceste aglomerări se adaugă o situație în care s-a constatat suprapunere de morminte (M. 377 suprapus de M389 și M390).

O situație mai aparte este cea constatată în cazul M380 incinerare în urnă și M381 inhumație, unde la nivelul capacului lui M380, înspre M381, a fost cercetată o aglomerare fragmente ceramice provenind de la mai multe vase, lucrate cu mâna și amforă.

Nu este exclus ca mormintele din aceste aglomerări să aparțină unor faze diferite. Până la o analiză mai atentă, ne putem rezuma doar la o prezentare a descoperirilor.

Mormintele de incinerare cu oasele depuse în urnă cu sau fără capac. Din această categorie au fost cercetate 12 morminte (M372, 373, 374, 378, 379, 380, 382, 384, 385, 386, 389, 390). Cu o singură excepție mormintele sunt în stare bună de conservare. Inventarul funerar este slab reprezentat, apare în două situații: M378, unde avem un cuțitaș din fier și probabil o fibulă din bronz fragmentară. M380 avea depuse în interior, deasupra oaselor, două ceșcuțe, lucrate una cu mâna iar a doua la roată.

Vasele de ofrandă apar într-un singur caz, M. 385, unde s-au găsit fragmente provenind de la cel puțin două vase, sparte și depuse pe urnă și în jurul ei.

Mormintele de inhumație aparțin unor indivizi de vârstă adultă (trei indivizi M375, 376, 377) și subadultă (trei indivizi M381, 383, 388). Analiza antropologică nu a fost finalizată, astfel încât nu putem face o departajare mai clară a indivizilor pe categorii de vârstă și în funcție de sex. Poziția scheletelor este în decubit dorsal (M375, 376, 383, 388) dar și chirchiți (M377, M381). Mormintele sunt lipsite de inventar. Un singur mormânt era „protejat” parțial de un vas fragmentar lucrat cu mâna (M381).

Morminte de incinerare cu oasele depuse în groapă. În această campanie a fost cercetat un singur asemenea mormânt (M387). Oasele calcinate au fost depuse în marginea ringului format din șapte picioare de amfore. Este al doilea mormânt de acest tip întâlnit la Stelnica.

În ceea ce privește cronologia descoperirilor funerare, aceasta rămâne neschimbată<sup>1</sup>, respectiv sec. IV – III a.Chr. Cultura Coslogeni. În S42, c. 15 – 16, -0,65 – 1,42 m, (Gr. 117) a fost cercetată o groapă menajeră, aparținând culturii Coslogeni. Inventar: fragmente ceramice de culoare neagră în interior, roșie la exterior, lustruite, cărbune, cenușă, oase de animale, coastă de bovid, os de pește. O depunere (?) aparținând probabil aceleiași culturi a fost cercetată în S43, c. 11, -0,68 m și consta din ceramică, oase de animale de talie mare (bovidee), unele oase sunt calcinate (Gr. 118?).

Materialul ceramic și inventarul funerar se află temporar la IAB pentru restaurare și cercetare după care urmează a fi depozitat definitiv la MJ Ialomița. Materialul osteologic uman se află depozitat la IAB unde este analizat de către Cristina Muja. Documentația de șantier se află la IAB.

Campaniile imediat următoare au ca scop extinderea cercetărilor spre N, pentru delimitarea necropolei.

Data fiind situarea necropolei, în curtea fostului IAS, care a afectat puternic situl, prin deplasări masive de pământ și diferite

construcții, este practic imposibilă orice propunere de conservare.

Parte din materialul ceramic și inventarul funerar se află expus în expoziția permanentă a MJ Ialomița.

În prezent se află în lucru un raport general referitor la campaniile 1997-2004.

#### Note:

1. N. Conovici, Gh. Matei, N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnica-Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, Materiale și cercetări arheologice SN 1, 1999, p. 99-144

#### Abstract:

The site „Grădiștea Mare” is situated on the Danube River, in the place called “Balta Borcel”, north of the bridge Fetești-Cernavodă. It is a surface of 15 ha and 0.50-2.00 m height. The excavations uncovered a Getic cemetery from the 4<sup>th</sup> - 3<sup>rd</sup> century B.C. In the same time, we have discovered vestiges from other periods: Neolithic (Boian culture), Bronze Age (Coslogeni culture), late mediaeval and modern periods.

Discoveries from mediaeval and modern periods were one dwelling house, pit props and one cover trench with bricks that belong to the mill.

From the Getic cemetery, this year we discovered 19 graves: six inhumation graves, one grave with cremated bones laid in a pit and 12 graves with cremated bones in urns. The funeral ritual and grave goods are similar with those of the other graves discovered until now. A few graves are disturbed by modern agricultural works. We also found two pits with ceramics and animal bones (Coslogeni culture).

## 87. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași

### Punct: Malu-Roșu

Cod sit: 104216.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 31/2008

Colectiv: Radian Romus Andreescu – responsabil, Cătălin Alexandru Lazăr, Mihai Florea, Katia Moldoveanu (MNIR), Theodor Ignat (MMB), Alexandra Ion, Andrei Soficar, (CCA București), Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR-CNCP), Mădălin Chitonu (DCCPCN Mehedinți), studenți și masteranzi FIB

Obiectivele campaniei 2008 din situl arheologic Sultana-Malu Roșu au vizat continuarea cercetărilor din cele două sectoare deschise în anii anteriori: *sectorul tell* - așezare gumelnițeană și *sectorul terasă* – unde se află necropola așezării.

În *sectorul tell*, cercetările au continuat în suprafața S I, în vederea finalizării locuinței incendiate L5. În acest scop, au fost degajate ultimele resturi ale nivelului de distrugere al locuinței, pentru a obține o imagine completă a modului de amenajare a interiorului locuinței. Pe podeaua locuinței L5 au fost surprinse o serie de rășnițe (3 bucăți), două vase reîntregibile și mai multe unelte de os/corn și silex. De asemenea, în vederea stabilirii modului de construcție a locuinței și de amenajare a podelei, s-a decis secționarea podelei pe o suprafață de 4 x 4 m. În urma acestei acțiuni, s-a constatat că podeaua era realizată peste resturile unei locuințe neincendiate (L7), amenajarea constând într-o simplă nivelare, fără adaos de alte materiale/sediment.

Interesant este că imediat sub podelele locuinței L5, în c. F 1 – 2, a fost identificată o tranșee (C6/2008) ce tăia L7, pe o lungime de 1,90 m, lățimea acesteia fiind de 0,85 m. Aceasta a fost săpată în trei trepte, în bază fiind identificată o groapă de par, cu diametrul 0,25 m. Această tranșee conținea un sediment, distinct față de cel din locuințele L5 și L 7, omogen, ce conținea foarte puține materiale arheologice (fragmente ceramice, bucățele de chirpici ars, scoici, oase).

De asemenea, tot în *sectorul tell*, a continuat cercetarea unor tranșee începute în campania 2007.

În SI, c. A 1-2, B 1-2, a continuat cercetarea C1/2007. Umplutura complexului consta într-un sediment omogen, compact, ce conținea chirpici ars, cărbune, scoici, oase de animale, fragmente ceramice, piese litice și de os.

În aceeași suprafață, c. E 1, D 1-2, a fost identificată o altă tranșee (C1/2008), cu L = 4,5 m și l = 0,60 – 0,70 m. Pe fundul acesteia s-au identificat trei gropi de par, dispune simetric, pe centrul șanțului cu diametre cuprinse între 0,10 și 0,25 m. Umplutura complexului consta într-un sediment omogen, compact, ce conținea chirpici ars, cărbune, scoici, oase de animale și fragmente ceramice.

Tot în SI, c. C 1 – 2, D 2, a fost descoperită o altă tranșee (C2/2008), cu L = 3 m și l = 0,50 m. Pe fundul acesteia au fost descoperite alte trei gropi de par, cu diametre 18 – 30 cm. Umplutura tranșeei consta într-un sediment omogen, compact, saturat, ce conținea chirpici ars, cărbune, scoici, oase de animale și fragmente ceramice și piese litice.

În *sectorul terasă*, s-a deschis o nouă suprafață – Son3/2008 (6 x 8 m), amplasată între secțiunile Son 1/2007, Son 2/2007 și Son 7/2007, în vederea finalizării cercetării din această zonă a necropolei. Cercetarea a condus la identificarea a 13 morminte de inhumăție (M13, M14, M15, M16, M17, M18, M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25). Majoritatea dintre acestea conțineau indivizi depuși în poziției chirpici, pe partea stângă (M13, M14, M15, M17, M18, M21, M25) sau pe partea dreaptă (M22, M24), orientați E-V. Inventarul funerar lipsește în cele mai multe cazuri, iar atunci când a fost prezent (M13, M14) consta doar în mărele de *Spondylus*. Restul complexelor cercetate (M16, M18, M19, M20, M23) conțineau resturi osteologice umane, fără conexiune anatomică. Gropile acestor complexe erau orientate la fel ca și cele ale mormintelor ce conțineau indivizi în conexiune anatomică. În unele cazuri, resturile osteologice erau depuse stil „pachet” (M16), altele erau depuse dispersat (M19, M20). Fiecare dintre aceste complexe conțineau resturile unui singur individ.

De asemenea, tot pe terasă, s-au efectuat două sondaje de verificare (Son 1/2008 și Son 2/2008) în așezarea Boian din punctul Ghețarie. Într-unul dintre acestea (Son 2/2008) s-a cercetat o groapă de bordei, utilizată ulterior în scopuri menajere.

Un alt obiectiv al campaniei 2008 a fost evaluarea locuirii Boian de pe terasa lezerului Mostiștei. Materiale aparținând fazei Giulești a culturii Boian au fost descoperite în partea de V a terasei în sondajele practicate în vederea descoperirii terasei. Au fost descoperite aglomerări de materiale și gropi puțin adânci fără a se identifica cu siguranță complexe de locuire. Într-un singur caz la o adâncime de 2 m s-a surprins, în colțul sondajului, resturile unei posibile locuințe incendiate. O locuire Boian a fost semnalată în punctul Ghețarie, punct în care locuitorii sapă gropi pentru lut. O astfel de groapă a tăiat un complex Boian. A fost deschisă o suprafață de 3 x 2,5 m în zona acestei gropi. A fost descoperită o aglomerare de materiale într-o groapă puțin adâncă, 0,40 m cu dimensiuni păstrate de 2 x 1 m.

Planimetria și altimetria a fost realizată cu ajutorul unei nivele optice Leica NA 724 și a unei stații totale Leica TCR 407 Power, la care s-a adăugat un GPS Garmin eTrex Legend CX.

Sedimentul din complexele cercetate în așezarea de tip *tell* și din morminte a fost recoltat și tamisat.

Din toate mormintele cercetate au fost recoltate probe pentru datării absolute (C<sub>14</sub>), parazitologie și A.D.N.

Cercetările viitoare vor continua în așezarea de tip *tell* precum și pe terasă în necropolă.

#### Bibliografie:

Andreescu R., Lazăr, C., *Valea Mostiștei. Așezarea gumelnițeană de la Sultana Malu Roșu*, Cercetări Arheologice 14, București (sub tipar)  
Andreescu R., Lazăr C., *Sultana, com. Mănăstirea*, CCA 2008, p. 297

#### Abstract:

The settlement lies about 400 m North-East from the village of Sultana, in the location named Malu Roșu, on the high terrace of the *lezerul Mostiștea Lake*.

In 2008 campaign we excavated the last part of the destruction level of house no. 5 and we obtained a global image of the house floor.

In the necropolis we excavated 13 Aeneolithic graves with skeletons in a hooker position, on the left side or on right side, E-V oriented. In most of the cases the grave goods are absent. Only in two burials we found *Spondylus* beads.

In the west end of the high terrace we made two sondages in the Boian settlement from “Ghețarie” point. We discovered a pit containing many finds from Boian culture period (pottery fragments, animal bones, flint tools etc.).

#### Expertiza antropologică a osemintelor umane din campania 2008

Andrei Soficaru, Alexandra Ion

Starea de conservare a resturilor osteologice este în general mediocră (și având depuneri de carbonat de calciu).

M 13:

- fragmente craniene
- schelet postcranian - oasele lungi, oase de la mână, patelele, calcaneele, talusurile, coaste, corpuri vertebrale, fragmente de bazin;
- sex = masculin; vârsta = 20-30 ani.

M 14:

- elemente de schelet postcranian, în stare fragmentară - oasele lungi, 2 metacarpene, o patelă, fragmente de corp vertebral, pelvisul;
- sex = feminin; vârsta = 30-45 ani.

M 15:

- schelet cranian - aproape complet, având lipsuri în zona feței; mandibula și maxila cu distrugerii; 25 dinți;
- schelet postcranian - fragmente de schelet axial, centură scapulară, oase lungi, patela, pelvisul, oase de la picior;
- sex = masculin; vârsta = 25-35 ani.

M 16:

- doar diafize de oase lungi (ambele tibii și femure, un peroneu dreapta și un fragment de peroneu)
- sex = feminin; vârsta = adult (la limita inferioară a intervalului).

M 17:

- fragmente de calotă craniană și de mandibulă;
- schelet postcranian – fragmente din scheletul axial, centura scapulară, majoritatea oaselor lungi, metatarsiene, pelvisul; în

întregime - oase de la mână, peroneul stânga, patela dreapta, oase de la picior;

- sex = feminin; vârsta = 30-40 ani.

M 18

- craniul (cu mandibula); 7 dinți;

- scheletul postcranian - în stare fragmentară scheletul axial, oasele lungi; în întregime - oase de la mână, patela stângă, tarsiene;

- sex = masculin; vârsta = 30-40 ani.

M 19:

- se păstrează humerusul dreapta fără epifiza proximală și frontalul cu spărturi;

- sex = masculin; vârsta = 25-35 ani.

M 20:

- 8 fragmente craniene (parietalul drept rupt în 4 fragmente reconstituibile și 3 fragmente de occipital)

- sex = masculin; vârsta = matur.

M 21:

- fragmente de calotă craniană, mandibula și 2 dinți;

- scheletul postcranian - în stare fragmentară oasele lungi, patellele, coaste, coxalul; în întregime oase de la mână și picior;

- sex = feminin; vârsta = 20-30 ani;

- observații - alături de resturile adultului este prezent și un fragment dreapta de mandibulă (cu trei dinți în alveole); vârsta aproximativă de 9-10 ani.

M 22:

- craniul aproape întreg

- scheletul postcranian - în stare fragmentară oasele lungi, 2 falange de la mână, 1 metatarsian, 1 tarsian, centura scapulară, coaste, coxalele;

- sex = feminin; vârsta = 30-40 ani.

M 23:

- se păstrează 2 tarsiene, 5 metatarsiene, 1 falangă stânga;

- observații - diafiza metatarsianului 2 prezintă urmele unei fracturi vindecate;

- sex = masculin; vârsta = adult.

M 24:

- fragmente de calotă craniană, maxilar (cu un dinte), mandibulă (cu un dinte);

- scheletul postcranian - fragmente de schelet axial, centură scapulară, oase lungi, pelvis; în întregime oase de la picior și patela;

- sex = feminin; vârsta = 20-25 ani.

M 25:

- fragmente de mandibulă, schelet axial, oasele lungi, pelvisul, patela stânga, talusul dreapta, o falangă mână etc.

- sex = feminin; vârsta = 40-50 ani.

#### Artefacte din materii dure animale descoperite în L2/2003

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Cercetările arheologice derulate în anul 2003 în cadrul sitului de la Sultana-„Malu Roșu” au permis identificarea și explorarea unei locuințe de suprafață (L2), cu inventar foarte bogat, care a livrat și un lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta face obiectul notei de față, astfel continuându-se analiza artefactelor de acest gen din situl menționat, demers început în anul 2007<sup>1</sup>. Locuința a fost distrusă în urma unui puternic incendiu, fapt care a afectat piesele în discuție<sup>2</sup>. Artefactele au fost recuperate, în majoritate, de pe nivelul de distrugere; ele sunt calcinate și se prezintă, aproape toate, în stare fragmentară. Materialele se păstrează în

colecțiile MDJ Călărași și ne-au fost puse la dispoziție de C. A. Lazăr (îi adresăm mulțumiri).

Lotul este compus din 91 piese, realizate din oase lungi și plate de animale domestice (bovine, ovicaprine), precum și din cochilii de scoici (*Unio?*) și melci (specie de identificat). Uneltele (N = 4) sunt legate de procesarea fibrelor de origine animală și vegetală (vârfuri de os și din corn de căprior; netezitor sau lingură-spatulă de os; distanțier de os pentru fire, piesă din componența dispozitivului de țesut). Podoabele (N = 87) se coseau, probabil, pe suporturi textile sau de piele: cochilii de melci, runde perforate de os și de scoică; aplici triunghiulare – plăci subțiri de os cu perforații la colțuri; statueta antropomorfă plată de os; falangă umană, provenind probabil de la membrul superior, cu o față amenajată plan prin abraziune intensă, piesă probabil neterminată, urmând a fi perforată și utilizată ca pandantiv, mărgea sau element cusut.

#### Note:

1. Beldiman, Sztancs 2008.

2. Andreescu, Lazăr *et alii* 2004.

#### Bibliografie:

Andreescu R., Lazăr C. A., Topârceanu A., Oană V., Mirea P., Enăchescu Cr., Ungureanu M., *Sultana, com. Mănăstirea jud. Călărași. Punct „Malu Roșu”, CCA 2004, p. 324-325.*

Beldiman C., Sztancs D.-M., *Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași. Punct: Malu-Roșu. Studiul pieselor de podoabă din inventarul M1/2006, CCA 2008; <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2008/cd/index.htm>.*

#### Résumé:

Artefacts en matières dures animales découvertes dans l'établissement appartenant à la culture Gumelnița de Sultana-„Malu Roșu” (Logement no. 2/2003), dép. de Călărași, Roumanie. Cette note propose une analyse morpho-technologique préliminaire menée sur un lot inédit d'objets travaillés en matières dures animales attribués à la culture énéolithique Gumelnița. Les objets ont été dramatiquement affectés par l'incendie qui a détruit le logement; ils ont été fortement calcinés et fragmentés, fait qui rend souvent difficile l'identification exacte des types, de la matière première et des procédés de fabrication. L'effectif étudié compte 91 pièces: 4 outils utilisés probablement pour tissage-vannerie (pointes, lissoir ou spatule; pièce utilisée pour le dispositif à tisser) et 87 objets de parure (rondelles en os et sur coquille de laméllibranches; coquillage perforé; plaquettes en os; phalange humaine ayant une face aménagée probablement en vue d'être perforée; statuette anthropomorphe plate en os).

### **88. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare**

**Punct: Val roman**

*Cod sit: 138930.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 106/2008**

Colectiv: Alexandru V. Matei – responsabil (MJIA Zalău), Robert Gindele (MJ Satu Mare)

Obiectivul cercetărilor din anul 2008 a fost continuarea identificării traseului sistemului de fortificație romană din zona Supuru de Sus.

Rezultatul cercetărilor campaniei de săpături din acest an 2008, este că de fapt valul și șanțul identificat în valea Crasnei are mai multe faze de realizare. Au fost identificate 3 astfel de faze, fiecăror acestor faze îi corespunde un anumit tip de șanț și respectiv val (legat de forma, deschiderea sau adâncimea șanțului). Traseul șanțurilor acestor faze apare aproape paralel dar și cu unele devieri de la același traseu. Se pare că aceste valuri și șanțurile ce le corespundeau au fost realizate separat în diverse faze și perioade de construcție. Ca o concluzie logică acestea ar aparține unor diverse perioade de construcție. Toate șanțurile și valurile ce le corespund, își schimbă traseul într-un unghi aproape de 90 de grade în aceeași zonă, a podului de la ieșirea șoselei Satu Mare – Supur – Bobota – Zalău din satul Supurul de Sus și care toate se îndreaptă aproximativ perpendicular pe cursul Văii Crasnei. În șanțurile de fortificare au fost descoperite fragmente ceramice databile în epoca romană.

La locul de curbură al șanțurilor și valurilor spre cursul Văii Crasnei, la șanțul care are deschiderea păstrată mai mică (mijlocie cca. 2-2,5 m) apare atașată o fortificație rectangulară care are o latură de cca. 50 m.

Pentru anul 2009 ne propunem stabilirea lungimii celeilalte laturi și cercetări în interiorul acestei fortificații. Merită semnalat că aproximativ tot prin această fortificație, atașată la șanț în zona de curbură a acestuia, trece actuala șosea Satu Mare – Zalău – Cluj în fapt traseul Drumului Național nr. 19. Nu credem că este o simplă întâmplare. Se pare că avem aici identificată o fortificație de poartă realizată prin valul și șanțul provinciei Dacia, fortificație prin care, conform uzanțelor Imperiului Roman, trecea o arteră de circulație care trebuia păzită și controlată prin realizarea unor astfel de puncte obligatorii de trecere. Se pare că această arteră de circulație a rămas în uz până în prezent.

#### Abstract:

The results of the archaeological campaign from the year 2008 concluded that the wall and the ditch identified in the Crasna valley had several construction phases. Three such phases were identified, each of these having a specific type of ditch and wall (linked with the shape, opening and depth of the ditch). All the ditches and their related walls change their directions in an angle of about 90 degrees in the same area, near the bridge at the exit of the road Satu Mare – Supur – Bobota – Zalău outside Supurul de Sus village, and all have an almost perpendicular direction towards the Crasna valley. Pottery fragments datable to the Roman period were found in the ditch of the fortification.

In the area were the ditches and walls change their direction towards the Crasna valley, near the ditch with a narrower opening (circa 2 - 2.5m in the middle), the remains of an adjacent rectangular fortification are visible, with a side wall of about 50 m.

It seems that this can be identified as a gate fortification built on the wall and ditch of the Dacian Province, a fortification through which, according to Roman custom, the road was protected by a building controlling the passage spot. It seems that this road continued to be used to this day.

## 89. Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj.

Cod sit: 143183.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 104/2006.**

Colectiv: Constantin Ilieș (UBB Cluj), Sorin Cociș, Silvia Mustață (IAIA Cluj), Alexandru Matei, Dan Tamba (MJIA Zalău), Felix Marcu, George Cupcea, Ioniță Petiș (MNIT)

În anul 2008 au fost reluate investigațiile arheologice în situl de la Sutoru<sup>1</sup>. Intenția noastră a fost aceea de a colecta informații noi, prin cercetări de suprafață, folosirea imaginilor satelit, măsurători topografice și săpături arheologice, urmărind, în final, delimitarea completă pe teren a castrului roman, respectiv în principal surprinderea sistemului de fortificație pe latura de N și vest.

Zona a fost afectată de lucrări agricole, și de numeroase inundații ceea ce face ca stratul de aluviune depus să fie în unele zone de 2 m. În aceste condiții decaparea stratului vegetal și a celui aluvionar s-a făcut cu ajutorul unui excavator. Adâncimea maximă la care s-a ajuns în aceste secțiuni este de 3,20 m din cauza pânzei freatice

Cercetarea arheologică a început pe latura de N unde au fost trasate 4 secțiuni.

S15. Orientarea secțiunii este aproximativ E-V, având dimensiuni de 60 x 1,50 m. A fost identificat zidul de incintă de N surprins oblic pe secțiune. Acesta, similar cu zidul identificat în secțiunile din anii precedenți (S11), are o grosime de c. 1,10 m, fiind de foarte bună calitate. Stratul de aluviune de deasupra are o grosime de peste 0,50 m. Stratigrafia este identică cu S11 din campania trecută (2006).

S16. Orientarea secțiunii este aproximativ E-V, având dimensiuni de 10 x 1,50 m. Rezultatele sunt identice cu cele din secțiunea S16 cu specificația că aici a fost identificată doar groapa de scoatere a zidului de incintă.

S17. Secțiunea a fost trasată la SV de S 16. Orientarea secțiunii este aproximativ N-S, având dimensiuni de 10 x 1,50 m. Rezultatele sunt identice cu cele din secțiunea S15 și S16, numai că zidul de incintă a fost descoperit perpendicular pe secțiune. Stratul de aluviune este de această dată de peste 1 m.

S18. Secțiunea a fost trasată la V de S17. Orientarea secțiunii este aproximativ N-S, având dimensiuni de 10 x 1,50 m. Rezultatele sunt identice cu cele din secțiunea S14-S15.

S19. Secțiunea a fost trasată la V de S18. Orientarea secțiunii este aproximativ E-V, având dimensiuni de 10 x 1,50 m. Rezultatele sunt identice cu cele din secțiunile precedente. Stratul de aluviune este din nou mai subțire, de c. 0,50 m. A fost, astfel identificată și latura de V a castrului.

Așadar, s-a constatat în urma cercetărilor arheologice și a măsurătorilor topografice existența unui castru de circa 165 x 220 m. În concluzie, în urma ultimelor cercetări arheologice a fost descoperită latura de V a castrului, completându-se informațiile arheologice și topografice din anii precedenți.

Deoarece singurele artefacte arheologice se constituie din țigle ștampilate cu abrevierea NMO, constatăm, din nou, că trupa de mauri este probabil singura garnizoană a fortificației. Dacă așa stau lucrurile rezultă că unitatea este echivalentă unei *ala quingenaria* ca urmare a dimensiunilor castrului. Cu toate acestea, numai aceste argumente nu sunt suficiente pentru a fi siguri de această prezumție.

#### Note:

1. C. Ilieș, S. Cociș, F. Marcu, D. Tamba, Al. Matei, *Raport privind cercetările arheologice de la Sutor*, Studia Universitatis

Babes-Bolyai, Theologia Greco-Catholica Varadiensis 47/1, 2002, p.131-151; C. Ilieș, S. Cociș, F. Marcu, D. Tamba, Al.Matei, *Săpăturile de la Sutor din 2001*, CCA 2002, p. 302-304; C., Ilieș, S. Cociș, Silvia, Mustață, D., Tamba, A., V., Matei, F. Marcu, D., Ștefan, Magdalena, Duțescu, *Săpăturile de la Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj, Punct: La Cetate*, CCA 2007, p. 355-356.

## 90. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba

**Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)**

Cod sit: 1124.02

### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 3/2008

Colectiv: Marius-Mihai Ciută – responsabil (ULB Sibiu), Antoniu Marc (MCDR Deva), Beatrice Ciută (IAS Alba Iulia), studenți ai Cercului de Arheologie „Ion Beciu” Alba Iulia

Din punct de vedere geo-morfologic, măgura *Gorgan (Gorganu, Vârful Gorgan)*, aparține ramei vestice a Podișului Secașelor, în sectorul de contact al acestuia din urmă cu valea Mureșului pe sectorul său mijlociu, în dreptul orașului Alba Iulia, aflat la vest. Pentru o mai exactă localizare în cadrul microarealului, precizăm că măgura se află la o distanță de aproximativ 4-5 km, spre SE de așezarea fortificată hallstatiană de la Teleac, la aproximativ 2,5 km spre V de vârful Măgura Străjii și la cca. 6 km est de orașul Alba Iulia (latitudine: 46° 3' 53"; longitudine: 23° 39' 2"). Măgura domină culoarul Mureșului, în sectorul delimitat de localitățile Sântimbru - Vințu de Jos, beneficiind de o perspectivă excelentă (altitudine: 463m, respectiv 469m față de Marea Baltică).

Obiectivele cercetării arheologice din acest an au fost: surprinderea succesiunii depunerilor stratigrafice și relevarea lor, prin intermediul suprafețelor de săpare. Excavarea complexelor, recuperarea integrală a informațiilor legate de construirea, utilizarea și abandonarea lor; recuperarea materialelor, procesarea și prelucrarea acestora în vederea publicării; datarea relativă și absolută a locuirilor umane; introducerea informațiilor în cadrul unor baze de date; difuzarea rezultatelor științifice în mediile specifice, de specialitate dar și *mass-media*; familiarizarea studenților participanți cu principalele etape de desfășurare a unui șantier arheologic.

Din motive obiective, care au fost determinate, pe de o parte, de lipsa fondurilor financiare pentru săpătură, iar pe de altă parte de vremea nefavorabilă - care a îngreunat efectiv lucrările specifice - campania anului 2008 din cadrul sitului de la Șeușa-Gorgan, care s-a desfășurat în perioada 6-12 octombrie a fost, din nou, una cu o durată scurtă, dar care a confirmat o serie de realități stratigrafice și contextuale relevate în anii precedenți.

Cercetarea arheologică din acest an a avut ca obiectiv continuarea investigațiilor complexelor de locuire, în vederea dezvelirii structurilor și artefactelor aparținătoare celor două orizonturi culturale eneolitice (primul, de factură Decea Mureșului, iar cel de al doilea - Coțofeni), identificate până în prezent, precum și prelevării resturilor macrovegetale, având ca scop reconstituirea cel puțin parțială a ecosistemului și paleomediului epocilor istorice ilustrate de descoperirile din acest sit. Totodată, s-a urmărit excavarea complexelor anterior delimitate, recuperarea integrală a informațiilor legate de construirea, utilizarea și abandonarea lor; recuperarea

materialelor, procesarea și prelucrarea acestora în vederea publicării; datarea relativă și absolută a locuirilor umane; introducerea informațiilor în cadrul unor baze de date; difuzarea rezultatelor științifice în mediile specifice, de specialitate dar și *mass-media*; familiarizarea studenților participanți cu principalele etape de desfășurare a unui șantier arheologic.

Primele operațiuni au constat în curățarea unității de cercetare S X/2004-2008 (10 x 5 m) și refacerea profilului. Datorită degradării profilului de NV, acesta nu a putut fi îndreptat integral, decât doar de la adâncimea de 1 m, existând riscul de prăbușire. S-a evacuat pământul scurs, pentru a se reface nivelul atins în urma săpăturilor din campania precedentă.

De pe acest nivel s-a reluat dezvelirea contextelor arheologice anterior relevate, prin adâncirea, la șpaclu, pe niveluri de 0,05-0,10 m. O atenție deosebită a fost acordată zonei colțului de N al suprafeței, în vederea recoltării, din c.1, a pământului ce conținea, încă, o cantitate însemnată de semințe de grâu carbonizate.

În c. 1 și 2, pe o suprafață de cca. 10 m<sup>2</sup> a continuat relevarea, tot la șpaclu, a locuinței de suprafață (L14/2007-2008), aparținând primei locuiri Coțofeni (faza IIIb), care a oferit o aglomerare de materiale ceramice (fragmente ceramice decorate prin tehnicile împunsăturilor succesive și a inciizilor) puternic arse secundar, fragmente de chirpici ars și lemn carbonizat în amestec cu pământ, unelte de os, fragmentare, resturi faunistice etc., ce au atestat existența unei structuri de locuire de suprafață, prăbușite în urma incendiului, în acest stadiu fiind surprinsă partea mediană a dărâmăturii locuinței. Au fost surprinse, mai clar, limitele și forma complexului, fiind înregistrate datele în plan. Locuința a avut o formă rectangulară, cu o suprafață de 3,5 x 5 m, orientată E-V, fiind posibilă distingerea unei compartimentări a ei. Din cuprinsul locuinței a fost continuată recuperarea fragmentelor dispartate de chirpici ars, prezentând structura pereților, fiind surprinse și părțile superioare ale gropilor stâlpilor de susținere a pereților. S-au sesizat, astfel, similitudini cu complexele contemporane descoperite în anii anteriori.

Sporadic, printre materialele Coțofeni, au apărut și câteva fragmente ceramice, care, prin factură și elemente de decor, aparțin primului orizont de locuire de la Gorgan, Decea-Mureșului, acestea fiind antrenate din nivelurile inferioare de amenajările coțofeni.

Material ceramic însemnat cantitativ, aparținând olăriei Coțofeni, s-a recuperat și din c.5-6. Materialele ceramice fragmentare, cele faunistice, IMDA, litice etc. recuperate, se află în curs de inventariere și prelucrare.

În acest stadiu suprafața a fost supusă operațiunii de conservare, prin acoperire cu folie și pământ până la reluarea săpăturilor. Adâncimea care s-a atins în SX/2004-2007 (mai precis în cadrul bordeiului L12), a fost în jur de 2,25 m față de borna topografică situată la cca 1 m de latura vestică a suprafeței.

În acest an au fost efectuate o serie de cercetări interdisciplinare în legătură cu situl de la Șeușa-Gorgan. În acest sens a definitivat analiza arheobotanică asupra resturilor vegetale descoperite (vezi raportul anexă).

În direcția reconstituirilor virtuale 3D a așezărilor eneolitice de la Gorgan, a fost demarată colaborarea cu specialiști și studenți din cadrul catedrei de Informatică a Universității din Alba Iulia, fiind în curs de realizare un program special de prelucrare informatizată a realităților stratigrafice și materiale descoperite. Rezultatele preliminare au fost prezentate în cadrul sesiunii de susținere a lucrărilor de licență iunie 2008.

În direcția interpretării interdisciplinare se înscrie și publicarea, în volumul dedicat *Profesorului Nicolae Ursulescu la împlinirea vârstei de 65 de ani*, a unui studiu privind analiza unui complex cu destinație cultică (*bothroy*) de la Gorgan<sup>1</sup>

Cu titlu de noutate, semnalăm faptul că, în urma prelucrării materialelor arheologice din campaniile precedente, s-a constatat faptul că în cadrul locuințelor Coțofeni din primul nivel de locuire, cel al locuințelor de suprafață, apar, sporadic, sub forma unor importuri, materiale ceramice aparținând fenomenului cultural al bronzului timpuriu, specific văii mijlocii a Mureșului.

#### Note:

M.-M. Ciută, *Un complex cu posibilă destinație cultică descoperit la Șeușa – Gorgan (jud. Alba)*, în *Omagiu Profesorului Nicolae Ursulescu la 70 de ani*, Iași, 2008.

#### Raport privind analiza arheobotanică a probelor de sol prelevate din situl de la Șeușa-Gorgan.

În urma cercetărilor arheologice din anii 2005- 2006 au fost prelevați 11 saci de plastic cântărind în total aproximativ 100 litri de sol. Analiza arheobotanică a probelor a relevat faptul că ponderea majoritară aparține speciei de grâu emmer, *Triticum dicoccum* (aprox. 80%), secondat de specia de grâu einkorn *Triticum monococcum* (aprox. 20%). Din totalul celor 11 probe de sol, au fost recuperate aproximativ 3,1 kilograme de semințe carbonizate.

Grâul de tip einkorn, *Triticum monococcum*: este o specie diploidă (2n = 14 cromozomi), cu sămânța caracteristică decortă și cu ureche și spic delicate. Este un grâu de toamnă și primăvară. Majoritatea varietăților de grâu einkorn cultivate produc un grâu/spic, de unde și numele acestuia, însă există și varietăți cu două grăunțe. În prezent, grâul einkorn este o recoltă relicvă, cu toate că el mai crește, sporadic, în vestul Turciei, în țările din Balcani, vestul Germaniei, Elveția, Spania, de asemenea și în Caucazia. În trecut, cultivarea grâului einkorn a fost mult mai extinsă. Această specie de grâu, a fost unul dintre fondatorii recoltelor cu semințe a agriculturii neolitice din Orientul Apropiat și componentul principal al grupelor de recolte timpurii din Europa<sup>1</sup>.

Din perioada epocii bronzului, importanța sa a scăzut treptat, foarte probabil din cauza competiției speciilor de grâu cu treierare-liberă. Specia einkorn este o plantă mică, rar depășind mai mult de 70 cm înălțime, cu un produs relativ sărac, însă poate supraviețui pe soluri neroditoare unde alte tipuri de grâu nu rezistă. Deși grâul de tip einkorn are o rată de creștere înceată, permițând astfel invadarea recoltei de către buruieni, acesta este mai rezistent la frig în anotimpul de iarnă. Grâul de tip einkorn este singura cereală, care datorită particularității spicului de pai, rezistă favorabil în condiții de ploii îndelungate<sup>2</sup>. Făina de culoare gălbuie este nutritivă, însă îi dă pâinii o calitate sărăcăcioasă privind ridicarea la coacere și are un gust fad. Cu toate acestea, grâul einkorn a fost consumat în primul rând ca terci/păsat sau fiert<sup>3</sup>.

Grâul de tip emmer, *Triticum dicoccum*: este un component al speciei de grâu tetraploid. Toate varietățile din cadrul acestei grupe, împart cromozomii AABB, și sunt fertili la încrucișare. La fel ca și grâul einkorn, este o specie de grâu de toamnă, semitoamnă sau primăvară. În concordanță cu reacția la treierare, grâul cultivat se împarte în două grupe, care sunt, de asemenea, frecvent recunoscute între resturile arheologice. Grâul emmer decortă, este cel care ne interesează *T. turgidum* L. subsp. *dicoccum* (numit tradițional *T. dicoccum*), la

care producția rezultată în urma treierării sunt spicele individuale. Resturile de grăunțe sunt învelite în coji și palee. La grâul emmer, la fel ca și la einkorn, treierarea este rezultatul ruperii axului urechii spicului în punctul lui cel mai slab, aflat dedesubtul fiecărui spic. Această situație este asemănătoare grâului de tip einkorn sălbatic. Grâul emmer decortă reprezintă stadiul primitiv al cultivării grâului de tip *turgidum*<sup>4</sup>.

Grâul emmer a fost principala cereală a cultivatorilor neolitici. Pe numeroasele situri analizate conform datelor arheobotanice, grâul emmer este găsit, de obicei, alături sau în combinație cu grâul einkorn.

Merită semnalată importanța descoperirii unui astfel de context. Practic, este prima descoperire a unor „silozuri” de cereale datând din această perioadă. Până în prezent nu au fost semnalate contexte cu silozuri de cereale în cadrul locuirilor Coțofeni. Întrebarea care se pune acum este legată de rolul așezării și al funcționalității contextelor în care au fost descoperite respectivele silozuri. De ce nu au fost relevate până în prezent și alte situații asemănătoare? O singură descoperire nu ne permite să generalizăm. Astfel că, silozurile de la Gorgan vor rămâne până la noi semnalări, doar o descoperire singulară care ne oferă doar o piesă (foarte importantă!) din uriașul puzzle al modului de subzistență practicat de purtătorii culturii Coțofeni.

#### Note:

1. Zohary, Hopf 1988, p. 28.
2. Kreuz et alii 2005, p.244.
3. Zohary, Hopf 1988, p. 28.
4. Zohary, Hopf 1988, p 37-38.

## 91. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău

### **Punct: Observator**

Cod sit: 139893.01

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2008**

Colectiv: Horea Pop – responsabil (MJIA Zalău), Dan Vasile Sana – responsabil sector (DCCPCN Sălaj), Ioana Marchiș (MJIA Maramureș), Dan Culic

Punctul „Observator”, este situat pe platourile superioare și în zona altitudinii maxime (596 m) a Măgurii Șimleului, complex de dealuri aflat la N de orașul Șimleu Silvaniei, județul Sălaj.

Campania din 2008 a urmărit finalizarea cercetării zonei rămase libere între casetele C1-C3/2006 din zona platoului central și continuarea excavațiilor arheologice la S de acestea, spre interiorul acestui platou.

Descoperirile epocii bronzului. În decursul acestei campanii au fost cercetate cinci complexe aparținând acestei perioade. Este vorba despre gropile C 19, C 20, C 31, C 36 și vatra C 34. Demne de consemnat sunt inventarele gropilor C 19 și C 31, unde apar fragmente mari de vase (cești și străchini) întregibile. C 19, surprinsă în S3/2008, cu o adâncime păstrată de cca. 0,30 m și un diametru de 1 m, taie complexul C 20. În umplutura sa formată din pământ negru-cenușos, cu bucăți mici de cărbune și piatră, au fost descoperite mai multe fragmente dintr-o strachină cu buza evazată, decorată cu proeminențe sub care erau dispuse caneluri semicirculare, alături de fragmente de cești și material ceramic rulat.

Grupa C 31, surprinsă de asemenea în S 3/2008, avea o umplutură de pământ cenușiu cu consistență lutoasă. Ca



inventar am remarcat mai multe fragmente dintr-o strachină de tipul celei descrise anterior alături de bucăți mici de chirpici.

Pe baza materialelor arheologice, complexe de mai sus pot fi atribuite grupului cultural Cehăluț.

Descoperirile primei epoci a fierului. Un număr de cca. 20 de complexe din această perioadă au fost descoperite în aproape toate suprafețele cercetate în campania din 2008. Se remarcă printre acestea un bordei de dimensiuni reduse (C 18) și o locuință parțial adâncită (C 25), o amenajare cu două vetre (C 45 - probabil un șopron), o anexă gospodărească (C 47), gropile C 8, C 16, C 13, C 22, C 27, C 51 și vatra C 34.

Complexul C 18, este un bordei cu un diametru ce depășește cu puțin 2 m, adâncindu-se în roca locală sterilă cca. 0,90 m. Într-o ușoară alveolare din partea sudică avea unul sau mai multe vase bitronconice de mari dimensiuni, sparte pe loc. Suprafețele ceramicii sunt tratate în maniera specifică perioadei, având culoarea neagră, lustruită, la exterior și roșie la interior. Decorul constă din caneluri dispuse vertical pe corpul vasului, pornind din zona gâtului. Din loc în loc sunt intercalate creste în relief. Pe partea interioară a buzei evazate a vasului și pe gât, apar caneluri horizontale dispuse în cercuri concentrice. Astfel de vase, sparte pe loc și cu un decor similar, au fost descoperite și în gropile C 8, C 22, C 27 și C 51.

Complexul C 25 este o locuință ce se adâncește cca. 0,40 m în roca locală. Are forma ovală (cca. 2,8 x 3,4 m), fiind tăiat în partea sud-estică de groapa C 27 și de cuptorul dacic cu groapă de deservire C 26. În umplutura sa au apărut numeroase fragmente ceramice.

Complexul C 45, descoperit în S 6/2008 sub forma unui strat consistent de cenușă de cca. 0,10 m, cu dimensiunile surprinse 2 x 3 m, suprapunea două vetre de foc și avea în partea de Vest o groapă de stâlp plină cu cărbune, iar la N și spre SE trei gropi de mici dimensiuni atât ca adâncime cât și ca diametru. Din zonă au apărut puține fragmente ceramice.

Se cuvine să mai amintim aici un fragment din corpul unei fibule, descoperit în groapa C 13 și un ac de fibulă din groapa C 16, alături de o însemnată cantitate de ceramică și oase de animale recuperate din groapa C 56.

Materialul ceramic descoperit în complexe C 8, C 22, C 27 și C 51, alături de fragmentul de fibulă din groapa C 13, completează imaginea pe care o avem despre orizontul timpuriu de locuire din prima epocă a fierului. Toate acestea, alături de fragmentele de vas cu proeminențe hipertrofiate din groapa G 25/1995 și fragmentele unui vas asemănător descoperit în S1/2006, elemente ce țin de etapa timpurie a culturii Gáva, certifică existența unui astfel de orizont cronologic, până acum doar intuit și jalonează pe orizontală, nucleul inițial al locuirii din această perioadă ce părea să nu depășească marginea nordică a platoului central.

Descoperirile din a doua epocă a fierului – perioada dacică. Sunt cele mai numeroase descoperiri din această campanie însumând cca. 30 de complexe, grupate în toate suprafețele cercetate.

Demne de semnalat sunt cele trei cuptoare menajere descoperite în S 2/2008 și în S 5/2008, dintre care două având bolta intactă (C 26, C 28) și unul cu bolta prăbușită din vechime (C 41), toate având gropi cu resturi menajere pe partea vestică și deschiderea/gura cuptorului, pe această parte. Mai menționăm groapa C 40 cu un bogat și interesant material ceramic lucrat la roată, groapa C 48, pe fundul căreia au apărut grupate, mai multe fragmente de vase de tip sac, groapa C 38 cu numeroase jetoane confecționate din pereții unor vase ceramice și două locuințe surprinse parțial (C1/2006 și C 61),

alături de o construcție pe tălpi asupra căreia funcțiuni nu ne putem pronunța încă (C 52, C 53, C 55).

De asemenea, mai amintim aici un clește de orfevrărie, păstrat intact, cu o lungime de cca. 25 cm, avea brațele terminate sub forma unor protuberanțe și gura îndoită sub forma unui cioc, descoperit în groapa C 44 din inventarul căreia mai făcea parte și o cute de gresie. Tot în rândul descoperirilor importante se adaugă și un fragment dintr-o fibulă-linguriță, din argint, descoperit în zona complexului C 43 și o fibulă întreagă din bronz, cu coardă exterioară ce provine din groapa C 37. Fibula cu coardă exterioară se datează în al doilea și al treilea sfert al sec. I a. Chr., în timp ce fibulele-linguriță se datează la sfârșitul sec. I a. Chr. și în prima jumătate a sec. I p. Chr.

Cu ajutorul sondajelor stratigrafice manuale, au fost trasate și excavate, șase suprafețe de cercetare (S1- S6/2008). Cinci dintre acestea (S1-S3 și S5-S6), cu dimensiunile de 6 x 4 m, au fost trasate la limita nordică a platoului central, în continuarea suprafețelor cercetate în anii anteriori. În toate acestea, coloana stratigrafică este aproape identică, sub humusul de pădure apărând un strat de pământ negru, cu grosimea variabilă (0,15 – 0,30 m) și din loc în loc, un strat de pământ brun, pietros, gros de cca. 0,10 – 0,30 m. Imediat sub stratul de culoare neagră apar complexe din bronzul târziu, prima epocă a fierului și din perioada dacică.

În zona vestică a platoului, paralel cu S1/2006, la 0,70 m de aceasta, a fost trasată S4/2008, cu dimensiunile de 6 x 1,5 m. La capătul sud-estic al acestei unități de cercetare a fost extinsă suprafața înspre S1/2006, pentru a permite golirea integrală a complexului C49/2006. Cercetarea acestei secțiuni s-a oprit pe stratul de nivelare cu rocă sfărmată din perioada dacică, urmând, sperăm noi, ca într-o campanie viitoare să lărgim această secțiune și să o prelungim spre vest, pe pantă, pentru a putea lămurii problemele ridicate de amenajarea din piatră legată cu lut surprinsă în S1/2006.

Până la adâncimea cercetată, stratigrafia acestei secțiuni se aseamănă cu cea a suprafețelor menționate anterior (humus și strat de pământ negru), excepție făcând lipsa aceluși strat de pământ ce culoare brună, cu compoziție pietroasă. Toate acestea se opresc pe o nivelare cu micașist local în care se adâncesc complexe dacice descoperite.

Toate complexe au fost înregistrate cu ajutorul fotografiei digitale și a desenelor la scara 1:20, informațiile mai importante relevate cu prilejul cercetărilor fiind consemnate în fișele de complex și în jurnalul de săpătură.

Pe viitor se intenționează continuarea cercetărilor spre interiorul platoului central și lămurirea situației constatate în anul 2006, în secțiunea S1, între m. 31-36. Aici a apărut o amenajare cu piatră locală, prinsă cu lut la adâncimea de 2,3-2,4 m, ce părea să facă parte dintr-un „zid de sprijin” a marginii terasei, fie de emplectonul unei palisade ridicate la limita platoului. Toate acestea aparțineau sfârșitului epocii bronzului, perioadă în care pentru zona în discuție, nu se cunosc fortificații. [Horea Pop, Daniel Vasile Sana]

#### Bibliografie:

A. Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002.

## 92. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău

### **Punct: Cetate**

Cod sit: 139893.04

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 147/2008**

Colectiv: Horea Pop – responsabil (MJIA Zalău), Ioana Marchiș, Marius Ardeleanu (MJIA Maramureș)

În campania 2003 s-a constatat că atelierul metalurgic cercetat în anii 1994-1995, 1997 nu mai continuă spre S. Terasa T2 a fost suprapusă de elemente periferice vestice ale unei alte terase amenajate de daci (T4) la est de T2, la o cotă superioară, datată cu ajutorul unei fibule puternic profilate cu portagrafa ajurată, de tip occidental, descoperită în umplutura ei, în al treilea sfert al sec. I p.Chr. Pe terasa respectivă a fost descoperită o locuință dacică surprinsă parțial la m 6-11, dotată cu o groapă de provizii tronconică (G43). În anul 1997 la est de terasa T2 au fost descoperiți izolat 4 denari republicani pe panta nordică a șeii la extremitatea nordică a valului dacic din ultima fază de locuire. Cercetarea din anul 2008 a vizat atât dezvelirea locuinței surprinsă în anul 2003, cât și recuperarea altor piese monetare din zona unde apăruseră cele 4 monede izolate.

Cu altitudinea maximă de 372 m și o diferență de nivel de 170 m, dominând valea Crasnei, dealul Cetate este legat de restul Măgurii printr-o șa lungă de 100 m, lată de 30 și se prezintă ca un mamelon tronconic, platoul său superior, de formă ovală, având diametrele de 30 - 40 m. Atenția colectivului de arheologi s-a concentrat, începând cu anul 1992, atât asupra platoului superior cât și asupra teraselor situate mai jos sau a șeii de legătură descrise anterior. A fost cercetată sistematic o suprafață de peste 1.200 m<sup>2</sup>, reprezentând doar o parte din situl arheologic delimitat prin periegeze. Fortificația și locuirea de pe Cetate se constituie a fi acropola așezării civile situate semicircular la baza dealului.

În campania anului 2008 au fost trasate 8 unități de cercetare (S1=6 x 5 m; S2=6 x 3 m; S3=4 x 2,5 m; S4=4 x 2,3 m; S5=5 x 1,8 m; S6=5 x 4 m; S7=6 x 5 m; S8=9 x 2 m) prin care a fost investigată sistematic o suprafață de 144,2 m<sup>2</sup>. Prin S1, S2, S6, S7 și S8 s-a verificat panta nordică a șeii de legătură pentru a se recupera eventualele monede romane împrăștiate provenite dintr-un tezaur rulat probabil de daci la amenajarea valului din ultima fază de fortificare. În urma acestor investigații numărul pieselor monetare a ajuns la 19, dintre care unele sunt replici realizate prin turnare. Pe lângă monede au fost descoperite și fragmente ceramice dacice, piese din fier (cuie, cuțite, scoabe etc.) și bronz (fibule întregi sau fragmentare, pandantive, sârme, table, fragmente de oglindă, brățări fragmentare). Deși a fost cercetată o suprafață de 116mp cercetările vor trebui extinse pentru a fi siguri că vor fi recuperate toate piesele monetare ce aparțin de cel de-al doilea tezaur descoperit pe dealul Cetate.

Prin trasarea suprafețelor S3-5 s-a intenționat dezvelirea locuinței identificată în anul 2003 la S de terasa T2, în buza șeii de legătură. Urme ale acestui complex de locuire au apărut doar în S3 și S4, trasate la est de S1/2003. În S5, trasată la V de S1/2003 nu au apărut complexe arheologice. Locuința cercetată (Complex C5) a fost surprinsă în S3 printr-o podea din lut care pare mai degrabă o anexă, sau o altă încăpere (Complex C5/1). O astfel de podea a fost surprinsă fragmentar în S4 unde ne așteptam să descoperim jumătatea estică a complexului C5. Locuința avea probabil un plan oval (cu diametrele de 3x5m), structura de rezistență a acesteia, realizată din pari, fiind

surprinsă doar la S. Pe această latură, în special, au fost descoperite o serie de cel puțin 7-8 recipiente ceramice, majoritatea confecționate la roată, prăbușite probabil de pe o poliță, la incendierea construcției. Formele ceramice cuprind aproape toate categoriile cunoscute în repertoriul ceramicii dacice din sec. I p.Chr. (fructiere, cupe cu picior, kantharoi de tip celtic și grecesc, boluri, castroane, căni) fiind confecționate din pastă fină arsă inoxidant.

Cercetarea anului 2008 a îmbogățit cunoștințele despre amenajările dealului în epocă dacică și a ridicat la 11 numărul tezaurelor dacice descoperite la Șimleu Silvaniei. Cercetarea complexului C5 aduce precizări importante privind inventarul unei locuințe, date despre posibile "servicii de masă" și planimetria unor astfel de construcții. [Horea Pop]

### Abstract:

Șimleu Silvaniei-Cetate: we discovered 15 dwellings and household annexes (sheds, 39 food storage pits or ritual places, fireplaces, and ovens) that complete the landscape of the discoveries on the acropolis of Cetate hill. Finds are especially rich and diversified. Alongside with an impressive quantity of hand-made or wheel-made ceramics, we came across iron parts used in building works, iron, stone and ivory instruments and utensils, weapons and elements of military equipment made of iron, bronze or stone, and silver, bronze, iron or glass ornaments and coins.

Traces of iron or bronze processing confirm special economic activity, also reasoned by Greek, Roman or Dacian coins discovered. This suggests the existence of economic exchange in that period between Dacians and neighbouring Greek, Roman and Celts people. The importance of the archaeological complex at the Cetate hill is also stressed by the discovery of a workshop of fine replicated products – Roman Republic dinars of precious metal (silver) by means of moulding, in the years 1994, 1995 and 1997.

## 93. Șimleu Silvaniei, jud. Zalău

### **Punct: Uliu cel Mic**

Cod sit: 139893.10

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 99/2008**

Colectiv: Horea Pop - responsabil, Emanoil Pripon (MJIA Zalău)

Masivul Măgura Șimleului domină zona nord-vestică a Depresiunii Șimleului, iar orașul Șimleu Silvaniei se întinde la poalele Măgurii, spre S, pe malul râului Crasna. Toponimul Uliul cel Mic desemnează un muncel la 500 m V de cota maximă a Măgurii (597 m).

În anul 1945-1948 au fost descoperite, cu prilejul unor amenajări viticole, 116 piese: 33 monede romane, ceramică dacică lucrată la roată și cu mâna, arme din fier, piese de harnașament, unelte, ustensile, perle din sticlă, podoabe din bronz, podoabe din argint (5 brățări, un torques, 7 fragmente dintr-un colier).

În anul 1949 Academia Română, prin arheologul M. Moga, cercetează locul și, printr-o listă, descrie 22 de piese achiziționate de la fața locului. Săpăturile arheologice din anul 1978, prin cele 6 secțiuni de verificare, au identificat, relativ grupat, 4 gropi circulare nearse cu diametrul de cca. 0,4 - 0,6 m., ele adâncindu-se până la 0,6-0,8 m., intrând cca. 0,2 - 0,3

m. în stâncă locală. Din aceste gropi au fost culese fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și la roată, numeroase oase de animale arse și nearse repartizate mai ales spre fundul gropii. La acea vreme complexe au fost considerate ca morminte dacice de incinerare. Sondajele au mai dezvelit și resturile a două locuințe (?) dacice, prost conservate, datorită pantei accentuate a versantului (30-45 grade înclinație), împreună cu trei monede romane, acestea din zona unde fuseseră găsite în anul 1948 cele cca. 50 monede. Unitățile de săpătură trasate în anul 2007 au fost numerotate în continuarea celor din 1978 (VII-VIII). Cercetările din anul 2007 au dus la recuperarea a încă 28 denari și două podoabe dacice din argint în apropierea suprafeței S IV, cercetată în 1978, iar pe versantul nordic, neinvestigat, au fost descoperite urmele unor terase antropice pe care funcționau ateliere metalurgice dacice (numerotate crescător de la altitudinea maximă a dealului).

Suprafețe cercetate: unitățile de săpătură trasate în anul 2008 au fost numerotate în continuarea celor din 1978 (S IX-XI) și au investigat numai versantul nordic al dealului.

Suprafața S IX (15 x 2 m) pe versantul nordic, paralelă cu S VII, la 0,5 m V, pentru completarea situației arheologice în acest sector în care au apărut trei terase dacice cu ateliere metalurgice. Metrul 0 al secțiunii a fost amplasat la baza pantei. În această suprafață au reapărut cele trei terase antropogene înguste (între 2-3 m) amenajate pe panta accentuată a dealului, surprinse în anul 2007. Inventarul (piese din fier, bronz, ceramică, trei monede romane) sugerează complexitatea amenajărilor și activităților dacice din acest sit. Pe terasa a treia a fost descoperită și o vatră de foc indispensabilă pentru astfel de preocupări.

Suprafața S X (22 x 2 m) pe versantul nordic, paralelă cu S IX, la 0,5 m V, pentru completarea situației arheologice în acest sector și cercetarea celor trei terase dacice cu ateliere metalurgice:

Prin această săpătură s-a constatat că densitatea materialelor arheologice și a complexelor scade, deși terasele se pot observa în continuare. Terasa I-a nu a fost locuită, dar prezintă amenajări de genul gropilor reziduale, iar terasa a II-a se îngustează până la 1 m și pare mai degrabă o preamenajare a terasei a III-a. Terasa a III-a, lată acum de 3-3,5 m, s-a erodat în timp, iar o parte din inventarul acesteia s-a scurs pe panta nordică a dealului, fiind recuperat prin cercetările noastre.

Complexele arheologice au fost numerotate în continuarea celor din 1978 și 2007, în campania 2008 fiind descoperite 5 astfel de amenajări (gropi reziduale, gropi de stâlp, vatră de foc)

Materialele arheologice descoperite constau cantitativ preponderent în ceramică, specifică epocii dacice clasice, dar mai ales secolului I a.Chr. Ceramica descoperită este în general fragmentată, dar pe terasa T III au fost descoperite recipiente întregibile. În general, majoritatea ceramicii este confecționată cu mâna, doar cca. 15% la roata olarului. Formele lucrate cu mâna sunt reprezentate de oale (majoritare), străchini, cești-opaiț și căni. Ceramica modelată la roată cuprinde, la rândul său, o anume varietate: fructiere, kantharoi, căni, urcioare, boluri, cupe. Din punct de vedere numeric însă, materialele care prevalează sunt cele metalice (fier, bronz, plumb, argint), unele descoperite în cercetări periegetice. Varietatea și numărul mare al acestora (pafta, fragmente de oglindă, picuri din argint și bronz, fibule din fier și bronz, cuțite, vârfuri de săgeți, materiale de construcție, deșeuri de piese din fier și bronz, etc), nefiresc pentru o așezare dacică din același orizont cronologic, condițiile impropriei unei locuiri umane convenționale, ne formează o imagine aparte despre caracterul sitului sondat. Din umplutura terasei T3 provin 3 denari (care ridică numărul

pieselor din Tezaurul II împrăștiat la 12 piese) care pot constitui mai degrabă materia primă utilizată în atelier pentru realizarea podoabelor dacice din argint, sau poate replici monetare.

Suprafața S XI (23 x 4 m) a fost trasată pe versantul nordic, în zona știi de legătură a dealului cu restul Măgurii Șimleului, deoarece într-o cercetare periegetică a fost descoperit un denar roman republican. Cercetarea a dus la descoperirea unui mic tezaur împrăștiat pe panta nordică accentuată a dealului. Tezaurul, format din 20 de monede (ultima de la Augustus) este cel de-al treilea descoperit în acest sit.

În general materialele ceramice descoperite se încadrează cronologic în secolul I a.Chr. și materialele speciale metalice (fibulele) sprijină această datare, dar o și împing spre prima jumătate a sec. I p.Chr. De altfel, și denarii descoperiți până acum se datează cel târziu până la Augustus, un alt argument pentru cronologia propusă de noi. Cercetarea viitoare a întregului atelier și al teraselor va putea aduce informații suplimentare privind organizarea internă și inventarul unor astfel de complexe și pentru recuperarea tuturor pieselor din Tezaurul II. De asemenea credem că în ceea ce privește Tezaurul I acesta mai poate conține piese încă nedescoperite și investigarea zonei din preajma locului descoperirii pieselor poate să mai ofere surprize, dar mai ales indicii privind depunerea acestora, existența unor complexe arheologice. [Horea Pop]

#### Abstract:

Known in the historical literature due to the discovery of a silver Dacian jewellery and a Roman coin hoard, the place called Uliul cel Mic is situated to the western part on the superior plateau of Măgura Șimleului hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After several field investigations made at the beginning of the year 2003, a very rich Dacian materials (made of iron, bronze and silver) was discovered.

The beginning of a systematic excavation on the site situated on Magura Șimleului Hill-Uliul cel Mic, in 2007, solved the chronological problems and revealed the character of the site. This campaign (2008) aimed the northern sector of the hill where we discovered the rest of a Dacian metal workshop. The archaeological excavation in Șimleu Silvaniei continued in 2008 as well, with the 4<sup>th</sup> campaign. We traced two trenches (SIX-X), oriented S-N, measuring 15x2m and 22x2m. During this year campaign we discovered 5 Dacian archaeological structures and the rest of the Hoard II (3 Roman silver coins) and the Hoard III (20 Roman coins).

## **94. Șoimeni, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita**

### ***Punct: Dâmbul Cetății***

*Cod sit: 83384.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 68/2008**  
Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea (MNCR), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița)

Stațiunea se află la 1 km NE de satul Șoimeni, comuna Păuleni Ciuc, județul Harghita, în locul numit de localnici *Vărdomb (Dâmbul Cetății)*. Inițial, pe locul respectiv a existat un promontoriu natural, de formă ovală, cu suprafața de circa 60 x 90 m.

Așezarea a fost descoperită în perioada interbelică de Al. Ferenczi. În anii 1956, 1960 și 1967 aici a efectuat cercetări

arheologice Székely Zoltán. Din anul 1999, cercetările arheologice sunt efectuate sub egida MNCR<sup>1</sup>. Până în prezent, a fost stabilită cronologia relativă internă a sitului, de la eneolitic până la epoca bronzului mijlociu, a fost cercetat parțial sistemul de fortificație, au fost dezvelite locuințe și complexe rituale din eneolitic și epoca bronzului.

Cercetările arheologice s-au desfășurat în secțiunea S.I (c. G-K/1-5) și au vizat „gardul interior” din epoca bronzului și urmele de locuire eneolitică.

„Gardul interior” (Cpl. 15). Acest complex a fost cercetat în anii 2001 – 2002 și 2007. A fost surprins în marginea interioară a valului de pământ ce înconjoară situl, pe lungimea de 16 m. Șanțul este paralel cu coama valului și are lățimea de circa 0,3 - 0,5 m și secționează stratul de cultură eneolitic, inclusiv o locuința Cucuteni-Ariușd (L.31). Umplutura șanțului era formată din bolovani de piatră neprelucrată, pietriș asemănător cu cel din umplutura valului și lut de culoare galbenă, în amestec cu puține fragmente de vase ceramice de tip Ciomortan, fragmente de oase animaliere și resturi de lemn ars.

Șanțul avea pereții verticali, pe alocuri avea fundul plat, însă pe cea mai mare parte era forma de „U” sau „V”. Pe fundul șanțului au fost surprinse mai multe gropi de stâlpi ce formau probabil un gard interior al așezării. În umplutura acestor gropi au fost descoperite și fragmente de lemn carbonizat. Adâncimea la care a fost săpat șanțul de la nivelul solului steril (marcat de stânca naturală) nu este uniformă, era de -0,2 -0,6 m și se adâncea mai mult acolo unde au fost introduși stâlpi de lemn.

În campania din anul 2007, s-a observat prima dată faptul că acest șanț era în anumite locuri întrerupt, fapt constatat și în campania din anul 2008, în zona carourilor G / 4-5, pe lungimea de 0,5 m. Probabil aceste întreruperi din șanț (din gardul interior al așezării) marcau anumite spații de trecere.

Presupunem că acest șanț avea rolul de a consolida valului de pământ. El a fost săpat, după toate probabilitățile purtătorii culturii Ciomortan, cei care au ridicat și vaul de pământ.

Locuirea eneolitică

A fost cercetată parțial o locuință (L. 31) și dezvelite complet o vatră de foc cu pavaj din pietre (Cpl. 30), o vatră-rug (Cpl. 29) și mai multe gropi de stâlp ce aparțineau unor amenajări din perioada Cucuteni-Ariușd.

L31 - a fost cercetată partea superioară a locuinței pe o suprafață de 4 x 2,5-3 m. Locuința se extinde sub valul de pământ din zona estică a sitului. Având în vedere faptul că terenul în această parte este în pantă, podeua locuinței trebuia suspendată pe o structură din bârne de lemn. Acest tip de podea a fost întâlnit și în cazul L. 5, cercetată în campaniile anterioare în sectorul nordic al sitului.

Partea superioară a locuinței a fost demontată, au fost descoperite bucăți mari de lipitură (probabil de la pereți), fragmente de vase ceramice și aproximativ 10 vase întregibile, piese din lut ars, o fusaiolă, mai multe fragmente de figurine antropomorfe, pietre, fragmente de râșnițe, fragmente de lemn și lut ars.

Umplutura locuinței era formată din pământ de culoare roșiatică (rezultat de la incendiul puternic la care a fost supusă locuința) în amestec cu bucăți de lipitură, probabil de la pereții prăbușiți.

În suprafața cercetată, cea mai mare parte a podelei avea partea superioară netedă. Podeaua nu a fost demontată, dar după aspectul său lutuiala podelei a fost amenajată pe o structură formată din bârne de lemn masiv, așezate probabil una lângă cealaltă. În zona sudică a acestui complex a fost

descoperită parțial o vatră de foc cu „pat” din pietre plate, ce a fost amenajată direct pe podeua locuinței.

Materialul arheologic descoperit aparține fazei Cucuteni A2, mai exact nivelului eneolitic II, de la Șoimeni. Locuința a fost conservată pe acest nivel și urmează a fi cercetată în campania arheologică viitoare.

Cpl. 29 (vatră-rug) a fost descoperită la -2,6 –2,7 m. Vatra a fost descoperită imediat sub valul de pământ și s-a evidențiat printr-un strat de cenușă consistent, răspândit pe o suprafață de 1,1– 0,85 m și gros de circa 0,10 m. În mijlocul acestei aglomerări de cenușă au fost descoperite două pietre plate, din care una era de dimensiuni mari (40 x 30 x 10 cm). Cenușa acestei vetre era amestecată cu multe fragmente de lemn carbonizat și puține fragmente de vase ceramice.

După ce a fost îndepărtată cenușa, au fost descoperite câteva pietre plate, de dimensiuni mici, care făceau parte probabil dintr-un „pat” de pietre, folosite în principal pentru păstrarea căldurii în zona vetrei. Acest tip de amenajare este frecvent întâlnit în până în prezent la Șoimeni.

Cpl. 30 (vatră) a fost descoperit în campania din anul 2007, în partea superioară a startului de cultură eneolitic. Vatra a fost amenajată după ce s-a făcut o mică groapă în stânca naturală a terenului. La amenajarea „patului” vetrei au fost folosite pietre de diferite forme și dimensiuni care au fost așezate una lângă cealaltă, dar și unelte rupte (fragmente de râșnițe și de gresii), fragmente de vase ceramice, piese din silex și fragmente de stauete antropomorfe.

Pietrele „patului” vetrei au fost răspândite pe o suprafață de circa 2 x 2 m, iar grosimea stratului de pietre avea pe alocuri 0,2 – 0,3 m. Partea superioară a acestei vetre (lutuiala fină) a fost probabil distrusă în momentul nivelărilor făcute cu ocazia ridicării valului de pământ al așezării, în perioada epocii bronzului mijlociu.

Având în vedere faptul că vatra a fost descoperită în așezare și nu într-un complex de locuit, putem afirma că aceasta era utilizată ca o vatră de veghe.

Gropile de stâlp

În suprafața cercetată au fost descoperite 51 de gropi de stâlp. Acestea aveau în general forma circulară cu diametrul la gură de circa 0,15 – 0,5 m și adâncimea de 0,1 – 0,9 m de la nivelul solului steril. Pereții gropilor erau verticali sau oblici spre fundul relativ sferic. Umplutura era formată din pământ negru, uneori în amestec cu fragmente de lemn carbonizat, fragmente ceramice, resturi de lut ars și în câteva cazuri au fost descoperite și fragmente de coajă, probabil, de alune.

Majoritatea gropilor de stâlp aparțineau unor amenajări sau construcții de suprafață din perioada locuirii culturii Cucuteni-Ariușd.

Cercetarea complexelor eneolitice demonstrează încă o dată că la Șoimeni sunt mai multe nivele de locuire din perioada culturii Cucuteni – Ariușd, Faza A.

L. 31 este o locuință de dimensiuni mari, cu podeaua parțial suspendată și cu un material arheologic bogat. Cercetarea acestui complex va putea fi finalizată numai după ce suprafața va fi extinsă în zona estică a sitului și vor fi cercetate urmele de locuire din perioada epocii bronzului.

Cercetarea Cpl. 30 (vetrei de foc) demonstrează încă o dată că în perioada locuirii Cucuteni-Ariușd, existau instalații de încălzit atât în locuințe cât și în loc deschis. Aceste vetre de dimensiuni considerabile descoperite în spațiu deschis puteu fi utilizate ca vetre de veghe.

Note:

1. Zoltan Szekely, *Cultura Ciomortan*, Aluta, 1970, p. 71-76; Valeriu Cavruc, *Noi cercetări în așezarea de la Păuleni (1999-2000)*, Angustia 5, 2000, p. 93-102; Valeriu Cavruc, Gheorghe Dumitroaia, *Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (Campaniile 1999-2000)*, Angustia 5, 2000, p. 131-154; Valeriu Cavruc, Mihai Rotea, *Locuirea Wietenberg de la Păuleni (campaniile 1999-2000)*, Angustia 5, 2000, p. 155-172; Valeriu Cavruc, Dan Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001 - 2002. Raport preliminar*, Angustia 7, 2002, p. 41 - 88; Valeriu Cavruc, în *Catalogul Expoziției Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Covasna, 2003; Valeriu Cavruc, *The Ciomortan Group in the light of New-Researches*, Marmatia 8/1, p. 81-123, Baia Mare, 2005; Eugenia Zaharia, *Cultura Ciomortan*, în *Comori ale epocii Bronzului din România. Treasures of the Bronze Age in Romania*, 1995, p. 151-152, București.

#### Abstract:

About 8 km east of Miercurea-Ciuc, near Șoimeni village, on the promontory called locally Várdomb, lays the well-known fortified settlement site of Păuleni Ciuc-Ciomortan.

In 2008 the excavations expanded in Trench 1, G-K/1-5.

#### *The Middle Bronze Age occupation*

*The „interior fence”*. It appears right along the inner side of the interior wall, and it has been found on a length of 16 metres, parallel with the walls direction. The ditch was dug in local the rock, it had vertical walls and its bottom was in some places flat. On its bottom several post holes were found, placed here and there; they probably formed an inner fence of the settlement, with the purpose of stopping the earth wave to slide downwards. This complex belongs to the Costișa – Ciomortan Culture.

#### *The Aeneolithic level*

Two surface dwellings assigned to Cucuteni-Ariuşd Culture (L.31), a hearth of large dimensions (complex no. 30) and a fire pile (complex no. 29) were investigated during this campaign.

*Dwelling 31* was found at the depth of 3 m, and it was partially investigated (4 x 2.5 - 3 m). The upper part of the dwelling was taken down and large pieces of daub were found (they were probably pieces of the walls), as well as pottery fragments (among which about 10 ceramic vessels than can be restored), other items made of burnt clay (a spindle wheel, several anthropomorphous clay figures, etc.), rocks, grinder fragments, burnt wood and burnt clay fragments. In the excavated area the floor had a smoothed surface.

Since the land here is inclined, the floor of the dwelling had to be suspended on structure made of wooden beams. This floor type was also found in Dwelling 5, investigated in the northern sector of the site.

*Complex 29* (fire pile). The hearth was distinguished by a consistent layer of ashes outlined on a surface of 1.1 – 0.85 meters that was around 10 cm thick. The ash found in this hearth was mixed with many fragments of carbonized wood and few pottery fragments.

*Complex 30* (hearth). The hearth was first arranged, after a small pit was dug in the natural rock layer of the ground. When the hearth's "bed" was laid rocks of different shapes and dimensions were used; these were placed one next to the other and spread on a surface of about 2 metres in diameter; the rock layer was of about 0.2 – 0.3 metres thick. The upper part of the hearth (its fine daubing) was destroyed in the past.

## 95. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila

### **Punct: Popină**

Cod sit: 44159.01

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 15/2008**

Colectiv: Stănică Pandrea - responsabil, Valeriu Sîrbu - responsabil sector, Viorel Stoian, Mirela Vernescu (M Brăilei)

Obiectivele campaniei 2008 au fost cercetarea complexelor arheologice identificate anterior, descoperirea unor noi complexe, stratigrafia și cronologia sitului.

În total, în campania 2008 au fost săpate, până la stratul steril, trei secțiuni (S. 3, S. 4, S. 5) și două casete (C. 1, C. 2). Datorită prăbușirii și erodării malurilor secțiunilor S3 și S4, începute în anii anteriori, acestea au fost redimensionate. Secțiunea S5 și casetele C. 1, C. 2 au fost trasate lângă S. 3 și S. 4 pentru a cerceta integral complexele.

Secțiunea S.3 (4,80 x 4,20 m), orientată NE-SV; ne-am adâncit, pe toată suprafața și în complexe, până la -0,90 - 2,00m, ajungând, în acest fel, la stratul steril din punct de vedere arheologic. După secționarea podelei din lut bătătorit a Locuinței 1 și adâncirea pe toată suprafața secțiunii am observat că groapa locuinței nu mai continuă și că se evidențiază mult mai clar Gr. 4 și Gr. 6. După uniformizarea *grundiss*-ului secțiunii, la -0,90 – 1 m adâncime, am observat că Gr. 4 este mult mai mare și că are caracteristicile unei locuințe adâncite în sol, ceea ce ne-a determinat să redenumim complexul ca fiind Locuința 2. Tot la această adâncime am observat, pe lângă profilul sudic al secțiunii, un șanț (Ș. 1), care a fost tăiat de Gr. 6, dispariția oricăror urme de pereți prăbușiți provenite din Locuința 1 și stratul steril din punct de vedere arheologic.

Locuința 1, de formă ovală (D = 3 x 3,25 m; A = 0,85 m), a fost finalizată în această campanie, confirmându-se prezența podelei din lut bătătorit pe toată suprafața acesteia.

Locuința 2, de formă ovală (DG = 3,50 x 3,70 m; DF = 3 x 3,10 m; A = 1,40 m), considerată inițial Gr. 4, a fost sesizată în colțul nordic, la -0,90-1,00m adâncime, după nivelarea profilelor refăcute în urma redimensionării S. 3. Groapa locuinței avea în umplutură cenușă, fragmente de carbune de lemn ars, bucăți de lipitură arsă și nearsă, oase de animale și fragmente de vase ceramice. Pe ambele profile ale locuinței se pot observa: un strat de pământ amestecat cu cenușă, gros de 0,60m, și încă un strat de lipitură puternic arsă, cu grosimea de 0,10-0,15 m, care începe la -0,60 m și, respectiv -0,90 m adâncime față de stratul vegetal actual.

Pentru a cerceta Locuința 2 au fost trasate două casete, C. 1 și C. 2, prima paralelă cu latura nordică și cealaltă paralelă cu latura estică a secțiunii.

Groapa 6, de formă ovală (D = 2 x 2,30 m; A = 1,90 m; A = 1,40 m), a fost observată în săpătură la -1 m, în colțul estic al S. 3 și continua în profilele estic și sudic. Gr. 6 taie șanțul, săpat în preistorie, umplutura ei conținând pământ negru-gălbui, fragmente de vase ceramice, bucăți de lut ars și oase de animale.

Șanțul 1 (L = 3,30 m; l = 1,30 m; A = 0,40 m), descoperit în secțiunile S.3 și S.4, conținea în umplutură pământ negru, amestecat cu multă cenușă și câteva fragmente de vase ceramice. Acesta a fost tăiat, în colțul estic al S. 3, pe o lungime de 1,20 m, de groapa Gr. 6 și avea adâncimea de -0,40 m, în caroul 2, și -0,10 m, în caroul 3, coborând în trepte numai în această secțiune.

Caseta 1 (4,20 x 2 m). Trasată la 1 m de S. 3, paralelă cu latura nordică a acesteia, a fost cercetată până la stratul steril din punct de vedere arheologic, identificat la adâncimea de 0,75 m, în caroul 2, și la - 1,40 m, în caroul 1. În colțul estic al casei s-au putut observa continuarea Locuinței 2 și o aglomerare de fragmente de vase ceramice, între -0,50 -0,80 m, în umplutura gropii.

Caseta 2 (4,80 x 2 m), cercetată parțial, săpată la 0,50 m de latura estică a S. 3 și paralel cu aceasta, pentru a identifica continuarea Locuinței 2 și a Gr. 6, observate în colțurile vestic și, respectiv, sudic ale casei.

Materialele arheologice erau concentrate mai mult în complexe și mai puțin în stratul de cultură. Dacă cercetarea Locuinței 2 și a Gr. 6, din C.2, au fost finalizate, ajungându-se până la steril, un alt complex apărut în colțul estic al casei, rămâne să fie cercetat în următoarele campanii.

S4 = 4,20 x 4,10 m. Secțiunea a fost trasată, paralel și la 1 m distanță de latura sud-estică a secțiunii S. 3, în campania 2007, și a fost finalizată în 2008. În această secțiune au fost descoperite, cum era de așteptat, o parte din Gr. 6 și din Șanțul 1, cât și o altă groapă, Gr. 7, de formă conică și de dimensiuni reduse. Menționăm că Șanțul 1 nu era săpat în trepte în S4, având o adâncime constantă pe toată suprafața, și că stratul de pământ negru amestecat cu cenușă era prezent mult mai la suprafață decât în S. 3, adică între -0,45 -0,65 m.

Gr. 7, cercetată parțial, de formă conică (D=1 m, A = 0,30 m), descoperită la -0,90 m, nu conținea materiale arheologice.

S5 = 4 x 4, m. Secțiunea a fost săpată, paralel și la 1 m distanță de latura sud-estică a secțiunii S. 4, iar cercetarea ei a dus la găsirea unor vestigii arheologice prezente în cele două straturi de cultură, dintre care cele mai notabile sunt o uneltă pentru decorat vesele ceramice și un fragment de grătar de la un cuptor. Secțiunea a fost săpată până la stratul steril (A = 0,90 m), dar nu s-a identificat nici un complex arheologic.

Stratigrafia identificată prezintă următoarea succesiune: a). strat vegetal actual, între 0,05-0,10 m adâncime, b). stratul arheologic II (superior), pământ neagru-brun, între 0,10-0,55 m adâncime, c). stratul arheologic I (inferior), pământ negru-gălbui, între 0,50-0,90 m adâncime, d). strat de pământ brun-gălbui, între 0,70-1,20 m adâncime, e). strat de pământ negru amestecat cu cenușă, între 0,40-0,60 m adâncime, în S4, și între 1,15-1,50 m adâncime, în S3.

Fragmentele de vase ceramice și celelalte materiale arheologice se încadrează în categoriile descoperite în campaniile anterioare și aparțin culturii Basarabi.

Vasele ceramice, grosiere și fine, modelate cu mâna, aparțin următoarelor tipuri: vase de tip sac, decorate cu brâu alveolat sau crestă, vase bitronconice și tronconice, vase cu corp globular, străchini cu marginea invazată, de culoare neagră sau cărămizie, lustruite atât la exterior, cât și pe interior, decorate cu motive geometrice imprimate, cești decorate cu șiruri de „S”, vase în miniatură. Mai menționăm un vas cu picior, trei unelte pentru decorat vasele ceramice, un fragment de grătar de la un cuptor de ars vase, un fragment de lustruitor din piatră și o piesă avimorfă.

Cercetările efectuate până în prezent ne dau posibilitatea să afirmăm că pe popina de la Șuțești a existat o așezare a culturii Basarabi, plus rare fragmente ceramice din sec. IV-III a.Chr. De asemenea, cele trei unelte pentru decorat ceramica și fragmentul de grătar pentru cuptor atestă funcționarea în zonă a unui/unor ateliere unde se produceau vase ceramice specifice culturii Basarabi.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul M Brăilei, ele fiind supuse operațiilor de spălare, conservare și desenare.

Documentația de șantier a fost complexă, constând din planuri, fotografii și măsurători interdisciplinare.

#### Bibliografie:

V. Sîrbu, St. Pandrea, V. Stoian, C. Croitoru, *Șantierul arheologic Șuțești. Campania 2006*, CCA 2007, p. 364-365; CCA 2008, p. 304-305.

## **96. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău**

### ***Punct: Piatra cu Lilieci***

*Cod sit: 48646.01*

#### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 21/2008**

Colectiv: George Trohani – responsabil (MNIR), Valeriu Sîrbu (M Brăilei), Sebastian Matei (MJ Buzău), Maria Magdalena Duțescu, Dan Ștefan (SC Digital Domain)

În această campanie ne-am propus cercetarea integrală a complexului de locuire – notat CPL 4, precum și a structurii de bolovani CPL 5. În acest sens a fost prelungită secțiunea S2 cu încă 4 m și au fost trasate două noi secțiuni. Este vorba de S3 cu dimensiunile de 2 x 8 m și S4 cu dimensiunile de 2 x 6 m.

Locuința notată cu sigla CPL 4 a fost descoperită parțial în capătul de SV al secțiunii, încă din campania 2007, la adâncimea de 0,35/0,40 m și se prezenta sub forma unei aglomerări compacte de lipitură arsă, sub care au fost găsite cel puțin 2 vase sparte pe loc (un borcan și un pithos). De asemenea, menționăm și descoperirea a două calapoade aproape întregi, aflate la mică distanță unul de altul.

În această campanie s-a continuat cercetarea acestui bogat complex, cercetare care nu s-a finalizat în totalitate. Resturi din această locuință au apărut și în caroul 4 al secțiunii pe o suprafață de 2 m<sup>2</sup>. În secțiunea S3, complexul 4 a fost pus în evidență doar de o zonă cenușie, puternic pigmentată cu lipitură arsă, pe o lungime de aproximativ 3 metri și o lățime de 0,50 m, ce intra în contrast cu pământul din jur. În secțiunea S4 au fost surprinse numeroase fragmente ceramice, bucăți de lipitură și o ceașcă-opaiț întregibilă, toate reprezentând resturi din partea superioară a complexului 4. Având în vedere aceste date preliminare, putem afirma că acest complex are dimensiunile de 3 x 4 m. Primele resturi au fost observate de la adâncimea de 0,40 m, iar baza se află la adâncimea de 0,60 m. Nu a fost găsită nici o amenajare de tip podină. De altfel, imediat sub baza acestui complex se află stratul arheologic, care constă dintr-o argilă gălbuie, în anumite locuri chiar stâncă nativă.

În caroul 3, în marginea acestui complex a fost surprinsă și o mică groapă de par, legată probabil de structura de susținere a pereților sau acoperișului locuinței. Groapa, notată CPL 9, are o formă cilindrică, cu diametrul de 0,20 m, și baza la 0,80 m, perforând stratul de argilă.

Materialul arheologic recoltat din acest complex este deosebit de bogat, însă destul de fragmentat. În urma analizei primare a materialului ceramic au fost identificate circa 13 vase întregibile sau parțial întregibile, precum și numeroase fragmente de vase. În umplutura acestui complex au fost descoperite și două piese din metal. Este vorba de o piesă asemănătoare cu o scoabă, pătrată în secțiune și un fragment dintr-o lamă masivă din fier. Oasele sunt extrem de puține și deosebit de fragmentate.

Pe lângă materialele arheologice menționate, din locuința CPL 4 au fost scoase numeroase fragmente de lipitură arsă, unele de dimensiuni foarte mari, peste 0,40 m.

Un alt complex interesant, complexul 5, este reprezentat de o structură liniară de bolovani, identificată în campania din 2007, Această structură a fost observată atât în S 3 cât și în S 4, pe direcția E-V. Structura consta dintr-un șir de pietre, unele cu aspect de dală, înșirate pe o lungime de 7 metri și o lățime variabilă cuprinsă între 0,80 și 1,30 m. În anumite locuri s-au observat mai multe gropi de stâlp care erau aproximativ tangente la această structură de bolovani. În acest stadiu nu ne putem pronunța cu privire la funcționalitatea acestui complex, el putând reprezenta fie fundația unei construcții de suprafață, fie baza unui zid.

În această campanie a fost descoperită și cercetată integral o vatră, complex 7 ce a fost surprinsă la adâncimea de 0,52 m, fiind puternic afectată de rădăcinile copacilor. Dimensiunile păstrate sunt de 0,50 x 0,35 m. A fost amenajată direct pe pământ, dintr-o argilă nisipoasă, cu un conținut mare de pietricele. Grosimea maximă a crustei nu depășea 0,0025 m.

În cursul săpăturilor au fost recoltate din strat numeroase fragmente ceramice, însă foarte fragmentate, oase de animale și rar bucăți de lipitură arsă. Menționăm de asemenea mai multe bucăți de râșniță de la un catillus, răspândite pe o suprafață de cca. 2 m<sup>2</sup>, în carourile 1 și 2 ale secțiunii S2, fragmente de cute de gresie și 4 fusaiole. Foarte interesantă este descoperirea în caroul 3 al S4, a unui fragment probabil de colier din fier, compus dintr-o verigă mai mare, cu diametrul de 3 cm, de care erau prinse două zale mai mici, deoparte și de alta.

Pe baza materialului ceramic, putem aprecia că locuirea de pe această terasă se datează exclusiv în sec. I p.Chr., poate în a doua jumătate a acestui secol.

În ceea ce privește descoperiri din epocile anterioare, menționăm câteva fragmente de vase din epoca bronzului (cultura Monteoru) și două fragmente provenind de la vase specifice secolelor IV – III a.Chr. E vorba de doi pereți de borcane, ce aveau apucători în formă de potcoavă alungită, ușor curbate. De lângă ele pleca un decor în relief constând din brăie alveolate. Trebuie menționat că aceste descoperiri sunt rarissime și nu avem un strat de cultură pentru aceste perioade.

Materialul arheologic descoperit se află în depozitele MJ Buzău, unde se vor efectua acțiuni de conservare, restaurare, cercetare și punere în valoare a acestuia.

În cursul campaniilor viitoare ne propunem epuizarea complexelor de locuire și a structurii liniare din piatră, precum și prelungirea secțiunii S4, cu scopul de a intersecta Terasa 1 și Terasa 3. În acest fel vom putea obține date privind legătura dintre terase și sistemul de susținere și de fortificare a acestora.

#### Bibliografie:

G. Trohani, R. Andreescu, *Cercetările arheologice din punctul „Piatra cu Liliaci” din satul Târcov, comuna Pârscov, județul Buzău*, Cercetări Arheologice 9, 1992, p. 46-51, pl. 1-18; CCA 2008, p. 308-309;

#### Abstract:

In this campaign we continued the excavation of the dwelling structure Cpl. 4 and we identified and partially excavated a linear stone structure, 7 m in length and 0.80/1.30 m wide which might be the basis of a wall which had crossed over, on an East-West direction, the Terrace 2.

Accordingly to the discovered artifacts, one may consider the habitation on this terrace to be dated exclusively in the 1<sup>st</sup> century A.D., perhaps in its second half.

Regarding the discoveries from earlier periods, we mention few fragments belonging to Bronze Age vessels (Monteoru culture) and two fragments from typical vessels of the Hellenistic Age (4<sup>th</sup> – 3<sup>rd</sup> centuries B.C.).

In the future campaigns we aim to complete the excavation of the dwelling structure and wall basis, and also to extend the trench S4 in order to cross over Terraces nos. 1 and 3. This way we will be able to obtain information about the relation between the terraces and their sustaining and fortification systems.

## **97. Târgșoru Vechi, com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova**

**Punct: La Mănăstire**

*Cod sit: 130927.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 35/2008**

Colectiv: Gheorghe Alexandru Niculescu – responsabil, Andrei Măgureanu, Dorin Sârbu (IAB), Dan Lichiardopol, Bogdan Ciupercă (MJIA Prahova)

Rezervația arheologică de la Târgșoru Vechi este situată la 9 km NV de municipiul Ploiești, în apropierea satului Târgșoru Vechi, la dreapta drumului județean Ploiești–Strejnic–Târgșoru Vechi, întinzându-se pe ambele maluri ale pârâului Leota, astăzi colmatat.

Obiectivul campaniei din 2008 de la Târgșoru Vechi a fost cercetarea unor așezări suprapuse, aparținând mileniului I, identificate și investigate parțial în sectorul D (sec. II-III, sec. V-VII, sec. VIII-X) și târgului medieval (sec. XVII-XVIII).

Au fost deschise 10 suprafețe, care au primit denumirile de Cas. I, Cas II, Cas III, Cas IV, Cas V, Cas VI, Cas VII, Cas VIII, Cas IX, fiecare având dimensiunile de 6 x 5 m și S I/2008 cu dimensiunile de 11 x 3 m, însumând o suprafață totală de 303 m<sup>2</sup>.

Adâncimea maximă atinsă a fost de 1,5 m față de nivelul actual.

În cele nouă casete, precum și în secțiune, au fost cercetate peste 40 de complexe aparținând în cea mai mare parte evului mediu, dintre care menționăm patru locuințe adâncite.

Din strat au fost recoltate fragmente ceramice atribuibile, fie preistoriei (epoca Bronzului și Hallstatt), fie epocii migrațiilor (sec. II – III și VIII – X p.Chr.), materiale care anunță complexe afectate de intervențiile medievale. Nu au fost observate complexe aparținând acestor epoci și datorită faptului că cercetarea nu a atins adâncimea la care acestea apar în mod obișnuit.

Dintre complexele medievale, aflate într-un stadiu intermediar de cercetare, finalizarea cercetării fiind un obiectiv al campaniei 2009, putem menționa peste 30 de gropi de diferite diametre, majoritatea de formă rotundă în plan.

De asemenea, putem menționa în afara gropilor mai sus menționate:

- două cuptoare menajere

Cpl. 8 este un cuptor, cu diam. de 1,62 m (la adâncimea de 0,40 m față de nivelul actual).

Cpl. 13 este un cuptor, cu diam. de 0,50 m (la adâncimea de 0,47 m față de nivelul actual), aparținând evului mediu.

- posibile locuințe (datorită formei și dimensiunilor)

Cpl. 14 este o groapă de mari dimensiuni, ușor rectangulară, cu lungimea surprinsă de 2,70 m (la adâncimea de 0,40 m față de nivelul actual), care taie cpl. 29.

Cpl. 29 este o groapă ușor ovală, cu lungimea surprinsă de 2,50 m (la adâncimea de 0,54 m față de nivelul actual), care fost tăiată de cpl. 14.

Cpl. 30 este o groapă ușor ovală, de mari dimensiuni, cu lungimea surprinsă de 3,10 m (la adâncimea de 0,54 m față de nivelul actual), aparținând evului mediu. A fost tăiată de cpl. 29. - amenajări gospodărești

Cpl. 24 este o amenajare rectangulară de suprafață, cu latura lungă de 4,10 m (la adâncimea de 0,57 m față de nivelul actual), marcată de resturi de la una sau mai multe bărne carbonizate. A fost suprapusă de cpl. 18 și 23.

Extrem de important pentru cronologia evoluției târgului medieval este faptul că trei din cele patru locuințe identificate se întretaie, cercetarea lor putând, astfel, aduce date interesante referitoare la evoluția spațială și temporală a acestui cartier al târgului medieval, precum și date care să poată preciza o cronologie mai fină pentru diversele materiale descoperite (în special ceramică), fapt deosebit de interesant din prisma analizei comparative cu alte cartiere sau situri de epocă medievală.

#### Abstract:

The archaeological reserve from Târgșoru Vechi is situated 9 km NW from Ploiești, in the proximity of the village with the same name. Placed on the right side of the road from Ploiești-Streinic to Târgșoru Vechi, the archaeological site is crossed by the Leaota River, nowadays clogged up.

The main purpose of this year was the investigation of the settlements dated in the 1<sup>st</sup> Christian millennium and of the mediaeval one. In this respect, we opened 10 surfaces with an area of 303 square metres.

In the excavated area were identified over 40 archaeological structures, most of them being different kind of pits, but also 2 ovens and 4 sunken buildings. Most of these structures can be dated in the Middle Ages.

## 98. Târgușor, comuna Târgușor, jud. Constanța

### Punct: Peștera La Adam

Cod sit: 62994.04

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 56/2008

Colectiv: Roxana Dobrescu – responsabil, Adrian Doboș, Gabriel Popescu, (IAB), Alain Tuffreau – responsabil, Sanda Bălescu, Emilie Goval, Bertrand Lefevre, David Hérisson (Mission archéologique française), Alexandru Petculescu, Emanoil Știucă (ISER), Ionuț Cătălin Dobrinescu (MINAC).

Dintre obiectivele săpăturii din 2008, amintim: terminarea planurilor topografice și stratigrafice ale peșterii, continuarea săpării banchetei situate pe partea de N a intrării în peșteră și efectuarea de sondaje la exteriorul peșterii. Sedimentul a fost în întregime spălat și înregistrat.

În exteriorul peșterii au fost deschise sondajele S1, S2 și S3. Primul sondaj, situat la circa 30 m NE de intrarea în peșteră, s-a dovedit a fi steril. În S2, implantat între S1 și intrarea în peșteră, au fost observate pe o grosime de 50 cm sedimente holocene. S3, cu o suprafață de 10 m<sup>2</sup> a fost deschis la 8 m distanță de intrarea în peșteră, la baza peretelui calcaros, într-un loc unde am presupus prezența pământului de azvârlitură al vechii săpături. Într-adevăr, cam o jumătate din sondaj era

reprezentat de vechea săpătură, sedimente *in situ*, de vârstă pleistocenă, conservându-se în jumătatea de N a sondajului, lângă peretele calcaros.

#### Bancheta din sectorul EG

Stratigrafia din 2007 a fost completată de cea de anul acesta, pe măsură ce săpătura pe banchetă a avansat. Straturile observate sunt următoarele, de sus în jos:

- C: limon brun gălbui (10 YR 5/4) conținând plachete calcaroase, cu o lungime de 10 cm. Grosimea maximă: 0,30 m
- C1: limon brun deschis (10 YR 6/4), conținând mici plachete (L= câțiva cm), mai puțin numeroase decât în C. Grosime maximă: 0,15 m
- C2: limon brun închis (7,5YR 4/6), cu numeroase granule de calcar. Grosime maximă: 0,20 m
- D: limon maroniu (10 YR 4/4 à 3/4), conținând câteva plachete calcaroase ce nu depășeau 10 cm lungime. Grosime maximă: 0,50 m
- E: limon galben maroniu (10 YR 6/6), conținând câteva blocuri de calcar și prezentând în partea superioară o zonă mai închisă (7,5 YR 6/8), numită D1. Grosime maximă: 0,60 m
- E1: limon gălbui maroniu (10 YR 6/4 à 6/6). Grosime maximă: 0,50 m
- F: limon gălbui, conținând câteva blocuri de calcar. Grosime maximă: 0,30 m.

Această secvență are la bază un strat gros cu plachete calcaroase și o ușoară umplutură interstițială, care urcă lateral spre interiorul peșterii începând cu P42. Se pare că unitățile stratigrafice de la C la F colmatează o depresiune ce pare să fie rezultatul unei rupturi ce a afectat plăcile calcaroase.

#### Bancheta de N din sectorul AG:

Bancheta situată în sectorul AG constituie prelungirea banchetei din sectorul EG. Cu toate acestea, corelarea dintre unitățile stratigrafice din cele două sectoare este dificilă din cauza unui imens bloc de calcar, cât și datorită schimbării de fațes a unităților stratigrafice provocată de sedimentarea care a avut loc în exteriorul peșterii. Secvența observabilă este următoarea, de sus în jos:

- dală imensă de calcar prăbușită
- plachete de calcar observabile într-o manieră discontinuă
- limon brun gălbui (10 YR 5/4), conținând plachete de calcar (stratul C din sectorul EG)
- limon cu porțiuni argiloase, roșu gălbui (5 YR 5/6) spre brun închis (7,5 YR 5/8), cu o grosime de 0,20 m urcând peste un limon gălbui maroniu (loess ?) cu o grosime maximă de 0,30 m. Limonul cu porțiuni argiloase constituie un orizont pedologic care ar putea corespunde unității D1 din sectorul EG.
- loess bej închis cu pete de mangan separat de limonul de deasupra prin câteva plăcuțe de calcar.

Se pare că unitățile de limon observate în acest sector sunt rezultatul unei sedimentări eoliene (loess). Pedogeneza observată prezintă caracteristicile primului paleosol din secvențele de loess din Dobrogea. Acest paleosol a fost atribuit ultimului interglaciuar (Balescu *et al.*, 2003).

#### Sondaj S3

- III: limon brun deschis (10 YR 6/4) conținând numeroase granule de calcar și mici blocuri de calcar (L = 3 à 5 cm). Grosime : 0,3 m.
- IV: blocuri de calcar (L = 5 à 7 cm) într-o matcă de limon gris deschis (10 YR 6/2). Grosime: 0,4 m.
- V: blocuri de calcar (L = 4 à 8 cm) într-o matcă de limon maroniu (10 YR 5/3). Grosime: 0,7 m.
- VI: substrat fragmentat în plachete.

Această secvență se încadrează în pleistocenul superior, așa cum demonstrează un raclor din silex gălbui descoperit în



vechile debleuri. Bilanțul sedimentar din S3 rezultă din prăbușirea plachetelor din perețele stâncos. Unitatea V, cu matricea de limon mai închis la culoare, corespunde unei ușoare pedogeneze. Diferitele unități stratigrafice din S3 au livrat resturi de micromamifere și câteva oase de mamifere mici care se vor constitui în indicatori cronologici.

Două elemente de podoabă au fost descoperite în 2007: o așchie de os de formă triunghiulară cu o perforație ovală, și un capăt de articulație pe care se distinge clar perforație de formă circulară.

Materialul litic descoperit în 2008 nu a fost încă studiat. El provine în principal din sectorul EG al peșterii, din partea inferioară a nivelului C, dar și din nivelurile C1 și C2. Materia primă folosită este silexul local. Foarte rar apare însă și șistul verde, care afloră la câțiva km de peșteră. Debitajul are în mod sigur o componentă aparținând paleoliticului mijlociu, dar deocamdată este prea devreme să stabilim caracteristicile materialului litic, care poate fi atribuit cu siguranță mai multor industrii de la sfârșitul Paleoliticului mijlociu și începutul Paleoliticului superior.

Din sondajul S3 nu au ieșit decât câteva piese. Un racloar de silex caracteristic Paleoliticului mijlociu a fost descoperit în pământul de azvârlitură al vechilor săpături.

Fauna este foarte bine reprezentată.

### Micro- și macromamifere. Studiu preliminar

Emanoil Știucă, Alexandru Petculescu

Introducere

Situarea Dobrogei între Dunăre și Marea Neagră face ca, din punct de vedere biogeografic, aceasta să fie integrată în provincia pontică a subregiunii ponto-central - asiatică din regiunea Paleartică.

Siturile fosilifere sunt situate într-o zonă restrânsă, delimitată de localitățile Târgușor, Cheia, Casian și Gura Dobrogei. Depozitele fosilifere din acest perimetru (situate în pesteri sau adăposturi sub stâncă) au furnizat bogate asociații de micro- și macromamifere de vârstă pleistocen mediu - superioară. Aceste asociații documentează influențe pontice și central asiatică, la care se adaugă cele ale Mediteranei de est. Succesiunea faunelor de mamifere în Dobrogea centrală

În Peștera „La Adam” - crevasă umplută cu sedimente de origine loessică - structura tripartită a ultimului ciclu glaciatic (Wurm) apare cu toată claritatea, fazele stadiare (reprezentate prin acumulări de loess, gelivație activă, fenomene de solifluție și crioturbație) fiind separate între ele prin sedimente de tip interstadiar, dominate de procese de pedogenează și formare de argile brune sau brun-roșcate, fin stratificate incluzând elemente de calcar puternic alterate.

Fauna teriologică este compusă din micromamifere cât și macromamifere abundente pe unele niveluri (ursul de peșteră în prima parte a Wurmului inferior, iar hiena de peșteră, equidele și bovidele în Wurmul mediu). Au fost analizate formele din nivelele C, C1, C2 și D urmând ca restul materialelor să fie lucrate într-o fază ulterioară. Primele observații care au putut fi făcute prin aceste observații au un caracter general și se referă la o parte a Wurmului inferior și mediu. De un interes major, atât pentru stabilirea indicatorilor biostratigrafici, cât și pentru elaborarea unei cronostratigrafii, este precizarea componenței asociațiilor succesive de micromamifere, care conțin specii deosebit de sensibile la modificările condițiilor de mediu. Pe baza succesiunii stratigrafice se poate afirma că secțiunea corespunzătoare primei părți a Wurmului inferior, este caracterizată, din punct de vedere faunistic, prin talia mare a

lemingilor de stepă (*Lagurus lagurus*) și a șoarecelui de stepă (*Stenocranius gregalis*), ca și prin absența unor specii ca *Allactaga jaculus* și *Allocricetus eversmani*.

Lista speciilor care apar în acest interval este următoarea:

*Spermophilus citelloides* Kormos  
*Allactaga majori* Kerr.  
*Allactagulus acontion* (Pallas)  
*Ellobius cf. talpinus* (Pallas)  
*Cletrionomys glareolus*  
*Arvicola terrestris* (forma arhaică)  
*Lagurus lagurus*  
*Eolagurus luteus* (Eversmann)  
*Chionomys nivalis* (Martins)  
*Microtus levis*

Acest tip de asociație arată că unele specii, ca lemingii de stepă (*Lagurus* și *Eolagurus*) își continuă evoluția la nivel local, constituind, de regulă, fondul faunistic principal, în timp ce alte specii sunt înlocuite prin imigranți: *Spermophilus nogaici* prin *Spermophilus citelloides*, *Allactaga orghidani* (cu afinități mediteranean orientale) cu *Allactaga majori* (din stepele eurasiatice). Un taxon particular, propriu nivelului superior este *M. guentheri vistierensis*, o specie locală cu afinități balcanice și est mediteraneene (Radulescu & Samson, 1995).

În raport cu Europa Orientală secvența saaliană de la Gura Dobrogei4 și peștera „La Adam” se înscriu în diversele faze ale Hazarianului (două faze reci separate prin interstadiul Kamenka).

Menționăm că forma de talie mare a lemingului cenușiu de stepă (*L. lagurus dobrogeicus*) din Wurmul inferior este un succes al lemingului de stepă de la finalul ciclului glaciatic rissian care se caracterizează, de asemenea, prin dimensiuni robuste. Cele două interstadii ale Wurmului inferior se disting prin apariția în regiune a speciilor adaptate la biotopuri cu vegetație de arbuști sau chiar forestiere.

Masiva dărâmtură termoclastică de la sfârșitul Wurmului inferior, marchează o fază de culminație glaciatică, circumscisă prin formarea de fenomene de crioturbație (plicaturi, pana de gheață etc.). Aceste depozite sunt practic sterile atât din punct de vedere faunistic cât și arheologic.

Noul subciclu, aparținând Wurmului mediu, include două interstadii complexe (Adam I și Adam II, ultimul bipartit) succedate de un interval oscilant care se încheie cu o fază interstadiară bine exprimată (interstadiul Vistorna I).

Subciclu următor, corespunzător Wurmului superior, este caracterizat prin fenomene intense de gelivație, întrerupte de faze de ameliorare climatică de scurtă durată, ansamblul fiind suprapus de o importantă dărâmtură termoclastică.

Fauna de micromamifere din Wurmul superior indică o accentuare a gradului de continentalizare. Elementele dominante sunt reprezentate, în special, prin lemingul de stepă cenușiu (*Lagurus*) și lemingul galben de stepă (*Eolagurus*). Spre partea finală a Wurmului superior își face apariția în regiune *Scirtopoda telum*, un șoarece saritor adaptat la stepele aride.

Nivelele din care au fost colectate și analizate resturi de micro- și macromamifere; interpretări biostratigrafice și paleoambientale

Nivelul C

Sedimentul este un limon care, în stare uscată, are culoarea brun gălbui 10 YR 5/4. Ansamblul faunistic, prezintă aspecte temperate, arătând apropierea unor zone de tip forestier. Fauna de macromamifere este reprezentată prin următoarele forme: *Cervus elaphus*, *Megaceros giganteus* și *Bos primigenius*. În același context trebuiesc amintite, deși rare, resturile de castor,

care pe lângă mediul forestier are nevoie și de zone cu planuri întinse de apă.

Acest strat, bine dezvoltat în zona de studiu ca și în punctele apropiate (Gura Dobrogei 5, Gaura Vulpii, Cheia) poate fi omologat cu un interstadiu.

Nivelul C1

Culoarea 10YR 6/4, ocru galben cu dungi mai închise și foarte bogat în concrețiuni calcaroase. Fauna caracteristică acestui strat este reprezentată, spre deosebire de nivelul anterior prin elemente arctice: *Lepus timidus*, *Microtus gregalis*, *M. nivalis*, *Rangifer tarandus*; formele de stepă ca: *Alactaga jaculus*, *Lagurus lagurus*, *L. luteus*, *Vulpes corsac*, *Putorius eversmani*, Equidae (? *E. sciticus*), *Saiga tatarica*, *Bison priscus* ating maximul de frecvență ca și *Crocota spelaea*.

Nivelul C2

Litologic stratul este reprezentat printr-un limon de culoarea brun – roșcată 7,5YR 4/6 ce se remarcă prin prezența a numeroase resturi de *Mammuthus primigenius* și *Coelodonta antiquitatis*. În acest interval se constată, de asemenea, o diminuare numerică a hienei de peșteră și a formelor de stepă, precum și o frecvență crescută a faunelor de pădure (*Apodemus sylvaticus*, *Cervus elaphus*, *Bos primigenius*) precum și a ursului de peșteră (*Ursus spelaeus*). Existența chiropterelor indică un regim climatic moderat.

Nivelul D

Prezintă o culoare ocru – cenușie, 10 YR 6/5 conține multe piese angulare, în special spre bază, unde capătă o culoare cenușie. Fauna eate compusă din elemente de stepă și resturi rare de *Rangifer tarandus*. Deși, după tipul faunei și al depozitului acest strat se încadrează tot în același interstadiu ca și Stratul C2 trebuie sa acceptăm, pentru partea sa bazală o racire de scurtă durată.

Caracteristicile asociațiilor de macromamifere din Peștera „La Adam”

Rezultatele cercetărilor întreprinse asupra depozitelor carstice din centrul Dobrogei, raportabile ultimei glaciații, au pus în evidență alternanța a două complexe de macromamifere cu exigențe climatice distincte.

Primul complex, cel mai important, cuprinde specii indicatoare ale unui climat rece și stepic: *Mammuthus primigenius*, *Coelodonta antiquitatis*, *Equus transilvanicus* ssp. *Equus* sp. (talie mare), *Equus spelaeus* ssp., *Rangifer tarandus*, *Bison priscus*, *Alopex lagopus*. La aceste forme se adaugă elemente de stepă extremă ca *Saiga tatarica* și vulpi de talie mică, apropiate de *Vulpes corsac*.

Acest tip de complex de macromamifere este tipic pentru fazele de deteriorare climatică (stadii glaciare).

Cel de al doilea complex se caracterizează prin prezența unor forme legate de un climat mai blând, cu precipitații mai numeroase, favorabile constituirii unei cuverturi vegetale care include și zone forestiere.

Menționăm, astfel, apariția în Dobrogea, în timpul intervalelor cronologice de ameliorare a condițiilor climatice (interstadii) a unor specii ca: *Sus scrofa*, *Capreolus capreolus*, *Cervus elaphus*, *Megaceros giganteum*, *Bos primigenius*, *Hydruntinus hydruntinus*, *Martes Martes*.

Evaluari paleoclimatice

Nu avem încă date care să ne permită o ilustrare a variației faunelor de mamifere pe diferitele stadii ale ultimului ciclu glaciatic, dar prin corelații cu asociațiile cunoscute din depozitele carstice ale Dobrogei centrale putem avansa ipoteza că ansamblul faunistic apărut în urma săpăturilor din 2007 și 2008 aparține primei părți a Wurmului mediu, stadiul izotopic 3.

Prima parte a Wurmului mediu indică o încălzire cu magnitudine de interstadiu fiind urmată imediat de începutul unei noi crize climatice, exprimată prin frecvența ridicată a șoarecelui de câmp – *Microtus epiroticus* – preluând fenomenelor de continentalizare și răcire, prin extinderea suprafețelor deschise, cu vegetație ierboasă (baza nivelului D).

O fază interstadială mai târzie a Wurmului mediu este sugerată prin nivelul C2, corespunzător interstadiului Adam II; în acest caz se observă absența indicatorilor criofili (*S. Gregalis*, *M. nivalis*). Aprecierea temperaturii medii anuale indică oscilații în jurul valorii de 6°C.

Faza rece ulterioară (nivelul C1), în care fauna de stepă este dominantă și renul (*Rangifer tarandus*) este prezent, corespunde unor scăderi relativ moderate de temperatură a căror medie anuală furnizează valori de 4<sup>o</sup> – 4,5<sup>o</sup> C.

Un tablou asemănător interstadiului Adam II, oferă și interstadiul (Arcy ?) din a doua parte a Wurmului mediu (nivelul C). Mediile de temperatură anuale oscilează în acest interval între 6<sup>o</sup> – 7<sup>o</sup>C.

Compararea diverselor asociații de micromamifere wurmiene cu datele referitoare la micromamiferelor recente din Dobrogea face să reiasă reducerea considerabilă a numărului de specii în fauna actuală. Comprimarea și, în mare măsură, suprapunerea zonelor de vegetație, provocată de extensia calotelor glaciare nordică și alpină, au avut drept rezultat formarea unor comunități animale originale al căror corespondent este foarte rar în natura actuală.

În ansamblu, climatul ultimului ciclu glaciatic se distinge, spre deosebire de condițiile actuale din Dobrogea, prin caracterul său foarte constant.

În fazele reci (stadiare), cu excepția instalării unui permafrost, temperatura medie pentru luna iulie nu înregistrează valori prea ridicate, verile rămânând relativ calde (19<sup>o</sup> – 21<sup>o</sup>C) dar sensibil mai scurte. În schimb, rigorile iernii se accentuează, temperaturile medii pentru ianuarie atingând – 10 până la – 12°C. Cantitatea anuală de precipitații diminuează, situându-se între 349 – 350mm.

În fazele de ameliorare (interstadiare), amplitudinea mediilor temperaturilor de iarnă și de vară se reduce într-o oarecare măsură; verile devin mai calde (21<sup>o</sup> – 22<sup>o</sup>C), iar iernile mai puțin dure, media atingând –6 până la – 8°C; cantitatea anuală de precipitații crește între 370 și 400mm.

## 99. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea

**Punct: Celic Dere**

Cod sit: 160412.08

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 126/2008**

Colectiv: Valeriu Sîrbu - responsabil (M Brăilei), Gabriel Jugănar, George Costea (ICEM Tulcea), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (SC Digital Domain), Tomasz Bochnak, Iwona Florkiewicz, 10 studenți (Univ. Rzeszow - Polonia)

În 2008, cercetările arheologice au constat, pe de o parte, în excavații realizate în sectorul necropolei plane și tumulare și, pe de altă parte, în ample acțiuni de investigare a sitului și a microregiunii înconjurătoare cu metode non-invazive (geofizică, topografie, arheologia peisajului, cercetări de suprafață).

Necropola plană. În cadrul necropolei plane au fost cercetate 2 noi morminte, M3, de înhumăție, și M4, de incinerăție cu oasele arse depuse direct în groapă. Ambele morminte au fost descoperite în S34, la adâncime mică (aproximativ -0,35/-0,45 m), aflându-se într-o stare slabă de conservare.

M3. Din oasele mormântului de înhumăție nu s-a reușit decât recuperarea câtorva fragmente, suficiente, însă, pentru a stabili poziția capului, spre SE, și a picioarelor, spre NV. Inventarul M3 a constat în trei piese de bronz: o fibulă de tip Glasinac, fără ac, o elice cu trei pale și un nasture/aplică de îmbrăcăminte, toate poziționate în zona umerilor defunctului.

M4 a constat într-o groapă cilindrică, cu diametrul de 0,75-0,80 m, ce a conținut foarte puține oase calcinate, cărbune și fragmente ceramice arse secundar. În groapa mormântului au fost găsite mai multe fragmente ceramice provenind de la un vas lucrat cu mâna din pastă friabilă, ars oxidant.

Complex 3. S-a continuat cercetarea Complexului 3, identificat în S33 și S34. Acesta constă într-o groapă de mari dimensiuni, săpată de la -0,25 m adâncime și ajunge la -0,80m, de formă cilindrică, cu fundul rotunjit și diametrul de 1,70 m, săpată în stratul steril, cu umplutură omogenă, ce a conținut fragmente de la patru vase întregibile, lucrate cu mâna, precum și urme de cărbune. Nu au fost identificate urme de oase înhumate sau calcinate. Groapa a fost acoperită cu pietre de dimensiuni medii și mici, plus o râșniță preistorică.

Considerăm, astfel, interesant de remarcat prezența în necropola plană a unor complexe ce nu pot fi considerate mormintelor obișnuite, precum și a unui nivel cu depuneri de culoare cenușie cu textură granulată și pigmenți de cărbune (între -0,20 și -0,50 m) marcat în partea superioară de grupări de pietre.

Necropola tumulară. În sectorul necropolei tumulare, în urma investigațiilor geofizice (realizate cu un gradiometru magnetic Bartington) a fost identificată și, apoi, cercetată prin săpătură o movilă aplatizată (T44). Aceasta se află la 9 m S de T38, cercetat de G. Simion, în 1997. Cele două movile au fost puse în legătură stratigrafică printr-un profil magistral pe o lungime de 15,5m. În urma unei ridicări topografice de detaliu s-a stabilit dimensiunea mantalei de pământ aplatizată a movilei T44: un diametru de 7,5m și o înălțime de 0,40m. Sub aceasta (imediat la suprafață sau cu 10cm sub stratul vegetal actual) a fost dezvelită mantaua din piatră spartă a movilei, de formă ovală, de 6,7m (N-S) x 6m (E-V). Movila a fost împărțită în patru sectoare distincte de săpătură, delimitate de doi martori stratigrafici în cruce, de 0,60 m lățime. În campania 2008 s-a început excavarea mantalei de piatră în carourile A și C, până la adâncimea de -0,45 m. S-a pus, astfel, în evidență modul de amenajare a construcției funerare: mantaua de piatră a fost depusă într-un strat de cca 20 - 30cm grosime, pe toată suprafața movilei, închisă de un „ring” din pietre mari neprelucrate, așezate, în anumite poziții (una peste alta, pe două sau trei rânduri). Așa cum a rezultat și din redeschiderea (tot în 2008) a movilelor excavate de G. Simion, T38 și T42, ringul și mantaua de piatră ale T44 au fost ridicate deasupra unei gropi de mari dimensiuni (în cazul T38 și T42, săpată până la stâncă, de aprox. -0,80 m). În centrul acestei gropi, după umplere cu materialul scos la excavare (lut roșcat, uneori amestecat cu fragmente de stâncă – în cazul T42) a mai fost săpată o groapă mai mică (la T44 de aprox 3m în diametru) ce a fost umplută cu pietre care în partea superioară s-au continuat cu mantaua. Printre pietrele mantalei, în caroul A, a fost identificat un inel din sârmă de argint, la -0,2m, iar în caroul C, în umplutura castanie, aflată între ring și groapa centrală cu umplutură de pietre, mai multe fragmente ceramice provenind

de la o imitație după o lekane, lucrată la roată, din pastă cenușie, și de la un alt vas lucrat cu mâna, din pastă friabilă (între -0,25 și -0,45 m).

Săpăturile noi au fost dublate de un amplu efort de redeschidere a vechilor excavații în scopul înregistrării detaliate a structurilor arheologice și a elementelor stratigrafice cu mijloace topografice precise (stație totală cu laser vizibil, GPS cu corecție diferențială). Desfășurarea măsurărilor într-un sistem unic de coordonate (Stereo 70) a permis integrarea tuturor informațiilor arheologice cu componentă spațială, de la complexe arheologice și săpături, la situri arheologice identificate prin periegeză. Investigațiile cu metode geofizice s-au desfășurat, cu control topografic, pe o suprafață de 4100 m<sup>2</sup> în zona necropolei tumulare și plane. Metoda a fost utilizată atât pentru identificarea de structuri arheologice noi (de ex., T44, cercetat în 2008), cât și pentru localizarea excavațiilor vechi și completarea detaliată a planului sitului. Metoda s-a dovedit, totodată, utilă pentru a pune în evidență caracteristicile naturale ale terenului.

Integrarea acestor date cartografice și geofizice într-un sistem GIS a făcut posibilă derularea unor analize specifice (Slope, Least Cost Surface, Viwshed, Watershed) ce pus situl de la *Celic Dere* în legătură cu existența unui drum antic de culme, pe direcția SE-NV, de-a lungul Dealurilor Niculițelului, între Isaccea și lacul Babadag. Așezarea de la *Celic Dere* pare să fie, astfel, explicată prin existența unui pas al acestui important drum peste valea Celicului, aceasta constituindu-se într-un punct nodal pe traseul ce lega spațiul nord-pontic cu zona litorală a coloniilor grecești.

S-a efectuat o documentație complexă a săpăturilor și a zonei necropolei cu mijloace moderne.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul ICEM Tulcea.

#### Bibliografie:

- G. Simion, *Le site de Celic Dere. Interpretations ethno-culturelles et implications dans la chronologie du Hallstatt final*, p. 237-252, în *Premier Age du Fer aux Bouches du Danube et dans les regions autour de la Mer Noire*, Tulcea 1997;  
G. Simion, *Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic Dere*, p. 69-82, în *Tombes tumulaires de l'âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe*, Tulcea, 2000;  
V. Sîrbu et al. CCA 2007, p. 379-380, pl. 76; CCA 2008, p. 322.

## 100. Turda, jud. Cluj [Potaissa]

### **Punct: Dealul Cetății**

Cod sit: 52268.01

### **Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 40/2008**

Colectiv: Mihai Bărbulescu - responsabil, Sorin Nemeti, Florin Fodorean, Carmen Mihăilă, Mihaela Sălășan, Onofrei Cosmin, Blaga Dragoș, Matei Dan (UBB Cluj), Mariana Pâslaru, Ana Căținaș, Claudia Luca (MI Turda), Pavel Huszarik (Liceul Nădlac)

Cercetările arheologice s-au desfășurat pe baza contractului nr. 58/24.05.2008 încheiat între MCC și UBB Cluj ca beneficiar. Valoarea contractului: 80.000 lei.

Lucrările de cercetare arheologică s-au desfășurat pe parcursul lunilor iunie – iulie 2008.

Cercetările din anul 2008 au constat în completarea cercetărilor din anul precedent prin practicarea unei secțiuni și a

unei casete în zona nordică a termelor și cercetarea în suprafață a curții edificiului central al castrului, *principia*.

#### Terme

Cercetările din acest an au urmărit precizarea modului în care se încheie edificiul din faza I identificat în campania precedentă. La E de intrarea în terme, în apropierea palestreii, au fost practicate o secțiune (S1 terme, 17 x 1 m, orientată V-E) și o casetă (C1 terme 4,5 x 4,5 m) pentru a completa planul edificiului din faza I dezvelit în cercetările din anul 2007.

#### Principia - curte

Cercetarea în suprafață a curții clădirii comandamentului a început din partea vestică. Au fost practicate 14 suprafețe (11 orientate N-S și trei orientate V-E): S1 (19 x 3 m), S2 (19 x 3 m), S3 (19 x 2 m), S4 (19 x 2 m), S5 (19 x 3 m), S6 (19 x 3 m), S7 (19 x 3 m), S8 (10 x 3 m), S9 (19 x 2 m), S10 (15 x 3 m), S11 (19 x 2 m), S12 (15 x 3 m), S13 (19 x 3 m), S14 (11, 5 x 2 m). S-a dezvelit o suprafață de 608 m<sup>2</sup>, cu o adâncime medie de cca. 0,80 -1 m.

#### S1/2008

Suprafața a fost deschisă în partea vestică a curții, la 6,10 m E de zidul basilicii și la 1,90 m N de zidul porticului.

#### Stratigrafie:

1. humus modern (0 / -0,40 m). Stratul de humus este variabil în diferite zone ale curții datorită depunerilor pământului rezultat în urma cercetărilor arheologice care au dezvelit camerele și porticele.
2. nivel de dărâmtură (-0,40 / -0,60 m). Grosimea acestui strat este de asemenea variabilă în diferite puncte ale curții. Nivelul reprezintă depunerea ulterioară epocii romane rezultată din dărâmarea edificiului clădirii comandamentului. De asemenea, se remarcă urme ale activității antropice din perioada antică târzie și medieval-modernă (dezafectarea pavajului din lespezi de calcar al curții, demolarea bazelor de statui, răvășiri ale celor care au scos piatră din zidurile basilicii și porticelor sau ale căutărilor de comori).
3. nivel de călcare antic/nivelul superior al infrastructurii pavajului (-0,60 / -0,65 m). Pe acest nivel erau așezate lespezile din calcar ale pavajului curții, în majoritatea lor scoase în perioada ulterioară epocii romane. Stratul este constituit din pietriș și calcar de Podeni sfărâmat, cu grosime variabilă pe toată suprafața curții, de la 0,05 la 0,20 m.
4. strat de amenajare – nivelare a curții (lut tasat de culoare brun - roșcată), -0,65 / -0,80 m. Stratul se întâlnește pe toată suprafața cercetată, cu grosimi variabile; în unele locuri suprapune un pavaj anterior din cărămizi.
5. steril – pământ negru (-0,80 / -0,90 m).

#### S1/2008

În secțiune au fost surprinse o groapă modernă (în c. 1-4) umplută cu blocuri rectangulare, fragmente arhitectonice, pietre de carieră și cărămizi. Groapa, relativ circulară, are un diametru de cca. 3 m și se adâncește până la -1,30 m.

Între m. 6,20-9,70, intersectată de profilul estic, apare o bază de mari dimensiuni construită din lespezi de calcar de Podeni. Existau lespezi doar în părțile sudică și nordică, între ele găsiindu-se o umplutură compactă de prundiș, piatră de râu și fragmente mărunte de calcar de Podeni. Marginea vestică a bazei este marcată de lespezi din calcar așezate în cant. Jumătatea estică a bazei va fi dezvelită în secțiunea S3/2008.

În c. 14-15, în centrul secțiunii a fost descoperită o groapă rotundă cu diametrul de 1 m care se adâncește până la -1,25 m la nivelul actual de călcare. În umplutură: mortar, piatră, cărămizi.

#### S2/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 3 m și a fost trasată în continuarea secțiunii S1, spre N.

În c. 4-5, la adâncimea -0,50 m a apărut un pavaj din lespezi de calcar neregulate de grosimi diferite (intersectate de profilul vestic între m. 3-4,90). În jumătatea estică a secțiunii pavajul lipsește și la adâncimea de -0,70 m au apărut țigle așezate direct pe solul steril (cu ștampilele LGVM și LVM). După scoaterea lespezilor pavajului s-a observat că nivelul de țiglă nu continua sub pavajul de lespezi. O grupare similară de țigle așezate pe solul steril a mai fost descoperită în S4 și S6. Este posibil ca aceste amenajări cu țiglă și cărămidă direct pe solul steril (humus antic) să constituie urmele unui pavaj anterior al curții, pavaj desființat odată cu construirea noului pavaj din lespezi de calcar. Lespezile din partea vestică căzute spre interior nu acopereau un canal cum s-a crezut inițial, ci erau prăbușite într-o groapă. Groapa este intersectată de profilul vestic între m. 3,40-5 și continuă până la adâncimea de -1,60 m. Pe fundul gropii se aflau pietre de carieră așezate, iar în interiorul acesteia și pe margini apar lentile de mortar și țiglă romană.

În c. 7-11, în jumătatea estică a secțiunii, a fost surprinsă o bază de statuie construită ca și cea din S1 sau cea din mijlocul curții din lespezi așezate paralel între care s-a umplut cu emplecton.

În c. 9, în centrul secțiunii, la 1,50 m de profilul estic și cu centrul la 8,30 m, se află un vas (ulcior) îngropat în pământul steril. Numai partea inferioară a fost surprinsă în steril, partea superioară fiind spartă (fundul vasului coboară până la -1m).

În c. 15-17 a fost surprinsă o altă bază de statuie din care se mai păstrează patru blocuri din calcar de Podeni. Și aici avem conturată o platformă (2,30 x 1,90 m) cu o substrucție de lutuială și piatră mărunță. Platforma este intersectată de profilul estic între m. 14,10-16,40 și continuă spre V până la m. 1,90. Partea superioară a platformei apare la adâncimea de - 0,25 m. În partea sudică, de unde probabil au fost scoase lespezi, se afla sfărâmtură din calcar de Podeni și fragmente de țigle.

#### S3/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 2 m și a fost deschisă paralel cu S1.

Nivelul de amenajare, -0,60/-0,80 m, este delimitat de o lentilă de sfărâmtură de calcar de Podeni, provenită de la distrugerea bazelor de statui din curte, și de nivelul de lutuială compactă ce a rezultat din amenajarea curții în vederea construirii bazelor. Astfel depunerea de cca. 0,20 m echivalează cu nivelul de locuire din curtea clădirii comandamentului.

Între m. 6,20 și 9,70 a fost descoperită o bază de statuie care continuă din S1. Profilul vestic intersectează între m. 6,20-6,95 o lepede de calcar de Podeni, găsită la adâncimea de - 0,55 m. Spre E de aceasta mai sunt două lespezi (cu dimensiunile de 0,95 x 0,70 m și 0,40 x 0,80 m)

Tot în S3, între m. 11,80-14,50, apare un nivel de țiglă la adâncimea de -0,15/-0,20 m. Țigla este căzută pe nivelul de călcare din curte.

#### S4/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 2 m și a fost trasată în continuarea secțiunii S3, spre N.

În jumătatea estică a secțiunii, intersectată de profilul estic între m. 6,70-7,70, apare o groapă rectangulară cu colțurile rotunjite. Lățimea gropii este de 1 m, lungimea neputând fi determinată deoarece se observă în secțiune doar cca. 0,50 m. Trebuie menționat că groapa se conturează sub nivelul de lutuială pe care sunt așezate lespezile pavajului, la adâncimea de -1 m.

#### S5/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 3 m și a fost trasată paralel cu S3.

În partea sudică, între c. 1-3, poate fi observată o groapă modernă, adâncă de -1,80 m. În groapă s-a găsit o cantitate mare de piatră de carieră, scoasă din ziduri, și țigle.

Între m. 3-4, în apropierea profilului vestic, la răzuire la -1 m se observă fundul altei gropi moderne, cu diametrul de 0,55 m.

În centrul secțiunii, între m. 6-13, se observă o a treia groapă modernă unde s-a găsit o mare cantitate de piatră. Mai trebuie menționat că în jumătatea nordică a secțiunii s-a găsit urma unei vechi secțiuni (din anul 1979).

S6/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 3 m și a fost trasată în continuarea secțiunii S5, spre N.

Groapa identificată în S4, tăiată de profilul estic între m. 6,70-7,70 m, se continuă și în S6. Aici, intersectată de profilul vestic între m. 6, 85-7,85, apare continuarea acestei gropi rectangulare, de asemenea acoperită cu cărămizi. Se observă în secțiune pe o lungime de 0,65 m.

Între cele două secțiuni există un martor de cca. 0,40 m care a fost desființat. După desființarea martorului s-a conturat o platformă de cărămidă și lut cu dimensiunile de 1,70 x 1 m (în partea mediană spre S amprenta se lățește și ajunge la 1,30 m). În colțul NE sunt vizibile amprente maronii gălbui care pot să provină de la bârne/scânduri din lemn putrezite (asemenea urme alăturate se văd doar pe o suprafață de 0,30 x 0,10 m). În partea vestică restul este acoperit cu cărămizi fragmentare, iar în partea estică se mai observă două cărămizi cu dimensiunile de 0,40 x 0,25 m. În marginile platformei spre S și spre E sunt așezate cărămizi în cant. În S6, deasupra acestei amenajări de cărămizi, în stratul de lut brun – roscat, a fost găsit un denar (Faustina II). După scoaterea cărămizilor s-a conturat o groapă rectangulară cu dimensiunile de 1,75 x 0,80 m, adâncă doar de 0,10-0,15 m. Cărămizile aveau ștampilele LVM și LGVM.

S7/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 3 m și a fost trasată paralel cu S5.

În c. 1-3, la -0,90 m, se află un strat de dărâmtură cu *opus signinum* care ajunge pe profilul estic până la m. 3,10. În c. 3, în centrul secțiunii, a fost identificată o aglomerare de piatră. În c. 1-4 a mai fost identificată o platformă de piatră de carieră cu *opus signinum* și fragmente de calcar de Podeni, intersectată de profilul estic între m. 0-3,10.

În jumătatea estică se găsește o platformă de piatră de carieră cu mortar păstrată pe o înălțime de cca. 0,10-0,15 m, fiind intersectată de profilul estic între m. 8,90 - 12,40. A fost dezvelită în secțiune pe o suprafață de 3,50 x 0,90 - 1,20 m. În fața platformei, la cca. 1,80 m de colțul NV al acesteia, a fost descoperit, în martor, un fragment de fus de coloană cu inscripție.

S8/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 3 m și a fost trasată în continuarea secțiunii S7, spre N.

În c. 6-8, intersectată de profilul V între m. 5,30 - 6,10, apare o groapă rectangulară săpată din nivelul de dărâmtură. Groapa are dimensiunile de 0,75 x 0,35 m. Deasupra gropii la -0,50 m sunt așezate două plăci din calcar, care o acopereau. La golire groapa se îngustează și continuă în solul steril până la adâncimea de -1,40 m (de la nivelul actual), iar umplutura sa constă în sfărâmtură de calcar de Podeni și mortar.

În c. 8-14, la adâncimea de -0,50/-0,60 m apar o serie de lespezi de calcar de grosimi variabile. Ele sunt ce a mai rămas din pavajul curții, restul lespezilor fiind scoase, iar nivelul lor superior corespunde cu nivelul de călcare antic în curte. În c.

15-18 apar două gropi rectangulare. Prima dintre acestea (2,20 x 1,80 m) este săpată în nivelul de dărâmtură, intersectând stratul de calcar și de lut galben-maroni (infrastructura pavajului). Umplutura gropii constă în calcar de Podeni sfărâmat, mortar, fragmente de țigle și fragmente ceramice. Groapa este acoperită de nivelul de dărâmtură (depunere postromană), iar marginile sale sunt bine evidențiate de lentile de mortar. Adâncimea sa este de -1,20 m de la nivelul actual.

Cea de a doua groapă (0,95 x 0,70 m) este tăiată de profilul vestic și are o formă ușor rotunjită. Marginea ei estică intersectează groapa menționată anterior, iar umplutura sa este similară cu a acesteia.

S9/2008

Secțiunea are dimensiunile de 19 x 2 m și a fost trasată paralel cu S7.

În capătul sudic al secțiunii, între m. 0-3,10, a apărut platforma de piatră cu *opus signinum* semnalată și în S7. Platforma continuă spre E. Tot în această secțiune, în capătul de N, în nivelul de lut a fost descoperită o monedă emisă pentru Crispina (*terminus post quem* pentru construirea pavajului).

S10/2008

Secțiunea are dimensiunile de 15 x 3 m și a fost orientată E-V.

În c. 5 în centrul secțiunii s-a găsit o groapă modernă (pe nivelul de la -0,60 m). Groapa are forma ovală în suprafață cu diametrele de 1,30 și 1 m. Se adâncește în pământul steril până la -1,30 m (de la nivelul actual de călcare). Forma sa este una conică iar umplutura constă din calcar de Podeni sfărâmat și țigle fragmentare.

Între m. 8,80-11,20 profilul nordic a intersectat o groapă rectangulară, săpată din nivelul de dărâmtură de deasupra pavajului. Groapa avea dimensiunile de 2,50 x 1,80 m (se observă în secțiune pe direcția N-S numai pe o lățime de 1,80 m. În umplutura acesteia au fost descoperite fragmente de bronz aurit de mici dimensiuni, piatră, țigle și sfărâmtură din calcar.

În secțiunile S11/2008 (19 x 2 m), S12/2008 (15 x 3 m, orientată E-V), S13/2008 (19 x 3 m, orientată N-S) și S14/2008 (11,5 x 2 m, orientată E-V) nu au fost găsite lespezi ale pavajului sau gropi antice. Doar în secțiunea S12, în c. 1-2 a fost găsită platforma de piatră și *opus signinum* dezvelită deja în c. 1-3 ale secțiunilor S7 și S9. Secțiunile S12, S10 și S14 au intersectat secțiuni și casete din vechile săpături.

În cercetările din curtea clădirii comandamentului din anul 2008 au fost descoperite diferite materiale arheologice: numeroase fragmente de bronz provenind de la statuile topite, monede romane și medievale timpurii, piese de echipament, un *signum* al unei vexilații legionare din bronz, fragmentul de coloană cu inscripție, material tegular etc.

#### Bibliografie:

M. Bărbulescu, *Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea V Macedonica și castrul de la Potaissa*, Cluj-Napoca, 1987.

M. Bărbulescu, *Das Legionslager von Potaissa (Turda). Castrul legionar de la Potaissa (Turda)*, Zalău, 1997.

#### Abstract:

The archaeological excavations from 2008 at the Roman military camp from Potaissa had as main objective the investigation of the court of the *principia*.

The excavation began from the Western part. We opened 14 surfaces: S1 (19 x 3 m), S2 (19 x 3 m), S3 (19 x 2 m), S4 (19 x 2 m), S5 (19 x 3 m), S6 (19 x 3 m), S7 (19 x 3 m), S8 (10 x 3 m), S9 (19 x 2 m), S10 (15 x 3 m), S11 (19 x 2 m), S12 (15 x 3

m), S13 (19 x 3 m), S 14 (11, 5 x 2 m). We excavated a surface of 608 m<sup>2</sup> at a medium depth of 0, 80 -1 m.

During the archaeological excavations made in 2008 there were discovered various artefacts: bronze fragments from statues, Roman and early mediaeval coins, a bronze *signum* belonging to a legionary *vexillatio*, a column fragment with inscription, etc.

## 101. Turnu Măgurele, jud. Teleorman

**Punct: Cetate**

**Cod sit: 151692.01**

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 112/2008**

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil (M Brăilei), Ecaterina Țânțăreanu (MJ Teleorman)

După Grigore Florescu (1936-1939 și 1943) și Gheorghe Cantacuzino (1978-1980) cercetările arheologice au fost reluate la cetatea Turnu în 2006 de colectivul ce a continuat investigațiile și în 2007; acesta fiind format din Ionel Căndea (responsabil științific) și Ecaterina Țânțăreanu (responsabil de sector).

În materialele cartografice din sec. XVIII și XIX, cum ar fi Schița austriacă a districtului Romanați (aprox.1718-1732), Planul maiorului Jenei – 1784, Harta Marelui Stat Major al Armatei Austriece -1790, Planul topografic al domeniului Turnu - 1831, ultimul întocmit cu ocazia revenirii sub administrația românească a fostului myabet otoman, confirmate de fotografiile aeriene recente, realizate prima în anul 1977 și în special cea de-a doua, din anul 2004, se remarcă, în jurul fortificației exterioare a cetății Turnu, o așezare civilă, destul de compactă, ceea ce corespunde și descrierii de la jumătatea sec. al XVII-lea datorate lui Evlia Celebi, care o vizitase. Ridicarea topografică efectuată în anii 2005-2006 demonstrează, de asemenea, corectitudinea înregistrărilor cartografice și a descrierii călătorului turc și pune în evidență și caracterul de așezare fortificată a orașelului otoman, așa cum apare el într-o gravură târzie, din anul 1826. De altfel, în registrele vamale ale Sibiului din sec. al XVI-lea, schela și târgul de la Turnu figurează ca un punct important în tranzitul de mărfuri al negustorilor din orașul transilvan cu Peninsula Balcanică.

Obiectivele cercetării în campania 2008 au fost:

- continuarea S1 în vederea obținerii unui profil între cetatea de plan circular, atribuită lui Mircea cel Bătrân și fortificația de plan pentagonal sugerată de fotografiile aeriene efectuate în anul 1977 și 2004 și confirmate de ridicarea topografică din 2006. În acest sens a fost continuată S1 pe segmentul dintre turnul „Mircea cel Bătrân” și capătul de N al S1 începută în 2006 (carourile 13-25).

- delimitarea zonei civile locuite față de turnul de NV al celei de-a doua fortificații de plan pentagonal pusă în evidență de fotografiile aeriene și obținerea de informații privind organizarea teritoriului, drept pentru care s-a trasat o secțiune (S3) lungă de 24 m și lată de 1,5 m, perpendiculară pe linia fortificată.

### Sector Fortificație

Au fost cercetate carourile 1-13 (2 x 2 m.), primii 25 m ai S1, pornind de la turnul circular și continuând până la caroul 13 (1 x 2 m.). Ca și în cazul primului segment din S1 cercetat în 2006-2007, timpul, dar mai ales resursele destinate campaniei ne-au obligat să ne adâncim doar pe jumătate (în raport cu situația din S1, caroul 13-23). Ajungând la sfârșitul campaniei de o lună (17

iulie – 13 august 2008) la aproximativ aceleași adâncimi ca în campania 2006 pe cei 20 m cercetați (carourile 13-23).

Tot aici trebuie să menționăm că un obiectiv propus și neatins nici de cercetările lui Gh. Cantacuzino de la începutul anilor 1980 – a fost acela de a atinge pământul viu la temelia turnului circular – turnul lui Mircea cel Bătrân.

În campania 2008 două elemente au fost dovedite:

- în S1 caroul 1 la -4,50 m. după un strat de moloz de la nivelul de călcare de lângă zid și până la adâncimea amintită a izbucnit pânza de apă freatică, împiedicând atingerea pământului viu de la baza zidului.

- capătul S1 caroul 1 ce începe de la turnul circular reprezintă o imensă depunere de moloz pe adâncimea cercetată (-4 m. +0,50 m. de clisă umedă, ulterior inundată).

În rest, fragmentele de zidărie din piatră puse în evidență în celelalte carouri (2-13) vor fi cercetate în 2009. Ținând cont de cota de adâncime înregistrată pe această suprafață (-1,20 –1,40 m) în raport cu S1 caroul 1 (-4,50 m) am hotărât astuparea și conservarea acestor cote și reluarea cercetărilor în 2009.

### Sector Așezarea civilă

Pe toată suprafața, imediat sub stratul de pământ arabil, în care erau prezente mici fragmente de cărămidă, mortar și bulgări de chirpici, se găsește un nivel cu grosimea de aproximativ 0,20 m de sol galben-cenușiu, pigmentat, afânat și cu un conținut de nisip aluvionar fin, inegal distribuit și cu numeroase cochilii de melci.

Următorul nivel corespunde unui sol brun cenușiu amestecat cu numeroase fragmente de diferite dimensiuni din materiale de construcție, cum sunt cărămida, piana și mortarul, dar și mici bolovani din piatră de calcar, alături de cuie, scoabe și balamale de fier și înglobează o mare cantitate de material ceramic, iar printre acestea resturi din oase de animale, de păsări și valve de scoici. Pe suprafața secțiunii, sub acest nivel a apărut, cu intermitență, un strat de pietriș inegal distribuit, suprapus peste un strat mai gros de pământ brun, cu o consistență mult mai densă, pigmentat și el cu chirpici, mortar, cărbune și cochilii de melci, în care au fost antrenate diverse reziduuri menajere, piatră de calcar și chiar mici bolovani de silex.

Dacă zona carourilor 2-4 este pe jumătate cercetată și necesită continuarea săpăturilor în 2009 în celelalte carouri 3-13 se impune același lucru în campania următoare.

Materialul ceramic descoperit până în prezent va putea fi analizat, cu toată sărăcia și starea fragmentară caracteristică după ce cercetarea în adâncime va fi epuizată.

În carourile 7-8 a fost surprinsă parțial, spre profilul nordic, sub care intră, o groapă menajeră cu diametrul maxim de 0,90 m, care coboară îngustându-se până la adâncimea de 2,70 m. Atât deșeurile menajere conținute de groapă cât și cele împrăștiate pe toată suprafața secțiunii reprezintă o mare cantitate de resturi din vase ceramice, din categoria uzuala cât și din cea smălțuită, în stare de puternică fragmentare, olărie autohtonă și otomană, fragmente de lulele și chiar dintr-o brățară de sticlă, piese metalice din harnașament, o potcoavă, fragmente de cuțite etc., aglomerări de arsură cu cenușă și cărbuni, numeroase resturi osteologice de animale și păsări.

Cu toate că în afara gropii menajere nu s-au identificat alte amenajări specifice, cantitatea și diversitatea de materiale depuse ca urmare a activității umane intense și de lungă durată demonstrează că ne aflăm în interiorul așezării, urmanând ca în campaniile viitoare să se identifice locuințe sau alte structuri urbane, tipice pentru un oraș otoman ce a funcționat aproape patru secole și care beneficiază de faptul că întreaga suprafață este lipsită de construcții moderne și contemporane.

**Bibliografie:**

Andrei Pănoiu, *Moșii, sate, târguri și orașe. IV. Turnu Măgurele*, Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice 4, nr.3-4, 1993, p.53-61.

*Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, Buc., 1976, p. 704-705.

Mihail Dan, Samuel Goldenberg, *Le commerce balkano-lévantin de la Transilvanie au cours de la seconde moitié du XVI siècle et au début du XVII siècle*, Revue des Études Sud-Est Européenne 5, 1967, nr.1-2, p. 95.

L. Bejenaru, C. Hrișcu, *Date arheozoologice privind materialul faunistic de la Biserica Sf. Arhanghel Mihail din Brăila*, în I. Căndea, "Brăila. Origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea", 1995, Muzeul Brăilei, I, Editura Istros, p. 219-226.

L. Bejenaru, S. D. Leonov, *Date arheozoologice privind cetatea Oradiei*, Analele Univ. Oradea, Fasc. Biologie 8, 2001, p. 183-196.

S. Bokony, *History of domestic mammals in Central and Eastern Europe*, Academiei Kiado, Budapest, 1974.

**Raport arheozoologic preliminar asupra faunei**

Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR-CNCP)

Eșantionul faunistic descoperit și analizat însumează 917 resturi. Cea mai mare parte din fauna identificată aparține mamiferelor, dar s-au mai identificat și 13 resturi de păsări (trei sunt de găină – *Gallus domesticus*; cinci de găscă – *Anser domesticus*; unul de rață - *Anas domestica*, precum și un rest de coajă de ou; patru sunt indeterminabile), trei de reptile (fragmente de carapace de broască țestoasă de apă – *Emys orbicularis*) și un rest de moluscă (*Unio* sp. – scoica de râu).

În cadrul eșantionului de mamifere (900 de oase analizate) s-au determinat până la nivel specific doar 624 (69,33 %). Astfel s-au identificat mai mulți taxoni, dintre care cei care aparțin mamiferelor domestice sunt predominanți (7 specii: vita domestică, oaia, capra, porcul, câinele, pisica și calul); doar un singur rest aparține unui animal sălbatic și anume o falangă 1 de cerb (*Cervus elaphus*).

Resturile studiate prezintă din punct de vedere tafonomic, toate caracteristicile unor resturi menajere, și anume, o fragmentaritate relativ mare, urme de descărnare, dezarticulare și urme de dinți datorate carnivorelor.

Eșantionul analizat, ilustrează consumul alimentar aproape numai de specii domestice, ceea ce ar sugera faptul că activitatea de creștere a animalelor ar juca un rol de prim ordin pentru comunitatea de la Cetatea Turnu. În cadrul acestei activități, cornutele mari și mici sunt cele mai exploatate din punct de vedere alimentar. Interesantă este sacrificarea în procentaje foarte crescute a ovicaprinelor foarte tinere și tinere care furnizează o carne fragedă (peste 65% dintre indivizi), lucru observat și în cazul bovinelor, dar într-o mai mică măsură (38,4 %). Pe locul trei din punct de vedere alimentar s-ar situa cabalinele.

Vânatul este slab reprezentat, noi identificând numai un singur rest de cerb.

Analiza arheozoologică confirmă absența aproape totală a suinelor domestice (doar 3 resturi) din spectrul analizat. Această ar putea fi pusă pe seama unor obiceiuri alimentare (cutume) ale unor comunități etnice și religioase, cum ar fi, de exemplu, turcii musulmani, cărora este posibil să le fi aparținut aceste resturi de bucătărie (menajere).

După cum se observă, analiza arheozoologică de la Cetatea Turnu demonstrează similitudini cu cea de la Brăila (Biserica Sf.

Arhanghel Mihail – Bejenaru, Hrișcu, 1995) și cea de la Cetatea Oradea (Bejenaru, Leonov, 2001), unde s-a observat de asemenea lipsa totală sau parțială a suinelor domestice. Aceeași situație a mai fost semnalată și în alte situri din vecinătatea României, cum ar fi în Ungaria, în reședința Pașei de la Buda (Bokony, 1974).

Sperăm ca viitoarele cercetări arheologice și arheozoologice să aducă și alte informații cu privire la economia alimentară de origine animală a comunității de la Cetatea Turnu și să completeze informațiile destul de lacunare pentru această perioadă (sec. XVIII-XIX).

**102. Țaga com. Țaga, jud. Cluj****Punct: Baza Arheologică**

Cod sit: 59835.01

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 41/2008**

Colectiv: Zoia Maxim – responsabil (MNIT), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Diana Bindea, Luminița Săsăran, Alexandra Peștean (UBB Cluj) Ovidiu Sechel (Colegiul Pedagogic Sighetu Marmatei)

Ultimele campanii și-au concentrat atenția asupra studierii sistemelor de fortificație de pe laturile de N, NE a așezării, deoarece între șosea și Lac sunt proprietăți private vândute pentru a se construi case, astfel ca pericolul distrugerii sitului este iminent. Până în prezent s-au construit o casă locuită permanent, o casă de vacanță și una care este în construcție. Din această cauză s-a intensificat cercetarea prin diferite metode a zonei, mai ales prin prospecțiuni magnetometrice cu protoni și cesiu, sau topometrice, pentru a se depista locurile care trebuiesc urgent cercetate pentru a se salva cât mai multă informație și materiale.

În toamna anului 2007 echipa profesorului Mischka Carsten de la Universitatea din Kiel, a efectuat prospecțiuni magnetometrice în zona afectată de lucrările edilitare, mai precis în jurul Casei Fodor. Terenul ce urma să fie prospectat era acoperit cu o vegetație abundentă formată din buruieni, ceea ce a necesitat intervenția Primarului, care a trimis o echipă ce au tăiat și strâns resturile vegetale. Astfel că s-au putut efectua prospecțiile. Sistemul de prospectare a fost determinat de planul înclinat spre lac al terenului. Direcția de prospectare a fost E-V, de-a lungul pantei pentru a evita marcarea denivelărilor date de haturi (mejde) dintre loturile particulare. Stația totală a verificat tot timpul ridicarea cartografică anterioară, diferențele de localizare fiind de ordinul centimetrilor (sub 0,5 m), în raport de numărul de sateliți. În vecinătatea Casei Fodor prospecțiile nu s-au apropiat sub 5 m de construcție și nici spre vest, deci spre centrul așezării, deoarece betoniera și cisterna de apă deranjau măsurătorile. Rezultatul măsurătorilor este elocvent și confirmă observațiile din anii precedenți de la secțiunile S. 14, 21, 22 și Casa Centea când s-au studiat frânturi din sistemul de fortificare. Pe harta magnetometrică se văd clar cele 2 sisteme de fortificație formate din șanțuri și palisade, precum și sistemul de Poartă, în dreptul casei Fodor, care exact pe acest loc extrem de important și-a plantat o LIVADĂ (!!!!). Pe hartă se vede clar inclusiv un turn de pază la intrare (construcție dreptunghiulară).

În perioada săpăturilor din acest an, o echipă condusă de Dorel Micle de la UV Timișoara a venit la Țaga pentru a efectua măsurători cu magnetometru cu Cesium pe o suprafață de cca. 1

ha la est de zona prospectată anterior. Se poate observa și pe harta acestor scanări cele 2 fortificații, inclusiv situația dinspre șosea unde se vede o „construcție” circulară (?).

În campania de săpături din anul acesta am colaborat cu Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie, secția Arheologie și cu Colegiul Pedagogic din Sighetu Marmăției (prof. Ovidiu Sechel). Au fost deschise 2 secțiuni la 10,5 m - S de Casa Fodor pentru a cerceta situația stratigrafică a celor 2 fortificații și a gropilor ce se pot „citi” pe harta magnetometrică. Secțiunile au fost perpendiculare pe sistemul de fortificație, de la șosea spre Lac și aveau 2 x 20 m (S.24) și 2 x 42 m (S.25). Caroierea secțiunilor s-a făcut, ca și în anii precedenți dinspre șosea spre Lac, din 2 în 2 m, astfel S. 24 avea 10 carouri (Fig. 4), iar S. 25 avea 21 carouri. Toată suprafața a fost săpată manual pe nivele de la 0,20 la 0,05 m, în funcție de situația arheologică. Încă de la decopertarea stratului arabil (între 0,20 și 0,35 m, pe alocuri) au apărut materiale arheologice constând din ceramică, chirpici și unelte litice, aflate în poziție secundară datorită lucrării intensive a terenului încă din evul mediu, fiind și un teren în pantă de cca 20°.

Cele mai multe materiale au fost în partea dinspre șosea a secțiunii S24, la adâncimea de 0,40 m, în carourile 1, 4, 6 și 9, constând din 6 fragmente de topoare, 5 unelte din silex și calcedonie și o mulțime de resturi de prelucrare și unelte finite uzate și sparte din corneean. Oasele de animale erau descompuse, fiind sesizate doar urma lor în lut. La adâncimea de 0,60 m s-au conturat foarte bine complexe: în carourile 1 și 2 erau gropile de stâlpi a unei locuințe notată cu C. 78 (numerotarea complexelor este în continuarea celor din campaniile precedente) și un șanț de fundație; în caroul 3 șanțul palisadei duble din interiorul *primului sistem de fortificație*; Șanțul Mare (denumirile au fost date de mărimea deschiderii - lățimii șanțului) în carourile 4-5; iar Șanțul Mic în carourile 6 și 7. Șanțurile au fost golite, constatându-se că după abandonarea fortificației, au fost umplute cu resturi menajere (ceramică din toate categoriile, inclusiv decorată cu incizii specifice fazei I a grupului Iclod; chirpic în diferite faze de ardere de la o ușoară calcinare până la vitrifiere, unelte sparte, resturi de prelucrare, oase de animale, un picior de statueta, un fragment de zurnăitoare, biberoane, etc). După scoaterea umpluturii antropice din șanțuri s-a constatat existența unei depuneri naturale din timpul funcționării fortificației cu un măr nisipos. S-au golit șanțurile și de această depunere și s-a constatat că Șanțul Mic avea o adâncime de 2,2 m, cu secțiunea transversală în formă de „V”, fundul îngustat de 0,30 m lățime, iar pe toată lungimea cercetată avea înfipte un șir de țepușe formând o capcană greu de trecut. Acest Șanț a avut o fază de curățire după o umplere naturală. Șanțul Mare avea o adâncime de 2,5 m și avea secțiunea transversală tot sub formă de „V”, doar că fundul are o deschidere de doar 0,18 m și o treaptă „pavată” cu gresie. Și acest șanț are o etapă de curățire. Sistemul de fortificație are o lățime de cca. 8 m constând din două șanțuri care au o deschidere totală de 5 m. S-a constatat că lutul scos la săparea șanțurilor a fost la consolidarea sistemului de palisadă. De asemenea s-a observat că șanțurile surprinse în S. 24 au un gen de amenajări, niște stâlpi (piloni) care nu pot fi explicați în această fază a cercetării. Poate sunt în corelație cu situația pe care o putem „citi” pe hărțile magnetometrice, prin faptul că în această zonă, Șanțul Mare se continuă spre S, în timp ce Șanțul Mic „dispare”.

În continuarea secțiunii S. 24 s-a trasat, la 1 m distanță, secțiunea S. 25 cu lungimea de 40 de m inițial, după care am fost nevoiți s-o lungim cu 2 m pentru a prinde în întregime șanțul celei de a doua fortificații. Lățimea secțiunii a fost tot de 2 m, iar

caroiatul din 2 în 2 m, pe direcția est. S-au respectat aceleași principii de săpare ca și la S. 24, cu amendamentul că în această zonă, panta este mai accentuată și a necesitat o atenție deosebită la stratigrafia orizontală. În S. 25 sub stratul arabil, doar pe alocuri se păstrează stratul antic, restul a „curs” spre Lac, dar s-au conturat foarte bine complexe (gropile de stâlpi de la 2 locuințe – C. 80 și C. 81, groapa cu depunerea de vase – c. 79, două șanțuri de palisade simple și Șanțul exterior al ultimei fortificații). S-au preparat gropile de stâlpi, care, în general, au adâncimea, în steril, de 0,30 m, o groapă de mari dimensiuni cu adâncimea de 1,5 m, care avea în partea de sus depusă o „casuță” de lut decorată cu incizii în rețea. În caroul 2, la adâncimea de 0,35 m a fost găsit un complex cu vase întregibile (o amforă, un vas cilindric și un vas de tip sac) și trei unelte din corneean negru cenușiu, dintre care unul în descoperit în amforă. Vasele au fost depuse într-o groapă puțin adâncită, cu marginile neregulate și care a fost umplută rapid, după cum sugerează pământul brun amestecat cu galben. Vasele au fost ridicate, iar pământul din groapă și vase a fost flotat, recuperându-se semințe minuscule ce urmează să fie studiate de Beatrice Ciută (paleobotanist). Au fost preparate și golite șanțurile celor două palisade simple și a Șanțului exterior de apărare, care se află în caroul 20 și 27. Distanța dintre Șanț și prima palisadă este de 7 m, iar distanța exterioară a șanțurilor din cele două fortificații este de 49 m. Palisadele erau construite în sistem gard, stâlpii fiind montați într-un șanț de fundație. Adâncimea fundației, în steril, este de 0,60 m. Pe fundul șanțului de fundație, din loc în loc, se observa locul unde erau stâlpii principali. Șanțul fortificației a doua era în secțiunea transversală de tip V, însă cu fundul mai larg, de cca. 0,30 – 0,40 m, iar adâncimea în steril era de 1 m. Lângă profilul de N, spre Poartă, Șanțul se adâncea cu încă 0,50 m (în secțiunea noastră), coborând brusc. Anul viitor dorim să cercetăm această situație până la Poartă, și dacă vom putea și sistemul Porții. În acest Șanț de apărare erau foarte puține materiale, s-a constatat o umplere normală, iar în tasarea de pe mijlocul șanțului erau doar fragmente mărințe de chirpic. Șanțul a fost colmatat cu nisipuri și măr, în diferite etape de inundare.

Au fost efectuate ridicări topografice atât la sistemele de fortificație cât și la complexe, astfel că este ușor de coroborat datele topo cu cele magnetometrice.

Materialul arheologic recoltat în timpul cercetărilor a fost prelucrat astfel: utilajul litic și osteologic a fost inventariat, analizat microscopic, definit și o parte desenat; chirpicul a fost studiat păstrându-se mostre în vederea efectuării unor analize de termoluminescență și difracție de raze X, iar unde este cazul studierea urmelor lăsate de fibrele vegetale folosite la degresare; gresiile care sunt singurele roci cu sursă locală au fost marcate și urmează să fie studiate în mod deosebit; ceramica a fost spălată integral, marea majoritate a fost prelucrată și introdusă în baza de date, statisticat, inventariat. Au fost inventariate 565 de piese, constând din tot materialul litic, uneltele de os, obiecte ceramice speciale (biberoane, picior de statueta, mărgică) și ceramică prelucrată și statisticată. Materialul osteologic provenind din secțiunile S. 24 și S. 25 sunt în studiu la Diana Bindea (arheozoolog), iar cel litic la Luminița Săsăran (geolog). Din Șanțului Mare și cel Mic au fost recoltate oase de animale în vederea unor datări cu C<sup>14</sup>, dacă vom avea posibilitatea să le trimitem în stăinătate.

Având în vedere existența unui Program de cercetare și valorificare a sitului arheologic de la Țaga (2007-2013), dorim pe viitor ca la intrarea în zona „Parcului arheologic” să reconstituim o porțiune din prima fortificație – șanțuri și palisada dublă. Aceste lucrări le vom executa cu ajutorul Primăriei din



Țaga și a Casei de Cultură din Caransebeș. Până în prezent s-a reconstituit un bordei și o locuință de suprafață după planurile arheologice de cercetare.

În timpul săpăturilor am efectuat o perieghză la Coada Lacului, spre Sucutard, pe malul opus, vis à vis de situl neolitic, pe un drum care se reamenajază pentru sondele de gaz. Astfel am identificat locuiri din mai multe epoci: neolitic (culturile Starčevo-Criș și Iclod), sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), roman și medieval timpuriu. Pe valea ce iese în acea zonă sunt urme de locuire dacică. Deasupra acestor locuiri este un platou care a fost ras pentru organizarea de șantier a unei sonde de gaz, distrugându-se un sit (nu știm de ce tip) ce a aparținut culturii Coțofeni, probabil un tumul. Materialele rezultate din perieghză au fost prelucrate și inventariate, pentru a se completa lista descoperirilor arheologice din zonă.

#### Resumé:

L'établissement néolithique de Țaga a été découvert en 1995. Pendant 13 ans ont été excavées et étudiées 15% de la superficie. Ils ont organisé une école d'archéologie pour les élèves, des étudiants et des doctorants, pour une recherche interdisciplinaire (prospection, l'analyse, des bases de données, reconstitution d'architecture). Dans un programme plus large, nous avons fait un Parc Archéologique en plein air, avec des logements néolithiques.

L'habitat de Țaga est une "ville", située dans le couloir de passage entre le Bassin hydrographique du Someș et celle du Mures. Il avait deux phases de développement. Première étape a un système de défense constitué par 2 fossés et une palissade. La deuxième, doublé en surface, a aussi un système de défense avec un fossé et 2 palissades. Les mesures prospectives ont été prises avec magnétomotrice, révéler un système prévu par la porte et la tour de garde. La réalisation de ces travaux exigent un travail énorme, qui ne peut être atteint par une seule communauté, ont besoin de l'aide de voisins. Cela montre l'existence d'un pouvoir politique, économique et militaire.

Dans l'intérieur de la fortification ont été les constructions civiles (maisons et à l'utilisation domestique). Il y avait enquêté sur 15 maisons, avec une ou 2 chambres. Le centre est un espace vide où la communauté a tenu leurs activités communes (réunions, le commerce, la justice, les fêtes laïques et religieuses). L'habitat est entre les collines, un lieu sur la rive préhistorique. Ici, ils ont pratiqué: l'élevage, culture de céréales, de la pêche, l'artisanat et l'échange. Les contacts avec les communautés contemporaines sont certifiés par les importations en provenance de la culture Petrești. Chronologique l'habitat de Țaga est à la fin du néolithique (CH 3500).

### 103. Țolici, com. Petricani, jud. Neamț

**Punct: Hălăbutoaia**

*Cod sit: 123460.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 91/2008**

Colectiv: Gheorghe Dumitroaia - responsabil, Roxana Munteanu, Daniel Garvăn, Vasile Diaconu (CMJ Neamț), Olivier Weller, Robin Brigand (UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța)

În campania din 2008 s-a continuat săpătura în S I, deschisă în 2007<sup>1</sup>, cu intenția de a surprinde întreaga stratigrafie a depunerii arheologice din preajma izvorului de apă sărată. Cercetarea s-a concentrat în c. 7-11, întreaga secțiune atingând la final 15 x 1,5 m. Pentru evacuarea pământului provenit din S. I, prin lărgirea c. 7 și 8 cu încă 1,5 m, a fost realizată o treaptă. Carourile de aici au fost notate cu c. 7 ext. respectiv c. 8 ext. În aceste două carouri a fost cercetat integral nivelul Cucuteni B, în cuprinsul căruia au fost descoperite fragmente ceramice specifice acestei faze, dar și Cucuteni C (cu sau fără cochilii în pastă), mai multe niveluri de cenușă. În nivelul vegetal, cuprins între 0 și - 0,30 m, sporadic au fost întâlnite fragmente ceramice specifice perioadei bronzului timpuriu.

În S. I s-a continuat săpătura în c. 7-9, deschise în campania precedentă și, o dată cu adâncirea șanțului, au fost deschise c. 10 și 11. Ca și în campania anterioară, săpătura s-a efectuat în trepte, această abordare fiind impusă de lipsa unor măsuri de protecție a malurilor.

A fost secționat în întregime nivelul atribuit inițial fazei Cucuteni A-B. Grosimea acestuia variază între 0,80 – 1 m, reprezentând un nivel compact de ceramică, fiind întrerupt din loc în loc de câte un nivel de cenușă. Ceramică identificată în acest nivel poate fi atribuită atât fazei A-B cât și etapei A3 a culturii Cucuteni, materialul fiind amestecat în strat. Încă nu putem preciza cu exactitate dacă este vorba de două etape de exploatare a slatinei, amestecul materialului fiind datorat intervențiilor ulterioare, sau este vorba despre un nivel situat cronologic la sfârșitul fazei A și începutul fazei A-B. Un element specific acestui nivel îl reprezintă o specie ceramică decorată cu impresiuni, motivele decorative constând în grupe de linii paralele horizontale (formate din 4-5 linii), între acestea fiind interpusă șiruri de impresiuni circulare și mai rar triunghiulare. Mai rar apar și alte tipuri de decor: linii incizate dispuse în val, șiruri de impresiuni, sau nedecorate. De la bun început precizăm că această specie ceramică este diferită de cea întâlnită în nivelul superior (ceramica Cucuteni C) atât ca decor cât și ca pastă.

Următorul nivel a fost atribuit culturii Precucuteni, faza II. A fost cercetat în c. 7-9, între -2 – 2,60 m. În cadrul acestuia au fost identificate două niveluri: primul cu o grosime de aprox. 0,20 m, argilos și sărac în material, cel de-al doilea, de aprox. 0,40 m grosime, conținea o cantitate mare de ceramică, fragmente de cărbune și cenușă. A fost identificată o singură vatră, la baza nivelului precucutenian, o parte din ea fiind distrusă de eroziunea produsă de pârâul din apropierea depunerii arheologice.

Ultimul nivel cercetat a fost atribuit culturii Stačevo-Criș. Acesta reprezintă depunerea cea mai consistentă din acest sit. A fost secționat pe o adâncime de 2 m, cercetarea fiind oprită din cauza infiltrărilor de apă. Din rezultatele sondajelor efectuate cu carotiera în anii precedenți se pare că depunerea Criș continuă cel puțin un metru sub nivelul pârâului. La partea superioară a acestui nivel există un strat argilos (gros de aprox. 0,40 – 0,50 m), foarte cleios, sărac în material arheologic, fiind descoperite materiale precucuteniene, Stačevo-Criș dar și câteva fragmente ceramice specifice ceramicii liniare, acestea din urmă fiind întâlnite la baza nivelului argilos.

Sub acest nivel, până la nivelul apei, a fost cercetată o depunere bogată în ceramică, cărbune, cenușă și vetre, de aproximativ 1,5 m grosime. Au putut fi observate unele amenajări ce se prezentau sub forma unor șiruri de lut ars, paralele două câte două, între acestea fiind surprinse straturi succesive de cărbune, cenușă și ceramică. Nu ne putem

exprima un punct de vedere, dată fiind suprafața redusă pe care au fost cercetate aceste structuri cât și infiltrațiile de apă, acestea împiedicând o bună înțelegere a situației.

Descoperirile din aceste prime două campanii, mai ales cele din nivelurile Stačevo-Criș ne determină să inițiem o cercetare pe o suprafață mai largă, pentru a surprinde eventualele structuri și amenajări utilizate în neolitic în procesul de exploatare a slatinei.

Materialul descoperit a intrat în patrimoniul CMJ Neamț – Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț și se află în curs de prelucrare.

Ca și în campania din anul precedent, pentru stabilirea limitelor spațiale ale frecvențelor umane a zonei izvorului de apă sărată în preistorie, s-au realizat de-a lungul pârâului și pe micile terase ce se înalță deasupra zonei mlăștinoase, mai multe sondaje de tip carotă. Au fost recoltate probe pentru analize sporo-polinice, antracologice, micromorfologice, sedimentologice și C<sub>14</sub>, care urmează să fie realizate, conform protocolului de colaborare, de către specialiștii francezi.

#### Note:

1. Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, D. Garvăn, O. Weller, R. Brigand, *Țolici, com. Petricani, jud. Neamț. Punct: Hălăbutoaia*, CCA 2008, p. 235-236.

#### Abstract:

In 2008, we continued the trench opened the previous year in order to establish the time span during which this deposit was formed. Thus, we excavated the levels belonging to Cucuteni A<sub>3</sub>-Cucuteni A-B periods (previously considered Cucuteni A-B), a Precucuteni II level (60 centimetres thick), and a rich Starčevo-Criș deposit, consisting in layers of pottery, charcoal and ashes. At the upper part of this Neolithic deposit, two shreds decorated in Linear Pottery style were identified.

Our investigation could not be completed, because of the water infiltrations, which affected the bottom of the Starčevo-Criș level.

## 104. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova

**Punct: Budureasca-Puțul Tătarului (Bud.4), sector Nord**

*Cod sit: 133321.03*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 97/2008**

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frînculeasa, Bogdan Ciupercă, Alin Anton, Nicolae Șerban (MJIA Prahova), Andrei Măgureanu (IAB)

Valea Budureasca se află la N de satul Vadu Săpat, județul Prahova, în zona dealurilor subcarpatice. În această vale au fost descoperite începând cu sfârșitul anilor 50 ai secolului XX peste 30 situri, plasate pe terasele și dealurile de pe ambele părți ale pârâului Budureasca. Cercetările au fost coordonate de-a lungul timpului de Victor Teodorescu (1961-mijlocul anilor 80) și Dan Lichiardopol (2001-prezent).

În campaniile 2007-2008 obiectivele principale au fost următoarele: finalizarea secțiunilor deschise anterior pe un nivel cultural Hallstatt; noi precizări stratigrafice prin adâncirea săpăturii sub nivelul hallstatiian; deschiderea unor noi suprafețe pentru trasarea limitei de N a sitului.

Am continuat săpăturile arheologice în S.IV și parțial în S.III. Am trasat două noi secțiuni, respectiv S.V și S.VI și o casetă. S.V se află la 0,50 m N de S.IV, se întinde de la caroul 11 la 41, are lățimea de 2 m, este orientată Vest. S.VI are orientarea S-N, trasată la 0,50 m de capul de V al S.V. Are lungimea de 17,60 m și lățimea de 1,50 m. Am trasat această secțiune pentru a face precizări privind limita de N a sitului arheologic. A fost trasată și o casetă la 0,50 m N de S.IV, în zona carourilor 7-11, lată de 2 m. Această casetă a fost deschisă pentru a finaliza de cercetat o locuință medievală descoperită în campaniile precedente.

În secțiunile IV și V, în zona carourilor 27-31 am surprins resturile Locuinței 2/Latene ce fusese descoperită în campaniile precedente și în S.II-III în limitele carourilor 26-31. A fost descoperită la adâncimea de -0,85/1 m. În S.IV a fost identificată o vatră fățuită cu două faze de construcție. Avea formă ovală, construită din lut, înaltă de 0,06-0,08 m față de nivelul de călcare din interiorul locuinței. În cadrul locuinței a fost descoperită ceramică fragmentară, câteva fusaiole din lut. Pe marginea de NV a locuinței, în S.IV, carourile 26-28, la adâncimea de 1/1,10 m, am descoperit o groapă adâncă de aproximativ 0,40 m, de formă alungită, în care erau mai multe vase de provizii lucrate la mână, de mari dimensiuni (H: 30-50 cm), decorate cu 3-4 rânduri de brăuri alveolate, dispuse orizontal pe corpul vaselor. Această groapă (cpl. 8/2007) suprapunea și tăia o altă groapă (cpl.9/2007).

Groapa /cpl. 9/2007) descoperită în caroul 26, S.IV, avea diametrul de 1,40 m, formă circulară, cobora până la adâncimea de 1,80 m, fiind surprinsă la adâncimea de 1,40 m. Umplutura avea culoarea cenușiu-negricioasă. Inventarul era alcătuit de oase de animale (suine, bovidee) și ceramică fragmentară lucrată la mână, decorată cu brău alveolat. Un mic fragment de culoare cenușiu-negriciosă pare lucrat la roată. Remarcăm descoperirea unui fragment de buton de formă conică provenind de la o toartă de vas. Acest fragment de vas alături de o psalie zoomorfă realizată din corn, datează complexul în secolul VI a.Chr, aparținând primei epoci a fierului.

În S.V a fost descoperită o altă locuință de suprafață (Cpl. 1/2008). Aceasta a fost descoperită la adâncimea de 0,90/1,10 m, în zona carourilor 32-38, intra în profilul de N al S.V. Este o locuință incendiată, fiind identificată prin urmele de pigment sau chiar bucăți consistente de chirpici ars. Locuința nu a fost demontată, fiind doar identificată și desenată distrugerea, urmând ca în campania viitoare să fie deschisă o casetă pentru a fi cercetată integral. După materialele și adâncimea la care a fost descoperită locuința datează din epoca Latene, secolele V-IV a.Chr.

La aproximativ 1 m est de această locuință a fost descoperit un vârf de săgeată din bronz, datând din prima epocă a fierului (sec. VI a.Chr.). Acest tip de descoperire are o frecvență importantă pe acest sit, dar și în valea Budureasca, în depozitele sau expoziția instituției fiind conservate foarte multe de astfel de vârfuri din bronz. Alături de psalie, dar și alte piese, situațiile stratigrafice în care complexe Latene timpurii suprapun complexe hallstatiene târzii confirmă prezența în acest sit a unui nivel de locuire datând din prima epoca a fierului.

A fost realizat și un sondaj stratigrafic în S.III, în zona carourilor 41-44. Săpătura a atins adâncimea de 3 m. La adâncimea de -2,60/2,80 m într-un nivel nisipos, culoarea gălbuie, am descoperit câteva fragmente ceramice roșiatice, pastă compactă, având uneori calcar pisat folosit ca degresant. Aceste fragmente ceramice par să dateze de la sfârșitul epocii eneolitice, aparținând probabil unui nivel cultural Cernavoda I/Cucuteni B, prezent în zona dealurilor subcarpatice (Sărata

Monteoru, Pietroasele-Gruul Dării etc). De altfel în acest sit au mai fost descoperite sporadic de-a lungul timpului fragmente ceramice decorate cu șnurul sau cu buza alveolată.

În campania viitoare ne propunem finalizarea complexelor identificate în campania 2008, dar și a S.V, VI, realizarea unor noi sondaje stratigrafice prin săpătură arheologică sau cu ajutorul carotierei mecanice.

Materialul arheologic se află în depozitul arheologic organizat la baza Rezervației Arheologice Budureasca. Este restaurat parțial.

#### Bibliografie:

Andrei Măgureanu, *O aplică avară descoperită la Budureasca (județul Prahova)*, Argeșis 14, 2005, p. 189-202;

Măgureanu A., Ciupercă B., *The 6th-8th centuries metalurgical activity from Budureasca Valley. The moulds*, AMNap 41-42, 2007, p. 291-318;

### **105. Vețel, com Vețel, jud. Hunedoara [Micia]**

**Punct : SE Amfiteatru**

*Cod sit: 91991.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.76/2008**

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil (MNIR), Cristina Mitar (MCDR Deva), Alis Ștefănescu (masterand FIB)

În campania din acest an s-a continuat cercetarea începută în anul 2000 în așezarea civilă dezvoltată pe lângă castrul auxiliar de la Micia. Săpăturile au avut loc în sectorul Cuptoare situat la V de secțiunea magistrală S1 2000 orientată N-S și dispusă la SE de amfiteatrul militar<sup>1</sup>. În 2008 s-a urmărit delimitarea laturii vestice a atelierului de prelucrare a bronzului descoperit în partea de S a acestui sector<sup>2</sup>.

Astfel s-a terminat astuparea manuală a Sp. 8 iar în zona eliberată de pământul depus din această secțiune s-a trasat o nouă suprafață marcată Sp. 18. Situată la V de Sp. 8 și despărțită de această printr-un marțor de 1 m. noua suprafață are dimensiunile standard pentru cercetările din acest sector adică 10 x 6 m. Noua suprafață nu a putut fi săpată decât până la adâncimea de 0,90 m datorită lipsei forței de muncă care a limitat rezultatele acestei campanii.

Pământul vegetal se termină la -0,40 m adâncime, după care urmează un strat cu depuneri de dărâmături ale construcțiilor de piatră ale ultimei faze de locuire a așezării romane. Imediat sub pământul vegetal, la -0,40 m, a apărut un canal de drenaj păstrat pe o lungime de 3,50 m, orientat SE-NV ce pleacă dinspre zona centrală a suprafeței și intră în colțul ei de NV. Canalul lat de 0,70 m și adânc de 0,30 m are pereții alcătuiți dintr-un rând de pietre puse pe cant, unele cioplite dreptunghiular, iar fundul din pământ bătut suprapus de un strat de utilizare din nisip și pietriș mic gros de cca 5 cm. Umplutura canalului este constituită doar din pietre mici, fragmente de cărămizi și oase sparte. Canalul plasat imediat sub pământul vegetal și orientat diferit față de trama stradală a Micie se datează probabil în epoca post-romană, fără a putea însă preciza o perioadă anume. Cele mai apropiate analogii pentru canalul de drenaj de la Micia sunt reprezentate de canalele similare din punct de vedere constructiv și având aceeași funcționalitate, descoperite în număr mare la Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Deși nici pentru acelea nu există elemente

certe de datare, ele sunt considerate a fi fost construite în epoca austriacă, ceea ce este verosimil.

La -0,50 m a apărut ultima asiză a temeliei unui zid de piatră, lată de 0,40 m. Temelia orientată N-S, deci înscriindu-se în planimetria așezării romane, este dispusă la 1,50 m de profilul de E al suprafeței. Temelia s-a păstrat pe lungimea de 6 m și pare a face colțuri pe direcțiile E și V. Între acest zid și profilul de E al suprafeței începând de la adâncimea de 0,60 m începe un strat conținând chirpic ars caracteristic zonei cuptoarelor metalurgice. Acest strat este bogat în materiale arheologice. În restul suprafeței în zona centrală a apărut un strat de pietriș, corespunzând cu cel descoperit și în Sp. 9 și reprezentând probabil pavajul unei curți. Sub pietriș tot în zona centrală a suprafeței este un strat de nivelare din măr și nisip adus evident din Mureș. Lângă profilul de N la -0,80 a fost surprins un fragment de podea de lut, marcând faza cea mai recentă a construcțiilor cu pereți de lemn.

Complexele descoperite au fost protejate prin acoperirea cu un strat de pământ.

În această campanie s-a astupat și suprafața Sp. 9 care a fost săpată în campaniile anterioare până la adâncimea de 2m, urmând ca în anii viitori în zona eliberată să poată fi amplasată o nouă suprafață.

Printre obiectele de inventar mobil descoperite în această campanie menționăm în afară de ceramică comună apărută în cantitate considerabilă: un opaiț ștampilat, un profil de bol mic de TS, o cheie de fier cu partea activă curbă, deci de o forma particulară, un frecător de marmură fragmentar, două fragmente mari de ceramică ștampilată, un creuzet fragmentar. Obiectele descoperite se află în patrimoniul MNIR și MCDR Deva.

În campania din 2009 se va continua săpătura Sp.18 până la pământul viu pentru a cerceta și nivelul cuptoarelor, cel mai important din acest sector.

#### Note:

1. CCA 2001, p. 268-269.

2. CCA 2005, p. 403-404; CCA 2006, p. 393; CCA 2007, 326-327.

#### Abstract:

In 2008, we continued the diggings in the district of the civil settlement of the Roman auxiliary fort at Micia where bronze melting kilns were identified. In this season of excavations we opened another area of 10x6 m, numbered 18, placed at 1 m distance westward of the area 8. Because of the shortage of men-power, the new area was dug only up to 0.90 m of depth. The main result of 2008 excavation campaign consist in the discovery of a drain 0.70 m wide and 0.30 m in depth, with the edges made of stone slabs. Due to its stratigraphic position and orientation, different to the street network of Micia, it could be dated in the post-Roman period.

### **106. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman**

**Punct: Măgurice**

*Cod sit: 153811.01*

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 111/2008**

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu (MNIR), Adrian Bălășescu, Radu Valentin, Constantin Haită (MNIR-CNCP), Ion Torcică, Pavel Mirea,

Mădălina Dumitru, Pompilia Zaharia, Tiberiu Nica (MJ Teleorman)

Obiectivul principal al campaniei arheologice a constat în continuarea cercetării ultimului nivel de locuire al tell-ului.

Cercetările s-au desfășurat în partea de N a tell-ului, zonă ce formează suprafața Y, necercetată până în 2008. Prospecțiunile geomagnetice realizate în anul 1996 indicau în această parte a tell-ului două zone cu anomalii magnetice. S-au deschis trei sectoare (C-G, H-L, M-R). Fiecare sector are suprafața de 10 × 10 m, fiind împărțit în carouri de 2 × 2 m. Între sectoare au fost păstrați martori stratigrafici cu lățimea de 0,30 m.

Săpătura arheologică a dovedit că anomalii magnetice erau de fapt resturile incendiate ale unor locuințe gumelnițene aparținând ultimului nivel de locuire și aglomerări de material ceramic. Prima locuință, ce a primit indicativul 13, s-a descoperit în zona carourilor C5, D3-4, E2-5, F1-4, G1-4, H3-4. Distrugerea era întreruptă de perturbații stratigrafice, fiind afectată și de lucrările agricole. Primul nivel al acesteia era reprezentat de un strat format din fragmente mici de chirpici ars (0,001-0,005 m) amestecat cu un sediment de culoare neagră. Al doilea nivel de distrugere era format dintr-o masă de chirpici ars neuniform, având o grosime de 0,10-0,25 m. În carourile E2, F1-3, H1-2, aceasta era formată din bulgări arși la roșu-cărămiziu, uneori și zgurificați. În toată zona, unele fragmente de chirpici erau netezite pe o latură. În celelalte carouri, distrugerea se prezenta sub forma unei mase de chirpici pulverulent, amestecat cu fragmente compacte de 0,001-0,004 m. După demontarea distrugerii s-a observat că nivelul de călcare al locuinței nu era amenajat.

În primul nivel de distrugere din caroul F4, la -82 cm față de punctul 0, s-a descoperit un complex format dintr-o aglomerare de 20 greutate de lut ars. Cinci dintre acestea au o formă de trunchi de piramidă și sunt decorate cu motive spiralice incizate. Trei dintre acestea sunt decorate doar pe laturile late, iar două și pe laturile înguste.

În caroul F4 s-a descoperit un "soclu" plat, de formă circulară. Era realizat din lut amestecat cu pleavă, fiind așezat pe nivelul de călcare al locuinței. Avea un diametru de 25 cm și o înălțime de 5 cm. Era înconjurat de vase sparte *in situ* printre care unul de dimensiuni mari lucrat dintr-o pastă grosieră cu foarte multă pleavă în compoziție.

Vatra locuinței, bine păstrată, s-a descoperit în carourile H3-4. Avea o formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 0,80 × 1 m și înălțimea de 0,20-0,25 m.

Inventarul locuinței mai cuprindea cca. 17 vase întregi și întregibile, sparte *in situ*.

În carourile C1-5, D1-2, E1, F1, s-au descoperit nivele exterioare locuinței nr. 13. Acestea constau din depuneri de culoare cenușie pigmentate cu chirpici ars. Aveau în compoziție cenușă, scoici, fragmente de plăcuțe de vatră, ceramică fragmentară, unelte din silex, os corn, plastică antropomorfă și zoomorfă.

A doua locuință incendiată a primit indicativul nr. 14 fiind poziționată în carourile J3-5, K2-5, L3-5. Distrugerea era formată din două nivele distincte. Primul, era format din chirpici ars la roșu-cărămiziu, mărunțit, amestecat cu un sediment de culoare neagră. Al doilea nivel era o masă de chirpici ars neuniform. În carourile K2-3 s-au descoperit fragmente masive din distrugerea pereților locuinței.

În zona de N a locuinței, după demontarea distrugerii, se afla un complex de 15 vase sparte *in situ*. Se remarcă patru

dintre acestea, de mari dimensiuni, lucrate dintr-o pastă grosieră.

În carourile K3, L3, a fost identificat un complex reprezentat de o "cutie" din lut. Aceasta avea următoarele dimensiuni: lungime 1,60 m, lățimea 1,20 m și o înălțime de 0,10-0,40 m. Era construită din lipituri succesive, verticale, cu grosimi cuprinse între 0,001-0,006 m. Latura de SV a complexului era acoperită de distrugerea unui perete al locuinței. S-au observat foarte bine amprentele armăturii din lemn ale acestuia, formată din bărne paralele, dispuse pe verticală. După demontarea distrugerii s-a descoperit un complex format dintr-o rășniță și un locaș de formă dreptunghiulară aflat în fața acesteia. Complexul era adosat peretelui "cutiei".

Podeaua locuinței a fost descoperită în zona de est și consta din lipituri succesive de lut, conservate pe o suprafață de cca. 1,5 m<sup>2</sup>. În această zonă s-au descoperit vase sparte *in situ* și două rășnițe.

S-a observat că structura de locuire era adâncită în partea nordică. Laturile de V și SV ale acestei zone erau amenajate printr-o lipitură ce avea o grosime de cca. 0,002-0,10 m. În această amenajare au fost descoperite vase sparte *in situ* și fragmente din 2 rășnițe. Vatra locuinței se afla în caroul K2. Avea o formă ovală cu dimensiunile de 1 × 0,60 m.

În sectorul M-R (1-5) s-a decopertat doar nivelul vegetal. În carourile M1-5, N2-5, O2-5 s-a ajuns pe un nivel aparținând distrugerii unei locuințe incendiate. În caroul M5 a apărut nivelul superior al unei vetre. În caroul M3 au fost făcute două descoperiri deosebite: un pandantiv de aur și un vas antropomorf. Pandantivul are o greutate de 1,40 g. Este realizat dintr-o foiță de aur prelucrată prin batere. Are o formă relativ circulară, prezentând două perforații circulare în partea superioară.

Descoperirile arheologice constau din ceramică, plastică antropomorfă și zoomorfă din lut, plastică antropomorfă din os, unelte din silex, os, corn, cupru.

Obiectivul cercetărilor viitoare are în vedere decopertarea ultimului nivel de locuire, Gumelnița B1.

#### Bibliografie:

Andrescu R.R. et alli, *Vitânești „Măgurice”, com. Vitânești, județul Teleorman*, CCA, 2008, p.327-328

Andrescu R.R., Mirea P., *Tell Settlements: a pattern of landscape occupation in the Lower Danube*, D. Bailey, A. Whittle and D. Hofmann (eds) "Living well Together? Settlement and Materiality in the Neolithic of South-East and Central Europe", Oxbow Books, Oxford, 2008, p. 28-34.

#### Abstract:

The 2008 campaign concentrated on the Northern side of the tell settlement where a 300 m<sup>2</sup> area was opened this year in order to continue the investigation of the last occupation level belonging to Gumelnița B1 phase. We identified two burnt houses (L13, L14) with a rich inventory of almost twenty ceramic pots for each of them and loom weights, some of them decorated with spirals. In the last excavated surface (M-R), two special objects were found: an anthropomorphic vessel and a golden pendant.

**107. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița****Punct: Popina Blagodeasca**

Cod sit: 94802.03

**Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 81/2008**

Colectiv: Emilia Corbu (MJ Ialomița)

Vlădeni-Popina Blagodeasca se află la 4,5 km de Vlădeni (jud. Ialomița), aproape de vărsarea râului Ialomița în Dunăre și anume, la 2 km de Ialomița și 4 km de brațul Borcea. În perioada 29 iulie-27 august 2008, cercetările au vizat așezarea medieval-timpurie. Bugetul campaniei a fost de 6000 lei. S-a cercetat o suprafață de 151 m<sup>2</sup> însemnând casele A15-A22 de 4 x 4 m fiecare.

Au fost cercetate integral un număr de șase complexe și anume: un bordei, un cuptor menajer, două gropi de bucate, un complex cu funcționalitate neprecizată, un segment de palisadă. Bordeiu nr. 7 (Cas. A 18)

Este o locuință adâncită parțial în pământ, patrulateră, cu dimensiuni de 4,5 x 4 m și orientată NE-SV. Podeaua era la adâncimea de -1,30 m de la nivelul solului. În colțul estic se afla un cuptor din piatră de formă patrulateră cu dimensiuni de 1 x 1 m, înalt de 0,50 m.

Pentru obținerea unei situații cât mai clare a sedimentelor de detritus am împărțit suprafața bordeiului în patru carouri cu matori transversali. Sedimentul era compus dintr-o cantitate impresionantă de cenușă, bărne carbonizate, arsură. Bărnele arse se aflau la o adâncime cuprinsă între -1,1,30 m și se păstrau, unele, pe o lungime de 0,60 m cu grosimi diferite. Pe podea se aflau scânduri late de 0,30 m, păstrate pe lungimi de până la 0,40 m, și șase gropi de pari. Locuința a fost incendiată iar puținele materiale arheologice sugerează abandonarea acesteia.

Bordeiul a fost intersectat de groapa de bucate nr. 13.

Inventarul bordeiului a fost destul de sărac și constă din fragmente ceramice, oase de animale, paiantă, o fusaiolă, lupe de fier, zgură, câteva piese din fier.

Din fragmentele ceramice descoperite nu s-a întregit nici un vas. Cele mai multe sunt din pastă nisipoasă de mai multe categorii: 1) pastă de bună calitate, omogenă, cu nisip fin și scoică; 2) pastă omogenă cu degresant foarte fin și calcar; 3) pastă rugoasă cu microprundișuri; 4) pastă cu cioburi pisate și puțin nisip, arsă reducător. Cele din pastă de bună calitate din pastă omogenă sunt decorate cu valuri pe umăr și striuri pe corp, valuri fine, valuri pe striuri, striuri oblice pe horizontale.

Au apărut doar câteva cioburi din pastă cenușie cu aspect cimentos, decorate cu linii lustruite în rețea, câteva cioburi de amforă din pastă cărămizie și câteva din pastă foarte fină, roșie, cu mică.

Nu lipsesc nici fragmente ceramice lucrate cu mâna, din pastă cu cioburi pisate. Au mai apărut și puține cioburi smălțuite verde-oliv. Propunem datarea complexului în sec. IX-X. Groapa de bucate nr. 13 (Cas. A 18, c. 3)

Groapa a fost săpată în detritusul bordeiului și a avut partea superioară amenajată probabil din lemn, așa cum sugerează fragmentele de lemn putrezit din sedimentele gropii. De la nivelul de -1,30 m groapa se conturează clar cu următoarele dimensiuni: dm. gurii de 1,60 m, dm. bazei de 1,65 m, adâncimea de la nivelul actual al solului este de 2,20 m. În groapă se găsea un sediment maroniu, afânat, amestecat cu lentile de pământ galben și sedimente de lemn putrezit aproape de fund. Pe fundul gropii se afla mei carbonizat dar și necarbonizat, foarte bine păstrat, de culoare alb-rozalie. Inventarul gropii este foarte sărac, constituit din câteva

fragmente ceramice de diverse categorii. Ceramica nisipoasă este de bună calitate, din pastă omogenă, arsă oxidant, cu barbotină și decorată îngrijit cu striuri oblice pe striuri horizontale, valuri alternate cu striuri, striuri fine. S-au găsit doar câteva fragmente de ceramică cenușie, cimentoasă, de bună calitate. Au apărut și cioburi lucrate cu mâna, din pastă cu cioburi pisate. De remarcat două fragmente ceramice smălțuite, din care unul verde-oliv și altul maroniu precum și câteva fragmente de la vase din pastă roșie, fină. Se adaugă o toartă de amforă ștampilată. Propunem datarea complexului în sec. X-XI. Groapa de bucate nr. 14 (Cas. A 15-A 20)

Este o groapă de mari dimensiuni care a intersectat un complex mai vechi, care se adâncea până la un metru. Datorită acestei situații topo-stratigrafice, groapa se contura sub această adâncime fiind foarte clară la -1,30 m. Gura gropii era rotundă, cu diametrul de 1,60 m. Adâncimea de 2,90 m de la nivelul actual al solului. Diametrul bazei era de 2 m. Avea formă de clopot. În umplutură se afla un sediment brun, afânat cu pigmenți albi de cenușă. Spre fundul gropii consistența era brună, grăunțoasă. Inventarul era foarte sărac și consta din fragmente ceramice. Fragmentele din pastă nisipoasă conțin scoică pisată și sunt decorate cu striuri. S-au descoperit și câteva fragmente din pastă fină cenușie și cărămizie cu decor în rețea. De reținut fragmentele de la două borcane lucrate cu mâna din pastă cu cioburi pisate. Au mai apărut fragmente de silex, oase de animale, paiantă. Propunem datarea în sec. X-XI. Cuptorul menajer nr. 8 (Cas. A16, C.3, 4 -A17, c.1)

Este un cuptor compus din groapa de acces și vatră. Groapa de acces este ovală de 2,10 x 1,65 m și adâncă de -0,95 m, orientată NV-SE cu vatra spre vest. Pe marginile gropii se aflau șapte gropi de pari. Vatra era rotundă cu diametrul de 1,10 m și se contura la adâncimea -0,86 m de la nivelul actual al solului cu un pat de ardere de 5 cm grosime amenajat pe fragmente ceramice.

Sedimentul din groapa de acces era compus din lentile mari de cenușă, arsură, lemn carbonizat, material ceramic divers. Inventarul este relativ modest și constă din fragmente ceramice, împungătoare de os, zgură. Fragmentele ceramice din pastă nisipoasă sunt aproape la paritate cu cele din pastă cenușie. Propunem datarea în sec. X.

Palisada (Cas. A 15, A 20, A 21)

Pe suprafața acestor case a fost surprins un fragment de palisadă orientat NV-SE. Se prezenta sub forma unui șanț conturat la -0,35. A fost cercetat pe o lungime de 12 m și se termina cu un capăt puțin lățit (Cas. A 21). Lățimea era de 0,75 m pe traseu și de 1-1,25 m spre capăt. Adâncimea era de -0,90-0,94 m pe traseu și de -0,60 m spre capăt. Avea pereții înclinați spre exterior. Șanțul era umplut cu un sediment brun-negricios, pigmentat de pământ galben, tasat și cu puțin inventar. Fragmentele ceramice descoperite sunt din pastă nisipoasă cu cioburi pisate, calcar și nisip fin sau cu scoică pisată. Câteva sunt lucrate cu mâna. A apărut și un ciob smălțuit cu dungi maronii. Propunem datarea în sec. IX-X.

Complex 1/2008

Este vorba de un complex a cărei funcționalitate nu poate fi precizată dar care după toate datele este legat de palisada pe care o intersectează. S-a conturat la -0,40 m de la nivelul actual al solului ca o pată ovală (3,50 x 3 m) brună, delimitată pe margine de o manșetă de pământ galben lată de -0,80- 1 m. Cobora în trepte, prima la -0,70 m și a doua la -1 m. Sedimentul din acest complex era foarte asemănător cu cel din palisadă ceea ce sugerează contemporaneitatea lor. Inventarul complexului era foarte sărac, aproape atipic și consta din fragmente ceramice din pastă nisipoasă, câteva din pastă

cenușe și cărămizie lustruită. A fost intersectat de groapa de bucate nr. 14.

#### Abstract:

The archaeological site is located near the place where Ialomitza River flows into the Danube.

This year we discovered: a dwelling-house (no. 7), a dwelling-kiln (no. 8), two food storage pits (GB.13, GB. 14), a palisade, and an archaeological structure (no.1/2008). These six archaeological features belong to two phases in the evolution of the settlements, during the 9<sup>th</sup> century to the first quarter of the 11<sup>th</sup> century. The dwelling-house is rectangular sized 4.5 m x 4 m and 1.30 m in depth. It was made by wood and clay such as archaeological remains proved. It has a big stone kiln in the east corner.

The kiln has an oval chamber of access of 2.10 m x 1.65 m and 0.65 m in depth. The hearth of the kiln is round with a diameter of 1.10 m. The storage pits have are large and in bell-shaped. Both of them crossed an older archaeological structure. GB. 13 is 2.20 m deep, the diameter of the mouth 1.60 m and diameter of base of 1.65 m. GB.14 is 2.90 m deep, diameter of mouth 1.60 m, diameter of base 2 m. A segment of palisade excavated only along 12 m length was discovered. The fosse of foundation of palisade is -0.90 m deep and only 0.60 m to the end, 0.75 m wide but 1-1.25 m wider at the end. These discoveries, together with those from the previous campaigns, indicate a great and very important settlement.

## 108. Zimnicea, jud. Teleorman

### Punct: Câmpul Morților (str. Cetății - prelungire)

Cod sit: 151987.01

#### Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 110/2008

Colectiv: Mircea Babeș - responsabil, Anca Ganciu, Cristina Muja (IAB), Ionuț Torcică, Tiberiu Nica (MJ Teleorman), Dragoș Măndescu (MJ Argeș)

Cele două campanii desfășurate în 2008 (lunile mai și august) pe „Câmpul Morților” au continuat săpăturile arheologice inițiate în 2007 în zona pentru care Primăria orașului Zimnicea solicită descărcarea de sarcină arheologică, cuprinsă între străzile Meșteșugarilor și Agricultorilor și marcată pe planșa de *Reglementări urbanistice* cu reperate cadastrale 115-122 și 141-148 (suprafață totală: 10401 m<sup>2</sup>). Finanțarea a fost asigurată exclusiv de Primăria orașului Zimnicea.

Suprafața totală cercetată în 2008, însumând și martorii, a fost de 1162 m<sup>2</sup>. Au fost finalizate patru secțiuni deschise în campania 2007 (S 1-4) și executate alte 22 (S 6-27).

Numărul mormintelor cercetate în 2008 a fost de 34, toate plane, aparținând necropolei getice. Se împart după rit și ritual astfel: 23 morminte de incinerare în urnă cu capac, două morminte de incinerare în urnă fără capac, patru morminte cu oasele calcinate depuse în groapă, două morminte de înhumare (unul dintre ele fiind probabil o reînhumare) și trei cenotafe (urnă cu capac, fără oase calcinate). Adâncimea la care mormintele au fost reperate variază între 0,2 m și 1 m. Gropile nu au fost vizibile. În partea de N a arealului cercetat, în parcelele 120-122 și 146-148, există un veritabil „cuib” de morminte, ale cărui limite urmează a fi cercetate spre S, V și N.

Cele mai bogate sunt mormintele de incinerare în urnă cu capac: vase de ofrandă, inclusiv ceramică de import (kantharos, lekythos), piese de port și podoabă (fibule de schemă tracică și de schemă Latène, brățări, mărele), piese de armament (buterolă, tub de înmănușare al unei lănci), ustensile de toaletă (oglină de bronz, piepteni de corn, recipient pentru parfum), ustensile casnice (ac de cusut, cuțitașe), precum și câteva piese specifice „truselor de magie” (figurine antropomorfe, obiecte de lut, melci marini Murex și Kauri). Dintre mormintele de incinerare în groapă, numai unul a avut inventar funerar (o cană lucrată la roată). La fel, inventarul a fost prezent numai în cazul unuia dintre cele trei cenotafe (o seceră de fier și un obiect de lut. Mormintele de incinerare în urnă fără capac și cele de înhumare au fost lipsite complet de inventar.

Săpăturile arheologice din 2008 au dus și la descoperirea a două gropi cu schelete cai, unul complet (calul 15, -1,11/-1,37; inventar: zăbală de fier și verigă de bronz de la harnașament), celălalt parțial (calul 16, -0,66/-0,81: craniul și oase de la picioare; fără inventar).

În extremitățile de S și de N ale arealului cercetat au fost descoperite alte trei complexe care ar putea fi puse în legătură cu practicile funerare: în zona de S a fost documentat parțial un complex cu ceramică getică și oase de cal, iar în partea de N, în S. 24, în zona C19 săpată de A. D. Alexandrescu în 1972 și 1974, au apărut la distanță relativ mică una de cealaltă (1,2 m) și la adâncimi diferite (-0,35 m, respectiv -0,70 m) două depuneri de oase de animale (complexele 39 și 45).

Alte descoperiri, fără a face parte dintr-un complex sau ansamblu închis, au fost o „trusă de magie” (26 de piese) și o tetradrahmă emisă de Filip III Arideul.

În capătul de N al S. 24 au fost reperate urmele unor săpături mai vechi executate în sectorul C 19, în anii 1971 și 1974, de către Alexandrina D. Alexandrescu, ceea ce va face posibilă localizarea săpăturilor actuale pe planul general al necropolei și racordarea la sectoarele cercetate anterior.

Documentația de șantier se păstrează la IAB. Materialul osteologic se află în studiu la IAB. Ceramica și inventarul metalic sunt în curs de restaurare la IAB, urmând a îmbogăți colecția arheologică a MJ Teleorman.

#### Résumé:

A la suite des fouilles archéologiques initiées en 2007, la campagne de 2008 a conduit à la recherche d'une surface totale de 1162 mètres carrés de la nécropole gète. Le nombre des tombes recherchés en 2008 a été de 34, tous plans : 23 tombes d'incinération à urne avec couvercle, deux tombes d'incinération à urne sans couvercle, quatre tombes avec les os calcinés déposés dans la fosse, deux tombes d'inhumation (l'un en étant probablement une réinhumation) et trois cénotaphes (urne avec couvercle, sans os calcinés). La profondeur où elles ont été repérés varie entre 0,2 m et 1 m. Les fosses n'ont pas été visibles. Du côté N de l'aire recherchée se trouve un véritable «nid» de tombes, dont les limites vont être recherchées vers S, V et N.

Les plus riches en mobilier funéraire sont les tombes d'incinération à urne avec couvercle: des vases d'offrande, y compris de la céramique importée (kantharos, lekythos), des pièces d'habit et de parure (des fibules de schéma thrace et de schéma Latène, des bracelets, des perles), des pièces d'armement (etui, manchon d'empoignement d'une lance), des ustensiles de toilette (miroir en bronze, des peignes de corne, récipient pour parfume), des ustensiles ménagères (une aiguille à coudre, des canifs), tout comme quelques pièces spécifiques aux «trusses de magie» (des figurines anthropomorphes, des

objets en argile, des escargots marins Murex et Kauri). Entre les tombes avec les os calcinés déposés dans la fosse, seulement un a eu de mobilier (un broc tournée). De même, le mobilier a été présent seulement dans le cas d'un des cénotaphes (une faucille en fer et un objet en argile). Les tombes à incinération en urne sans couvercle et ceux d'inhumation manquaient complètement de mobilier.

D'autres découvertes: deux fosses avec des squelettes de chevaux, l'un qui était complet (mobilier: un mors en fer et une maille en bronze du harnachement), l'autre qui était partiel (le crâne et les os des pieds; sans mobilier); un complexe avec de la céramique gète et des os de cheval, deux dépôts d'os

d'animaux, une « trousse de magie» (26 pièces) et un tétradrachme émise par Philippe III Arrhidée.

La documentation de chantier se trouve à IAB. Le matériel ostéologique se trouve pour l'étude à IAB. La céramique et le mobilier métallique sont en cours de restauration à IAB, allant enrichir la collection archéologique du MJ Teleorman.





**RAPOARTELE DE CERCETARE  
ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ**



## LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI PREVENTIVE)

109. Aiud, jud. Alba	241
Punct: Biserica Reformată	
110. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	242
Punct: str. Gemenilor, nr. 6, cartier Partoș (proprietatea Cristian Filipescu)	
111. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	244
Punct: str. Digului f.n., cartier Partoș (proprietatea Radu Petrușel)	
112. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	245
Punct: Dealul Furcilor-Podei - str. Izvorului, f.n.	
113. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	250
Punct: str. Viilor, nr.64 (proprietatea Gheorghe Lăncrănjan)	
114. Alba Iulia, jud. Alba	251
Punct: Lumea Nouă, str. Bayonne f.n. (proprietatea Emil Rusu)	
115. Alba Iulia, jud. Alba	253
Punct: Palatul Arhiepiscopiei romano-catolice, str. Mihai Viteazul nr. 21	
116. Alba Iulia, jud. Alba	254
Punct: Str. Brîndușei	
117. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	256
Punct: Armășeni-Muncel	
118. Balotești, com. Balotești, jud. Ilfov	258
Punct: malul drept al Cociovaliștei str. Florilor, tarlaua 103, parcela A381/31–36 (fost sat Preoțești)	
119. Bărcănești, com. Bărcănești, jud. Prahova	259
Punct: Autostrada București-Ploiești, km. 58+100-58+400	
120. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud	260
Punct: Biserica evanghelică - Piața Centrală	
121. Bocșa, com. Bocșa, jud. Sălaj	261
Punct: Dealul Bancului	
122. Brașov, jud. Brașov	262
Punct: Biserica evanghelică „Sf. Martin“, str. Dealu de Jos (Unteres Berggasschen) nr. 12	
123. Brașov, jud. Brașov	264
Punct: Ansamblul Bisericii „Sf. Bartolomeu“, str. Lungă nr. 251	
124. Brăduț, com. Brăduț, jud. Covasna	265
Punct: Dealul Rotund – Muntele de Piatră	
125. Brăila, jud. Brăila	265
Punct: Orașul Vechi	
126. Brănești, com. Brănești, jud. Gorj	266
Punct: Biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi”	
127. București	267
Punct: Băneasa Lac, str. Străulești, nr. 102-104	
128. București	268
Punct: Centrul Istoric. Hanul „Sfântul Gheorghe Nou“ – str. Băniei	
129. București	269
Punct: Centrul Istoric. Pasajul Francez	
130. București	270
Punct: Centrul Istoric. Str. Gabroveni	
131. București	271
Punct: Centrul Istoric. Str. Sf. Dumitru, str. N. Tonitza	
132. București	272
Punct: Dămăroaia – str. Coralilor nr. 89-91	
133. București	273
Punct: Biserica „Sf. Nicolae“ Udricani, str. Iuliu Barasch, nr. 11	
134. București	275
Punct: Ciurel - str. Amilcar C. Săndulescu, nr. 6, 8, 10	
135. București	277
Punct: Biserica „Trei Ierarhi“ Colțea	

136. Buftea, jud. Ilfov	279
Punct: Flămânzi (str. Independenței, T8, parcela 140)	
137. Câmpina, jud. Prahova	281
Punct: Biserica „Sf. Nicolae”, cartier Slobozia	
138. Cefa, com. Cefa, jud. Bihor	283
Punct: Biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, nr. 237	
139. Cehei, oraș Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	284
Punct: Nove, str. Pustă	
140. Cluj-Napoca, jud. Cluj	285
Punct: Muzeul de Artă	
141. Cluj-Napoca, jud. Cluj	287
Punct: str. M. Kogălniceanu, nr. 12-14	
142. Cluj Napoca, jud. Cluj	288
Punct: Dealul Lomb	
143. Constanța, jud. Constanța [Tomis]	290
Punct: Str. Mihai Viteazu f.n. (sediul OCPI Constanța)	
144. Constanța, jud. Constanța [Tomis]	292
Punct: str. Traian, nr. 76-80	
145. Copăcelu, mun. Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea	293
Punct: cartier Copăcelu-Valea Râii, str. Ghiocelilor	
146. Crețești, com. Crețești, jud. Vaslui	295
Punct: La Intersecție	
147. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	297
Punct: La Ulm	
148. Focșani, jud. Vrancea	299
Punct: Ansamblul Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul” (Piața Unirii și Grădina Publică - Focșani)	
149. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	301
Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși	
150. Gheorghieni, com. Feleacu, jud. Cluj	303
Punct: Valea Mare	
151. Giurgiu, jud. Giurgiu	305
Punct: Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	
152. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare	306
Punct: Vamă – zona Duty Free Shop	
153. Hunedoara, jud. Hunedoara	308
Punct: Castelul Corvinilor – Turnul nou de poartă	
154. Hunedoara, jud. Hunedoara	308
Punct: Dealul Sânpetru	
155. Hunedoara, jud. Hunedoara	309
Punct: str. Rotarilor, nr. 32	
156. Hunedoara, jud. Hunedoara	309
Punct: str. Viilor, nr. 6 C	
157. Hunedoara, jud. Hunedoara	309
Punct: str. Pomilor, nr. 4	
158. Hunedoara, jud. Hunedoara	310
Punct: Piața Obor (Direcția Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor a jud. Hunedoara)	
159. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	311
Punct: La Izlaz	
160. Independența, com. Gherghița, jud. Prahova	311
Punct: Pe terasă	
161. Lelești, com. Lelești, jud. Gorj	313
Punct: Biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur” – cătun Ursăței	
162. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	313
Punct: str. Mihai Eminescu nr. 11	
163. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	314
Punct: str. Ștefan cel Mare nr.12	
164. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	314

Punct: str. Oituz nr. 2 – Școala generală nr. 5	
165. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	316
Punct: șos. Constanței	
166. Mănăstirea Cașin, com. Mănăstirea Cașin, jud. Bacău	317
Punct: Mănăstirea Cașin	
167. Moieciu, com. Moieciu, jud. Brașov	318
Punct: Peștera Coacăzei	
168. Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	319
Punct: Curtea Școlii	
169. Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita	320
Punct: Lok (tarla Kadicsfalvi-rét)	
170. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna	323
Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B	
171. Orăștie, jud. Hunedoara	326
Punct: ansamblul urban Piața Aurel Vlaicu	
172. Pasărea, com. Brănești, jud. Ilfov	327
Punct: La sud de sat, Calea București, f.n., T 73, P 269/20, Lot 2	
173. Ploieștiori, com. Blejoi, jud. Prahova	328
Punct: Mall Ploiești	
174. Porț, com. Marca, jud. Sălaj	330
Punct: Paliș	
175. Porț, com. Marca, jud. Sălaj	331
Punct: Pădurea Jidovului	
176. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara	332
Punct: Șeghi	
177. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	332
Punct: Bazga-Cetățuie	
178. Răscruci, com. Bonțida, jud. Cluj	336
Punct: Râtul boilor/Râtul lui Bánffy	
179. Râfov, com. Râfov, jud. Prahova	337
Punct: Autostrada București-Brașov, km. 53+000-53+600	
180. Recea Mare, com. Vârșolț, jud. Sălaj	338
Punct: Valea Sulduba	
181. Rotăria, com. Ciorțești, jud. Iași	339
Punct: Pe Runc	
182. Sadoveni, com. Manoleasa, jud. Botoșani	341
Punct: Lutărie	
183. Sibiu, jud. Sibiu	342
Punct: str. Manejului (zidul Cetății)	
184. Sibiu, jud. Sibiu	343
Punct: str. Manejului și Șelarilor (Biserica Franciscanilor)	
185. Simeria, jud. Hunedoara	344
Punct: DN 7, CF 584N, 18N, 964N	
186. Snagov, com. Snagov, județul Ilfov	344
Punct: Coadă Chiot	
187. Socu, com. Bărbătești, jud. Gorj	345
Punct: Cioaca Boia	
188. Stolna, com. Săvădisla, jud. Cluj	347
Punct: Podurile Domnești, Autostrada Brașov-Borș, tronson 2B, sector Săvădisla-Gilău, km 46+300-46+650	
189. Stolniceni, mun. Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea	348
Punct: str. Buridava	
190. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	350
Punct: str. A. Mureșanu nr. 11/b	
191. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	351
Punct: Castelul Bathory	
192. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	352
Punct: str. Cetății f.n.	

---

193. Tâlmăciu, jud. Sibiu	353
Punct: Cetatea Landskrone	
194. Tâlmăcel, oraș Tâlmăciu, jud. Sibiu	354
Punct: La turn	
195. Târgu Jiu, jud. Gorj	355
Punct: Catedrala ortodoxă „Sfinții Voievozi Mihail și Gavril”	
196. Urdari, com. Urdari, jud. Gorj	356
Punct: Biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfântul Ioan Botezătorul”	
197. Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov	357
Punct: strada Stoiciului, f.n., T 96, p. 376, nr. cadastral 2322/1/11	
198. Voluntari, jud. Ilfov	358
Punct: Pipera, str. Emil Racoviță nr. 8	
199. Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani	359
Punct: Pod Ibăneasa	
200. Zalău, jud. Sălaj	360
Punct: str. Unirii nr. 13	
201. Zalău, jud. Sălaj	361
Punct: Valea Miței- Școala Veche	

**109. Aiud, jud. Alba****Punct: Biserica Reformată**

Cod sit: 1222.05

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 174/2008**

Colectiv: Ioan Fedor Pascu - responsabil, Daniela Marcu Istrate (SC Damasus SRL), Horea Pop, Emanoil Pripon (MJIA Zalău), Paul Scrobotă (M Aiud)

Cercetările, efectuate în vederea definitivării proiectului de restaurare, au fost organizate de SC Damasus SRL din Brașov. Obiectivul cercetării a fost acela de a identifica structurile zidite ale construcțiilor de sub actualul nivel de călcare, din corul bisericii, dar și urmărirea stratigrafiei din interiorul și din jurul acestuia, a datelor tehnice legate de structurile zidite și a informațiilor privind habitatul uman și al acțiunilor antropice din spațiul cercetat.

Biserica este un monument istoric de categoria A, respectiv o clădire importantă în cadrul istoriei artei și a arhitecturii transilvănene. Cercetarea s-a concentrat pe latura de N (S2, S3), S (S1) a bisericii, în exteriorul ei, dar și în interiorul acesteia, în navă (S5) și în cor (S4, S6, S7). Au fost trasate 7 unități de cercetare notate de la 1 la 7.

S1 (3 x 3 m) a fost trasată, pe latura sudică a corului la îmbinarea cu extinderea navei bisericii, pentru obținerea informațiilor privind structurile zidite din acest sector și raportul dintre acestea, verificarea presupunerii legate de existența unui contrafort mai vechi.

S2 (3 x 3 m) a fost trasată pe latura de N a corului bisericii la îmbinarea cu sacristia. Scopul trasării S2 a fost acela de a identifica sistemul de construcție al zidurilor, baza fundației și posibilitatea existenței unui contrafort în acest sector.

S3 (2,65 x 2,3 m) a fost trasată pe latura de N a navei bisericii, la colț cu unul din contraforti, în dreptul unei ferestre zidite. Scopul trasării S3 a fost acela de a identifica sistemul de construcție al zidului bisericii și relația cu contrafortul, baza fundațiilor acestora.

S4 (12,45 x 1,5 m) a fost trasată pe centrul corului, pe lungimea acestuia, cu scopul de a identifica stratigrafia din interiorul acestuia, faze de construcție, posibile înmormântări.

S5 (3,5 x 1,8 m) a fost trasată pe latura sudică a navei, în interior, în preajma porticului de acces, între doi piloni, cu scopul de a identifica baza fundațiilor acestora, stratigrafia în acest sector.

S6 (2,2 x 1,7 m) a fost trasată la E de intrarea din cor în sacristie, în vederea stabilirii bazei pilastrului de susținere a arcului de boltă gotică și pentru verificarea posibilelor structuri zidite surprinse în S4.

S7 (2,2 x 1,8 m) a fost trasată la V de intrarea din cor în sacristie, pentru surprinderea bazelor arcului de triumf și a pilastrului care susține arcul de boltă gotică.

**Suprafața S1**

Stratigrafia: între -2,6 -3,4 m argilă sterilă. În această suprafață au fost descoperite 16 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Două (M66, 67) au fost descoperite în primul nivel

de înmormântări (Profil sudic și vestic). Scheletul M66 avea la umărul stâng o monedă emisă la 1344. Acest prim nivel de înmormântări a fost practicat înainte de extinderea navei, craniul M66 fiind distrus la construirea acesteia. Mormintele au fost săpate în nivelul roman surprins (între -2 -2,6 m). Celelalte morminte (14), mai târzii, au apărut între -1,1 -2 m, într-un nivel când deja decroșul fundației era acoperit de umpluturi. Acest nivel de înmormântări este suprapus de un strat din țigle și moloz fin în care au fost descoperite 4 monede care datează nivelul la mijlocul sec. XVII. Deci îngropările nu au fost practicate mai târziu în acest sector. Pot fi datate eventual între sec. XV-XVI.

Nivelul de țigle a fost suprapus de o groapă de var, probabil de la începutul sec. XIX când a fost refăcută biserica în manieră barocă. O monedă din anul 1800 poate fi un argument pentru această variantă.

Un strat de moloz suprapune și acest nivel. Acest strat de moloz poate proveni de la demolarea în anul 1866 a capelei luterane vechi. În nivelul superior a fost descoperită o monedă din anul 1881.

**Suprafața S2**

Stratigrafia: între -3,5 -3,8 m argila sterilă. În această suprafață au fost descoperite 20 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Nouă (M57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65) au fost descoperite în primul nivel de înmormântări din acest sector. Mormintele au fost săpate într-un nivel surprins între -2 -2,7 m. Celelalte morminte (11), mai târzii (M8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18), au apărut între -1,3 -2 m, într-un nivel când deja decroșul fundației era acoperit de umpluturi. Varul din zona vestică a depunerilor poate fi un indiciu privind moartea datorată unei epidemii.

**Suprafața S3**

Stratigrafia: între -3,05 -3,3 m argila sterilă în profilul estic. În profilul sudic și vestic apare la doar -2,6 m. În această suprafață au fost descoperite 19 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Șapte (M45, 46, 47, 48, 49, 50, 55) au fost descoperite în primul nivel de înmormântări între -2,35 -3 m. Scheletele M45-48 sunt de altfel distruse parțial de Z5 și Z6. Acest prim nivel de înmormântări a fost practicat înainte de extinderea navei și construirea contrafortului. Mormintele au fost săpate în nivelul roman surprins (între -2,35-3,0 m). Celelalte morminte (12), mai târzii, au apărut între -1,7 -2,35 m. Acest nivel de înmormântări este suprapus de un strat din țigle și moloz fin descoperit și în S1 în care au fost descoperite patru monede care datează nivelul la mijlocul sec. XVII. Deci îngropările nu au fost practicate mai târziu în acest sector. Pot fi datate eventual între sec. XV-XVI.

Nivelul de țigle este suprapus de un strat subțire din lemn putrezit provenind de la un acoperiș căzut, poate de la încăperea descrisă de Z7, sau de la acoperișul din paie și mai apoi din șindrilă care a funcționat între anii 1736-1794.

**Suprafața S4**

Stratigrafia: în ambele profile lungi ale suprafeței S4 stratigrafia este relativ identică. Argila sterilă apare undeva la -3 -3,2 m. Toate zidurile se opresc sau intră în aceasta, ca și primele înmormântări (M30-34, 53, 56).

Argila este suprapusă de nivelul roman de locuire surprins pe alocuri pe o grosime de 0,8 m. Și acesta a fost deranjat de pătrunderile ulterioare. Nivelul următor negru amestecat cu argilă sterilă, dar și cu oase umane ține foarte probabil de amenajarea zidurilor Z11 și Z12 și în acest nivel au fost practicate înmormântările corespunzătoare acestui posibil lăcaș de cult și cele de mai târziu. Mormintele M 30-32 par a fi fost depuse după mijlocul sec. XV (după o monedă de la Matei

Corvin 1465, între -2,6-3 m), dar piesa monetară descoperită sub nivelul de construcție al corului 1, care se datează la 1373-1382, poate coborî datarea edificiului, descris de Z11 și Z12, undeva la finalul sec. XIV, dacă nu cumva cu această piesă datăm mai degrabă prima fază a corului actual.

Primul nivel de construcție al corului actual este marcat printr-un strat relativ uniform și constant de mortar. Excepție face doar zona în care au părut zidurile Z11 și Z12. Nivelul corului vechi apare în general la -2,2 m, dar și mai sus la -1,75 m. Nivelul de călcare însă, în această fază, era pe nivelul 14, la -1,9 m. Între cele două faze de construcție ale corului actual a fost depusă o nivelare peste care a fost descoperit stratul de mortar corespunzător fazei a doua, care în general apare la -0,9 -1,2 m. Datarea acestui nivel ar putea fi asigurată la mijlocul sec. al XV-lea de o monedă datată între 1444-1446. Acest nivel al doilea de călcare în cor a fost suprapus, probabil la mijlocul sec. XIX, pentru ridicarea nivelului corului, de un strat consistent (grosime între 0,6-1,0 m), dar foarte instabil, de moloz provenit din demolarea bisericii luterane vechi. Aducerea la cota actuală a corului a fost probabil realizată tot atunci, dar pardoseala din cărămidă a fost amenajată probabil abia în perioada interbelică. Suprafața S5

Stratigrafia: pe argila sterilă, surprinsă la -1,7 m, au fost construiți pilonii. Aceștia taie un nivel de locuire romană, care a fost suprapus de un strat gros de 1 m de sol în care apar oase umane care pot să aparțină unei faze anterioare chiar celei gotice, deoarece a fost suprapus de un nivel de nisip și var, de construcție, care suprapune și posibila groapă de fundare a zidului Z14.

Acest nivel de construcție a fost suprapus de un strat de moloz provenit probabil de la prăbușirea bolților gotice (?) la începutul sec. XVIII. Un strat subțire din mortar fin, care urmează, pare mai degrabă o tencuială care s-a erodat și a căzut în timp. O nivelare groasă de 0,2-0,3 m aduce nivelele la cel de unde fundația pilonilor cunosc supraînălțarea barocă. Această amenajare este marcată și de un strat subțire din mortar surprins lângă pilon (încep sec. XIX). O umplutură groasă de 0,7 m, inclusiv cu argilă marnoasă și moloz din capela luterană demolată (?), a ridicat nivelul la acela de construcție propriu-zisă a elevației pilonului interior, probabil la 1866.

Suprafața S6

Stratigrafia nu diferă de cea din S4.

Suprafața S7

Stratigrafia este simplă și în linii mari identică cu ce observată la suprafețele cercetate în cor, S4 și S6.

Cercetarea din acest an, prin cele 7 unități de săpătură excavate, a dezvelit ruine și a oferit date despre 18 ziduri. Au fost descoperite 67 schelete mai mult sau mai puțin întregi de adulți, adolescenți sau copii. Toți defuncții au fost depuși în general pe spate cu capul spre V și picioarele spre E. Doar unul singur face excepție de la această regulă.

Inventarul funerar este extrem de sărac. Doar trei aveau monedă în zona capului, iar dintre aceștia unul avea chiar una romană suberată (M19). Unora li s-au pus table mici din bronz.

Materialul arheologic descoperit în cele 7 sondaje este preponderent ceramic.

Pentru epoca romană ceramica descoperită se înscrie în situația caracteristică Provinciei. Ceramica exclusiv lucrată la roata olarului, arsă oxidant, dar și reducător, nu face excepție de la formele (oale, străchini, amforete, urcioare) consacrate în sec. II-III p.Chr.

Pentru evul mediu ceramica nu este prea numeroasă. Cele câteva fragmente ceramice din perioada arpadiană finală (prima

jumătate a sec. XIV) pot sprijini datarea primului edificiu religios din incinta cetății, fie el și reprezentat de zidurile Z11 și Z12. În general materialul ceramic este dominat de cel databil mai târziu, probabil în sec. XVII-XVIII. Numeroase sunt oalele și țiglele, dar și fragmentele de cahle.

Materialul metalic este dominat de elemente de construcție (de cuie, scoabe), unelte (o sapă), cuie de sicriu. Numeroase sunt și fragmentele de ochiuri de geam, provenite mai ales din molozul adus în cor după demolarea capelei luterane.

O serie de pietre profilate din arce gotice au fost descoperite în săpătură, dar originea acestora este greu de stabilit. Fragmente de pietre și inscripții funerare au fost descoperite în suprafața S4. Pragul actual al corului pare să fie realizat din trei elemente care făceau parte dintr-o lespede funerară cu reprezentarea defunctului în basorelief.

Cele 18 monede descoperite, nu foarte numeroase, ajută totuși la stabilirea unor repere cronologice pentru unele din descoperirile făcute de noi. [Horea Pop]

## 110. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

**Punct:** str. *Gemenilor*, nr. 6, cartier *Partoș* (proprietatea *Cristian Filipescu*)

*Cod sit:* 1026.02

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 352/2008**

Colectiv: Anca Timofan, Gabriel Bălan (MNUAI)

Cercetarea arheologică preventivă a fost efectuată în scopul descărcării de sarcină arheologică a suprafeței destinate construirii unei locuințe unifamiliale aflate pe str. *Gemenilor*, nr. 6, cartier *Partoș*, Alba Iulia.

Suprafața destinată cercetării se află în partea nordică a cartierului *Partoș*. Din punct de vedere geografic, zona este marcată de râul *Mureș*, cartierul fiind situat în lunca acestuia, pe partea dreaptă.

Au fost practicate două secțiuni: S1 cu dimensiunile de 7 x 9 m și S2 cu dimensiunile de 5,30 m x 9 m; între cele două unități de săpătură a existat un martor stratigrafic cu lățimea de 0, 80 m.

Săpătura arheologică s-a efectuat manual, urmărindu-se atât elementele de stratigrafie orizontală și planimetrică a complexelor și structurilor arheologice cât și informațiile oferite de analiza stratigrafiei verticale a profilelor. În S1 și S2 săpătura a atins adâncimea constantă de - 2,20/ 2,30 m corespunzătoare primei faze de locuire romană (prima jumătate a sec. II p.Chr). În S1, adâncimea maximă a săpăturii a ajuns la -3,30 m în interiorul gropii G, necercetate exhaustiv datorită atingerii pânzei freactice.

A fost cercetată arheologic o suprafață de 100 m<sup>2</sup> din totalul de 146 m<sup>2</sup> al suprafeței construite.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivele (nivelul actual de călcare reprezintă cota 0 de calculare a adâncimilor):

0 -0,40 m: strat arabil

-0,40 -0,80 m: strat de umplere de culoare gri conținând pe alocuri fragmente ceramice romane.

-0,80 -1,20 m: strat de dezafectare de culoare gri deschis conținând fragmente ceramice și tegulare romane.

-1,20 -1,30 m: strat de nivelare maro închis.



-1,30 –1,65 : strat de dezafectare conținând fragmente de țigle și olane romane.

-1,65 –2,10 m: strat de nivelare maroniu – gălbui conținând urme de mortar, tencuială și fragmente ceramice romane.

-2,10 –2,25/2,30 m: strat maroniu negricios cu pigmenți de cărbune și fragmente ceramice romane.

-2,30 –2,50 m: strat steril nisipos lutos de culoare galbenă.

Analiza stratigrafică a complexelor și structurilor arheologice din acest punct al sitului Apulum I a scos în evidență fazele de locuire aparținând epocii romane precum urmează (în ordine cronologică):

Faza I a fost sesizată stratigrafic la adâncimea de -2,10 m , fiind reprezentată de un strat maroniu negricios cu pigmenți de cărbune și urme de arsură, aparținând probabil unei locuințe de lemn, precum și de un perete fragmentar.

Z8 – perete fragmentar (surprins pe o lungime de aproximativ 2 m, l - 0,30 m, h – 0,40 m) având orientarea NNE-SSV, realizat din pământ lutos maroniu deschis, tencuiala sa de culoare albă păstrându-se parțial pe ambele fețe.

Podea surprinsă parțial între Z3 și Z4 pe o lungime de 2,40 m și o lățime maximă de 1,10 m amenajată dintr-un strat compact de mortar cu grosimea de 0,01/0,02 m.

În lipsa unor elemente de cronologie concludente, această fază poate fi datată în sec. II p.Chr. pe baza succesiunii stratigrafice. Ulterior acestei faze a fost efectuată o nivelare cu grosimea de cca. 0,40/0,45 m după care au fost implementate fundațiile zidurilor (piloni) fazei II.

Faza II a fost sesizată stratigrafic la adâncimea de -1,40/-1,50 m prin apariția unui strat uniform de tegulae, olane și cărămizi romane reprezentând acoperișul construcției și elevația zidurilor prăbușite.

Au fost descoperite postamentele din cărămidă a cinci ziduri independente reprezentând probabil pilonii unei mari clădiri - hală sau depozit de mărfuri de epocă romană. Un argument în acest sens ar putea fi descoperirea mai multor fragmente de amfore și a unui grup de 9 urciorașe întregi și întregibile (de același tip) descoperit lângă baza pilonului Z5 în partea superioară.

În S1 au fost descoperite bazele Z3 și Z4 care prezintă o înclinație pronunțată datorită gropii G care a bulversat stratigrafia în această parte a suprafeței cercetate și parțial în S2, unde baza pilonului Z5 prezintă aceeași poziție înclinată spre extremitatea sa sudică. Între Z4 și Z5 se presupune existența celui de al șaselea pilon, distrus probabil de marea groapă G.

Z3 - bază pilon conturată la -1,90 m cu dimensiunile de L 1,60 m, l 0,64 m, h 0,50 m și orientare NNE-SSV; este construită în *opus latericium* fiind alcătuită din 6 asize (păstrate) de cărămizi amplasate în direcția lungimii pe două rânduri și având dimensiunile de 0,40 x 0,28 x 0,04 m. Zidul prezintă sub ultima asiză de cărămizi un pat de amenajare din pietriș și nisip.

Z4 - bază pilon fragmentară conturată la -1,85 m, puternic afectată de groapa G, cu dimensiunile păstrate de L 0,64 m, l 0,85 m, h 0,50 m și orientare NNE-SSV; zidul este construit în *opus latericium* fiind alcătuit din 5 asize (păstrate) de cărămizi amplasate în direcția lățimii pe două rânduri și având dimensiunile de 0,40 x 0,28 x 0,04 m. Baza prezintă sub ultima asiză de cărămizi un pat de amenajare din pietriș și nisip.

Între Z3 și Z4 este compartimentat un spațiu cu lungimea de 1,40 m unde, la adâncimea de 2,35 m, a fost sesizată o podea aparținând primei faze de locuire, fiind suprapusă de bazele pilonilor, descoperită parțial pe o lungime de 2,40 m și o lățime maximă de 1,10 m. Aceasta a fost amenajată dintr-un strat compact de mortar cu grosimea de 0,01/0,02 m.

Z5 - bază pilon conturată la -1,75 m cu dimensiunile de L 1,70 m, l 0,25 m (vizibilă parțial datorită faptului că Z5 a fost surprins în profilul estic al S2), h 0,33 m și orientare NNE-SSV; zidul este construit în *opus latericium* fiind alcătuit din 5 asize (păstrate) de cărămizi amplasate în direcția lățimii și având dimensiunile de 0,40 x 0,28 x 0,04 m. Baza prezintă sub ultima asiză de cărămizi un pat de amenajare din pietriș și nisip.

Z6 - bază pilon conturată la -1,84 m cu dimensiunile de L 1,40 m, l 0,40 m, h 0,12 m și orientare NNE-SSV; zidul este construit în *opus latericium* fiind alcătuit din 2 asize (păstrate) de cărămizi amplasate în direcția lățimii pe un singur rând și având dimensiunile de 0,40 x 0,28 x 0,04 m. Baza prezintă sub ultima asiză de cărămizi un pat de amenajare din pietriș și nisip.

Între Z5 și Z6 este compartimentat astfel un spațiu cu lungimea de 1,40 m, unde au fost descoperite numeroase fragmente de urciorașe și 9 vase de acest tip, întregi și întregibile, concentrate lângă zidul Z5.

Z7 - bază pilon conturată la -1,74 m cu dimensiunile de L 1,40 m, l 1 m, h 0,12 m și orientare NNE-SSV; zidul este construit în *opus latericium* fiind alcătuit din 2 asize (păstrate) de cărămizi amplasate în direcția lungimii pe trei rânduri și având dimensiunile de 0,40 x 0,28 x 0,04 m. Baza prezintă sub ultima asiză de cărămizi un pat de amenajare din pietriș și nisip.

Între Z6 și Z7 este compartimentat astfel un spațiu cu lungimea de 1,50 m.

Z1 - zid perimetral al clădirii sesizat stratigrafic la -0,60/-0,70 m de-a lungul profilelor de S ale S1 și S2. Zidul a fost descoperit pe întreaga lungime a suprafeței cercetate (14,10 m) din lățimea sa totală fiind vizibilă doar o porțiune de 0,40 m. Secționarea masivului de dărâmtură în S2 pe o lățime de 0,70 m a relevat tehnica de construcție în *opus incertum*. Materialul de construcție utilizat a fost gresia verzuie legată cu mortar; pe alocuri au fost folosite și blocete de calcar. Structura este alcătuită din 8 asize regulate care se desfășoară pe o înălțime (cercetată) de 1,50 m. Se poate presupune existența unui pat de amenajare din piatră de râu amestecată cu nisip. În S2, pe o lungime de cca. 0,50 m s-a păstrat o primă asiză alcătuită din două cărămizi care suprapune o șapă de mortar cu grosimea de 0,10 m.

Masivul de dărâmtură al zidului descoperit în cele două secțiuni, dar mai ales în S1, indică faptul că înălțimea zidului Z1 era considerabilă acesta fiind construit probabil în *opus mixtum* prin alternarea asizelor de gresie verzuie cu mortar (*opus incertum*) cu cele de cărămizi (*opus latericium*, *opus testaceum*).

În S1, aproape de profilul estic o parte a elevației s-a prăbușit acoperind o parte a bazei pilonului Z3, 5 asize de cărămizi fiind descoperite în poziția în care au căzut, pe cant, legate cu mortar. Această elevație prăbușită aparține probabil unui zid Z2, paralel cu Z1, aflat la o distanță de cca. 2,60 m de acesta și care făcea un unghi drept cu linia bazei pilonului Z3. Structura în cauză nu continuă adiacent cu Z1, fiind surprinsă parțial pe o lungime de aprox. 2 m. Elevația prăbușită a acestui zid avea o înălțime de aprox. 3 m și lățimea (surprinsă parțial) de 2 m.

Din punct de vedere cronologic, atât zidul Z1 cât și cel paralel descoperit în partea de E a secțiunii S1, ar putea aparține marii clădiri construite pe piloni, Z1 reprezentând probabil zidul principal perimetral al edificiului.

Această clădire având probabil funcționalitatea unui mare antrepozit se datează pe baza materialului arheologic, a succesiunii stratigrafice și a tehnicii de construcție în prima jumătate a sec. III p.Chr.

Groapa G - a apărut inițial în S1, fiind sesizată la o adâncime de 0,90 m. Forma gropii este aproximativ circulară în plan cu un diametru de cca. 6 m, și trapezoidală în secțiune. Așa cum s-a constatat în urma analizei profilului de V al S1, unde aceasta a fost secționată, groapa a fost practică într-un moment ulterior funcționării complexelor descoperite, bulversând aproape întreaga stratigrafie, mai ales în S1. Datorită efectului acesteia zidurile Z3, Z4 și Z5 prezintă o înclinație evidentă spre S, groapa atingând adâncimea de 3,30 m, baza sa nefiind descoperită datorită acumulării de apă prin atingerea la această cotă a pânzei freatice.

Materialul arheologic este reprezentat de fragmente ceramice romane (se remarcă o cantitate importantă de fragmente de amfore și urciorașe fragmentare și întregi), monedă (dupondius Caracalla – 215), fibulă romană cu piciorul întors pe dedesubt din bronz argintat (mijlocul sec. III p.Chr.)<sup>1</sup>, sticlă romană, fragmente de tencuială pictată, cuie și piroane din fier.

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în zona de N a sitului roman Apulum I, a evidențiat importante aspecte legate de succesiunea fazelor de locuire corespunzătoare evoluției sale urbanistice și istorice.

Au fost descoperite urmele unei prime locuiri datate în sec. II și o mare clădire construită pe piloni având probabil funcționalitatea unui depozit datând din prima jumătate a sec. III p.Chr.

Tehnica de construcție dar mai ales elementele de cronologie relativă fac legătura între aceste faze de locuire și etapele dezvoltării urbanistice de la statutul de *pagus* al *Coloniae Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, în prima fază, apoi cel de *municipium Aurelium Apulense* după 160 p.Chr. și, în fine, acordarea statutului de *colonia Aurelia Apulensis* între la sfârșitul sec. II – al treilea sfert al sec. III p.Chr.

#### Note:

1. S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj Napoca, 2004, tipul 37a8a, p. 142-147, PL. CXL, CXLI.

#### Abstract:

The rescue archaeological excavation was carried out in Alba Iulia, Partos district, 6, Gemenilor Street, with the purpose to investigate a surface for a new house. The area is situated in the northern part of the Partos district. We discovered the traces of the first Roman occupation dating to the 2<sup>nd</sup> century A.D. and a large warehouse build on pillars dating to the first half of the 3<sup>rd</sup> century A.D. The archaeological investigation carried out in this area of the Roman site Apulum I showed us important aspects concerning the occupation phases corresponding to its urban and historic evolution.

## 111. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

**Punct:** str. Digului f.n., cartier Partoș (proprietatea Radu Petrușel)

Cod sit : 1026.02

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 452/2008**

Colectiv: Vasile Moga -responsabil, Anca Timofan, Gabriel Bălan (MNUAI)

Cercetarea arheologică preventivă a fost efectuată în scopul descărcării de sarcină arheologică a suprafeței destinate construirii unei locuințe unifamiliale aflate pe str. Digului, f.n., cartier Partoș, Alba Iulia.

Suprafața destinată cercetării se află în partea de S a cartierului Partoș. Din punct de vedere geografic, zona este marcată de râul Mureș, cartierul fiind situat în lunca acestuia, pe partea dreaptă.

Au fost practicate două secțiuni: S1 cu dimensiunile de 4 x 10 m și S2 cu dimensiunile de 3 x 11 m; între cele două unități de săpătură a existat un martor stratigrafic cu lățimea de 0,70 m.

Săpătura arheologică s-a efectuat manual, urmărindu-se atât elementele de stratigrafie orizontală și planimetrică a complexelor și structurilor arheologice cât și informațiile oferite de analiza stratigrafiei verticale a profilelor. În S1, adâncimea maximă a săpăturii a ajuns la -1,70 m iar în S2, -1,60 m.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivele (nivelul actual de călcare reprezintă cota 0 de calculare a adâncimilor):

0 -0,40 m: strat arabil

-0,40 -1 m: strat de umplere de culoare brun închis conținând material tegular și ocazional ceramică romană.

-1 -1,20 m: nivel de călcare reprezentat de lutuiei, podea de *cocciopesto* (*opvs signinvm*) în S1 (sf. sec. II - sec. III p.Chr.).

-1,20m -1,40 m: strat de culoare neagră conținând pigmenti de cărbune și material ceramic roman (sec. II p.Chr).

-1,40 m -1,70 m: strat steril brun-roșcat, nisipos, lutos.

Analiza stratigrafică a complexelor și structurilor arheologice din acest punct al sitului Apulum I a scos în evidență fazele de locuire aparținând epocii romane precum urmează (în ordine cronologică):

Faza I (sec. II p.Chr.) este reprezentată de lutuiei subțiri și un strat constant de culoare neagră conținând pigmenti de cărbune aparținând probabil unei structuri din lemn.

Faza II (sec. II – începutul sec. III p.Chr.) este marcată de trasele a șase ziduri aparținând unei clădiri romane multi-compartimentate, probabil ansamblu de locuințe de tip *insula* orientată NE-SV. Majoritatea zidurilor au fost dezafectate descoperindu-se doar șanțurile de scoate a acestora. Lățimea zidurilor variază între 0,50-0,60 m iar înălțimea maximă surprinsă este de aprox. 0,70 m.

În S1 la -1 m adâncime, în interiorul unei camere, a fost surprins un paviment realizat în *opvs signinvm* (*cocciopesto*) având grosimea de 0,17 m și dimensiunile de 3,30 x 1m (pavimentul continua sub martor, oprindu-se în Z6).

Sub nivelul pavimentului, la -1,30 m, a fost descoperită o groapă de var de formă circulară, cu diam. de 1 m și având adâncimea de 0,15 m.

Materialul arheologic prelevat conține fragmente ceramice romane, fibulă cu corpul în formă de T,<sup>1</sup> sticlă romană, obiecte din bronz, cuie și piroane de fier.

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în zona de N a sitului roman Apulum I, a evidențiat importante aspecte legate de succesiunea fazelor de locuire corespunzătoare evoluției sale urbanistice și istorice.

Au fost descoperite urmele unei prime locuiri datate în sec. II și o clădire romană, probabil locuință, datând de la sfârșitul secolului II - începutul sec. III p.Chr., fază de locuire corespunzătoare statutului de *colonia Aurelia Apulensis*.

#### Note:

1. S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj Napoca, 2004, 148, tipul 39.

**Abstract:**

The rescue archaeological excavation was carried out in Alba Iulia, Partos district, Digului Street, on a surface for a new house. The excavated area is situated in the southern part of the Partos district. We discovered the traces of the first Roman occupation dating to the 2<sup>nd</sup> century A.D. and also a Roman building, probably an apartment house (*insula* type), dating to the end of the 2<sup>nd</sup> – beginning of the 3<sup>rd</sup> centuries A.D., which corresponds with the occupation phase of the *Colonia Aurelia Apulensis*.

## 112. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

**Punct: Dealul Furcilor-Podei - str. Izvorului, f.n.**

Cod sit: 1026.03

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 407/2008, 406/2008**

Colectiv: Mihai Gligor - responsabil, Paula Mazăre, Ștefan Lipot, Tudor Borșan, George Voicu, Gabriel Balteș, Radu Arcuș (Univ. Alba Iulia)

Zona arheologică Dealul Furcilor este binecunoscută în literatura de specialitate. Aici este situată necropola mare a orașului Apulum<sup>1</sup>, între Cetate și Partoș, pe „Podei”. La 50 m de str. Izvor, în apropierea Fabricii de Porțelan, cu prilejul efectuării unor săpături de descărcare de sarcină arheologică, au fost dezvelite morminte de epocă romană<sup>2</sup>, de inhumație și incineratie. În anul 2005, instituția noastră a realizat, de asemenea, cercetări preventive pe un teren aflat pe partea dreaptă a str. Izvorului, săpături finalizate cu depistarea unui mormânt de inhumație<sup>3</sup> în sarcofag de cărămizi.

Proprietatea Bucur Vasile (Sp. I/2008)

Localizare administrativă: Zona Dealul Furcilor-Podei se află situată în partea de SV a orașului Alba Iulia, pe prima terasă a râului Mureș. Perimetrul supus cercetării este poziționat pe partea stângă a drumului de acces dinspre B-dul Încoronării spre Fabrica de Porțelan S.C. Apulum S.A., str. Izvor, f.n., în apropierea sitului arheologic „Recea-Monolit”.

S-a urmărit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunea de 770 m<sup>2</sup>, destinată construirii a două locuințe colective.

S-au trasat și deschis 7 secțiuni, numerotate cu SI-SVI, cu dimensiunile de 12 x 3 m, fiecare cu câte 4 carouri de 3 x 3 m, numerotate de la N la S. SI A a fost deschisă între SI și SII, ca urmare a concentrării de morminte depistate în această zonă. Pentru dezvelirea și cercetarea complexelor, a mai fost deschis un număr de 8 casete: Cas. 1/S. I=2 x 2 m, pe latura vestică; Cas. 2/S. I=2,5 x 1,5 m, pe latura estică; Cas. 1/SIA =2 x 2,5 m, pe latura estică; Cas. 2/SI A=1,5 x 2 m, pe latura estică; Cas. 1/SII=1,5 x 2 m, pe latura nordică; Cas. 2/SII=2 x 2 m, pe latura vestică; Cas. 3/SII=1 x 2 m, pe latura estică; Cas. 1/SIV=1,5 x 2 m, pe latura vestică.

În urma săpăturilor arheologice efectuate în Sp.I/2008, au fost descoperite și cercetate un număr de 21 morminte aparținând necropolei romane de la Alba Iulia „Dealul Furcilor-Podei”. 17 sunt morminte de inhumație (M1, M3, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M14, M15, M16, M17, M18, M19, M20, M21), iar patru sunt morminte de incineratie (M2, M4, M5, M13).

M1 (SI) - sarcofag calcar L=2 m; I=0,90 m; h=0,87 m; Adâncimea=0,76 m; Gros.=0,16 m. Orientare NNW – SSE. Sarcofagul, de formă dreptunghiulară, s-a conturat de la adâncimea de 0,25 m față de nivelul actual de călcare. Spre latura estică a sarcofagului, la baza acestuia, a fost dezvelit un fus de coloană, de formă circulară, secționată longitudinal, confecționată din calcar, iar pe latura sa nord-vestică a fost găsit, sub mai multe bucăți din calcar sparte, un fragment din partea posterioară a unui leu funerar, probabil toate făcând parte original dintr-o aedicula. Mormântul a fost jefuit din vechime; nu au fost descoperite resturi scheletice, de asemenea lipsește inventarul. Pe fundul sarcofagului a fost identificat un strat de var.

M2 (SI) - mormânt de incineratie, deranjat de groapa de jefuire a M17. Mormântul s-a conturat la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Fără inventar.

M7 (SI) - sarcofag cărămidă L=1,05 m; L int.=0,70 m; I=0,37 m; I int.=0,30 m; Adâncimea=0,25 m; Asize=5; L cărămidă=30 cm; I cărămidă=14 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ESE – VNV (cap - V). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,20 m față de nivelul actual de călcare. Cărămizile sunt legate cu pământ, capacul a fost realizat tot din cărămizi, iar fundul a fost săpat direct în steril. Tot din structura capacului sunt și resturile lemnoase depistate în interiorul sarcofagului, în stare foarte bună. S-au prelevat probe pentru analize antracologice. M7 este un mormânt de copil, s-au găsit fragmente din calota craniană. Spre fundul sarcofagului a fost identificat, în special în zona capului, un strat consistent de var, pe care a fost așezat decedatul. Nu a fost identificat inventar funerar, un motiv în plus să considerăm că acest mormânt a fost jefuit. Mormântul a fost deranjat, groapa de jefuire se observă cu claritate pe profilul de E al secțiunii.

M8 (SI/Cas. 2) - Cistă cărămidă L=1,35 m; I=0,37 m; Adâncimea=0,30 m; L cărămidă=40 cm; I cărămidă=30 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ESE – VNV. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,70 m față de nivelul actual de călcare, în c.1, spre latura de E a secțiunii. A fost deschisă Cas. 2 pentru cercetarea mormântului. Capacul mormântului a fost realizat din cărămizi, așezate pe latura scurtă și nu a prezentat urme că ar fi fost deranjat. Mormântul propriu-zis constă din cărămizi așezate în cant, pe latura lungă. Pe fundul mormântului, săpat în steril, am depistat din nou bulgări de var. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil. Nu am găsit resturi osoase umane sau inventar.

M9 (SI) - sarcofag cărămidă L=2,58 m; L int.=2 m; I=1,10 m; I int.=0,50 m; Adâncimea= 0,28 m; Asize=6; L cărămidă=40 cm; I cărămidă=30 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare E – V (cap - V). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 2,10 m față de nivelul actual de călcare, fiind suprapus pe latura de V de M.1. Cărămizile sunt legate cu pământ. Pe fundul sarcofagului, am identificat un strat consistent de var și din nou resturi lemnoase. După poziția acestora, nu excludem ca fundul mormântului să fi fost realizat din lemn. În sarcofag a fost înhumat un individ de talie mare, aprox. 1,80 m lungime. La marginea mormântului, de exterior, a fost depistată o monedă. O considerăm inventar funerar, foarte probabil, a fost dislocată în momentul jefuirii mormântului.

M10 (SI) - Sarcofag cărămidă L=1 m; L int.=0,60 m; I=0,60 m; I int.=0,24 m; adâncimea=0,20 m; Asize=3; L cărămidă=39 cm; I cărămidă=0,20 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ESE – VNV. A fost depistat în momentul săpării Cas. 2 pentru dezvelirea M8. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 0,72 m față de nivelul actual de călcare. Este realizat din materiale refolosite, atât cărămidă cât și piatră,

legate cu pământ. Capacul a fost confecționat din plăci de calcar, iar la colțuri se observă fragmente de olane. Pe fundul mormântului, săpat în steril, am depistat din nou var. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil. Nu am găsit resturi osoase umane sau inventar. Cronologic, M10 este mai târziu decât M8, pe care îl suprapune cu latura vestică. Credem că reutilizarea materialului de construcție la edificarea acestui mormânt semnifică o etapă târzie a necropolei și o perioadă de declin a vieții urbane la Apulum.

M15 (SI) - Sarcofag cărămidă L=1,70 m; L int.=1,40 m; l=0,95 m; l int.=0,43 m; Adâncimea=0,20 m; Asize=4; L cărămidă=39 cm; l cărămidă=27 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare NNV – SSE (cap – NV). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,50 m față de nivelul actual de călcare. Cărămizile sunt legate cu pământ. Capacul a fost realizat tot din cărămizi. Mormântul a fost săpat direct în steril. S-a păstrat scheletul de la bazin în jos și fragmentar calota craniană. Groapa de jefuire se observă cu claritate pe profilul vestic al SI M15 suprapune M16 pe latura nordică a sarcofagului. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar.

M16 (SI) - Sarcofag cărămidă L=1,95 m (?); l=0,96 m; l int.=0,37 m; Adâncimea=0,25 m; Asize=1; L cărămidă=38 cm; l cărămidă=28 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare E - V (cap – V). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,70 m față de nivelul actual de călcare. Capacul sarcofagului a fost confecționat din plăci de calcar refolosite. Pe fundul sarcofagului, am identificat un strat consistent de var, resturile scheletice sunt răvășite. Mormântul a fost săpat direct în steril. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar.

M17 (SI) - Sarcofag cărămidă L=2,15 m (?); L int.=2,07 m; l=0,98 m; l int.=0,34 m (?); Adâncimea=0,30 m; Asize=6; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ESE – VNV (cap – E). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,72 m față de nivelul actual de călcare. Cărămizile sunt legate cu pământ. Capacul a fost realizat tot din cărămizi. Înhumatul a fost "învelit" într-un strat de var. Este un matur având cel puțin 1,75 m, destul de bine conservat. Mormântul a fost săpat direct în steril. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar. Este suprapus pe latura vestică de M16 și M15.

M19 (SI) - Sarcofag cărămidă L=2,15 m; L int.=1,60 m; l=0,90 m; l int.=0,30 m; Adâncimea=0,35 m; Asize=7; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ESE – VNV. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 2,10 m față de nivelul actual de călcare. Capacul sarcofagului a fost confecționat din plăci de calcar refolosite. Resturi scheletice umane, dezarticulate au fost descoperite atât deasupra lespezilor de calcar, cât și în interiorul mormântului. Cărămizile sunt legate cu pământ. Mormântul a fost săpat direct în steril. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar.

M11 (SIA) - Sarcofag cărămidă L=1,80 m; L int.=1,56 m; l=0,65 m; l int.=0,40 m; Adâncimea=0,38 m; Asize=7; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=14 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare ENE - VSV. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 2,05 m față de nivelul actual de călcare. Capacul sarcofagului a fost confecționat din plăci de calcar refolosite, depistate în poziție secundară. Resturi scheletice umane, dezarticulate s-au observat în momentul cercetării mormântului, scoase din sarcofag și împrăștiate în urma jefuirii. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ, iar fundul a fost realizat tot din cărămizi, dispuse pe latura lungă. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar, nici

var pe fundul mormântului.

M13 (SIA) – Incinerare - mormânt de tip ustrinum. În C3 s-a conturat o lentilă de asură, de la adâncimea de 0,45 m, care marca marginea unei gropi de formă ovală. Resturile cinerare, arse până la calcifiere, au fost identificate într-o groapă cu diametrul de aprox. 0,50 m. În apropiere a fost descoperit un vas ceramic întreg, posibil legat de ofranda funerară asociată mormântului de incinerare sau a unui alt mormânt jefuit sau dezafectat, din imediata vecinătate.

M18 (SIA) - Sarcofag cărămidă L=1,64m; L int.=0,80 m; l=0,90 m; l int.=0,35 m; Adâncimea=0,15 m; Asize=3; L cărămidă=40cm; l cărămidă=30cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare E – V (Cap – V). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,86 m față de nivelul actual de călcare, spre profilul de E al S. IA. Pentru cercetarea mormântului, a fost deschisă Cas. 1/SIA. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ. Mormântul a fost săpat direct în steril. M18 este suprapus pe latura E de M21. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit resturi osteologice umane, inventar funerar, nici var pe fundul mormântului. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil.

M21 (SIA) - Sarcofag cărămidă L=1,25 m; L int.=0,74 m; l=0,75 m; l int.=0,30 m; Adâncimea=0,35 m; Asize=6; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=14 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare NNV – SSE. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,15 m față de nivelul actual de călcare, fiind descoperit în momentul deschiderii Cas. 1, pentru cercetarea M18. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu mortar, iar pe interior acesta prezintă o fățuială de mortar, parțial căzută. Mormântul a fost săpat direct în steril. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Nu am descoperit resturi osteologice umane, inventar funerar, doar var pe fundul mormântului. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil.

M20 (SIA) - Sarcofag cărămidă L=2,40 m; L int.=1,80 m; l=0,90 m; l int.=0,40 m; adâncimea=0,45 m; Asize=6; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=25 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare E–V (Cap spre V). Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,73 m față de nivelul actual de călcare, spre profilul de E al SIA. Pentru cercetarea mormântului, a fost deschisă Cas. 2/SIA. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu mortar, iar pe interior acesta prezintă o fățuială din mortar. Mormântul a fost săpat direct în steril. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul este jefuit, însă scheletul nu a fost deranjat și s-a păstrat destul de bine. A fost găsit un strat consistent de var, inclusiv pe peretele sarcofagului. Din inventarul M20 menționăm un ac de os, aproape întreg, lipsește doar vârful.

Din SIA mai menționăm două complexe adâncite, C31 (-2,45 m) și C32 (-2,55 m) considerate inițial ca fiind tot morminte. După cercetarea lor, s-a constatat că sunt doar simple gropi, săpate probabil pentru jefuirea unor morminte, neidentificate însă în teren.

M3 (SII) - Sarcofag cărămidă L=1,50 m; L int.=1 m; l=0,70 m; l int.=0,30 m; Adâncimea=0,35 m; Asize=2 fragmente calcar; L cărămidă=0,40 m; l cărămidă=0,14 m. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare VSV–ENE. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 0,55 m față de nivelul actual de călcare, spre profilul de N al SII. Pentru cercetarea mormântului, a fost deschisă Cas. 1/SII. Cărămizile și fragmentele de calcar din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul a fost săpat direct în steril. Pe fundul mormântului am depistat

var. Mormântul a fost jefuit. Nu am descoperit inventar funerar. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil.

Latura scurtă, de V, a sarcofagului încorporează un fragment de monument sculptural din calcar. După demontarea mormântului, monumentul a fost transportat la laboratorul de conservare-restaurare al Univ. Alba Iulia, unde a fost curățat și întregit cu fragmentele de mai mici dimensiuni, aflate de asemenea în componența mormântului M3. Cu mare probabilitate, monumentul este parte componentă a unei aedicule<sup>4</sup>. Monumentul, de o calitate și finețe a sculpturii remarcabile, prezintă scena banchetului funerar în care pot fi identificate două personaje: un bărbat și o femeie. Pe masă se poate observa un pește, femeia înmoaie cu mâna dreaptă pâine într-un vas aflat tot pe masă, în timp ce în mâna stângă ține un pahar. Bărbatul din scenă are în mâna dreaptă un pahar. Sculptura prezentată poate avea o mare importanță, cunoscut fiind faptul că peștele este un simbol creștin. Rămâne de stabilit o datare pentru aedicula funerară din care fragmentul în cauză este parte componentă. Menționăm faptul că monumentul a fost refolosit în structura mormântului M3.

Monumente funerare care redau scena banchetului funerar, în care sunt reprezentate elemente paleocreștine, se mai cunosc de la Turda și Gilău<sup>5</sup>.

M4/SII Incinerare (?) În Cas. 1/SII s-au conturat de la adâncimea de aprox. 0,40 m resturile unui posibil mormânt de incinerare, sub forma unei urme de arsură. L=55 cm; l=35 cm, grosimea stratului de arsură este de 3-4 cm. Nu am descoperit resturi osteologice umane sau inventar funerar.

M6 (SII) - Cistă cărămidă L=1,50 m; L int.=1,05 m; l=0,55 m; l int.=0,27 m; Adâncimea= 0,35 m; Asize=40/30 - cant; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=14 cm. Orientare ESE-VNV. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,90 m față de nivelul actual de călcare. Mormântul a fost săpat direct în steril. Capacul sarcofagului a fost construit din lemn. Mormântul este jefuit, urmele scheletului se mai văd în stratul consistent de var, cu care decedatul a fost "înfășurat". După dimensiuni și aspectul mulajului din var, mormântul a aparținut unui copil.

M12 (SII) - Sarcofag cărămidă L=2,50 m; L int.=1,70 m; l=1,15 m; l int.=0,47 m; Adâncimea=0,56 m; Asize=9; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm. Orientare E - V (cap - V). Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,35 m față de nivelul actual de călcare. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu mortar. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul are pe fund cărămizi așezate pe latura lungă. Mormântul este jefuit, iar scheletul a fost puternic deranjat. Înhumatul a fost o persoană matură. Nu am descoperit inventar funerar. Pereții interiori ai sarcofagului au fost acoperiți în întregime cu un strat de mortar.

M14 (SII) - Sarcofag cărămidă L= 1,15 m?; L int.=0,85 m?; l=0,85 m; l int.= 0,27 m; Adâncimea=0,35 m; Asize=4; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Orientare NV - SE. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 1,42 m față de nivelul actual de călcare. Latura estică a sarcofagului este practic latura nordică a M12. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul are pe fund cărămizi așezate pe latura lungă. Nu am descoperit resturi osteologice umane, inventar funerar, nici var pe fundul mormântului. După dimensiuni, mormântul a aparținut unui copil.

M5 (SIII) – Incinerare mormânt de tip *ustrinum*. Mormântul s-a conturat la adâncimea de 0,90 m. S-au păstrat urme ale

cremației, sub forma unor oase calcificate. Nu a fost descoperit inventar funerar.

Din SIII mai menționăm două complexe adâncite, C33 (-2,20 m) și C34 (-1,50 m) considerate inițial ca fiind tot morminte. După cercetarea lor, s-a constatat că sunt doar gropi săpate probabil pentru jefuirea unor morminte, fără ca acestea să fie descoperite.

În SIV, în C2, la adâncimea de 1,28 m s-a conturat un monument din calcar, numerotat C9. A fost deschisă caseta Cas. 1/S. IV, pentru dezvelirea integrală a monumentului. S-a constatat că este o bază de monument, cu perforație circulară în zona mediană, de formă patrulateră, cu latura de 0,90 m.

În SV și VI, s-au conturat și au fost golite mai multe complexe adâncite, de formă neregulată, numerotate C1-C3 în S.V (C1 - 1,57 m; C2 - 1,80 m; C3 - 1,43m) și C4 - C8 în SVI (C4 - 1,80m; C5-1,40m; C6-1,45m; C7-1,45m; C8- 1,68m). Din inventarul lor, menționăm fragmente ceramice lucrate la roată, tipice pentru perioada romană. Sterilul a fost atins la adâncimea de 1,27m în SV, respectiv la adâncimea de 1 m în SVI.

În aceste două secțiuni nu au fost identificate morminte, fapt ce întărește ipoteza de lucru că necropola are concentrarea de morminte spre buza terasei, în zona de expunere maximă, spre strada Viilor.

În SV, la adâncimea de 0,45 m, C2-3, a fost descoperit denar din argint, de la Septimius Severus (193-211 p.Chr.), foarte bine păstrat. În SI, la adâncimea de 2,10 m, la 10 cm distanță de latura de N a sarcofagului de cărămidă M9, a fost descoperită o monedă de la Severus Alexander (222-235 p.Chr.), bătută pentru coloniile grecești. În SII, la adâncimea de 0,35 m, a fost descoperit un opaiț întreg iar în SIII, un ac de os și o statueta de teracota, înfățișând-o pe Venus, păstrată în stare fragmentară.

Proprietatea Bucur Vasile (Sp.II/2008)

Sp.II este situată în prelungirea Sp.I, la 162 m, pe același aliniament, spre str. Izvor (NV).

S-a urmărit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe de 1176 m<sup>2</sup>, destinată construirii a 3 locuințe colective.

S-au trasat și deschis 10 secțiuni, numerotate cu SI - SIX, cu dimensiunile de 12 x 3 m, fiecare cu câte 4 carouri de 3 x 3 m, numerotate de la E la V. Excepție face S. II, care are dimensiunile de 8 x 3 m, datorită faptului că spre capătul de E este amplasat un stâlp de ciment pentru transportul rețelei electrice a orașului Alba Iulia. SV A, cu dimensiunile de 4 x 4 m, a fost deschisă între SV și SVI, pentru elucidarea contextului arheologic. Menționăm faptul că pe zona unde a fost trasată SVII, a fost identificat traseul uneia din conductele de alimentare cu apă potabilă ale orașului. O altă conductă, traversează Sp.II/2008, fiind surprinsă în SV A. Direcția conductelor este NE-SV. Pentru dezvelirea și cercetarea complexelor apărute în urma săpăturilor, au mai fost deschise un număr de 3 casete: Cas. 1/ S. I=1,3 x 3,3 x 4,3 m; Cas. 2/S. III=2 x 3 m; Cas. 3/S. VI=0,20 x 1,10 x 1,30 x 4,30 x 1,80 x 0,60 m.

SI - Stratigrafia:

0 -0,25 (0,30) m - stratul vegetal;

-0,25 (0,30) m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, nisipos.

În c. 4, de la adâncimea de -0,30 m, s-a conturat o aglomerare de pietre, material ceramic și tegular. A fost deschisă Cas. 1, pentru cercetarea C1. Complexul C1 are o formă rectangulară, ușor neregulată, cu dimensiunile surprinse în săpătură de 4 x 1,75 m. Precizăm faptul că trasarea Cas. 1 pe latura de S a trecut de spațiul construit și nu a mai fost posibilă extinderea unității de cercetare, deoarece se depășea limita proprietății.

Așadar, nu cunoaștem exact cât se mai întindea această structură pe latura sudică a S I. După demontarea nivelului constând din pietre și ceramică, care avea la partea superioară material tegular - ce provenea cu certitudine de la acoperiș – a fost depistată și fundația, păstrată ca un strat compact de pietriș și mortar.

Asupra funcționalității structurii identificate în C1 nu ne putem pronunța la acest stadiu al cercetărilor. Forma construcției este aceea a unei structuri de aspect rectangular, de mici dimensiuni, care a beneficiat de un acoperiș. Inventarul complexului constă din resturi osteologice de animale și o cantitate apreciabilă de ceramică uzuală lucrată la roată. Avansăm ipoteza de lucru a unui spațiu legat de practicarea banchetului funerar, dată fiind proximitatea necropolei.

SII - Stratigrafia: 0 -0,25 (0,30) m – stratul vegetal; 0,25 (0,30) m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, nisipos. Pentru siguranță, s-a mai practicat un nivel de săpare. În c.1, spre profilul de E a fost depistată împământarea de la stâlpul de curent electric, aflat în imediata apropiere a secțiunii.

SIII - Stratigrafia: 0 -0,25 (0,30) m – stratul vegetal; 0,25 (0,30) m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, nisipos. În C. 3-4, de la -0,40 m s-a conturat un complex adâncit, complexul C2 din SIII, numerotat în continuare șanțul St.1. Din umplutura șanțului (0,60 m) s-a recuperat o cantitate mare de material ceramic, artefacte metalice, precum și doi denari argințați de la Severus Alexander (222-235 p.Chr). Traseul șanțului este orientat NV-SE, are o formă de U cu fundul drept pe profilul de V și cu fundul rotunjit pe profilul de E. Deschiderea la partea superioară a șanțului este de 2,9 m, la fund de 1,36 m, iar adâncimea maximă este de 1,81 m. Utilitatea acestui șanț se poate lega de delimitarea/protejarea necropolei romane, ce se întinde spre E, iar descoperirea monedelor de la Severus Alexander în umplutura șanțului, certifică faptul că acesta a fost practicat înainte de anul 222 p.Chr.

SIV - Stratigrafia: 0 -0,25 (0,30) m – stratul vegetal; 0,25 (0,30) m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, nisipos. Pentru siguranță, s-a mai practicat un nivel de săpare.

SV: A dat două complexe. Complexul C3 s-a conturat în c.2-3, de la adâncimea de 0,35-0,40m, sub forma unui nivel extrem de compact de pietriș și balast, cu un aspect neregulat. Grosimea acestei aglomerări se observă cu claritate pe profilul de E, de aprox.0,35m. După demontarea complexului, în c.2 spre profilul vestic s-a conturat o nouă aglomerare de fragmente din calcar. A fost deschisă c.2 pentru cercetarea complexul C5 (M4).

M4/SV - sarcofag calcar L=1,10 ; L int.=0,93m; l=0,50m; l int.=0,33 ; h=0,80 m; Adâncimea=0,45 m; Gros.=10 m; Orientare NNV-SE. Sarcofagul, de formă dreptunghiulară, s-a conturat de la adâncimea de 0,50 m față de nivelul actual de călcare. Capacul sarcofagului, în două ape, a fost spart în momentul jefuirii mormântului. După dimensiuni, M4 este un mormânt de copil, pe fundul sarcofagului a fost găsit un strat consistent de var. Nu au fost identificate resturi scheletice sau inventar funerar, un motiv în plus să considerăm că mormântul a fost jefuit.

SVA a fost deschisă între SV și SVI, pentru elucidarea contextului arheologic rezultat din conturarea complexului C3. Aglomerarea compactă de pietriș din SV nu a mai fost surprinsă în această secțiune, care nu a dat nici un complex arheologic.

SVI: a dat trei morminte de înhumăție în sarcofag de cărămidă. M1/SVI – sarcofag cărămidă L=2,10 m; L int.=1,50 m; l=1 m; l int.=0,40 m; Adâncimea=0,20 m; Asize=4; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm; Orientare NNV-SSE. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 0,35 m față de nivelul actual de călcare.

Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul are pe fund cărămizi așezate pe latura lungă. Lipsesc resturile scheletice, nu am descoperit inventar funerar, nici var. Mormântul a fost jefuit.

M2/SVI – sarcofag cărămidă L=2,10m; L int.=1,50 m; l=1 m; l int.=0,40 m; Adâncimea=0,20 m; Asize=4; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30 cm; Orientare N-NV – S-SE. Este poziționat paralel cu M1, la 0,25m distanță. Prezintă caracteristici constructive și un context arheologic identic cu M.1.

M3/SVI – sarcofag cărămidă L=1,90 m; L int.=1,30 m; l=1 m; l int.=0,40 m; Adâncimea=10 cm; Asize=2; L cărămidă=40 cm; l cărămidă=30cm; Orientare E - V. Grosimea medie a cărămizilor este de 5 cm. Mormântul s-a conturat de la adâncimea de 0,35 m față de nivelul actual de călcare. Cărămizile din care este confecționat sarcofagul sunt legate cu pământ. Capacul sarcofagului a fost edificat tot din cărămizi. Mormântul are pe fund cărămizi așezate pe latura lungă. Lipsesc resturile scheletice, nu am descoperit inventar funerar, nici var. Mormântul a fost jefuit.

În c.2-3, la adâncimea de 0,40 m, au fost descoperite fragmente de calcar fasonate, precum și un pin funerar, secționat pe latura lungă. Considerăm că aceste artefacte, notate ca aparținând complexului C4 țin de un monument funerar dezafectat.

În SVII a fost surprins șanțul uneia dintre cele două conducte de alimentare cu apă a orașului; de asemenea SVIII și SIX, nu au dat nici un fel de materiale sau complexe arheologice. Se observă cum sterilul arheologic „cade” ușor de la V la E în SpII/2008, astfel că dacă în SI a fost surprins la adâncimea de 0,30 m, în SIX este depistat la aprox. 0,65-0,70 m.

Cercetarea mormintelor de înhumăție depistate în Sp.I-II/2008 nu a condus în cele mai multe cazuri la depistarea resturilor scheletice aparținând celor decedați sau a inventarului funerar. Este evident că mormintele au fost deranjate, foarte probabil în momentul jefuirii acestora. Practica este frecventă<sup>6</sup>, fiind foarte probabil ca jefuirea să se producă în epocă<sup>7</sup>. Dimensiunile reduse ale unor sarcofage conduc la ipoteza de lucru că au fost edificate pentru persoane cu înălțime ce nu depășea 1-1,40 m. Considerăm așadar că sarcofagele au fost destinate înhumării unor copii/adolescenți, iar aciditatea solului a condus la degradarea scheletelor, urmată de distrugerea sau îndepărtarea lor completă prin jefuirea ulterioară a mormintelor.

Depistarea în mai multe cazuri a unor fragmente de lemn, aduce o contribuție la mai buna cunoaștere a elementelor constructive a sarcofagelor de cărămidă. De asemenea, prezența varului în interiorul mormintelor semnifică în opinia noastră o practică legată de igiena zonei.

Pornind de la clasificarea lui D. Protase<sup>8</sup>, potrivit căreia, în cazul mormintelor de incinerăție, resturile cinerare puteau fi depuse și în ciste de piatră, nu excludem în totalitate ca cistele și sarcofagele de cărămidă descoperite să fi fost de incinerăție și nu de înhumăție, cu atât mai mult cu cât în interiorul lor nu au fost găsite resturi osteologice, dar nici urme ale cremației. În Dacia, după cucerirea romană, se întâlnesc atât morminte de incinerăție, cât și morminte de înhumăție, dar, până la sfârșitul sec. III, când treptat, înhumăția se generalizează, incinerăția era mai frecventă, situație asemănătoare cu aceea din alte provincii romane<sup>9</sup>.

Mormintele cercetate în Sp. I/2008 se datează cel mai probabil în sec. III<sup>10</sup> Lipsa inventarului funerar, datorită jefuirii mormintelor, face dificilă, în stadiul actual al cercetărilor, o datare foarte precisă. Constatăm predilecția pentru utilizarea

unui spațiu restrâns pentru înmormântare, de unde și suprapunerea multor dintre sarcofagele descoperite.

Pe teritoriul anticului Apulum, morminte de aceeași factură se mai cunosc de la necropola mare a orașului Apulum - „Podet”<sup>11</sup>, la cimitirul „Apulum II”<sup>12</sup>, din apropierea șoselei Alba Iulia-Zlatna, precum și de la Apulum II - „Stadion”<sup>13</sup>.

În stadiul actual al cercetărilor, putem afirma că descoperirile din Sp. I-II/2008 confirmă faptul că ne aflăm în fața unor morminte aparținând necropolei romane deja cunoscute, de la „Dealul Furcilor-Podei”.

#### Note:

1. Dumitru Protase, *Necropola orașului Apulum. Săpăturile din anii 1970-1971*, Apulum 12, 1974, p. 134; fig. 6/1-5; Repertoriul Arheologic al județului Alba, Bibliotheca Musei Apulensis 2, 1995, p. 40-41.
2. Radu Ciobanu, *Raport privind săpăturile arheologice de la Alba Iulia-Dealul Furcilor, Întreprinderea Apulum S.A. Alba Iulia*, CCA 2003, p. 25-26.
3. Mihai Gligor, Paula Mazăre, Marius Breazu, *Un mormânt din epoca romană descoperit la Alba Iulia – Dealul Furcilor (str. Izvor, f.n.)*, Annales Universitatis Apulensis Series Historica, 9/1, 2005, p. 251-261.
4. *Enciclopedia civilizației romane*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 291-292, fig. 197; *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, Ed. Enciclopedică, București, 1996, Vol. II, p. 106, fig. 37.
5. Mircea Rusu, *Paleocreștinismul din Dacia Romană*, Ephemeris Napocensis 1, 1991, p. 91, Pl. IX/9-10.
6. Aurel Dragotă, Gabriel T. Rustoiu, *Raport privind cercetările executate pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenului din str. Calea Moșilor, F.N. (Obiectiv: complex comercial Profi)*, Patrimonium Apulense 3, 2003, p. 132.
7. Dumitru Protase, *op.cit.*, p. 135.
8. Dumitru Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, Biblioteca de Arheologie, XVI, București, 1971, p. 83-110.
9. Alexandru Sonoc, *Observații cu privire la propunerile de clasificare a mormintelor din necropolele romane provinciale din Dacia*, Brukenthal. Acta Musei 1/1, 2006, p. 89-112.
10. Dumitru Protase, *op. cit.*, p. 154-157; Vasile Moga, *Cercetări arheologice la Apulum*, Apulum 24, 1987, p. 166; Aurel Dragotă, Gabriel T. Rustoiu, *op. cit.*, p. 132-133; Mihai Bărbulescu (coord.), *Funeraria dacoromana. Arheologia funerară a Daciei Romane*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 58.
11. Dumitru Protase, *op. cit.*, 134; fig.6/1-5; Repertoriul Arheologic al județului Alba, Bibliotheca Musei Apulensis 2, 1995, p. 40-41.
12. Vasile Moga, *op. cit.*, p. 166; fig. 7/1-4.
13. Constantin Inel, Matei Drâmbărean, Adrian Gligor, Aurel Dragotă, Radu Ciobanu, Gabriel T. Rustoiu, Dorin O. Dan, *Raport preliminar privind cercetările arheologice de la Alba Iulia-Apulum II-"Stadion"-campania martie-aprilie 2002*, Patrimonium Apulense 2, 2002, p. 142-145.

#### Abstract:

During September 8 – November 12 2008, on Bucur Vasile property, situated in Alba Iulia, on Dealul Furcilor-Podei, we carried out two preventive archaeological investigations. The archaeological area Dealul Furcilor-Podei, situated in the south-western side of Alba Iulia city, is well known in the literature because here, in antiquity, was the large necropolis of Apulum Roman city. The objective of the investigation was the

archaeological clearance of two surfaces meant for building 5 collective dwellings: Sp. I having 770 square metres, and Sp. II having 1176 square metres.

Within Sp. I perimeter we uncovered 21 graves, 17 of them being used for burials and 4 of them for cremation, as well as some other complexes with a less clear assignation. 9 of the burial graves were for adults (M.1, M.9, M.15 – M.17, M.19/ S.I; M.11, M.20/ S. IA; M.12/ S.II), and 8 for children (M. 7, M. 8, M. 10/S I; M. 18, M. 21/ S. IA, M. 3, M. 6, M. 14/S. II). The majority of the graves were robbed, except 7 of them, in which the funeral remains were preserved (M. 7, M. 9, M. 15, M. 16, M. 17, M. 19/S. I; M. 12/S. II). Only one of the graves (M.1/S.I) had a limestone sarcophagus, next to which was found a sectioned trunk of a column and a funeral lion fragment. 14 graves (M. 7 - M. 9, M. 15 - M. 17, M.19/ SI; M. 18 (S. IA); M11, M. 20, M. 21/S. IA; M. 6, M. 12, M. 14/ S. II) had sarcophaguses or cists of brick, most of them being tied with clay, but also with plaster (M. 20, M. 21/S. IA; M. 12/S. II), the latter being smoothed on the inside. The sarcophaguses were covered either with bricks or with reused limestone plaques (M16, M.19/S.I; M.11/ S/IA). Two of the sarcophaguses (M.10/ S.I; M.3/S. II) considered to be even older, were made up from reused materials, both brick, but also limestone blocks. The sarcophagus M.3/S. II, for which was used an *aedicule* fragment, having on it the scene of the funeral banquet is notable. In some of the graves we found wooden pieces, probably from the top or the bottom of the sarcophagus (M. 7, M. 9/S I; M. 3, M. 6/ S. II). Most of the graves had a consistent layer of lime. Generally, the graves were orientated East-West, with slightly deviations to East-Southeast – West-Northwest, East-Northeast – West-Southwest, Northwest-Southeast or North-Northwest – South-Southeast. Excepting M20/ S. IA in which was discovered a bone needle, the other graves had no inventory.

The fourth cremation graves (M2/ S.I; M.13/ S.IA; M.4/ S.II; M.5/ S.III) were interpreted as being of *ustrinum* type; cremated remains were found only in two of them (M.15, M.5).

Along with the graves there were also identified some complexes seen as possible grave robbing pits (C 31- C 32/S.IA; C 33 - C 34/S.III). In S. IV section, C2, at 1.28 m deep was found a limestone monument base (C9), of quadrangular shape, one side having 0.90 m. In V and VI section were shaped and were emptied more deepened complexes, of irregular shape: C1-C3 in S.V and C4-C8 in S.VI. From their inventory we mention wheel-made ceramic fragments, typical for the Roman period. In S.V the sterile was reached at 1.27m deep and in S.VI at 1.00m deep. No graves were identified in these two sections, which consolidate the hypothesis according to which the necropolis has the concentration of graves towards the edge of the terrace, in the maximum exposing area, towards Viilor Street.

As small finds, in Sp. I we discovered: a silver denarius from Septimius Severus (193-211 A.D.), a coin from Severus Alexander (222-235 A.D.) (in S. V) issued for the Greek colonies (near M.9/S.I); a complete rush light (in S.II), a bone needle and a terracotta statue, showing Venus, preserved in a fragmentary condition (in S. III). Unlike Sp. I, in this area we discovered only four graves, all of them being robbed, with no skeleton remains. A baby sarcophagus (M4) made of limestone, orientated North-Northwest – South-Southeast was found in S.V. The grave M4 was discovered under a 0.35 m compact gravel agglomeration (C3). In S. VI, a group of 3 sarcophaguses (M1-M3) were discovered, made of brick, tied with clay, orientated North-Northwest – South-Southeast (M1 and M2), and orientated East-West (M3). Also, in the squares 2-3 we uncovered the C4

feature, consisting of a funeral pine fragment and other wrought limestone fragments, probably from a disabled funeral monument.

A ditch was identified in SIII, named St.1, having a Northwest-Southeast orientated track. An important quantity of ceramic material was recovered from the filling of the ditch and also metallic artifacts and two silver denarii from Severus Alexander (222-235 A.D.). The utility of this ditch may be connected to the delimitation/protection of the Roman necropolis.

### 113. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

**Punct: str. Viilor, nr.64 (proprietatea Gheorghe Lăncrăjan)**

Cod sit: 1026.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 6/2008**

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, Anca Timofan (MNUAI)

Cercetarea arheologică a fost efectuată în scopul descărcării de sarcină arheologică a suprafeței destinate construirii unui spațiu comercial care urmează a fi amplasat în Alba Iulia, str. Viilor, nr. 64.

Suprafața destinată cercetării se află în partea estică a Dealului Furcilor, pe panta care coboară de pe prima terasă a Mureșului, la extremitatea nordică a cartierului Partoș și reprezintă cel mai apropiat punct al necropolei romane (cercetat arheologic până în prezent) de centrul urban Apulum I - *Colonia Aurelia Apulensis*.

Dealul Furcilor-Podei cuprinde teritoriul de la SV de castrul Legiunii XIII Gemina, și se întinde până aproape de cartierul Partoș (*Colonia Aurelia Apulensis*). Vechile cercetări arheologice dar mai ales cercetările arheologice preventive recente au identificat o vastă necropolă romană birituală plană. Au fost descoperite și cercetate morminte romane de incinerare și de inhumare dateabile în sec. II-III p.Chr.

Se cunoștea faptul ca în vile de pe panta estică a Dealului Furcilor, se afla un mare cimitir al celor două orașe romane *Colonia Aurelia Apulensis* și *Municipium Septimium Apulense*, descoperindu-se, cu deosebire în cursul lucrărilor viticole, numeroase sarcofage de piatră și un bogat material funerar, observat și achiziționat de B. Cserni pentru Muzeul Alba Iulia.<sup>1</sup> Cercetările efectuate între 1956-1958 și 1970-1971 de către D. Protase au dus la descoperirea a 135 de morminte romane de incinerare și inhumare de sec. II-III p.Chr.<sup>2</sup>

Au fost deschise inițial două secțiuni: S1 (7 x 3 m) și S2 (5,5 x 5 m) separate de un maror stratigrafic având lățimea de 0,5 m. Ulterior marorul a fost eliminat rezultând o singură suprafață orientată NE-SV. Pentru conturarea și cercetarea exhaustivă a complexelor arheologice au fost practicate 5 casete. Adâncimea maximă de cercetare în interiorul suprafeței a fost de -1,40 m. Cotele au fost calculate în funcție de nivelul de călcare actual.

Ridicarea topografică a complexelor arheologice a fost realizată cu stația totală Leica TCR705 iar descărcarea datelor s-a făcut cu ajutorul software-ului de transfer Leica Survey Office, prelucrarea lor prin programul TopoSys 4.2. Raportarea punctelor și realizarea planului topografic s-a realizat cu ajutorul programului AutoCAD.

Cercetarea arheologică preventivă a fost efectuată manual, urmărindu-se atât elementele de stratigrafie orizontală și planimetrică a complexelor și structurilor arheologice cât și informațiile oferite de analiza stratigrafiei verticale a profilelor.

Suprafața cercetată reprezintă 63 m<sup>2</sup> din cei aproximativ 80 m<sup>2</sup> ai suprafeței construite.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate este următoarea:

0-0,15 m: strat arabil

-0,15-0,40 m: strat brun-marونی - depunere

-0,40-1,30 m: strat gri închis - nivel de conturare al complexelor funerare de epocă romană (morminte de incinerare și de inhumare).

-1,30-1,70 m: strat argilos galben marونی - steril arheologic.

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în această zonă a necropolei plane birituale Dealul Furcilor-Podei, a dus la identificarea și înregistrarea a 18 morminte romane dintre care 13 de incinerare (6 busta - M1, M3, M4, M6, M7, M18 și 7 ustrina - M2, M5, M8, M9, M10, M11, M13), 4 de inhumare (4 sarcofage din cărămidă - M12, M15, M16, M17) și un cenotaf (M14).

Ritul incinerării este reprezentat de complexe funerare de tip *bustum*, orientate NE-SV, având groapa sepulcrală de formă rectangulară în plan și concavă/rectangulară în secțiune. Dimensiunile gropilor sunt în general de 1,90/2 m x 0,80/1 m iar resturile cremației au grosimea de 0,10/0,20m și sunt dispuse uniform în partea inferioară a gropii. Mormintele romane de tip *ustrinum* au orientări diverse (NE-SV, N-S, E-V) și dimensiuni de 0,50/0,90m x 0,30/0,60m. Gropile sepulcrale sunt fie arse în prealabil, având forma ovală în plan și concavă în secțiune, fie nearse de formă rectangulară/ovală în plan și rectangulară/concavă în secțiune. Resturile cremației (oase calcinate, cărbune, cenușă,) sunt depuse central, în partea inferioară a gropii.

Mormintele de inhumare sunt reprezentate de 4 sarcofage din cărămidă, de formă rectangulară, orientate NNV-SSE (M15) și NE-SV (M12, M16, M17).

M15 și M16 au dimensiuni reduse (1,10 x 0,50 x 0,20/1,18 x 0,50 x 0,35 m) aparținând unor copii. Sarcofagele sunt construite din cărămizi cu dimensiunile tip 0,40 x 0,15 x 0,05 m dispuse pe 4 asize regulate legate cu lut și pe alocuri cu mortar. Structurile funerare au fost descoperite nederanjate fiind sigilate cu capace de cărămizi (0,40 x 0,26 x 0,04/0,40 x 0,15 x 0,05 m). Scheletele au apărut în dreptul celei de a treia asize de cărămidă, în interiorul sarcofagelor. Acestea erau întinse în decubit dorsal cu craniul spre NNV (M15) și spre NE (M16). În ambele cazuri s-a constatat tratarea cu var a corpurilor. Această practică a fost întâlnită și în alte zone ale necropolei de pe Dealul Furcilor fiind remarcată de D. Protase cu ocazia campaniilor sale din 1956-1958, 1970-1971.<sup>3</sup> O analogie recentă este oferită de cercetările arheologice din necropolele orașului Londinium unde, această practică a fost interpretată, în urma analizelor, ca fiind una de igienizare (funcția rituală rămânând sub semnul întrebării), varul contribuind la accelerarea descompunerii țesuturilor moi dar și la absorbția lichidelor și a mirosului.<sup>4</sup>

Sarcofagele M12 și M 17, orientate NE-SV sunt de mari dimensiuni în interiorul acestora fiind înhumați adulți.

M12 (2 x 1 m) este construit din cărămizi cu dimensiunile tip 0,40 x 0,26 x 0,04 m dispuse pe 6 asize regulate legate cu pământ și mortar. S-a constatat faptul că sarcofagul fusese deschis și evident deranjat, în stratul de umplere al acestuia fiind descoperite oase fragmentare și fragmente ceramice iar în partea inferioară a sarcofagului (în dreptul celei de a 5-a asize),



oasele scheletului nu erau dispuse anatomic. S-a observat și în acest caz tratarea cu var a cadavrului, la extremitatea de NE a spațiului sepulcral, probabil în zona craniului, descoperindu-se un strat consistent de var nestins gros de 0,08 m. Unghiul de N suprapune colțul vestic al sarcofagului M17.

M17 (2,40 x 1,40 m) este un sarcofag dublu construit din cărămizi cu dimensiunile tip 0,40 x 0,26 x 0,04 m dispuse pe 5 asize regulate legate cu pământ și mortar. Structura funerară a fost descoperită deschisă, păstrându-se o singură cărămidă a capacului (0,54 x 0,50 x 0,04 m) la extremitatea de NE a cistei. Scheletul a apărut în dreptul celei de a treia asize de cărămidă, la -0,10m în interiorul sarcofagului. Acesta era întins în decubit dorsal cu craniul spre SV, ușor întors spre dreapta, și oasele brațelor încrucișate în zona ventrală. Lângă oasele labelor picioarelor, în exterior, au fost descoperite amprente oxidate ale tălpilor încălțăminteii (*caliga*) și niturile de prindere din fier. Defunctul a fost așezat în jumătatea stângă a sarcofagului, partea dreaptă fiind marcată de două cărămizi așezate în X, una peste alta. Cele două *tegulae* ale bazei sarcofagului M16 suprapun aproape integral scheletul cu excepția craniului, a oaselor umerilor și a brațului stâng. Această situație stratigrafică indică posibilitatea unui grup de morminte familiale. Baza sarcofagului a fost amenajată din cărămizi cu dim. 0,40 x 0,26 x 0,04 m. Sarcofagul M16 suprapune astfel M17, fiind construit în interiorul primului.

Cenotaful M14 reprezintă o amenajare funerară simbolică de formă rectangulară cu dimensiunile de 1,66 x 0,52 x 0,20 (lespedea) x 1,90 x 0,70 m (cadru rectangular de calcar și piatră de râu), orientată NV-SE. Structura funerară este constituită dintr-o lespede dreptunghiulară din calcar friabil înconjurată pe margini de un cadru din calcar și piatră de râu care sigilează mormântul. După îndepărtarea plăcii de calcar, de la -1,40 m la -1,80 m adâncime, a fost sesizat stratul steril galben argilos.

Din punct de vedere stratigrafic, inițial s-au conturat mormintele de incinerare (-0,40/-0,60 m) și ulterior au fost identificate cele 4 morminte de inhumare de la -1 m adâncime. Această ordine stratigrafică nu marchează și o succesiune cronologică, mormintele descoperite făcând parte din același orizont de înmormântări de epocă romană, datat în sec. II-III p.Chr pe baza inventarului funerar descoperit.

Inventarul funerar descoperit este bogat, fiind reprezentat de tipuri ceramice specifice (*turibula*, *ulciorașe*, *cupe*, *opaite*), monede (as Antoninus Pius – 138-161, denar Hadrianus - 134-138, as Caracalla – 211-217, as Lulia Mamaea – 222-235), oglindă din plumb, ac de cusut din os, inel din bronz, inele din rășină de brad (imitații după inelele din chihlimbar), figurină-teracotă (jucărie), amuletă de tip *lunula* din argint, amuletă falică (*fascinum*) din sticlă, nituri de *caliga* din fier, cuie din fier.

#### Note:

1. A. Cserni, *Alsófehérvármegye monográphiája*, 2/1, 149, 247-275, 23, 24, 31, *Aiud*, 1901; V. Moga, H. Ciugudean, *Repertoriul Arheologic al Județului Alba, Alba-Iulia*, 1995, 40, 21.
2. D. Protase, *Șantierul arheologic Apulum*, MCA 5, 1958, 435-442; 6/1959, 397-400; 7/1961, 407-410.
3. D. Protase, *Necropola orașului Apulum*, *Apulum* 12, 1974, 135, nota 3.
4. B. Barber, D. Bowsher, K. Whittaker, *Recent Excavations of a Cemetery of Londinium*, *Britannia* 21, 1990, 9, nota 14.

#### Abstract:

The rescue archaeological excavation was carried out in Alba Iulia, 64, Viilor Street, on the surface destined for a warehouse building.

The investigated area is situated in the eastern part of the Roman necropolis from Dealul Furcilor, on the slope which descends from the first terrace of the Mureș River. The respective terrain lies also at the northern end of the Partoș district and it represents the closest explored part of the cemetery to the Roman town *Colonia Aurelia Apulensis*.

There were discovered and recorded 18 Roman graves: 13 cremation graves (6 of them were *bustum* type – M1, M3, M4, M6, M7, M18 and 7 *ustrinum* type – M2, M5, M8, M9, M10, M11, M13), 4 inhumation graves in brick sarcophagi – M12, M15, M16, M17 and a cenotaph – M14. These Roman graves belong to the same burial horizon dated to the 2<sup>nd</sup> – 3<sup>rd</sup> centuries A.D., on the basis of the funerary inventory.

### 114. Alba Iulia, jud. Alba

**Punct: Lumea Nouă, str. Bayonne f.n. (proprietatea Emil Rusu)**

*Cod sit: 1026.05*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 213/2008**

Colectiv: Mihai Gligor - responsabil, Ștefan Lipot (Univ. Alba Iulia)

Cercetarea din anul 2008 este o continuare a săpăturilor întreprinse în anii anteriori<sup>1</sup> la Lumea Nouă de către Univ. Alba Iulia.

Terenul pe care s-a efectuat cercetarea preventivă este în proprietatea d-lui Emil Rusu și este situat pe str. Bayonne f.n., la aprox. 450-500 m de clădirea supermarket-ului Profi, spre NV, în imediata apropiere a fermei Arhiepiscopiei Romano-Catolice, pe partea opusă (Zona A/Sectorul I).

Obiectivul cercetării a fost descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 120 m<sup>2</sup>, destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

S-a trasat și deschis Sp. I/2008, împărțită în 4 carouri, cu dimensiuni de 4 x 4,5 m și martori stratigrafici cu grosimea de 1 m; carourile au fost notate cu A-D, de la E la V.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice din Sp. I/2008 este următoarea: 0 -0,25 (0,30) m – stratul vegetal în care au fost găsite sporadic și artefacte arheologice de factură romană; -0,25 (0,30) -0,55 (0,60) m strat cenușiu deschis, afânat, cu materiale aparținând grupului Foeni; -0,55 (0,60) -1 m strat cenușiu închis, maroniu, aparținând culturii Vinča, faza B; 1,00 m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, nisipos.

În CA, stratului vinčian îi atribuim un complex arheologic (C1), cel mai probabil resturile unei locuințe de suprafață, nearse, de formă rectangulară, cu latura de aprox. 3m. Pe profilul de V și S, precum și pe profilul de N din c. C se observă consistența depunerii arheologice considerate de noi ca aparținând locuinței L1. Din inventarul locuinței menționăm o mare cantitate de ceramică tipică fazei B2 a culturii Vinča (cupe cu picior, ceramică ornamentată în banda incizat-punctată), precum și greutatea din lut ars, cu perforație circulară, incizate și podoabe din scoică *Spondylus*. Din aceeași locuință a fost recuperat un topor de piatră, cu urme de pictură de culoare roșie.

Din stratul Foeni pleacă groapa G1, care străpunge stratul vinčian până în steril, la 1,30 m adâncime. Alte gropi (G2-G4), țin de stratul vinčian.

În CB, de la partea inferioară a stratului Foeni, la adâncimea de 0,55 m față de nivelul actual de călcare, s-a conturat o aglomerare de chirpici ars, pietre și ceramică, având o formă aproximativ circulară, într-un perimetru înscris între laturile unui pătrat cu latura de aprox. 2 m (C2); inițial părea că s-a conturat bolta unui cuptor, plecând de la consistența și forma arsului de culoare cărămizie. Bucățile de chirpici prezintă în marea majoritate urme de pari și nulele de diferite dimensiuni, precum și fățuială; s-a constatat o ardere foarte intensă pe unele fragmente de chirpici, ce a condus la vitrifiere. Din activitatea de ardere, evidentă, a rezultat și o mare cantitate de cenușă. La demontarea complexului C2, au fost descoperite trei plăci perforate din lut ars, în stare fragmentară, fățuite, cu colțurile rotunjite.

Placa 1 prezintă următoarele date: dimensiune 37 x 37 cm; grosime 6 cm; 4 rânduri de perforații, dispuse câte 3 și 2; diametrul perforațiilor este de 2-3 cm; din cele 12 perforații, 11 au străpuns placa de tot. Placa 2 prezintă următoarele date: dimensiune 29 x 35 cm; grosime 7 cm; diametrul perforațiilor este de 1-2 cm; perforațiile sunt dispuse pe 3 rânduri; am identificat 8 perforații, dintre care 3 au străpuns placa complet. Placa 3 prezintă următoarele date: dimensiune 27 x 42 cm; grosime 4,5 cm; 70 de perforații, cu diametrul cuprins între 1,5-2 cm; nici o perforație nu a străpuns placa până pe partea opusă.

Sub plăcile de lut ars au fost identificate resturile unui perete din chirpici, având orientarea NE-SV, cu lungimea de aprox. 1,50-1,70 m și grosimea de 0,30-0,35 m. În privința utilității, considerăm că întreg complexul C2 să fi aparținut unei instalații de foc<sup>2</sup>, foarte probabil un cuptor de la care s-au păstrat plăcile sau resturile unor vetre mobile.

Complexul C2 suprapune groapa unui bordei, notat B1, aparținând culturii Vinča. Locuința adâncită are forma circulară, cu diametrul de aprox. 3,30 m, se conturează de la aprox. 1,00m față de nivelul actual de călcare și atinge sterilul la aprox. 1,90 m.

În CC, stratului vinčian aparține complexul adâncit C3, de fapt un șanț (Șt. 1), orientat NE-SV, cu o deschidere de aprox. 1,20 m, cu partea inferioară albiată și cu pietriș pe fund. Se conturează de la aprox. 0,90m adâncime. Spre profilul de E a fost surprinsă și demontată o vatră fățuită, dezafectată, notată V1, la adâncimea de 0,80-1 m.

În C. D, s-au conturat în steril mai multe gropi (G5-G8), de diferite forme și dimensiuni, din stratul vinčian; mai amintim o groapă G9, vizibilă pe profilul N, aparținând stratului Foeni, în care au fost descoperite coarne de bovine.

Ceramica pictată Lumea Nouă a fost găsită într-o cantitate apreciabilă. Ca și în precedentele săpături, o identificăm numai în asociere cu ceramică vinčiană, în stratul sau complexe atribuite acestor comunități. Ornamentica este tipică acestor artefacte ceramice: pe fondul-angobă alb-gălbui se pictează - cu nuanțe de roșu cel mai adesea și mai rar cărămiziu - motive geometrice constând din benzi de linii, spirale, etc.

Pentru produsele ceramice Foeni sunt tipice ceramica neagră lustruită și ceramica black-topped. Formele cel mai des întâlnite sunt de străchini, castroane tronconice și bitronconice, castroanele cu carena rotunjită, ce prefigurează carena unghiularizată, specifică purtătorilor culturii Petrești.

În categoria materialului special mai includem un fragment ceramic cu ornamentică excizată realizată în șiruri de „dinți de lup”, specific Precucuteniului I. A fost descoperit în stratul Foeni, fapt ce confirmă încă odată prezența acestui tip de materiale

arheologice la Lumea Nouă în contextul stratigrafic menționat mai sus.

Zona A/Sectorul I se dovedește perimetrul cu cea mai consistentă locuire neolitică la Lumea Nouă. Cercetarea de pe proprietatea Rusu Emil confirmă că cea mai timpurie locuire în cadrul sitului este în vremea culturii Vinča. Și cu acest prilej, în stratul vinčian și în complexe aferente locuirii vinčiene, a fost depistată ceramică pictată Lumea Nouă, tipică pentru prima fază de dezvoltare. Stratul cu depuneri arheologice aparținând culturii Vinča, faza B2 este suprapus de stratul aparținând grupului Foeni, cu ceramică tipică. Datele C<sup>14</sup> AMS obținute din probele prelevate din complexe Foeni oferă intervalul 5770±40 BP - 5650±40 BP, așadar palierul cronologic 4690-4450 cal BC<sup>3</sup>, ce corespunde etapei dezvoltate din evoluția grupului Foeni.

#### Note:

1. I. Paul, M. Ciută, G. T. Rustoiu, P. Mazăre, C. Florescu, M. Gligor, *Raport asupra rezultatelor săpăturii de salvare efectuate în cadrul sitului arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă, punctul „Ferma Romano-Catolică”*, Patrimonium Apulense 2, 2002, p. 127-130; I. Paul, M. Gligor, C. Florescu, *Raport asupra săpăturilor de eliberare de sarcină istorică efectuate în situl arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Patrimonium Apulense 3, 2003, p. 114-117; M. Gligor, *O figurină antropomorfă aparținând culturii Petrești, de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Sargetia 31, 2003, p. 51-60; I. Paul, M. Gligor, C. Florescu, *Cercetări arheologice preventive efectuate pe teritoriul județului Alba în anul 2004*, Patrimonium Apulense 4, 2004, p. 138-146; M. Gligor, *Înmormântări multiple în așezarea preistorică de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Revista Română de Medicină Legală 14, (1), 2006, p. 16-21; M. Gligor, C. Florescu, M. Breazu, T. Borșan, I. Maican, Ș. Lipot, C. Toth, P. Mazăre, B. Ciută, *Raport asupra cercetărilor arheologice preventive de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, CCA, 2006, p. 55-59; M. Gligor, *Cercetări arheologice preventive la Alba Iulia-Lumea Nouă. O descoperire aparținând grupului Foeni*, Apulum 44, 2007, p. 1-28; M. Gligor, *New data about Foeni communities at Alba Iulia-Lumea Nouă*, în C. Cosma, S. Varvara, M. Gligor (Ed.), *Vârste absolute prin metode nucleare de datare*, Ed. Quantum, Cluj-Napoca, 2008, p. 140-159; B. Fabbri, S. Gualtieri, S. Varvara, M. Gligor, *Archaeometric characterisation of Foeni pottery from the Alba Iulia-Lumea Nouă archaeological site (Romania)*, în C. Cosma, S. Varvara, M. Gligor (Ed.), *Vârste absolute prin metode nucleare de datare*, Ed. Quantum, Cluj-Napoca, 2008, p. 128-139.
2. L. Scarlat, *Instalații pentru foc cu utilizare casnică în culturile Precucuteni și Cucuteni*, în N. Ursulescu (ed.), *Dimensiunea europeană a civilizației eneolitice est-carpatică*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2007, p. 157-161, fig. 7.
3. M. Gligor, *Situl arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă. Istorical cercetărilor*, Annales Universitatis Apulensis, Series Historica 11/1, 2007, p. 171-172, nota 63.

#### Abstract:

During May 25 – June 12, 2008, at Rusu Emil property, located on *Lumea Nouă* site from Alba Iulia (A area/sector I) a preventive archaeological excavation was carried out. The object of the investigation pursued the archaeological discharge of a surface meant for building a house of 120 square meters.

Sp I/2008 was marked out and opened, divided in 4 squares, of 4 x 4.5m dimension and stratigraphic baulks of 1 m thickness; the squares were noted from A to D. The stratigraphy resulted from Sp.I/2008 is the following: 0-0,25 (0.30) m – the vegetal

layer; 0.25 (0.30) m – 0.55 (0.60) m – loose, light grey layer, containing materials belonging to Foeni group; 0.55 (0.60) m – 1.00 m – a dark grey, brown layer, belonging to Vinča culture, B phase; 1.00 m – the archaeological sterile, yellow, sandy.

To Vinča level from A square we assign an archaeological complex (C1), most likely the remains of an unburned, rectangular surface dwelling, having one side of approx. 3m. From the inventory of the dwelling we point out a large quantity of ceramic, characteristic for Vinča culture, B2 phase, weights of burned clay, circular perforated and incised and Spondylus shell ornaments.

In B square, from the lower part of the Foeni layer, at 0.55 m deep to the actual stepping level, was revealed an agglomeration of burned adobe, stones, and pottery, having an approx. circular shape, within a perimeter comprised between the sides of a 2m square. When dismantling C1 complex were discovered three plates of burned clay, in a fragmentary condition, smoothed, having rounded corners, to which most perforations did not punched the lower part of the plate. Is likely that the entire C1 complex to have belonged to an unrigged combustion installation, an oven or a large hearth. From the obvious burning activity resulted an even larger quantity of ashes.

A ditch Northeast-Southwest orientated, belonging to the Vinča level was revealed in the C square, having an opening of approx. 1.20 m, the lower part being slightly deepened and containing gravel on the bottom. It is contoured from approx. 0.90 m deep.

The *Lumea Nouă* painted pottery was found in a considerable quantity. As in our previous excavations, we identify it only in association with Vinča (B) pottery, in the layer or complexes attributed to those communities.

Black polished and black-topped ceramic, of very high quality is characteristic for the Foeni ceramic materials.

In special finds category we include a ceramic shred with an excised ornamentation, made in "wolf teeth" rows, characteristic to Precucuteni I. It was uncovered in the Foeni layer, proving the stratigraphic position in which this kind of ceramic material is present at Alba Iulia-*Lumea Nouă*.

## 115. Alba Iulia, jud. Alba

**Punct: Palatul Arhiepiscopiei romano-catolice, str. Mihai Viteazul nr. 21**

Cod sit: 1026.07

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 208/2008**

Colectiv: Daniela Marcu Istrate, Anca Mătiș, Valentin Deleanu (SC Damasus SRL)

Palatul arhiepiscopal se află pe partea de S a Catedralei romano-catolice din Alba Iulia. Forma actuală înglobează clădiri construite începând din partea a doua a sec. XII și până în sec. XX.

Clădirea care a fost parțial cercetată arheologic se prezintă ca o sală cu dimensiunile 18,5 x 6,3 m, formată din:

- Palatul I, o clădire de la finele sec. XII, reprezentând compartimentul din partea de E, cu o lungime interioară de 9,68 m.

- Palatul III (într-o proporție neclară), o construcție din jurul anului 1400, reprezentând partea vestică a camerei actuale.

Deoarece clădirea prezintă mari probleme de umiditate, s-a presupus că acestea ar putea fi explicate prin calitatea umpluturii din interior. După demontarea pardoselii și evacuarea suportului acesteia s-a constatat că în interiorul clădirii depunerile istorice se află *in situ*. Pentru a investiga această situație și a încerca să găsim un răspuns la problema umidității, am efectuat 7 casete în interiorul clădirii. Menționăm faptul că, din diferite motive, nu a fost posibilă o cercetare completă a interiorului, deși era în mod evident o șansă unică pentru reconstituirea planimetriei acestei părți a palatului episcopal. Săpăturile din interiorul palatului au fost considerate casete și numerotate de la 1 la 7. Zidurile descoperite au fost de asemenea numerotate de la Z1 la Z8. Complexele descoperite sunt notate de la Cx.1 la Cx.6. Legenda straturilor este comună pentru toată săpătura. Mormintele sunt numerotate în continuarea celor din anii precedenți, de la M.187 la M.189.

### Palatul I

În săpături au fost dezvelite laturile de E, V și N ale acestei clădiri, ceea ce ne-a permis interesante observații asupra paramentului. Studiarea stratigrafiei a permis reconstituirea unei matrice stratigrafice a interiorului și reconstituirea evoluției nivelului de călcare.

Palatul I a fost o construcție dreptunghiulară sau pătrată, cu lungimea pe axa E-V de 9,68 m și o lățime mai mare de 6 m. Nu suntem siguri, în acest stadiu al cercetărilor, dacă peretele sudic actual corespunde, ca traseu, Palatului I. Fundațiile au avut lățimi de maxim 1,40 m, marcate prin decroșuri foarte inegale. Așa după cum am constatat și în cazul altor construcții vechi din perimetrul episcopiei, în șanțurile de fundare au fost așezați bolovani de piatră de dimensiuni mari, fără mortar, formând un fel de talpă. Presupunem că meșterii au optat pentru această variantă deoarece săpătura de fundare se adâncea într-un pământ negru cleios, cu multe resturi din construcțiile romane, chiar cu urme de oase umane, aparent destul de instabil. Peste această talpă au fost așezate blocuri mari de piatră combinate cu asize de cărămidă, formându-se un fel de soclu decroșat. În jurul cotei de -1 m sesizăm în interior partea superioară a acestui soclu, de la care s-a înălțat o zidărie perfect verticală.

Pereții de E și V au fost înzestrați cu mai multe guri de tragere, probabil la intervale regulate una față de cealaltă. Gurile aveau o formă paralelipipedică, îngustându-se foarte mult în grosimea peretelui, astfel că ajung în exterior la dimensiuni cu 1/3 mai reduse decât în interior. Baza gurilor de tragere se situează la cote variabile: -0,33/0,45/0,55 m.

În peretele vestic au apărut două nișe modelate din cărămidă romană pătrată, cu partea inferioară situată la -0,45/0,50 m.

Stratigrafia din interiorul clădirii este extrem de simplă, fiind alcătuită în principal dintr-un strat de moloz ce poate ajunge la o grosime de 2 m. În aceste condiții, orice discuție legată de evoluția nivelului de călcare trebuie să se bazeze pe structura zidăriei. Analizând toate informațiile obținute, putem propune un nivel inițial în jurul cotei de -1,70 m, ceea ce înseamnă că se călca aproape de talpa fundației. De la acest nivel puteau fi accesibile gurile de tragere, la -0,50 m sau puțin mai sus, de asemenea cele două nișe a căror parte inferioară este la aceeași cotă.

Rezultă de aici că Palatul I a avut o fundație lată, solidă dar foarte puțin adâncă. Probabil că în elevație nu avea mai mult decât două nivele.

Parterul acestei clădiri era acoperit cu o boltă, ale cărei urme se păstrează la extremitatea sudică a pereților de E și V.

De asemenea în structura ruinei peretelui vestic se observă, la o distanță de 2,50 m față de colțul nordic al încăperii, un rost în zidărie și o asiză de 3 cărămizi așezate în poziție oblică, ce par a fi constituit baza unui picior de boltă. În structura peretelui estic se observă de asemenea că este vorba despre piciorul unei bolți, în consecință ne putem gândi cel mai probabil la o boltă în cruce. Probabil la demolarea acestei bolți peretele de N a fost efectiv cioplit, pentru ștergerea urmelor bolții – în vreme ce paramentul exterior a fost păstrat. Identificarea ruinei peretelui sudic ne-ar putea ajuta, probabil, să determinăm forma bolții acestei încăperi.

Nu putem identifica prin ce transformări a trecut această clădire. Dacă cronologia Palatului III se va confirma prin cercetări viitoare, atunci trebuie să admitem că, prin construirea acestuia rolul defensiv al Palatului I a fost serios diminuat prin scoaterea din funcțiune a gurilor de tragere orientate spre V. Este însă puțin probabil ca Palatul I să fi cunoscut modificări directe la construirea Palatului III.

Probabil că bolta a fost demolată într-o etapă ulterioară, concomitent cu peretele de V, spațiul fiind reorganizat prin crearea unei săli mai mari și modificarea radicală a destinațiilor acestui spațiu, care a devenit un fel de atelier meșteșugăresc. Elevația interiorului nu păstrează nimic din paramentul original.

#### Palatul III

Clădirea care prelungeste spre V Palatul I este considerată a fi Palatul III, un corp care a unit palatul romanic (I) cu cel gotic (II) în jurul anului 1400.

Peretele de N al acestei clădiri este adosat Palatului I, așa după cum de altfel se observă și în elevație. La baza fundației se află o zidărie legată cu lut galben, cu partea inferioară la – 1,90 m și o înălțime de maxim 0,30 m. Peste aceasta apare o zidărie uniformă legată cu mortar nisipos de culoare gri, un parament regulat cu urme de tencuială. Peretele sudic al acestei clădiri nu este cunoscut cu siguranță, dar s-a presupus că el ar putea coincide cu peretele actual. Totuși, această ipoteză este incertă, în condițiile în care la decapare se observă structura ușor diferită a elevațiilor celor două.

La un moment dat Palatul III a fost compartimentat. I s-a adosat zidul 5, creându-se un spațiu lat de 3,75 m față de zidul 3 (Palatul I). Această încăpere pare să fi avut un acces dinspre curtea interioară (actuală) a palatului situat în imediata vecinătate a zidului 3, respectiv în colțul de SE. În paramentul peretelui sudic actual se observă clar urmele unui gol, atât la limita casei 3 cât și în profilul realizat pe perete.

Peretele sudic actual al clădirii cercetate parțial de noi este cu siguranță construit în mai multe etape. Paramentul actual relativ uniform ar putea chiar sugera intervenții majore, de demantelare a etapelor anterioare până la un anumit nivel și refacere a peretelui.

Infrastructura Palatului I este în mod evident cea mai veche clădire medievală din Alba Iulia cunoscută în acest moment și parțial vizibilă deasupra nivelului de călcare. Această clădire este singura ce poate fi legată direct de începuturile episcopiei, ea fiind construită înainte de deschiderea șantierului catedralei actuale.

În aceste condiții, având în vedere importanța ei, considerăm că merită să fie cercetată, restaurată și reabilitată în mod corect.

Recomandăm beneficiarului următoarele:

- coborârea nivelului de călcare la o cotă istorică. Având în vedere caracterul actual al încăperii, propunem cota –1/–1,20 m (cca 2,40 m de la pervazul ferestrelor nordice), care ar corespunde atât cu decroșul soclului de zidărie al Palatului I cât și cu pardoselile din cărămidă din Palatul III. Aceasta ar permite

punerea în valoare a gurilor de tragere și a zidăriei istorice din Palatul I, care prezintă o structură deosebit de frumoasă și originală. De asemenea pot fi puse în valoare nișele înzidite din peretele vestic și pot fi sugerate pornirile bolților.

Menționăm faptul că un astfel de nivel ar corespunde și cu nivelul istoric din exterior, de pe partea de N a clădirii, la care există de asemenea intenția de a se reveni.

- marcarea ruinelor zidurilor 3 și 5, astfel încât să fie evident faptul că ele aparțin unor etape diferite;

- evidențierea clară în plan a Palatului I;

- deschiderea accesului din colțul de SE, peretele sudic, al cărui ancadrament din piatră, vizibil pe cealaltă parte a peretelui, se află într-o stare de conservare foarte proastă și este expus degradărilor, cel puțin mecanice;

- desigur, în condițiile în care se va proceda la o restaurare corectă a acestei clădiri, propunem continuarea investigațiilor prin efectuarea unor sondaje pe laturile de V și S pentru clarificarea relațiilor dintre ziduri. De asemenea ar fi utile sondaje exterioare, pentru a contura planimetria Palatului I și pentru a stabili un nivel de călcare convenabil.

În ceea ce privește cauzele umidității, remarcăm faptul că umplutura din interior este neobișnuită, fiind alcătuită în principal din resturi de construcții, moloz și foarte multă cărămidă. Aceste materiale stau pe un strat de lut negru cleios care în tot timpul anului este umed. Pentru o expertizare corectă a acestei situații, din punct de vedere tehnic, considerăm necesar a se solicita opinia unui geolog.

## **116. Alba Iulia, jud. Alba**

### ***Punct: Str. Brîndușei***

*Cod sit: 1026.09*

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 175/2008**

Colectiv: Aurel Dragotă, Raul Todor (ULB Sibiu), Gabriel Tiberiu Rustoiu (MNUAI), Matei Drâmbărean (DCCPCN Alba), Silviu Oța (MNIR), Lazăr Cătălin (Liceul Sanitar din Sibiu), Cosmin-Marcel Urian (Sighișoara), Alexandru Furdui, Mihai Alin Joița, Damaris Mailat, Marius Făină, Ioana Părau, Alexandru Cosma, Cătălin Theodorescu, Victor Cîmpeanu, Radu Nistor, Mădălin Popa, Mihai Fodor, Liana Păucean, Ioana Todoran (studenți ULB Sibiu)

Cercetările arheologice preventive în zona necropolei de pe str. Brîndușei s-au desfășurat în perioada 21 iulie – 8 august 2008, pe terenul proprietate particulară al doamnei Mărginean Floarea. Mormintele au fost numerotate în continuarea celor descoperite în anii anteriori: 1997-2007. Zona cercetată - 14 x 10 m - se află amplasată între proprietățile Stan Ioan (V) și Bozdog Dumitru Flaviu (E).

M212: adâncime=0,32 m, lungime schelet=0,54 m, orientat V-E. Copil deșus în decubit dorsal cu poziția antebrațelor greu de precizat; stare de conservare: precară; fără inventar funerar.

M213: adâncime=0,53-0,60 m, lungime schelet=0,50 m; deșus în decubit dorsal cu craniul culcat pe dreapta, brațul drept pe lângă corp iar stângul așezat pe abdomen. Inventar funerar: inel de păr cu o extremitate în "S" cu canelură/parte stângă a craniului; clopoțel fără decor/stânga bazinului, lângă cot; două inele de păr în „S”/la demontare în dreapta craniului.

M214: adâncime=0,68-0,72 m, lungime groapă=2 m, lățime groapă=0,50 m, lungime schelet=1,54 m, orientat NV-SE. Schelet de adult depus în decubit dorsal cu craniul căzut pe partea stângă. Oasele antebrățelor sunt așezate pe bazin. Omoplatul stâng este deplasat. Marginea gropii este delimitată cu material litic - pe partea dreaptă a craniului și toracelui se aflau trei bucăți de piatră informă, iar pe stânga craniului o bucată. Groapa este de formă dreptunghiulară. Sub craniu, pe partea stângă se afla o cărămidă; fără inventar funerar.

M215: adâncime=0,80-0,81 m, orientat NV-SE, lungime schelet=1,70 m; stare de conservare bună. Schelet de adult depus în decubit dorsal cu oasele antebrățelor așezate pe bazin; fără inventar funerar.

M216: adâncime=0,65 m, lungime schelet=1,78 m, orientat V-E. Schelet depus în decubit dorsal cu craniul ușor aplecat spre stânga. Oasele antebrățului drept erau așezate pe bazin, iar cele de la stângul pe lângă corp. Groapă de formă rectangulară. Stare de conservare satisfăcătoare. Inventar funerar: monedă Aba Samuel (1041-1044) - în gură; amuletă din colț de câine - între membrele inferioare.

M217: adâncime=0,58-0,85 m, orientat V-E. Schelet de copil depus în decubit dorsal, în stare de conservare precară. S-au mai păstrat doar craniul și câteva resturi osteologice din membrele inferioare. Marginea gropii era amenajată cu bucăți informale de piatră. Inventar funerar: o monedă Aba Samuel (1041-1044) - lângă oasele craniului.

M218: adâncime=0,72 m, orientat V-E. Schelet de copil din care s-au mai păstrat doar resturi de coaste; fără inventar funerar.

M219: adâncime=0,53-0,63 m, lungime schelet=0,80 m, orientat V-E. Groapa mormântului era bordată cu piatră și calcar în zona picioarelor, bazinului și craniului. Schelet de copil depus în decubit dorsal cu oasele antebrățului drept pe lângă corp. Conservat precar. Oasele gambei stângi, bazinul și mâna stângă nu s-au mai păstrat; fără inventar funerar.

M220: adâncime=0,60 m, orientat NV-SE, lungime schelet=0,64 m. Schelet de copil conservat precar. Inventar funerar: inel de păr în „S” cu canelură - partea dreaptă a craniului.

M221: adâncime=0,57-0,80 m, lungimea gropii=1,58 m, lățimea gropii=0,60 m, lungime schelet=1,41 m, orientat V-E. Membrele superioare erau așezate pe lângă corp. Schelet depus în decubit dorsal cu craniul distrus. Inventar funerar: brățară rombică (forma 7 Giesler) - mâna stângă; inel pentru deget, circular în secțiune - la mâna stângă; două inele de păr în „S” - de o parte și alta a craniului (la demontare).

M222a-b: Mormânt dublu de copii; adâncime=0,80-0,84 m, lungime schelet=1,24 m. Scheletul din M222a era depus în decubit dorsal, cu oasele antebrățului drept pe lângă corp iar cele de la stângul ușor aduse spre bazin. M222b: orientat V-E, lungime schelet=0,40 m. Sugar așezat pe dreapta umărului și craniului scheletului din M222a. Stare de conservare precară. Fără inventar funerar.

M223: adâncime=0,56-0,70 m, orientat V-E cu o ușoară deviație, lungime schelet=1,70 m. Schelet de adult depus în decubit dorsal cu palma dreaptă pe bazin iar stânga adusă spre umăr. Stare de conservare satisfăcătoare. Oasele membrului inferior stâng sunt flectate și aduse sub dreptul. Inventar funerar: mărgea din pastă albă - sub bazin pe partea dreaptă.

M224: adâncime=1,25 m, orientat V-E. Adult depus în decubit dorsal cu mâna dreaptă pe lângă corp. Oasele antebrățului stâng lipsesc. Stare de conservare precară. Inventar funerar: o monedă Ștefan I (1000-1038) - sub craniu.

M225: adâncime=0,55 m, orientat V-E, lungime schelet=0,57 m. Schelet de copil depus în decubit dorsal cu palma dreaptă pe bazin. Maxilarul inferior a fost găsit pe torace iar craniul era

aplecat spre stânga. Oasele bazinului și cele de la membrul superior stâng lipsesc. Stare de conservare precară. Inventar funerar: o monedă Andrei I (1046-1060) - sub craniu pe partea dreaptă; o monedă Ștefan I (1000-1038) - pe torace; ambele piese sunt prevăzute cu o perforație.

M226: adâncime=0,50 m, lungime schelet=0,47 m, orientat V-E. Copil depus în decubit dorsal, stare de conservare precară; fără inventar funerar.

M227: adâncime=0,83 m, lungime groapă=1,90 m, lățime groapă=0,80 m, lungime schelet=1,60 m, orientat SV-NE. Stare de conservare mediocră. Groapă de formă ovală. Schelet depus în decubit dorsal cu brațele dislocate. Humerus-ul drept era așezat pe torace. Inventar funerar: inel pentru deget (forma 29 Giesler) - mâna dreaptă; două inele de păr în „S” din argint aurit - la temporalul drept și stâng.

M228: adâncime=0,90 m, orientat SV-NE, lungime schelet=1,58 m. Schelet depus în decubit dorsal. Humerus-ul stâng a fost găsit pe abdomen iar oasele antebrățelor nu s-au mai păstrat. Stare de conservare precară. Inventar funerar: inel din bară circulară - la mâna stângă; două inele cu un capăt în „S”/stânga și dreapta craniului; monedă Ștefan I (1000-1038) - sub craniu.

M229: adâncime=0,55 m, orientat V-E, lungime schelet=0,85 m. Copil așezat în decubit dorsal cu mâna stângă pe lângă corp și oasele de la dreapta lipsă. Craniul era aplecat spre stânga. Stare de conservare mediocră; fără inventar funerar.

M230: adâncime=1,60 m, orientat NV-SE, lungime groapă=1,95 m, lățime groapă=0,60-0,63 m, lungime schelet=1,68 m. Schelet de femeie (?) depus în decubit dorsal, cu oasele antebrățului stâng așezate pe torace și cele de la dreptul pe bazin. În pământul de umplutură s-au identificat resturi de lemn carbonizat. Groapa mormântului era tăiată în zona picioarelor de M219. Inventar funerar: opt vase ceramice diferite ca tip - trei pe partea dreaptă a corpului (1,2,6) și cinci pe stânga corpului (5, 4, 7, 3, 8); șirag de mărgelă - la gât; o cataramă - deasupra vasului 3; o fusaolă - la tibia stângă; un pandantiv din colț de urs cu o verigă; o verigă din fier - partea stângă a gambei; ofrandă de ou - lângă oasele gambei drepte; două fibule: una pe dreapta toracelui și alta depusă în vasul 6; un cerc din bronz - pe oasele gambei stângi.

M231: adâncime=0,89-0,97 m, orientat V-E, Lungime groapă=2,16 m, lățime groapă=0,80 m, lungime schelet=1,70 m. Adult depus în decubit dorsal cu oasele antebrățului stâng și drept pe lângă corp. Capul aplecat spre stânga. În partea stângă a craniului s-au observat urmele unei trepanații. Inventar funerar: inel (forma 29 Giesler) - la mâna dreaptă; monedă Andrei I (1046-1060) - lângă mandibulă.

În anul 2008 s-au dezvelit 20 de morminte (bărbați, femei și copii) orientate pe axul V-E sau NV-SE. Obiceiul folosirii materialului litic la amenajarea mormintelor s-a constatat în câteva situații: M214, M217 și M219. Inventarul funerar este specific secolului al XI-lea și a fost compus din: inele pentru deget (forma 29 Giesler), inele de păr cu o extremitate în „S”, clopoțel, pandantiv din os, brățară (forma 7 Giesler) și denari arpadieni, uneori prevăzuți cu perforații (Ștefan I, Aba Samuel, Andrei I). Singura excepție o reprezintă M230, databil în sec. IV și atribuit culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov. În conformitate cu protocolul de colaborare încheiat, tot inventarul funerar a intrat în custodia MNUAI.

Față de cercetările arheologice anterioare, nu a intervenit vreo modificare în privința încadrării cronologice (sec. X-XI).

#### Abstract:

The archaeological excavations in the area of the necropolis in Alba Iulia-Brîndușei Street took place between the 21<sup>st</sup> of July

and the 8<sup>th</sup> of August 2008, on the property of Mrs. Mărginean Floarea (authorization for preventive archaeological excavation no. 175/2008). As for the graves discovered in 2008, their number followed the numbers given in the previous years (1997-2007). The explored area (14 x 10 m) is located between the properties of Ioan Stan (to the West) and D. Bozdog Flaviu (to the East).

In 2008, 20 burials were discovered (men, women and children), oriented V-E or NV-SE. Several tombs were bordered with unshaped stones: M. 214, M. 217 and M. 219. Funerary inventory is specific for the 11<sup>th</sup> century and consist in: finger rings (form 29 Giesler), hair rings with the ends bent in an "S" shape, bell, bone pendant, brățelet (form 17 Giesler) and coins issued by the kings of Arpadian dynasty, sometimes perforated (Stefan I, Aba Samuel, Andrei I). The graves discovered in 2008 in Alba Iulia-Brîndușei Str. were dated similarly with those discovered in the previous years (10<sup>th</sup>-11<sup>th</sup> century), with the exception of M230, dated in the 4<sup>th</sup> century and attributed to the Sântana de Mureș-Cerneahov culture.

## 117. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui

### **Punct: Armășeni-Muncel**

Cod sit: 162942.01

### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 291/2008**

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

Obiectivul cercetării arheologice a fost salvarea vestigiilor arheologice afectate de alunecările de teren și prăbușirile gravitaționale din partea de N și NE a sitului arheologic.

A fost trasată o noua secțiune SIII pe direcția NV-SE (15 x 2 m; adâncime max. 1,60 m), paralelă cu SIII (2007). Pe suprafața lucrată au fost descoperite două gropi menajere cu resturi aparținând culturii Cucuteni A3 și latura nord-estică a locuinței L1 surprinsă și în secțiunile realizate anterior (SI/2006; SIII/2007).

Între secțiunea SIII și SII a fost lăsat un martor de cca. 0,40 m, care la finalizarea lucrării a fost demontat și cercetat amănunțit.

L1 surprinsă anul acesta în colțul sud-vestic al SIII în c. 14-15 pe o suprafață de cca. 2 m<sup>2</sup>, continuă și în afara secțiunii spre S. Lutuiala de perete poartă amprente de pari și nuiiele de mărmi diferite.

Printre resturile de perete s-au descoperit: o statueta cu incizii pe ambele părți, ceramica grosieră de la un vas de provizii, fragmente de polonic și cozi de linguri din lut ars; fragmente ceramice vitrificate de la un vas pictat policrom cu motive în spirală, contorsionate de la un incendiu de proporții.

Resturile locuinței L1 apar de la adâncimea de -0,70 m până la -0,90 m.

Groapa G3 a fost surprinsă între -0,75 -1,20 m pe o suprafață de cca. 6 m<sup>2</sup>. Forma gropii: aprox. ovală, prelungindu-se și în afara secțiunii SIII în martorul dintre SII/SIII și înspre N, celelalte laturi fiind surprinse în perimetrul secțiunii descoperite (latura de E și S).

În umplutura gropii G3 au fost descoperite următoarele piese; lame și așchii din silex de Prut, așchie din silicolit cu urme de uzura, lipitură de perete cu impresiuni de nuiiele, statuete antropomorfe fragmentare, pietre de vatră înroșite din

gresie silicioasă și calcar oolitic, valve de scoici de apă dulce de baltă, corn de bovină prelucrat, fragmente de la o rășniță de mână, lemn pietrificat, bucăți de chirpici, unelte ascuțite și șlefuite din oase de animale.

După materialul descoperit groapa G3 este de factură cucuteniană. Prin adâncime străpunge nivelurile inferioare.

Groapa G4 a fost descoperită între c. m. 6-m. 8, fiind surprinsă stratigrafic la adâncimea de -0,80 m, adâncindu-se până la -1,07 m. Are o formă aproximativ dreptunghiulară.

În umplutura gropii s-au descoperit: două topoare cvasidreptunghiulare (unul din șist negru șlefuit fin, altul din silicolit), așchii din silex de Prut, un corn de bovidu de 30 cm lungime cu vârful șlefuit, o nicovală masivă din gresie dură, valve de scoici, chirpici ars cu urme de lodbe de lemn, o statueta feminină fragmentară, oase de animale, falloid.

Unelte și arme din silex și piatră descoperite în SIII:

- așchie din silex de Prut, cu urme de cortex, desprinsă dintr-un nucleu masiv, descoperit la m. 4 (-0,40 m).

- gratoar cvasicircular carenat, din silex de Prut, de culoare neagră, retușat pe toate laturile, cu partea activă ușor concavă, iar talonul bine conturat.

- nicovală ușor cilindrică confecționată dintr-o gresie silicioasă de duritate medie descoperită la m. 2 în G3.

- nucleu din silex (m. 4/G3) puternic afectat de intruziunile calcaroase.

În umplutura gropii s-au mai găsit:

- o rășniță fragmentară, albită, de formă aproximativ dreptunghiulară;

- fragment de gardină de la o vatră de foc;

- o nicovală ușor cilindrică din gresie;

- nucleu din silex, prezintă urme de rulare și o spărtură, dar nu se văd urme de desprinderi lamelare.

- lamă fragmentară (m. 1) cu retușe pe laturi care prezintă în zona talonului o pojghiță de cortex rulat (L=3 cm, l=1,7 cm);

- așchie din silex cu mici retușe (m. 1);

- așchie cu urme de uzură, cu o suprafață neprelucrată unde se întâlnește cortex rulat (m. 5);

- așchie din cuarț prelucrată neglijent în special datorită durității și a proprietății de a se desprinde (m. 10);

- două așchii din silex calcinat (m. 9);

- așchie cu urme de uzură (L= 4cm, l= 2,5cm) descoperite la m. 5;

- așchie subțire semitransparentă de culoare albicioasă (L= 2,5cm, l=1,8cm), care păstrează talonul și prezintă urme de uzură pe ambele părți (m. 3);

- lamă cu urme de uzură fără talon, de culoare cenușie (m. 6) (L= 3,4cm, l= 1cm);

- așchie retușată (m. 15) cu partea activă dreaptă și talonul bine pronunțat;

- așchie cu urme de uzură cu urme de cortex. Păstrează talonul de percuție și un accident petrogenetic umplut cu calcit (m. 8);

- așchie din silex balcanic de culoare galben-maronie, cu urme de uzură, zimțat (m. 15);

- așchie din silicolit retușată (m. 6) (L= 5 cm, l= 3,5 cm);

- așchie cu retușe pe o latură (m. 7/-0,78 m) cu urme de cortex pe carena stângă. Păstrează vizibil talonul de percuție;

- 3 nuclee neregulate, din care unul este calcinat (m. 6);

- lamă de culoare neagră cu urme laterale de uzură (m. 7);

- gratoar pe așchie cu partea activă dreaptă (m. 12/-0,80m/L1);

- vârf de săgeată triunghiular, prelucrat în tehnica în pojghiță (m. 11/-0,80 m) cu desprinderi în solzi pe ambele fețe. Vârful este bine ascuțit, iar la bază o ușoară subțiere pentru introducerea suportului. Este de culoare alb-gălbuie L= 4 cm; l<sub>bază</sub>= 2,3 cm;

grosime = 0,6 cm;

- vârf de săgeată cu partea activă (vârf) ruptă din vechime (aprox. 1/5), prelucrat în tehnica în pojghiță cu desprinderi în solzi (L= 2,8cm; l= 1,5cm);

- străpungător pe lamă din silex de Prut, de culoare neagră (m. 10), retușat fin pe cca. 1/3 din lungime, însă cu retușe laterale până la talon. Partea activă este retușată pe ambele fețe. Pe partea dorsală lama este carenată până la partea activă, unde a fost prelucrată și transformată în străpungător. L=7 cm; l=1,8 la talon; l=0,2 cm la partea activă;

- percutor cvasidreptunghiular cu urme de tăiere (m. 2), realizat dintr-o gresie rulată de râu;

- topor cvasidreptunghiular descoperit în G4 la m. 7 (-0,90 m) confecționat din silicilit. Pe o latură păstrează urme de desprindere inițială, iar pe cealaltă este fin șlefuită împreună cu muchia și umerii. Taișul este știrb în zona centrală, dar se păstrează bine ascuțit în restul părții active. Muchia este ușor tocită. L=7 cm, l<sub>taiș</sub>=4,7 cm, l<sub>muchie</sub>=2,8 cm, grosime<sub>max</sub>=1cm;

- topor rectangular din bazalt descoperit în c. m. 8 la -0,95 m în groapa G4. Are o duritate foarte bună, fiind de culoare neagră. Este bombat lateral și fin șlefuit pe ambele fețe, prezentând un luciu metalic. Muchia este aproximativ dreaptă. Prezintă o desprindere accidentală pe una din laturi de cca. 3 cm lungime și 0,3 cm lățime. Grosimea toporului este de 1 cm. Taișul este foarte bine ascuțit fiind capabil să taie și astăzi. Are o știrbitură de cca. 1 cm, probabil în urma unei lovituri puternice primite detașându-se o mică așchie din acea zonă. Lateralele au fost prelucrate prin desprinderi grosolane. L=7 cm; l<sub>taiș</sub>=3,8 cm, l<sub>muchie</sub>=2,5 cm, grosime<sub>max</sub>=1,8 cm;

- topor cvasidreptunghiular descoperit la m. 13 în afara L1 (latura de N) la -0,80 m. A fost confecționat din silicilit de culoare alb-gălbuie, fiind fin șlefuit cu mici desprinderi lamelare în zona muchiei și pe umerii acestuia. Muchia este ușor oblică cu grosimea de 1,3 cm. Taișul este știrbit pe întreaga parte activă a acestuia. Pe un colț prezintă o înroșire (datorată arderii în zona unei vetre de foc). (L = 6,8cm, l<sub>taiș</sub>=5cm, l<sub>muchie</sub>=2,5 cm, grosime=1,3 cm);

- corn de bovină din os folosit ca unealtă (străpungător) sau armă cu diametrul<sub>baza</sub>=3,5 cm și vârful prelung (ascuțit intenționat) descoperit la m. 7 în groapa G4 la -1,05 m, L=27,5 cm.

- corn din os de bovină descoperit în groapa G3 la m. 4 (-1,10m) cu urme de prelucrare spre vârf fiind șlefuit: diametrul =4 cm; L=19,5 cm

Plastica. Statuetele:

- statueta feminină de dimensiuni mici, cu incizii pronunțate pe întregul corp (m. 1/-0,50 m). Privită din profil statueta prezintă o curbura pronunțată în zona bazinului. Zona șoldurilor este exagerat de lată în comparație cu celelalte părți anatomice (L=3,8 cm; l=1,5 cm); lipsește zona capului care fiind destul de fragilă a fost ruptă din vechime. Statueta a fost confecționată din lut ars, având culoare cărămizie. Picioarele sunt fusiforme, subțiate vizibil spre partea inferioară și ușor arcuite în zona genunchilor;

- picior de statueta (m. 1/0,50 m), fără urme de incizii (L=3,5 cm; l=1,5 cm), rupt în două pe grosime. Se păstrează din zona bazinului (fără zona fesieră) până la genunchi, dar este ruptă în două din vechime. L=2,8 cm; l<sub>bazin</sub>=1,5cm;

- fragment de statueta feminină incizată, ruptă din vechime în două (m. 5). Păstrează o fesă (stânga) și jumătate din piciorul stâng L=2 cm; l=1,8 cm;

- statueta feminină din lut ars, de mărime mijlocie fragmentată (m. 11). Păstrează zona trunchiului până la gât, iar la nivelul inferior până la coapse. Fesele sunt scoase în relief, trunchiul ușor prelung subțindu-se de la nivelul taliei spre zona pieptului.

Sunt ușor schițați sâni prin două aplice punctiforme. Din loc în loc pot fi identificați pigmentii roșii de vopsea naturală, care a fost aplicată ca o peliculă subțire peste suprafața statuetei. Datorită acidității solului aceasta a fost corodată chimic. L=5 cm; l<sub>bazin</sub>=2,5 cm, l<sub>sâni</sub>=1,8 cm, grosime=2,5cm; statueta a fost confecționată dintr-o pastă bine frământată și arsă, compactă, de culoare cărămizie.

- statueta feminină descoperită în groapa G3. Este ruptă din vechime în două, păstrând doar piciorul și coapsa stângă până la ombilic. Nu poartă urme de incizii, însă din loc în loc sunt vizibile urme de pictură roșie. L=6,5cm; l<sub>bazin</sub>=3,5cm, l<sub>genunchi</sub>=1,7cm;

- fragment de statueta feminină cu incizii paralele în formă de romb (symbolism solar). Se păstrează din zona sânilor până la bazin. Este de calitate bună, iar pasta fiind de culoare cenușie. L=3 cm, l<sub>bazin</sub>=3,2cm; l<sub>talie</sub>=2,2 cm;

- fragment de statueta feminină cu incizii descoperită în groapa G3 (m. 3/-0,87 m), de culoare cenușie spre cărămizie. Arderea este bună spre mediocră. Statueta este ruptă din vechime, păstrând doar partea dreaptă de la genunchi până la sâni.

- fragment de statueta feminină cu incizii, descoperită în groapa G3/m. 3/-0,90 m. L=4,5 cm, l<sub>bazin</sub>=1,5 cm, l<sub>genunchi</sub>=0,6 cm;

- cap de statueta antropomorfă descoperită în groapa G3 (m. 4/-0,90 m). Calitatea este foarte bună. Statueta este ruptă din vechime; păstrează zona umerilor, gâtul și capul. Zona facială este schițată prin străpungere în zona ochilor a 14 găuri de prins sfoara. În relief se conturează zona nasului printr-o apăsare laterală și adâncirea pomeților. Privită de deasupra, zona capului are formă triunghiulară cu vârful în jos (spre față). Pe partea din față este incizată de la baza gâtului iar pe partea opusă, inciziile încep din zona cefei. Au formă de V cu vârful în jos, iar apoi pornesc oblic în jos;

- pandativ din lut ars (fragment) descoperit la m. 15/-0,80 m, în perimetrul nordic al L1. Este găurit marginal (găuri de mărmi diferite: diametrul =1-2mm) iar calitatea acestuia este foarte bună. Are o formă circulară, iar văzut de sus ușor conică, diametrul (păstrat)=3,7 cm; l=5,3 cm;

- corn de taur descoperit la m. 14 (-0,80 m) în L1, de culoare cărămizie. L=5,4cm; l<sub>baza</sub>=2cm;

- phaloid din lut ars cu gaura centrală, descoperit la m. 8 în groapa G4 la -1 m. La partea inferioară este prevăzut cu un postament, care îi dă formă de cizmă. La partea superioară păstrează urme de culoare roșie (pictură). Este de culoare cenușie, de calitate foarte bună și ardere bună. Diametrul la partea superioară este de 2 cm, iar la partea inferioară de 2,7 cm; l=1,5 cm; L=7,5 cm;

- corn de taur din lut ars, păstrat în proporție de 1/4. Este de culoare cărămizie și de calitate bună spre foarte bună (m. 11). L=5,5 cm; l<sub>baza</sub>=1,5cm; l<sub>vârf</sub>=0,5 cm;

- corn de taur de mărime mică ce păstrează și o parte din bucraniu (rupt din vechime) (m. 14) L=1,8 cm; l=0,5 cm;

- corn de taur, păstrat cam în proporție de 1/2 descoperit la m. 12; L=2,5cm; l<sub>baza</sub>=1,8 cm; l<sub>vârf</sub>=0,7cm;

- corn de taur ascuțit cu grosimea max. de 1 cm, iar la vârful de 0,3 cm. Se păstrează cam 3/4, fiind de culoare cărămizie (m. 15), L=3 cm;

- corn de taur din lut ars de culoare cărămizie, păstrat cam 1/3, cu vârful intact, descoperit la m. 3 (-0,70 cm) (L=3,5 cm; l=1,4 cm);

- corn de taur de culoare cenușie, rupt din zona bucraniului prelungit printr-o curbura ușoară L=3,5 cm; l=1,2 cm;

- fragment de recipient de tip măsuță de altar, de formă cvasidreptunghiulară, cu grosimea cuprinsă între 2,5-3 cm (G3). Partea superioară este fin fățuită. În pastă sunt întălnite

fragmente mici de pietriș și cioburi pisate, fără urme de pleavă sau paie. Calitatea bună spre foarte bună;

- coadă de polonic din lut ars, bine arsă, păstrată în proporție de cca. 2/3, fiind ruptă din vechime (m. 6);

- polonic păstrat în proporție de 1/2 din cupă. Păstrează urme de pictură pe ambele părți. La 1/4 din cupă are o gaură cu diametrul de 0,3 cm;

- 6 fragmente de cozi de linguri sau polonice din lut ars;

Pe ansamblu, în SIII săpată în campania din iulie 2008 au fost descoperite încă două gropi menajere (G3 și G4) care au oferit un bogat material ceramic (statuete antropomorfe și zoomorfe, cozi de polonic, un pandantiv din lut ars, un phaloid, arme și unelte din silex și piatră, din care chiar un topor din rocă vulcanică (granit) de calitate foarte bună, ace din os, străpungătoare din coarne de vită etc. S-a delimitat de asemenea latura nordică și nord-estică a locuinței cucuteniene (L1) descoperită încă din 2006 și 2007. Majoritatea ceramicii păstrează urme de pictură sau chiar pictură policromă având ca motive geometrice spirale, elipse, romburi etc. fiind atât de uz casnic cât și de ritual.

Ceramica precucuteniană (nivel aflat între cultura Cucuteni A3 și cultura Criș) este de calitate foarte bună spre bună, fiind de culoare cenușiu-cărămizie și mai rar de culoare neagră, cu incizii prelungi sau punctiforme. Este întâlnită la adâncimea de peste -0,60 m.

În campania din 2007 au apărut câteva falusuri miniaturale, iar anul acesta (2008), un phaloid de 7,5 cm, cu gaura pe mijloc, obiect folosit în ritualurile magice ale șamanilor cucutenieni.

#### Bibliografie:

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Editura Lumen, Iași, 2005; ediția II, 2008.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Averești - Armășeni-Muncel*, în CCA2006; CCA2007.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Situl arheologic Armășeni Muncel*, Prutul 27, 2008, p. 16.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Editura Lumen, Iași, 2008.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice în situl arheologic Armășeni, Muncel*, Lohanul 5, 2008, p. 2-3.

#### Abstract:

In 2008 we excavated the trench ȘIII and discovered the North-East side of the house L1, found in 2006. The archaeological site has several levels: Neolithic – Cris Culture, Precucuteni II, Cucuteni A3, Bronze Age, Iron Age.

## **118. Balotești, com. Balotești, jud. Ilfov**

**Punct: malul drept al Cociovaliștei str. Florilor, tarlaua 103, parcela A381/31–36 (fost sat Preotești)**

Cod sit: 100978.02

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 480/2008**

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Ovidiu Țentea, Corina Borș, Sorin Cleșiu, Mihai Florea, Alexandru Rațiu (MNIR)

Potențialul arheologic al zonei Balotești este relativ bine cunoscut încă din anii '80, ca urmare a unor periegeze

efectuate în zonă cu ocazia unor preconizate lucrări de îmbunătățiri funciare<sup>1</sup> sau mai recent, în urma elaborării PUG Balotești. Astfel, până în prezent, de-a lungul văii Cociovaliștei, sunt cunoscute numeroase semnalări ale unor situri arheologice (în special așezări), datând din perioade istorice diverse. În cursul ultimelor trei decenii, multe dintre acestea au fost însă semnificativ afectate în contextul evoluției urbanistice a Bucureștiului, respectiv al localităților - limitrofe capitalei - din zona de N a județului Ilfov, dar și de marile lucrări de amenajare a teritoriului din ultimii ani ai perioadei comuniste. Cea mai recentă sursă de informare asupra potențialului arheologic al zonei este reprezentată de Lista Monumentelor Istorice (2004), care semnalează existența unei așezări de epocă geto-dacică<sup>2</sup>.

Având în vedere datele existente, precum și rezultatele evaluării teoretice și de teren efectuate de o echipă a MNIR în zona terenului deținut de S.C. Flower City S.R.L. în comuna Balotești, în perioada lunilor octombrie–noiembrie 2008 a fost efectuată o cercetare arheologică preventivă, demers necesar pentru obținerea avizelor legale în vederea eliberării autorizației de construire pentru proiectul de dezvoltare imobiliară al firmei amintite.

Evaluarea teoretică și de teren efectuată de specialiștii MNIR a urmărit, deopotrivă, o documentare teoretică, dar și realizarea unor observații directe pe teren pentru identificarea zonelor susceptibile să conțină vestigii arheologice, având în vedere semnalările anterioare. Suprafața întregului teren (3 ha) a fost inițial investigată prin efectuarea unor secțiuni de sondaj în vederea stabilirii existenței unor vestigii arheologice și delimitării zonei cu potențial arheologic. A fost astfel delimitată o suprafață de 0,75 ha unde s-au observat urme de intervenții antropice istorice.

Pornind de la această bază documentară, într-o a doua etapă s-a avut în vedere realizarea cercetării arheologice preventive, obiectivele campaniei arheologice constând în identificarea eventualelor complexe arheologice din zonă și cercetarea efectivă a acestora în vederea aplicării procedurii de descărcare de sarcină arheologică. Desfășurate în perimetrul delimitat ca urmare a evaluării de teren, cercetările au necesitat realizarea - pe două axe longitudinale, ce străbat proprietatea aproximativ de la N la S și de la V la E, în partea de SSE a terenului în discuție - a 9 suprafețe și secțiuni de cercetare, cu dimensiuni și orientări variabile. În ceea ce privește modalitatea de înregistrare a cercetării și rezultatelor acesteia, au fost utilizate metode descriptive uzuale în arheologie, cât și metode grafice digitale (plan topografic și ortofotoplan vectorizat, grunduri și profile, imagini aeriene, fotografii).

În cadrul etapei de cercetare arheologică preventivă stratigrafia verticală<sup>3</sup> a sitului și implicit a complexelor identificate s-a făcut contextual și anume au fost definite cinci niveluri, respectiv: context 1 – nivel vegetal actual, de culoare brun cenușiu închis (negru), frecvente rădăcini actuale și urme de rădăcini, permeabil, cu foarte puține materiale contemporane remaniate, rar și materiale arheologice, grosime de cca. 0,30 m; context 2 – nivel antropoc, discontinuu, sediment de culoare cenușiu mediu, conține fragmente ceramice de mici dimensiuni, oase, pigmenți de cărbune, bucățele de chirpic în poziție secundară, grosime de cca. 0,25 m; context 3 – strat de argilă, de culoare galbenă, compact, omogen, permeabil, conținând carbonați și aparținând bazei terasei, steril din punct de vedere arheologic, grosime de cca. 0,30 m; context 4 – sediment de culoare neagră-cenușie, constituind umplutura complexelor arheologice, cu fragmente ceramice, oase, pigmenți de cărbune, fragmente de vatră și chirpic, grosime de cca. 0,55-1,20 m; context 5 – nivel steril, sediment de culoare alb-gălbuie,



conținând carbonați și echivalent din punct de vedere arheologic contextului 3, stratigrafic fiind situat sub acesta, grosime de cca. 0,20 m.

Datele legate de stratigrafia orizontală au fost completate prin efectuarea cercetărilor arheologice preventive, observațiile astfel efectuate indicând o distribuție spațială a complexelor arheologice, aparent uniformă, cu o concentrare evidentă în partea de SSE a terenului, spre malurile apei<sup>4</sup>. Nu au fost însă surprinse contexte arheologice certe care să permită identificarea unor relații între cele 3 complexe descoperite. Totuși, caracteristicile complexelor/contextelor în discuție se încadrează - în general - în categoria descoperirilor specifice așezărilor.

După cum s-a indicat anterior, în cele 9 suprafețe și secțiuni de cercetare au fost surprinse 3 complexe arheologice, din care a fost recoltat material ceramic destul de fragmentar, care se încadrează din punct de vedere cronologic în perioada Latène (sec. II-I a.Chr.)<sup>5</sup>.

Materialul ceramic descoperit în aceste gropi este alcătuit din tipuri de vase modelate cu mâna sau lucrată la roată ce aparțin perioadei geto-dace clasice (sec. II-I a.Chr.). Materialul este fragmentar, puține vase fiind întregibile, acestea provenind de la vase de tip „fructieră” sau vase borcan, câni, platouri, vase de provizii, amfore (torți și fragmente de corp) și strecurători. Analogii pentru aceste materiale, dar și pentru contextul arheologic general al văii Cociovaliștei sunt reprezentate de o serie situații arheologice de pe valea Mostiștei<sup>6</sup> (zonă situată la ESE de cea investigată), documentate în anii '70-'80 de către G. Trohani și D. Șerbănescu.

#### Note:

1. V. Sandu, *Cercetări arheologice*, București, 4, 1992, p. 309–319; PUG și PUZ Balotești.
2. LMI 2004, MO, nr. 646 bis din 16 iulie 2004, vol. II, p. 1570–1572.
3. Observații de ordin sedimentologic efectuate de Constantin Haită (MNIR–CNCP).
4. Analiza imaginilor aeriene și o periegheză indică o serie de posibile urme arheologice la S de perimetrul investigat, pe ambele maluri ale Cociovaliștei.
5. Autorii raportului mulțumesc dr. George Trohani (MNIR) pentru observațiile asupra materialului ceramic.
6. D. Șerbănescu, G. Trohani, în *Ilfov. File de istorie*, 1978, p. 17-42; G. Trohani, *Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos 2*, 1988, p. 15–33.

#### Abstract:

The preventive archaeological excavation undertaken on the right bank of the Cociovaliște river, at Balotești village, confirmed the existence of certain occupation traces (3 pits) in the area. Heavily damaged by subsequent agricultural works and other human activities, the archaeological contexts provided a rather large quantity of fragmentary ceramics, dated to the 2<sup>nd</sup> – 1<sup>st</sup> c. A.D., with good analogies to the discoveries made during the '80 on the Mostiștea Valley (situated E-SE from the investigated area).

## 119. Bărcănești, com. Bărcănești, jud. Prahova

**Punct: Autostrada București-Ploiești, km. 58+100-58+400**

*Cod sit: 130561.01*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 462/2008**

Colectiv: Eugen-Cristian Paveleț - responsabil, Marinela Peneș, Alin Anton (MJIA Prahova)

Situl arheologic a fost descoperit la cca. 1500 m E de DN 1 (km 55), pe terenul extravilan al com. Bărcănești, jud. Prahova. Zona este de câmpie, aflată în apropierea dealurilor subcarpatice.

Cercetările noastre au fost efectuate ca urmare a solicitării venite din partea S.C. Spedition UMB SRL, care a demarat în acel perimetru lucrări de construire a unui tronson al autostrăzii București-Brașov. Situl pus aici în discuție a fost semnalat între km. 58+100 și km. 58+400.

Cercetări arheologice au fost întreprinse în lunile octombrie-noiembrie 2008.

Ca urmare a decopertării solului arabil de pe traseul autostrăzii, am descoperit fragmente ceramice și resturi de chirpic ars oxidant. Fragmentele ceramice descoperite pe tronsonul de autostradă cuprins între km. 58+100-58+400 au putut fi încadrate cultural în a doua epocă a fierului (Latène).

Pe partea sud-estică a autostrăzii, paralel cu aceasta, am trasat șase secțiuni cu lungimi ce variază între 50 m și 165 m și lățimea de 1 m (S1 - S6). Pe partea nord-vestică a autostrăzii am trasat alte două secțiuni 30 x 1 m (S7 și S8).

În afara acestor secțiuni am mai trasat 8 casete pentru a cerceta integral complexele descoperite în secțiuni.

S1 a avut lungimea de 165 m și lățimea de 1 m. A fost trasată mecanizat, la 5 m de marginea sud-estică a autostrăzii, între km. 58+050 – 58+215. Profilele acestei secțiuni au fost realizate manual. Această primă secțiune a fost trasată pentru a stabili limita nord-vestică a așezării.

S2 a avut lungimea de 125 m și lățimea de 1 m. A fost trasată mecanizat, paralele cu S1, la 2 m de marginea sud-estică a autostrăzii, între km. 58+090 – 58+215. Profilele acestei secțiuni au fost realizate manual.

S3 a avut lungimea de 90 m și lățimea de 1 m. A fost trasată mecanizat, paralele cu S1 și S2, la 10 m de marginea sud-estică a autostrăzii, între km. 58+125 – 58+215. Profilele acestei secțiuni au fost realizate manual.

S4, S5 și S6 au avut lungimea de 50 m și lățimea de 1 m. Au fost trasate manual, în linie cu S3, între km. 58+230 – 58+280, fiind paralele între ele.

S7 și S8 - 30 x 1 m au fost trasate manual, paralel cu S4 - S6, între km. 58+230 – 58+280, dar pe partea nord-vestică a autostrăzii.

În urma cercetărilor arheologice am stabilit că fragmentele ceramice și urmele de chirpic ars oxidant, provenit de la complexe incendiate, sunt sesizabile de la km. 58+100 al autostrăzii. Complexe arheologice am descoperit începând din dreptul km. 58+163 și continuând spre km 58+300.

Pe profilele secțiunilor trasate am sesizat prezența mai multor complexe arheologice. Pentru cercetarea cât mai completă a complexelor am deschis mai multe suprafețe.

Astfel pe profilele S1 și S2, între km. 58+165 – 58+185 am sesizat urmele a două complexe arheologice ce ne indicau prezența unor locuințe de suprafață incendiate. Pentru cercetarea lor am deschis șase casete, cu lungimea de 4 m și

lățimea de 2 m. Acestea au fost deschise între S1 și S2. Între aceste casete am cruțat martori pentru controlul stratigrafic - 0,30 m.

C1 a fost trasată între km. 58+163 – 58+167, C2 între km. 58+167 – 58+171, C3 între km. 58+171 – 58+175, C4 între km. 58+175 – 58+179, C5 între km. 58+179 – 58+184 și C6 între km. 58+184 – 58+188.

În C1, C2 și C3 au fost cercetate resturile unei locuințe de suprafață incendiate. Acestea se prezentau sub forma unor depuneri de lipitură de lut arsă oxidant, foarte fărâmițată, dar dispusă concentrat. Urmele acestor complexe încep să apară la adâncimea de 0,30 m, 0,35 m și au grosimea de maxim 0,15 m. În interiorul complexelor am descoperit fragmente ceramice, fusaiole, oase de animale și pietre. Limitele complexului nu au putut fi stabilite cu exactitate, dar putem afirma că probabil acesta era de formă dreptunghiulară cu lungimea ce nu depășea 5 m și lățimea de maxim 3,5 m.

În C5 a fost descoperit un alt complex de tip locuință. Acesta era ușor adâncit față de nivelul antic de călcare. Complexul a fost sesizat la adâncimea de 0,30-0,35 m, iar grosimea lui a fost de maxim 0,20 m. În partea de NV a acestui complex arheologic am descoperit o groapă, adâncă de 0,35-0,40 m, în care se aflau resturile sparte ale mai multor vase de dimensiuni medii. Probabil era o groapă ce făcea parte din locuință (groapă de provizii). Această locuință a fost de formă dreptunghiulară cu lungimea de cca. 3 m și lățimea de 2,5 m. În umplutura ei am descoperit foarte multe fragmente ceramice. Unele forme se întregesc. Nu am găsit vetre în nici unul din complexele descrise mai sus.

Un complex interesant a fost cercetat în întregime prin deschiderea suprafeței notate Cas. A. Aceasta a fost deschisă deoarece în profilele S3 am sesizat existența unui complex adâncit. Cas. A a avut lungimea de 8 m și lățimea de 7 m. A fost deschis între km. 58+191 – 58+198. La adâncimea de 0,30 m am observat o aglomerare de materiale ceramice, amestecate cu oase de animale și fragmente fărâmițate de chirpic ars oxidant. Complexul s-a adâncit până la -0,70 m. Locuința semiîngropată era de formă aproximativ ovală, cu diametrul maxim de 4 m și diametrul minim de aprox. 3 m. Era orientată pe direcția NV-SE. În colțul sud-vestic al locuinței am descoperit un cuptor. Acesta era de formă aproximativ rotundă, cu diametrul de 1,33 m. Pereții cuptorului au fost lutuiți, iar în urma arderilor aceștia au devenit duri. Grosimea pereților este de cca. 0,05 m. Cuptorul avea două camere de ardere, despărțite printr-un perete de pământ galben probabil cruțat în timpul săpării bordeiului, din solul natural. Probabil era un cuptor cu cupolă. Alimentarea cuptorului se făcea prin partea de N a acestuia. Vatra instalației de combustie era amenajată cu lipitură de lut, și ea arsă datorită folosirii repetate. Cuptorul a fost sesizat între adâncimile de 0,50 m și 0,67 m. Se pare că o parte sudică a lui a fost săpată în peretele locuinței. În interiorul cuptorului nu am găsit materiale arheologice.

Trebuie menționat că în jumătatea vestică a locuinței am descoperit o groapă ce se adâncea până la 0,90 m. Aceasta era de formă ovală. În compoziția ei am descoperit fragmente ceramice fărâmițate.

Materialul arheologic descoperit în L3 a fost foarte bogat. Pe lângă o cantitate mare de fragmente ceramice am descoperit și două fusaiole și o mărgică de sticlă. Materialele arheologice sunt getice și pot fi încadrate între sec. IV-I a.Chr.

Am mai descoperit urmele unor complexe și în S6 trasat, pe traiectoria S2, între km. 58+230-58+280. În dreptul km. 58+230 am descoperit o altă locuință semiîngropată. Pentru cercetarea integrală a acestui complex arheologic am deschis caseta 7

(C7), lungă de 5 m și lată de 4 m. Locuința, orientată pe direcția N-S, era de formă ovală, cu diametrul maxim de cca. 3,5 m, iar diametrul minim de 3,2 m, adâncă de 1,15 m. În colțul sud-vestic al complexului am identificat o groapă cu diametrul de cca. 1 m, ce se adâncea până la -1,45 m față de nivelul actual de călcare. După ce locuința a fost părăsită zona a devenit menajeră. În perimetrul locuinței am descoperit multe fragmente ceramice, oase de animale, trei fusaiole, fragmente de sticlă, un pandantiv de os, un cuțit și bucăți de lipitură finisată arsă și perforată ce probabil provin de la o vatră.

În S6, în dreptul km. 58+250, am descoperit urme de lipitură arsă oxidant, ce provine probabil de la un complex de suprafață, o locuință. Zona a fost foarte bogată în materiale ceramice. Adâncimea la care a fost descoperit complexul a fost de -0,30-0,40 m. În această zonă am trasat caseta 8 (C8), pentru a dezvelii în totalitate acest complex. Din păcate contururile acestuia nu au putut fi stabilite cu exactitate. Locuința pare să fie orientată pe direcția E-V. În compoziția ei am descoperit fragmente de lipitură arsă oxidant și ceramică.

Toate complexele arheologice descoperite sunt getice, putând fi datate sec. IV-I a.Chr.

Cercetările vor fi continuate anul viitor.

Materialele arheologice descoperite sunt în curs de prelucrare și restaurare, fiind depozitate la MJIA Prahova. [Eugen Paveleț]

## 120. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud

### **Punct: Biserica evanghelică - Piața Centrală**

Cod sit: 32401.04

### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 135/2008**

Colectiv: Corneliu Gaiu – responsabil, Gabriela Rădulescu (CMJ Bistrița Năsăud)

Biserica evanghelică din Bistrița este amplasată în Piața orașului – Kornmarkt – dominând prin silueta și volumetria sa peisajul. Inițial biserica parohială cu hramul Sf. Nicolae a fost o bazilică cu două turnuri pe fațada de V, flancând intrarea. În goticul matur biserica parohială cunoaște o serie de transformări, care se pot descifra în elementele de piatră vizibile sau încastrate în zidirea actuală. În a doua jumătate a sec. XV se trece la un plan de tip hală, spațiul dintre nave fiind despărțit prin șiruri de coloane ce susțin bolti ale căror nervuri devin tot mai elaborate dinspre V spre E, marcând etape constructive distincte.

Ultima fază constructivă la biserica parohială din Bistrița intervine între anii 1560 – 1563 când este adus meșterul Petrus Italus pentru refacerea bisericii.

În jurul bisericii a funcționat cimitirul care a rămas în uz până în sec. al XVIII-lea – în 1639 se pune problema, în cadrul consiliului orașului, strămutării cimitirului întrucât noile înmormântări antrenează vechile schelete, fenomen contrar spiritului creștin. Împrejmuirea și dughenele breslelor vor fi și ele înlăturate în anul 1852 degajând piața. Ultima construcție care a rămas în vecinătatea bisericii – școala, refăcută în 1565 și înlocuită cu o alta în anul 1832 a fost demolată și ea în anul 1935.

Primele cercetări arheologice de proporții reduse, legate de intrarea monumentului într-un program de restaurare, au fost efectuate în anul 1993 de către Gabriela Rădulescu, fiind

înregistrate nivelele de călcare din navă, identificate fundații dintr-o fază ce precede actuala construcție și dezvelite numeroase resturi funerare, atât în interior cât și în afara bisericii, unele morminte au fost distruse de fundațiile bisericii gotice.

Secțiunile arheologice determinate de realizarea rețelei de canalizare pluvială perimetrală bisericii au ținut seama de pozarea acesteia și au fost amplasate pe laturile de S și de N ale navei, lângă contrafortii nr. 4-5 și 6 de pe latura de S respectiv nr. 5, notați dinspre V spre E.

Prima secțiune a fost amplasată perpendicular pe perețele de S a navei, la V de porticul dintre contraforturile 4 și 5 ale fațadei, cu dimensiunile de 7 x 2 m. Fundația navei a fost clădită din bolovani de piatră prinși cu mortar alb-gri, pentru ca la nivelul soclului în masa de zidărie să fie completată și cu fragmente de cărămidă. Zidăria subterană nu depășește, în acest segment, lățimea soclului. Talpa fundației se adâncește la -2,60 m, ultima asiză fiind realizată din bolovani de râu care stă pe pietrișul geologic.

Actualul contrafort cu un soclu continuu cu nava, are un decroș de 0,15 m. Fundația acestuia suprapune fundația unui picior de zidărie care aparține contrafortului unei faze constructive anterioare, în decroș cu 0,80 m față de latura sa lungă și care depășește linia contraforturilor laturii sudice cu 0,70 m, având o grosime de 1,10 m. Baza sa de fundare atinge aceeași cotă cu cea a fundației navei. În partea superioară zidăria contrafortului și cea a navei nu sunt țesute, în acest sector elevația navei a suferit o refacere vizibilă și prin fragmentele de pietrărie profilată înzidite.

Cea de-a doua secțiune a fost amplasată lângă contrafortul de la capătul estic al laturii sudice a navei la îmbinarea acesteia cu absida bisericii și a avut dimensiunile de 5 x 2 m. În acest sector la nivelul fundației peretelui navei are un decroș de 0,25 m. Zidurile navei se țin pe cele ale contrafortului dispus oblic care sprijină colțul estic al navei. Un zid gros de 1,20 m, paralel cu perețele navei a fost intersectat de secțiune între m. 1,60 și 2,80, zid care a aparținut unei construcții a cărei perete estic este încălecat parțial de fundația contrafortului. De pe nivelul pavajului care căpăcuiește ruinele acestei fundații provine o monedă din anul 1786. Spațiul delimitat de respectiva fundație și perețele navei este probabil destinat unei capele funerare adosată corului. În vederea precizării dimensiunilor acestui spațiu a fost deschisă o a treia secțiune paralelă cu cea anterioară, SIII de 5 x 2 m, la E de porticul accesului de pe latura de S a bisericii, perpendiculară pe perețele navei. Stratigrafic a fost înregistrată aceeași succesiune de situații ca și în secțiunea anterioară. Fundația navei în acest sector este identică cu zidăria din sectorul secțiunii S2 și pare să dovedească că în dreptul contrafortului nr. 5 era situat decroșul dintre navă și corul dintr-o etapă anterioară mijlocului secolului al XV-lea când a avut loc extinderea spre E a navei.

SIV trasată pe latura nordică a bisericii, cu dimensiunile de 5 x 2 m, în stânga porticului de pe acea latură a înregistrat aceeași succesiune a depunerilor. Imediat sub solul vegetal deșus pentru amenajarea squarului din jurul bisericii a fost evidențiat un pavaj din bolovani de râu, urmat de stratul de umplură constituit din dărâmături și lut amestecat. Pe acest strat zăceau mai multe lespezi care s-a dovedit că proveneau din placajul soclului contrafortului, desprinse înainte de amenajarea pavajului din jurul bisericii. Fundația peretelui navei era constituită în această zonă din blocuri de piatră, cărămidă și cu elemente de arhitectură din vechea structură a bisericii - două blocuri din piatră cioplită fiind găsite chiar la talpa fundației, în zidăria subterană a navei alternând bolovani de

piatră și bucăți de cărămidă. Perețele navei încăleacă latura vestică a unei construcții ale cărei asize sunt prinse cu mortar alb. Fundația acesteia va folosi apoi ca bază pentru contrafortul halei care a înlocuit vechiul plan bazilical, dar latura acesteia depășește linia contrafortului și se prelungeste pe o lungime de 1,30 m de la latura de N a contrafortului printr-o zidărie cu aceeași compoziție continuarea formând-o o substrucție din blocuri prinse cu un mortar nisipos, care a aparținut unei alte etape constructive. Fundația construcției adosate laturi de N a emporiei a avut zidurile prinse cu un mortar din nisip gălbui, diferit de cel al contrafortului. Talpa acesteia este înfiptă în stratul de pietriș care formează nivelul geologic din perimetrul edificiului, aflat la 2,70 m, păstrându-se pe o înălțime de 0,80 m. Un strat de moloz gros de 0,20 m marchează demolarea construcției. Lentila de mortar care o suprapune și care poate fi asimilată momentului reluării șantierului și extinderii înspre E a navei argumentează ipoteza renunțării la această construcție odată cu lărgirea spațiului liturgic. Lărgimea spațiului dintre perețele actual al navei și fundația dinspre N a construcției are 3,50 m. Un document din 17 iunie 1561 amintește de lucrările de demolare ale capelei și vechii sacristii în contextul refacerii emporiului de către echipa lui Petrus Italus de Lugano. În suprafața dezvelită au fost găsite mai multe schelete, majoritatea răvășite de înmormântările succesive, resturi de schelete fiind consemnate chiar și sub nivelul tălpii fundației navei. Două morminte, prinse doar parțial în secțiune erau nederanjate, depuse în coșciuge de lemn. Nici unul dintre morminte nu a avut inventar.

#### Résumé:

A la suite des fouilles archéologiques imposées par la réalisation du réseau de canalisation du périmètre de l'église évangélique de Bistrița, on a découvert quatre sections, trois du côté sud et une du côté nord de la nef à la proximité des contreforts 4,5 et 6 du côté sud, respectivement no 5 au N, enregistrés de l'ouest à l'est.

On a établi la stratigraphie autour de l'église, l'excavation atteignant dans tous les cas le niveau de fondation de la nef, situé à 2,6 m, qui plonge jusqu'à la couche géologique. Au niveau de la dernière travée, du côté du chœur on a identifié, les traces de deux constructions dont les fondations ont été achevées par les fondations de l'actuelle nef, du côté N, probablement l'ancienne sacristie, et du côté sud, une chapelle funéraire. Sur les deux côtés on constate l'extension de la nef vers l'Est, réalisée lors du passage du plan initial de la basilique type halle, à la fin du XV<sup>ème</sup> siècle. Dans les murs de la nef il y a des fragments architecturaux de facture gothique mûre.

Autour de l'église il y avait un cimetière où les enterrements successifs ont bouleversé la majorité des squelettes. Ce n'est que du côté nord qu'on a découvert trois tombeaux aux cercueils en bois, sans inventaire, intacts.

## **121. Bocșa, com. Bocșa, jud. Sălaj**

### ***Punct: Dealul Bancului***

*Cod sit: 140333.02*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 354/2008**

Colectiv: Ioan Bejinariu – responsabil (MJIA Zalău)

Cercetarea arheologică preventivă desfășurată la Bocșa, punctul „Dealul Bancului” a fost determinată de intenția

construirii unei locuințe în acest punct aflat în Lista monumentelor istorice a județului Sălaj. Localitatea se află în jumătatea vestică a Sălajului, pe valea Zalăului. Situl este amplasat la V de centrul localității, pe malul stâng al pârului „Valea Carpenilor”. A fost evidențiat grație materialelor arheologice donate prin anul 1976 de către proprietarul casei cu nr. 123, care au ajuns în colecția muzeului din Zalău și a școlii din localitate. Aceste materiale, atribuite de către É. Lakó, culturii Wietenberg, din perioada mijlocie a epocii bronzului nu mai pot fi identificate astăzi în cadrul celor două colecții. Cercetări arheologice anterioare lipsesc, cu excepția unor cercetări de suprafață efectuate în anul 1998, ocazie cu care au fost descoperite spre limita estică a dealului, în mijlocul satului, materiale ceramice medieval-târzii. Caracterul sitului este greu de apreciat doar pe baza cercetărilor de suprafață și a săpăturii de amploare redusă din august a.c. Integritatea sitului este amenințată actualmente de factori naturali (înclinarea accentuată a terenului) cât și de extinderea zonei locuite. În acest scop, zona sitului a fost marcată pe PUG-ul com. Bocșa.

Intervenția noastră a fost determinată de intenția proprietarilor de a construi o locuință în grădina casei cu nr. 123, pe o suprafață de cca. 85 m<sup>2</sup>. Săpăturile au fost efectuate manual. Stratigrafia este simplă. Sub nivelul cenușiu-deschis afectat de lucrările agricole, apare un nivel lutos, de culoare galben-muștar în care s-au conturat doar două complexe arheologice. Este vorba despre două gropi: G1 apărută în suprafața C1, respectiv G2 surprinsă parțial către peretele estic al suprafeței C2. Prima groapă are un inventar mai interesant constând dintr-un vas parțial întregibil, un cuțit din fier și o mărgea din pastă de sticlă, precum și oase de animale. În groapa nr. 2 au apărut fragmente de lipitură de vatră, oase și câteva fragmente ceramice atipice. Pe baza puținului material arheologic descoperit, cele două complexe pot fi atribuite intervalului sec. VII-VIII.

O primă constatare, în urma acestei săpături preventive este că avem de-a face cu descoperiri care nu pot fi atribuite în nici un caz perioadei mijlocii a epocii bronzului – respectiv culturii Wietenberg. Inventarul celor două gropi și în mod pregnant inventarul primei, indică fără echivoc că este vorba despre indicii ale locuirii acestei zone în așa-zisa perioadă a migrației popoarelor. Avem de-a face cu ceramică lucrată cu mâna și doar finisată la roata înceată, iar în groapa nr. 2 apar și fragmente, chiar atipice, de o calitate superioară și lucrute deja la roata. Foarte importantă pentru datarea acestor descoperiri este mărgeaua conică din pastă de sticlă, decorată cu intarsii din sticlă albă. Pe baza consultării unei bibliografii minimale, se pare că în mormintele primei perioade avare din Câmpia Tisei, acest gen de podoabe este frecvent întâlnit. Chiar și unul dintre fragmentele ceramice din groapa nr. 2, lucrat la roată, din pastă fină cu o culoare vineție, face trimitere spre o specie ceramică caracteristică descoperirilor acestei perioade, adică aproximativ sec. VII – prima jumătate a sec. VIII.

În ciuda faptului că este vorba despre o excavație la scară redusă, cu doar două complexe descoperite, importanța descoperirilor este evidentă nu doar la nivel județean, ci chiar și regional, în contextul zonei nord-vestice a României, unde descoperirile acestei perioade nu sunt deloc numeroase. Ca atare, orice nouă raportare a unui sit aparținând acestei perioade este menită să acopere un gol pe harta descoperirilor. Întrucât pe o suprafață de peste 80 m<sup>2</sup> doar două complexe au fost descoperite și dat fiind lipsa unui strat de cultură, se pare că ne aflăm în afara sau cel puțin la periferia unei stațiuni arheologice din această perioadă. Observând topografia terenului, stațiunea respectivă ar putea fi plasată ceva mai la N

sau nord-est de zona cercetată de noi, acolo unde terenul, relativ plat, permite amplasarea unei așezări sau utilizarea locului pentru înmormântări. Nu în ultimă instanță, această descoperire impune pe viitor o mai atentă supraveghere a zonei mai ales în perspectiva, așteptată, a edificării unor noi construcții în zona „Dealul Bancului” din loc. Bocșa. Acest fapt va permite continuarea cercetărilor arheologice preventive pentru completarea bazei de date inițiate în vara acestui an. [Ioan Bejinariu]

#### Abstract:

In august 2008 we opened a preventive archaeological excavation in Bocșa locality (Sălaj county), *Dealul Bancului* spot. On the 85 m<sup>2</sup> surface we discovered only two archaeological features (2 pits). The inventory of pit no. 1 consists in a quasi-entire vessel, an iron knife, a glass-paste bead, and few animal bones. Pit no. 2 has a scanty inventory, consisting in few ceramic fragments, animal bones and remains of hearth. Based on such scanty elements, dating of discoveries from Bocșa is not simple. Preliminarily, we think to be the 7<sup>th</sup>-8<sup>th</sup> centuries.

## 122. Brașov, jud. Brașov

### **Punct: Biserica evanghelică „Sf. Martin”, str. Dealu de Jos (Unteres Berggasschen) nr. 12**

Cod sit: 40205.22

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 470/2008**

Colectiv: Daniela Marcu Istrate – responsabil, Gabriel Izdrailă (SC Damasus SRL)

Amplasat pe promontoriul nord-vestic al Dealului Cetățuii, ansamblul este format din biserică, cimitir, casa parohială, anexe și fragmente din zidul de incintă.

Biserica actuală este o sală cu cor nedecroșat, cu absidă cu 3 laturi și sacristie pe latura de S a corului. Edificiul conservă sectorul de V al sălii gotice, cu contraforturi oblice de colț, 3 portaluri și tribuna de V; aceasta este susținută de doi stâlpi legați prin arce semicirculare și de trei bolți în cruce, cu nervuri de piatră și chei de boltă cu reliefuri sculptat. Partea de E a sălii și corul sunt construite în 1796, când s-au instalat și plafoanele de lemn decorate cu medalioane de stucatură baroce. Din zidul de incintă, din piatră, cu contraforturi spre exterior, se păstrează un fragment pe latura de V, între camera rece a cimitirului și casa parohială.

Prima atestare documentară datează din 1395 „*Capela Beati Martini in monte Brassoviensi seu Corona exstructa*”: regele Sigismund de Luxemburg face, cu ocazia șederii lui la Brașov între 13 februarie și 7 martie 1395, o danie anuală de 40 de guldeni pentru slujbe în capela cu hramul "Sf. Martin". Un document din 1427 menționează capela "Sf. Martin" ca fiind în construcție, indicând transformarea vechii capele (sec. XIV ?) în biserică-sală gotică din care se păstrează până azi fațada, portalul și tribuna de V. Biserica a suferit alte intervenții în sec. XVI, iar la finele sec. XVIII a căpătat forma actuală fiind prelungită spre E.

Restaurarea din anii 1961 – 1962 a lăsat vizibilă zidăria de piatră a fațadelor, potrivit concepțiilor de restaurare din epocă.

Cercetarea a fost inițiată ca parte componentă a investigațiilor preliminare pentru întocmirea expertizei de

rezistență și a celei geo-tehnice. Amplasarea secțiunilor a fost stabilită în funcție de solicitările inginerilor și arhitecților, dar s-a urmărit de asemenea dezvelirea fundațiilor în toate punctele importante, la întâlnirea diferitelor compartimente ce alcătuiesc cădirea actuală. În interiorul corului a fost efectuată o săpătură mai amplă, determinată de necesitatea descărcării terenului de sarcină istorică pentru amplasarea unei orgi. În total au fost realizate 14 secțiuni, au fost cercetate 7 structuri zidite (numerotate de la Z1 la Z7, și au fost cercetate parțial 31 de morminte (notate M), 3 complexe (notate Cx). Stratigrafia a fost înregistrată într-o legendă unică care conține 40 de straturi.

Scopul cercetării arheologice de la Biserica evanghelică Sfântul Martin din Brașov a fost de a clarifica, cel puțin în mod sumar, evoluția planimetrică și cronologică a monumentului, și de a pune la dispoziția proiectantului principalele informații tehnice despre clădire: structura și cotele de fundare, stratigrafia generală, evoluția nivelului de călcare. Cele 14 suprafețe au fost amplasate în punctele de interes atât din interiorul cât și din exteriorul bisericii, după cum urmează:

- pe latura de N în exterior s-au realizat S1, S4 și S8;
- pe latura de V în exterior se află S2 și S7;
- pe latura de S au fost deschise pe exterior S3, S9 și S6;
- pe latura de E s-au trasat pe exterior S5 și S10;
- în interior au fost realizate S11-14.

Biserica Sf. Martin a fost construită pe un monticul stâncos: terenul natural este o stâncă roșcată, dură, care prezintă o înălțime maximă în zona altarului acestei biserici, coborând apoi mai mult sau mai puțin accentuat atât spre V cât și spre E. În S2 (la limita vestică a bisericii vechi) stânca apare la -2,30 -2,60 m, la mijlocul laturii nordice actuale se află aproximativ la -0,50 m, iar în extrema estică a bisericii actuale coboară din nou la -1,94 m.

La partea superioară a stâncii native apare uneori o porțiune mai friabilă, un strat de pietriș gălbui cu mult calcar (stratul 3). Peste stâncă și peste stratul 3 s-a depus în mod natural un strat roșcat, având în compoziție lut amestecat cu fragmente mici de piatră și granule de calcar. Stratul 2 nu conține material arheologic și nici o altă urmă care să ne determine să credem că a fost deranjat vreodată de activități umane. În acest strat s-au adâncit fundațiile și gropile mormintelor medievale (stratul 10). De asemenea de la partea superioară a acestui strat este săpată groapa de provizii descoperită pe partea de N a bisericii. La mijlocul laturii nordice stratul 2 este suprapus pe cea mai mare parte a suprafeței direct de solul vegetal actual. Pe laturile de N și E peste solul viu întâlnim în general puține depuneri, pe care le putem lega de șantierul de construcții care au activat pe acest amplasament și de asemenea de practicarea înmormântărilor.

Biserica veche, reprezentând partea de V a bisericii actuale, a fost cercetată atât din exterior prin S1, 8, 4, 2, 7, 3 și 9, cât și parțial din interior prin S12. Structurile specifice acestei etape au fost notate cu Z2 (zidurile exterioare) și Z7 (fundația pragului portalului principal vestic).

S-a constatat că fațada de V a bisericii a fost prevăzută din construcție cu cele două contraforturi. În săpătură au fost de asemenea surprinse extremitățile estice ale navei bisericii, în S2 și S9; faptul că acestea nu au contraforturi ne determină să avansăm ipoteza unui sanctuar semicircular, ușor decroșat în plan.

Pe latura de S a bisericii a funcționat o construcție, probabil un fel de sacristie (Z3). După cum arată zidul vestic al acesteia, singurul investigat, aceasta a fost adăugată la un moment dat bisericii vechi, comunicarea între ele fiind asigurată prin

intermediul portalului, astăzi înzidit, al cărui ancadrament se păstrează totuși într-o formă reconstituibilă.

În jurul bisericii s-a dezvoltat un cimitir, concentrat pe laturile de V, S și E ale acesteia. Presupunem că spațiul situat la N de biserică avea scopuri administrative, legate de funcționarea casei parohiale care se află și astăzi la limita parcelei. Doar o astfel de situație ar explica de ce în această zonă lipsesc înmormântările medievale, și de asemenea de ce sacristia a fost amplasată, în mod mai puțin obișnuit, pe partea de S a navei. Dealtfel, menționăm faptul că amplasarea acestui compartiment nu reprezintă o noutate, exemple similare fiind cunoscute în arhitectura săsească din evul de mijloc.

Din punct de vedere tehnic, biserica se caracterizează printr-o fundație regulată, construită din fragmente de piatră locală (în general de dimensiuni mici și medii), legate cu un mortar de var amestecat cu pietriș grosier, folosit în cantitate insuficientă. Talpa fundației se află la cote variabile, situație care credem că a fost determinată de configurația naturală a terenului. Fără excepție, fundația a fost așezată în solul viu (de regulă stratul 2, un lut roșcat dur, o depunere sterilă la partea superioară a rocii native). Talpa fundației peretelui nordic coboară de la cota 0 la -1,44 m (cote la cele două extremități), în același strat de sol viu, urmând fără îndoială linia pantei existente în acel moment la nivelul terenului. Fundația peretelui vestic coboară în adâncime până la -1,60 m, iar cea a peretelui sudic de la 6 la -0,75 m.

În structura actuală a zidăriei este dificil să delimităm o fundație propriu-zisă. Peretele este segmentat printr-un soclu, marcat de un element profilat (teșit oblic) deasupra căruia se mai află încă un șir de blocuri așezate orizontal. Ambele elemente sunt lucrate dintr-o gresie extrem de friabilă, maronie, care s-a erodat mult din cauza agenților atmosferici. Profilul este astfel destul de denaturat. Partea superioară a elementului profilat urmează linia pantei de la +1,15 la +0,50 m (E-V). Sub elementul profilat (în general cu grosimi de 0,30-0,40 m) zidăria a fost cosmetizată la ultima restaurare pe o înălțime de 0,60-0,75 m. Astfel, ceea ce putem vedea este o zidărie uniformă, acoperită cu o tencuială pierdută, ce coboară ușor sub nivelul actual de călcare. Sub acest nivel și până la talpă ne apare o zidărie din bolovani de piatră, de dimensiuni în general mici, legați cu puțin mortar (de fapt între pietre sunt mai mult goluri), cu o față denivelată dar fără decroșuri sau cezuri evidente. Această parte a fost în orice caz îngropată din vechime, dar până la ce nivel nu putem preciza.

Putem concluziona așadar că biserica veche a avut fundații puțin adânci, așezate însă în solul virgin la limita straturilor dure sau chiar a stâncii. Configurația terenului nu pare să se fi modificat foarte mult în timp.

Biserica nouă

Din punct de vedere tehnic, această a doua fază se caracterizează printr-o elevație alcătuită din piatră amestecată cu cărămidă, legate cu mortar var-nisip de culoare gri. În structura zidăriei fundația se evidențiază prin decroșuri de grosimi variabile, iar talpa ei a fost așezată fără excepție pe stâncă, urmând denivelările acesteia – ceea ce a avut drept consecință adâncimi extreme de inegale, așa cum am constatat și în cazul bisericii vechi. În situațiile în care stânca se află la adâncimi mici, constructorii au încercat să compenseze acest inconvenient prin lățirea fundațiilor al căror decroș ajunge la 0,60 m. Este de asemenea de remarcat și faptul că latura sudică a corului prezintă un decroș neregulat, atât pe orizontală cât și pe verticală. Ezitățile din această zonă a fundației precum și faptul că latura estică a corului este dezaxată, ne determină

să avansăm ipoteza că aceasta a suprapus, eventual chiar a refolosit, o parte din zidul de incintă al bisericii vechi.

Bisericii din etapa a doua i-a fost adăugată la un moment dat o sacristie, de asemenea pe latura de sud. Structurile specifice acesteia au fost inventariate la poziția Z4.

Cimitirul

Un alt obiectiv al cercetării arheologice a fost identificarea ariei de răspândire a mormintelor din jurul bisericii. Au fost identificate 31 de morminte de inhumăție, atât în exterior cât și în interior. În stadiul actual al cercetării, putem spune că aria de inhumare nu atinge latura de N a bisericii, astfel că cea mai mare concentrație a înhumărilor se află pe laturile de S și V ale bisericii. Datorită faptului că majoritatea sondajelor din interior au fost pe latura de SE a bisericii, și doar o secțiune pe latura de V a bisericii, putem spune că situația înhumărilor din interior este asemănătoare cu cea din exterior.

În interior, în perimetrul bisericii vechi, (S12), la o adâncime de -1,20 m, au fost descoperite 5 morminte în care s-au păstrat aproape intact sicriile de lemn. Cât despre celelalte morminte au fost găsite în groapă simplă, sau cu urme de lemn putrezit de la sicriu împrejurul scheletului, unele cu obiecte de inventar cum sunt mormintele M3, M13, M18, M21 din S2; M22 în S3 sau M9, M15, M16, din S7, altele deranjate de înmormântările ulterioare sau chiar schelete întregi. Scheletele apar într-un strat roșcat, lutos cu pigment de mortar având grosimea cuprinsă între 0,50-1 m.

#### Bibliografie:

*Das Burzenland*, dritter Band Kronstadt, I. Teil, Herausgegeben von Erich Jekelius Kronstadt, 1928, Verlag Burzenlander Sachs. Museum, Kronstadt, 154-Eduard Morres

## **123. Brașov, jud. Brașov**

**Punct: Ansamblul Bisericii „Sf. Bartolomeu“, str. Lungă nr. 251**

Cod sit: 40205.99

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 495/2008**

Colectiv: Daniela Marcu Istrate - responsabil, Gabriel Izdrai (SC Damasus SRL)

Ansamblul bisericii Sf. Bartolomeu din Brașov este compus din biserică (sec. XIII), casa parohială (sec. XVIII-XIX) și un zid de incintă, bănuț a fi rezultatul mai multor etape de refacere (sec. XIII-XVIII). Casa parohială se află pe partea de N a bisericii, fiind o construcție din epoca modernă ce a înglobat și suprapus structurile unei clădiri medievale. Intenția proprietarului de a construi o anexă în prelungirea acestei clădiri, spre incinta bisericii, a creat posibilitatea realizării primelor sondaje arheologice în acest sit.

Sondajele au avut scopul de a prospecta terenul și de a crea condițiile necesare definitivării studiului geo-tehnic. În consecință, amplasarea secțiunilor a fost stabilită de inginerul geolog împreună cu arhitectul șef de proiect.

Săpăturile au fost notate cu S și numerotate de la 1 la 3. Zidurile descoperite au fost numerotate de la Z1 la Z6, iar complexele de la Cx.1 la Cx.3. Legenda straturilor este comună pentru toată săpătura. Mormintele sunt numerotate de la M1 la M9.

Secțiunea 1

În săpătură a fost descoperită ruina zidului vechi de incintă (Z2), un cuptor pentru ars piatra de var construit în afara incintei și mai multe morminte de inhumăție. De asemenea a fost cercetată fundația actualului zid de incintă (Z1).

Cuptorul de var (Cx. 3)

În c. 1-3 a fost găsit un cuptor de var amenajat în exteriorul zidului incintei vechi. Cuptorul a avut formă circulară, cu diametrul interior de 2,50 m, delimitat de un zid din piatră cu grosimea de 1 m. Pe latura de N cuptorul s-a alipit zidului de incintă, dar în stadiul actual al cercetărilor nu am reușit să delimităm în structura zidului o diferență clară între partea aparținând incintei și cea aparținând cuptorului. Materialul de construcție este identic, dar se păstrează într-o stare destul de alterată, fiind puternic ars. Presupunem că peretele cuptorului avea de asemenea o lățime de cca. 1 m. În stadiul actual al cercetărilor complexul nu poate fi datat. Pe baza analogiilor cu descoperiri similare în conjuncturi de același fel, presupunem că este vorba despre o instalație folosită în evul mediu pentru construirea bisericii.

Cuptorul a fost abandonat cu ultima încărcătură de var în interior. Diferite intervenții ulterioare pe această suprafață au răspândit praful de var în jurul cuptorului pe o arie destul de întinsă.

Zidul vechi de incintă

În c. 2-3 a fost identificată o fundație (Z2), probabil zidul vechi de incintă. Partea superioară a zidului apare la -0,80 m, iar talpa fundației nu a fost determinată cu claritate. Spre S zidăria se unește cu aceea a cuptorului de var, astfel că lățimea totală ajunge la 2,25 m, și coboară în adâncime la -3 m. Probabil că lățimea inițială a zidului era însă de cel mult 1,5 m.

Zidul actual de incintă

La limita săpăturii a fost dezvelită fundația zidului actual de incintă (Z1), a cărei talpă coboară la -0,72 m.

S2 s-a trasat în curtea interioară a Casei Parohiale, orientată NV-SE, cu dimensiunile de 4 x 1,5 m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, secțiunea fiind situată în afara incintei vechi.

S2A - pe latura de N a apărut un zid notat cu Z4, ce pare a fi continuarea lui Z2 din S1, totuși cu o diferență de nivel de cca. 2 m. Zidul este din piatră locală legată cu mortar alb gălbui sfârmicios cu mult nisip și are o lățime de cca. 1,15 m; probabil a fost scos din uz la o utilizare modernă. Ruina a apărut în partea inferioară a stratului 30 la -0,26 m, are un decroș cu lungimea de 0,60 m la -0,80; talpa fundației s-a găsit la -1,40 m.

S3 s-a trasat în interiorul incintei bisericii, la colțul NE al Casei Parohiale cu dimensiunile 1,50 x 1 m. Au fost cercetate fundațiile casei și pridvorului acesteia.

Săpăturile arheologice efectuate în apropierea Casei Parohiale din Ansamblul Bisericii Bartolomeu au avut drept principale rezultate:

- identificarea zidului vechi de incintă;
- stabilirea faptului că în interiorul incintei s-au realizat înmormântări, până în imediata apropiere a zidului (9 morminte cercetate) ;
- descoperirea unui cuptor pentru ars piatra de var, construit în exteriorul incintei, pe latura de S a acesteia;
- stabilirea unei matrice stratigrafice, conform căreia solul viu este un pietriș roșcat, care în adâncime devine foarte dur, probabil stâncos. Deasupra acestuia și până la nivelul actual de călcare se află umpluturi legate de săparea gropilor de morminte (nu foarte numeroase), diferite intervenții moderne (instalații, gropi). Umplutura coboară mult în adâncime în exteriorul incintei vechi.

**124. Brăduț, com. Brăduț, jud. Covasna****Punct: Dealul Rotund – Muntele de Piatră**

Cod sit: 64050.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 278/2008**

Colectiv: Székely Zsolt (UBB Cluj – extensia Sf. Gheorghe)

În cursul campaniei de săpături arheologice din anul 2008, lucrările de cercetare s-au desfășurat între 11-23 august, și au fost concentrate asupra așezării aparținând neoliticului timpuriu, cultura Starčevo-Criș, aflată la cca. 600 m SV de zona necropolei tumulare. Această așezare a fost localizată pe teren în cursul campaniei de săpături din vara anului 2007 și se află pe o terasă ridicată a pârâului Dongo. Terasa este orientată în direcția NE-SV, și a fost secționată în cursul anului 2007 cu două șanțuri de cercetare (SI și SII), având dimensiunile de 15 x 1,5 m, respectiv 10 x 1,5 m. Pe latura vestică a șanțului nr. I (SI) din 2007 au fost secționate două casete cu dimensiunile de 4 x 4 m. Pe latura vestică a șanțului nr. II (SII) din 2007 a mai fost deschisă o casetă cu dimensiunile de 4 x 4 m. Paralel cu axa lungă a terasei, în direcția NE-SV, pe latura vestică a casetei nr. III (CIII) a fost săpat un șanț de cercetare, lung de 18 m și lat de 1,50 m. Tot paralel cu axa lungă a terasei, dar pe latura estică, platoul a mai fost secționat cu încă două șanțuri de verificare, având dimensiunile de 10, respectiv 8 m lungime și 1,50 m lățime. Profilul șanțurilor arătau aceeași stratigrafie, ca și SI și II din anul precedent: sub humusul gros de 0,15-0,20 m urmează un strat de cultură de culoare neagră, cu o grosime care variază între 0,15 și 0,30 m, după care urmează stratul galben, nederanjat. Casetele I și II au intersectat două locuințe semiadâncite (semi-bordeie), cu un material arheologic deosebit de bogat. Aceste locuințe au avut formă patrulateră, cu dimensiunile de cca. 4 x 2,30 m, latura mai lungă fiind paralelă cu axa lungă a terasei. Între cele două locuințe, aflate în casetele I și II, a fost găsit un șanț săpat pentru scurgerea apei spre pârâu. În fundul șanțului au fost găsite câteva fragmente de vase și un idol zoomorf fragmentar.

Au fost recoltate peste 1500 de fragmente ceramice, de diferite dimensiuni. Acestea sunt din vase mari cu pereți groși, vase cu picior cilindric, din cești, tăvi, cănițe și farfurii. Au mai fost descoperite mai multe pietre de pisat, greutăți de plasă de pescuit, mai multe lame de silex și mai mulți idoli antropomorfi și zoomorfi fragmentari. S-au mai găsit și câteva fragmente ceramice aparținând culturii Boian.

Pe baza celor relatate mai sus, se poate constata că pe terasa pârâului Dongo s-a aflat o așezare de lungă durată, din neoliticul timpuriu, cultura Starčevo-Criș, fazele IB și IC. Prezența fragmentelor ceramice de tip Boian atestă faptul că aceste comunități au intrat în contact și cu purtătorii acestei culturi, care își aveau necropola pe Dealul Rotund, unde a fost atestat în anii precedenți un strat al acestei culturi, în patru tumuli.

**Abstract:**

In the summer of 2008, we continued the archaeological excavations at the Early Bronze Age tumular cemetery from Biborțeni. Last year, during the excavations, at 600 m South-West from this settlement, we discovered a Starčevo-Criș settlement with a lot of fragments of vessels and flint, stone, and

opal blades. This year we excavated this settlement in three areas and four trenches and we found a lot of semi-engrossed sunken floored houses. We found 1500 fragments of potsherds of various shapes, flint blades, clay idols, loom weights, belonging to Starčevo-Criș culture, and some fragments of vessels of Boian culture.

**125. Brăila, jud. Brăila****Punct: Orașul Vechi**

Cod sit: 42691.02

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 295/2008, 373/2008, 436/2008**

Colectiv: Ionel Cândea – responsabil, Costin Croitoru (M Brăilei)

Ansamblul arheologic Cetatea Brăilei a fost cercetat în punctele str. Cetății nr. 70, nr. 53, str. C.A. Rosetti nr. 17, str. Zidari nr. 34 și faleza Dunării (Grădina Publică). Cercetarea a relevat prezența unei necropole creștine (necropola nr. 1) din sec. XIII-XIV, precum și a altor vestigii aparținând orașului medieval și modern.

Ansamblul arheologic „Cartier Biserica Veche” a fost cercetat în mai multe puncte: Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, Piața Traian, Piața Poligon nr. 2, Calea Călărașilor nr. 19, str. Veche nr. 4B, str. Școlilor nr. 4, str. Logofăt Tăutu, descoperindu-se trei necropole creștine - necropola nr. 2 (sec. al XV-lea), necropolele nr. 3 și 4 (sec. XVI- XVIII), morminte izolate, precum și numeroase complexe de locuire.

**Str. Justiției, nr. 21-23**

S-a săpat o secțiune cu suprafața totală de 46,75 m<sup>2</sup>, împărțită în 8 carouri, numerotate începând de la 1 din colțul nordic al secțiunii.

La adâncimea de -0,85 -1 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Acesta este tăiat de șapte gropi menajere și urme de fundații de la locuința din a doua jumătate a sec. XIX - începutul sec. XX.

Urmele unui beci, care apoi a fost umplut cu resturi menajere contemporane le-am identificat în S1, c.1. Am identificat gropi menajere de mari dimensiuni, cu diametrul cuprins între 2-3 m și adâncimea între 2,50-3 m, dintre care se remarcă Gr. 1, 5, 7.

Gr.1 identificată la -0,90 m, la baza stratului de sediment brun-gălbui. Are formă cilindrică cu diametrul neuniform de cca. 2,25-2,50 m; adâncimea maximă este de 3 m. Umplutura este formată din sediment negru-cenușiu amestecat cu resturi menajere; putem distinge două etape de umplere (amenajare de sediment loessoid) datorită existenței a două straturi de nivelare surprinse în profil.

Gr.5 identificată la -1,05 m, de formă cilindrică cu diametrul de 2,75 m; adâncimea maximă este de 2,65 m.

Gr.7 identificată la -0,90/0,95 m datorită umpluturii formate din resturi de cărămidă și pământ ars. Este de formă globulară, cu diametrul gurii de aprox. 2,50 m și adâncimea maximă de 1,80 m. Groapa era acoperită cu un strat de pământ ars și cărămidă spartă, care avea rolul unui „capac”. În această groapă a apărut foarte mult material metalic, în special unelte.

**Str. Malului, nr. 24**

S-a săpat o secțiune (6 x 3 m) cu suprafața totală de 18 m<sup>2</sup>, împărțită în 3 carouri, numerotate începând cu 1 din colțul nord-estic al secțiunii. La adâncimea de -1,50/1,60 m am identificat

stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Acesta este tăiat de patru gropi menajere, o anexă gospodărească dezafectată, urme de fundație de la locuința din a doua jumătate a sec. XIX – începutul sec. XX, urmele a două beciuri (B<sub>1</sub> betonat, având o adâncime de 2 m și B<sub>2</sub> prăbușit, având o adâncime de cca. 5 m), diverse conducte de apă și canalizare, căminul de canalizare etc.

Urmele a două beciuri, care apoi au fost umplute cu resturi menajere contemporane și o anexă gospodărească dezafectată, vizibile în latura de SV a imobilului, au fost puse în evidență și prin studiul geo-tehnic.

Căminul de apă și rețelele purtătoare de apă și canalizare, vizibile în latura de NE a imobilului, acestea din urmă surprinse și în S1, c.1, au fost puse în evidență și prin studiul geo-tehnic.

Au fost identificate gropi menajere de dimensiuni relativ mari, cu diametrul cuprins între 1 - aprox. 2 m, adâncimea variind între 2,40-3,50 m, notate Gr. 1, 2, 3, 4.

Gr.1. identificată în c.1, la -0,20/0,30 m, la baza stratului de sediment brun-gălbui. Are formă cilindrică cu diametrul neuniform de cca. 1-1,10 m. Adâncimea maximă este de 2,40 m. Umplutura este formată din sediment negru-cenușiu amestecat cu resturi menajere, în special material osteologic provenind de la animale de talie mare.

Gr.2 identificată în c.1, la -0,40 m, de formă cilindrică cu diametrul de aprox. 2 m; adâncimea maximă este de 3,10 m. În umplutura gropii a apărut în special ceramică smălțuită.

Gr.3 identificată în c.3, la -0,25/0,30 m de formă regulată cu L=3 m, l=0,40 m; adâncimea maximă este de 3,45 m. În această groapă a apărut foarte mult moloz de la dezafectările moderne. Materialul arheologic este sporadic. O interpretăm drept groapă modernă.

Gr.4 identificată în c.3, la -0,20/0,30 m, de formă cilindrică cu diametrul de cca. 1 m. Adâncimea maximă este de 3,50 m.

Str. Vapoarelor, nr. 3

S-a săpat o secțiune cu suprafața totală de 28 m<sup>2</sup>, orientată NV-SE, împărțită în 7 carouri, numerotate începând de la 1 din colțul de NV al secțiunii.

La adâncimea de -2 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Acesta este tăiat o groapă menajeră de mari dimensiuni și urme de fundații de la locuința din a doua jumătate a sec. XIX – începutul sec. XX.

Urmele unui bec zidit, care se prelungește pe mai bine de jumătate din lungimea secțiunii, au fost identificate în S1, c.1-4.

O groapă menajeră de mari dimensiuni, de formă ovală, cu diametrul cuprins între 5,50 - 6 m și adâncimea maximă de aprox. 0,40 m, notată Gr. nr. 1, a fost identificată la -1,70/1,80 m în c. 1-4. Umplutura este formată din sediment negru-cenușiu amestecat cu resturi menajere; putem distinge mai multe etape de umplere (amenajare de sediment loessoid) datorită existenței unor straturi de nivelare surprinse în profil. În această groapă a apărut foarte mult material ceramic și osteologic.

Au fost identificate vestigii arheologice (artefacte sau complexe arheologice) și urme ale activităților umane a doua jumătate a sec. XIX - începutul sec. XX. Se remarcă trei mari gropi menajere și urmele unui bec. Materialele arheologice descoperite se datează în perioada celei de-a doua jumătăți a sec. XIV - prima jumătate a sec. XVIII și sunt de tipul: ceramică sgrafită de tradiție bizantină, ceramică smălțuită, sticlărie, porțelan otoman; piese metalice (unelte), monede, bijuterii, oase de mamifer (bovideu, ovicaprine) și pește.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip survey.

Bibliografie:

I. Căndea, *Brăila, origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea*, Brăila, 1995.

## 126. Brănești, com. Brănești, jud. Gorj

**Punct: Biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi”**

Cod sit: 79246.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 259/2007**

Colectiv: Gheorghe Calotiu - responsabil, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Biserica monument istoric „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi” se află amplasată pe DN 67 Tîrgu-Jiu - Filiași în satul Brănești, comuna Brănești, jud. Gorj.

Pe actualul amplasament al bisericii „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi”, documentele amintesc că a existat un alt lăcaș din lemn construit la 1794, așa cum atestă și inscripția de pe piciorul Sfintei mese care s-a păstrat și unde se regăsește următorul text: „*Acest sfânt lăcaș a fost construit în locul altuia ruinat.*”

Biserica de lemn a fost dezafectată în anul 1854, locul ei fiind luat de actualul edificiu din zid, a cărei construcție a început în același an și s-a terminat la 28 decembrie 1859, după cum arată pisania: „*Care s-a sfințit cu Arhipăstoria binecuvântare întru fericire amintitului Episcop al Eparhiei Râmnicului-Noul – Severin, Calinic, de Prea Cucernicul Prototop al vechii plase a Jiului, Ioan Petrescu, fost mai târziu profesor și director al Seminarului Râmnicu Vâlcea.*”

Ctitor este amintit Preotul Constantin Cocoroveanu din Lonești, cu toată cheltuiala lui, ajutat fiind de locuitorii din Brănești și Lonești.

Biserica de zid a fost înzestrată de fondator cu trei clopote și o toacă de fier. Pe clopotul cel mare se află următoarea inscripție: „*acest clopot s-a dăruit de Preotul Constantin Cocoroveanu la biserica satului Brănești cu hramul Sfântul Nicolae și Sfinții Voievozi. Pesta 1858*”, iar pe cel mijlociu era alta: „*Acest clopot s-a făcut cu cheltuiala preotului Constantin Cocoroveanu și Ilie M. Nicolau și s-a dăruit bisericii din Brănești în anul 1864. Pesta*”

Lucrările de consolidare și restaurare a bisericii „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi”, din satul Brănești au impus în anul 2007 efectuarea de săpături arheologice preventive în vederea eliberării monumentului istoric de sarcina arheologică.

Cercetările arheologice s-au făcut în interiorul bisericii, cât și în exteriorul ei, în jurul fundației cât și sub aceasta, deoarece au fost efectuate lucrări de consolidare a monumentului istoric, prin subzidire cu beton și fier.

Cercetările arheologice preventive au fost impuse și de constructor în exteriorul bisericii prin efectuarea de casete cu dimensiunile de: 2,50 x 1,30 m, ad.: -1,50 m, în jurul lăcașului.

Temelia bisericii avea în partea de E o adâncime de 0,40-0,50 m și se termina în partea de V cu o înălțime de 1,20-1,30 m. Sub această atât pe latura de S cât și de N s-au efectuat subzidiri cu beton și fier. Pe latura de N s-a deschis o casetă CI la capătul de E cu dimensiunile de 2,50 x 1,30 x 1,50 m. La adâncimea de -0,90 m au fost descoperite oase de la un defunct (craniu fragmentar, coaste și fragmente de la membrele inferioare și superioare). În caseta CII cu dimensiunile de 4,50 x 1,30 x 1,60 m situată în apropierea primei casete, la -0,70 m adâncime a fost descoperit un alt inhumat (craniu, coaste,



membre inferioare). Poziția craniului era orientată spre E. În apropierea oaselor s-au găsit fragmente de lemn de la sicriul inhumatului.

De-a lungul temeliei pe latura de S au fost practicate alte casete, în unele din ele găsindu-se material arheologic constând din oase umane, bucăți de cărămidă din perioada respectiva și puține fragmente de vase utilizate la practicile rituale. Astfel, în caseta CIII (1,50 x 1,30 m; ad. = 1,40 m) în zona de V a temeliei la -0,80 m au fost descoperite oseminte de la membrele inferioare și superioare ale unui inhumat. În caseta CIV, care măsoară aceleași dimensiuni ca cea precedentă, au fost descoperite alte oseminte umane (craniu, fragmente de la membrele superioare și inferioare) la o adâncime de -0,90 m.

În casele CV și CVI cu aceleași dimensiuni (1,50 x 1,30 m; ad. = 1,40 m) nu au fost sesizate materiale arheologice. În caseta CVII, care măsoară 2,50 x 1,30 x 1,80 m situată de asemenea în partea de S a temeliei au fost descoperite la -1,30 m adâncime fragmente de lemn de la un sicriu și oseminte umane (fragmente de craniu, coaste, membre superioare și inferioare).

În zona exterioară a altarului de-a lungul temeliei au fost executate două casete CVIII și CIX având dimensiunile de 2 x 1,50 x 1,50 m respectiv 2,50 x 1,50 x 1,80 m. În caseta CVIII care a fost realizată la vârful arcului descris de absida altarului, la -0,90 m au fost recuperate oase de la craniu, fragmente din coloana vertebrală și de la membrele inferioare. La S de această casetă s-a trasat caseta CIX unde au fost descoperite la -1,10 m adâncime fragmente de la un craniu și fragmente de la membrele superioare ale unui defunct. Lângă și sub fundația de S a bisericii în zona exterioară a pronaosului s-a efectuat caseta CX cu dimensiunile de 2,50 x 1,50 x 1,50 m, iar la -1,20 m adâncime au fost descoperite fragmente de cărămidă din perioada respectivă.

În interiorul monumentului au fost practicate patru secțiuni situate pe lățimea bisericii care au afectat temelile interioare nedescoperindu-se materiale arheologice

Totodată, în interiorul bisericii s-a săpat pe toată suprafața până la -0,30 m pentru a se pune pietriș nereperându-se cu această ocazie vreun material arheologic.

Realitățile arheologice întâlnite cu prilejul lucrărilor de consolidare a bisericii din satul Brănești conduc la concluzia că aceasta suprapune un cimitir pe latura de S în zonele exterioare pronaosului și naosului, precum și în afara altarului descoperindu-se oase umane întregi sau fragmentare, cărămizi de epocă și resturi ceramice de la vase utilizate în practicile rituale.

Inventarul arheologic descoperit la biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfinții Voievozi” se încadrează cronologic la începutul sec. al XIX-lea și a doua parte a aceluiași veac.

#### Bibliografie:

Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România: 1. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, vol. I, Editura Mitropoliei Olteniei-Craiova, 1970.  
Alexandru Ștefulescu, *Gorjul Istoric și pitoresc*, Târgu-Jiu, 1904.

## 127. București

**Punct: Băneasa Lac, str. Străulești, nr. 102-104**

Cod sit: 179132.12

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 440/2008**

Colectiv: Vasilica Sandu-Cuculea - responsabil (MMB)

Situl arheologic București „Băneasa Lac”<sup>1</sup> se află pe malul sudic al râului Colentina, amenajat în acest sector în lacul Băneasa, imediat la E de str. Străulești. Se întinde de-a lungul malului unui bot de terasă, pe o fâșie de teren de cca. 150 m lățime. Lotul din str. Străulești, nr. 102-104 este situat pe platoul terasei, în zona de protecție din partea nord-vestică a vetrelor așezărilor ce compun acest sit.

Obiectivul cercetării preventive a fost verificarea potențialului arheologic al proprietății de 862 m<sup>2</sup>, din care, suprafața de 435,40 m<sup>2</sup> urma să fie afectată de construirea unui imobil.

Au fost săpate 4 secțiuni paralele, orientate 21° NNV – 159° SSE astfel: SI (26,5 x 2,3 m); SII (31 x 2,20 m); SIII (30 x 2 m) și SIV (28 x 1,60 m) și o casetă; (3 x 1,50 m). Adâncimea lor a variat de la 0,90 până la 1,20 m.

Suprafața cercetată arheologic a însumat 205,75 m<sup>2</sup>.

Stratigrafic, sub stratul arabil de cca. 0,20 m grosime se află un strat cenușiu-negricios și sub el altul negricios-castaniu, ambele de câte 0,20-0,25 m grosime.

În SI, trasat în partea răsăriteană a proprietății, s-a constatat prezența foarte rară a materialului arheologic constând în bucăți mici de chirpici și de fragmente cu suprafața erodată provenite de la vase neolitice din lut ars.

În SII au apărut puține materiale arheologice în strat și a fost interceptată o groapă menajeră din epoca neolitică.

Numai în capătul sudic al SIII s-au găsit câteva fragmente ceramice izolate din epoca bronzului. Pe restul suprafeței SIII și în SIV s-a constatat lipsa resturilor materiale și a pigmentației specifice suprafeței unui sit arheologic.

Groapa menajeră avea forma ovală în plan (d = 2,05 x 1,55 m), profilul cilindric și baza albiată, la adâncimea de 1,20 m. Partea superioară a umpluturii a apărut la 0,55 m adâncime de la nivelul de călcare al anului 2008. Pământul din umplutura ei era negricios din cauza numeroaselor bucăți de cărbune de lemn conținute și avea consistență clisoasă datorită gradului foarte mare de tasare antropică recentă, cauzată în cea mai mare parte tranzitării și/sau manipulării unor utilaje mecanice grele pe acest teren, rămas mult timp viran.

Au fost găsite câteva așchii și fragmente de mici dimensiuni de la unelte din silex, niște piese (3 întregi, una pe jumătate și mai multe bucăți sparte în timpul recuperării dintr-un alt fragment) în formă de dălțiță făcute dintr-un material alburii care lasă urme (posibil cretă), precum și numeroase fragmente de vase cu pereții subțiați din cauza agenților fizico-chimici din pământ și foarte mărunțite (zdrobite) din cauza presiunii mari la care au fost supuse ulterior.

Fragmentele ceramice au fost modelate cu mâna din pastă fină amestecată cu o cantitate mică de nisip și majoritatea din pastă cu pleavă de la semințele unor plante păioase. Câteva fragmente au ca elemente de decor butonii miniaturali și motive geometrice, hașurate în sensuri diferite cu caneluri paralele, care sunt separate între ele prin șiruri din puncte incizate. Din numeroasele fragmente mărunte s-au putut identifica mai multe boluri și castroane de mici dimensiuni, precum și piciorul unei cupe. Materialul ceramic seamănă cu cel descoperit în săpăturile făcute în anul 2005 în str. Străulești, nr. 108 B care aparține fazei Bolintineanu a culturii Boian<sup>2</sup>.

Slaba pigmentație a pământului, raritatea sau absența materialelor arheologice din nivelele culturale și interceptarea unui singur complex de locuire în vecinătatea căruia pământul din strat nu era mai pigmentat decât în restul suprafețelor investigate, ne determină să tragem concluzia că terenul pe

care s-a făcut cercetarea arheologică preventivă se află la periferia vetrelor așezărilor din epoca neolitică și din epoca bronzului, care la suprafața solului, se evidențiază prin pigmentație specifică începând de la cca. 50 m distanță spre N și E, de la acest teren cercetat.

#### Note:

1. Aristide Ștefănescu, *Cercetări arheologice în raza orașului Buftea*, Revista muzeelor și monumentelor. Seria muzeu, 1979, nr. 3, pag. 25.
2. Radu Băjenaru, *O așezare de tip Boian la Băneasa-Lac*, Cercetări arheologice în București 7, 2007, p.3-12.

#### Résumé:

Pendant des fouilles archéologiques effectuées dans la rue Străulești, n° 102-104, sur une terre située dans la partie de nord-ouest de la périphérie du site București „Băneasa Lac”, on a découvert une fosse ménagère avec des fragments céramiques caractéristiques pour la phase Bolintineanu de la civilisation néolithique Boian.

## 128. București

**Punct: Centrul Istoric. Hanul „Sfântul Gheorghe Nou” – str. Băniei**

Cod sit: 179132.52

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 437/2008**

Colectiv: Gh. Mănucu-Adameșteanu - responsabil, Cosmin-Dan Pîrvulescu, Theodor Ignat (MMB), Panait I. Panait (UCDC București), Dan D. Ionescu (INMI)

Pe data de 24 septembrie 2008 a început cercetarea arheologică pe strada Băniei, la solicitarea DCCPCN București. În timpul decopertării mecanizate, între numerele 15-21, au fost puse în evidență mai multe trasee de ziduri din cărămidă, care aparțin fundațiilor hanului Sf. Gheorghe Nou. Construcția hanului, începută în cursul sec. XVII, a fost continuată și completată de Constantin Brâncoveanu. Pentru cercetarea fundațiilor incintei hanului a fost trasată o secțiune magistrală, pe toată lungimea zidului nordic evidențiat, după care s-a trecut la cercetare pe toată lățimea străzii pentru evidențierea încăperilor existente.

Lucrările de cercetare arheologică preventivă s-au desfășurat în perioada 24.09 - 3.10.2008.

Hanul Sf. Gheorghe Nou face parte din grupul construcțiilor reprezentative ale orașului medieval București. În ierarhia hanurilor din punctul de vedere al vechimii, dimensiunilor și importanței economice, hanul ocupa un loc de frunte, dacă nu primul, în mod sigur pe cel secund.

Cercetarea arheologică de la Sf. Gheorghe Nou s-a desfășurat în patru etape distincte, începând din anul 1932 până în prezent. Rezultatele au completat, consistent, cunoașterea istoriei acestui monument bucureștean în care a funcționat un cin monastic, un han, un loc de găzduire a unor iluștrii ierarhi ai ortodoxiei.

Etapa I a fost efectuată, în anul 1932, de arheologul Virgiliu Drăgiceanu și a avut drept obiectiv singular, cavoul lui Constantin Brâncoveanu, aflat în interiorul bisericii.

Etapa a II-a a revenit arheologului Dinu V. Rosetti, prin săpături executate în anii 1956-1957. De data aceasta sectorul

vizat era latura de N a curții interioare, cu accent pe colțul de NV. Campania a II-a, a cercetărilor lui Rosetti, s-a desfășurat în 1957. Din raportul sau și din planul de săpătură rezultă că latura de N a hanului depășea zidul parapet dinspre stația ITB din Piața 1848, mergea sub Planetariu, iar în celălalt cap intra sub trotuarul Str. Cavafii Vechi, avansând și sub caldarâmul acestei artere<sup>1</sup>.

În apropierea turnului pătrat a apărut un al doilea, contemporan cu primul, și au fost identificate câteva gropi de bucate anterioare construcției domnești datate prin materialul găsit în prima jumătate a sec. XVI<sup>2</sup>.

După această campanie arheologul a concluzionat faptul că încă din sec. XV terenul respectiv adăpostea o locuire locală, un cimitir și o biserică precizată mai târziu sub actualul lăcaș fiind ridicată din bolovani de râu. Din cifrele înscrise în catagrafii și în alte izvoare se poate aprecia ca hanul Sf. Gheorghe se compunea din 200 de încăperi<sup>3</sup>.

Etapa a III-a s-a desfășurat în perioada 20 iunie-6 august 1966, fiind stipendiată de Parohia Bisericii Sf. Gheorghe Nou, în vederea restaurării monumentului, cercetarea fiind în sarcina arheologilor D. V. Rosetti și Panait I. Panait. Cum obiectivul era actuala biserică s-au cercetat interiorul lăcașului și zonele strict învecinate care nu puteau avea atingere cu Hanul Sf. Gheorghe. S-a urmărit indicarea nivelului de călcare pe toate laturile, starea fundațiilor monumentului precizarea vestigiilor mai vechi decât ctitoria brâncovenească, cotele pardoselilor interioare și materialele de construcție (piatră, marmură) ș.a. Descoperiri de certă valoare pentru istoricul acestui ansamblu arhitectonic au fost apreciate a fi semnalarea zidului de V al unei biserici din bolovani de râu din sec. XV sub zidul actual, care separă pronaosul de exonartex, peste care s-a ridicat zidul de cărămidă al bisericii lui Dobruș banul și apoi cel al meșterilor lui Constantin Vodă Brâncoveanu.<sup>4</sup>

Etapa a IV-a este cea care s-a desfășurat în toamna anului 2008 și la aceasta ne vom referi în continuare.

Investigațiile anterioare nu au putut fi exhaustive, chiar dacă s-a dorit acest lucru, fiind condiționate de vegetația existentă, de diferitele rețele edilitare, ca și de construcții precum monumentul Km 0 și împrejmuirea bisericii Sf. Gheorghe-Nou. În schimb s-a reușit stabilirea corelației stratigrafice între actuala biserică, bisericile ce au precedat-o (surprinse la interior) și incinta mănăstirii-han. Această stratigrafie reprezintă reperul la care s-au raportat și vestigiile dezvelite în campania 2008.

Cercetarea actuală a cuprins exteriorul curții bisericii Sf. Gheorghe-Nou, între împrejmuirea acesteia și trotuarul nordic al Str. Băniei<sup>5</sup>, inclusiv carosabilul acesteia. Aceasta a dus la posibilitatea reîntregirii grafice a 90% din lungimea laturii nordice a incintei (L = cca. 105 m). Au fost cercetate opt compartimente, convențional numite „camere”. Doar trei au putut fi cercetate aproape integral, restul parțial.

Trei încăperi au avut planșeu din grinzi („urși”) de lemn, ce despărțeau nivelul inferior (pivnița) de cel superior (parterul). Lăcașurile grinzile sunt tăiate în elevația zidurilor, păstrate fragmentar, funcție de afectarea lor de lucrările edilitare.

Camera D, singura încăpere în care s-a găsit o pardoseală de cărămidă dintr-o fază anterioară incendiului din 1847. Dimensiuni cărămizi de pardoseală: 0,30/0,31/0,29 x 0,15,5/0,135/0,15/0,14 x 0,05 m. Legate cu mortar de var și pietriș; pardoseala prezintă tasări inegale și urme de incendiu. Pereții interiori sunt parțial tencuiți, începând de la cota de cca. 1,05 m deasupra pardoselii; mortarul este mai slab, cu mult nisip, de culoare gălbui-roșiatică.

Pe latura sudică a camerelor D și E se păstrează golurile originare de acces în cele două încăperi. Ambele au dublă

evazare, către interior și exterior. Golul ușii de la camera D: deschidere = cca. 1,50-1,55 m (ext); lăcașul tocului = cca. 0,14 m; evazările păstrate de 0,52 m (N) și 0,45 (S). Golul ușii de la camera E: deschidere = 1,25 m; lăcașul tocului = 0,15 m; evazări = 0,30 (S), celălalt rupt. Datorită similitudinii modalității de execuție și a cotei de călcare aproape identice, reiese că cele două accese au fost executate concomitent.

Camera F - recompartimentată prin trei ziduri (ZI, ZII, ZIII) țesute între ele și alipite la zidurile vechi. Zidul ZI este ușor oblic pe ZG (oblicitate către N) și are o grosime neregulată cuprinsă între 0,97-1,06 m. Dimensiuni cameră: 1,19 x 1,38x1,93m. Dimensiunile cărămizilor: 0,27/0,28/0,29 x 0,14/0,15 x 0,04/0,04 m. Cărămizile sunt legate cu mortar de slabă calitate. Rosturile sunt de 0,02 m. Către N fundația prezintă o scurgere de mortar mai groasă. Către S, ZI are un aspect îngrijit ceea ce sugerează că este fața interioară a unei pivnițe.

Camera G, fostă pivniță – divizată în două de către conducta veche de canalizare, înlocuită înaintea începerii ultimei investigații arheologice. Pe fața estică a ZG este un strat de tencuială din mortar de var, ușor gălbui. Pe același perete este urma unui posibil gol de răsuflătoare, precum și nașterea unui arc. Fragmentul de arc are l = 1,05 m. Nașterea este racordată pierdut la elevația ZG. Închiderea arcului pe partea opusă (estică, adică pe zidul ZH) este afectată de traseul conductei vechi de canalizare. Traseul presupus al porțiunii de N a zidului ZG, ar fi trebuit să fie cuprins între locul rupei și bordura trotuarului nordic a străzii Băniei.

Latura E a ZH conservă, lângă trotuarul nordic al str. Băniei două răsuflători ale fostei pivnițe (Camera G). Talpa fundației ZH a fost identificată, printr-un sondaj, la h = cca. -4,72 față de nivelul de călcare al trotuarului actual.

În timpul cercetărilor arheologice au fost descoperite foarte puține elemente ale culturii materiale. Cu excepția unor fragmente izolate de la câteva recipiente de sticlă, un clondir și câteva funduri de pahare, toate celelalte descoperiri sunt reprezentate de ceramică, majoritatea în stare fragmentară.

Dintre acestea reținem un grup mai important, descoperit la exteriorul zidului de incintă, în c. 1 și 2, la adâncimi cuprinse între 0,20 și 1,50 m, în prăvălia 1. Prezența unor vase întregi sau întregibile - oală cu toartă, cană cu picior înalt - cana și locul unde au fost descoperite ne sugerează că se găseau într-o prăvălie. Stratul gros de incendiu în care erau antrenate ne demonstrează că marfa din această prăvălie a fost surprinsă de marele foc din anul 1847. Pentru această supoziție pledează și forma și decorul vaselor, specifice pentru sec. al XIX-lea.

Fragmente ceramice izolate din aceeași perioadă au fost descoperite și în camera 1 și în camera 2, ceea ce ne demonstrează că aceste camere erau niște prăvălii a căror activitate a fost întreruptă de incendiul din anul 1847.

Recipiente ceramice fragmentare de aceeași factură comună au fost descoperite și în pivnițele hanului – în camera B, în camera C și în camera D.

Toate aceste recipiente, prin formă și decor, ne demonstrează că au fost folosite în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Starea fragmentară și numărul foarte mic al descoperirilor ne arată că marfa depozitată în aceste pivnițe a fost evacuată de către proprietari înainte de afectarea lor de focul din anul 1847.

#### Note:

1. D. V. Rosetti, *Materiale* 6, București, 1959, p. 778-779, fig. 25.

2. *Ibidem*, p. 778.

3. George Potra, *Istoria hanurilor bucureștene*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 50.

4. Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, *București* 6, 1968, p. 97-117.

5. Fostă Sf. Gheorghe până în 1987.

#### Abstract:

Sf. Gheorghe Nou Inn is part of a representative group of mediaeval buildings. Considering its age, size and economic importance, this inn is the first or the second in importance among the inns of Bucharest.

In September and November 2008, on Băniei Street, several brick walls have been revealed. The excavation was conducted outside the church yard, between its fence and the northern sideway. The excavation uncovered three exterior shops butted to the inn, and seven rooms, delimited by the northern precinct wall. During the archaeological investigation, a small amount of finds was uncovered, all dating to the first half of the 19<sup>th</sup> century (before the great fire of 1847). Most of the finds are ceramics, but also some broken glass fragments, a short-necked bottle and some tumbler bottoms.

## 129. București

### **Punct: Centrul Istoric. Pasajul Francez**

*Cod sit: 179132.52*

**Autorizația de supraveghere arheologică nr. 115/2008, autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 218/2008**  
Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Raluca Iuliana Popescu, Theodor Ignat (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderaș (IAB), Panait I. Panait (UCDC București)

Cercetarea Pasajului Francez, în cadrul proiectului de *Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București*, s-a desfășurat într-o primă etapă prin decapare mecanică până la cota de 0,80/0,90 m, efectuată sub supraveghere arheologică. De la această adâncime, datorită identificării unor fragmente de ziduri, a început cercetarea traseului străzii.

Au fost deschise 18 casete de dimensiuni variabile, impuse de situația descoperirilor din teren.  
Clădiri

Cercetările arheologice efectuate pe Pasajul Francez au permis identificarea mai multor construcții<sup>1</sup>. Acestea se concentrează în partea nordică a străzii, aparținând unor clădiri ce aveau fața spre strada Gabroveni, în spatele lor, până în str. Covaci, având curți delimitate de ziduri. Au fost surprinse mai multe suprapuneri de construcții (patru clădiri), într-un areal restrâns (8 x 5 m), un indiciu privind dinamica construcțiilor din zonă.

Fundațiile, cu grosimea medie de 0,60 m, sunt alcătuite din cărămizi bine arse, legate cu un mortar nisipos, dar dur. Clădirile delimitate de aceste fundații nu au avut pivnițe. La o singură fundație au fost identificate două răsuflători, care sugerează existența unei pivnițe.

Cea mai recentă clădire surprinsă a fost, cel mai probabil, dărâmată în momentul trasării Pasajului Francez în a doua jumătate a sec. XIX.

În partea sudică a fost identificată, pe o lungime de 6,55 m, o clădire masivă, cu o zidărie foarte îngrijită, care se dezvoltă sub str. Covaci. În colțul surprins în săpătură apare și un pilon,

care se adâncește sub nivelul fundației. Parțial, clădirea a fost surprinsă și în săpăturile din anii '50, efectuate de D.V. Rosetti, când a fost datată în sec. XVI și atribuită construcțiilor Curții domnești<sup>2</sup>.

Cămin

Spre centrul străzii a fost identificată o structură dreptunghiulară, cu latura de 4,20 x 2,70 m. Pe laturile de N și S, la o cotă inferioară nivelului de călcare contemporan construcției, a apărut câte un orificiu lat de 0,41 m și înalt de 0,71 m. Cota fundației nu a putut fi stabilită, dar depășește limita săpăturii, de cca. 3,30 m față de nivelul de călcare al trotuarului actual. Este posibil să fie vorba despre un cămin colector construit odată cu strada, în a doua jumătate a sec. XIX.

Morminte

Au fost surprinse trei morminte, la adâncimea de -1,42 m (M1) și 2,20 -2,40 m (M2, M3) față de nivelul trotuarului actual. Individii erau depuși în decubit dorsal, cu orientare V (capul)-E. La M1 s-a observat că avea mâna stângă pe bazin, cea dreaptă fiind întinsă pe lângă corp.

Inventarul funerar este extrem de sărac, fiind descoperită doar o copcă la cel mai bine păstrat mormânt (M1)<sup>3</sup>. Datarea lor se poate face pe baze stratigrafice în sec. XVIII-XIX.

Note:

1. Structurile de lemn sau zid au fost documentate de o echipă de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bâlici (UAIM București) și Claudia Apostol.

2. L. Lăzărescu-Ionescu, Dinu V. Rosetti și colaboratorii, *Sectorul Curtea Veche*, în volumul *București. Rezultatul săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, I, București 1954, p. 241-245.

3. Alte trei morminte au apărut și în cercetările lui D.V. Rosetti din anul 1953, L. Lăzărescu-Ionescu, Dinu V. Rosetti și colaboratorii, *Sectorul Curtea Veche*, în volumul *București. Rezultatul săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, I, București 1954, p. 242-243, fig. 49.

Abstract:

Some brick structures were identified during the archaeological excavation in Bucharest, Pasajul Francez Street. Most of them are concentrated in the north part of the street, next to the cross with Gabroveni Street. Here we found remains from four buildings, one over another, an interesting proof of building dynamic in this area of the former princely court.

One structure, found in the south part of the street, was, according to D.V. Rosetti, probably one of the buildings from the princely court ensemble.

Tree inhumation graves were found too. All have West (skull) – East orientation. Only one (M. 1) was found almost entire, but with no funerary goods, just a bronze hook. We can date these graves, based on stratigraphy, to the 18<sup>th</sup> – 19<sup>th</sup> centuries.

## 130. București

**Punct: Centrul Istoric. Str. Gabroveni**

Cod sit: 179132.52

**Autorizația de supraveghere arheologică nr. 179/2008; autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 287/2008, 381/2008**

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Theodor Ignat, Raluca Iuliana Popescu (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderăș (IAB), Panait I. Panait (UCDC București)

Cercetarea, în cadrul proiectului de *Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București*, străzii Gabroveni, una din cele mai vechi artere ale Bucureștilor, a început de la nivelul de decapare mecanică executată sub supraveghere arheologică. Identificându-se fragmente de zidărie, în special pe partea sudică a străzii s-a trecut la cercetarea vestigiilor<sup>1</sup>.

Pe traseul străzii Gabroveni au fost trasate 19 secțiuni de dimensiuni diferite, dispuse perpendicular pe axul străzii, acoperind întregul traseu între B<sup>dul</sup> I.C. Brătianu și str. Șelari. Informația din aceste secțiuni a fost completată prin deschiderea a 5 sondaje și 10 casete, de dimensiuni și orientări diferite.

Complexele anterioare trasării străzii Gabroveni

Au fost identificate patru amenajări, fiecare având câte o vatră construită pe pat de cărămizi. Toate vetrele prezintă urme de ardere puternică și îndelungată. Din păcate, datorită distrugerilor suferite nu putem preciza cărui tip de complexe aparțineau aceste vetre. Cel mai probabil ele făceau parte din amenajarea unor locuințe cu structură de lemn.

Datorită situațiilor stratigrafice în care acestea au fost surprinse, putem considera că sunt complexe databile anterior trasării străzii ca atare, eventual, la vremea aceea (probabil început de sec. XVI) actuala stradă să fi fost doar un drum pe lângă palisadă.

Palisadă

Pe toată lungimea străzii Gabroveni, pe partea sudică a acesteia, a fost identificată o palisadă din lemn.

Fortificația este alcătuită din trunchiuri de copaci cu lungimea maximă surprinsă de 1,70 m și cu diametrul cuprins între 0,30 și 0,50 m, fixați într-un șanț. Într-un singur loc a fost posibilă observația că palisada era alcătuită din două rânduri de astfel de trunchiuri de copaci.

Datarea în sec. XVI poate fi acceptată pe baza mărturiilor documentare (e.g. Pierre Lescalopier), care menționează că orașul era înconjurat de trunchiuri de copaci.

Zidul de incintă al curții domnești

Zidul, realizat din cărămidă legată cu mortar, are o lățime medie de cca. 0,70 m și este întărit cu contraforți, dispuși la intervale regulate unul de celălalt.

Și acest zid a putut fi urmărit pe toată lungimea străzii Gabroveni, el urmând traseul palisadei, pe care o și suprapune de multe ori.

Zidul de incintă al curții domnești a suferit o reparație capitală în timpul lui Constantin Brâncoveanu (1688-1718), moment reflectat prin observarea unor intervenții de amploare în zidăria originală și prin adosarea unor noi contraforți.

Clădiri adosate zidului de incintă

Cercetarea zonei de la S de zidul de incintă al curții domnești a dus la descoperirea mai multor clădiri care au fost adosate la zid, când acesta își pierduse funcția, după parcelarea curții domnești la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Clădirile sunt realizate din cărămidă legată cu mortar și au diferite dimensiuni, deschiderea la stradă variind de la o clădire la alta. Orientarea este însă generală: N-S. Spațiul extrem de îngust avut la dispoziție pentru săpătură (între zidul de incintă și clădirile actuale) nu ne-a permis cercetarea interiorului acestor clădiri.

Totuși s-a putut observa că latura vestică a unei clădiri prezenta urmele unei bolți, fapt ce sugerează existența unei pivnițe. Toate celelalte construcții adosate zidului curții domnești nu prezintă indicii că ar fi avut pivnițe.

Strada podită cu lemn

În majoritatea secțiunilor și casetelor, cercetate pe traseul străzii Gabroveni, au fost identificate porțiuni aparținând „podului de lemn”.

Strada podită cu lemn este realizată din scânduri (0,30 – 0,40 m lățime, 0,06 m grosime și o lungime păstrată de cca. 1,30-1,40 m). Scândurile sunt susținute de bârne, dispuse paralel cu axul lung al străzii (dimensiuni medii 0,10 x 0,10 m). Scândurile erau fixate prin cuie din lemn, cu diametrul de cca. 3 cm. Pe marginea podirii, în unele locuri au fost observați pari.

O situație deosebit de interesantă, o suprapunere a mai multe nivele de podire a străzii, separate de straturi de pământ negru lutos, a fost surprinsă și a putut fi cercetată într-un sondaj de lângă SXII. Acestea reprezintă nivele de refacere a „carosabilului” și dovedesc o îndelungată folosirea a acestei străzi.

Pentru o porțiune foarte bine păstrată din zidul de incintă și strada pavată cu lemn, în cadrul ședinței CNA din luna noiembrie 2008, a fost propusă și aprobată o propunere de conservare și punere în valoare, pe baza unui proiect întocmit de Facultatea de Arhitectură. Restaurarea și conservarea segmentului din strada de lemn este asigurată de specialiști de la CMB Suceava.

#### Note:

1. Structurile de lemn sau zid au fost documentate de o echipă de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bălci (UAIM București) și Claudia Apostol.

#### Abstract:

Archaeological excavation of Gabroveni Street, in the old centre of Bucharest, revealed different stages of evolution of this important street going along the north part of the princely court in Bucharest.

From an epoch when the Gabroveni street was, probably, just a road beside the enclosure of the princely court dated four sunken buildings, severely damaged by later interferences, each having a fire place built on bricks.

On all south part of Gabroveni Street we found remains of the wooden fortification of the princely court. It is a structure made from big logs fixed in a trench, mentioned by foreign travelers in the 16<sup>th</sup> century.

Later, a brick wall was built to protect the princely court. This wall generally follows the alignment of the wooden fortification, and in some area even cover it. It suffers a major restoration during the reign of Constantine Brâncovan.

After the princely court was partitioned and sold, new buildings appeared which reused the wall of the former princely court.

In almost all of the excavated surfaces we met remains of the wooden structure that cover the street in 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> century. An extraordinarily well preserved area of this “wooden street” and of the enclosure wall of the princely court was proposed for conservation.

## 131. București

**Punct: Centrul Istoric. Str. Sf. Dumitru, str. N. Tonitza**

*Cod sit: 179132.52*

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 176/2007, 390/2007, 462/2007, 86/2008 (str. Sf. Dumitru); nr. 191/2007, 389/2007, 463/2007, 87/2008 (str. N. Tonitza)**

Colectiv: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Raluca Iuliana Popescu (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderaș, Cristina Muja (IAB), Panait I. Panait (UCDC București), Gabriel Vasile (MNIR)

Cercetările arheologice desfășurate pe străzile Sf. Dumitru și Nicolae Tonitza, în cadrul proiectului de *Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București*, au pus dus la identificarea mai multor construcții de zid<sup>1</sup> și au permis cercetarea unei mari părți din cimitirul bisericii Sf. Dumitru.

Ziduri

Zidurile și fundațiile descoperite aparțin câtorva categorii de construcții, fiind identificate fie ziduri de delimitare a unor curți/proprietăți sau fundații ale unor case, fie structuri utilitare cum ar fi o fântână sau o instalație sanitară (toaletă).

Una dintre cele mai interesante construcții este o casă de la începutul secolului al XVII-lea. Din păcate din ea s-a păstrat doar gârliciu de acces spre o pivniță. Lungimea lui este de 5,05 m și este construit în pantă, dinspre SV spre NE. În capătul dinspre NV se observă urmele de la tocul ușii. Pe partea interioară a zidului este o nișă boltită, lângă care, a fost surprins un motiv geometric incizat, sub forma unui pătrat cu latura de 30 cm. Acesta era împărțit în alte două pătrate, în cadrul cărora erau desenate diagonalele.

Pe podeaua pivniței, a apărut o căniță cu 418 monede, care reprezintă emisiuni occidentale de argint din sec. XVI-XVII.

Pe traseul străzii, s-au observat mai multe suprapuneri și retrageri, toate acestea marcând o dinamică accentuată a străzii, care și-a schimbat de multe ori firul, „migrând” dinspre E spre V, până pe traseul actual.

Cimitirul bisericii Sf. Dumitru

Deși s-au desfășurat cercetări arheologice pe toate cele patru străzi care înconjoară biserica: Sf. Dumitru, Tonitza, Franceză, Poștei, cimitirul bisericii a fost documentat arheologic numai pe străzile Sf. Dumitru și N. Tonitza. Din motive obiective, zona din curtea bisericii nu a putut fi cercetată. Limitele cimitirului nu au fost stabilite cu precizie, câteva morminte fiind descoperite spre și sub trotuarul din dreptul Spitalului de Recuperare, sugerând o posibilă întindere a sa sub aceste clădiri. Spre E, pe str. N. Tonitza, mormintele sunt amplasate la maxim 2-2,5 m de zidul actual al bisericii, indicând o mai mică extindere a cimitirului spre E (str. N. Tonitza) decât spre N (str. Sf. Dumitru).

Întreaga zonă a cimitirului Sf. Dumitru-Tonitza a fost puternic afectată de deranjamente – atât în vechime (gropi menajere, o groapă de var, ziduri), cât și de intervenții mai recente legate de modernizarea stradală (introducerea de conducte de canalizare, cabluri, nivelare și pietruire).

Au fost identificate 217 morminte, dintre care 192 pe strada Sf. Dumitru și 25 pe Str. Tonitza. Poziția este decubit dorsal (cu o excepție – un individ a fost depus chircit pe o parte). Orientarea este E-V, cu mici variații probabil dictate de anotimp. Poziția mâinilor era diversă, de la ambele pe piept sau pe bazin, la una pe piept și alta la gât sau flexată spre umăr, ambele

flexate spre umeri. Picioarele sunt întinse, numai în două cazuri sunt încrucișate.

#### Inventar funerar

Un număr de 46 de morminte conțineau monede. Acestea au fost depuse de cele mai multe ori pe piept, în zona capului și mult mai rar, la picioare. Dintre mormintele cu monedă, 12 au avut și piese de inventar: mărgelile, ace de păr, o cataramă, copci de îmbrăcăminte, un inel. Alte 22 de morminte au avut numai piese de podoabă și accesorii vestimentare: mărgelile de sticlă (verzi, negre, albe), cercei, ace de păr, un inel sigilar, butoni, piepteni de os, acoperământ de cap, copci, pafta, bumbi de os.

Majoritatea mormintelor analizate conțineau resturile osteologice ale unui singur individ, în 11 cazuri însă, apărând și elemente dezarticulate de la alți 2-3 indivizi. După caz, acestea proveneau din solul de umplutură al gropii, din reînhumări sau din deranjamentul mormântului inițial la introducerea unui alt individ.

#### Analiza antropologică

Până în prezent a fost analizat antropologic un lot de 52 de indivizi proveniți din 35 de morminte, avându-se în vedere următoarele aspecte: starea de conservare a materialului osteologic, starea de reprezentare a scheletelor, numărul minim de indivizi din fiecare complex funerar, aspecte demografice (estimarea vârstei la deces și stabilirea sexului indivizilor adulți), date biometrice, precum și identificarea și caracterizarea unor aspecte de patologie și tafonomie, pentru acestea fiind utilizate metodele și literatura de specialitate.

Materialul osteologic examinat este bine conservat, dar starea de reprezentare a scheletelor este fragmentară, lipsind frecvent elemente scheletale esențiale pentru analiza antropologică (craniul, oasele bazinului, femurul etc.).

Din cele 52 de schelete identificate, 34 indivizi (65,38%) sunt adulți (peste 23 ani), restul fiind indivizi subadulți. Încadrarea în clase de vârstă a fost posibilă doar în cazul a 40 de indivizi – 11 infans, 7 juvenis, 4 adultus, 5 maturus și 13 senilis. Determinarea sexului a fost realizată pentru indivizii adulți, 56% din aceștia fiind de sex masculin.

Elementele de paleopatologie identificate cuprind un spectru larg de boli – defecte de tub neural, patologii dentare, artropatii și boli de nutriție. Interpretarea statistică a aspectelor patologice este însă considerabil îngreunată de starea fragmentară de reprezentare a scheletelor.

#### Precizări privind cronologia cimitirului

Monedele occidentale<sup>2</sup> (analizate până în prezent) descoperite în morminte se datează astfel : o monedă în prima jumătate a sec. XV, 3 monede de la sfârșitul sec. XV – început de sec. XVI, mijloc de XVI: 9 monede, sfârșit de sec. XVI – început de XVII: 4 monede, sfârșit de sec. XVII- început de XVIII: 4 monede. 3 monede au fost datate în sec. XVI-XVII, respectiv XVII (una singură). Cele otomane<sup>3</sup> (au fost determinate 4) se datează în a doua jumătate a sec. XVII și prima jumătate a sec. XVIII.

De remarcat că în cazul a două morminte care prezentau atât monedă otomană cât și occidentală, se constată refolosirea monedelor occidentale.

Istoriografic, există mențiunea unei mănăstiri cu hramul Sf. Dumitru, care pare să fi existat la sfârșitul secolului al XVI-lea, fără însă a putea fi identificată cu certitudine ca fiind aceeași cu actuala biserică Sf. Dumitru<sup>4</sup>. De la 1655 mențiunile documentare se înmulțesc fiind cunoscută spre sfârșitul sec. XVII sub numele de Biserica de Jurământ<sup>5</sup>. Studiul numismatic al monedelor descoperite în morminte sugerează însă o dată mai timpurie de construcție a bisericii, probabil începutul/mijlocul

sec. XVI, ceea ce ar putea confirma existența unei biserici menționată și la 1590.

#### Note:

1. Structurile de lemn sau zid au fost documentate de o echipă de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bălici (UAIM București) și Claudia Apostol.

2. Monedele occidentale au fost identificate de dr. Ana Maria Velter de la Cabinetul numismatic al MNIR

3. Monedele otomane au fost identificate de dr. Aurel Vâlcu de la Cabinetul numismatic al IAB

4. General P. V. Năsturel, *Biserica Stavropoleos*. Buc. 1906, p. 34. cf. I.C. Filitti, *Biserica Sf. Dumitru din București (strada Carol)*, BOR, mai-iunie, 1932, p. 3; St. Nicolaescu, *Istoricul străvechei Sf. Dumitru din București*, Gazeta Municipală 4, 1935, no. 193, p. I-II.

5. Academia Română, doc. CCCLXXIV/266, cf. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, 1961, p. 275

#### Abstract:

Archaeological excavation in the area of Sf. Dumitru and N. Tonitza streets, in Bucharest, uncovered an important mediaeval cemetery, developed around the old parish church of Sf. Dumitru and some brick structures.

Here we discovered many types of buildings like enclosure walls, brick foundations of different houses, a fountain and a sanitary installation (toilet), showing a great dynamic of streets alignment.

The Cemetery: 217 graves were investigated, 192 on Sf. Dumitru street and 25 on N. Tonitza St. The dead were found in a supine position, heads to the east, legs to the west, with one exception, an individual lying on the left side, legs and arms flexed. Position of arms for the supine individuals varied: from both arms on the chest/basin, to one to the chest and the other to the neck/shoulder or even both flexed to the shoulders. In two cases legs were crossed in the ankle area. Personal items occurred in 34 graves: belt buckles, hair pins, cuffs, earrings, seal rings, hair combs, bone buttons, coloured glass beads. 46 graves yielded coins (with 38 yielding one coin, 4 graves two, one with three and 1 with six), most of them found in the chest area, around the head or more rarely, the lower leg area. No formal organization of the cemetery was identified. Anthropological analysis of 35 graves provided data on 52 individuals: age, sex determination (where possible), interesting elements of palaeopathology.

Based on the coins from the graves, the cemetery was dated to the 16<sup>th</sup>-18<sup>th</sup> centuries, with a starting date earlier than the historical documents suggested as a foundation time for the St. Dumitru church.

## 132. București

**Punct: Dămăroaia – str. Coralilor nr. 89-91**

*Cod sit: 179132.58*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 344/2004**

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Sorin Cleșiu, Decebal Vleja (MNIR)

Raportul de față prezintă rezultatele cercetării arheologice preventive efectuate de o echipă de arheologi din partea MNIR, pe terenul proprietate privată situat în str. Coralilor nr. 89–91, sector 1, București. Acest demers s-a desfășurat în conformitate cu prevederile legale (Legea nr. 258/2006), având în vedere intenția de construire formulată de către beneficiarii acestei lucrări, cât și semnalările mai vechi referitoare la existența unui anumit potențial arheologic în această zonă.

Stațiunea arheologică de la București „Dămăroaia” este situată pe malul sud-estic al lacului Grivița pe o terasă, care în partea dinspre lac, prezintă o înclinare de 2°. Situl supus investigației arheologice este amplasat pe malul drept al lacului Grivița, pe Strada Coralilor.

Trebuie să menționăm faptul că în apropiere sunt cunoscute o serie de alte situri arheologice, respectiv cele de la Băneasa, Străulești și Bucureștii-Noi, care au făcut obiectul unor cercetări arheologice anterioare<sup>1</sup>.

Cercetarea arheologică a constat în trasarea și investigarea perimetrului printr-o serie de unități de săpătură (sondaje), deschise cu scopul de a stabili eventualele intervenții antropice în această zonă. Pentru decaparea sondajelor s-a folosit un utilaj mecanic pe șenile (buldoexcavator), fiind trasate 13 sondaje paralele cu dimensiuni variabile, având o orientare NV–SE, adaptată configurației terenului. Cele treisprezece sondaje trasate (S01–S013), au fost amplasate una în prelungirea celeilalte, pentru verificarea unei suprafețe (cca. 5000 m<sup>2</sup>) semnificative, ținându-se cont de dimensiunea totală a terenului în discuție. Terenul supus cercetării este afectat de numeroase depuneri și construcții moderne. În primele sondaje arheologice (S01–S04) s-a observat că stratigrafia conține o depunere modernă/contemporană de 0,50–0,80 m, ce afectează aproape jumătate din terenul supus cercetării. În partea de NV a proprietății a fost descoperit un complex arheologic constituit dintr-o groapă, cu material ceramic databil în perioada hallstattană. Pentru cercetarea complexului s-a trasat o casetă cu dimensiunile de 4 × 4 m.

În ceea ce privește modalitatea de înregistrare a informațiilor, s-au folosit ca metode descriptive însemnările de teren, cât și identificarea și marcarea specifică pe planurile topografice. Metodele de înregistrare grafică constau în planuri și profile, planuri topografice, cât și fotografiile realizate în format digital. Înregistrarea stratigrafiei verticale s-a realizat prin metoda micro-stratigrafică, bazată pe unități stratigrafice (us).

Complexul arheologic apare în partea de NV a terenului și constă într-o groapă circulară cu diametrul de 2,50 m. Aceasta are adâncimea de aproximativ 1 m, având forma albiată în secțiune. Complexul a fost descoperit în sondajul S09, pentru cercetarea acestuia fiind trasată o casetă suplimentară. Umplutura gropii conține cărbune, oase calcinate, pietricele și fragmente ceramice.

Formele ceramice descoperite aparțin unor vase de tip strachină cu marginea răsfrântă spre interior decorată cu caneluri transversale, vase borcan cu brâu realizat prin impresiuni, vase cu apucători, căni cu toartă supraînălțată, vase bitronconice<sup>2</sup>. Analogii preliminare pentru aceste materiale se găsesc într-o serie întregă de publicații cu caracter monografic apărute în ultimele două decenii<sup>3</sup>.

Stratigrafia generală a fost stabilită pe baza profilelor S01, S02 și S09, ea nefiind una complicată, iar din punct de vedere geologic s-a constatat existența a patru nivele (us 1000, us 1001, us 1002, us 1003).

În continuare este prezentată descrierea detaliată a unităților stratigrafice:

- us 1000 - depunere antropică contemporană; conține numeroase materiale menajere contemporane (cârpe, sticle, obiecte de plastic, cabluri electrice, pietre, cărămizi, blocuri mari de piatră și structuri de lemn care au aparținut altor construcții, obiecte de metal etc.); sedimentul este relativ omogen, de culoare brun-cenușie, puțin compact, saturat; grosimea acestui nivel este de cca. 0,50–0,80 m;

- us 1001 - nivel vegetal; sediment omogen, de culoare neagră, nesaturat, cu grad mic de compactare; conține pietre și o serie de materiale contemporane (cărămizi, fragmente de sticlă, obiecte de metal); din punct de vedere geologic, acesta reprezintă actualul nivel de călcare, însă, în momentul cercetării, datorită depunerii menționate anterior (us 1000), nu mai poate fi considerat din punct de vedere stratigrafic drept nivel vegetal; grosimea acestuia este de aproximativ 0,10 m;

- us 1002 - sediment de culoare cenușiu, omogen, cu grad mic de compactare, grad de saturare mediu; grosimea 0,30 m;

- us 1003 = sediment de culoare galbuie (în unele porțiuni cu tente brune), omogen, compact, saturat; cu grosimea de 0,40 m  
- u.s.1004 (context arheologic) = umplutura gropii, omogenă, de culoare brun-negricioasă; conține oase calcinate, cărbune, fragmente ceramice, pietricele, cu grosimea de 1,20 m.

Cercetarea arheologică efectuată în luna iulie 2008, în punctul Strada Coralilor, nr. 89–91, sector 1, București, a urmărit surprinderea unor posibile intervenții antropice în zona menționată. În urma cercetărilor de teren efectuate, s-a constatat că acestea erau destul de restrânse, fiind descoperit doar un complex (groapă) cu material databil în perioada hallstattană timpurie (?).

#### Note:

1. S. Morintz, D. Rosetti, *Din cele mai vechi timpuri și până la formarea Bucureștilor*, în Bucureștii de odinioară..., 1959, p. 9–47; *Cronica săpăturilor arheologice 1975–1980*, Cercetări Arheologice în București 3, 1981, p. 291.

2. M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, 1993, p. 180–194

3. A. László, *Începuturile epocii fierului la est de Carpați*, 1994, p. 111–130

#### Abstract:

The preventive archaeological investigation made on 89–91 Corallilor street, district 1, Bucharest was designed for establishing the existence of certain historic human interventions in this perimeter. Although in the surroundings a series of archaeological finds have been reported during the last decades, the only result of our investigation was a prehistoric pit with ceramic material typical for the Hallstatt period.

### 133. București

**Punct: Biserica „Sf. Nicolae” Udricani, str. Iuliu Barasch, nr. 11**

*Cod sit: 179132.64*

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 123/2008, 370/2008**

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, responsabil, Cosmin-Dan Pîrvulescu, Mirela-Camelia Ciocănel, Theodor Ignat (MMB), Dan D. Ionescu (INMI)

Cercetarea arheologică din acest punct s-a desfășurat anul acesta în două etape, care vin să completeze informațiile obținute în campaniile anterioare din anul 2005, respectiv 2006. Obiectivul principal al cercetării efectuate de specialiștii Muzeului Municipiului București, a fost acela de a repera eventualele construcții cunoscute din documente și de a cerceta cimitirul din jurul bisericii. În campania din anul 2005, a fost cercetată o suprafață din curtea bisericii, de pe partea sudică, când au fost descoperite 100 de morminte. Descoperirile sunt reprezentate de cruci din piatră, lespezi funerare, obiecte de podoabă, piese vestimentare, monede, care indică folosirea cimitirului în sec. XVIII-XIX<sup>1</sup>.

În anul 2006, s-a realizat un sondaj în interiorul bisericii, între naos și pronaos. Cu această ocazie au fost descoperite 9 morminte, dintre care unul era depus într-o criptă amenajată din cărămidă. Scheletul a fost descoperit într-o stare de conservare și reprezentare foarte proastă, resturile osteologice având o consistență poroasă și o culoare brun-roșiatică cauzată probabil de oxizii de mangan rezultați din condițiile de zacere (grad de umiditate ridicat)<sup>2</sup>.

Au fost identificate atât elemente ce aparțin scheletului cranian (cutia craniană – fără occipital, orbite fragmentare, maxilar și mandibulă – absent bilateral ramul vertical), cât și elemente ce aparțin segmentului postcranian, reprezentat numai prin diafizele femurale stângă și dreaptă. Subiectul aparține sexului feminin pentru că posedă: pereți cranieni relativi subțiri, orbite rotunjite (gradul -2), menton puțin proeminent (gradul -1) și femure subțiri, scurte, cu suprafață netedă, rotunjită și gracilă, cu *linea aspera* slab reprezentată<sup>3</sup>. Vârsta la deces a subiectului a putut fi estimată pe baza a patru M1 (doi superiori și doi inferiori). Conform gradelor de uzură ale acestora (5+), individul avea o vârstă în jurul valorii de 39 ani<sup>4</sup>, deci aparținând unui *maturos*<sup>5</sup>. Din punct de vedere patologic, a fost surprinsă o carie la nivelul Pm<sup>2</sup> drept.

În luna martie 2008 s-a continuat săpătura din anul 2005, pe latura sudică din curtea bisericii. Au fost descoperite 29 de morminte, atribuite după obiectele de inventar și monedele descoperite, cimitirului mahalalei Udricani.

În cursul lunii august s-a săpat în interiorul bisericii: s-a lucrat în sistem de casete (șapte), dispuse în altar, naos, pronaos și pridvor. Cu această ocazie, în pridvor, au mai fost descoperite încă 3 morminte: dintre acestea, M13 (mormintele din interiorul bisericii au fost numerotate separat de cele descoperite la exterior) se datează în sec. al XIX-lea.

#### Pridvor

Tot în pridvor în SG, sub pavajul de cărămizi (vechiul nivel de călcare), în colțul nord-vestic, sub M10, a fost descoperită o amenajare închisă-casetă zidită. Partea inferioară a casetei, se găsește la -0,54 m față de nivelul de călcare din pridvor. Dimensiuni maxime: E-V = 1 m; N-S = 0,76 m. Dimensiuni minime: E-V = 0,93 m; N-S = 0,70 m. Grosimea pereților (inclusiv mortarul exterior): cel sudic este între 0,20-0,21 m iar cel estic între 0,15-0,17 m. Bolta are G = 0,13-0,14 m (inclusiv mortarul exterior). Bolta aplatizată este alcătuită din două șiruri de cărămizi care pornesc unul de pe peretele sudic și celălalt de pe peretele nordic al casetei (în zona spărturii). În capătul vestic observăm dispunerea cărămizilor tot pe cant dar invers față de cele descrise anterior. Aici sunt șapte rânduri de cărămidă vizibilă. Interiorul casetei are dimensiunile de 0,66 m (latura V-E) și 0,43 m (latura estică). Înălțimea la cheia bolții plate este de 0,30 m. Dimensiuni cărămizi: 25 x 13 x 4 cm; 23 x 12 x 4 cm; 27 x 14 x 4 cm; 24 x 12 x 4 cm. Stratul de mortar prezintă următoarele grosimi: 2-2,5 cm; 1,5 cm; 3-3,5 cm (pe extradusul bolții plate). Fețele exterioare ale pereților (de E și de S) sunt

foarte neglijent executate (acoperite cu mortar). Au fost executate în grabă - nu se observă nici o grijă în ceea ce privește construcția ei. Caseta este înclinată de la V la E, foarte probabil în urma tasării umpluturii pământului de la groapa lui M10. Sunt aproximativ 0,15-0,20 m între baza casetei zidite și oasele din mormânt. Deasupra evazării fundației zidului vestic al pridvorului, baza casetei se află la 0,45 m și la 0,65-0,66 m față de nivelul săpat.

În momentul în care s-a început golirea, s-a constatat existența unei umpluturi de pământ negru cu multe bucăți de mortar, care indică faptul că, pe interior această amenajare a fost tencuită. Au fost descoperite mai multe fragmente de mortar cu urmă de frescă, de culoare maro. În partea superioară există o depunere formată din numeroase recipiente ceramice, castroane, borcane și multe vase de sticlă (de dimensiuni mici, mijlocii și mari), un fragment de candelă dar și sticle de băuturi, pahare, fiole medicale dar și faianță, toate databile în sec. XIX.

Pronaos  
Acest zid este paralel cu zidul dintre naos și pronaos și prezintă o lungime de 3,20 m și o înălțime de 0,25 m. Distanța față de peretele de N al pronaosului este de 2,20 m. Pe ultima asiză din zid cărămizile sunt dispuse pe lung (20 cărămizi).

Dimensiuni cărămizi: 26 x 14,5 x 3,5 cm; 14 x 4 cm; 13,5 x 3,5 cm.

#### Naos

Între pronaos și naos, pe latura de S, se găsește o criptă zidită (dezvelită prima dată cu ocazia campaniei din anul 2006, dar cercetată integral în anul 2008), al cărui perete sudic se găsește la 0,20 m față de pilastrul sudic; peretele vestic se găsește la 0,50 m față de fundația coloanelor dintre naos și pronaos; peretele nordic se află la 0,65 m față de profilul central iar peretele estic se găsește la 1,40 m față de umărul sud-vestic. Dimensiuni criptă: Lungimea: latura mare la exterior = 2,20 m (latura mare N la exterior este ușor arcuită, probabil datorită presiunii pământului); latura mare la interior = 1,90 m. Lățimea laturii scurte E: 0,70 m (la exterior) și 0,45 m (la interior). Lățimea laturii scurte V: 1 m (la exterior) și 0,75 m (la interior).

Criptă a fost descoperită la -0,25 m, față de nivelul actual de călcare.

Observăm că pe toată suprafața dintre peretele sudic al criptei și zidul sudic dintre pronaos și naos se află un pavaj din cărămidă. Acesta constă dintr-un strat de mortar gros de 3-4 cm peste care se află un rând de cărămizi cu următoarele dimensiuni: (28/14/4,5 cm; 27,5/13,5/4 cm. Cota nivelului de călcare al pavajului se găsește la 0,70 m față de fața superioară a evazării fundației absidei sudice. Astfel, pavajul este așternut imediat peste nivelul fundației bisericii. Mai trebuie menționat că, de la nivelul de călcare al pavajului până la ultima asiză de cărămizi a criptei este h = 0,35 m. Pavajul a fost amenajat doar pe două laturi.

Criptă era deranjată, ultima asiză găsindu-se la 0,95 m față de nivelul actual de călcare. Având în vedere cotele, se poate spune că a fost amenajat curând după terminarea bisericii.

#### Masa Altar

L = 1,35 m dintre care piciorul îngropat (baza) = 50,5 cm, iar piciorul propriu-zis, care este buciardat = 85,5 cm.

Piciorul, este un octogon neregulat cu lățimile 35/36 cm, iar laturile mari 26,5 cm. Teșitura = 6,5 cm. La partea de sus, un racord, un segment de cerc = 7-8 cm înălțime. Partea superioară 34,5/34 cm iar la mijloc prezintă un orificiu pătrat având 6,5/6,5 cm și adâncimea de 5,5 cm. Piciorul a fost prins într-un postament de cărămizi (27 x 15-16 x 4 cm; 27,5 x 15,4 x



3,5 cm). Între cărămizi stratul de mortar are o grosime de 3,5 cm. Piciorul: maxim = 43 cm; minim = 38 cm.

Au fost descoperite pe parcursul celor patru campanii un număr de 102 monede, între care 57 europene<sup>6</sup> și 45 emisiuni ale Imperiului Otoman<sup>7</sup>. Majoritatea descoperirilor monetare fac parte din contexte funerare. Materialul numismatic acoperă o arie cronologică mare (sec. XVI-XIX). În realitate datarea monedelor ne dovedește că unele dintre acestea au fost refolosite mult timp după momentul emiterii, după cum rezultă din analiza obiectelor de podoabă și a accesoriilor vestimentare, dar și din informațiile rezultate din studiul istoric referitor la biserica.

Cercetările ulterioare pe care specialiștii MMB le vor desfășura în acest punct se vor axa pe zona exterioară bisericii.

#### Note:

1. Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Cristina-Georgeta Alexandrescu, Florina Panait-Bîrzescu, Cristian Nestorescu, *București. Punct: Biserica Sf. Nicolae Udricani, str. Iuliu Baraschi, nr. 11*, CCA 2006.
2. Analiza antropologică a fost realizată de Gabriel Vasile (MNIR).
3. Acsádi Gy., Nemeskéry, J., 1970, *History of human life span and mortality*, Académiai Kiadó, Budapest.
4. Brothwell D., R., 1981, *Digging up bones*, 3<sup>rd</sup> edition, Cornell University Press, Ithaca, New York.
5. Maximilian, C., 1962, *Sărata Monteoru- Studiu antropologic*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București.
6. Mulțumim doamnei dr. Ana Maria Velter (MNIR), pentru ajutorul acordat la identificarea monedelor europene provenite din săpătură.
7. Identificarea monedelor otomane a fost realizată de către domnul dr. Aurel Vâlcu (IAB), căruia îi mulțumim pe această cale.

#### Abstract:

The archaeological excavations from St. Nicolae Udricani Church, in Bucharest, are related to the ongoing restoration project, started in 2005. Since then, three more archaeological campaigns followed: one in 2006 and two more, during this year. A number of 141 graves have been discovered till present, containing many grave goods such as jewelry, clothes and coins. All of these finds date the cemetery during 18<sup>th</sup> -19<sup>th</sup> centuries. The results gathered in the four archaeological campaigns at St. Nicolae Udricani Church allow us to claim its importance, both for the better understanding the 18<sup>th</sup> -19<sup>th</sup> centuries landscape, and drawing some conclusions regarding the funeral rite. Future investigations will complete the information we have till now, and the grave goods will better outline the features of the people who used the cemetery during the 18<sup>th</sup> -19<sup>th</sup> centuries.

## 134. București

**Punct: Ciurel - str. Amilcar C. Săndulescu, nr. 6, 8, 10**  
Cod sit: 179132.73

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 99/2008**  
Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), Cristian Schuster, Liana Oța, Alexandru Morintz (IAB), Alexandru Bădescu (MNIR)

Situl arheologic se află în partea de V a municipiului București, în cartierul Militari, la S de Lacul Dâmbovița. Suprafața sa este de aproximativ 30.000 m<sup>2</sup>. Vestigiile arheologice se află de-a lungul terasei înalte a Dâmboviței, între str. Virtuții și și cotul pe care terasa îl face în amonte către punctul Militari Câmpul Boja.

Primele informații despre acest sit au fost furnizate în anul 1922 de Constantin Nicolăescu Ploșor<sup>1</sup>, completate apoi în anul 1929 de Dinu V. Rosetti.<sup>2</sup> De-a lungul timpului au fost identificate și cercetate urme de locuire din epoca bronzului (cultura Glina), prima epocă a fierului, sec. VI-VIII, X-XI și sec. XVIII-XIX.

Primele săpături arheologice la Ciurel s-au desfășurat în anul 1956, conduse de Sebastian Morintz, s-au încheiat cu identificarea și cercetarea unor urme de locuire din epoca bronzului (cultura Glina), respectiv perioada premedievală (sec. VI-VIII)<sup>3</sup>.

În cursul cercetărilor din anul 1957, au fost descoperite vestigiile din epoca bronzului (cultura Glina; resturile unei locuințe), fragmente ceramice din prima epocă a fierului (Hallstatt) și un bordei feudal timpuriu (ce avea în inventarul său fragmente de vase ceramice cum sunt străchini, oale și căni). Ceramică foarte grosolană este modelată cu mâna liberă, dar sunt prezente și vase ceramice modelate la roată<sup>4</sup>.

În campania din anul 1958 au fost descoperite noi vestigiile arheologice din epoca bronzului și evul mediu timpuriu<sup>5</sup>. Astfel, au fost descoperite materiale noi din epoca bronzului (cultura Glina), respectiv mai multe locuințe și gropi ce conțineau materiale din sec. VI-VIII și X-XI.

În anul 1959 au fost cercetate un număr de opt bordeie, cu cuptoare menajere în formă de potcoavă amenajate în NE și unul în SE, datate în perioada sec. VI-VIII. De asemenea au mai fost descoperite fragmente de vase ceramice specifice culturii Glina din epoca bronzului<sup>6</sup>.

În anul 1994, în urma unei cercetări de suprafață, constatându-se afectarea sitului în apropierea Barajului Lacului Dâmbovița, a fost identificată și cercetată o locuință aparținând culturii Glina<sup>7</sup>.

În anul 1997, pentru construirea unui Mc Donalds, pe str. Virtuții, a fost solicitată asistența arheologică. Săpăturile arheologice preventive s-au încheiat cu rezultate foarte modeste, constând în doar câteva fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturii Glina din epoca bronzului<sup>8</sup>.

Până în anul 2008 au fost apărut 8 articole și note în reviste de specialitate, în care au fost valorificate rezultatele cercetărilor arheologice din acest sit.

Săpăturile arheologice preventive din anul 2008 au avut ca obiective continuarea cercetării sitului arheologic, identificarea și cercetarea complexelor arheologice, recuperarea materialului arheologic, restaurarea, conservarea și valorificarea sa științifică, împreună cu informațiile de specialitate colectate în cursul cercetărilor<sup>9</sup>.

Ca urmare a prevederilor din Legea nr. 462 din 2003 privind protejarea patrimoniului arheologic, cu modificările din Legea 258 din anul 2006, la solicitarea proprietarilor pentru eliberarea de sarcină arheologică a terenului construit din București, str. Amilcar C. Săndulescu, nr. 6, 8, 10, sectorul 6, a fost întocmit un plan de cercetare arheologică preventivă.

Pentru cercetarea suprafeței au fost trasate un număr de 25 secțiuni orientate E-V (S1-S25). Aceste secțiuni au fost trasate perpendicular pe marginea estică a platoului. Carourile au fost numerotate de la E la V. Între secțiuni au fost lăsați martori cu grosimea de 1 m, care au fost demontați, atunci când cuprindeau complexe arheologice surprinse în secțiuni.

Cercetările au respectat împărțirea terenului în cele două loturi. Acestea au fost numerotate de la E la V. Lotul nr. 1, cu nr. cadastral 4243/2/3 avea suprafața de 1862,37 m<sup>2</sup>, iar lotul nr. 2 cu nr. cadastral 4243/2/4 are suprafața de 2641,41 m<sup>2</sup>.

Curățarea terenului de molozul depus în ultimele decenii și înlăturarea stratului vegetal s-a făcut mecanic. În majoritatea secțiunilor, nu a fost săpat canalul contemporan care a distrus situl parțial. Pentru surprinderea traseului acestui canal au fost trasate continuu secțiunile S170 (la marginea sudică a suprafeței cercetate), S177 la mijlocul acesteia, respectiv S182 la extremitatea de N). Celelalte secțiuni practicate au fost împărțite în două sectoare, A și B, de zona unde a fost practicat canalul contemporan.

Săpăturile arheologice manuale au vizat răzuiele pe două nivele: 0,60-0,65 m – baza nivelului corespunzător sec. V-VII, respectiv 0,90 -1 m - baza nivelului corespunzător epocii bronzului.

Stratigrafia zonei cercetate a fost următoarea: 0 -0,45 m: stratul de pământ de culoare cenușie deschisă cu inserții de pământ castaniu și pietriș (depuneri contemporane); -0,45 -0,70 m: strat cenușiu negricios cu vestigii din sec. VI-VIII p.Chr.; -0,70 -1,20 m: strat castaniu steril arheologic.

În cursul cercetărilor au fost descoperite: două bordeie (B1, B2) și trei gropi (G1-G3) din sec. VI-VIII.

Din păcate, o suprafața cercetată a fost afectată de un canal contemporan, respectiv un șanț de canalizare în partea sa estică. De asemenea, pe lotul din partea de V a fost identificată o groapă de mari dimensiuni, care depășește limitele zonei cercetate. Cercetarea a fost continuată doar după degajarea unui strat de moloz cu grosimi între 1,30 și 1,50 m. Toate aceste lucrări au fost realizate în sec. XX.

Bordeiul nr. 1

Poziția: S1, c. 9-10

Bordeiul avea forma rectangulară cu colțurile rotunjite. Podeaua locuinței se afla la adâncimea de 1,07 m, de la nivelul actual de căcare. Însă trebuie să ținem cont de faptul că în stratul vegetal a fost realizată o depunere contemporană de pământ castaniu și pietriș. Grosimea acestei depuneri era 0,30 m, în dreptul bordeiului.

În colțul de NE, într-un bloc de lut cruțat a fost realizat un cuptor menajer în formă de potcoavă. Diametrul mare al cuptorului avea 0,64 m, iar cel mic de 0,43 m. Pereții cuptorului aveau arsură de culoare cărămizie pe o grosime de 3-4 cm.

În umplutura bordeiului au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate predominant cu mâna, dar au fost găsite și fragmente de vase modelate la roată. În interiorul cuptorului au fost descoperit numeroase fragmente de vase ceramice, unele întregibile.

Pe baza materialului arheologic descoperit bordeiul nr. 1 a fost datat în sec. VI-VII.

Bordeiul nr. 2

Poziția: S1, c. 22-24

Bordeiul avea forma aproape pătrată cu colțurile rotunjite. Laturile acestei locuințe aveau lungimea de 4,90-4,95 m, iar podeaua se afla la adâncimi de 1,27-1,32 m, de la nivelul actual de căcare. Însă trebuie să ținem cont de faptul că în stratul vegetal a fost realizată o depunere contemporană de pământ castaniu și pietriș. Grosimea acestei depuneri era 0,45 m, în dreptul bordeiului.

În colțul de NE, într-un bloc de lut cruțat a fost realizat un cuptor menajer. Cuptorul avea o formă aproximativ rotundă cu diametrul de 1,10-1,14 m. Pereții cuptorului aveau arsură de culoare cărămizie pe o grosime de 2-3 cm. Prin formă și

dimensiuni el de diferențiază de cel descoperit în interiorul bordeiului nr. 1.

În umplutura bordeiului au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată. În interiorul și în jurul cuptorului au fost descoperit numeroase fragmente de vase ceramice.

Complexul arheologic a fost datat în sec. VII-VIII.

Bordeiul nr. 3

Poziția: S6-7, c. 8-9

Groapă de formă neregulată, asemănătoare unei tălpi umane. Lungimea sa era de 2,53 m, iar lățimea de 1,94 m. Adâncimea sa maximă era de 1,03 m. În interiorul cuptorului au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată și lut ars. Bordeiul a fost datat în sec. VI-VII p.Chr.

Bordeiul nr. 4

Poziția: S9, c. 8-9

Groapa de formă rectangulară avea laturile de 2,20-2,50 m. Adâncimea sa maximă era de 0,79-0,83 m. În interiorul complexului au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna lut ars. Complexul a fost datat în prima perioadă a epocii fierului.

Groapa nr. 1

Poziția: S1, c. 22

Groapa de formă ovală avea diametrul de 0,90 m. Adâncimea sa maximă era de 1,07 m. În interiorul complexului au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată și lut ars. Complexul a fost datat în sec. VI-VII p.Chr.

Groapa nr. 2

Poziția: S9, c. 6-7

Groapa de formă ovală avea diametrul de 1,20 m. Adâncimea sa maximă era de 1,50 m. În interiorul complexului au fost descoperite câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată și lut ars. Complexul a fost datat în secolele VI-VII p.Chr.

Groapa nr. 3

Poziția: S22, c. 4

Groapa de formă ovală avea diametrul de 0,96 m. Adâncimea sa maximă era de 1,27 m. În interiorul complexului au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată și lut ars.

Complexul a fost datat în sec. VI-VII p.Chr.

Groapa nr. 4

Poziția: S23, c. 7

Groapa de formă ovală avea diametrul de 0,96 m. Adâncimea sa maximă era de 1,27 m. În interiorul cuptorului au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna sau la roată și lut ars. Pe baza materialului arheologic, complexul a fost datat în prima perioadă a epocii fierului.

Cercetările întreprinse în lunile martie - mai 2008 au dus la identificarea prin săpături arheologice a unor așezări din epoca bronzului, prima perioadă a epocii fierului, respectiv sec. VI-VIII. Așezarea din epoca bronzului

În cadrul S19-S20, către extremitatea de E a suprafeței cercetate au fost descoperite doar câteva fragmente de vase ceramice aparținând culturii Glna. Cele câteva fragmente descoperite, încadrează groapa nr. 4 în cultura Glna. Așezarea din prima perioadă a epocii fierului

Cercetările preventive întreprinse par să indice o periferie a așezării din prima perioadă a epocii fierului. Bordeiul nr. 4 și groapa nr. 3 au avut foarte puțin material arheologic. Așezarea din sec. VI-VIII p.Chr.

Cele mai numeroase complexe arheologice descoperite în cercetările arheologice preventive prezentate aparțin sec. VI-VIII. Dacă în privința ceramicii din sec. VI-VII, descoperite în bodeiul nr. 1, analogiile sunt frecvente<sup>10</sup>, pentru cea din sec. VII-VIII argumentele de datare sunt mai dificil de găsit. Se observă în acest sens descoperirea în bordeiul nr. 2 a unor fragmente de vase asemănătoare celor din sec. al VIII-lea de la Bucov-Tioca<sup>11</sup>, dar faptul că la Ciurel ele provin din vase modelate cu mâna, ne determină să datăm bordeiul nr. 2 în secolele VII-VIII.

O primă observație ar fi faptul că respectivele locuințe aparțin la două faze diferite. Astfel, bordeiul nr. 1 și bordeiul nr. 3 pot fi încadrate în sec. VI-VII, în timp ce bordeiul nr. 2 aparține nivelului mai târziu, ce poate fi datat la finele secolului VII și în sec. VIII. Materialele descoperite în gropile nr. 1-3 sunt asemănătoare celor din nivelul timpuriu al așezării premedievale.

O altă observație este cantitatea mare de material arheologic, mai ales vase ceramice care au fost descoperite în cuptoarele menajere ale acestor complexe.

Cercetările arheologice preventive de la București-Ciurel confirmă existența unei așezări importante pentru problemele cronologice ale perioadei secolelor V-VIII. Considerăm că analiza atentă a rezultatelor acestor cercetări și a celor din anii '50-'60 ai secolului trecut va putea clarifica o serie de aspecte cu privire la perioada menționată.

#### Note:

1. Nicolăescu 1922, p. 54.
2. Rosetti 1929, p. 7.
3. Morintz 1958, p. 631-636.
4. Morintz 1959, p. 764-771.
5. Morintz 1961, p. 658-663.
6. Morintz 1962, p. 761-766.
7. Negru 1995, p. 15; Schuster, Negru 1998, p. 6-11.
8. Negru 1997, p. 8-9.
9. Colectivul de cercetare mulțumește studenților de la USH București – Facultatea de Istorie, Muzeologie și Arhivistică și FIB, care au participat la aceste cercetări arheologice.
10. Teodor, fig. 48:1, 2, 4, 6; Teodor 1996, fig. 157:1.
11. Comșa 1978, fig. 49:1, 2, 5.

#### Bibliografie:

- M. Comșa, *Cultura materială veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978.
- S. Morintz, *Șantierul arheologic București*, Materiale și cercetări arheologice 5, 1958, p. 631-636.
- S. Morintz, *Șantierul arheologic București*, Materiale și cercetări arheologice 6, 1959, p. 764-771.
- S. Morintz, *Săpăturile de pe Dealul Ciurel*, Materiale și cercetări arheologice 7, București, 1961, p. 658-663.
- S. Morintz, *Șantierul arheologic București*, Materiale și cercetări arheologice 8, 1962, p. 761-766.
- M. Negru, *București-Ciurel*, CCA, 1995, p. 15.
- M. Negru, *București-Ciurel*, CCA, 1997, p. 8-9.
- C. S. Nicolăescu, *Urme de noi așezări preistorice în preajma Bucureștilor*, Cronica Numismatică și Arheologică 2, 1922, p. 54.
- D. V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștilor*, Cronica Numismatică și Arheologică, no. 89-94, 1929, p. 7.
- C. Schuster, M. Negru, *Descoperiri arheologice din epoca bronzului la București-Ciurel*, București - Materiale de istorie și Muzeografie 12, 1998, p. 6-11.
- D. Gh. Teodor, *Civilizația romană la est de Carpași în secolele V-VII e.n. (Așezarea de la Botoșana-Suceava)*, București, 1984.

D. Gh. Teodor, *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d.Hr.*, București, 1996.

#### Abstract:

In last year were made, after many years, archaeological investigations in one of the well known archaeological site from Bucharest, the site from Ciurel. There were found archaeological contexts and materials dated in Bronze Age, Early Iron Age, and 6th to 8th centuries A.D.

The Bronze Age is represented by some pottery fragments that were attributed to Glina Culture. Very few were and pottery fragments found in the Early Iron Age contexts.

The most of discoveries are provided by the Early Middle Age settlement. There were found a lot of pottery fragments, burned clay and wood inside the dwellings and pits date from 6<sup>th</sup> to 8<sup>th</sup> centuries A.D.

### 135. București

**Punct: Biserica „Trei Ierarhi“ Colțea**

*Cod sit: 179132.77*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 397/2008**

Colectiv: Gheorghe Mănușu Adameșteanu - responsabil, Camelia-Mirela Ciocănel, Cosmin-Dan Pîrvulescu, Theodor Ignat (MMB), Dan D. Ionescu (INMI)

Săpăturile din anul 2008 au fost efectuate în curtea bisericii, pe laturile de S, E și N, între zidul bisericii actuale și suprafața cercetată în anul 2006<sup>1</sup>. Terenul aflat în fața pridvorului bisericii actuale nu a putut fi cercetat nefiind inclus în proiect. Au fost trasate 11 case, pentru verificarea depunerilor și a fundațiilor celor două biserici.

În cadrul celor două campanii au fost descoperite 127 de morminte medievale - sec. XVI-XIX. Lucrările de amenajare executate în curtea bisericii au deranjat unele morminte. Adâncimea la care au fost săpate gropile a fost variabilă, fiind cuprinsă între -0,44 m și -1,85 m, cotele fiind luate de la nivelul din curtea Spitalului Colțea, care este un nivel arbitrar, dar singurul păstrat<sup>2</sup>.

Forma gropilor a fost în general greu de sesizat, putându-se observa doar la cele care au coborât până la solul galben. Prezența sicriului a putut fi documentată în mod direct, prin prezența lemnului conservat (M17, 23, 57, 113, 122, 123, 126), a urmelor de țesătură (M1, 75) sau a cuielor de îmbinare a scândurilor (M62, 108).

M41 și M65 ne-au furnizat date care indică prezența unor morminte monahale<sup>3</sup>: craniul lui M41 a fost protejat de trei cărămizi ce formau o casetă (una din ele având incizată o cruce mare) iar craniul lui M65 era așezat pe o cărămidă. Dimensiunile acestor cărămizi sunt: la M41 – două de 28 x 14,5 x 4 cm și una de 29 x 14,5 x 4 cm iar la M65 de 25 x 12 x 4 cm.

Pe lângă inventarul funerar (38 monede: 12 europene<sup>4</sup> – M20, 22, 41, 51, 63, 77, 84, 108 - și 26 emisiuni ale Imperiului Otoman<sup>5</sup> – M1, 4, 26, 33, 34, 42, 50, 51, 72, 77, 78, 88, 113, deșus în cadrul mormintelor, au mai fost găsite obiecte de podoabă: 8 inele din argint (M24, 26, 48, 50, 65, 66, 2-79); 7 din bronz (M22, 28, 63, 75, 110, 111, 113); 176 mărgelile de diferite culori și mărimi (M61); un cercel (M113) precum și accesorii vestimentare – nasturi de diferite mărimi, metalici (M18, 23, 31, 88) sau din os (M18, 24), bumbi din bronz (M22, 27, 28, 37, 63,

77, 110); verigi din bronz (M1, 79); paftale (M78), o "broșă" din bronz, cu motive florale (M66); un pandantiv de os, ovoidal, cu o urechiușă de prindere din bronz (M48).

Prezența monedelor a fost documentată mai ales în zona pieptului, a capului, în apropierea mâinilor. În câteva cazuri, monedele au fost observate pe bazin și chiar în zona picioarelor. Din perimetrul suprafețelor cercetate, provenind probabil, de la alte morminte deranjate, au mai apărut două monede otomane, una occidentală și un inel. Materialul numismatic acoperă un interval cronologic mare și ilustrează mai multe secole de circulație monetară (sec. XV-XIX). Astfel, cea mai timpurie monedă, descoperită în campania din anul 2006, la M22, o reprezintă o emisiune a Poloniei, de la Cazimir IV (1444-1492), un ½ Gros perforat; cel mai probabil a fost refolosit, iar *terminus post quem*, este dat de o emisiune otomană de la Mahmud II (1808-1839), o para databilă între anii 1834/1835-1839, descoperită de asemenea în anul 2006, la M4.

Prezența monedelor din sec. XV-XVI, intră în neconcordanță cu datarea rezultată de cercetarea arheologică a restului mobilierului funerar, cu precădere a obiectelor de podoabă și a accesoriilor vestimentare, fenomen des întâlnit în cursul cercetărilor arheologice efectuate de specialiștii MMB și la alte biserici din București (Biserica „Sf. Nicolae Dintr-o Zl”<sup>6</sup>, Biserica „Sf. Nicolae Udricani”<sup>7</sup>) și Ilfov („Biserica Sf. Nicolae” din Tunari<sup>8</sup>). Explicația este dată de reîntrebuințarea anumitor monede.

Lângă actuala biserică Sf. Trei Ierarhi și Sf. Cuvioasa Parascheva, la cca. 2,50 m S față de latura sudică, au fost dezvelite, aproape în totalitate<sup>9</sup>, vestigiile vechii biserici Colțea (a lui Udrea și Colțea Doicescu)<sup>10</sup>. Aproximativ două treimi din vechea biserică (o parte din pronaos, naos și altar) se află în curtea bisericii actuale, iar circa o treime în exterior (altă porțiune din pronaos și un posibil pridvor) - dezvelită în porțiunea pavată cu lespezi prefabricate, paralelă cu latura S a pridvorului bisericii actuale și la V față de poarta de acces în curtea bisericii<sup>11</sup>. Porțiunile lipsă se datorează unor lucrări mai vechi de sistematizare verticală a spațiului bisericii actuale – aprox. sec. XIX-XX. Dimensiunile bisericii: Lmax păstrată = cca. 15 m; lmax păstrată (naos) = cca. 6 m; Gziduri = 0,55/0,65 m (parțial pronaos - altar) - 1 m (parțial pronaos); hfundații = 0,35-0,80 m. Rezultă că biserica veche era uninavată, cu absida de E decroșată și pronaos (pridvor?) supralărgit. Evazare, în capătul de V: 0,32 m pe o lungime de 0,45 m, începând de la 2,95 m V față de pragul porții. Adâncime, față de nivelul pavajului din dale prefabricate: 0,30 m la N și 0,72 m la S.

Zidurile fundației bisericii vechi, de la absida altarului până la segmentul V, inclusiv, sunt compuse din bolovani de râu și fragmente de cărămidă legate cu mortar. Peste cele din urmă au fost dispuse asize de cărămizi fragmentare, din care se păstrează unu-trei rânduri, echivalente cu începutul elevației.

Latura de N a vechii bisericii se păstrează aproape integral, în afara unei întreruperi, L = cca. 1,50 m (șanțul de fundare și fundația soclului actualei împrejuriri).

Latura de S se conservă parțial, având L = 5,40 m. Pe acest segment au fost surprinse trei ziduri care se întretaie (Z1, Z2, Z3) și o porțiune din pavimentul interior din cărămidă – dispus paralel cu latura de SE a absidei altarului. Un alt pavaj ori suport de pavaj (din cloțuri de cărămidă) a fost identificat la exteriorul Z1 - depășea latura S a Z2 cu 0,10-0,15 m. Acest strat de cloțuri compactate a fost demontat cu totul pentru a surprinde complet zidurile 1 și 2. După cei 5,40 m ai laturii de S, sunt cca. 3,50 m unde nu se mai păstrează zidurile vechii biserici, datorită amenajării unei gropi menajere. Apoi, urmează un stat gros de beton (cu agregate mici și cuihuri de var), L = cca. 2,40 m,

aproape coliniar cu Z1 - probabil fundația unui gard. Capătul V continuă, oblic, către NV, cu un segment de zidărie, întrerupt de soclul împrejuririi actuale. La S de acest segment, a fost surprinsă o suprafață, orientată către N, pavată cu bolovani de râu (cca. 0,12-0,15 m). Dispunerea lor circulară sugerează că făceau parte dintr-o alee amenajată în grădina Spitalului. Marginea N a pavajului are o ușoară adâncire; după modul de realizare și înclinare (aprox. E-V), nu poate să fie decât o rigolă de scurgere a apelor. Pavajul a intersectat la NV un masiv de zidărie de cărămidă, care pare să fi continuat către V, unde a fost dislocat de fundația actualei împrejuriri<sup>12</sup>.

Porțiunea de V a vechii biserici se păstrează fragmentar (latura N și racordul cu naosul bisericii, notat umărul - U2). Zidul cuprinde două porțiuni din etape diferite și două asize de cărămidă din elevație. Porțiunea de N (l = 0,45 m) se termină cu un strat de mortar și pietre de râu. Alcătuirea porțiunii de N este la fel ca a zidurilor nordice dezvelite în 2006. Porțiunea de S (l = 0,55 m): piatră de râu, lespezi și fragmente de cărămidă înecate în mortar, cu spații mari între ele, legate cu ciment de bună calitate (sec. XIX-XX). Ambele fundații distruse cu ocazia refacerii pavajului din 1948-50, când se toarnă o șapă de fierbeton (G = 0,06/0,09 cm), peste care s-a așezat un rând de lespezi prefabricate din beton (0,50 x 0,50 x 0,10 m)<sup>13</sup>. Cărămizi: 0,27 x 0,14/0,145 x 0,045 m.

La exteriorul laturii de N a proscomidarului au fost dezvelite două fragmente de piatră prelucrată. Primul fragment (probabil de montant de ușă), din calcar, notat FI, are L = 0,54 m, l = 0,23 m, h = 0,15 m. În secțiune prezintă o șanțuire sub formă de cavetă (conca), după care se racordează printr-un semitor și urmează un racord drept și un alt racord drept, păstrat fragmentar (este spart).

Al doilea fragment, tot din calcar, notat FII, are L = 0,50 m, l = 0,33 m, H = 0,16 m. Este spart, având buciardate fețele vestică (l = cca. 0,10-0,11 m), estică și cea sudică (aflate în pământ), iar celelalte fețe fiind sparte (prelucrate brut?). Adâncimea la care se afla FII era de cca. 0,30-0,32 m față de nivelul maxim de săpare.

#### Note:

1. Mănuclu-Adameșteanu Gh., Dan Cosmin Pîrvulescu, Camelia Mirela-Ciocănel, Zambory Mihaly (MMB), Dan D. Ionescu (INMI), Marcel Ciucă (Arhivele Naționale), Gabriel Vasile (MNIR-CNCP), CCA 2007, p. 95-98.
2. În curtea bisericii, nivelul actual de călcare este mai coborât în urma unor lucrări successive de nivelare și decapare.
3. Au mai fost descoperite morminte monahale, în jurul Bucureștiului, la Cernica: Gh. Cantacuzino, G. Trohani, Glasul Bisericii 38, 9-10, 1979, București, pl. 1015-1023, fig. 8; *idem*, CA 4, 1981, București, p. 200-239, fig. 13.
4. Mulțumim doamnei dr. Ana Maria Velter (MNIR), pentru ajutorul acordat la identificarea monedelor europene provenite din săpătură.
5. Mulțumim domnului dr. Aurel Vâlcu (IAB), pentru ajutorul oferit la identificarea monedelor otomane.
6. Materiale inedite.
7. Mănuclu-Adameșteanu Gh., Cristina Georgeta Alexandrescu, Florina Panait-Bîrzescu, C. Nestorescu (MMB), CCA 2006, p. 106-108.
8. Mănuclu-Adameșteanu Gh., Dan Cosmin Pîrvulescu, Andreea Cireașă (MMB), Tereza Sinigalia (INMI), CCA 2006, p. 375-376.
9. Săpătura nu s-a putut desfășura în zona trotuarului, pe porțiunea sud-vestică.
10. În 1948 arh. Horia Teodoru, de la Comisiunea Monumentelor Istorice, a supravegheat executarea unor

sondaje de jur-împrejurul bisericii Colțea, cu ocazia consolidării bisericii actuale-amânată, din varii motive, din toamna anului 1944. Cu acest prilej arh. H. Teodoru schița sumar conturul unei porțiuni din vestigiile vechii biserici (cf. Arhiva INMI, Fondul CMI, Dos. 555 / Mapa Nr. 23 / Fasc. 25 / 1946 / Biserica „Colțea” / București / 1922-1953, f. 72 „Urmele zidurilor (temelii) cu direcția E – V, din dreapta bisericii [actuale]”) – nota dintre croșete DDI. Totodată, a fost decopertat, la 24,40 m N față de latura nordică a pronaosului bisericii actuale, zidul laturii N a Spitalului Colțea, ctitorit de Spătarul Mihail Cantacuzino la 1700. Grosimea vizibilă = 1,25 m. Alipit feței N a acestui zid, este zidul sudic al actualului Spital (dos. cit., f. 74 (schiță în creion a arh. H. Teodoru).

11. Acest pavaj ar fi trebuit să fie executat din piatră, conformj devizelor semnate de arhitecții Ștefan Balș și Horia Teodoru în 1948 („18 - Trepte de piatră [...]; 19 - Pardoseală de piatră la intrările laterale în curtea bisericii între trepte și porțile laterale de intrare de 0,45 x 0,45 x 0,08 m; [...] 21 – Beton în fundația treptelor și a pardoselii [...] 200 kg ciment, 800 kg piatră și 0,40 mc nisip”) – cf. dos. cit., f. 61, cap. „IV. Amenajări în curtea bisericii”.

12. Planul IGA (1895-1898) consemnează o amenajare peisageră, în care predominau liniile curbe. Una dintre aleile curbilunii era situată chiar în porțiunea cercetată în 2006. Dispariția amenajării peisagere s-a datorat aplicării, după 1947, a Regulamentului Urbanistic al Bucureștilor stabilit în urma decretării Planului Director al Capitalei (1935), care prevedea lărgirea bulevardelor centrale până la 35-60 m între fațadele clădirilor aflate de-o parte și de alta a acestora.

13. Șapa de beton armat este turnată concomitent cu fundația pragului porții (acum în funcțiune) = vezi profilurile N și E ale casei XI. Cota de călcare a pragului porții este identică cu cota pavimentului exterior din dale prefabricate.

#### Abstract:

Archaeological excavations made during two campaigns, between 2006 and 2008, led to the discovery of 127 mediaeval graves. In this cemetery were buried both monks and inhabitants of this neighborhood. These ones presented both grave goods (western coins and Turkish ones), jewels (rings, earrings) and clothing accessories (needles, bangles, rings, and buckles). Counting on the inventory elements we could estimate that the cemetery was in use during the 16<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> centuries. The presence of some 16<sup>th</sup>–19<sup>th</sup> centuries graves proves us that before the first church with rock and brick foundation, documentarily proven by the middle of the 16<sup>th</sup> century, there was another church, probably made out of wood.

The old ruins of Colțea Church (the church of Udrea and Colțea Doicescu) were uncovered at about 2.5 m south of the southern side of St. Three Hierarchs and St. Cuvioasa Parascheva. The foundation walls of the old church, from the altar's apse to the fifth segment, are made out of river stones and brick fragments binded with mortar. On top of these, one to three rows of fragmentary bricks are visible, equivalent to the elevated wall.

### 136. Buftea, jud. Ilfov

**Punct: Flămânzi (str. Independenței, T8, parcela 140)**

Cod sit: 100594.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 494/2008**

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil, Alexandru Morintz, (IAB), Mircea Negru (USH București), Raluca Kogălniceanu (UAIC Iași), Gheorghe Mihai (MR Caracal), Traian Popa, Ionuț Gheorghe (MJTA Giurgiu)

Terenul este situat pe terasa înaltă de maximum 6 m a malului drept al râului Colentina, într-o zonă definită de specialiștii MMB ca adăpostind un sit arheologic de categoria A.

Zonele limitrofe râului Colentina și nu numai din arealul orașului Buftea a stat de mult în atenția arheologilor. Dintre acestea amintim investigațiile Vioricăi Enăchiuc-Mihai, desfășurate în punctele „La Sălcii”, unde a fost surprinsă o locuire de sec. VIII, și „La Calul Bălan”, unde s-au documentat două nivele de locuire getice (sec. II-I a.Chr. pe terasa inferioară a Colentinei și de sec. I a.Chr. - I p.Chr. pe terasa superioară). Aceeași autoare amintește și că în punctele „Abator” și „La Viroagă” au fost identificate situri din sec. III-IV d.Chr. și sec. X-XI, cultura Dridu. Alte referiri găsim la Eugen Comșa, Aristide Ștefănescu, anume punctele Mănești și La Gutui, la Vasilica Sandu-Cuculea, Laura Georgescu și, recent, la acelea ale lui Gheorghe Mănușu-Adameșteanu și Nicolae Mercan.

Au fost practicate următoarele secțiuni și case: S1 (122 x 2 m), S2 (111 x 2 m), C1 (C1a = 22 x 30 m; C1b = 11 x 30 m), C2 (30 x 40 m), C3 (30 x 24 m), C4 (30 x 24 m), C5 (30 x 24 m), C6 (30 x 24 m), C7 (30 x 24 m) și C8 (30 x 24 m).

Ateliere de reducere a minereului (sec. IX-X)

Atelierul nr.1 (în C6, c. A8-12, B8-12, C8-12).

Complexul, distrus încă din vechime, era compus din două segmente. Primul dintre ele a fost o groapă de alimentare de 4,50 x 3,80 m, ce cobora până la -0,85 m, conținând un pământ negru, ușor spicat cu boboțe de lut ars, amestecat pe alocuri cu cenușă, bucăți de lemn ars, adăpostind un lot important de ceramică fragmentară, zgură rezultată în urma procesului de reducere a minereului și resturi osteologice animale. Această groapă avea ca vecin în partea sa estică zona propriu-zisă a cuptorului. Din păcate acesta, ca urmare a procesului tehnologic a fost distrus după operațiunea de reducere a minereului. Forma, parțial detectabilă în teren, a fost ușor ovală, cu dimensiunea probabilă de 1,10 x 0,97 m. Din cuptor s-a identificat un segment din baza peretelui nordic, ușor arcurit, cu înălțimea de 0,21 m și grosimea variind între 0,12-0,18 cm. Jur împrejurul cuptorului pe un areal de 5,60 x 6,20 m, au fost găsite resturi din pereții acestuia, unele dintre fragmente fiind mai mari (maximum 0,13 m în diametru). La fel, pământul din imediata apropiere a cuptorului, din cauza căldurii degajată de acesta, s-a înroșit, nuanțele mergând de la roșu puternic până la portocaliu și galben intens. Adâncimea până la care s-a constatat pătrunderea căldurii focului a fost de -0,79 m.

Atelierul nr. 2 (în C5, c. A11-14, B11-14)

Prezența acestuia a fost localizată în C5, în zona sa nord-estică, anume în c. A11-14, B11-14. Urmele complexului au putut fi sesizate începând cu adâncimea de 0,30/0,35 m. Cantitatea de pământ ars până la roșu a fost mult mai mică decât în cazul precedentului atelier. Groapa de alimentare a fost mai mică, de formă ușor ovală, cu dimensiunea de 2,10 x 2 m, și adâncimea maximă de 0,76 m. O bună parte a ei a fost acoperită de resturile cuptorului de reducere al minereului. Inventarul complexului s-a dovedit sărac, fiind compus din pământ negru, puțină cenușă, rare fragmente ceramice și o cantitate minoră de oase de animale. Cuptorul propriu-zis a fost situat în vechime la NE de groapa de alimentare. Nu s-a putut stabili nici forma, nici dimensiunea acestuia. Probabil a fost și el ușor oval. Dispersia resturilor cuptorului a fost de cca 3,60 x 3

m, iar pământul afectat de căldura instalației de foc a mers până la 0,59/0,61 m. Adâncimea maximă la care a pătruns căldura cuptorului a fost de -0,69 m.

Comparând cele două ateliere, este evident că primul a fost mai mare, cuptorul acestuia fiind, foarte probabil, de dimensiuni mai mari. Nu excludem posibilitatea că în atelierul nr. 1 să se fi procedat la reducerea mai multor șarje de minereu. Și gropile de alimentare au avut mărimi diferite, la fel și inventarul lor a fost de consistență, cantitativă și calitativă, diferită. Lotul de ceramică din Atelierul nr. 1 a fost impresionant față de cel din al doilea complex; de asemenea și cantitatea de resturi osteologice provenind de la animale. Este posibil ca groapa atelierului nr. 1 să fi fost folosită, poate după abandonarea cuptorului, ca areal de depunere a resturilor menajere. Notabil este și că fragmentele ceramice din Atelierul nr. 2, prezintă, în cantitate sporită, urme de arsură secundară.

#### Gropi menajere

Gr. 1 (sec. I-II p.Chr.; în C2, c. A14-15). Groapa avea forma ovală. Lungimea sa era de 1,65 m, lățimea de 1,08 m și adâncimea maximă de 0,88 m. Groapa pornește din stratul de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, gros de 0,30 m. Groapa nr. 2 (sec. IX-X; în C 3, c. H1, I1, și C3.1). Groapa avea o formă ovală în plan. Lungimea ei era de 2,15 m, lățimea de 1,70 m, iar adâncimea de 1,02 m. Pentru cercetarea ei a fost deschisă C3.1 cu latura de 3,50 m. Groapa nr. 3 (sec. I-II p.Chr.; în C3, c. E12, E13, F12, F13), avea forma ovală în plan. Lungimea sa era de 2,20 m, lățimea de 1,60 m, iar adâncimea maximă de 0,94 m. Complexul pornește din stratul cenușiu-negricios gros de 0,15-0,20 m. Groapa 4 (sec. I-II p.Chr.; în C 4, c. E1) era de mici dimensiuni. Forma lui a fost rotundă la gură. Diametrul său era de 0,45 m, iar adâncimea de 0,65 m. Gr. 5 (sec. IX-X; în C6, c. E10, E11, F10, F11) avea forma ovală. Lungimea sa era de 2,60 m, lățimea de 2,40 m, respectiv adâncimea maximă de 1,12 m de la nivelul actual al solului.

#### Concentrări de oase umane

În C1 s-au descoperit mai multe concentrări de oase umane, în special în apropierea șanțului de irigație. Acestea provin în mod cert de la morminte de sec. XVIII-XIX deranjate, fiind reprezentate, în cea mai mare parte, din fragmente foarte mici de os, rupte din vechime și dispuse în spațiu fără să urmeze vreun tipar anume. S-au adunat și înregistrat materialul după cum, aparent, se părea că ar fi putut fi grupat, obținând astfel un număr de 13 grupări. La aceste descoperiri se mai adaugă alte câteva oase umane recoltate din pământul excavat mecanic, la adâncimea de -0,23 m, înregistrate de noi cu nr. 14.

Prezența ceramicii Tei IV confirmă existența în zonă a unei așezări. Din păcate urme mai consistente ale acesteia nu au putut fi surprinse de investigația noastră.

Prezența ceramicii hallstattiene demonstrează existența în apropierea terenului cercetat prin săpături de noi a unei foarte probabile așezări care aparține Hallstattului timpuriu.

#### Așezarea din sec. I-II p.Chr.

Inventarul celor trei gropi (G1, G3 și G4) din a doua perioadă a epocii fierului este foarte sărac, motiv pentru care și încadrarea cronologică a acestor complexe este dificilă. Cele câteva fragmente ceramice care pot fi desenate au analogii în sec. II a.Chr.-I p.Chr. Astfel, fragmentul de vas tronconic decorat cu caneluri oblice pe buză este asemănător unuia descoperit în situl de la Prundu-La Stână, datat în sec. II-I a.Chr. Un vas cilindric cu corp arcuit are analogii la Prundu-La Stână, datat în sec. II-I a.Chr. Atrag atenția însă numeroase fragmente de vase ceramice din pastă grosieră friabilă ce conține fragmente de lut ars asemănătoare celor din cadrul culturii Militari-Chilia din sec. II-IV p.Chr. Prezența acestor

fragmente ceramice ne determină să datăm complexele în discuție în limitele sec. I-II p.Chr.

Prezența celor două ateliere cu resturile de la cuptoare de redus minereu nu este o raritate în mediul Dridu de pe teritoriul României. Astfel de instalații de foc, unele mult mai bine păstrate, s-au descoperit, printre altele, la Radovanu, Dridu, București-Străulești, București-Ciurel, București-Băneasa, Fetești, Bucu, Dodești, Curcani, Bucov-Tioaca, Bucov-Rotari etc.).

#### Vase din pastă semifină de culoare cărămizie

Pasta conține nisip și mică, la care se adaugă rare pietricele (cu dimensiuni de la 1 la 3 mm). Arderea primară este completă. La exterior vasele au un strat de slip. Acestei categorii ceramice îi aparțin fragmente din partea superioară a unor vase cu corp bombat, umăr pronunțat, gât cilindric scurt și buza scurtă ușor răsfrântă, respectiv vase cu corp bombat și buza arcuită la exterior. Unul din fragmentele amintite este similar unei descoperiri făcute în așezarea de la Bucov-Tioaca, în cadrul atelierului de fierărie (dependința nr. 5), datat în a doua jumătate a sec. al IX-lea și în sec. al X-lea. Celălalt fragment de vas are analogii în așezarea de la Buftea-La Sălcii la sfârșitul sec. al X-lea și începutul sec. al XI-lea. Vase din pastă semifină de culoare cărămizie sau cărămiziu-gălbui. Pasta conține mult nisip, mica și pietricele frecvente (cu dimensiuni de 1-2 mm). Suprafața este aspră. Arderea primară este completă. Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât scurt cilindric, decorate pe umăr cu benzi de linii în val; vase cu gât scurt cilindric decorate cu striuri orizontale; vase cu buza răsfrântă care au fost decorate pe umăr cu striuri orizontale peste care s-a incizat o bandă de linii în val incizate, vase cu buza răsfrântă decorate cu o bandă de linii în val incizate. Pastă semifină de culoare cărămizie. Pasta conține mult nisip, mica și pietricele frecvente (cu dimensiuni de 1-4 mm). Ardere primară incompletă. La interior pereții au culori de la cenușiu la negricios. Vasele nu au slip la exterior. Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu buza rotunjită la exterior, decorate cu striuri și o bandă de linii incizate în partea superioară; vase cu corp bombat, gât cilindric, buza scurtă răsfrântă, decorate cu striuri orizontale; vase cu buza răsfrântă, decorate cu striuri și o bandă de linii în val incizate în partea superioară; vase decorate cu un șir de linii punctate în forma literei X; vase cu gât cilindric și buza scurtă orizontală, decorate cu benzi de linii în val și-sau orizontale; vase decorate cu linii verticale punctate peste striurile orizontale; vase cu corp bombat și buza arcuită la exterior, decorate pe partea superioară cu striuri. Dintre fragmentele amintite unul are analogii în la Bucov-Tioaca, în cadrul bordeiului nr. 1, datat în sec. VIII și la începutul sec. IX; Căscioarele-Suharna în sec. IX-X, Buftea-La Viroagă, așezare datată în sec. IX-XI, respectiv Buftea-La Sălcii, așezare datată la sfârșitul sec. al X-lea și începutul sec. al XI-lea. Un alt fragment este similar unora descoperite la Bucov-Rotari, în bordeiul nr. 1, datat la mijlocul sec. al IX-lea, respectiv la Bucov-Tioaca, unde a fost datat tot la mijlocul sec. al IX-lea, Căscioarele-Suharna, în sec. IX-X. În fine, un al treilea fragment, are analogii în bordeiul nr. 4 de la Bucov-Tioaca, unde a fost datat la mijlocul sec. al IX-lea p.Chr. Pastă semifină compactă de culoare cenușie cu nisip și mica. Ardere completă. Slip de culoare negricioasă la exterior. Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de oală cu toarte plate; vase cu suprafețe exterioare lustruite; vase cu linii orizontale lustruite; vase cu linii în rețea lustruite; baze plate.

Pastă fină de culoare cărămiziu-gălbui cu aspect făinos. Conține mică și mici fragmente de calcar (de cca. 1 mm). Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vas cu buza

rotunjită la exterior. Unul dintre aceste fragmente are analogii în așezarea de la Bucov-Tioca, în cadrul bordeiului nr. 9, datat în intervalul cuprins între sec. al VIII-lea și prima jumătate a sec. al IX-lea. Pastă fină compactă cu nisip și mica. Ardere primară incompletă. La exterior vasele au culoarea cărămizie sau cenușie, miezul pereților are culoarea cenușie. Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât cilindric scurt și buza întoarsă la exterior; fragmente de pereți și baze plate. Unul dintre fragmentele prezentate, are analogii în așezarea de la Bucov-Tioca, în cadrul bordeiului nr. 2, datat în sec. VIII și prima jumătate a sec. al IX-lea. Pastă fină compactă de culoare cenușie sau cenușie-gălbui, cu mult nisip și mica. Arderea primară este completă. Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât cilindric și buza răsfrântă, fragmente de vase cu buza răsfrântă și fragmente de baze plate. Unul dintre fragmente are analogii în bordeiul nr. 8 de la Bucov-Tioca, datat din sec. al VIII-lea până la jumătatea sec. al IX-lea, iar altul este similar unui fragment descoperit în așezarea de la Bucov-Tioca, unde a fost datat în a doua jumătate a sec. al IX-lea și în sec. al X-lea.

Fragmentele ceramice descoperite în interiorul complexelor arheologice din Evul Mediu timpuriu de la Bufta-Flămânzeni au analogii începând cu sec. al VIII-lea și până în sec. al XI-lea. Majoritatea formelor analizate, până în prezent, au cele mai numeroase analogii în cadrul unor contexte arheologice datate în sec. IX-X. Pentru o asemenea datare, se adaugă prezența redusă a ceramicii cenușii (cca. 15%) și lipsa fragmentelor de găleți din lut.

#### Bibliografie:

- M. Comșa, *Cultura Materială veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978.  
 V. Sîrbu, P. Damian, E. Alexandrescu, E. Safta, O. Damian, S. Pandrea, A. Niculescu, *Așezări din zona Căscioarele. Greaca-Prundu. Mileniile I î.Hr.-I d.Hr.*, Brăila, 1996.  
 V. Enăchiuc-Mihai, *Descoperiri arheologice în județul Ilfov*, în V. Vrabie (ed.), *Ilfov. File de Istorie*, București, 1978, p. 57-75.  
 Gh. Mănușu-Adameșteanu, N. Mercan, *Aspecte ale culturii materiale vechi românești în lumina descoperirilor de pe teritoriul orașului Bufta (secolele X-XI)*, București, 2002, p. 50-57.  
 D. Gh. Teodor, *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI*, București, 1996.

#### Zusammenfassung:

În Bufta-Flămânzeni wurden zwei Hüttenwerkstätte, mehrere Gruben aus dem IX.-X. Jh., La Tène-Gruben (I.-II. Jh.) und Keramik aus der Spätbronzezeit (Tei IV-Kultur) und Frühhallstattzeit entdeckt.

### **137. Câmpina, jud. Prahova**

**Punct: Biserica „Sf. Nicolae”, cartier Slobozia**

Cod sit: 131265.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 361/2008**

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frînculeasa, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova), Andrei Soficar (CCA București)

Ansamblul bisericesc se află pe terasa înaltă de pe partea dreaptă a râului Doftana, în apropierea zonei în care acesta se varsă în râul Prahova. Zona este caracterizată de dealuri și terase înalte situate de o parte și de alta a râurilor Prahova și Doftana. Casa parohială este datată în prima jumătate a sec. XIX, iar un fost siloz aflat în apropierea acestei case pare să aparțină sfârșitului secolului XVIII. Complexul ce mai cuprinde și o biserică, un prâznicar, a fost restaurat începând cu anul 1991. De asemenea a mai fost ridicată o biserică nouă cu hramul Pogorârea Sfântului Duh, proiectată de arhitect Livia Câlția. Coordonatele geografice ale acestui ansamblu bisericesc sunt următoarele: N 45° 06' 36,41", E 25° 45' 06,83".

Lucrările de amenajare a unui sistem de drenaj în jurul casei parohiale au dus la descoperirea unor oase umane asociate cu ceramică. Astfel în timpul săpării unui șanț pe latura de sud-vest a respectivei clădiri au fost descoperite trei grupaje de oase umane, în două cazuri oasele erau asociate cu fragmente ceramice. Instituția noastră a fost anunțată de părintele paroh Moga Petru în ziua de joi 26 iunie 2008.

Au fost identificate și cercetate 6 morminte.

M1 a fost distrus în vechime, zona în care au apărut oase a fost cercetată arheologic sistematic nemaifiind descoperite alte oase sau inventar.

M2 păstrat *in situ*, puțin afectat, a fost descoperit pe latura de SV a casei parohiale la cca. 1,5 m de peretele nord-estic. Stratigrafia actuală este puternic afectată de amenajări și nivelări cu pietriș în zona clădirii parohiale. Mormântul de inhumație, orientat 75°NE-225°SV, a apărut la adâncimea de 0,83-0,85 m imediat deasupra unui nivel de pietriș. Scheletul se afla în poziție chircită în decubit ventral pe partea dreaptă, cu craniul culcat pe partea dreaptă, privirea spre E. Membrile superioare, stângul îndoit spre torace, cu cubitusul și radiusul suprapunând humerus-ul drept; brațul drept întins pe lângă corp; membrele inferioare puternic flexate pe partea dreaptă, femurul stâng ieșit din articulația iliacului; coloana vertebrală puternic curbată, deranjată din conexiunea anatomică.

Inventarul mormântului era format din două vase depuse la cca. 0,20 m N de craniu. Vasul 1 (v1) este o căniță cu torțile supraînălțate, din pastă cu nisip cu bobul mare în compoziție, lucrată cu mâna, arsă negru-cenușiu închis; marginea rotunjită, dreaptă, gât scurt, tronconic, pântec puternic arcuit, fund ușor conturat, plat. Decorul vasului este format dintr-o bandă de patru șiruri de împunsături succesive, orizontală, plasată sub margine, merge până în zona torților și se termină cu volute la cele două capete. Același decor apare și pe jumătatea de cealaltă parte a torților. La zona de contact între gât și pântec se află o altă bandă de patru șiruri de împunsături ce se opresc în zona torților. Sub pântec, continuându-se unghiular și pe torți, există o altă bandă de patru șiruri de împunsături succesive. Între cele două benzi de împunsături succesive de pe pântec, la capetele acestora se află „o friză” care sugerează „S”-uri înlănțuite, iar în mijloc un decor cu triunghiuri hașurate. Decorul este simetric pe cele două porțiuni ale pântecului, separate de torți. Torțile sunt decorate cu benzi transversale de patru șiruri de împunsături succesive, pe partea lor superioară. Vasul este specific culturii Tei, probabil faza III. Vasul 2 (v2) este un castron din pastă cu nisip fin în compoziție, lucrată cu mâna, ars negru-cenușiu închis, cu „pete” gălbui. Marginea este rotunjită, gura ușor evazată, gât scurt tronconic, pântec puternic arcuit, pe care sunt dispuși simetric 4 butoni puțin reliefați, fundul este plat, slab profilat. Vasul este fragmentar, distrus de lucrările de drenare.

M3 a apărut la 1,5 m E de M2, la -0,35 m adâncime (gura vasului). A fost descoperit un vas conservat parțial, cu umăr

pronunțat, gât relativ înalt, formă tronconică, culoarea maronie-negricioasă. Vasul are o toartă păstrată. În vas au fost descoperite oase umane ce prezintă urme de calcinare. În afara vasului nu au fost descoperite oase *in situ*.

La deschiderea unui alt șanț plasat paralel cu latura de S a clădirii parohiale, la aproximativ 4 m au mai fost descoperite alte trei morminte denumite convențional M4, M5, M6. Două sunt morminte de inhumație, defuncții sunt așezați în poziție chircită, unul de incinerare (M6).

M4 a fost descoperit la aproximativ 2 m S de M2. Este un individ înhumat, în poziție chircită, pe partea stângă. Brațele îndoite din coate sunt aduse spre bărbie. Are orientarea NE-SV, apare la adâncimea de -0,50 -0,57 m. În zona frontalului avea depus un vas din lut, slab conservat. Vasul are culoarea cenușie, se conservă parte dintr-o tortiță, probabil ușor supraînălțată.

M5 apare la 2,5 m V de M4. Este un mormânt de inhumație, chircit pe partea dreaptă, orientat SV-NE, deci cu craniul spre cel al M4. Brațele îndoite sunt aduse spre bărbie, picioarele sunt puternic flexate. Scheletul ceva mai slab conservat, este gracil. În zona urechii drepte a fost descoperită o piesă de podoabă, slab conservată, realizată dintr-o tăbliță din bronz. Pare să fie un inel de buclă. Apare la adâncimea de -0,50 -0,52 m.

M6 a fost descoperit la aproximativ 1 m S de M4. Scheletul slab conservat, deranjat de gropi moderne. Avea depus un vas, bine conservat, avea culoarea negricioasă. Vasul este decorat pe gât cu ghirlande incizate, împunsături și incizii orizontale. Pe corp vasul este decorat cu caneluri verticale. Vasul are picior inelar, gol în interior. Între oasele incinerate a fost descoperit un pandantiv din os, ușor curbat, perforat. Apare la adâncimea de -0,50-0,52 m. Date: cultura Monteoru.

Caracterul incipient al cercetării, face ca discuția legată de încadrarea cronologică să fie abordată în aceste rânduri cu anumite rezerve. Elementele de încadrare crono-culturală sunt inventarul mormintelor și ritualul de înmormântare. M2, 4, 5 și 6 sunt sigurele despre care putem dezvolta o discuție legată de ritual, atât asupra modului în care a fost depus defunctul, cât și a inventarului. Informațiile pot fi completate de vasul descoperit în M3. Trebuie remarcat că mormintele de inhumație (M2, M4, M5) au orientări diferite. M3 și 6 sunt de incinerare.

Relativ recent au fost inventariate toate descoperirile funerare de tip Tei. S-a remarcat că aceste descoperiri pot fi atribuite cert doar ultimelor două faze ale culturii Tei. În Muntenia au fost descoperite numai morminte izolate sau grupuri de astfel de complexe. Ele acoperă mai ales sudul și centrul Munteniei, apariția unui vas Tei într-un mormânt de la Câmpina fiind momentan cel mai nordic punct cu descoperiri funerare atribuite acestei culturi. Morminte aparținând culturii Tei au fost identificate la Chirnogi „La Stejar”, Chirnogi „Șuvița lui Ghițan”, Căscioarele „Daia Parte”, Sultana „Malu Roșu” - jud. Călărași, Puieni - jud. Giurgiu, Sitaru - jud. Ialomița, Ploiești „Triaj” - jud. Prahova. Toate mormintele sunt de inhumație, încadrarea culturală fiind asigurată de ceștile decorat tipic, ce apar în inventarul acestora. Problematică rămâne încadrarea unor morminte descoperite la Smeeni - jud. Buzău sau Baldovinești - jud. Brăila ce par să aparțină altor orizonturi culturale, dar în al căror inventar au fost descoperite vase specifice culturii Tei

Deși au fost descoperite numeroase situri, cultura Tei este puțin cunoscută în nordul Munteniei. Într-un repertoriu recent pe harta județului Prahova erau marcate cinci puncte cu descoperiri atribuite culturii Tei. Situația este explicată de faptul că multe din descoperiri sunt încă inedite, dar și de caracterul restrâns al cercetărilor. Totuși remarcăm prezența consistentă a

comunităților Tei în județul Prahova. Au fost descoperite așezări, morminte, dar și piese izolate atribuite acestei culturi. Majoritatea siturilor au fost identificate prin cercetări de suprafață, săpături arheologice fiind derulate la Târgșoru Vechi, Budureasca, iar ceva mai recent la Urlați. De-a lungul timpului în județul Prahova au fost descoperite situri atribuite culturii Tei în localitățile Târgșoru Vechi, Mehedința, Soimești, Ploiești, Mălăieștii de Jos, Vadu Săpat, Tătărani, Perșunari, Mizil, Potigrafu, Mălăieștii de Sus, Mănești, Șirna. La Ploiești-Triaj au fost descoperite morminte de inhumație. În localitatea Sinaia a fost descoperit un depozit arheologic format din 27 topoare de tip secure, realizate din bronz. De asemenea la Teișani și Tătaru au fost descoperite topoare din bronz de tip Pădureni, atribuite culturii Monteoru sau Tei.

Morminte Monteoru izolate au fost descoperite în județul Prahova la Tinosu, Budureasca, Pietricica. Informațiile la care avem acces sunt lacunare. Situri arheologice care pot fi atribuite culturii Monteoru au fost descoperite în județul Prahova la: Urlați, Bucov, Chițorani, Făcăieni, Ghinoaică, Gura Vitioarei, Homorâciu, Mizil, Podgoria, Șirna, Șoimești, Târgșoru Vechi, Tinosu, Vadu Săpat, Independența. Activitatea metalurgică în aria culturii Monteoru este ilustrată de descoperirea a numeroase obiecte din bronz precum: forme de turnat topoare, topoare de luptă și Odobești, pumnal cu limbă la mâner, vârfuri de lance, piese de podoabă. În Prahova această activitatea este atestată prin descoperirea depozitului de bronzuri de la Străoști.

Apariția în cadrul aceleiași necropole a unor materiale atribuite culturilor Tei și Monteoru marchează mai multe situații posibile: importuri izolate; două necropole ce se suprapun în același perimetru; comunități mixte. Cercetările viitoare vor putea aduce informații suplimentare pentru clarificarea situației. Descoperirile de la Câmpina largesc spre nordul Munteniei aria descoperirilor funerare atribuite culturii Monteoru, dar și Tei.

Au fost restaurate 4 vase, al cincilea descoperit în M4 nefiind întregibil, curățată piesa din os, piesa din bronz aflându-se în curs de conservare, restaurare. Mormintele de inhumație au fost conservate *in situ*, M2 fiind accesibil vizitatorilor. Se are în vedere realizarea unui muzeu de sit, eventual a unui parc arheologic. Cercetările viitoare vor creiona mai bine aceste obiective.

#### Bibliografie:

- I. Chicideanu-Motzoi, *Câteva considerații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 7, 2003, p. 37-59.  
V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica 38, 2003.  
C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, f.a., *Zur bronzzeit in Sudrumanien Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Ed. Cetatea de Scaun, București.

#### Analiza antropologică. Observații preliminare

Andrei Dorian Soficaru

M2 (analizat *in situ*)

Schelet în decubit ventral dreapta. Craniul pe aceeași parte, dar cu mandibula deplasată spre piept. Sex determinat: masculin (incizură sciatică îngustă, caracterele craniene tipice, robust inserții musculare semnificative). Vârstă estimată: 35-40 de ani (uzură dentară slabă, suturile deschise). Statură: 166,58 cm – lungimea maximă a femurului (460 mm).

M3

Schelet A:



Fragment de parietal dreapta cu o porțiune din sutura sagitală, lambdoidală și unghiul occipital; un alt fragment de parietal; simfiza pubică dreapta; un fragment de coastă; fragment din aripa coxală; fragment din fosa acetabulară și unul din tuberozitatea tibială dreapta. Oasele provin de la un individ de sex masculin și cu o vârstă la deces de cca. 40 de ani (conform cu caracterele simfizei pubice).

Schelet B:

Femur stânga ce păstrează capul și colul femural; trohanterul mare este rupt, iar treimea distală lipsește. Diafiza femurului dreapta ruptă sub trohanterul mare iar distal la jumătate. Două fragmente din diafiza tibiei stânga. Un fragment din diafiza unui peroneu; trei tarsiene. Oasele sunt de la un individ adult de sex feminin.

Schelet C:

Un fragment din epifiza unui femur stânga cu capul și colul femural rupte recent; Provine de la un individ adult de sex incert.

Schelet D

Oseminte incinerate cu dimensiuni de 10-80 mm; acestea sunt puternic deformate de foc, iar culoare acestora indică o temperatură de ardere de 900-1100°C, indicând gradul de combustie V. Sex determinat: feminin. Estimare vârstei la deces pe baza gradului de închidere a suturilor craniene și a evoluției suprafeței auriculare a coxalului, indică intervalul 35-40 de ani.

M4 (*in situ*)

Schelet în decubit ventral stânga. Craniul se află tot pe stânga, spart pe loc, cu mandibula spre piept. Omoplații și claviculele sunt în conexiune, iar humerusurile paralele spre abdomen, iar antebrațele sunt îndoite din cot și îndreptate spre craniu. Lângă mâna stângă se află un os de animal. Femurul stânga este întins și gamba face din genunchi un unghi drept; cel din dreapta este mai deplasat spre exterior, iar gamba e aproximativ paralelă cu cea stângă. Sex determinat: feminin (incizura sciatică îngustă, caractere craniene tipice). Vârstă: 25-30 de ani (suprafața auriculară). Statură: 153,5 cm – lungimea maximă a femurului stânga (420 mm).

M5 (*in situ*)

Schelet în decubit ventral dreapta. Craniul spart din sol și culcat pe dreapta. Schelet slab conservat cu numeroase lipsuri și rupturi din vechime și de la excavare. Sub mastoida dreapta s-a găsit un obiect de bronz, subțire, în formă de spirală. Sex determinat: feminin (glabella ușor pronunțată, marginea orbitală subțire, relief occipital șters). Vârstă estimată: 40-45 de ani (gradul de închidere al suturilor craniene).

M6

Oseminte incinerate cu dimensiuni de 15-65 mm; acestea sunt deformate de foc, iar culoare acestora indică o temperatură de ardere de 800-1000°C, indicând gradul de combustie V. Analiza oaselor au indicat un individ de sex feminin. Vârstă estimată: 30-40 de ani (gradul de închidere al suturilor craniene).

### 138. Cefa, com. Cefa, jud. Bihor

**Punct: Biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, nr. 237**

Cod sit: 28255.02

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 256/2008, 395/2008**

Colectiv: Crișan Ioan - responsabil (MTC Oradea), Emödi Tamás Péter

Biserica ortodoxă din Cefa cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” este singura clădire cu valoare istorică din localitate. Începând cu al doilea sfert al secolului al XVIII-lea ea a avut un rol semnificativ în viața ortodoxiei din Bihor, fiind pentru un timp loc de seamă al scrisului bisericesc. Ceea ce atrage atenția la acest edificiu sunt absida în formă de potcoavă a navei și turnul cu vechile sale deschideri. Încadrarea cronologică a construcției, așa cum apare în pomelnicul bisericii (sec. XVI), nu se întemeiază pe investigații temeinice ci a fost consemnată probabil în urma insistențelor unor autorități de dinainte de anul 1989, dornice să rezolve operativ și la comandă o necunoscută.

Cercetarea sistematică a edificiului bisericii a debutat în anul 1986 și s-a desfășurat în paralel pe două direcții: studierea surselor scrise și efectuarea unor investigații arheologice. Cercetările arheologice s-au limitat doar la studii de parament pe anumite suprafețe și la supravegherea unor lucrări de adâncime efectuate cu diferite ocazii în proximitatea bisericii. Observațiile și descoperirile făcute întăreau presupunerea privind originea medievală a construcției și semnalau existența în jurul său a unui cimitir, dar nu permiteau depășirea stadiului de ipoteze. Demararea de către parohia locală în iarna anului 2008 a unor lucrări de conservare-restaurare prin decopertarea soclului pe ambele fețe, au dat la iveală noi elemente care veneau în sprijinul originii medievale a construcției. Împreună cu cele evidențiate anterior, acestea confereau edificiului și zonei din jur regimul de patrimoniu arheologic reperat și ca atare a fost luat în evidență de către DCCPCN Bihor. Potrivit O.G. 43/2000 obiectivul urma să fie cercetat în vederea declanșării acțiunii de clasare.

Până în prezent s-au putut efectua doar studiile de parament<sup>1</sup>, pe baza cărora se poate afirma că actualul edificiu al bisericii, așa cum se prezintă astăzi, nu este o construcție unitară ridicată după un proiect ci rezultatul unei activități constructive care a cuprins în principal două faze.

Faza medievală

Cu prilejul diferitelor reparații anterioare anului 2008, s-a observat că edificiul nu este unitar, turnul fiind mai vechi decât nava, care a fost adosată ulterior. S-au observat, totodată, o serie de modificări ce s-au făcut de-a lungul timpului la uși și la ferestrele turnului. Astfel, pe latura de V a acestuia, la etajul al doilea, există o fereastră în arc ușor bombat înzidită, iar în clopotniță, pe fiecare din cele patru laturi se observă arcele de boltă în semicerc ale unor ferestre geminate, ale căror despărțituri fiind ulterior înlăturate, au rezultat cele patru ferestre de astăzi. Decopertarea pereților în anul 2008 a dat la iveală noi elemente, respectiv arce de descărcare semicirculare la deschiderile de la parterul turnului și nișe înzidite cu arce de boltă de același tip. Dacă noile detalii de construcție apărute la turn erau oarecum de așteptat, cele de la navă au constituit o adevărată surpriză. S-a constatat că în pereții acesteia sunt înglobați martori medievali având aceeași structură cu turnul și că nava nu a fost adosată ci ridicată probabil odată cu acesta.

Din motivele arătate nu am avut posibilitatea efectuării săpăturilor preconizate la temelia edificiului, care ar fi adus date privind lungimea și planul construcției medievale și probabil elemente care să permită o încadrare cronologică mai strânsă a acesteia. Caracteristicile evidențiate până în prezent sunt totuși argumente consistente pentru includerea primei faze de

construcție a edificiului în ambianța stilistică a romanului, iar cronologic în sec. XIII<sup>2</sup>.

Datarea edificiului bisericii aruncă o nouă lumină asupra începuturilor așezării și a evoluției sale ulterioare. Prima atestare sigură a localității Cefa se află într-un document emis în anul 1302. Din document rezultă că la acea dată Cefa era o așezare deja constituită, cu demnitari cunoscuți de către cele mai înalte autorități ale vremii. Prezența unei biserici se leagă de existența unei colectivități umane capabile să o construiască. Dacă Cefa avea în sec. XIII o biserică monumentală de zid, înseamnă că începuturile sale pot fi împinse cu o sută de ani înaintea primei atestări documentare.

Faza modernă

La începutul secolului al XVIII-lea biserica medievală se afla în stare de ruină. Cea mai afectată a fost nava bisericii, turnul păstrându-se în întregime. Distrugerea părea a fi ireversibilă, ruinele ajungând o sursă de material de construcție pentru necesitățile gospodărești ale locuitorilor.

O dată cu creșterea populației s-a pus problema construirii unui nou lăcaș de cult. Pentru a construi o nouă biserică, comunitatea trebuia să aibă acordul autorităților habsburgice, care la acea vreme desfășurau eforturi susținute de atragere a românilor la unirea cu biserica catolică. Având o atitudine potrivnică uniației, locuitorii satului aveau puține șanse de a obține aprobarea necesară construirii unei noi biserici și atunci ei și-au îndreptat atenția asupra ruinelor vechii biserici, a cărei vârstă nu o cunoșteau, și au hotărât să ridice, alături de turn, noi pereți pe temelia navei. Edificarea s-a derulat în perioada cuprinsă între anii 1725 și 1775, mai probabil după 1760, când împărăteasa Maria Tereza a confirmat localității dreptul de târg, înglobând marmorii edificiului medieval. Dacă în ceea ce privește lățimea navei a păstrat dimensiunea bisericii medievale, referitor la celelalte dimensiuni ale sale, în absența săpăturilor arheologice, se poate doar presupune că și acestea sunt identice cu cele ale vechii biserici.

Noul edificiu nu avea măreția și valoarea artistică pe care vechea biserică romanică bănuim că a avut-o. Între turnul înalt și nava a cărei înălțime nu depășea 7 m ieșea în evidență o dezagreabilă disproporție, iar ferestrele de pe latura de S a navei erau dispuse asimetric. În vederea remedierii acestor dizarmonii, a lărgirii spațiului de cult și a sporirii gradului de confort, în anii 1883, 1907 și după 1989 edificiul a fost supus unor modificări și adăugiri care au adus-o în forma de astăzi.

#### Note:

1. În vederea desfășurării a cercetărilor arheologice la biserica ortodoxă (cod RAN 28255.02), Direcția Generală Patrimoniu Cultural Național din cadrul MCC a emis pentru Muzeul Țării Crișurilor Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 256/2008, colectivul de cercetare fiind format din Ioan Crișan (responsabil științific) și Tamás Peter Emödi, cu susținerea financiară a muzeului. În același scop DCCPCN Bihor a trimis parohiei locale Adresa nr. 558/03. 06. 2008 prin care cerea aplicarea prevederilor O. G. 43/2000 privind cercetarea monumentului, respectiv derularea cercetărilor arheologice în vederea clasării sale. Adresa a fost înaintată spre știință Primăriei Cefa și Episcopiei Ortodoxe a Oradiei. Acceptând efectuarea studiilor de parament, parohul local nu a admis și executarea săpăturilor arheologice preconizate. Lucrările de conservare-restaurare la monument au continuat prin ferestruirea pereților în vederea introducerii materialului izolan și prin decopertarea întregului edificiu. S-a obținut promisiunea că săpăturile arheologice se vor putea efectua la finalul

lucrărilor de restaurare. Suntem încă în așteptarea acordului solicitat.

2. V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, București, 1959; Idem, *Istoria artei europene. I. Epoca medie*, București, 1967; Al. Avram, *Arhitectura romanică în Crișana*, Oradea, 1969; Idem, *Sur les débuts de l'architecture monastique de Crișana (XII<sup>e</sup> – XIII<sup>e</sup> siècles)*, RRHA 14, 1977; Idem, *Săpăturile arheologice de la Sânnicolau de Beiuș – locul "La Turn". Considerații asupra bisericilor-sală romanice cu absidă semicirculară din Bihor*, Crisia 25, 1995; A. Chiriac, *Planimetria bisericilor de zid din Bihor între secolele XII-XV*, în *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătășianu, Oradea, 2002*; Idem, *Arhitectura romanică din nord-vestul României*, Sibiu, 2006.

#### Résumé:

L'église orthodoxe de Cefa est la seule construction à valeur historique de la localité. L'édifice de l'église a aujourd'hui une allure baroque tardive, mais des archéologues, historiens d'art, architectes, ont avancé l'hypothèse qu'il s'agit d'un édifice plus ancien. Une source historiographique insuffisamment documentée indique la moitié du XVI<sup>e</sup> siècle pour l'édification.

Les recherches historiques et archéologiques déroulées jusqu'à 2008 ont apporté des éléments importants pour l'origine médiévale de la construction.

Les travaux de réstauration de l'année 2008 ont mis au jour de nouveaux détails qui permettent soutenir que l'édifice de l'église est le résultat d'une activité constructive qui a deux phases: une phase médiévale des XI-XIII<sup>e</sup> siècles et une phase moderne des XVIII-XX<sup>e</sup> siècles.

### 139. Cehei, oraș Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

**Punct: Nove, str. Pustă**

Cod sit: 139919.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 457/2008**

Colectiv: Ioan Bejinariu – responsabil, Dan Avram Băcueț-Crișan, Sanda Otilia Băcueț-Crișan, Alexandru Matei, Horea Dionisiu Pop (MJIA Zalău)

Localitatea Cehei (aparținătoare orașului Șimleu Silvaniei) se află în bazinul râului Crasna, în jumătatea vestică a județului Sălaj. Situl arheologic din punctul „Nove” este amplasat în sud-vestul satului, pe terasa care s-a dezvoltat în jurul mlaștinii de la Cehei. Situl este cunoscut din anul 1988 când au fost adunate materiale arheologice din acest loc de către É. Lakó de la muzeul din Zalău. Nu au fost efectuate alte cercetări arheologice în acest loc. Din datele furnizate de cercetarea din acest an se pare că este vorba despre o stațiune arheologică locuită pe parcursul mai multor perioade de timp. Pe traseul cercetat, săpătura nu a surprins urmele unor eventuale amenajări defensive. Așa cum spuneam, așezarea se află pe marginea unei zone mlaștinoase, asanată parțial abia în ultimele două secole. Se află la SV de complexul de așezări și fortificații preistorice, dacice și medievale de pe „Măgura Șimleului”, respectiv la cca. 1 km spre V de cunoscutul sit arheologic din punctul „Mesig”. Actualmente situl este într-o bună stare de conservare, iar pe viitor singurele provocări pot veni de la dezvoltarea edilitară a localității. Această ultimă

problemă poate fi ținută sub control prin includerea de dată recentă a sitului în PUG-ul orașului Șimleu Silvaniei.

Cercetarea arheologică din toamna anului 2008 a avut un caracter preventiv, impus de intenția Primăriei orașului Șimleu Silvaniei de a realiza rețeaua de canalizare în localitatea Cehei. Inițial s-a solicitat supravegherea de specialitate a lucrărilor, iar din momentul în care excavarea mecanică a atins situl, lucrările au fost stopate și s-a solicitat începerea cercetării preventive.

A fost trasată o singură secțiune, exact pe traseul proiectat al rețelei de canalizare, până când nivelul cu depuneri arheologice a luat sfârșit. Secțiunea avea 73 x 1,25 m și a fost orientată aproximativ SV-NE. În ultimele trei decenii, pe stradă au fost aduse în repetate rânduri reziduuri și zgură de la SC „Izomat” Șimleu Silvaniei, rezultând un strat care ajunge până la 0,7 m grosime. Acest strat a fost decopertat cu ajutorul excavatorului, după care s-a trecut la săpătură manuală pe întreg traseul secțiunii. Stratigrafic, sub nivelul de umplură cu reziduuri de la IZOMAT, urmează un strat cenușiu-deschis, cu aspect lutos, în care apar amestecate rare materiale preistorice și de epocă romană cu fragmente ceramice medievale și moderne. Sub acest strat apare un altul, cenușiu-închis, sfărâmicios în care apar împreună materiale ceramice din perioada târzie a epocii bronzului, precum și din perioada romană. Acest strat se întrerupe la m. 32 ai secțiunii, însă reapare între m. 39-46. Următorul strat are un aspect negru-lutos, sfărâmicios, cu o grosime a depunerilor de până la 0,5 m în care apar doar materiale eneolitice. Sub acest nivel apare sterilul.

Cpl. 1. Între m. 10-18,5 la adâncimea de 1,30-1,40 m secțiunea a intersectat o „platformă” reprezentând resturile unei construcții eneolitice. Spre limita sudică a platformei a fost surprinsă o groapă de stâlp cu diametrul de 0,30 m ce se adâncește 0,35 m. De sub un strat gros de chirpici au fost recoltate fragmente ce provin de la cel puțin 5-7 vase eneolitice, în special cupe cu picior. Pe baza materialului arheologic, construcția a fost atribuită culturii Tiszapolgár, mai precis primei faze a acestei culturi.

Cpl. 2. Este o groapă ce pornește din stratul cenușiu-închis, aproximativ în dreptul m. 43. A fost surprinsă doar parțial. Umplutura este cenușie, cu flecuri de lut galben, mai pregnant vizibile spre fundul complexului. Groapa este lipsită de inventar, iar după aspect pare o groapă de stâlp (diametrul de 0,5 m, adâncimea de 1,25 m). Datarea este incertă în lipsa inventarului, singurul lucru sigur este că pornește din stratul cu materiale de epocă romană, respectiv bronz târziu.

Cpl. 3. A fost surprins între m. 54-56, la adâncimea de 1,05-1,10 m. Este vorba despre un vas, parțial întregibil ce datează din perioada bronzului târziu. Printre resturile vasului au apărut și câteva oase, slab conservate.

Cpl. 4. A apărut în dreptul m. 46 în profilul vestic. Complexul constă într-o lespede relativ plată de micașist, probabil utilizată drept rășniță și câteva fragmente ceramice din perioada târzie a epocii bronzului.

Deși este vorba despre o cercetare de mică amploare, cu caracter preventiv, rezultatele sunt importante, mai ales pentru zona la care ne referim, cea a Depresiunii Șimleului. Este vorba despre un nou punct pe harta descoperirilor Tiszapolgár timpurii din zona Șimleului, care se alătură celui deja cunoscut din punctul „Pământul lui Bacsadi”, unde a fost cercetată parțial o locuință în anul 2003. Materialul ceramic atribuit bronzului târziu prezintă similități cu cel descoperit în așezarea cercetată de la Cehei, punctul „Mesig”. Este vorba atât despre fragmente ceramice cu decor de tip Cehăluț, dar și materiale (cum ar fi

cele din cpl. 3) care sugerează prin aspectul lor o evoluție în sensul primei epoci a fierului.

Data fiind dinamica extinderii zonei destinate construirii de locuințe în această zonă, se impune pe viitor o strânsă colaborare între Serviciul Urbanism al Primăriei Șimleu Silvaniei și factorii responsabili la nivel județean (MJIA Zalău și DCCCPCN Sălaj) pentru efectuarea de cercetări preventive viitoare în zona sitului de la Cehei „Nove”. [Ioan Bejinariu]

#### Bibliografie:

H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csók, *Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică, vol. I. Istoricul cercetărilor*, Cluj Napoca, 2006.

#### Abstract:

During the preventive archaeological excavation from Cehei „Nove” (autumn of 2008) we discovered four features in a trench 73 x 1.25 m. The first one (remains of a dwelling) belong to the early phase of Tiszapolgár culture. The dwelling finds consist especially in ceramics and about 5-7 vessels can be restored. The feature no. 2 is a pit without inventory. The find no. 3 consists in several fragments belonging to the same vessel and few bones badly preserved. The find no. 4 is represented by a hand micaschist mill and few ceramic fragments. The last two finds belong to Late Bronze Age.

## 140. Cluj-Napoca, jud. Cluj

### **Punct: Muzeul de Artă**

*Cod sit: 54984.02*

### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 402/2007**

Colectiv: Dorin Alicu, Adriana Isac, Paul Pupeză, Balasz Gergely (MNIT)

Cercetarea arheologică preventivă a fost efectuată în scopul estimării potențialului istoric și a descărcării parțiale de sarcină arheologică a curții interioare a Palatului Banffy (sediul actual al Muzeului de Artă), spațiu destinat unei reamenajări și restructurări de amploare. Palatul Banffy, cea mai semnificativă realizare a barocului transilvan, este amplasat în zona centrală a orașului Cluj-Napoca, în Piața Unirii, în vecinătatea catedralei Sf. Mihail și a ansamblului statuar Mathias Rex. Din punct de vedere geografic, palatul este plasat pe prima terasă a Someșului, ca de altfel întreg centrul vechi al orașului, la cca. 500 m S de râu.

Primele menționări privitoare la descoperiri arheologice datează din perioada construirii palatului Banffy (sfârșitul sec. XIX), unele cronici amintind descoperirea unor blocuri mari de piatră prelucrată și a unui relief roman<sup>1</sup>. MNIT a realizat mai multe campanii arheologice în Piața Unirii din Cluj-Napoca, investigându-se zonă civilă a orașului roman Napoca dar și construcțiile medievale timpurii<sup>2</sup>. Descoperirile arheologice din curtea Palatului Banffy trebuie în mod necesare legate de acestea.

Pentru surprinderea într-o proporție cât mai mare a vestigiilor arheologice s-a trasat o singură secțiune magistrală, numită convențional S1, de 23 x 3 m, orientată N-S, lăsându-se un spațiu de siguranță de 1,50 m, în ambele direcții, față de clădirea muzeului. Suprafața curții interioare este de aproximativ 712 m<sup>2</sup>, scopul S1 fiind în principal acela de a stabili potențialul

arheologic al suprafeței. Dispunerea secțiunii a avut ca scop obținerea unui profil pe întreaga axă N-S a curții.

Stratigrafia generală a secțiunii este următoarea:

- 0 –0,20 m - humus actual (între m. 0 - 2,8 - 14 și 21-23 se află pavajul actual al curții, alcătuit din pietre cubice așezate pe straturi succesive de nisip și pietriș);
- 0,20 –0,30 m - nivel de lut maro deschis (o amenajare contemporană a curții);
- 0,30 –1,80 m - succesiune de nivele moderne deranjate aproape în totalitate de construcții contemporane (construcție de beton, conducte de beton și fier, canal de acumulare);
- 1,80 –3,10 m - nivel de pământ negru, de o nuanță mai deschisă, care conținea pietre de dimensiuni medii și mici, fragmente ceramice medievale și mai puține romane, monede mici de argint, cahle, obiecte din bronz și fier, oase animale;
- 3,10 –3,60 m - nivel de pământ negru, de o nuanță mai închisă, care conținea pietre mari, blocuri fasonate, un con funerar din piatră, fragmente ceramice în cea mai mare proporție romane, tegule, monede, obiecte de fier și bronz, oase animale;
- 3,60 –4,40 m - straturi succesive de amenajare a unui drum (pavaj?), nivele de pietriș, pământ nisipos, nisip sau pământ lutos, cu fragmente ceramice, pișcoturi de paviment și cărămizi;
- 4,40 –4,60 m - strat consistent de arsură, care apare sub forma unui pământ roșiatic sau negru cu cărbune, cu ceramică romană, o monedă din bronz și o importantă cantitate de zgură din bronz;
- 4,60 –5,40 m - strat de pământ lutos, maroniu închis sau negru de nuanțe mai deschise, pe alocuri cu pigmenți de chirpic sau cărbune, în care apar cărămizi, oase animale, numeroase fragmente ceramice romane dar și puține fragmente preistorice;
- 5,40 –5,85 m - strat de pământ lutos, maroniu, cu pigmenți de chirpic, fragmente ceramice preistorice, silex și oase animale;
- 5,85 –6,05 m - strat de pământ nisipos, maroniu-gălbui, steril din punct de vedere arheologic;
- 6,05 –6,15 m - strat de pământ lutos, gălbui, steril din punct de vedere arheologic.

Analiza stratigrafică și particularitățile materialului arheologic descoperit au dus la identificarea mai multor etape de locuire în perimetrul cercetat.

Epoca modernă

Perioada modernă identificată în descoperirile făcute în S1 este strâns legată de construcția efectivă a palatului Banffy. Stratigrafic, nivelul modern efectiv nu mai poate fi surprins decât parțial fiind distrus de amenajările contemporane ale curții.

CX1 a fost identificat între m. 15 și 17, la -1,75 m adâncime. Avea o formă aproximativ ovală, umplutura sa, cca. 0,20 m, consta din pământ negru, cu fragmente ceramice și oase. Pe fundul complexului, parțial și în marginile sale, a fost surprins un strat de var și pietriș de 0,05-0,10 m grosime. Complexul a fost o groapă de stingere a varului și care a fost acoperită cu pământ după ce nu a mai fost folosită.

CX2 a fost de asemenea o groapă folosită pentru realizarea varului. A fost descoperită între m. 20 și 24, fiind doar parțial surprinsă în secțiune, la adâncimea de -1 m. Au existat două nivele de umplere a gropii, de cca. 1,10 m grosime, unul superior cu pietriș, nisip și var, iar unul inferior doar cu var (nu ar fi exclus să fie vorba chiar de două complexe diferite).

CX3 avea o umplutură total diferită de cea a complexelor amintite mai sus, în mai multe straturi succesive, de aproximativ 1,50 m grosime. Este vorba de cărămizi, cahle, fragmente ceramice, arsură, nisip cu pietriș, pământ lutos sau nisipos. Funcționalitatea ei, anterior utilizării ca groapă menajeră, nu

este sigură. Complexul a fost descoperit între m. 17 și 19, la -1,60 m adâncime.

CX4 a fost de asemenea o groapă de var, fundul și marginile ei fiind acoperite de un strat de var și pietriș de 0,05-0,10 m grosime. Complexul, surprins între m. 16 și 19, la -1,70 m adâncime, taie CX1 și este tăiat la rândul său de CX3. Umplutura sa era alcătuită din pământ maroniu nisipos, fragmente ceramice, pietre mari și cărămizi, dispuse mai ales pe fundul complexului, atins la -1,95 m.

CX5 a fost o groapă simplă, circulară, descoperită între m. 1 și 3, sub un strat de var, la -1,40 m adâncime cu fundul la -2,05 m. Umplutura complexului consta din pământ negru, lutos, cu mult cărbune ars, cărămizi și fragmente ceramice.

CX6 a fost surprins parțial fiind acoperit de clădirea de beton a cinematografului. Între m. 5 și 7, pe profilul vestic, apare ca o lentilă de var, de aproximativ 0,15 m grosime, suprapusă de un strat de pietriș și nisip, de o formă ușor curbată.

S-au descoperit și două ziduri ale unei pivnițe, Z1 și Z2, ultimul cu o boltă, în primii 6 m ai caroiului, care pot fi încadrate tot epocii moderne fiind vorba despre o parte a unei construcții distruse la construirea palatului Banffy. Umplutura pivniței, în straturi succesive, consta din pământ negru lutos, cu un miros persistent, și un strat de pietriș și nisip.

În nivelul de cultură s-au descoperit fragmente ceramice amestecate (moderne, medievale, romane), pipe din lut, o monedă din bronz modernă, monede de argint medievale, cahle, pietre prelucrate (una de la un ancadrament de geam) precum și diverse obiecte din bronz (spatulă, buză de vas, platbandă) sau fier (cuie, piroane).

Epoca medievală

Stratigrafic nu se poate stabili o succesiune pe diferite etape ale epocii medievale, nivelul cel mai consistent fiind unul de nivelare, cu material amestecat. S-au conturat puține complexe. CX8 este o groapă circulară, găsită parțial în cadrul secțiunii, între m. 11 și 12, la -2,05 m adâncime. Umplutura sa, de cca. 0,30 m, consta din pământ negru, cu arsură, cu pietre numeroase, cărămizi și puține fragmente ceramice.

CX9 a fost identificat între m. 12 și 13, la -2,50 m adâncime, sub forma unei aglomerări de pietre, mai ales de râu, arsură, inclusiv cenușă, și fragmente ceramice. N-ar fi exclus să fie vorba despre un pietrar.

CX10 avea o formă circulară, fiind descoperit doar pe jumătate în cadrul secțiunii, între m. 13 și 14, la -2,90 m adâncime. În umplutura sa, pământ negru și lut maroniu, s-au descoperit puține fragmente ceramice.

Nivelul de cultură cel mai consistent este de culoare neagră, cu multe pietre în umplutură, unele dintre ele de dimensiuni apreciabile. Materialul descoperit este amestecat, fragmente ceramice medievale și rar romane, oase animale, cahle, monede medievale mici, din argint, dar și doi denari romani, diferite obiecte din bronz sau fier.

Nivelele de epocă medievală pot fi mai greu definite cronologic, materialul arheologic fiind descoperit amestecat. Astfel, în același strat, s-au descoperit fragmente ceramice și cahle datate în sec. XVI sau XVII dar și monede de argint de sec. XV sau chiar ceramică cu decor cu degetul din sec. XI – XII.

Epoca romană

Din orașul roman Napoca, în cadrul S1, am surprins cel puțin două faze distincte. Cea mai târzie este reprezentată de un drum (pavaj?), din dale masive de piatră, orientat aproximativ NV-SE, identificat la cca. -3,20 m adâncime. Dintre dalele din piatră, trei (patru?) au fost descoperite nederanjate, între m. 1 și 5, așezate una în continuarea celeilalte, o alta,

descoperită între m. 13 și 15, fiind probabil tot nederanjată, restul fiind scoase sau distruse, numeroase fragmentele de la asemenea dale fiind găsite chiar în secțiune. Mult mai bine s-a păstrat substrucția drumului, descoperită aproape pe întreaga suprafață a secțiunii. Este vorba despre straturi succesive de pietriș, nisip sau pământ nisipos care ating pe alocuri 0,50 m grosime. Drumul din dale de piatră, orientat NV-SE, este unul dintre cele considerate a fi *cardo* ale orașului Napoca. Probabil el ține de așa numita „fază de piatră” a orașului, poate din perioada de când Napoca devine *colonia* sub Marcus Aurelius (161 – 180 p.Chr.) sau de când primește *ius Italicum* sub Septimius Severus (193–211 p.Chr.)<sup>3</sup>.

În nivelul de dărâmtură în care au fost găsite dalele drumului s-a descoperit un con funerar din piatră precum și numeroase fragmente de pietre prelucrate, una dintre ele păstrând un decor vegetal. Din același nivel mai fac parte numeroase fragmente ceramice romane, tegule, pișcoți de paviment, obiecte din fier sau bronz precum și oase de animale, inclusiv coarne. Chiar în substrucția drumului, în stratul de pietriș și nisip, s-au descoperit două monede romane de argint puternic corodate.

Celălalt nivel roman bine delimitat a fost surprins mai ales în zona nordică a secțiunii, sub forma unui strat consistent de arsură, roșiatic, cu foarte mult material arheologic. Acestui nivel îi aparțin numeroase fragmente ceramice romane, inclusiv vase rudimentare, oase animale, obiecte din fier și bronz, o cantitate importantă de zgură de bronz precum și o monedă masivă din bronz. Fără îndoială este vorba despre o construcție incendiată, focul a fost destul de puternic dovadă fiind faptul că, stratul de pietriș și nisip de sub nivelul de arsură, are pe alocuri un aspect apropiat de vitrificare.

Alte nivele, de sub cel incendiat, erau probabil unele de amenajare, cel puțin trei dintre ele fiind delimitate de straturi subțiri de pietriș. Materialul este divers predominând fragmentele ceramice și tegulele, foarte rar fiind descoperite oase sau obiecte din metal. În aceste nivele de amenajare apare sporadic și ceramică preistorică.

În ultimele nivele de amenajare romane, descoperite între – 5 m și –5,40 m adâncime, din pământ negru, lutos, s-au conturat două complexe.

CX11 este o groapă simplă, rotundă, surprinsă într-o mică măsură în secțiune, în profilul estic, între m. 22 și 23, la –5 m adâncime. Umplutura gropii, cca. 0,40 m grosime, consta din pământ lutos, negru sau maroniu. Nu s-au descoperit materiale arheologice în cadrul complexului.

CX12 a fost identificat la –5,30 m adâncime, fiind descoperit de asemenea parțial în secțiune, pe profilul vestic, între m. 15 și 16. Forma complexului este greu de precizat, în cadrul secțiunii pare să se contureze o latură dreaptă și un colț rotunjit din ceea ce pare să fi fost un complex patrulater. Adâncimea maximă la care a fost surprins complexul este –5,60 m, intrând în nivelul neolitic. Umplutura complexului consta din pământ negru lutos, chirpic și puține fragmente ceramice.

Epoca neolitică

În stratul de pământ maroniu, lutos, cu pigmentație din chirpic sfărâmat, situat la adâncimea de -5,40 -5,85 m, s-a găsit material osteologic, bucăți prelucrate de silix precum și fragmente ceramice preistorice, aparținând probabil grupului Cluj-Cheile Turzii din neoliticul mijlociu<sup>4</sup>, fără însă a se contura vreun complex arheologic.

Ca urmare a importanței descoperirilor, s-a propus extinderea săpăturilor în întreaga curte interioară a Palatului Banffy precum și modificarea proiectului inițial în vederea conservării *in situ* a vestigiilor de epocă romană.

Note:

1. I. H. Crișan, M. Bărbulescu, E. Chirilă, V. Vasiliev, I. Winkler, *Repertoriul arheologic al județului Cluj*, Cluj-Napoca, 1992, p. 127.
2. CCA, 1994, 54984.20. CCA, 1996, 54984.02.
3. H. Daicoviciu, în Șt. Pascu (coord.), *Istoria Clujului*, Cluj-Napoca, 1974, p. 25-49.
4. Gh. Lazarovici, Z. Maxim, Fl. Drașovean, M. Nica, S. A. Luca, *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991, p. 100-140.

## 141. Cluj-Napoca, jud. Cluj

**Punct: str. M. Kogălniceanu, nr. 12-14**

Cod sit: 54984.02

**Autorizația de supraveghere arheologică nr. 160/2008**

Colectiv: Adrian Ursuțiu – responsabil, Cristian Dima, Silvia Mustăță, Szabolcs Ferencz (IAIA Cluj), Cosmin Rusu (MNIT)

În urma supravegherii arheologice efectuate pe str. M. Kogălniceanu, nr. 12-14, Cluj-Napoca, cu ocazia construirii unui nou sediu pentru Institutul de Istorie al Academiei Române, au fost descoperite ceramică și materiale romane și medievale în poziție secundară, deranjate în urma construcției unor clădiri contemporane. În fundațiile pilonilor Bibliotecii Academiei, situată lângă terenul afectat de actuala construcție, a fost cercetată o parte a necropolei orașului roman Napoca, fiind identificate sarcofage de piatră. De asemenea, limita de S proprietății suprapune zidul medieval al orașului.

S-a urmărit adoptarea celor mai bune măsuri și soluții pentru recuperarea și protejarea datelor și bunurilor de patrimoniu care ar putea rezulta în contextul lucrărilor efectuate de beneficiar. Supravegherea arheologică din această zonă a avut ca scop general descărcarea de sarcină arheologică a terenului aferent lucrărilor.

Obiectivul principal al cercetărilor a fost reprezentat de finalizarea demersurilor de specialitate prin alcătuirea unui dosar conform normelor și procedurilor legale în vigoare, urmând a se propune descărcarea de sarcină arheologică a suprafeței afectate de lucrări.

Scopurile specifice au constat în supravegherea arheologică a suprafeței contractate și identificarea unor posibile vestigii arheologice, în condițiile în care anumite structuri medievale și o necropolă romană s-ar fi întins până pe suprafața afectată de lucrări.

Din punct de vedere al metodologiei s-a urmărit supravegherea la fața locului a lucrărilor de demolare și de evacuare a structurilor de fundare executate de beneficiar în toate punctele de lucru ale acestuia, prin asigurarea permanenței specialiștilor la fața locului, în scopul recuperării informațiilor de natură arheologică și istorică, cât și a eventualelor artefacte, în termenii specifici cerințelor impuse de standardele deontologice în vigoare.

În profilul de S, într-o zonă destul de deranjată de construcții medievale târzii au fost descoperite mai multe fragmente de ceramică romană precum și un opaiț întreg. Acesta din urmă are dimensiunile: L=7,2 cm, h=2,8 cm, și prezintă ștampila de producător. Ștampila care poartă numele OCTAV(I), este o ștampila comună în Imperiul Roman, încadrarea sa cronologică fiind dificil de aproximat.

Astfel de piese, cu ștampile similare, au fost descoperite în număr mare la Ulpia Traiana Sarmizegetusa<sup>1</sup>, unele fiind importuri italice<sup>2</sup>, unele din Panonia<sup>3</sup>, iar altele de factură locală<sup>4</sup>.

În profilul de V al săpăturii a fost identificat un cuptor de ars ceramică. Cuptorul, de formă elipsoidală, are cota superioară la o adâncime de -1,40 m față de nivelul actual de călcare, talpa acestuia fiind la o adâncime de -2,25 m. Lățimea acestuia era de cca. 1,30 m, iar înălțimea de 0,85 m. Amprenta pe profil a cuptorului sugerează delimitarea pe verticală a unei camere de alimentare, respectiv a unei camere de ardere suprapuse. Acesta a fost secționat în partea sa de V de fundația masivă a unui zid din piatră (cu elevație din cărămidă?). Structura elevației indică o refacere ulterioară, probabil în intervalul sec. XVII-XVIII. Relația cronologică dintre zid și cuptor, așa cum a fost aceasta surprinsă în profil, indică faptul că acesta din urmă a funcționat anterior construcției zidului.

În interiorul cuptorului au fost descoperite mai multe fragmente ceramice, aparținând sec. XV-XVII. Arderea pieselor ceramice a fost realizată atât oxidant, cât și reducător. Din punct de vedere tipologic, au fost identificate forme de vase bitronconice de diferite dimensiuni, ulcioare, țigăi cu trei picioare, castroane, capace și fragmente de cahle-oală. Piese, realizate din pastă semi-fină și grosieră, aparțin veselei comune și sunt specifice epocii medievale târzii, respectiv celei moderne timpurii. Acest tip de material a fost recuperat în timp din mai multe puncte de pe raza orașului Cluj-Napoca. [Cristian Dima, Cosmin Rusu]

#### Note:

1. D. Alicu, Die Römischen Lampen von Sarmizegetusa I, Die funde der Jahre 1882-1976, Zalău, 2006.
2. *Ibidem*, Nr. 540-542.
3. *Ibidem*, Nr. 546-550, 1173, 1174.
4. *Ibidem*, Nr. 545-550, 1173, 1248.

#### Abstract:

After archaeological surveillance on the M. Kogălniceanu Street, at no. 12-14, in Cluj Napoca, we discovered pottery fragments in secondary position, belonging to Roman Period and Mediaeval Age. The archaeological surveillance was made by an archaeological team from the Archaeological and History of Art Institute led by Adrian Ursuțiu, including Cristian Dima, Silvia Mustață and Szabolcs Ferencz. We adopted the best solutions to recover and protect data and heritage objects. The main purpose of the investigation was archaeological surveillance of the surface and identification of possible vestiges, because some mediaeval structures and a Roman cemetery were discovered near by the surveyed.

In the south profile of the digging we discovered some pottery fragments belonging to Roman period and a small Roman lamp. This had a potter's stamp on the bottom, with the name OCTAV(I), a current stamp in the Roman Empire. These kinds of pieces with similar stamps were also discovered at Ulpia Traiana Sarmizegetusa, some Italian imports, some imported from Pannonia, and others locally made.

In the west profile of the digging we discovered a kiln for burning pottery belonging to mediaeval period. The print on the profile suggests the vertical delimitation of an alimentation room, and a burning room. The west side of the kiln was sectioned by the foundation of a stone wall built after the 17<sup>th</sup> century. The pottery fragments from the interior of the kiln could be dated between the 15<sup>th</sup> and 17<sup>th</sup> century. Typologically we identified some pottery shapes like pots in the shape of bi-truncated

cones, pitchers, three-leg pans, pot covers, and fragments of stove tiles. This kind of pottery is belonging frequent and specific to the late Mediaeval Age and early Modern period in Cluj-Napoca.

## 142. Cluj Napoca, jud. Cluj

### Punct: Dealul Lomb

Cod sit: 54984.24

### Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 170/2008, 171/2008

Colectiv: Sorin Cociș, Adrian Ursuțiu, Florin Gogăltan, Vitalie Bârcă, Szabolcs Ferencz, Gall Szilard (IAIA Cluj), Florin Fodorean, Mihaela Sălășan, Carmen Mihăilă, Dragoș Blaga (UBB Cluj)

Săpătura arheologică preventivă s-a efectuat în intervalul 2 iunie-30 august 2008<sup>1</sup>, și au condus la descoperirea unei construcții din epoca romană, posibil o *villa rustica*, neșemnalată pînă acum în literatura de specialitate.

Suprafața se află în zona cu toponimul „Dealul Lombii” sau „Dealul Popești”, situat la N de cartierele Dâmbul Rotund și Iris. Acest masiv deluros este amplasat între localitățile Popești la V și Chinteni la E, având altitudinea maximă de 682,4 m. Din punct de vedere geomorfologic regiunea este una de interfluviu, masivul deluros fiind mărginit la V de Pârâul Popești, care curge de la N spre S și se varsă în valea Nadășului. Spre E, Dealul Lombii este traversat tot pe direcția N-S de Pârâul Chinteniilor, care se varsă în Someșul Mic. Dealul Lombii prezintă pante accentuate spre E, V și S, inclusiv o zonă cu rupturi de pantă și alunecări de teren pe panta descendentă înspre S-E, unde apar și unele cursuri de pâraie cu caracter semipermanent. Diferența de altitudine dintre punctul maxim și zona de E este de cel puțin 300 m (682 m cota maximă și spre E 350 m pe Valea Chinteniilor). Aceeași pantă accentuată se întâlnește și spre V. Aceste pante naturale, abrupte, au rezultat din eroziunea dealului. De precizat că spre V și nord-vest limita zonei afectată de construirea noului cartier este marcată de liziera pădurii. Terenul are destinații agricole fiind folosit ca zonă de pășunat.

Dealul în discuție face parte din lanțul de dealuri succesive situat pe malul stîng al râului Someșului Mic, întrerupt de cursul râului înainte de com. Apahida. Dealurile menționate prezintă caracteristicile unui versant abrupt, începând din sectorul Gilău, iar la ieșirea din Apahida, culoarul format de acestea se lărgiște formând parte din Cîmpia Someșului.

Arealul propus spre investigare preventivă este reprezentat în proporție de cca. 50% de pantele cu expunere estică și sudică a dealului, pante cu declivitate variabilă. În partea estică a zonei care urmează a fi investigate se află de altfel și o zonă cu rupturi de pantă. Spre centru și NV altitudinea crește treptat, formându-se un platou cu dimensiuni mari, care oferă vizibilitate excelentă municipiului Cluj-Napoca. Întreaga suprafață beneficiază de o orientare sudică, aparent favorabilă habitatului. Coloana stratigrafică geologică identificată în șanțurile naturale rezultate în urma scurgerilor pluvio de pe pantele golașe ale dealului este următoarea: strat de pământ maroniu-roșcat, compact, cu o grosime de cca. 0,15-0,30 m, urmat de un lut roșcat.

Localizare: la cca. 500 m S de drumul care conduce spre localitatea Chinteni, pe versantul sudic al Dealului Lomb. Versantul se caracterizează, din punct de vedere geologic, prin

prezența unor roci de tipul concrețiunilor, și rocă locală, de consistență medie, friabilă. Din punct de vedere geomorfologic, zona a fost supusă, în timp, unor puternice alunecări de teren, care a afectat inclusiv construcția romană. În anii 70 ai secolului trecut inundațiile au afectat puternic casele ridicate pe pantele acestui deal, care au fost mutate ulterior mai jos, înspre drumul spre Chinteni.

Mai trebuie remarcat faptul că arealul investigat este foarte bogat în izvoare de apă. Acest lucru a avut ca și consecință amplasarea în această zonă a mai multor conducte pentru aducțiunea apei de la aceste izvoare care coboară de pe deal spre E, spre vale.

În epoca romană, în mod normal, de-a lungul Văii Chinteni, a funcționat un drum, al cărui traseu nu se cunoaște încă cu precizie. Rolul lui era acela de a lega această *villa*, cu alte *villae* din zonă: Chinteni (2 villae)<sup>2</sup> Ciunăfaia<sup>3</sup>.

*Villa rustica* a fost construită pe una din terasele văii Chinteni amplasată la mijlocul Dealului Lomb, înspre pantele vestice. Construcția a fost descoperită în urma practicării unor secțiuni de control (15 x 2,5 m) în această zonă. În câteva din aceste secțiuni s-au putut observa pietre și fragmente ceramice din epoca romană, scurse în trei șanțuri situate înspre E.

S-a cercetat în total o suprafață de 3900 m<sup>2</sup>. Toată construcția a fost afectată de alunecări de teren și de amplasarea unor conducte de apă în epoca contemporană. Aceste conducte au distrus parțial sau în totalitate, în unele locuri, fundațiile zidurilor.

La decaparea stratului de humus modern s-a putut constata existența unor platforme de piatră. Este un nivel de dărâmtură provenit din prăbușirea fundațiilor zidurilor. Pe acest nivel s-au descoperit fragmente ceramice din epoca romană, obiecte din fier (cuie, piroane etc.). Săpătura a urmărit în primă fază curățarea acestor platforme, pentru ca ulterior să se poată delimita anumite ziduri ale construcției.

După efectuarea acestei operațiuni s-au delimitat mai multe încăperi. Construcția ocupă o suprafață de cca. 1200 m<sup>2</sup>. Este orientată cu intrarea spre SE. Panta coboară dinspre NV spre SE. Cele mai multe dintre ziduri sunt alunecate datorită anomaliilor geomorfologice. Nu s-au păstrat în cele mai multe cazuri decât un rând din fundația zidurilor. Piatra utilizată pentru construcție provine, cu mare probabilitate, din zona Dealului Lomb.

#### Camera C

Este amplasată spre V, conform regulilor de construcție din epoca romană.

În partea de V a intrării s-a cercetat o cameră cu următoarele dimensiuni: 13,50 m (pe direcția E-V) și cca. 13,30 m pe direcția N-S. În partea sud-estică, dimensiunile camerei, măsurate pe interior, sunt de 11,30 m. Zidurile camerei se păstrează relativ bine pe laturile vestică, sud-estică și nordică. Zidul estic se păstrează într-o stare mai precară, pe cca. 2,95 m pe direcția S-N. Are grosimea de 0,95 m la îmbinarea cu zidul dinspre SE și cca. 0,80 m la 2 m N de această îmbinare.

Zidul dinspre NV are lungimea, măsurată pe interior, de cca. 14,30 m. Grosimea maximă a lui este de 1 m. Spre capătul nord-vestic se îngustează până la 0,80 m. Se mai păstrează doar primul rând de piatră din fundație, și, pe alocuri, urme de mortar. În c. 57, la aproximativ 3,60 m S de martor, s-a descoperit, aproape pe nivelul de lut galben steril, o cărămidă.

În partea centrală a încăperii, în carourile 53-55, între m. 5-14 spre S de martor, se păstrează foarte bine o lentilă mare de lut ars. Grosimea (adâncimea acestei lentile este de cca. 0,25-0,30 m).

Zidul de pe latura estică se închide cu cel de pe latura nord-vestică exact sub martor. Pe lungimea de 10,10 m nu se mai păstrează.

În c. 48-49, la cca. 3-5 m spre S de martor, foarte aproape de zidul estic, a fost surprinsă o „pată” de lut ars (calcinat). Acest fapt se datorează încălzirii cu hypocaust a camerei.

Zidul dinspre SV, măsurat pe interior, are lungimea de 13,30 m. S-a păstrat cel mai bine dintre toate fundațiile clădirii. Ductul lui este întrerupt de 3 forfecări. Aceste ruperi, făcute în general sub un unghi de cca. 90 grade, împart zidul în trei sectoare: primul, cu lungimea de 3,80 m; al doilea, cu lungimea de 7,70 m; al treilea, cu lungimea de 1,80 m. Al doilea sector este cel unde zidul s-a conservat cel mai bine. Fundația zidului coboară spre SE, unde este mai adâncită, ceea ce denotă faptul că și în epoca romană terenul pe care s-a realizat această *villa* avea o anumită înclinație. Pe această porțiune, la baza fundației, au fost așezate 4 rânduri de piatră de dimensiuni medii, neprinse cu mortar, peste care au fost așezate, spre capătul dinspre V, cel puțin două rânduri de pietre plate, prinse cu mortar. Din interior, din apropierea acestui zid, s-au recoltat mai multe fragmente de sticlă. Spre capătul dinspre SE fundația zidului coboară, iar deasupra există două rânduri de piatră puse pe cant. Pietrele de deasupra au înălțimea de cca. 0,25 m. Cele 4 rânduri de la bază au grosimea de cca. 0,40 m. În total, în acest loc, fundația zidului se păstrează pe înălțimea de 0,90 m. Fundația zidului este lată, pe colț, de 1 m și spre mijloc de cca. 0,80 m. Și pe partea dinspre interior se păstrează mai multe rânduri, dar într-o formă neregulată (cca. 3 rânduri pe capătul dinspre intrare).

În colțul dinspre NV se observă foarte bine o piatră cu formă regulată: 0,63 x 0,63 x 0,11 m. Asemenea pietre apar întotdeauna la colțurile fundațiilor. La prima forfecare în exteriorul zidului se observă, ca și în alte cazuri, un nivel de dărâmtură. Spre SE (spre intrare), între cele două rânduri de piatră așezate pe cant, este amplasat și un șir de piatră plată prinsă cu mortar, cu grosimea de aproximativ 0,08 m.

În colțul de S al acestei încăperi se păstrează *in situ* o plintă (0,25 x 0,28 m) și prima cărămidă (0,15 x 0,15 m). Pe cca. 1 m<sup>2</sup>, sub plintă și spre NV, se păstrează destul de bine nivelul inferior al camerei, realizat din piatră mărunță și fragmente de cărămidă, prinse cu mortar. Alături de această plintă, în același colț, s-au mai descoperit încă două cărămizi, cu aceleași dimensiuni (0,15 x 0,15 m), și grosimea de 0,07 m. Pe una dintre ele se păstrează urmele degetelor de la piciorul unui animal. De asemenea s-au mai descoperit fragmente de *tegula mammata*. Lângă același colț se păstrează o porțiune formată din piatră și cărămizi prinse bine cu mortar, chiar lângă plintă. Acest „picior” putea fi utilizat pentru poziționarea cărămizilor de deasupra („*suspensura*”). Tot aici s-a mai descoperit o cărămidă cu mortar de 0,18 x 0,18 m, cu grosimea de 0,06 m.

Lângă plintă, în colț, în c. 53, la aproximativ 15,50 m față de martor spre S s-a descoperit o cărămidă cu ștampilă, groasă de 0,035 m. Cartușul are 0,06 m lungime și 0,035 m lățime. Fragmentul de cărămidă are formă relativ triunghiulară. În cartuș se poate citi VAL, literele V și A fiind în ligatură. Pe profilul de N al martorului, exact în dreptul caroului 50, se observă un nivel de pământ negru cu mici fragmente de piatră și urme de mortar. Ar putea reprezenta urma zidului de E, dinspre intrare.

#### Camera D

Dimensiunile ei: zidul nord-estic este lung de 14 m. Cel opus are lungimea de 13 m. Lățimea ei, măsurată pe interior, este spre SE, spre intrare, de 8,75 m, la mijloc de cca. 7 m și spre NV, de 5 m. Zidul de NE are lățimea de 0,95 m. S-au păstrat aproximativ trei rânduri de piatră, care au o grosime

totală de 0,5 m. Este format din piatră mărunță prinsă cu mortar. La colțurile camerei, în fundație, în general, constructorii au utilizat pietre cu formă regulată și de dimensiuni mai mari. Această observație este valabilă pentru întreaga construcție. De altfel, datorită acestor pietre s-au putut delimita zidurile încăperilor față de nivelul de dărâmtură. Spre capătul dinspre NV zidul se îngustează la cca. 0,60-0,65 m lățime și nu se păstrează decât un singur rând de piatră mărunță, gros de cca. 0,15-0,20 m.

#### Camera A

În urma cercetărilor arheologice s-a constatat că intrarea în *villa rustica* se făcea dinspre SE. Aceasta este marcată printr-o încăpăre în formă de L. Laturile lungi ale acestui „L” au dimensiunile următoare: zidul dinspre NE, măsurat la colțuri, în interior, este lung de 18,90 m. Cel paralel are lungimea de 19,20 m. Lățimea lor este de circa 0,90 m. Spre N, lățimea acestui coridor este de cca. 4,30 m, iar înspre martor de cca. 4,10 m. Această lățime se păstrează și pe laturile scurte ale coridorului. La intrare există un pavaj format din 16 lespezi de piatră de dimensiuni mari (1 x 0,06 m, 0,90 x 0,40 m etc.). Cea mai mare lespede are dimensiunile de 1,10 x 0,65 x 0,15 m. În fața lespezilor, înspre NV, s-a cercetat fundația unui zid format din piatră cu mortar. Lățimea lui maximă este de 1,30 m. În zona grupului de pietre tăiat de o conductă modernă pentru aducțiunea apei (în stânga intrării).

#### Camera B

Se află la V de intrare și la S de camera încălzită. Are formă dreptunghiulară neregulată. Zidul lung dinspre N are lungimea, măsurată la colțuri spre interior, de 11,60 m. Zidul lung dinspre S are lungimea de 9,80 m. Zidurile scurte nu sunt paralele. Lățimea camerei, măsurată tot în interior, este de 4 m la E și 4,20 m spre V.

#### Camera G

Închide clădirea înspre NE. Se păstrează pe o lungime de 15,50 m. Lățimea lui este de 0,80-0,90 m. Pe exterior au fost descoperiți 2 contraforți. Primul se află la cca. 10,70 m față de colțul exterior dinspre N. Are 1,10 m lățime și se păstrează pe 1,20 m lungime. La cca. 13,40 m de colțul interior dinspre N fundația acestui zid se păstrează mai bine, putându-se observa aici 5-6 rânduri de pietre. Porțiunea mai bine păstrată este lungă de 1,90 m. Lățimea zidului în acest punct este de 0,60 m. Al doilea contrafort se află la 16,50 m de colțul dinspre N. Are lungimea de 2,20 m și o grosime de 2,40 m. Înspre SE, traseul fundației nu a mai putut fi observat. Este distrus de unul din șanțurile descoperite spre E.

#### Camerele E și F

Au fost surprinse parțial pe latura de N a clădirii. Ele sunt separate de un zid păstrat foarte prost, pe o lungime de cca. 26 m. Este lat de 1 m. Se păstrează doar un singur rând de piatră cu mortar. Împreună cu zidul de la S formează un coridor cu lățimea de 6,10 m. Înspre E face un colț cu alt zid, orientat pe direcția S-N. Din păcate datorită stării de degradare a sitului nu au putut fi delimitate faze de construcție sau cronologice.

#### Material arheologic

În cursul săpăturilor s-au descoperit numeroase fragmente ceramice (ceramică uzuală romană, *terra stampata*, *terra sigillata*, fragmente de olane), o monedă, obiecte din fier și bronz, sticlă, fibule, unelte agricole etc.

Pe baza materialului arheologic se poate concluziona doar o datare largă a construcției respectiv sec. II - sec. III p.Chr.

#### Note:

1. La cercetări au mai participat studenți și masteranzi de la UBB Cluj: Cătălin Popa, Irimuș Luciana, Alexandra Găvan, Daniela Culic, Alexandra Cociș, Gelu Copos.

2. Al. Matei, *O așezare rurală romană la Chinteni (jud. Cluj)*, Sargeția 11-12, 1974-1975, p. 299-302; D. Alicu, S. Cociș, I. Ferenczi, A. Paki, *Cercetări arheologice la Cluj-Napoca, Villa rustica din Valea Chintăului, Campania 1988*, ActaMN 32/1, 1995, p. 619-633.

3. Z. Szekely, *Villa rustica romană de la Ciumăfaia*, StComSibiu 14, 1969, p. 155-184.

## 143. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

**Punct: Str. Mihai Viteazu f.n. (sediul OCPI Constanța)**

Cod sit: 60428. 01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 481/2007**

Colectiv: Gheorghe Papuc – responsabil, Constantin Băjenaru, Laurențiu Cliante, Tiberiu Potârniche (MINAC)

Pe baza contractului de cercetare preventivă încheiat între MINAC și Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară Constanța s-au efectuat săpături arheologice pe strada Mihai Viteazu, în spatele Teatrului „Fantasio”, pe locul unde se intenționează construirea noului sediu al OCPI. Zona face parte din aria intramurană a orașului romano-bizantin, fiind situată în apropiere de incinta de pe Bd. Ferdinand. Pe parcursul cercetării s-au identificat și mai multe morminte aparținând necropolei elenistice a Tomisului.

#### Stratigrafia generală

Pe întreaga suprafață cercetată există un strat de umplutură modernă (cel mai probabil din ultimele două decenii ale sec. XIX), constituit în general din pământ adus din diverse locuri ale orașului. Acest strat reprezintă fără îndoială o nivelare a terenului înainte de construcția propriu-zisă a șinelor de cale ferată. Faptul că s-au descoperit destul de frecvent materiale arheologice de epocă romano-bizantină (în special ceramică și monede) ne face să credem că acest pământ de umplutură provine în cea mai mare parte din perimetrul orașului antic. În câteva locuri au fost surprinse gropi practicate în această epocă sau chiar mai târziu (sec. XX): SIX c. 2 – șanț de canalizare; SVIII c. 3 – groapă; S VII c. 1 – groapă înspre profilul de V, care distruge parțial un zid din sec. IV-V; Martor SIV/SV – pe întreaga suprafață apare un șanț de canalizare lat de 1 m, care afectează mai multe complexe antice (vezi discuția mai jos); SIV c. 2/3 – groapă în profil S care distruge unul dintre zidurile locuinței din sec. VI și, parțial, camera de acces a mormântului cu firidă laterală M5.

Imediat sub stratul modern apare stratul vegetal antic depus între momentul de abandon al orașului antic (sec. VII) și intervențiile moderne de după 1878. Este un pământ negru care pe alocuri atinge o grosime și de 0,50 m. În acest strat au apărut o serie de monede importante pentru datarea abandonării Tomisului, printre care două exemplare de la Focas (*folles* din anii 605/606 și 606/607). În martorul dintre SIV și SV (c. 5) a fost identificat un mormânt de inhumație târziu (M7), probabil din sec. VII sau din sec. X-XI.

N1 - Sub stratul vegetal se conturează foarte clar ultimul nivel de locuire din acest sector al orașului antic. În cea mai mare parte a suprafeței cercetate a fost surprinsă o dărâmtură abundentă (piatră și foarte multe fragmente de țigle, cărămizi și



olane), care stă pe un nivel de călcare aflat la o cotă medie de cca. -0,80 -0,90 m sub nivelul de la care a pornit săpătura manuală. Reprezentative pentru acest nivel de călcare sunt pavajele din dale de calcar identificate în marctorul dintre SI și SII (c. 6-7, cotă aproximativ -0,80 m) și în SI c. 2 (cu o continuare în SII c. 3). Complexele care corespund acestui nivel sunt destul de numeroase: pe lângă resturile de locuințele identificate în SI c. 6-7 (singura căreia i s-a păstrat ceva mai bine podeaua din lut), SIV c. 3-4, SX c. 1-2, s-au conturat foarte multe gropi, unele dintre ele de dimensiuni impresionante (vezi mai jos cele din SIV, SVII și SVIII). O practică des întâlnită este demantelarea totală sau parțială a unor ziduri aparținând locuințelor din sec. IV-V, evident cu intenția de refolosire a pietrei la noi construcții. Trebuie precizat că demantelarea s-a efectuat în faze diferite pe parcursul sec. VI și nu într-un singur moment (dovadă fiind gropile târzii care taie inclusiv șanțuri de demantelare precum în SIV c. 1). Materialul arheologic și cel numismatic pledează pentru datarea acestui nivel pe întreg parcursul sec. VI și la începutul sec. VII. Trebuie precizat că nu au fost evidențiate urme foarte clare de incendiu pe acest nivel final. Există însă unele indicii pentru postularea unor distrugerii în acest sector, acestea fiind reprezentate mai ales gropile masive din SIV și SVII, în care s-a depozitat o cantitate apreciabilă de cenușă. Având în vedere materialul monetar apărut în groapa din SIV c. 5 (*terminus post quem* două *dekanumnia* de la Justinian databile în anii 558/559) se poate formula ipoteza unor distrugerii în urma invaziei kurgurilor, care să fi afectat cel puțin parțial acest sector.

N2 - Sub nivelul de călcare din sec. VI apare în majoritatea secțiunilor un strat de pământ afânat (gros pe alocuri de cca. 0,30-0,40 m), în care a apărut o cantitate impresionantă de monede din sec. IV-V. Ca nivel de călcare există fie podele de lut, fie simple bătătoriri ale pământului. În unele cazuri se observă refaceri succesive ale nivelului de călcare, cazul cel mai elocvent fiind în SIII c. 4-6, unde se observă că în zona în care există un pământ mai puțin compact (este vorba de straturile de umplutură efectuate la începutul sec. IV) nivelul inițial, reprezentat de podea groasă de lut, este refăcut (completat) printr-o tasare din pietricele și fragmente ceramice. În general, datarea acestui nivel se poate face larg începând cu a doua jumătate a sec. IV și pe întreg sec. V (poate chiar și la începutul sec. VI). Precizăm însă că este vorba de un nivel discontinuu, perturbat de intervențiile masive din sec. VI. În unele locuri s-au putut delimita secvențe stratigrafice mai strânse, mai ales din prima jumătate a sec. V (vezi complexe descoperite în SIX/SVIII/S VII c. 1-2), dar și din a doua jumătate a sec. V (în S V c. 1-2). În orice caz, este evident faptul că pe întreg parcursul sec. V-VI s-au produs decapări succesive, care au condus la dispariția unor nivele de călcare anterioare.

N3 - Este primul nivel de călcare amenajat pe acest sector al Tomisului. Decapările amintite au afectat și mai mult acest strat, prins doar pe anumite porțiuni (vezi SI c. 6-7 – podea de lut, posibil prim nivel de funcționare al locuinței; SI c. 4 – exterior locuință; SIII c. 6-7 – nivelare cu lut). Aceluiași nivel îi pot fi atribuite tasarea surprinsă în SI c. 1 și stratul de lut galben din SIII c. 3-4, ambele reprezentând nivele de călcare inițiale ale străzii din acest sector, precum și un nivel de călcare amenajat direct peste pământul viu surprins în SIX și SVIII (pe care au apărut mai multe monede din primele decenii ale sec. IV).

N4 - Un nivel distinct în succesiunea stratigrafică din perimetrul supus cercetării a fost surprins îndeosebi în partea de NNE a săpăturii (SI c. 3-6, SII c. 3-6, SIII c. 4-6, SIV c. 5-6). Acesta se individualizează foarte bine prin straturi succesive de pământ de umplutură, întărit pe alocuri prin nivelări cu pământ galben. În

acest nivel apar foarte multe fragmente ceramice, care, împreună cu materialul numismatic, datează această acțiune de nivelare la sfârșitul sec. III - începutul sec. IV (perioada Tetrarhiei). Un material asemănător a fost cules și din gropi practicate în sectorul nivelat (vezi mai ales în S III c. 6 și S IV c. 6), dar și în alte secțiuni (SIX c. 3 sau SVIII c. 2-3 – groapă care taie complexul funerar elenistic M 6). Alte două gropi se datează anterior epocii Tetrarhice – cea identificată în profilul de N al SI c. 4-5, al cărui material pledează pentru o datare în a doua jumătate a sec. II – prima jumătate a sec. III și cea din SII c. 3-4 (spre profil N), cu material din sec. III. Imaginea creată de situația surprinsă în teren ne îngăduie să presupunem că înspre NNE exista o depresiune naturală în care s-au practicat gropi de împrumut (probabil lut necesar atelierelor ceramice sau pentru fabricarea cărămizilor, dacă nu și ca liant pentru zidărie). Observația este întărită de lipsa aproape totală a acestor gropi și a nivelării în partea de SSV a zonei cercetate, unde nivelul pământului viu (loess) este destul de ridicat (cotă medie -1,25/-1,50 față de nivelul de la care a început săpătura manuală).

Acest strat de nivelare este extrem de important pentru datarea începuturilor locuirii în acest sector al Tomisului (începutul sec. IV) și poate fi considerat un argument pentru datarea în perioada Tetrarhiei a momentului de construcție a incintei târzii a orașului, aflată în imediata apropiere.

#### Necropola elenistică

La baza secvențelor stratigrafice din epoca romană târzie și în cele mai multe cazuri deranjate de acestea au fost identificate șapte morminte:

M1 (SIII c. 3, deranjat de o groapă din sec. V): inhumatie în groapă simplă, cu trepte laterale, orientare N-S; cuie sicriu; inventar recuperat – fragment cioc opaițe și vas de sticlă întreg tip Isings 32, care datează mormântul la mijlocul sau în a doua jumătate a sec. I p.Chr.

M2 (SVIII c. 4, „decapat” aproape total de nivelul din sec. IV): incineratie, s-a păstrat doar șanțul de tiraj; orientare N-S; din inventar s-au păstrat fragmente pisate de la o amforă și două obiecte mici din fier și bronz; datare probabilă sec. II-I a.Chr.

M3 (marctor SVII/S VI, deranjat parțial de o amenajare din prima jumătate a sec. V): inhumatie în groapă simplă, orientare NV-SE; mormânt de copil, inventar compus din lekythos, statueta tip Tanagra, figurină de sticlă și inel de bronz; datare în sec. III-II a.Chr.

M4 (SIV c. 2, profil N, deranjat și jefuit complet în a doua jumătate a sec. V): inhumatie, posibil firidă, orientare NV-SE; fără inventar păstrat, datare incertă.

M5 (SIV c. 2, către profil S): inhumatie, mormânt cu cameră de acces și firidă laterală, orientare VNV-ESE; schelet cu mâinile pe bazin, capul aplecat către stânga; cuie sicriu; inventar doar o posibilă brățară de fier pe brațul stâng; datare incertă, probabil sec. I p. Chr.

M6 (SVIII c. 2-3, deranjat de mai multe gropi târzii, posibil chiar jefuit încă dinainte de epoca romană): complex alcătuit probabil dintr-o cameră de acces și două firide? longitudinale (lungime totală păstrată cca. 7 m, lățime 2,50 m); orientare N-S; cu certitudine inhumatie (oase răvășite în camera de acces sau purtate în gropile mai târzii); inventar fragmentar, atât în firide, cât și în camera de acces – mai ales de la amfore de Chios și Thasos, asigură o datare în sec. IV-III a.Chr.

M8 (S IV c. 4, deranjat parțial de zidurile unei locuințe și de o groapă de la sfârșitul sec. VI); incineratie, cu șanț de tiraj pe mijlocul gropii; orientare VNV-ESE; inventar bogat *in situ*, compus din vase întregi (lagynoi, cythra), două opaițe, obiecte de metal și de lut, două monede de bronz; de asemenea, în groapa care taie mormântul s-au mai găsit fragmente de la un

bol megarian și de la un unguentariu; datarea este asigurată de monede în sec. II a.Chr.

#### Complexele romano-bizantine

Perimetrul cercetat este dominat de o stradă orientată V-E, surprinsă începând din SI c. 1 și până în SIV c. 5 pe o lungime de aproximativ 22 m. Amenajarea sa este de plasat la începutul sec. IV, după cum o dovedesc nivelele de tasare și de lut galben din faza inițială, surprinse în SI c. 1 și în SIII c. 3-4. Starea de conservare a acesteia este extrem de precară, aspectul actual fiind rezultatul restructurărilor urbane din sec. V-VI, când sunt practicate chiar și gropi pe traseul acesteia (vezi cazul celei din SIII c. 3/4 sau a celor din SIV c. 5). O serie de dale din calcar surprinse în SI și SII constituie nivelul străzii din a doua jumătate a sec. VI și de la începutul sec. VII. Locuințele se aliniază aproape fără excepție în funcție de această stradă, zidurile având aceeași orientare (N-S și E-V). În funcție de aceste ziduri se poate măsura și lățimea maximă a străzii în perioada sa inițială – circa 4 m. Se pot contura astfel două ansambluri, unul la N de stradă și altul la S de aceasta.

#### Complexele la N de stradă

SI: În c. 6-7 apare colțul unei locuințe cu zidurile din piatră legată cu pământ, singura care a păstrat la interior resturile a trei nivele succesive de călcare databile între sec. IV-VI; la S de colțul acestei locuințe este amenajat în sec. VI un pavaj din piatră de dimensiuni medii, lat de circa 1,50 m și păstrat pe o lungime de aproape 4 m (pavajul a fost prins aproape în totalitate sub martorul dintre SI și SII). În c. 4 și sub martorul cu SII apare colțul în formă de L al unei locuințe (?) din sec. IV-V, cu zidurile din piatră legată cu pământ, demantelate până la ultimele două rânduri din fundație. În martorul SI/SII, la 0,15 m distanță spre S de colțul acestei structuri s-a identificat un rest de zid târziu (sec. V-VI), iar lângă acesta, spre V, o structură circulară - probabil fundație de pilastru (0,70 m diametru) din zidărie compactă cu piatră legată cu pământ, având o fundație destul de adâncă până la pământul viu (vezi SI c. 3 profil S).

SII/SIII (inclusiv martor): resturi de zidărie surprinse mai ales în martor, între care o structură probabil circulară în c. 6-7 care suprapune un zid mai vechi aflat în colțul de NE al S III. Acestuia îi corespunde, la rândul lui, o fundație de pilastru imediat la S, care ar putea indica un posibil portic.

SIV: în c. 6-7 apare un zid orientat N-S, care are inclus în structura lui un jgheab din calcar; zidul se păstrează la nivel de fundație, dar urme de mortar ne fac să credem că în elevație a fost folosit mortarul. Demantelarea sa este posibil să fi avut loc către sfârșitul sec. VI.

#### Complexele la S de stradă

SI c. 1: dărâmtură abundentă cu multe cărămizi, printre care s-au descoperit și o râșniță întregă (*meta* și *catillus*); datare către sfârșitul sec. VI – începutul sec. VII.

SII c. 1-2: aceeași dărâmtură, delimitată către N de un zid demantelat în totalitate.

SIII c. 1-3: dărâmtură de aceeași factură, aici completată și de o groapă masivă (vezi profil N) în care au fost aruncate foarte multe pietre, cărămizi, țigle și olane; la N delimitare clară a unui traseu de zid, demantelat în totalitate ca și în SII.

SIV c. 1-3: aici s-a putut delimita mai bine o locuință cu o încăpăre cu dimensiunile de cca. 5 x 5 m, ale cărei ziduri sunt demantelate pe anumite porțiuni sau afectate de gropi târzii sau moderne.

S IV c. 3-4 și S V c. 2-3: o altă încăpăre delimitată, dimensiuni aproximativ 5 x 2 m, ziduri extrem de distruse, chiar rase total; zidul de N al acestei încăpări, care lonjează de fapt strada, taie, la rândul lui un canal de scurgere cu pereții realizați din piatră legată cu mortar hidrofug (datarea acestuia în sec. IV este

asigurată și de o groapă din sec. V care îl secționează în capătul dinspre N).

SVI c. 1-2 și în martor cu SVII: structură rectangulară adâncită în pământul galben viu, cu gropi de provizii la interior; datare în prima jumătate a sec. V, prin material ceramic și numismatic abundent în strat de cenușă.

SVII c. 1/SVIII c. 1-2/SIX c. 1-2: zid orientat V-E, distrus în parte de o groapă modernă, delimitat la capătul dinspre E de un pavaj din piatră (lungime 3,50 m, lățime 1,50 m) care asigura accesul către o altă structură rectangulară adâncită în pământul galben (3,20 x 2,80 m), care are în capătul dinspre pavaj o latură formată dintr-un rând de pietre mijlocii. Toate acestea formează un complex unitar, databil în prima jumătate a sec. V pe baza materialului ceramic și numismatic abundent apărut în strat de cenușă.

Materialul arheologic recuperat este foarte bogat și constă în primul rând din ceramică fină și de uz comun, între care câteva exemplare întregi sau întregibile, opaițe întregi sau fragmentare, obiecte din sticlă (fragmentare), obiecte din metal, din care se remarcă o serie de fibule, catarama, o aplică cu reprezentarea lui Jupiter-Ammon, un pond de mari dimensiuni (sec. VI). La acestea se adaugă cca. 800 monede din bronz și câteva din argint, cele mai multe fiind din sec. IV-V, dar fără a lipsi loturi importante din a doua jumătate a sec. III sau din sec. VI și chiar începutul sec. VII.

## 144. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

**Punct: str. Traian, nr. 76-80**

*Cod sit: 60428.16*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 337/2008**

Colectiv: Gheorghe Papuc – responsabil, Cătălin Nopcea (MINAC)

Terenul unde s-a desfășurat cercetarea arheologică preventivă este situat în apropierea Gării (în spatele Băncii Comerciale Române) și face parte din necropola IV a Tomisului, utilizată cu precădere în sec. III-IV p.Chr.

Pe suprafața de cca. 227 m<sup>2</sup> s-au descoperit un număr de 17 complexe funerare, toate de inhumație. Menționăm că zona a fost grav afectată de lucrări edilitare din anii trecuți (1980-1990). Astfel o mare parte din suprafață a fost adusă la o anumită cotă (decapată până la pământul galben în multe locuri), fapt ce a afectat o mare parte din complexele funerare care au apărut încă de la adâncimea de 0,15 -0,20 m.

Complexele se înscriu în liniile cunoscute din punct de vedere tipologic și anume:

- Morminte în groapă simplă – M2, M4, M6, M8, M9, M14, M15, M16;
- Morminte în firidă longitudinală – M1, M5, M10, M11, M12, M13;
- Morminte în firidă laterală – M3, M17.

Prezentare succintă a complexelor:

M1 - mormânt de inhumație orientat E-V, cu firidă longitudinală (L-1,90 m, I - 0,70 m, Ad - 0,35 m). Camera de acces a fost distrusă de intervențiile moderne din zonă. Schelet cu mâinile pe bazin, din inventar s-au păstrat doar 4 cuie de la sicriu.

M2 – mormânt de inhumație, aflat în apropierea lui M1 la 1,5 m N de acesta, a fost distrus odată cu modernizarea zonei. Nu s-

au recuperat materiale și, în afara orientării E-V, nu am mai putut stabili altceva.

M3 – mormânt de înhumăție cu firidă laterală. Camera de acces: L- 2,05 m, l – 1,20 m, Ad – 0,40 m. Firida: L – 1,70 m, l – 0,45 m, H – 0,30 m. Orientare E-V. Scheletul distrus, s-a recuperat un opaiț și o căniță. Dată: sec. II-III.

M4 – distrus până la nivelul genunchilor, l păstrată – 0,40 m, l – 0,50 m; orientare V-E; nu are inventar.

M5 – Camera de acces: L- 2,20 m, l – 0,70 m, Ad – 4,50 m. Firida: L – 2 m, l – 0,60 m, H – 0,50 m. Orientare V-E. Scheletul distrus în întregime. Inventarul compus din: oglindă bronz, vas sticlă, baghetă sticlă, amforetă de sticlă de mici dimensiuni, opaiț, căniță. Dată: sec. II-III.

M6 – L - 2,10 m, l - 0,90 m. Orientarea SV-NE. Inventar: un unguentarium „cu bulb” și fragmente de bronz de la o centură, toate la nivelul genunchilor. Dată: a doua jumătate a sec. IV.

M7 – mormânt de înhumăție distrus încă din antichitate, probabil de jefuitoarii de morminte. Din umplutura gropii s-au recuperat câteva fragmente ceramice și o monedă de la Antoninus Pius (?). Dată: sec. II-III.

M8 – mormânt de înhumăție grav afectat de intervențiile moderne. Orientat NNE-SSV, L - 1,90 m, l - 0,90 m, Ad -0,15 m. Inventar bogat format dintr-un opaiț și un unguentarium așezate la cap, o fibulă și o oglindă situate la nivelul pieptului, un alt unguentarium la nivelul bazinului între picioare, la picioare pe partea dreaptă a defunctului au fost găsite două vase de sticlă. Dată: sec. II.

M9 - mormânt de înhumăție, situat chiar la limita sudică a lui M8. Orientare E-V, L - 1,70m, l - 0,80m, puternic afectat de intervențiile moderne. S-au recuperat fragmente de la două vase de sticlă situate la nivelul capului și de la un vas ceramic cu pereți subțiri. Dată: sec. II.

M10 – Camera de acces distrusă de intervențiile moderne. Firida: L - 2,10 m, l - 0,55 m, H - 0,55 m. Orientarea NNE-SSV. Partea superioară a scheletului a fost afectată de intervenții din antichitate - probabil jefuitoarii de morminte – craniul ajungând la nivelul genunchilor. S-au recuperat fragmente de la un vas de sticlă și o căniță întreagă așezată la picioare în fundul firidei. Dată: sec. II-III.

M11, M12, M13 – complex funerar colectiv cu cameră de acces: L – 2,40 m, l – 1, Ad – 2,30 m. Orientare NE-SV. Firida: L – 2,20 m, l – 2 m, H – 0,40 m, blocată cu o cărămidă de mari dimensiuni (58 x 58 x 5 cm). Inventar: M11 – două vase de sticlă, un opaiț, o căniță; M12 – un vas sticlă, un opaiț, o căniță, inel, monedă (Septimius Severus); M13 – patru vase de sticlă, un opaiț, o căniță. Dată: prima jumătate a sec. III.

M14 – L – 2,05 m, l – 1m, Ad – 0,55 m. Orientarea E-V. Scheletul distrus. Inventar: trei vase de sticlă, un opaiț, monedă, inel, cuie sicriu. Dată: sec. II-III.

M15 – L – 1,30 m, l – 0,60 m, Ad – 0,45 m. Groapă simplă ce se restrânge din ambele capete formând o adâncitură de 0,60 m lungime. Orientare NE-SV. Mormânt probabil de copil fără inventar, scheletul distrus.

M16 – L – 2 m, l – 0,60 m, Ad – 0,35 m. Orientare NE-SV. Jefuit din antichitate – oasele răvășite, scoase din conexiunea anatomică. Inventar: un opaiț, fragmente de la un vas de sticlă. Dată: sec. II-III.

M17 – Camera de acces în afara perimetrului supus cercetării. Firida: L – 1,95 m, l – 0,55 m, h – 0,35 m. Orientare E-V. Scheletul nu s-a mai păstrat. Inventar: un bol și o căniță.

Complexele funerare cercetate au un inventar bogat, care se încadrează din punct de vedere cronologic cu precădere în sec. II-III p.Chr. (fără să lipsească în mormântări specifice sec.

IV), înscriindu-se în limitele cronologice ale celei de-a patra necropole a Tomisului.

## 145. Copăcelu, mun. Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea

**Punct: cartier Copăcelu-Valea Răii, str. Ghiocilor**

*Cod sit: 167482.04*

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 67/2008, 339/2008, 472/2008.**

Colectiv: Mariana Iosifaru - responsabil, Ion Tuțulescu, Claudiu Aurel Tulugea, Ovidiu Părăușanu (MJ Vâlcea)

Terenul din intravilanul municipiului Rm. Vâlcea, situat în cartierul Copăcelu, str. Ghiocilor, domeniul public, sit arheologic în care se va proceda la *Amenajare și modernizare stradă*, a fost cercetat arheologic în perioada iunie - noiembrie 2008.

Situl arheologic de la Copăcelu (fost Valea Răii) este situat la 5 km SV de centrul municipiului Rm. Vâlcea, în unghiul format de șoseaua ce duce spre Ocnele Mari cu pâraul Sărata, pe terasa aluvionară de pe partea stângă a acestuia, cu o deschidere largă spre lunca Oltului, având la N dealuri de natură tufoasă.

Punctul cercetat se află pe partea dreaptă a DN Rm. Vâlcea – Tg. Jiu, făcând legătura cu cartierul Cărpiniș din Ocnele Mari, la limita de N a sitului.

În acest sit au fost făcute săpături arheologice sistematice între anii 1961-1964 de prof. Dumitru Berciu. Cercetarea sistematică a fost reluată în anii 2003-2004 de către un colectiv format din Mariana Iosifaru și Cristinel Fântâneau din cadrul Muzeului Județean Vâlcea. Cercetările de salvare din anul 2002, când în zonă s-a construit cartierul sinistrăților de la Ocnele Mari, au permis delimitarea parțială a sitului pe latura de SE. În cercetările de aici a fost descoperit un nivel de cultură neolitic, cultura Starcevo-Criș (fazele IIIB-IVA), un nivel aparținând culturii Coțofeni și un nivel de epoca bronzului (culturile Glina-clasică și Verbicioara - faza I-II; IV-V).

Au fost trasate 8 secțiuni notate astfel: SXVII (9 x 1 m), SXVIII (10 x 1 m), SXIX (5 x 1 m), SXX (10 x 3,40 m), SXXI (8 x 1 m), SXXII (7 x 1 m) și o casetă, notată C.70 cu dimensiunile de 2 x 2 m (notarea secțiunilor și casetelor s-a făcut în funcție de cercetările anterioare din acest sit).

SXVII (9 x 1 m)

SXVII a fost trasată la capătul de NV al străzii pe partea dreaptă a acesteia, pe terasa joasă a pâraului Sărata, în zona inundabilă a acestuia. Nu au fost descoperite materiale arheologice.

SXVIII (10 x 2 m)

A fost trasată pe partea dreaptă a străzii, în fața proprietății cu numărul 62.

Stratigrafie:

0 -0,20 m, umplutură modernă ;

-0,20 -1,30 m, pământ brun – gălbui, fără material arheologic ;

-1,30 -1,60 m, nivel slab pigmentat cu urme de chirpic sfărâmat, aluviuni;

-1,60 -1,80 m, nivel Sălcuța IV;

-1,80 -2 m, steril săpat.

La adâncimea de -1,70 m s-a descoperit o platformă de chirpici, puternic arsă, aceasta ocupând c. 2- 4, gros de 0,10 m. La extremitatea estică a acestei platforme s-a descoperit, sub o lespede de tufit dacitic un castron întregibil de culoare maronie,

ars secundar. Castronul este de forma tronconică, cu buza puternic adusă în interior, având patru apucători dispuse egal la jumătatea corpului, pastă cu nisip granulat diferit și mică. Alături de acest castron s-a mai descoperit un vas-borcan întregibil. Vasul borcan are culoare castanie, puternic lustruit în exterior, prezentând pe maxima rotunjire două apucători dispuse simetric, fund tăiat drept, pastă fină cu nisip. La demontare, structura de chirpici, conservată precar, mai păstra urme de pari și de nuiele. A fost, probabil, peretele unei locuințe căzută în exterior. Nu s-a mai trasat o altă secțiune deoarece spre N se află gardul ce împrejmuiește la stradă proprietatea nr. 62, iar la S șanțul pentru conducta de saramură ce alimentează ștrandul de la Ostroveni. După formă și pastă materialele se pot încadra în faza IV a culturii Sălcuța. Nu au mai fost descoperite alte materiale. Cele două vase se aflau în afara locuinței.

SXIX (5 x 1 m)

La cca. 15 m E de Valea Gorunelului a fost trasată o nouă secțiune, dar la adâncimea de -1,50 m, cercetarea a fost stopată datorită prezenței pânzei freatice.

SXX (10 x 3,40 m)

Secțiunea a fost trasată la 30 m E de Valea Gorunelului, evitând zona pânzei freatice (orientată E-V). Menționăm ca această secțiune a fost trasată în pantă, diferența de nivel, E-V, fiind de -1,45 m, materiale descoperite aparținând fazelor timpurii și târzii ale culturii Verbicioara (faza II și IV-V).

Stratigrafie S. XX :

0 –0,30 m umplutură modernă;

-0,30 –0,50 m nivel aparținând culturii Verbicioara, fazele târzii (IV-V);

-0,50 –0,80 m nivel de culoare gălbuie, pigmentat cu fragmente ceramice, cărbuni, resturi osteologice. După materialul descoperit acest nivel aparține fazei II a culturii Verbicioara. În acest nivel a fost descoperită partea limitrofă a unei locuințe de suprafață cu podeaua realizată din bucăți plate de tuf dacitic.

-0,80 –1 m tuf dacitic degradat.

Ceramica descoperită a fost împărțită în două categorii:

- ceramică grosieră, de uz comun

- ceramică fină

Ceramica de uz comun are în compoziție nisip, pietricele și mică. Din punct de vedere al paletelor coloristice, predomină culoarea castanie în exterior și neagră în interior. Majoritatea acestor materiale prezintă decor realizat cu măturica, moștenire din grupul cultural Gornea-Orlești.

Ceramica fină are o pastă bine aleasă, în compoziția sa fiind prezent nisip fin și mică. Ca și în prima categorie predomină culoarea castanie, cu mențiunea că aceasta este prezentă atât în interior cât și în exterior, dar și culoarea neagră și cenușie. Decor: brâu alveolat, organic dispus sub buza vasului.

În această secțiune au fost descoperite două tipuri de torți: inelare și în bandă. Amplasamentul acestora unește marginea vaselor cu pântecul sau sunt dispuse pe maxima rotunjire.

Fragmentele descoperite sunt de dimensiuni mici iar formele dificil de identificat. Totuși, menționăm un fragment de căniță cu toartă inelară de culoare castanie, aparținând ceramicii fine.

Au mai fost descoperite și resturi osteologice, majoritatea provenind de la animale de talie mare (bovidee).

SXX , a fost prelungită spre V cu 2 m, cu un martor de 0,20 m, pentru a putea delimita spre V locuința Verbicioara II.

Materialul arheologic:

Verbicioara fazele IV-V - Majoritatea materialului descoperit aparține ceramicii fine, pasta este îngrijit aleasă, în componența ei fiind nisip fin și mică. Culoarea predominantă este cea neagră sau cenușie bine lustruită în interior și exterior. Se remarcă un fragment de toartă de culoare neagră, în bandă dispusă pe

maxima rotunjire. Pe corp, linii incizate paralele dispuse pe patru rânduri de o parte și alta a acesteia. Pe un alt fragment ceramic, de aceeași factură și culoare, sunt prezente 3 rânduri de impresiuni. Alături de aceste fragmente ceramice în acest nivel au mai fost descoperite resturi osteologice de la animale de talie mare, un fragment de topor cu gaură de înmănușare (0,02 m), rupt din vechime (0,11 x 0,05 m), un împungător din os (0,13 x 0,03 m), dar și un fragment de silex de culoare maronie. Forma cea mai des întâlnită este cănița cu două torți în bandă.

Menționăm apariția unei reprezentări plastice (un picior de om), din pastă fină, care prezintă la partea superioară două rânduri de impresiuni. Sub aceste impresiuni apar două proeminențe încadrate de un rând de impresiuni. Pe talpă apar câte 3 rânduri de impresiuni. Analogii ale acestei piese găsim în județul Vâlcea la Govora-Sat, punctul Huidu I.

Verbicioara faza II:

Ceramica a fost împărțită în două categorii :

- ceramică grosieră sau de uz comun

- ceramică fină.

Ceramica de uz comun are în compoziție nisip de granulații diferite și mică. Din punct de vedere al paletelor coloristice, predomină culoarea castanie în exterior și neagră în interior. Majoritatea au decorul realizat cu măturica, dar apare și brâu alveolat organic și impresiunile plasate sub margine vaselor.

Ceramica fină, din pastă bine aleasă, are în compoziție nisip fin și mică. Arderea este oxidantă, uniformă, predomină culoarea castanie dar și neagră și cenușie. Se remarcă un fragment de culoare cărămizie, decorat cu un brâu simplu organic, în relief, dispus la partea superioară a vasului. Sub brâu, două linii incizate dispuse vertical, încadrate de câte un rând de impresiuni. Ca formă, fragmentul aparține unei cănițe. Alături de fragmentele ceramice au fost descoperite o râșniță fragmentară cu dimensiunile de 0,18 x 0,12 x 0,04 m și un frecător cu dimensiunile de 0,18 x 0,05 m.

La adâncimea de -0,60 m s-au descoperit resturile unei locuințe, ușor adâncită (-0,20 m), cu podină din bucăți de tuf dacitic (plate) de diferite dimensiuni (0,20 x 0,30 x 0,10 m; 0,25 x 0,30 x 0,015 m) pe o lungime de 2,45 m x 3,20 m. Limita estică a locuinței nu a putut fi determinată deoarece în zonă a fost săpat un șanț în 1961, pentru alimentarea cu saramură a ștrandului de la Rm. Vâlcea, punct Ostroveni. Bucățile de tuf au fost puse pe un pat de nisip în amestec cu tuf dacitic sfărâmat, gros de -0,10 m. Forma locuinței a fost probabil dreptunghiulară. SXXI (8 x 1m)

Secțiunea a fost trasată la cca. 30 m E de SXX. S-a cercetat până la adâncimea de 2,20 m, fără a se putea observa un nivel de cultură.

SXXII (7 x 1m):

Secțiunea a fost trasată la cca. 50 m E de SXXI. S-a cercetat până la adâncimea de 2,50 m, fără a se putea observa un nivel de cultură sau materiale aparținând culturilor mai sus numite.

C70 (2 x 2 m):

A fost trasată la cca. 60 m E de SXVIII, cercetarea efectuându-se până la adâncimea de 2,65 m fără a se depista un nivel de cultură.

Pentru amenajarea străzii de o parte și de alta au fost săpate rigole pe toată lungimea, lățimea acestora fiind de 1,10 m și adâncimea -0,50 m. Fiind trasate într-o zonă răvășită arheologic de șanțuri trasate în timp, pentru introducerea conductei de apă, curent electric ( pe partea stângă) și conducta de saramură (dreapta), nu au fost descoperite în umplutură urme sau materiale arheologice.

De asemenea a fost amenajată și o arteră secundară a străzii care urcă spre dealul Verești. Nici aici nu au fost descoperite urme sau materiale arheologice deoarece în această porțiune au fost făcute nivelări succesive când în zonă a fost construit bazinul de apă ce alimentează acum cartierul Copăcelu. Nivelările s-au realizat până la tuful dacitic, după care s-au făcut umpluturi succesive cu pietriș, nisip și calcar adus de la Bistrița.

Cercetările de pe strada Ghiocelilor au contribuit la descoperirea unui nivel Sălcuța, menționat de D. Berciu care a întreprins aici cercetări arheologice (marele arheolog menționează descoperirea unor fragmente ceramice specifice Sălcuța IV în lucrarea din anul 1981, fără a sesiza un nivel de cultură).

Un alt element important a fost descoperirea unui nivel Verbicioara II (cu o locuință) dar și prezența fazelor târzii IV-V cu mult material, mai ales fragmentar. S-a putut constata că atât în eneoliticul târziu, cât și în epoca bronzului, așezările au ocupat terasa medie a pârâului Sărata, fiind dispuse de o parte și de alta a pârâului Goruneilor.

#### Bibliografie:

Dumitru Berciu, Petre Purcărescu și Petre Roman, *Săpături și cercetări arheologice în Raionul R. Vâlcea*, Materiale și cercetări arheologice 7, 1959, p. 131 – 138.

Gabriel Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova 2004.

Gheorghe Calotiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua 6, 1994, p.7 – 42.

Mariana Iosifaru, Cristinel Fântâneau, *Rm. Vâlcea, Cartier Copăcelu (Valea Răii)*, CCA. 2004, punctul 155.

Petre Govora, *O preistorie a nord – estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.

Florin Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara*, Oltenia Studii și Comunicării 12, 2000, p. 41-73.

#### Abstract:

The archaeological surveys conducted by the specialists from the Vâlcea History Museum (Mariana Iosifaru, Tutulescu Ion, Claudiu Aurel Tulgea and the physicist Ovidiu Parasuanu) in the site from Copăcelu-Valea Raii bring new information about the stratigraphic situation of this large settlement. The discovery of new occupation levels (Sălcuța IV, Verbicioara II), enriches the knowledge about the prehistoric communities across Rm. Vâlcea town. Although the archaeological surveys were conducted on a small area, the results are of particular importance for the local archaeology.

## 146. Crețești, com. Crețești, jud. Vaslui

### Punct: La Intersecție

Cod sit: 163235.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 290/2008

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

Obiectivul campaniei 2008 a fost trasarea unei noi secțiuni SVII pe direcția NV-SE în perimetrul gropilor de exploatare a lutului galben de către localnici, paralel cu SIII/2005. În campania 2008 s-au realizat:

- săparea integrală a secțiunii SVII;
- salvarea a două morminte din necropola „Noua” și a inventarului acestora;
- surprinderea laturii estice a gropii contemporane (G<sub>3</sub>) descoperită încă din 2005/SIII și a noii gropi G<sub>9</sub> de factură cucuteniană.

#### Mormintele din necropola Noua

Mormântul M<sub>17</sub> a fost identificat la -0,50 m (m<sub>8</sub>-m<sub>9</sub>), în peretele vestic al ȘVII („martorul” dintre SVII și SIII (2005). Pentru a-l decoperta a fost deschisă o casetă A pe direcția de înmormântare a M<sub>17</sub>, respectiv SE-NV (L=2 m, l=0,60 m). Mormântul a fost surprins în Ș VII (m<sub>8</sub>) (craniul) iar restul scheletului în martorul dintre cele două secțiuni.

- Starea de conservare a scheletului: bună spre mediocră.

- Lungimea scheletului: 1,50 m.

- Poziția: a fost înmormântat cu fața orientată spre în sus, capul spre răsărit și picioarele spre apus. Datorită presiunii pământului și chiar a formei gropii mormântului, unele părți ale craniului au fost deplasate spre dreapta (maxilarul inferior rămânând în poziția inițială iar celelalte oase ale feței deplasate spre N cu cca. 10 cm). S-a constatat de asemenea că în prima fază capul a căzut spre spate, apoi s-a răsucit spre dreapta, fiind descoperit cu fața spre N (maxilarul superior și oasele craniului). Dentiția era incompletă și chiar stranie pentru un om obișnuit. Avea 10 dinți și un locaș pentru o măsea în plan îndepărtat (doar jos) restul lipsindu-i cu desăvârșire. Aceeași situație era și cu maxilarul superior. Oasele feței au suportat o anumită deformare ca urmare a presiunii pământului sau altor factori exogeni.

Craniul (I) = 19,5 cm; maxilar inferior = 25 cm; mandibula = 12,5 cm; lățimea cutiei craniene = 10 cm; lățimea maxima la nivelul oaselor mâinilor = 40 cm; lățimea bazinului = 32 cm; lățimea în dreptul genunchilor = 20 cm; I (umeri) = 35cm; I (încheietura picioarelor) = 20 cm; I (humerus) = 25 cm; L (radius) = 21 cm; metacarpenele + falangele = 6 cm; L (femur) = 39 cm; tibia = 36 cm; fibula = 35,5 cm; metatarsienele + falangele = 18 cm.

În zona pieptului a fost descoperită o piesă de harnașament (tip fibulă) confecționată din două părți: una din bronz și cealaltă din fier (LVII/9 m, -0,50 m), iar în partea dreaptă a capului un fragment de la o ulcică de culoare neagră, foarte friabilă.

Fibula face parte din piesele de harnașament ale celui înhumat. Are două elemente principale: arcul cu resort prevăzut la un capăt cu portagrafă din bronz și acul din fier care era prins de partea amintită prin 2 nituri în partea inferioară și o răsucire ușoară a plăcii de prindere despre vârful. Acul metalic este puternic corodat (se văd urme de exfoliere în mai multe straturi). Coarda exterioară (arcu) este arcuit puternic formând aproape un semicerc fiind foarte groasă la mijloc (cca. 1 cm) subțindu-se spre capete. Resortul este format dintr-o spiră (diam. =0,8 cm) care se prelungește cu o parte lată (subțiată la mijloc) sub formă de vioară (analogie cu idoli „en violon”). Aceasta din urma este prevăzută la parte inferioară cu o ușoară arcuire (răsucire) în sus care marchează locul de prindere a vârfului de ac. Atâta coarda exterioară cât și acul au secțiunea rotundă. Îngroșarea maximă din zona centrală a corzii exterioare este de 6 mm și grosimea minimă de 2,5 mm iar lungimea totală de la baza acului (nituri) (incluzând și spira) este de 12,8 cm. Acul din fier are o lungime de 7,7 cm. Suportul de tip vioară are lățimea maximă de 2 cm la bază și cea maximă de 1,2 cm la mijloc. Pe aplica întoarsă (arcuită) se păstrează într-o stare de conservare mediocră un fragment din vârful acului care s-a „sudat” cu masa bronzului din suport. Ca ornament fibula de la Crețești prezintă la capătul corzii exterioare din apropierea spirei (resortului) un grup de patru linii incizate, dispuse paralel, iar pe

aplică (suportul de tip „vioara”) în zona centrală o îngroșare interioară prelungită pe toată lățimea acestei, pe un plan vertical (L=2,5 cm; l=0,4-0,5 cm). La capătul interior al fibulei sunt două perforații făcute în coarda exterioară, iar pentru aceasta a fost necesară o lățire a acestui sector prin ciocănirea în detrimentul grosimii. Niturile au fost aplicate cu scopul de a fixa acul fibulei și de a-i da o anumită elasticitate și flexibilitate acestuia.

Mormântul nr.18 a fost surprins la m. 11 (-0,80 m) în zona picioarelor și până la bazin (în ȘVII). Pentru a-l decoperta integral s-a săpat lateral o nouă casetă B (L = 3m; l = 1 m). Prin mărirea sa scheletul este gigant (1,90 m) în comparație cu cele descoperite până acum, care au o medie până la 1,60 m. În 2005 a mai fost descoperit un schelet de aceeași mărime în ȘVII/caseta C la -0,80 m, care avea 1,95 m. Poziția de înhumare era asemănătoare: capul spre răsărit (SE) și picioarele spre apus (NV). Inventarul era alcătuit dintr-o ulcică cu doua tortițe (păstrată integral) și o piatră arsă dreptunghiulară, ușor albiată (concavă) în zona centrală (râșnită de mână). Lățimea maximă este întălnită la nivelul coatelor: 42 cm; l (bazin) = 35 cm; l (genunchi) = 23 cm; l (încheietura picioarelor) = 20 cm. Dantura era integrală, conservată foarte bine cu molari mari cu diametrul peste 1 cm. Craniul: l (max) = 20 cm; L (calotei) = 27 cm; l (mandibulă) = 13 cm; grosimea cutiei craniene = 10 cm (deformată). Dimensiunile oaselor scheletului: L (humerus) = 30 cm; radius = 23 cm; carpiene + metacarpene = 6 cm; L (femur) = 43 cm; L (tibia) = 39 cm; metatarsiene + falange = 20 cm. Osul zigomatic era puțin deplasat spre stânga. Conservare: bună. Oasele capului (osul frontal și cel parietal) sunt deformată de presiunea pământului, fiind desprinse de la osatura craniană. Orientare: fața a fost inițial orientată spre sus, însă a fost descoperită ușor înclinată spre N, dar maxilarul inferior (mandibula) era situat în poziția inițială. Umerii erau ușor căzuți. Mâna stângă (humerusul) întins iar radiusul și ulma ușor oblic spre dreapta. Mâna dreaptă (humerusul) întins iar radiusul și ulna într-un unghi strâns spre maxilar. Bazinul era păstrat mediocru. Femurul conservat foarte bine. Tibia și fibula sunt conservate foarte bine. Oasele labelor picioarelor păstrate mediocru.

Inventarul: ulcică și râșniță. Ulcica descoperită deasupra metatarsienelor piciorului stâng, iar râșnița lângă cele ale piciorului drept. Ulcica este de culoare neagră, ușor friabilă. Este ușor tronconică spre fund (cu fundul rotunjit). Are două tortițe rupte din vechime, supraînălțate, care pleacă de la 1/3 dinspre fund, depășind buza vasului (prin supraînălțare). D. gură = 8,5 cm; d. fund = 7 cm. L (tortițe) = 4,5 cm; l (tortițe) = 1 cm. Râșnița de mână reprezintă o depunere ritualică, ca simbol al regenerării și al reînvierii sufletului celui înhumat. L = 23 cm; l = 16 cm; gr. = 3 cm. Este confecționată dintr-o gresie silicoasă arsă și este ușor albiată la mijloc.

De-a lungul ȘVII/2008, au fost descoperite (m<sub>4</sub> și m<sub>7</sub>) fragmente ceramice cu incizii adânci, aparținând culturii Precucuteni III (-0,70 m), ceramică cu scoică pisată în pastă, friabilă (Cucuteni C), ceramică cucuteniană, unele fragmente pictate policrom (roșu, alb, negru și ciocolatiu), aparținând fazei Cucuteni A-B și ceramică neagră sfărâmiată de tip Noua.

Alte descoperiri:

- Fragment de statueta antropomorfă de factură cucuteniană descoperită la m.6 (-0,60 m). Se păstrează din zona ombilicului, doar pe partea stângă, până la genunchi. Întreaga suprafață a statuetei este împresurată cu incizii fine, dese, pe un plan oblic și orizontal. În zona de sub ombilic prezintă o ușoară curbură, iar inciziile sunt modelate pe orizontală, coborând apoi ușor în formă de triunghi cu vârful în jos (simbol al yanului). În zona

genunchiului prezintă o curbură nu prea pronunțată. Fesa stângă se păstrează integral.

- Vârf de săgeată triunghiular realizat din silex de Prut, retușat și prelucrat în tehnica „în pojghiță” pe ambele fețe, scăzând în grosime atât spre vârful cât și spre zona de împănare. Partea activă (vârful) este bine conservat iar zona de inserție (baza) ușor arcuită spre colțuri și subțiată pentru a fi introdusă în tija de lemn. L = 3,8 cm; l = 2,2 cm; gr. = 0,6 cm.

- Vârf de săgeată realizat dintr-o lamă carenată, retușată lateral până la vârful (m<sub>5</sub>). Partea activă (vârful) este rupt din vechime (cca. 0,4 cm). Este confecționat din silex de Prut, negru cu pigmențații albicioase. L = 4,5 cm; l (bază) = 1,3 cm.

- Așchie din silex de Prut calcinată, păstrată într-o stare bună, fiind de culoare albă (m<sub>4</sub>). Se disting amprentele unde de soc rezultate în procesul tehnologic de desprindere din nucleu prin percuție. L = 3,1 cm; l (max) = 2 cm.

- Gratoar pe așchie din silex negru de Prut cu rețușe laterale și cu partea activă ușor convexă (m<sub>9</sub>). L = 4 cm; l = 2,5 cm.

- Nucleu „epuizat” fusiform din silex, cu urme de rulare și de desprindere lamelare. Pe capete se vad urme de lovire, folosit probabil și ca percutor. Spre capete nucleul a fost subțiat vizibil în urma desprinderilor lamelare repetate. L = 6 cm; l = 2,5 cm.

- Picioar de statueta antropomorfă (m.8, -0,60 m) desprins în două din zona bazinului până la genunchi. Este confecționată din lut ars de culoare cenușie, subțindu-se dinspre bazin spre genunchi. Are picioarele unite. L = 2,5 cm; l (bazin) = 1,5 cm; l (genunchi) = 0,7 cm.

- Bucranii miniatural din lut ars, cu coarne groase, dar nu prea lungi (7 mm), descoperit la m<sub>7</sub> (-0,60 m) L = 3 cm; l = 1,4 cm; gr. = 1,8 cm. Este de calitate bună, de culoare cărămizie.

- Groapa cucuteniană (G<sub>9</sub>) descoperită între m.11-m.14 (-0,80 m -1,25 m) de formă aproximativ ovală, restrângându-se aproximativ concentric spre fund (d fund = 0, 80 m). În umplutură s-au descoperit oase de cerb (corn), chirpic cu ardere secundară, fragmente ceramice, dinți de bovine.

- Groapa nr. 10 (G10) contemporană de la m.17 la m.20 și continuă spre E și N. Se adâncește de la -0,20 m până la -1,05 m. Are în umplutură material contemporan de la fostul C.A.P. Crețești.

- Intre m.19 și m.20 a apărut chirpici de locuință (prelungirea sud-estică a L2 (2005), care iese din Ș VII spre N și E. Chirpicul din partea de E a fost deranjat parțial de groapa contemporană (G9) pe o lățime de 0,40 m în ȘVII. Căzături de chirpici se găsesc și la m.16 – m.17 dar sporadic. Intre m.16-m.20, pe întreaga lățime a ȘVII au fost descoperiți la -0,80m, chirpici de la locuința nr. 2/2005, fiind străpunși pe latura estică de groapa contemporană G10 care are în acest sector d= 0,60 m. Această zonă cu chirpici reprezintă latura estică a locuinței descoperite în 2005.

- La m.15 – m.16, latura estică și în peretele estic a fost descoperit un complex ceramic alcătuit din mai multe vase reîntregibile, printre care și unul de tip „crater” și un bol pictat. Cam o treime din ceramică (aflată sub o căzătură de chirpici - latura nordică a L2/2005)) este pictată policrom cu motive în spirală, romburi, x-uri, triunghiuri, linii paralele și forme lobate. Câteva fragmente sunt arse secundar, dar păstrează pictura, nu de aceeași calitate ca celelalte.

- Printre resturile de chirpici s-au descoperit și câteva fragmente cu scoică pisată în pasta de tip „Cucuteni C”, iar sub chirpici (la -1,20 m) s-au găsit fragmente ceramice precucuteniene (faza III).

În concluzie în campania octombrie 2008 în ȘVII au fost descoperite, la nivelul superior două morminte (M17-M18) care ieșeau pe direcția E-V din aceasta, motiv pentru care a fost

nevoie de executarea a două casete (A și B). În capătul nordic al secțiunii a fost intersectată la -0,80 –1,10 m, locuința L2 (latura estică) identificată încă din anul 2005 în ȘII. Materialele arheologice descoperite se găsesc în custodia MM Huși.

**Bibliografie:**

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețești La Intersecție, jud. Vaslui*, CCA 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice la Crețești, jud. Vaslui*, Cercetări Istorice 3, 2007, p. 2.

Vicu Merlan, *Necropolă din Epoca Bronzului la Crețești, jud. Vaslui*, Lohanul 6, 2008, p. 1-2.

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Iași, 2005; ediția II: 2008.

**Abstract:**

During the campaign 2008 in the site of Crețești, we found 2 graves belonging to Noua Culture and excavated a house, discovered in 2005, in the trench SII. Grave number 17 had a copper object, found in the chest area.

## 147. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași

**Punct: La Ulm**

Cod sit: 96913.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 315/2008**

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

Obiectivele campaniei din 2008 au fost:

- săparea unei noi secțiuni, paralele cu SVII/2007 și decopertarea complexului de locuințe din acest sector, locuințe descoperite în SII / 2006 și SIII/SIV / 2007 (latura estică a L2 și L3);
- surprinderea gropilor de fundare ale locuințelor L4, L5 și L6.

Au fost realizate:

- decopertarea integrală a SVII/2008;
- dezvelirea și demontarea locuințelor L4, L5, L6;
- surprinderea și demontarea instalațiilor de ardere din L4 și L5 (cuptoare) și a unei vetre (L4);
- descoperirea unei plăci de cuptor în L5;
- descoperirea unor complexe ceramice și săparea gropii de fundare (G4) a locuinței nr.6 (L6).

Pe ansamblu, pe întreaga suprafață a SV au fost identificați, începând cu -0,40 m chirpici și căzături de pereți (15 x 2 = 30 m<sup>2</sup>), bucăți masive de la podea cu amprente de lodbe și crengi, chirpici care se prelungesc și în afara secțiunii spre E și S.

L4 a fost identificată între m.4 și m.6, dar continuă și înspre E și puțin în martorul dintre SV și SIV.

La m.4, pe latura sud-estică a locuinței, s-a descoperit sub lipitura de perete o vatră dezafectată, alcătuită din chirpici poligonal, mozaicat, de culoare galben-albicioasă și ușor friabil. Grosimea chirpiciului este cuprinsă între 2-3 cm. Vatra are o formă aproximativ dreptunghiulară, iar chirpiciul din bază este de culoare neagră. Pe latura nordică, vatra din L4 a fost suprapusă de chirpiciul masiv de la o altă instalație de foc (cuptor), în pereții de boltă ai acestuia ce aveau grosimi cuprinse între 0,06 și 0,10 m. Acest tip de chirpici este de calitate foarte bună și de o duritate comparativă cu cărămizile de astăzi. Gura cuptorului era orientată spre S. Dimensiuni: 1,30

x 0,90 m cu o formă aproximativ dreptunghiulară. Vatra de foc descoperită era anterioară cuptorului. În apropiere de cuptor, pe latura dreaptă, în L4 a fost descoperit, pe o suprafață de 2 m<sup>2</sup> un complex ceramic alcătuit din cel puțin două vase (fragmentate) de calitate bună, însă pictura era puternic corodată.

L5 - Între L4 și L5 există o porțiune (m.7-m.9), mai ales pe latura estică (pe circa 3 m<sup>2</sup>), unde chirpiciul lipsește total. În schimb pe latura vestică a SV (pe o lățime cuprinsă între 0,90-1 m) pot fi întâlniți chirpici de calitate slabă cu grosimi medii și mici, de la o prelungire a L5, respectiv o tindă (identificată parțial și în martorul dintre SV și SIV). De la m.10 apare iarăși o aglomerație de chirpici (în special lipitura de perete cu amprente de nuiele și crengi) până la m.15, ieșind și în afara secțiunii SV spre E și în mortarul din V. Sub lipitura de perete având culoarea galben-albicioasă, a fost identificată podeaua netedă, fățuită, de culoare cărămizie, cu grosime cuprinsă între 0,09-0,15 m și cu amprente de lodbe masive, late uneori de 15-20 cm. În partea nord-vestică a L5 a fost descoperită o nouă instalație de foc (cuptor), alcătuită din chirpici foarte bine ars (tip cărămidă), cu grosimi de peste 0,10-0,15 m, pe o suprafață de 1 m<sup>2</sup>. Avea o formă ușor dreptunghiulară pe direcția E-V cu gura spre E. Dimensiuni aproximative: 1,2 x 0,80 m. Spre gură, două bucăți masive de chirpici de calitate foarte bună, dispunând de câte o gaură de par cu d = 4 cm și adâncimea de 7-8 cm la o distanță de 0,34 m una de alta. În locul găurii probabil a existat o „armătură” de pari care să susțină bolta, în perimetrul estic al cuptorului sau chiar o placă de cuptor. Pentru a surprinde cuptorul în martorul vestic, a fost săpată o casetă B cu L= 1,5 m; l=0,5 m.

La m.10-m.11, latura estică a L5 și puțin în afara SV în caseta A (L = 1,5 m, l = 0,5 m) dar la -0,80 m (nivelul inferior al L5) au fost descoperite fragmente masive dintr-o placă de cuptor cu perforații, de formă aproximativ dreptunghiulară. Fragmentul nr. 1, cel mai mare, are 0,27 x 0,33 m și o grosime de 0,085 m, provenind de la partea stângă a plăcii din perimetrul central – inferior. Este foarte bine arsă fiind de culoare cărămizie. Perforațiile sunt întâlnite doar pe o parte, fără a străpunge placa în întregime pe grosimea acesteia. Are latura inferioară șlefuită, dar cu urme de rugozități și o amprentă de tijă pe plan orizontal, ceea ce arată că a fost amplasată pe un suport. Pe latura stângă este prelucrată cu mâna, având mici asperități. Această latură se arcuiește gradat spre partea superioară (micșorându-se în lățime). Partea din dreapta este ruptă din vechime (cam 1/2), având o formă aproximativ dreptunghiulară. Fragmentul nr.1 are 17 perforații cu d=1-1,5 cm și adâncimea de 1-2 cm. Fragmentul nr. 2 provine de la partea superioară a plăcii. A fost descoperită tot la m.11, dar în caseta A, lângă fragmentul nr.1, dar cu partea perforată în jos în dreptul rupturii din vechime. Dimensiune: 0,26 x 0,25 m cu gr. 0,06 m la partea superioară și 0,07 m în zona centrală. Are o formă ușor triunghiulară cu latura arcuită. Perforațiile cu diametrul cuprins între 1-2,5 cm au adâncime de 2-3 cm. Cele două fragmente au 0,48 m lungime și 0,30 lățime, formând aproximativ 1/2 din placa inițială. Fragmentul nr. 3 provine din zona centrală a plăcii având o grosime mare (0,075 – 0,08 m). Dimensiuni: 0,20 x 0,15 m. Dispune de două perforații largi în zona centrală și 5 marginale din zona de rupere. Fragmentul nr. 4 provine de la partea superioară, având o ușoară curbură (0,15 x 0,18 m). Păstrează o perforație centrală și una marginal-inferioară (la punctul de rupere). Cele două fragmente (3-4) au fost descoperite în apropiere (caseta A) la -0,80m/m.11, fiind însă puternic arse în urma unui incediu. Acestea dispun de perforații largi cu d= 3 – 4 cm și adâncime 2-6 cm (într-un plan

orizontal și oblic). Mărirea în dimensiune a acestor fragmente s-ar datora temperaturilor mari suportate (ardere secundară), fapt care a dus la schimbarea culorii de la cărămiziu la cenușiu ușor albicios.

În general plăcile de cuptor (L5) cu perforații adânci, care străpung placa de lut (placa din vestul L5) provin de la un element ce separă camera de foc de cea de ardere a vaselor, la cuptorul de ars ceramică. Astfel de elemente pot fi considerate adevărate vetre mobile, pe care se puteau coace lipiile, dar puteau folosi și la transportul jăratecului sau chiar la diferite ceremonii religioase, la săvârșirea unor ofrande prin ardere, putând fi mutate dintr-un loc în altul. Existența unei vetre de foc sau a unui cuptor într-o locuință este asociată și cu o construcție care, prin găzduirea focului sacru, devine la rândul ei loc sacru L6

De la m.1 până la m.3 s-a întâlnit o masă compactă de chirpic de la o nouă locuință L6. După forma bombată și platforma locuinței, centrul acesteia (L6) se găsește la m.1. Locuința continuă și în afara secțiunii SV spre S și E. Pe latura de V (m.1) a apărut un complex ceramic și câteva pietre, iar în partea de E un alt complex de la un vas reîntregibil cu torți tip buton. În general, chirpicul de la (L6) este masiv având grosimi ce depășesc 0,10–0,15 m. La acestea pot fi văzute mici goluri interioare, ca amprente de la paie și pleavă. Majoritatea sunt cărămizii și rareori de culoare cenușie.

Câteva fragmente ceramice descoperite printre chirpici, au ca motiv alveolele realizate prin apăsarea cu degetele în lutul crud înainte de ardere, în șir orizontal pe gâtul vasului. Pe un alt fragment descoperit la m.2 (L6) (-0,75 m) sunt vizibile motive realizate prin apăsare cu unghia pe un plan vertical. Se poate observa și o peliculă roșie de vopsea naturală, în care a fost „îmbăiat” vasul înainte sau după ardere. La același complex ceramic descoperit în partea de V a locuinței L6, a fost descoperit și un fragment de „crater” de mărime mijlocie, cu pereții groși de peste 1 cm. Atât pe interior cât și pe exterior poartă amprenta unei modelări cu mâna (prin excizii largi paralele). Buza este dreaptă ușor răsfrântă.

Sub locuința L6 (între m.1-m.3) a fost surprinsă la -0,80 m, o groapă cucuteniană G4 de fundare. Aceasta se adâncește concentric atingând adâncimea de -1,50 m. A fost surprinsă pe toată lățimea SV și continuă în afară spre E (cca. 2,5 m).

În umplutură s-au găsit oase (vertebre, coaste, etc.), chirpic fărâmițat, friabil, cu ardere mediocră, fragmente ceramice pictate policrom și motive în spire, triunghiuri, linii paralele, etc. În centrul gropii de fundare s-a descoperit o cățuie, ușor tronconică la partea superioară (diam. = 9,5 cm; h = 3 cm; gr(max) fund = 2 cm). În centrul cățuiei există o mică dâlmă făcută intenționat cu d = 1,5 cm; h = 0,5 cm. Cățuia este un obiect ritual cu un simbolism esoteric aparte: forma rotundă este o reprezentare simbolică a yoniului, iar dâlmă din centrul acesteia, o reprezentare falică a principiului masculin.

- Fragment de vâsuleț miniatural, din lut ars de culoare cărămizie, foarte bine ars d = 4 cm; h = 1,8 cm; gr. (la fund) = 0,6 cm.

Sub masa de chirpic de perete, care are o ardere mai slabă (vizibilă în culoarea galben-albicioasă și rar cărămizie a chirpicului) apare o platformă compactă de duritate mare cu grosime cuprinsă între 10 și 25 cm.

- Complex ceramic identificat între m.8- m.9 la -0,50 -0,60 m, alcătuit dintr-un vas grosier, fragmentat, de tip fructieră, iar sub acestea fragmente fine, pictate policrom.

- Formă sferică din lut ars care ar fi putut constitui forma primară a unui vas rămas nemodelat și folosit ca lipie, de testat temperatura din cuptor. A fost descoperit la m<sub>10</sub> (-0,70 m) având

d = 15 cm; h = 11 cm. Este turtită într-o parte (fiind vizibile amprentele degetelor olarului, iar la partea opusă (la bază) are formă plană (probabil de la suportul pe care a fost plasată forma crudă). La partea exterioară are culoarea cărămizie, iar interiorul cenușiu-negricesc, cu impurități de calcar. La atingere s-a crăpat în mai multe bucăți, fiind foarte friabil datorită impurităților din pastă.

- Fragment dintr-o valvă de scoică (sidef), probabil egeeană (m<sub>12</sub>, -0,40m/L5), de mărime mică, având incizat un desen indescifrabil. Incizia a fost aplicată pe creasta superioară albicioasă. În secțiune pot fi vizibile trei stratificări foarte subțiri și una groasă semitransparentă. A fost folosită ca piesă de podoabă sau ca amuletă, căreia i s-a dat o întrebuintare magică.

- Mărgică tubulară din lut ars, perforată. Are culoarea cenușie, fiind foarte bine arsă (m.13 / L5). d. = 1,5 cm; d (perforație) = 0,4 cm; h = 3 cm.

- Percutor cvasilindric, cu capetele tocite, descoperit la m<sub>8</sub> (-0,50m), confecționat din lemn pietrificat. L = 10,5 cm; l = 4,5 cm; d (la capete) = 4 cm.

- Percutor sferic aplatizat (m<sub>6</sub>), preparat pe toate laturile, dar cu urme de tocire la cele două capete, fiind confecționat dintr-o gresie rulată, dură, de râu (d = 7 cm).

- Gratoar pe lamă, ușor carenată din silex de Ibănești, de culoare alb-maronie (m.14). Este retușat lateral, iar partea activă este oblică, ușor ascuțită în partea stângă, dar cu retușe adânci care pleacă de la nivelul carenei. Se distinge vizibil talonul și bulbul de percuție. Partea ventrală este plană. L = 4,2 cm; l = 2,4 cm.

- Așchie cu urme de uzură din silex de Prut, semitransparentă, de culoare albicioasă cu urme de cortex (m.3).

- Gratoar pe așchie, cu patină albă (probabil adus din situl paleolitic din amonte - 1 km și refolosit de cucutenieni). Are partea activă convexă, iar pe partea stângă prezintă un accident petrogenetic umplut cu calcit. Se distinge talonul, dar îi lipsește bulbul de percuție.

- Nicovală cvasidreptunghiulară, preparată dintr-o gresie dură, arsă, având o peliculă de carbonați (m<sub>11</sub>, - 0,70 m), descoperită sub placa de cuptor din locuința L5. Dimensiuni: l = 25,5 cm; l = 22 cm.

Prin descoperirea unei aglomerații de chirpic și platformă compactă, s-a pus în evidență existența a trei noi locuințe cucuteniene (L4, L5 și L6), iar sub locuința L6 o groapă de fundare G4 (funcție dată de suprafața mare de sub locuință și de inventarul religios descoperit aici).

În L4 și L5 s-au descoperit două instalații de foc (cuptoare). Dacă pentru L4 cuptorul a fost identificat în perimetrul de nord-est, pentru L5 acesta era poziționat în perimetrul nord-vestic.

Chirpicul dintre m7-m9 (latura vestică a SV) aparține de la o anexă a L5, respectiv de la o tindă.

Pe lângă ceramica policromă de tip Cucuteni A-B s-a descoperit și fragmente de ceramică din epoca bronzului, aparținând civilizației Costișa cu incizii paralele fine triunghiulare și vâlurite, având cioburi pisate în pastă. Unele fragmente sunt de calitate foarte bună, altele însă de calitate bună.

S-au descoperit și fragmente ceramice cu scoică pisată și cioburi în pastă, având o calitate slabă, ușor friabile.

#### Bibliografie:

Eliade Mircea, *Făurari și alchimiști*, 1992.

Lazarovici Magda Cornelia, Lazarovici Gh., *Noi săpături arheologice la Ruginoasa „Dealul Drăghici”* ATS 3, p. 9 – 42.

Monah Dan, *Raport preliminar de cercetare arheologică de la Mărgineni – Cetățuia*, Materiale 13, p.79 -80.



Monah Dan, *Plastică antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, BMA 3, 1997, p.59.

Merlan Vicu, Paul Salomeia, *Dolhești „La Ulm”* CCA 2006; 2007; 2008.

Merlan Vicu, Hapalet Grigorina, *Monografia comunei Dolhești. 600 de ani de la atestare documentară*, Editura Lumen, Iași, 2006.

Ursulescu N., Merlan Vicu, Tencariu Felix, Văleanu Mădălin, *Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași*, CCA, 2003, p. 158 – 160.

Ursulescu N., Boghian D., Catingă V., Merlan Vicu, *Noi date privind complexele de cult din cultura Precucuteni*, Sargeția 30, 2001 – 2002, p. 61 -78.

#### Abstract:

On the 20 m long trench of the excavation SV, we found three houses belonging to Cucuteni A-B. In L4 and L5 we found two installations of fire-scorched pottery kiln with perforated plates of terracotta, which controlled combustion temperature ceramics.

## 148. Focșani, jud. Vrancea

**Punct: Ansamblul Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul” (Piața Unirii și Grădina Publică - Focșani)**

Cod sit: 174753.06

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 367/2008**

Colectiv: Aurora-Emilia Apostu - responsabil, Mădălina Stănescu (M Vrancei), George Pantelimon (student FIB)

Situl este amplasat în centrul Municipiului Focșani - Piața Unirii și Grădina Publică din localitate, la aproximativ 55 m altitudine față de nivelul mării, pe malul drept al gârlei Milcovului, trasă la 1482 de Ștefan cel Mare, odată cu stabilirea hotarului dintre Moldova și Țara Românească pe Milcov. Cele două părți ale orașului erau situate de o parte și de alta a graniței ce despărțea Moldova de Muntenia, loc numai bun pentru ridicarea unei mănăstiri fortificate și bine întărită de către un domn muntean;

Este un sit arheologic de Ev Mediu timpuriu și târziu, ținându-se cont de descoperirea din acest an, a incintei fostului Ansamblu Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, ce aparține de biserica cu același nume. În zona în care s-au desfășurat cercetările, se găsesc încă trei obiective de interes județean și național, enumerate mai sus. Este vorba de o zonă în care istoria medievală a vechiului târg a Focșanilor este reprezentativă prin aceste obiective și împreună cu descoperirile ce au avut loc, încă din anul 2005 la Ateneul Popular - Focșani.

Au fost efectuate cercetări arheologice preventive, cât și o supraveghere arheologică între anii 2005 - 2006, la Ateneul Popular, unde au fost descoperite materiale arheologice de Ev Mediu (publicate în *Cronica Cercetărilor Arheologice*), urmate de un sondaj arheologic în anul 2006, efectuat în Grădina Publică, cu descoperirea altor materiale arheologice. Cercetările arheologice preventive din acest an au vizat Ansamblul Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, mănăstire ctitorită de Grigore Gheorghe Ghica al II-lea, între anii 1661-1663 (în prima sa domnie), pe teritoriul Munteniei, exact pe granița dintre cele două țări: Moldova și Țara Românească.

În ceea ce privește relația cu mediul, punctul respectiv se află într-un perimetru în care nu există nici un pericol de

afectare, deoarece spațiul respectiv face parte din Grădina Publică a Municipiului Focșani (grădina devenită publică între anii 1865-1866) și este în apropierea tuturor obiectivelor cuprinse în Lista Monumentelor Istorice din microzona istorică a Pieții Unirii.

Starea de conservare atât a sitului, cât și a celorlalte obiective este în general, bună.

Este vorba de un sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică – cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în sec. al XIX-lea.). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului – filiala Vrancea (sec. al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc bisericile „Precista” (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului” – Biserica Donie, „Sf. Dumitru” – uzină (sec. al XVIII-lea) etc.

Pe parcursul cercetării s-a urmărit:

- Identificarea întregului spațiu al Ansamblului Mănăstiresc „Sfântul Ioan Botezătorul” din Focșani;
- Identificarea materialelor arheologice (ceramică, fier, sticlă, obiecte diferite, monede, tezaur, morminte cu sau fără inventar etc.);
- Identificarea construcțiilor anterioare celor existente (fundații, zidării, pivnițe sau beciuri, zidul de incintă etc.);
- Identificarea altor elemente care să confirme existența unei mănăstiri în acest spațiu, de jur-împrejurul actualei biserici, cu întreaga sa compartimentare și utilizare a fiecărei incinte, a întinderii și bogăției despre care se vorbește, cât și a principalului ei rol de apărare – refugiu din calea tătarilor și a altor năvălitori;
- Identificarea principalelor rețele a conductei de olane ce traversează întreaga piață a orașului;
- Relevarea planimetrică a zidărilor descoperite;
- Stabilirea caracteristicilor constructive ale fundațiilor și ale zidărilor respective;
- Stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevante;
- Alte elemente definitorii ale întregului ansamblu mănăstiresc.

S-a efectuat cercetarea arheologică preventivă la excavarea manuală a pământului din terenul afectat pentru lucrările de refacere a perimetrului istoric, în zona grădinii și a bisericii, pe cca. 1.000 m<sup>2</sup>, în cele 13 secțiuni trasate (SI-SXIII), până la adâncimile de -1 -2,20 m (până la pământul galben, respectiv sub fundațiile mănăstirii), cât și în cele nouă case cercetate, numerotate cu C1-C9, săpate de asemenea, până sub fundațiile mănăstirii și până la pământul galben. Au mai fost cercetate șapte case, trasate manual în dreptul altarului, cât și două secțiuni trasate mecanizat, în dreptul Hotelului „Unirea”; în una s-a descoperit bolta unui beci (pivniță) de dimensiune mare, ce corespunde și se continuă și în cea de-a doua secțiune trasată mecanizat.

Complexele construite (zidite din bolovani, cărămizi sfărâmate și mortar):

- un beci (pivniță) ce apare boltit în cele două dintre laturile trasate dinspre Hotelul „Unirea” spre piață, beci aparținând secolului al XIX-lea;
- fundație cu zidărie pe latura estică (în zona cimitirului) ce merge dinspre colțul sud-estic spre Grădina Publică, fundație aparținând vechii mănăstiri de călugări greci din sec. al XVII-lea

- și despre care nu se știa că există, dar care, din păcate, nu a putut fi delimitată cu exactitate;

- două colțuri ale vechii mănăstiri, pe laturile de SE și SV, ce se termină în două semicercuri spre exterior cu decroșuri imperfect lucrate și aproape pe toată lungimea cercului și care închid spre interior prin două turnuri perfect zidite, de apărare - control și refugiu de sec. XVII, în care se văd perfect urme ale cutremurelor de pământ ce au zguduit zona, dar care au rămas totuși intacte. Turnul de pe latura sud-vestică a fost folosit ulterior (în sec. al XIX-lea) ca „umblătoare” - „plimbătoare”.

- mănăstire zidită (ziduri înalte de peste 6 m) și fortificată (turnurile cu deschizătura în zid pentru a putea ochi cu arma - fortăreață), întărită (contraforții de pe latura nordică - granița dintre cele două țări) și considerată cea mai frumoasă și impunătoare construcție de graniță și din orașul Focșani;

- fundațiile de interior și de exterior ale turnului-clopotniță a lăcașului, în secțiunea trasată pe pridvorul bisericii (SVII);

- conductele de olane (apeductele Focșanilor), considerată cea mai importantă rețea de alimentare cu apă în sec. al XIX-lea, ce apare pe toată suprafața cercetată din Piața Unirii – și care taie fundația turnului - clopotniță din SVII; conductă ce s-a descoperit și în secțiunile trasate de pe altar și de pe diagonala bisericii, la întretăierea dintre naos și altar;

- fundațiile zidului de incintă pe colțurile spațiului mănăstiresc, cât și în unele secțiuni trasate pe naosul și pronaosul bisericii, de pe laturile nordică și sudică, fundații de asemenea cu decroș exterior, ce au în unele locuri o grosime de peste 3,10 m și în general de 1,10 m;

- peste 27 de fundații de interior (ale chiliilor sau ale stăreției sau ale altor încăperi cu diferite funcționalități etc.);

- locul exact al grădinii (în fața altarului) în afara spațiului construit și zidit al mănăstirii și care era foarte întinsă;

- cimitirul cu peste 15 morminte (M1-M15) cercetate și mai puțin cercetate (unele rămase în secțiune) și care sunt de călugări și/sau de slujitori ai lăcașului de cult ce au populat biserica în trecut.

Elemente de inventar: au fost descoperite următoarele materiale importante din punct de vedere arheologic:

- monede turcești (accele), austriece (kreutzeri) și românești, de la 1896-1940 atât din mormintele cercetate, cât și din pământul săpat în secțiuni și casete;

- ceramică de foarte multe tipuri reîntregibilă și neîntregibilă aparținând secolului al XVII-lea descoperită în toate secțiunile și casetele trasate, cât și ceramică amestecată de sec. XVII și XIX descoperită într-o cantitate foarte mare, în turnul de pe latura sud-vestică (în „umblătoare”) și care este de formele: străchini, căni, cești, farfurii, pahare etc.

- pahare și vase din sticlă irizantă aparținând secolului al XVII-lea, cât și multe toarte și funduri de pahare și cofere sau cești; fragmente de farfurii din porțelan fin, de culoare albastră, de import și care sunt foarte diferit pictate manual;

- pipe (lulele) de factură turcească de multe forme și mărimi ce sunt întregi și fragmentare;

- foarte multe fragmente de olane sau olane întregi din toate secțiunile trasate ceea ce ne facem să credem că pe acest loc, undeva în interiorul mănăstirii, se „lucrau” aceste olane găsite sau chiar cărămida arsă sau în bună stare ce a fost scoasă din secțiuni, în condițiile în care locul respectiv era transformat într-un atelier de prelucrare a ceramicii fine sau grosiere sau existența unei „școli” de meserii (la nivelul secolului al XVIII-lea - XIX-lea);

- două tipuri constructive de cărămizi utilizate în zidăriile descoperite;

- tipuri de obiecte din fier cum sunt: cuie, piroane, cătușe, lacăte, chei, un topor - ciocan din fier care era utilizat, probabil, ca armă de luptă - apărare în cazul atacurilor de orice fel;

- cahle de diferite forme și mărimi, fragmentare sau bucăți întregi, de culori și ornamente deosebite (păsări, flori etc.) și chiar fragmente de cahle din terminațiile de sus sau de jos ale sobelor sau de la alte construcții - „șemineuri” -; câteva obiecte de podoabă (cercei, agrafe de păr sau butoni din bronz, aparținând secolului al XVII-lea, dar și din sec. al XIX-lea, la unele dintre mormintele cercetate; unele dintre ele aveau numai monedă turcească;

- alte obiecte importante din punct de vedere arheologic și care îmbogățesc patrimoniul muzeal.

Elemente de cronologie relativă și absolută (inclusiv analogii relevante):

- au fost descoperite în mod cert construcții de sec. XVII care apar pe toată suprafața cercetată și care aparțin spațiului zidit mănăstiresc (ale călugărilor greci);

- există o etapă a mănăstirii (o biserică ulterioară cu înmormântări - de sec. XVIII) sau o fostă biserică care a existat înaintea mănăstirii (la începutul secolului al XVII-lea?) prin mormintele descoperite sub fundațiile mănăstirești, cât și în afara acestora;

- funcționalitatea clară a fostei mănăstiri ca biserică, la nivelul secolului al XIX-lea;

- construirea întregii rețele de olane (conducta principală) la nivelul secolului al XIX-lea având funcționalitatea principală de alimentare a orașului cu apă potabilă din mai multe părți și spre mai multe locații din împrejurimi.

În concluzie, întreg spațiul pieței și al grădinii publice (devenită publică între anii 1865-1866) a funcționat permanent până în zilele noastre, fiind importantul centru de desfășurare al relațiilor comerciale - prin drumuri de legătură, pivnițe, tuneluri etc. între cele două țări de graniță.

Au rezultat resturi ceramice întregibile și neîntregibile de tipul: străchini, căni, borcane, farfurii, cești, opaițe (șfeșnice), platouri de uz comun, cât și de factură străină (de import - din ceramică albastră și verde), pentru uzul persoanelor de rang. Au fost descoperite lulele (pipe) fragmentare cât și întregi de forme și tipuri diferite, ce sunt de factură turcească; tipuri diferite de cărămidă arsă și fragmentară, cât și olane întregi și fragmentare; pahare și cești, boluri și vase din sticlă irizantă și exfoliantă ce apar de culoare verde și albastră și care sunt atât de uz comun, cât și pentru uzul superiorilor; obiecte diferite din fier, de tipul: cuie, piroane, lacăte, cătușe, unelte și arme etc.; obiecte de podoabă de tipurile: cercei, butoni, agrafe de păr etc. ce sunt din bronz; monede turcești, austriece și românești date între anii (1778-1894), de asemenea din bronz; cahle de diferite forme, mărimi, culori (verde, gri-gălbui, albastre, roșietice etc.) ce au fost descoperite într-un număr foarte mare; - alte obiecte importante din punct de vedere al funcționalității lor și care sunt specifice spațiului mănăstiresc în care au fost descoperite. Toate aceste materiale rezultate în urma cercetării arheologice din acest an, în punctul: „Ansamboul Mănăstiresc - Sf. Ioan Botezătorul” din Focșani - Piața Unirii sunt în prezent, la Laboratorul de conservare - restaurare al Muzeului Vrancei, pentru a fi restaurate, în vederea intrării lor în circuitul istoric și muzeal.

Nu au fost folosite nici un fel de tehnici deosebite în cercetarea din acest an, fiind utilizate tehnicile de săpătură manuală (cu târnăcopul, hârlețul, lopata, mătura, șpaclul, canciocul și pensula) și mecanizată cu ajutorul utilajelor firmelor de construcție. Au fost utilizate, în vederea măsurătorilor, a fotografierii, filmărilor și a pozelor de moment, diferite accesorii

necesare ca: jaloanele de teren - pentru adâncimi, metrul de pământ de 1 m respectiv 2 m, pentru lungimi și grosimi, câț și bețoșoare colorate (pentru numerotarea mormintelor) și a hârtiei albe scrise pentru marcarea secțiunilor și a casetelor trasate. Colectarea materialului s-a făcut în plicuri de hârtie, pungi de plastic de diferite mărimi, în saci, câț și în cutii și lădițe din lemn. Mormintele descoperite și cercetate au fost reînchinate la sfârșitul campaniei de cercetare, în SIV, trasată pe diagonală dintre naos și altar, de pe latura nordică, la baza fundației.

Obiectivele cercetărilor ulterioare sunt:

- stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevate și a celor nerelevate deoarece până în prezent, par a fi cel puțin trei etape constructive;
- planimetria fundațiilor implicit a zidăriei;
- relația dintre fundația inițială și zidurile de incintă ale mănăstirii;
- mormintele rămase de cercetat (ale slujitorilor bisericii sau ale călugărilor greci) împreună cu inventarul acestora, întrucât au apărut (până în prezent) cel puțin două morminte sub fundațiile descoperite și încă trei în afara acestora (dacă a fost un cimitir înaintea construirii mănăstirii fortificate sau unul ulterior);
- delimitarea exactă a zidului de incintă ce apare pe latura estică, zidărie ce nu era cunoscută ca fiind existentă și care merge până spre altarul bisericii, câț și rolul acesteia;
- spațiul exact ce a fost distrus în urma incendiului ce a avut loc pe data de 29 martie 1854;
- locul exact unde a funcționat Școala de fete din Focșani Munteni în anul 1864 (latura sudică cu grădină cu tot), se spune că avea 34 de încăperi - (configurația acestora a rămas neclară);
- locul fântânii ce se spune că era undeva în interiorul spațiului mănăstiresc;
- întinderea exactă a grădinii mănăstirii;
- inventarul arheologic al respectivului lăcaș de cult;
- posibile alte descoperiri (tezaure?).

Propuneri de conservare, protejare, punere în valoare:

- declararea zonei ca sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică – cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în secolul al XIX-lea.). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului – filiala Vrancea (secolul al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc bisericile „Precista” (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului” – Biserica Donie, „Sf. Dumitru” – uzină (sec. al XVIII-lea) etc. Prin această propunere considerăm ca zona cercetată să rămână centrul vechi istoric al Municipiului Focșani, ca loc de plimbare - refacere și reculegere, de îmbogățire a cunoștințelor istorice atât pentru focșăneni, câț și pentru vrânceni în general dar, mai ales, pentru turiștii care vizitează zona în diverse ocazii.

Această propunere presupune decopertarea spațiului până la nivelul superior al zidăriilor (nivelul diferă) și apoi conservarea integrală sau a unor porțiuni din ruinele fostei mănăstiri (chiar unele morminte *in situ*, cu inventar – monedă din bronz), câț și a unor zone de îmbinări sau cursuri drepte din rețeaua de olane existentă, prin punerea acestora la vedere spre a fi vizitate - chiar înființarea unui mic muzeu în aer liber, cu rezultatele din cercetarea efectuată în acest perimetru - odată cu atașarea unui mic istoric la fiecare punct vizitabil.

În același timp, această propunere presupune și posibilitatea desfășurării cercetărilor arheologice sistematice (propriu-zise) ulterioare de către arheologii pasionați de „dezvelirea trecutului”, ce sunt necesare în acest perimetru, în vederea posibilității de a răspunde la toate întrebările ce se ridică cu privire la această mănăstire, câț și la rolul ei în vremurile trecute.

- secțiunile trasate și cercetate și care nu vor fi puse în valoare – spre a fi vizitabile, se vor acoperi cu pământ curat (fără molozuri) și bine bătătorit, iar suprafața zidărilor se va acoperi cu un strat de nisip fin apoi, iarăși pământul curat fără alte materiale ce pot distruge din nou, zidăriile.
- posibilitatea punerii în evidență a foișorului de foc prin restaurarea (parțială) a acestuia.
- readucerea bornei de hotar pe vechiul său amplasament, la granița dintre cele două țări, pentru reîntregirea și completarea spațiului istoric.
- din considerente economice prevalente și pentru binele mers al comunității vrâncene, proiectul trebuie să se desfășoare în continuare conform standardelor stabilite de finalizare, ținându-se cont de propunerile amintite mai sus (pe câț este posibil) și cu obligativitatea încheierii unui Contract de Supraveghere pe toată durata lucrărilor ce țin de intervenția mecanică sau manuală asupra pământului de excavat.

#### Bibliografie:

- Dimitrie F. Caian, *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, 1906.  
 Antonie Plămădeală, *Cititorii voievodale în Eparhia Buzăului*.  
 Petru Obodariu *Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul în Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 72-80.  
*Călători străini despre Țările Române*, vol. V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 34.

#### Abstract:

The Monastery of 'St. John the Baptist', located centrally in Union Place of Focșani city, was a monastery at the borders of two countries: Moldavia and Wallachia. The monastery was founded by Prince Grigore Gheorghe Ghica II of Wallachia (in his first reign, 1661 – 1664). The monastery was well fortified with high enclosure walls, watch towers and large abutments to its north side. It included a church and a summer house – also used as fire watch tower. We explored over 10 graves and other six graves remained in the trenches, with both monks and ordinary people. In this area, previous investigations discovered a water pipe from the 19<sup>th</sup> century (length over 90 m). We found pottery, glass, iron, porcelain, coins, ornaments and many stove tiles (dated to the 17<sup>th</sup> century).

### 149. Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău

**Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși**

*Cod sit: 24221.02*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 83/2008**

Colectiv: Lăcrămioara Elena Istina – responsabil (CMIA Bacău)

Cea de-a șasea campanie arheologică din situl cucutenian de la Fulgeriș s-a desfășurat în perioada 14.07-02.08.2008.

Satul este amplasat în sud-estul județului Bacău, în stânga Siretului, în comuna Pâncești.

Finanțarea cercetărilor a fost asigurată de către Consiliul Județean Bacău. Forța de muncă a fost asigurată cu săteni din satul Fulgeriș, angajați cu contract de prestări de servicii, precum și cu o parte din studenții din anul I ai Universității din Bacău, Facultatea de Litere, Secția de Istorie, care și-au desfășurat practica de specialitate în această perioadă a cercetărilor.

Autoritățile locale din comuna Pâncești ne-au ieșit și în această campanie în întâmpinare, asigurându-ne găzduirea într-o școală din administrația acesteia, și anume școala din localitatea Chilia Benei, com. Pâncești<sup>1</sup>.

În cele șase campanii arheologice întreprinse în situl de la Fulgeriș (2003-2008) a fost cercetată o suprafață de 350 m<sup>2</sup> din suprafața de cca. 1 ha pe care se întinde așezarea cucuteniană. În perimetrul cercetat au fost surprinse un număr de cinci locuințe cucuteniene și 36 de gropi, majoritatea aparținând culturii Cucuteni, dar și din epoca geto-dacă. Astfel, obiectivele cercetării arheologice din acest sit sunt în continuare cercetarea integrală a așezării cucuteniene, urmărindu-se salvarea și studierea a ceea ce a mai rămas din acest sit în urma degradărilor antropice și naturale survenite până în acest moment.

Cercetările din această campanie, deși limitate drastic financiar, au urmărit cercetarea în continuare a locuinței cucuteniene L4, surprinsă prin secțiunea SVI din 2005, alături de care a fost amplasată o altă secțiune SVIII în 2007, în care a fost descoperită vatra unui cuptor, probabil de ars ceramică datorită abundenței ceramicii descoperite în preajma acesteia, majoritatea fragmentelor prezentând ardere secundară.

În această campanie a fost trasată o singură secțiune arheologică, fapt datorat fondurilor insuficiente, deși speranțele noastre s-ar fi îndreptat spre deschiderea unei case paralele cu secțiunea S IX cercetată în 2007, în care ar fi trebuit să urmărim cercetarea locuinței L5, deosebită față de celelalte locuințe cucuteniene surprinse până în prezent prin stratul abundent de ceramică spartă pe loc, numărul mare de artefacte (unelte din piatră, os, topor din aramă, statuete și fragmente de statuete antropomorfe, între care două fragmente masculine etc.). Însă cercetarea acesteia ar fi presupus fonduri mai consistente, mai ales ca terenul este în proprietate privată, folosit în scopuri agricole, ceea ce impune obligatoriu existența unor fonduri pentru despăgubirea proprietarilor terenului cercetat.

Astfel, a fost trasată SX (dimensiuni 10 x 2 m, orientată NE-SV), amplasată paralel cu SVIII din 2007, cu un martor de 50 cm, cu mențiunea că în această campanie a fost cercetat și martorul dintre aceste secțiuni. SX este amplasată pe proprietatea soților Fodor V. Floarea și Fodor D. Vasile, nr. titlu 187523/25.03.2003, tarla (solă) 94, parcelă 2051/18.

Prin trasarea acestei secțiuni s-a urmărit continuarea cercetării locuinței L4, resturile acesteia fiind surprinse între m. 3,80-10. Această locuință, ca de altfel și celelalte descoperite în acest sit, este fără podea, delimitarea acestora făcându-se după resturile de la pereții de lut descoperiți în cursul cercetărilor. Între aceste resturi rămase de la pereții de lut ar s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, fragmente de la linguri și polonice de lut, statuete și fragmente de statuete antropomorfe, figurine zoomorfe, fragmente de topoare din piatră, neperforate, unelte și așchii din silix, resturi osteologice etc.

În cadrul S X a fost descoperită groapa Gr. 36, surprinsă în C. 1a-b (de la 0 la 0,70 m profil sud-estic și de la 0 la 1,80 m în

profilul sud-vestic), care s-a adâncit până la -1,30 m. Pământul de umplură al acestei gropi este afânat, de culoare negricioasă, cu cenușă în compoziție. Artefactele descoperite în umplutura gropii aparțin culturii Cucuteni, dar și epocii geto-dace (fragment de la un kantharos, fragment de la o strachină lucrată la roată, greutate de lut etc.) ceea ce ne-a determinat să atribuim această groapă epocii geto-dace, atât după material, cât și după formă. De asemenea, în umplutura gropii a fost descoperit și un fragment de la o vatră, compact (0,21 x 0,17 m, h = 0,05 m), spărurile mozaicale nefiind desprinse, fragment care a fost surprins în umplutura gropii în poziție oblică, parcă „aruncat” în timpul acoperirii gropii.

Materialul arheologic descoperit în cadrul SX, locuința L4, precum și în stratul arheologic, este în general caracteristic culturii Cucuteni și se înscrie în cadrul descoperirilor din anii precedenți: vase, fragmente ceramice, unelte și arme din piatră și silix, plastică antropomorfă, figurine zoomorfe, unelte din os etc. Menționăm că materialul este în curs de prelucrare și restaurare<sup>2</sup> la CMIA Bacău, și de aceea rezultatele sunt prezentate parțial în cadrul acestui raport.

Între aceste descoperiri se remarcă o figurină zoomorfă, care este modelată din lut ars, pastă semifină, de culoare cărămiziu deschis, cu urme de culoare brună rezultate în urma unor arderi secundare, prezentând pe corp mai multe împunsături (H = 3,7 cm, L = 4,7 cm). În momentul descoperirii asocierea acestei piese ne-a trimis către piesa descoperită la Poduri-Dealul Ghindaru, jud. Bacău, ce a fost atribuită de către autorul cercetărilor, dr. D. Monah, ca fiind un cerb, împunsăturile de pe corp fiind considerate petele albe ale acestui animal, datată în Precucuteni III<sup>3</sup>. Ulterior, am constatat că de fapt modelarea piesei nu prea este în concordanță cu cea descoperită la Poduri și ne-am gândit că nu este obligatoriu ca această figurină să reprezinte același animal și în cazul descoperirii noastre. Astfel, consultând și pe distinsul arheozoolog S. Haimovici<sup>4</sup>, acesta ne-a sugerat că ar fi vorba de un carnivor, și anume un câine sau un lup, deoarece prezintă picioare relativ lungi și capul mai lung, neexcluzând nici dumnealui că ar fi vorba de o reprezentare a unei ovicaprine. Putem considera că figurina zoomorfă descoperită în această campanie în situl de la Fulgeriș reprezintă o piesă de o importanță deosebită, mai ales că piese de acest fel sunt rare, arta modelării cucutenienilor spunându-și și în acest caz cuvântul.

Unele artefacte descoperite în situl cucutenian de la Fulgeriș-La 3 cireși/Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău au făcut obiectul unor expoziții temporare, cum ar fi: Cucuteni – un univers mereu inedit (Bacău, 2006), Situl cucutenian de la Fulgeriș „La 3 cireși”/ Dealul Fulgeriș (campaniile 2003-2007) (Bacău, 2007); Cultura Cucuteni de la săpătură la expunere. Șantierul arheologic Fulgeriș (Tulcea, 2008); Steinzeitkunst. Frühe Kulturen aus Rumänien (Olten, Elveția, 2008).

Prin campaniile ce urmează să le întreprindem în următorii ani urmărim, în primul rând, cercetarea exhaustivă a sitului în cel mai scurt timp, fapt cerut de necesitatea recuperării rămășițelor rămase *in situ* ce mai pot fi salvate de la degradarea antropică și naturală anuală ce survin asupra Dealului Fulgeriș.

#### Note:

1. Mulțumim și pe această cale domnului Ioan Moțoc, primarul comunei Pâncești.
2. Mulțumim colegilor din cadrul Compartimentului de restaurare din cadrul instituției, Petru Voinescu, Iulia Voinescu și Andra Iuliana Ciocârlan, pentru ajutorul acordat în cadrul prelucrării și restaurării materialului descoperit în situl de la Fulgeriș.

3. *Cucuteni. The Last Great Chalcolithic Civilisation of Europe* (ed. C.M. Mantu, Gh. Dumitroaia, A. Tsaravapoulos), București, 1997, p. 196, nr. 72; *Cucuteni-Trypilia: a Great Civilization of Old Europe* (ed. L. Stratulat, N. Ursulescu), 2008, p. 234, nr. catalog R 169; *Cucuteni Culture – Art and Religion/ Kultura Cucuteni – Sztuka i Religia* (coord. I. Mares), Suceava, 2008, p. 94, nr. 188.

4. Căruia îi mulțumim și pe această cale pentru colaborare, sugestii și promptitudine.

#### Bibliografie:

Alaiba, R., Istina, L.E., *Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș-Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău*, Carpica 35, 2006, p. 47-60

Artimon, Al., Istina, L.E., Istina, M.A., David, I., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2004, p. 124-125, nr. 74

Căpitanu, V., *Cercetări arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău (II)*, Carpica 14, Bacău, 1982, p. 148

Căpitanu, V., *Raport de săpătură Fulgeriș (jud. Bacău)*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 50, nr. 108

*Cucuteni – un univers mereu inedit* (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Iași, Editura Documentis, 2006, 46 p.

Haimovici, S., Vornicu, A., *Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)*, Carpica 34, 2005, p. 357-372

Istina, L.E., Boldur, D.-O., David, D., Ursachi, L., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA, 2007, p. 158-160, nr. 82, pl. 36

Istina, L.E., Boldur, D.-O., Istina, M.-A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29

Istina, L.E., David, D., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA, 2008, p. 139-141, nr. 69

Istina, L.E., *A Copper Axe found in the Cucuteni settlement of Fulgeriș (Bacău County)*, Acta Musei Tutovensis 3, Bârlad, 2008, p. 75-85

Istina, L.E., *Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004*, Carpica 34, 2005, p. 55-75

Istina, L.E., *Plastica antropomorfă descoperită în așezarea cucuteniană de la Fulgeriș. Repertoriu*, Carpica 35, 2006, p. 39-46

Istina, L.E., Tencariu, F.A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15

#### Résumé:

On entrepris de cette année de six campagne archéologique au site cucuteniene de Fulgeriș-La 3 cireși/ Dealul Fulgeriș, commune de Pâncești, dép. de Bacău. On trase la section S X, qui a été amplacée parallèlement avec la section S VIII, qui a été cherchée pendant l'année 2007.

La section S X a des dimensions 10 x 2 m et elle est orientée NE-SO, amplacée sur le territoire des suivants propriétaires: Fodor V. Floarea și Fodor D. Vasile.

La recherche de cette section a suivi l'emplacement du maison L4, qui a été surprendre aussi aux sections S VII/2005 et S VIII/2007. Dans cette section a été découverte aussi une fosse, Gr. 36, qui appartient au niveau dacique.

Les matériaux découverts de ces campagnes archéologiques est riche, caractéristique de la culture Cucuteni,

phase A3: outils et armes en pierre et en silex, fragments céramiques et quelques pièces entières miniaturales, plastiques antropomorfes et figurines zoomorphes. On mentionne que les découvertes sont encore en l'étape de restauration et de recherche. De ces artefacts découvertes cette année se remarque une pièce, qui est une figurine zoomorphe, qui peut être interprété ovi-caprina, mais aussi un chien ou un loup.

## 150. Gheorghieni, com. Feleacu, jud. Cluj

**Punct: Valea Mare**

Cod sit: 57617.04

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 292/2008**

Colectiv: Viorica Crișan, Paul Pupeză, Szabolcs Nagy, Balasz Gergely, Tiberiu Tecar (MNIT)

Cercetarea arheologică preventivă a fost efectuată în scopul descărcării de sarcină arheologică a unei suprafețe de teren care va fi afectată de construirea Centurii de Ocolire Est a municipiului Cluj – Napoca, mai precis km 11 – 11 + 400 al acesteia. Traseul viitorului drum de ocolire începe în comuna Feleacu, unde face jonctiunea cu drumul E60, în apropierea satului Vâlcele, trecând pe la N de satul Gheorghieni, urmând cursul Văii Mari, apoi de-a lungul actualului drum comunal dinspre Cluj-Napoca spre Pata, printre pădurea Tufele Roșii și pădurea Dezmir, intersectând drumul E570 în apropierea satului Sănnicoară.

Fiind vorba despre o suprafață mare care trebuia să fie cercetată (8000 m<sup>2</sup>), inițial s-a decapat mecanic stratul vegetal, mai apoi săpătura efectuându-se în marea ei parte manual. În funcție de specificul terenului și traiectul stabilit pentru viitorul drum, s-a împărțit zona în cinci sectoare (A, B, C, D și E). Abordarea sectoarelor s-a făcut în același mod: deschiderea unei suprafețe mari care să acopere aproximativ întreaga zonă ce urmează să fie cercetată. În afara acestora, în sectorul A, au fost trasate alte doua secțiuni și o casetă, ca urmare a descoperirilor deosebite apărute aici. Fiecare sector a fost cercetat separat, numerotarea complexelor fiind independentă, dar înregistrarea informațiilor (fișe obiect, profile, ridicare topografică etc.) s-a făcut unitar.

Stratigrafia generală a sitului este următoarea:

0 -0,10 m: strat vegetal;

-0,10 -0,50 m: strat de pământ negru, cu fragmente ceramice medievale timpurii;

-0,50 -1,50 m: strat de pământ strat de pământ maroniu-cenușiu, lutos, cu oase de animale și fragmente ceramice preistorice;

-1,50 -1,80 m: strat de pământ negru, cu puține fragmente preistorice;

-1,80 -2,10 m: strat de pământ galben, lutos, cu pietre, steril din punct de vedere arheologic.

Analiza stratigrafică și particularitățile materialului arheologic descoperit au dus la identificarea mai multor perioade de ocupare a teritoriului de-a lungul trecerii timpului.

Cele mai numeroase descoperiri arheologice aparțin epocii bronzului. Este vorba în special despre o necropolă, cu morminte de incinerare și de inhumare (surprinsă mai ales în suprafața C și D), dar nu lipsesc nici elementele de habitat, locuințe și gropi, amplasate la marginea necropolei (suprafețele

A, B și E). Majoritatea materialului, foarte bogat, este în curs de prelucrare.

Dintre descoperirile funerare le amintim pe cele mai importante.

SA CX6. Groapă de cult. S-a conturat la -0,90 m față de nivelul actual de călcare, adâncimea maximă fiind atinsă la -1,45 m. Groapa avea formă ovală, ușor alungită în direcția N-V. Era umplută cu pământ cenușiu cu arsură, pigmenți de cărbune și de chirpic, oase de animale și foarte multe fragmente ceramice. Aproximativ la mijlocul complexului, în latura vestică, lângă peretele gropii, la -1,25 m adâncime, au fost descoperite două vase întregi de culoare cenușie, de dimensiuni medii, așezate unul în altul cu gura în jos. Caracterul ei ritual este susținut și de descoperirea unui os de animal (*Astragalus*) perforat, folosit probabil ca amuletă, cu rol apotropaic.

SC CX13. Mormânt de incinerare în urnă. Vasul folosit ca și urnă, de culoare cărămizie, nedecorat, a apărut la -0,20 m adâncime, lipsindu-i partea superioară. În interiorul său se aflau oase calcinate precum și fragmente ceramice de la un castron, ce probabil a servit drept capac, decorat cu linii incizate dispuse meandric.

SC CX15. Mormânt de incinerare în urnă. Urna a fost deranjată de lucrările agricole, fiind descoperită la mică adâncime, -0,22 m, lipsindu-i partea superioară. În interiorul ei s-au găsit oase calcinate precum și un inel din bronz, păstrat fragmentar.

SC CX22. Mormânt de înhumare. Defunctul a fost așezat în poziție chircită, la cca. -0,90 m adâncime față de nivelul actual de călcare. Sub craniu a fost depus un vas ceramic, cărămiziu, nedecorat, reprezentând singurul obiect de inventar din complex.

SC CX25. Mormânt de incinerare. Vasul folosit ca și urnă s-a păstrat fragmentar, fiind decorat cu meandre. Nu s-au descoperit oase calcinate. Urna a fost așezată în interiorul unei ciste din piatră, de 0,60 x 0,40 m, din care s-au păstrat trei pereți, ceea ce a făcut ca acest complex să fie considerat a fi un mormânt.

SC CX26. Mormânt de incinerare. Urna, un vas cărămiziu, conținea oase calcinate, peste ea fiind așezat un alt vas, pe post de capac, de aceeași culoare. Groapa mormântului a fost acoperită cu un strat de pietre, de dimensiuni medii, dispuse într-o formă aproximativ circulară.

SC CX60. Aglomerare ceramică. Pe o suprafață relativ mare, 2 x 3 m, între mormintele de incinerare, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, provenind de la mai multe vase, dispuse compact. În lipsa unor oase incinerate, nu putem presupune decât că este vorba despre o spargere rituală.

SD CX1. Mormânt de incinerare, distrus parțial. Urna a apărut la aproximativ 0,28 m de la nivelul actual de călcare. Ea a fost acoperită de un alt vas pentru a proteja resturile cinerale ale defunctului. Vasul spart are un diametru de cca. 0,23 m. Pasta vaselor ceramice este fină având ca degresant nisip, ardere este incompletă iar culoarea neagră-cenușie.

SD CX5-6. Mormânt de incinerare dublu. Fragmentele osteologice ale defuncților au fost depuse în două vase ceramice așezate la 0,05 m unul de altul. Buza și gâtul vaselor au fost distruse de lucrările agricole. Cele două vase sunt identice, au diametrul de 0,16 m, pastă semifină având ca degresant nisip. Arderea este incompletă. Vasele au culoarea cărămizie și nu au decor.

SD CX8. Mormânt de incinerare dublu. Cele două vase care conțineau oase incinerate, de culoare cenușiu-negricioasă, nedecorate, erau așezate unul lângă celălalt, într-o cistă din piatră. Cista avea dimensiunile de 1,77 x 1,75 m și era construită din pietre de mai mari dimensiuni, în partea de E, S și

V, doar în partea de N au fost depuse pietre de mai mici dimensiuni. Sub unul dintre vase a fost descoperită o spadă de bronz, iar peste el acesta a fost depusă ofranda de carne și un alt vas mai mic, probabil tot cu ofrandă. În partea de N a cistei au fost descoperite oase calcinate depuse fără vas printre care s-a găsit un fragment mic de sârmă din bronz. În partea de E a cistei, peste piatra masivă de colț, s-au găsit pietre cu urmă de arsură.

SD CX14. Mormânt de înhumare al unui copil, cu orientare SV-NE. Scheletul se află într-o stare proastă de conservare, craniul fiindu-i zdrobit în totalitate. Copilul era depus în poziție chircită. În partea nordică, lângă schelet, s-a descoperit un vas, la 0,13 m de picioare. Vasul, culoare cărămizie, fără decor, a fost așezat cu gura în jos.

SD CX19. Mormânt de incinerare. Vasul în care au fost depuse oasele umane incinerate era acoperit cu un alt vas. Urna are pasta fină, având ca degresant nisip, era arsă incomplet, de culoarea cenușie. Nu are decor. Capacul era un vas de mici dimensiuni, fără decor, de culoare cărămizie.

SD CX21. Mormânt de înhumare. Defunctul a fost depus în poziție chircită, orientat N-V, complexul având lungime de 1,10 m și lățime de 0,52 m. Lângă mâna dreaptă a fost descoperit un fragment mic de bronz. În partea de S a scheletului au fost depuse două vase ceramice, într-unul mai mare fiind pus un altul mai mic. Vasul mare avea un diametru de 0,30 m, iar cel mic de 0,10 m. Pasta vaselor este fină, având ca degresant nisip, ardere a fost completă, culoarea fiind cărămizie.

SE CX1. Mormânt de înhumare. Oasele scheletului nu au fost găsite în poziție anatomică, mormântul fiind probabil deranjat încă din perioada antică. Foarte probabil că defunctul a fost așezat întins, cu mâinile pe lângă corp. Alături de oase, s-au descoperit fragmente ceramice atipice.

În stadiul actual al cercetării se pot face puține referiri cronologice exacte. Multe dintre vasele mormintelor de incinerare au decor specific culturii Wietenberg, în timp ce mormintele de înhumare în poziție chircită par să aparțină culturii Noua. Groapa de cult din Sectorul A poate fi datată în perioada de tranziție dintre epoca bronzului și prima epocă a fierului.

Elementele de habitat descoperite au fost mai puțin numeroase. Ținând cont de materialul descoperit și de particularitățile morfologice ale construcțiilor, ele pot fi atribuite culturii Coțofeni.

SA CX11. Locuință. A fost identificată la -0,75 m adâncime între m. 6-21, fiind orientată cu latura lungă pe direcția N-S. Complexul aparține categoriei de locuințe de suprafață cu pereți din lut, pe unele fragmente de chirpic se pot observa urme de nuiete. Are o formă aproximativ dreptunghiulară cu dimensiuni de 7,50 x 3,50 m. Între fragmentele de chirpic și sub ele au fost descoperite multe vase ceramice întregibile sau fragmentare. Majoritatea lor aparțin categoriei de uz comun.

SC CX92. Groapă. De formă circulară, de aproximativ 1 m în diametru, cu pereții arși, s-a conturat la răzuirea mecanică a suprafeței, fiind adâncă de cca. 0,40 m. Groapa era umplută cu fragmente ceramice întregibile și era acoperită pe alocuri cu un strat de chirpic și pietre de mai mari dimensiuni. După secționarea gropii s-a observat că fragmentele ceramice se află așezate în două straturi distincte, despărțite de un strat subțire de pământ negru-cenușiu, pigmentat cu cărbune, chirpic și o lentilă de pământ galben cu pigmenți de pământ negru. Majoritatea vaselor sunt întregibile și nu au decor. Repertoriul ornamentelor nu este foarte bogat. Cele mai frecvente decoruri sunt benzile late, hașurate, cu incizii în formă de boabe de grâu la gâtul vasului, creștături la buza lui și incizii paralele sau

oblice. Pasta din care sunt fabricate este fină având degresant nisip și cioburi pisate. Arderea este incompletă, adesea apare pe ceramică un slip de culoare gălbuie sau cărămizie. Culorile variază între roșu-cărămiziu și negru-cenușiu.

SC CX93. Locuință. S-a conturat sub forma unui strat inconsistent de chirpic, pe o porțiune de 2,35 x 1,40 m. Alături de chirpic s-a descoperit fragmente ceramice mici, unele decorate.

SE CX2. Probabil locuință. Din cauza lucrărilor de amenajare, nu s-a mai păstrat decât colțul estic al complexului. Umplutura sa consta dintr-un pământ cenușiu, cu multe fragmente ceramice și oase de animale. Pe lângă acest material, în zona complexului s-au descoperit alte fragmente ceramice și oase, amestecate cu pământ cenușiu, care făceau parte tot din complex dar care au fost deranjate.

SE CX3. Probabil locuință. Ca și în cazul de mai sus, s-a păstrat doar o mică parte din suprafață, colțul estic, restul fiind distrus de lucrările de amenajare. S-au descoperit fragmente ceramice preistorice și oase de animale, într-un pământ cenușiu, atât în interiorul complexului cât și în afara lui, ca urmare a distrugerii lui de către lucrările moderne.

Primei epoci a fierului îi aparțin două locuințe de suprafață și trei gropi, cu material specific ce ar putea fi datat în perioada dominației scitice în zonă.

SA CX5. Locuință. Complexul apare sub forma unei aglomerări de ceramică și chirpic, la -0,70 m adâncime față de nivelul actual de călcare, pe o suprafață de cca. 1 m<sup>2</sup>. Printre fragmentele ceramice s-a descoperit un vârf de săgeată din bronz, tipic scitic.

SB CX1. Groapă. S-a conturat cu destulă greutate, de formă sa aproximativ ovală, fiind surprinsă parțial în profilul NV al suprafeței. Din inventarul său au fost recuperate puține fragmente ceramice și bucăți de chirpic.

SB CX3. Locuință. Complexul a fost identificat între metrii 12 – 14 ca o aglomerare de pietre, chirpic, material ceramic (fragmente provenind de la căni cu o toartă sau oale simple sau decorate, bombate, cu fundul drept) și osteologic, fără a putea fi delimitat cu exactitate.

În ciuda semnării a numeroase descoperiri de epoca medievală în zonă, în suprafețele cercetate descoperirile care să poată fi atribuite acestei epoci au fost relativ puține. Complexele apărute pot fi încadrate în perioada timpurie a evului mediu, cu precădere în sec. VIII – XII.

SA CX1. Aglomerare de pietre. Pietrele, de calcar și gresie, sunt așezate în cerc, la -0,80 m adâncime față de nivelul actual de călcare. Între pietre, precum și în jurul complexului, s-au descoperit fragmente ceramice lucrate cu mâna sau la roată, specifice epocii medievale timpurii (sec. XI-XII).

SA CX2. Fântână. S-a conturat la -0,70 m adâncime și a fost cercetată până la -2,40 m. Groapa ei avea o formă circulară și era umplută cu pământ și pietre de mari dimensiuni. Materialul arheologic descoperit datează complexul în sec. XII.

SA CX3. Bordei. Complexul fost identificat în colțul de NV al suprafeței, la -0,80 m adâncime. Este vorba despre o locuință adâncită în pământ, de formă patrulateră, cu dimensiunile de 2 x 3 m, adâncimea maximă fiind atinsă la -0,95 m. În partea nordică a locuinței s-au descoperit urmele unei cuptor de piatră cu bolta prăbușită, care avea la bază o placă de calcar. Materialul arheologic constă din fragmente ceramice decorate cu linii în val, oase de animale și o piatră de ascuțit, fiind specific sec. VIII-IX.

SC CX10. Locuință. De formă patrulateră, a fost identificată în zona de E a suprafeței, la -0,30 m adâncime. În colțul de SV s-a identificat un cuptor, clădit din piatră, care a fost folosit atât

pentru încălzirea bordeiului cât și pentru gătit. Din complex a ieșit material ceramic, fragmente osteologice, piatră prelucrată precum și un fragment dintr-o mărgea de sticlă. Complexul poate fi datat în sec. XI-XII.

Întreg materialul descoperit se află depozitat la MNIT. Ca urmare a cercetării exhaustive a suprafeței care urmează să fie afectată de proiectul de construirea a Centurii de Ocolire Est a municipiului Cluj-Napoca, și a recoltării materialului arheologic, s-a propus eliberarea de sarcină arheologică.

#### Abstract:

In 2007 (August – October) and 2008 (June – September), the National History Museum of Transylvania carried out a preventive archaeological excavation in Gheorghieni (Feleacu, Cluj), on the future layout of the "Belt Highway East" of Cluj – Napoca. The area of excavation (8000 square meters) was divided in five sectors (A, B, C, D and E). The most frequent discoveries belong to the Bronze Age, especially from a necropolis with both cremation (Wietenberg Culture) and inhumation graves (Noua Culture). The habitat elements are just a few, houses and pits, mostly belonging to Cotofeni Culture. Other complexes of this type were dated to the late First Iron Age (Scythian period) and early mediaeval time (8<sup>th</sup> – 12<sup>th</sup> centuries).

## 151. Giurgiu, jud. Giurgiu

### **Punct: Biserica „Adormirea Maicii Domnului”**

*Cod sit: 100530.03*

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 11/2008**

Colectiv: Cristian Schuster - responsabil (IAB), Ecaterina Țânțăreanu (MJ Teleorman), Traian Popa, Florin Grofu (MJTA Giurgiu)

În timpul stăpânirii otomane în *kazava* Giurgiu, cel puțin în ultimele sale decenii, în oraș exista o singură biserică creștină, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, situată în mijlocul orașului, chiar în zona pieței centrale, în imediata apropiere a actualei catedrale, care i-a și preluat hramul. Prima atestare documentară a lăcașului figurează în *Catagrafia bisericilor* din București din anul 1810 în care se precizează că preotul Radu sin popa Ivan, așezat la biserica din mahalaua Ceauș Radu a fost hirotonisit la biserica din Giurgiu la 25 august 1802. Dar biserica trebuie că avea o vechime mult mai mare în anul 1806, când tribunalul local turcesc constata că după ce fusese ruinată și gata să se prăbușească a fost reparată de creștinii din parohie și mai hotăra inventarierea tuturor proprietăților bisericesti provenite din donații, clădiri și locuri virane, situate în piața orașului. Aceasta a funcționat în continuare până în anul 1854 când a fost sfințită biserica nouă, a cărei construcție, autorizată încă din anul 1840, a durat mai mulți ani, între 1847 și 1852.

Locul primului lăcaș, păstrat în tradiția locului drept o biserică semiîngropată în pământ, de tip balcanic, unică de altfel în peisajul kazalelor otomane de la nordul Dunării, era marcat, până la sistematizarea comunistă din anul 1975, de o inscripție care a fost înlăturată atunci, pierzându-i-se astfel urma.

Obiectivul campaniei de cercetare preventivă din anul 2008 a fost reprezentat de tentativa de reperare a amplasamentului primei biserici și de identificare a cimitirelor aferente celor două biserici consecutive, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

De la bun început cercetarea arheologică a fost îngreunată în primul rând de situația construcțiilor contemporane, care împreună cu aleile de acces ocupă aproape în totalitate terenul unde funcționase prima construcție și apoi de trotuarul betonat și de rețeaua de conducte și cabluri montate recent în jurul actualului edificiu.

Astfel S1, inițial trasată cu dimensiunile de 7 x 1 m devine un sondaj de control (3 x 1 m) în singurul spațiu liber dinspre latura de SE (biserica nouă având axul longitudinal orientat NE – SV). Sub solul vegetal, pe o adâncime de aproximativ 0,70 m stratul este format din depuneri consistente de moloz cu multă cărămidă, parțial cu urme de arsură și funingine, amestecate cu resturi menajere contemporane. În stratul următor, constituit din pământ negru amestecat cu pământ galben și pigmentat cu cărămidă și mortar, au apărut oase depuse grupat sau împrăștiate, provenind din reînhumări și din morminte distruse de reînhumări. A fost identificat un singur mormânt, surprins parțial, cu scheletul în conexiune anatomică, în decubit dorsal, cu fața orientată spre E și cu brațele așezate unul pe piept și celălalt pe abdomen și cu urme ale sicriului de lemn.

Condiționată de asemenea de circumstanțele terenului, S2, cu dimensiunile de 7,50 x 1,50 m a fost trasată în prelungirea axului actualei biserici, la 3 m distanță de absida altarului, cu direcția NE-SSV.

Și aici stratigrafia este deranjată de intervențiile moderne. Sub solul vegetal se află o nivelare din pământ negru amestecat cu pietriș, mortar și fragmente de cărămidă care acoperă cel mai recent nivel de construcție demolată (1975). Sub acestea o altă nivelare constituită dintr-un sol negru pigmentat cu mortar și foarte puține fragmente de cărămidă suprapune un strat mai vechi de moloz, iar pe profilul estic a fost surprinsă o structură de cărămidă prinsă cu mortar, un rest dintr-un zid contemporan. Deși în aceste ultime straturi au fost antrenate oase și fragmente de oase umane, nivelul de înmormântare este cel aflat între 1,80 și 2,00 m adâncime, în care au fost reperate două schelete parțiale, aflate în conexiune anatomică și orientate creștinește. De asemenea, s-au identificat și depuneri de oase grupate, ceea ce implică și unele reînhumări. În c. 4, către capătul estic al secțiunii, a apărut o groapă de stins var, deranjată la rândul ei de nivelările ulterioare. Și în această secțiune înmormântările sunt lipsite în totalitate de inventar funerar și în general se poate spune despre materialul arheologic recuperat, care a fost depus la MJTA Giurgiu, că este sporadic și puțin concludent.

O casetă de 4 x 2 m, trasată în spațiul dintre blocuri și garajele care flanchează gardul sudic al bisericii, nu a adus nici-o clarificare privind amplasamentul bisericii vechi, aflată probabil sub lucrările edilitare realizate în ultimii patruzeci de ani în zonă.

O eventuală continuare a cercetării arheologice la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” ar fi limitată la terenul de la nord-estul și nordul edificiului actual unde se află cimitirul, pentru a aduce posibile lămuriri privind eventualele sale faze de existență și mai ales în ce măsură lipsa inventarului funerar este o expresie a sărăciei locuitorilor creștini sau a preluării unui model cultural specific ritualului de înmormântare al musulmanilor, cu care aceștia conviețuiau.

#### Bibliografie:

Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feuale din România. I. Țara Românească*, vol. I, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1970, p. 338.  
Petre S. Antonescu-Remuș, *Dicționar geografic al județului Vlașca*, București, 1891, p.144.

Ion Boldescu, *Monografia orașului Giurgiu*, Giurgiu, 1912, p. 175 – 179.

Scarlat Stăncescu, *Din trecutul orașului Giurgiu*, București, 1935, p. 157 – 158.

## 152. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare

### Punct: Vamă – zona Duty Free Shop

Cod sit: 137773.02

### Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 362/2008

Colectiv: Cristian Virag – responsabil, Kadas Zoltan (MJ Satu Mare)

#### Rezultatele cercetării arheologice:

C 3 - complex de epocă neolitică, de formă neregulată, surprins parțial (14 x 4 m), care se termină în C4/B. În complex a fost descoperită o cantitate impresionantă de material ceramic, piese litice. Adâncimea maximă este de 1,70 m de la nivelul actual de călcare.

C4/A - șanț în formă de V, surprins pe lățimea suprafeței cercetate (5 x 3 m), cu deschiderea maximă în partea superioară de 3 m, partea inferioară cu o lățime de 0,40 m. În complex au fost descoperite numeroase materiale ceramice neolitice și materiale litice. Adâncimea maximă este de 2,30 m de la nivelul actual de călcare.

C4/B - șanț în formă de V, surprins pe lățimea suprafeței cercetate (5 x 3 m), ușor oblic pe C4/A, delimitat de acesta de o treaptă cu lățimea maximă de 1 m. În complex au fost descoperite numeroase materiale ceramice neolitice și materiale litice. Adâncimea maximă este de 2,20 m de la nivelul actual de călcare.

C4/C - complex de formă circulară, cu diam. de cca. 1 m, cu puține materiale ceramice, aflat în marginea lui C4/B.

C7 - complex de formă ovală, surprins parțial în latura de NE a suprafeței cercetate. Au fost descoperite materiale ceramice de epocă neolitică și materiale litice. Adâncimea maximă este de 1,30 m de la nivelul actual de călcare.

C8 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (2 x 2 m), adâncime 0,60 m, umplutură brun închis, cu numeroase materiale ceramice și litice.

C9 - șanț de palisadă, ce înconjoară așezarea neolitică într-o anumită fază de locuire, fiind surprinsă o intrare în incintă, marcată prin două gropi mari de stâlp, care marchează poarta. În spate au fost descoperite alte două gropi mai mici, probabil de la stâlpii de susținere a porții. Șanțul are o grosime variabilă, de 0,20-0,40 m, cu o adâncime ce variază de la 0,20 -0,50 m.

C10 - șanț de formă ovală (8,70 x 2,50 m), cu o groapă pe latura nordică a complexului. Umplutura șanțului este de culoare brun închis, adâncimea maximă 1 m, cu alveolari pe fundul șanțului. A fost descoperită o cantitate impresionantă de material ceramic și litic.

C10/A - complex de formă ovală (1,30 x 0,70 m), aflat în imediata apropiere a C10, cu numeroase materiale ceramice.

C11 - complex de formă circulară, surprins parțial în profilul sudic al suprafeței decopertate. Au fost descoperite materiale ceramice de epocă neolitică.

C12 - șanț (6 x 0,40 m), probabil un pat de perete al unei locuințe.

C13 - complex de epocă neolitică, de formă neregulată (3,2 x 3,7 m), cu adâncimea maximă de 1,20 m de la nivelul actual de



călcare. Au fost descoperite materiale ceramice și litice. Complexul este tăiat de o groapă rectangulară (0,30 x 0,40 m) de epoca bronzului în care a fost descoperit un vas întreg.

C 14 - complex de epoca bronzului, de formă ovală (1,2 x 1,6 m), ușor neregulată, adâncimea maximă 0,50 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu mult cărbune și materiale ceramice.

C15 - complex de epoca bronzului, de formă circulară (2 x 2,1 m) adâncimea maximă 0,80 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu mult cărbune și materiale ceramice.

C16 - complex de epoca neolitică, de formă ovală (1,3 x 1,4 m), ușor neregulată, adâncimea maximă 0,30 m. Umplutura gropii este brun-negricesc, cu numeroase materiale ceramice.

C17 - complex de epoca bronzului, de formă circulară (1,2 x 1,2 m) adâncimea maximă 0,20 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu materiale ceramice.

C 18 - complex de epoca bronzului, de formă ovală (1,3 x 1,1 m) adâncimea maximă 0,30 m. au fost descoperite materiale ceramice și litice.

C19 - complex de epoca bronzului, de formă circulară (1,6 x 1,5 m) adâncimea maximă 0,40 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu numeroase materiale ceramice.

C20 - complex de forma unui șanț (15 x 2,5 m), surprins parțial, orientat E-V, cu adâncimea maximă 2,10 m de la nivelul actual de călcare. Au fost descoperite numeroase materiale ceramice (vase întregi, 4 văscioare miniaturale) și materiale litice (topoare, lame).

C21 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (1,5 x 1,5 m), cu adâncimea maximă de 0,30 m. Au fost descoperite materiale ceramice și litice. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu.

C 22 - complex de epocă neolitică, de formă ovală (1 x 0,8 m), ușor neregulată, adâncimea maximă 0,20 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu materiale ceramice.

C23 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (2 x 2,5 m), surprins parțial, adâncimea maximă 1,20 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu numeroase materiale ceramice și litice.

C24 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (1,3 x 1 m), surprins parțial, adâncimea maximă 0,30 m. Umplutura gropii este brun-negricesc, cu numeroase materiale ceramice.

C25 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (0,60 x 0,70 m), surprins parțial, adâncimea maximă 0,25 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu materiale ceramice.

C 26 - complex de epocă neolitică, de formă ovală (1,3 x 1,1 m), ușor neregulată adâncimea maximă 0,30 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu materiale ceramice.

C27 - complex de epocă neolitică, de formă circulară (2,5 x 1 m), surprins parțial, adâncimea maximă 0,70 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu numeroase materiale ceramice.

C28 - complex de epocă neolitică, formă circulară (2 x 0,5 m), surprins parțial, adâncimea maximă 0,80 m. Umplutura gropii este de culoare negru-cenușiu, cu numeroase materiale ceramice și chirpici diseminat.

C28/A - complex de forma unui șanț (0,3 x 2,5 m), cu adâncimea de 0,2 m. Complexul se termină în C28.

C30 - complex de formă ovală, surprins parțial, cu un numeros material ceramic. Dimensiunea complexului 7 x 1,5 m, adâncimea maximă 0,70 m. Umplutura complexului este de culoare brun închis.

C30/1 - complex de forma unui șanț sau pat de perete, format din două segmente, se termină în C 30. Adâncimea maximă 0,40 m.

C31 - complex de formă ovală (2,80 x 0,90 m) cu puțin material ceramic. Adâncimea maximă 0,22 m.

C32 - complex de formă circulară (d. 1,40 m), adâncimea maximă 0,40 m. Umplutura complexului este brun închis, cu puțin material ceramic.

C33 - complex de formă ovală (1,20 x 0,60 m) cu puțin material ceramic. Adâncimea maximă 0,38 m.

C34 - groapă de formă ovală (0,80 x 0,60 m), fără material ceramic, adâncimea maximă 0,20 m.

C35 - groapă de formă ovală (1,10 x 0,70 m), fără material ceramic, adâncimea maximă 0,60 m.

C36 - groapă de formă ovală (1,50 x 0,90 m), fără material ceramic, adâncimea maximă 0,12 m.

C37 - groapă de formă ovală (1 x 0,70 m), fără material ceramic, adâncimea maximă 0,60 m.

C38 - șanț (0,30 x 8,5 m), cu umplutură brun închis, fără material ceramic. Adâncimea maximă 0,20 m.

C39 - groapă de formă ovală, de mici dimensiuni (0,40 x 0,30 m)

C40 - complex de formă alungită, reprezentând partea estică a complexului C2, cercetat în anul 2000. Complexul are forma unui șanț care se termină într-o groapă de formă ovală, cu urmă de arsură pe fundul complexului, reprezentând o vatră. Umplutura complexului este de culoare brun închis, negricios, cu lentile de culoare brun gălbui, cu un numeros material ceramic și chirpici diseminat. Adâncimea maximă este de 0,85 m.

C40/1 - complex de formă alungită, descoperit în latura sudică a complexului C40, reprezentând un pat de perete de locuință. Au fost descoperite puține materiale în umplutura complexului, adâncimea maximă fiind de 0,40 m.

C41 - complex de formă rectangulară (1,5 x 1 m), cu colțurile rotunjite, cu umplutură brun închis, fără materiale ceramice.

C42 - complex de formă ovală (0,80 x 0,5 m), cu umplutură brun închis, fără materiale ceramice.

C43 - complex de formă rectangulară (1,2 x 0,8 m), surprins parțial, cu colțurile rotunjite, cu umplutură brun închis, fără materiale ceramice

C44 - complex de formă ovală (1 x 0,5 m), reprezentând un *bothros*, cu depunerea rituală a unui vas ceramic spart intenționat.

C45 - pat de perete al unei locuințe de suprafață.

[Cristian Virag]

#### Abstract:

The settlement Halmeu-Vamă is situated in North of Halmeu Village, in the free area between Romanian and Ukrainian border, on the platform of Egher river (Egherul Mare). The site was found during rescue excavations from November 2000. During the February-May 2006, new excavations were made on the Halmeu Custom area. These excavations were necessary because of the building of a veterinary check point which was to be placed on the 6000 sq.m. area. The investigations were continued during 2008, making rescue excavations on the area of building of some Duty Free Shops, a surface of 800 sq.m. being investigated.

**153. Hunedoara, jud. Hunedoara****Punct: Castelul Corvinilor – Turnul nou de poartă**

Cod sit: 86829.02

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 265/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman – responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe cercetarea jumătății vestice a turnului nou de poartă (suprafața I), în scopul identificării dinamicii stratigrafice a acestui sector. Intervenția a fost necesară în condițiile includerii acestui sector în planul național de restaurare.

În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei zonei vestice a acestui sector al turnului nou de poartă, fiind documentate în zona neafectată de intervenții moderne și contemporane (autorizate, neautorizate), peste 20 de niveluri arheologice, legate construcția turnului (sec. XV), amenajarea acestuia sau a sectoarelor carosabile.

Au fost cercetate, parțial sau integral 11 obiective (ziduri, șanțuri, rigolă, amenajare piatră, o groapă), între care se remarcă segmentul de zid (Cpl. 1), paralel cu laturile scurte ale turnului de poartă, lucrat din piatră locală, de o manieră îngrijită, la 0,34 m (parte superioară) de la cota vechii pardoseli. Acest zid este puternic deranjat de o amenajare modernă (canal evacuare apă pluvială), care taie și o rigolă de cărămidă (Cpl. 2).

Materialul arheologic recoltat (ceramică, piese de metal, piese de os, piese armament) se eșalonează pe durata secolelor XV-XVIII, stratigrafia surprinsă fiind caracteristică uneia dintre cele mai dinamice sectoare ale monumentului hunedorean.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. O parte a inventarului metalic, după restaurare, va beneficia de investigații metalografice.

Pentru anul 2009, nu se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în monument.

Având în vedere particularitățile sitului și caracterul cercetării arheologice, măsurile aplicate s-au limitat la conservarea *in situ* a obiectivelor majore descoperite. O parte din materialele rezultate în această campanie vor fi incluse expoziției de bază din cadrul MCC Hunedoara.

**Bibliografie:**

Möller Istvan, *A Vajda-Hunyad vár építési korai*, MM, III (1913), 77-104;

Anghel Gheorghe, *Castelul de la Hunedoara (noi puncte de vedere asupra fazelor de construcție)*, Sargetia 11-12, 1974-1975, 363-375;

Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara*, 2005, 135;

Roman Cristian Constantin, Diaconescu Dragoș, Țiplic Marian, *Archaeological excavations at Hunedoara-The Corvins' castle-the sacristy of the chapel*, în *Studii de istorie veche și arheologie. Omagiu profesorului Sabin Adrian Luca*, 187-207; *Hunedoara-Castelul Corvinilor*, CCA, 2008, 152-153.

**Abstract:**

This rescue excavation led us to know the stratigraphic dynamics of the western area of the eastern gate tower from Hunedoara-Corvins' Castle. We identified some new features (mostly walls) connected with the building and the functioning stages of this tower.

**154. Hunedoara, jud. Hunedoara****Punct: Dealul Sânpetru**

Cod sit: 86829.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 286/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe cercetarea perimetrului din vecinătatea stației de bază, fiind trasate 4 suprafețe. În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei acestui perimetru, fiind documentate niveluri arheologice aparținând Hallstatt-ului, niveluri și amenajări datate în perioada Latène și niveluri aparținând perioadei medievale timpurii.

Au fost cercetate parțial sau integral numeroase complexe (25), majoritatea aparținând epocii dacice. Aceste din urmă complexe sunt reprezentate de gropi săpate în steril sau în stânca nativă, șanțuri, precum și de un zid de piatră locală, nefasonată. Cele mai timpurii materiale arheologice aparțin culturii Tiszapolgár, urmate de loturi aparținând culturii Coțofeni, etapelor mijlocii și târzii ale epocii bronzului (materiale prezente în nivelurile mai târzii). Cel mai vechi nivel in situ aparține primei perioade a epocii fierului, suprapus de niveluri specifice Latène și medieval timpurii. Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Intenționăm în viitorul apropiat analizarea unor piese de metal, în paralel cu întocmirea unui studiu privind industria materiilor dure animale.

Pentru anul 2009, se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în acest punct, mai precis pe panta estică a fortificației și la baza valului de pământ.

Având în vedere particularitățile sitului, măsura care se impune este monitorizarea proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat. O parte din materialele rezultate în această campanie vor fi publicate în reviste de specialitate.

**Bibliografie:**

Luca Sabin Adrian 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei. Săpăturile arheologice sistematice din Grădina Castelului, campaniile anilor 1996-1998*, 58-60;

Luca Sabin Adrian, 2005, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara*, 135;

**Abstract:**

The 2008 campaign we excavated the area of the western half of the Sânpetru Hill in order to find out the vertical and horizontal stratigraphy. 25 archaeological features were investigated, most of them belonging to the Dacian period. The earliest discoveries (from the strata) belong to the Tiszapolgár culture, followed by artifacts of the Aeneolithic (Coțofeni

culture), Middle and Late Bronze Age, Hallstatt, Roman period and the Middle Ages.

### 155. Hunedoara, jud. Hunedoara

**Punct: str. Rotarilor, nr. 32**

*Cod sit: 86829.03*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 310/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele materiale/substrucții cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de extinderea locuinței particulare și verificarea stratigrafiei zonei.

Stratigrafia surprinsă cu ocazia cercetării celor două secțiuni, demonstrează faptul că depunerile arheologice aparțin perioadei neolitice (neolitic dezvoltat), medievale, perioadei moderne și epocii contemporane, fiind identificate și cercetate parțial 3 complexe (gropi).

A fost cercetat, parțial sau integral un număr de 3 complexe, prezentate, după cum urmează:

C1, (S2/2008, groapă, săpată din nivelul contemporan, ce tăia toate nivelurile anterioare ei, fundul acesteia fiind adâncit în steril, c. 2, conturată la -0,25 m);

C2 (S2/2008, groapă, c. 1, conturată la adâncimea -0,20 m);

C3 (S2/2008, groapă, c. 1, conturată la adâncimea -1,65 m).

Materialele ceramice medievale se pot data începând cu sec. al XV-lea, cele mai consistente contexte, din punct de vedere al numărului de materiale și al relevanței cronologice, fiind legate de perioadele modernă și contemporană.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

Pentru anul 2009, se intenționează efectuarea unor supravegheri/cercetări arheologice preventive în vecinătatea acestui punct, o dată cu înlocuirea rețelei stradale de gaze.

Având în vedere particularitățile sitului și extinderea suprafețelor ocupate de construcții, insistăm asupra monitorizării proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat.

#### Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei. Săpăturile arheologice sistematice din Grădina Castelului, campaniile anilor 1996-1998, 1999*, 58-60.

Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara*, 2005, 135;

Pinter Karl-Zeno, Țiplic Ioan-Marian, *Hunedoara "Sfântul Nicolae"*, CCA, 1998, 29-30.

#### Abstract:

This preventive archaeological excavation confirmed the known stratigraphic sequence of the St. Nicholas church. The stratigraphy is representative for the Middle Neolithic, Middle Ages, Modern Age and contemporary period.

### 156. Hunedoara, jud. Hunedoara

**Punct: str. Viilor, nr. 6 C**

*Cod sit: 86829.03*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 193/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe salvarea obiectelor de patrimoniu arheologic și cunoașterea contextului acestora în condițiile existenței în imediata vecinătate a unor stațiuni aparținând neoliticului, eneoliticului, epocii bronzului, epocii fierului și perioadei medievale.

În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei acestui perimetru, fiind documentate trei niveluri arheologice aparținând epocii fierului, epocii romane și perioadei contemporane.

A fost cercetat, parțial sau integral, un număr de 8 complexe, prezentate după cum urmează:

C1 (S1/2008, groapă, cu partea inferioară săpată în steril, c. 2, conturată la -1 m);

C2 (S1/2008, groapă, c. 3, conturată la adâncimea -1 m);

C3 (S1/2008, groapă, c. 1, 2, conturată la adâncimea -1 -1,10 m);

C4 (S1/2008, groapă, c. 3, conturată la adâncimea -1,20 m);

C5 (groapă, identificată în S1/2008, c. 4);

C6 (groapă puțin profundă, identificată în S1/2008, c. 4);

C7 (șanț, identificat în S2/2008, c. 1, 2, la adâncimea de 1,10 m);

C8 (S2/2008, groapă, c. 3, 4, conturată la adâncimea -1,03 m, punct vestic)

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

Pentru anul 2009, nu se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în acest punct

Având în vedere particularitățile sitului, măsura care se impune este monitorizarea proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat. O parte din materialele rezultate în această campanie vor fi publicate în reviste de specialitate.

#### Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara*, 2005, 135;

#### Abstract:

This rescue archaeological excavation led us to know the stratigraphical dynamics of the the base of the Sânpetru Hill, which holds a mediaeval fortress and Dacian features.

### 157. Hunedoara, jud. Hunedoara

**Punct: str. Pomilor, nr. 4**

*Cod sit: 86829.03*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 265/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Campania anului 2008 s-a concentrat pe cercetarea integrală a perimetrului destinat racordului la rețeaua de apă a acestei proprietăți.

În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei acestui perimetru, fiind documentate două niveluri arheologice aparținând culturii Starčevo-Criș și epocii bronzului (?), suprapuse de niveluri aparținând epocilor modernă și contemporană.

A fost cercetat parțial un complex Starčevo-Criș, ale cărui resturi constructive, au fost identificate în capătul nordic al secțiunii noastre, la adâncimea de -1,60 m de la actualul nivel de călcare. Stratigrafia din acest punct, raportată la descoperirile din vecinătate este puternic bulversată de amenajări și construcții contemporane.

Materialul arheologic recoltat (ceramică, piese de os, piese litice) se eșalonează pe durata fazelor III-IV din evoluția culturii Starčevo-Criș.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

Pentru anul 2009, nu se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în acest punct

Având în vedere particularitățile sitului, măsura care se impune este monitorizarea proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat. O parte din materialele rezultate în această campanie vor fi publicate în reviste de specialitate.

#### Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei. Săpăturile arheologice sistematice din Grădina Castelului, campaniile anilor 1996-1998, 1999, 58-60;*  
Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara, 2005, 135;*

#### Abstract:

From this rescue archaeological excavation we know the stratigraphic dynamics of the Starčevo-Criș culture for the western terrace of the Cerna River. The pottery is characteristic for the third and fourth phases of the Starčevo-Criș culture.

## **158. Hunedoara, jud. Hunedoara**

**Punct: Piața Obor (Direcția Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor a jud. Hunedoara)**

Cod sit: 86829.05

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 56/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Scopul prezentei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele materiale/substrucții cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de o viitoare construcție de interes public (Direcția Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor a jud. Hunedoara), și completarea informațiilor privind stratigrafia generală a sitului.

Stratigrafia surprinsă în perimetrul secțiunilor S1-S3/2008 este simplă și se prezintă astfel (de jos în sus):

- Nivel brun, dens, cu pete negre (cu grosimi variabile) (nivel 1), cultura Petrești.

- Nivel negru, cu un bogat material arheologic (nivel 2), cultura Petrești.

- Nivel brun, steril din punct de vedere arheologic.

- Niveluri contemporane, legate de amenajarea platformei pentru piața agro-alimentară.

Corespondențe tipologice pentru materialele ceramice identificate în acest punct plasează stațiunea în fazele timpurii ale culturii Petrești, cele mai apropiate legături fiind făcute cu materialele de la Hunedoara-Cimitirul Reformat și Hunedoara-Grădina Castelului.

În funcție de dimensiunile terenului afectat de construirea obiectivului menționat anterior, s-a efectuat cercetarea a trei secțiuni cu dimensiunile de 6 x 4,5 m (S1/2008), 7,5 x 4,5 m (S2/2008), 3 x 3 m (S3/2008), orientate N-S. Amplasarea secțiunilor a ținut cont de realitățile din teren (planul viitor al construcției), precum și de obținerea unei cât mai complete stratigrafii pentru sectorul cercetat. S-au executat fotografiile ale perimetrului studiat înainte de inițierea cercetărilor, în timpul cercetării, cât și la finalizarea acesteia (aspect general, profile). Suprafața totală cercetată se ridică la 69,75 m<sup>2</sup>, această valoare fiind condiționată de prezența pe acest perimetru a numeroase intervenții moderne (canale de alimentare cu apă sau energie termică), precum și a cotei fundațiilor viitoarei clădiri. În paralel cu întocmirea acestui segment de documentare s-au efectuat desene ale profilurilor secțiunilor S1-S3.

A fost cercetat, parțial sau integral, un număr de 6 complexe, după cum urmează:

Cpl 1, (S1/2008, șanț săpat în steril, cu numeroase momente de umplere);

Cpl 2 (structură chirpici, identificată în S2/2008, c. 5, 10, adâncimea 1,20 m);

Cpl 3 (aglomerare ceramică, piatră de râu, lipitură, identificată în S2/2008, c. 2, 7);

Cpl 4 (bordei, S1/2008, c. 9, adâncimea 1,20 m)

Cpl 5 (groapă stâlp, identificată în S3/2008, c. 3, 4, conturare adâncimea 1,25 m)

Cpl 6 (șanț, identificat în S3/2008, c. 1-4, conturare adâncimea 1,25 m). Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

Cercetarea arheologică preventivă a tuturor perimetrelor din actuala Piață Obor, incluse unor lucrări de construcție, extindere, refacere.

Având în vedere particularitățile sitului, aceste propuneri se limitează la valorificarea științifică a materialelor în articole, studii, monografii de sit. O parte din materialele rezultate în această campanie vor fi incluse expoziției de arheologie din cadrul MCC Hunedoara.

#### Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara, 2005, 137*

Luca Sabin Adrian, Roman Constantin, *Materiale eneolitice descoperite la Hunedoara-Judecătoria, Corviniana 5, 1999, 6-11.*

#### Abstract:

The archaeological rescue excavation from Hunedoara-Piața Obor led to important results for the study of the early Aeneolithic in the area of the contact between Hunedoara depression and Poiana Ruscă Mountains. Two levels of

dwelling correspond to the Petrești culture occupation level. The archaeological features are scarce (deep complexes). The entire archaeological material can be attributed, from a technological, shape repertoire and ornamental typology point of views, to the early stage of Petrești culture. Isolated Coțofeni artefacts were also discovered.

### 159. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu

**Punct: La Izlaz**

Cod sit: 103693.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 230/2007; cercetare neautorizată în anul 2008**

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil, Alexandru Morintz (IAB), Traian Popa, Ionuț Cristian Gheorghe (MJTA Giurgiu)

Situl se află amplasat în lunca Neajlovului, la aproximativ 700 m de cursul acestuia și la cca. 100 m N de drumul județean care leagă satele Stâlp de Iepurești. Starea de conservare a sitului este, în general bună, existând însă pericolul inundării lui de apele Neajlovului și deteriorării în urma folosirii lui drept carieră de pământ. Săpăturile arheologice au fost inițiate în anul 2007, când a fost trasată suprafața S1 (4 x 4 m), situată la jumătatea laturii nordice a sitului, continuate în anul următor, prin trasarea suprafeței S2/2008 (2 x 4 m), lăsându-se între ele un martor de 0,50 m. Investigațiile din cele două campanii, care au fost finanțate integral de MJTA Giurgiu, s-au derulat în 2008 în perioada octombrie – noiembrie. Din punct de vedere stratigrafic, situația se prezintă în felul următor: a) între 0–0,18 m se găsește stratul vegetal; b) între 0,18–0,60 m se află stratul din Bronzul Timpuriu, cultura Glina; c) între 0,62–1,02 m se găsește stratul de cultură Gumelnița, cu fazele A2 și B1. Dintre complexele închise, aferente culturii Glina, notăm descoperirea unei gropi menajere, care începe de la 0,30 m, tăind stratul de cultură Gumelnița, ajungând până la stratul steril (-1,02 m). Inventarul gropii respective era compus dintr-o mare cantitate de cenușă, bucăți de chirpici, fragmente ceramice, oase de animale.

Ceramica specifică acestei manifestări cuprinde câteva fragmente de buze de vase, funduri și alte fragmente cu decor găuri-butoni. De culoare cărămizie și cenușie, pasta (de factură grosieră și semigrosieră), are în compoziție lut, pietricele și pleavă. În afara ceramicii, între c. 1-2, apare o concentrare de fragmente de chirpic, multe dintre ele păstrând amprentele imprimate de pari și nuiile.

Începând cu adâncimea de -0,60 m, încep să apară primele fragmente de tip Gumelnița în asociație cu chirpici. Au fost surprinse urmele a două construcții de suprafață (L1 și L2), care nu au fost cercetate integral, fiecare din ele aparținând câte uneia din cele două faze (A2, respectiv B1) ale culturii. Dintre vasele întregi, amintim unul bitronconic, de mici dimensiuni, descoperit în c. 2 între adâncimile de -0,80 –0,90 m, din pastă de factură semifină, care are în compoziție pleavă și nisip. Decorul este format din impresiuni, dispuse în două benzi orizontale, separate între ele de două alveole imprimate cu degetul.

Cel de-al doilea vas, de formă tronconică și restaurat parțial, a fost descoperit la aceeași adâncime și este tot de mici dimensiuni. Pasta, de culoare cărămizie, are în compoziție nisip și pietricele. În afara celor două vase, a mai fost descoperit un

altul fragmentar, având ca decor mai multe curburi, dispuse orizontal, căruia i se adaugă un castron (restaurat parțial), canelat în interior. Mai menționăm, de asemenea, numărul mare de buze și funduri de vase, care sugerează forme diverse: străchini larg deschise, vase mari bitronconice, castroane, dar și chiupuri cu corpul bombat. Cât privește ornamentarea respectivelor vase, pe lângă formele de decor amintite (canelat și alveolat), a mai fost utilizată și pictura cu grafit.

#### Bibliografie:

C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare*, Bibliotheca Thracologica 20, București, 1997.

C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Târgoviște, 2007.

#### Zusammenfassung:

Die in Iepurești-La Izlaz durchgeführten Grabungen erlaubten das Erforschen einer frühbronzezeitlichen Glina-Grube und das Anschneiden zweier äneolithischen Gumelnița-Behausungen.

### 160. Independența, com. Gherghița, jud. Prahova

**Punct: Pe terasă**

Cod sit: 133456.04

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 156/2008**

Colectiv: Dan Lichiardopol – responsabil, Bogdan Ciupercă, Alin Frînculeasa, Nicolae Șerban (MJIA Prahova)

Situl arheologic de la Independența se află situat pe terasa înaltă a râului Prahova, în apropierea confluenței dintre acesta și râul Teleajen. Cercetările arheologice de aici au fost prilejuite de lucrările de construcție a autostrăzii București–Ploiești. Situl intersectează firul autostrăzii între km 40+550 și 40+775.

De asemenea, situl arheologic de la Independența este traversat de la V la E de un drum de exploatare agricolă, fapt ce ne-a determinat să-l împărțim în două sectoare. Astfel, zona situată între limita terasei râului Prahova și drumul de exploatare a primit indicativul de sectorul N, iar zona aflată la S de acest drum a fost denumită sectorul S.

Obiectivele acestei campanii au fost: continuarea cercetării complexelor medievale identificate în toamna anului 2007 și de a constata dacă locuirea medievală din zonă a avut unul sau mai multe nivele; surprinderea unor noi morminte aparținând celor două faze de înmormântări: cea medieval-timpurie (sec. XI-XII) și cea medievală (sec. XV-XVI), precum și obținerea de informații mai detaliate cu privire la nivelul de epoca bronzului observat în sectorul N. Obiectivul final al cercetării arheologice preventive de la Independența este acela de a cerceta exhaustiv situl în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenului aflat pe traiecul autostrăzii București–Ploiești.

Din punct de vedere al strategiei de săpătură, situl a fost abordat prin trasarea de secțiuni paralele, orientate N-S, între care s-a păstrat martori stratigrafici cu lățime de 0,5/1 m. În câteva situații, unde necesitățile cercetării au impus, au fost deschise și suprafețe de tipul casetelor (în cinci cazuri). Astfel, au fost deschise un număr de 14 secțiuni și 3 casete în sectorul

S (SI = 75 x 1,5 m; SII = 100 x 1,5 m; SIII = 14,5 x 2,5 m; SIV = 100 x 2 m; SV = 74 x 3 m; SVI = 120 x 3 m; SVII = 74 x 2 m; SVIII = 100 x 2 m; SIX = 25 x 2 m; SX = 100 x 1,5 m; SXI = 70 x 2,5 m; SXII = 110 x 2 m; SXIII = 84 x 2 m; SXIV = 24 x 2 m; Cas. 1 = 5 x 5 m; Cas. 2 = 5 x 5 m; Cas. 3 = 3,5 x 2,5) și 11 secțiuni și 2 case în sectorul N (SI = 82 x 3 m; SII = 72 x 2,5 m; SIII = 90 x 2,5 m; SIV = 100 x 2,5 m; SV = 72 x 2 m; SVI = 76 x 2,5 m; SVII = 72 x 2 m; SVIII = 68 x 2 m; SIX = 24 x 5 m; S. X = 100 x 2 m; SXI = 58 x 3 m; Cas. 1 = 8 x 3 m; Cas. 2 = 4 x 2 m), fiind cercetată o suprafață totală de 5150 m<sup>2</sup>, după cum urmează: 3100 m<sup>2</sup> în sectorul S și 2050 m<sup>2</sup> în sectorul N.

Sucesiunea de utilizare a terasei râului Prahova din punctul *Pe terasă*, sat Independența, comuna Gherghița (de la cel mai nou spre cel mai vechi nivel de locuire) se prezintă astfel:

- sub nivelul arabil actual se află nivelul locuirii medievale care, pe baza observațiilor de săpătură, are două faze (sec. XV - XVI).
- contemporan locuirii medievale este grupul de morminte de inhumăție cu orientare V-E (sec. XV - XVI).
- anterior locuirii medievale se plasează grupul de morminte de inhumăție cu orientare N-S (sec. XI-XII).
- cele mai vechi urme de locuire aparțin epocii bronzului, cultura Monteoru.

#### Locuirea medievală

Nivelul de locuire medievală de la Independența este unul consistent, fiind alcătuit din locuințe de suprafață și gropi de diferite dimensiuni și forme.

În cadrul cercetărilor întreprinse până în prezent au fost identificate și cercetate un număr de opt complexe (cpl. 10/SIV/2007; cpl. 1/SIV-SX/2008; cpl. 5/SIII-S.VI/2008; cpl. 7/S.III/2008; cpl. 2/S.II/2008; cpl. 5/SII/2008; cpl. 5/SI-SVII/2008; cpl. 3/SIV-Cas.1/2008) care datorită dimensiunilor și formei au fost încadrate în categoria locuințelor. Acestea sunt dispuse în sectorul de N al sitului, spre marginea terasei înalte a râului Prahova. Locuințele cercetate au formă rectangulară, colțuri rotunjite, la unele dintre acestea observându-se gropile de stâlpi, dispuse la colțuri și pe mijlocul laturilor. În unele cazuri s-au putut observa gropi de stâlpi situate în exteriorul suprafețelor complexelor de locuit și poziționate în dreptul colțurilor sau laturilor acestora, fapt ce ne-a oferit posibilitatea de a emite ipoteza existenței unor amenajări exterioare construcțiilor.

Cele mai numeroase complexe medievale (54 de complexe) sunt reprezentate de gropi, având forme dintre cele mai diverse. În marea lor majoritate aceste gropi erau utilizate pentru extragerea lutului pentru amenajarea locuințelor și folosite ulterior drept gropi menajere.

Datarea așezării rurale cercetată la Independența a fost realizată cu ajutorul a patru monede. Astfel, o monedă emisă de Mircea cel Bătrân după anul 1400, a fost descoperită în S. I/N, c. 10, două monede emise de regatul maghiar, ante 1460, cel mai probabil emisiuni ale lui Sigismund de Luxemburg (1387-1437) au fost recuperate din umplutura cpl. 4/ SII/N, iar cea de-a patra monedă aparține cpl. 2/SVI/N.

În documentele medievale ale Țării Românești, începând cu anul 1431 este menționat satul Borusul sub mai multe forme Borus, Borușani, Borusul de lângă Gherghița. Mențiunile documentare ale acestui sat există până la 1783, denumirea actuală a satului, cea de Independența, fiind primită după Războiul de Independență (1877-1878). Un fapt interesant este utilizarea ca toponim de către locuitori și în prezent (după aproximativ 130 de ani) a vechiului nume al localității de Borosu.

#### Mormintele medievale

În cadrul cercetărilor de la Independența au fost identificate și un număr de șase morminte de inhumăție (M5, M6, M8, M9, M10, M11). Aceste morminte nu au fost descoperite într-o zonă compactă, fapt pentru care nu putem vorbi în acest moment de existența unei necropole propriu-zise. Cele mai multe mormintele sunt plasate în sectorul S al sitului, grupate astfel: trei morminte (M4, M5, și M11) pe latura de V a sectorului și două morminte (M9 și M10) pe latura de E. Între cel două grupuri de morminte este o distanță de aproximativ 60 de metri în care nu au fost observate alte complexe funerare. În această fază a cercetării nu putem decât să emitem ipoteze care vor fi sau nu confirmate de cercetări viitoare. Plecând de la constatarea că așezarea medievală a avut două faze de locuire, putem emite ca ipoteză de lucru existența a două necropole, contemporane fiecare cu câte una dintre fazele așezării; noi surprinzând în acest moment doar limitele estică, respectiv vestică a acestora. Un caz mai aparte îl reprezintă M8, un mormânt de copil, care a fost surprins în apropierea locuinței cpl. 10/SIV/N din sectorul N. Toate mormintele au o orientare V-E, defuncții fiind depuși în decubit dorsal cu mâinile aduse pe bazin sau piept. Singurul mormânt cu inventar dintre cele șase este M10, care a avut doi bumbi din bronz.

#### Mormintele medievale timpurii

Un al doilea grup de complexe funerare a fost identificat în zona sudică a sectorului S. În acest caz este vorba de cinci morminte (M1, M2, M3, M4, M7) dintre care trei de adulți, unul de tânăr (adolescent) și unul de copil. Defuncții au o orientare diferită de cea întâlnită la cei prezentați mai sus, cu capul la N și picioarele la S, depuși în poziția decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp. Dintre cele cinci morminte doar în două cazuri s-au descoperit piese de inventar funerar (M2 și M7). Inventarul mormântului M2 era alcătuit din cinci verigi simple și o cataramă din fier, iar cel al M7 dintr-o cataramă de tip liră confecționată din bronz. Datarea acestui grup de morminte s-a putut realiza datorită piesei descoperite în M7, care pe baza analogiilor poate fi plasată în sec. XI-XII, poate chiar și în primele decenii ale sec. al XIII.

#### Nivelul de epoca bronzului

Cel mai vechi nivel de utilizare al terasei de la Independența aparține epocii bronzului, culturii Monteoru, fiind unul dintre cele mai sudice puncte ale acesteia. Nivelul monteorean a fost surprins în mai multe zone ale sitului, fiind reprezentat prin aglomerări de materiale ceramice. Nu au fost observate urme evidente care să poată fi atribuite unor locuințe, cu toate acestea au fost identificate patru complexe. Dintre complexele atribuite epocii bronzului semnalam existența a două vetre circulare, în jurul cărora au fost observate slabe urme de la pigmentii de chirpic.

Materialele arheologice descoperite în timpul cercetărilor arheologice de la Independența se află în curs de prelucrare, conservare și restaurare la MJIA Prahova, iar materialul osteologic al mormintelor la CCA București.

#### Bibliografie:

Dan Lichiardopol, Alin Frînculeasa, Bogdan Ciupercă, Claudia Dumitrescu, Andrei Gheorghievici, Bogdan Voicu, *Șantierul arheologic Independența, com. Gherghița, punct Pe terasă (autostrada București-Ploiești, km 40+550 - 40+775), CCA 2007, p. 155-157.*

**161. Lelești, com. Lelești, jud. Gorj****Punct: Biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur” – cătun Ursăței**

Cod sit: 80677.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 114/2008**

Colectiv: Gheorghe Calotoiu - responsabil, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Biserica de lemn „Sfântul Ioan Gură de Aur” din cătunul Ursăței, sat Lelești, comuna Lelești, jud. Gorj a fost ridicată de obștea satului, având drept ctitori principali pe Pârnu Cucu, Petru Dovlete și Staicu Crivăț în anul 1791 și „preînnoită” în anul 1845 tot de locuitorii satului în frunte cu epitropul Ion Talabă.

Referitor la istoricul intervențiilor pe monument, după cum rezultă din pisană ce se află deasupra ușilor împărătești, este consemnat faptul că „Această sfântă biserică s-au prefăcut în zilele preînălțatului nostru domn Gheorghe Dimitrie Voievoda și s-au r(o) stit de G(l)igore Talabă fiind iapitrop din partea tu(tu)lor lăcașurilor, 1845 mai. Pomen gospod țitori: Grigore(e), Safta Bălașa, Radu Ilinca... Maria, Lăpădat, Ilinca... Maria, G(l)igore, Constantin, Florea, Ion, Maria... etc. „Popa Dumitru zugrav ot Bălești”

Lucrările de consolidare și restaurare a bisericii de lemn „Sfântul Ioan Gură de Aur” din cătunul Ursăței, sat Lelești, comuna Lelești, jud. Gorj au impus în luna martie 2008 efectuarea de săpături arheologice preventive în vederea eliberării monumentului istoric de sarcina arheologică.

Cercetarea arheologică s-a efectuat atât în interiorul bisericii cât și în exteriorul ei, în jurul fundației și sub aceasta deoarece proiectul prevedea lucrări de consolidare a monumentului, prin înlocuirea grinzilor talpă și subzidirea cu beton și fier.

Cercetările arheologice preventive au debutat în exteriorul bisericii prin săparea temelii – la grinzile talpă – sub care au fost descoperite pietre de râu de dimensiuni apreciabile cuprinse între 0,40 x 0,50 m, 0,30 x 0,45 m, 0,50 x 0,60 m. Grinzile-talpă de lemn erau susținute de aceste pietre mari de râu și au trebuit să fie înlocuite cu altele noi. Dimensiunile secțiunilor practicate pentru înlocuirea acestor grinzi talpă au fost de 1,05 m adâncime și 0,70 m lățime pe toată lungimea temeliei propriu-zisă.

În partea de N a bisericii la talpă, la adâncimea de -0,55 m a fost descoperită partea superioară de la un vas cu fundul drept din pastă compactă și o farfurie de factură contemporană folosită la practicile rituale.

Sub talpa de la pridvor a fost trasat o secțiune cu dimensiunile L: 5,60 m, l: 0,70 m, h: 1,05 m, și efectuată de constructori o subzidire din fier și beton sub aceasta. De altfel, sub toate grinzile talpă noi s-au făcut subzidiri pentru a consolida monumentul.

De asemenea, în interior proiectul de restaurare conservare a impus efectuarea a trei secțiuni: între pridvor și pronaos cu dimensiunile L: 5,60 m, l: 0,70 m, h: 1,05 m, între pronaos și naos având aceleași dimensiuni, (L: 5,60 m, l: 0,70 m, h: 1,05 m), și în fața altarului cu dimensiunile de L: 5,55 m, l: 0,70 m, h: 0,75 m. Nu au fost găsite vestigii arheologice.

Totodată în interiorul bisericii, pe toată suprafața s-a săpat până la -0,55 m pentru a se pune zgură și pardoseală de lemn. Nu au fost sesizate materiale arheologice.

În toate secțiunile efectuate în afara bisericii de-a lungul temeliei sub grinzile talpă au fost descoperite bolovani de râu de dimensiuni mari (pietre) care susțineau construcția. În

aproprierea acestui monument istoric de lemn construit în 1791, există un cimitir, iar la 200 m SV de acest monument, în 1926 s-a construit o biserică de zid unde se fac astăzi slujbe religioase.

Biserica de lemn cu hramul „Ioan Gură de Aur” a fost folosită ca și capelă de cimitir de-a lungul anilor.

**Bibliografie:**

Nicolae Stoicescu *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România: 1. Țara Românească ( Muntenia, Oltenia și Dobrogea)* Vol. I, Editura Mitropoliei Oltenie – Craiova, 1970.  
Alexandru Ștefulescu *Gorjul Istoric și pitoresc*, Târgu-Jiu, 1904.

**Abstract**

"St. John Chrysostom" wooden church in the Ursăței hamlet, village of Lelești, Lelești commune, Gorj county was built by the village council, its main founders being Pârnu Cucu, Petre Dovlete and Staicu Crivăț in 1791 and also „renewed beforehand” in 1845 by the inhabitants of the village led by the trustee Ion Talabă.

The archaeological investigation was carried out inside the church and outside it, around the foundation and under it, because the restoration project provided consolidation works at the monument, by replacing beams and reinforcing with concrete and iron. Inside the church, the whole area was excavated down to -0.55 m to lay slag and wood flooring. No archaeological materials were found. In all the sections performed outside the church, along the foundation, under the beams, we discovered large river stones that supported the construction. Nearby there is a cemetery.

**162. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]****Punct: str. Mihai Eminescu nr. 11**

Cod sit: 60491.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 142/2008**

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Robert Constantin, Nicolae Alexandru (MA Mangalia)

Au fost trasate două secțiuni orientate N-S, de 7 x 2 m, cu un maror de 1 m între ele. În cele două secțiuni a fost descoperită partea de SE a unui edificiu, cu pereții de 0,70 m lățime, construiți din blocuri de calcar legate cu pământ. În S1, a fost descoperit, în marorul de E, în c. 1-2, un zid orientat N-S, cu un pavaj interior, pavaj construit din dale mici de calcar. În c. 2, în marorul de E a fost identificat colțul de SE al edificiului amintit mai sus.

În c. 2-3, la adâncimea de 1,60 m a fost descoperită o bordură din dale de calcar ce se continua spre V și în S2. Tot în c. 2-3, la -1,50 m a fost identificată o parte a unei fântâni cu diametrul de 1,50 m, fântână ce a afectat se pare bordura amintită mai sus. Ghizdul fântânii este realizat din blocuri mici de calcar legate cu pământ. În c. 3 cercetarea s-a oprit la -2 m pe un strat de tasare din pământ brun cenușos.

Secțiunea a doua de 6,25 x 2 m, la V de S1, a dus la identificarea în caroul 1, la -0,70 m a unui fus de coloană din calcar. Dimensiunile coloanei sunt de 1 m lungime, cu diametrul de 0,40 m. În c. 2, la -1 m a fost descoperit *in situ* partea inferioară unui dolium din al cărui diametru s-au păstrat cca. 0,75 m. Pereții *dolium* ului au o grosime de 5 cm.

În c. 2-3 a fost identificată continuarea către V a zidului de S al clădirii amintite. Zidul are 0,70 m lățime și are în componență un fragment dintr-o arhitravă din calcar cu denticuli. De asemenea a fost descoperită, la -1,50 m, continuarea către V a bordurii prezentate în S1.

Și în S2 cercetarea s-a oprit la -1,90 m pe același nivel de tasare.

Din punct de vedere stratigrafic se evidențiază următoarele:

0 -0,60 m strat vegetal.

-0,60 -1 m, nivel de pământ cu piatră, cărămidă și lut.

-1 -1,20 m nivel de incendiu.

-1,20 -2 m tasare cu fragmente ceramice și litice.

Din punct de vedere al materialului ceramic acesta este sărac și constă din fragmente de amfore și alte vase.

Elementele urbanistice descoperite reprezintă ultimul nivel de locuire la Callatis și pot fi datate la sfârșitul sec. VI și începutul sec VII p.Chr.

Nivelul de incendiu apare și aici, ca și în alte cercetări la o adâncime de cca. -1,50 m.

#### Résumé:

Les découvertes archéologiques représentent le dernier niveau du logement à Callatis et peuvent être datées de la fin du VI e et le début du VII e siècles après J. Chr. Le niveau de l'incendie se produit ici, comme dans d'autres travaux de recherche à une profondeur d'approximatif . -1,50 m.

### **163. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]**

**Punct: str. Ștefan cel Mare nr.12**

Cod sit: 60491.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 24/2008**

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Robert Constantin, Nicolae Alexandru (MA Mangalia)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, în vecinătatea Băncii Transilvania și a Liceului Economic. Cercetarea s-a realizat pe două secțiuni.

Situația planimetrică este următoarea:

S1, de 18,50 x 2,50 m.

În c. 2-6, la cca. -2,50 m a fost descoperită trama a doua ziduri realizate din blochete de calcar legate cu pământ, ce formează împreună cu zidul Z3 descoperit în S2, edificiul A. Zidurile sunt late de ca 0,65-070 m, s-au păstrat pe 2-3 asize și au fost distruse probabil în urma incendiului ce a afectat acest cartier *callatian* după jumătatea sec. III p.Chr. La N de zidurile amintite au fost identificate câteva plăci care probabil au aparținut unui pavaj databil în aceeași epocă. Materialul ceramic este format din fragmente ceramice de amfore, străchini, databile în sec. II-III p.Chr. În c. 5 a fost practicat un sondaj până la -3,90 m, fără a identifica alte structuri urbane anterioare. În zona zidurilor amintite cercetarea s-a oprit la cca. -2,50 -2,60 m, pe un nivel de pământ brun-gălbui, ce a constituit nivelul de călcare corespondent construcției în cauză. În zona de N a secțiunii depunerile antice au fost afectate de intervenții moderne, din care amintim o fundație modernă înregistrată de noi în profilul de E al S1.

S2, de 18,50 x 3 m.

La V de S1. În c. 2-3, la cca. -2,10 m a fost identificat un alt zid, Z3, amintit mai sus, zid realizat și el din blochete de calcar semifasonate legate cu pământ. La N de acesta, în c. 4, la cca.

-2,40 m a fost descoperit un pavaj din dale de calcar, late de cca. 0,75 m, așezate pe un singur rând, cu marginea fasonată spre S, unde marca, probabil, o curte interioară a edificiului cercetat.

În c. 6, între -2,30 și -3,50 m adâncime a fost descoperit Z2, orientat și el aproximativ NE-SV ca celelalte structuri urbane amintite deja. Sondajul a căzut exact pe zona unde zidul intersectează un alt zid cu care realiza încăperea notată de noi cu C.

La S de aceste ziduri a fost practicat un alt sondaj, pana la -3,70 m, sondaj în profilul de V al căruia a fost descoperit un strat consistent de arsură ce marchează incendiul care a distrus cartierul *callatian* după jumătatea sec. III p.Chr.

Stratigrafia obținută în urma cercetării arheologice este următoarea:

S1, profilul de E:

0 -0,25 m nivelari cu pământ galben.

-0,25 -1,40 m groapă modernă

-1,40 -2 m brun cenușos cu fragmente ceramice smălțuite.

-2 -2,30 m galben cu piatră și cărămidă, dărâmatură rezultată din distrugerea zidurilor.

-2,35 -2,50 m brun-gălbui cu fragmente ceramice romane, nivelul de călcare al edificiului α

-2,80 -3,50 m brun cu piatră - în sondaj.

-3,50 -3,90 m tasare cu fragmente ceramice și piatră, antice

S2, profilul de V:

0 -0,15 m asfalt

-0,15 -0,60 m pământ vegetal

-0,60 -1,75 m, umplutură modernă.

-1,75 -2,35 m dărâmatură, pământ galben, blochete de calcar, *tegulae*, olane.

-2,35 -2,50 m mortar provenit probabil de la tencuiala zidului Z3.

-2,50 -2,60 m tasare.

-2,60 -2,80 m brun-gălbui cu fragmente ceramice databile în sec. II-III p.Chr.

În sondaj: -2,50 -3,25 m nivel de incendiu: cărbune, pământ galben și chirpici ars.

-3,25 -3,70 m brun cu fragmente ceramice romane și pigment de arsură.

#### Résumé:

On peut conclure que les découvertes présentées confirment la destruction du quartier extra muros de Callatis au cours du III e siècle après J. Chr.

### **164. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]**

**Punct: str. Oituz nr. 2 – Școala generală nr. 5**

Cod sit: 60491.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 20/2008**

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Robert Constantin, Nicolae Alexandru, Alexandru Alexiu (MA Mangalia)

În 1901 Pamfil Polonic nota: *Vis à vis de școala primară se găsesc ruinele unei clădiri vechi-pe care cercetând-o mai de aproape am constatat ca a fost o baie veche poate construita de turci - o sala mare cementată pe jos (în partea dinspre răsărit) am găsit un calorifer iar în mijlocul lui un cazan de aramă în care se încălzea apa pentru baie, iar în partea dinspre apus în coltul sudvestic al clădirii am dat de burlanele unui apeduct care*



veneau dinspre apus și care aducea apa necesară acestui stabiliment de baie.

Pe un plan de sistematizare întocmit, ridicat și parcelat de ing. hotarnic, maior Dimitrievici Ioan (aprobat de Consiliul Tehnic Superior, 139/12 mai 1925, sancționat prin înalt decret regal, nr. 2101 din 23 iunie 1925 și publicat în Monitorul Oficial în 3 noiembrie 1925), la scara 1: 2500, se poate constata situația existentă la acea dată, dispunerea străzilor, a clădirilor etc.; suportul planimetric conține și traseul zidului de incintă de pe latura nordică și vestică (aflat sub nivelul mării, cartare reușită datorită unei puternice transgresiuni a Mării Negre în anul 1925).

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, str. Oituz, nr. 2, în curtea Școlii nr. 5, la cca. 30 m N de Moscheea Esmahan Sultan.

Terenul pe care s-a efectuat cercetarea arheologică este situat în curtea Școlii nr. 5, din str. Oituz nr. 2, la S de construcția existentă. Suprafața era acoperită cu un strat de asfalt de cca. 0,20/0,30 m grosime, și substrucția acestuia. Din acest motiv a fost necesară o decapare mecanică a întregii suprafețe care urmează a fi afectată de viitoarea clădire.

De la această adâncime s-a efectuat cercetarea arheologică, pe patru secțiuni: S1 de 25,5 x 3 m, S2 de 25,5 x 3,5 m, cu martor de 2 m între ele, orientate E-V; S3 de 9 x 3 m, S4 de 11 x 3 m, cu martor de 2 m între ele, orientate N-S. Martorul dintre S1 și S2 a fost desființat de la 17,5 m până în capăt, spre E, iar martorul dintre S3 și S4 a fost desființat în totalitate.

Prezentarea secțiunilor S1 și S2 se va face în metri (m) față de capătul de V al acestora, iar adâncimile se vor da de la nivelul de călcare.

În S1, între m. 20 și m. 21 lângă martorul dinspre N, a fost descoperit colțul unui edificiu din blocuri mari de calcar legate cu un mortar de culoare albă, zidul este păstrat în elevație pe 4 asize. Acesta se află chiar la adâncimea de la care a început cercetarea.

Un alt edificiu a fost cercetat între m. 8 și m. 25, surprins la -1,90 m, în capătul de E al secțiunii și la -2,90 m la m. 8. Acesta este format dintr-un zid cu orientat E-V, între m. 8 și m. 22 (de la m. 18 axa longitudinală are o translație de 0,40 m spre S), și un zid orientat N-S, descoperit la m. 24, la -1,90 m. Ambele ziduri sunt realizate din blochete de calcar legate cu mortar, și au grosimea de cca. 1 m; mortarul zidului de la m. 24 are în componență și cărămidă sfărâmată. În interiorul acestuia, au fost descoperite, la -1,90 m, dale de pavaj din calcar, cu dimensiunile de cca. 1 x 0,90 m, în nivel de incendiu. Între m. 8 și m. 11 a fost realizat un sondaj până la -3,60 m, observându-se în profilul de N, la -3,10 m, plinta zidului prezentat mai sus.

În capătul de V al S1, între m. 1 și m. 3, a fost descoperit ghizdul unei fântăni antice, parțial afectat de o groapă modernă. Între m. 3 și m. 8 S1 a fost afectată de o groapă modernă, până la adâncimea de -3,30 m.

Între m. 22 și m. 25, la -1 m, a fost cercetat un zid orientat E-V, cu lățimea de 0,30 m, construit dintr-o dală mare de calcar și, spre E, din blochete mici de calcar, legate cu pământ.

S2, de 25,50 x 3,50 m, a fost trasată la 2 m S de S1. Între m. 0 și m. 7 a fost cercetată o parte a unui edificiu, databil în epoca elenistică; zidurile, cu lățimea de 0,60 m, sunt realizate din blochete de calcar legate cu pământ. Pe latura de E a edificiului a fost descoperită o intrare cu lățimea de 0,80 m, care păstrează pe latura sa de N un bloc de calcar refolosit, cu urma stâlpului ușii. Ambele ziduri ale colțului edificiului surprins, au fost cercetate pe o lungime de cca. 4,50 m.

Între m. 5 și m. 11, la E de edificiul prezentat, și în legătură cu acesta, a fost identificat un pavaj format din dale de calcar, la -3,70 m, cu dimensiunile de la cca. 0,80 x 0,50 m la 0,40 x 0,30 m. Acestea sunt așezate pe pământul galben, reprezentând astfel primul nivel de locuire. Între m. 11 și m. 13 a fost surprins pământul galben, loess, la -4 m.

În martorul de N al acestei secțiuni, între m. 3 și m. 5, până la -3,20 m, a fost descoperit un cuptor modern de var (cu groapă de ardere în partea inferioară) ce are un diametru de 2,20 m.

Între m. 13 și m. 15, la -2,10 m, a fost descoperită o fântână cu diametrul de 2,20 m, realizată din blochete mici de calcar legate cu pământ; se păstrează pe 5 rânduri de asize (în interior a fost descoperit scheletul unui câine). De la m. 15 la m. 17 s-a realizat un sondaj până la -3 m.

Între m. 18 și m. 19, pe direcția SV-NE, a fost descoperit un canal, realizat rudimentar, din blochete de calcar legate cu pământ, lat la exterior de 0,70 m și 0,25 m la interior. Între m. 19 și m. 22, cercetarea s-a oprit la -1,90 m, pe un nivel de tasare cu mortar roșu; pe acest nivel a fost descoperită o monedă cu valoare de 40 *numia*, Tiberiu II, 578-579 p.Chr (mulțumim pentru identificare d-lui dr. Viorel Petac).

Cercetarea în S3 și S4, la N de S1: S3 de 9 x 3 m, S4 de 11 x 3 m, cu martor de 2 m între ele, orientate N-S; martorul dintre S3 și S4 a fost desființat în totalitate.

În partea de N a caroului rezultat, a fost cercetată o compartimentare a unui edificiu termal, delimitată la V de un zid cărămizi și blochete de calcar, lat de 1,10 m, la -2,20 m, și la E de un alt zid, realizat din blocuri mari de calcar legate cu mortar, lat de 1 m, la -0,80 m. Au fost descoperite: o serie de tuburi de apeduct și hypocaust, două colonete din calcar, toate *in situ*, la -2,50 m; au mai fost descoperite fragmente de placaj de marmură, piese arhitectonice ornamentale din marmură, cu decor vegetal; cărămizi *bipedales*, tuburi ceramice, cu lungimi între 8 și 9 cm, și diametrul exterior de 5,6 cm și diametrul interior de 3,2 cm; scoabe de bronz.

Astfel, putem vorbi de *suspensurae* susținute de pile ceramice ori litice, pile fixate pe un pat de mortar, pat pe care sunt cărămizi de 0,34 x 0,34 x 0,05 m, la -2,50 m. Partea de S a edificiului a fost distrusă de o groapă modernă și de o fântână, cu diametrul de 2,10 m.

În partea de SE a caroului a fost descoperit o parte a unui alt edificiu, mai târziu, la -0,90 m, din care s-au păstrat laturile de V, S și E, construit din blochete de calcar legate cu mortar, în ultima fază de funcționare edificiul fiind reparat cu blochete de calcar legate cu pământ. Lățimea zidurilor este de 0,70/0,80 m. Pe latura de S a fost identificată o intrare lată de 0,80 m, la -2,20 m. În dărâmătura de la S de edificiul descris, au fost descoperite alte două pile litice de la edificiul termal prezentat mai sus. Acest edificiu târziu, împreună poate cu fântâna, au distrus partea de S a compartimentării edificiului termal descris.

În colțul de SE al caroului a fost descoperit un pinten de zid demantelat, realizat din blochete de calcar legate cu mortar alb, ce poate fi pus în legătură cu zidul descris în S1, între m. 8 și m. 22.

În perimetrul cercetat au fost descoperite edificii care aparțin epocilor greacă, romană și romano-bizantină.

Epoca greacă

Edificiul și pavajul din S2, dintre m. 0 și m. 11, reprezintă primul nivel de locuire aici, și poate fi încadrat între sec. IV. și sfârșitul sec. III a.Chr. Tot acestei perioade aparține și fântâna din S2, dintre m. 2-3. Datarea a fost realizată pe baza materialului descoperit în nivelul de locuire, care constă în fragmente amforice, toarte de amforă ștampilate și alte

fragmente ceramice: kantharoi, boluri etc. Materialele databile în epoca elenistică au mai fost descoperite în context secundar și în nivelurile de locuire databile în epoca romană și romano-bizantină.

Epoca romană

Pot fi atribuite epocii romane atât zidurile descrise în S1, cât și edificiul termal descoperit în partea de N a caroului rezultat după desființarea matorului dintre S2 și S3, care este posibil să fi funcționat cu unele refaceri până în epoca romană târzie. Dealtfel atât în profilul de N al S1, cât și în profilul de N al caroului rezultat din desființarea matorului dintre S3 și S4, au fost identificate urme ale unor refaceri ale edificiului termal.

Epoca romano-bizantină

În S2, m. 19-22 și în S1, m. 22-25 din S1 a fost descoperit un canal, o fântână, un segment de zid din blochete de calcar legate cu pământ, o tasare cu mortar roșu datată cu o monedă de la Tiberius al II-lea. De asemenea, aceleași epoci îi aparține edificiul parțial conservat în colțul de SV al caroului de la N de S1, edificiu ce a distrus parțial edificiul termal.

Epoca modernă

O serie de intervenții care au fost discutate la prezentarea stratigrafiei, cum ar fi groapa din caroul de la N, groapă ce a distrus parțial zidul roman din S1, sau cuptorul de var și fântâna din matorul dintre S1 și S2 aparțin epocii moderne.

Cercetările arheologice efectuate în anul 2001 pe str. Teilor, la 20 m E de Hotelul President, la baza falezei, au identificat o parte a unui edificiu termal ce a fost dezafectat de zidul de incintă construit după atacul costobocilor. În concluzie, edificiul termal descoperit anul acesta în cadrul cercetării prezentate mai sus poate reprezenta construcția pe alt amplasament, probabil în sec. III p.Chr. (situație similară cu terme II de la Histria), a termelor callatiene.

Résumé:

La recherche archéologique menée en 2001 sur la rue Teilor, à 20m Est de l'Hôtel Président, ont identifié une partie d'une installation thermale qui a été détruite par le mur bâti après l'attaque des costobocues. En conclusion, l'édifice thermal découvert cette année dans la recherche présentée ci-dessus représente la construction à un autre endroit, probablement dans la sec. III p.Chr. (situation analogue à celle de Histria II), de l'édifice thermal callatien.

## 165. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

**Punct: șos. Constanței**

Cod sit: 60491.16

**Mai multe autorizații de cercetare preventivă și supraveghere arheologică emise în 2007 și 2008**

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)

Prezentul raport preliminar de cercetare prezintă rezultatele supravegherii arheologice desfășurate în perioada noiembrie 2007 - noiembrie 2008, în Mangalia, ca urmare a reabilitării sistemului de iluminat public al municipiului. Linia stâlpilor de iluminat se află pe șos. Constanței, în zona extramuros a cetății Callatis, paralel cu zidul de V al cetății, la o distanță de aproximativ 60-100 m. Suprafața gropilor este de 1 x 1 m, iar adâncimea 1,80-2 m.

Materialele arheologice descoperite pot fi datate din perioada elenistică până în evul mediu. Printre acestea, ne-a atras atenția o ștampilă de pe mânerul unei amfore, provenind din Chersones, datată la sfârșitul sec. IV- începutul sec. III a.Chr.

Stratigrafia gropilor săpate a fost aproape similară: 0 -0,20 m – asfalt; -0,20 -1,45/1,60 m pământ negru de umplutură; -1,80 -2 m - strat cu materiale arheologice, urmat de loess galben. Câteva gropi conțineau materiale de epoca elenistică și medievală.

Materialul arheologic, datând din epoca elenistică, este reprezentat de ceramică, constând în fragmente de: amfore, farfurii, boluri, castroane, kantharos și altele. Din groapa nr. 1, aflată la distanța de 200 m spre N de la colțul de NV al cetății Callatis, printre materialele ceramice avem și fragmente ale ceramicii attice de lux, între care și un kantharos, care poate fi încadrat în epoca elenistică, la sfârșitul sec. IV - începutul sec. III a.Chr. Din materialul ceramic din groapa nr. 2, aflată la 100 metri N de la colțul de NV al cetății, se remarcă o farfurie „fishplate” cu firnis roșu, ce poate fi datată ca și kantharosul, la sfârșitul sec. IV - începutul sec. III a.Chr. În această zonă se află necropolele elenistică și romană. Din groapa nr. 3, la distanța de 100 m spre SV de la colțul de NV al cetății, provine un mâner de amforă ștampilat.

ΘΕΟΠΙΝ[ος]

ΑΣΤΥΝ[μω]

După aspectul ei, ștampila se prezintă ca cele din Chersones, unde pe primul rând apare un nume, iar sub acesta cuvântul „astinimoy”. Ele sunt foarte răspândite în nordul Ponticii, însă la Callatis sunt foarte puține. Numele astinimilor cunoscuți din Chersones, care încep cu Θεο sunt:

Θεογενης II (250-200 a.Chr.) (nr.53 Conovici)

Θεογενης δ' Απολλωηίδα (nr.54 Conovici) (250-200 a.Chr.)

Θεοδωρος ο' Πριτανιον ΙΥ (nr.55 Conovici) (180-100 a.Chr.)

Presupunând că ștampila provine din Sinopa, atunci cautăm printre numele astinimilor din Sinopa pe cele care se încep cu Θεο...:

Θεογενης (nr.179, Conovici),

Θεοξενιδης (nr.182 Conovici),

Θεοδωιος (nr.180 Conovici),

Θεοδωρος (nr.181 Conovici, Histria 27, gr.V, 180-100),

Θεοπροπος (nr.183 Conovici, Histria 14, gr.III, 250-200).

Aici le putem adauga și pe cele care încep cu Θεα.. sau Θευ...:

Θεαριων (nr.176 Conovici),

Θευπειθης (nr.188 Conovici, Histria 21, gr.II, 270-250),

Θευπροπος (nr.189 Conovici, Histria 26, gr.III, 250-200).

După cum putem observa, printre astinimii Chersonesului și cei ai Sinopei nu se află astinomul descoperit de noi:

ΘΕΟΠΙΝ[ος]

ΑΣΤΥΝ[μω]

Din groapa nr. 4, care se află la V de zona centrală a cetății Callatis, la o distanță de aproximativ 60-100 m, provine materialul de epocă medievală, reprezentat de fragmentele unor: pipe, olane și ceramică din perioada romano-bizantină.

În groapă nr. 5, de la adâncimea de -1,40 m și până la -1,80 m, am observat resturile unui zid, de la care s-au păstrat trei asize din calcar, ce sunt așezate pe loes. Dimensiunile medii ale blocurilor de piatră sunt de 0,35 x 0,10 m. Deasupra pietrelor se afla un cablu, iar în umplutura de pământ negru am găsit ceramică și oase de animale. Este posibil ca această asiză să aparțină unei locuințe din zona extramurană. Printre fragmentele ceramice descoperite menționăm partea superioară a unei *oenochoe*, care poate fi datată în sec. III a.Chr. În groapa nr. 6, aflată la distanța de aproximativ 100 m de *situl* de la Hotel

„Prezident”, am găsit pietre de calcar în umplutura de pământ negru, deranjată, probabil, în timpul construirii Casei de Cultură și a blocurilor din jurul ei.

În concluzie, rezultatele supravegheților pe care le-am efectuat ne demonstrează că zona de pe lângă zidurile cetății a fost locuită la sfârșitul sec. IV și începutul sec. III a.Chr.

#### Bibliografie:

Preda C., *Callatis*, 1950.

Conovici N., *Histria*, VIII, București, 1998.

Lungu Vasilica, *Pontica* 26, 1995.

#### Abstract:

This preliminary report presents the results of archaeological supervision during November 2007 - November 2008, in Mangalia, following the rehabilitation of public lighting of the city. The lighting columns are located on Sos. Constanta, in the extra muros area of the fortress of Callatis, parallel with the west wall of the fortress, at a distance of approximately 60-100 m. landfill area is 1x1 m and depth 1.80 - 2.00 m.

Archaeological materials can be dated to the Hellenistic period until the Middle Ages. Among these, we drew attention to a stamp on a amphora handle from Chersones, dated to the end of the 4<sup>th</sup> century – start of the 3<sup>rd</sup> century B.C. Archaeological material from the Hellenistic of Period, is mainly ceramics consisting of fragments of amphora, plates, bowls, kantharos and others. In conclusion, the results of surveys we've conducted show that the walls of the fortress was occupied during that period.

## 166. Mănăstirea Cașin, com. Mănăstirea Cașin, jud. Bacău

### Punct: Mănăstirea Cașin

Cod sit: 23458.01

### Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 82/2008

Colectiv: Alexandru Artimon - responsabil, Simona Farcaș (DCCPCN Bacău), Silvia Iacobescu (CMIA Bacău)

Situl Mănăstirea Cașin este situat în localitatea Mănăstirea Cașin, în județul Bacău, în vestul văii Trotuș, pe cursul pârâului Cașin, și se încadrează în perioada medievală târzie. Ctitorită de domnul Moldovei Gheorghe Ștefan, lângă un schit de lemn mai vechi, mănăstirea a fost ridicată începând cu anul 1655 și terminată de patriarhia de Ierusalim – unde era metoh din 1676 – care a „săvârșit” biserica și a clădit chiliile la sfârșitul secolului al XVII. Zidul înconjurător, foarte înalt, cu patru turnuri, câte unul la fiecare colț, a fost dărâmat din porunca lui Mihail Racoviță la 1717, deoarece mănăstirea servise ca loc de refugiu cătanelor austriece. Zidul de incintă a fost refăcut în 1820-1831 de Isaia Țarigrădeanul, egumenul mănăstirii. În partea stângă a porții mănăstirii este păstrată în zid o inscripție pe marmură cu caractere chirilice având textul: „*Acest zid din temelie s-au făcut de lasaia Țarigrădeanul și igumenul acestei sfinte mănăstiri. Și s-au început la 1820 și din întâmplarea zaveri ce au fost la 1821 au rămas până la 1828 și s-au săvârșit la 1830, care s-au făcut cu însăși osteneala și cheltuiala sa m(ănăs)tir(i) iulie 21*”.

Vastul ansamblu cuprindea case domnești, chiliile, zid de apărare, turnul clopotniță și biserica. Dintre acestea nu s-a păstrat în forma originală decât turnul clopotniță și biserica afectată de unele transformări.

Mănăstirea a avut un bogat fond de carte veche și a fost un timp și un important centru de cultură al Moldovei. Se pare că aici a funcționat o școală grecească, iar prima școală primară din localitate a funcționat între 1865 și 1921 în clădirile din incinta mănăstirii.

În partea de V a mănăstirii, în afara zidului de incintă, pe terenul parohiei s-a intenționat în vara anului 2007 amenajarea cimitirului satului. Lucrările de nivelare a terenului au scos la iveală un zid, fapt care a determinat suspendarea activității.

Pentru anul 2008 s-a solicitat autorizația de cercetare arheologică preventivă în vederea identificării legăturii dintre noul zid și ansamblul mănăstiresc.

În campania de săpături arheologice din vara anului 2008 s-a practicat o primă secțiune S1 (18 x 2 m, orientată N-S), perpendiculară pe zidul dezvelit în anul 2007. În cadrul acestei secțiuni s-a dezvelit zidul cu o grosime de 2,30 m. La -0,45 m adâncime față de nivelul actual al solului a fost identificată fundația zidului. Lățimea fundației este de 2,90 – 3,10, depășind pe fiecare latură cu 0,30 – 0,40 m grosimea zidului. Latura sudică a zidului și a fundației prezintă o ușoară curbare, la fel și latura nordică a fundației. Latura nordică a zidului este dreaptă. La 6,50 m N de zid a fost identificat un alt zid, aproape identic cu primul - latura curbată fiind la N. Pe laturile de N ale celor două ziduri am coborât la -2 m lângă zidul sudic și la -2,40 m lângă zidul nordic, fără a ajunge la talpa zidului.

Pentru a vedea relația dintre cele două ziduri s-a practicat o nouă secțiune, S2, paralelă cu prima, la 0,70 m E (13,50 X 3,30 m, orientată tot N-S). În interiorul S2 cele două ziduri din S1 se unesc formând o absidă. Fundația este circulară. Elevația este poligonală la interior, iar la exterior nu s-a conturat încă fiind deteriorată pe porțiunea decapată. Limita estică a zidului intră în profil. În partea de S a S2, construcția continuă spre S cu un zid de 1,30 m lățime, având o fundație lată de 2,30 m.

Pământul excavat a fost lipsit total de fragmente ceramice, doar la suprafață au fost găsite bucăți de cărămidă. Consistența pământului este lutoasă și a prezentat sporadice urme de arsură până la -1,80 m adâncime.

Elevația zidurilor este din piatră de carieră, dar la bază are un strat de cărămidă roșie, legate cu mortar de var hidraulic și nisip, de foarte bună calitate. Fundația este din piatră de carieră legată cu mortar de var hidraulic și nisip în partea superioară și piatră de râu legată cu pământ în partea inferioară.

Stratigrafic a fost identificat doar un nivel, cel de călcare al turnului, care se află la -0,45 m adâncime față de nivelul actual al solului și este vizibil în profilurile celor două secțiuni sub forma unui strat de culoarea lutului.

În concluzie, în campania arheologică din anul 2008 a fost scoasă la iveală jumătatea estică a unei abside, posibil unul din turnurile zidului de incintă ridicat de domnitorul Gheorghe Ștefan pentru a proteja mănăstirea, de care pomenește călătorul arab Paul de Alep, sau alt tip de construcție absidală.

În S1, în interiorul absidei la 1,70 m de peretele sudic, la -0,30 m adâncime, în profilul estic a fost găsită o monedă din argint, foarte subțire, cu diametrul de 16 mm. O altă monedă, asemănătoare cu prima, a fost găsită în S2 în profilul estic la 1 m S de colțul dinte turn și zid, la -0,25 m adâncime. Monedele sunt foarte uzate, iar una s-a rupt și nu a putut fi curățată. La o primă analiză par a fi de sec. al XVII-lea. Ambele monede se află la CMIA Bacău.

Continuarea investigațiilor arheologice pentru a vedea adâncimea la care se află talpa zidului și identificarea traseului urmat de zidurile ce pornesc de la obiectivul descoperit. Identificarea relației dintre construcția absidală și ansamblul mănăstiresc.

Propunem paza și protecția de către autoritățile locale a descoperirilor, mai ales de intențiile cetățenilor de a refolosi piatra din sit. Obiectivul trebuie decapat în întregime în vederea identificării precise a utilității sale, apoi restaurat și consolidat. Restaurarea și consolidarea întregului ansamblu mănăstiresc pentru a putea fi vizitat de către public. Realizarea de panouri ale ansamblului cu evidențierea noilor descoperiri.

#### Bibliografie:

Nicolae Stoicescu, *Repertoriul arheologic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974;  
Corneliu Stoica, *Valea Troțușului. Enciclopedie*, Editura Magic Print, Onești, 2006.

#### Abstract:

Cașin Monastery, located in Cașin Monastery village, Bacău county, was built by the Prince of Moldavia, Gheorghe Ștefan, starting with 1655 and finished by the Jerusalem Patriarchate who "performed" the church, and built the cells at the end of the 17<sup>th</sup> century. The huge housing contained princely houses, cells, defending wall, the tower of the steeple and the church. Out of these, only the tower of the steeple and the church, although affected by certain transformations, were preserved in their original form. The surrounding wall was demounted upon Prince Mihail Racoviță's order in 1717, as the monastery served as a shelter for the Austrian soldiers, and rebuilt during 1820-1831 by Isaia Țarigădeanul, the Father Superior of the Monastery.

In the archaeological campaign of the summer 2008, we opened two trenches: S.1 and S.2, in the west side of the monastery, outside the inside wall, which revealed the east side of one towers of the inside walls, built by Prince Gheorghe Ștefan in order to protect the monastery, as mentioned by the Arabian traveller Paul of Alep in his writings.

## 167. Moieciu, com. Moieciu, jud. Brașov

### Punct: Peștera Coacăzei

Cod sit: 41480.03

#### Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 242/2008

Colectiv: Marin Cârциumaru - responsabil, Elena Cristina-Nițu, George Murătoareanu, Iulia Neaga (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MI Brașov)

Peștera Coacăzei este una din numeroasele peșteri (din totalul de 362 de cavități menționate (C. Goran, 1982) care aparțin reliefului endocarstic din culoarul depresionar Bran - Dragoslavele. Aceasta este situată pe stânga văii cu același nume, în amonte de confluența cu Valea Ulmului.

Peștera Coacăzei a fost cercetată în mai multe etape: Alfred Prox (1938), a efectuat în 1934 primele săpături, fiind urmat în 1958 de un colectiv condus de C.S. Nicolăescu-Plopșor (C.S. Nicolăescu-Plopșor, D. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, C. Rîșcuția, 1961), și Alexandru Păunescu în 1984-1985 (Al. Păunescu, 2001). Având în vedere că în urma acestor săpături nu s-a atins patul peșterii, în anul 2008 un colectiv împreună cu studenții UV Târgoviște, sub coordonarea lui Marin Cârциumaru, au reluat cercetările în această peșteră.

Din punct de vedere cultural, au fost identificate de-a lungul timpului mai multe niveluri arheologice: musterian și aurignacian

în urma săpăturilor lui C.S. Nicolăescu-Plopșor, D. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, C. Rîșcuția (1961) și musterian, aurignacian și gravetian după săpăturile conduse de Al. Păunescu (2001).

În campania din vara anului 2008 au fost deschise două secțiuni: SVI, cu o suprafață de 6 m<sup>2</sup>, care a fost întreruptă la adâncimea de 1,10 m datorită fragmentelor de calcar de dimensiuni foarte mari și SVII, plasată chiar la intrarea în peșteră, cu o suprafață de 3 m<sup>2</sup>, care a ajuns la adâncimea de 2,90 m, fără să se atingă patul peșterii 1. Trebuie să menționăm că SVII a început cu o suprafață de 6 m<sup>2</sup>, dar, după 0,50 m, s-a constatat că în partea de N, dinspre interiorul peșterii, depozitele erau deranjate datorită secțiunii din 1958, ceea ce a determinat reducerea suprafeței, săpătura noastră fiind continuată numai în carourile din partea de S.

Profilul de E din SVI a oferit următoarea succesiune: 1 - strat lutos-nisipos, aparținând depunerii holocene, de culoare maroniu închis (10 YR 3/3); 2 - strat nisipos, foarte slab lutos, cu pietre de calcar de mărime medie, de culoare maroniu gălbui închis (10 YR 4/4); 3 - strat nisipos micaceu fără pietre, de culoare maroniu gălbui (10 YR 5/4); 4 - strat nisipos cu foarte rare pietre de mici dimensiuni, de culoare maroniu gălbui-închis (10 YR 4/4) și cu lentile subțiri de oxizi fero-manganici; 5 - strat nisipos cu blocuri colțuroase mari de calcar, de culoare maroniu gălbui (10 YR 5/4); 6 - strat nisipos-lutos cu blocuri colțuroase de dimensiuni mai mari decât în stratul de deasupra, de culoare maroniu intens (7,5 YR 5/5) - maroniu închis (7,5 YR 4/3); 7 - strat nisipos cu structură grăunțoasă, cu blocuri mari de calcar, de culoare maroniu gălbui (10 YR 5/8).

SVI s-a dovedit a fi complet sterilă din punct de vedere arheologic.

Mult mai interesantă este succesiunea stratigrafică din SVII, secțiune plasată transversal în zona intrării în peșteră, care a oferit de altfel și singurul strat de cultură definit stratigrafic și cultural.

Succesiunea stratigrafică din SVII este următoarea: 1 - sol actual lutos-nisipos de culoare maroniu (10YR 4/3-5/3); 2 - strat de acumulare de pietriș de dimensiuni mici și mijlocii cu sediment destul de restrâns printre ele, de culoare maroniu-gălbui închis (10 YR 4/4) – maroniu-gălbui (10YR 5/4); 3 - strat lutos-nisipos, cu mici fragmente de calcar, mai numeroase la baza stratului, de culoare maroniu închis (10YR 3/3); 4 - matrice nisipoasă amestecată cu fragmente mici de calcar care îmbracă blocuri medii și mai rar mari, de culoare maroniu-gălbui (10YR 5/6); 5 - strat nisipos, cu foarte rare pietre de dimensiuni mici din calcar, de culoare maroniu-olive deschis (2,5 YR 5/6) – gălbui-olive (2,5 YR 6/6); 6 - nisipos, foarte slab lutos, cu multe fragmente colțuroase de calcar mici și mijlocii, de culoare maroniu-gălbui (10YR 5/6); 7 - strat lutos cu foarte multe fragmente mărunte de calcar în matricea sedimentului care îmbracă pietre colțuroase de calcar de mărime mică și mijlocie, de culoare maroniu închis (10 YR 3/3) – maroniu-gălbui închis (10 YR 4/4), strat cultural din punct de vedere arheologic; 8 - strat lutos, foarte slab nisipos, cu nenumărate fragmente medii și mici de calcar și rare blocuri mari, de culoare maroniu închis (7,5 YR); 9 - lentilă nisipoasă cu nenumărate grăunțoase de calcar, cu aspect limonitic de culoare gălbui-maroniu (10 YR 5/8) – maroniu-gălbui (10YR 6/8).

Adâncimea relativă unde se plasează singurul strat de cultură identificat este cuprinsă între 1,95-2,20 m și corespunde cu nivelul de cultură musterian identificat de C. S. Nicolăescu-Plopșor, D. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, C. Rîșcuția (1961). Utilajul litic recuperat este destul de sărac, însă fauna găsită este destul de numeroasă și dominată de *Ursus Spaeleus*.

Rezultatul principal al campaniei din acest an a fost clarificarea stratigrafiei geologice din această peșteră și amplasarea corectă a stratului de cultură, care a fost prezentată contradictoriu de-a lungul timpului.

#### Bibliografie:

Goran C., *Catalogul sistematic al peșterilor din România 1981*, București, 1982, 496 p.

Nicolăescu-Plopșor C. S., Nicolăescu-Plopșor D., Pop I., Rișcuța C., *Cercetări paleolitice în peșterile din Țara Bârsei*, Materiale și cercetări arheologice 7, 1961, p. 15-20.

Păunescu Al., *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan*, Studiu monografic, Editura AGIR, București, 2001.

Prox A., *Die Höhle in der Valea Coacăzei bei Törzburg*, *Mitteilungen des Burzenländer Sächsischen Museum*, Brașov 3, 1-2, 1938, p. 73-76.

#### Résumé:

La position géographique spéciale de la grotte Coacăzei, les études faunistiques multiples, d'un côté, et les données stratigraphiques et la succession culturelle souvent controversées, de l'autre côté, nous ont déterminé de reprendre, en 2008, les recherches dans cette grotte. Par les deux sections ouvertes, nous avons essayé de résoudre une partie de ces aspects.

#### Abstract

Coacăzei Cave is one of the many caves (of a total of 362 cavities mentioned (C. Goran, 1982) belonging to the endokarstic relief in the Bran – Dragoslavele depression line. It is situated on the left of the valley of the same name, upstream the confluence with Ulmului Valley. From a cultural point of view, we identified over the time several archaeological levels: Musterian and Aurignacian following the excavations of C.S. Nicolăescu Plopșor, D. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, C. Rișcuța (1961) and Musterian, Aurignacian and Gravetian following the excavations led by Al. Păunescu (2001). The relative depth of the only culture layer identified in 2008 is between 1.95-2.20 m and corresponds to the Musterian culture level identified in 1961. The lithic finds recovered is quite few, but the fauna found is quite considerable, as *Ursus Spaeleus* prevails. The main result of the campaign of this year was to clarify the geological stratigraphy of this cave and the correct position of the culture layer, which was presented in a contradictory manner over the time.

## 168. Negrileşti, com. Negrileşti, jud. Galați

### Punct: Curtea Școlii

Cod sit: 75285.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 332/2008.**

Colectiv: Mircea Nicu – responsabil, Paul Ciobotaru (MO Tecuci), Costel Ilie, Adrian Adamescu (MI Galați)

Perimetrul cercetat în anul 2008, se află situat la 50 m S de biserică, la circa 200 m de malul stâng al râului Bârlad și la 100 m V de clădirea școlii generale, situată pe DJ 240, Tecuci - Ghidigeni.

Au fost trasate cinci unități de cercetare, patru secțiuni S2 (10 x 2 m), S3 (9 x 2 m), S4 (18 x 2 m), S5 (18 x 2 m) și o

casetă Cs. 3 (1,50 x 1,50 m), pe latura de N a S5. S2 a fost trasată la 30 m spre N de S3, într-o zonă de eroziune puternică, dar din lipsa forței de muncă a fost abandonată, urmând ca cercetarea să fie reluată.

Numerotarea unităților de săpătură și a complexelor s-a făcut în continuarea celor cercetate în anii anteriori (casetele Cs din 1981, Cs 1, Cs 2 și S1 din anul 2007, locuințele L1, L2, L3, vetrele V1, V 2, V3 și gropile Gr 1, Gr 2, Gr 3 cercetate tot în 2007).

S4, orientată E-V, are dimensiunile de 18 x 2 m, adâncime medie -1,95 m, adâncime maximă -2,20 m. Localizare: 100 m V de Școala Generală, în partea de S a sitului, la 200 m de malul râului Bârlad.

În capătul de V al secțiunii a fost surprinsă o groapă cu resturi menajere, notată Gr 4, un fragment de conductă de aducțiune a apei, orientată NNE-SSV (sec. al XIX-lea p.Chr.), prezența unei locuințe (sec. al IV-lea p.Chr.), notată L 2 și o vatră care aparține locuinței, notată V4. Pe toată suprafața secțiunii au fost semnalate fragmente ceramice aparținând culturii Noua, Sântana de Mureș - Cerneahov, sec. VIII-X și sec. al XIX-lea, precum și unele obiecte din piatră, os și metal.

S5, orientată E-V, are dimensiunile de 18 x 2 m, adâncime medie -1,65 m, adâncime maximă -2 m. Localizare: 100 m V de Școala Generală, în partea de S a sitului, la 200 m de malul râului Bârlad.

În capătul de V al secțiunii a fost surprinsă o groapă menajeră, notată Gr 5, un fragment de conductă de aducțiune a apei orientată NNE-SSV. Acest fragment de conductă se află în continuarea celei semnalată în S4. Pe suprafața secțiunii au fost semnalate fragmente ceramice aparținând culturii Noua, Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. VIII-X p.Chr și sec. al XIX-lea, precum și unele obiecte din piatră și os.

Caseta Cs 3, dimensiuni 1,50 x 1,50 m, adâncimea maximă: -1,70 m. Localizare: la capătul de E al secțiunii 5, pe latura de N a acesteia, în dreptul c. 1. A fost necesară deschiderea acesteia, deoarece în profilul de N al S5, a apărut la adâncimea de -0,80 m, un vas borcan cu decor specific secolelor VIII-X p.Chr, pus în poziție verticală. Din materialul descoperit amintim prezența unor fragmente ceramice aparținând sec. VIII-X p.Chr. și a unui tipar cu două fețe, din os aparținând aceleiași perioade.

Din punct de vedere stratigrafic, s-a constatat următoarea dispunere: un nivel ce corespunde epocii bronzului fiind reprezentat de un sol dintr-un amestec de negru gălbui, în care s-au descoperit fragmente ceramice aparținând culturii Noua; al doilea nivel, un sol cenușos, ce aparține prin materialul descoperit culturii Sântana de Mureș, sec. IV-V p.Chr.; al treilea nivel având un amestec de pământ negru cenușos aparține sec. VIII-X p.Chr.; iar al patrulea nivel, amestec de pământ negru granulos cu chirpici, corespunde sec. al XIX-lea. Stratul vegetal încheie dispunerea stratigrafică a secțiunilor cercetate. Acest strat, nivelul de secol XIX și parțial și nivelul din sec. VIII-X p.Chr au fost deranjate prin excavare în urma lucrărilor neautorizate menționate mai sus.

#### Ceramica

Ceramica recoltată din unitățile de săpătură aparține epocii bronzului, respectiv Cultura Noua, sec. IV (Cultura Sântana de Mureș Cerneahov), sec. VIII-X și sec. XIX.

Vom descrie succint ceramica pe culturi, după cum urmează:

- Ceramica aparținând Culturii Noua este caracteristică nivelului Noua I, de bună calitate (cești) și grosieră (borcane și castroane). Ca decor se întâlnește brăul în relief precum și butonii de formă tronconică.

- Ceramica aparținând sec. IV p.Chr. (Cultura Sântana de Mureș-Cerneahov) este reprezentată prin trei tipuri provenite de la diferite forme de vase: a) Ceramică grosieră, lucrată cu mâna, în compoziția căreia au intrat și cioburi pisate, arsă incomplet sau la temperaturi joase (borcane); b) Ceramică lucrată la roată, de bună calitate, foarte bine arsă, unele dintre forme sunt lustruite, având ca decor linii în zig-zag, brâie în relief și linii incizate (borcane, castroane, castroane cu trei torți, vase de mari dimensiuni); c) Ceramică de culoare cărămizie, cu angobă roșie, ce provine de la amfore, ulcioare cu gura în formă de pălnie, castroane.

- Ceramica de sec. VIII-X este de bună calitate, lucrată la roată, având în compoziție nisip. Ea provine de la vase borcan, iar ca decor prezintă linii incizate în val și linii incizate paralele. A fost semnalată în toate unitățile de săpătură, o mare concentrare fiind observată în Cs. 3.

Semnalăm în mod deosebit prezența unui vas borcan întreg, descoperit în Cs. 3, așezat în poziție verticală, care a fost umplut cu pietre de râu ce prezentau urme de ardere. Vasul, din pastă zgrunțuroasă cu pietricele în compoziție, este lucrat la roată, are formă tronconică, buza groasă, evazată și prezintă urme de ardere secundară. Decorul este dispus pe două registre; primul registru pornește de sub buză și se termină sub diametrul maxim și are ca decor linii incizate vălurite, iar al doilea registru, cu decor incizat în linii orizontale, pornește de sub diametrul maxim și se continuă spre bază. Presupunem că acesta a fost folosit la încălzirea locuinței sau vase folosite în procesul pregătirii hranei. Nu cunoaștem până în prezent, din bibliografia studiată, apariția în alte stațiuni cercetate<sup>1</sup>.

Lângă același vas au fost descoperite fragmente provenind de la alte borcane precum și un tipar din os folosit pentru realizarea unor bijuterii.

Concentrarea ceramicii de sec. VIII-X din Cs. 3 s-ar putea să aparțină unei locuințe distrusă de către intervenția neautorizată umană.

Ceramica aparținând secolului al XIX-lea, e formată din fragmente ceramice ce provin de la borcane, căni, având o culoare cărămizie, cu nisip în compoziție. După forma și structură, se pare că este de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Decorul constă în linii paralele incizate.

Unelte

În suprafața cercetată au fost descoperite un număr considerabil de unelte din os, bronz și fier. În continuare vom prezenta, pe perioade, descoperirile de unelte de la Negriștea.

Epoca bronzului

Printre obiectele datate în această perioadă amintim un pandantiv din piatră, o patină din os precum și un număr de cinci omoplați crestați. Aceștia își au analogii în descoperirile arheologice din stațiunile aparținând culturii Noua.<sup>2</sup> Au mai fost descoperite și 2 ace din bronz cu analogii la Gârbovăț, Dodești, Vărghiș-Crăciunești.<sup>3</sup>

Sec. VIII-X

În Cs 3 a fost descoperit un tipar din os, lângă vasul cu pietre menționat mai sus. A fost folosit pentru obținerea unor bijuterii din foiță de metal, prin impresiune. Tiparul prezintă diferite forme pe ambele fețe ale lui. Tipare asemănătoare au fost descoperite la Costești-Iași și sunt datate în sec. VIII-IX<sup>4</sup>.

Sec. XIX

În suprafața cercetată, mai ales în G 4 și G 5, au fost descoperite o serie de obiecte din fier ce au avut diverse întrebuințări: materiale de construcții (cuie, piroane), uz gospodăresc (cuțite fier, foarfece fier).

După cum se poate observa, din prezentarea succintă a descoperirilor, cercetarea arheologică preventivă confirmă existența unor locuiri succesive din epoca bronzului până în sec. XIX.

Note:

1. Pentru această perioadă, această interpretare este acceptată și de către Dan Gh. Teodor; această practică este cunoscută încă din perioada neolitică (la Măgura, Jud. Teleorman, Drama, Bulgaria)- Thissen L., As. A. van, L. Jacobs, Some Thoughts on the appearance of pottery in the Lower Danube plain (Romania), în *Leiden Journal of Pottery Studies*, vol. 23, 2007, p. 114, 116.

2. A. C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea Culturii Noua*, *Arheologia Moldovei* 2-3, 1964, p. 160, fig. 11; *Idem*, *Repertoriul Culturii Noua-Coșlogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9, Călărași, 1991, p. 287, fig. 115.

3. A. C. Florescu, *op. Cit.*, p. 186, fig. 23; *Idem*, *Repertoriul...*, p. 278, 279, 381, fig. 106/1, 107, 209/4.

4. Dan Ghe. Teodor, *Cercei cu pandantiv stelat din sec. VI-VIII d. Hr. În spațiul carpato-dunăreano-pontic*, *Arheologia Moldovei* 18, 1995, p. 204, fig. 107/5; *Idem*, *Meșteșuguri la nordul Dunării de Jos în sec. IV-XI d. Hr.*, Editura Helios, Iași, 1996, p. 131, fig. 17; *Idem*, *Tipare din sec. VI-XI d. hr. în regiunile carpato-nistriene*, *Arheologia Moldovei* 28, 2005, pp. 170-171, fig. 5-6.

Abstract:

The ceramics resulted from the investigations belong to Bronze Age and Noua Culture respectively, the 4th century B.C., The Sântana de Mureș-Cerneahov Culture, the 8th-10th centuries, the 19th century. As types of vessels we mention: cups, jars, tureens, large vessels. It is also important to mention that there is a jar belonging to the 8th – 10th centuries, discovered unbroken, full of river stones. These ones presented evidence of burning. It is supposed that they were used to warm the house.

The discovered tools belong to the Bronze Age, the 8<sup>th</sup>-10<sup>th</sup> centuries, the 19<sup>th</sup> century, respectively. As a type, they are specific for each period: The Bronze Age – scapula increasing, pendant stone, bronze needles, the 8<sup>th</sup>-10<sup>th</sup> centuries – bone pattern, the 19<sup>th</sup> century – various objects of iron.

## 169. Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita

**Punct: Lok (tarla Kadicsfalvi-rét)**

*Cod sit: 83295.02*

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 5/2008, 214/2008, 341/2008**

Colectiv: András Sófalvi - responsabil, Zsolt Nyárádi (M Odorheiu Secuiesc), Zsolt Körösfői (M Cristuru Secuiesc), István Asztalos

La Odorheiu Secuiesc, în punctul Lok (tarla „Kadicsfalvi rét”) în cursul anului 2007 periegezele efectuate și începutul lucrărilor de amenajare de teren a firmei SC AZCON SRL au evidențiat existența unei așezări întinse din sec. III-IV. Pregătirea cercetării arheologice preventive și săpătura propriuzisă s-au realizat în mai multe etape, ținând cont că firma avea de gând construirea unui parc industrial pe o suprafață de 4 ha. Săpătura arheologică a fost executată de către Muzeul Haáz Rezső din Odorheiu în colaborare cu arheologii altor muzee

(Muzeul Molnár István din Cristuru Secuiesc) și studenți. Materialul arheologic a ajuns la muzeul din Odorhei.

Situl se plasează în partea nord-estică a orașului Odorhei Secuiesc, pe malul drept al râului Târnava Mare, pe marginea luncii, plasat paralel cu râul, pe terenul satului Cădișeni, anexat orașului. Pe suprafața cercetată s-au putut observa depunerile de pietriș în urma inundațiilor a mai multor mii de ani vechime.

Având în vedere volumul muncii și orizontalitatea așezării, cercetarea nu s-a efectuat în secțiuni și carouri obișnuite, ci în suprafețe (având în fine 12), care au urmărit fazele de muncă ale lucrărilor din teren. Pentru complexele cercetate s-au efectuat desene independente, ale căror puncte au fost măsurate geodezic (SC CONUS SRL), iar pe baza desenelor digitalizate topografii au realizat planul total al săpăturii. Pentru descoperiri am realizat o bază de date (fotografie, desen, text). În urma săpăturii arheologice au ieșit la iveală 682 de complexe (și aspecte arheologice), din care 19 bordeie, 2 cuptoare de ars ceramică, un cuptor de redus minereu de fier, o fântână, 2 morminte, celelalte fiind reprezentate de așa-numite cuptoare exterioare, ateliere adâncite în pământ, unități de șanțuri, construcții de suprafață, gropi de provizii, gropi de stâlpi.

90% din unitățile arheologice aparțin așezării din sec. III-IV, de tip Sântana de Mureș-Cerneahov, restul urmelor de locuire fiind databile din epoca bronzului mijlociu, cultura Wietenberg, iar celelalte însemnând mormintele de inhumație ale culturii Noua, de la sfârșitul epocii bronzului, care erau acoperite cu platforme create din pietre de râu.

În timp ce amplasarea urmelor de așezare din epoca bronzului nu arată nici o structură (descoperirile culturii Wietenberg, în mare majoritate, se plasează pe malul râului), așezarea din sec. III-IV are o structură, o imagine de așezare bine gândită. Nu departe de râul Târnava erau construite atelierele (cele 2 cuptoare de ars ceramică și cuptorul de redus minereu) care necesitau multă apă, fiind totodată focare de incendiu. Bordeiele, în marea majoritate, erau plasate în șiruri de-a lungul unor „străzi”. Pe partea sud-estică a sitului erau săpate grămezile gropilor de provizii. Cauza acestor fenomene se poate căuta în straturile de humus destul de adânci în această parte, goții săpau rar adânc în depunerile de pietriș. Vorbind despre bordeie, în 16 cazuri am putut nota urmele unor construcții semiadâncite în pământ, având formă patrulateră, ziduri ridicate din bârne de lemn, țărși, cu nuiete împletite, care erau apoi căptușiți cu un strat gros de lut. În gropile bordeielor rotunjite se puteau constata 4 urme de stâlpi adâncite în cele patru colțuri, dar totodată avem exemple când s-au găsit 6 gropi de stâlpi (93 Ob.), având și cazuri în care construcția folosea numai 2, în mijloc (655. Ob.). Față de nivelul suprafeței rezultată în urma decopertării, gropile bordeielor erau adâncite în pământ între 0,15-0,50 m, având mărimi în majoritate de 3 x 4 m (cel mai mic fiind de 3,10 x 3,30 m – 410 Ob., cel mai mare având o suprafață de 4,50 x 4,20 m – 625 Ob.). În două cazuri am descoperit numai vetrele caracteristice, urmele bordeielor nu s-a putut observa în urma apropierii lor de suprafața actuală (350, 430. Ob.). Locuința cu numărul 400 a fost una de suprafață, construită din bârne de lemn, fiind incendiată (am găsit pe vatră plasa de pescuit, pusă acolo probabil la uscat, fiind descoperite greutatele cilindrice); am putut face observații privind tehnica și elementele de construcție (totodată fiind cea mai mare locuință cu dimensiunile de 5,20 x 5 m). Bordeiu 625. În a doua fază a avut o fundație din pietre de râu. Am găsit astfel de urme pe cele trei laturi, pe acestea probabil era așezat zidul din bârne de lemn. Pe fundul gropilor bordeielor nu prea am reușit să separăm nivelul de călcare, de umplutura de după distrugerea lor. Urma podelei lutuite nu am reușit să o depistăm în nici un

caz. Bordeiele, în afară de cel incendiat, erau curățate, materialul lor arheologic provenea secundar după distrugerea lor, sub formă de gunoi. Încălzirea acestor locuințe era realizată cu vetre construite din pietre de râu sau conglomerate, în unele cazuri sparte în bucăți. Între aceste pietre era pus humus negru, în majoritatea cazurilor aceste vetre fiind construite în colțul nord-estic al bordeiului. Groapa de foc era puțin adâncită față de nivelul de călcare al bordeiului, fiind lutuită, iar deasupra era construit interiorul vetrei, în formă de „U” întors. Intrarea locuințelor s-a putut observa în puține cazuri (de ex., intrarea bordeiului 22. era situată în colțul sud-estic), dar probabil în majoritatea cazurilor au fost construite vis-à-vis de vetre.

Mai ales în partea vestică a așezării am observat bordeie cu mai multe faze de construcție (625. Ob.) sau refăcute în totalitate (674, 678 Ob.), dar din suprapuneri și din materiale secundare puse în construcția vetrei (bucăți de pietre, fragmente ceramice) au putut distinge bordeiele mai târzii. În separarea fazelor așezării, un ajutor ar fi orientarea bordeielor, totodată prelucrarea și compararea materialului arheologic al acestora. Un loc aparte, însemnat, în cercetarea așezării ocupă cele două cuptoare de ars ceramică. Ob. 1 avea focarul divizat în două părți (grătarul perforat era sprijinit pe pietre fasonate). Am cercetat placa grătarului perforat, prăbușit în interior, și totodată materialul ceramic distrus la ultima ardere (vase deformate, sparte în timpul arderii). Calota cuptorului a fost construită din solul lutos din împrejurime, așa cum a rezultat din analiza geologică. Complexul se compune dintr-o construcție care reprezenta atelierul adâncit în pământ al cuptorului; printre materialele ceramice din același strat (cel din ultima ardere) am găsit vase fine, modelate la roata rapidă, la fel și cele grosiere lucrate cu mâna. Analiza științifică a dovedit că ceramica fină și grosieră a fost arsă la aceeași temperatură, indicând stratigrafia arheologică. Acest cuptor a avut 2 (3) faze de folosință. După ieșirea din funcție a cuptorului, groapa lui de atelier cu dimensiuni însemnate a fost folosită ca groapă de gunoi, iar din umplutura acestuia, în urma restaurării, a rezultat un vas de provizii întregit, de tip Krausengefäss. La celălalt cuptor de ars ceramică (8.ob) au rămas intacte cele două tuburi ale praefurniumului, având o lungime aproximativă de 1 m. Peretele despărțitor în acest caz era realizat din pietriș și lut.

Cuptorul de redus minereu a fost descoperit la partea cea mai sudică a așezării. În groapa atelierului adâncit în pământ am găsit foarte multă zgură de fier, lupe de fier și minereu de fier. Topirea minereului a fost executată într-un cuptor săpat în partea sudică a complexului, având dimensiuni reduse, cu o calotă subțire (255. Ob.), fiind demontate după sfârșitul procesului de reducere. În urma ultimului proces de topire am descoperit o formă de suprafață având un diametru de cca. 0,35 m, compusă din cenușă, pietriș și carbonați.

Pe suprafața așezării din sec. III-IV, sporadic, am găsit cuptoare exterioare cu roluri casnice, construite din lut și pietre (de ex. Ob. 415.). Pe suprafața cercetată am găsit numai o singură fântână sau cisternă de apă. În mijlocul așezării am descoperit mai multe gropi similare în adâncime, formă și caracter (având forme dreptunghiulare cu colțuri rotunjite), al căror funcție nu am putut-o încă determina.

Materialul arheologic ieșit la suprafață constă în mare procentaj din material ceramic, ceramica fiind modelată la roata de olar (înceată și rapidă), având nuanțele de culori ale roșului și cenușului, formele fiind caracteristice epocii. Sunt vase realizate dintr-o pastă mai bine frământată, omogenă. Cuprind o gamă variată de forme, de la imitația paharelor de sticlă până la marile vase de provizii. Oalele, în general, sunt nedecorate sau prezintă un decor simplu, cu linii incizate sau linii în zig-zag

lustruite. Cămile sunt tipuri de vase realizate din pastă fină având marginea îngroșată, pântec bombat și fund profilat. Cele mai semnificative tipuri de vase ale culturii sunt vasele de provizii. Sunt cunoscute în literatura de specialitate sub termenul de „*Krausengefäss*”. Interesant este tipul de ceramică provenită din cuptorul de ars ceramică, având culoare roșiatică, cu două torți, pântec bombat, buză strâmtă, care era folosit probabil la depozitarea lichidelor.

Ceramica făcută cu mâna era realizată dintr-o pastă poroasă, culorile variind între diferitele nuanțe de cenușiu, marșiat. Are două forme destul de des întâlnite: oalele, care au marginea rășfrântă puțin în afară, corpul mai mult sau mai puțin zvelt și fund plat. Se întâlnesc atât variante nedecorate cât și unele decorate pe umăr cu linii incizate, benzi de linii în valuri, sau împunsături alveolare în jurul fundului. Cestile sunt vase de mici dimensiuni cu pereți oblici și fund plat. În majoritatea cazurilor decorul este realizat printr-o serie de împunsături alveolare făcute cu degetul, situate de jur împrejurul fundului, dar există și vase nedecorate.

Gunoiul menajer constă în mare parte din oase de animale, din a căror analiză rezultă cunoașterea speciilor domestice și a celor consumate și totodată poate reflecta obiceiurile alimentare.

Pietrele prelucrate (pietrele de moară, râșnițe, ascuțitoare), descoperite în mare număr, sunt măturile vieții de atunci. La fel și obiectele confecționate din oase, care sunt dovada experienței meseriașilor, ca și frumoasele piese ale culturii materiale. Obiectele din fier sunt lame de cuțite, vârfuri de săgeți, vârf de lance, diferite cuie, ac. S-a mai găsit o brățară deschisă din sârmă din argint, cu capete îngroșate.

Pe parcursul săpăturii au ieșit la iveală doi piepteni aproape întregi și încă două fragmente provenite din doi piepteni diferiți: un mâner semicircular, ornamentat cu benzi de linii în val, și o placă cu dinți tăiați vertical. Din patru exemplare am identificat trei tipuri diferite: piepten cu mâner semicircular și marginile plăcilor cu dinți verticali (tip 1), piepten cu mâner semicircular și marginile exterioare ale plăcilor cu dinți tăiați oblic (tip 2), piepten cu mâner semicircular și aripi laterale (tip 3). Pieptenele de tip 1 și tip 2 datează din sec. III-IV p. Chr.: se cunosc în așezarea de tip Chilia-Militari de la Târgușor<sup>1</sup>, din cultura Przeworsk datați din sec. III p. Chr. în arealul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov (se găsesc de obicei în partea sa vestică).<sup>2</sup> În Transilvania, pe baza cimitirului de la Fântânele-Raț, se poate data pe la sfârșitul secolului IV d. Chr.<sup>3</sup> Pieptenul de tip 2 este folosit mai puțin decât tipul 1.<sup>4</sup> S-a păstrat mânerul unui piepten cu formă semicirculară și aripi laterale. Pieptenii de acest tip sunt relativ frecvenți în complexele din aria vestică a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, fiind datați de obicei în a doua jumătate a secolului al IV-lea.<sup>5</sup> Plăcile exterioare ale pieptenilor sunt decorate cu incizii și împunsături.

Cele patru fibule de bronz care au ieșit la iveală reprezintă trei tipuri diferite. Două fibule de bronz cu piciorul întors și înfășurat se datează pe larg în sec. III-IV. La una dintre ele s-a păstrat resortul, de aceea am putut stabili varianta: resort scurt în formă de arbaletă, databilă pe la jumătatea secolului al IV-lea.<sup>6</sup> Un alt tip de fibulă este cea cu portagrafă fixă, cu corpul în bandă, portagrafă realizată prin îndoirea laterala a piciorului. Fibule de acest tip apar relativ rar în aria culturii Sântana de Mureș-Cerneahov și sunt datate în cursul secolului al IV-lea.<sup>7</sup> Fibula, realizată dintr-o singură bucată, din bandă de bronz este un tip rar răspândit în cultura Sântana de Mureș-Cerneahov<sup>8</sup> și este datată pe la sfârșitul secolului al IV-lea.<sup>9</sup>

Pe baza datării fibulelor, respectiv a pieptenilor, încadrarea cronologică a așezării de la Odorheiu Secuiesc-Alsólok se poate plasa în faza C3-C3/D1<sup>10</sup> al culturii.

Prin cunoașterea detaliilor cercetate al așezării se poate realiza reconstituirea expozițională a unor societăți rurale din sec. III-IV, cea ce avem de gând să efectuăm în viitorul apropiat.

#### Note:

1. Bichir 1984, 52, pl. LV, 4.
2. Spantov, Independența, Alexandru Odobescu (Mitrea-Preda 1966, 96.103, 140, fig. 89, 1; 117, 10, 125; 238, 8-9), Târgșor (Diaconu 1965, 102-104, pl. XCVI, 7; XCVIII, 8; CXXVI, 11), Mihălășeni (Șovan 2005, 155).
3. Marinescu-Gaiu 1989, 141, fig. 2A,1.
4. Fântânele (Marinescu-Gaiu 1989, 141, fig. 6A,2), Târgușor (Diaconu 1965, 102-104).
5. Ioniță 1986, 308.
6. Ioniță 1992, 82.
7. Vornic 2006, 196.
8. Sântana de Mureș (Kovács 1912, 297, fig. 62); Fântânele „Rit” (Gaiu 1995, 152).
9. Kazanski-Legoux 1988, 52.
10. Godlowski 1970, Schukin-Charov 1999, 332.

#### Bibliografie:

- Bichir, Gh., *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*. București, 1984.
- Diaconu, Gh., *Târgușor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, București, 1965.
- Gaiu, G., *Noi descoperiri și considerații asupra cimitirului de la Fântânele „Rit”. (com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud)*, Revista Bistriței 9, 1995, 149-163.
- Godlowski, K., *The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe*. Kraków 1970.
- Ioniță, I., *Chronologie der Sântana de Mureș-Cernjachov-Kultur (I)*, în *Peregrinatio Gothica*, Lodz, 1986, 295-351.
- Ioniță, I., *Die Fibeln mit umgeschlagenem Fuss in der Sântana-de-Mureș-Cernjachov-Kultur*. În E. Straume, E. Skar (ed.), *Peregrinatio Gothica III*, no. 14, Oslo, 1992.
- Kazanski, M.-Legoux, R., *Contribution à l'étude des témoignages archéologiques des Goths en Europe orientale à l'époque des Grandes Migrations: La chronologie de la culture de Cernjachov récente*, *Archéologie Médiévale* 18, 1988, 7-53
- Kovács I., *A marosszentannai népvándorlaskori temető*, în *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtarából* 3, 1912.
- Marinescu, G., Gaiu, C., *Das Gräbfeld von Fântânele-Raț (Kreis Bistrița-Năsăud)*, *Dacia NS* 33, 1989, 25-42.
- Schukin, Mark-Charov, Oleg, *A propos de la date de la fin de la civilisation de Tcherniakhov*. În *L'occident romain et l'Europe Centrale à l'époque des grandes migrations*, Brno, 1999., 327-337.
- Mitrea, B., Preda, C., *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*. București, 1966.
- Șovan, O. L., *Necropola de tip Sântana de Mureș – Černeachov de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, Târgoviște, 2005.
- Vornic, V., *Așezarea și necropola de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Budești Chișinău*. Pontos, 2006.

#### Zusammenfassung:

Der Fundort befindet sich nord-östlich von der Stadt Odorhellen, auf dem rechten Ufer des Gross-Kokelflusses, auf der Wiese neben dem Dorf Kadicsfalva.



Die fundrettende Ausgrabung fang im Monat März des Jahres 2008 an und endete am Anfang des Monats November des Jahres 2008. Während den Ausgrabungen wurde ein Grundstück von 1,1 Ha archeologisch ausgegraben, wir haben 682 archeologische Objekte freigelegt und dokumentiert. Auf dem südlichen Teil der geforschten Oberfläche haben wir die Siedlungsobjekte der bronzezeitalterlichen "Wietenberg"-Kultur, auf der nördlichen Seite wurden zwei steinbedeckte Schrumpfbegrabungen mit beigelegten Töpfen der spät bronzezeitalterlichen "Noua"-Kultur freigelegt.

Etwa 90% der freigelegten Objekten gehören zu der "Marosszentanna-Csernyahov"-Kultur des 3.-4. Jahrhunderts: neunzehn Wohnhäuser, zwei Töpferöfen, sogenannte äussere Tonöfen, ein Schmelzofen, oberflächliche Bauten, Speichgruben, Gräben und kleinere Pfahlgruben bzw. eine Brunne wurden aufs Licht gebracht.

Die Struktur der gotischen Siedlung zeigt ein gut überdachtes Siedlungsbild, am Siedlungsrand, in der Nähe des Wassers, wurden die Töpferöfen, der Schmelzofen aufgebaut, die Häuser wurden beinahe in Reihen aufgestellt. Die Mehrheit der Speichgruben wurden auf dem südlichen Teil der Siedlung freigelegt. Es wurden mehrere Typen der freigelegten Wohnhäuser getrennt: einer der Typen ist das, in jenem Zeitalter gewöhnlich gebaute, halb in die Erde gegrabene, nord-südlich gerichtete Wohnhaus mit Säulenstruktur (2,4 oder 6 Säulen), mit aus Ruten geflechteten, lehmverfüllten Wänden. Neben diesem Typ konnten wir auch eine oberflächliche Struktur mit Balkengerüst beobachten, nachdem wir die Überreste eines abgebrannten Hauses freigelegt hatten. Der dritte Typ wird durch das Wohnhaus vertreten, bei dem die Balgengerüststruktur auf kleinzerbrochene Steine und auf Kieselsteine grundiert wurde, mit Aufbau auf der Eingangsseite einer, aus Ruten geflechteten, lehmverfüllten Wand mit Pfahlgerüst.

Die Feuerräumen der Häuser waren viereckige Steinöfen, aus gebrochenem Stein und aus Kieselstein, meistens in der nordöstlichen Ecke der Häuser unmittelbar auf die Erde gebaut, es gibt aber Beispiele auch für Öfen, die in die südöstliche – östliche Ecke gebaut wurden. Die Eingänge der Häuser konnten nur bei wenigen Häusern beobachtet werden, diese befanden sich vielleicht auf der südlichen Seite, in einem Fall konnten wir einen Treppeneingang dokumentieren.

Der grösste Teil des freigelegten Fundmaterials ist durch Keramik vertreten, dazwischen kann man handgemachte braune und braunrote, schnell und langsam gefertigte, graue und rote, feingeschlammte Töpfe in Form von Töpfen, Platten, Krügen, Speichgefässen usw. finden. Neben diesen kamen viele Bronzfibulen, Knochenkämme, Lehmbeschwerer, Spindelringe, Werkzeuge aus Knochen bzw. Hon- und Mahlsteine aufs Licht.

Die Keramik und die Gebrauchsgegenstände binden die Siedlung zu der gotischen Bevölkerung, die in den 3.-4. Jahrhunderten auf dem Gebiet lebte und deren archeologischen Spuren werden immer öfter im Südost-Siebenbürgen aufgefunden. Auf dem heutigen Niveau der Forschungen ist der geforschte Fundort die bedeutendste Siedlung der "Marosszentanna-Csernyahov"-Kultur.

#### Abstract

At Odorheiu Secuiesc in the location of Lok (site Kadicsfalvi rét) during 2007 the surveys conducted and the beginning of the town planning works by the company SC AZCON Ltd. revealed the existence of a large settlement from the 3<sup>rd</sup> – 4<sup>th</sup> centuries.

The site is located in the north-east part of the city of Odorheiu Secuiesc on the right bank of the river Târnava Mare, on the meadow, parallel to the river, on the land of the village of Cădișeni, annexed to the city. Following the archaeological excavations we uncovered 682 archaeological features, 19 of which are sunken-floored buildings, 2 pottery kilns, 1 iron ore kiln, a fountain, 2 graves, and the others are represented by so-called outdoor kilns, of domestic use, workshops buried in the ground, trench units, above ground constructions, food storage pits, pole pits. 90% of the archaeological units of the 3<sup>rd</sup> – 4<sup>th</sup> century settlement, the Sântana de Mureș-Cerneahov type, while all the rest of the occupation traces date to the end of the Middle Bronze Age, Wietenberg culture, and others signify the inhumation graves of the Noua culture from the late Bronze Age which were covered with platforms made of river stone

The 3<sup>rd</sup>- 4<sup>th</sup> century settlement has a well organized structure. Not far from the Târnava river workshops were built (2 pottery kilns and ore kilns) which required much water, as they also generated fires. Most sunken-floored buildings formed rows, along some "streets". On the south-east part of the site we excavated the piles of food storage pits. The finds include pottery, 4 bone combs, 4 fibulae, knife blades, arrows tips, lance tip and of iron nails, an open silver wire bracelet, with bold heads.

#### **170. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna**

##### ***Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B***

*Cod sit: 63919.01, 63919.03, 63919.04, 63919.05*

##### **Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 155/2008, 465/2008**

Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea, Adela Mateș, Radu Zăgreanu (MNCR)

Satul Olteni aparține comunei Bodoc, județul Covasna și este situat la 10 km N de orașul Sfântu Gheorghe, de ambele părți ale D.N-12, Brașov - Miercurea Ciuc. Situl arheologic (Situl B), este situat pe o terasă înaltă, neinundabilă, aflată pe partea dreaptă a râului Olt<sup>1</sup>.

Principalul obiectiv al cercetării arheologice a fost eliberarea terenului de sarcină arheologică în zona exploatarei carierei de nisip.

În anul 2008, a fost cercetată o suprafață de 3.000 m<sup>2</sup>. Au fost cercetate mai multe complexe arheologice ce datează din perioada neo-eneolitică, din epoca bronzului târziu și din a doua epocă a fierului.

Au fost cercetate 8 locuințe (L8-15); 21 gropi „menajere” (Gr.23-29; Gr.31-43 și Gr.45); 6 instalații de foc (5 vetre) și 1 cuptor.

##### **Locuințele**

L8 a fost descoperită la -0,6 m, forma relativ ovală (10 x 8 m), fundul relativ plat, orientată pe direcția N-S. Umplutura formată din pământ negru

L9 a fost descoperită la -0,5 m, forma relativ ovală (4,5 x 3,4 m), fundul era relativ plat orientată pe direcția E-V. Umplutura formată din pământ negru.

L10 a fost descoperită la -0,4 m, forma relativ ovală (6,2 x 5,2 m), fundul era relativ plat, orientată pe direcția NE-SV. Umplutura formată din pământ negru.

L11 a fost descoperită la -0,4 m, avea forma relativ ovală (12 x 7,2 m), fundul era relativ plat orientată pe direcția est-vest. Umplutura formată din pământ negru.

L12 a fost descoperită la -0,4 m, avea forma relativ ovală (13 x 10 m), fundul era relativ plat orientată pe direcția E-V. Umplutura formată din pământ negru.

L13 a fost descoperită la -0,5 m, avea forma relativ ovală (11,2 x 10,4 m), fundul era relativ plat, orientată pe direcția E-V. Umplutura formată din pământ brun-gălbui.

L14 a fost descoperită la -0,5 m, avea forma probabil ovală (4 x 2,5 m), orientată pe direcția N-S. Partea estică a acestei locuințe a fost distrusă în timpul amenajărilor DN-12. Umplutura formată din pământ negru.

L15 a fost descoperită la -0,5 m, avea forma probabil ovală (3,4 x 3 m), orientată pe direcția E-V. Umplutura formată din pământ negru.

#### Gropile „menajere”

Gropile au fost descoperite la -0,5 –0,6 m, au umpluturi asemănătoare (formată din pământ de culoare neagră în care apar fragmente ceramice neolitice), dar au forme diferite:

- forma ovală, cu dimensiuni între 0,7-4,5 m (Gr.23 – 29, Gr.32-34, Gr.36, Gr.38, Gr.40-43 și Gr.45), pereții oblici și fundul relativ sferic.

- formă circulară, cu diametrul între 0,5-1,74 m, (Gr. 31, Gr. 35, Gr. 37, Gr. 39).

#### Instalațiile de foc

Vetrele (Vatra 1 - 5) au fost descoperite la -0,5 m, diametrul 0,5-1,5 m. Inițial a fost săpată o groapă în solul steril, apoi a fost amenajată lipitura vetrei ce s-a păstrat pe grosimea de 0,03-0,06 m. Lipitura vetrelor a fost distrusă din trecut.

Cuptorul nr. 1. A fost descoperit la -0,5 m, diametrul de cca. 1,1 m. Inițial a fost săpată o groapă în solul steril, apoi pereții gropii au fost lățuți și s-au păstrat pe grosimea de 0,05 m. Bolta cuptorului s-a păstrat foarte bine în partea sa sudică (înălțimea 0, 2 m), iar partea nordică a fost distrusă de mai multe pietre aruncate acolo din trecut.

Gr.44 a fost descoperită la -0,4 m, forma ovală (1,8 x 1,5 m), pereții ușori oblici și fundul relativ plat. Groapa era adâncită cu 1,2 m în solul steril. Umplutura era formată din pământ de culoare brună iar spre fund se aflau mai mulți bolovani de piatră. În umplutură au fost descoperite fragmente ceramice, lemn carbonizat, fragmente de lut ars, oase animaliere și fragmente de rășniță de piatră și o fusaiolă din lut ars. Materialul ceramic este atribuit culturii Noua.

În perioada 2005 – 2007 au fost descoperite și cercetate 7 morminte dacice (M1-M7)<sup>2</sup>. În anul 2008 au fost descoperite alte 4 morminte dacice (M8, M9; M10 și M11).

M8: incinerare în groapă și în urnă

Groapă descoperită la -0,40 m, avea forma rectangulară (2,7 x 0,95 m) săpată pe direcția N-S. Pereții erau oblici, cu fundul plat și adâncită cu 0,30-0,35 m de la nivelul descoperirii.

Amenajări. Pe latura vestică a gropii s-a păstrat, fragmentar, o scândură de lemn carbonizată (1 x 0,1 x 0,03 m), iar pe latura sudică au fost descoperite mai multe fragmente de lemn carbonizat. Umplutura gropii era formată din pământ brun-gălbui, amestecat cu resturi de lemn ars, pietricele.

Ritul: incinerare în groapă și în urnă. Oase umane, puternic arse și fragmentate, s-au descoperit atât împrăștiate pe toată suprafața gropii, cât și în partea ei nordică, depuse într-o urnă cu capac. În mai multe părți ale gropii au fost identificate, până în momentul actual, cel puțin 7 vase.

M9: incinerare în urnă și în groapă.

Groapa descoperită la -0,40 m, avea forma relativ rectangulară (2,75 x 0,95 m) săpată pe direcția N-S. Pereții erau oblici, fundul plat și era adâncită cu 0,40-0,45 m de la nivelul descoperirii.

Umplutura: sediment de culoare brun-gălbui, în amestec cu nisip.

Mobilier funerar: trei vase ceramice și un pumnal de fier.

Ritul: incinerare în urnă și în groapă. Urna era aproape plină cu oase umane puternic arse și acoperită cu o strachină. La N de urmă era un vas spart din vechime. În partea centrală a gropii se afla pumnalul din fier (puternic oxidat), în jurul căruia se aflau multe oase umane arse.

M10: incinerare în groapă.

Groapa, descoperită la -0,50 m, avea forma ovală (0,7 x 0,5 m), orientată pe direcția N-S, cu pereții ușor oblici și fundul relativ plat, săpată până la adâncimea de 0,15 de la nivelul descoperirii. Nu au fost identificate nici un fel de amenajări.

Umplutura: sediment de culoare neagră, format din pământ amestecat cu multă cenușă și resturi de lemn ars.

Ritul: incinerare în groapă, plină de oase umane arse și păstrate fragmentar.

M11: incinerare în trei urne și în groapă

Groapa a fost descoperită la -0,45 m, forma rectangulară (2,35 x 0,75 m), orientată pe direcția NV-SE, pereții fiind verticali și fundul plat.

Amenajări. Pe laturile de SV, S și SE groapa a fost lipită cu lut și, apoi, puternic arsă, până la o anumită adâncime; în zona sudică se observă urme ale unor structuri din lemn.

Umplutura: sediment de culoare brun-gălbui, care este format din argilă galbenă, în care au fost descoperite, spre capătul sudic al gropii, și puține resturi de lemn carbonizat.

Ritul - incinerare în urne și în groapă; deși resturile incinerate au fost depuse în patru locuri diferite, până la analiza antropologică nu știm numărul indivizilor.

S-au identificat trei depuneri în groapă, de vase și oase umane, care au fost denumite: M11A în partea central-nordică, M11B, la N, și M11C, la S.

M11A, în partea centrală a gropii; cele patru vase ceramice unor, toate modelate cu mâna. La adâncimea -0,7 și 1,2 m, au fost descoperite resturi de oase umane arse. Printre oase au fost descoperite două mărgelile de sticlă.

M11B, în partea nordică a gropii, la -0,8 m, era format din două urne, una în poziție normală și a doua culcată pe o parte. În jurul acestor urne au fost descoperite resturi de oase umane arse și mai multe fragmente de scândură carbonizată.

M11C, în partea sudică a gropii mormântului, la adâncimea de -0,90 m, format din cinci vase ceramice, așezate în poziție normală, unul deasupra celuilalt. În această depunere a fost descoperită prima cană cu toartă supra-înălțată modelată la roata olarului.

Gr.30. A fost descoperită la -0,30 m, avea forma circulară cu diametrul de 0,8 m, pereții oblici, cu fundul relativ plat. Groapa a perforat un complex eneolitic (L2). Umplutura era afânată și formată din pământ nisipos de culoare galbenă, fără material arheologic.

Locuirea neo-eneolitică

Locuirea din perioada neoliticului dezvoltat aparține Culturii Ceramicii Liniare cu Note Muzicale. Eneoliticului timpuriu aparține locuirea Boian-Giulești și Precucuteni I.

Până în momentul de față nu s-a putut stabili raportul cronologic între vestigiile Boian și Precucuteni I de la Olteni. Remarcăm faptul că materialele arheologice descoperite în unele complexe arheologice sunt amestecate. Este posibil ca din fondul vechi liniar cu note muzicale, cu influențe aparținând culturii Boian, să ia naștere în zona sud-estică a Transilvaniei,

cultura Precucuteni. Situl de la Olteni reprezintă un punct cheie în ceea ce privește începutul eneoliticului din această parte a Transilvaniei.

În campania din 2008 s-au descoperit alte patru morminte, toate de incinerare, din care trei au avut gropi mari, rectangulare, iar unul (M10) a avut o groapă mică, ovală și puțin adâncă; M8 a avut scânduri masive pe laturile lungi, iar M11 a avut trei laturi lutuite și puternic arse. Toate patru sunt morminte de incinerare, cu oasele depuse în groapă (M10) ori în urnă și în groapă (M8, M.9, M11). Mobilierul funerar a fost variat și bogat: în M8 au fost minimum șapte vase ceramice, în M9 trei vase ceramice și un pumnal din fier în teacă, iar M11 minimum 10 vase și două mărgelă din sticlă albastră cu decor „în ochi”; M10 n-a avut inventar, găsindu-se doar oasele incinerate. Menționăm că în M11 s-a aflat o cană modelată cu roata, aceasta fiind primul vas de acest tip găsit până acum, atât în așezare, cât și în necropolă. În urma săpăturilor din 2008 putem aprecia că atât ritualurile, cât și inventarul funerar și ofrandele sunt mult mai bogate și mai variate decât părea după primele descoperiri. Prin rit, ritualuri și inventar aceste morminte pot fi atribuite dacilor intracarpatici din sec. IV-III a.Chr.

#### Note:

1. Dan Buzea, *Șantierul arheologic de salvare Olteni „Cariera de nisip”*, Angustia 7, Arheologie, p. 183-226, Sfântu Gheorghe, 2002; Dan Buzea, *Sat Olteni Cariera de nisip*, în Noi descoperiri arheologice în S – estul Transilvaniei. Catalog de expoziție, p. 73 – 80, Covasna, 2003.

2. V. Sîrbu, V. Căvruc, D. Buzea, *A 4<sup>th</sup>-3<sup>rd</sup> centuries BC Dacian community in Southeastern Transylvania : the findings from Olteni, Covasna County*, p. 229-251, în *Thracians and Celts* (V. Sîrbu, D.L. Vaida eds), Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 of May, 2006, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006; V. Sîrbu, V. Căvruc, D. Buzea, *A Dacian Necropolis dated in the 4<sup>th</sup> – 3<sup>rd</sup> Centuries B.C. At Olteni (South-Eastern Transylvania)*, în Proceedings of the 9th International Colloquium of Funerary Archaeology with the topic “Funerary Practices of the Bronze and Iron Ages in Central and South-Eastern Europe Bistrița, 9-11 of May 2008.

#### Abstract:

In 2008 we excavated an area of 3.000 square meters. We found 8 dwellings, 22 “waste” pits, 5 hearths and a kiln belonging to the Neo-Aeneolithic Period, a pit dated to the Late Bronze Age (Pit 44) and 4 Geto-Dacian graves.

#### The Neo-Aeneolithic settlement

Dwelling no. 8, found at the depth of 0.6 m, had a relatively oval shape (10 x 8 m) and was oriented N–S. Dwelling no. 9, found at the depth of 0.6 m, had a relatively rectangular shape (4.5 x 3.4 m) and was oriented N–S. Dwelling no. 10, found at the depth of 0.4 m, had a relatively rectangular shape (6.2 x 5.2 m) and was oriented NW – SE. Dwelling no. 11, found at the depth of 0.4 m, had a relatively oval shape (12 x 7.2 m) and was oriented E–W. Dwelling no. 12, found at the depth of 0.4 m, had a relatively oval shape (13 x 10 m) and was oriented on an E – W direction. Dwelling no. 13, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (11.2 x 10.4 m) and was oriented E–W. Dwelling no. 14 found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (4 x 2.5 m) and was oriented N–S. Dwelling no. 15, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (3.4 x 3 m) and was oriented E–W.

#### The „waste” pits

The pits were found at the depth of 0.5 – 0.6 metres, they had resembling infill (consisting of black soil in which Neolithic ceramic fragments emerge), but their shapes were different:

- some had oval shape, with dimensions between 0.7 x 4.5 m (Pits 23 – 29, Pits 32 – 34, Pit 36, Pit 38, Pits 40 – 43 and Pit 45) with oblique walls and a relatively spherical bottom.

- some had circular shape, with the diameter between 0,5 – 1,74 metres (Pit 31, Pit 35, Pit 37 and Pit 39)

#### The fire installations

The hearths (Hearths 1 – 5) were discovered at the depth of - 0.5 metres, they had a diameter of 0.5 – 1.5 metres. First, a pit was dug in the sterile soil, and then the daub of the hearth was arranged. The thickness of the preserved daub was of 0.03 – 0.06 metres. The daub of the hearths was destroyed in the past. Oven 1. It was discovered at the depth of -0.5 metres, it had a diameter of about 1.1 metres. First a pit was dug in the sterile soil, and then the walls of this pit were covered with clay. The thickness of the preserved daub was of 0.05 metres. The arch of the oven was very well preserved on the southern side (on a height of 0.2 metres), while its northern side was destroyed in the past by several rocks that were thrown on it.

#### Traces of Late Bronze Age occupation

Pit 44 was discovered at the depth of -0.4 metres, it had oval shape (1.8 x 1.5 metres), oblique walls and a relatively flat bottom. The pit was dug on a depth of 1.2 metres in the sterile soil. Its infill consisted of brown soil and towards the bottom it contained several rock boulders. In the infill of the pit we also found pottery fragments, cremated wood, burnt clay fragments, animal bones, stone-made grinder fragments and a spindle-wheel made of burnt clay. The pottery found in this pit seems to belong to the Noua Culture.

#### The Dacian Necropolis

During 2008, four Geto-Dacian graves were discovered (Grave no. 8, 9, 10, 11).

Grave no. 8 was an in-pit cremation grave. The pit had rectangular shape (2.7 x 0.95 m), excavated at the depth of 0.35 m. Its general orientation was N–S. The walls of the pit were oblique, towards the flat bottom. The infill consisted of black colour sediment. The rite: in-pit and in-urn cremation.

Grave no. 9 had a rectangular pit, with rounded corners (2.75 x 0.95 m), found at the depth of 0.45 m. Its general orientation was N–S. The infill consisted of brownish-yellow colour sediment. The rite: in-pit and in-urn cremation. In the central part of the grave pit the dagger was found. It was very oxidized and around it we found many cremated human bones.

Grave no. 10 was an in-pit cremation grave. The pit had oval shape (0.7 x 0.5 m), found at the depth of 0.15 m. Its general orientation was on an about N – S direction. The infill consisted of black sediment, with a lot of ash and burnt wooden remains.

Grave no. 11 was an in-pit cremation grave. The pit had rectangular shape (2.35 x 0.75 m). The general orientation of the grave was on a NW – SE direction.

Arrangements. On the south-western, southern and south-eastern sides the grave was covered with clay and then it was strongly burnt until a certain depth; in its part one could see the traces of a wooden structure.

The infill: brown-yellow sediment, consisting of yellow clay in which small traces of burnt wood were found, towards the southern end of the grave pit.

The rite. In-urn and in-pit cremation; though the cremated remains were deposited in four different places, until the anthropological analysis is concluded, we cannot know the exact number of the individuals found in this grave.

Three deposits were identified in the pit, consisting of vessels and human bones. They were named: G.11A – found in the central-northern part of the grave, G.11B, in the north and G.11C in the southern part of the grave.

#### Preliminary considerations

On the basis of the observations that followed the rescue archaeological excavations made so far at the Olteni "Sand Quarry" Site B archaeological site, we can conclude that an occupation belonging to the Developed Neolithic Period, the Linear Pottery Culture with Musical Notes, was found, as well as two complexes belonging to the Early Aeneolithic, the Boian-Giulești and Precucuteni I Cultures.

During the campaign of 2008, we found four other cremation tombs. All the four tombs were of cremation, the bones were deposited in the pit (G.10), or in the urn and the pit (G.8, G.9, G.11). After the excavations of 2008, we could conclude that the rituals as well as the funerary inventory and the offerings are more abundant and more varied than we had after the first discoveries dated to the 4<sup>th</sup>-3<sup>rd</sup> centuries B.C.

## 171. Orăștie, jud. Hunedoara

### **Punct: ansamblul urban Piața Aurel Vlaicu**

Cod sit: 87647.05

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 38/2008**

Colectiv: Costin-Daniel Țuțuianu - responsabil (MCDR Deva), Mihai Căstăian (MEAP Orăștie)

Prin acest proiect s-a urmărit descărcarea de sarcină arheologică a terenului afectat de construirea obiectivului „Extindere Primărie Orăștie”, localitatea Orăștie, județul Hunedoara. Datorită faptului că lucrarea de extindere a Primăriei Orăștie se afla în zona de protecție a monumentului istoric Cetatea Orăștie precum și ansamblului urban Piața Aurel Vlaicu, înregistrate în Lista Monumentelor Istorice, s-a impus executarea cercetării arheologice preventive.

Deoarece se cunoștea în urma altor lucrări edilitare (executate în anii '80-'90) că o mare parte a terenului este afectată de lucrări de infrastructură (canalizare, curent, aducțiunea de apă potabilă), s-a considerat că singura posibilitate de a surprinde *in situ* posibile urme arheologice era de a se efectua o cercetare în zona în care a existat vechea construcție. Cercetarea arheologică preventivă a demarat în primul rând prin îndepărtarea resturilor de moloz existente în urma demolării unor construcții degradate și neutilizate, care s-a executat conform proiectului nr. 40/2007. Aceste construcții, dezvoltate pe parter au avut funcțiune de locuință, garaj și anexă. Aria construită a fost de 171,22 m<sup>2</sup>. Pentru a surprinde un profil stratigrafic cât mai edificator au fost trasate în primul rând trei secțiuni S1, S2 și S3 una în prelungirea celeilalte. Martorul stratigrafic între S1 și S2 a fost de 1 m, iar între S2 și S3 de 2 m. Secțiunile au avut următoarele dimensiuni. S1 a avut dimensiunile de 7 x 2 m, S2 de 9 x 2 m, S3 de 6 x 2 m.

Datorită condițiilor obiective care au apărut, în urma cercetării arheologice, s-a hotărât ca martorul dintre S1 și S2 să fie desființat, rezultând astfel o secțiune magistrală S1, cu dimensiunile de 17 x 2 m. În aceste condiții secțiunea S3, a fost redenumită și înregistrată ca secțiunea S2, dimensiunile rămânând aceleași ca la început 6 x 2 m. Cele două secțiuni au fost orientate NNE–SSV, paralele cu clădirea aflată în imediata vecinătate.

Pentru acoperirea cât mai eficientă a zonei, dar și pentru o mai bună înregistrare a datelor arheologice care au apărut în cele două secțiuni, S1 și S2, au mai fost trasate încă patru secțiuni, orientate perpendicular pe magistrală. Aceste noi secțiuni au fost numerotate, în continuare, astfel S3, S4, S5 și S6. S3, orientată ENE–VSV, având lungimea de 4 x 2 m, a fost trasată din colțul S2, între cele două fiind lăsat un martor de 1 m. S4, orientată E–V, având lungimea de 4 x 2 m, a fost trasată la 3 m față de S3 și aproximativ 1 m față de S1. S5, orientată VNV – ESE, având lungimea de 4 x 2 m, a fost trasată la 4,50 m față de S4 și aproximativ 1 m față de S1. S6, orientată NV–SE, având lungimea de 4 x 2 m, a fost trasată la 1 m de S5 și aproximativ 1 m față de S1.

În timpul cercetării arheologice preventive au fost surprinse mai multe elemente de substructii, care se pare aparțin vechii clădiri care a fost demolată. Cu această ocazie s-au descoperit și alte elemente care par să indice resturi de fundație a unor clădiri mai vechi care au fost înglobate în clădirea demolată, care a fost ridicată ținându-se cont de ele.

În S1, între m. 2,20 și 2,85 la o adâncime de aproximativ – 0,40 m a apărut un zid de piatră de râu legat cu mortar de slabă calitate, pe care l-am notat, Zid A. Fundația lui coboară până la –1,20 m. Tot în secțiunea S1, între m. 5,15 și 5,80 la o adâncime de aproximativ –0,30 m, a apărut tot un zid de piatră de râu legat cu mortar de slabă calitate dar care conținea și lut galben, și a cărui fundație coboară tot până la –1,20 m. Acest zid a fost notat pentru o mai bună înregistrare ca, Zid B. Între m. 6,35 și 7,10 la aproximativ –0,30 m, a apărut un zid de piatră de râu legat cu mortar peste care au fost puse probabil pentru o mai bună izolare câteva rânduri de cărămidă. Adâncimea la care a fost surprinsă talpa fundației este de aproximativ –1,20 – 1,30 m. Zidul a fost notat, ca Zid C. Între m. 7,40 și 7,85, apare un nou zid având câteva asize de cărămidă, peste un zid de piatră de râu legat cu mortar. Zidul este notat, Zid D. Datorită condițiilor, legate atât de protecția muncii cât și de spațiul insuficient care exista între Zid C și Zid D, nu s-a putut coborî până la talpa fundației. Între m. 8,85 și 9,30, sub nivelul fundației de cărămidă, la o adâncime de –1,10 m, a fost surprins un zid de piatră de râu legat cu mortar, zid înregistrat ca Zid F. Între m. 11,15 și 11,60, a fost surprins un zid de cărămidă, la – 0,70 m, a cărui talpă de fundare mai coboară aproximativ –0,20 m. Talpa fundației este realizată din câteva asize de piatră de râu legate cu mortar de slabă calitate și lut galben. Acest nou zid pentru identificare a fost notat ca Zid G. Între m. 13,30 și 13,55, ai S1, apare un zid de cărămidă, care coboară până la aproximativ –0,85 m. Cărămida este pusă pe un strat de piatră de râu legat cu lut galben și mortar pentru o mai bună fixare pe sol. Zidul descoperit a fost notat ca Zid H. Între m. 16,50 și 17, a fost surprins același zid de cărămidă, pe care l-am notat ca Zid I. De data aceasta s-a putut observa că talpa fundației, care este la aceeași adâncime –0,85 m, este mai mare decât lățimea zidului ieșind spre interiorul secțiunii cu aproximativ 0,25 m.

Adâncimea maximă la care s-a ajuns în S1 variază între – 1,65 și –1,75 m, acest lucru datorându-se apariției unei pânze de apă care a inundat pur și simplu secțiunea, și care a împiedicat continuarea cercetării arheologice până la sterilul arheologic.

S2 despărțită de S1 de un martor de 2 m, datorită faptului că în timpul cercetării arheologice s-a constatat că nu este afectată de fundațiile unor construcții, atât de epocă contemporană dar și modernă, a fost luată ca sondă stratigrafică. Cu toate că în timpul săpării ei pânza de apă freatică, care apare și în S1, a creat numeroase probleme s-a încercat să se observe evoluția în timp a terenului supus

cercetării arheologice preventive. În S2, între m. 4,45 și 5 a fost surprins un zid de piatră de râu bine legat cu mortar, peste el fiind așezat un nivel de cărămidă cuprins între 0,15-0,20 m. Acesta a fost înregistrat ca fiind Zid AB. De asemenea între m. 5 și 6, în colțul din dreapta al secțiunii a fost identificată o adosare de cărămidă, și care suprapune zidul de piatră AB, pe o lățime de 0,50 m. Această adosare am înregistrat-o ca fiind ca Zid CD. În S3, a fost surprins aceleași zid de piatră, notat de noi ca Zid AB, care are peste un rând e cărămidă. Zidul AB, are o lungime de 1,50 m, pornind din marginea secțiunii, și o lățime de 1,20 m, spre marginea exterioară a ei. Adâncimea până la talpa de fundație a zidului este de -0,85 m. La 3 m de S3, a fost deschisă S4, în care a fost surprins, pe colțul de E al secțiunii, un zid de piatră amestecată cu cărămidă, bine legat cu un mortar de bună calitate având o lungime de 3 m și care iese în interiorul secțiunii aproximativ 0,60 m. Adâncimea până la talpa fundației este de -1 m. Acest zid a fost înregistrat ca fiind Zid FG. La 4,50 m de S4, a fost deschisă S5. Cu acest prilej săpătura arheologică preventivă a surprins prelungirea fundației zidului FG, găsit și în S4. Este vorba de fapt de unul din colțurile clădirii, a cărei destinație nu o putem preciza cu exactitate. Tot în S5 a apărut un zid de piatră, pe care l-am notat ca fiind Zid HB, al cărui traiect merge pe sub zidul FG. Talpa de fundație a zidului HB, coboară cu cel puțin 0,25-0,30 m față de talpa de fundație a zidului FG. Zidul HB, este alcătuit din piatră de râu, legat cu un alt tip de mortar față de zidul de care este suprapus.

Pentru a vedea dacă acest zid are cumva o închidere, s-a trasat S6, la 1 m față de S5. La -0,30 m, a fost surprins zidul HB, a cărei talpa de fundare se află la -1,10 m. Pe o latură a secțiunii, spre S1, s-a putut observa o adosare în adâncime de două asize de cărămidă. De asemenea pe zidul HB, a fost surprinsă o prelungire a zidului E, descoperit în S1.

Profilul sondei stratigrafice, cu adâncimea maximă de 3,04 m, pe care am executat-o în secțiunea S2, este următoarea:

0 -0,10 m – strat de bitum amestecat cu pământ și piatră, care a avut funcțiunea de pavaj.

-0,10 -0,18 m – strat de pământ lutos roșu.

-0,18 -0,78 m – strat de umplutură, nisip, pietriș, pământ (balast).

-0,78 -0,93 m – strat de pământ negru, lutos, cu urme de cărbune, cărămidă, și mici fragmente ceramice.

-0,93 -1,03 m – strat de piatră de mici dimensiuni, amestecat cu pământ.

-1,03 -1,25 m – strat de pământ negru cu urme de cărbune, cărămidă și lut ars.

-1,25 -1,65 m – strat de lut puternic ars, cu urme de arsură și cărbune având o consistență tare.

-1,65 -1,90 m – strat de lut galben-verzui, compact cu resturi de cărbune și lut ars.

-1,90 -1,95 m – strat de pământ negru lutos ce suprapune un nivel de piatră cu urme de mortar.

-1,95 -2,15 m – strat gresie cu urme de mortar și pietriș, tare în consistență, posibil nivelul de construcție al bisericii gotice.

-2,15 -2,22 m - strat de pământ negru lutos.

-2,22 -2,30 m – strat de lutiială arsă cu pietre mici.

-2,30 -2,80 m - strat de pământ negru lutos, compact datorită faptului că se găsește sub pânza freatică.

-2,80 -2,90 m - nivel de piatră de râu amestecat cu pământ. În acest nivel au fost descoperite fragmente ceramice aparținând evului mediu timpuriu, însoțite de fragmente de *tegula* romane aflate în poziție secundară.

-2,90 -3,04 m – strat de pământ negru lutos, datorită prezenței apei având consistența unui strat de pământ mlăștinis.

În urma efectuării săpăturii arheologice preventive au apărut materiale care pot fi datate cu exactitate în epoca contemporană, modernă, evul mediu târziu, evul mediu timpuriu și material fragmentar din *tegulae* romane aflate în poziție secundară. În afară de fundațiile construcției ce a fost demolată, nu au fost surprinse alte urme de construcții. Condițiile de cercetare au fost îngreunate foarte mult de existența pânzei freactice foarte sus, ea apărând la 1,65 – 1,75 m. Ceea ce s-a putut constata în urma investigației arheologice este faptul, că în urmă cu aproximativ 300 de ani, a avut loc o schimbare a cursului apelor ce traversează Orăștia ceea ce a dus la inundarea acestei zone. De aceea, în afară de S2, nu s-a putut merge până la sterilul arheologic.

#### Abstract:

The preventive archaeological excavation imposed by the extension of the townhall building in Orăștie led to the discovery of some late mediaeval ruins. From the archaeological point of view it is important the stratigraphy, which clarifies the development in time of the settlement.

## 172. Pasărea, com. Brănești, jud. Ilfov

**Punct: La sud de sat, Calea București, f.n., T 73, P 269/20, Lot 2**

*Cod sit: 101323.01*

### Autorizația de supraveghere arheologică nr. 117/2008

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu -responsabil, Camelia-Mirela Ciocănel, Teodor-Aurelian Ignat (MMB); Andrei Măgureanu (IAB)

Suprafața supravegheată se află la aproximativ 60-70 m de lac (malul nordic al lacului Pasărea), pe o pantă ușoară. Proprietatea era cultivată cu viță de vie, ale cărei rădăcini au afectat nivelul cu materiale arheologice.

Au fost trasate 11 secțiuni de diferite dimensiuni, în toate fiind surprinsă aceeași stratigrafie: 0 -0,15 m, strat vegetal; -0,15 -0,40/0,50 m, strat de pământ brun închis cu materiale arheologice; -0,40/0,50 -1,25 m, strat de pământ galben lutos, solul viu. Adâncimea maximă de săpare atinsă a fost de -1,25 m.

Pe suprafața cercetată au fost descoperite două complexe de locuire și au fost recuperate din strat fragmente ceramice, databile în epoca bronzului final<sup>1</sup>, Latèneul getic (sec. II-I a.Chr) și în sec. VI-VII p.Chr.

#### Locuința 1

A fost surprinsă în SIV și în caseta 2, în grund, la -0,45 m față de nivelul actual de călcare. Ea a fost suprapusă parțial de o groapă de formă ovală cu dimensiunile surprinse în casetă de 1,70 x 1,40 m care conținea pământ negru de umplutură și cu fragmente de chirpici<sup>2</sup>. După demontarea martorului existent între secțiune și casetă, a fost dezvelită, parțial, o locuință de formă rectangulară. Aceasta a fost surprinsă doar pe latura de E, pe o lungime de 2,30 m, restul laturii intrând în profilul sud-vestic. Dimensiunile reconstituite sunt de 3,90 x 3,80 m. Podeaua a fost surprinsă la -1,06 -1,15 m față de nivelul actual. Este simplă, fără amenajări speciale. În colțul de E a fost surprins un calup de lut cruțat, despărțit de pereții locuinței de un spațiu lat de 0,20 m, în care era amenajat un cuptor. Vatra, cu diametrul de 0,50 m, este puternic vitrifiată și are o grosime de 0,01-0,02 m, sub ea pământul fiind înroșit pe 0,05 m, datorită

difuziunii de căldură. Vatra se află la 0,08 m față de nivelul podelei.

Atât pe vatra cuptorului cât și în fața acestuia, dar și în spațiul dintre cuptor și pereții locuinței, au fost găsite mai multe fragmente ceramice și resturi de la vălătucii de lut; acestea erau răspândite și pe podea pe o suprafață de 1 x 1 m. Epoca bronzului

Antrenate în umplutura L1, precum și din stratul arheologic, au fost recuperate câteva fragmente ceramice ce pot fi atribuite epocii bronzului.

Este vorba despre fragmente de vase cu buză dreaptă și pereți ușor arcuți, mai groși. Un singur fragment de perete prezintă un decor de tip Besenstrich.

Epoca Latène

Câteva fragmente ceramice pot fi atribuite epocii Latène. Ele provin, fiind antrenate, atât din locuința 1, cât și din stratul arheologic.

Este vorba despre ceramică lucrată cu mâna, dintre care se remarcă un fragment decorat incizat cu un motiv în forma literei  $\Phi$ . Dintre fragmentele ceramice lucrate la roată, putem remarca două fragmente de fructieră și un bol. De asemenea, au fost descoperite patru fragmente de panse de amfore, prea mici pentru a putea fi atribuite unui atelier.

Pe baza caracteristicilor ceramicii, asocierii de forme, credem că putem atribui fragmentele ceramice descoperite unei așezări databile în sec. II-I a.Chr<sup>3</sup>.

Secolul VII

Ceramica descoperită în L1 este aproape în totalitate modelată cu mâna, lucrate la roată fiind doar trei fragmente ceramice.

De culoare cărămizie, unele fragmente ceramice prezintă urme de ardere secundară la cenușiu, altele, descoperite în apropierea vetrei, fiind vitrificate.

Pasta vaselor lucrate cu mâna conține nisip, pietricele și cioburi pisate. Există și două cazuri de vase lucrate cu mâna din pastă asemănătoare vaselor lucrate la roată (doar cu nisip).

Sunt prezente două forme ceramice lucrate cu mâna: vasul borcan și tîpsia. Nici unul dintre fragmente nu prezintă urme de decorare, în afara a trei fragmente de vase borcan, care prezintă pe buză un decor format din alveole.

Printre fragmentele ceramice, atât pe vatră, cât și în fața acesteia a apărut un număr destul de mare de vălătuci, în general de formă ovală, rotunzi în secțiune. Rari sunt cei cu secțiunea rectangulară.

Din ceramica lucrată la roată nu putem menționa decât vasul borcan realizat dintr-o pastă cu aspect zgrumțuros. Decorul este prezent pe pereții unui vas cărămiziu, pe acesta fiind incizate linii orizontale și linii în val.

Datorită prezenței celor trei fragmente de vase lucrate cu mâna și decorate pe buză cu alveole, putem restrânge datarea complexului doar la nivelul secolului al VII-lea, cu analogii din spațiul bucureștean la Militari-Câmpul lui Boja<sup>4</sup>.

Locuința 2

În SX și în caseta 1, a fost identificată, în partea de S (spre limita de proprietate) o groapă rectangulară, cu colțurile rotunjite (s-a prins în săpătură doar colțul dinspre NE în SIII). Putem presupune că, prin reconstituirea în desen a laturii de N, aceasta are o lungime totală de 3,40 m.

În pereții de V al gropii, la -0,26 m, s-a conturat un cuptor cu dimensiunile de 1 x 0,80 m. Este un cuptor circular. Înălțimea cupolei la interior este de 0,31 m. Pereții sunt puternic vitrificați. Vatra, are dimensiunile de 0,50 x 0,90 m și are o grosime de 0,06 m. Ea iese în afara cuptorului cu 0,40 m, pe o lățime de 0,66 m. La secționarea vetrei, spre mijlocul cuptorului s-a

constatat că aceasta a avut o fază de refacere, peste vatra mai veche fiind pus un strat de aproximativ 0,02 m de lutuală, peste care s-a format o nouă vatră. Crusta vetrei mai recente are 0,01 m grosime.

În dreptul gurii, de o parte și de alta, aceasta era întărită cu două cărămizi fragmentare. Cărămida de pe latura de NE, pusă în picioare, spartă la un capăt are dimensiunile de L = 19 cm, l = 15 cm, gr. = 4 cm; a doua cărămidă, pusă pe lungime, pe latura de SV, are L = 11 cm, l = 15 cm, gr. = 5,5 cm. Cărămizile sunt foarte bine prinse în stratul de zgură identificat în fața cuptorului.

Umplutura cuptorului este formată dintr-un sediment negru, neomogen, cu aspect fărâmișos, în care au fost descoperite 11 fragmente de cărămizi.

Pe baza caracteristicilor cărămizilor, în lipsa inventarului, putem atribui complexul evului mediu<sup>5</sup>.

Note:

1. Mănușu-Adameșteanu Gh., N. Palincaș, CAB 7, 2007, p. 77.
2. Din ea nu au apărut materiale arheologice care să ne permită o încadrare cronologică.
3. Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Cătălin Bijică, Andrei Măgureanu, CCA, 2006, p. 92-93.
4. Vlad Zirra – Gh. Cazimir, 1963, CAB 1, Muzeul de Istorie a Orașului București, 1963, p.67, fig. 15/7-8.
5. Vasilica Sandu-Cuculea, București. MIM 19, 2005, p. 37-rare fragmente ceramice din secolele XVII-XIX.

Abstract:

Archaeological excavation was on a private property, on the north bank of Pasărea Lake. Till recent, on this property was a vineyard, so that the archaeological layer was disturbed. The excavation uncovered artifacts from the Bronze Age (atypical sherds, only one having a decoration with Besenstrich) and from the La Tène Period (hand and fast wheel made pottery, one sherd having a Greek letter,  $\Phi$ , on it and atypical sherds of amphora).

Only two archaeological features were found. One is a rectangular sunken building, with an oven built in a preserved block of clay in the East corner, which can be dated to the 7<sup>th</sup> century, based on ceramic fragments (hand made with notches on the rim). Another one is also a rectangular sunken building. This time, the oven was excavated in the west side of the structure. The only artifacts discovered are some bricks. Those were found inside the oven and two of them reinforce the oven's entrance. Based on bricks characteristics, we can date this complex in the Late Mediaeval Age.

## 173. Ploieștiori, com. Blejoi, jud. Prahova

### **Punct: Mall Ploiești**

*Cod sit: 130696.01*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 211/2008**

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Eugen-Cristian Paveleț, Marinela Peneș (MJIA Prahova)

Situl este poziționat lângă municipiului Ploiești, în apropierea Spitalului Județean, pe partea dreaptă a DJ 102. Deși amplasamentul este situat în imediata vecinătate a Ploieștiului, acesta este arondat administrativ satului Ploieștiori, comuna Blejoi, jud. Prahova. Proprietarii terenului sunt S.C. BOREKAS IMPEX S.R.L. și S.C. H.Z.T. INVESTIȚII S.R.L.

Așezarea este situată în lunca inundabilă a râului Dâmbu, în zona de câmpie din apropierea dealurilor subcarpatice. Partea de V-NV a obiectivului se află în zona de protecție a sitului arheologic Ploiești, „Bloc 122”, înscris în Lista Monumentelor Istorice, 2004, Județul Prahova, având codul PH-I-m-B-16113. În zonă au fost descoperite urme arheologice ce datează din epoca bronzului, sec. V-VII și medievale.

Cercetând profilele gropii de fundație a Mall-ului, am descoperit resturile incendiate ale unui complex, o locuință, ce a putut fi datată în sec. V-VII p.Chr.

Menționăm că în autorizația de construire a obiectivului Mall, autoritățile locale nu au specificat constructorului necesitatea executării supravegherii arheologice sau cercetării arheologice preventive și nici obținerea unui aviz din partea DCCPCN Prahova. Cercetările arheologice preventive s-au desfășurat în lunile mai-august ale anului 2008. De asemenea, am verificat profilele rezultate prin săparea de către constructor a gropii de fundație și am urmărit toate lucrările noi ce au afectat solul, în suprafață totală de cca. 5000 m<sup>2</sup>. Groapa de fundație acoperă peste 60% din terenul alocat întregii investiții.

Lungimea totală a profilelor însumează peste 250 m. Este de remarcat faptul că prin cercetarea profilelor am sesizat conturul unui singur complex, pe care l-am cercetat integral prin deschiderea suprafeței C1.

Fragmente ceramice izolate și alte obiecte arheologice (fragmente de fier, o unealtă de silex, ș.a.), au fost descoperite numai în partea de V a gropii de fundație, cea din imediata vecinătate a DJ 102, care se află în extremitatea nord-estică a sitului Ploiești „Bloc 122” (cod PH-I-m-B-16113).

Menționăm că întreaga zonă se află în lunca inundabilă a pârâului Dâmbu. Astăzi albia râului a fost amenajată și îndiguită în vederea derulării unor proiecte imobiliare.

Pe lângă cercetarea profilelor am deschis și șapte secțiuni, notate SI-SVII, în zona rămasă nesăpată de constructor.

SI a fost trasat și cercetat în partea nord-vestică a amplasamentului Mall-ului. Are lungimea de 106 m și lățimea de 1 m. Această secțiune a fost săpată mecanizat. Prin trasarea ei am urmărit să verificăm zona din imediata vecinătate a sitului mai sus menționat, dar și zona din preajma L1, cercetată în C1.

În această secțiune am descoperit doar câteva fragmente ceramice contemporane. Nu am sesizat urmele nici unui complex arheologic sau nivel cultural.

Stratigrafia surprinsă în profilele SI este simplă și unitară. Sub nivelul de pământ vegetal gros de cca. 0,30 m, am sesizat un nivel de pământ galben, gros de cca. 0,60-0,70 m, steril arheologic, iar apoi nivelul de pietriș specific zonei.

SII a fost trasat în aceeași zonă ca și SI, fiind paralel cu acesta, și a avut 30 m lungime și 1 m lățime. A fost trasat pe în partea de V a perimetrului Mall-ului, fiind perpendicular pe DJ 102. În această secțiune am descoperit câteva fragmente ceramice contemporane de dimensiuni mici.

Stratigrafia SII este simplă și unitară, fiind identică cu cea sesizată în SI.

SIII a fost trasat la 8 m S de SII, paralel cu acesta. Lungimea acestui sondaj a fost de 30 m, iar lățimea de 1 m.

În această secțiune nu am descoperit fragmente ceramice sau complexe arheologice. Stratigrafia SIII este identică cu cea sesizată în SI și SII.

SIV a fost trasat la 4 m S de SIII, paralel cu acesta. Lungimea acestui sondaj a fost de 30 m, iar lățimea de 1 m. În această secțiune nu am descoperit fragmente ceramice sau complexe arheologice. Stratigrafia SIII este identică cu cea sesizată în SI, SII și SIII.

SI-IV au fost orientate pe direcția NE-SV, fiind paralele cu DJ 102. Toate secțiunile au fost săpate mecanizat.

SV a fost trasat în partea de SV a proprietății pe care va fi construit Mall-ul, fiind orientat pe direcția NV -SE, aproximativ paralel cu DJ 102. Lungimea acestui sondaj a fost de 30 m, iar lățimea de 1 m.

În această secțiune nu am descoperit fragmente ceramice și nici complexe arheologice. Stratigrafia SIV este identică cu cea sesizată în celelalte secțiuni.

SVI a fost trasat aproximativ paralel cu SV, la 15 m E de acesta. Lungimea acestui sondaj a fost de 30 m, iar lățimea de 1 m.

În această secțiune nu am descoperit fragmente ceramice și nici complexe arheologice, stratigrafia SVI fiind identică cu cea descoperită în celelalte secțiuni.

SVII a fost trasat paralel cu DJ 102, în partea sud-vestică a amplasamentului, la cca. 10 m de limita vestică a proprietății pe care se va construi centrul comercial. A avut lungimea de 20 m și lățimea de 1 m. Nici în această secțiune nu au fost sesizate complexe arheologice. Am descoperit câteva fragmente ceramice contemporane și urme de mase plastice, datorate unor intervenții recente. Stratigrafia înregistrată în această secțiune este identică cu cea sesizată în celelalte zone sondate.

În afara celor șase secțiuni trasate pentru a stabili care este potențialul arheologic al zonei aflate în imediata vecinătate a sitului arheologic Ploiești „Bloc 122” (cod PH-I-m-B-16113), cea pe care se va construi Mall-ul, am trasat și cercetat o casetă (notată C1) cu scopul precis de a descoperi în întregime complexul 1, sesizat pe profilul gropii de fundație săpate cu mijloace mecanizate de către constructori.

C1 a avut dimensiunea de 5 x 5 m, și a fost trasat pe marginea gropii de fundație a Mall-ului. Inițial, între marginea gropii și casetă am cruțat un martor stratigrafic de 1 m, care apoi a fost desființat. În partea sudică a C1, cea aflată în imediata vecinătate a gropii de fundație am descoperit resturile unei locuințe semiîngropate, incendiate. Locuința a fost distrusă parțial de constructorii Mall-ului. S-a păstrat partea nordică a acestui complex ce avea dimensiuni de 2,20 x 1,80 m. Partea inferioară a locuinței a perforat nivelul de pământ galben și astfel conturul ei a putut fi ușor delimitat. Partea de deasupra podelei, a fost vizibilă de la adâncimea de -0,70 m până la -0,80 -0,83 m.

Complexul arheologic se prezenta sub forma unei depuneri de chirpici fărâmițat amestecat cu urme de lemn carbonizat, pietre și ceramică. Pietrele erau concentrate în partea sud-estică a complexului și probabil făceau parte dintr-un pietrar (instalația de foc din locuință). L1 era orientată pe direcția NE-SV și era de formă aproximativ dreptunghiulară.

Remarcăm prezența destul de numeroasă a materialelor ceramice. Acestea au fost descoperite printre resturile pietrarului, dar mai cu seamă în partea sud-vestică a complexului L1. Calitatea ceramicii este în general medie sau grosieră. Majoritatea fragmentelor ceramice au suferit ardere secundară. Fragmentele ceramice descoperite în timpul cercetărilor sunt fie databile în sec. V-VII, fie în sec. XX.

În perimetrul viitorului centru comercial Mall Ploiești am descoperit urmele unui singur complex arheologic, o parte dintr-o locuință semiîngropată de tip Ipotești-Cândești. Fragmentele ceramice descoperite în această locuință au putut fi datate sec. V-VII p.Chr.

Locuirea în acest perimetru a fost de mică amploare și limitată în timp. Acest lucru se poate datora și faptului că în perioadele mai ploioase ale anului această zonă, aflată în lunca pârâului Dâmbu, era inundabilă. Nu am sesizat un nivel

arheologic compact ci numai complexe și materiale ceramice dispersate pe o zonă mai mare ce acoperă partea dinspre DJ 102, a amplasamentului viitorului Mall, în zona din imediata vecinătate a sitului arheologic Ploiești „Bloc 122” (cod PH-Im-B-16113).

Astfel de descoperiri au fost făcute în mai multe localități din Muntenia. Amintim aici cercetările de amploare desfășurate în zona Budureasca și la Sirna, jud. Prahova, ce au scos la lumină mai multe complexe de același tip [Eugen Paveleț].

#### Abstract

In the perimeter of the future Ploiești Mall we found the traces of a single archaeological feature, part of a Ipotești-Cândești type sunken-floored building. The sherds found in this building could be dated to the 5<sup>th</sup> – 7<sup>th</sup> centuries A.D. The occupation in this area was small and limited in time. This may be due to the fact that during rainy periods of the year this area in the Dâmbu stream meadow was flooded. We failed to find a compact archaeological level, and found only features and ceramic materials dispersed over a larger area covering the part to the DJ 102 of the site of the future Mall, in the area near the archaeological site of Ploiești, Block 122 "( code PH-Im-B - 16113).

### 174. Porț, com. Marca, jud. Sălaj

**Punct: Paliș**

**Cod sit: 141982.03**

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 408/2008**

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioan Bejinariu, Sanda Băcucet-Crișan, Dan Băcucet-Crișan (MJIA Zalău)

În urma cercetărilor preventive desfășurate în punctul „Paliș”, începând cu anul 2006, până în luna noiembrie 2008 au fost cercetate peste 200 de complexe: locuințe, gropi, gropi de stâlpi, resturile unor amenajări defensive, vetre și morminte de incinerare în urnă și în groapă. Pe baza analizei preliminare a materialului arheologic descoperit, cultural, descoperirile sunt similare celor atribuite grupului Sanislău-Nir documentat până acum prin descoperiri în zona Careiului și în NE Ungariei. Descoperirile de la Porț „Paliș” acoperă perioada de timp a finalului primei epoci a fierului (Ha D2). Cronologic, descoperirile de la Porț „Paliș”, cu etape succesive de amenajări, incendieri și refaceri se plasează în intervalul cuprins între a doua jum. a sec. V a.Chr.–respectiv sec. IV a.Chr. Majoritatea covârșitoare a materialului arheologic este reprezentat de ceramică, realizată cu mâna, dar într-o proporție însemnată și la roata olarului. Sunt demne de semnalat câteva fragmente de amforă, apreciate de specialiști ca fiind de proveniență Thasos, deosebit de utile nu doar pentru „ancorarea” cronologică a descoperirilor, ci și pentru evidențierea circulației acestor artefacte grecești.

Situl a fost identificat în urma unor cercetări de teren (2003) și cercetări arheologice preventive (2005) ocazionate de construcția unei mănăstiri la extremitatea sud-vestică a acestuia. Dispersia materialului ceramic, identificat în periegeze, a sugerat inițial o mai mică extindere a sitului. Inițial au fost descoperite materiale doar pe culmea înșeuării care leagă dealul Pleșa de Paliș, unde arăturile moderne au afectat complexele arheologice, favorizând observarea materialelor ceramice la suprafață. Înșeuarea pomenită este lungă de cca.

400 m și lată de cca. 100-150 m. În anul 2005, când au fost efectuate cercetări arheologice preventive pe locul unde urma să fie amplasată mănăstirea, interpretarea situației arheologice a fost relativ dificilă, datorită alunecărilor masive de teren dinspre versantul sudic al dealului. În lumina cercetărilor recente, se pare că singurul complex surprins în acea campanie a fost șanțul fortificației ce înconjura așezarea.

Din punct de vedere stratigrafic, situația sitului este relativ simplă. În toate suprafețele excavate se observă aceeași succesiune: 0 -0,20/0,25 m nivel cenușiu cu maroniu, amestecat cu puține materiale arheologice (humus / nivel arat), sub acesta urmând lutul maroniu-gălbui, steril din punct de vedere arheologic, dar în care s-au conturat complexele arheologice. Doar în anumite tronsoane ale unor secțiuni stratigrafia devine mai complexă în funcție de situația concretă determinată de intersecțiile dintre complexele arheologice. În general, un nivel de cultură se întâlnește doar în preajma complexelor și are o consistență redusă. Cu excepția unui singur complex care poate fi atribuit culturii Coțofeni, toate celelalte complexe aparțin aceleiași perioade (Ha D2). În aceste condiții, pentru a preciza succesiunea etapelor evolutive ale stațiunii de la Porț „Paliș” cele mai importante date au fost furnizate de suprapunerile de complexe întâlnite în unele sectoare și de analiza comparativă a inventarului ceramic.

Descrierea suprafețelor și complexelor investigate

S83 (70 x 1,50 m, 105 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Caroiaj liniar de 1 m. În această suprafață au apărut complexele C187 (integral) și C189 (parțial).

S84 (65 x 1,5 m, 97,5 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Caroiaj liniar de 1 m. Nu au fost descoperite materiale arheologice. La -0,30-0,40-0,50 m apare sterilul arheologic.

S85 (55 x 1,5 m, 82,5 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Caroiaj liniar de 1 m. La -0,30 -0,40 -0,50 m apare sterilul arheologic.

S86 (55 x 1,5 m, 82,5 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. A fost identificat complexul C188, mormânt de incinerare în urnă. Sterilul apare la -0,30 -0,40 -0,50 m.

S87 (65 x 1,5 m, 97,5 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Adâncimea maximă la care s-a ajuns este de -0,30 -0,40 -0,50 m. Nu au apărut complexe. Din humus au fost recoltate rare fragmente ceramice.

S88 (45 x 2 m, 84 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Adâncimea maximă la care a apărut sterilul este -0,5 m.

S89 (65 x 2,50 m, 162,5 m<sup>2</sup>). Orientare aprox. E-V. Nu au apărut complexe. Din humus au fost recoltate rare fragmente ceramice. Adâncimea maximă la care a apărut sterilul este -0,5 m.

S90 (65 x 2,50 m, 162,5 m<sup>2</sup>) Orientare aprox. E-V. Adâncimea maximă la care a apărut sterilul este -0,5 m. În această suprafață a fost cercetat Complexul C189 între m. 29-41.

Complexul C187. Tip complex: mormânt de incinerare în groapă. Locație: S83, m 45, conturat la -0,35 m. Diametrul gropii circulare de 0,6-0,7 m și adâncimea de 0,35 m. Complexul taie umplutura dispersată a locuinței C189. Umplutura C187 constă în sol negru cu cenușă, lemn mărunț ars, oase umane incinerate. Mormântul apare extrem de periferic față de grupările surprinse în campaniile precedente ceea ce sugerează că avem de a face cu o descoperire izolată.

Complexul C188. Tip complex: mormânt de incinerare în urnă depusă în groapă. Locație: S86, m. 5, conturat la -0,30 m. Groapa nu a putut fi surprinsă. Umplutura C 188 constă în sol negru cu cenușă, lemn mărunț ars, oase umane incinerate. Mormântul ține probabil de grupările surprinse în campaniile precedente fiind totuși periferic față de acestea.



Complexul C189. Tip complex: locuință adâncită. Locație: S83 (m. 38-48), S90 (m. 29-41), Se conturează imediat sub nivelul humusului (-0,20 -0,30 m). Este o construcție adâncită (între 0,3-0,7 m), cu planul probabil poligonal erodat spre E. Inventarul constă din ceramică fragmentară și chirpici. Date: Ha D.

Complexele au un inventar foarte modest alcătuit din fragmente ceramice, chirpici, mai rar oase de animale. Ceramica reprezintă categoria cea mai numeroasă a inventarului arheologic și majoritatea fragmentelor provin locuința cercetată. Este vorba însă mai ales despre fragmente de vase, iar exemplarele care se pot întregi, cel puțin parțial, reprezintă excepții. În cazul mormintelor de incinerare, doar într-un caz (C188) urna s-a păstrat aproape integral.

Ceramica lucrată cu mâna este net superioară, cantitativ, celei lucrată la roata olarului. Repertoriul de forme pare restrâns la vase de dimensiuni medii și mici, cu pereții drepți și cu brâu alveolat ori crestă, dispus pe gâtul recipientului, străchini cu buza invazată.

Materialele ceramice descoperite au analogii foarte apropiate în cele aparținând grupului Sanislău-Nir (sec. V-IV a.Chr.), dar se regăsesc și mai târziu, fiind vorba despre forme conservatoare, în Latène-ul celtic (sec. IV-III a.Chr.). Deoarece este vorba despre orizonturi cronologice mai puțin cunoscute în zonă (doar câteva morminte de incinerare "de tip celtic"), ne este greu, deocamdată, să stabilim o cronologie exactă a descoperirilor, lipsind și piesele speciale de datare. Din complexele cercetate a fost recuperat un material arheologic ce constă preponderent din ceramică. Chiar și puținele artefacte „speciale” descoperite anterior, precum micile cuțite curbe și mai ales fragmentul de mărgea din pastă de sticlă, cu „ochi” nu pot fi restrânse la un cadru cronologic mai îngust și sunt piese caracteristice unui spațiu european mai amplu. Fragmentele de amforă descoperite în locuința C58, deși lipsite de ștampile, ar trebui analizate, în perioada următoare de un specialist în această categorie ceramică de import, pentru a se stabili dacă, tipul respectiv poate fi încadrat într-un perioadă de timp precis delimitată.

În contextul cercetărilor efectuate putem concluziona că la Porț, în punctul *Paliș*, în sec. V a.Chr. (poate doar în a doua jumătate a acestuia) exista o așezare nefortificată. În ajunul fenomenului expansiunii celtice spre răsărit (mijloc sec. IV a.Chr.), așezarea a fost înconjurată cu un șanț dotat cu palisadă, poate dublă, care a distrus total sau parțial complexe mai vechi. Odată cu incendierea acesteia (de către celți?) valul a fost nivelat și șanțul colmatat. Locuirea, din acest al treilea orizont cronologic, caracterizată prin locuințe de suprafață, adâncite doar 0,2-0,3 m, bogate în inventar ceramic, este de asemenea incendiată, fără a mai fi refăcută vreodată. Totodată, săpăturile din campania anului 2007 și 2008 au condus și la cercetarea necropolei aferente acestei așezări. Este vorba despre numeroase morminte de incinerare, majoritatea în groapă simplă, iar câteva și în urnă. Îngropate la mică adâncime, majoritatea complexelor funerare au fost afectate de eroziunea solului și apoi de lucrările agricole.

Complexitatea descoperirilor de la Porț „*Paliș*” este evidentă. Nu doar atât faptul, că este pentru prima dată când acest orizont cronologic, al sfârșitului primei epoci a fierului – începutul perioadei Latène, este atestat prin descoperiri în zona Sălajului și mai ales în această „poartă” de pătrundere spre Transilvania. Mult mai important este faptul că această etapă, puțin cunoscută în Transilvania, poate fi studiată în aceeași stațiune arheologică, care începe anterior pătrunderii celților, este fortificată datorită amenințării venite dinspre această populație, probabil este distrusă de către celți, pentru ca

locuirea să dăinuie și după distrugerea sistemului defensiv. Majoritatea formelor ceramice descoperite dovedesc persistența unor tipuri mai vechi, a căror origine poate fi căutată până la începutul primei epoci a fierului. La fel este și cu dănuirea practicii de ardere a ceramicii pentru a rezulta acel colorit dublu al pereților vaselor.

Până acum, acest orizont cronologic era cunoscut mai ales grație descoperirilor din zona Careiului, atribuite de către J. Némethi grupului Sanislău-Nir. Erau însă cunoscute îndeosebi cimitire ale acestei culturi, însă cercetarea așezării este departe de a fi satisfăcătoare. Multe descoperiri proveneau din periegeze sau salvarea unor complexe afectate mai mult sau mai puțin de lucrări agricole sau de hidroameliorații. Stațiunea de la Porț „*Paliș*” a beneficiat de cele mai ample săpături și în mod sigur va deveni una de referință pentru studierea acestei perioade. [Horea Pop]

#### Abstract:

The settlement from Porț „*Paliș*” is located to the South-West limit of Sălaj county and was investigated in 2003 and 2006-2007 as a part of rescue excavations related to „Transylvania Motorway” project. Until now, almost 200 features have been excavated (defensive system, dwellings, pits and cremation graves) and it is the only fortified settlement from Late Hallstatt period in North-West Romania. The site from Porț „*Paliș*” was inhabited between the second half of the 5<sup>th</sup> century and the second half of the 4<sup>th</sup> century B.C. We found wheel-made pottery in large amount, but other the artefacts are missing. Even the metal pieces are rare (small knives and undetermined fragments). In 2008 we found two cremation graves (urn-grave and pit-grave) and one dwelling.

### **175. Porț, com. Marca, jud. Sălaj**

#### ***Punct: Pădurea Jidovului***

*Cod sit: 141982.06*

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 513/2008**

Colectiv: Ioan Bejinariu, Horea Pop (MJIA Zalău)

Zona a fost afectată parțial de eroziunea naturală și lucrările de exploatare forestieră și agricolă. Mai sunt prezente rețele de tranșee, probabil din cel de-al doilea război mondial. Campania anului 2008 a constat în trasarea a 26 suprafețe de cercetare distribuite pe suprafața destinată investigării. Secțiunile au fost trasate manual cu excepția S25 și S26, executate mecanic, într-o zonă unde utilajul a avut acces. În baza colaborării cu echipa de topografi, la finalul cercetării s-a realizat planul cercetărilor arheologice.

Zona a fost investigată prin cercetări de teren (2006) și cercetări arheologice preventive (2008) fără a fi identificate urme de locuire umană.

Din punct de vedere stratigrafic, situația este simplă. În toate suprafețele excavate se observă aceeași realitate stratigrafică: 0 -0,20/0,5 m nivel steril din punct de vedere arheologic. Nu s-a săpat mai adânc din aceste motive.

Obiectivul principal al cercetării din punctul „*Pădurea Jidovului*” km 4+900–5+550 l-a constituit verificarea situației din punct de vedere arheologic și predării amplasamentului pentru amenajarea autostrăzii Transilvania.

Localitatea Porț, com. Marca se află la extremitatea vestică a jud. Sălaj, la limita de județ cu Bihorul, pe valea Barcăului. În

această zonă, Barcăul după ce își lărgeste zona de luncă între Nușfalău și Marca, întâlnește prelungirea vestică a Munților Plopișului prin care își croiește o trecătoare. Barcăul curge la cca. 500 m S de zona investigată, dar este posibil ca în preistorie albia râului să fi fost mai apropiată de poalele dealului. Terenul pe care se află situl arheologic este înclinat pe direcția S-N. Un tranșeu, probabil amenajare componentă a „*Liniei Carol*” din ajunul celui de-al doilea război mondial, se mai poate observa la baza pantei către liziera pădurii. Poziția strategică a trecătorii creată de Barcău, la Marca este substanțial dovedită prin descoperirea în această zonă și a altor fortificații cu rol de control, care supravegheau zona încă din perioada mijlocie a epocii bronzului (fortificația Wietenberg de pe „*Dealul Pleșa*”, fortificația de la începutul primei epoci a fierului de pe dealul „*Paliș*” și „*Iertașul Petacilor*” și fortificația dacică, respectiv medievală de pe „*Dealul Cetății*”).

Cercetarea tronsonului km 4+900–5+550 de pe traseul viitoarei Autostrăzi *Transilvania* a adus argumente privind absența locuirii umane în acest spațiu, atât din cauza terenului accidentat și frământat din punct de vedere geologic, cât și altitudinii mari și distanței față de cursurile de apă din apropiere, siturile arheologice cunoscute fiind amplasate în preajma acestora. [Horea Pop]

## 176. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara

**Punct: Șeghi**

Cod sit: 90672.05

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 192/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

*Obiectivul cercetării a fost salvarea eventualelor obiecte de patrimoniu arheologic și cunoașterea contextului acestora în condițiile existenței în imediata vecinătate a unor stațiuni aparținând neoliticului, eneoliticului, epocii bronzului, epocii fierului. Materialele ceramice identificate se încadrează epocii bronzului și provin din așezarea/așezările cunoscute situate pe prima terasă neîndabilă a Mureșului. Pentru anul 2009, nu se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în acest punct*

Având în vedere particularitățile zonei, măsura care se impune este monitorizarea proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat.

### Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, 2005, Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara, 135;

### Abstract:

This rescue archaeological excavation led us to know the hinterland of the nearby settlements from the early Neolithic and Bronze Age. The area must be monitored in the future.

## 177. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași

**Punct: Bazga-Cetățuie**

Cod sit: 98694.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 313/2008**

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

Obiectivul cercetării arheologice a fost salvarea vestigiilor arheologice din perimetrul alunecărilor de teren. S-a trasat o secțiune de 100 m lungime (SVII/1-100 m) pe direcția E-V, surprinzându-se numeroase complexe ceramice, locuințe și valul de apărare getic din partea de V a așezării. Pentru a salva latura estică a sitului, în curs de prăbușire, a fost realizată o altă secțiune SVIII pe o suprafață de 11 x 11 m = 110 m<sup>2</sup>, prin care s-au surprins locuințe și gropi dacice și locuințe cucuteniene precum și restul de val prin partea de E-NE a sitului. În acest sector a apărut un strat gros de peste 1 m de cultură arheologică și jumătate de tip *tell*, reprezentând mai multe nivele arheologice, din eneolitic până în epoca medievală.

Numerotarea carourilor pentru secțiunea SVII s-a făcut dinspre NE spre SV pe direcția șanțului trasat SVII: L=100 m; I (în așezare)=20 m; I (în valul de apărare)=1,5 m. Pentru SVIII numerotarea s-a făcut dinspre S spre N (1-11 m) cu subcarourile (a-I) (V-E).

Încă de la m. 1 (în colțul sud-estic) la -0,30 m au apărut fragmente ceramice Latène, cu brâu alveolar și buton masiv, de culoare neagră, de calitate bună spre mediocră, iar la m. 7 (-0,40 m) fragmente ceramice hallstattiene cu excizie în forma de S. Un alt complex ceramic cu vase reîntregibile a fost descoperit în carourile m. 11 – m. 12, având o calitate mediocră, iar la m. 18 (-0,40 m) au apărut fragmentele a două tortițe cilindrice de la o amforă grecească, (L=17cm; d=2,5 cm) de culoare albicioasă cu argilă și nisip fin egeean (analogie cu cele descoperite în SII/2004).

La m. 26 a apărut o altă tortiță grecească de calitate foarte bună care avea aplicat un strat subțire de vopsea neagră, parțial corodată.

Un alt complex ceramic a fost descoperit între m. 26 și m. 34, m. 39 – m. 51 și m. 65. Între acestea, materialul ceramic este rar și sporadic.

Între m. 66 și m. 99 s-a pus în evidență o lipitură de perete de la o locuință dacică nr. 6 și numeroase fragmente ceramice. Locuința dacică a fost surprinsă doar pe latura nordică a SVIII, continuând în afara acesteia spre S (1/3).

În afara locuinței L6 pe latura nord-vestică (m. 67) a apărut de la -0,40 m o groapă cu materiale getice (oase, ceramică fragmentară, cărbuni, pietre) numerotată - G6.

Între m. 72 și m. 75 s-a găsit lipitură de pereți de la o nouă locuință L7, cu amprente de crengi și pari și chiar o amprentă de deget uman.

Ca în cazul L6, L7 se extinde spre S, în afara secțiunii ȘVII, fiind surprinsă doar în proporție de 1/5. Locuința este de factură getică (Latène) fiind pe un aliniament cu L6 pe direcția E-V.

În colțul nordic al caroului m. 1 pe o suprafață de cca. 1 m<sup>2</sup>, a fost descoperit un complex de pietre de mărimi diferite (gresii, calcar oolitic) în număr de 32 din care 5 sunt înroșite de foc. Printre acestea s-au descoperit fragmente ceramice hallstattiene (-0,40 m). Complexul continuă și în afara SVII spre N.

La m. 2 latura nordică între -0,30-0,60 m s-a conturat o noua groapă G5 cu materialul ceramic hallstattan. Groapa

continuă și în afara secțiunii SVII spre S având  $d=0,70$  m. În umplutura acesteia s-au găsit resturi de vase ceramice, chirpici ars, cărbuni și pietre.

O alta groapă s-a conturat la m. 5 fiind de factură cucuteniană - G6. A fost surprinsă la  $-0,50$  m și se adâncește până la  $-1,15$  m. În umplutura gropii s-au descoperit pietre, oase, cărbuni, chirpici și ceramică.

La m. 13 ( $-0,50$  m) a fost descoperit un vas reîntregibil de proveniență cucuteniană, fără pictură, de calitate medie.

Între m. 14 – m. 15 a fost descoperit un complex ceramic cucutenian alcătuit din trei vase reîntregibile ( $-0,40$  - $-0,50$  m), iar între m. 15 și m. 17 a ieșit la iveală chirpici de perete provenind de la o nouă locuință cucuteniană (L8). Lipitura de perete este de culoare cărămizie spre exterior și neagră spre cenușie la interior. Păstrează urme de nuiete, iar în compoziție, amprente de la pleavă și paie. Locuința (L8) a fost surprinsă pe cca.  $3\text{ m}^2$  în SVII (cam  $1/3$ ), restul prelungindu-se în afara secțiunii spre sud. Pe câteva fragmente ceramice descoperite în  $L_8$  sunt vizibile urme de vopsea roșie, iar calitatea ceramicii este bună spre mediocră.

În caroul m. 15, latura nordică, în apropierea peretelui SVII a fost depistată o mică aglomerație de pietre de dimensiuni mici. Nici una nu prezintă urme de arsură.

La marginea de NE a locuinței L8 se găsea o piatră trapezoidală plată înroșită ( $L=18$  cm,  $l_{\max}=12$  cm,  $l_{\min}=7$  cm), iar în carourile m. 18 – m. 20 latura sudică și caseta A ( $3 \times 2$  m) s-a depistat un ring de pietre cu  $d=2$  m, având în centru o piatră-menhir hexagonală masivă, fasonată pe colțuri cu urme de străpungere în zona centrală ( $d=1,05$  m; grosime de 20 cm, greutatea=peste 300kg.) (m. 19). Este confecționată dintr-o gresie dură.

Atunci când a fost ridicată în picioare s-a putut observa o alta urmă de străpungere (scobitură circulară stângace) de cca. 5 cm. Prin forma sa și prin urmele de preparare din zona centrală, deducem că aceasta a fost adusă în așezare din amonte (unde au mai fost identificate 4 pietre-menhir de același fel, unele perforate integral), de la cca. 1 km și a fost refolosită ca masă de ritual (avându-se în vedere că era dispusă în centrul cercului (ringului) de pietre.

Prin forma și modul de fasonare piatra are analogii cu menhiri din zonă, descoperiți încă din 2003-2005. Este posibil ca să fi fost un menhir dintr-o epocă anterioară adus și folosit în practicile magice (analogie cu menhirul descoperit într-un mormânt lamnaia de la Chersăcosu, județul Vaslui, care a fost refolosit ca piatră funerară la camera mortuară a tumulului din „Stația de Autobuz”).

La m. 22 ( $0,30$  m) a fost găsit un fund prelung de amforă grecească, cu nisip fin de culoare albicioasă în pastă și de calitate foarte bună.

Între m. 21 – m. 22 a fost identificată la  $-0,50$  m o nouă groapă G7 menajeră cu material hallstattian care s-a adâncit până la  $-0,65$  m.

În umplutura sa s-au descoperit: un vas reîntregibil de provizii cu torți mari și pereți de culoare negru metalizat, câteva oase și o rășniță mică de mână.

La m. 25 ( $-0,40$  m) a apărut un bulgăre sferic de culoare galben-auriu având în compoziție un conținut bogat în hidroxizi de fier, materie primă folosită în triburile cucuteniene la vopsirea vaselor ceramice.

În nivelul hallstattian la m. 30 a fost identificată o vatră de foc alcătuită din chirpici poligonal alb-cenușiu la partea superioară și cărămiziu și neuniform la partea inferioară. Vatra este înclinată ușor spre S și bombată în zona centrală, având o formă aproximativ dreptunghiulară. Este întinsă pe circa  $0,75\text{m}^2$

în ȘVII, unde a fost identificată în proporție de  $1/2$ , restul ieșind în afara secțiunii spre S ( $L=0,70$  m;  $l=0,50$  m).

O nouă groapă cu material Latène a fost identificată la m. 35 ( $-0,25$  m și se adâncește până la  $-0,60$  m.

Are formă ușor ovală, prelungindu-se spre latura de N a secțiunii ( $d=2$  m). La partea superioară s-au descoperit 9 pietre înroșite de diverse mărimi din calcar oolitic, fragmentat ceramic cu brâu alveolar și buton în relief, fragmente de străchini, chirpici de culoare neagră neuniform, oase și cărbuni.

La m. 41 (între  $-0,20$ - $0,45$  m) a fost descoperit un complex ceramic alcătuit dintr-un vas fragmentat de provizii și fundul acestuia ( $d=10$  cm) cu grosimea de 2 cm.

Între carourile m. 43 – m. 45 a fost identificată o nouă groapă G8 aproximativ ovală cu diam.= $1,6$  m. A fost surprinsă în întregime pe secțiunea ȘVIII la  $-0,40$  m, întinzându-se spre latura nordică a acesteia, fără a o depăși însă. Adâncimea maximă la  $-0,65$  m. În umplutură s-au descoperit: chirpici de perete de culoare neagră, cenușie și cărămizie, pietre, fragmente ceramice cu brâu alveolar, oase și semințe carbonizate de grâu.

O nouă locuință dacică (Latène) a fost descoperită între m. 47 și m. 51 fiind notată cu L9. Peretele sudic a fost surprins în partea de S a SVII, fără însă a depăși perimetrul acesteia. Restul locuinței L9 iese în afara secțiunii spre S.

Chirpicul apare de la  $-0,30$  m, având o grosime de cca.  $0,07$ - $0,08$  m. Este ars mediocru, fiind friabil și mărunțit în bucăți mici de culoare neagră-cenușie, rar cărămizie. La demontare s-au observat amprente de nuiete groase și medii și goluri mici de la paie sau pleavă. Chirpicul este neregulat cu interiorul de culoare neagră. La marginea de E a locuinței L9 s-a descoperit o rășniță de mână cvasi-dreptunghiulară din calcar oolitic cu albiere în zona centrală ( $L=28$  cm;  $l=19$  cm; gr. (max.= $4$  cm).

De remarcat că între carourile m. 52 și m. 62 nu s-au descoperit fragmente ceramice cucuteniene (specifice nivelului), ci doar pietre de calcar oolitic de duritate slabă, de dimensiuni relativ mari. De la m. 62 la m. 66 apare sporadic ceramică cucuteniană și abia la m. 66 a fost descoperit un complex ceramic (vas reîntregibil) de la un vas de provizii de dimensiuni medii de factura cucuteniană (la adâncimea de  $-0,30$ - $0,40$  m).

La baza valului de apărare, înspre latura de E (m. 81) în nivelul getic (Latène) s-a găsit o strachină reîntregibilă la  $-0,40$  m.

Locuința (L10) a fost identificată între m. 81 și m. 83 în zona centrală a SVII, sub valul de apărare (povârnișul estic). Locuința continuă și în afara secțiunii spre E.

SVII a fost redusă în lățime (de la 2 m la 1,5 m) în perimetrul valului de apărare dacic (m. 81-m. 100).

Pe latura NE a L10 (m. 82) s-a descoperit o vatră de foc distrusă parțial din vechime. Este alcătuită din chirpici poligonal spart, cu grosimea de 1,5 cm. În jurul acesteia se distinge lipitura de perete de culoare cenușie și cărămizie cu urme de nuiete și pari ( $-0,40$  m). Sub fragmentele ceramice din L10 s-au găsit semințe de grâu carbonizate și semințe dintr-o alta specie de plantă, cu forme rotunde.

Între m. 83 și m. 84, la  $-0,45$  m (sub valul de apărare) a apărut o nouă groapă care s-a adâncit la  $-0,90$  m. În umplutură s-au găsit materiale ceramice specifice Latène, un strat gros de cenușă și cărbuni, oase de animale și bucăți mici de chirpic. Are o formă cvasi-dreptunghiulară și continuă și în afara secțiunii spre N și S a SVII.

La m. 4 (în aval), s-a conturat încă de la  $-0,30$  m, o groapă menajeră cu ceramică Latène (G9) care s-a adâncit până la  $-1$  m ( $d=1,2$  m), fiind de formă ovală.

Groapa cucuteniană (G6) surprinsă între m. 5 și m. 6 dar se extinde și în afara secțiunii spre N în mariorul din abruptul nordic al alunecărilor de teren la -0,50 m și are o adâncime maximă de -0,90 m. Forma sa aproximativ ovală se reduce gradat (concentric) spre fund (în trepte) (d= 1,20 m).

În umplutură s-au descoperit fragmente ceramice cucuteniene de culoare cărămizie cu urme vagi de pictură corodată de sol. Alături de ceramică, oase și pietre în umplutură s-a descoperit și o formă (negativ) de tip valvă (țipar) pentru turnat arama. Se păstrează cam jumătate din piesa inițială, fiind ruptă din vechime (-0,87 m). Are formă dreptunghiulară cu o șanțuire la partea superioară de 1 cm<sup>2</sup> pe o lungime de 11 cm. În șanțuire era turnată arama topită, realizându-se astfel piese necesare culturii cucuteniene (L=12,5 cm; l=5 cm; h=3,5 cm).

În afara locuinței, L6, la m. 67 pe latura de NV s-a conturat o groapa menajeră (G9) getică (Latène timpuriu) la adâncimea de -0,40 până la -0,60 m. În umplutură au apărut două vase reîntregibile:

- o cană reîntregibilă cu 4 tortițe legate între ele printr-un brâu alveolar (d=10 cm; h=9 cm).

- bol tronconic adânc cu buza dreaptă, de culoare alb-cenușie la exterior și de culoare neagră la interior. Se păstrează în proporție de 2/3, fiind descoperită la -0,50 m (d=30 cm la partea superioară (buză), h=19 cm).

Sub locuința L6 între -0,60 -0,75 m a fost identificată o groapă de fundare (G10) în care s-au găsit resturi ceramice cu brâu alveolar și model excizat sub buza vasului, lipitură de perete, chirpici cu amprente de crengi și nuiele, câteva oase și o cutie abrazivă din gresie (L=15 cm; l=4,2 cm), cu urme de tocire, mai ales lateral, 2 fusaiole din lut ars (d=4 cm; h=2 cm (una tronconică de culoare galben-cenușie pe o parte, iar pe cealaltă parte cărămizie: diam.=4,5 cm; h=0,5 cm), chirpici de podea cu pleavă în conținut, de culoare galben-roșiatică, fățuit la partea superioară și cu amprente de crengi și nuiele pe cea inferioară și chirpic masiv ars folosit probabil ca mostră de încercare a temperaturii de ardere dintr-un cuptor de ars ceramică (lipie).

Pentru a salva valul sau tumulul de pământ din partea de E, supus proceselor de alunecare a terenului, am trasat o nouă SVIII pe o suprafață cvasi-pătrată pe direcția NV-SE (carourile m. 11 – m. 11 și subcarourile a-i). Astfel s-a urmărit decaparea întregului areal, pe nivele arheologice, lăsând totodată ca martor zona sudică a tumulului pentru a observa stratigrafia de tip *tell*. De amintit că în acest sit s-au descoperit opt nivele arheologice (Cucuteni A3, Noua, Hallstatt, La Tene, Sântana de Mureș, Dridu, Răducăneni, sec. XVI-XIX).

Stratul de cultură arheologică ajunge în acest sector până la -1,40 m adâncime (la baza movilei spre V, fără a secționa tumulul care are peste 1,50 m înălțime de la nivelul de călcare).

În c. 1-3/a-d s-a descoperit o groapă cu material Latène (G11) cu numeros material arheologic (cerb, mistreț, cal sălbatic, etc.) bucăți de chirpici cu urme de nuiele, fragmente ceramice, pietre înroșite, etc. Pe fundul gropii s-a identificat un strat gros de cca. 1 cm de cărbuni și cenușa, iar sub un fragment ceramic masiv semințe mici carbonizate. Groapa a fost surprinsă între -0,50 m și s-a adâncit până la -0,90 m când ajunge la nivelul cucutenian (chirpici de casă). Are o formă cvasi-dreptunghiulară.

Între carourile m. 2 și m. 3/d-f a fost surprinsă o locuință getică (Latène) (L11), iar în colțul sudic al acesteia o vatră de foc cu chirpici poligonal masiv cu grosimea cuprinsă între 3-5 cm, la adâncimea de -0,40-0,50 m. Vatra era bombată ușor în centru, înclinată spre N. Avea o suprafață de 0,75 m<sup>2</sup>. Starea de conservare: foarte bună.

În carourile m. 1 – m. 4/ a-e, de la -1,10 m și până la -1,40 m s-a descoperit chirpici masiv de la o locuință cucuteniană (L12).

Chirpicul are grosimi mari cuprinse între 10-15 cm. În interiorul locuinței (printre resturile de chirpici) s-a descoperit un complex ceramic alcătuit din câteva vase mari reîntregibile (amfore, boluri, vas binoclu, vas crater) (m. 1-2/ c-d).

Pentru a surprinde restul ringului de pietre (latura sudică) în jurul menhirului hexagonal, s-a realizat o caseta notată cu „A” între carourile m. 17 – m. 20 (SVII). (Caseta A: L=3m; l=1,5 m; -0,60 m adâncimea maximă).

Prin decopertare s-a găsit restul ringului circular dar și alte pietre, unele din ele fasonate sau cu încercări de perforare sau chiar perforate. Una din acestea prin formă și perforare pare o greutate de la războiul de țesut, fiind trapezoidală și aparținând nivelului cucutenian.

O nouă locuință (L13) de factura getică (Latène) a fost descoperită în dreptul caroului m. 7/ b-d. Se extinde spre N și E până în caroul m. 10 (-0,30 -0,45 m). Chirpicul este de culoare neagră și destul de friabil. Din loc în loc apar amprente de la crengi de copaci și nuiele.

În interiorul locuinței (L13) printre fragmentele de chirpici, (între carourile m. 7 și m. 8/ c-d) a apărut un complex ceramic format din fragmente de la două amfore de origine grecească. Astfel s-au găsit: o toartă dublă cilindrică, de culoare albicioasă, având în compoziția pastei nisip și argilă albă.

În caroul m. 9/d, nu departe de locuința L13 a apărut un șir de pietre care marchează baza valului sau a tumulului de pământ, dinspre E. Unele pietre au fost înroșite, fapt care ne demonstrează că au fost aduse, fie dintr-un nivel anterior (Cucuteni sau Noua), fie chiar din așezare.

Un nou complex ceramic a fost descoperit la m. 2/a-b, fiind alcătuit din trei vase reîntregibile (strachină și oale) de factură getică (Latène).

Tot la m. 2/b a apărut o placă plată din gresie dură, aproximativ circulară, fragmente cu d=50cm, grosime=2 cm, folosită probabil la depuneri rituale.

Între m. 2 și m. 5 /a-c, a fost identificată o nouă locuință getică (L14) Latène, cu chirpici de culoare neagră și cărămizie, cu grosimea de 5-7cm. Pe latura estică a acesteia, la m. 3 /b, sub chirpicul locuinței au fost găsite, pe o suprafață de 0,5 m<sup>2</sup>, semințe de ierburi carbonizate și o boabă de 2 cm grosime carbonizată. L14 continua și în afara SVIII, spre V. La m. 3/a în locuința L14 au fost găsite două turte de lut ars (lipii), de culoare cărămizie, folosite la testarea temperaturii și timpului de ardere și coacere a ceramicii din cuptor (d=10 cm, d=7 cm, cu grosimi cuprinse între 3 și 5 cm). Cu astfel de mostre s-a verificat temperatura din cuptor fiind descoperite și în campaniile anterioare în SIV-SV și anul acesta în groapa de fundare în locuința L6 din SVII.

Ceramica cucuteniană pictată a apărut sub masa compactă de chirpic a locuinței L12, la -1,20-1,40 m.

Din vârful movilei și până la nivelul steril (sub locuința cucuteniană) SVIII /2008 sunt -2,60 m.

Prin descoperirea pe nivele a movilei din SVIII, a fost surprinsă între -0,40- 0,60 m, o manta de pietre de mărimi variabile (mijlocii spre mari), iar sub acestea (în partea centrală a movilei), un strat argilos ars, cu mici fragmente ceramice arse secundar sau vitrificate, contorsionate de factură cucuteniană.

Pare a fi o umplutură sau chiar o nouă locuință cucuteniană (L15) (!).

În afara locuinței L14, la E, (între L14 și L11) a fost surprinsă la -0,50 m o nouă groapă (G12) Latène pe o suprafață de 1,5 m<sup>2</sup> care s-a adâncit până la -0,75 m.

În umplutura acesteia au apărut cărbuni, oase de animale mari (zimbru și urs), doi dinți mari de peste 10cm de urs (canini), o mărgică din lut ars aproximativ tronconică, o jumătate de mărgică de sticlă de culoare albastră cu cercuri incluse pe partea exterioară, de culoare albă (3 cerculețe) cu  $d=1,5$  cm și  $0,4$  cm grosime.

Valul de apărare dacic a fost surprins în săpătura noastră de la m. 83 la m. 98, pe o lățime de  $1,5$  m. La  $-1,50$  m (m. 90 - zona centrală) s-a descoperit o lodbă masivă din lemn carbonizat, care era dispusă oblic (NE-SV), cu capătul gros spre NE. Dimensiuni:  $L=1,10$  m;  $l(NE)=0,33$  m;  $l(SV)=0,23$  m; grosime= $0,06-0,08$  m.

Din stratigrafia surprinsă s-a putut observa că valul de apărare a avut cel puțin 4 faze de construcție (cu refaceri ulterioare succesive).

Faza A (inițială) - prima construcție a valului a fost de dimensiuni mai mici, fiind surprinsă în SVII/2008 între carourile m. 83 continuând spre V până la m.91 ( $h_{max.}=1,40$  m;  $l=8$  m). Lungimea totală neafectată de alunecările de teren (2008) este de  $33$  m. La partea superioară a valului se distinge o alveolare de  $0,70$  m (deschidere) și  $0,30$  m (pe fundul acesteia), mergând până la  $0,40$  m adâncime. Alveolarea provine de la palisadă. La baza valului, (faza A) spre V se conturează o lentilă aluvionară care pleacă de la m. 90 (de la baza valului). În umplutura acesteia, cu grosimea cuprinsă între  $0,20-0,40$  m, au fost depistați pigmenți de cărbuni de foc, bulgări de humă cenușie spre galben (argilă vânăță), pietre mici, fragmente ceramice sporadice și lemn carbonizat. Acest strat se prelungeste până la m. 95. Partea superioară a lentilei aluvionare este cvasiplană. Pe un plan oblic, înclinat spre vest, puțin mai sus de baza valului la  $m_{91}$  a fost depusă (aruncată) un rest de palisadă sau stâlp de poartă carbonizat. Groapa acestuia a fost surprinsă la înălțimea maximă a valului ( $1,40$  m). În partea centrală a valului, la  $-0,90$  m față de punctul maxim a apărut un strat cenușiu cu grosimea de  $1,50$  m (în zona centrală), subțindu-se spre E și V. În umplutura gropii (G13) de sub valul de apărare au mai apărut oase calcinate de animal, zgură de la chirpici vitrificați, fragmente ceramice din sec. IV a.Chr. și pietre de dimensiuni mici arse. La baza gropii, în zona centrală, la contactul cu solul viu (loess) a apărut o gaură de par cu diametrul (la gură) de  $0,20$  m, care s-a adâncit la peste  $0,5$  m (m. 86). Astfel, de la „creasta” valului de apărare (nivelul de călcare) până la fundul găurii de par din G13 sunt  $2,55$  m. Este posibil ca această gaură să provină de la un par gros folosit ca rug funerar.

Faza B. Se adaugă valului inițial spre V ca o fâșie oblică, cu un strat de pământ (lentile de cernoziom în amestec cu loess și pietre, cărbuni arși cu o grosime de  $1,10$  m (zona centrală), suprapunând spre V aluvionarul șanțului de apărare din faza A. A fost surprins între m. 88 (suprapunând latura de V a valului inițial), ajungând până la m. 93. În zona centrală (la partea superioară) atinge înălțimea maximă la  $1,55$  m (de la solul viu), întâlnindu-se și aici o alveolare adâncă de  $0,25$  m și lată de  $0,52$  m (la deschidere) și  $0,20$  m la fund. Grosimea maximă de aluvionar din faza B depus peste valul inițial este de circa  $1$  m.

Faza C. În această fază aluvionarul depus este surprins de la m. 90 până la m. 95, cu o grosime variabilă între  $0,50$  și  $0,90$  m. Panta spre V s-a mai diminuat în comparație cu cele două faze. Dacă pentru faza A și B fosa palisadei a fost depistată pe creasta valului, în faza C alveolarea era la  $0,5$  m V față de punctul de maximă înălțime (adâncimea fosei= $0,20$  m; lățimea E-V= $0,60$  m). Stratul de depunere maximă are  $0,85$  m peste valul din fazele anterioare. La partea superioară se văd urme de cenușă și cărbuni și câteva pietre mici.

Faza D. Suprapunerea foselor anterioare între m. 95 (la partea superioară se găsește nivelul de călcare contemporan. Grosimea maximă a acestei depuneri o întâlnim la m. 97 de  $1,20$  m. În partea de V a valului, între m. 97 și m. 98 a fost identificat, la baza valului, un *postament de pietre*. Placarea bazei peretelui vestic s-a făcut pentru a stopa prăbușirile gravitaționale datorate greutatei aluvionarului și a palisadei de deasupra. Postamentul este alcătuit din pietre de mărime mijlocie și mică (gresii, calcar oolitic). În aceasta ultima fază nu a fost identificată nici o alveolare de palisadă sau de la stâlp de poartă, deoarece solul de călcare a fost deranjat pe cca.  $0,20-0,30$  m de lucrările agricole contemporane (anii '70). Adâncimea maximă de la nivelul de călcare contemporan până la solul viu (loess) este de  $-2,55$  m.

Plastică, podoabe, arme și unelte

- La m. 18, ( $-0,40$  m) s-a descoperit un fragment de statueta păstrată mediocru, fiind deteriorată în mare măsură. Păstrează zona picioarelor și a coapselor până la trunchi. Iese în evidență zona fesieră (steatopigia). Nu se văd urme de pictură.  $L=-5,5$  cm;  $l(\text{picioare})=1$  cm;  $l(\text{max})=3$  cm. Statueta a fost găsită în perimetrul menhirului hexagonal și al ringului de pietre.

- cupă de lingură cu  $d=4$  cm din lut ars, cu coada ruptă din vechime, descoperită la m. 1 la  $-0,60$  m.

- jumătate de mărgică din sticlă de culoare albastră cu cercuri albe (m. 3/c) la  $-0,70$  m, de proveniență getică.

- La m. 64 SVIII a fost descoperit, în nivelul getic ( $-0,32$  m) un obiect din bronz (cercel) de  $1,8$  cm, cu urme ușoare de oxidare, dar conservat într-o stare bună. Este format din două elemente: un trunchi rombic în secțiune având incizate câte 6 liniuțe oblice pe cele patru laturi despărțite de carene ( $6 \times 4 = 24$ ) d (în secțiune) =  $4$  mm, subțindu-se ușor de la bază spre centru ( $d = 2$  mm). De la această zonă subțiată obiectele se bifurcă în două „brațe” curbate înspre interior (în cerc), fără însă a-l închide (cu o despărțitură de  $3$  mm). Capetele celor două „brațe” sunt ușor ascuțite fără însă a se pierde foarte mult din grosimea acestora. Diam. (bifurcație) =  $6$  mm; d (exterior al „brațelor”) =  $8$  mm.

Baza cercelului este dreaptă, dar în profil rombică. Este posibil să fie un cercel ce a aparținut unei femei getice (am dedus din lărgimea celor două „brațe” care ar permite introducerea cercelului prin partea centrală sau superioară a lobului urechii). Poate fi introdus la ambele urechi.

- fragment de strecurătoare din lut ars (strachină cu toartă aplicată pe buza) prevăzută pe fund și pe pereții laterali cu găuri rare cu  $d=0,3$  cm (m. 21,  $-0,28$  m, SVII). Este de culoare cenușie și de calitate foarte bună.

- fildeş de mistreț șlefuit purtat probabil ca amuletă (m. 24,  $-0,60$  m, S. VII).

- două fusaiole din lut ars (tronconică și plată) (m. 20,  $-0,30$  m).

- la m. 11/a, S. VIII s-a descoperit un obiect de fier (în nivelul Latène ) la  $-0,30$  m (o sulă) cu  $L=15$  cm,  $C=2-3$  mm, puternic oxidat.

- lângă vatra de foc  $L_{11}$ , m.11/d, S. VIII, a apărut un cuțit puternic oxidat cu un fragment de mâner din os și o plăcuță perforată în cele 4 colțuri, din cupru. Are ușoare urme de oxidare.  $L=4 \times 3$  cm<sup>2</sup>, fiind de formă aproximativ dreptunghiulară.

- un fragment de os (mâner de cuțit) prelucrat (șlefuit) cu amprente geometrice (cercuri cu un punct la mijloc) descoperit la m. 3/a, S. VIII

- cute din gresie abrazivă, de ascuțit metalele și armele, de formă dreptunghiulară descoperită la  $m_{14}$  ( $-0,20$  m) în nivelul Sântana de Mureș (sec. II-IV p.Chr.).

- râșniță de mână din calcar oolitic cu albiere centrală găsită la m. 23 ( $-0,40$  m).

- nicovală ovală cu d=30 cm descoperită la m. 65 în apropierea unui complex ceramic.

- nicovală din gresie dură, dar arsă într-un incendiu.

La m. 8/j (-0,60 m) a fost descoperit, printre pietrele de placare ale tumulului din ȘVIII, un os ramificat de animal cu 11,5 cm lungime și l= 2 cm. Este prevăzut la capete cu câte o perforație cu d = 2 mm, fără însă a străpunge în întregime grosimea osului. La partea superioară are o crustă de calcit de 0,5 mm.

#### Bibliografie:

Vasile Chirica, Marcel Tanasachi, *Repertoriul Arheologic al județului Iași*, vol.II, 1985.

Vicu Merlan, *Evoluția habitatului preistoric în sectorul inferior al Jijiei*, Lucrare de Licență, Suceava, 1995.

Vicu Merlan, Florin Burtănescu, Alexandra Comșa, *Un mormânt lamnaja cu lespede de piatră la Chersăcosu, comuna Stăniliești, jud. Vaslui*, *Arheologia Moldovei*, 1998, 209-214.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Văii Bohotinului și Văii Moșnei*, Iași, 2006.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Răducăneni Bazga-Cețățuie, județul Iași*, CCA, 2005, 2006, 2007, 2008.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Iași, 2008.

#### Abstract:

In 2008 we made a trench of 100 feet long by 2 feet wide SVII being cut up the defense Dacian in the west and another 11 meters long and 11 meters wide in the eastern part of the settlement. We identified 9 Dacian and Cucuteni culture dwellings. At m18 we found a ring of stones around a hexagonal menhir carved from a rudimentary stone.

## **178. Răscruți, com. Bonțida, jud. Cluj**

### **Punct: Râtul boilor/Râtul lui Bánffy**

Cod sit: 56247.05

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 178/2008**

Colectiv: Ioan Stanciu– responsabil (IAIA Cluj), Doru Gligor Bogdan (Univ. Alba Iulia - IAS), Ioana Marchiș (MJIA Maramureș), Cornel Comorciuc, Dobos Alpár (absolvenți UBB Cluj)

Cercetarea arheologică preventivă s-a datorat construcției unei baze logistice, aflată în imediata vecinătate nordică a perimetrului în care pe durata campaniei 2007 a început investigarea unei așezări medievale timpurii (punctul Jucu de Sus-„Râtul Boilor”, de asemenea cercetare arheologică preventivă, nefinalizată, cu ocazia construcției fabricii „Nokia”). În mod cert, vestigiile din punctul Răscruți-„Râtul boilor”/„Râtul lui Bánffy” aparțin aceleiași așezări, marcând periferia nordică a acesteia (tocmai pe această linie se află și limita de hotar între comunele Jucu și Bonțida, respectiv satele Jucu de Sus și Răscruți).

Situl se află în apropierea râului Someșul Mic (pe malul vestic), între acesta și actuala șosea (respectiv cale ferată) Cluj-Napoca – Gherla. Imaginea de ansamblu a microzonei este dată de terenul parțial înmlăștinat chiar astăzi, străbătut de urmele unor vechi cursuri de apă (Someșul Mic și brațele sale) și grindurile presărate printre acestea. La o adâncime maximă de 0,30-0,40 m sub stratul de pământ arat în decursul vremii

există o depunere constantă (grosime maximă de 0,40 m) de pământ negru, argilos, generat sub influența condițiilor de mlaștină, sub care, la adâncimi diferite, apare nisipul sau pietrișul geologic. Nivelul de călcare corespunzător locuirii medievale timpurii se află în partea superioară a aceluia strat de pământ negru. În legătură cu locuirea atât de intensă a microzonei, în diverse perioade, fenomen oarecum surprinzător în raport cu aspectul său geografic, merită a fi precizată prezența în întreaga regiune a Someșului Mic a unor importante zăcăminte de sare, adeseori cu eflorescențe la suprafața solului. Segmentul de așezare cercetat se afla pe capătul nordic al unui grind, și astăzi ușor reliefat în raport cu terenul din jur.

Pe durata campaniei din anul 2007 au fost cercetate 352 complexe arheologice, adică locuințe parțial adâncite în sol, diverse amenajări gospodărești (multe construite la suprafața vechiului nivel de călcare), printre care și câteva fântâni. Este surprinzătoare utilizarea intensă a pietrei în sistemul constructiv al acestora (inclusiv „temelii” pentru construcțiile de suprafață ori era folosită la consolidarea pereților locuințelor adâncite), inclusiv a materialului adus din ruinele fermei (?) romane aflată în apropiere. De fapt, pe întreaga suprafață a parcului industrial TETAROM III (clădirea fabricii „Nokia” și utilitățile acesteia ocupă o mică porțiune) se afla un foarte important complex de situri. În vecinătatea sud-vestică a așezării din sec. VIII se afla un sat din sec. XI-XII, identificat pe teren, iar în incinta amintitei construcții romane, situată în apropierea celor două așezări, au fost parțial cercetate cimitirele celor două așezări medievale timpurii (cel al așezării din sec. VIII este biritual).

În campania 2008 a fost excavată o suprafață totală de 4056 m<sup>2</sup>, fiind integral cercetat segmentul nordic al așezării. În total, este vorba despre 48 complexe arheologice, adică 5 locuințe parțial adâncite în sol (una dintre ele sigur și atelier pentru prelucrarea fierului), 4 cuptoare în aer liber (două din lut, cu groapă de alimentare, celelalte din piatră) și alte amenajări, la suprafața vechiului nivel de călcare sau adâncite (de remarcat o fântână cu o structura de lemn și piatră la bază, foarte bine păstrată). Este interesant un șanțuleț liniar (cx. 396), surprins pe o lungime de peste 16 m, care, foarte probabil, indică baza ușor adâncită a unei îngrădituri pentru animale.

Locuințele sunt rectangulare, de cele mai multe ori de formă aproape pătrată, cu stâlpi în colțuri, uneori aceștia fiind surprinși și pe mijlocul laturilor. Încercarea de a adapta mediului natural acest model de locuință, adâncită, este ilustrat și de faptul că uneori porțiunea inferioară a gropilor a străpuns ușor chiar și stratul de pietriș nativ. Două dintre aceste complexe nu aveau instalație pentru foc, astfel că rostul lor ca locuințe propriu-zise rămâne sub semnul întrebării. În rest, cuptoarele au fost construite din piatră, în parte reutilizând piatră de carieră, rășnițe sau cărămizi și olane recuperate din construcția romană aflată în apropiere (unde se află și cimitirul așezării).

În imediata vecinătate a fântânii (cx. 379a) se aflau mai multe gropi care au servit la extragerea lutului. După utilizarea acestora întreaga suprafață a fost acoperită cu pietriș, asemenea unui pavaj (terenul trebuie să fi fost umed), peste care ulterior s-a umblat, deasupra acestuia fiind găsite materiale arheologice. Prezența fântânii și exploatarea lutului în imediata sa apropiere ar putea indica un atelier pentru producția ceramicii, dar cuptoare pentru arderea acesteia nu au fost identificate (eventual cele două cuptoare de lut, amenajate în aer liber, însă destinația obișnuită a acestora este una casnică). În orice caz, acest segment de la marginea nordică a așezării pare să fi fost destinat cu precădere unor activități economice (atelier pentru prelucrarea fierului, poate și un altul pentru

producerea ceramicii, o îngrăditură de dimensiuni mai mari, pentru animale), în interiorul căruia existau și locuințe.

Partea majoritară a inventarului o constituie ceramica, modelată la roata înceată, cu decorul specific epocii medievale timpurii (doar câteva fragmente au fost sigur modelate la roata rapidă). Aproape că lipsesc oalele lucrute cu mâna (un singur fragment), în schimb sunt mai numeroase testurile de lut, uneori de dimensiuni mari. Destul de numeroase sunt piesele mărunte de fier, remarcând un fragment de lingou. De altfel, un aspect aparte al așezării în ansamblul său este dat de frecvența mare a obiectelor de fier finite, dar și a zgurii sau a lupelor.

Poziția cronologică a așezării poate fi fixată mai ales cu ajutorul a doi cercei de bronz cu corpul semilunar și pandantiv stelat, databili în sec. VIII, mai probabil în a doua sa jumătate. Dar, este de presupus că locuirea de aici a evoluat pe durata mai multor etape, relațiile de superpoziție între complexe fiind relativ numeroase.

Materialul arheologic recoltat se păstrează la IAIA Cluj, urmând a fi cedat după prelucrare Muzeul Municipal Gherla.

## 179. Râfov, com. Râfov, jud. Prahova

**Punct: Autostrada București-Brașov, km. 53+000-53+600**

*Cod sit: 135039.02*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 77/2008**

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Eugen-Cristian Paveleț, Ionuț Adamescu, Octav Negrea, Alin Anton (MJIA Prahova)

Situl arheologic se află la cca. 400 m nord-est de comuna Râfov, în apropierea drumului județean ce face legătura dintre localitățile Râfov și Goga. Zona este una de câmpie, aflată în apropierea dealurilor subcarpatice.

Cercetările au fost efectuate ca urmare a solicitării venite din partea S.C. Spedition UMB SRL, care a demarat în acel perimetru lucrările de construire a unui tronson al autostrăzii București-Brașov. Situl a fost semnalat între kilometrii de autostradă 53+000 și km. 53+500.

Ca urmare a decopertării solului arabil de pe traseul autostrăzii, am descoperit fragmente ceramice precum și partea superioară a două complexe arheologice ce prezentau urme de incendiere. Fragmentele ceramice descoperite pe tronsonul de autostradă cuprins între km. 53+000-53+500 au putut fi încadrate cultural Chilia-Militari, Sântana de Mureș, epocă romană și medieval târziu. Menționăm că au fost descoperite puține fragmente ceramice, dar deoarece au fost descoperite și urme de arsură ce provin de la complexe parțial incendiate, am stabilit de comun acord cu constructorul că este necesară sistarea temporară a lucrărilor pe acel tronson de autostradă pentru a putea fi făcută o evaluare corectă a situației arheologice.

În acest sit am desfășurat cercetări arheologice pe durata a două campanii arheologice, în anii 2007 și 2008.

În campania arheologică desfășurată în trimestrul trei al anului 2007 am trasat zece secțiuni cu lungimea de 30 m și lățimea de 2 m (SI, SII, SVII și SVIII) sau de 1 m (SIII - SV și SIX, SX). Secțiunile au fost trasate în perimetrul cuprins între km. 53+000 și km. 53+180 în zonele unde densitatea de materiale ceramice a fost mai mare. Au fost trasate și cercetate și două suprafețe notate caseta C1 (la km 53+030 cu lungime

de 6 m și lățime de 4 m) și caseta C2, (la km 53+465 cu lungime de 4 m și lățime de 4 m) aceasta pentru a cerceta integral două complexe sesizate în urma decopertărilor mecanizate făcute de constructor.

În campania arheologică 2008 am trasat și cercetat 18 secțiuni cu lungimi de 30 m, 25 m sau 20 m și lățimi de 1 sau 2 m. Scopul a fost să verificăm întreaga zonă în care am descoperit fragmente ceramice, în urma decopertărilor făcute mecanizat de constructorul autostrăzii. Pe lângă cele 18 secțiuni săpate manual am trasat și 4 secțiuni săpate mecanizat, cu lungimi variabile și lățimea de 1 m, pentru a verifica o suprafață cât mai mare de teren. Secțiunile trasate mecanizat au fost notate SM1, SM2, SM3, SM4.

În campania 2008 am trasat și 6 casete (C3-C8), pentru a dezvelii în totalitate complexele descoperite în timpul săpării secțiunilor.

C3 a fost deschisă în dreptul km. 53+428, pe traiectul SM2. A avut forma unui dreptunghi cu latura longitudinală pe autostradă lungă de 3 m, iar cea perpendiculară pe autostradă de 4 m.

C 3 a fost deschisă deoarece în această zonă am descoperit urmele unui mormânt care suprapunea un complex arheologic îngropat. Din păcate mormântul a fost puternic deranjat de lucrările de decopertare a solului făcute de constructorii autostrăzii și de alte lucrări făcute pentru introducerea unor furtunuri de irigații.

M1, a fost descoperit la aproximativ 0,10 m sub nivelul de pământ rămas în urma decopertărilor mecanizate făcute de constructori. Deși era puternic deranjat, am putut stabili că defunctul a fost depus cu capul orientat spre NNW. Mâna dreaptă era dispusă pe lângă corp. Craniul a fost spart în timpul decapărilor. Am descoperit în poziție secundară vertebrele, falange, o parte din bazin și fragmente de gambă.

Sub mormânt am descoperit un complex îngropat. Acesta putea fi o locuință îngropată sau o groapă menajeră. Complexul era de formă ovală, cu diametrul maxim de cca. 3 m. În groapă am descoperit câteva fragmente ceramice, oase de animale și fragmente fărâmițate de lipitură arsă oxidant. Nu a fost descoperită vatra și nici nu au fost sesizate urme de pari. Din păcate acest complex a fost secționat, aproximativ în zona centrală de un șanț contemporan făcut pentru a fi introdus un furtun de irigații. Groapa a fost sesizată de la adâncimea de -0,50 m față de nivelul solului și s-a adâncit până la -1,10 m, aproape de nivelul actual al pânzei freatice.

Fragmentele ceramice descoperite sunt de calitate medie sau grosieră și pot fi datate în sec. II-III p.Chr.

C4 a fost deschisă pe traiectul S XI, în dreptul c. 10-11, pentru a cerceta integral un alt complex îngropat. C 4 a avut formă dreptunghiulară cu laturile de 3 x 4 m. Complexul descoperit a fost de formă ovală cu diametrul maxim de cca. 2,80 m. Acesta a fost sesizat de la adâncimea de -0,70 m și s-a adâncit până la 1,10 m. În umplutura gropii am descoperit numeroase fragmente ceramice, oase de animale și fragmente de lipitură de lut arsă oxidant (chirpici). Ceramica, deși fragmentară, este diversă. Am descoperit mai multe fragmente de amfore sau amforete, ceramică cenușie fină lucrată la roată, de tip Sântana de Mureș, dar și ceramică de calitate medie sau grosieră. Remarcăm două fragmente ce provin din partea superioară a unui vas globular, ce prezintă gât înalt și buza decorată cu creștături, probabil sarmatic.

Complexul, care a fost probabil o locuință de tip bordei, folosită după abandonare ca zonă menajeră, poate fi datat în sec. II-III p.Chr.

C5 a fost deschisă în capătul nord-estic al S XXII, c. 15 și a tăiat și c. 1, din capătul sud-vestic al S XXIII. Această casetă a avut dimensiunea de 3,5 x 3,5 m. Limitele complexului nu au putut fi sesizate cu exactitate. Se pare că era o groapă de formă aproximativ ovală cu diametrul maxim ce nu depășea 1,5 m. Groapa a fost sesizată de la -0,50 m și s-a adâncit până la -0,90 m. În componența gropii am observat urme puternic fărâmițate de chirpici și câteva fragmente ceramice.

Pe baza fragmentelor ceramice putem data acest complex în sec. II-III p.Chr.

C6 a fost trasată pe traiectul SXIX, în dreptul c. 7-8. Aici am descoperit urmele unei gropi ce se adâncea până la -1,20 m, atingând pânza freatică. Partea superioară a gropii nu a fost sesizată deoarece a fost decapată mecanizat de către constructorii autostrăzii. C6 a avut dimensiunea de 3 x 3 m. Groapa, de formă ovală, avea diametrul maxim de 2,2 m. În pământul negru care intra în umplutura gropii nu am găsit nici un fel de obiecte arheologice astfel încât nu ne putem pronunța cu privire la scopul pentru care a fost făcută și nu avem nici elemente de datare. Baza gropii perfora nivelul pânzei freactice (-1,10 m) și putem presupune că a fost folosită ca puț.

C7 a fost trasată în dreptul km. 53+480, în centrul benzii de drum de pe partea nord-vestică a autostrăzii. Această casetă a fost trasată pentru a cerceta resturile unui cuptor de ars cărămidă, ce probabil datează din a doua parte a sec. XX. Caseta de formă pătrată a avut 4 x 4 m. Partea superioară a complexului a fost decapată mecanizat în timpul decopertărilor făcute de constructori. Am descoperit focarul cuptorului și câteva fragmente de cărămizi. Întregul complex a fost epuizat la adâncimea de -0,40-0,50 m. Cărămizile erau late de 15 cm și groase de 5 cm.

C8 a fost trasată în dreptul km. 53+007, între SXXV și SXXVIII, pe partea nord-estică a autostrăzii. Această casetă a fost trasată pentru a cerceta resturile complexului incendiat c. 8. Caseta de formă dreptunghiulară a avut 2 x 2,5 m. Cpl 8, avea formă dreptunghiulară aproximativ ovală. Am descoperit fragmente ceramice și o masă de lipitură foarte fărâmițată și arsă oxidant. Grosimea depunerii este de maxim 0,10 m. În colțul de SV al complexului am sesizat o groapă cu diametrul ce variază între 0,60 și 0,80 m, ce se lărgea pe măsură ce se adâncea. Adâncimea maximă a gropii este de 1,50 m. Umplutura ei avea aceeași compoziție ca și locuința, multe fragmente de lipitură arsă la roșu și fragmente ceramice de dimensiuni reduse. Groapa a fost surprinsă și pe profilul SXXV. Imediat sub baza gropii, la adâncimea de 1,60 m am descoperit pânza freatică. Materialul arheologic descoperit în acest complex poate fi încadrat culturii Chilia-Militari (sec. II-III p.Chr.).

Așezarea descoperită pe autostrada București – Ploiești, în dreptul km. 53+000 – 53+500 a fost de scurtă durată. Nu a fost descoperit un nivel cultural compact ci numai complexe izolate. Patru dintre aceste complexe, cele cercetate în C1, C2, C3 și C4, par să fie urmele unor locuințe. Locuințele cercetate în C1 și C2 au fost de suprafață, iar cele cercetate în C3 și C4 au fost semiîngropate.

Se constată concentrarea complexelor arheologice în două zone distincte, una în dreptul km. 53+025 – 53+075 și cea dea doua în dreptul km. 53+425 – 53+450.

În dreptul km. 53+025 – 53+075 am descoperit două locuințe de suprafață, în C1 și C8 și o locuință îngropată în C4. Complexele sau fragmentele ceramice au fost descoperite la adâncimi variabile, între 0,30 m și 0,80-1,10 m.

În dreptul km. 53+425 – 53+450 am descoperit o locuință de suprafață, în C2 și o locuință îngropată în C3. Complexele sau fragmentele ceramice au fost descoperite la adâncimi variabile,

între 0,30 m și 0,80-1,10 m. În această zonă am descoperit și urmele unui mormânt, din păcate puternic deranjat.

Pe baza ceramicii am putut stabili că descoperirile făcute în zona km. 53+000 – 53+500, ai autostrăzii București-Ploiești pot fi încadrate în sec. II-III sau cel mai târziu la începutul sec. IV p.Chr. [Eugen Pavelet].

#### Abstract

The archaeological site is located about 400 m northeast of the village of Râfov, near the county road that connects the localities of Râfov and Goga. The area is a plain, located near the Sub-Carpathian hills. The excavations were conducted following a request from the SC Spedition UMB Ltd., which started works in that area to build a section of the Bucharest-Brașov highway. The settlement discovered on the Bucharest - Ploiești highway, next to km 53+000 – 53+500 was short. We did not discover a compact cultural level, but only isolated features. Four of these features, those investigated in C 1, C 2, C 3 and C 4, appear to be the remains of dwellings. The houses investigated in C 1 and C 2 were above ground and those investigated in C 3 and C 4 were sunken-floored ones. We found the concentration of the archaeological features in two distinct areas, one next to km. 53+025 – 53+075 and the second one next to kilometers. 53+425 – 53+450. We can date them to the 2<sup>nd</sup> – 3<sup>rd</sup> centuries or at the latest at the beginning of the 4<sup>th</sup> century A.D.

### 180. Recea Mare, com. Vârșolț, jud. Sălaj

#### Punct: Valea Sulduba

Cod sit:143049.02

#### Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 150/2008

Colectiv: Ioan Bejinariu - responsabil, Horea Pop (MJIA Zalău)

Localitatea Recea Mare este amplasată la V de masivul Meseș, la cca. 7 km SV de municipiul reședință de județ, Zalău. Este vorba despre o zonă de trecere din bazinul depresionar al Șimleului, către Transilvania, prin intermediul trecătorii de la Porolissvm (Moigrad) – *Poarta Meseșană*. Zona se află în bazinul Crasnei, la confluența Văii Sulduba cu un torent minor. Terenul este înclinat către E, iar în decursul timpului a fost afectat pe unele porțiuni de alunecări de teren. Este vorba despre un sit complex, locuit în mai multe perioade istorice: bronz mijlociu și târziu, Latène mijlociu și perioada sec. III-IV p.Chr. Au apărut și câteva fragmente ceramice cu decor de tip Coțofeni. Din zona văii Sulduba se cunoșteau descoperiri efectuate cu ocazia unor periegeze, dar din alte puncte decât cel studiat de noi. Materiale arheologice au apărut aici prima dată cu ocazia supravegherii de specialitate solicitată de către DCCPCN Sălaj.

Cercetarea arheologică preventivă a fost impusă de intenția SC CEMACON SA de a amenaja o carieră de argilă și o fabrică de cărămidă. Inițial s-a solicitat supraveghere de specialitate, iar după apariția primelor materiale arheologice lucrările au fost oprite și s-a trecut la cercetarea arheologică a zonei vizate de investiția menționată.

Inițial, au fost efectuate sondaje pentru delimitarea zonei cu vestigii arheologice și pentru precizarea stratigrafiei sitului, care a fost cercetat apoi în întregime (cca. 2 ha). În paralel au fost efectuate o serie de sondaje în afara zonei delimitate și au fost



supravegheate lucrările de decopertare în alte sectoare ale carierei ce se întinde pe o suprafață de 7,9 ha. Cercetarea zonei delimitate a sitului s-a realizat cu mijloace mecanice, iar complexele conturate au fost fotografiate și desenate în diverse faze ale excavării, întocmindu-se fișe pentru fiecare dintre ele. Au fost descoperite în total 125 complexe arheologice. Trei dintre ele pot fi atribuite cu certitudine perioadei de evoluție a culturii Wietenberg, mai precis fazei a III-a a acestei culturi. Este vorba despre două complexe cu caracter, probabil funerar (C 40 și 114) și o groapă (C88) cu un foarte bogat inventar ceramic, printre care 7 vase întregi și întregibile. Deosebit de importante sunt descoperirile atribuite perioadei târzii a epocii bronzului. Cercetarea preventivă ne-a permis pentru prima dată cercetarea integrală a unei așezări din această perioadă. Au fost descoperite resturile a 8 construcții, dintre care 6 aveau și structuri de combustie, fiecare cu 1-2 faze de refacere. Cele 8 construcții sunt aranjate aproximativ pe două șiruri, paralele cu firul văii, dar pe panta dealului, pe terase amenajate prin nivelarea unor alunecări de teren. În jurul lor se grupează numeroase gropi, majoritatea cu un inventar puțin semnificativ, precum și resturile unor vetre și cuptoare. Toate instalațiile de foc erau amenajate după același tipic, pe un „pat” din cioburi, peste care s-a așternut un strat de lut. Una dintre locuințe are cuptorul amenajat se pare într-un bloc de lut. Din locuințele cercetate provine un bogat material arheologic, ceramica fiind categoria cea mai bine reprezentată (inclusiv „importuri” cu decor de tip Suci de Sus II și Wietenberg IV). Nu puține sunt artefactele confecționate din corn, inclusiv piese semifinite, în timp ce piesele de metal apar în număr redus. În legătură cu prelucrarea metalului din această așezare, un indiciu important îl reprezintă creuzetul cu urme de metal topit, descoperit pe vatra uneia dintre construcțiile cercetate. Perioadei Latene îi aparține o groapă (C65) aproximativ conică în profil cu un inventar compus din ceramică, bucăți din lipitura unei vetre de foc și oase. Se remarcă fragmentele dintr-o situlă celtică, cu grafit în pastă și decorată cu striuri verticale. Dovezile de locuire din perioada sec. III-IV p.Ch. sunt bine reprezentate prin resturile unor construcții, precum și numeroase gropi, cărora li se alătură un cuptor de ars ceramica. Dintre construcțiile acestei perioade, cel mai bine păstrat este cea notată cu indicativul C5, doar foarte puțin adâncită de la nivelul de conturare. Inventarul constă în ceramică lucrată la roată și cu mâna, respectiv piese de bronz și fier. O altă construcție, de astă dată mai greu sesizată, pare să fie cea delimitată de gropile de stâlp notate cu indicativele C25, 31, 43, 44. Se remarcă totodată, gropile cu un plan aproximativ rectangular, de dimensiuni variabile, pline cu cenușă, cărbuni și pietre, dar în care apar mai rar și oase ori fragmente ceramice. În zona unde au apărut acest gen de complexe au fost surprinse și numeroase gropi de stâlp, ceea ce vine în sprijinul ipotezei că acest tip de gropi rectangulare erau adăpostite sub niște construcții mai mari, unde probabil era afumată carnea. Complexele cu indicativul C66-66` reprezintă un cuptor de ars ceramica împreună cu groapa de alimentare a focului. Cuptorul apare aproximativ la marginea unei terase. A fost amenajat în malul de lut, iar spre vale apare groapa de alimentare. După ce am depășit nivelul de conturare a apărut grătarul cuptorului. Pereții bolții s-au păstrat doar până la o înălțime de 0,05-0,10 m. Grosimea pereților este de 0,04-0,05 m. Diametrul grătarului este de 1,06 x 1,20 m. Pe suprafața grătarului au fost descoperite câteva fragmente ceramice, fragmente din boltă și bucăți de calcar. Grătarul se pare că era susținut de un picior care s-a prăbușit determinând ulterior și prăbușirea acestuia. Acest picior nu a mai fost găsit în camera de combustie a cuptorului, dar amprenta lui s-a păstrat

pe grătar. Grătarul avea o grosime de 0,10-0,12 m, iar pe suprafața lui apar găurile ce comunică cu camera de combustie. Camera de combustie avea o înălțime de 0,84 m, iar pe fundul ei a apărut amprenta unei gropi, în care probabil fusese înfipt stâlpul ce susținea grătarul. Această groapă se adâncea circa 0,6 m de la nivelul de conturare și diametrul maxim de 0,3 m. În interiorul ei apar bucăți de lut ars (probabil din piciorul de sprijin al grătarului), cărbune și arsură. Camera de combustie a cuptorului comunica printr-un orificiu cu deschiderea de cca. 0,4 x 0,5 m cu groapa de alimentare. Se pare că după prăbușirea piciorului ce susținea grătarul s-a încercat refacerea acestuia. Camera de combustie a fost lipită cu lut pe unele porțiuni, însă nu a mai fost folosită după această operațiune, dovadă că stratul de lut aplicat nu a mai suferit vreo ardere după lipire.

Materialul arheologic descoperit în stațiunea arheologică de la Recea „Valea Sulduba” este depozitat la MJIA Zalău, iar o parte a ceramicii a fost deja restaurată. Urmează să fie realizată analiza antropologică a resturilor umane din cele două morminte de înhumatie Wietenberg, precum și a unor oase parțial arse și probabil umane, descoperite într-una dintre construcțiile din perioada bronzului târziu. [Ioan Bejinariu]

#### Abstract:

Between April and June 2008, a large preventive archaeological excavation were performed at Recea (Sălaj county), in the place named „Valea Sulduba / Sulduba valley”. The archaeological site was more than 2 ha and consisted in remains belonging to Middle Bronze Age (Wietenberg culture: a pit and 2 funerary complexes), Late Bronze Age (Cehăluț-Hajdubágos Group: 37 features - 8 dwellings, pits, fireplace/ovens), La Tène period (a single pit) and 3<sup>rd</sup> - 4<sup>th</sup> centuries B.C. (2 structures, several pits including rectangular ones and a kiln).

### **181. Rotăria, com. Ciorțești, jud. Iași**

#### **Punct: Pe Runc**

Cod sit: 162942.01

#### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 464/2008**

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși);

Obiectivul cercetării a fost salvarea locuinței L1 aflată în perimetrul alunecărilor de teren din sectorul sudic al sitului eneolitic.

Realizări: săparea integrală a SI, identificarea și demontarea locuințelor LI și LII cu anexa acesteia din urmă. Descoperirea unei gropi menajere (G1) și excavarea sistematică a umpluturii acesteia. Identificarea unui nou nivel arheologic din epoca bronzului (Cultura Monteoru).

Situl arheologic Rotăria „Pe Runc” se află la 1 km N de satul Rotăria din comuna Ciorțești, jud. Iași. Satul este amplasat în bazinul superior al pârâului Crasna, iar situl arheologic în apropierea izvoarelor din amonte. Geografic localitatea Rotăria se află pe latura estică a Podișului Central Moldovenesc, secționat în acest sector de pârâul Crasna și afluenții acestuia. Din punct de vedere geografic, situl este amplasat pe un promontoriu (interfluviu), încadrat la V de pârâul Crasna iar la E de un afluent de dreapta al acestuia. Imediat la baza promontoriului pe flancul drept, are loc confluența afluentului de

dreapta cu pârâul Crasna. Promontoriul este impozant, fiind printre cele mai stabile locuri din zonă. Totuși pe versantul vestic, sudic și nord-estic prezintă alunecări, unele reactivitate în vara anului 2008. Față de albia majoră a pârâului Crasna, situată la baza promontoriului, pe latura de V și S, care înregistrează cca. 280 m altitudine, platoul superior al sitului arheologic ajunge la peste 330 m. Habitatul eneolitic a fost identificat cu precădere pe botul dealului (promontoriului) care în amonte urcă până la peste 400 m în Dealul Covasnei. Geologic sub nivelul arheologic se găsește un strat de loess nisipos, iar sub acesta urmează straturi nisipoase sarmațiene cu o vechime mai mare de 10 mil. ani. Expunerea sudică a promontoriului a asigurat populațiilor preistorice, ce au locuit acest habitat, condiții propice pentru închegarea unei comunități stabile, fapt dovedit și de bogăția de artefacte descoperite până acum.

Pentru a salva restul de locuință eneolitică (L1) din perimetrul alunecărilor de teren a fost trasată o SI, pe direcția N-S cu 20 m lungime și 2 m lățime. Pe lungimea SI au apărut chirpici de la două locuințe cucuteniene și de la o anexă, iar în partea de NE o groapă menajeră (G1).

#### Locuința nr.1 (L1)

A fost surprinsă între m. 1 și m. 4, fiind parțial distrusă pe latura nord-estică, de alunecările de teren și fostul drum de coastă. Locuința continuă și înafara secțiunii spre SV și NNE. Căzăturile de perete sunt bine arse, fiind de culoare cărămizie, uneori de un roșu aprins, dar s-au găsit și resturi de culoare neagră-cenușie, ușor friabil. Unele bucăți erau mari de peste 20 cm, având în compoziție paie și pleavă (pot fi văzute amprentele acestora). Locuința avea o formă aproximativ dreptunghiulară fiind orientată spre direcția NE-SV cu fața spre sud. Față de nivelul general la m. 3 se prezintă ca o ușoară bombare, după care coboară spre S și N. Unii chirpici prezintă urme de fățuială, având amprente de degete, nuiete și pari. În perimetrul L1 s-au găsit puține fragmente ceramice de calitate mediocră, fără pictură.

#### Locuința nr.2 (L2) și anexa acesteia (tindă)

De la m. 6 la m. 12 se întâlnesc căzături de chirpici fără însă a se prezenta într-o masă destul de Compact, ca la L1. Din materialul descoperit s-a constatat existența unor noi locuințe (L2) cu anexă de tip tindă, pe latura nordică a acesteia. Chirpicul tindei este mai friabil și predominant de culoare neagră, fiind întâlnit pe toată lățimea SI (m.6-m.8). Din locuința L2 a fost surprins doar peretele vestic, restul continuând în afară spre E, între m.8-m.12. În martorul din partea de E se disting chirpici fățuiți cu un strat de argilă fină (cca. 1cm). În general chirpicul de la L2 este predominant de culoare cărămizie mai rar (în interior) de culoare neagră. Ceramica descoperită este rară în comparație cu alte situri din împrejurimi (Bazga, Dolhești, Armășeni). De la m. 12 până la m. 20 s-au descoperit piese sporadice, pietre arse și câteva fragmente de chirpici.

În imediata vecinătate a locuinței (L2) la m.12 (-0,40 m) se conturează o groapă menajeră cucuteniană (G1), având în umplutură cărbune, cenușă, chirpici și pietre arse. Are o formă aproximativ ovală și se adâncește de la -0,40 la -0,70 m, dar se continuă spre E în afara SI. La m.20 au fost găsite câteva fragmente ceramice de culoare neagră cu o grosime mică a pereților (0,7cm), dar de calitate foarte bună. În compoziția pastei se disting cioburi pisate foarte mici. În zona mediană a fragmentelor se disting incizii triunghiulare (cu vârful în jos) în șir, aplicate în pasta crudă, înainte de ardere, cu un obiect specific. După compoziție, pastă, culoare și motive aplicate, ceramica aparține culturii Monteoru din epoca bronzului.

Piese deosebite descoperite în sit:

- statueta antropomorfă feminină din lut ars de culoare cărămizie. Se păstrează din trei fragmente, din zona pieptului până la genunchi. Crește progresiv în dimensiune de la piept spre bazin (unde înregistrează lățimea maximă), apoi descrește spre genunchi. În profil prezintă o arcuire gradată spre în spate (zona maximă la fese) cu un unghi aproximativ 30 (poziția șezând) picioarele sunt împreunate de la genunchi la bazin. L=5 cm; l(piept)=1,5 cm; gr.(max)=1 cm; l(bazin)=2,5 cm; l(genunchi)=0,4 cm.

- topor șlefuit dreptunghiular din silicolit descoperit la m.18 (-0,60 m). Este fin șlefuit pe toate părțile cu laturile longitudinale drepte, iar fețele plane. Zona activă a fost îndelung folosită, fiind vizibile urme de tocire până la aplatizarea tășului. Tășul are o formă ușor convexă spre una din laturi. Muchia este curbată, fin șlefuită, fiind mai mică în lățime decât zona tășului. Pe o latură în apropierea muchiei, are o mică neregularitate bombată din timpul desprinderii pentru a fi confecționată ca unealtă. L=13 cm; l(tăș)=4,5 cm; l(muchie)=2,5 cm; gr.=1,5 cm.

- Topor șlefuit cvasidreptunghiular din silicolit, descoperit la m. 18 (-0,60 m). Este șlefuit fin pe ambele fețe și 2/3 dintr-o latură, iar cealaltă latură a suferit deteriorări serioase de la partea activă (tăș) până la muchie, tășul este aplatizat prin tocire (folosirea îndelungată) dar păstrează forma curbă inițială (convexă). Muchia este dreaptă dar preparată grosolan. L=11,5 cm; l(tăș)=5,5 cm; l(muchie)=25 cm; gr.=1,2 cm.

Piese recuperate din ruptura nord-estică afectată de alunecările de teren, prin periegeze din anii anteriori:

- topor perforat din silicolit, rupt din vechime în dreptul găurii de înmănușare (păstrând jumătate până la muchie). Este șlefuit pe toate părțile, iar pe pereți găuri de înmănușare păstrează amprentele perforării prin riduri simetrice. Muchia este ușor curbată (convexă). L=7 cm; l(în dreptul găurii)=5 cm; l(la muchie)=3 cm; gr.=3 cm.

- mojar cvasidreptunghiular din silicolit cu funcționalitate dublă, rupt pe doua laturi din vechime. În zona ruptă, mojarul a fost ars ulterior, fapt care i-a slăbit rezistența, iar în urma unei lovituri primite, a fost posibilă distrugerea în aceasta zonă. Pe ambele părți prezintă concavități, fin șlefuite, mergând cu această șlefuire chiar până pe laturi. În profil are forma unei lentile cu concavitate dublă centrală. În concavitățile mojarului se văd urme de pictură naturală de culoare roșie și maronie. Piesa a fost folosită pe ambele părți, având astfel o funcționalitate dublă. A fost descoperit încă din anul 2002 de familia Bălan Ioan și Stela din satul Rotăria. Dimensiuni: gr(laterală)=10,5 cm; L=22,5 cm; l=18 cm; gr.(mediană)=5,5 cm.

- fragment de fusaiolă din lut ars de culoare cenușie cu diametrul de 3 cm; l 2,5 cm.

Pe ansamblu în secțiunea SI au fost descoperite două locuințe (L1 și L2) și o anexă (tindă) a L2. În latura nord-vestică a L2 a fost identificată o groapă menajeră cucuteniană (G1).

#### Abstract:

The southern perimeter of the site is affected by the earth flow. We found, so far, two archaeological sites dated to Monteoru and Cucuteni A3 Cultures.

**182. Sadoveni, com. Manoleasa, jud. Botoșani****Punct: Lutărie**

Cod sit: 38036.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 264/2008**

Colectiv: Marin Cârciumar – responsabil, Cristian Ionuț Tuțu, Florin Cosmin Dumitru, Loredana Cristina Niță-Bălășescu, Monica Vintilă (UV Târgoviște)

Situl Sadoveni-Lutărie este amplasat pe malul drept al Prutului mijlociu, pe terenul aflat în proprietatea comunei Manoleasa din satul Sadoveni, comuna Manoleasa, județul Botoșani.

Comuna Manoleasa este încadrată din punct de vedere administrativ în județul Botoșani, fiind situată în partea de nord-estică a României, în imediata vecinătate cu Republica Moldova, unde râul Prut reprezintă și frontiera de stat. Încă de la începutul anilor 1920, bazinul hidrografic al Prutului mijlociu devine foarte interesant din punct de vedere arheologic prin prisma descoperirilor paleolitice și va fi cercetat intens timp de opt decenii de arheologi, enumerând aici pe N. N. Moroșan, N. Zaharia, C. S. Nicolăescu-Plopșor, M. Bitiri, Al. Păunescu și V. Chirica. Pe teritoriul acestei comune, atât pe malul drept al Prutului mijlociu cât și pe afluentul acestuia, pârâul Volovăț, arheologii români au identificat numeroase piese din silex, majoritatea aparținând paleoliticului superior<sup>1</sup>. Cele mai multe dintre aceste puncte semnalate în *Repertoriul Arheologic al județului Botoșani* (1976)<sup>2</sup>, sunt rezultatul unor cercetări efectuate înainte de construirea lacului de acumulare de la Stânca-Costești, care a afectat, prin ridicarea nivelului apei Prutului, numeroase așezări paleolitice, multe dintre ele fiind în prezent inundate.

Obiectivele cercetării preventive din luna iunie 2008 au inclus actualizarea datelor referitoare la geomorfologia zonei și a punctelor paleolitice deja semnalate, precum și identificarea unor noi puncte aparținând paleoliticului superior din zona Prutului mijlociu.

Punctele luate în discuție sunt amplasate pe teritoriul administrativ al comunei Manoleasa, la NV de satul Sadoveni, pe stânga drumului care leagă satul Manoleasa de Sadoveni.

Descoperirea lor a fost favorizată de dezvoltarea în terasa T2 a Prutului, cea pe care sunt amplasate, a unui sistem de alunecări de teren generate de eroziunea laterală exercitată de acesta, eroziunea amplificată în urma ridicării nivelului apei ca urmare a construirii barajului de la Stânca-Costești. Terasa 2, descrisă cu o înălțime relativă de 20-30 m și 100 m înălțime absolută<sup>3</sup> are în prezent în sectorul analizat, o altitudine relativă de 8 m, în urma înălțării nivelului apei râului Prut. Altitudinea medie absolută a terasei în acest punct este de 108 m, coborând în altitudine către S, în direcția curgerii Prutului.

Fruntea terasei este afectată de o serie de procese gravitaționale, grupate în patru complexe de alunecări delapsive (numerotate de la 1 la 4, de la N la S), la care se asociază șiiroiri și ravenări, toate având ca punct de declanșare valea Prutului. Suprafața afectată de aceste procese este de aproximativ 0,12 km<sup>2</sup> și se suprapune podului și frunții de terasă, materialele deplasate fiind ulterior preluate de Prut.

Punctele de analiză au fost reprezentate tocmai de râpele de desprindere ale acestor alunecări, în special ale alunecărilor nr. 3 și nr. 4<sup>4</sup>.

În luna iunie a anului 2008 am efectuat un sondaj de 1,50 m lungime, 0,30 m lățime și 3 m adâncime într-un profil situat pe

terasa Prutului mijlociu. Acesta este amplasat în partea nordică a satului Sadoveni (com. Manoleasa), la intrarea în sat (dinspre satul Manoleasa). Profilul de la Sadoveni-Lutărie<sup>5</sup> se află în malul stâng, reprezentând o alunecare de teren, numerotată de noi cu cifra 3 (dintr-un grup de patru mari alunecări de teren, numerotate de la intrarea în sat).

Descrierea geologică și arheologică a profilului (de sus în jos) este următoarea:

- orizontul A al solului actual, având o grosime de 0,10 m;
- sol cenușiu închis, situat între 0,10-0,60 m;
- depozit loessoid cenușiu-gălbui, compact, cu concrețiuni calcaroase, situat între 0,60-1 m, în care s-au identificat așchii din silex și fragmente ceramice aparținând probabil epocii bronzului;
- strat cenușiu-albicios-gălbui, compact, dur, având o structură prismatică, amplasat între 1-1,30 m;
- strat de loess gălbui, compact, cu o structură fină, identificat între 1,30-2,10 m, în care s-au observat concrețiuni calcaroase;
- depozit loessoid maroniu-roșcat, caracterizat prin desprinderi prismatice, bogat în intruziuni feromanganice, amplasat între aproximativ 2 și 2,70 m;
- strat de loess nisipos brun-gălbui, cu o structură fină, situat între 2,70-2,85 m, în care s-au găsit numeroase pietricele rulate și concrețiuni calcaroase;
- strat de nisip gălbui, bogat în pietricele rulate și galeți din silex local, identificat între aproximativ 2,85 și 3 m.

În ceea ce privește fragmentele ceramice descoperite la Sadoveni-Lutărie putem spune că acestea aparțin epocii bronzului. Calitatea pastei este relativ bună, ca degresant fiind folosite nisipul, pleava sau cioburile pisate. Arderea a fost făcută în mediu oxidant, ceramica ne reprezentând nici un fel de decorație pe suprafață sau în interior. După aspect este posibil să aparțină culturii Noua<sup>6</sup>, semnalată în zonă la Cinghinea, com. Ripiceni, jud. Botoșani. Aici, la cca. 3 km S de zona noastră de interes a fost depistată o așezare „cenușar”, la 70 de m N de marginea sudică a terasei Prutului, pe locul numit „În ponoară”<sup>7</sup>. Cercetările viitoare vor pune sau nu în evidență existența unei așezări Noua în această zonă.

Prin prisma rezultatelor furnizate de cercetarea preventivă din luna iunie 2008, considerăm ca necesară continuarea și intensificarea pe viitor a cercetărilor din această regiune.

**Note:**

1. V. Chirica, *Cercetări arheologice de teren în județul Botoșani*, Carpica, extras, Bacău, 1971, p. 299-313; Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Moldovei*, vol. I/2, Editura Satya Sai, București, 1999;
2. Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, *Repertoriul Arheologic al județului Botoșani*, vol. I, București, 1976, p. 159-169;
3. V. Băcăuanu, *Câmpia Moldovei. Studiu geomorfologic*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968, p. 147-148;
4. George Murătoareanu, Universitatea „Valahia” din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, Str. Lt. Stancu Ion, nr. 34-36, Târgoviște, 130105, jud. Dâmbovița, e-mail: muratoreanug@yahoo.com;
5. Denumire dată de noi acestui punct, de unde localnicii exploatează lutul în scopuri gospodărești;
6. Cristian Eduard Ștefan, IAB, cristarh\_1978@yahoo.com;
7. Adrian C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9, 1991, p. 48, pct. 124.

**Bibliografie:**

Chirica, V., 1971, *Cercetări arheologice de teren în județul Botoșani*, Carpica, extras, Bacău, p. 299-313;  
 Băcăuanu, V., 1968, *Câmpia Moldovei. Studiu geomorfologic*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;  
 Florescu, C. A., 1991, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9;  
 Păunescu, Al., Șadurschi, P., Chirica, V., 1976, *Repertoriul Arheologic al județului Botoșani*, vol. I, București, p. 159-169;  
 Păunescu, Al., 1999, *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Moldovei*, vol. II/2, Editura Satya Sai, București.

#### Résumé:

Les recherches archéologiques du mois de juin 2008 ont envisagé l'actualisation des dates concernant la géomorphologie du bassin de Prut et les sites paléolithiques signalés auparavant, en proposant aussi l'identification des nouveaux sites appartenant au Paléolithique supérieur. La région couverte par nos recherches enferme le bassin du Prut, dans le Nord de la village de Sadoveni.

Le matériel archéologique découvert en position stratigraphique dans la fouille de Sadoveni-Lutarie peut appartenir d'une habitation spécifique pour l'époque du bronze (la culture Noua).

### 183. Sibiu, jud. Sibiu

#### **Punct: str. Manejului (zidul Cetății)**

Cod sit: 143469.10

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 57/2008**  
 Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Reabilitarea străzii Șelarilor, care însoțește pe o bună parte traseul zidului de apărare al orașului Sibiu a început în 2007, dar numai din februarie 2008 am inițiat sondaje arheologice pe traseul zidului. În lipsa unui contract cu constructorii, nu am avut finanțare. Constructorii au oferit muncitori pentru efectuarea unei singure case. Motivul solicitării cercetării de teren a fost dezvelirea în cursul reabilitării străzii a unor structuri subterane de zidărie. În momentul începerii săpăturii, o bună porțiune din stradă fusese pavată, ceea ce împiedicat trasarea unor secțiuni de dimensiuni rezonabile, ele ajungând astfel la lățimea de 1,20-1,40 m.

Zidul cetății în zona străzii Manejului este mai puțin cunoscut decât Grădina Călugărițelor, amenajată în exteriorul lui, și decât Mănăstirea Ursulinelor, echipată cu un pasaj de trecere boltit la etaj spre amintitul loc de recreere din sec. al XVIII-lea.

Primul sondaj arheologic a vizat zidăria afectată de săpăturile constructorilor. Caseta s-a lărgit mai mult decât zidăria și s-a adâncit până la 2,10 m față de nivelul străzii.

Zidăria dezvelită și cercetată în adâncime era, în fapt, baza scării de acces la drumul de strajă, fiind alcătuită din pietre de râu, pe care au fost așezate două structuri simetrice din cărămizi groase de 5 cm. Cărămizile au fost rânduite îngrijit, pe cant, formând baza unor arce. Partea din mijloc, între cele două structuri cu cărămizi pe cant, se adâncea cu 0,30 m. În plan cu partea centrală a structurii menționate, dar în exterior, mai jos cu 0,20 m, au fost așezate două pietre de râu. Dispoziția planimetrică a zidăriei sugerează baza unor scări (din cărămizi?) cu dimensiunile de 2,60 x 1,25 m, care urcau spre parapet la N și S.

Profilul de N al casei ne arată depuneri succesive de pământ brun-cenușiu sau verzui, mâlos, urme de arsură în straturi de depunere și un nivel consistent rămas în urma unui incendiu, materiale de construcție depuse într-o groapă săpată în solul viu. În profilul de N se distinge cu claritate un nivel inferior gros de 0,10 m rezultat din depunerea mortarului pe solul viu.

Altă casetă a fost practică în partea de N a segmentului de zid, având ca latură arcul de descărcare al culoarului de trecere spre grădină. Fundația zidului din cărămizi și pietre a zidului de incintă este superficială; sub ea se observă sol viu. Urmele activității constructorilor sunt sesizabile sub talpa arcului. Spre NV au fost amenajată construcții moderne, evidente și în caseta învecinată.

A treia casetă a fost plasată și mai la N, acolo unde planurile din sec. al XVIII-lea arată un turn de incintă. În caseta de 1,20 x 1,20 m am surprins un segment al contrafortului turnului, interior incintei, pe direcția E-V, amenajat din cărămizi de 30 x 15 x 3(4) cm. Pe malul de sud-est a fost vizibil un șanț care cobora până la 0,90 m, tăind stratul natural de pietriș. La SV, în plan cu frontul caselor actuale, au fost evidente fundațiile superficiale ale unei amenajări numite *magazie* în planurile din sec. al XVIII-lea

În capătul de SE al segmentului de zid de incintă a fost săpată o secțiune în spațiul permis de constructori 1,40 x 1,40 m, cu o latură mărginită de piciorul de sprijin al unei bolti, parte a zidului de incintă. Malul de S a lăsat să se vadă la 1 m de fundația zidului de incintă, pe o lățime de 0,50 m, un șanț adâncit cu 0,70 m în stratul natural și nisip pe fund. Groapa a fost nivelată cu un strat cu pigmenți de arsură, suprapus la rândul de strat de construcție. Între talpa zidului care susținea arcul zidului și stratul de construcție se vede un strat de pământ brun-verzui. Profilul opus lasă să se vadă stratul de construcție la nivelul părții inferioare a fundației din piatră, sub care se află patru cărămizi de 25 x 4 cm; 18 x 4 cm; și 12 x 4 cm. O groapă săpată în straturile superioare, conținea urme de lemn ars. Peste groapă și nivelele fără materiale de construcție s-a depus un strat compact de arsură. Și straturile superioare, de nivelare, conțin pigmenți de arsură.

Terenul din afara incintei de apărare a fost sondat printr-o secțiune plasată perpendicular pe direcția zidului. Fundația zidului cetății, alcătuită din pietre și cărămizi, a fost suprapusă după demolarea suprastructurii de un strat de nivelare peste care a fost ridicată o zidărie din cărămizi, ajunsă și ea sub pământ.

Materialul arheologic este sărac: fragmente ceramice moderne și medievale și un medalion din bronz al Sfintei Ursula. Merită menționate fragmentele ceramice recuperate din șanțul săpat în solul viu din caseta de la SE, fiind anterioare momentului construirii zidului de apărare. Ele nu au caracteristici deosebite de cele ale ceramicii medievale.

Datele stratigrafice din casele arheologice de pe strada Manejului sunt de natură a oferi reconstituirea evoluției istorice a fortificației. Nu există urmele unei construcții din lemn anterioare zidului din material durabil. Cea mai veche amenajare este un șanț puțin adâncit în solul viu, surprins în săpătură pe o lățime de 0,70 m. În umplutură șanțului s-au păstrat fragmente ceramice medievale. Nivelul de călcare a crescut cu 0,50 m până la depunerea unu strat de incendiu.

Zidul de apărare a fost ridicat sub buza terasei. A urmat ca și în alte cazuri cunoscute în Sibiu, umplerea spațiului dintre zid și panta terasei. Fața zidului de pietre, cu cărămizi așezate sub talpă este superficial adâncit în solul viu.

Zidul a fost refăcut după incendiul probabil din 1556. Atunci s-au adăugat acele din cărămizi și s-a construit baza scării de acces. Arcele de sprijin ale zidului se sprijineau la rândul lor pe substrucții din zidărie.

Nu am văzut în săpăturile constructorilor urme ale segmentului de zid demolat odată cu construirea Mănăstirii Ursulinelor. Solul bun de fundație aflându-se în această zonă foarte ridicat, nu a fost nevoie de o fundație solidă care să lase urme consistente. În exteriorul zidului de incintă se afla un teren mlăștinos.

Momentul demolării segmentului de zid cu direcția E-V și al umplerii mlăștinii exterioare este reliefat de medalionul cu Sf. Ursula, descoperit în umplutură.

Segmentul de zid cercetat arheologic este cuprins între cele turnurile numerotate cu 9 și 10 în inventarul din 1751. Planul care însoțește studiul lui L. Reissenberger ne arată un sistem dublu de apărare, cu segmentul de zid I protejat la N E de Turnul Bărbierilor<sup>1</sup> (substrucțiile lui se află actualmente în grădina Liceului Pedagogic- Mănăstirea Ursulinelor) și o incintă exterioară, așa cum am descoperit în fața Turnului Lăcătușierilor.

Pornind de la rezultatele cercetării arheologice, constructorii au marcat în pavaj picioarele arcelor de descărcare ale zidului din cărămizi care l-a căptușit în interior pe cel mai vechi.

Note:

1. L. Reissenberger, *Ueber the ehemaligen Befestigungen von Hermannstadt*, în *Archiv des Verein fuer Siebenbuergische Landeskunde* 29, 2, p.396.

Abstract:

We did some archaeological trenches during the rehabilitation of Manejului Street in Sibiu that is along the North-East precinct of the mediaeval city. The results of the excavations consist in stratigraphic information and the discovery of the bases of the upstairs to the crenel. It was a solid one, made by stone and brick.

The stratigraphic information is richer and detailed. There are not traces of a wooden earth rampart on this place. The precinct wall was built down to the terrace and the hollow place was filled with earth. On the edge of the terrace was a trench filled in that time with earth and ceramics. The evolution of the wall consists in three phases: 1. a simple stone-brick wall; the stone-brick wall was enlarged inner side with brick-arches structure. At that time, after the burning of the wooden structure of the wall, the level of earth bridged up. The third phase, in the post mediaeval time, was connected with the bastion system: a wooden rampart enlarged outside the mediaeval precinct. Outside the defensive wall there was a moor area that was filled in the 18<sup>th</sup> century. A bronze medallion of Saint Ursula pilgrimage was uncovered.

## 184. Sibiu, jud. Sibiu

**Punct:** str. Manejului și Șelarilor (Biserica Franciscanilor)

Cod sit: 143469.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 241/2008

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Biserica Franciscanilor din Sibiu, cunoscută ca aparținând Mănăstirii Franciscanilor, a fost reconstruită la mijlocul secolului al XVIII-lea. Ea se află astăzi pe strada Șelarilor, stradă supusă reabilitării de către Primărie.

Istoricul de artă Hermann Fabini a datat construcția inițială în secolul al XV-lea și atribuit-o clariselor, asimilând astfel ipoteza că biserica clariselor nu a fost în orașul de jos, lângă Biserica Sfânta Elisabeta.<sup>1</sup>

Cercetarea arheologică a avut trei componente: dezvelirea în suprafață a unui zid de incintă la nordul corului; cercetarea sistematică a terenului liber de la V; recuperarea de material arheologic.

Pentru cercetarea arheologică a terenului de la vestul bisericii au fost practicate trei secțiuni de 4 x 1,50 m, cu adâncimi cuprinse între 0,70 - 2,40 m.

Stratigrafia secțiunilor a înregistrat nivele de construcție, de depunere și umplutura unei amenajări subterane. Peste solul viu, format din pământ brun-marونی, s-a depus un strat superficial de pământ negru (solul medieval), mai consistent spre strada Filarmonicii. Au fost evidente nivelele de construcție din Evul Mediu și cel modern. Planimetria mănăstirii din sec. al XV-lea a fost întregită prin descoperirea unui zid din cărămizi construit pe arce, cu menirea de a proteja corul bisericii. Un alt zid al terenului adiacent mănăstirii a fost evident la nord-vest. Oala cu gura în jos, așezată sub nivelul podelei și cărămizile de dimensiuni diferite ilustrează interiorul unei amenajări la V de biserică. Alte substrucții din cărămizi descoperite la -2,60 m față de nivelul actual de călcare, sub fundația fațadei vestice, se află în plan cu construcția a cărei funcționalitate este dificil de lămurit. Se prefigurează planul unei amenajări din cărămizi ale cărei ziduri pe direcția est-vest coborau până la -2,60 m. Construcția din cărămizi ține de perioada ulterioară mijlocului secolului al XVI-lea, când mănăstirea a fost abandonată. Prin refacerea și dezvoltarea spre V a bisericii din sec. al XVIII-lea, vechea amenajare a fost distrusă.

Materialul arheologic este compus din oala din lut menționată, fragmente ceramice medievale și moderne, piese din metal: un cârlig de ușă, un ac de păr din bronz, un sigiliu din plumb. Fragmente de nervură din ceramică au fost descoperite în săpătură. Altele au fost prinse în zidăria secolului al XVIII-lea.

Mănăstirea a fost construită pe un teren lipsit de ansambluri de locuințe, numit de aceea în socotelile orașului Sibiu *Auf den Wiesen*. Biserica de mănăstire era mai mică decât cea modernă.

Amenajarea care a ocupat terenul din fața bisericii după abandonarea ei a fost demolată, umplutura având în componență material ceramic modern, probabil din sec. al XVIII-lea. Singurul obiect important descoperit in situ în interiorul amenajării, în zona de intrare de la E, este o oală cu buza gulerată (kragenrand). Oala a fost îngropată vertical. În interior oalei nu am găsit decât pământ. Una dintre piesele descoperite, sigiliul de plumb, sugerează o utilitate civilă a construcției.

Rezultatele cercetării arheologice se pot corobora cu informațiile planului din 1751 pentru a contura planimetria și chiar elemente din morfologia edificiului religios medieval. Nava bisericii de mănăstire era mai scurtă decât cea actuală. La N și E, ferestrele corului erau protejate de un zid din cărămizi. Din același material de construcție au fost amenajați bolțarii nervurilor bolților. Astfel de bolțari se văd în fundația pridvorului din sec. al XVIII-lea.

Având în vedere importanța istorică a monumentului construit în interiorul incintei orașului medieval în sec. al XV-lea și posibilitățile tehnice actuale, am propus marcarea cu cărămizi în pavajul din pietre a zidului de protecție a corului în strada

Șelarilor și la suprafață, în fața bisericii și a amenajării subterane de la V de biserică. Era nevoie de un panou explicativ și de plăcuțe cu text explicativ.

Din aceste propuneri nu s-a realizat decât marcajul cu piatră al zidului din cărămizi pe o lungime mai mare decât cea surprinsă în săpătură, cu explicația arhitectului proiectant că arheologul nu are autoritate să propună soluții arhitectonice.

Note:

1. H., A., Fabini, Sibiu. *Portretul unui oraș din Transilvania*, Sibiu, 2001, p.76.

Abstract:

The archaeological excavation in Sibiu, Șelarilor Street was a rescue one. It was important because one monastery church (The Franciscan monastery) was there. We uncovered three traces of a wall protecting the choir of the mediaeval church and an underground construction in the western side of the church, built after the Reform.

### 185. Simeria, jud. Hunedoara

**Punct: DN 7, CF 584N, 18N, 964N**

Cod sit: 87674.02

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 9/2008**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Scopul proiectului este acela de construire a unui spațiu de depozitare și închiriere utilaje pentru construcții, care urmează să afecteze partea sud-vestică a terenului localizat sub coordonatele CF 18N/a, nr. topo 2613/3/1. În perioada alocată acestei cercetări preventive au fost colectate o serie de materiale arheologice din situri cercetate anterior sau în curs de cercetare.

Stratigrafia S1 și S2/2007 este simplă și se prezintă astfel (de sus în jos):

- nivel de umplutură, pentru uniformizarea curții, format din balast și piatră de carieră, nivel legat de lucrările ce au vizat orizontalizarea curții (nivel 1).
- nivel de culoare cenușie, cu puțină piatră în compoziție, nivel legat și el de lucrările ce au vizat orizontalizarea curții (nivel 2).
- nivel steril de culoare neagră, dens (nivel 3), cu foarte puține fragmente ceramice aparținând perioadei moderne și contemporane.
- nivel brun-negricios, dens, cu lentile nisipoase (nivel 4), steril din punct de vedere arheologic.

Nu au fost identificate complexe arheologice.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Pentru anul 2009, nu se intenționează efectuarea unor cercetări arheologice preventive în acest punct

Având în vedere particularitățile sitului și extinderea suprafețelor ocupate de construcții, insistăm asupra monitorizării proiectelor urbanistice ce se desfășoară în perimetrelor ariilor cu potențial arheologic reperat.

Bibliografie:

Luca Sabin Adrian, *Arheologie și istorie (III) Descoperiri din județul Hunedoara*, 2005, 221;

Abstract:

This rescue archaeological excavation never confirmed the presence in this restricted area of some human communities.

### 186. Snagov, com. Snagov, județul Ilfov

**Punct: Coada Chiot**

Cod sit: 105179.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 110/2007**

Colectiv: Vasilica Sandu-Cuculea - responsabil (MMB)

Pentru obținerea avizului necesar începerii lucrărilor de construcție la obiectivul de investiții „Sat de vacanță Indigo Club - Snagov”, în perioada 11 aprilie-10 mai 2007 au fost continuate cercetările arheologice preventive efectuate în vara și toamna anului 2006<sup>1</sup>, urmărindu-se trei obiective: terminarea cercetării a trei complexe de locuire apărute în SXIV-XV/2006; verificarea potențialului arheologic al suprafeței de teren de la periferia vestică a locuirii de scurtă durată din epoca bronzului și a vetrelor așezărilor sec. III și VI p.Chr., cercetate în situl Snagov „Coada Chiot” în campania anului precedent, prin săpătură arheologică efectuată în suprafață, pe 5764,50 m<sup>2</sup>; stabilirea limitei răsăritene a vetrei sitului.

La primul obiectiv, după evacuarea pământului de umplutură și recuperarea materialelor arheologice mobile, în SXIV s-a precizat groapa unui bordei din sec. III p.Chr. (B6) iar în SXV o locuință de suprafață (L20) și o groapă menajeră (Gr.23), ambele din sec. VI p.Chr.

Pentru atingerea celui de-al doilea obiectiv, în partea vestică a sitului Snagov „Coada Chiot” a fost trasată secțiunea SXXVIII, orientată E-V (perpendiculară pe SI/2006), de 146 m lungime, 0,60 m lățime și adâncime, din care s-au deschis ulterior 3 casete.

Situația arheologică din partea estică a sitului s-a stabilit prin săparea până la 0,50 – 0,60 m adâncime a patru secțiuni: SXXIX, orientată N-S, de 14 x 3 m în jumătatea sudică și de 13,5 x 0,60 m în cea nordică; SXXX, orientată E-V, de 75 x 0,60 m, cu cas. 1-2; SXXXI, orientată N-S, de 10 x 0,60 m și SXXXII, orientată E-V, de 114 x 0,60 m.

Suprafața cercetată a însumat 322,22 m<sup>2</sup>.

Stratigrafia:

În SXXVIII, până la 80 m V de SI/2006, stratul arabil cenușiu-castaniu, gros de 0,25 - 0,30 m, care nu conține nici un fel de resturi arheologice antice antrenate, suprapune direct stratul castaniu, steril arheologic, după care, pe cca. 30 m lungime spre vest, pe o suprafață unde au fost interceptate gropile a trei complexe de locuire din secolul VI p.Chr., între stratul arabil la fel de deschis la culoare și cel castaniu, a apărut un strat cenușiu-negricios pigmentat cu rare granule de chirpic și cărbune, gros de 0,10 m și sub el unul castaniu-negricios cu aceeași grosime.

În treimea nordică a S. XXIX, stratul arabil cenușiu-castaniu suprapune direct stratul castaniu, iar în partea sudică, unde au fost interceptate complexe de locuire, sub stratul arabil este stratul negricios din sec. VI-VII p.Chr. și cel castaniu-negricios din sec. III p.Chr., ambele având câte 0,10 m grosime.

În SXXX, nivelele culturale ale sec. III și VI-VII p.Chr. sunt bine conturate în capătul vestic, unde a fost străpunsă o lentilă din pământ cu mult cărbune aflată în partea superioară a umpluturii gropii unui bordei din sec. VII p.Chr., precum și o groapă menajeră din sec. VI-VII p.Chr., se subțiază din ce în ce

mai mult și dispar la cca. 30 m distanță spre E, de unde până la capătul secțiunii, stratul arabil suprapune direct stratul castaniu.

În SXXXI, trasat la N și perpendicular pe SXXX, pe circa 3 m din capătul nordic, stratul arabil suprapune direct stratul castaniu.

În SXXXII nu s-a constatat prezența nivelelor culturale.

Cu ajutorul celor 5 secțiuni s-a putut stabili stratigrafic limita vetrelor așezărilor care aparțin sitului Snagov „Coadă Chiot”, atât la V cât și la E.

Numai în SXXXVIII-XXXI au fost interceptate și cercetate în suprafață: un bordei din sec. III p.Chr. (B7), o locuință de suprafață (L21), un bordei (B8) și trei gropi menajere (Gr.24-26) din sec. VI-VII p.Chr.

În campania anului 2007 două noi elemente au apărut la așezarea din sec. VI-VII p.Chr.

Primul este bordeiul notat B8, interceptat de SXXX, a fost amenajat în extremitatea răsăriteană a vetrei așezării. Acesta, seamănă în privința arhitecturii interioare (forma gropii, trepte din pământ cruțat și tehnica de amenajare a cuptorului), cu unele bordeie datate în sec. VI și eventual la începutul sec. VII p.Chr. descoperite în anul 2006, la V de el, în aceeași așezare de tip Ipotești-Ciurel-Cândești, însă diferă în privința inventarului găsit în cuptor și în afara lui prin: a. prezența numeroasă a vălătucilor și absența totală a pietrelor arse în foc, pietre care s-au găsit în cantitate foarte mare în cuptoarele și pe vetrele celorlalte locuințe dinspre V; b. prin existența pe podea a câtorva fragmente ceramice dintr-o oală din ceramică fină-aspă, negricioasă, lucrată la roată și decorată îngrijit cu striuri în val spart pe două registre separate de o bandă din striuri, sub care sunt motive din striuri în formă de ochi. Forma și inventarul cuptorului acestui bordei, numai cu vălătuci (de diverse forme și dimensiuni, întregi și fragmentari) și fragmente de tavă, între care s-au găsit puține fragmente de oale, sunt întâlnite la unele locuințe sau chiar așezări întregi din cadrul culturii Ipotești-Ciurel-Cândești, dar prezența fragmentelor de oală decorată cu diferite motive din striuri, conduce către o datare mai târzie a acestui bordei, singular în cadrul așezării, eventual spre sfârșitul sec. VII p.Chr.

Al doilea element, este apariția la V de vatra propriu zisă a așezării, stabilită stratigrafic prin săpăturile efectuate în anul 2006, a unui nou grup de complexe de locuire din sec. VI p.Chr., din care SXXVIII a interceptat două gropi menajere (Gr.25-26) și o locuință de suprafață (L21), fără instalație de foc. Distanța dintre Gr.25, aflată la extremitatea răsăriteană a grupului vestic și L1 (sec. VI p.Chr.) din SII/2006 situată în marginea vestică a așezării Snagov „Coadă Chiot” este de 96 m.

#### Note:

1. Vasilița Sandu-Cuculea, *Snagov „Coadă Chiot”, CCA, 2007*, p. 343-344.

#### Résumé:

Pour vérifier le potentiel archéologiques de la périphérie du sit Snagov „Coadă Chiot”, dans la période 11 april - 10 mai 2007 ont été effectuées des fouilles de sondage, à ouest et à l'est de surface cherchée en 2006. Dans la partie occidentale du sit Snagov „Coadă Chiot” a été découvert un nouvel groupe d'habitation de VI<sup>e</sup> siècle ap. J. Chr., de qui ont été mis au jour une habitation de surface et deux fosses ménagères. Dans la partie orientale du sit Snagov „Coadă Chiot” ont été interceptées: un hutte de III<sup>e</sup> siècle ap. J. Chr. et l'autre de la fin du VII<sup>e</sup> siècle ap. J. Chr. et encore une fosse ménagère de VI<sup>e</sup>-VII<sup>e</sup> siècles.

## 187. Socu, com. Bărbătești, jud. Gorj

### Punct: Cioaca Boia

Cod sit: 78868.01

### Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 375/2008

Colectiv: Gheorghe Calotoiu – responsabil, Dumitru Hortopan, Elena Firescu (MJ Gorj)

Situl arheologic de la Socu Bărbătești se află amplasat pe DN 67B (DJ675) Târgu-Cărbunești - Filiași, la 1,5 Km N de satul Socu (comuna Bărbătești, Județul Gorj) în punctul „Cioaca Boia”, la 100 m V de râul Gilort.

Cercetări arheologice anterioare au fost efectuate de către Petre Gherghel și Gheorghe Calotoiu în perioada 1976-1980, 1982-1986.

În anii 2006 și 2008 au fost executate lucrări pentru instalarea unor conducte de gaze naturale la sonda Grupului I Socu. Conducta traversează la 50-80 m E situl arheologic de la Socu-Bărbătești.

Canalul unde a fost instalată conducta de aducțiune a gazelor are o lungime de 240 m și o lățime de 0,60 m și este poziționată paralel cu râul Gilort.

Traseul conductei a fost propus de arheologii de la MJ Gorj, astfel ca așezarea dacică să nu fie afectată. Traiectul conductei traversează un teren frământat, datorită eroziunilor Gilortului și alunecărilor de teren.

În 2006 aceeași firmă a efectuat o secțiune unde a fost pusă o altă conductă la 1 m N de actuala secțiune. Șanțul a fost săpat manual.

Secțiunea unde a fost amplasată noua conductă are o lungime de 240 m, o lățime de 0,60 m și o adâncime de 1,40-1,50 m, fiind paralelă cu râul Gilort.

Pe lungimea secțiunii practicate manual de muncitorii de la aceeași firmă au fost descoperite în c. 142 -150 și 202 – 208 două complexe arheologice (Cpl 1 și Cpl 2) unde s-au găsit fragmente ceramice la -0,30 –0,75 m adâncime precum și urmele de la o locuință dacică. În partea de N a secțiunii între c. 202-208 s-a reperat un alt complex arheologic (Cpl 2) la -0,80 - 1,10 m adâncime unde au fost descoperite bucăți de chirpic, fragmente ceramice, o fusaioală, un mâner de caserolă și un pinten de fier fragmentar.

La 15 m S de primul complex arheologic și la adâncimea de -0,55 m a fost descoperită partea superioară de la o râșniță dacică, alături de fragmente ceramice de la un vas mare de provizii care prezenta pe interior urme de arsură secundară.

Ceramica descoperită în cele două complexe arheologice intersectate de traiectul conductei se împarte în trei categorii: fină, semifină și grosieră.

Pe suprafața cercetată au fost surprinse două complexe de locuire. Pe baza materialului arheologic descoperit se pot atribui epocii Latène târziu, mai exact sec. I a. Chr. - I p.Chr.

Primul complex arheologic – Cpl 1 are o lungime de 3,50 m și lățimea sa este cuprinsă între 0,30 - 0,65 m și se compune din umplutură de culoare negricioasă, bucăți mari de chirpic, cărbune, cenușă și multe fragmente ceramice.

Majoritatea fragmentelor ceramice descoperite sunt lucrate la mână din pastă grosieră ce cuprinde ca degresant nisipul granulos și pietricele.

La -0,60 m adâncime a fost descoperit un vas fragmentar de tip borcan cu buza evazată, tăiată drept din pastă zgrunțuroasă având pe diametrul maxim ca ornament motivul șnuruit organic, fundul drept, iar sub buză alveole mici dispuse circular. Fragmentele ceramice prezintă pe interior și pe exterior urme de arsură secundară. În umplutură s-au descoperit pereți de vas din pastă zgrunțuroasă cu fundul drept de culoare castanie, fragmente de castroane cu buza evazată, lată, cu marginea rotundă de culoare neagră din pastă semifină, fragmente de castron din pastă cenușie cu buza evazată lucrate la roată. Tot în Cpl1 la -0,55 m adâncime au fost descoperite fragmente de la o fructieră din pastă cenușie fină cu urme de slip cenușiu lucrată la roată, un fragment de castron cu fundul circular din pastă fină, de culoare cenușie, un fragment de vas de mici dimensiuni din pastă cenușie fină cu buza evazată și marginea rotundă. În același complex arheologic (Cpl1) au fost sesizate fragmente ceramice reprezentând pereți de vase lucrate din pastă grosieră având ca ornament butonul în șa, în cruce sau simplu. În același context arheologic la -0,60 m a fost descoperit un fragment din partea superioară a unui vas bitronconic din pastă semifină lucrat la roată cu buza evazată, marginea dreaptă de culoare castanie.

La -0,65 m a fost descoperit un vas de provizii cu buza evazată, marginea dreaptă iar pe diametrul maxim prezenta un brâu alveolar cu fundul drept. Acest vas fragmentar avea în interior și exterior puternice urme de arsură secundară. În același context arheologic a fost descoperită partea inferioară a unui vas borcan din pastă grosieră de culoare castanie cu fundul drept. Lângă aceste vase la -0,70 m a fost descoperit un chiup fragmentar din pastă semifină de culoare roșie cu fundul de forma unui postament circular la 0,55 m a fost descoperit un perete și buză de fructieră de culoare cenușie lucrată la roată și un fragment ceramic sub forma unui fund inelar de vas din pastă cenușie fină.

În depunerea arheologică din Cpl1 între -0,55 -0,68 m au mai fost găsite un perete de vas cu buza dreaptă din pastă semifină de culoare cenușie cu un brâu șnuruit pe pântec, care se leagă de butoni în șa, baze de vase inelare sau sub formă de postament din pastă grosieră sau fină, fragmente de fructiere lucrate la roată – buze, pereți sau suporturi – de culoare cenușie din pastă fină. Pe câteva buze evazate de vase sunt imprimate alveole ca ornamente. Mare parte din materialul ceramic este lucrat cu mâna din pastă grosieră și în puține cazuri sunt lucrate forme ceramice din pastă fină sau semifină la roată.

Pe traiectul conductei între c. 202 – 208, la -0,80 -1,10 m adâncime a fost descoperită o lentilă de umplutură ce are o lungime de 1,70 m și o lățime de 0,30 -0,35 m care cuprinde bucăți de lipitură (chirpici), cenușie, cărbuni și fragmente ceramice de la mai multe vase. Astfel la -0,95 m adâncime a fost găsit un vas borcan fragmentar lucrat din pastă grosieră cu buza dreaptă, având sub ea un motiv de formă alveolară, iar sub acesta un motiv sub formă de șnur. Pe fragmentele ceramice sunt urme de arsură secundară pe interior și exterior.

În Cpl2 a mai fost descoperit un fragment de vas de culoare castanie din pastă grosieră cu buza ușor evazată și marginea crestată, iar sub aceasta mai multe incizii paralele dispuse orizontal. Materialul ceramic din același complex arheologic mai constă în fragmente ceramice provenind de la vase lucrate cu mâna și, mai rar, la roată. La -0,95 m adâncime s-a descoperit un fragment de la o toartă de culoare cenușie, un perete de vas cu buton din pastă semifină de culoare castanie, un perete de vas cu buza ușor evazată, un fund de vas tăiat drept din pastă grosieră cu urme de arsură secundară, un fragment ceramic cu

buton în formă de șa, un fragment ceramic cu buza evazată de culoare cenușie lucrat la roată.

În același context arheologic la adâncimea de -0,85 m a fost descoperit un capac din pastă grosieră cu urme de arsură secundară, a mai fost găsit un vas bitronconic, fragmentar cu buza evazată, marginea rotundă, cu incizii oblice pe pântec. Au mai fost descoperite fragmente din pereți unui vas de culoare cărămizie în exterior și culoare neagră în interior cu incizii paralele orizontale ca ornamente. Au mai fost descoperite două funduri de vase la -1,05 m adâncime cu pereții din pastă grosieră sub formă de borcan. Pe unul din ele se păstrează impresiunile digitale ale olarului, pe interiorul vasului.

În depunerea arheologică din Cpl2 la -0,95 m a mai fost descoperit un mâner de caserolă romană, o fusaiolă bitronconică și un pinten de fier fragmentar.

În cele două depuneri din complexele Cpl1 și Cpl2 se păstrează bucăți de lipitură, cu amprentele materialului lemnos și împletituri de nuiel.

În Cpl1 și Cpl2, au apărut mai multe forme ceramice lucrate de mână și la roata olarului și s-au observat diferite tipuri de vase: cupe și picioare de fructieră lucrate la roată din pastă cenușie, pereți și buze de la vase lucrate cu mâna din pastă grosieră, pereți și funduri de vase lucrate cu mâna, funduri de vase inelare din pastă lucrate la roată.

Caracteristicile materialului arheologic descoperit - categorii de pastă și forme ceramice datează așezarea de la Socu - Bărbătești în sec. I a.Chr.-sec. I p.Chr.

Analogii cu descoperirile arheologice de la Socu-Bărbătești se găsesc în așezările Latene târziu atribuite culturii geto-dacice clasice, special la Ocnița<sup>1</sup>, Polovragi<sup>2</sup>, Popești<sup>3</sup>, Vlădiceasca<sup>4</sup>, Cozla<sup>5</sup>, Răcătău, Tilișca<sup>6</sup> și altele.

La Socu-Bărbătești a fost descoperită o toartă de caserolă din bronz cu cercul în relief creat. Asemănări cu această descoperire întâlnim în Dacia meridională la Ocnița<sup>7</sup>, Ulmeni jud. Călărași<sup>8</sup> și aparține tipului Eggers 144 fiind încadrate cronologic în sec. I p. Chr.

Pinteni sunt cunoscuți în Dacia, cu deschiderea la capete circulară. Pinteni s-au semnalat în așezările și fortificațiile de la Bâta Doamnei<sup>9</sup>, Costești, Craiva<sup>10</sup>, Grădiștea Muncelului, Poiana, Popești<sup>11</sup>, Sighișoara, Tilișca<sup>12</sup>.

În urma cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 25 august – 18 septembrie 2008 în așezarea geto-dacică de la Socu-Bărbătești considerăm că s-a realizat eliberarea terenului de sarcină arheologică.

#### Note:

1. D. Berciu, 1981
2. FI. Marinescu, SMMIM, II, 1978, p. 336.
3. R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, București, 1966, p.32.
4. G. Trohani, *Săpăturile din așezarea geto-dacă de la Vlădiceasca*, CA 2, 1976, p. 87.
5. N. Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*
6. N. Lupu, *Tilișca*,
7. D. Berciu, 1981, p. 41, pl.3/3, pl.21/9.
8. Gh. Bichir, *Dacia NS 21*, 1977, p.194, fig. 25/2; R. Harhoiu, SCIVA 44, 1, 1993, p. 46.
9. N. Gostar, *op.cit.*, p.21, fig. 11
10. I. Berciu, Al. Popa, în Sesiunea de comunicări a muzeelor de istorie, 1964, II, 1970, p.268, fig.12/1,4.
11. R. Vulpe, *op.cit.*, p. 36
12. N. Lupu, *op.cit.*, p.20

#### Abstract:



The archaeological excavation from Socu Bărbătești, a Geto-Dacian settlement, was determined by the digging of a gas pipe. It showed two archaeological sites. We discovered a jar, fragments of a fruit bowl, binned birches, a handle of a vessel, a dagger and the upper part of a hand mill. The settlement dates back to the 1<sup>st</sup> century B.C.

### 188. Stolna, com. Săvădisla, jud. Cluj

**Punct: Podurile Domnești, Autostrada Brașov-Borș, tronson 2B, sector Săvădisla-Gilău, km 46+300-46+650**

Cod sit: 59381.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 371/2008**

Colectiv: Adrian Ursuțiu - responsabil, Sorin Cociș, Vitalie Bărcă, Aurel Rustoiu, Călin Cosma, Gal Szilard, Roxana Stăncescu, Szabolcs Ferencs (IAIA Cluj)

În cadrul contractului de descărcare de sarcină arheologică asumat de către IAIA Cluj pe tronsonul autostrăzii Transilvania, sectorul Vlah-Gilău, în primăvara anului 2005 au fost efectuate o serie de periegeze pe acest traseu cu ce are o lungime de 7,5 km. În această etapă, în luna aprilie un colectiv format din colegii I. Stanciu, A. Rustoiu, F. Gogâltan, a identificat un număr de trei situri, de dimensiuni diferite, toate inedite, printre care și pe cel de la Stolna, „Podurile Domnești”. Materialul arheologic recoltat atunci din arătură, deosebit de bogat, a fost identificat ca aparținând epocii bronzului târziu și Latène timpurii regăsindu-se și elemente ceramice specific celtice. De menționat că majoritatea materialului recoltat se afla alunecat pe panta nord-estică ce delimitează net o latură a sitului, respectiv a terasei.

În cadrul lucrărilor de descărcare de sarcină arheologică efectuate în anul 2006 pe tronsonul Vlah-Stolna (km 40+300-46+300 al tronsonului 2B de autostrada), colectivul format din Dr. A. Rustoiu și Dr. C. Cosma a identificat și cercetat parțial în profilul secțiunii S 64 primul complex (o groapă menajeră de mici dimensiuni) cu materiale ceramice ce aparțin bronzului târziu, fiind astfel delimitată limita de SV a sitului.

Cu ocazia finalizării în mare măsură a procedurii de expropriere pe tronsonul menționat (mai puțin o parcelă de 2864,1mp ce se află dispusă în mijlocul suprafeței tronsonului) au demarat cercetările arheologice preventive cu un colectiv compus din studenți și masteranzi<sup>1</sup>.

Situl se află localizat pe o terasă de mari dimensiuni (cca. 350 x 60 m), pe latura dreaptă a văii și luncii pârâului Racoș, situat la E. Cu o poziție dominantă oferită de o diferență de altitudine relativă de circa 50 m față de luncă, terasa cu toponimul „Podurile Domnești” este traversată pe lungime de ductul autostrăzii a cărui proiect cunoaște, datorită lucrărilor adiacente, o lărgire maximă de până la 98 m. Terasa, este delimitată natural pe trei laturi, spre S, E și N de pante naturale, relativ abrupte, în timp ce spre V se prezintă ca o prelungire lină a pantelor unei mici coame de deal. Pe latura estică, pe toată lungimea terasei se află o zonă mlăștinoasă, cu vegetație specifică, apa scursă de pe pantele dealului fiind colectată de o drenă practică de proprietari.

Datorită suprafeței mari pe care au fost identificate materiale arheologice cu ocazia periegezei din anul 2005, a faptului că terenul a fost cultivat, precum și a relativei urgențe la momentul

respectiv a eliberării de sarcină arheologică a acestui sector, de la început, pe baza datelor stratigrafice oferite de cercetările prin secțiuni practice de colegii noștri, am trecut la decaparea mecanică cu utilaje a sitului. Decaparea s-a efectuat integral, fiind îndepărtat stratul vegetal și arabilul, cu o grosime variabilă pe lungimea tronsonului, de la 0,15 la 0,60 m grosime. Suprafața decopertată totală este de cca. 35000 m<sup>2</sup>, din care au fost identificate complexe arheologice dispuse pe circa 25000 m<sup>2</sup>, practic grupate pe latura de NV a tronsonului, restul arealului fiind nerelevant din punct de vedere arheologic. Zona decapată, reprezentată de panta de E a terasei pe care autostrada se ridică în consolă a oferit doar materiale arheologice rulate, spălate de pe terasă, aflate în poziție secundară. De altfel, după decapare pe arealul respectiv apa din pânza freatică a dealului iese în nivelul de steril.

După efectuarea decapării am caroiat (10 x 10 m) întreaga suprafață a terasei rezultând 309 carouri. După cum reiese din planul topo 1:500 atașat prezentului raport, complexele arheologice se grupează în principal spre latura de NV a suprafeței cercetate și cu siguranță urmele locuirii preistorice continuă spre V și NV, pe linia de contur a terasei. Complexele arheologice (Cx=complex, Cs=complex de suprafață) au fost numerotate consecutiv de la Cx 1 la Cx226, respectiv Cs1 la Cs 25.

Pentru exemplificarea stratigrafiei sitului am folosit trei profile (S1-S3) amplasate pe latura de NV a ductului autostrăzii: S1 - L=25 m; orientare NV-SE; adâncime maximă: 0,25 m; stratigrafie: 0 -0,20 m pământ arabil, -0,20 -0,25 m lut gălbui compact, cu pietricele de mici dimensiuni.

S2 - L = 22 m; orientare NV-SE; adâncime maximă: 0,45 m; stratigrafie: 0 -0,25 m pământ arabil, -0,25 -0,45 m lut roșcat compact.

S3 - L = 22 m; orientare NV-SE; adâncime maximă: -0,75 m; stratigrafie: 0 -0,25 m pământ arabil, -0,25 -0,45 m nivel arheologic, gălbui cenușiu, cu chirpic, fragmente ceramice, -0,45 -0,75 m lut gălbui compact steril arheologic.

După cum reiese din absența cvasitotală a unei coloane de stratigrafie verticală, imediat sub stratul arabil, cu o grosime de circa -0,20 -0,30 m spre limita sud-vestică au fost identificate în carourile C73, 106, 107, 81, 83, 84, 106, 107, 110, 111, 147, 148, 183, 184, 186, 208, 244, 25 de complexe de suprafață. Acestea sunt identificate exclusiv pe baza ceramicii fragmentare, uneori aparținând aceluiași vas ce se află depuse/sparte, direct pe nivelul sterilului arheologic ce constituie cu siguranță baza nivelului de călcare antic. Parte din acestea au fost afectate de plug. Aceste complexe pot fi delimitate exclusiv prin inventar, fără a prezenta urme de pigment sau culoare diferită de sterilul arheologic.

Categoria arheologică cea mai bine reprezentată în cadrul cercetărilor din sit o constituie gropile menajere, 215 la număr, toate aparținând orizontului bronzului târziu. Ele sunt de formă circulară, cu diametrul la gură de la 0,30-1,70 m, și o adâncime maximă de 1,20 m. Ca profil majoritatea sunt cu pereții ușor oblici și fundul ușor alveolat, dar apar și gropi tronconice sau cu pereții cuptoși. Din inventar menționăm: cantități mari de chirpic, fragmente de vetre dezafectate, ceramică fragmentară, cărbone și arareori resturi osteologice, slab conservate datorită solului acid. Gropile aflate în uz la data încetării locuirii de epoca bronzului, ce conțin vase întregibile sunt în număr 4.

Urmele unui singur complex de locuire din epoca bronzului (Cx6) au fost identificate în întreg situl și acesta fiind dispus spre limita extremă de SE.

La acestea se adaugă două locuințe (Cx200, Cx221), ușor adâncite cu vetre și gropi de stâlpi ce aparțin prin inventarul

ceramic, ce alături de marfa dacică aduce și câteva fragmente lucrate la roată de factură celtică, unei etape timpurii a celei de-a doua vârste a fierului. O altă locuință, relativ izolată, (Cx28A) patulateră și cu cuptor pietrar, poate fi încadrată pe baza câtorva fragmente ceramice în sec. VII-VIII p.Chr.

La acestea mai adăugăm două complexe rectangulare, din care unul conține zgură de fier, complexe a căror destinație urmează a fi stabilită.

Singura explicație, pentru absența locuințelor aferente așezării din epoca bronzului poate fi găsită în exploatarea agricolă intensivă a terasei, erodare la care a contribuit cu siguranță și apa scursă de pe panta dealului. Pentru distrugerea complexelor de suprafață pledează și bogăția materialului ceramic, cantitatea mare de chirpic ce a fost recoltată în perieghetă. Pentru distrugerea unei bune părți a nivelului de cultură pledează și adâncimea relativă mică a complexelor menajere, practic în cercetarea noastră fiind identificate partea inferioară a acestor gropi.

Relativ la locuirile din cea de-a doua vârstă a fierului și cea medieval-timpurie este probabil ca ele să se extindă spre V și SV, mai spre interiorul terasei, în arealul aflat în afara contractului de cercetare preventivă.

#### Note:

1. La cercetări au participat următorii studenți și masteranzi ai Facultății de Istorie din cadrul UBB: Alexandra Cociș, Gelu Copos Kinga Cecs, Daniela Culic, Dan Deac, Alexandra Găvan, Luciana Irimieș, Kumurciuc Cornel, Sorin Nica, Jozsef Nagy, Cătălin Popa, Malvinca Urak

## 189. Stolniceni, mun. Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea

**Punct: str. Buridava**

Cod sit: 167482.10

**Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 108/2008, 338/2008.**

Colectiv: Mariana Iosifaru - responsabil, Ion Tuțulescu, Claudiu Tulugea, Ovidiu Păraușanu (MJ Vâlcea)

Terenul din intravilanul municipiului Rm. Vâlcea, situat în cartierul Stolniceni, str. Buridava, sit arheologic, a fost cercetat arheologic în perioada 13.05.2008-30.05.2008 și 19.09.2008-30.09.2008.

Prima menționare a acestei așezări este făcută în anul 1894 de către P. Polonic. Acesta identifica în punctul Borăneasca un castru, ruinele acestuia fiind acoperite de mai multe case și curți. Primele cercetări arheologice în sit au fost efectuate între anii 1956 – 1958, 1962, 1965 și 1967 de către D. Tudor. Pentru această perioadă s-au cercetat primele trei sectoare din punctul „La Priză”. În sectorul A al acestui punct s-a descoperit un nivel de locuire geto-dacic, gros de 0,25 m în lutul castaniu rezultat din depunerea mâlului pe malul Oltului. Materialele geto-dacice sunt dispersate de intervențiile din epoca romană. Cu această ocazie s-a descoperit vatra unei locuințe, din care s-a recuperat partea superioară a unui vas de tip sac, lucrat la mână și decorat cu ornament în șnur. Alături de multe fragmente ceramice din sec. II-IV, s-au descoperit și monede emise de Traian, Elabagal, Alexander Severus, Gordian al III-lea. În sectorul B a fost descoperit colțul unei mari clădiri romane cu ziduri din piatră prinse cu mortar de var. În sectorul C s-a dezvelit o suprafață de 15 x 20 m, cu ocazia ridicării unui mare

bazin pentru filtrat apa. S-au dezvelit fragmente de zidărie groase de 0,40-1,10 m, alături de care s-a descoperit urmele unei locuințe. În cadrul acestor ruine au fost descoperite fragmente de țigle ștampilate cu numele unor unități militare romane (cohors II Flavia Bessorum, cohors IX Batavorum, Pedites Singularis, Legio I Italica, Legio V Macedonica), multă ceramică din sec. al II-lea, o piatră gravată cu chip de șarpe, aplice de bronz etc. Cu ocazia cercetărilor efectuate de D. Tudor la adâncimea de 0,45 m, a fost identificat drumul roman de pe Olt. Acesta are o lățime de 6 m și este construit dintr-un strat de pietriș de Olt, gros de 0,40 m, bombat pe mijloc. În punctul Borăneasca D. Tudor semnala ca și P. Polonic urmele unui castru.

Cercetările sunt reluate între anii 1971-1992 de către Gh. Bichir. Cu ocazia acestor cercetări au fost descoperite două edificii termale: termele mari și termele mici. În cadrul termelor mari au fost identificate 6 niveluri de locuire:

Nivelul I - cuprinde perioada Traian-Hadrian, încetarea lui fiind pusă cu probabilitate în prima parte a domniei lui Antoninus Pius.

Nivelul II - cuprinde o parte a domniei lui Antoninus Pius, până la Commodus.

Nivelul III - de la Commodus până la Caracalla.

Nivelul IV - de la Caracalla până la Filip Arabul

Nivelul V - de la Filip Arabul până la retragerea aureliană (275)

Nivelul VI - post 275 - primele decenii ale sec. IV.

În cadrul termelor mari s-au identificat încăperi cu hypocaustum, guri de cuptoare pentru încălzit (praefurnia), căzi (alveus), bazine (piscina), canale de aducțiune și eliminarea apei. Tehnica de construcție - ziduri construite din piatră locală (tuf dacitic) adusă de la Ocnele Mari-Buleta, prinse cu mortar. Temelia este construită din pietre de râu prinse cu mortar. La zidurile târzii din nivelurile III-IV este folosită și cărămida. În nivelurile I-II cărămida este folosită doar la pavaje, pilae, praefurnia, bazine și canale de eliminarea apei. Zidurile din perioada Traian-Septimius Severus sunt construite mai îngrijit. Zidurile din perioada Caracalla-Aurelian sunt construite în grabă. Cele din perioada Filip Arabul sunt construite uneori numai din dărâmături peste resturile anterioare nivelate, fără a avea o bază solidă. Acum, cea mai mare parte din terme își schimbă destinația, încăperile mari sunt redimensionate și împărțite în două sau trei compartimente. Două treimi din terme sunt împrejmuite cu un așa zis zid de incintă, construit în grabă. Zona astfel protejată, poate a devenit fort pentru soldați și loc de refugiu pentru populația înstărită în caz de pericol. În cadrul cercetărilor arheologice, ceramica romană are o pondere de 85-90%, iar cea dacică de 10-15%. Ceramica descoperită este lucrată pe loc sau importată (amfore, mortaria, terra sigillata, cele mai multe aparținând atelierelor din Gallia și mai puțin din Pannonia). Pe unele opaițe sunt imprimate cu majuscule – CASSI, OCTAVI, FORTIS. Alte obiecte descoperite: pietre de râșniță, ustensile casnice (cuțite de fier, chei de fier și de bronz, ace de cusut din os, fier și bronz), accesorii pentru îmbrăcăminte (fibule, catarama, ace de os și de bronz), vase de sticlă, de bronz (fragmentare), și aplice de bronz de forme și mărimi diferite, monede diferite, cărămizi ștampilate etc.

În anul 1980 Gh. Bichir sapă în curtea Mariei Albăstroiu (fostul conac Borăneasca). Aici deschide două secțiuni paralele de 40 x 1,50 m, pe mijlocul presupusului castru. Nu s-au identificat ziduri. S-a constatat doar prezența unui nivel subțire de epocă romană sărac în material arheologic, distrus de un cimitir medieval. Un alt punct cercetat din această așezare este „La Potecă” (s-au trasat două secțiuni) prilej cu care s-au descoperit ziduri de la diferite construcții, o mare cantitate de

„pișcoturi” de teracotă de la pavajul unei locuințe, realizat în *opus spicatum*, distrusă de arături adânci. Tot în acest punct s-a descoperit o instalație de hypocaust a unei locuințe ale cărei ziduri au fost construite din piatră și cărămidă.

În anul 1981 cu ocazia construcției unui canal de scurgere a apei lat de cca. 350 m s-au descoperit termele mici. Cu această ocazie s-au distrus mai multe încăperi ale acestor edificii. Sistemul de cercetare a fost prin casete, acestea fiind dispuse de o parte și de alta a șanțului. Sistemul de construcție este același ca și în cazul termelor mari. S-au dezvelit parțial 2 încăperi cu hypocaust și s-a identificat la E de terme un segment dintr-o conductă de apă, făcută din tuburi de lut ars. Locuirea începe în vremea lui Antoninus Pius și se încheie o dată cu retragerea aureliană.

O cercetare arheologică preventivă a fost efectuată în anii 2005-2006 în cinci puncte, de către arheologii Mariana Iosifaru și Cristinel Fântâneau din cadrul MJ Vâlcea. Aceste cercetări s-au realizat cu ocazia construcțiilor de locuințe la următorii proprietari: SC Habitat SRL, Bondea, Diculoiu, Stroescu, Vlangăr. Cu ocazia acestor cercetări s-a descoperit un nivel de epocă romană slab pigmentat și cu puține fragmente ceramice.

În anul 2007 cu ocazia trasării conductei de apă de pe strada Buridava s-a realizat o nouă cercetare arheologică preventivă, de către arheologii din cadrul MJ Vâlcea, Mariana Iosifaru și Ion Tuțulescu

Strada unde s-a realizat amenajarea, înconjoară artera principală a DN Rm. Vâlcea-Drăgășani în formă de paralelogram, incluzând aproximativ la mijlocul acesteia, pe partea stângă termele romane aflate în proprietatea MJ Vâlcea.

Au fost trasate 3 secțiuni notate S. XII-XIV și o casetă C. 1 (numerotarea s-a făcut în continuarea cercetărilor anterioare), acolo unde potențialul arheologic era mai mare și unde strada prezenta o lățimea acceptabilă, pentru a nu perturba circulația în zonă.

SXII (8 x 1 m):

Pe toată lungimea acestei secțiuni a fost descoperit material arheologic la adâncimea de -0,50 m, deasupra nivelului de epocă romană fiind straturi succesive de umplutură modernă de la amenajarea străzii. Grosimea acestui nivel este de 0,30 m, pe toată lungimea fiind descoperite fragmente ceramice, oase, chirpic și cărbune. Au fost sesizate două nivele de locuire, după stratigrafia lui Gheorghe Bichir, respectiv nivelul III-IV și VI. Grosimea ultimului nivel nu depășește -0,10 m.

Materialul arheologic constă din:

- fragmente de oase (animal de talie mare), amfore de culoare cenușie și gălbuie (acestea fiind fragmente), torți de ulcioare, buze de amforă și oale borcan, fragmente de funduri de vas,
- material de construcții: fragmente de țigle și cărămizi.
- material daco-roman - acesta constă din 4 buze de vas cu marginea răsfrântă în exterior, pasta zgronțuroasă, de culoare cenușie. Alături de aceste piese au mai fost descoperite trei fragmente lucrate la mână, din pasta zgronțuroasă, având ca decor brâu alveolar. Precizăm ca aceste fragmente au apărut la partea superioară a nivelului roman.

SXIII (28 x 1 m):

A fost trasată în fața termelor. Pe lungimea acestei secțiuni s-a constatat existența a două niveluri de epocă romană.

Stratigrafie:

0 – 0,90 m, umplutură de la amenajarea străzii (6 straturi).

-0,90 – 1,20 m, pământ de culoare brun închis cu material de epocă romană amestecat, sec. II-III.

-1,20 – 1,40 m, nivel de culoare brună, cu multe fragmente de construcție (fragmente de țigle și cărămizi, din care trei sunt ștampilate).

-1,40 – 1,80 m, strat masiv de pietriș în amestec cu nisip de la revărsările Oltului.

Nivelul de epocă romană din sec. II-III, conține mult material arheologic, în caroul 10, la adâncimea de -1, 20 m a fost descoperit un zid-fundație (sesizat și în cercetările din anul 2007) care se continuă pe lățimea străzii cât și în interiorul rezervației arheologice având legătură cu Termele Mari. Această fundație este construită din rocă calcaroasă fasonată prinsă cu mortar, având o lățime de 0,60 m și o adâncime de -0,60 m. Pentru că cercetarea arheologică s-a efectuat în stradă nu s-a putut caseta și urmări lungimea acestuia. De o parte și de alta a fundației pe o adâncime de -0,20 m au fost descoperite doar materiale de construcție fragmentare și trei inscripții.

Materialul arheologic constă din:

- ceramică de import: terra sigillata, 12 fragmente de culoare roșie, acestea provenind de la pahare, castron de tip 5, farfurii. Se deosebește un fragment de *terra sigillata* cu ștampila „ADVOCISI” care are prezent un personaj tronând. În stadiul actual al documentării putem afirma că vasul-cupă aparține, probabil unui atelier din Galia (fragmente ceramice asemănătoare au fost descoperite la Lezoux, Lubie, Les Martres-de-Veyre, Vichy datate în perioada anilor 115-180 p.Ch.) și este dedicat probabil unei zeițe. Din categoria ceramicii de import s-a mai descoperit un fragment decorat cu barbotină de tip 4, de culoare gălbuie, pasta fiind bine aleasă fără prea multe impurități. Un fragment de *terra nigra* ștampilat cu motivul rozetei.

- torți-amfore: 4 fragmente de culoare cărămizie, calitate inferioară cu multe pietricele, toartă masivă, cu patru nervuri în relief. Aceste patru fragmente aparțin tipului 4, fiind datate în perioada sec. III.

- oale: fragmente de culoare cărămizie, din pastă semifină, care are în compoziție nisip micaceu, de tip 1; fragmente de culoare cenușie, de factură semifină cu mult nisip micaceu de tip 1.

- amfore: un fragment de culoare cărămizie din pastă grosieră, cu pietricele și mică în compoziție. De pe gâtul acesteia pornește o toartă simplă, marginea acesteia fiind delimitată de două șențuiri, probabil de tip2; amforă de culoare cărămizie, de tip2, prezintă două incizii care pornesc dinspre pântecul vasului și merg spre gâtul acesteia.

- farfurii de tip taler: de tip2, din pastă zgronțuroasă, de culoare cenușie, cu buza răsfrântă în interior; farfurii de tip1 cu buza răsfrântă în exterior din pastă semifină de culoare cărămizie.

- obiecte de uz casnic: ace de cusut din os, unul întreg și trei fragmentare;

- podoabe: un ac de păr din os;

- materiale de construcții: olane, cărămizii.

În zona termelor, de o parte și de alta a fundațiilor menționate, la -1,30 m au fost descoperite trei fragmente de țigle cu inscripții care completează cercetările anterioare (10 ștampile în perioada 1962 și 1965; 130 în perioada 1971-1984; 2 în 2007). Este vorba de o ștampilă care redă prescurtat numele gărzii personale a guvernatorului Moesiei Inferior, prezentă la Buridava în intervalul celor două războaie daco-romane (102-105), când detașamente din această infanterie specială au participat și la construcția termelor mari (nr. 1) și a altor edificii a căror utilizare nu poate fi stabilită, fiind complet distruse: P(edites) S(ingulares). Inscriptia în *tabula ansata* cu dimensiunea de 10 x 4,5 cm, înălțimea literelor 3,4 cm, este datată în perioada Traian-Hadrian, respectiv faza cea mai veche de construcție a termelor.

Celelalte ștampile fragmentare sunt cu inscripția C(o)H(ors) II F(lavia) B(essorum). Înălțimea literelor este de 2,5 cm.

În această așezare au mai fost descoperite 35 de asemenea ștampile, datate tot în faza veche de construcție a termelor, respectiv, în perioada Traian-Hadrian. Această unitate, recrutată sub împăraților Flavi, din tribul tracic al bessilor, aparținea în anul 105, grupului de armate din Moesia Inferior și a participat la cucerirea Daciei, iar după anul 106 se stabilește în Transilvania, construind castrul de la Cincșor, iar în anul 129 și 140 face parte din trupele Daciei Inferior.

SXIV (5 x 1 m):

Pe lungimea acestei secțiuni s-a constatat existența unui singur nivel de epocă romană cu o grosime de aproximativ 0,25 m. Trebuie menționat faptul că această secțiune a fost trasată la limita de N a străzii, în apropiere de fabrica de vată. S XIV se află la cca 5 m V de Olt și la 18 m de fosta fabrică. La 1,60 m de capătul de S al secțiunii începe o groapă de formă circulară cu diametrul de 1 m. Aceasta merge până la o adâncime de 1 m.

Pentru a putea observa întreaga formă s-a casetat C1 (1,50 x 1,50 m), sesizându-se forma acesteia. Menționăm ca nivelul de epoca romană este foarte sărac, majoritatea materialului arheologic fiind descoperit în această groapă (G1).

Stratigrafie SXIV, taluzul de V:

0 -0,10 m - sol vegetal.

-0,10 -0,30 m - nivel brun deschis, fără urme arheologice.

-0,30 -0,50 m - nivel roman, sărac în material ceramic. Puținul material descoperit constă din mici fragmente de țigle, și ceramică tipică romană.

-0,50 -0,60 m - strat masiv de pietriș.

Materialul arheologic din G1. constă din:

- o monedă de bronz, dar datorită stării proaste de conservare nu a putut fi identificată.

- farfurii de tip taler de tip 3 și 2 din pastă de culoare cenușie, zgrunțuroasă, buză lată adusă atât în interior cât și în exterior, cu trei nervuri.

- fragmente de tip oală borcan, de tip2, de culoare cărămizie, dintr-o pastă bine aleasă cu puține pietricele în compoziție.

- în partea de N a G1, la adâncimea de -0,65 m s-a descoperit un ulcior fragmentar, de tip9, după Gheorghe Popilian.

- fragmente de funduri de vase.

- foarte mult chirpici, cenușă și oase de animale.

Cercetarea arheologică s-a efectuat într-o zonă în care s-a intervenit succesiv prin nivelări și umpluturi astfel că nivelul de epocă romană a fost distrus, noi sesizând probabil faza cea mai veche a așezării. O parte din materiale (cele aparținând sec. III) au fost probabil antrenate în dărâmături. Cele trei inscripții menționate completează numărul mare de ștampile tegulare descoperite la Buridava și demonstrează că aici a existat un puternic centru militar la începutul sec. II, pentru ca în perioada sec. II-III, aceasta să devină și un puternic centru economico-comercial după cum demonstrează și descoperirile arheologice anterioare.

#### Bibliografie:

Dumitru Tudor, *Oltenia Romană*, București, 1978.

Gheorghe Bichir, *Cercetările arheologice de la Stolniceni-Râmnicu Vâlcea (I)*, Buridava 4, 1982, p.43-54.

Gheorghe Bichir, *Continuitatea dacică în Dacia după retragerea romană. Așezarea din secolele III-IV de la Stolniceni-Rm. Vâlcea (Buridava romană)*, *Thraco-Dacia* 9, 1-2, 1988, p. 101-118.

Gheorghe Pompilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976.

Cristian M. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova, 1986.

#### Abstract:

The archaeological preventive excavation from Buridava brings new information related to the first level of Roman occupation, from the time of Trajan and Hadrian. The discovery of ceramic fragments shows us the importance of the settlement here, but also its commercial links with the whole Roman Empire.

### **190. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj**

**Punct: str. A. Mureșanu nr. 11/b**

Cod sit: 139893.07

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 211/2008**

Colectiv: Horea Pop - responsabil (MJIA Zalău)

Scopul principal a fost de a stabili dacă sitului arheologic descoperit în punctul strada A. Mureșanu nr. 11/b se întinde și în zona propusă pentru amplasarea extinderii locuinței familiale. În cazul în care ar fi apărut vestigiile arheologice în contexte arheologice pe amplasamentul extinderii, s-ar fi dispus stoparea excavării și obținerea autorizației de săpătură arheologică preventivă pentru salvarea vestigiilor și descărcarea terenului de sarcină arheologică.

Locul destinat supravegherii arheologice se află pe strada A. Mureșanu nr. 11/b, iar la cca. 30 m spre V de acest amplasament, în aceeași gospodărie, au fost descoperite în anii 1998, cu ocazia unor periegeze și sondaje, materiale ceramice din diverse epoci (epoca dacică, epoca medievală timpurie și târzie). Pentru a preciza întinderea sitului la E de zona unde au fost descoperite materiale arheologice s-a solicitat supravegherea de specialitate a lucrărilor. Extinderea proiectată este de mici dimensiuni (suprafața totală de 39,5 m<sup>2</sup>).

Au fost excavate manual șanțuri late de 0,5 m, conform cu planimetria viitoarelor fundații. S-a săpat până la adâncimea de 0,7 m, la care a apărut pietrișul și nisipul steril din punct de vedere arheologic.

Supravegherea arheologică în punctul strada A. Mureșanu nr. 11/b din orașul Șimleu Silvaniei, din perioada 28 iulie 2008, a fost determinată de decizia fam. Dull Alexandru din localitate de a extinde, cu încă 39,5 m<sup>2</sup>, o locuință familială. Deoarece în punctul menționat, la o distanță de cca. 30 m spre V, fuseseră descoperite fragmente ceramice din diferite perioade istorice (epoca dacică, evul mediu timpuriu) s-a decis supravegherea lucrărilor pentru amenajarea fundației extinderii de către un arheolog de la muzeul din Zalău.

Săparea șanțurilor pentru fundația edificiului s-a realizat manual. În locul respectiv au fost descoperite vestigiile arheologice (ceramică dacică, medievală timpurie și târzie, modernă), fără context. Ca atare, putem conchide că așezările din vechime ale căror urme au fost detectate la cca. 30 m spre V de amplasament, prin cercetări periegetice și sondaje anterioare, nu se întindeau până în acest punct care se suprapune peste vechiul curs al unui torent alimentat de ape scurse de pe versanții dealurilor ce compun Măgura Șimleului.

Situația constatată în urma excavării, indică fără echivoc că situl arheologic din apropiere nu se întindea spre E spre strada betonată A. Mureșanu unde curge și acum ocazional un torent. Interpretarea informației stratigrafice oferite de sondaje, dovedește că nivelul excavat este format dintr-un sol pietros amestecat cu materiale arheologice rulate toate cu ocazia ridicării casei (undeva prin anii 70) care urmează a fi acum extinsă. [Horea Pop]

**Abstract:**

Known in the historical literature, due to the discovery of a Dacian civilian settlement, the point called *A. Mureșanu Street* is situated to the western part on the *Cetate* hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After certain field investigations made in 1998, they discovered the traces of the Dacian civilian settlement. The beginning of the archaeological excavation in July 2008, intended to solve the chronological sequence and the character of the site. In this campaign (2008) we discovered just rolling pottery (Dacian, Early and Late Mediaeval).

**191. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj****Punct: Castelul Bathory**

Cod sit: 139893.09

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 434/2008**

Colectiv: Daniela Marcu Istrate – responsabil, Anca Mățiș (SC Damasus SRL), Horea Pop, Emanoil Pripon (MJIA Zalău), Ioana Marchiș, Marius Ardeleanu (MJIA Maramureș)

Domeniul Șimleului este menționat în documente încă din sec. al XIII-lea, iar din 1341 a intrat în posesia familiei Báthory. Pe baza unor documente s-a presupus că deja în sec. al XV-lea trebuie să fi existat o curie ridicată de Nicolae al II-lea Báthory, care trebuie căutată în compoziția cetății interioare, unde se poate deduce un edificiu modest, compartimentat în două sau trei încăperi, asemănător caselor țărănești de astăzi, înconjurat cu o palisadă pentru apărare. Probabil spre sfârșitul secolului al XV-lea și începutul veacului următor a fost construită o incintă fortificată, prevăzută cu turnuri la colțuri și înglobând clădiri de locuit și administrative (incinta 1). Un document din 1567 se referă foarte probabil la această incintă atunci când menționează o curie fortificată, un castellum. La sfârșitul secolului al XVI-lea s-a construit o a doua incintă, prevăzută cu bastioane patruleter și un turn de poartă. Planimetria poate fi reconstituită pe baza unui releveu din 1687 datorat unui inginer italian anonim care a însoțit în Transilvania un corp expediționar austriac condus de prințul Carol al V-lea de Lorena.

Eșecul principelui Gheorghe al II-lea Rákóczi, în expediția sa poloneză, a fost urmat de evenimente neferice pentru castel, care în 1660 a fost distrus de trupe turco-tătare. Apoi, după căderea cetății de Oradea și transformarea ținutului său în pașalâc turcesc, cetatea Șimleului a fost transformată într-o fortificație de graniță menită să oprească atacurile pornite din Oradea. Castelul a fost astfel înconjurat cu o palisadă, a fost apărat de căpitani numiți de principele Mihail Apafi și a devenit sediul mercenarilor germani ai acestuia.

După eliberarea Oradei, în 1692, rolul militar al castelului începe să dispară treptat. La începutul secolului 18 întregul ansamblu a fost incendiat din ordinul lui Francisc Rákóczi al II-lea, degradarea monumentului continuând apoi neîntrerupt. În 1851, la un nou releveu, nu au mai putut fi reconstituite bastioanele de pe latura de N, iar din incinta 1 nu a mai rămas decât două turnuri circulare. În epoca ce a urmat, șanțul de apărare al cetății a fost parcellat și casele orașului au mistuit încetul cu încetul zidurile de incintă.

Cetatea din Șimleu Silvaniei este în prezent o ruină. Din ansamblul monumental de altă dată se păstrează în elevație turnurile de pe latura estică a incintei 1, turnul de poartă al incintei 2 și parțial bastioanele. Deși în ultimii 15 ani s-au înregistrat mai multe inițiative pentru restaurarea și reabilitarea ansamblului, rezultatele vizibile sunt destul de puține. Au existat însă, în acest interval, și câteva etape de cercetare arheologică parțială:

1993: Studiu privind cercetarea arheologică a cetății, Al.V. Matei (MJIA Zalău)

1994: Raport de cercetare arheologică în zona turnului de poartă, Horea Pop (MJIA Zalău)

1996: Cercetări arheologice la ziduri de incintă II, Ștefan Matei (MNIT).

1999: Sondaje arheologice restrânse în zona turnului de poartă, Daniela Marcu și Ioan Fedor Pascu (SC Damasus SRL).

2006: Sondaje arheologice în bastionul de nord-est, Daniela Marcu Istrate (SC Damasus SRL) și Horea Pop (MJIA Zalău).

2007: Secțiuni magistrale și suprafețe arheologice pentru stabilirea stratigrafiei generale și a planimetriei castelului inițial: Daniela Marcu Istrate (responsabil, SC Damasus SRL), Horea Pop (MJIA Zalău), Delia Roman (MCC Hunedoara), Daniela Tănase (MB Timișoara), Cosmin Roman, Dan Culic.

În această a patra etapă de cercetare a fost finalizată cercetarea suprafeței S23 (începută anul precedent) care a și fost extinsă spre N până la 14,7 m de incinta nordică a cetății mari. Acest sector a fost denumit S23 N, pentru că S23 a fost prelungită cu un tronson sudic de 10,4 m. Acest tronson a fost denumit S23 S și a fost trasat la 2,60 m S de capătul sudic al S23 N. S23 a fost trasată în vederea verificării situației arheologice pe latura de E a cetății vechi. În prelungirea sudică a Suprafeței S18, la 1 m de aceasta, au fost trasate S24, 25, 26, 27. Spațiul investigat prin aceste suprafețe are forma unui trapez dreptunghic, cu baza pe latura estică lungă de 14 m. Latura vestică are lungimea de 13 m, iar cea nordică de 12 m. Între cele 4 suprafețe au fost cruțați doi martori în cruce în vederea obținerii unor profile ideale și pentru ușurarea cercetării unei suprafețe atât de mari. Cele patru suprafețe au fost trasate în vederea investigării colțului de sud-vest al cetății vechi unde se presupunea existența unui turn de colț al castelului de la sfârșitul sec. XV- începutul sec. XVI. S28 a fost trasată pe latura de N a castelului în vederea completării planimetriei zonei. Cercetarea suprafeței nu a fost încheiată în această campanie.

Stratigrafia generală a sitului este relativ simplă. Cetatea fiind amplasată pe un con de dejecție, după cum se știe, structura naturală a terenului constă din straturi succesive de balast, nisip, lut și combinații între acestea. Aceste straturi conțin uneori fragmente ceramice dacice rulate, dar despre o locuire propriu-zisă aparținătoare acestei epoci nu putem vorbi, cel puțin în acest stadiu al cercetărilor. Au mai fost descoperite și materiale preistorice rulate.

Construirea primei cetăți (incinta 1) s-a realizat în general după nivelarea suprafeței cu straturi de lut și balast (provenit din aluviunile care formează conul de dejecție pe care s-a construit castelul), amestecat în diferite proporții cu resturi de materiale de construcție. Pe acestea au fost amenajate în general podelele încăperilor identificate.

Locuirea intensă a sitului s-a derulat în sec. XVI-XVII, de la care au rămas pe suprafață numeroase depuneri, specifice complexelor care au funcționat în diverse puncte ale cetății.

Ultimele depuneri sunt straturi de moloz care acoperă toate structurile demolate, și care aparțin sec. al XVIII-lea și parțial sec. XIX.

După cum s-a presupus, prima cetate trebuie să fi fost construită la finele sec. al XV-lea – începutul sec. al XVI-lea. Acesteia îi aparțin o incintă rectangulară prevăzută cu turnuri circulare la colțuri, dintre care două se păstrează în elevație, iar un al treilea a fost descoperit în săpăturile din 2007. Colțul de SV, unde ne așteptam să apară un turn patrulater, prezintă însă două astfel de construcții, dispuse în așa manieră încât să apere atât latura de S cât și pe cea de V. Turnul de V are dimensiunile exterioare de în jur de 8 x 8 m, iar interiorul de 6 x 6 m. Zidul său nordic pare a se țese cu incinta castelului (Z42 cu Z41), dar Z41, care parțial este și latura estică a turnului vestic, prezintă, în S27, o prelungire adosată, ceea ce ne sugerează că planimetria inițială a acestui sector era probabil alta. Turnul sudic este ținut în elevație cu latura sudică a turnului vestic, dar nu și la nivelul fundațiilor, unde fundația Z48 (latura sudică a turnului vestic) se adosează la fundația Z51. Probabil turnul sudic a fost construit inițial la colțul de SV al castelului. Deocamdată cunoaștem deschiderea turnului pe direcția V-E, care este de 5,8 m la interior. Turnul sudic era dotat cu beci cu tavan din lemn. Turnul vestic a avut mai multe faze de amenajare interioară. Inițial parterul său era la nivelul decroșului fundațiilor zidurilor sale. Mai apoi s-au ridicat patru piloni de boltă probabil (Z49-50, Z61, Z63, Z64). Aceste structuri au fost realizate din cărămidă și între ele a fost turnată o șapă de mortar. Ulterior acești piloni au fost demolați și în planul turnului au fost amenajate 6 baze superficiale de piloni? (Z44, Z47, Z52, Z54, Z62, Z71) cu același rol constructiv probabil. Acesta este și momentul (a doua jumătate a sec. al XVII-lea?) în care, pentru evacuarea apelor pluviale din incintă, sunt practicate drenuri și orificii prin zidurile castelului.

Intrarea în incinta castelului se realiza dinspre V printr-o construcție destul de impunătoare, care a fost denumită turn de poartă (cercetat în anul 2007). Într-o fază relativ târzie de funcționare a castelului (a doua jumătate a sec. al XVII-lea?), colțul de SV al acestui turn a fost unit cu colțul de NV al turnului vestic prin Z46. În spațiul închis astfel au fost amenajate două latrine și un loc pentru depozitarea resturilor menajere (C63) care deserveau cele două construcții defensive.

Pe laturile zidului de incintă se pare că funcționau perimetral încăperi. O clădire cu două încăperi a fost dezvelită pe latura de N, o altă încăpere a fost pusă în evidență pe latura de E, un culoar încadra turnul de poartă pe latura de V, iar în S13 a fost descoperit zidul care delimita clădirile de pe latura de S. Curtea propriu-zisă era astfel destul de mică, iar în centrul ei a fost descoperită o fântână în campania 2007. Descoperirea unor construcții cu caracter civil profund și numărul mare de pietre profilate pe latura de E sugerează faptul că latura vestică, cu turnul de poartă și celelalte de la colțuri reprezentau zona mai expusă a castelului care a beneficiat de amenajări defensive suplimentare (turnuri noi, palisada, șanț). Pe latura estică se pare că existau corpuri de clădiri civile cu etaj realizat din lemn și lut bătut.

Cetatea din această etapă a avut încă de la început un sistem exterior de apărare compus dintr-o palisadă relativ complexă, alcătuită din patru șiruri de stâlpi, care a fost identificată în săpături pe laturile de N și V. Pe latura de V a fost cercetat și un șanț de apărare, în care mai târziu a fost amenajată fundația incintei a doua.

Cea de-al doilea zid de incintă a fost așezat în șanțul de apărare din prima etapă, după încheierea construcției acesta fiind umplut. Tot atunci (spre finele sec. al XVI-lea) a fost desființat sistemul de palisadă, între cele două incinte fiind creată o suprafață orizontală.

Cercetarea arheologică a adus dovezi privind distrugerii violente prin incendiere a ansamblului arhitectonic.

În săpături au fost cercetate cca. 37 de complexe, reprezentând sobe, vetre, cuptoare, gropi cu diverse funcțiuni (gropi de par, gropi menajere etc.), podele din lut sau șape din mortar. Inițial s-a plecat de la numerotarea complexelor delimitate de ziduri, mai precis încăperile descoperite, de la care a fost extinsă numerotarea și la nivelul unor detalii sau situații arheologice speciale.

Din săpături a rezultat o cantitate foarte mare de materiale arheologice, depășind cu mult toate așteptările noastre în această privință. Pe primul loc se află ceramica, fiind descoperite numeroase fragmente de vase și cahle, atât în complexe cât și rulate în straturile de umplutură. Aceștia li se adaugă o serie de materiale speciale, peste 2.200 la număr: monede din argint, bronz, zinc și fier (40 la număr), obiecte din metal (fier-874 buc.; bronz, zinc, argint-86 buc.; plumb-108 buc.) și sticlă (fragmente recipiente -191 buc.; podoabe - 6 buc.; fragmente de vitraliu-638 buc.) precum și alte obiecte din ceramică dintre care menționăm în mod special cantitatea mare de pipe (161). De asemenea au fost descoperite 97 fragmente de pietre profilate. Au mai fost descoperite și numeroase oase de animale reprezentând resturi menajere, semințe, sămburi și fructe carbonizate, alimente surprinse de incendiile amintite. Monedele se eșalonează pe parcursul sec. XVI (5), XVII (19), XVIII (8), XIX (2) și XX (5). Acestea au apărut în 8 complexe, dar eșalonarea lor cronologică subliniază încă o dată perioada de maximă funcționare a castelului și anume în sec. XVI-XVII.

Materialul se află în custodia MJIA Zalău, conform protocolului de colaborare în baza căruia s-a desfășurat și șantierul. [Horea Pop]

## 192. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

**Punct: str. Cetății f.n.**

*Cod sit: 139893.10*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 444/2008**

Colectiv: Horea Pop - responsabil (MJIA Zalău)

Situl se află la baza sudică a dealului Cetate, de o parte și de alta a străzii Cetății, pe o terasă amplasată în prelungirea dealului Cetate, între acesta și terasa I inundabilă a râului Crasna.

În apropiere au mai fost descoperite fortuit urme de locuire dacică începând cu anul 1978 (locuințe, gropi, cuptoare)

Din punct de vedere stratigrafic, situația sitului este relativ simplă. În suprafața excavată se observă următoarea succesiune: 0 -2,5 m nivel amestecat cu numeroase straturi de nisip provenit din viituri de pe pantele superioare, gunoaie moderne și umpluturi din sec. XX. Între -2,5 -3 m un sol nisipos în care s-au conturat cele trei complexe dacice. În urma cercetărilor arheologice a fost descoperită o construcție dacică patrulateră (Complexul C1-4 x 4,5 m) dotată cu un cuptor menajer (Complexul C2-diametrul 1,75 x 1,50 m). A mai fost descoperită o groapă de stâlp (C3 - diametrul de 0,4 m) care aparține foarte probabil complexului C1.

Descoperirile aparțin locuirii civile dacice, masate pe o lungime de 1,5 km, semicircular la baza dealului Cetate unde au fost descoperite urmele unei reședințe aristocratice dacice.

Complexele dacice descoperite pe strada Cetății f.n. nu au fost bogate în materiale arheologice. Au fost descoperite

fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și la roată, o cantitate mare de oase de animale, lipitură de perete provenită de la construcția (C1) incendiată. De semnalat este prezența unei piese din argint în pasta unui fragment de fructieră dacică lucrată la roată, ajunsă acolo accidental probabil. [Horea Pop]

**Abstract:**

Known in the historical literature, due to the discovery of a Dacian civilian settlement, the point called *Cetății Street* is situated to the southern part on the *Cetate* hill, placed on the northern area of Șimleu Silvaniei town. After certain field investigations made between the years 1978 and 2007, they discovered the traces of the Dacian civilian settlement. The beginning of the rescue excavation in September 2008 solved the chronological problems and the character of the discoveries. On the surface of the terrace we discovered three features. The most important finds were part of a Dacian large dwelling with oven, and few Dacian hand made and wheel made pottery.

### 193. Tâlmăciu, jud. Sibiu

**Punct: Cetatea Landskrone**

Cod sit: 145836.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 240/2008**

Colectiv: Petre Beșliu (MN Brukenthal)

Cetatea medievală numită în documentele medievale Landskrone a fost așezată pe o înălțime ce domină regiunea de la ieșirea transilvăneană a Defileului Oltului. Dealul aflat mai aproape de Boița, aparține orașului Tâlmăciu.

În comparație cu ultima cercetare arheologică din 1999, ruinele cetății sunt agreate de trei antene pentru telefonie mobilă; a patra antenă a fost amplasată în exteriorul zidurilor. Proprietarii terenului s-au schimbat. În prezent terenul este în proprietatea Stației de meteorologie, care-și afla baza acolo.

Ruinele cetății medievale de la Tâlmăciu au fost cercetate arheologic în două rânduri. Pe baza cercetărilor arheologice a fost publicat un studiu.<sup>1</sup> Alte două încercări ulterioare de reluare a cercetării arheologice au eșuat din motive financiare. În anul 2008 am obținut fonduri din sponsorizări și am finalizat cercetarea arheologică.

Cercetarea arheologică a avut trei obiective: construcția interioară cu ziduri din piatră vizibile la suprafață, ipotetic identificată cu o capelă;<sup>2</sup> zona de N, în interior, acolo unde am descoperit în campaniile trecute urme masive de locuire și în exterior, la unde planul zidului de incintă era neclar.

Casa comandantului cetății (SI, SII, SIII, C1)

Cercetarea construcției din piatră s-a realizat cu o secțiune în ax, alte două laterale și o casetă.

Construcția interioară de la S, în imediata apropiere a zidului de incintă, avea dimensiunile în interior de 11,50 x 6 m, zidurile perimetrice late de 0,60 m alcătuite din pietre de râu și puține fragmente de cărămizi între rosturi. Pe latura îngustă de la SV, zidul a fost refăcut, fiind îngroșat. Pe această latură a fost evidentă intrarea în ax, acolo unde s-au folosit cărămizile. Față de nivelul actual, construcția se află la -2,80 m. Încăperea subterană a fost astupată inegal, mai mult pământ în zona laturilor scurte, mai ales la SE, unde s-a măsurat adâncimea maximă. O intrare în ax se afla probabil și la SE, profilul de N al secțiunii neputând pătrunde în adâncime, pe lângă zid.

Urmele celor două gropi înregistrate în solul viu și a treia cu urme de lemn din SIII sunt dovezi că încăperea subterană, necompartimentată cu zid din material durabil, era acoperită cu tavan din lemn sprijinit pe stâlpi din același material.

Îngroșarea laturii de SV cu folosirea cărămizilor, urmele a doua nivele de construcție indică două faze de construcție. Dărâmurile cu cărămizi sugerează că în etapa a doua s-a folosit, la fel ca și la masivul turn de poartă, cărămida.

Terenul cercetat arheologic a fost deranjat de căutătorii de comori, care nu au atins zona de lângă ziduri și nivelurile inferioare de depunere. În aceste locuri am găsit materialul arheologic medieval, arme și unelte.

Planul construcției sugerează că ea nu a fost folosită drept capelă ci, mult mai probabil, a adăposti castelanul și eventual mica garnizoană. Analogii sunt dificil de găsit în Transilvania.<sup>3</sup> Zidurile de incintă de pe latura de N, NE (SIV)

În partea de NE a platoului, în exteriorul gardului de sârmă ce împrejmuiește Stația meteo, se află *in situ* structuri de zidărie dispuse în paralel la o distanță de 6 m una de alta, a doua în panta dealului. La N de zidul inferior se văd urmele unui drum ce pleacă de la turnul de S. Ambele ziduri au lățimea de 1,50 m. Secțiunea arheologică a arătat că zidul dispus superior, cu pietrele așezate pe cant, a fost ridicat într-o etapă ulterioară. El a lăsat în zona cercetată o deschidere spre interiorul cetății.

Amenajarea interioară de la NE (SV)

În zona turnului de la S cercetarea arheologică a evidențiat urmele unei construcții de suprafață amenajată din pietre și cărămizi. Din demolarea construcției a rezultat un strat masiv de dărâmături cu material arheologic bogat. La baza stratului este un nivel de arsură, suprapus de unul cu urme de ardere și materiale de construcție; peste aceste depuneri s-a așezat zidul de incintă care se vede astăzi.

Materialul arheologic

Materialul ceramic medieval rezultat din SVI este abundent, el nefiind încă desenat. Tot de acolo provin vârfuri de săgeți și cuie. În casa comandantului cetății s-au descoperit vârfuri de săgeți, o scăriță de șa, o zăbală și un fragment de sabie din fier îndoită.

Este certă refacerea zidului de nord-est a incintei, a turnului din capătul de S, a casei castelanului și a turnului de pe latura de sud-vest. Fără mai multe casete de control ale zidului de incintă este dificilă reconstituirea în detaliu a planului. După cum au arătat săpăturile arheologice deja efectuate, demolarea zidului pe bune porțiuni face dificilă reconstituirea planului. Chiar în aceste condiții nu sunt susținute ipoteze cum sunt cele legate de „capelă” sau de o încăpere anexă în capătul de N a incintei, acolo unde grosimea segmentelor de zidurilor și dispunerea nu susțin o asemenea afirmație.<sup>4</sup> Oricum, cetatea de la Tâlmăciu merită o ultimă campanie de cercetări arheologice.

**Note:**

1. P. Beșliu Munteanu, *Fortificațiile medievale de la Tâlmăciu în Turnul Spart*, Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice 1–4, 1999, p. 47–59.

2. Cercetarea a fost stimulată și de speculațiile legate de funcționarea ca și capelă a unei construcții interioare din zidărie (A. A. Rusu, *Castelarea Carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec. XIII-XIV)*, Cluj-Napoca, 2005, p. 213-214).

3. Vezi de exemplu, cetatea de la Tăuți în: Ghe. Anghel, *Fortificații medievale din piatră din secolele XIII-XVI*, Cluj-Napoca, 1986, p. 187-188.

4. A. A. Rusu, *op.cit.*, p. 537.

**Abstract:**

The report presents the results of the archaeological excavations in Tâlmăciu, the traces of the fortification called Landskrone: the plan of the house of the nobleman charged with the protection of the fortress and some archaeological evidence. They show that there are two stages in the development of the fortification (the precinct and the inner constructions). Many archaeological finds (iron pieces and fragments of pottery) were uncovered. The fortification has lasted from 1370 until the 15<sup>th</sup> century.

**Santierul arheologic Tâlmăciu (analiza resturilor de oase de animale)**

Alexandru Dobrescu

Au fost luate în considerare 538 fragmente de oase de animale fiind identificați:

- 14 porci: 3 masculi foarte bătrâni, 8 adulți, 2 tineri (aproximativ 6 luni), unul foarte tânăr (aproximativ 1,5 luni);
- un ierbivor nerumegător (adult?);
- ierbivori rumegători: doi adulți (oaie), un tânăr (miel);
- păsări: un adult (pasăre), un pui.

Stabilirea speciilor de animale și a numărului s-a făcut după examinarea oaselor relevante de mandibulă, humerus, femur, coxale, dinți, măsele, colți.

**194. Tâlmăcel, oraș Tâlmăciu, jud. Sibiu****Punct: La turn**

Cod sit: 145890.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 239/2008**

Colectiv: Petre Beșliu (MN Brukenthal)

Tâlmăcelul se află la 4 km de mai cunoscutul oraș Tâlmăciu. În Evul Mediu, pe drumuri de plai, satul era legat de Sadu prin cătunul Plopi și de Boița pe un drum folosit și azi de localnici. Drumul trece pe sub o culme de 606 m înălțime, numită Sub Zăpozi, ce domină regiunea și era dominată la rândul ei de vârful Sterpu.

Singurele referințe bibliografice, fără bază documentară, provin dintr-o monografie locală. Potrivit autorului cărții, românii din Tâlmăciu au fost „expulzați” pe la anul 1520 spre munte. Mai apoi, probabil cuprinse de remușcări, autoritățile i-au ajutat pe cei urgișiți să întemeieze satul atestat, după cum spune povestitorul, în 1488 !!! În final este exprimat regretul că nu s-au făcut cercetări arheologice care să lămurească îndrăznețele ipoteze.<sup>1</sup>

Banii au fost un motiv pentru care cercetarea arheologică de la Tâlmăcel a rămas mult timp la stadiul de intenție generoasă. Nici urmele de pe teren nu au fost mai ademenitoare.

Interesul a venit din altă parte. Un sistem defensiv de amploare, cum este cel din sudul Transilvaniei în Evul Mediu, trebuia să includă în punctul său central - ieșirea din Defileul Oltului - mai mult decât o cetate de culme (Landskrone) și una de vale (Turnul Roșu). Mai sunt câteva amănunte incitante. Documentele pomenesc la începutul secolului al XVI-lea mai multe „turnuri roșii” (inferior, superior, de mijloc).<sup>2</sup> Se naște apoi firească întrebare dacă cnezii din Mărginime nu au profitat și ei, ca și cei din Țara Hațegului, de luptele antiotomane sau de administrația săsească ca să obțină privilegii.

În memoria colectivității s-a păstrat alterată amintirea fortificației. Numele unui pârâu, *al Turnului*, care izvora de sub culmea fortificată a fost legat însă de localnici de legendara construire în sec. al XVIII-lea a turnului bisericii din sat.

Urmele fortificației au fost cu greu identificate. Locul numit pe o hartă recentă *D. Turnului* are o poziție strategică deosebită. Spre Boița este o pantă greu accesibilă; la fel de greu era de urcat și dinspre Pârâul Turnului. Nici urcușul dinspre Landskrone nu se arăta ușor pentru luptătorii din Evul Mediu. Drumul de acces dinspre Tâlmăciu este în ultima sa porțiune o cărare îngustă, prăpăstioasă spre valea pârâului.

Mica culme marcată pe margini de alunecări de teren și pe întreaga suprafață de tufe de mărăcini era ascunsă celor ce veneau dinspre Valea Oltului. În schimb, locuitorii fortificației cuprindeau cu ochii terenul de la ieșirea din defileu, până dincolo de Tâlmăciu, drumul de plai care putea ocoli vama de la Boița și meandrele Oltului înainte de a intra în munți. Mai aproape se putea controla vizual calea spre Sadu și spre munte.

În faza actuală a cercetărilor arheologice, cu toate că au fost practicate o secțiune magistrală, una secundară și trei casete, nu sunt prea multe de spus despre fortificația medievală de la Tâlmăcel. Pe marginile platoului, sub stratul de nisip adus de curenții Văii Oltului se află structuri de pietre surprinse pe o lățime de 1,50 m și înălțimea de 0,60-0,70 m, prinse cu un mortar cu var. Raportul amestecului este de o parte var și patru părți nisip. Pietrele sunt în majoritate de dimensiuni mijlocii. Am văzut și câteva blocuri tăiate din piatră calcaroasă. În structura zidului au fost evidente fragmente de cărămizi. Alte cărămizi au fost găsite în secțiunea magistrală. Cu îngăduință am putea identifica urmele unui val cu miez din pietre prinse cu mortar.

Zidul din piatră fățuită cu lățimea de 1,50 m, ridicat cu 3,50 m mai jos, spre N, de terasa cu ciudatele valuri aduce însă ansamblul defensiv de la Tâlmăcel într-o arie de cunoaștere accesibilă relațiilor tipologice. Cercetarea arheologică nu este finalizată și nici planul fortificației nu poate fi stabilit decât în linii mari. Urmele construcției, planul și poziția strategică înclină serios balanța în favoarea unei fortificații. Materialul arheologic, sumar cum este de așteptat de la o locuire puțin intensă, aduce dovada unei datări în Evul Mediu, cu rezervele de rigoare, în sec. XV-XVI. Formele ceramice sunt tipice pentru Evul Mediu dezvoltat. Arderea intensă a oalelor al căror pereți, deși subțiri, devin rezistenți îndeamnă la o datare în perioada menționată. Nu este lipsită de valoare descoperirea împreună cu fragmentele ceramice a resturilor de oase de animale (oaie și pui)<sup>3</sup>.

Există posibilitatea unor raportări tipologice la fortificația de la Racovița-Avrig. De asemenea, este util a aminti că la începutul secolului al XV-lea era consemnat în registrele de socoteli ale Sibiului un cneaz din Tâlmăcel numit Hertze, care strângea impozitul datorat de comunitatea sătească magistratului sibian și era folosit pentru o solie la voievodul Transilvaniei.<sup>4</sup> Rolul fortificației și al plăeșilor din zona românească a sudului Transilvaniei este ilustrat de atacul acestora asupra bandelor de akângii în 1493.

Ineditul și valoarea istorică a urmelor descoperite ne îndeamnă la propunerea continuării cercetării arheologice.

**Note:**

1. G.Stroilă, *Cartea satului Tâlmăcel*, București, 1996, p. 38 și urm.
2. *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der Sächsischen Nation in Quellen zur Geschichte*



*siebenbürgens aus sächsischen Archiven*, Sibiu, 1880, p. 416, 429, 476. (mai departe *Rechnungen*)

3. Determinarea a fost făcută de colegul Alexandru Dobrescu, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

4. *Rechnungen*, p. 424, 503, 521.

On the top of a hill near Tălmăcel, a village situate in the neighborhood of the Olt Valley, we uncovered the traces of a mediaeval fortification dated to the 16<sup>th</sup>–17<sup>th</sup> centuries. The fortification belongs to the defensive border system from the south of Transylvania. The typology (the stone-brick structures protected only the extremity of the platform), the size and the vicinity of a Romanian village are the characteristics of an interesting Romanian village fortification.

## 195. Târgu Jiu, jud. Gorj

**Punct: Catedrala ortodoxă „Sfinții Voievozi Mihail și Gavril”**

Cod sit: 77821.03

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 130/2008**

Colectiv: Gheorghe Calotoiu – responsabil, Dumitru Hortopan, Titus Zamfiroiu (MJ Gorj)

Cercetarea arheologică a fost efectuată cu scopul descărcării de sarcină arheologică a suprafeței destinate modernizării urbane, peisagistice, pietonale și arhitecturale a zonei centrale a Municipiului Târgu-Jiu.

Investigațiile arheologice au urmărit cu precădere spațiul din jurul bisericii „Sfinții Mihail și Gavril”, amplasată în Piața Prefecturii unde, până în anul 1870, a existat cimitirul orașului.

Biserica Catedrală „Sfinții Mihail și Gavril” din Târgu-Jiu este ctitoria negustorilor Petru Giurgiu, Dobre Sârbu, Radu Popețu, Constantin Paha, Istrati Grecu, Costandin Roșianu și a fost înălțată în vremea episcopului Gligorie Socoteanu (1748 – 1764) așa cum reiese din inscripția de la ușa principală a monumentului: „Această sfântă și dumnezeiască besiarecă iaste zidită din temelie: de dumniilor negustori: Târgului Jiului: anume Jupanu Petru Giurgiu: și Jupanu Dobre Sârbu: și Jupanu Radu Cupețu și Logofătu Costandină Pahă și Jupanu Costandină Viardeși: Istrate Grecu și Dima Giurgiuianu: și Gheorghe și Achim Rovinariu: și Costandină Roșianu și Pana Bărbiiariu: întru slava și hramu sfinților și mai marilor voievozi Mihail și Gavril și mai mari mucenicii Gheorghe: Dimitrie: cu blagosloviia pria sfinției sale Kirio Kir Gligorie: episcopu Râmnicului. Manea Paharnicu.”

La intrarea în biserică pe partea dreaptă este pictat Dobre Sârbul în antier verde, cu giubea peste scurteică cu blană, brâu, inel de aur cu pietre prețioase la degetul arătător al mâinii drepte, bătrân, ras, cu mustață scurtă, părul rețezat.

În partea stângă avem imaginea lui Radu Cupețu, fondator mult mai tânăr, îmbrăcat în același costum.

Biserica Catedrală a fost construită în perioada anilor 1748-1764, când a fost episcop Grigorie Socoteanu. Sub piedestalul pistolului bisericii se vede scris: „Papa Costandin Popescu, Papa Costandin Runcanu, Papa Grigorie Protopopol, leat 7282 (1774)”.

În 1777 s-a dăruit bisericii catedrale un clopot ce are inscripția „cu toată osârdua s-au învrednicit acest clopot întru pomenire citori: Petru Ursu, Dobre Sârbu, Radu Cupețu, Gheorghe Rovinaru, Costandin Viardeș Pană, Năstase, Achim Rovinaru, Ioan Bălțeanu, Dumitrașco Romanescu, Dumitrașco Tămășescu, Stoian Sârbu, Preda Abagiu, Piahă, la biserica sf(et) Dimitrie sf(et) Gheorghe la Târgu – Jiului”

În Biserica „Sfinții Mihail și Gavril” – menționa Alexandru Ștefulescu în „Istoria Târgu-Jiului” – „se află o candelă din 1781” ce are inscripționate cuvintele: „Gheorghe ș(i) Radu (1781)” și o altă candelă cu inscripționarea „Ștefană. Anastasia 1781”.

La 1806 catedrala a primit un clopot mic cu inscripția „ANNO 1806 IÓJE. TEK. DITSER. JETEK. AZ.U. BAT.”

Tot Alexandru Ștefulescu consemnează în „Istoria Târgu-Jiului” că: „În biserică se află o candelă mare de argint din 1817 cu inscripția de jur împrejur pe trei rânduri: „Eu robul lui Dumnezeu Cost(e)a Dimitriu clisurit aduc înaintea sf(n)telor: această sfântă candelă: spre pomenire în leat 1817 la besearica domneasca din Târgu-Jiului: sud Gorj unde să prăznuiască hramul sfinților înger și mari mucenici Gheorghie și Dimitrie.”

La 14 Septembrie 1843 se zugrăvește și se repictează catapeteasma bisericii: „Cu binecuvântarea prea s(fintei) Treimi și rugăciunea s(finților) voievozi s-a zugrăvit și înfrumusețat tâmpla aceștii biserici prin ajutorul ecseleții sale contele Kiselef cu jectiv din partia statului galbeni 75 îm(părătești) și părintelui arhimandrit Spiridon Egumenu s(fintei) mănăstiri Tismana după sârguința zeloase a dum(nealui) marele mdelnicer Gligorie Băltianu unul din cei mai vechi citori al aceștii s(finte) biserici. anul 1843 septembrie 14 în anul cel din I al oblăduirii prea înălțatului nostru domn G.D. Bibescu și în cel din al 3-lea al prea sf(ântului) mitr(opolit) Neofit a căroră slavă fie în veci”

Pictura bisericii a fost executată de către pictorul Mișu Popp (1827-1892) și refăcută de artistul gorjean Iosif Keber.

Cercetările arheologice s-au efectuat în perioada martie-aprilie 2008, în sectorul situat în jurul bisericii trasându-se mai multe secțiuni având dimensiuni și orientări diferite.

Săpătura arheologică până la -0,10/0,30 m s-a efectuat mecanizat sub supraveghere strictă urmărindu-se înlăturarea covorului asfaltic și a stratului de pietriș consistent ce aparțin epocii contemporane. După aceea cercetarea s-a făcut manual, urmărindu-se înregistrarea atentă a complexelor funerare.

Adâncimile maxime la care a ajuns cercetarea variază de la -0,65 m la -2,40 m în funcție de natura lucrărilor întreprinse de către constructor.

Stratigrafia generală a zonei prezintă, în linii mari, următoarea situație:

0 – 0,10 m – asfalt  
-0,10 – 0,30/0,40 m – strat de pietriș (nivelare contemporană)  
-0,30/0,40 – 0,60/1,05 m – strat arheologic brun închis  
-0,60/1,05 – 2,40 m – strat de pietriș geologic  
- de la -2,40 m – strat steril.

La 20 m NV de biserică, pe direcția NV-SE a fost trasată o S1 cu dimensiunile de 62 x 1 m mergându-se până la -2,40 m. În C 7 - C 8 a fost descoperit la -0,40 m un defunct (M1) de la care provin fragmente de la membrele inferioare și superioare, iar în C 12 - C13 la -0,60 m s-a găsit un alt înhumat (M2) de la care s-au recuperat fragmente din craniu și de la membrele superioare. În C21 și C23 la -0,58 m a apărut un alt înhumat (M3) (fragmente de coloană vertebrală și membre superioare).

S2 s-a deschis pe direcția E-V cu dimensiunile de 35 x 1,10 m și adâncimea de 1,10 m. Aici au fost descoperite cinci morminte de înhumate: M4 în C2 și C3 la -0,65 m adâncime (fragmente din cutia craniană și oase de la membrele inferioare), M5 în C 4 și C 5 (fragmente de la membrele

superioare și inferioare), M6 în C 7 și C 8 (fragmente din oasele bazinului), M7, la -0,60 m în C12 și C13, (fragmente de la membrele inferioare), M8 la -0,65 m în C15 și C16 (fragmente din craniu și coloana vertebrală).

S3 are dimensiunile de 30 x 1 m săpându-se până la -1,10 m. Au fost descoperiți doi defuncți la -0,60 m: M9 în C9 și C10 și M10 în C15-C16 de la care s-au păstrat fragmente din craniu, cutia toracică și fragmente de la membrele superioare și inferioare.

În zona de N s-a trasat S4 de 12,5 x 1 m, între două fântâni arteziene. Aici, la -1,05 m s-a găsit un alt defunct, M11 în C2 și C3 de la care s-au descoperit fragmente din craniu și de la membrele inferioare.

La 8 m V de biserică a fost deschisă S5 cu dimensiune de 56 x 1 m adâncindu-se până la 1,10 m. Au fost descoperite M12 în C20 și C21 la -0,65 m (fragment de craniu și membre inferioare), M13 în C 26 și C27 la -0,65 m (fragmente de la craniu, bazin și membrele superioare și inferioare), M14 la -0,70 m în C32 și C33 (fragmente de craniu și de la membrele inferioare și superioare), M15 la -0,75 m în C36 și C37 (fragmente de la membrele superioare și inferioare).

Paralel cu S5 s-a trasat secțiunea S6 cu dimensiunea de 49 x 1 m având aceeași adâncime ca și precedentă. Au fost descoperite 3 morminte: M16 în C12 - C 13 care a apărut la -0,65 m, (oase de la membrele superioare și inferioare), M17 în C21 și C22 (oase de la membrele inferioare și superioare) și M18 și C42 și C43 (fragmente de craniu, de la coloana vertebrală și membrele inferioare, bucăți de lemn de la sicriu și cărămizi de la o amenajare funerară). Inventarul funerar este reprezentat de vase ceramice păstrate în stare fragmentară.

S7 orientată N-S are dimensiunile de 42 x 1 m și adâncimea de 1,10 m. Aici s-au descoperit doi defuncți: M19 în C20 și C21 la -0,80 m cu fragmente de oase de la membrele inferioare și de la craniu și M20, în C26 și C27, de la care provin fragmente de la coloana vertebrală recuperate la -0,78 m adâncime.

S8 dispusă paralel cu sediul SNLO are dimensiunile de 64 x 1 m și adâncimea 1,80 m. S-au descoperit opt defuncți: M21 în C14 și C15 la -0,70 m (fragmente de tibie și peroneu), M22 în C 17 și C 19 surprins la -0,76 m (fragmente de coloană vertebrală și de craniu), M23 în C27 și C28 (fragmente de la membrele superioare), M24 în C 30 și C 31 găsit la -0,80 m, M 24 în C 34 și C 35 la -0,75 m, M26 în C 36 - C 37 la -0,70 m, M27 în C 41 și C42 la -0,80 m, M27 în C 45 și C 46 la -0,78 m, M28 în C 48 și C 49 sesizat la -0,85 m.

S9 orientată N-S și perpendiculară pe latura sudică a bisericii are dimensiunile de 15,80 x 0,50 m și adâncimea de 0,80 m. La -0,65 m au fost descoperite trei morminte: M29 în C 4 și C 5 (o mandibulă și fragment de craniu), M30 în C 7 și C 8 (fragmente de la membrele inferioare și coloana vertebrală), M31 în C10 și C11 (fragmente de la craniu, membrele superioare și coaste).

S10 amplasată pe direcția E-V, la 6 m N de biserică are dimensiunile de 20 x 0,50 m și adâncimea de 0,80 m. În această secțiune au fost descoperite cărămizi întregi și vase ceramice fragmentare.

S11 a fost trasată la 14 m E de biserică având dimensiunile 25 x 0,60 m și adâncimea 1 m. Aici au fost descoperite cărămizi întregi și fragmentare la adâncimea de -0,80 m.

Secțiunea S12 a fost trasată E-V la 15 m S de biserică, având dimensiunile de 115 x 1 m și adâncimea de 1,20 m. De aici provin fragmente de cărămizi descoperite la -0,60 m în C28.

S13 orientată N-S paralelă cu gardul casei Barbu Gănescu are dimensiunile de 30 x 0,50 m și adâncimea de 0,80 m. Aceasta nu a furnizat nici un material arheologic.

S14 a fost trasată în curtea casei Barbu Gănescu are dimensiunile de 20 x 0,50 m și adâncimea de 0,80 m. Aici au fost descoperite mai multe fragmente ceramice de la vase de diferite forme și dimensiuni, cărămizi și cahle fragmentare toate specifice sfârșitului de veac XVIII și începutului de sec. XIX.

S15 trasată paralel cu zidul SNLO are dimensiunile de 35 x 1 m și adâncimea de 1,20 m. În C18 s-au descoperit la -0,80 m cărămizi fragmentare.

La 30 m S de biserică s-a deschis o casetă cu dimensiunile de 20 x 8,50 m și adâncimea de 1,50 m. Aici au fost sesizate doua ziduri paralele care aparțin epocii contemporane.

La 6 m S de clădirea Consiliului Județean s-a trasat o casetă cu dimensiunile de 15 x 10 m și adâncimea de 1,60 m. Din C3 s-au recuperat fragmente de cărămizi și fragmente și de la vase ceramice.

Materialul arheologic descoperit cu ocazia lucrărilor de modernizare urbană, pietonală și arhitecturală din zona centrală a Municipiului Târgu-Jiu este reprezentat prin fragmente ceramice care provin de la castroane, străchini, farfurii, cahle și cărămizi care se încadrează cronologic la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în cea mai mare parte a secolului al XIX-lea.

Totodată, cercetarea arheologică preventivă a furnizat un număr de 31 de defuncți creștini ale căror rămășițe se aflau într-o fază avansată de fosilizare, aparținând cimitirului orașului din aceea perioadă (sfârșitul veacului al XVIII-lea și în prima parte a veacului al XIX-lea.). Din nefericire, inventarul funerar al acestora este slab reprezentat.

Pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în lunile martie - aprilie 2008 în zona de protecție a bisericii „Sf. Mihail și Gavril” considerăm ca s-a realizat eliberarea terenului de sarcină arheologică.

#### Bibliografie:

Nicolae Stoicescu „*Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*”: 1. *Țara Românească ( Muntenia, Oltenia și Dobrogea)* Vol. I, Editura Mitropoliei Oltenie – Craiova 1970.  
Alexandru Ștefulescu „*Gorjul Istoric și pitoresc*”, Târgu-Jiu 1904  
Alexandru Ștefulescu „*Istoria Târgu-Jiului*” Târgu-Jiu 1905

## 196. Urdari, com. Urdari, jud. Gorj

**Punct: Biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfântul Ioan Botezătorul”**

*Cod sit: 92742.01*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 372/2008**

Colectiv: Gheorghe Calotoiu, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Localitatea Urdari, este amplasată în sud-vestul județului Gorj, la peste 50 km de reședința județului, Târgu Jiu. Biserica, monument istoric, ce are hramul „Sf. Nicolae și Ioan Botezătorul” se află pe partea dreaptă a Drumului Județean 674 Turceni-Gârbov-Urdari-Fărcășești-Rovinari, pe malul drept al râului Jiu ce străbate localitatea de la N la S. Lăcașul de cult a fost ctitorit pe proprietatea lui Costache Urdăreanu, pentru nevoile clăcașilor de pe moșia lui, din fondurile acestuia. Debutul lucrărilor a fost în anul 1818, iar finalizarea și sfințirea s-au realizat în 1836 de către Zamfir Urdăreanu, ginerele lui Dumitrache Urdăreanu, care era preot al satului.

În 1891, biserica a fost rigidizată cu tiranți metalici și a fost refăcută învelitoarea de către preotul Zamfir Roman împreună cu Dumitru Morarețu.

La cutremurul din 1938 s-au produs fisuri în zidărie pe direcția E-V, respectiv la pereții altarului, naosului, pronaosului și pridvorului. Pisania din interiorul bisericii ce se află deasupra ușii de la intrare are următorul text: *„Această sfântă și dumnezeiască biserică ce să prăznuiește hramul sfântului Nicolae și sfântului Ioan Botezătorul s-a început din temelie în zilele preainălțatului nostru domn Gheorghe Caragea voievod cu blagoslovenia fostului episcop Galațion începută de răposatul Ion Săut Costache Urdăreanu și cu ajutorul celorlalți urdăreni și s-a săvârșit în zilele preainălțatului nostru domn Dumitru Ghica voievod, episcop fiind părintele nostru Neofit Râmnicul al acestei eparhii și cu cărmuitorul al sfintei Mitropolii cu toată cheltuiala Zamfir zât polcovnicul Dumitrache și Ion zât Stan Eromonah Urdăreanu cu ajutorul și din partea locuitorilor satului Urdari. Anul 1836, octombrie 6 Dobre Zugravul”.*

Lucrările de consolidare și restaurare la biserica „Sf. Nicolae și Sf. Ioan Botezătorul” din satul Urdari jud. Gorj, au impus în anul 2008 efectuarea de investigații arheologice preventive în vederea eliberării monumentului istoric de sarcină arheologică.

Cercetările arheologice s-au întreprins în interiorul bisericii, cât și în exteriorul ei în jurul fundației, cât și sub aceasta, deoarece au fost efectuate lucrări de consolidare a monumentului istoric, prin subzidirea cu beton și fier.

Cercetările arheologice preventive au fost impuse și de constructor în exteriorul bisericii prin efectuarea unor casete cu dimensiunile: L: 3 m; l:1,50 m, h:1,50 m.

Temelia bisericii, realizată din cărămidă legată cu mortar, avea o adâncime cuprinsă între 0,80 și 1,10 m. Sub aceasta pe toate laturile ei s-au efectuat subzidiri cu beton și fier. Pe latura de N a temeliei s-a deschis o casetă CI cu dimensiunile: 3 x 1,50 x 1,50 m. La adâncimea de 1,10 m au fost descoperite oase de la un defunct (fragmente de craniu, fragmente de la membrele inferioare și superioare). În caseta CII, la 0,20 m E de prima are dimensiunile de 6 x 1,50 x 1,50 m. La -0,85 m adâncime au fost descoperite oseminte de la un alt înhumat (coaste, fragmente de la membrele inferioare, fragmente de craniu).

În zona exterioară a altarului, de-a lungul temeliei au fost trasate trei casete cu dimensiunile: C III (3 x 1,50 x 1,50 m), C IV (3 x 1,50 x 1,50 m), C V (3,50 x 1,50 x 1,50 m).

În caseta trei, care a fost deschisă la vârful arcului descris de absida altarului, la -0,85 m și -0,90 m au fost descoperite oase de la un defunct ( fragmente de craniu, fragmente de la membrele superioare și inferioare). Din caseta C IV au fost recuperate oseminte fragmentare de la membrele inferioare și superioare ale unui alt defunct, în caseta C V trasată în partea de SE a altarului la -0,80 m au fost descoperite fragmente de la membrele inferioare și fragmente de craniu care au aparținut unui defunct.

Pe latura exterioară de S a temeliei au fost trasate mai multe casete CVI (3 x 1,50 x 1,50 m) în care au fost descoperite la - 0,95 m oase umane (fragmente de craniu, fragmente de la membrele superioare și inferioare). La 0,20 m S de temelia pronaosului a fost investigat un mormânt al familiei Urdărenilor, unde au fost descoperite câteva fragmente ceramice și oase umane.

În celelalte casete CVII, CVIII, CIX, CX, cu dimensiunile de 2,50 x 1,50 x 1,50 m de pe latura sudică nu au fost sesizate materiale arheologice.

În zona exterioară a pridvorului s-a deschis caseta CXI cu dimensiunile de 4 x 1,50 x 1,50 m, unde au fost găsite câteva cărămizi din perioada construirii bisericii.

În interiorul bisericii au fost practicate mai multe secțiuni impuse de constructor pentru lucrările de consolidare pe care le-a efectuat. În pridvor, pe axul N-S în apropierea intrării în biserică s-a efectuat SI (L:5,80 x l:0,50 x h:0,60 m) nu au fost descoperite materiale arheologice.

La intrarea în pronaos pe axul N-S a fost practicată o altă secțiune SII (5,80 x 0,50 x 0,60 m) și nu s-au găsit vestigii arheologice. La intrarea în naos pe axul N-S a fost trasată SIII (5,60 x 0,50 x 0,60 m), negăsindu-se materiale arheologice. La intrarea în altar, a fost deschisă SIV (5,60 x 0,50 x 0,60 m) nu au fost reperate materiale arheologice.

În naos au fost trasate SV și SVI, în diagonală cu dimensiunile de 6,20 x 0,50 x 0,60 m nedescoperindu-se urme arheologice.

Totodată, în interiorul bisericii s-a săpat pe toată suprafața până la -0,30 m pentru a se pune pietriș pentru pardoseli, dar nu s-au descoperit materiale arheologice.

Descoperirile arheologice efectuate cu prilejul lucrărilor de consolidare și restaurare a bisericii din satul Urdari, com. Urdari, cu hramul „Sf. Nicolae și Sf. Ioan Botezătorul” ne conduc la concluzia că acest monument suprapune un cimitir pe latura de N și S în zonele exterioare pronaosului, naosului precum și în afara altarului, descoperindu-se oase umane întregi sau fragmentare. Alături de cărămizi s-au recuperat și fragmente de la vasele care au fost utilizate ca inventar funerar.

Inventarul arheologic descoperit la biserica „Sf. Nicolae și Sf. Ioan Botezătorul” din satul Urdari, com. Urdari, jud. Gorj, coroborate cu documentele vremii și pisania de pe monument, se pot încadra cronologic la începutul sec. XIX și în a doua parte a aceluiași veac.

#### Bibliografie

N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, vol. I, Ed. Mitropolia Olteniei – Craiova, 1970.

Alexandru Ștefulescu: *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg – Jiu, 1904.

### 197. Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov

**Punct: strada Stoiciului, f.n., T 96, p. 376, nr. cadastral 2322/1/11**

*Cod sit: 101332.03*

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 221/2008**

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Camelia-Mirela Ciocănel, Cristian Nestorescu (MMB), Despina Măgureanu (IAB)

Obiectivul cercetării din anul 2008 l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică pentru construirea unei locuințe proprietate personală. Acest punct este situat la cca. 500 m N de pădure, 200 m E de drumul comunal, la 60-80 m V de lac și la 10 m S de axul străzii și se află pe un teren în pantă ușoară de la N spre S. Au fost trasate două secțiuni, paralele pe axul drumului, de 18 x 2 m, cu o distanță de 5,50 m între ele.

Stratigrafia generală:

În ambele secțiuni nu s-a putut identifica o stratigrafie clară deoarece solul avea un aspect extrem de neunitar, datorită

numeroaselor intervenții contemporane prezentându-se ca o umplutură. Practic, depunerile din sec. X-XI și din epoca medievală târzie, reprezentate doar de câteva fragmente ceramice izolate, au fost distruse. Adâncimea maximă de săpare atinsă a fost de -1,15 m.

Pe acest teren au fost surprinse doar două complexe adâncite de mari dimensiuni, databile în epoca geto-dacică (sec. II-I a.Chr.).

#### Complexul 1

În SI, c. 2-3, a fost surprins de la -0,50 m un complex ce se adâncește cu cca. 0,30-0,40 m. Umplutura este formată din pământ brun castaniu, pigmentat cu bucățele mici de lipitură. Acest complex este căpăcuit pe aproape întreaga suprafață de o lentilă de pământ galben. Limitele complexului nu au putut fi stabilite, cercetarea fiind condiționată de dimensiunile proprietății. Complexul (?) - ce intră în profilele de N și de S - a fost surprins, în grund la -0,90 m, având dimensiunile de 2 x 1,96 m.

Inventarul a fost constituit din câteva fragmente ceramice ce aparțin secolelor II-I a.Chr., lucrate la roată, (reținem cinci fragmente dintr-un vas de provizii de mari dimensiuni – pithos, cu diametrul la pântec de 1,12 m). Nu putem preciza destinația acestui complex.

#### Complexul 2

În SII, c. 6-7, a fost identificată, de la -0,40 m, pe o lungime de 3 m și pe toată lățimea secțiunii, o zonă cu foarte multe fragmente ceramice și bucăți mici de chirpici. Cioburile sunt de la vase modelate cu mâna, sparte *in situ*. Deși întregibile, este evident că la momentul depunerii/aruncării vaselor, acestea nu erau întregi. Alături de fragmentele ceramice se găsea și un vârf de lance din fier.

Aglomerarea de ceramică a apărut între -0,40 -0,90 m, iar nivelul de săpare al Cpl 2 se găsea la -1,15 m față nivelul actual de călcare. Dimensiunile Cpl 2, surprinse în grund la - 0,85 m, sunt de 2,30 x 2 m; se poate considera că acest complex adâncit reprezintă o *locuință*. Și aici, laturile de N și de S intră în profilele aferente, cercetarea fiind parțială, condiționată de dimensiunile proprietății.

Fragmentele ceramice recoltate, extrem de numeroase, se găsesc în umplutura complexului adâncit, Cpl 2. Ceramica descoperită este tipică pentru perioada sfârșitului sec. II a.Chr. și primei jumătăți a sec. I a.Chr. Majoritare sunt fragmentele de borcane modelate cu mâna cu suprafața lustruită sau cu decor în relief din brăie alveolate dispuse în rețea, ghirlandă și sub formă de bastonașe. Alături de acestea au fost găsite fragmente de pithoi și de fructiere lucrate la roată (un picior din pastă cenușie). Bune analogii pot fi găsite în descoperirile similare de la Bordușani – *Popină*<sup>1</sup>, Cârlomanești - *Cetățuia*<sup>2</sup> și Popești<sup>3</sup>.

Vârfuri de lance asemănătoare din perioada clasică au fost descoperite la București<sup>4</sup>, Cucuiș<sup>5</sup> precum și în mediul funerar la Radovanu<sup>6</sup>, Hunedoara – *Grădina Castelului*<sup>7</sup>.

#### Note:

1. G. Trohani, C. A., vol. II, 2006, p. 41-72.
2. M. Babeș, Dacia NS 19, 1975, p. 125-139.
3. A. Vulpe, CA 10, 1997, p. 163-172.
4. M. Turcu, *Geto-Dacii din Câmpia Munteniei*, 1979, p. 203, Pl. X / 4.
5. I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Cluj, 1979, p. 132 – 133, Fig. 70 / 7.
6. A. Vulpe, *Thraco Dacica* 1, 1976, p. 208, fig. 18/3.
7. V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, *Acta Terrae Septemcastrensis* 6, 1, 2007, p. 158, Fig. 7; 10 / 3.

#### Abstract:

The site was identified during the archaeological excavations conducted by the National History Museum of Romania from 1991 till 1993 as a very large Geto-Dacian settlement, dating to the 4<sup>th</sup> - 3<sup>rd</sup> centuries B.C. and 2<sup>nd</sup> - 1<sup>st</sup> centuries B.C.

The two trenches opened in 2008 (18.00 x 2.00 m), with a surface of 72 sq. m, revealed the existence of two large archaeological features (dwellings ?), dating to the Geto-Dacian period (2<sup>nd</sup> - 1<sup>st</sup> centuries B.C.). The archaeological finds consist in an iron spearhead and some wheel made pottery fragments (pithoi and fruit plates) and hand made pottery (jar). Here were also found some ceramic fragments dating to the 10<sup>th</sup>-11<sup>th</sup> and 16<sup>th</sup>-17<sup>th</sup> centuries.

## 198. Voluntari, jud. Ilfov

### **Punct: Pipera, str. Emil Racoviță nr. 8**

*Cod sit: 179551.01*

### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 296/2008**

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil, Alexandru Morintz (IAB), Mircea Negru (USH București), Bogdan Popa (student USH București)

Cercetarea preventivă s-a efectuat în vederea eliberării de sarcină arheologică a terenului pentru întocmirea PUZ.

Terenul este situat pe malul stâng al bălții Pipera, într-o zonă componentă a unui sit arheologic, aproape de podul care unește cele două maluri.

De-a lungul anilor, mai cu seamă în a doua jumătate a secolului trecut, în arealul „*lacului*” Pipera au fost efectuate cercetări de suprafață care au permis identificarea unor situri arheologice. Tot atunci, printr-un sondaj întreprins de Dinu V. Rosetti pe malul estic al văii Saulea și la V de str. Gherghiței, pe malul estic al brațului sudic al bălții Pipera, a fost cercetată o așezare aparținând culturii Tei<sup>1</sup>. După anul 2000, când dinamica edilitară a cunoscut o curbă ascendentă, s-a trecut la unele săpături de salvare. Astfel, ca să menționăm ultimele cercetări, în anul 2003, pe malul bălții Pipera, în zona str. Vârtejului, s-au făcut investigații arheologice de către Gheorghe Mănuccu-Adameșteanu de la MMB<sup>2</sup>. Prin cele două secțiuni practicate s-au identificat materiale atribuite epocii bronzului. Probabil ceramica recoltată cu acel prilej aparține epocii bronzului timpuriu, culturii Glina<sup>3</sup>.

Au fost practicate un număr de patru secțiuni cu suprafața totală de 598 mp (S1 = 103 x 2 m; S2A = 42 x 2 m; S2B = 53 x 2 m; S3 = 50 x 2 m; S4 = 50 x 2 m). În partea spre lac stratul vegetal și cele de cultură au fost rase. În rest, sub stratul cenușiu vegetal gros de 0,20-0,25 m, era un strat gros de 0,10-0,15 m, de culoare cenușiu-negricioasă cu fragmente de chirpici. De la adâncimea de 0,35 la 0,45 m este un strat de culoare castaniu-cenușie, ce cuprinde foarte rare fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Glina).

În cele patru secțiuni practicate au fost descoperite patru *gropi* și un *bordei* sau, mai degrabă, o *anexă gospodărească*. Anexa nr. 1 (notat B1). Poziția: S2, c. 22, m. 40,26-43,50;

Complexul a fost surprins în S1 și S2. Lungimea pe profilul nordic al S1 era de 3,24 m, iar lățimea în S1 și S2 era de 3,16 m. Adâncimea podelei era între 0,72 și 0,78 m.

Inventar: au fost descoperite fragmente ceramice din vase modelate cu mâna, o fusaiolă la roată, din pastă fină cenușie.

Date: sec. II – începutul sec. III p.Chr.

Gr. 1. Poziția: S1<sub>9</sub>, m. 16,60-18,10;

Descriere: Forma cilindrică. Diametrul maxim era de 1,50 m, diametrul minim de surprins în secțiune de 0,54 m, iar adâncimea de 0,71 m. Groapa intra în profilul nordic al S1.

Inventar: au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice din vase modelate cu mâna, respectiv la roată din pastă fină cenușie, respectiv cenușie de aspect zgrunțuros.

Date: Pe baza ceramicii cenușii zgrunțuroase, complexul a fost datat în sec. III-IV p.Chr.

Groapa nr. 2. Poziția: S2B, 25-26, m. 50,70-52,30;

Descriere: Forma cilindrică. Diametrul maxim era de 1,60 m, diametrul minim de surprins în secțiune de 0,82 m, iar adâncimea de 0,84 m. Groapa intra în profilul nordic al S2.

Inventar: au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice din vase modelate cu mâna, la roată din pastă fină cenușie și un fragment de la un cuțit din fier.

Date: sec. II – începutul sec. III p.Chr.

Gr.3. Poziția: S2B 3, m. 4,80-5,87;

Descriere: Forma cilindrică. Diametrul maxim era de 1,07 m, diametrul minim de surprins în secțiune de 0,80 m, iar adâncimea de 0,88 m.

Inventar: au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice din vase modelate cu mâna, respectiv la roată din pastă fină cenușie și chirpici.

Date: sec. II – începutul sec. III p.Chr.

Gr.4. Poziția: S4, 8, m. 7,80-8,65

Descriere: Forma cilindrică. Diametrul maxim era de 0,85 m, diametrul minim de 0,80 m, iar adâncimea de 0,81 m. Groapa a fost surprinsă în mijlocul S4.

Inventar: au fost descoperite fragmente ceramice din vase modelate cu mâna la roată din pastă fină cenușie, respectiv cenușie de aspect zgrunțuros, chirpici și puține oase de animale.

Date: Pe baza ceramicii cenușii zgrunțuroase, complexul a fost datat în sec. III-IV p.Chr.

Epoca bronzului

Fragmente de tip Glina din Bronzul Timpuriu au fost descoperite în strat și în poziție secundară în G4. Numărul lor este mic; dintre acestea cele mai multe au fost lucrate din pastă grosieră, cu impurități de mari dimensiuni (nisip cu bobul mare și pietricele), iar unul, un fund de ceșcuță, din pastă fină, fără impurități majore. Din prima categorie de ceramică menționăm un fund de la un vas de dimensiuni medii și un fragment de buză cu o apucătoare în formă de mosor prinsă de ea. Ca decor amintim găurile-buton, realizate prin presare dinspre interior spre exterior. Acest tip de ornament se găsește sub forma unui șir la un cm sub buză.

Atât categoriile de pastă, cât și formele (ceșcuța) și decorul sunt specifice ceramicii tuturor siturilor culturii Glina de pe teritoriul municipiului București și a împrejurimilor sale (Glina, Militari-Câmpul Boja, Ciurel, Pantelimon etc.)<sup>4</sup>.

Sec. II - începutul sec. III p.Chr. Complexele arheologice (B1, G2 și G3) au fost datate pe baza analogiilor (mai ales din G3) cu vase ceramice similare din cadrul fazei I a culturii Militari-Chilia (descoperirile de la Scornicești, așezarea nr. 1 și Mătăsaru faza III-1)<sup>5</sup>.

Sec. III - IV p.Chr.

Complexele arheologice datate în sec. III-IV au fost datate pe baza analogiilor cu vase din faza târzie a culturii Militari-Chilia, în primul rând a prezenței ceramicii modelate la roată din pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie.

Note:

1. S. Morintz, D.V. Rosetti, *Din cele mai vechi timpuri și până la formarea Bucureștilor*, în Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice, București, 1959, p. 27; V. Leahu, *Cultura Tei*, București, 1966, p. 20; *idem*, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundeni Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica 38, 2003, p. 27; C. Schuster, *Die Tei-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Târgoviște, 2005, p. 89.

2. Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Cronica cercetărilor arheologice în București (1999-2004)*, Cercetări Arheologice în București 6, p. 303.

3. C. Schuster, C. Fântâneau, *Die Glina Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Târgoviște, 2005, p. 34.

4. C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare*, Bibliotheca Thracologica 20, București, 1997; M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000; C. Schuster, M. Negru, *Militari-Câmpul Boja. An archaeological site on the territory of Bucharest II. Pre- and Proto-Historic Settlements*, Târgoviște, 2006; C. Schuster, C. Fântâneau, *op. cit.*

5. Gh. Bichir, *Cercetările arheologice de la Mătăsaru*, Valahica 1, 1969, p. 15-21; *idem*, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984; *idem*, *Cercetări arheologice la Scornicești*, Thraco-Dacica 7/1-2, p. 112-16; Gh. Bichir, E. Popescu, *Săpăturile arheologice de la Mătăsaru*, MCA 9, p. 271-276; M. Negru, *Militari-Câmpul Boja. Series III. Settlements of 2<sup>nd</sup> – 4<sup>th</sup> Centuries A.D.*, Târgoviște, 2008, cu bibliografia.

Zusammenfassung:

Die Rettungsgrabungen führten zur Entdeckung eines Oberflächenbaues (II.-III Jh.n.Chr.) und je zwei Abfallgruben für das II.-III bzw. III.-IV. Jh.n.Chr.

## 199. Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani

**Punct: Pod Ibăneasa**

Cod sit: 39845.01

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 365/2008**

Colectiv: Maria Diaconescu – responsabil, Eduard Setnic, Daniel Ciucălău (MJ Botoșani), Sergiu Haimovici (UAIC Iași), Aurelia Ungureanu (Grup Școlar „Gh. Asachi” Botoșani)

În anul 2008 au continuat cercetările arheologice în punctul Pod Ibăneasa de la Vorniceni, în vederea eliberării de sarcină arheologică.

Pentru acest an ne-am propus următoarele obiective:

- dezvelirea unei suprafețe cât mai mari și descoperirea unor noi complexe arheologice;

- salvarea a cât mai multe materiale arheologice ( ceramică, plastică antropomorfă și zoomorfă, arme, unelte de silex, os, piatră, cupru );

- obținerea unor date referitoare la situația economică a așezării, modul de dispunerea locuințelor;

- stabilirea unor elemente specifice pentru așezarea de la Vorniceni;
- descoperirea unor elemente de suprastructură;
- continuarea cercetării în vederea delimitării așezării cucuteniene;
- Recoltarea de cărbuni, semințe, oase în vederea datării așezării și efectuării unor studii arheobotanice și arheozoologice.

Ca metodă de săpătură am utilizat deschiderea de secțiuni și, de asemeni, casete, pentru dezvelirea construcțiilor. În luna august 2008 au fost reluate cercetările arheologice pe latura sudică a așezării. Au fost trasate cinci secțiuni cu dimensiuni între 15 și 35 m, casete pentru degajarea resturilor a două complexe de locuit și patru gropi cu material divers.

Rezultatele cercetării din acest an au fost fructuoase, fapt ce confirmă densitatea mare a locuirii acestui punct în diverse epoci istorice: eneolitic - cultura Cucuteni, epoca bronzului - cultura Noua, Hallstatt, sec. IV - cultura Sântana de Mureș. În afara faptului că s-a completat configurația așezării cucuteniene de la Pod Ibăneasa, au fost descoperite un număr important de vase întregibile, vase bitronconice, castroane, vase binoclu, străchini, vase globulare, vase suport, de provizii, pahare, etc., unelte de os și piatră, silex, statuete antropomorfe, arme, toate conturând viața social-economică a comunității ce a trăit în această așezare. Formele și decorul ceramicii din această așezare aparțin spectrului binecunoscut pentru faza A-B în care se încadrează așezarea.

Procentual se observă o scădere a cantității ceramicii aparținând culturii Noua - fenomen explicat cu concentrarea purtătorilor acestei culturi în zona centrală a platoului de aici.

Din stratul de cultură cucutenian, provin și descoperirile cu caracter special, printre care un topor de piatră lung de 19 cm și un topor de silex în groapa 38. Remarcăm abundența materialului ceramic cucutenian, diversitatea acestuia: ceramică fină, în general de dimensiune mică și mijlocie, vase mari, cu pereți groși, ornamentate bi- și tricrom. În ideea lămuririi situației stratigrafice a fost deschis S XXI, poziționat N-S, perpendicular față de celelalte secțiuni, într-o zonă în care stratul de sol arabil este foarte gros, de circa 1 m, cu foarte puține fragmente ceramice cucuteniene, dar din care lipsesc materialele din alte epoci istorice. Investigația acestei secțiuni va fi continuată în următorul an.

L8: descoperită în 2003 și cercetată parțial, a fost dezvelită în totalitate în acest an. Conservată relativ bine, construcția a fost afectată pe latura de NE de prezența purtătorilor de cultura Noua. Platforma locuinței poartă urme de lemn despicate cu secțiune semiovală, arsă la roșu, latura de S și de E fiind într-o stare foarte bună. Masa de lipitură este vălurită, neregulată, cu goluri pe latura de N.

Construcția amintită este construită pe un „pat” de fragmente ceramice, sugerând astfel o locuire anterioară.

L16: tehnica constructivă utilizată este cea bine cunoscută - pereți din nuiele pe care s-a aplicat lutul cu pleavă, podină realizată din bârne pe care s-a aplicat lutul, ars la roșu, gros de 0,05-0,07 m. Drept amenajare interioară s-a dezvelit o vatră mozaicată, arsă inegal, cu o suprafață albicioasă, având o lungime de 1,15 m și lățimea de 0,50 -0,60 m. Aceasta suprapune o altă vatră cu aproximativ aceeași configurație. La demontarea L16, sub podină, în zona centrală, a fost dezvelit un vas bitronconic, cu diametrul de circa 50 cm, strivit sub greutatea podinei, depus ritual.

Tot în această construcție, pe latura de S au mai fost dezvelite încă trei vase sparte, *in situ*, aflate la o adâncime de -0,30 -0,40 m, strivite de tavanul ce s-a prăbușit peste ele.

Pe traseul S18 au fost surprinse două gropi cucuteniene:

Gr. 36: între m. 12,60 și 14, apare la -0,90 m, are o formă neregulată, cu fundul albiat. Pământul de umplutură este amestecat, cenușos cu galben murdar. Conține doar ceramică fragmentată.

Gr. 37: s-a dezvelit în capătul S18, între m. 1 și 2,30, are formă ovală, dimensiunea de 1,50/1,10 m, conturul său se micșorează pe măsura adâncirii sale, apare la -0,90 m. Pământul de umplutură este brun cafeniu, cu lentile de pământ galben, cărbune, pigmenti de chirpici. Pe lângă fragmentele ceramice diverse s-au găsit un topor de silex, o pioneză, unelte de silex, un vârf de săgeată.

Gr. 38: a fost poziționată în capătul NV al L16, și poate fi interpretată ca o groapă de fundare. Pământul de umplutură este divers, conține straturi de cenușă, cărbune, arsură, pământ galben, caolin, nisip murdar. Inventarul acesteia cuprinde vase întregibile - vase turtite, capac, pahar întreg, vase mici fragmentate, patru rășnițe, un perculator, fiind una dintre cele mai interesante prin conținut și poziționare.

Gr. 39: e poziționată dincolo de colțul de SE al L16, are o formă în plan oval-alungită, cu profil alveolar. Pământul de umplutură al gropii este format mai ales din cenușă în strat compact. Conține puține fragmente ceramice, un nucleu de silex, un toporaș de piatră, un baton de os.

Pentru următorul an ne propunem cercetarea zonei de SV a așezării în spațiul aparținând „Apelor Române”, unul din obiective fiind dezvelirea celei mai mari construcții din acest sit, așa cum se prefigurează încă de la suprafață, acesta aflându-se la o adâncime destul de mică - fapt semnalat de chirpicul care răzbate deasupra. Urmează să stabilim caracterul acestei construcții. Vom continua cercetarea stratigrafică din zona centrală a așezării, care, deși destul de redusă, prezintă perturbații stratigrafice, în sensul existenței unui strat vegetal foarte gros, de aproape un metru, sub care se găsesc diverse complexe arheologice, de unde cu siguranță vom recupera ca și până acum un patrimoniu deosebit.

Materialele recoltate în acest an vor fi restaurate și conservate în vederea introducerii lor în expoziția de bază a MJ Botoșani, în funcție de calitatea lor și importanța pe care o prezintă. [Maria Diaconescu]

## 200. Zalău, jud. Sălaj

**Punct: str. Unirii nr. 13**

Cod sit: 139713.22

**Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 43/2008**

Colectiv: Dan Băcueț Crișan – responsabil, Emanoil Pripon (MJIA Zalău)

Punctul Zalău, „str. Unirii, nr. 13”, se află în centrul orașului Zalău, lângă Piața Centrală Agroalimentară, pe partea dreaptă a văii Zalăului, pe a doua terasă. Cercetările efectuate în perioada 21.02.2008 – 27.02.2008 sunt primele cercetări arheologice efectuate în acest punct. Deoarece investiția pentru care s-a realizat cercetarea - „Imobil cu spații pentru birouri și comerț” este plasată în centrul istoric al orașului, în zona de protecție a unui monument istoric (sediul MJIA Zalău), am efectuat inițial o supraveghere arheologică în cursul căruia a fost observată existența vestigiilor arheologice. Astfel s-a indus necesitatea efectuării unei cercetări preventive.

La momentul începerii cercetărilor situația zonei pe care urmează beneficiarul/investitorul să construiască imobilul cu spații pentru birouri și comerț era următoarea:

- în partea estică a terenului a existat o veche clădire (acum demolată), clădire ale cărei fundații au afectat parțial o parte din complexele arheologice surprinse cu ocazia acestei cercetări.

- partea vestică a terenului nu a fost ocupată de clădiri mai vechi deoarece în vechime curgea foarte aproape valea Zalăului iar terenul era inundabil. De altfel, în această porțiune nu au apărut complexe arheologice.

Vestigiile descoperite cu ocazia acestor cercetări arheologice preventive aduc un plus de informație cu privire la evoluția acestui spațiu în perioada medievală clasică și târzie. Este cunoscut faptul că Zalăul obține în anul 1370 privilegiul de a ține târg anual iar în 1542 obține dreptul la autoguvernare. Documentele din sec. XV-XVII vorbesc despre puternica dezvoltare a meșteșugurilor și a breslelor din acest centru.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică precum și colectarea datelor privind evoluția orașului Zalău în perioada medievală până în prezent nefiind cunoscută o extindere în acest spațiu a locuirii medievale.

În suprafața cercetată de 511 m<sup>2</sup> au fost surprinse cinci complexe arheologice notate C1, C1/1, C2, C3 și C4.

Pe suprafața afectată de proiect a existat înainte o altă clădire care a fost demolată. Fundațiile clădirii inițiale au afectat parțial o parte din complexele surprinse cu ocazia cercetărilor efectuate în perioada 21-27.02.2008. Prin urmare, complexele C1, C1/1 și C2 s-au păstrat doar parțial datorită afectării lor din vechime.

Situația stratigrafică surprinsă este următoarea:

- 0 -0,60 m - strat pietriș (umplutură contemporană)
- 0,60 -0,70 m - strat lut galben (umplutură modernă)
- 0,70 -1 m - strat negru (umplutură modernă)
- de la -1 m steril arheologic (lut gălbui-marونیu)

Toate cele 5 complexe au fost conturate în sterilul arheologic (lut gălbui-gălbui marونیu) la adâncimea de 1 m.

C1 - de formă circulară surprins la adâncimea de 1 m, conturat ca o pată de culoare cenușie-roșcată cu marginile puternic arse la roșu.

Este de fapt un cuptor gospodăresc (pentru copt) săpat în lutul steril. Vatra cuptorului (puternic arsă la roșu) a fost surprinsă la adâncimea de 1,50 m, o mare parte din ea fiind însă distrusă din vechime. La adâncimea de 1 m a fost surprinsă și gura de alimentare a cuptorului, plasată în partea sudică a acestuia.

În urma secționării vetrei am constatat că aceasta a fost amenajată prin întinderea unui strat de lut peste un pat din pietre amestecate cu multe fragmente ceramice. De asemenea, s-a mai putut observa existența a trei faze de utilizare. Cuptorul se datează în sec. XIV-XV.

Inventarul arheologic: ceramică cărămizie (oale) decorată cu linii drepte paralele, ceramică brun-negricioasă (oale) decorată cu linii în val, ceramică cenușie (câni cu gura treflată) decorată prin ștampilare cu motive animaliere (căluți), două piese din tablă de bronz (limbă și aplică de curea).

C1/1, fază a complexului C1. Datorită deteriorării puternice a vetrei și pereților cuptorului C1 a fost necesară construirea unui nou cuptor.

Peste vatra lui C1 a fost întins un strat gros de lut gălbui și pe acest strat de lut a fost amenajat un nou cuptor cu dimensiuni mai mici decât cel anterior. Vatra acestui cuptor se afla la adâncimea de 1,20 m.

Secționarea vetrei cuptorului a reliefat același mod de amenajare ca și în cazul cuptorului C. 1: întinderea unui strat de lut peste un pat din pietre amestecate cu multe fragmente ceramice. Cuptorul se datează în sec. XIV-XV.

Inventarul arheologic: ceramică cărămizie (oale) decorată cu linii drepte paralele.

C2 Complex păstrat parțial (a fost afectat din vechime de fundațiile vechii clădiri), de formă circulară conturat la adâncimea de 1 m. Fundul acestuia era săpat în trepte și se afla la adâncimea de 1,90-2 m. Umplutura consta în pământ cenușiu-negricios și cenușiu-gălbui amestecat cu cărbune și chirpic. Pe fundul acestuia se afla o lentilă subțire de cărbune. Complexul este o groapă menajeră databilă în sec. XIV-XV.

Inventarul arheologic: ceramică cărămizie (oale) decorată cu linii drepte paralele, ceramică cenușie (câni cu gura treflată).

C3. Complex de formă circulară conturat la adâncimea de 1 m. Fundul acestuia (puternic alveolat) se afla la -1,98 m. Umplutura consta în pământ gălbui-cenușiu și cenușiu-negricios amestecat cu cărbune și chirpici. Complexul este o groapă menajeră databilă în sec. XVII-XVIII.

Inventarul arheologic: ceramică cărămizie (oale) decorată cu caneluri fine, ceramică pictată (oale), ceramică smălțuită verde-oliv, capace, străchini și un fragment de cahlă decorată cu motive vegetale.

C4. Complexul este o groapă de stâlp databilă în sec. XIV-XV. Inventarul arheologic: bucăți de chirpici și câteva fragmente ceramice mici atipice de culoare cărămizie.

Cuptoarele gospodărești (C1 și C1/1) au fost amenajate sub un șopron, fapt susținut de prezența gropii de stâlp din apropierea lor (C4). C2 este o groapă menajeră contemporană cu cele două cuptoare gospodărești. Aceste descoperiri vin să completeze în mod fericit puținele date arheologice pe care le deținem despre Zalăul secolelor XIV-XV. Pentru ceramica din complexele C1, C1/1 și C2 am constatat foarte bune analogii în descoperirile făcute pe teritoriul orașului Bistrița.

C3 este de asemenea o groapă menajeră, dar care se datează undeva, pe parcursul sec. XVII-XVIII.

Materialul arheologic recoltat se află depozitat la MJIA Zalău.

#### Bibliografie:

G. Rădulescu, *Bistrița. O istorie urbană*, Cluj-Napoca, 2004, pl. 1-14.

#### Abstract:

The rescue excavation was made at Zalău, „Unirii Street, no. 13”. In this place we discovered a settlement which belongs to the mediaeval times. Here we found five features: cooking ovens, post holes, and garbage pits. Features C.1 (cooking oven), C. 1/1 (cooking oven), C.2 (garbage pit) and C. 4 (post hole) can be dated to the 14<sup>th</sup> - beginning of the 15<sup>th</sup> centuries. Feature C.3 can be dated to the 17<sup>th</sup> -18<sup>th</sup> centuries.

## **201. Zalău, jud. Sălaj**

### ***Punct: Valea Miței- Școala Veche***

*Cod sit: 139713.23*

### **Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 200/2008**

Colectiv: Sanda Băcueț Crișan – responsabil, Ioan Bejinariu (MJIA Zalău)

Din punct de vedere geografic, orașul Zalău este așezat în depresiunea cu același nume, la poalele de NV ale Culmii Meseșului. Orașul este străbătut de râul Valea Zalăului și pârâul Valea Miței, pe terasele acestora fiind identificate de-a lungul timpului numeroase urme de locuire. Situl de la Zalău „Școala Veche din Valea Miței” (Valea Miței - fost cătun, actualmente cartier al municipiului) se află amplasat pe terasa stângă a văii Miței, la intrarea în cartier.

În anul 1978, odată cu îndreptarea malurilor pârâului Valea Miței, Al. V. Matei a recoltat câteva fragmente ceramice dintre care unele prezintă urme de pictură tipică grupului Pișcolt. Fiind o zonă în care nu au avut loc lucrări agricole din perioada anilor 1950, la suprafața solului nu au apărut fragmente ceramice. Lucrările de forare pentru o fântână din zonă au dus la identificarea unor materiale ceramice databile în neolitic. Aveam astfel două puncte diferite cu descoperiri aparținând perioadei neolitice, Șoseaua Ocolitoare având traseul între cele două. Cum materialul arheologic indica o așezare de tip Pișcolt târziu am fi avut posibilitatea corelării acestei descoperiri cu alte situri mult mai îndepărtate care aparțin acestui grup, așezări aflate pe valea Barcăului la Zăuan „Dâmbul cimitirului”, Marca „Primăria nouă” sau Porț „Corău”. În urma cercetărilor a fost ilustrat faptul că așezarea neolitică nu a fost afectată, fiind în schimb identificată o așezare de sec. X-XI.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică pe suprafața care va fi afectată de construirea viitoarei șosele, stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

Cercetarea a pornit prin trasarea unor magistrale pentru verificarea stratigrafiei. Secțiunile magistrale au avut următoarele dimensiuni: S1/2008 - 44,5 x 1,5 m, S2/2008 - 50 x 0,70 m; S3/2008 - 50 x 0,70 m. S1/2008 a fost excavată manual iar secțiunile S. 2/2008 și S. 3/2008 au fost excavate mecanic. Pornind din S1/2008 și S. 2/2008 au deschise suprafețele S1a/2008, S. 2a/2008 și S. 2b/2008, pe toată lățimea șoselei.

Nu s-a constatat existența unui nivel de cultură, doar în S1, în nivelul arat au apărut sporadic fragmente ceramice. În perimetrul sudic al ariei de cercetare a fost observată o zonă care în vechime era mlăștinoasă fiind astfel improprie habitatului uman. Mai pregnant, în porțiunea nordică a secțiunii S. 2/2008, precum și în secțiunile S. 3/2008, S. 6/2008 și S. 7/2008 au fost observate urmele unor puternice alunecări de teren. De altfel, în aceste sectoare nu au fost descoperite materiale arheologice.

Având în vedere aceste constatări am deschis suprafețe de cercetare în zonele care au fost propice locuirii în antichitate și care nu au fost afectate atât de puternic de alunecări. Suprafața S. 1a/2008 de 33 x 10 m (incluzând și lățimea secțiunii magistrale S1/2008) a fost deschisă pe latura vestică a șoselei pornind de la axul central. În capătul nordic a suprafeței S1a/2008 a fost deschisă suprafața S. 2a/2008 de 28 x 10 m. Între S1a/2008 și S. 2a/2008 a fost lăsat un martor de 0, 50 m.

Complexele arheologice notate cu C5/2008, C6/2008, C6a/2008 și C7/2008 sunt gropi de scos lut care marchează de fapt limita nordică a așezării identificate aici. Având în vedere prezența complexelor mai sus citate, precum și lipsa urmelor de locuire din partea nordică a acestei suprafețe, pentru a fi siguri că nu mai există vestigii și în partea superioară a terasei am mai deschis suprafața S. 2b/2008 (dimensiuni: 8 x 10 m) la o distanță de 14 m față de capătul nordic al suprafeței S. 2a/2008.

Pe partea estică a axului viitoarei șosele, paralel cu secțiunea S1/2008 a fost deschisă suprafața S4/2008 de 28 x 13 m. Pe marginea de E a șoselei a fost deschisă S5/2008 de

43, 60 x 1, 70 m. Perpendicular pe secțiunea magistrală S3/2008 a fost deschisă S6/2008 de 13 x 1, 70 m. În dreptul bornei care marca km. 13+000 al viitoarei șosele, perpendicular pe capătul nordic al secțiunii magistrale S3/2008 a fost deschisă S7/2008 de 20 x 1, 70 m. În S5, S6 și S7 nu au fost descoperite vestigii arheologice.

În total au fost cercetate 9 complexe arheologice dintre care C3, C8 și C9 – gropi de stâlp care formează un aliniament care sugerează existența unui gard care împrejmua și totodată delimita așezarea medievală. Dintre acestea cele mai interesante din punctul de vedere al funcționalității și materialului recoltat au fost C1 și C2.

C1/2008 - surprins în suprafața S1a/2008, la adâncimea de 0,30 m. Acesta s-a conturat sub forma unei pete oval-alungite, de culoare negricioasă. Fundul complexului a fost identificat la adâncimea de 0,60 m. Din complex a fost recoltată o cantitate destul de mare de ceramică, oase de animale, multe fragmente de greutate de război de țesut și două piese din fier. Pe fundul complexului au fost identificate trei gropi de stâlpi, două fiind plasate în partea nordică iar a treia în partea sudică. Tot pe fundul complexului se mai afla o alveolă de formă alungită a cărei fund se afla la -0,70 m. Inventarul arheologic și caracteristicile complexului sugerează faptul că aici a funcționat un război de țesut. Complexul aparține perioadei medievale timpurii și poate fi datat în sec. X-XI.

C2/2008 - surprins în suprafața S1a/2008, la adâncimea de 0,20/0,30 m. S-a conturat sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită. Fundul complexului era săpat în trepte, adâncimea maximă de săpare aflându-se la 0,50/0,52 m față de nivelul actual de călcare. Pe fundul complexului a apărut o lentilă compactă de cărbune, iar în zona centrală s-a conturat o groapă de stâlp. Pe laturile de N și S au existat două zone cruțate în lut și a fost observată o posibilă zonă de acces dinspre partea de V. Inventarul arheologic a constatat în câteva fragmente ceramice. Caracteristicile complexului sugerează posibilitatea ca acesta să fi funcționat ca loc de depozitare (asemănător unei pivnițe), protejat cu un acoperiș, fapt susținut de prezența gropii de stâlp. Complexul aparține secolelor X-XI.

Restul complexelor C4, C5, C6, C6a și C7 au fost gropi menajere sau de scos lut aparținând secolelor X-XI.

Materialul arheologic constă în principal în ceramică. A fost identificată o singură formă ceramică, oala fără toarte lucrată la roata înceată sau rapidă.

Ornamentarea ceramicii s-a făcut prin incizare sau presare în pasta moale a vaselor. Decorul realizat prin incizare constă în linii în val simple, linii drepte simple trasate paralel și orizontal. De asemenea, tot prin incizare au fost realizate mici crestături oblice plasate pe umărul vaselor. Decorul prin presare constă în șiruri orizontale paralele de mici impresiuni realizate cu roțița.

Alături de ceramică, în unele complexe și în nivel au fost descoperite câteva piese din fier. Din păcate, acestea nu ajută foarte mult în stabilirea cronologiei vestigiilor. Singura piesă care ar putea oferi elemente de datare mai clare ar putea fi cea descoperită în complexul C.1/2008, piesă care pare să fie spinul rupt al unui pinten.

Încadrarea cronologică a vestigiilor descoperite în situl de la Zalău „Valea Miței – Școala Veche” poate fi făcută (în linii mari) pe baza ceramicii care își găsește analogii în siturile databile pe parcursul sec. X-XI, cum sunt cele de la Zalău „Valea Miței – Baza TCI” și Șimleu Silvaniei „Str. A. Mureșanu, nr. 11”.

#### Bibliografie:

S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Zalău*, Zalău, 2003, p. 13-14, 36-38, 56-60;



D. Băcueț-Crișan, *Descoperiri arheologice la Șimleu Silvaniei (jud. Sălaj)*, EphNap 9-10, 1999-2000, p. 309-314.

Abstract:

The rescue excavation was at Zalău „*Valea Miței-Scoala Veche*” (*Old School*). In this place we discovered a settlement who can be dated to the 10<sup>th</sup> – 11<sup>th</sup> centuries A.D. Here we found nine features: households, post holes, and garbage pits.



## PROIECTE DE CERCETARE

### Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos

Radian Romus Andreescu

Campania 2008 a însemnat finalizarea primei etape a programului de cercetare *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*. Premisele acestui program se regăsesc în cercetările care au debutat în anul 1993 pe Valea Teleormanului. Începute punctual, în așezarea tip tell de la Vitănești “Măgurice”, cercetările au vizat în anii următori întreaga zonă a județului Teleorman, fiind identificate în teren numeroase situri neo-eneolitice. Experiența câpătată cu ocazia acestui demers, precum și cercetările pluridisciplinare întreprinse în așezarea de la Vitănești au contribuit la deschiderea, în anul 1998, a proiectului internațional de cercetare *Southern Romania Archaeological Project*, împreună cu Universitatea din Cardiff, UK.

Programul de cercetare a început să capete consistență odată cu debutul, în anul 2001, a cercetărilor de pe Valea Mostiștei, în cadrul unui proiect numit *Dinamica locuirilor neo-eneolitice de pe Valea Mostiștei*. Anul următor cercetările au fost extinse în nordul Munteniei printr-o nouă componentă a programului, proiectul *Cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleajenului*. Anul 2006 a însemnat extinderea programului prin apariția a două noi proiecte, *Valea Oltului în epoca neo-eneolitică* și *Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică*.

Derulat prin intermediul unor înțelegeri și protocoale bilaterale, odată cu anul 2006 programul capătă o formă instituționalizată nouă sub forma unui protocol de colaborare între instituțiile participante: Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Județean Buzău, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Muzeul Romanajului, Caracal, Muzeul Județean Teleorman. Aceste instituții au format un consorțiu al cărui obiectiv este concertarea eforturilor umane și materiale în vederea eficientizării activității de cercetare. Punctual, pe valea Teleormanului, la acest program participă și Școala de Istorie și Arheologie a Universității din Cardiff, UK.

Obiectivul principal al programului îl constituie studierea evoluției comunităților omenești din sudul României în mileniiile VII-IV BC. În acest sens, programul de cercetare cu un caracter pluridisciplinar se desfășoară pe mai multe direcții. Una dintre ele este studierea dinamicii așezărilor și a relației lor cu mediul natural. O altă direcție importantă de cercetare a vizat determinarea trăsăturilor generale și particulare ale epocii neo-eneolitice în diversele zone în care se desfășoară cercetările.

Metodologia folosită este complexă îmbinând periegezele cu sondajele arheologice și sedimentologice, cercetarea unor

suprafețe extinse cu observații microstratigrafice, cercetarea mediului înconjurător cu evoluția internă a așezărilor. Cercetările post-săpătură s-au axat pe restaurarea materialelor și analizarea lor pe categorii: ceramică, unelte, statuete.

Studiile pluridisciplinare s-au concentrat asupra analizelor arheozoologice, ihtiologice, sedimentologice, antropologice, prospecțiunilor geofizice. Au fost prelevate și trimise spre datare probe din diverse situri, fiind în curs de elaborare o scară cronologică completă a epocii neo-eneolitice din sudul României.

Programul *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos* se compune din mai multe proiecte complementare:

1. *Cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleormanului*, colaborare MNIR cu Muzeul Județean Teleorman Valea Teleormanului, zona Măgura-Vitănești, jud. Teleorman
2. *Dinamica locuirii neo-eneolitice pe valea Mostiștei*, colaborare MNIR cu Muzeul Dunării de Jos Călărași Valea Mostiștei, zona Sultana-Mănăstirea, jud. Călărași
3. *Cercetarea locuirilor preistorice de pe Valea Teleajenului*, colaborare MNIR cu Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova Valea Vărbilăului, zonele Mălăieștii de Jos-Dumbrăvești, Urlați, jud. Prahova
4. *Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică*, colaborare MNIR cu Muzeul Județean Buzău Valea Râmnicului-Sărat, zona Podgoria-Coțatcu, jud. Buzău
5. *Valea Oltului în epoca neo-eneolitică*, colaborare MNIR cu Muzeul Romanajului, Caracal Valea Oltului, zona Vlădila-Grădinile, jud. Olt

Rezultatele obținute în prima etapă a programului de cercetare dovedesc eficiența acestui tip de colaborare.

#### 1. *Cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleormanului*

Reprezintă cea mai veche componentă a programului de cercetare, rezultatele cercetărilor de pe Valea Teleormanului fiind de o importanță excepțională pentru evoluția neoliticului din nordul Dunării.

Cercetările în așezarea gumelnițeană de tip tell de la Vitănești, “Măgurice” au debutat în anul 1993. Ultimul nivel de locuire, Gumelnița B1, a fost cercetat în cea mai mare parte și s-a început săpătura, în marginea de est a tell-ului, a unei suprafețe de control stratigrafic. De asemenea au fost realizate pentru prima oară măsurători geofizice într-o așezare de tip tell. Tot la Vitănești au fost făcute pentru prima dată două sondaje sedimentologice care au adus informații prețioase despre evoluția așezării precum și despre legăturile acesteia cu mediul natural din zonă.

Inventory arheologic este deosebit de bogat, fapt normal pentru o așezare de tip tell. Dar situl de la Vitănești pare a se evidenția prin numărul mare de piese și mai ales prin calitatea lor. Există o adevărată industrie a osului și a cornului, reprezentată printr-o gama extrem de variată de unelte din aceste materiale. Nu vom mai aminti decât piesele, foarte rare, care atestă prelucrarea aurului ilustrate de cioburi pictate cu acest material, precum și un mic pandantiv de tipul reprezentărilor antropomorfe din aur. Cercetările din jurul așezării au dus la descoperirea altor trei situri aparținând aceleiași culturi, sugerând o dinamică complexă a locuirii omenești în această zonă.

Cercetările pluridisciplinare în domeniile arheozoologiei, ihtiologiei, paleobotanicii, au contribuit la cunoașterea aspectului economic al comunității omenești de pe Măgurice.

La circa 3 km nord de Vitănești se află situl de la Măgura "Buduiasca" care a fost cercetat de echipa româno-britanică între anii 2001-2004. În anul 2006 au început lucrările într-un nou punct amplasat în partea de sud-est a sitului de la Măgura-Buduiasca, numit "Boldul lui Ivănuș". Aici au fost descoperite complexe aparținând etapei de început a neoliticului, numită Gura-Baciului-Cârcea, Starcevo-Criș I sau Precriș. Aceste cercetări au dovedit pentru prima oară existența la stânga Oltului a acestei etape timpurii a neoliticului. Astfel Muntenia, sau cel puțin partea ei vestică, a fost cuprinsă în complexul proces de neolitizare a teritoriilor de la nord de Dunăre. Cercetările au dus la dezvelirea mai multor complexe, gropi menajere, posibile bordeie, precum și resturile unei locuințe de suprafață cu podeaua amenajată dintr-un sol calcaros de culoare alb-cenușiu, în care se afla un cuptor. Ceramica este fragmentată, printre formele reconstituite fiind vase sferice, puternic bombate în partea inferioară, cu fundul drept sau inelar, de dimensiuni mici sau medii, castroane cu buză dreaptă, alveolată, încadrându-se în tipologia obișnuită pentru această etapă a neoliticului. Decorul pictat specific acestui orizont constă în diverse motive decorative, buline, benzi, triunghiuri, pictate cu alb pe fond roșu. Inventarul este completat de diverse obiecte din lut precum altărașe, figurine antropomorfe și zoomorfe, precum și de unelte din silex, obsidian, os. Au fost descoperite resturi de vase și brățări lucrate din lemn mineralizat. Deosebit de importante sunt numeroasele resturi osteologice care vor aduce informații prețioase despre componenta economică a procesului de neolitizare. În curând vor fi disponibile mai multe date C14 care vor marca, din punct de vedere al cronologiei absolute, momentul începutului neolitizării teritoriilor din stânga Oltului.

Situl de la Măgura Buduiasca este importantă și prin prisma descoperirilor din neoliticul timpuriu și dezvoltat. Astfel, o serie de complexe aparțin culturii Starcevo-Criș, mai precis etapelor mai târzii ale acestei culturi, atestând încă o dată existența unui orizont neolitic timpuriu bine reprezentat în Muntenia de vest. Neoliticul mijlociu este ilustrat prin descoperirea unor complexe aparținând culturii Dudești. Cercetările au scos lumină un aspect necunoscut al acestei culturi, puternic legat de teritoriile de la sud de Dunăre, fapt dovedit de prezența elementelor Karanovo III. O altă descoperire importantă este reprezentată de complexele aparținând etapei timpurii a culturii Vădastra, situl de la Măgura aflându-se la peste 60 de km est de Valea Oltului<sup>1</sup>.

În același timp cu lucrările de la Vitănești și Măgura au fost demarate ample cercetări de teren pe Văile Teleormanului și ale Vedei, cercetări care au dus la identificarea a numeroase așezări neolitice. Astfel, au fost cartate mai mult de 40 de așezări de tip tell aparținând culturii Gumelnița, regiunea Teleormanului devenind zona cu cea mai mare densitate de așezări de acest tip din sudul României.

## 2. Dinamica locuirii neo-eneolitice pe valea Mostiștei

Așezarea de la Sultana "Malu Roșu" este una dintre cele mai cunoscute situri gumelnițene, primele cercetări fiind făcute aici încă din anul 1923. Cercetări de salvare pe o suprafață extinsă au fost efectuate între ani 1974-1983, dar rezultatele lor au rămas practic necunoscute. În aceste condiții, în anul 2001 au fost reluate cercetările în vederea verificării stratigrafiei așezării. Deși se credea că așezarea a fost cercetată aproape în întregime, noile cercetări au arătat că au rămas destule zone neatinse de vechile săpături. Suprafața așezării este relativ mică, circa 35x30m, mai bine de două treimi din așezare prăbușindu-se în apele lacului Iezerul Mostiștei în urma unui

intens proces de eroziune care continua și în prezent. În aceste condiții cercetările au un caracter de salvare, eroziunea accentuată amenințând permanent restul așezării.

Deși suprafața rămasă este mică, rezultatele cercetărilor din ultimii ani sunt spectaculoase. Au fost descoperite resturile unei locuințe care avea cel puțin două camere diferite altimetric, una din ele fiind cu circa 0.30 - 0.40 m mai sus decât cealaltă. Peretele de est-sud-est al locuinței s-a păstrat în elevație (0,25-0,45 m), pe o lungime de peste 6 m, caz foarte rar în așezările gumelnițene. Pe latura de sud-est se afla o structură de chirpici rectangulară ca un fel de laviță, distrusă în cea mai mare parte și un soclu de lut cu piatră plată de circa 0.40x0.30m. În jurul lor erau fragmente de vase, precum și peste 30 de greutateți din lut.

În partea de nord-est a locuinței se afla o vatră masivă cu trei faze constructive, puternic deteriorată de incendiu. Vatra avea dimensiuni impresionante, cu o latură de cel puțin 1,80 m și o înălțime de peste 1m și era răsturnată, căzută în plan orizontal, cu partea activă spre partea de nord-vest a locuinței. Ea se prăbușise peste un vas ale cărui resturi au fost ridicate de pe podeaua locuinței. Deasupra și printre resturile vetrei au fost descoperite două pietre mari, probabil rășnițe. Inventarul locuinței este deosebit de bogat, în special vase multe, întregi sau întregibile sparte *in situ*. Un mic pandantiv de forma unui tub turtit și perforat, realizat din tablă subțire de aur a fost descoperit lângă vatră.

Un alt obiectiv important l-a constituit stabilirea evoluției așezării și a legăturilor dintre aceasta și mediul natural, respectiv terasa. Au fost identificate mai multe amenajări ale pantei, inclusiv șanțuri dublate de un mic val, precum și urme de pari de la un posibil gard.

O preocupare constantă cercetărilor de la Sultana a fost identificarea necropolei. Au fost deschise mai multe sondaje în diverse puncte ale terasei și au fost efectuate măsurători geofizice. Rezultatele au apărut abia în anul 2006 când la circa 200 m vest de tell pe marginea și pe panta terasei înalte au fost descoperite mai multe morminte. Au fost cercetate până în prezent 25 de morminte, cercetările viitoare urmând a stabili legătura dintre așezare și necropolă.

Sondajele de pe terasa precum și gropile pentru lut săpate de localnici au dus la identificarea unei intense locuiri aparținând culturii Boian, cel puțin în partea de vest a terasei pe care este plasată așezarea.

## 3. Cercetarea locuirilor preistorice de pe Valea Teleajenului

Regiunea deluroasă din nordul Munteniei, deosebit de prielnică vieții, este foarte puțin cercetată din punct de vedere al epocii neolitice. Aceasta a determinat începerea în anul 2002 a unui proiect care să suplinească această lipsă. Într-o primă etapă cercetările din județul Prahova s-au concentrat într-o microzonă plasată la confluența râurilor Vărbilău și Teleajen, în localitatea Mălăieștii de Jos. Ulterior cercetările au vizat alte două zone aflate de data aceasta pe râul Cricovul Sărat, în localitățile Apostolache și Urlați. Principalul obiectiv al proiectului este cunoașterea specificului locuirii în zona deluroasă din zona de nord a Munteniei, precum și a raporturilor dintre aceasta și locuirea din câmpie. În această zonă este atestat pentru epoca neolitică așa-numitul aspect cultural Stoicani-Aldeni, o mixtură între culturile Gumelnița, Precucuteni/Cucuteni.

Cercetările au debutat în mica așezare de la Mălăiești de Jos, "Mornel", plasată pe terasa înaltă a râului Vărbilău. Cu toate că la început rezultatele păreau modeste, pe parcursul cercetărilor descoperirile au relevat o situație extrem de interesantă. Așezarea este parțial acoperită de culturi agricole

care au afectat nivelul cultural. Suprafețele cercetate în zonele cultivate au scos la lumină resturile unei locuințe incendiate cu mai multe vase sparte *in situ*.

Extinderea unei secțiuni pe panta de nord-est ce coboară spre albia râului a dus la o descoperire interesantă. Locuitorii au amenajat un fel de mici terase săpate în pantă, terase pe care au construit locuințe. Într-un caz se observa cum peretele casei este lipit de tăietura făcută în pantă pentru amenajarea terasei. În aceste locuințe a fost descoperit un bogat inventar arheologic, între care numeroase vase întregi sau întregibile. Într-un vas de tip askos s-a descoperit un fragment de statueta antropomorfă plată din os, precum și un os, iar într-un alt vas s-au descoperit unelte din silex. Mai multe astragale de porc cu urme de prelucrare au fost descoperite într-un alt vas. În cazul așezării de la Mălăieștii, alături de amenajarea spațiului interior al așezării de o mare importanță este inventarul arheologic și în special ceramica. Șansa a făcut ca din locuințe să fie recuperate numeroase vase întregi sau întregibile, ele constituindu-se într-o veritabilă colecție de referință pentru studierea aspectului Stoicani-Aldeni, mai precis a influențelor reciproce pe care le exercită civilizațiile gumelnițene și precucuteniene-cucuteniene în zona de dealuri de la nord de Ploiești.

O altă zonă cercetată în cadrul proiectului a fost Valea Cricovului Sărat. Un sondaj efectuat în localitatea Apostolache, aflată la circa 45 km nord de Ploiești, a confirmat existența unei locuiri Stoicani-Aldeni în mare parte distrusă de alunecările de teren.

Tot pe Valea Cricovului, la granița zonei deluroase cu câmpia au fost făcute cercetări în localitatea Urlați. Aici pe terasa ce coboară lin spre o lunca mlăștinoasă au fost deschise mai multe sondaje arheologice. Situl este acoperit de lucrări agricole care au afectat nivelul cultural. Au fost descoperite câteva complexe arheologice, în general gropi, cu un material arheologic destul de fragmentat. A fost atestată existența unei faze târzii a culturii Starcevo-Criș precum și cea a culturii Gumelnița. În aceste din urmă complexe s-au identificat și materiale de factură Stoicani-Aldeni.

#### 4. Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neoneolitică

O continuare a cercetării specificului epocii neo-eneolitice din zona de dealuri s-a concretizat în anul 2006 prin debutul unui proiect de cercetare ce vizează nord-estul Munteniei, pe teritoriul județului Buzău. Zona aleasă pentru cercetări se află la circa 15 km. nord-est de orașul Râmnicu-Sărat, în satul Coțatcu, com. Podgoria. Situl din punctul "Cetățuie" se află pe o terasă, aproape de fundul văii pârâului Coțatcu, vale mărginită de dealuri înalte. Din păcate cea mai mare parte a sitului este distrusă datorită alunecărilor de teren. Situl a fost cercetat încă din anii 70 prin efectuarea unui sondaj stratigrafic, dar rezultatele lor au rămas în mare parte necunoscute. Datorită faptului că așezarea este practic ruptă pe axul scurt s-a început realizarea unui profil al așezării în jumătatea de nord-vest a ei. Îndreptarea acestui profil a dus la crearea unei trepte de circa 2-3 m cu care a fost săpată parțial până la solul steril. Cercetările, deși limitate ca suprafață, au avut rezultate deosebite. Astfel, a putut fi urmărită evoluția așezării, nivelul cultural având 3,50-4 m grosime. Așezarea este una de tip tell, fiind prima așezare de acest tip descoperită în zona de dealuri, ele fiind caracteristice zonelor de câmpie. Profilul încă nefinisat a permis identificarea a cinci niveluri de locuire reprezentate de resturile unor locuințe, unele incendiate, altele nu. Dintre ele se remarcă locuința care a primit provizoriu nr. 8. Locuința, distrusă de un puternic

incendiu, avea podeaua amenajată din bârne acoperite cu lut. S-a conservat un fragment de perete în elevație, precum și o vatră de mari dimensiunile păstrate de 1,15 (de-a lungul profilului) x 0,80 m,. Vatra avea gardină groasă de cca. 0,10-0,11 m, care s-a păstrat fragmentar, înaltă de 0,40m. Au fost descoperite bucăți din pereți cu motive geometrice pictate cu alb-gălbui, acoperite apoi cu pelicule de lut probabil în urma unor refaceri ale pereților. Inventarul locuinței este relativ bogat, fiind descoperite 10 vase întregi sau întregibile, unele sparte *in situ*.

În marginea de sud-est a așezării un mic profil a relevat numai trei niveluri de locuire precum și faptul ca nu au fost făcute, sau nu au fost surprinse amenajări speciale ale terasei.

În schimb în marginea de nord-vest a așezării au fost descoperite o aglomerare de pietre precum și urme de pari care sugerează la un anumit moment o amenajare a acestei zone din așezării.

Din punct de vedere al contextului cultural primele patru niveluri aparțin aspectului Stoicani-Aldeni. Surpriza a venit de la al cincilea nivel care s-a dovedit a aparține culturii Starcevo-Criș (o fază târzie a culturii). Acest fapt face din așezarea de la Coțatcu cea mai veche așezare de tip tell descoperită până acum în sudul României, cu tot hiatusul dintre locuirea Starcevo-Criș și cea Stoicani-Aldeni.

#### 5. Valea Oltului în epoca neo-eneolitică

Rezultatele cercetărilor de pe Valea Teleormanului și în special a celor de la Măgura au relevat existența unor strânse legături cu descoperirile din dreapta Oltului îndeosebi cu cele din Câmpia Romanaiului, zona Caracal. Aici se află așezarea eponimă a culturii Vădastra, cercetată încă din perioada interbelică. Săpăturile lui M. Nica de la Hotărani și Fărcașele au adus informații prețioase referitoare la evoluția neoliticului dezvoltat, culturile Dudești și Vădastra, materialele descoperite aici având bune analogii cu cele din stânga Oltului de la Măgura. Un sit deosebit de important este cel de la Grădinile, unde au fost descoperite complexe aparținând etapei de început a neoliticului, Gura-Baciului-Cârcea. Cu toate că cercetările din zonă au fost relativ semnificative, publicarea lor s-a făcut doar într-o mică măsură.

În aceste condiții în anul 2006 au fost demarate cercetările în zona Grădinile-Vlădila în vederea cercetării începutului neoliticului. Proiectul s-a aflat în faza de evaluare a siturilor, fiind întreprinse doar câteva sondaje pentru cunoașterea stratigrafiei și a întinderii siturilor.

Așezarea de la Grădinile reprezintă un punct de referință în ceea ce privește debuturile procesului de neolitizare a teritoriilor de la nord de Dunăre. Primele cercetări efectuate în anii 1977-1979 au plasat situl în perioada de început a neoliticului, aspectul cultural Gura Baciului-Cârcea. Ulterior a fost stabilit chiar un aspect cultural, specific Olteniei, numit Cârcea-Grădinile.

Situl este plasat pe malul pârâului Grădinile, punctual La Islaz-Plăveicanca, la 150 m de drumul național Caracal-Corabia. Cercetările de la Grădinile au confirmat existența orizontului neoliticului timpuriu, cercetările viitoare urmând să verifice dinamica locuirii în cadrul sitului.

Rezultatele programului *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos* sunt importante pentru cunoașterea evoluției neo-eneoliticului din sudul României.

Chiar dacă cercetările sunt destul de inegale ca finanțare, suprafață cercetată, logistică, ele încep să contureze o schiță a evoluției neoliticului care se deosebește de cea cunoscută până acum. Astfel programul a adus completări importante în ceea ce

privește procesul de neolitizare, Muntenia, sau cel puțin vestul ei fiind inclusă în acest proces odată cu Oltenia și Transilvania. Cercetările de pe Valea Teleormanului au dus la reconsiderarea evoluției culturii Dudești. Etapa cea mai veche a ei se leagă nemijlocit de ținuturile de la sudul Dunării, pe un palier cronologic la nivel de Karanovo III. De altfel materialele de acest fel sunt extrem de numeroase la Măgura. Cultura Vădastra are o răspândire mult mai mare în Muntenia așa cum o dovedesc tot descoperirile de la Măgura, plasate la peste 60 km est de Olt. Descoperirile de aici cu analogii în Oltenia sugerează faptul că Valea Oltului era axul principal al unor civilizații care trăiau pe ambele maluri, și nici cum o graniță care le separa. În acest context cercetările care au debutat în dreapta Oltului, în Câmpia Română vor aduce date care vor completa rezultatele celor din vestul Munteniei.

Cercetările din sudul-estul Munteniei de la Sultana dovedesc legăturile pe care zona le avea cu nord-estul Bulgariei, fapt dovedit de analogiile între materialele descoperite aici și cele din sudul Dunării. Dincolo de aceasta, așezarea de la Sultana este una dintre cele mai spectaculoase așezări gumelnițene sub aspectul materialelor descoperite aici de-a lungul timpului. Cercetarea necropolei din apropierea așezării precum și a locuirii Boian de pe terasa vor facilita obținerea unor informații semnificative despre evoluția comunităților din zonă în epoca eneolitică.

O altă zonă de interes s-a conturat în zona de dealuri din nordul și nord-estul Munteniei. Cercetările de aici vor duce la identificarea unor trăsături specifice vieții comunităților umane din zona de deal în comparație cu cele ale comunităților de la câmpie. De asemenea aceste cercetări vor aduce noi informații despre ceea ce numim aspectul cultural Stoicani-Aldeni, despre interesantul și complexul fenomen de conviețuire și influențare reciprocă a civilizațiilor Gumelnița și Precucuteni-Cucuteni.

O componentă importantă a programului este reprezentată de diseminarea rezultatelor cercetărilor. Aceasta a însemnat o activitate laborioasă care cuprinde articole științifice în publicații de prestigiu, simpozioane și workshop-uri, expoziții cu rezultatele cercetărilor precum și alte acțiuni de popularizare cum ar fi Ziua porților deschise pentru siturile arheologice din program.

Rezultatele obținute până acum în cadrul programului au schimbat și îmbogățit schema cultural-cronologică a epocii neo-eneolitice din sudul României. Aceasta se datorează faptului că este singurul program care cercetează întreaga secvență neo-eneolitică din sudul României, începând cu neoliticul timpuriu până la sfârșitul eneoliticului. Continuarea lui va aduce noi date care vor contribui la o mai bună cunoaștere a societății omenești de la Dunărea de Jos între milenii VII-IV BC.

#### Note:

1. Rezultatele complete ale cercetărilor de la Măgura vor fi publicate în cadrul monografiei despre cercetările întreprinse între anii 1998-2004, în cadrul proiectului româno-britanic *Southern Romania Archaeological Project*, proiect care este în momentul actual în etapa de procesare post-săpătura a datelor.

#### Bibliografie:

Andreescu R., Lazăr C., *Valea Mostiștei. Așezarea gumelnițeană de la Sultana Malu Roșu*, Cercetări Arheologice 14, București (sub tipar)  
Andreescu R., Valea Teleormanului. *Considerații asupra plasticii antropomorfe neolitice*, Studii de preistorie, IV, 2008, p. 53-65

Andreescu R., Mirea P., *Teleorman Valle. The beginning of the Neolithic in Southern Romania*, Proceeding of the International Colloquium "The Carpathian Basin and its role in the Neolithisation of the Balkan Peninsula", Acta Terrae Septemcastrensis, VII, 2008, Sibiu, p. 57-75

Andreescu R., Mirea, P., *Tell Settlements: a pattern of landscape occupation in the Lower Danube*. In Living well together. Settlement and materiality in the Neolithic of South-East and central Europe, Obow Books, Oxford, 2008 p. 28-34

Andreescu R., Frânculeasa A., Gârvan D., Nica T., Torcică I., Niță L., Dumitrașcu V., *Noi cercetări arheologice în Munteni. Descoperirile de la Urlați, Jud Prahova*, Argesis, XVI, 2007

Andreescu R., Frânculeasa A., Paveleț A., Nica T., Torcică I., 2006, *Considerații preliminare asupra așezării eneolitice de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova)*, Mousaios 11, Buzău, 2006, p. 9-33.

Andreescu R., *Valea Teleormanului. Mediul și comunitățile umane în mil. V a. Chr.*, Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, XXII, Călărași 2005, p.141-150

Andreescu R., Mirea P., Apope Ș., *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vițânești, Jud. Teleorman*, Cercetări arheologice, XII, București, p.71-87

Bailey, DW, Andreescu R., Mills S., Trick S., (ed) *Southern Romanian Archaeological Project. Second Preliminary Report, 1999-2000*, Cardiff Studies in Archaeology, Cardiff June 2001

Bailey, DW, Andreescu R., Howard A.J., Macklin M.G. & Mills S., *Alluvial Landscape in temperate Balkan Neolithic: transition to tells*, Antiquity 76, 2002, p. 349-355

Comșa E., Georgescu V., *Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăieștii de Sus (jud. Prahova)*, SCIV, 34,4, P. 334-339

Dragomir I.T., *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, București, 1963

Grigoraș L., Paveleț, E., *Studiul preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tellul eneolitic de la Coțatcu*, com. Podgoria, jud. Buzău, în Mousaios, XII, Buzău, 2007, p. 7-26.

Isăcescu C., *Stațiunea eneolitică de la Sultana-com Minăstirea*, Documente recent descoperite și informații arheologice, București, 1984, p. 11-20; *Săpăturile de salvare de la Sultana, com Minăstirea, jud. Călărași*, Cercetări Arheologice, VII, 1984, p. 27-42.

Nica M., Grădinile, *O nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*, în Arhivele Olteniei, 1, 1981.

Nica M., *Unitate și diversitate în culturile neolitice de la Dunărea de Jos*, Pontica, XXX, 1997, p.105-116.

Șerbănescu D., Trohani G. *Cercetări arheologice pe valea Mostiștei*, Ifov, file de istorie, București, 1978, p. 17-42.

#### The Noviodunum Archaeological Project (NAP): A Short Technical Report on the Excavations in 2008 Season

Kris Lockyear (University College London), Adrian Popescu (Fitzwilliam Museum, Cambridge), Timothy Sly (University of Southampton)

In 2008 the Noviodunum Archaeological Project re-opened three trenches from the previous season alongside excavations at Suhat reported separately. The three areas consisted of: Area 1 on the southern edge of the Roman fortress, Area 1.7, also on the southern edge of the fortress some 15m to the east and Area 2 in the Byzantine cemetery / Roman civilian settlement area to the south. Preparing the site for the season

took place from the 7<sup>th</sup>–11<sup>th</sup> July, the main excavation took place from the 14<sup>th</sup> July to 22<sup>nd</sup> August, field survey took place from 25<sup>th</sup> August to 5<sup>th</sup> September.

NAP continued to be directed by the authors in 2008 assisted by Gemma Stephenson from the Museum of London Archaeological Service (Area 1), Doru Bogdan, director of Arvada Ltd (Area 1.7), and Kornell Cumurciuc also of Arvada Ltd (Area 2). Conservation support was provided by Nichole Doub (Maryland, USA), environmental work was supervised by Jane Sidell (Inspector of Ancient Monuments, English Heritage) assisted by Valentina Bernardi (Institute of Archaeology, University College London), human bones were examined by Catherine Trevithick (Southampton), the ceramics were analysed by Mihaela Ciausescu (Birkbeck College, University of London), Ben Jervis (University of Southampton) and Clare Lewis (Welwyn Archaeological Society), managing the finds was undertaken by Florentina Ghemut (Bucharest), finds drawings were undertaken by Frances Saxton (Welwyn) and photography by Kris Lockyear, coins were identified by Adrian Popescu and surveying support by Timothy Sly, the excavation team consisted of students, mainly from Southampton but also including students from Cambridge, Oxford, Newcastle, Finland, Germany and the USA. The excavations were funded by the Arts and Humanities Research Council, UCL, Southampton and Cambridge.

Area 1 is a continuation of the excavation started in 2005 and is situated immediately behind the precinct wall of the late Roman fortress. In 2007 the excavation had revealed a series of beaten earth floors, post holes and carbonized wooden beams from the late Byzantine phase of the site. This season, the last of these layers were removed from the southern portion of the trench revealing a large layer of burnt and collapsed mud brick walls. These walls appear to date to the late Romano-Byzantine period (?6<sup>th</sup> century) and sealed a number of earlier Roman buildings. Underlying this layer were a series of floor levels associated with stone walls which had been partially robbed. At least one large late Roman pit has been identified and remains to be excavated in 2009 along with the further Roman period structural evidence. Due to its position on the slope of the fortress the trench is now in excess of 3m deep at its top edge, but only 20cm deep at its southern edge.

Area 1.7 was expanded from the previous season in an attempt to discover if we are dealing with the entrance to the back of a tower or a gateway. The latest feature to be excavated was a World War I slit trench nicely dated by bullet cartridges with the date inscribed on the base. This was then followed by a series of layers of erosion and collapse which sealed the underlying contexts. In the area which would have formed the entrance was found a series of levelling episodes where successive temporary structures were built up either here, or downslope in the lee of the wall. Of great interest is the recovery of hearths and industrial debris showing that metal and glass working took place here during the medieval occupation of the site. At the back of the wall and the entrance, a series of large stone slabs have been uncovered which appear to be part of the wall structure, as well as a layer of mortar from which material has been robbed. We can also see the beginnings of an earlier wall starting to show through. In 2009 it is intended to expand this trench yet further to reveal more of these features.

Analysis of the finds from Area 1 has proceeded well. A preliminary assessment of virtually all the pottery from Areas 1 and 1.7 has been completed and more detailed analysis of selected contexts is underway. A total of 20,261 sherds of

pottery weighing 352kg from 103 separate contexts in Areas 1 and 1.7 were assessed in 2008. This compares to a total of 65,560 sherds of pottery weighing 1,034kg from 408 contexts from all four seasons of excavation at Noviodunum. The most common form of pottery is medieval coarse wares (42,039 sherds, 580kg) which form 64% of the assemblage by sherd count recovered so far. *Amphorae* are also very common (10,239 sherds, 335kg) forming 15.6% of the assemblage by sherd count. As Area 1 is now firmly into Roman period contexts we expect a greater quantity of earlier ceramics next year.

Area 2 consists of a trench 10m by 10m to the south of the fortress in the area of the Byzantine cemetery and supposed Roman civilian settlement. In 2006 and 2007 the excavation had primarily recovered burials which were assessed by Professor Yvonne Edwards in 2007 and were examined in detail by Catherine Trevithick this season. Towards the end of the 2007 season a ditch-like feature was identified and partially excavated which appeared to be of Roman date, along with a rather non-descript shallow dump of material. In this season the “ditch” turned out to be a rather complex series of features principally consisting of one large deep feature (up to 1.5m deep, 2.5m below current ground surface) cut around by a series of pits of varying depths. This highly irregular feature was filled with rubbish and at one date seems to have been waterlogged. It would appear that it is a “quarry pit” from the Roman period tile kiln excavated nearby by Mănuclu-Adameșteanu in the early 1990s. The ceramics have yet to be examined from this season. The large assemblage of ceramic building material also awaits analysis although there is one extremely unusual form of roof tile which has been drawn and photographed in the hopes of identifying a parallel.

In addition to the excavations work continued on the environmental evidence from Noviodunum. Large numbers of soil samples from both this year and last were processed and are now ready for analysis. As ever, fish remains one of the most abundant specimens recovered. Material excavated in the first four weeks of the season was conserved, although much material remains to be treated next year. A selection of the small finds were drawn and photographed ready for the final report.

This season also saw the first application of Ground Penetrating Radar at Noviodunum. The data will be processed at Southampton during the autumn. Lastly, two weeks of field survey were undertaken in the hinterland around Noviodunum and some potentially new sites were identified.

## EVALUĂRI DE TEREN

Proiectul Autostrada – Culoarul IV, tronsonul Deva-Lugoj și Orăștie-Sibiu

Nicolae Cătălin Rîșcuța – responsabil, Ioana Lucia Barbu, Antoniu Tudor Marc, Alexandru Bărbat (MCDR Deva)

Cercetarea de teren s-a desfășurat în cursul lunilor august – octombrie 2008, cu întreruperi.

Beneficiarul proiectului este Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale din România SA.

Pe cuprinsul județului Hunedoara, autostrada traversează, pe segmentul Lugoj – Deva (km 54+400 – 99+634), teritoriile comunelor Lăpușiu de Jos, Dobra, Gurasada, Ilia, Brănișca, Vețel, Șoimuș, iar pe segmentul Orăștie – Sibiu (km 0+000 – 6+050), teritoriile orașului Geoagiu și comunei Romos.

Scopul evaluării de teren a fost acela de a identifica zonele cu potențial arheologic ale terenurilor pe care vor fi amplasate obiectivele.

Metodologic, cercetarea s-a desfășurat sub forma unei periegeze, urmând traseul autostrăzii. S-a acordat o atenție sporită zonelor mai înalte, precum terase, boturi sau pinteni de deal. Au fost cercetate cu precădere toate zonele cu sol expus în urma acțiunii factorilor antropici sau naturali.

În cursul cercetării pe teren s-a urmat cu strictețe ductul autostrăzii, abaterile limitându-se la o arie de 100 – 150 m de la marginile traseului propus, doar în zonele cu potențial arheologic ridicat. Aceste devieri sunt motivate de existența unor situri în vecinătatea traseului, fiind traversată zona lor de protecție. Pentru înregistrarea datelor a fost utilizat un sistem GPS Trimble, traseul autostrăzii cu toate componentele sale fiind transpus în coordonate Stereo 1970.

În urma cercetării au fost identificate 24 de noi situri sau zone cu potențial arheologic. Din motive de spațiu, le vom descrie sumar doar pe cele care au furnizat materiale arheologice în cantitate mai mare și a căror încadrare culturală și cronologică indică prezența unor așezări multistratificate.

#### AUTOSTRADA LUGOJ – DEVA

**Abucea (km 68 + 425).** Sit arheologic plasat pe o terasă, aproape de confluența Pârâului Abucea cu Râul Mureș. Situl se întinde pe o mare suprafață, fiind colectate numeroase fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și Hallstatt-ului, piese litice, bucăți dintr-o vatră/altar de cult (?) și bucăți de chirpici cu impresiuni de nuiele.

**Gurasada (km 74 + 100).** Sit arheologic plasat pe un teren ușor mai ridicat din lunca Mureșului, în dreptul Fabricii de bentonită Gurasada. Au fost colectate numeroase fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, epocii romane și perioadei moderne, bucăți de chirpici și zgură și materiale litice (nuclee de opal, jasp și calcedonie).

**Gothatea (km 75 + 775).** Sit arheologic plasat pe o terasă, în dreptul localității, la circa 200 m est de podul CF peste râul Mureș. Au fost colectate fragmente ceramice atribuite epocii bronzului, bucăți de chirpici și materiale litice (bucăți de silex, cristal de stâncă și calcedonie).

**Gothatea (km 76 + 625).** Sit arheologic de mari dimensiuni, situat pe o terasă, în apropierea pasajului CF. Au fost colectate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și perioadei evului mediu timpuriu și material litic (calcedonie).

**Gothatea (km 77 + 000).** Sit arheologic amplasat pe terasa Mureșului, în dreptul pasajului CF. Au fost colectate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, epocii romane și perioadei medievale, piese litice și bucăți de chirpici.

**Bacea – punctul „Sărături” (km 80 + 800).** Sit arheologic amplasat pe o terasă nu prea înaltă, deasupra unui curs de apă minor. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului (cultura Starčevo-Criș), epocii bronzului și evului mediu timpuriu, fragmente de chirpici și bucăți de silex și un obiect metalic (lama unui cuțit din fier).

**Brănișca – punctul „La Tău” (km 89 + 050).** Sit arheologic plasat pe o terasă, la nord de localitate, deasupra unui complex de trei lacuri. Au fost descoperite materiale arheologice aparținând primei epoci a fierului (Hallstatt), perioadei romane și unele a căror datare nu poate fi precizată, piese litice și câteva bucăți de chirpici.

**Brănișca – punctul „La Tău” (km 89 + 250).** Sit arheologic plasat în imediata apropiere a celui precedent. Deși nu se află pe traseul autostrăzii, ductul acesteia trece prin zona de protecție a sitului. Așezarea de aici pare să fie una cu o componentă cultural-cronologică dintre cele mai complexe. În cursul periegezei au fost prelevate numeroase materiale arheologice aparținând neoliticului, eneoliticului, epocii bronzului, Hallstatt-ului, perioadelor romane, postromane și medievală timpurie.

Materialul litic constă în materie primă și unelte. Menționăm un raclor cu retușuri și nuclee de silex și cuarț, iar din categoria pieselor șlefuite, două fragmente de topoare cu gaură de înmănușare. A fost colectat și material osteologic.

#### AUTOSTRADA ORĂȘTIE – SIBIU

**Aurel Vlaicu (km 2 + 975).** Punct arheologic plasat la est de pârâul Vaideiu, la sud de DN7. Au fost colectate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, perioadei romane și celei moderne, material osteologic și o lamă din calcedonie.

**Romos (km 3 + 350).** Sit arheologic plasat pe un bot de terasă, la sud de DN7. Traseul propus al autostrăzii nu suprapune direct situl, dar trece prin zona de protecție a așezării. Au fost colectate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și altele a căror încadrare cultural - cronologică nu poate fi precizată, utilaj litic (silex) și chirpici cu impresiuni de nuiele.

**Romos – punctul „Sârba” (km 4 + 000).** Sit arheologic de mari dimensiuni dispus pe o terasă, la sud de DN7. Au fost recoltate numeroase fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și perioadei moderne și utilaj litic (așchii de cuarț și silex), demnă de remarcat fiind o lamelă retușată cu urme de uzură datorate folosirii. Au fost descoperite și bucăți de chirpici.

Cercetările de suprafață pe care le-am efectuat, dovedesc din plin existența unor situri și puncte cu potențial arheologic pe traseul sau în apropierea traseului propus al autostrăzii. Numeroase alte puncte cu descoperiri se vor adăuga probabil, în urma sondajelor de control stratigrafic din cadrul cercetării preventive care va preceda lucrările de construcție.

#### Abstract:

The museum MCDR in Deva organized between the end of August and the beginning of October 2008, the field prospection for the Highway project (Fourth European Corridor). The prospection followed the highway two segments across the Hunedoara County: Lugoj – Deva (km 54+400 – 99+634) and Orăștie – Sibiu (km 0+000 – 6+050). We identified 24 new archaeological sites situated on the territory of eight villages and one town. Some of these sites, based on many and various archaeological finds, indicate settlements where human activities were recorded for most of the prehistoric and historic times. These data come to prove once again the fact that the Mureș Valley was inhabited from earlier times to present days. Therefore it is strongly necessary that the preventive archaeological research precede the construction of the highway.



Raport de evaluare de teren Aghireș (com. Meseșenii de Jos, jud. Sălaj)-Sub pășune  
Horea Pop (MJIA Zalău)

Evaluarea de teren (efectuată în luna iunie-iulie 2008) a fost necesară deoarece suprafața respectivă urmează să fie afectată de investiția „Șosea ocolitoare cu acces din DN1F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din Municipiul Zalău” (beneficiarul fiind Consiliul Local Zalău). Suprafața supusă evaluării de teren, lungă de 2,2 km, este cuprinsă între km. 6+900 și km. 9+100 ai viitoarei șosele ocolitoare.

Tronsonul cuprins între km. 8+750 și km. 9+100 a suprapus situl identificat la Aghireș -“Sub Pășune”. Această sit se află pe partea dreaptă a Văii Mâții, la confluența cu un mic afluent.

Obiectivul principal al cercetării a fost acela de identificare a unor situri/vestigii arheologice pe traseul proiectului investițional. Scopul secundar a fost cel de a colecta cât mai mult material arheologic în vederea stabilirii cronologiei siturilor și bineînțeles pe cât posibil a stabilirii dimensiunilor siturilor și a zonelor de protecție. După studierea documentației puse la dispoziție de către beneficiar s-a cerut autorizația de evaluare de teren. Spațiul supus evaluării este ocupat parțial de pășune (nu au fost efectuate lucrări agricole), la suprafața solului nefiind identificate vestigii istorice. După finalizarea cercetărilor de suprafață s-a trecut la săparea unui număr de 36 secțiuni/unități de cercetare, plasate astfel încât să fie analizată întreaga suprafață supusă evaluării. Situl a fost sondat prin secțiunile S28-S36

Datorită faptului că zona investigată este folosită ca pășune inițial nu au fost descoperite vestigii arheologice.

Din punct de vedere stratigrafic a fost constatată următoarea situație:

- 0-0,20/0,30m – lut gălbui –maroniu (scurs de pe pantă) sau humus arat cenușiu
- de la -0,20/0,30m – apare sterilul constând în lut galben sau lut negricios mîlos.
- În secțiunea S.32 și 33/2008 a fost identificat un nivel cenușiu cu material arheologic situat sub stratul de lut gălbui-maroniu (scurs de pe pantă).

Descrierea secțiunilor:

Secțiunea S. 28/2008. A fost deschisă la km. 8+800, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 4x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât sporadic.

Secțiunea S. 29/2008. A fost deschisă la km. 8+850, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 4x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât sporadic.

Secțiunea S. 30/2008. A fost deschisă la 3 m vest de km. 8+900, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 4x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât sporadic.

Secțiunea S. 31/2008. A fost deschisă la km. 8+950, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 4x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât sporadic.

Secțiunea S. 32/2008. A fost deschisă la km. 9+000, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 4x1m. Au fost descoperite vestigii arheologice. Complexul C1, groapă rotundă cu diametrul de 0,8m datată în evul mediu timpuriu (sec.11?), conturată la -0,7m. Fundul complexului a fost detectat la -1,00m. Umplutura gropii era formată din sol maroniu cu fragmente ceramice medievale, chirpici, lemn ars și cenușă. Complexul s-a conturat într-un nivel de cultură surprins și în secțiunea S33.

Secțiunea S. 33/2008. A fost deschisă la 1 m sud de km. 9+000, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 40x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, dar a fost surprins un nivel de

cultură între m32-40 ai secțiunii (între -0,25-0,5m). Înspre m33-32 nivelul se îngustează devenind o lentilă.

Secțiunea S. 34/2008. A fost deschisă la 15 m nord de km. 9+050, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 2x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât rulate în primul strat (-0,0-0,35m). În nivelul următor (0,35-0,7m) solul este lutos negru provenit de la alunecări de pe pantele superioare.

Secțiunea S. 35/2008. A fost deschisă la 5 m nord de S34, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 2x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât rulate în primul strat (-0,0-0,35m). În nivelul următor (0,35-0,7m) solul este lutos negru provenit de la alunecări de pe pantele superioare.

Secțiunea S. 36/2008. A fost deschisă la 5 m nord de S35, pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 2x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice, decât rulate în primul strat (-0,0-0,35m). În nivelul următor (0,35-0,7m) solul este lutos negru provenit de la alunecări de pe pantele superioare. Nu au fost descoperite vestigii arheologice.

Concluzii

Evaluarea de teren a fost necesară deoarece suprafața respectivă urmează să fie afectată de investiția „Șosea ocolitoare cu acces din DN1F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din Municipiul Zalău” (beneficiarul fiind Consiliul Local Zalău). În urma evaluării de teren efectuată în luna iunie-iulie 2008, pe tronsonul cuprins între km. 6+900 și km. 9+100, ai viitoarei șosele ocolitoare au fost constatate următoarele: între km. 8+750 și km. 9+100 a fost identificat un sit arheologic (ceramică preistorică și medievală timpurie) care urmează să fie cercetat prin săpături arheologice preventive.

Raport de evaluare de teren Aghireș (com. Meseșenii de Jos, jud. Sălaj)-La Pod  
Horea Pop (MJIA Zalău)

Evaluarea de teren (efectuată în luna iunie-iulie 2008) a fost necesară deoarece suprafața respectivă urmează să fie afectată de investiția „Șosea ocolitoare cu acces din DN1F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din Municipiul Zalău” (beneficiarul fiind Consiliul Local Zalău). Suprafața supusă evaluării de teren, lungă de 2,2 km, este cuprinsă între km. 6+900 și km. 9+100 ai viitoarei șosele ocolitoare. Spațiul în care s-au descoperit fragmente ceramice corespunzătoare sitului, este cuprins între km. 6+900 și km. 7+150. Obiectivul principal a fost acela de identificare a unor situri/vestigii arheologice pe traseul proiectului investițional. Scopul secundar a fost cel de a colecta cât mai mult material arheologic în vederea stabilirii cronologiei siturilor și bineînțeles pe cât posibil a stabilirii dimensiunilor siturilor și a zonelor de protecție.

Zona a fost cercetată prin periegeze, în anii precedenți cu ocazia diagnozei și au fost descoperite fragmente ceramice cenușii lucrate la roată și cu mâna atribuite inițial epocii romane.

Spațiul supus evaluării este ocupat parțial de pășune (nu au fost efectuate lucrări agricole), la suprafața solului nefiind identificate vestigii istorice. După finalizarea cercetărilor de suprafață s-a trecut la săparea unui număr de 36 secțiuni/unități de cercetare, plasate astfel încât să fie analizată întreaga suprafață supusă evaluării. Doar primele 4 dintre acestea au vizat situl *La Pod* (S1-4).

Din punct de vedere stratigrafic a fost constatată următoarea situație:

a. 0-0,20/0,30m – lut gălbui –maroniu (scurs de pe pantă) sau humus arat cenușiu

b. de la -0,20/0,30m – apare sterilul constând în lut galben sau lut negricios mâlos.

c. În secțiunea S.32 și 33/2008 a fost identificat un nivel cenușiu cu material arheologic situat sub stratul de lut gălbui-maroniu (scurs de pe pantă).

În secțiunile S.1/2008 au apărut vestigii istorice/arheologice scurse de pe terasa superioară. În celelalte suprafețe cercetate nu au apărut vestigii arheologice.

Descrierea secțiunilor:

Secțiunea S. 1/2008. A fost deschisă la 9,5 m Vest de km 7+050 aprox. perpendicular pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 23x1,00 m. Au fost descoperite fragmente ceramice atipice scurse de pe terasa a doua unde, prin periegeze a fost identificat un sit preistoric (La Tene mijlociu?). Între -0,0-0,25m nivel de humus negru cu materiale moderne. Între -0,25-0,90m nivel de argilă maronie cu pigmenti de ceramică scursă din sit, iar sub acest nivel argila sterilă galbenă.

Secțiunea S. 2/2008. A fost deschisă la km. 7+000, perpendicular pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 8x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice. La -0,5m a ieșit apa.

Secțiunea S. 3/2008. A fost deschisă la km. 6+950, perpendicular pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 8x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice. La -0,5m a ieșit apa și a apărut argila sterilă sterilă.

Secțiunea S. 4/2008. A fost deschisă la km. 7+150 pe axul viitoarei șosele. Dimensiuni: 6x1m. Nu au fost descoperite vestigii arheologice

Concluzii: Evaluarea de teren a fost necesară deoarece suprafața respectivă urmează să fie afectată de investiția „Șosea ocolitoare cu acces din DN1F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din Municipiul Zalău” (beneficiarul fiind Consiliul Local Zalău).

În urma evaluării de teren efectuată în luna iunie-iulie 2008, pe tronsonul cuprins între km. 6+900 și km. 9+100, ai viitoarei șosele ocolitoare au fost constatate următoarele: a. între km. 6+900 și km. 7+150 nu au fost identificate vestigii istorice corespunzătoare sitului Aghireș-La Pod, zona fiind inundabilă, materialele arheologice provenind de pe terasa superioară, neafectată de construcția șoselei.

## ANEXE

### 1. Corabia, jud. Olt [Sucidava] (21)

#### Catalogul descoperirilor

##### I. Obiecte din metal

1. Aplică de bronz, trecută prin foc. Lung.=2,9 cm; lat.=2,2 cm; gros. max.=3 mm. C9, c. 1a, -1,10 m.
2. Cheie de bronz. Lung.=3,8 cm. C2, c. 3c, -1,30 m.
3. Două fragmente informe de tablă de plumb. Lung.=2 cm. C6, c. 3c, -1,10 m.
4. Două monede de bronz, ilizibile. C3, c. 1c, -1,20 m (groapă menajeră).
5. Monedă de bronz, modul mic, ilizibilă. C3, c. 2b, -1,15 m.

##### II. Obiecte din ceramică

1. Opaț acoperit cu o glazură galben-verzuie. C7, c. 2c, -1,32 m.
2. Fragment de opaț cu pereții foarte subțiri și decor perlat. C18, c. 1c, -0,30 m.
3. Fragment de amforă, pastă cenușie, cu șampilă. C10, c. 3b, -1,90 m.
4. Capac din ceramică. Diam.= 6 cm. C3, c. 2c, -1,20 m.
5. Fund de amforă tubular, pastă roșie. Lung.=10 cm. C17, c. 3a, -1,05 m.
6. Fund de amforă asemănător, pastă fină, culoare galbenă, lung.=9cm. C2, c. 1b, -1,50 m.
7. Fragment vas decorat cu motive florale, smalt galben și verde. C6, c. 1c, -1,50 m.
8. Rondelă de ceramică. Diam.=3,3 cm, gros.=3mm. C18, c. 1c, -0,30 m.
9. Rondelă de ceramică. Diam. =2,9 cm, gros.=8 mm. C18, c. 2c, -0,40 m.
10. Rondelă de ceramică. Diam.=3,4 cm, gros max.=0,8 cm. C18, c. 1a, -0,65 m.
11. Două fragmente tub de conductă. Primul are diam. max.=10 cm. Al doilea, fără gâtul îngust, are lung.=10,7 cm. C8, c. 3a, -1,65 m.
12. Două fragmente de tuburi de conductă. C1, c. 3c, -1,20 m.
13. Fragment tub conductă de conductă. C1, c. 1c, -1,25 m.
14. Cărămidă șampilată, fragmentară. C8, c. 3b, -1,30 m.

##### III. Obiecte din piatră

1. Fragment de statueta, marmură. Reprezintă partea posterioară a capului unui personaj feminin. H.=17,2 cm. C18, c. 2a, -0,30 m.
2. Fragment dintr-un mojar șlefuită din rocă dură, neagră-cenușie. H=6 cm. C18, c. 1a, -0,65 m.

##### IV. Obiecte din os

1. Corn de bovină, tăiat la bază în două locuri. C18, c. 1c, -0,30 m.
2. Prăsea de cuțit, fragmentară, din os, decorată cu linii și cercuri. Lung.=7,6 cm, lat.=1,8 cm. C6, c. 1a, -1,75 m.

##### V. Obiecte din sticlă

1. Buză de bol, decorat cu linii în relief. C9, c. 1c, -1,50 m.
2. Fragment picior de pahar. C7, c. 1a, -1,35 m.
3. Fragment provenind de la fundul unui pahar din sticlă. C18, c. 1b, -0,30 m.

## 2. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria] (39)

## Industria materiilor dure animale – Sector Basilica extra muros

**Tabel nr. 1.** Repertoriul artefactelor IMDA descoperite la Istria-„Cetate”, Sectorul *Basilica extra muros*, campaniile 2001-2003.

Indicativ	Coordonate stratigrafice	Tip	Stare de conservare	Morfometrie (mm)
HST/2001-BEM 1	S I Caroul 3 -1,56 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Nicovală quadruplă pe metapod de vită ( <i>Bos taurus</i> )	Întregă	L tot. 221; LPA 150-160
HST/2001-BEM 2	S I Caroul 3 -1,50 m Din groapa care taie nivelul II B	Nicovală simplă	Fragmentară, fracturată în vechime	L 140
HST/2001-BEM 3	S I Caroul 5 -0,85 m Din stratul de sub nivelul de călcare al camerei B; nivelul III B (?)	Nicovală simplă	Fragmentară, fracturată în vechime	L 123
HST/2001-BEM 4	S I Caroul 4 -0,80 m L 1,10 m N de profilul S și la 2,15 m V față de profilul V; camera B, nivelul IV A	Proces cornular (corn) de ovicaprine ( <i>Ovis aries/Capra hircus</i> )	Segment distal	L 105
HST/2001-BEM 5	S I Caroul 5 -0,30 m Colțul sudic al camerei B, din stratul de lut galben care acoperă camera; nivelul IV B	Proces cornular (corn) de vită ( <i>Bos taurus</i> )	Segment distal	L 53
HST/2001-BEM 6	S I Caroul 4 -1,85 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os cu cap convex	Întreg	L tot. 75; diam. PD 4,5/3,5; diam. PM 5/4; diam. PP 6,2/5,5
HST/2002-BEM 1	S I Caroul 8 -0,67 m Din nivelul IV A	Metapod de vită	Întreg	L tot. 235
HST/2002-BEM 2	S I Caroul 5 -1,60 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Nicovală simplă	Fragmentară, fracturată în vechime; segment mezio-proximal	L 153
HST/2002-BEM 3	S I Caroul 5 -1,72 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Nicovală simplă	Fragmentară, fracturată în vechime; segment proximal	L 125
HST/2002-BEM 4	S I Caroul 5 -1,72 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Proces cornular (corn) de vită ( <i>Bos taurus</i> )	Segment proximal-mezial cu fragment de calotă craniană	L 139
HST/2002-BEM 5	S I Caroul 5 -1,52-1,72 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Proces cornular (corn) de vită ( <i>Bos taurus</i> )	Segment proximal	L 105
HST/2002-BEM 6	S I Caroul 4 -1,50-1,70 m Din groapa care pornește din nivelul de umplură al fazei IV A = nivelul III B	Proces cornular (corn) de ovicaprine ( <i>Ovis aries/Capra hircus</i> )	Segment distal	L 85
HST/2002-BEM 7	S I Caroul 9 -1,06 m Din nivelul II B	Ac de păr de os cu cap globular	Întreg	L tot. 113; diam. PD 3,5; diam. PM 5; diam. PP 5; diam. EP 13/9
HST/2002-BEM 8	S I Caroul 10 -1,10 m Din nivelul II B	Ac de păr de os cu cap globular	Întreg	L tot. 78; diam. PD 2,5; diam. PM 3,5/3; diam. PP 4/3,7; diam. EP 5/4,5
HST/2002-BEM 9	S I Caroul 3 -1,60 m Din nivelul de arsură de sub podeaua de	Ac de păr de os cu cap globular	Fragmentar – lipsește EP, fracturată în vechime	L tot. 80/74; diam. PD 2,5; diam. PM 3,5; diam. PP 4; diam. EP

	lut a fazei II B			5,5/4,5
HST/2002-BEM 10	S I Caroul 11 -0,76 m Din nivelul IV A	Ac de păr de os cu cap globular	Fragmentar – lipsește PP, fracturată în vechime	L 70; diam. PD 3/2; diam. PM 3,5; diam. PP 4/3; diam. EP 7,5/5
HST/2002-BEM 11	S I Caroul 9 -0,80 m De pe nivelul podelei din faza IV A	Ac de păr de os cu cap globular	Segment proximal, fracturat în vechime	L 46; diam. PM 34; diam. PP 4/3,5; diam. EP 6,5/4,5
HST/2002-BEM 12	S I Caroul 3 -1,66 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os cu cap convex	Segment proximal, fracturat în vechime	L 54; diam. PM 4; diam. PP 5; diam. EP 6
HST/2002-BEM 13	S I Caroul 1 -1,13 m Din profilul V = faza IV A	Ac de păr de os cu cap convex	Segment proximal, fracturat în vechime	L 46; diam. PM 4,5; diam. PP 4,7; diam. EP 5
HST/2002-BEM 14	S I Caroul 10 -0,58 m Faza IV A	Ac de păr de os cu cap plat	Segment proximal, fracturat în vechime	L 54; diam. PM 4,5; diam. PP 5,5/4,5; diam. EP 5,7/4,7
HST/2002-BEM 15	S I Caroul 11 -0,69 m Din nivelul IV A	Ac de păr de os	Segment mezio- distal, fracturat recent	L 75; diam. PM 4,2; diam. PD 2,5
HST/2002-BEM 16	S I Caroul 6 -0,83 m Din interiorul clădirii din faza IV B	Ac de păr de os	Segment proximal- distal, fracturat în vechime	L 75; diam. PD 3; diam. PM 3,5; diam. PP 4
HST/2002-BEM 17	S I Caroul 6 -0,99 m Din interiorul locuinței cu pereți de chirpic din faza II B	Ac de păr de os	Segment mezio- distal, fracturat în vechime	L 51; diam. PM 4,5; diam. PD 3,5
HST/2002-BEM 18	S I Caroul 89 -1,09 m Din interiorul locuinței cu pereți de chirpic din faza II B	Ac de păr de os	Segment proximal- mezial, fracturat în vechime	L 49,5; diam. PM 4,2; diam. PP 4,5
HST/2002-BEM 19	S I Caroul 5 -1,40 m Din nivelul de arsură de sub podeaua de lut a fazei II B = faza II A	Ac de păr de os	Segment distal, fracturat în vechime	L 45; diam. PM 3,5/3; diam. PD 2,5
HST/2002-BEM 20	S I Caroul 4 -1,54 m Din umplutura gropii care pornește de sub nivelul de umplutură al camerei A = faza IV A	Ac de păr de os	Segment mezial, fracturat în vechime	L 40; diam. PM 5
HST/2002-BEM 21	S I Caroul 4 -1,10 m Din nivelul de amenajare al fazei IV A	Ac de păr de os	Segment distal, fracturat în vechime	L 36,5; diam. PD 3,5
HST/2002-BEM 22	S I Carourile 8-9 - 1,00 m Nivelul II B	Ac de păr de os	Segment distal, fracturat în vechime	L 35; diam. PD 3/2,5
HST/2002-BEM 23	S I Caroul 8 -1,23 m Din interiorul locuinței cu pereți de chirpic din faza II B	Ac de păr de os	Segment distal, fracturat în vechime	L 30; diam. PD 3,5
HST/2002-BEM 24	S I Caroul 6 -0,79 m Din interiorul clădirii din faza IV B, pe nivelul IV A	Ac de păr de os	Segment mezial, fracturat în vechime	L 26; diam. PD 4
HST/2002-BEM 24a	S I Caroul 11 -1,15 m Faza II B	Bandă de os curbă	Fragmentară; fracturată în vechime	L 112; lăț. 8; gros. 1
HST/2002-BEM 24b	S I Caroul 11 -1,15 m Faza II B	Bandă de os curbă	Fragmentară; fracturată în vechime	L 95; lăț. 4,5; gros. 1
HST/2002-BEM 24c	S I Caroul 11 -1,15 m Faza II B	Bandă de os curbă	Fragmentară; fracturată în vechime	L 87; lăț. 5; gros. 1
HST/2003-BEM 1	S I Caroul 4 -2,15 m Din umplutura cuptorului nr. 6 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Nicovală simplă	Întreagă	L tot. 217; LPA 142
HST/2003-BEM 2	S I Caroul 4 -2,15 m Din umplutura	Nicovală dublă	Întreagă	L tot. 215; LPA 145- 150

	cuptorului nr. 6 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)			
HST/2003-BEM 3	S I Caroul 4 -2,15 m Din umplutura cuptorului nr. 6 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Nicovală simplă	Întregă	L tot. 178; LPA 105
HST/2003-BEM 4	S I Caroul 4 -2,15 m Din umplutura cuptorului nr. 6 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Metapod de vită	Întreg	L tot. 173
HST/2003-BEM 5	S I Caroul 4 -2,15 m Din umplutura cuptorului nr. 6 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Nicovală dublă	Segment distal	L 138; LPA 70-100
HST/2003-BEM 6	S I Caroul 3 -1,90 m Din umplutura cuptorului nr. 4 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Nicovală simplă	Segment proximal	L 159; LPA 125
HST/2003-BEM 7	S I Caroul 1 -1,63 m Din umplutura cuptorului nr. 1 (nivelul atelierului de prelucrare a fierului)	Nicovală quadruplă	Segment proximal	L 124; LPA 85-105
HST/2003-BEM 8	S I Caroul 4 -1,60 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os cu cap globular	Fragmentar; lipsește PD, fracturată în vechime	L 78; diam. PD 4; diam. PM 4,5; diam. PP 4; diam. EP 11/8,5
HST/2003-BEM 9	S I Caroul 3-4 -1,84 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os cu cap convex	Întreg	L tot. 92; diam. PD 4; diam. PM 4,5; diam. PP 5,2; diam. EP 5
HST/2003-BEM 10	S I Caroul 2 -1,69 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os cu cap conic	Întreg	L tot. 89; diam. PD 3,5; diam. PM 4; diam. PP 4,5; diam. EP 4,5/4
HST/2003-BEM 11	S I Caroul 1 -1,02 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os	Segment proximal- distal, fracturat în vechime	L 98; diam. PD 2,5; diam. PM 4; diam. PP 5; diam. EP 4,5/4
HST/2003-BEM 12	S I Caroul 2 -1,58 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os	Segment proximal- distal, fracturat în vechime	L 89; diam. PD 3,5; diam. PM 4; diam. PP 4,5; diam. EP 4,5/4
HST/2003-BEM 13	S I Caroul 4 -2,00 m De pe nivelul atelierului de prelucrare a fierului	Ac de păr de os	Segment mezio- distal, fracturat în vechime	L 61; diam. PD 4,5; diam. PM 5

Abrevieri: Ao, At = abraziune oblică, transversală; diam. = diametru; DR = drept; ED = extremitatea distală; EP = extremitatea proximală L tot. = lungimea totală; L = lungimea; LPA = lungimea părții active; MP = metapod; PA = partea activă; PD/C = percuție directă/cioplire; PD/D = percuție directă/despicare; PD/F = percuție directă/fracturare; PD = partea distală; PI = percuție indirectă; PM = partea mezială; PP = partea proximală; Ra = raclaj axial; ST = stâng; TrT = tratament termic; TTF = tăiere transversală cu ferăstrăul [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

**3. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria] (39)**

Industria materiilor dure animale – Sector Basilica cu criptă (“Florescu”)

**Tabel nr. 1.** Repertoriul artefactelor IMDA descoperite la Istria-„Cetate”, Sectorul Basilica cu criptă („Florescu”), campania 2008.

Indicativ	Coordonate stratigrafice	Tip	Stare de conservare	Morfometrie (mm)
HST/2008-BFL 1	S2 - 1,13 – 1,38 m Nava centrală, la nord de pavaj cărămidă (față de stylobat nord), din strat de pământ cafeniu cu scoici, bogat în fragmente ceramice	Nicovală simplă	Fragment, fracturată în vechime	L 75
HST/2008-BFL 2	S2 - 1,13 – 1,38 m Nava centrală, la nord de pavaj cărămidă (față de stylobat nord), din strat de pământ cafeniu cu scoici, bogat în fragmente ceramice	Mâner de os	Fragmentar, fracturat în vechime	L tot. 106; diam. 28
HST/2008-BFL 3	S2 - 1,13 – 1,38 m Nava centrală, la nord de pavaj cărămidă (față de stylobat nord), din strat de pământ cafeniu cu scoici, bogat în fragmente ceramice	Astragal de ovicaprine	Întreg	L tot. 31
HST/2008-BFL 4	Sectorul Est - 1,18 – 1,25 m, Suprafața nord-est absidă, din strat de pământ galben cu urme de arsură și mortar	Mâner de os	Fragment	L 48; diam. 19
HST/2008-BFL 5	Sectorul Nord, Caseta C2, carou A-B - 1,74 – 1,90 m, față de zid nord basilica, din strat de deasupra lutuiei între podium vest și Z8	Mâner de os	Fragmentar, fracturat în vechime	L 94; diam. 20

## 4. Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman (46)

Industria preistorică a materiilor dure animale descoperită în campania 2007. Considerații asupra repertoriului tipologic

Tabelul nr. 1. MGR/2007 I. Cultura Starčevo-Criș; IMDA. Tipologie. Materii prime. Context stratigrafic.

Nr. crt.	Indicativ	Tip	Cod tipologic	Materie primă	Unitate stratigrafică Complex	Nr. inv.
1.	MGR/2007 I 1	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL B	2859	26746
2.	MGR/2007 I 2	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL B	2859	26747
3.	MGR/2007 I 3	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL OC	Complex 57 2867	26720
4.	MGR/2007 I 4	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL OC	Complex 50 2722	26666
5.	MGR/2007 I 5	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL OC	2871	26755
6.	MGR/2007 I 6	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1	OL OC	Complex 52 2822	26696
7.	MGR/2007 I 7	Vârf pe fragment diafizar de os lung cu EP fasonată	I A4	OL OC	Complex 57 2872	26723
8.	MGR/2007 I 8	Vârf pe metapod distal de OC	I A6 a	MP OC	Complex 57 2861	26717
9.	MGR/2007 I 9	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 57 2876	26725
10.	MGR/2007 I 10	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 57 2865	26736
11.	MGR/2007 I 11	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 50 2722	26665
12.	MGR/2007 I 12	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 57 2858	26714
13.	MGR/2007 I 13	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	2860	26754
14.	MGR/2007 I 14	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	2681	26655
15.	MGR/2007 I 15	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 50 2771	26732
16.	MGR/2007 I 16	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 55 2862	26718
17.	MGR/2007 I 17	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	2845	26743
18.	MGR/2007 I 18	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 52 2773	26691
19.	MGR/2007 I 19	Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a	MP OC	Complex 50 2730	26678
20.	MGR/2007 I 20	Vârf pe semimetapod proximal de OC	I A7 b	MP OC	2871	26756
21.	MGR/2007 I 21	Vârf pe semimetapod de OC	I A7	MP OC	2853	26733
22.	MGR/2007 I 22	Vârf pe semimetapod de OC	I A7	MP OC	2798	26671
23.	MGR/2007 I 23	Vârf pe semimetapod de OC	I A7	MP OC	Complex 49 2706	26659
24.	MGR/2007 I 24	Vârf pe semimetapod de OC	I A7	MP OC	2854	26709
25.	MGR/2007 I 25	Vârf pe semimetapod de OC	I A7	MP OC	2729	26705
26.	MGR/2007 I 26	Vârf pe metapod proximal de B	I A9 b	MP B	Complex 57 2872	26724
27.	MGR/2007 I 27	Vârf pe metapod proximal de B	I A9 b	MP B	2713	26686
28.	MGR/2007 I 28	Vârf pe metapod proximal de B	I A9 b	MP B	Complex 50 2748	26667



29.	MGR/2007 I 29	Ac de cusut cu ureche de formă circulară	I A12 a2	Cs OC	Complex 52 2812	26693
30.	MGR/2007 I 30	Ac de cusut	I A12	Cs OC	Complex 55 2889	26731
31.	MGR/2007 I 31	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL OC	Complex 57 2867	26721
32.	MGR/2007 I 32	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2853	26734
33.	MGR/2007 I 33	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2669	26662
34.	MGR/2007 I 34	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2729	26704
35.	MGR/2007 I 35	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	Complex 50 2765	26669
36.	MGR/2007 I 36	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2799	26673
37.	MGR/2007 I 37	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2790	26708
38.	MGR/2007 I 38	Netezitor pe fragment de os lung	I B1	OL B	2772	26740
39.	MGR/2007 I 39	Netezitor pe segment de corp costal	I B3	Cs B	Complex 50 2730	26677
40.	MGR/2007 I 40	Netezitor pe segment de corp costal	I B3	Cs B	2856	26753
41.	MGR/2007 I 41	Netezitor pe segment de corp costal	I B3	Cs B	Complex 52 2786	26681
42.	MGR/2007 I 42	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 50 2763	26668
43.	MGR/2007 I 43	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 58 2883	26758
44.	MGR/2007 I 44	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 55 2862	26748
45.	MGR/2007 I 45	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 55 2877	26726
46.	MGR/2007 I 46	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 49 2698	26658
47.	MGR/2007 I 47	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	2721	26676
48.	MGR/2007 I 48	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	2723	26700
49.	MGR/2007 I 49	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	2713	26689
50.	MGR/2007 I 50	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	Complex 57 2867	26722
51.	MGR/2007 I 51	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	2710	26699
52.	MGR/2007 I 52	Netezitor pe fragment de corp costal	I B4	Cs B	2772	26739
53.	MGR/2007 I 53	Lingură-spatulă cu PD ovală, PM profilată în formă de U și EP lătită în plan (lobată)	I F1 e1	OL B	Complex 52 2786	26680
54.	MGR/2007 I 54	Lingură-spatulă cu PD elipsoidală, PM plană și PP ușor delimitată de PM	I F6	OL B	Complex 57 2901	26751
55.	MGR/2007 I 55	Lingură-spatulă cu PD trapezoidală și PM plană	I F8	OL B	Complex 55 2866	26719
56.	MGR/2007 I 56	Lingură-spatulă cu PD trapezoidală și PM plană	I F8	OL B	2713	26684
57.	MGR/2007 I 57	Lingură-spatulă cu PD trapezoidală și PM plană	I F8	OL B	Complex 57 2858	26715
58.	MGR/2007 I 58	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2798	26672

59.	MGR/2007 I 59	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 49 2882	26757
60.	MGR/2007 I 60	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 52 2773	26692
61.	MGR/2007 I 61	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 54 2807	26683
62.	MGR/2007 I 62	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 52 2847	26697
63.	MGR/2007 I 63	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2721	26674
64.	MGR/2007 I 64	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 57 2869	26737
65.	MGR/2007 I 65	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2721	26675
66.	MGR/2007 I 66	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2688	26661
67.	MGR/2007 I 67	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2845	26742
68.	MGR/2007 I 68	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2713	26687
69.	MGR/2007 I 69	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2671	26663
70.	MGR/2007 I 70	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2729	26706
71.	MGR/2007 I 71	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2798	26670
72.	MGR/2007 I 72	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	2713	26688
73.	MGR/2007 I 73	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 55 2887	26728
74.	MGR/2007 I 74	Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10	OL B	Complex 55 2887	26729
75.	MGR/2007 I 75	Lingură-spatulă cu PD adâncă, marginii paralele sau ușor divergente și PM plană	I F	OL B	2841	26741
76.	MGR/2007 I 76	Lingură-spatulă (PP)	I F	OL B	2854	26710
77.	MGR/2007 I 77	Lingură-spatulă (ED)	I F	OL B	2854	26711
78.	MGR/2007 I 78	Lingură-spatulă (ED)	I F	OL B	2702	26664
79.	MGR/2007 I 79	Lingură-spatulă (ED)	I F	OL B	2713	26685
80.	MGR/2007 I 80	Racloar-cuțit pe fragment de canin de mistreț cu PA dublă pe aceeași latură	I H1 b	Cn S	Complex 57 2900	26752
81.	MGR/2007 I 81	Harpon din corn de cerb cu un rând de barbeluri	II E	Corn Cr	2859	26750
82.	MGR/2007 I 82	Rondelă perforată	III E1	OL B	Complex 52 2847	26698
83.	MGR/2007 I 83	Rondelă perforată	III E1	OL B	2757	26707
84.	MGR/2007 I 84	Rondelă perforată	III E1	OL B	Complex 55 2889	26730
85.	MGR/2007 I 85	Inel de os	III F1	OL B	2774	26660
86.	MGR/2007 I 86	Inel de os	III F1	OL OC	2702	26702
87.	MGR/2007 I 87	Ac de păr	III H	OL B	Complex 57 2891	26760
88.	MGR/2007 I 88	Mâner de os	IV A3	Cs B	2702	26701

89.	MGR/2007 I 89	Mâner de os	IV A3	T OC	Complex 57 2858	26716
90.	MGR/2007 I 90	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	F B	Complex 50 2751	26679
91.	MGR/2007 I 91	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	H B	Complex 52 2811	26695
92.	MGR/2007 I 92	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	H B	2859	26749
93.	MGR/2007 I 93	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	T B	Complex 58 2883	26759
94.	MGR/2007 I 94	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	MP B	Complex 52 2786	26682
95.	MGR/2007 I 95	Deșeu (os debitat prin TT, Al)	V A3 a	MP B	2780	26738
96.	MGR/2007 I 96	Materie primă (os debitat prin Șa)	V A2 a	OL B	2845	26745
97.	MGR/2007 I 97	Eboșă (os debitat prin Șa bilaterală)	V A1 a	MP B	Complex 52 2761	26690
98.	MGR/2007 I 98	Eboșă (os debitat prin PD/F)	V A1 a	OL B	Complex 52 2812	26694
99.	MGR/2007 I 99	Eboșă (os debitat prin TT)	V A1 a	OL B	2702	26703
100.	MGR/2007 I 100	Eboșă (os debitat prin Al)	V A1 a	OL B	2681	26656
101.	MGR/2007 I 101	Eboșă (os debitat prin TT)	V A1 a	OL B	2686	26657
102.	MGR/2007 I 102	Piesă de centură?		OL B	Complex 55 2887	26727

Tabelul nr. 2. MGR/2007 I. Cultura Starčevo-Criș. Tipologia IMDA.

Tip	Cod tipologic
Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal	I A1
Vârf pe fragment diafizar de os lung cu EP fasonată	I A4
Vârf pe metapod distal de OC	I A6 a
Vârf pe semimetapod de OC	I A7
Vârf pe semimetapod distal de OC	I A7 a
Vârf pe semimetapod proximal de OC	I A7 b
Vârf pe metapod proximal de B	I A9 b
Ac de cusut	I A12
Ac de cusut cu ureche de formă circulară	I A12 a2
Vârf pe segment de rază de corn de cerb ( <i>chasse lame</i> )	I A17
Netezitor pe fragment de os lung	I B1
Netezitor pe segment de corp costal	I B3
Netezitor pe fragment de corp costal	I B4
Lingură-spatulă	I F
Lingură-spatulă cu PD adâncă, margini paralele sau ușor divergente și PM plană	I F (neinclus în lista Beldiman 2007)
Lingură-spatulă cu PD ovală, PM profilată în formă de U și EP lățită în plan (lobată)	I F1 e1
Lingură-spatulă cu PD elipsoidală, PM plană și PP ușor delimitată de PM	I F6
Lingură-spatulă cu PD trapezoidală și PM plană	I F8
Lingură-spatulă trapezoidală și secțiunea PP plată	I F10
Harpon din corn de cerb cu un rând de barbeluri	II E (neinclus în lista Beldiman 2007)
Rondelă perforată	III E1
Inel de os	III F1
Ac de păr de os	III H
Mâner de os	IV A3
Eboșă (os lung debitat prin Șa, Al, TT)	V A1 a

Materie primă (os lung debitat prin Șa)	V A2 a
Deșeu (os lung debitat prin AI, TT)	V A3 a
Piesă de centură? de os	Neinclusă în lista Beldiman 2007

Tabelul nr. 3. MGR/2007 I. Cultura Starčevo-Criș. Structura tipologică a IMDA.

Categoriile tipologice	Grupe tipologice	Tipuri	Subtipuri
I, N = 80	I A, N = 30	I A1, N = 6	
		I A4, N = 1	
		I A6 a = 1	
		I A7, N = 10	I A7 a, N = 11
			I A7 b, N = 1
		I A9, N = 3	I A9 b, N = 3
		I A11, N = 1	I A7, N = 5
		I A12, N = 2	I A12 a2, N = 1
			I A12, N = 1
	I B, N = 22	I B1, N = 8	
		I B3, N = 3	
		I B4, N = 11	
		I F, N = 5	
I F, N = 27	I F1 e, N = 1		
	I F6, N = 1		
	I F8, N = 3		
	I F10, N = 17		
	I H, N = 1	I H1 b, N = 1	
II, N = 1	II E, N = 1	II E, N = 1	
III, N = 6	III E, N = 3	III E1, N = 3	
	III F, N = 2	III F1, N = 2	
	III H, N = 1	III H, N = 1	
IV, N = 2	IV A, N = 2	IV A3, N = 2	
V, N = 12	VA, N = 12	V A1, N = 6	V A1 a, N = 6
		V A2, N = 1	V A2 a, N = 1
		V A3, N = 5	V A3 a, N = 5
Piesă de centură?	Fără tip în lista Beldiman 2007	Fără tip în lista Beldiman 2007, N = 1	

Tabelul nr. 4. MGR/2007 I. Cultura Starčevo-Criș. Repartiția cantitativă a IMDA în complexe.

Complex	Tip	Efectiv piese IMDA
C 49	Bordei?	3
C 50	Groapă	9
C 52	Bordei?	12
C 54	Groapă	1
C 55	Groapă	9
C 57	Bordei?	15
C 58	Bordei?	2

**Abrevieri:** **AI** – Abraziune liniară (tăiere cu sfoara sablată); **B** – Bovine; **Cn** – Dinte (canin/defensă); **Cr** – Cerb; **Cs** – Corp costal; **ED** – Extremitate distală; **EP** – Extremitate proximală; **F** – Femur; **H** – Humerus; **MP** – Metapod; **OC** – Ovicaprine; **OL** – Os lung; **PA** – Parte activă; **PP** – Parte proximală; **PD** – Parte distală; **PD/F** – Percuție directă/fracturare; **PM** – Parte mezială; **S** – Suine (porc domestic sau porc mistret); **Șa** – Șanțuire axială; **T** – Tibia; **TT** – Tăiere transversală.

**5. Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea [Beroe] (59)**

Analiza eșantionul faunistic de la Piatra Frecăței

**Tabelul 1.** Cuantificarea materialului faunistic de la Piatra Frecăței  
(campanii arheologice din anii 1998, 2001 și 2002).

<b>Specie</b>	<b>NR</b>	<b>%</b>	<b>NMI</b>	<b>%</b>
<i>Bos taurus</i>	637	32,72	33	20,25
<i>Ovis / Capra</i>	226	11,61	25	15,34
<i>Sus domesticus</i>	214	10,99	27	16,56
<i>Equus caballus</i>	17	0,87	3	1,84
<i>Equus asinus</i>	2	0,1	1	0,61
<i>Canis familiaris</i>	7	0,36	2	1,23
<i>Felis domestica</i>	2	0,1	1	0,61
<b>Total mamifere domestice</b>	<b>1105</b>	<b>56,75</b>	<b>92</b>	<b>56,44</b>
<i>Cervus elaphus</i>	488	25,06	35	21,47
<i>Sus scrofa</i>	331	17	27	16,56
<i>Capreolus capreolus</i>	11	0,56	3	1,84
<i>Lepus europaeus</i>	3	0,15	2	1,23
<i>Vulpes vulpes</i>	3	0,15	1	0,61
<i>Canis lupus</i>	1	0,05	1	0,61
<i>Castor fiber</i>	5	0,26	2	1,23
<b>Total mamifere sălbatice</b>	<b>842</b>	<b>43,25</b>	<b>71</b>	<b>43,56</b>
<b>Resturi mamifere identificate</b>	<b>1947</b>	<b>100</b>	<b>163</b>	<b>100</b>
Pești	316			
Păsări	86			
Mamifere neidentificate specific	1571			
<b>Total eșantion</b>	<b>3920</b>			

**6. Pecica, jud. Arad (63)**

## Pecica 2008 Summary Faunal Report

Table 1: NISP fauna from 2008 contexts

Common Name	Taxon	LAYERS			STRUCTURES		FEATURES				Total
		C4/5	C5	D0	Str 1	Str 2	F125	F127	F129	F134	
Sheep/Goat	Ovicapridae	27	22	141	11	15	1	2		5	224
Sheep	<i>Ovis aries</i>	2	2	8		3					15
Goat	<i>Capra hircus</i>	2	2	3		2					9
Pig	<i>Sus scrofa</i>	26	27	120	16	9					198
Cattle	<i>Bos taurus</i>	12	17	109	9	7	1	1	1	2	159
Horse	<i>Equus caballus</i>	16	11	53	21	6					107
Dog	<i>Canis familiaris</i>	2		7	1						10
<b>Domestic Mammal</b>		<b>87</b>	<b>81</b>	<b>441</b>	<b>58</b>	<b>42</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>7</b>	<b>722</b>
Red Deer	<i>Cervus elaphus</i>	8	12	68	17	9					114
Roe Deer	<i>Capreolus capreolus</i>		1	8	1	1					11
Wild Boar	<i>Sus ferrus</i>	1	2	3		1					7
Aurochs	<i>Bos primigenius</i>	2	2		1	1					6
Brown Hare	<i>Lepus europaeus</i>			1		1					2
Fox	<i>Vulpes vulpes</i>			1							1
<b>Wild Mammal</b>		<b>11</b>	<b>17</b>	<b>81</b>	<b>19</b>	<b>13</b>					<b>141</b>
Large Mammal		88	111	765	110	59		9		10	1152
Medium Mammal		77	71	451	62	70	4	1		6	742
Small Mammal		2	1	8		1				1	13
Mammal		2	18	103	13	42		1		1	180
<b>Indeterminate Mammal</b>		<b>169</b>	<b>201</b>	<b>1327</b>	<b>185</b>	<b>172</b>	<b>4</b>	<b>11</b>		<b>18</b>	<b>2087</b>
Common Carp	<i>Cyprinus carpio</i>			1							1
Northern Pike	<i>Esox luscus</i>		3		1						4
Large Cyprinid						3					3
Small Cyprinid						1					1
<b>Fish</b>			<b>3</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>4</b>					<b>9</b>
Large Bird				1							1
Medium Bird				1							1
<b>Bird</b>				<b>2</b>							<b>2</b>
<b>Mollusk</b>	<i>Unio spp.</i>	<b>26</b>	<b>41</b>	<b>275</b>	<b>32</b>	<b>27</b>	<b>1</b>	<b>12</b>		<b>6</b>	<b>420</b>
<b>Grand Total</b>		<b>293</b>	<b>343</b>	<b>2127</b>	<b>295</b>	<b>258</b>	<b>7</b>	<b>26</b>	<b>1</b>	<b>31</b>	<b>3381</b>

Table 2: NISP faunal summary

<b>C4/5</b>		<b>C5</b>	<b>D0</b>	<b>Str 1</b>	<b>Str 2</b>	<b>Thermal Features</b>	<b>2008 Total</b>
Mammal	91.1	87.2	86.9	88.8	88.0	70.8	<b>87.3</b>
Mollusk	8.9	12.0	12.9	10.8	10.5	29.2	<b>12.4</b>
Fish	0.0	0.9	0.0	0.3	1.6	0.0	<b>0.3</b>
Bird	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	<b>0.1</b>
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	<b>100.0</b>
Domestic Mammal	88.8	82.7	84.5	75.3	76.4	100.0	<b>83.7</b>
Wild Mammal	11.2	17.3	15.5	24.7	23.6	0.0	<b>16.3</b>
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	<b>100.0</b>
Sheep/Goat	35.6	32.1	34.5	19.0	47.6	61.5	<b>34.3</b>
Pig	29.9	33.3	27.2	27.6	21.4	0.0	<b>27.4</b>
Cattle	13.8	21.0	24.7	15.5	16.7	38.5	<b>22.0</b>
Horse	18.4	13.6	12.0	36.2	14.3	0.0	<b>14.8</b>
Dog	2.3	0.0	1.6	1.7	0.0	0.0	<b>1.4</b>
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	<b>100.0</b>

**7. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida] (83)**

Analiza resturilor faunistice din campania 2007

Cuantificarea resturilor faunistice provenite din sectoarele analizate

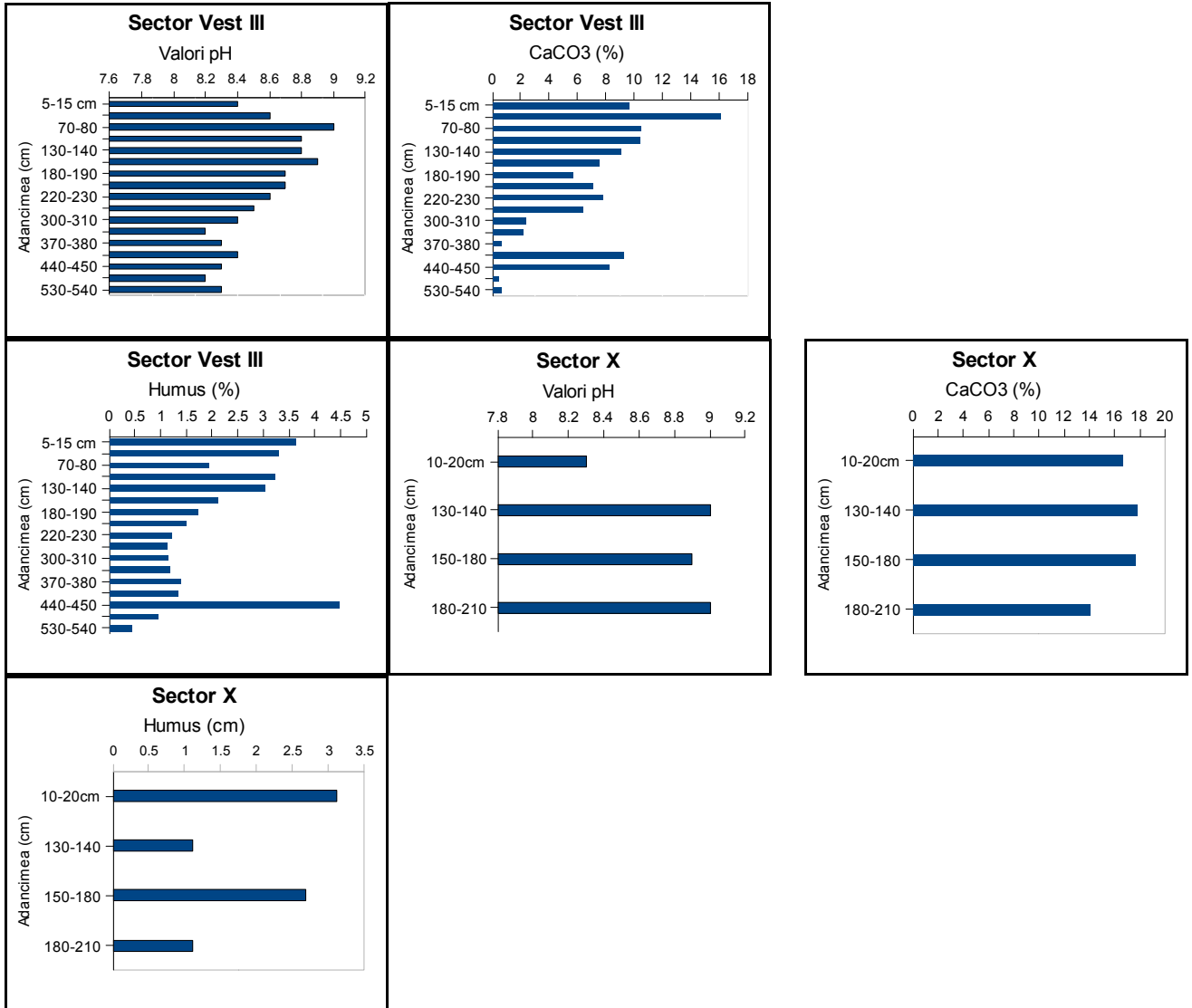
Structură arheologică Specie/Grup	Sector EM N1	Sector Proprietate Olteanu	Sector Curtina G, T8	Sector EM V3	Sector X
<b><i>Bos taurus</i></b>	5	7	1	4	67
<i>Ovis aries / Capra hircus</i>	9	2	-	1	80
<i>Sus domesticus</i>	2	-	-	6	47
<i>Equus caballus</i>	3	3	-	-	8
<i>Equus asinus</i>	-	-	-	-	5
<i>Canis familiaris</i>	2	-	-	-	20
<b>Total mamifere domestice</b>	<b>21</b>	<b>12</b>	<b>1</b>	<b>11</b>	<b>227</b>
<i>Sus scrofa</i>	-	-	2	-	14
<i>Cervus elaphus</i>	-	-	-	1	4
<i>Lepus europaeus</i>	-	-	-	-	2
<i>Vulpes vulpes</i>	-	-	-	-	1
<b>Total mamifere sălbatice</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>21</b>
<b>Total mamifere identificate</b>	<b>21</b>	<b>12</b>	<b>3</b>	<b>12</b>	<b>248</b>
Păsări	-	-	1	-	7
Pești	1	-	5	-	18
Mamif. neidentificate specific	25	-	4	12	161
<b>Total resturi menajere</b>	<b>47</b>	<b>12</b>	<b>13</b>	<b>24</b>	<b>434</b>
<i>Homo sapiens</i>	13	-	1	-	1

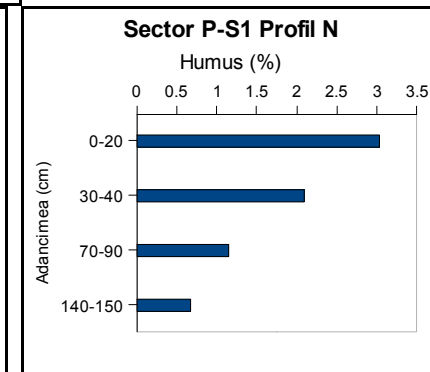
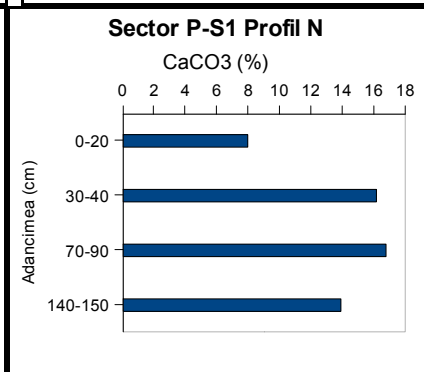
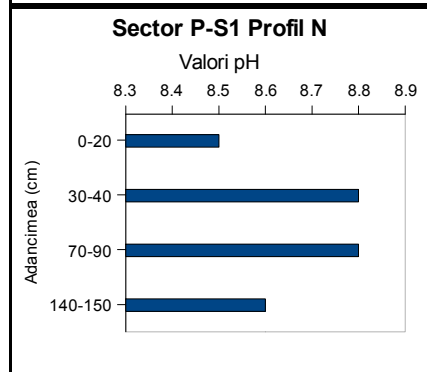
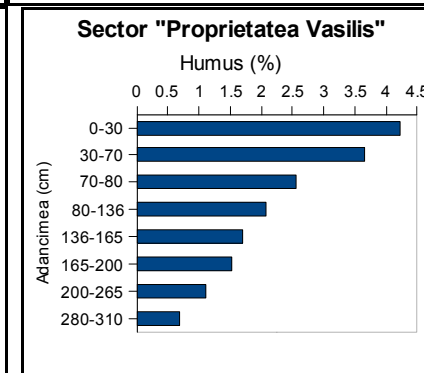
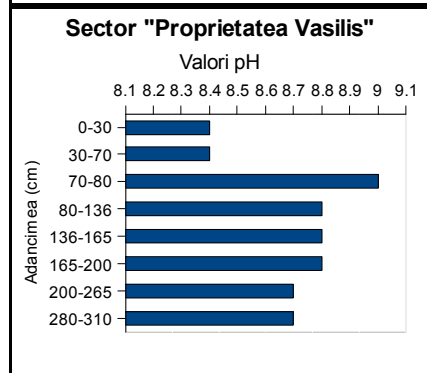
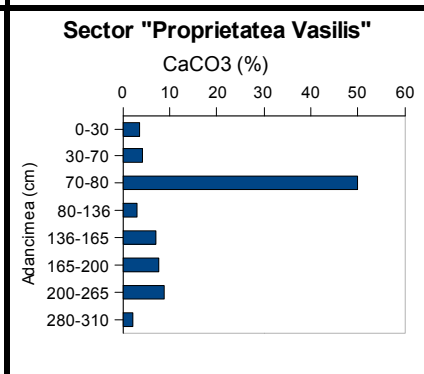
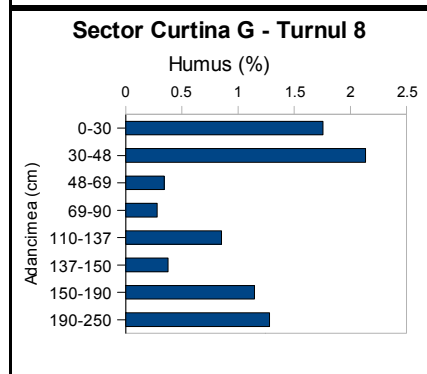
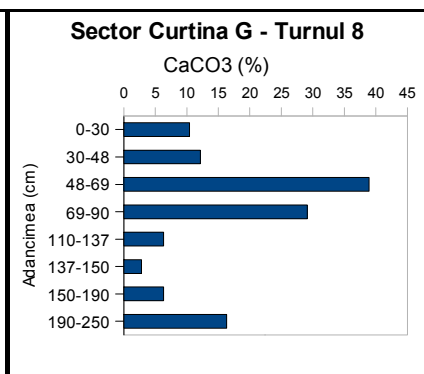
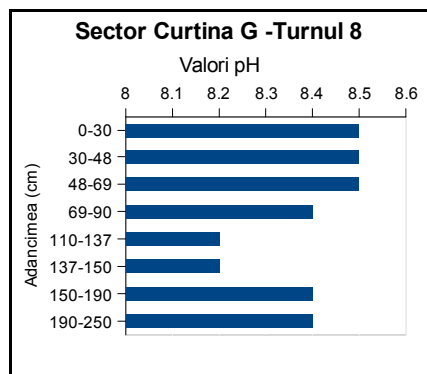


**8. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida] (83)**

Analiza resturilor faunistice din campania 2007

Rezultatele unor analize chimice de sol din situl arheologic (L)Ibida (Slava Rusă)





# INDICI



## INDICE DE LOCALITĂȚI

Adam, com. Drăgușeni, jud. Galați	1
Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	2
Aiud, jud. Alba	109
Alba Iulia, jud. Alba	3, 4, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116
Albești, com. Albești, jud. Constanța	5
Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	117
Babadag, jud. Tulcea	6
Balotești, com. Balotești, jud. Ilfov	118
Banca Gară, com. Banca, jud. Vaslui	7
Bărcănești, com. Bărcănești, jud. Prahova	119
Beclean, jud. Bistrița-Năsăud	8
Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud	120
Bocșa, com. Bocșa, jud. Sălaj	121
Brașov, jud. Brașov	122, 123
Brăduț, com. Brăduț, jud. Covasna	124
Brăila, jud. Brăila	125
Brănești, com. Brănești, jud. Gorj	126
Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	9
Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița	10
București	11, 124, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135
Buftea, jud. Ilfov	136
Bumbești-Jiu, jud. Gorj	12
Capidava, com. Topalu, jud. Constanța	13
Cașolț, com. Roșia, jud. Sibiu	14
Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj	15
Câmpina, jud. Prahova	137
Cefa, com. Cefa, jud. Bihor	138
Cehei, oraș Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	139
Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj	16
Cheia, com. Grădina, jud. Constanța	17
Ciceu-Corabia, com. Ciceu-Mihăiești, jud. Bistrița-Năsăud	18
Cioroiu Nou, com. Cioroiași, jud. Dolj	19
Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman	20
Cluj-Napoca, jud. Cluj	140, 141, 142
Constanța, jud. Constanța	143, 144
Copăcelu, mun. Râmnicu Vâlcea	145
Corabia, jud. Olt	21
Costișa, com. Costișa, jud. Neamț	22
Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău	23
Covasna, jud. Covasna	24
Craiva, com. Cricău, jud. Alba	25
Crețești, com. Crețești, jud. Vaslui	146
Desa, com. Desa, jud. Dolj	26
Doh, com. Măierîște, jud. Sălaj	27
Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	147
Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți	28
Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	29
Focșani, jud. Vrancea	148
Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad	30
Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	149
Gheorghieni, com. Feleacu, jud. Cluj	150
Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița	31

Giurgiu, jud. Giurgiu	151
Grădinile, com. Grădinile, jud. Olt	32
Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara	33
Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare	152
Hârșova, jud. Constanța	34
Hunedoara, jud. Hunedoara	35, 153, 154, 155, 156, 157, 158
Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	159
Independența, com. Gherghița, jud. Prahova	160
Isaccea, jud. Tulcea	36, 37
Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași	38
Istria, com. Istria, jud. Constanța	39
Jac, com. Creaca, jud. Sălaj	40
Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin	41
Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea	42
Lelești, com. Lelești, jud. Gorj	161
Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	43
Malaya Kopanya, raion Vinogradovo, regiunea Transkarpatia, Ucraina	44
Mangalia, jud. Constanța	45, 162, 163, 164, 165
Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman	46
Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	47
Mănăstirea Cașin, com. Mănăstirea Cașin, jud. Bacău	166
Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	48
Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	49
Mironești, com. Goștinari, jud. Giurgiu	50
Moieciu, com. Moieciu, jud. Brașov	167
Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	51
Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea	52
Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	168
Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	53
Ocna Sibiului, jud. Sibiu	54
Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita	169
Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna	170
Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	55
Opațița, oraș Deta, jud. Timiș	56
Orăștie, jud. Hunedoara	171
Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	57, 58
Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea	59
Ovidiu, jud. Constanța	60
Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța	61
Pasărea, com. Brănești, jud. Ilfov	172
Pănade, com. Sâncel, jud. Alba	62
Pecica, jud. Arad	63
Pericei, com. Pericei, jud. Sălaj	64
Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	65
Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	66
Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	67
Ploieștiori, com. Blejoi, jud. Prahova	173
Poduri, com. Poduri, jud. Bacău	68
Porț, com. Marca, jud. Sălaj	174, 175
Racoșul de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	69
Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	70
Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara	71, 176
Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	72
Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	177
Râscruci, com. Bonțida, jud. Cluj	178
Râfov, com. Râfov, jud. Prahova	179

Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	73
Râșnov, jud. Brașov	74
Recea Mare, com. Vârșolț, jud. Sălaj	180
Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt	75
Rotăria, com. Ciortești, jud. Iași	181
Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov	76
Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	77
Sadoveni, com. Manoleasa, jud. Botoșani	182
Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara	78
Săvârșin, jud. Arad	79
Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași	80
Sibiu, jud. Sibiu	183, 184
Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara	81
Simeria, jud. Hunedoara	185
Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea	82, 83
Slăveni, com. Gostavățu, jud. Olt	84
Snagov, com. Snagov, jud. Ilfov	186
Socu, com. Bărbătești, jud. Gorj	187
Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș-Severin	85
Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița	86
Stolna, com. Săvădisla, jud. Cluj	188
Stolniceni, mun. Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea	189
Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	87
Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare	88
Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj	89
Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	90
Șimleu Silvaniei, jud. Zalău	91, 92, 93, 190, 191, 192
Șoimeni, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita	94
Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila	95
Tălmăcel, oraș Tălmăciu, jud. Sibiu	194
Tălmăciu, jud. Sibiu	193
Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău	96
Târgșoru Vechi, com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova	97
Târgu Jiu, jud. Gorj	195
Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța	98
Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	99
Turda, jud. Cluj	100
Turnu Măgurele, jud. Teleorman	101
Țaga, com. Țaga, jud. Cluj	102
Țolici, com. Petricani, jud. Neamț	103
Urdari, com. Urdari, jud. Gorj	196
Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov	197
Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova	104
Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara	105
Vitânești, com. Vitânești, jud. Teleorman	106
Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	107
Voluntari, jud. Ilfov	108
Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani	199
Zalău, jud. Sălaj	200, 201
Zimnicea, jud. Teleorman	108





## INDICE CRONOLOGIC

### 1 - Preistorie

Beclean (8), Hunedoara (35), Steierdorf (85), Olteni (170), Vorniceni (199);

### 11 - Paleolitic

Ciuperceni (20), Hunedoara (35), Săvârșin (79), Steierdorf (85), Târgușor (98), Moieciu (167);

### 111 - Paleolitic timpuriu

Porț (174);

### 112 - Paleolitic mijlociu

Moieciu (167), Porț (174);

### 113 - Paleolitic superior

Moieciu (167);

### 12 - Mezolitic

Drobeta Turnu-Severin (28), Hunedoara (35), Steierdorf (85);

### 13 - Neolitic

Bucșani (9), Costișa (22), Grădinile (32), Hunedoara (35), Măgura (46), Miercurea Sibiului (49), Ocna Sibiului (54), Pănade (62), Ruginoasa (77), Sultana (87), Țaga (102), Țolici (103), Alba Iulia (114), Armășeni (117), București (127), Copăcelu (145), Hunedoara (156), Olteni (170), Rapoltu Mare (176);

### 131 - Neolitic timpuriu

Drobeta Turnu-Severin (28), Hunedoara (35), Măgura (46), Miercurea Sibiului (49), Steierdorf (85), Brăduț (124);

### 132 - Neolitic mijlociu

Doh (27), Isaiia (38), Cluj Napoca (140), Halmeu (152), Hunedoara (155), Negriștești (168);

### 133 - Neolitic târziu

Isaccea (36), Măgura (46), Halmeu (152), Olteni (170);

### 14 - Eneolitic

Bucșani (9), Hunedoara (35), Luncavița (43), Mălăieștii de Jos (47), Miercurea Sibiului (49), Pietrele (65), Poduri (68), Radovanu (70), Râmnicelu (73), Ruginoasa (77), Scânteia (80), Sultana (87), Șeușa (90), Șoimeni (94), Țolici (103), Vadu Săpat (104), Vitănești (106), Vlădeni (107), Armășeni (117), Crețești (146), Dolhești (147), Hunedoara (156), Hunedoara (158), Rapoltu Mare (176), Răducăneni (177), Rotăria (181);

### 141 - Eneolitic timpuriu

Cheia (17), Coțatcu (23), Isaiia (38), Cehei (139);

#### **142 - Eneolitic mijlociu**

Coțatcu (23), Hunedoara (35), Luncavița (43), Mălăieștii de Jos (47), Pietrele (65), Poduri (68), Radovanu (70), Râmnicelu (73), Sultana (87), Fulgeriș (149), Iepurești (159), Vorniceni (199);

#### **143 - Eneolitic târziu**

Hunedoara (35), Râmnicelu (73), Silvașu de Jos (81), Copăcelu (145), Iepurești (159), Vorniceni (199);

#### **15 - Epoca bronzului**

Alba Iulia (3), Beclean (8), Bucșani (9), Ceplea (16), Costișa (22), Grădinile (32), Hunedoara (35), Isaccea (36), Pecica (63), Pietroasa Mică (66), Poduri (68), Racoșul de Jos (69), Radovanu (70), Rapoltu Mare (71), Râmnicelu (73), Rotbav (76), Săvârșin (79), Silvașu de Jos (81), Simeria (82), Steierdorf (85), Șeușa (90), Șimleul Silvaniei (91), Șoimeni (94), Târcov (96), Târgșoru Vechi (97), Țaga (102), Țolici (103), Armășeni (117), București (127), București (134), Cămpina (137), Copăcelu (145), Gheorghieni (150), Hunedoara (156), Independența (160), Olteni (170), Pasărea (172), Porț (175), Rapoltu Mare (176), Răducăneni (177), Rotăria (181), Sadoveni (182), Snagov (186), Vadu Anei (197);

#### **151 - Epoca bronzului timpuriu**

Banca Gară (7), Isăia (38), Mironești (50), Rapoltu Mare (71), Săvârșin (79), Iepurești (159), Voluntari (198);

#### **152 - Epoca bronzului mijlociu**

București (11), Craiva (25), Pănade (62), Rapoltu Mare (71), Râmnicelu (73), Șoimeni (94), Fulgeriș (149), Halmeu (152), Hunedoara (154), Odorheiu Secuiesc (169), Recea Mare (180);

#### **153 - Epoca bronzului târziu**

Beclean (8), Bucu (10), București (11), Desa (26), Hunedoara (35), Stelnica (86), Cehei (139), Dolhești (147), Hunedoara (154), Odorheiu Secuiesc (169), Olteni (170), Recea Mare (180), Stolna (188);

#### **16 - Hallstatt**

Alba Iulia (3), Babadag (6), Banca Gară (7), București (11), Grădinile (32), Hunedoara (35), Racoșul de Jos (69), Rapoltu Mare (71), Râmnicelu (73), Șimleul Silvaniei (91), Șuțești (95), Târcov (96), Târgșoru Vechi (97), Vadu Săpat (104), Armășeni (117), București (134), Gheorghieni (150), Hunedoara (154), Hunedoara (156), Porț (175), Răducăneni (177);

#### **161 - Hallstatt timpuriu**

Babadag (6), Bucu (10), Hunedoara (35), Isăia (38), Platonești (67), București (132);

#### **162 - Hallstatt mijlociu**

Babadag (6), Covasna (24), Hunedoara (35), Mironești (50);

#### **163 - Hallstatt târziu**

Drobeta Turnu-Severin (28), Pericei (64);

#### **2 - Protoistorie**

Beclean (8), Hunedoara (35), Olteni (170), Șimleul Silvaniei (191);

#### **21 - Latène**

Banca Gară (7), Bucșani (9), Craiva (25), Malaya Kopanya (44), Miercurea Sibiului (49), Pănade (62), Pericei (64), Pietroasa Mică (66), Racoșul de Jos (69), Radovanu (70), Rapoltu Mare (71), Săvârșin (79), Stelnica (86), Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Șimleul Silvaniei (93), Zimnicea (108), Armășeni (117), Balotești (118), Bărcănești

(119), București (127), Hunedoara (154), Hunedoara (156), Olteni (170), Pasărea (172), Porț (175), Rapoltu Mare (176), Socu (187), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191), Vadu Anei (197);

### **211 - Latène timpuriu**

Beclean (8), Fântânele (29), Olteni (170), Porț (174), Răducăneni (177), Stolna (188);

### **212 - Latène mijlociu**

Bucu (10), Covasna (24), Fântânele (29), Platonești (67), Fulgeriș (149), Olteni (170), Recea Mare (180);

### **213 - Latène târziu**

Ciceu-Corabia (18), Covasna (24), Grădiștea de Munte (33), Hunedoara (35), Alba Iulia (116), Răducăneni (177), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191), Șimleul Silvaniei (192);

### **3 - Epoca antică**

Beclean (8), , Hunedoara (35), Istria (39), Jupa (41), Jurilovca (42), Mangalia (45), Telița (99), Aiud (109), Olteni (170);

### **31 - Epoca greacă**

Istria (39), Jurilovca (42), Mangalia (45), Ovidiu (60), Telița (99), Mangalia (164);

### **313 - Epoca elenistică**

Albești (5), Babadag (6), Isaccea (36), Istria (39), Jurilovca (42), Mangalia (45), Constanța (143), Mangalia (162), Mangalia (165);

### **32 - Epoca romană**

Adamclisi (2), Alba Iulia (3), Alba Iulia (4), Capidava (13), Cășeu (15), Cioroiu Nou (19), Desa (26), Hârșova (34), Istria (39), Jac (40), Jupa (41), Mangalia (45), Moigrad (51), Murighiol (52), Ocna Sibiului (54), Ostrov (57), Ostrov (59), Ovidiu (60), Pânade (62), Pericei (64), Răcarii de Jos (72), Râșnov (74), Reșca (75), Sarmizegetusa (78), Slava Rusă (83), Slăveni (84), Supuru de Sus (88), Sutoru (89), Turda (100), Țaga (102), Vețel (105), Aiud (109), Alba Iulia (110), Alba Iulia (111), Alba Iulia (112), Alba Iulia (113), Alba Iulia (115), Cluj Napoca (140), Cluj Napoca (141), Cluj Napoca (142), Constanța (144), Hunedoara (156), Mangalia (163), Mangalia (164), Orăștie (171), Râfov (179), Snagov (186), Stolniceni (189), Voluntari (198);

### **321 - Epoca romană timpurie**

Isaccea (36), Mangalia (45), Ovidiu (60);

### **322 - Epoca romană târzie**

Babadag (6), Bumbesti-Jiu (12), Jac (40), Murighiol (52), Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Slava Rusă (83), Orăștie (171), Recea Mare (180);

### **33 - Epoca postromană**

Beclean (8), Banca Gară (7), București (11), Hunedoara (35), Istria (39), Pânade (62), Reșca (75), Simeria (82), Slava Rusă (83), Alba Iulia (115), Cehei (139), Odorheiu Secuiesc (169), Olteni (170), Recea Mare (180);

### **34 - Epoca romano-bizantină**

Adamclisi (2), Capidava (13), Corabia (21), Hârșova (34), Isaccea (37), Murighiol (52), Ostrov (59), Pantelimonu de Sus (61), Slava Rusă (83), Constanța (143), Constanța (144), Mangalia (164), Mangalia (165);

#### 4. Epoca medievală

Bucșani (9), Craiva (25), Frumușeni (30), Hârșova (34), Hunedoara (35), Isaccea (37), Opațița (56), Pericei (64), Aiud (109), Mangalia (165), Porț (175), Răducăneni (177), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191);

#### 41 - Epoca bizantină

Capidava (13), Isaccea (36), Isaccea (37), Murighiol (52), Nufăru (53), Ostrov (58);

#### 42 - Epoca migrațiilor

Bucșani (9), București (11), Hunedoara (35), Isaiia (38), Miercurea Sibiului (49), Râmnicelu (73), Târgșoru Vechi (97), Alba Iulia (115), Alba Iulia (116), Bocșa (121), Hunedoara (155), Pasărea (172), Ploieștiori (173), Snagov (186), Voluntari (198);

#### 43 - Epoca medievală

Cașolț (14), Costișa (22), Frumușeni (30), Hunedoara (35), Steierdorf (85), Turnu Măgurele (101), Alba Iulia (115), Armășeni (117), Bistrița (120), Brașov (122), București (130), București (131), București (134), București (135), Cefa (138), Cehei (139), Focșani (148), Hunedoara (153), Hunedoara (156), Hunedoara (157), Orăștie (171), Pasărea (172);

#### 431 - Epoca medievală timpurie

Alba Iulia (3), Banca Gară (7), Bucu (10), Capidava (13), Ciceu-Corabia (18), Hunedoara (35), Isaiia (38), Miercurea Sibiului (49), Nufăru (53), Oltina (55), Ostrov (59), Râmnicelu (73), Simeria (82), Târgșoru Vechi (97), Țaga (102), Vlădeni (107), București (134), Bufta (136), Focșani (148), Hunedoara (154), Independența (160), Negriștii (168), Orăștie (171), Răscruți (178), Stolna (188), Șimleul Silvaniei (190), Vadu Anei (197), Zalău (201);

#### 432 - Epoca medievală târzie

Adam (1), Babadag (6), Bucu (10), Drobeta Turnu-Severin (28), Giurgeni (31), Hunedoara (35), Măxineni (48), Târgșoru Vechi (97), Aiud (109), Brașov (122), Brașov (123), Brăila (125), Brănești (126), București (128), București (129), București (130), București (131), București (134), Cluj Napoca (141), Dolhești (147), Focșani (148), Hunedoara (153), Hunedoara (157), Independența (160), Lelești (161), Mănăstirea Cașin (166), Orăștie (171), Sibiu (183), Sibiu (184), Șimleul Silvaniei (191), Tâlmăciu (193), Tâlmăcel (194), Vadu Anei (197), Zalău (200);

#### 5 - Epoca modernă

Beclean (8), București (11), Isaiia (38), Măxineni (48), Steierdorf (85), Alba Iulia (115), Bistrița (120), Brăila (125), București (129), București (130), București (131), București (133), București (134), Cluj Napoca (140), Focșani (148), Giurgiu (151), Hunedoara (153), Hunedoara (155), Hunedoara (157), Lelești (161), Mangalia (164), Orăștie (171), Simeria (185), Șimleul Silvaniei (191), Târgu Jiu (195), Urdari (196)

## INDICE DE TIPURI DE SIT

### 1 – Locuire

Alba Iulia (3), Babadag (6), Bucșani (9), Ciuperceni (20), Hunedoara (35), Pânade (62), Radovanu (70), Simeria (82), Șuțești (95), Târcov (96), Țolici (103), Balotești (118), Bocșa (121), București (132), București (134), Cluj Napoca (140), Copăcelu (145), Gheorghieni (150), Hunedoara (155), Hunedoara (156), Olteni (170), Orăștie (171), Porț (174), Simeria (185), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191), Șimleul Silvaniei (192), Zalău (200);

### 11 – Locuire civilă

Babadag (6), Bucu (10), Cășeiu (15), Hunedoara (35), Moigrad (51), Ocna Sibiului (54), Telița (99), Turnu Măgurele (101), Vețel (105), Aiud (109), Cluj Napoca (142), Ploieștiori (173), Râfov (179), Râscruci (178), Stolniceni (189), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (192);

### 111 – Așezare deschisă

Banca Gară (7), Capidava (13), Ceplea (16), Cheia (17), Ciceu-Corabia (18), Craiva (25), Doh (27), Drobeta Turnu-Severin (28), Giurgeni (31), Grădinile (32), Grădiștea de Munte (33), Hunedoara (35), Isaccea (36), Isaiia (38), Mălăieștii de Jos (47), Moigrad (51), Ocna Sibiului (54), Platonești (67), Râmnicelu (73), Ruginoasa (77), Șeușa (90), Vadu Săpat (104), Vlădeni (107), Alba Iulia (114), Armășeni (117), Brăduț (124), București (127), Buftea (136), Cehei (139), Crețești (146), Dolhești (147), Fulgeriș (149), Halmeu (152), Iepurești (159), Independența (160), Negriștii (168), Odorheiu Secuiesc (169), Olteni (170), Orăștie (171), Pasărea (172), Ploieștiori (173), Rapoltu Mare (176), Răducăneni (177), Râfov (179), Recea Mare (180), Rotăria (181), Sadoveni (182), Snagov (186), Șimleul Silvaniei (190), Vadu Anei (197), Vorniceni (199), Zalău (201);

### 112 – Așezare fortificată

Albești (5), Babadag (6), Capidava (13), Costișa (22), Malaya Kopanya (44), Miercurea Sibiului (49), Mironești (50), Oltina (55), Pecica (63), Pietroasa Mică (66), Poduri (68), Racoșul de Jos (69), Rapoltu Mare (71), Rotbav (76), Săvârșin (79), Scânteia (80), Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Șimleul Silvaniei (93), Șoimeni (94), Țaga (102), Halmeu (152), Olteni (170), Porț (174), Porț (175);

### 113 – Așezare urbană

Alba Iulia (4), Grădiștea de Munte (33), Hunedoara (35), Jac (40), Reșca (75), Târgșoru Vechi (97), Alba Iulia (110), Alba Iulia (111), Brăila (125), București (128), București (129), București (130), București (131), Cluj Napoca (140), Cluj Napoca (141), Focșani (148), Sibiu (183), Sibiu (184);

### 114 – Așezare rurală

Banca Gară (7), Bucu (10), București (11), Ciceu-Corabia (18), Hunedoara (35), Isaiia (38), Măxineni (48), Pânade (62), Pericei (64), Bărcănești (119), București (127), Buftea (136), Independența (160), Snagov (186), Socu (187), Stolna (188), Voluntari (198);

### 115 – Locuire în peșteră

Steierdorf (85), Târgușor (98), Moieciu (167);

### 117 – Tell

Babadag (6), Bucșani (9), Coțatcu (23), Luncavița (43), Măgura (46), Pietrele (65), Sultana (87), Vitănești (106);

### 12 – Locuire militară

Hunedoara (35), Jupa (41), Ostrov (57), Șimleul Silvaniei (191);

### **121 – Castru**

Babadag (6), Bumbăești-Jiu (12), Cășeiu (15), Moigrad (51), Răcarii de Jos (72), Râșnov (74), Slăveni (84), Sutoru (89), Turda (100), Vețel (105), Alba Iulia (115);

### **122 – Cetate**

Adamclisi (2), Capidava (13), Cașolț (14), Cioroiu Nou (19), Covasna (24), Craiva (25), Grădiștea de Munte (33), Isaccea (37), Istria (39), Jurilovca (42), Murighiol (52), Nufăru (53), Ostrov (58), Ostrov (59), Pantelimonu de Sus (61), Sarmizegetusa (78), Slava Rusă (83), Aiud (109), Alba Iulia (115), Mangalia (162), Mangalia (163), Mangalia (164), Mangalia (165), Șimleul Silvaniei (191), Tălmăciu (193);

### **123 – Castel**

Alba Iulia (115), Hunedoara (153), Hunedoara (157), Hunedoara (158), Șimleul Silvaniei (191);

### **125 – Fortificații**

Babadag (6), Corabia (21), Hârșova (34), Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Supuru de Sus (88), Turnu Măgurele (101), Alba Iulia (115), Focșani (148), Hunedoara (154), Porț (175), Tălmăcel (194);

### **13 – Structură de cult/religioasă**

Mangalia (45), Ovidiu (60);

### **131 – Templu**

Craiva (25), Sarmizegetusa (78);

### **132 – Sanctuar**

Grădiștea de Munte (33), Isaiia (38);

### **133 – Biserică**

Cașolț (14), Giurgeni (31), Opațița (56), Aiud (109), Alba Iulia (115), Bistrița (120), Brașov (122), Brașov (123), Brănești (126), București (133), București (135), Cefa (138), Focșani (148), Giurgiu (151), Lelești (161), Târgu Jiu (195), Urdari (196);

### **134 – Mănăstire**

Adam (1), Frumușeni (30), Măxineni (48), Focșani (148), Mănăstirea Cașin (166);

### **2 – Descoperire funerară**

Hunedoara (35), Olteni (170), Recea Mare (180);

### **21 – Necropolă**

Adam (1), Alba Iulia (3), Babadag (6), Capidava (13), Desa (26), Drobeta Turnu-Severin (28), Hunedoara (35), Malaya Kopanya (44), Moigrad (51), Nufăru (53), Opațița (56), Ostrov (57), Ostrov (59), Reșca (75), Sarmizegetusa (78), Simeria (82), Slava Rusă (83), Stelnica (86), Sultana (87), Telița (99), Zimnicea (108), Aiud (109), Alba Iulia (113), Alba Iulia (116), București (131), București (133), Constanța (143), Constanța (144), Crețești (146), Focșani (148), Gheorghieni (150), Giurgiu (151), Lelești (161), Odorheiu Secuiesc (169), Târgu Jiu (195), Urdari (196);

### **211 – Necropolă plană**

Babadag (6), Bucu (10), Cașolț (14), Fântânele (29), Isaccea (36), Isaiia (38), Telița (99), Alba Iulia (112), Alba Iulia (115), Câmpina (137), Independența (160), Porț (174);

**212 – Necropolă tumulară**

Jurilovca (42), Telița (99);

**22 - Mormânt izolat**

Hunedoara (35), Platonești (67);

**221 – Mormânt tumular**

Platonești (67);

**222 – Mormânt**

Banca Gară (7), București (11), Bucu (10), Oltina (55), Radovanu (70), Focșani (148), Olteni (170);

**3 – Descoperire izolată**

Olteni (170), Orăștie (171);

**311 – Depozit de bronzuri**

Pânade (62);

**313 – Tezaur monetar**

Grădiștea de Munte (33);

**32 – obiect izolat**

Olteni (170), Orăștie (171);

**4 – Exploatare/carieră**

Beclean (8), Țolici (103);





## INDICE DE INSTITUȚII

<b>Archaeoteck Canada</b>	Racoșul de Jos (69)
<b>CCB Iași</b>	Ruginoasa (77), Scânteia (80)
<b>CIMEC</b>	Bucșani (9)
<b>CISA</b>	Isaia (38)
<b>CM Arad</b>	Frumușeni (30), Pecica (63), Săvârșin (79)
<b>CM Bistrița Năsăud</b>	Ciceu-Corabia (18), Fântânele (29), Bistrița (120)
<b>CMIA Bacău</b>	Fulgeriș (149), Mănăstirea Cașin (166)
<b>CMJ Neamț</b>	Poduri (68), Țolici (103)
<b>CNMM Iași</b>	Ruginoasa (77), Scânteia (80)
<b>Colegiul Pedagogic Sighetu Marmăției</b>	Țaga (102)
<b>CSA "Otar Lordkipanidze", Tbilisi</b>	Pietrele (65)
<b>DAI - Eurasien-Abteilung, Berlin)</b>	Pănade (62)
<b>DAI-Eurasien Abteilung, Berlin</b>	Pietrele (65)
<b>DAI-Orient Abteilung, Berlin</b>	Pietrele (65)
<b>DCCPCN Alba</b>	Alba Iulia (116)
<b>DCCPCN Bacău</b>	Mănăstirea Cașin (166)
<b>DCCPCN Hunedoara</b>	Racoșul de Jos (69), Rapoltu Mare (71)
<b>DCCPCN Mehedinți</b>	Drobeta Turnu-Severin (28), Sultana (87)
<b>DCCPCN Sălaj</b>	Șimleul Silvaniei (91)
<b>Deutsches Bergbau-Museum, Bochum</b>	Pietrele (65)
<b>Ecole Pratique de Hautes Etudes -4<sup>ème</sup> Section, Sorbonne</b>	Jurilovca (42)
<b>Fachhochschule fur Technik u. Wirtschaft, Restaurierung/ Grabungstechnik, Berlin</b>	Pietrele (65)
<b>FIB</b>	Adamclis (2), Bucșani (9), Capidava (13), Istria (39), Jurilovca (42), Mironești (50), Nufăru (53), Ostrov (59), Rotbav (76), Slava Rusă (83), Sultana (87), Vețel (105), Focșani (148)
<b>FU Berlin</b>	Rotbav (76)
<b>Grup Școlar „Gh. Asachi” Botoșani</b>	Vorniceni (199)
<b>IA Iași</b>	Isaccea (37), Luncavița (43), Oltina (55), Poduri (68), Ruginoasa (77), Scânteia (80), Slava Rusă (83)
<b>IAB</b>	Adamclis (2), Bancă-Gară (7), București (11), Capidava (13), Ciuperceni (20), Costișa (22), Covasna (24), Craiva (25), Drobeta Turnu-Severin (28), Istria (39), Jurilovca (42), Luncavița (43), Miercurea Sibiului (49), Mironești (50), Murighiol (52), Nufăru (53), Ostrov (58), Ostrov (59), Pietrele (65), Radovanu (70), Răcarii de Jos (72), Rotbav (76), Slava Rusă (83), Stelnica (86), Târgșoru Vechi (97), Târgușor (98), Vadu Săpat (104), Zimnicea (108), București (129), București (130), București (131), București (134), Buftea (136), Iepurești (159), Pasărea (172), Vadu Anei (197), Voluntari (198)
<b>IAE Chișinău</b>	Pietrele (65)
<b>IAE Cracovia</b>	Cheia (17)
<b>IAFR București</b>	Babadag (6), Slava Rusă (83), Sultana (87), Cămpina (137)
<b>IAIA Cluj</b>	Frumușeni (30), Moigrad (51), Simeria (82), Sutoru (89), Cluj Napoca (141), Cluj Napoca (142), Răscruți (178), Stolna (188)
<b>IAS Alba Iulia</b>	Cașolț (14), Șeușa (90), Răscruți (178)
<b>ICEM Tulcea</b>	Babadag (6), Isaccea (36), Isaccea (37), Jurilovca (42), Luncavița (43), Murighiol (52), Nufăru (53), Ostrov (59),

ICSU Sibiu	Slava Rusă (83), Telița (99)
INMI	Cașolț (14)
Institut Français d'Etudes Anatoliennes, Istanbul	Giurgeni (31), București (128), București (133), București (135)
Institut für Archäologische Wissenschaften, Ruhr-Universität, Bochum	Jurilovca (42)
Institut für Physische Geographie, Universität Frankfurt a.M.	Pietrele (65)
Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin	Pietrele (65)
ISER	Târgușor (98)
ISPAIM București	Murighiol (52)
ISSEE București	Jurilovca (42)
Liceul Nădlac	Turda (100)
Liceul Sanitar din Sibiu	Alba Iulia (116)
M Aiud	Aiud (109)
M Brăilei	Babadag (6), Hunedoara (35), Isaccea (37), Măxineni (48), Pietroasa Mică (66), Racoșul de Jos (69), Râmnicelu (73), Săvârșin (79), Șutești (95), Târcov (96), Telița (99), Turnu Măgurele (101), Brăila (125)
M Caracal	Bufta (136)
M Cristuru Secuiesc	Odorheiu Secuiesc (169)
M Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc (169)
M Țării Făgărașului	Cașolț (14)
M Vrancei	Focșani (148)
MA Mangalia	Adamclis (2), Albești (5), Isaccea (37), Mangalia (45), Mangalia (162), Mangalia (163), Mangalia (164), Mangalia (165)
MAE Corabia	Corabia (21)
MB Timișoara	Opațița (56), Pecica (63)
MBM Reșița	Opațița (56)
MCC	Istria (39)
MCC Hunedoara	Hunedoara (35), Silvașu de Jos (81), Hunedoara (153), Hunedoara (154), Hunedoara (155), Hunedoara (156), Hunedoara (157), Hunedoara (158), Rapoltu Mare (176), Simeria (185)
MCDR Deva	Corabia (21), Craiva (25), Doh (27), Grădiștea de Munte (33), Rapoltu Mare (71), Râșnov (74), Sarmizegetusa (78), Săvârșin (79), Simeria (82), Șeușa (90), Vețel (105), Orăștie (171)
MCG Oltenița	Radovanu (70)
MDJ Călărași	Ostrov (57)
MEAP Orăștie	Orăștie (171)
MG Năsăud	Fântânele (29)
MI Galați	Adam (1), Negriște (168)
MI Turda	Turda (100)
MINAC	Albești (5), Capidava (13), Cheia (17), Hârșova (34), Oltina (55), Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Târgușor (98), Constanța (143), Constanța (144)
Mission archéologique française	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
MJ Argeș	Râșnov (74), Zimnicea (108)
MJ Botoșani	Vorniceni (199)
MJ Buzău	Coțatcu (23), Pietroasa Mică (66), Târcov (96)
MJ Giurgiu	Mironești (50), Bufta (136), Giurgiu (151), Iepurești (159)

<b>MJ Gorj</b>	Bumbești-Jiu (12), Ceplea (16), Brănești (126), Lelești (161), Socu (187), Târgu Jiu (195), Urdari (196)
<b>MJ Ialomița</b>	Bucu (10), Giurgeni (31), Platonești (67), Stelnică (86), Vlădeni (107)
<b>MJ Satu Mare</b>	Malaya Kopanya (44), Supuru de Sus (88), Halmeu (152)
<b>MJ Vaslui</b>	Adam (1), Isăia (38)
<b>MJ Vâlcea</b>	Radovanu (70), Copăcelu (145), Stolniceni (189)
<b>MJERG Caransebeș</b>	Steierdorf (85)
<b>MJI Brașov</b>	Racoșul de Jos (69), Râșnov (74), Moieciu (167)
<b>MJI Teleorman</b>	Ciuperceni (20), Măgura (46), Turnu Măgurele (101), Vitănești (106), Zimnicea (108), Giurgiu (151),
<b>MJIA Maramureș</b>	Pericei (64), Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Răscruți (178), Șimleul Silvaniei (191)
<b>MJIA Prahova</b>	Coțatcu (23), Mălăieștii de Jos (47), Târgșoru Vechi (97), Vadu Săpat (104), Bărcănești (119), Câmpina (137), Independența (160), Ploieștiori (173), Râfov (179)
<b>MJIA Zalău</b>	Doh (27), Jac (40), Moigrad (51), Pericei (64), Supuru de Sus (88), Sutoru (89), Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Șimleul Silvaniei (93), Aiud (109), Bocșa (121), Cehei (139), Porț (174), Porț (175), Recea Mare (180), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191), Șimleul Silvaniei (192), Zalău (200), Zalău (201)
<b>MM Huși</b>	Armășeni (117), Crețești (146), Dolhești (147), Răducăneni (177), Rotăria (181)
<b>MMB</b>	Costișa (22), Sultana (87), București (127), București (128), București (129), București (130), București (131), București (133), București (135), Pasărea (172), Snagov (186), Vadu Anei (197)
<b>MN Brukenthal</b>	Capidava (13), Hunedoara (35), Miercurea Sibiului (49), Silvașu de Jos (81), Sibiu (183), Sibiu (184), Tâlmăcel (193), Tâlmăcel (194)
<b>MNCR</b>	Beclean (8), Șoimeni (94), Olteni (170)
<b>MNIR</b>	Bucșani (9), București (11), Corabia (21), Coțatcu (23), Giurgeni (31), Grădinile (32), Isaccea (36), Istria (39), Luncavița (43), Măgura (46), Mălăieștii de Jos (47), Nufăru (53), Ostrov (57), Răcarii de Jos (72), Râșnov (74), Sarmizegetusa (78), Sultana (87), Târcov (96), Vețel (105), Vitănești (106), Alba Iulia (116), Balotești (118), București (131), București (132), București (134)
<b>MNIR-CNCP</b>	Cheia (17), Isaccea (36), Luncavița (43), Măgura (46), Sultana (87), Vitănești (106)
<b>MNIT</b>	Alba Iulia (4), Cășeiu (15), Covasna (24), Grădiștea de Munte (33), Istria (39), Moigrad (51), Sarmizegetusa (78), Sutoru (89), Țaga (102), Cluj Napoca (140), Cluj Napoca (141), Gheorghieni (150)
<b>MNUAI</b>	Alba Iulia (3), Alba Iulia (4), Craiva (25), Pânade (62), Radovanu (70), Alba Iulia (110), Alba Iulia (111), Alba Iulia (113), Alba Iulia (116)
<b>MO Craiova</b>	Cioroiu Nou (19), Desa (26), Giurgeni (31), Răcarii de Jos (72), Slăveni (84)
<b>MO Tecuci</b>	Adam (1), Negrilești (168)
<b>MR Caracal</b>	Grădinile (32), Reșca (75)
<b>MRPF Turnu Severin</b>	Drobeta Turnu-Severin (28)
<b>MTC Oradea</b>	Cefa (138)
<b>Muzeul Tutrakan</b>	Radovanu (70)
<b>Nov Bîlgarski Universitet, Sofia</b>	Pietrele (65)
<b>OSPA Iași</b>	Slava Rusă (83)

<b>Poliția de Patrimoniu Alba Iulia</b>	Miercurea Sibiului (49)
<b>SC Damasus SRL</b>	Aiud (109), Alba Iulia (115), Brașov (122), Brașov (123), Șimleul Silvaniei (191)
<b>SC Digital Domain</b>	Pietroasa Mică (66), Târcov (96), Telița (99)
<b>SC RMGC SA</b>	Craiva (25), Steierdorf (85)
<b>UAIC Iași</b>	Isaccea (37), Isaiia (38), Istria (39), Murighiol (52), Poduri (68), Radovanu (70), Ruginoasa (77), Scânteia (80), Slava Rusă (83), Buftea (136), Vorniceni (199)
<b>UAIC Iași – FB</b>	Slava Rusă (83)
<b>UAIM București</b>	Istria (39)
<b>UBB Cluj</b>	Alba Iulia (4), Cășeu (15), Fântânele (29), Frumușeni (30), Grădiștea de Munte (33), Istria (39), Moigrad (51), Rapoltu Mare (71), Sutoru (89), Turda (100), Țaga (102), Brăduț (124), Cluj Napoca (142), Răscruți (178)
<b>UCDC București</b>	Istria (39), Măgura (46), Miercurea Sibiului (49), București (129)
<b>UDJ Galați</b>	Jurilovca (42)
<b>UEM Reșița</b>	Ruginoasa (77), Steierdorf (85), Șoimeni (94), Țaga (102)
<b>ULB Sibiu</b>	Capidava (13), Cașolț (14), Hunedoara (35), Istria (39), Miercurea Sibiului (49), Ocna Sibiului (54), Ruginoasa (77), Silvașu de Jos (81), Șeușa (90), Alba Iulia (116)
<b>UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța</b>	Țolici (103)
<b>Univ. Alba Iulia</b>	Craiva (25), Doh (27), Frumușeni (30), Miercurea Sibiului (49), Alba Iulia (112), Alba Iulia (114)
<b>Univ. Berlin</b>	Isaiia (38)
<b>Univ. București</b>	Babadag (6), Beclean (8), Isaccea (37)
<b>Univ. Craiova</b>	Desa (26), Reșca (75)
<b>Univ. de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi</b>	Pietrele (65)
<b>Univ. de Stat din San Francisco</b>	Scânteia (80)
<b>Univ. din Arkansas, Departamentul de Antropologie</b>	Pietrele (65)
<b>Univ. din Edinburgh</b>	Drobeta Turnu-Severin (28), Radovanu (70)
<b>Univ. din Le Mans, Franța</b>	Istria (39)
<b>Univ. Exeter</b>	Beclean (8)
<b>Univ. Lyon II</b>	Jurilovca (42)
<b>Univ. Michigan</b>	Pecica (63)
<b>Univ. of Bristol</b>	Steierdorf (85)
<b>Univ. Petroșani</b>	Rapoltu Mare (71)
<b>Univ. Rzeszow - Polonia</b>	Telița (99)
<b>Univ. Torun</b>	Slava Rusă (83)
<b>Univ. Ujgorod</b>	Malaya Kopanya (44)
<b>UO Constanța</b>	Albești (5), Capidava (13), Hârșova (34), Pantelimonu de Sus (61)
<b>USH București</b>	București (11), Corabia (21), Giurgeni (31), Reșca (75), București (134), Buftea (136), Voluntari (198)
<b>UV Târgoviște</b>	Radovanu (70), Moieciu (167), Sadoveni (182)
<b>UV Timișoara</b>	Craiva (25), Jupa (41)

## INDICE DE PERSOANE

- Abuladze, Joni**  
**Achim, Irina Adriana**  
**Adamescu, Adrian**  
**Adamescu, Ionuț**  
**Ailincăi, Sorin**  
**Alaiba, Ruxandra**  
**Alexandrescu, Cristina G.**  
**Alexandru, Nicolae**
- Alexiu, Alexandru**  
**Alicu, Dorin**  
**Amon, Lucian**  
**András Sófalvi**  
**Andreescu, Radian Romus**
- Angelescu, Mircea Victor**  
**Angeleski, Sote**  
**Anton, Alin**  
**Antoniou, Marc**  
**Aparaschivei, Dan**  
**Apostol, Virgil**  
**Apostu, Aurora-Emilia**  
**Ardeleanu, Marius**  
**Artimon, Alexandru**  
**Avram, Alexandru**  
**Babeș, Mircea**  
**Balasz Gergely**  
**Baralis, Alexandre**  
**Barb, Raluca**  
**Barbu, Marius**  
**Barker, Alex**  
**Barnea, Alexandru**  
**Bauman, Ionel**  
**Baumann, Victor-Heinrich**  
**Băcueț Crișan, Dan**  
**Băcueț Crișan, Sanda**  
**Bădescu, Alexandru**  
**Băeștean, Gică**  
**Băjenaru, Constantin**  
**Băjenaru, Radu**  
**Bălășescu, Adrian**
- Bălescu, Sanda**  
**Bălos, Angelica**  
**Bălțean, Ion C.**  
**Bărbat, Alexandru**  
**Bărbulescu, Maria**  
**Bărbulescu, Mihai**  
**Bălici, Ștefan**  
**Băltăc, Adela**  
**Bârcă, Vitalie**  
**Becker, Nico**  
**Bejenaru, Luminița**
- Pietrele (65)**  
**Capidava (13), Istria (39)**  
**Negrilești (168)**  
**Râfov (179)**  
**Babadag (6), Luncavița (43)**  
**Bancă-Gară (7)**  
**Răcarii de Jos (72)**  
**Albești (5), Mangalia (45), Mangalia (162), Mangalia (163), Mangalia (164)**  
**Mangalia (164)**  
**Sarmizegetusa (78), Cluj Napoca (140)**  
**Corabia (21), Reșca (75)**  
**Odorheiu Secuiesc (169)**  
**Coțatcu (23), Grădinile (32), Măgura (46), Mălăieștii de Jos (47), Sultana (87), Vitănești (106)**  
**Istria (39)**  
**Ruginoasa (77)**  
**Vadu Săpat (104), Bărcănești (119), Râfov (179)**  
**Craiva (25)**  
**Isaccea (37), Oltina (55), Slava Rusă (83)**  
**Istria (39), Ostrov (57)**  
**Focșani (148)**  
**Pericei (64), Șimleul Silvaniei (92), Șimleul Silvaniei (191)**  
**Mănăstirea Cașin (166)**  
**Istria (39)**  
**Stelnică (86), Zimnicea (108)**  
**Cluj Napoca (140), Gheorghieni (150)**  
**Jurilovca (42)**  
**Cășeu (15)**  
**Sarmizegetusa (78)**  
**Pecica (63)**  
**Adamclis (2), Ostrov (59)**  
**Râșnov (74)**  
**Isaccea (37)**  
**Doh (27), Cehei (139), Porț (174), Zalău (200)**  
**Doh (27), Cehei (139), Porț (174), Zalău (201)**  
**București (11), Istria (39), București (134)**  
**Sarmizegetusa (78)**  
**Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Constanța (143)**  
**Costișa (22)**  
**Cheia (17), Isaccea (36), Luncavița (43), Măgura (46), Sultana (87), Vitănești (106)**  
**Ciuperceni (20), Târgușor (98)**  
**Racoșul de Jos (69), Rapoltu Mare (71)**  
**Steierdorf (85)**  
**Doh (27)**  
**Albești (5)**  
**Turda (100)**  
**Istria (39)**  
**Istria (39), Ostrov (57)**  
**Stolna (188), Cluj Napoca (142)**  
**Pietrele (65)**  
**Isaccea (37), Poduri (68)**

<b>Bejinariu, Ioan</b>	Bocșa (121), Cehei (139), Porț (174), Porț (175), Recea Mare (180), Zalău (201)
<b>Beldiman, Corneliu</b>	Istria (39), Măgura (46), Miercurea Sibiului (49)
<b>Bem, Carmen</b>	Bucșani (9)
<b>Bem, Cătălin</b>	Bucșani (9)
<b>Benea, Doina</b>	Jupa (41)
<b>Benecke, Norbert</b>	Pietrele (65)
<b>Berdzenisvili, Irma</b>	Pietrele (65)
<b>Beșliu, Munteanu Petre</b>	Sibiu (183), Sibiu (184), Tălmăciu (193), Tălmăcel (194)
<b>Bilavschi, George</b>	Isaccea (37)
<b>Bindea, Diana</b>	Țaga (102)
<b>Bîrzescu, Iulian</b>	Istria (39)
<b>Blaga, Dragoș</b>	Cluj Napoca (142),
<b>Blăjan, Mihai</b>	Alba Iulia (3)
<b>Bochnak, Tomasz</b>	Telița (99)
<b>Bodó, Cristina</b>	Grădiștea de Munte (33), Săvârșin (79)
<b>Boeva-Kanceva, Dragomira</b>	Ostrov (57)
<b>Bondoc, Dorel</b>	Cioroiu Nou (19), Răcarii de Jos (72), Slăveni (84)
<b>Bonsall, Clive</b>	Drobeta Turnu-Severin (28)
<b>Boroffka, Nikolaus</b>	Pănade (62)
<b>Boroneanț, Adina</b>	Drobeta Turnu-Severin (28), Ciuperceni (20), București (129), București (130), București (131)
<b>Borș, Corina</b>	Balotești (118)
<b>Bottez, Valentin V.</b>	Istria (39)
<b>Boțan, Sever</b>	Slava Rusă (83)
<b>Bounegru, Octavian</b>	Murighiol (52)
<b>Braungart, Julia</b>	Isaiia (38)
<b>Brigand, Robin</b>	Țolici (103)
<b>Bublitz, Anne</b>	Pietrele (65)
<b>Burnichioiu, Ileana</b>	Frumușeni (30)
<b>Bușilă, Ana Maria</b>	Istria (39)
<b>Buzea, Dan Lucian</b>	Beclean (8), Șoimeni (94), Olteni (170)
<b>Buzoianu, Livia</b>	Albești (5)
<b>Calotoiu, Gheorghe</b>	Ceplea (16), Brănești (126), Lelești (161), Socu (187), Târgu Jiu (195), Urdari (196)
<b>Capotă, Sebastian</b>	Adamclis (2)
<b>Carozza, L.</b>	Luncavița (43)
<b>Căstăian, Mihai</b>	Orăștie (171)
<b>Cătinaș, Ana</b>	Turda (100)
<b>Cândea, Ionel</b>	Măxineni (48), Turnu Măgurele (101), Brăila (125)
<b>Cârciumaru, Marin</b>	Moiociu (167), Sadoveni (182)
<b>Cârstoiu, Monica Mărgineanu</b>	Jurilovca (42), Murighiol (52)
<b>Charlier, Philippe</b>	Jurilovca (42)
<b>Chira, Ioana</b>	Fântânele (29)
<b>Chiriac, Costel</b>	Oltina (55), Slava Rusă (83)
<b>Chiriac, Eduard</b>	Isaiia (38)
<b>Chiriac, Gelu Laurențiu</b>	Adam (1)
<b>Chitonu, Mădălin</b>	Sultana (87)
<b>Cincă, Adela</b>	Steierdorf (85)
<b>Ciobotaru, Paul</b>	Adam (1), Negriște (168)
<b>Ciocănel, Camelia-Mirela</b>	București (133), București (135), Pasărea (172), Vadu Anei (197)
<b>Ciornei, Alexandru</b>	Bucșani (9)
<b>Ciubotă, Viorel</b>	Malaya Kopanya (44)
<b>Ciucălău, Daniel</b>	Vorniceni (199)
<b>Ciugudean, Horia</b>	Pănade (62)

<b>Ciupercă, Bogdan</b>	Târgșoru Vechi (97), Vadu Săpat (104), Independența (160)
<b>Ciută, Beatrice Daisa</b>	Cașolț (14), Miercurea Sibiului (49), Șeușa (90)
<b>Ciută, Marius Mihai</b>	Miercurea Sibiului (49), Șeușa (90)
<b>Clémént, Jérémy</b>	Jurilovca (42)
<b>Cleșiu, Sorin</b>	Balotești (118), București (132)
<b>Cliante, Laurențiu</b>	Albești (5), Pantelimonu de Sus (61), Constanța (143)
<b>Cociș, Sorin</b>	Sutoru (89), Cluj Napoca (142), Stolna (188)
<b>Cojoc, Mirela</b>	Corabia (21)
<b>Colesniuc, Sorin Marcel</b>	Mangalia (165)
<b>Coman, Radu</b>	Bucu (10), Giurgeni (31), Platonești (67)
<b>Comorciuc, Cornel</b>	Răscruci (178)
<b>Comșa, Alexandra</b>	Radovanu (70)
<b>Constantin Roman, Cristian</b>	Hunedoara (35), Silvașu de Jos (81)
<b>Constantin, Cătălin</b>	Pietroasa Mică (66)
<b>Constantin, Robert</b>	Adamclis (2), Mangalia (162), Mangalia (163), Mangalia (164)
<b>Corbu, Emilia</b>	Vlădeni (107)
<b>Coropceanu, Ionuț</b>	Jurilovca (42)
<b>Cosma, Călin</b>	Stolna (188)
<b>Cosmin, Onofrei</b>	Turda (100)
<b>Cosnean, Letiția</b>	Istria (39)
<b>Costache-Bolocan, Daniel</b>	Pietroasa Mică (66)
<b>Costea, Florea</b>	Racoșul de Jos (69)
<b>Costea, George</b>	Jurilovca (42), Telița (99)
<b>Coșuleț, Stelian</b>	Râșnov (74)
<b>Covacef, Zaharia</b>	Capidava (13), Pantelimonu de Sus (61)
<b>Crandell, Otis</b>	Rapoltu Mare (71)
<b>Crăcană, Florentina</b>	Jurilovca (42)
<b>Cristina-Nițu, Elena</b>	Moieciu (167)
<b>Crișan, Ioan</b>	Cefa (138)
<b>Crișan, Viorica</b>	Covasna (24), Gheorghieni (150)
<b>Croitoru, Costin</b>	Măxineni (48), Râmnicelu (73), Brăila (125)
<b>Culic, Dan</b>	Șimleul Silvaniei (91)
<b>Cupcea, George</b>	Sarmizegetusa (78), Sutoru (89)
<b>Custurea, Gabriel</b>	Oltina (55)
<b>Czarnocka, Marta</b>	Slava Rusă (83)
<b>Dabîca, Mircea Mihai</b>	Istria (39)
<b>Damian, Oana</b>	Nufăru (53), Ostrov (58)
<b>Damian, Paul</b>	Istria (39), Ostrov (57), Balotești (118), București (132)
<b>Dan, Matei</b>	Turda (100)
<b>David, Sebastian</b>	Frumușeni (30)
<b>Derzsi Csongor</b>	Frumușeni (30)
<b>Diaconescu, Dragoș</b>	Hunedoara (35), Miercurea Sibiului (49)
<b>Diaconescu, Maria</b>	Vorniceni (199)
<b>Diaconu, Vasile</b>	Țolici (103)
<b>Dietrich, Laura</b>	Rotbav (76)
<b>Dietrich, Oliver</b>	Rotbav (76)
<b>Dima, Cristian</b>	Cluj Napoca (141)
<b>Dinu, Niculina</b>	Isaccea (37)
<b>Dobos Alpár</b>	Moigrad (51), Răscruci (178)
<b>Doboș, Adrian</b>	Ciuperceni (20), Slava Rusă (83), Târgușor (98)
<b>Dobrescu, Roxana</b>	Drobeta Turnu-Severin (28), Ciuperceni (20), Târgușor (98)
<b>Dobrescu, Violeta</b>	Jurilovca (42)
<b>Dobrinescu, Ionuț Cătălin</b>	Capidava (13), Târgușor (98)
<b>Dobrotă, Sebastian</b>	Pantelimonu de Sus (61)
<b>Dolea, Alexandra</b>	Adamclis (2), Jurilovca (42)
<b>Domăneanțu, Catrinel</b>	Istria (39)

<b>Dragoș, Blaga</b>	Turda (100)
<b>Drașovean, Florin</b>	Opațița (56), Pecica (63)
<b>Drăghici, Filica</b>	Adamclis (2)
<b>Dumitrescu, Claudia</b>	Câmpina (137)
<b>Dumitrescu, Florian</b>	Miercurea Sibiului (49)
<b>Dumitrescu, Ion</b>	Râșnov (74)
<b>Dumitroaia, Gheorghe</b>	Poduri (68), Țolici (103)
<b>Dumitru, Florin Cosmin</b>	Sadoveni (182)
<b>Dumitru, George</b>	Hârșova (34)
<b>Dumitru, Mădălina</b>	Măgura (46), Vitănești (106)
<b>Dunca, Mihai</b>	Istria (39)
<b>Duțescu, Magdalena</b>	Beclean (8), Pietroasa Mică (66), Târcov (96), Telița (99)
<b>Dvorski, Traian</b>	Murighiol (52)
<b>Ehrich, Richard</b>	Pietrele (65)
<b>El Susi, Georgeta</b>	Craiva (25), Miercurea Sibiului (49), Radovanu (70)
<b>Ellis, Linda</b>	Scânteia (80)
<b>Emödi Tamás Péter</b>	Cefa (138)
<b>Ene, Daniel</b>	Capidava (13), Nufăru (53)
<b>Ene, Irina</b>	Giurgeni (31)
<b>Enea, Sergiu</b>	Isaiia (38)
<b>Farcaș, Simona</b>	Mănăstirea Cașin (166)
<b>Fântăneanu, Cristinel</b>	Pănade (62), Radovanu (70)
<b>Ferencz, Szabolcs</b>	Cluj Napoca (142)
<b>Fireșcu, Elena</b>	Socu (187)
<b>Florea, Gelu</b>	Grădiștea de Munte (33)
<b>Florea, Mihai</b>	Isaccea (36), Luncavița (43), Sultana (87), Balotești (118)
<b>Florkiewicz, Iwona</b>	Telița (99)
<b>Fodorean, Florin</b>	Turda (100), Cluj Napoca (142)
<b>Frînculeasa, Alin</b>	Mălăieștii de Jos (47), Vadu Săpat (104), Câmpina (137), Independența (160)
<b>Furnică, Radu</b>	Isaiia (38)
<b>Gaiu, Corneliu</b>	Ciceu-Corabia (18), Bistrița (120)
<b>Gall Szilard</b>	Cluj Napoca (142), Stolna (188)
<b>Ganciu, Anca</b>	Stelnica (86), Zimnicea (108)
<b>Garvăn, Daniel</b>	Poduri (68), Țolici (103)
<b>Gatsov, Ivan</b>	Pietrele (65)
<b>Gatsov, Lili</b>	Pietrele (65)
<b>Gavrilă, Elena</b>	Costișa (22), București (129), București (130), București (131)
<b>Găzdac, Agneta</b>	Moigrad (51)
<b>Geba, Maria</b>	Scânteia (80)
<b>Georgescu, Adrian</b>	Miercurea Sibiului (49)
<b>Georgescu, Cristina</b>	Pietrele (65)
<b>Georgescu, Ștefan</b>	Capidava (13)
<b>Gheorghe, Ionuț Cristian</b>	Buftea (136), Iepurești (159)
<b>Gherghe, Petre</b>	Corabia (21), Desa (26), Reșca (75)
<b>Gindele, Robert</b>	Malaya Kopanya (44), Supuru de Sus (88)
<b>Gligor, Bogdan Doru</b>	Răscruți (178)
<b>Gligor, Mihai</b>	Doh (27)
<b>Gligor, Mircea</b>	Craiva (25)
<b>Glodariu, Ioan</b>	Grădiștea de Munte (33)
<b>Gogăltan, Florin</b>	Cluj Napoca (142)
<b>Goncear, Andrei</b>	Racoșul de Jos (69)
<b>Goval, Emilie</b>	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
<b>Greșcu, Albert</b>	Isaiia (38)
<b>Greșcu, Oana</b>	Istria (39)
<b>Grigoraș, Laurențiu</b>	Coțatcu (23)



<b>Grigore, Ioana</b>	Istria (39), Ostrov (57)
<b>Grofu, Florin</b>	Giurgiu (151)
<b>Gudea, Nicolae</b>	Moigrad (51)
<b>Haimovici, Sergiu</b>	Vorniceni (199)
<b>Haită, Constantin</b>	Coțatcu (23), Isaccea (36), Luncavița (43), Măgura (46), Vitănești (106)
<b>Hansen, Svend</b>	Pănade (62), Pietrele (65)
<b>Harding, Anthony F.</b>	Beclean (8)
<b>Hérisson, David</b>	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
<b>Heroiu, Andrei</b>	Capidava (13), Pantelimonu de Sus (61)
<b>Honcu, Ștefan</b>	Slava Rusă (83)
<b>Horea, Pop</b>	Pericei (64), Porț (174), Porț (175)
<b>Hortopan, Dumitru</b>	Brănești (126), Lelești (161), Socu (187), Târgu Jiu (195), Urdari (196)
<b>Hügel, Peter</b>	Săvârșin (79)
<b>Hurezan, George P.</b>	Pecica (63)
<b>Huszarik, Pavel</b>	Turda (100)
<b>Hușleag, Arina</b>	Scânteia (80)
<b>Iacob, Mihaela</b>	Ostrov (59), Slava Rusă (83)
<b>Iacobescu, Silvia</b>	Mănăstirea Cașin (166)
<b>Iaroslavski, Eugen</b>	Grădiștea de Munte (33)
<b>Ignat, Ana Lucreția</b>	Alba Iulia (4), Istria (39)
<b>Ignat, Theodor-Aurelian</b>	Sultana (87), București (128), București (129), București (130), București (133), București (135), Pasărea (172)
<b>Ilie, Costel</b>	Adam (1), Negrilești (168)
<b>Ilie, Marius</b>	Rotbav (76)
<b>Ilieș, Constantin</b>	Sutoru (89)
<b>Inel, Constantin</b>	Alba Iulia (4), Pănade (62)
<b>Ion, Alexandra</b>	Sultana (87)
<b>Ionescu, Dan D.</b>	București (128), București (133), București (135)
<b>Ionescu, Mihai</b>	Mangalia (45), Mangalia (162), Mangalia (163), Mangalia (164), Mangalia (165)
<b>Ionescu, Mihai Severus</b>	Adamclis (2)
<b>Iosifaru, Mariana</b>	Copăcelu (145), Stolniceni (189)
<b>Iov, Claudiu Ionuț</b>	Moigrad (51)
<b>Isac, Adriana</b>	Cășeiu (15), Cluj Napoca (140)
<b>Isac, Dan</b>	Cășeiu (15)
<b>Istina, Lăcrămioara Elena</b>	Fulgeriș (149)
<b>István Asztalos</b>	Odorheiu Secuiesc (169)
<b>Istvan, Bajusz</b>	Moigrad (51)
<b>Izdrailă, Gabriel</b>	Craiva (25), Brașov (122), Brașov (123)
<b>Jugănar, Gabriel</b>	Babadag (6), Telița (99)
<b>Kadas Zoltan</b>	Halmeu (152)
<b>Kaufhold, Sandra</b>	Pietrele (65)
<b>Kavruk, Valerii</b>	Beclean (8), Șoimeni (94), Olteni (170)
<b>Kay, Marvin</b>	Pietrele (65)
<b>Kleindienst, Jonas</b>	Pietrele (65)
<b>Klimscha, Florian</b>	Pietrele (65)
<b>Kogălniceanu, Raluca</b>	Radovanu (70), Buftea (136)
<b>Koprivc, Ute</b>	Pietrele (65)
<b>Kotigorsko, Vjaceslav</b>	Malaya Kopanya (44)
<b>Lazanu, Ciprian-Cătălin</b>	Isaia (38)
<b>Lazarovici, Cornelia-Magda</b>	Ruginoasa (77), Scânteia (80)
<b>Lazarovici, Gheorghe</b>	Ruginoasa (77), Steierdorf (85), Șoimeni (94), Țaga (102)
<b>Lazăr, Cătălin Alexandru</b>	Sultana (87)
<b>Lăzărescu, Vlad</b>	Alba Iulia (4), Istria (39)

Lefevre, Bertrand	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
Leonti, Iulian	Isaia (38)
Lichiardopol, Dan	Mălăieștii de Jos (47), Târgșoru Vechi (97), Vadu Săpat (104), Câmpina (137), Independența (160), Ploieștiori (173), Râfov (179)
Lițu, Alexandra	Istria (39)
Luca, Claudia	Turda (100)
Luca, Sabin Adrian	Hunedoara (35), Miercurea Sibiului (49), Silvașu de Jos (81)
Lungu, Liviu	Pantelimonu de Sus (61)
Lungu, Vasilica	Jurilovca (42)
Madgearu, Alexandru	Murighiol (52)
Maille, Michel	Luncavița (43)
Marc, Antoniu	Șeușa (90)
Marchiș, Ioana	Pericei (64), Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Râscruci (178), Șimleul Silvaniei (191)
Marcu Istrate, Daniela	Brașov (122), Brașov (123), Șimleul Silvaniei (191)
Marcu, Felix	Sarmizegetusa (78), Sutoru (89)
Marcu, Liliana	Slava Rusă (83)
Marinela Peneș	Bărcănești (119), Ploieștiori (173)
Marinescu, George G.	Ciceu-Corabia (18), Fântânele (29)
Marinoiu, Vasile	Bumbești-Jiu (12)
Marta, Liviu	Malaya Kopanya (44)
Mateescu, Răzvan	Grădiștea de Munte (33)
Matei, Alexandru V.	Jac (40), Supuru de Sus (88), Sutoru (89), Cehei (139)
Matei, Gheorghe	Giurgeni (31), Stelnică (86)
Matei, Oana	Jurilovca (42)
Matei, Sebastian	Pietroasa Mică (66), Târcov (96)
Mateș, Adela	Beclean (8), Olteni (170)
Matiș, Anca	Șimleul Silvaniei (191)
Maxim, Zoia	Țaga (102)
Mazurek, Artur	Slava Rusă (83)
Măgureanu, Andrei	Târgșoru Vechi (97), Vadu Săpat (104), București (129), București (130), București (131), Pasărea (172)
Măgureanu, Despina	Vadu Anei (197)
Măndescu, Dragoș	Zimnicea (108)
Mănucu-Adameșteanu, Gheorghe	București (128), București (129), București (130), București (131), București (133), București (135), Pasărea (172), Vadu Anei (197)
Mănucu-Adameșteanu, Mihaela	Jurilovca (42)
Mărginean, Florin	Frumușeni (30)
Mărginean, Ovidiu-Vasile	Ocna Sibiului (54)
Mărgineanu Cârstoiu, Monica	Covasna (24), Istria (39), Ostrov (58)
Mârzan, Andreea	Slava Rusă (83)
Mecu, Laurențiu	Radovanu (70)
Merlan, Vicu	Armășeni (117), Crețești (146), Dolhești (147), Răducăneni (177), Rotăria (181)
Micu, Cristian	Isaccea (36), Luncavița (43)
Midvichi, Natalia	Slava Rusă (83)
Mihai, Dana	Giurgeni (31)
Mihai, George	Reșca (75)
Mihai, Gheorghe	Buțtea (136)
Mihail, Florian	Isaccea (36), Luncavița (43)
Mihăilă, Carmen	Turda (100), Cluj Napoca (142)
Mihăilescu-Bîrliba, Lucrețiu	Slava Rusă (83)
Mircea, Marius	Isaia (38)
Mirea, Pavel	Măgura (46), Vitănești (106)

<b>Mirițoiu, Nicolae</b>	Babadag (6)
<b>Miron, Costin</b>	Capidava (13)
<b>Mironescu, Gheorghe</b>	Isaiia (38)
<b>Miscean, Roxana</b>	Istria (39)
<b>Mitar, Cristina</b>	Corabia (21), Râșnov (74), Vețel (105)
<b>Mocanu, Marian</b>	Slava Rusă (83)
<b>Moga, Vasile</b>	Craiva (25), Alba Iulia (111)
<b>Moldovan, Oana</b>	Steierdorf (85)
<b>Moldoveanu, Katia</b>	Coțatcu (23), Sultana (87), Vitănești (106)
<b>Monah, Dan</b>	Poduri (68)
<b>Monah, Felicia</b>	Luncavița (43), Poduri (68)
<b>Morintz, Alexandru</b>	București (11), Radovanu (70), București (134), Buftea (136), Iepurești (159), Voluntari (198)
<b>Mototolea, Constantin-Aurel</b>	Hârșova (34), Oltina (55)
<b>Muja, Cristina</b>	Stelnică (86), Zimnicea (108), București (131)
<b>Müller, Michael</b>	Pietrele (65)
<b>Munteanu, Bogdan</b>	Frumușeni (30)
<b>Munteanu, Florentin</b>	Capidava (13), Istria (39)
<b>Munteanu, Lucian</b>	Slava Rusă (83)
<b>Munteanu, Roxana</b>	Poduri (68), Țolici (103)
<b>Munteanu, Simona</b>	Bucu (10), Platonești (67)
<b>Murătoareanu, George</b>	Moieciu (167)
<b>Muscalu, Bogdan</b>	Jupa (41)
<b>Mustăță, Silvia</b>	Sutoru (89), Moigrad (51), Cluj Napoca (141)
<b>Mușat, Alina</b>	Jurilovca (42)
<b>Mușeteanu, Crișan</b>	Ostrov (57)
<b>Nastasi, Irina</b>	Albești (5)
<b>Natea, Gheorghe</b>	Miercurea Sibiului (49)
<b>Nălbitoru, Alexandru</b>	Radovanu (70)
<b>Neaga, Iulia</b>	Moieciu (167)
<b>Neagu, Alina</b>	Slava Rusă (83)
<b>Neagu, George</b>	Cheia (17)
<b>Nedelcheva, Petranka</b>	Pietrele (65)
<b>Neef, Reinder</b>	Pietrele (65)
<b>Negrea, Octav</b>	Râfov (179)
<b>Negru, Mircea</b>	București (11), Corabia (21), Reșca (75), București (134), Buftea (136), Voluntari (198)
<b>Nemeti, Sorin</b>	Turda (100)
<b>Nestorescu, Cristian</b>	Vadu Anei (197)
<b>Nica, Tiberiu</b>	Măgura (46), Vitănești (106), Zimnicea (108)
<b>Nicola, Dorin</b>	Poduri (68)
<b>Nicolae, Constantin</b>	Hârșova (34)
<b>Nicolae, Corina</b>	Răcarii de Jos (72)
<b>Nicolăescu, Monica</b>	Pietroasa Mică (66)
<b>Nicu, Mircea</b>	Negrilești (168)
<b>Niculescu, Gheorghe Alexandru</b>	Târgșoru Vechi (97)
<b>Niculescu, Valentin</b>	Giurgeni (31)
<b>Niță-Bălășescu, Loredana Cristina</b>	Sadoveni (182)
<b>Nițu, Florina Maria</b>	Miercurea Sibiului (49)
<b>Nopcea, Cătălin</b>	Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Constanța (144)
<b>Nuțu, George</b>	Slava Rusă (83)
<b>O'Shea, John</b>	Pecica (63)
<b>Opriș, Ioan Carol</b>	Capidava (13)
<b>Oprița, Marius</b>	Sarmizegetusa (78)
<b>Oța, Liana</b>	București (134)
<b>Panait Bîrzescu, Florina</b>	Istria (39)

Panait, Daniela	Mironești (50)
Panait, Marin	Mironești (50)
Panait, Panait I.	București (128), București (129), București (130), București (131)
Panaite, Adriana	Adamclis (2)
Pandrea, Stănică	Râmnicelu (73), Șuțești (95)
Pantelimon, George	Focșani (148)
Papuc, Gheorghe	Ovidiu (60), Pantelimonu de Sus (61), Constanța (143), Constanța (144)
Paraschiv, Dorel	Slava Rusă (83), Ostrov (59)
Paraschiv, Eugen	Ostrov (57)
Pascu Hurezan, George	Săvârșin (79)
Pavel, Romică	Rapoltu Mare (71)
Paveleț, Eugen-Cristian	Coțatcu (23), Bărcănești (119), Ploieștiori (173), Râfov (179)
Părăușanu, Ovidiu	Copăcelu (145), Stolniceni (189)
Părpăuță, Andra	Slava Rusă (83)
Pătroi, Nicolae Cătălin	Drobeta Turnu-Severin (28)
Păunescu, Anca	Giurgeni (31)
Pâslaru, Ion	Mangalia (165)
Pâslaru, Mariana	Turda (100)
Pescaru, Adriana	Rapoltu Mare (71)
Peștean, Alexandra	Țaga (102)
Petcu, Răzvan	Cheia (17), Pantelimonu de Sus (61)
Petculescu, Alexandru	Târgușor (98)
Petculescu, Liviu	Corabia (21), Râșnov (74), Vețel (105)
Petiș, Ioniță	Sutoru (89)
Petkov, Emil	Radovanu (70)
Petrescu, Sorin M.	Steierdorf (85)
Piftor, Valentin	Slava Rusă (83)
Pinter, Zeno-Karl	Capidava (13)
Piso, Ioan	Sarmizegetusa (78)
Pîrnău, Radu	Slava Rusă (83)
Pîrvulescu, Cosmin-Dan	București (128), București (133), București (135)
Plantos, Cristinel	Craiva (25)
Pollard, Joshua	Steierdorf (85)
Pop, Horea	Șimleul Silvaniei (91), Șimleul Silvaniei (92), Șimleul Silvaniei (93), Cehei (139), Recea Mare (180), Șimleul Silvaniei (190), Șimleul Silvaniei (191), Șimleul Silvaniei (192)
Popa, Bogdan	Voluntari (198)
Popa, Dumitru	Ocna Sibiului (54)
Popa, Traian	Mironești (50), Buftea (136), Giurgiu (151), Iepurești (159)
Popescu, Anca-Diana	Costișa (22)
Popescu, Gabriel	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
Popescu, Irina	Giurgeni (31)
Popescu, Iuliana	Rotbav (76)
Popescu, Mariana-Cristina	Covasna (24)
Popescu, Raluca Iuliana	București (129), București (130), București (131)
Popovici, Sabin	Grădinile (32)
Potârniche, Tiberiu	Capidava (13), Constanța (143)
Prange, Michael	Pietrele (65)
Preoteasa, Constantin	Poduri (68)
Pricop, Loredana	Slava Rusă (83)
Pripon, Emanoil	Pericei (64), Șimleul Silvaniei (191), Zalău (200)
Prisecariu, Dănuț	Isaia (38)
Prohnenko, Igor	Malaya Kopanya (44)
Pupeză, Paul	Grădiștea de Munte (33), Cluj Napoca (140), Gheorghieni (150)

Purece, Silviu Istrate	Hunedoara (35), Ocna Sibiului (54), Silvașu de Jos (81)
Radu, Laurențiu	Isaccea (37)
Radu, Valentin	Cheia (17), Isaccea (36), Luncavița (43), Măgura (46), Sultana (87), Vitănești (106)
Rațiu, Alexandru	Capidava (13), Balotești (118)
Rădulescu, Gabriela	Bistrița (120)
Reingruber, Agathe	Pietrele (65)
Rennie, Claire	Radovanu (70)
Rența, Elena	Bucu (10), Platonești (67), Stelnică (86)
Ridiche, Florin	Desa (26)
Roman, Cristian Constantin	Hunedoara (153), Hunedoara (154), Hunedoara (155), Hunedoara (156), Hunedoara (157), Hunedoara (158), Rapoltu Mare (176), Simeria (185)
Roman, Delia-Maria	Hunedoara (35), Silvașu de Jos (81)
Rubel, Alexander	Slava Rusă (83)
Ruess, Kai	Pietrele (65)
Rumega, Vlad	Isaiia (38)
Rustoiu, Aurel	Stolna (188)
Rusu, Adrian Andrei	Frumușeni (30)
Rusu, Cosmin	Cluj Napoca (141)
Rusu, Vera	Jurilovca (42)
Rusu-Bolindeț, Viorica	Alba Iulia (4), Istria (39)
Salomeia, Paul	Armășeni (117), Crețești (146), Dolhești (147), Răducăneni (177), Rotăria (181)
Samson, Andra	Nufăru (53)
Sana, Dan Vasile	Șimleul Silvaniei (91)
Sandu, Gabriel	Luncavița (43)
Sandu-Cuculea, Vasilica	București (127), Snagov (186)
Sava, Victor	Săvârșin (79)
Savu, Lucica Olga	Racoșul de Jos (69)
Sălășan, Mihaela	Turda (100), Cluj Napoca (142)
Săsăran, Luminița	Țaga (102)
Sârbu, Dorin	Târgșoru Vechi (97)
Scarlat, Letiția	Ruginoasa (77)
Schröder, Christoph	Pietrele (65)
Schuster, Cristian	București (11), Mironești (50), Radovanu (70), București (134), Buftea (136), Giurgiu (151), Iepurești (159), Voluntari (198)
Sechel, Ovidiu	Țaga (102)
Sena, Eric de	Jac (40)
Setnic, Eduard	Vorniceni (199)
Sherwood, Sarah	Pecica (63)
Sîrbu, Valeriu	Covasna (24), Hunedoara (35), Pietroasa Mică (66), Racoșul de Jos (69), Săvârșin (79), Șuțești (95), Târcov (96), Telița (99)
Soameș, Dănilă	Steierdorf (85)
Soficaru, Andrei	Slava Rusă (83), Sultana (87), Cămpina (137)
Solcan, Loredana-Ștefania	Isaiia (38)
Spânu, Daniel	Pietrele (65)
Stanc, Simina	Ostrov (59), Slava Rusă (83)
Stanciu, Ioan	Răscruți (178)
Stăicuț, Gabriel	Pietroasa Mică (66)
Stăncescu, Roxana	Rapoltu Mare (71), Simeria (82), Stolna (188)
Stănescu, Mădălina	Focșani (148)
Stănică, Aurel	Isaccea (37), Luncavița (43), Nufăru (53)
Stângă, Ion	Drobeta Turnu-Severin (28)
Stoian, Gabriel	Capidava (13)
Stoian, Viorel	Șuțești (95)

Suceveanu, Alexandru	Istria (39)
Suciu, Cosmin	Miercurea Sibiului (49)
Suciu, Liliana	Grădiștea de Munte (33)
Szabolcs Ferencs	Stolna (188), Cluj Napoca (141)
Szabolcs Nagy	Gheorghieni (150)
Székely Zsolt	Brăduț (124)
Szentmiklosi, Alexandru	Pecica (63)
Szilamer Panczel	Moigrad (51)
Szmoniewski, Bartłomiej	Cheia (17)
Sztancs, Diana-Maria	Istria (39)
Șchiopu, Iulian	Cașolț (14)
Șerban, Nicolae	Vadu Săpat (104), Independența (160)
Șerbănescu, Done	Radovanu (70)
Șeulean, Anamaria	Miercurea Sibiului (49)
Ștefan, Cristian	Luncavița (43), Rotbav (76)
Ștefan, Dan	Beclean (8), Pietroasa Mică (66), Târcov (96), Telița (99)
Ștefănescu, Alis	Vețel (105)
Ștefănescu, Radu	Racoșul de Jos (69), Moieciu (167)
Știrbu, Maria	Ruginoasa (77), Scânteia (80)
Știrbulescu, Christina	Ostrov (57)
Știucă, Emanoil	Târgușor (98)
Talmațchi, Cristina	Hârșova (34), Oltina (55)
Talmațchi, Gabriel	Pantelimonu de Sus (61)
Tamba, Dan	Sutoru (89)
Tamba, Dumitru Gheorghe	Moigrad (51)
Tecar, Tiberiu	Gheorghieni (150)
Tencariu, Felix-Adrian	Isaiia (38)
Tentiș, Daniel Marius	Craiva (25)
Teodor, Alexandra	Isaccea (37)
Teodor, Eugen S.	Răcarii de Jos (72)
Thomas, Jayne-Leigh	Drobeta Turnu-Severin (28)
Timoc, Călin	Craiva (25), Jupa (41)
Tincu, Sorin	Hunedoara (35), Miercurea Sibiului (49), Silvașu de Jos (81), Hunedoara (153), Hunedoara (154), Hunedoara (155), Hunedoara (156), Hunedoara (157), Hunedoara (158), Rapoltu Mare (176), Simeria (185)
Toda, Oana	Frumușeni (30), Istria (39)
Toderaș, Meda	Pietrele (65), București (129), București (130), București (131)
Tomuschat, Maria	Pietrele (65)
Topoleanu, Florin	Jurilovca (42), Murighiol (52)
Torcică, Ionuț	Ciuperceni (20), Măgura (46), Vitănești (106), Zimnicea (108)
Trohani, George	Coțatcu (23), Târcov (96)
Tuffreau, Alain	Ciuperceni (20), Târgușor (98)
Tulugea, Claudiu Aurel	Copăcelu (145), Stolniceni (189)
Turcu, Christine Marie	Istria (39)
Tuțulescu, Ion	Radovanu (70), Copăcelu (145), Stolniceni (189)
Țânțăreanu, Ecaterina	Turnu Măgurele (101), Giurgiu (151)
Țârlea, Alexandra Clara	Babadag (6), Rotbav (76)
Țeicu, Dumitru	Opațița (56)
Țentea, Ovidiu	Sarmizegetusa (78), Balotești (118)
Țerna, Stanislav	Pietrele (65)
Țiplic, Ioan Marian	Cașolț (14)
Țiplic, Maria Emilia	Cașolț (14)
Țirlea, Alexandra	Istria (39)
Țurcanu, Senica	Ruginoasa (77), Scânteia (80)
Țuțu, Cristian Ionuț	Sadoveni (182)

<b>Țuțuianu, Costin Daniel</b>	Simeria (82), Orăștie (171)
<b>Ulieriu, Theodor</b>	Istria (39)
<b>Ungureanu, Aurelia</b>	Vorniceni (199)
<b>Urduzia, Claudia</b>	Capidava (13)
<b>Ureche, Petre</b>	Sarmizegetusa (78)
<b>Ursulescu, Nicolae</b>	Isaia (38)
<b>Ursuțiu, Adrian</b>	Simeria (82), Cluj Napoca (141), Cluj Napoca (142), Stolna (188)
<b>Uță, Lucian</b>	Poduri (68)
<b>Vachta, Tilmann</b>	Pietrele (65)
<b>Vaida, Dan Lucian</b>	Fântânele (29)
<b>Varga, Rada</b>	Sarmizegetusa (78)
<b>Varvari, Ioana</b>	Istria (39)
<b>Vasile, Gabriel</b>	Nufăru (53), București (131)
<b>Vasile, Mihai</b>	Nufăru (53)
<b>Vasilescu, Dan</b>	Pantelimonu de Sus (61)
<b>Vasiliță, Ștefan</b>	Istria (39)
<b>Vass Lorant</b>	Moigrad (51)
<b>Vernescu, Mirela</b>	Babadag (6), Râmnicelu (73), Șuțești (95)
<b>Vintilă, Monica</b>	Sadoveni (182)
<b>Virag, Cristian</b>	Halmeu (152)
<b>Vlascici, Simona</b>	Jupa (41)
<b>Vleja, Decebal</b>	București (132)
<b>Voinea, Valentina-Mihaela</b>	Cheia (17)
<b>Vornicu, Andreea</b>	Isaia (38), Ruginoasa (77), Scânteia (80)
<b>Vornicu, Măriuca- Diana</b>	Isaia (38)
<b>Vulpe, Alexandru</b>	Costișa (22), Pietrele (65), Rotbav (76)
<b>Weller, Olivier</b>	Țolici (103)
<b>Werning, Pina</b>	Pietrele (65)
<b>Wrobel, Heide</b>	Pietrele (65)
<b>Wunderlich, Jürgen</b>	Pietrele (65)
<b>Zaharia, Pompilia</b>	Măgura (46), Vitănești (106)
<b>Zahariade, Mihail</b>	Murighiol (52)
<b>Zaiț, Daniela</b>	Jurilovca (42)
<b>Zamfiroiu, Titus</b>	Târgu Jiu (195)
<b>Zăgreanu, Radu</b>	Olteni (170)
<b>Zhvania, Dimitri</b>	Pietrele (65)
<b>Zidarov, Petar</b>	Pietrele (65)
<b>Zilhão, João</b>	Steierdorf (85)
<b>Zoltan, Kadas</b>	Malaya Kopanya (44)
<b>Zsolt Körösfői</b>	Odorheiu Secuiesc (169)
<b>Zsolt Nyárádi</b>	Odorheiu Secuiesc (169)





**DATE STATISTICE  
ALE DIRECȚIEI MONUMENTE ISTORICE, ARHEOLOGIE, PEISAJE CULTURALE ȘI ZONE  
PROTEJATE  
REFERITOARE LA CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN ANUL 2008**

**Numărul de șantiere pe tipuri de cercetare:**

	<b>Nr. șantiere</b>
Cercetări sistematice	150
Cercetări preventive	511
Supravegheri arheologice	353
Evaluări de teren	57
<b>TOTAL</b>	<b>1071</b>

**Numărul de șantiere pe regiuni istorice:**

	<b>Banat</b>	<b>Dobrogea</b>	<b>Crișana și Maramureș</b>	<b>Moldova</b>	<b>Muntenia</b>	<b>Oltenia</b>	<b>Transilvania</b>
Cercetări sistematice	18	27	3	19	27	15	41
Cercetări preventive	13	83	17	53	135	49	161
Supravegheri arheologice	7	155	5	51	48	11	76
Evaluări de teren	6	4	6	10	6	2	23
<b>TOTAL</b>	<b>44</b>	<b>269</b>	<b>31</b>	<b>133</b>	<b>216</b>	<b>77</b>	<b>301</b>

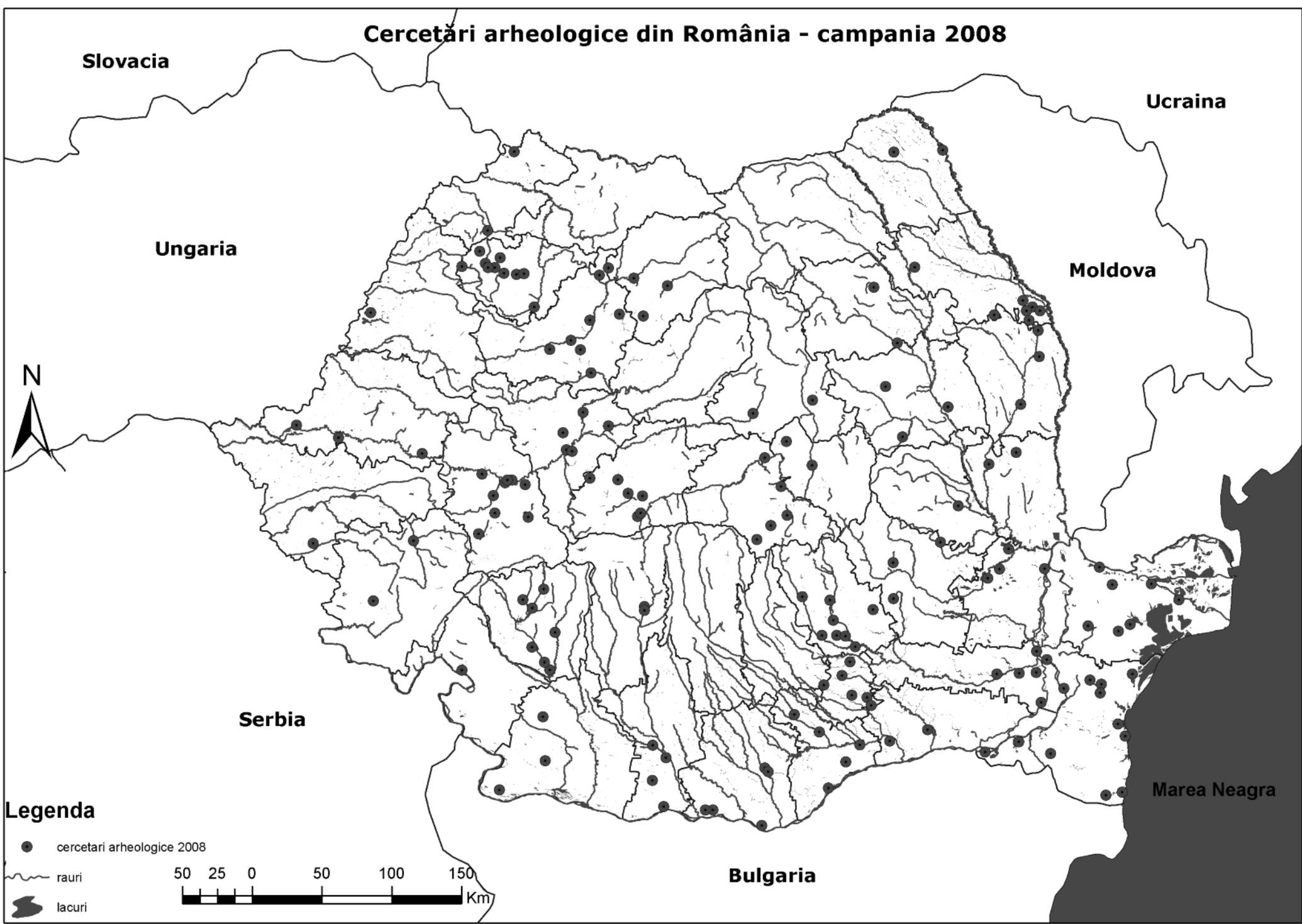
## Numărul de șantiere pe județe:

Județ	Cercetări sistematice	Cercetări preventive	Supravegheri arheologice	Evaluări de teren	TOTAL
ALBA	6	48	9	3	66
ARAD	3	3	0	2	8
ARGEȘ	1	9	0	1	11
BACĂU	2	2	0	0	4
BIHOR	1	12	1	0	14
BISTRIȚA-NĂSĂUD	4	16	3	1	24
BOTOȘANI	1	4	12	3	20
BRAȘOV	3	5	2	3	13
BRĂILA	4	31	12	0	47
BUCUREȘTI	1	33	11	1	46
BUZĂU	9	16	0	0	25
CARAȘ-SEVERIN	8	2	5	3	18
CĂLĂRAȘI	5	2	0	0	7
CLUJ	3	18	27	0	48
CONSTANȚA	15	56	134	2	207
COVASNA	1	6	2	0	9
DÂMBOVIȚA	0	17	10	0	27
DOLJ	5	1	0	0	6
GALAȚI	1	4	3	1	9
GIURGIU	2	2	0	0	4
GORJ	3	8	1	0	12
HARGHITA	1	11	7	0	19
HUNEDOARA	9	26	16	4	55
IALOMIȚA	6	0	0	0	6
IAȘI	1	15	7	0	23
ILFOV	0	34	10	4	48
MARAMUREȘ	1	2	4	1	8
MEHEDINȚI	1	7	3	1	12
MUREȘ	2	3	0	1	6
NEAMȚ	4	7	6	4	21
OLT	4	0	0	0	4
PRAHOVA	4	7	2	0	13
SATU MARE	1	3	0	5	9
SĂLAJ	8	24	8	9	49
SIBIU	3	4	2	2	11
SUCEAVA	0	1	4	2	7
TELEORMAN	4	0	3	0	7
TIMIȘ	7	8	2	1	18
TULCEA	12	27	21	2	62
VASLUI	1	2	8	0	11
VÂLCEA	2	33	7	1	43
VRANCEA	0	2	11	0	13

**HARTA  
CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE  
DIN 2008**

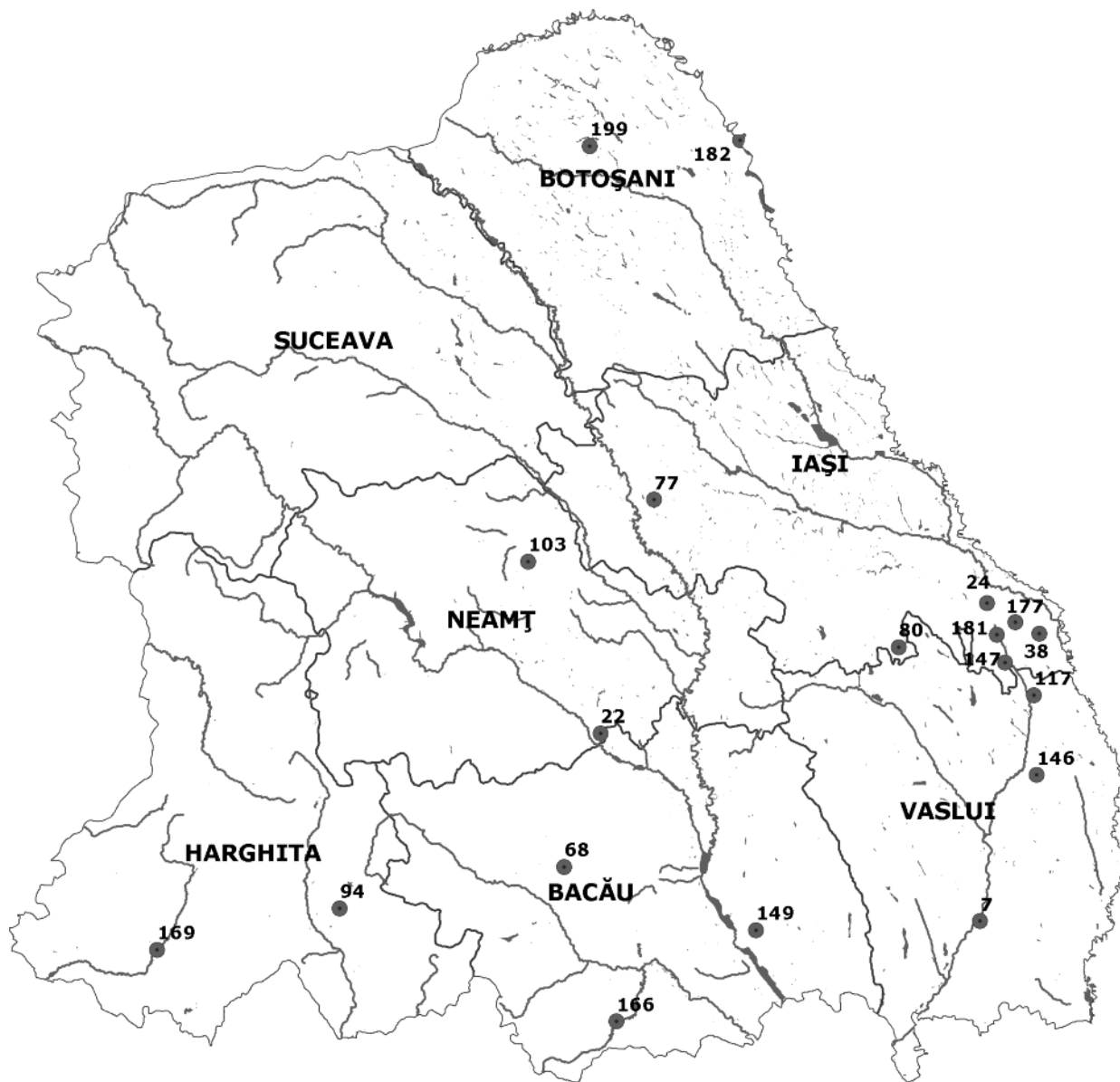


# Cercetări arheologice din România - campania 2008





# Cercetări arheologice în nord-estul României - campania 2008



## Legenda

● cercetari arheologice 2008

~ rauri

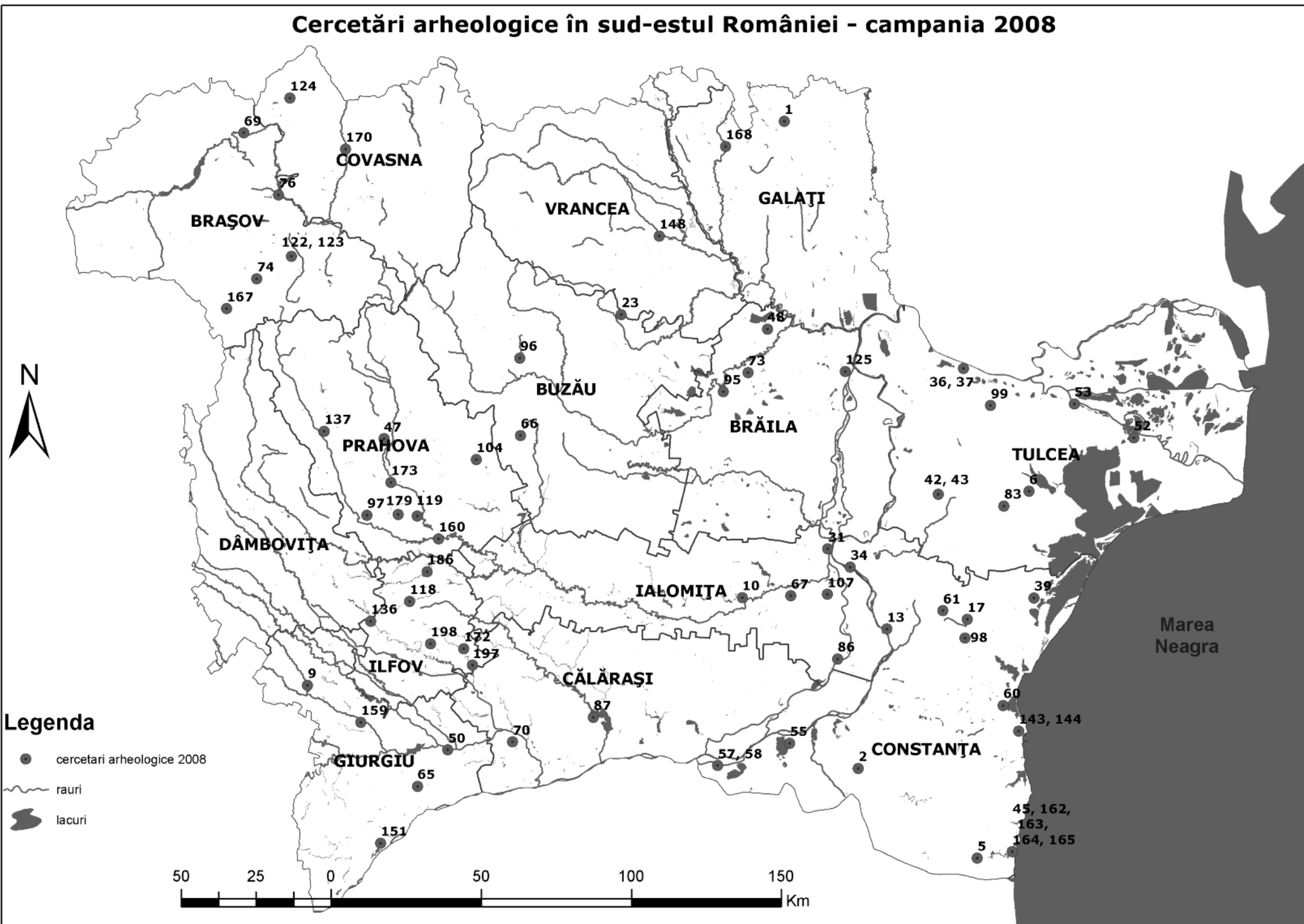
▬ lacuri





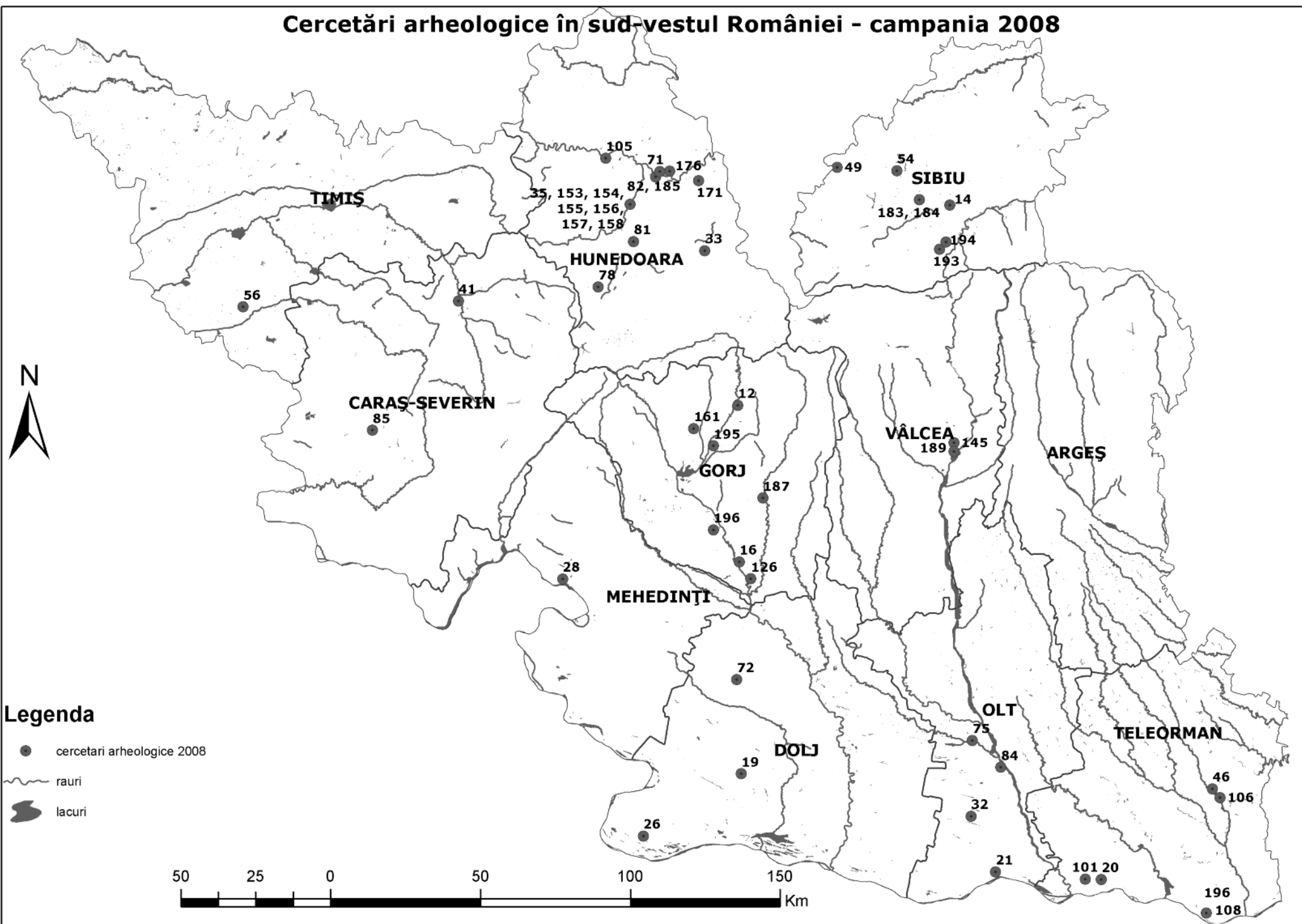


# Cercetări arheologice în sud-estul României - campania 2008





# Cercetări arheologice în sud-vestul României - campania 2008





# Cercetări arheologice în nord-vestul României - campania 2008

